Shrimad Bhagwat Kundakundacharyadev Virachit

PRAVACHANSAR

Original Gatha, Sanskrit Shloka, Kannada Gatha Translation,
Shri Amrutchandracharyadev Virachit"Tatwapradipika" Sanskrit Teeka,
Shri Jayasenacharyadev Virachit "Tatparyawrutti" Sanskrit Teeka

Gujrati Translation by

Sri. Himmatlal Jethalal Shah, B.Sc.

Kannada Translation by

Sri. M. B. Patil, (Shedbal)
'Shudhatma Sadan" Shahapur, Belgaum.

Published by :

Shri Digamber Jain Swadayaya Mandal Trust,
Bangalore.

सर्वज्ञवीतरागाय नमः

श्रीमद्भगवत्कुन्दकुन्दाचार्यदेवप्रणीत

प्रवचनसार

मूल गाथा, संस्कृत छाया, कन्नड़ पद्यानुवाद,
श्री अमृतचन्द्राचार्यदेव विरचित 'तत्त्वप्रदीपिका' - संस्कृत टीका,
श्री जयसेनाचार्यदेव विरचित 'तात्पर्यवृत्ति' नामक टीका के साथ

गुजराती अनुवादक

श्री हिम्मतलाल जेठालाल शाह, बी,एससी.

सोनगढ़ (सौराष्ट्र)

कन्नड़ अनुवादक

श्री एम. बी. पाटील, (शेडबाल)

'शुद्धात्म सदन' शहापुर-बेलगाम.

प्रकाशक

श्री दिगम्बर जैन स्वाध्याय मंडल ट्रस्ट,

बैंगलोर.

ಓಂ

ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ

ಪ್ರವಚನಸಾರ

ಮೂಲ ಗಾಥೆಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತಛಾಯೆ, ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಾನುವಾದ
ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ 'ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆ' ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆ ಹಾಗೂ
ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ 'ತಾತ್ಪಾರ್ಯವೃತ್ತಿ' ಟೀಕೆಯೊಡನೆ

ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದಕರು :

ಶ್ರೀ ಹಿಂಮತಲಾಲ ಜೇಠಾಲಾಲ ಶಾಹ, ಬಿ.ಎಸ್‌ಸಿ.,

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದಕರು :

ಶ್ರೀ ಎಂ. ಬಿ. ಪಾಟೀಲ, ಸೇಡಬಾಳ

'ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸದನ', ಶಹಾಪುರ - ಬೆಳಗಾವಿ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಶ್ರೀ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಂಡಲ ಟ್ರಸ್ಟ,

ಬೆಂಗಳೂರು.

ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ : ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳು, (೧೦೦೦) ೧೯೯೧
ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ : ಐದುನೂರು ಪ್ರತಿಗಳು, (೫೦೦) ೨೦೦೯
ನವ್ಹಂಬರ ೩೦, ೨೦೦೯.
ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ : ಐದುನೂರು ಪ್ರತಿಗಳು, (೫೦೦)
ಮೇ ೬, ೨೦೧೮ ಬೆಂಗಳೂರು ಶಿಬಿರದ ಶುಭ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ಬೆಲೆ : ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ೧೦೦/-
(ಮೂಲ ಬೆಲೆ : ೧೫೦ ರೂ.)

ದೊರಕುವ ಸ್ಥಳ :

- ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಂಡಲ ಟ್ರಸ್ಟ,
  ೧೪೧, ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಗುಡಿ ಬೀದಿ,
  ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೫೩.

- ''ಶ್ರುತ ಭಂಡಾರ'',
  ೩೬, ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸದನ, ಹುಳಬತ್ತಿ ಕಾಲೋನಿ,
  ಶಹಾಪುರ-ಬೆಳಗಾವಿ.
  ಫೋನ : ೨೪೬೬೯೧

ಮುದ್ರಕರು :
ಇಮೇಜ ಪ್ರಿಂಟ್ಸ,
೨೩೯೩, ಕಚೇರಿ ಗಲ್ಲಿ, ಶಹಾಪೂರ, ಬೆಳಗಾವಿ.
ಫೋನ : ೨೪೨೬೧೩೭

ಪವಯಣಸಾರ

ವಿದೇಹಿನಾಥರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ, ಪುಲಕಿತಗೊಂಡರು ಮುನಿಭಗವಂತರು ।
ಆತ್ಮನ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯ ಕಂಡು, ಉತ್ಸುಕರಾದರು ಮುನಿಭಗವಂತರು ॥೧॥

ಅರುಹನು ಆಗಸದಲಿ ಇರುವುದನು, ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದಲೆ ಜಗ ನೋಡುವುದು ।
ಆದರೆ ಒಳಗಿನ ಮರ್ಮವ ತಿಳಿಯದೆ, ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯದಿ ವಿಸ್ಮಿತವಿಹುದು ॥೦॥

ದೇಹದ ಆತ್ಮನ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಸಿರುವರು ।
ಆದರೆ ದೇಹಾತ್ಮರುಗಳ ಬಲವು, ಎದುರಿಗೆ ಇದ್ದರು ತಿಳಿಯುವರಾರು ॥೨॥

ಆತ್ಮನು ಇರುವ ನಿಮಿತ್ತದ ಬಲದಿ, ದೇಹವು ಆಗಸದಲಿ ತೇಲುವುದು ।
ಆದರೆ ಆತ್ಮನ ಚೇತನ ಪ್ರಭೆಯು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲಿ ಕಂಡು ಬಾರದು ॥೩॥

ಆತ್ಮನು ಈಗ ಅನಿಂದ್ರಿಯನಿಹನು, ದೇಹವು ಈಗ ಅಚೇತನವಿಹುದು ।
ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಮಿಲನವು ಈಗ, ವಸ್ತುಸ್ವತಂತ್ರವ ಸಾರುತಲಿಹುದು ॥೪॥

ಇದನನೆ ಕಂಡು ಮುನಿ ಭಗವಂತರು, ಜ್ಞಾನ-ಜ್ಞೇಯಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರವನು ।
ಸಾರುವ ದಿವ್ಯದನಿಯ ಸಾರವನು, ವಿರಚಿಸಿದರು ಪವಯಣಸಾರವನು ॥೫॥

''ಜೋ ಜಾಣದಿ ಅರಹಂತಂ ದವ್ವತ್ತ ಗುಣತ್ತ ಪಜ್ಜಯತ್ತೇಹಿಂ ॥
ಸೋ ಜಾಣದಿ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಮೋಹಂ ಖಲು ಜಾದಿ ತಸ್ಸಲಯ''ವೆಂದು ॥೬॥

ಇದರಲಿ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿ ಆತ್ಮ, ಜ್ಞೇಯ ಸ್ವರೂಪಿಪರ್ಯಾಯವೆರಡರ ।
ಪರಮ ಸ್ವತಂತ್ರವನು ಘೋಷಿಸಿದೆ, ವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವವು ಇರುವ ಪ್ರಕಾರ ॥೭॥

ಆತ್ಮನು ಆತ್ಮನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದ, ದೇಹವು ದೇಹದ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದ ।
ಆಗಸದೊಳಗೆ ತೇಲುತಲಿರುವವು, ತಮ್ಮೊಳು ತಾವು ನಿಮಗ್ನತೆಯಿಂದ ॥೮॥

''ಸುದ್ಧಸ್ಸಯ ಸಾಮಣ್ಣಂ ಭಣಿಯಂ ಸುದ್ಧಸ್ಸ ದಂಸಣಂ ಣಾಣಂ ।
ಸುದ್ಧಸ್ಸಯ ಣಿವ್ವಾಣಂ ಸೋ ಚ್ಚಿಯ ಸಿದ್ಧೋಣಮೋ ತಸ್ಸೆಂದು'' ॥೯॥

ಜಗದಾನಿಧಿಯನು ಜಗಕರ್ಪಿಸುತ, ತಮ್ಮಯ ನಿಧಿಯಲಿ ತಾವ್ವಾಸಿಸುತ ।
ಪವಯಣಸಾರವಪೊನ್ನುರಮಲೆಯದಿ, ಮುಗಿಯಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯ ಪಥ ಬೆಳಗಿದರು ॥೧೦॥

ಸಮರ್ಪಣೆ

ಯಾರು ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಲೋಕದ ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರು,
ಯಾರ ಪರೋಕ್ಷಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಈ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವು
ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು, ಯಾರು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿನಪ್ರವಚನದ
ಸಾರರೂಪ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ
ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಭಾವಕರಿದ್ದರು ಪ್ರವಚನ
ರತ್ನಾಕರರಿದ್ದರು ಆ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ
ಸದ್ಗುರುದೇವರಿಗೆ ಈ ಅನುವಾದ
ಕೃತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮ
ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ
ಭಕ್ತಿ-ಗೌರವಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

– ಅನುವಾದಕ

ಸರ್ವವ್ಯಾಪೇಕ ಚಿದ್ರೂಪ ಸ್ವರೂಪಾಯ ಪರಾತ್ಮನೇ ।
ಸ್ವೋಪಲಬ್ಧಿಪ್ರಸಿದ್ಧಾಯ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ।

ಣ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ ಣ ಗೇಣ್ಹದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ ಣೇವ ತೇಸು ಅಟ್ಠೇಸು ।
ಜಾಣಣ್ಣವಿ ತೇ ಆದಾ ಅಬಂಧಗೋ ತೇಣ ಪಣ್ಣತ್ತೋ ॥

ರೂವಾದಿಏಹಿಂ ರಹಿದೋ ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣಾದಿ ರೂವಮಾದೀಣಿ ।
ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣೇ ಯ ಜಧಾ ತಹ ಬಂಧೋ ತೇಣ ಜಾಣೇಹಿ ॥

ಣಾಹಂ ಹೋಮಿ ಪರೇಸಿಂ ಣ ಮೇ ಪರೇ ಣತ್ಥಿ ಮಜ್ಝಮಿಹ ಕಿಂಚಿ ।
ಇದಿ ಣಿಚ್ಛಿದೋ ಜಿದಿಂದೋ ಜಾದೋ ಜಧಜಾದರೂವಧರೋ ॥

ಪರಮಜಿನೇಂದ್ರವಾಣಿಯೆ ಸರಸ್ವತಿ ಬೇರದು ಪೆಣ್ಣರೂಪಮಂ
ಧರಿಯಿಸಿ ನಿಂದುದಲ್ತದುವೆ ಭಾವಿಸಿಯೋದುವ ಕೇಳ್ವಪೂಜಿಪಾ ।
ದರಿಸುವ ಭವ್ಯಕೋಟಿಗೆ ನಿರಂತರಸೌಖ್ಯಮನೀವುದಾನದ
ರ್ಕೆರೆದಪೆನಾ ಸರಸ್ವತಿಯೆ ಮಾಳ್ಕೆಮಗಿಲ್ಲಿಯೆ ವಾಗ್ವಿಳಾಸಮಂ ॥

-ಮಹಾಕವಿಪಂಪ

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ

ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಸ್ವದ್ರವ್ಯವನ್ನು-ಪರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಭಾವಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾರಣ-ಕಾರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಯಾವುದಾದರೊಂದನ್ನು ಇನ್ನಾವುದಾದರೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯನಯವು ಅವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಯಾವುದಾದರೊಂದನ್ನು ಇನ್ನಾವುದಾದರೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ನಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವುದರ ಕಾರಣವೇನು ?

ಉತ್ತರ :- ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆಯಂತೂ ನಿಶ್ಚಯನಯದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ, ಅದನ್ನಂತೂ 'ಸತ್ಯಾರ್ಥವು ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದ್ದು ಅದನ್ನು 'ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ನಿಮಿತ್ತದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ'ಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಹೆಸರೇ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಗ್ರಹಣವಿದೆ. ಆದರೆ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಸಮಾನ ಸತ್ಯಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು 'ಈ ಅನುಸಾರವೂ ಇದೆ ಮತ್ತು ಈ ಅನುಸಾರವೂ ಇದೆ'ಯೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದಂತೂ ಎರಡೂ ನಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ಒಂದು ವೇಳೆ ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಅಸತ್ಯಾರ್ಥವಿದ್ದರೆ ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ? ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯನಯದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲ ?

ಉತ್ತರ :- ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ತರ್ಕವನ್ನೇ ಉಪಸ್ಥಿತ ಮಾಡಿ, ಅದರ ಸಮಾಧಾನ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅನಾರ್ಯನಿಗೆ ಎಂದರೆ ಮ್ಲೇಚ್ಛನಿಗೆ ಮ್ಲೇಚ್ಛ ಭಾಷೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿಸಲು ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಪರಮಾರ್ಥದ ಉಪದೇಶವು ಅಶಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದ ಉಪದೇಶವಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರೆದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಅದು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

- ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಕಾಶಕ

ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾಶಕೀಯ

ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ ಉಪಲಬ್ಧ ಪಂಚಪರಮಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಯಸಾರ, ಪ್ರವಚನಸಾರ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ ಇವು ಮೂರು 'ಪ್ರಾಭೃತತ್ರಯ'ವೆಂದೂ 'ನಾಟಕತ್ರಯ'ವೆಂದೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಯಸಾರ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ ಇವೆರಡು ನಮ್ಮ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಟ್ರಸ್ಟದ ವತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಟೀಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಬಂದಿವೆ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರವಚನಸಾರವು ಆಚಾರ್ಯ ಅಮೃತಚಂದ್ರದೇವ ಹಾಗೂ ಆಚಾರ್ಯ ಜಯಸೇನದೇವರ ಟೀಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಆಗಮನದಿಂದ 'ಪ್ರಾಭೃತತ್ರಯ'ವೆಲ್ಲವೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

ಈ ಪವಿತ್ರ ಪರಮಾಗಮದ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂ. ಗುರುದೇವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂಥ ಮತ್ತು ಈಗಾಗಲೇ ಸಮಯಸಾರ, ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವ ಸೇಡಬಾಳದ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಬಿ. ಪಾಟೀಲರೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮೂಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ತಂದು ಪಾಠಕರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಕಾರಣವಾಗಿ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದರಂತೆ ಅನುವಾದವನ್ನು ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಗ್ರಂಥವು ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿ ಹೊರಬರುವಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಬ್ರ. ಯಶಪಾಲ ಜೈನ, ಎಂ.ಎ. ಅವರಿಗೂ ನಾವು ಅನೇಕ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು ಉಭಯರ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ನಮ್ಮ 'ಶ್ರೀ ಸಿ. ಬಭೂತಮಲ್ ಭಂಡಾರಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ' ಮತ್ತು ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಟ್ರಸ್ಟವೇನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ನಾವು ಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಭಾವೀ ಸಂತತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಆದರ್ಶ ಲಭಿಸಿ ಅವರೂ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಲೆಂಬ ಮಹೋದ್ದೇಶದಿಂದ-ಸದಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸಿ-ದ್ದೇವೆಯೇ ವಿನಹ ಬೇರೆ ಯಾವ ಅಭಿಮಾನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವಚ್ಛ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಸಂತತಿಯವರಿಂದಲೂ ಶ್ರುತದ ಸೇವೆ ಸಂದು ಜನತೆಗೆ ಸತ್ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಲೆಂಬುದೇ ನಮ್ಮ ಆಂತರಿಕ ಬಯಕೆಯಿದೆ. ಇದೇ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಮುಮುಕ್ಷು ಪಾಠಕರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಸಹಕಾರವನ್ನು ಕೋರಲಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ನಮ್ಮ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಟ್ರಸ್ಟದೊಡನೆ ಮೊದಲಿನಿಂದ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೀ ರವಿ ಟ್ರೇಡರ್ಸ್‌ದ ಮಾಲೀಕರುಗಳು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯವರ್ಗದವರು ಪ್ರವಚನಸಾರವೆಂಬ ಆರುನೂರು ಪುಟದ ಈ ಬೃಹದ್ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕೇವಲ ೭೫ ದಿವಸದ ಕಾಲಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಮುದ್ರಣ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೈಲಿಗಲ್ಲಾಗಿದೆ ! ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಅನೇಕ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮುಂದೆಯೂ ಅವರ ಸಹಕಾರ ಕೋರುತ್ತೇವೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು.
ದಿ. 31-3-1988

ಶ್ರೀ ಸಿ. ಬಿ. ಭಂಡಾರಿ
ಫ್ಯಾಕ್ಸಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್, ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾಶಕೀಯ

ಪ್ರಾತಃ ಸ್ಮರಣೀಯರಾದ ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಮರಳಿ ಬಂದ ನಂತರ ಕೂಡಲೇ ರಚಿಸಿದ ಸೀಮಂಧರ ತೀರ್ಥಂಕರರ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯ ಸಾರರೂಪವಾದ 'ಪ್ರವಚನಸಾರ' ಗ್ರಂಥವು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಬಾರಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂತಸದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಪಂಚಮ ಕಾಲದಂಥ ನಿಕೃಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಪ್ರಧಾನ ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಭಾವಲಿಂಗಿ ಸಂತರ ಕೃತಿ-ಅಂತಃತತ್ತ್ವದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವ ಕೃತಿಗಳ ವಾಚನವು ಜನರಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಉಜ್ವಲ ಭವಿಷ್ಯದ ದ್ಯೋತಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು.

೧೯೯೧ ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಬಾರಿ ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಂಡ ಈ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ತಗಲುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಧನರಾಶಿಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಸಿ.ಬಿ. ಭಂಡಾರಿಯವರೇ ದಾನರೂಪವಾಗಿ ಭರಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಂಡಲ ಟ್ರಸ್ಟದ ಮೂಲಕ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ವಿಪುಲ ಧನರಾಶಿಯನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಭಾವಿ ಸಂತತಿಯವರಿಗೆ ಶ್ರುತದ ಸೇವೆಯ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಂದು ಆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಅಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಭಾವನೆಯು ಇಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದರೆ ಶ್ರೀಯುತರ ಸ್ವರ್ಗವಾಸವಾಗಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಭಂಡಾರಿ ಪರಿವಾರದವರು ಈ ಕೃತಿಯ ಮುದ್ರಣದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ದಾನರೂಪವಾಗಿ ಕೊಡಲು ಮುಂದಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಸದ್ಭಾವನೆಗೆ ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಅನುಮೋದಿಸಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಜನ್ಮದಾತೃ ಅರ್ಥಾತ್ ತಂದೆ-ತಾತರ ಅಂತರಂಗದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಅರಿತು ನಡೆಯುವ ಪುತ್ರ, ಪೌತ್ರರು ಒಂದು ದಿವಸ ಪರಮ ಪಿತ ಅರಹಂತರ ಮಾತನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಶಾಶ್ವತ ಸುಖದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯಭವದ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಸಿ.ಬಿ. ಭಂಡಾರಿಯವರಂತೂ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳಿಂದ ಇಡೀ ಕನ್ನಡದ ಜನತೆಗೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾದ ಜಿನಶ್ರುತವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವಂತೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ಮಹಾನುಭಾವರು ! ಅವರ ಇಂಥ ಲೋಕೋತ್ತರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಮಶೀಲರಾಗಿ ಸತತ ಜಿನಶ್ರುತದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಿರ್ಮಲ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ, ಉತ್ತಮ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದಾಗಲೇ ತೀರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುದ್ದು ಮುದ್ದಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಇಮೇಜ ಪ್ರಿಂಟ್ಸ್‌ದ ಮಾಲೀಕರಾದ ಶ್ರೀ ಅಜೀತ ಪಾಟೀಲ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಕುಶಲ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಬೆಂಗಳೂರು.
ದಿ. 25-11-2017

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಶ್ರೀ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಂಡಲ ಟ್ರಸ್ಟ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ ಈ 'ಪ್ರವಚನಸಾರ' ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಾಸ್ತ್ರವು ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದೊಳಗೆ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ನಾವು ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಾವಲಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸೋಣ-

ಇಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು ೨೫೧೫ ವರುಷಗಳ ಮೊದಲು ಈ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಪೂಜ್ಯರೂ, ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕರೂ ಎನಿಸಿದ ಭಗವಾನ ಮಹಾವೀರ ಪ್ರಭುಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾತಿಶಯ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತ, ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಹಾನಿರ್ವಾಣದ ನಂತರ ಐವರು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳಾದರು, ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು ಶ್ರೀ ಭದ್ರಬಾಹುಸ್ವಾಮಿಗಳಿದ್ದರು. ಅವರುಗಳವರೆಗಂತೂ ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರರೂಪಣೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ-ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರವರ್ತನೆಯು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿತ್ತು. ಅವರುಗಳ ನಂತರ ಕಾಲದೋಷದಿಂದ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಂಗಗಳ ಜ್ಞಾನದ ವ್ಯುಚ್ಛಿತ್ತಿಯಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅಪಾರ ಜ್ಞಾನ ಸಾಗರದ ಬಹಳಷ್ಟು ಭಾಗವು ವಿಚ್ಛೇದವಾಗಿ ಹೋದ ನಂತರ ಎರಡನೆಯ ಭದ್ರಬಾಹುಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಚಾರ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಧರಸೇನಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಗುಣಧರಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಈರ್ವರು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥಶಾಲಿಗಳಾದಂಥ ಮುನಿಯಾದರು. ಅವರುಗಳಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಅವರುಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವಂಥ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಭಗವಾನ ವೀರಪ್ರಭುಗಳ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹರಿಗೆಡದಂತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ಶ್ರೀ ಧರಸೇನಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅಗ್ರಾಯಣೀಪೂರ್ವದ ಐದನೆಯ ವಸ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ಮಹಾಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಾಭೃತದ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಆ ಜ್ಞಾನಾಮೃತದೊಳಗಿಂದ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವರ ನಂತರದ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಷಟ್‌ಖಂಡಾಗಮ, ಧವಲ, ಮಹಾಧವಲ, ಜಯಧವಲ, ಗೊಮ್ಮಟಸಾರ, ಲಬ್ಧಿಸಾರ, ಕ್ಷಪಣಾಸಾರ, ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ಸಂಯೋಗದಿಂದಾದ ಆತ್ಮನ ಸಂಸಾರ ಪರ್ಯಾಯದ-ಗುಣಸ್ಥಾನ, ಮಾರ್ಗಣಾಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ, ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕಥನವಿದೆ. ಈ ನಯವನ್ನು ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯನಯ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರನಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಗುಣಧರ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾದಪೂರ್ವದ ಹತ್ತನೆಯ ವಸ್ತುವಿನ ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಾಭೃತದ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಆ ಜ್ಞಾನದೊಳಗಿಂದ ಅವರ ನಂತರದ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳು ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಭ. ಮಹಾವೀರ ಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾಗಿ ಬಂದ ಜ್ಞಾನವು ಆಚಾರ್ಯರುಗಳ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಅವರು ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ, ಪ್ರವಚನಸಾರ, ಸಮಯಸಾರ, ನಿಯಮಸಾರ, ಅಷ್ಟಪಾಹುಡ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದಿಂದ ಕಥನವಿದೆ - ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಸ್ಥಾನವು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಿದೆ.

ಮಂಗಲಂ ಭಗವಾನ್ ವೀರೋ ಮಂಗಲಂ ಗೌತಮೋ ಗಣೀ ।
ಮಂಗಲಂ ಕುಂದಕುಂದಾರ್ಯೋ ಜೈನಧರ್ಮೋऽಸ್ತು ಮಂಗಲಮ್ ॥

ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸಮಸ್ತ ದಿಗಂಬರ ಜೈನರು ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲಾಚರಣೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರಾದ ಮಹಾವೀರ ಪ್ರಭುಗಳು ಮತ್ತು ಗಣಧರ ಭಗವಂತರಾದ ಗೌತಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಂತರ ಕೂಡಲೇ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಸ್ಥಾನವು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸಾಧು ಸಮೂಹವು ತಮ್ಮನ್ನು ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಪರಂಪರೆಯವರೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಗೌರವವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಗಣಧರದೇವರ ವಚನಗಳಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣಭೂತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ನಂತರ ಆಗಿಹೋದ ಗ್ರಂಥಕಾರರಾದ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳು ತಮ್ಮ ಯಾವುದೇ ಕಥನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಅದರಿಂದ ಈ ಕಥನವು ನಿರ್ವಿವಾದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ನಂತರ ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅದೆಷ್ಟೋ ಅವತರಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ತಮ್ಮ ಪರಮಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರ ದೇವರುಗಳಿಂದ ಪ್ರರೂಪಿತವಾದ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಆಶಯವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿ. ಸಂ. ೯೯೦ ರಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಶ್ರೀ ದೇವಸೇನಾಚಾರ್ಯವರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ದರ್ಶನಸಾರ'ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ* - ''ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವರ್ತಮಾನ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ಭ. ಸೀಮಂಧರ ಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಂದಿನಾಥರು (ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಉಪದೇಶ ಕೊಡದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಮುನಿಜನರು ನಿಜವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ?'' ಇನ್ನೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರಿಗೆ ಕಲಿಕಾಲಸರ್ವಜ್ಞರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ''ಪದ್ಮನಂದಿ, ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ, ವಕ್ರಗ್ರೀವಾಚಾರ್ಯ, ಏಲಾಚಾರ್ಯ, ಗೃದ್ಧಪಿಚ್ಛಾಚಾರ್ಯವೆಂಬ ಐದು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತ, ನೆಲಬಿಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗಮನಮಾಡುವ ಋದ್ಧಿಯಿರುವಂಥವರು ಪೂರ್ವ ವಿದೇಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೀಮಂಧರ ಭಗವಂತರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದ ದೊರೆತ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದ ಭವ್ಯ ಜೀವರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಬೋಧಿಸಿರುವಂಥ ಆ ಶ್ರೀ ಜಿನಚಂದ್ರಸೂರಿ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಪಟ್ಟದ ಆಭರಣ ರೂಪರಾದ ಕಲಿಕಾಲ ಸರ್ವಜ್ಞರ (ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಮುಖಾಂತರ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಷಟ್ ಪ್ರಾಭೃತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ..... ಸೂರೀಶ್ವರ ಶ್ರೀ ಶ್ರುತಸಾಗರರ ಮುಖಾಂತರ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಭೃತದ ಟೀಕೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು. ''ಹೀಗೆ ಶ್ರೀ ಶ್ರುತಸಾಗರ ಸೂರಿಗಳು ಬರೆದ ಷಟ್ ಪ್ರಾಭೃತದ ಟೀಕೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವಂಥ ಅನೇಕಾನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಜೈನ

* ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕಾಗಿ ಭ. ಕುಂದಕುಂದದೇವರ ಸಂಬಂಧದ ಉಲ್ಲೇಖ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು* ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸನಾತನ (ದಿಗಂಬರ) ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾಲ ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಸ್ಥಾನವು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಉಪಲಬ್ಧವಿವೆ. ತ್ರಿಲೋಕನಾಥರಾದ ಸರ್ವಜ್ಞದೇವರ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಶ್ರುತಾಮೃತದ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಯಾವ ಅಮೃತ ಕುಂಭಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ, ಅವು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಆತ್ಮಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮ -ಜೀವನವನ್ನು ಅರ್ಪಣ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ಅವರ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ, ಪ್ರವಚನಸಾರ ಮತ್ತು ಸಮಯಸಾರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು 'ಪ್ರಾಭೃತತ್ರಯ' ಅಥವಾ 'ನಾಟಕತ್ರಯ'ವೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂರು ಪರಮಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಾರವು ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಭ. ಕುಂದಕುಂದದೇವರ ನಂತರ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಬೀಜವು ಈ ಮೂರು ಪರಮಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆಯೆಂಬುದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಸಮಯಸಾರವು ಈ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಪರಮಾಗಮವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧನಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂಭತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿ ಜೀವದ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ - ಆಗಮ, ಯುಕ್ತಿ, ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ- ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಏಳು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೆಸರಿನಂತೆ ಜಿನಪ್ರವಚನದ ಸಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹೀತ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದರ್ಶನ ಪ್ರಧಾನವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಥನವಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ತೃಗಳು ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರದ ಸಲುವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತೀವ್ರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುನಃ ಪುನಃ ಒಳಗೊಳಗೆ (ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ) ಮುಳುಗೇಳುತ್ತ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆ ದಶೆಗೆ ತಲುಪಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆಂತರ್ಯದ ಅನುಭವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೊರಗೆ ಬರುವುದಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ದಶೆಯಲ್ಲಿಯಾವ ಅಮೌಲ್ಯ ವಚನ ಮೌಕ್ತಿಕಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹೆಣೆಯಲಾಗಿದೆ, ಅದು ಈ ಪ್ರವಚನಸಾರ ಪರಮಾಗಮವಿದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರದ ತೀವ್ರಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಮುಖ್ಯ ಧ್ವನಿಯು ಮೊಳಗುತ್ತಲಿದೆ.

ಇಂಥ ಈ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದ ಹೆಸರು ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವಿದೆ. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಪರೋನ್ಮುಖರಾದ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ 'ನಾನು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವಿಯಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸುಖವು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂದೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಪರಮುಖಾಪೇಕ್ಷೆಯ ಪರೋನ್ಮುಖವೃತ್ತಿಯು ಎಂದೂ ತೊಲಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ದೀನದುಃಖೀ ಜೀವರುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಕರುಣೆ ಮಾಡಿ ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ; ಅದರಂತೆ ಕೇವಲಿಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಚುರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

---

* ಮೂಲ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳಿಗಾಗಿ ಭ. ಕುಂದಕುಂದದೇವರ ಸಂಬಂಧದ ಉಲ್ಲೇಖ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

''ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನವೇ ಉಪಾದೇಯವಿದೆ, ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಂತೂ ಕರ್ಮದ ಭಾರವನ್ನೇ ಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವೇ ಏಕಾಂತಿಕ ಸುಖವಿದೆ, ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಆಕುಲವಿದೆ; ಕೇವಲಿಯ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖವೇ ಸುಖವಿದೆ, ಇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಯ ಸುಖವಂತೂ ದುಃಖವೇ ಇದೆ ; ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತರು ಸ್ವಯಮೇವ ಜ್ಞಾನ, ಸುಖ ಮತ್ತು ದೇವರಿದ್ದಾರೆ, ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳಿಲ್ಲದ ಭಗವಂತರ ಸುಖವನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಕೂಡ ಯಾರಿಗೆ ಅವರ ಕುರಿತು ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅವರು ಅಭವ್ಯ (ದೂರಭವ್ಯ)ರಿದ್ದಾರೆ'' ಹೀಗೆ ಅನೇಕಾನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸುಖದ ಸಲುವಾಗಿ ಕರೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೇವಲಿಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದದ ಸಲುವಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಎಂಥ ಭಾವ ತುಂಬಿದರಾಗ ಎಬ್ಬಿಸಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ-ಓದಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ವಿದೇಹರಹವಾಸಿ ಸೀಮಂಧರ ಭಗವಂತರ ಹತ್ತಿರದಿಂದ, ಕೇವಲೀ ಭಗವಂತರುಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ತತ್‌ಕ್ಷಣವೇ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಈ ಅಧಿಕಾರದ ರಚನೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಹೃದಯೋರ್ಮಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದಾರೋ ಏನೋ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖದ ಅನುಪಮ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿ ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖದ ರುಚಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವ ಜಿನೋಕ್ತ ಯಥಾರ್ಥ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದ ಹೆಸರು ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವಿದೆ. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜೀವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ಆದರೆ ಅವನು ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನೆಂದೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಬಂಧಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜೀವನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಯೇ ಕರ್ತೃ, ಕರ್ಮ, ಕರಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಪರದ ಜೊತೆ ಎಂದೂ ಯಾವುದರದೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಾನುಭವ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಂದೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಮಿಥ್ಯಾ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಅವನು ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ದುಃಖದ ಮೂಲವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಸಾಧನವಾದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸತ್ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದ ಅಥವಾ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ ಸಮೂಹದ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಸತ್ ಎನ್ನಿರಿ, ದ್ರವ್ಯವೆನ್ನಿರಿ, ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯವೆನ್ನಿರಿ ಅಥವಾ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಪಿಂಡವೆನ್ನಿರಿ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಇದೆ 'ಇದು' ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞರಾದ ಜಿನೇಂದ್ರಭಗವಂತರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪದ ಮೂಲಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿದೆ. ವೀತರಾಗವಿಜ್ಞಾನದ ಈ ಮೂಲಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಪ್ರಾರಂಭದ ಬಹಳಷ್ಟು ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಸುಂದರರೀತಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಲೋಕೋತ್ತರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾವ ಅಲೌಕಿಕ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದೆ ಅದರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಪಾಠಕರಿಗೆ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ತಾವೇ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೊಡನೆ ಓದಿದಲ್ಲದೆ ಬರುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ.

ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಅಬಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಮಪ್ರತೀತಿಕರವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನರೂಪ ಸುದೃಢ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ, ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷದ ಅಸಾಧಾರಣ ವರ್ಣನೆ, ಪ್ರಾಣಾದಿಗಳಿಂದ ಜೀವದ ಭಿನ್ನತೆ, ಜೀವವು ದೇಹಾದಿಗಳ ಕರ್ತೃ, ಕಾರಕ, ಅನುಮೋದಕವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಾಸ್ತವಿಕತೆ, ಜೀವಕ್ಕೆ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡದ ಅಕರ್ತೃತ್ವ, ನಿಶ್ಚಯ ಬಂಧದ ಸ್ವರೂಪ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಫಲ, ಏಕಾಗ್ರ ಸಂಚೇತನ ಲಕ್ಷಣ ಧ್ಯಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವೇ ಸ್ಪಷ್ಟ ತೇಲುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗಪ್ರಣೀತ

ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದ ಸತ್ವವನ್ನು ಅತಿ ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ತುಂಬಲಾಗಿದೆ. ಜಿನಶಾಸನದ ಮೂಲಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಅಬಾಧ್ಯರೂಪದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರವು ಜಿನಶಾಸನದ ಸ್ತಂಭದಂತಿದೆ. ಆಳವಾಗಿ ಇದರ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಂಥ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಸುಪಾತ್ರ ಜೀವನಿಗೆ 'ಜೈನ ದರ್ಶನವೇ ವಸ್ತುದರ್ಶನವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಾದಲ್ಲದೆ ಇರಲಾರದು. ವಿಷಯದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಇಷ್ಟು ಪ್ರೌಢ, ಅಗಾಧ ಆಳಯುಕ್ತ , ಮರ್ಮಸ್ಪರ್ಶಿ ಮತ್ತು ಚಮತ್ಕಾರಮಯವಾಗಿದೆ ಅದು ಮುಮುಕ್ಷುವಿನ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣಮಾಡಿ ರತ್ನತ್ರಯದ ಗಂಭೀರ ಆಳದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚಕೋಟಿಯ ಮುಮುಕ್ಷುವಿಗೆ ನಿಜಸ್ವಭಾವರತ್ನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಯಾವನೋ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮುಮುಕ್ಷುವು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಲುಪದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ 'ಶ್ರುತರತ್ನಾಕರವು ಅದ್ಭುತ ಮತ್ತು ಅಪಾರವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಮಹಿಮೆಯಂತೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃ ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ಮತ್ತು ಟೀಕಾಕಾರ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಹೃದಯದಿಂದ ಪ್ರವಾಹಿತವಾದ ಶ್ರುತಗಂಗೆಯು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳ ವಿರಹವನ್ನು ಮರೆಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧದ ಹೆಸರು ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಕ ಚೂಲಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಮುನಿಗೆ ಅಂತರಂಗ ಅವಸ್ಥೆಯ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರೊಡನೆಯೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಾಹ್ಯದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆಯೆಂಬುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ಕಥನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ, ದೀಕ್ಷೆ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಜಿನೋಕ್ತವಿಧಿ, ಅಂತರಂಗದ ಸಹಜದಶೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಹಿರಂಗ ಯಥಾಜಾತರೂಪತ್ವ, ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮೂಲಗುಣ ಅಂತರಂಗ-ಬಹಿರಂಗಭೇದ, ಉಪಧಿನಿರೋಧ, ಉತ್ಸರ್ಗಅಪವಾದ, ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರ, ಏಕಾಗ್ರತೆಯರೂಪದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ, ಅನ್ಯಮುನಿಗಳ ಕುರಿತು ಮುನಿಯ ವ್ಯವಹಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿಸಹಿತ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥಕಾರ ಮತ್ತು ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಆಚಾರ್ಯ ಯುಗಲರು ಚರಣಾನುಯೋಗದಂಥ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಿ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾವಲಂಬಿಯಾದ ಅಂತರಂಗ ದಶೆಯೊಡನೆ ಆಯಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಅಥವಾ ಶುಭಭಾವಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರದ ಸಂಧಿಯೊಡನೆ ಎಂಥ ಚಮತ್ಕಾರಪೂರ್ಣ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಆಚರಣಪ್ರಜ್ಞಾಪನದಂಥ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅದೇನು ಶಾಂತರಸವು ಒಸರುತ್ತಿರುವ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವಂತೆಯೇ ಎನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಿ ಇಂಥ ಮಧುರ, ಇಂಥ ಸಯುಕ್ತಿಕ, ಇಂಥ ಪ್ರಮಾಣಭೂತ ಸಾದ್ಯಂತ ಶಾಂತರಸವು ಒಸರುತ್ತಿರುವ ಚರಣಾನುಯೋಗದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಹೋದ ಅನುಭವಾಮೃತದಲ್ಲಿ ಓತಪ್ರೋತವಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಈರ್ವರು ಆಚಾರ್ಯದೇವರುಗಳ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಚಮತ್ಕಾರವಿದೆಯೆಂದರೆ ಅದು ಯಾವ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಆಯಾ ವಿಷಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ರಸಮಯ, ಶೀತಲ ಶೀತಲ ಮತ್ತು ಸುಧಾಸ್ಯಂದಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಪರಮಾಗಮವು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಮಹಾನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿದೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿನಶಾಸನದ ಅನೇಕ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಬೀಜ ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯ ಮುಖಾಂತರ ವಿನಿರ್ಗತವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಜನಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ದೋಹನವಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಸಮಯಸಾರ, ಪ್ರವಚನಸಾರ, ನಿಯಮಸಾರ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಗಾಥೆ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಧ್ವನಿಯ ಸಂದೇಶವಿದೆಯೆಂದು ಪೂ. ಕಾನಜಿಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದೆಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಅಪಾರ

ಆಳವಿದೆಯೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಅಳತೆ ಮಾಡಹೋದರೆ ತಮ್ಮದೇ ಶಕ್ತಿಯ ಅಳತೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಗರದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಚಯಿತರಾದ ಆಚಾರ್ಯದೇವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರಮ ಅಲೌಕಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಅದ್ಭುತ ಸಾತಿಶಯ ಅಂತರ್ಬಾಹ್ಯ ಯೋಗಗಳಿಲ್ಲದೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಾಣಿಯು ತೇಲುತ್ತಿರುವ ಪುರುಷನ ವಾಣಿಯಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಾಥೆಯು ಆರನೆಯ-ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜೀಕುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಮುನಿಯ ಆತ್ಮಾನುಭವದಿಂದ ಹೊರಟವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಮಹಾವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವಜ್ಞ ವೀತರಾಗ ಸೀಮಂಧರ ಭಗವಂತರ ಸಮವಸರಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಂಟು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಇದ್ದರೆಂಬ ಮಾತು ಯಥಾತಥ್ಯವಿದೆ, ಅಕ್ಷರಶಃಸತ್ಯವಿದೆ, ಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಆ ಪರಮೋಪಕಾರಿಯಾದ ಆಚಾರ್ಯದೇವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಯಸಾರ, ಪ್ರವಚನಸಾರ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರದೇವರ ಓಂಕಾರಧ್ವನಿಯೊಳಗಿಂದಲೇ ಹೊರಹೊರಟಂಥ ಉಪದೇಶವಿದೆ.''

ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ಕೃತ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳ ಮೇಲೆ 'ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆ'ಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು (ಅವರು ಸುಮಾರು ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತದ ೧೦ನೇ ಶತಾಬ್ದಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ) ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ ಕರ್ತೃಗಳು ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷರಿದ್ದಾರೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇದರ ಟೀಕಾಕಾರರೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥ ಆಚಾರ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸಮಯಸಾರ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸಾರ, ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯುಪಾಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಂಥ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಇದುವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೇಲೂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಅವರ ಟೀಕೆಗಳಿಂದ ಪಾಠಕರಿಗೆ ಅವರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಸಿಕತೆ, ಆತ್ಮಾನುಭವ, ಪ್ರಖರವಿದ್ವತ್ತೆ, ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನ್ಯಾಯಪೂರ್ವಕ ಸಿದ್ಧಮಾಡುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಶಕ್ತಿ, ಜಿನಶಾಸನದ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ ಜ್ಞಾನ, ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದ ಸಂಧಿಬದ್ಧ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವ ವಿರಳತರ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಗಳ ಪೂರ್ಣಪತ್ತೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ, ಗಂಭೀರ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಬಿಡುವ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯು ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅವರ ದೈವೀ ಟೀಕೆಗಳು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯ ವಚನಗಳಂತಿವೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೂಲ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅನುಭವ-ಯುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಿವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಟೀಕಾಕಾರರ ಟೀಕೆಗಳೂ ಕೂಡ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿಂದ ವಿಭೂಷಿತವಿವೆ. ಶಾಸನಮಾನ್ಯರಾದ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಈ ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಗದ್ಗುರು ಭ. ತೀರ್ಥಂಕರದೇವರಂಥ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಅವರು ಶ್ರೀ ಕುಂದಕುಂದ ಭಗವಂತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವರ ಗಂಭೀರ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಅವರ ಗಣಧರರಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಸ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾನುಭವದ ಮದದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಿವೆ. ಶ್ರೀ ಸಮಯಸಾರದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಕಾವ್ಯಗಳು (ಕಲಶಗಳು) ಶ್ರೀ ಪದ್ಮಪ್ರಭದೇವರಂಥ ಸಮರ್ಥರಾದ ಮುನಿವರರ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಆಳವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ, ಮತ್ತು ಇಂದೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಸದಿಂದ ತುಂಬಿಹೋದ ಆ ಮಧುರ ಕಲಶಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಸಿಕರ ಹೃದಯದ ತಂತಿಯನ್ನು ಮೀಟುತ್ತಿವೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕವಿಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಸ್ಥಾನವು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ೨೭೫ ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾ-

ಚಾರ್ಯದೇವರು ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಪಾಂಡೆ ಹೇಮರಾಜರು ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಭಾವಾರ್ಥವನ್ನು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಹೆಸರು 'ಬಾಲಾವಬೋಧ ಭಾಷಾಟೀಕೆ'ಯೆಂದಿದೆ. ವಿಕ್ರಮಸಂವತ ೧೯೬೯ ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪರಮಶ್ರುತ ಪ್ರಭಾವಕ ಮಂಡಲ ಬೊಂಬಾಯಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಕಟವಾದ ಹಿಂದಿ ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಮೂಲಗಾಥೆಗಳು, ಎರಡೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಹೇಮರಾಜ ಕೃತ ಹಿಂದಿ ಬಾಲಾವಬೋಧ ಭಾಷಾಟೀಕೆ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಈ ಪ್ರಕಾಶಿತ ಗುಜರಾತಿ ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಮೂಲಗಾಥೆಗಳು, ಅವುಗಳ ಗುಜರಾತಿ ಪದ್ಯಾನುವಾದ, ಸಂಸ್ಕೃತ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕೆ ಟೀಕೆ ಮತ್ತು ಆ ಗಾಥೆಗಳ ಹಾಗೂ ಟೀಕೆಯ ಅಕ್ಷರಶಃ ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿಶೇಷ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 'ಭಾವಾರ್ಥ'ದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡೆ ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವೆಡೆ ಶ್ರೀ ಹೇಮರಾಜಕೃತ ಬಾಲಾವಬೋಧ ಭಾಷಾ ಟೀಕೆಯ ಆಧಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಪರಮಶ್ರುತಪ್ರಭಾವಕ ಮಂಡಲದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಹೊಂದಿಸಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅಶುದ್ಧಿಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದದ್ದು ಅದು ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಹರುಷದ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಕಾನಜಿಸ್ವಾಮಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗಹನವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅನುವಾದವಾಗಿದೆ. ಅನುವಾದ ಮಾಡುವ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿಯು ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯಪಾದರಾದ ಮಹಾರಾಜಶ್ರೀ-ಯವರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಪರಮೋಪಕಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಗುರುದೇವರ ಪವಿತ್ರ ಜೀವನದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಉಪದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಪಾಮರನಿಗೆ ಜಿನವಾಣಿಯ ಕುರಿತು ತಿಲಮಾತ್ರವಾದರೂ ಭಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ? ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ ದೇವರ ಮತ್ತು ಅವರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕುರಿತು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ಮಹಿಮೆಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಿತ್ತು ? ಮತ್ತು ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುವ ಲೇಶಮಾತ್ರವಾದರೂ ಶಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಿತ್ತು ? ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನುವಾದದ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲವು ಗುರುದೇವಶ್ರೀಗಳವರೇ ಇರುವುದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿಯಂತೂ ಮಹಾರಾಜಶ್ರೀಯ ಅಮೃತವಾಣಿಯ ಪ್ರವಾಹವೇ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ಉಪದೇಶವೇ ಯಥಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅನುವಾದದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತವಾಗಿದೆ ಯಾರಿಂದ ಸಿಂಚಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಯಾರ ಬಲವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗಹನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಯಾರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅದು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಆ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಪರಮೋಪಕಾರಿ ಗುರುದೇವ ಶ್ರೀಗಳವರ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಪೂ. ಸೋದರಿಶ್ರೀ ಚಂಪಾಬೆಹನ ಹಾಗೂ ಪೂ. ಸೋದರಿಶ್ರೀ ಶಾಂತಾ ಬೆಹನರ ಕುರಿತೂ ಈ ಅನುವಾದವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುತ್ತ ಉಪಕಾರವಶತೆಯ ಉಗ್ರಭಾವನೆಯ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿದೆ ಅವರ ಪವಿತ್ರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಬೋಧವು ಈ ಪಾಮರನನ್ನು ಶ್ರೀ ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಕುರಿತು, ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಮಹಾನ ಕರ್ತೃವಿನ ಕುರಿತು ಮತ್ತು ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ವೀತರಾಗ ವಿಜ್ಞಾನದ ಕುರಿತು ಬಹುಮಾನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿರುವಂಥ ಆ ಪೂ. ಸೋದರಿಯರ ಕುರಿತು ಈ ಹೃದಯವು ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ರೀಭೂತವಿದೆ.

ಈ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸೋದರರಿಂದ ಹಾರ್ದಿಕ ಸಹಾಯತೆ ದೊರಕಿದೆ. ಮಾನ್ಯವರ ಶ್ರೀ ರಾಮಜಿಭಾಯಿ ಮಾಣೇಕಚಂದ ದೋಶಿಯವರು ತಮ್ಮ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸಾಯಗಳೊಳಗಿಂದ ಸಮಯ ತೆಗೆದು ಪೂರ್ಣ

ಅನುವಾದವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಥೋಚಿತ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಚಿಕ್ಕ-ಪುಟ್ಟ ಕಠಿಣತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿಶಾಲ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸುಲಭಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೋದರಶ್ರೀ ಖಿಮಚಂದ ಜೇಠಾಲಾಲ ಶೇಠರು ಕೂಡ ಪೂರ್ಣ ಅನುವಾದವನ್ನು ಸಾವಧಾನತೆಯೊಡನೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಉಪಯುಕ್ತ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರ. ಚಂದೂಲಾಲ ಖೀಮಚಂದ ಜೋಬಾಲಿಯವರು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಅನುವಾದದ ಎಷ್ಟೋ ಭಾಗವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಶುದ್ಧಿಪತ್ರ, ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಗಾಥಾ ಸೂಚಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕರಡುತಿದ್ದುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸೋದರರಿಗೆ ನಾನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಸಹೃದಯ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೊರತೆಗಳು ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವರುಗಳಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಸೋದರರದೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಲಭಿಸಿದೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನಾನು ಈ ಅನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಗುರುದೇವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ನಿಜಕಲ್ಯಾಣದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭವಭಯದಿಂದ ಹೆದರುತ್ತ-ಹೆದರುತ್ತ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಬಾರದ ಹಾಗೆ ನಾನು ತುಂಬ ಸಾವಧಾನತೆ ವಹಿಸಿದ್ದೇನೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಅಜ್ಞಾನತೆಯ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತಲೆದೋರಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ಅಪರಾಧವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರಾದ ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಮತ್ತು ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾ ಚಾರ್ಯದೇವರ ಹಾಗೂ ಮುಮುಕ್ಷು ಪಾಠಕರಿಂದ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕ ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಅನುವಾದವು ಭವ್ಯಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಜಿನಕಥಿತವಾದ ವಸ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿಸಿ, ಅತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವರೂಪದ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಆಂತರಿಕ ಭಾವನೆಯಿದೆ. ಪರಮಾನಂದರೂಪ ಸುಧಾರಸದ ಪಿಪಾಸೆಯುಳ್ಳ ಭವ್ಯ ಜೀವರುಗಳ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಈ ಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವ ಜೀವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪರಮಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪರಮಾನಂದರೂಪ ಸುಧಾರಸದ ಭಾಜನರಾಗುವರು. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಭಾವಗಳು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹಗಲೂ-ರಾತ್ರಿ ಇದೇ ಭಾವನೆ, ಇದೇ ವಿಚಾರ, ಇದೇ ಮಂಥನ ಮತ್ತು ಇದೇ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಲಿ. ಇದೇ ಪರಮಾನಂದಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರಿಂದ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಮಾಡುತ್ತ 'ಆನಂದಾಮೃತದ ಪೂರದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೈವಲ್ಯನದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನಿಮಗ್ನವಿದೆ, ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಿರುವ ಮಹಾಜ್ಞಾನಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಿದೆ, ಯಾವುದು ಉತ್ತಮ ರತ್ನಕಿರಣಗಳ ಸಮಾನ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ, ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಇಷ್ಟವಿದೆ ಅಂಥ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸ್ವತತ್ತ್ವವನ್ನು ಜೀವವು ಸ್ಯಾತ್ಕಾರ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾದ ಜಿನೇಂದ್ರಶಾಸನದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆ'ಂಬ ಭಾವಿತ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರುತ ಪಂಚಮಿ — ಹಿಂಮತಲಾಲ ಜೇಠಾಲಾಲ ಶಾಹ

ವಿ.ಸಂ. ೨೦೦೪

ಅನುವಾದಕರ ನಿವೇದನೆ

ವರಸೀಮಂಧರರದೇವ ದಿವ್ಯದನಿಯಂ ಸಪ್ತಾಹಪರ್ಯಂತಮುಂ
ಪರಮೋಲ್ಲಾಸದಿ ಕೇಳ್ದನಂತರದೊಳುಂ ಶ್ರೀ ಕುಂದಕುಂದಾರ್ಯರುಂ ।
ಮರಳೀ ಕ್ಷೇತ್ರಕೆ ಬಂದು ದಿವ್ಯದನಿಸಾರಂ ಜ್ಞಾನಸಾರೆಂಬೊಲೀ
ಪರಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಮುಂ ಪ್ರವಚನಶ್ರೀಸಾರಮಂಗೆಯ್ದರುಂ ॥

ನಮ್ಮ ಸನಾತನ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಸ್ಥಾನವು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಿದೆಯೆಂಬುದು ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ, ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅವರ ನಂತರ ಆಗಿ ಹೋದ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು ಸಶರೀರವಾಗಿ ಪೂರ್ವವಿದೇಹಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೀಮಂಧರ ಪ್ರಭುಗಳ ದಿವ್ಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಎಂಟು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಆಲಿಸಿ, ತಾವು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಯಾವ ಪರಮಾಗಮಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಆ ಪರಮಾಗಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನಮ್ಮ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪರಮ ದೇವರುಗಳಿಂದ ಪ್ರರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಆಶಯವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತಗೊಳಿಸಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರು ಈ ಪಂಚಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರ ವಿರಹವನ್ನು ಮರೆಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ಅಂತೆ ಕಲಿಕಾಲ ಸರ್ವಜ್ಞರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಉಪಲಬ್ಧಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಾಥೆ-ಗಾಥೆಯ ಶಬ್ದ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯ ಮಧುರ ಸಂದೇಶವು ತುಂಬಿ ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿರುವುದು ಬುದ್ಧಿಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಈ ಪ್ರವಚನಸಾರವು ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು ವಿದೇಹಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಮರಳಿ ಬಂದ ನಂತರದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಆ ಜಿನ ಪ್ರವಚನದಸಾರವೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂಬುದು ಸುಪಕ್ವಚೇತನರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯಭಗವಂತರು 'ಪ್ರವಚನಸಾರ'ವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದು ಯಥಾರ್ಥವೂ ಸಮರ್ಪಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಈ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ, ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಮತ್ತು ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಕ ಚೂಲಿಕೆಯೆಂದು ಮೂರು ಮಹಾಧಿಕಾರಗಳಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು ಜೀವದ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ತಿಳಿಸಿ, ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನವೇ ಉಪಾದೇಯವಿದ್ದು ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಯವಿದೆಯೆಂದೂ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವೇ ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವಿದ್ದು ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಆಕುಲವಿದೆಯೆಂದೂ ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖವೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖವಿದ್ದು ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯವಾದ ಸುಖವಂತೂ ನಿಜವಾಗಿ ದುಃಖದಾಯಕವೇ ಇದೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ, ವಸ್ತುಧರ್ಮವನ್ನು ಮೆರೆಸಿದ್ದಾರೆ, ಜೀವರುಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ಸುಖದೆಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ಯಥಾರ್ಥ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು ಸಂಸಾರರೂಪ ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲವನ್ನೇ-ದುಃಖದ ಬೇರನ್ನೇ ಕಿತ್ತೆಸೆಯುವ ಸಾಧನವಾದ ಭೇದ-ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸತ್ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ ಅಥವಾ ಗುಣಪರ್ಯಾಯ ಸಮೂಹವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ

ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ವೀತರಾಗ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಲೋಕೋತ್ತರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನದಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಲೌಕಿಕ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ, ಆ ದ್ರವ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಸುದೃಢಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ, ದ್ರವ್ಯ ವಿಶೇಷದ ಅಸಾಧಾರಣ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಪ್ರಾಣಾದಿಗಳಿಂದ ಜೀವದ ಭಿನ್ನತೆ, ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡದಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಅಕರ್ತೃತ್ವತೆ, ನಿಶ್ಚಯ ಬಂಧದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಫಲ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ, ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ಅಧಿ ಕಾರದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದ ಮೂಲ ಸತ್ವವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಜಿನಶಾಸನದ ಮೌಲಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಬಾಧ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಅಧಿಕಾರವು ಜಿನಶಾಸನರೂಪ ವಿಶಾಲಭದ್ರಕೋಟೆಯ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಮೇಲೆ ಸತತ ಮರೆಯುತ್ತಿರುವ ವಿಜಯ ವೈಜಯಂತಿಯಂತಿದೆ !

ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಜೀನೋಕ್ತವಿಧಿ, ಅಂತರಂಗದ ಸಹಜದಸೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಹಿರಂಗ ದಿಗಂಬರತ್ವ, ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮೂಲಗುಣ, ಅಂತರಂಗ-ಬಹಿರಂಗ ಛೇದ, ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರ, ಅನ್ಯಮುನಿಯೊಡನೆ ಮುನಿಯವರ್ತನೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ, ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಆರೂಢರಾಗಿರುವ ಮಹಾಮುನಿಗಳ ಪರಮಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ ಅಂತೆ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು ಅಂತೆ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಕೂಡ ಚರಣಾನುಯೋಗದಂಥ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಹ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮಾಣಭೂತವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ, ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿದೆ; ಅವರುಗಳ ಆತ್ಮ ನಿರ್ಭರತೆಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರುಗಳು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಅನುಭವಾಮೃತದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೇ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮೂರು ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಗೊಂಡ ಈ ಪವಿತ್ರ ಪರಮಾಗಮವು ಓರ್ವ ಆತ್ಮಾನುಭವಿ ಮಹಾಮುನಿಯ ಅನುಭವದಾಳದಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತೂರಿಬಂದ ಗಂಭೀರ ಸ್ರೋತಃಪತಿಯಂತಿದೆ. ಇದರ ಮಹತೋಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೀಳಾಳವನ್ನು ಗರ್ಭಸ್ಥನಿಧಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಂತರ್ಯದ ಅನುಭವದಾಳದಿಂದ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ವಿನಹ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇದರ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಹೋದರೆ ಅವರದೇ ಬುದ್ಧಿಯ ಅಳತೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು ಸಮಸ್ತ ಜಿನತತ್ತ್ವಗಳ ಸಾರಭೂತವಾದ ಪ್ರಮೇಯಭೂತವಾದ ನಿತ್ಯ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಮಹಾಚೇತನಸ್ವರೂಪವಾದ ಆತ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಆತ್ಮ ವಸ್ತುವಿನ ಅನಂತ ಗುಣಗಣದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿದ್ವದ್ಧೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ಅನುಭವ ಶಕ್ತಿಯ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಆತ್ಮಾನುಭೂತಿಯ ದಿವ್ಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ಮೈ ಮರೆತವರಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಪದಬಂಧದ ಸುಂದರ ಬಂಧುರ ಕವಿತ್ವ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, ಗಾಥೆಗಳ ರೂಪದ ಭೂರಿಕುಂಭಗಳಿಂದ ವರ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಆತ್ಮಸಮೃದ್ಧಿದಾಯಕವಾದ ಈ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಕೃತಿರತ್ನವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿತರುವ ಪುಣ್ಯಯೋಗವು ನನಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದು ಮಹಾನ ಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಏಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಯಥಾರ್ಥ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಭಗವಾನಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಭಾಷೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂರ್ತೀಭವಿಸುವುದು ಕಠಿಣತರವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಪೂ. ಗುರುದೇವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಆತ್ಮಸಾಯುಜ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಆತ್ಮಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಸತತ ಅಧ್ಯಯನ-ಚಿಂತನ ಮನನಗಳಿಂದ ಪರಿವೃದ್ಧಿಸಿಕೊಂಡ ಅನುಭವದಿಂದ ಅಂತರಂಗದ ನಿಷ್ಠ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗರೂಕತೆ ವಹಿಸಿ ಮೂಲಭಾವವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಲೋಪಬಾರದಂತೆ ತುಂಬಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಭಾವಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಾರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರ ಮೂಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದೊಳಗೆ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಅಲ್ಪತೆಯಿಂದಾಗಿ ದೋಷಗಳು ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರಲ್ಲಿ ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿನಮ್ರತೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ಕ್ಷಮೆ ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಸಿಕರು ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧರು ಈ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿನ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅತ್ಯಂತ ಗೌರವದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಭರವಸೆ ನೀಡುತ್ತೇನೆ.

ಇನ್ನು ಈ ಮಹಾನ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದ ಮತ್ತು ಈ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಆದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿ, ಯೋಗ್ಯ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗ್ರಂಥವು ನಿರ್ದೋಷವಾಗುವಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಆತ್ಮೀಯ ಬ್ರ. ಶ್ರೀ ಯಶಪಾಲ ಜೈನ, ಎಂ.ಎ., ಜಯಪುರ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಖರ್ಚಿನ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತ ಧರ್ಮಾನುರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಸಿ. ಬಿ. ಭಂಡಾರಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಅವರಿಗೂ ಅದರಂತೆ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವು ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಆತ್ಮೀಯ ಧರ್ಮಬಂಧು ಶ್ರೀ ಎಂ. ಪಿ. ಶೇಠರವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಕರಡು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕೆಲವೊಂದು ಭಾಗದ ಪ್ರೆಸ್ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಹೆಸರಿನ ಮೋಹದಿಂದ ದೂರರಾದಂಥ ಆತ್ಮೀಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತುಂಬು ಹೃದಯದಿಂದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಾರ್ಥಿ ಸೋದರರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸ್ವಾತ್ಮಕಲ್ಯಾಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ಜೀವನದ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಈ ಪರಮ ಪಾವನ ಕೃತಿರತ್ನವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಕುಲ ಪುತ್ರರುಗಳ - ಆತ್ಮಾರ್ಥಿ ಪಾಠಕರುಗಳ ಕರಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧರ್ಮಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು.
ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ತ್ರಯೋದಶಿ
೩೧-೩-೧೯೮೮

ಶ್ರೀ ಎಂ. ಬಿ. ಪಾಟೀಲ
ಸೇಡಬಾಳ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ವಿಷಯ	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
೧. ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ - ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ	**೧-೯೨**	**೧-೧೩೩**
ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಅಧಿಕಾರ	೧೩-೨೦	೧೩-೨೮
ಜ್ಞಾನ ಅಧಿಕಾರ	೨೧-೫೨	೨೯-೭೪
ಸುಖ ಅಧಿಕಾರ	೫೩-೬೮	೭೫-೯೭
ಶುಭ ಪರಿಣಾಮ ಅಧಿಕಾರ	೬೯-೯೨	೯೮-೧೩೩
೨. ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ - ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ	**೯೩-೨೦೦**	**೧೩೪-೩೦೭**
ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯ ಅಧಿಕಾರ	೯೩-೧೨೬	೧೩೪-೨೦೭
ದ್ರವ್ಯ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರ	೧೨೭-೧೪೪	೨೦೮-೨೩೮
ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯವಿಭಾಗ ಅಧಿಕಾರ	೧೪೫-೨೦೦	೨೩೯-೩೦೭
೩. ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಕ ಚೂಲಿಕೆ	**೨೦೧-೨೭೫**	**೩೦೮-೪೦೭**
ಆಚರಣ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ	೨೦೧-೨೩೧	೩೦೮-೩೫೨
ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ	೨೩೨-೨೪೪	೩೫೩-೩೭೪
ಶುಭೋಪಯೋಗ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ	೨೪೫-೨೭೦	೩೭೫-೪೦೦
ಪಂಚರತ್ನ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ	೨೭೧-೨೭೫	೪೦೧-೪೦೭
೪. ಪರಿಶಿಷ್ಟ		
ನಲವತ್ತೇಳು ನಯಗಳು		೪೦೮-೪೨೦
ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿ ಟೀಕೆ		೪೨೧-೫೩೮
ಗಾಥೆಗಳ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮಸೂಚಿ		೫೩೯-೫೪೩
ಕಲಶಕಾವ್ಯಗಳ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮಸೂಚಿ		೫೪೪

ಭಗವಾನ ಶ್ರೀ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ

ವಂದ್ಯೋ ವಿಭುರ್ಭುವಿ ನ ಕೈರಿಹ ಕೊಂಡಕುಂದಃ
ಕುಂದ-ಪ್ರಭಾ-ಪ್ರಣಯಿ-ಕೀರ್ತಿ-ವಿಭೂಷಿತಾಶಃ।
ಯಶ್ಚಾರು-ಚಾರಣ-ಕರಾಂಬುಜಚಂಚರೀಕ-
ಶ್ಚಕ್ರೇ ಶ್ರುತಶ್ಯ ಭರತೇ ಪ್ರಯತಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಮ್ ॥

[ಚಂದ್ರಗಿರಿ ಪರ್ವತದ ಶಿಲಾಲೇಖ]

ಅರ್ಥ :- ಕುಂದಪುಷ್ಪದ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವಂಥ ಯಾರ ಕೀರ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ದಶ ದಿಕ್ಕುಗಳು ವಿಭೂಷಿತವಾಗಿವೆ, ಯಾರು ಚಾರಣರ-ಚಾರಣಋದ್ಧಿಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಹಾಮುನಿಗಳ ಸುಂದರ ಹಸ್ತ-ಕಮಲಗಳ ಭ್ರಮರವಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಯಾವ ಪವಿತ್ರಾತ್ಮರು ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕುಂದಕುಂದವಿಭುಗಳು ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಂದ ವಂದ್ಯರಾಗಿಲ್ಲ ?

.... ಕೋಂಡಕುಂದೋ ಯತೀಂದ್ರಃ ॥
ರಜೋಭಿರಸ್ಪೃಷ್ಟತಮತ್ವಮಂತ-
ರ್ಬಾಹ್ಯೇಪಿ ಸಂವ್ಯಂಜಯಿತುಂ ಯತೀಶಃ।
ರಜಃಪದಂ ಭೂಮಿತಲಂ ವಿಹಾಯ
ಚಚಾರ ಮನ್ಯೇ ಚತುರಂಗುಲಂ ಸಃ ॥

- ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿ-ಶಿಲಾಲೇಖ

ಅರ್ಥ :- ಯತೀಶ್ವರರು (ಶ್ರೀ ಕುಂದಕುಂದಸ್ವಾಮಿಗಳು) ರಜಃಸ್ಥಾನವನ್ನು - ಭೂಮಿತಲವನ್ನು - ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲಮೇಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗಮನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ರಜದಿಂದ (ತಮ್ಮ) ಅತ್ಯಂತ ಅಸ್ಪೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. (ಅವರು ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಗ ಮೊದಲಾದ ಮಲದಿಂದ ಅಸ್ಪೃಷ್ಟರಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಧೂಳಿನಿಂದ ಅಸ್ಪೃಷ್ಟರಿದ್ದರು.)

ಜಇ ಪಉಮಣಂದಿಣಾಹೋ ಸೀಮಂಧರಸಾಮಿದಿವ್ವಣಾಣೇಣ ।
ಣ ವಿದೋಹಇ ತೋ ಸಮಣಾ ಕಹಂ ಸಮಗ್ಗಂ ಪಯಾಣಂತಿ ॥

-ದರ್ಶನಸಾರ

ಅರ್ಥ :- (ಮಹಾವಿದೇಹಕ್ಷೇತ್ರದ ವರ್ತಮಾನ ತೀರ್ಥಂಕರದೇವರಾದ) ಶ್ರೀ ಸೀಮಂಧರ ಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಂದಿನಾಥರು (ಶ್ರೀ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಬೋಧನೆ ಮಾಡದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಮುನಿಜನರು ನಿಜವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ?

ಓ ಕುಂದಕುಂದದೇವ ಮೊದಲಾದ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳೇ ! ಸ್ವರೂಪಾನು ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳೇ ಈ ಪಾಮರನಿಗೆ ಪರಮೋಪಕಾರಭೂತವಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ತಮ್ಮಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

-ಶ್ರೀಮದ್ ರಾಜಚಂದ್ರ

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಮಹಾವಿದೇಹಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾದ ಶ್ರೀ ಸೀಮಂಧರ ಭಗವಂತರ ಸಮವಸರಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಂಟು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಇದ್ದರೆಂಬ ಮಾತು ಯಥಾತಥ್ಯವಿದೆ, ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯವಿದೆ, ಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧವಿದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಪರಮೋಪಕಾರಿಗಳಾದ ಆ ಆಚಾರ್ಯಭಗವಂತರು ರಚಿಸಿದ ಈ ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರದೇವರ ನಿರಕ್ಷರವಾದ ಓಂಕಾರ ಧ್ವನಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಟಂಥ ಉಪದೇಶವೇ ಇದೆ.

-ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಕಾನಜಿಸ್ವಾಮಿ

ಪ್ರವಚನಸಾರ

ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ

॥ ಶ್ರೀ ಸರ್ವಜ್ಞವೀತರಾಗಾಯ ನಮಃ ॥

ಶಾಸ್ತ್ರ-ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಮಂಗಲಾಚರಣೆ

ಓಂಕಾರಂ ಬಿಂದುಸಂಯುಕ್ತಂ ನಿತ್ಯಂ ಧ್ಯಾಯಂತಿ ಯೋಗಿನಃ ।
ಕಾಮದಂ ಮೋಕ್ಷದಂ ಚೈವ ಓಂಕಾರಾಯ ನಮೋನಮಃ ॥೧॥

ಅವಿರಲಶಬ್ದಘನೌಘಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತಸಕಲಭೂತಲಕಲಂಕಾ ।
ಮುನಿಭಿರುಪಾಸಿತತೀರ್ಥಾ ಸರಸ್ವತೀ ಹರತು ನೋ ದುರಿತಾನ್ ॥೨॥

ಅಜ್ಞಾನತಿಮಿರಾಂಧಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಾಂಜನಶಲಾಕಯಾ ।
ಚಕ್ಷುರುನ್ಮೀಲಿತಂ ಯೇನ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀ ಗುರುವೇ ನಮಃ ॥೩॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಮಗುರುವೇನಮಃ । ಪರಂಪರಾಚಾರ್ಯಗುರುವೇನಮಃ ॥

ಸಕಲಕಲುಷವಿಧ್ವಂಸಕಂ, ಶ್ರೇಯಸಾಂ ಪರಿವರ್ಧಕಂ, ಧರ್ಮಸಂಬಂಧಕಂ, ಭವ್ಯಜೀವಮನಃ ಪ್ರತಿಬೋಧಕಾರಕಂ, ಪುಣ್ಯಪ್ರಕಾಶಕಂ, ಪಾಪಪ್ರಣಾಶಕಮಿದಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶ್ರೀ ನಿಯಮಸಾರ ನಾಮಧೇಯಂ, ಅಸ್ಯ ಮೂಲಗ್ರಂಥಕರ್ತಾರಃ ಶ್ರೀ ಸರ್ವಜ್ಞದೇವಾಸ್ತದುತ್ತರ ಗ್ರಂಥಕರ್ತಾರಃ ಶ್ರೀ ಗಣಧರದೇವಾಃ ಪ್ರತಿಗಣಧರದೇವಾಸ್ತೇಷಾಂ ವಚನಾನುಸಾರಮಾಸಾದ್ಯ ಆಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ-ವಿರಚಿತಂ, ಶ್ರೋತಾರಃ ಸಾವಧಾನತಯಾ ಶೃಣ್ವಂತು ॥

ಮಂಗಲಂ ಭಗವಾನ ವೀರೋ ಮಂಗಲಂ ಗೌತಮೋ ಗಣೀ ।
ಮಂಗಲಂ ಕುಂದಕುಂದಾರ್ಯೋ ಜೈನಧರ್ಮೋऽಸ್ತು ಮಂಗಲಂ ॥೧॥

ಸರ್ವಮಂಗಲಮಾಂಗಲ್ಯಂ ಸರ್ವಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕಂ ।
ಪ್ರಧಾನಂ ಸರ್ವಧರ್ಮಾಣಾಂ ಜೈನಂ ಜಯತು ಶಾಸನಮ್ ॥೨॥

ಓಂ

- ನಮಃ ಸಿದ್ಧೇಭ್ಯಃ -

ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವಪ್ರಣೀತಃ

ಶ್ರೀ

ಪ್ರವಚನಸಾರ

೧

ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಪ್ರಜ್ಞಾಪನ

ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿಕೃತತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾವೃತ್ತಿಃ ।

(ಅನುಷ್ಟುಪ್)

ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ಯೇಕಚಿದ್ರೂಪಸ್ವರೂಪಾಯ ಪರಾತ್ಮನೇ ।
ಸ್ವೋಪಲಬ್ಧಿಪ್ರಸಿದ್ಧಾಯ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ॥೧॥

ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವಕೃತ ಮೂಲ ಗಾಥೆಗಳು ಮತ್ತು
ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿ ಕೃತ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕೆಯ

- ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ -

ಮೊದಲು ಗ್ರಂಥದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥಾ ಬದ್ಧ ಶ್ರೀ ಪ್ರವಚನಸಾರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಾಸ್ತ್ರದ 'ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆ'ಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಮಂಗಲಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಅರ್ಥ :- ಸರ್ವವ್ಯಾಪೀ (ಎಲ್ಲವುಗಳ ಜ್ಞಾತಾ-ದೃಷ್ಟಾ) ಏಕ ಚೈತನ್ಯರೂಪ (ಕೇವಲ ಚೈತನ್ಯವೇ) ಯಾವನ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವನು ಸ್ವಾನುಭವ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಾನುಭವದಿಂದ

(ಅನುಷ್ಟುಪ್ಪ)

ಹೇಲೋಲ್ಲುಪ್ತ ಮಹಾಮೋಹತಮಸ್ತೋಮಂ ಜಯತ್ಯದಃ ।
ಪ್ರಕಾಶಯಜ್ಜಗತ್ತತ್ತ್ವಮನೇಕಾಂತಮಯಂ ಮಹಃ ॥೨॥

(ಆರ್ಯೆ)

ಪರಮಾನಂದಸುಧಾರಸಪಿಪಾಸಿತಾನಾಂ ಹಿತಾಯ ಭವ್ಯಾನಾಮ್ ।
ಕ್ರಿಯತೇ ಪ್ರಕಟಿತತತ್ತ್ವಾ ಪ್ರವಚನಸಾರಸ್ಯ ವೃತ್ತಿರಿಯಮ್ ॥೩॥

ಅಥ ಖಲು ಕಶ್ಚಿದಾಸನ್ನಸಂಸಾರಪಾರಾವಾರಪಾರಃ ಸಮುನ್ಮೀಲಿತಸಾತಿಶಯವಿವೇಕಜ್ಯೋತಿರಸ್ತ-ಮಿತಸಮಸ್ತೈಕಾಂತವಾದಾವಿದ್ಯಾಭಿನಿವೇಶಃ ಪಾರಮೇಶ್ವರೀಮನೇಕಾಂತವಾದವಿದ್ಯಾಮುಪಗಮ್ಯ ಮುಕ್ತಸಮಸ್ತ ಪಕ್ಷಪರಿಗ್ರಹತಯಾತ್ಯಂತಮಧ್ಯಸ್ಥೋ ಭೂತ್ವಾ ಸಕಲಪುರುಷಾರ್ಥಸಾರತಯಾ ನಿತಾಂತ-ಮಾತ್ಮನೋ ಹಿತತಮಾಂ ಭಗವತ್ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ಪ್ರಸಾದೋಪಜನ್ಯಾಂ ಪರಮಾರ್ಥಸತ್ಯಾಂ ಮೋಕ್ಷ-ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಕ್ಷಯಾಮುಪಾದೇಯತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿನ್ವನ್ ಪ್ರವರ್ತಮಾನತೀರ್ಥನಾಯಕಪುರಃಸರಾನ್ ಭಗವತಃ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ ಪ್ರಣಮನವಂದನೋಪಜನಿತನಮಸ್ಕರಣೇನ ಸಂಭಾವ್ಯ ಸರ್ವಾರಂಭೇಣ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಂ ಸಂಪ್ರತಿಪದ್ಯಮಾನಃ ಪ್ರತಿಜಾನೀತೇ –

ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ) ಆ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕನಾದ (ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ) ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆತ್ಮನಿಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ.

ಈಗ ಅನೇಕಾಂತಮಯ ಜ್ಞಾನದ ಮಂಗಲದ ಕುರಿತು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, –

ಅರ್ಥಃ– ಯಾವುದು ಮಹಾಮೋಹರೂಪದ ಅಂಧಕಾರ ಸಮೂಹವನ್ನು ಲೀಲಾ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಅನೇಕಾಂತಮಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಯವಂತವಾಗಿರಲಿ.

ಈಗ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಅನೇಕಾಂತಮಯವೂ, ಜಿನ ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತವೂ ಆದ ಈ 'ಪ್ರವಚನಸಾರ' ಶಾಸ್ತ್ರದ ಟೀಕೆ ರಚಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, –

ಅರ್ಥ :– ಪರಮಾನಂದರೂಪ ಸುಧಾರಸದ ಪಿಪಾಸೆಯುಳ್ಳ ಭವ್ಯಜೀವರುಗಳ ಹಿತದ ಕುರಿತು ತತ್ತ್ವವನ್ನು (ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು) ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವಂಥ ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಈ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಮಂಗಲಾಚರಣೆ ಮತ್ತು ಟೀಕೆ ರಚಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ, ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಮೊದಲಿನ ಐದು ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಥಾನಿಕೆಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಥ ಸೂತ್ರಾವತಾರಃ

ಏಸ ಸುರಾಸುರಮಣುಸಿಂದವಂದಿದಂ ಧೋದಘಾಇಕಮ್ಮಮಲಂ ।
ಪಣಮಾಮಿ ವಡ್ಢಮಾಣಂ ತಿತ್ಥಂ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕತ್ತಾರಂ ॥೧॥

ಸೇಸೇ ಪುಣ ತಿತ್ಥಯರೇ ಸಸವ್ವಸಿದ್ಧೇ ವಿಸುದ್ಧಸಬ್ಭಾವೇ ।
ಸಮಣೇ ಯ ಣಾಣದಂಸಣಚರಿತ್ತತವವೀರಿಯಾಯಾರೇ ॥೨॥

ಯಾರಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದ ಕೊನೆಯು ನಿಕಟವಾಗಿದೆ, ಸಾತಿಶಯ (ಉತ್ತಮ) ವಿವೇಕಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ (ಎಂದರೆ ಪರಮ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ) ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಏಕಾಂತವಾದ ರೂಪ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಅಭಿನಿವೇಶ[೧]ವು ಅಸ್ತವಾಗಿದೆ ಅವರು (ಶ್ರೀಮದ್ ಆಸನ್ನಭವ್ಯ ಮಹಾತ್ಮ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು), ಪಾರಮೇಶ್ವರಿ (ಪರಮೇಶ್ವರ ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರ) ಅನೇಕಾಂತವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸಮಸ್ತ ಪಕ್ಷದ ಪರಿಗ್ರಹ (ಶತ್ರು ಮಿತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಪಕ್ಷಪಾತ)ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಸ್ತರಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥ[೨]ಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಹಿತತಮ[೩] ಭಗವಂತ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಯ ಪ್ರಸಾದ[೪]ದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯ, ಪರಮಾರ್ಥ ಸತ್ಯ (ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಸತ್ಯ), ಅಕ್ಷಯ (ಅವಿನಾಶಿ) ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಉಪಾದೇಯ[೫]ರೂಪದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ ತೀರ್ಥದ ನಾಯಕರಾದ (ಶ್ರೀ ಮಹಾವೀರಸ್ವಾಮಿ ಪೂರ್ವಕ ಭಗವಂತ) ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಮನ[೬] ಮತ್ತು ವಂದನದಿಂದಾಗುವಂಥ ನಮಸ್ಕಾರದ ಮುಖಾಂತರ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡಿ ಸರ್ವಾರಂಭದಿಂದ (ಉದ್ಯಮದಿಂದ) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ, ಮನುಷ್ಯೇಂದ್ರ, ವಂದಿತಗೆ ಘಾತಿಕರ್ಮಮಲವಿದೂರನಿಗೆ ।
ಧರಮಕರ್ತೃ ತೀರ್ಥರೂಪ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನನಿಗೆ ನಮಿಸುವೆನು ॥೧॥

ಮತ್ತೆ ಶುದ್ಧಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ಶೇಷ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರಿಗೆ ।
ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ಚಾರಿತ್ರ-ತಪಮೇಣ್ವೀರ್ಯಾಚಾರಯುಕ್ತ ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ॥೨॥

---

೧. ಅಭಿನಿವೇಶ = ಅಭಿಪ್ರಾಯ ; ನಿಶ್ಚಯ ; ಆಗ್ರಹ, ೨. ಪುರುಷಾರ್ಥ = ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ (ಪುರುಷ-ಪ್ರಯೋಜನಗಳಲ್ಲಿ) ಮೋಕ್ಷವೇ ಸಾರಭೂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಾತ್ವಿಕ ಪುರುಷಾರ್ಥವಿದೆ. ೩. ಹಿತತಮ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಹಿತಸ್ವರೂಪ, ೪. ಪ್ರಸಾದ = ಪ್ರಸನ್ನತೆ ; ಕೃಪೆ. ೫. ಉಪಾದೇಯ = ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ (ಮೋಕ್ಷ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹಿತತಮ ಯಥಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಾದೇಯವಿದೆ.) ೬. ಪ್ರಣಮನ = ದೇಹದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು. ವಂದನ = ವಚನದಿಂದ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವುದು, ನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಮನ ಮತ್ತು ವಂದನಗಳೆರಡೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ.

ತೇ ತೇ ಸವ್ವೇ ಸಮಗಂ ಸಮಗಂ ಪತ್ತೇಗಮೇವ ಪತ್ತೇಗಂ ।
ವಂದಾಮಿ ಯ ವಟ್ಟಂತೇ ಅರಹಂತೇ ಮಾಣುಸೇ ಖೇತ್ತೇ ॥೩॥

ಕಿಚ್ಚಾ ಅರಹಂತಾಣಂ ಸಿದ್ಧಾಣಂ ತಹ ಣಮೋ ಗಣಹರಾಣಂ ।
ಅಜ್ಝಾವಯವಗ್ಗಾಣಂ ಸಾಹೂಣಂ ಚೇವ ಸವ್ವೇಸಿಂ ॥೪॥

ಈಗ ಇಲ್ಲಿ (ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ) ಗಾಥಾ ಸೂತ್ರಗಳ ಅವತರಣ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಾಥೆ - ೧-೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ-[ಸುರಾಸುರಮಣುಸಿಂದವಂದಿದಂ] ಯಾರು [೧]ಸುರೇಂದ್ರರು, [೨]ಅಸುರೇಂದ್ರರು ಮತ್ತು [೩]ನರೇಂದ್ರರುಗಳಿಂದ ವಂದಿತರಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ **[ಧೋದಘಾಇಕಮ್ಮಮಲಂ]** ಘಾತಿಕರ್ಮಮಲವನ್ನು ತೊಳೆದು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ ಅಂಥ **[ತಿತ್ಥಂ]** ತೀರ್ಥರೂಪ ಮತ್ತು **[ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕತ್ತಾರಂ]** ಧರ್ಮದ ಕರ್ತೃವಾದ **[ವಡ್ಢಮಾಣಂ]** ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನಸ್ವಾಮಿಗೆ **[ಏಸ]** ಈ ನಾನು **[ಪಣಮಾಮಿ]** ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

[ಪುಣ] ಮತ್ತು **[ವಿಸುದ್ಧ ಸಬ್ಭಾವೇ)** ವಿಶುದ್ಧ [೪]ಸತ್ತಾವುಳ್ಳ **[ಸೇಸೇ ತಿತ್ಥಯರೇ]** ಉಳಿದ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ **[ಸಸವ್ವ ಸಿದ್ಧೇ]** ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತರಿಗೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಣಾಣದಂಸಣಚರಿತ್ತತವವೀರಿ-ಯಾಯಾರೇ]** ಜ್ಞಾನಾಚಾರ, ದರ್ಶನಾಚಾರ, ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ, ತಪಾಚಾರ ಹಾಗೂ ವೀರ್ಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತರಾದ **[ಸಮಣೇ]** [೫]ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

[ತೇ ತೇ ಸವ್ವೇ] ಅವರವರೆಲ್ಲರಿಗೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಮಾಣುಸೇ ಖೇತ್ತೇ ವಟ್ಟಂತೇ]**ಮನುಷ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನರಿರುವ **[ಅರಹಂತೇ]** ಅರಹಂತರಿಗೆ **[ಸಮಗಂ ಸಮಗಂ]** ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ -ಸಮುದಾಯ ರೂಪ ದಿಂದ ಮತ್ತು **[ಪತ್ತೇಗಮೇವ ಪತ್ತೇಗಂ]** ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕರಿಗೆ-ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿ **[ವಂದಾಮಿ]** ವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಸಮುದಾಯ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಮೇಣ್ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಾಗಿ ।
ಸವಿನಯದಿ ನಮಿಸುವೆನು ಮೇಣ್ಮನುಷ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವರಹಂತರಿಗೆ ॥೩॥

ಈ ರೀತಿ ಅರಹಂತರಿಗೆ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಮತ್ತದರಂತೆ ಗಣಧರರಿಗೆ ।
ಗುರು ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಮೇಣ್ಸರ್ವಸಾಧುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನು ಮಾಡಿ ॥೪॥

---

೧ ಸುರೇಂದ್ರ = ಊರ್ಧ್ವಲೋಕವಾಸಿ ದೇವರ ಇಂದ್ರ, ೨ ಅಸುರೇಂದ್ರ = ಅಧೋಲೋಕವಾಸಿ ದೇವರ ಇಂದ್ರ, ೩. ನರೇಂದ್ರ = (ಮಧ್ಯ ಲೋಕವಾಸಿ) ಮನುಷ್ಯರ ಅಧಿಪತಿ, ೪ ಸತ್ತಾ = ಅಸ್ತಿತ್ವ, ೫ ಶ್ರಮಣ = ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಾಧು.

ತೇಸಿಂ ವಿಸುದ್ಧದಂಸಣಣಾಣಪಹಾಣಾಸಮಂ ಸಮಾಸೇಜ್ಜ ।
ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ ಜತ್ತೋ ಣಿವ್ವಾಣಸಂಪತ್ತೀ ॥೫॥

ಏಷ ಸುರಾಸುರಮನುಷ್ಯೇಂದ್ರವಂದಿತಂ ಧೌತಘಾತಿಕರ್ಮಮಲಮ್ ।
ಪ್ರಣಮಾಮಿ ವರ್ಧಮಾನಂ ತೀರ್ಥಂ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಕರ್ತಾರಮ್ ॥೧॥

ಶೇಷಾನ್ ಪುನಸ್ತೀರ್ಥಕರಾನ್ ಸಸರ್ವಸಿದ್ಧಾನ್ ವಿಶುದ್ಧಸದ್ಭಾವಾನ್ ।
ಶ್ರಮಣಾಂಶ್ಚ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರತಪೋವೀರ್ಯಾಚಾರಾನ್ ॥೨॥

ತಾಂಸ್ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಸಮಕಂ ಸಮಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇವ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮ್ ।
ವಂದೇ ಚ ವರ್ತಮಾನಾನರ್ಹತೋ ಮಾನುಷೇ ಕ್ಷೇತ್ರೇ ॥೩॥

ಕೃತ್ವಾರ್ಹದ್ಭ್ಯಃ ಸಿದ್ಧೇಭ್ಯಸ್ತಥಾ ನಮೋ ಗಣಧರೇಭ್ಯಃ ।
ಅಧ್ಯಾಪಕವರ್ಗೇಭ್ಯಃ ಸಾಧುಭ್ಯಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ॥೪॥

ತೇಷಾಂ ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನಾಶ್ರಮಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ।
ಉಪಸಂಪದ್ಯೇ ಸಾಮ್ಯಂ ಯತೋ ನಿರ್ವಾಣಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ॥೫॥

ಏಷ ಸ್ವಸಂವೇದನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ಮಾಹಂ ಸುರಾಸುರಮನುಷ್ಯೇಂದ್ರವಂದಿತತ್ವಾತ್ತ್ರಿಲೋಕೈಕ ಗುರುಂ, ಧೌತಘಾತಿಕರ್ಮಮಲತ್ವಾಜ್ಜಗದನುಗ್ರಹಸಮರ್ಥಾನಂತಶಕ್ತಿಪಾರಮೈ-

---

[ಅರಹಂತಾಣಂ) ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅರಹಂತರಿಗೆ **[ಸಿದ್ಧಾಣಂ]** ಸಿದ್ಧರಿಗೆ **[ತಹ ಗಣಹರಾಣಂ]** ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ **[ಅಜ್ಝಾವಯವಗ್ಗಾಣಂ)** ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ **[ಚೇವ]** ಅದರಂತೆ **[ಸವ್ವೇಸಿಂ ಸಾಹೂಣಂ)** ಸರ್ವ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ **[ಣಮೋ ಕಿಚ್ಚಾ]** ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ **[ತೇಸಿಂ]** ಅವರ **[ವಿಸುದ್ಧ ದಂಸಣಣಾಣಪಹಾಣಾ-ಸಮಂ]** [1]ವಿಶುದ್ಧ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನ ಆಶ್ರಮವನ್ನು **[ಸಮಾಸೇಜ್ಜ]** ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು **[ಸಮ್ಮಂ ಉವಸಂಪಯಾಮಿ]** ನಾನು [2]ಸಾಮ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತೇನೆ **[ಜತ್ತೋ]** ಅದರಿಂದ **[ಣಿವ್ವಾಣಸಂಪತ್ತೀ]** ನಿರ್ವಾಣದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವರುಗಳ ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನ ಆಶ್ರಮವ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿ ।
ಯಾವುದರಿಂ ನಿರ್ವಾಣದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಾಸಾಮ್ಯವನು ಪಡೆವೆನಾನು ॥೫॥

---

೧ ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳು ಮುಖ್ಯವಿವೆ, ಅಂಥ.
೨ ಸಾಮ್ಯ = ಸಮತಾ, ಸಮಭಾವ.

ಶ್ವರ್ಯಂ, ಯೋಗಿನಾಂ ತೀರ್ಥತ್ವಾತ್ತಾರಣಸಮರ್ಥಂ, ಧರ್ಮಕರ್ತೃತ್ವಾಚ್ಛುದ್ಧಸ್ವರೂಪವೃತ್ತಿವಿಧಾತಾರಂ, ಪ್ರವರ್ತಮಾನತೀರ್ಥನಾಯಕತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮತ ಏವ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕಮಹಾದೇವಾಧಿದೇವಪರಮೇಶ್ವರಪರಮಪೂಜ್ಯ ಸುಗೃಹೀತನಾಮ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನದೇವಂ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ॥೧॥ ತದನು ವಿಶುದ್ಧಸದ್ಭಾವತ್ವಾದುಪಾತ್ತಪಾಕೋತ್ತೀರ್ಣಜಾತ್ಯಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ಥಾನೀಯಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಾನ್ ಶೇಷಾನತೀತ ತೀರ್ಥನಾಯಕಾನ್, ಸರ್ವಾನ್ ಸಿದ್ಧಾಂಶ್ಚ, ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರತಪೋವೀರ್ಯಾಚಾರ ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ ಸಂಭಾವಿತಪರಮ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಭೂಮಿಕಾನಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧುತ್ವ ವಿಶಿಷ್ಟಾನ್ ಶ್ರಮಣಾಂಶ್ಚ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ॥೨॥ ತದನ್ವೇತಾನೇವ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ನಸ್ತತ್ತದ್ವ್ಯಕ್ತಿವ್ಯಾಪಿನಃ ಸರ್ವಾನೇವ ಸಾಂಪ್ರತಮೇತತ್ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಭವತೀರ್ಥಕರಾಸಂಭವಾನ್ಮಹಾವಿದೇಹಭೂಮಿಸಂಭವತ್ವೇ ಸತಿ ಮನುಷ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಿಭಿಸ್ತೀರ್ಥನಾಯಕೈಃ ಸಹ ವರ್ತಮಾನಕಾಲಂ ಗೋಚರೀಕೃತ್ಯ ಯುಗಪದ್ಯುಗ-

---

ಟೀಕೆ :- ಈ [೧]ಸ್ವಸಂವೇದನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ [೨]ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ ನಾನು, ಯಾರು ಸುರೇಂದ್ರರು, ಅಸುರೇಂದ್ರರು ಮತ್ತು ನರೇಂದ್ರರುಗಳಿಂದ ವಂದಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೊಬ್ಬರೇ (ಅನನ್ಯ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ) ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಘಾತಿಕರ್ಮ ಮಲವನ್ನು ತೊಳೆದು ಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ಅನಂತಶಕ್ತಿರೂಪದ ಪರಮೇಶ್ವರತೆಯಿದೆ, ಅವರು ತೀರ್ಥತೆಯ ಕಾರಣ ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ, ಅವರು ಧರ್ಮದ ಕರ್ತೃಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪ ಪರಿಣತಿಯ ಕರ್ತೃಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಆ ಪರಮ ಭಟ್ಟಾರಕ, ಮಹಾದೇವಾಧಿದೇವ, ಪರಮೇಶ್ವರ, ಪರಮಪೂಜ್ಯ, ಅವರ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯೂ ಕೂಡ ಒಳ್ಳೆಯದಿರುವಂಥ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನದೇವರಿಗೆ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ ತೀರ್ಥದ ನಾಯಕತ್ವದ ಕಾರಣ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲೇ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಅನಂತರ ಅವರು ವಿಶುದ್ಧ ಸತ್ತಾವಾನರಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಕದಿಂದ ಉತ್ತೀರ್ಣವಾದ (ಕೊನೆಯ ಶಾಕ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಟಂಥ) ಉತ್ತಮ ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತರಾದಂಥ ಅತೀತ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಚಾರ, ದರ್ಶನಾಚಾರ, ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ, ತಪಾಚಾರ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯಾಚಾರಯುಕ್ತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಪರಮ ಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಂಥ ಶ್ರಮಣರಿಗೆ-ಅವರು ಆಚಾರ್ಯತ್ವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾಧುತ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ (ಭೇದಯುಕ್ತ) ರಿದ್ದಾರೆ ಅವರಿಗೆ-ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಅನಂತರ ಈ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ, ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ) ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವಂಥವರೆಲ್ಲರಿಗೆ, ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಮಹಾವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ ತೀರ್ಥನಾಯಕಯುಕ್ತರನ್ನು ವರ್ತಮಾನಕಾಲಗೋಚರಮಾಡಿ, (ಮಹಾವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಮಾನ ಶ್ರೀ ಸೀಮಂಧರ ಮೊದಲಾದ ತೀರ್ಥಂಕರರಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ಭಗವಂತರುಗಳು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಮಾನರಿದ್ದಾರೆಂದು ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾರಣ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸಿ-ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ)ಯುಗಪದ್ ಯುಗಪದ್ ಎಂದರೆ ಸಮುದಾಯ

---

೧ ಸ್ವಸಂವೇದನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ = ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ (ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ.)

೨ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವರೂಪ = ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂದರೆ ಚೇತನವು ಸ್ವರೂಪವಿರುವಂಥ.

ಪತ್ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವಯಂವರಾಯಮಾಣಪರಮನೈರ್ಗ್ರಂಥ್ಯದೀಕ್ಷಾಕ್ಷಣೋಚಿತ-ಮಂಗಲಾಚಾರ ಭೂತಕೃತಿಕರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರೋಪದಿಷ್ಟವಂದನಾಭಿಧಾನೇನ ಸಂಭಾವಯಾಮಿ ॥೩॥ ಅಥೈವ-ಮಹತ್ಸಿದ್ಧಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸರ್ವಸಾಧೂನಾಂ ಪ್ರಣತಿವಂದನಾಭಿಧಾನಪ್ರವೃತ್ತದ್ವೈತದ್ವಾ-ರೇಣ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವವಿಜೃಂಭಿತಾತಿನಿರ್ಭರೇತರೇತರ ಸಂವಲನಬಲವಿಲೀನನಿಖಿಲಸ್ವಪರ ವಿಭಾಗತಯಾ ಪ್ರವೃತ್ತಾದ್ವೈತಂ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕೃತ್ವಾ ॥೪॥ ತೇಷಾಮೇವಾರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಸರ್ವ-ಸಾಧೂನಾಂ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಪ್ರಧಾನತ್ವೇನ ಸಹಜಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಾತ್ಮತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧಾ-ನಾವ ಬೋಧಲಕ್ಷಣ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಂಪಾದಕಮಾಶ್ರಮಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನ-ಸಂಪನ್ನೋ ಭೂತ್ವಾ, ಜೀವತ್ಕಷಾಯಕಣತಯಾ ಪುಣ್ಯಬಂಧಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಹೇತುಭೂತಂ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಂ ಕ್ರಮಾಪತಿತಮಪಿ ದೂರಮುತ್ಕ್ರಮ್ಯ ಸಕಲಕಷಾಯಕಲಿಕಲಂಕವಿವಿಕ್ತತಯಾ ನಿರ್ವಾಣಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿ-ಹೇತುಭೂತಂ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಾಖ್ಯಂ ಸಾಮ್ಯಮುಪಸಂಪದ್ಯೇ। ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರೈಕ್ಯಾತ್ಮ-ಕೈಕಾಗ್ರ್ಯಂ ಗತೋಽಸ್ಮೀತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾರ್ಥಃ । ಏವಂ ತಾವದಯಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಂ ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನಃ ॥೫॥

ರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕರಿಗೆ ಎಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತರೂಪದಿಂದ [೧]ಸಂಭಾವನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಂಭಾವನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸ್ವಯಂವರದ ಸಮಾನವಾಗಿ ಯಾವ ಪರಮ ನಿರ್ಗ್ರಂಥತೆಯ ದೀಕ್ಷೆಯ ಉತ್ಸವವಿದೆ-ಆನಂದಮಯ ಪ್ರಸಂಗವಿದೆ ಅದರ ಉಚಿತ ಮಂಗಲಾ-ಚರಣಭೂತ ಆ [೨]ಕೃತಿ ಕರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರೋಪದಿಷ್ಟ ವಂದನೋಚ್ಚಾರದ (ಕೃತಿಕರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಸ್ತುತಿ ವಚನದ) ಮುಖಾಂತರ ಸಂಭಾವನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ , ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಹಾಗೂ ವಂದನೋಚ್ಚಾರದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನದ್ವೈತದ ಮುಖಾಂತರ, [೩]ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಢ [೪]ಇತರೇತರ ಮಿಶ್ರಣದ ಕಾರಣ ಸಮಸ್ತ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಭಾಗಗಳು ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ [೫]ಅದ್ವೈತವು ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಿದೆಯೆಂದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಆ ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಸರ್ವ ಸಾಧುಗಳ ಆಶ್ರಮವನ್ನು-ಅದು (ಆಶ್ರಮವು) ವಿಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಪ್ರಧಾನವಿರುವುದರಿಂದ

---

೧ ಸಂಭಾವನೆ = ಸಂಭಾವನೆ ಮಾಡುವುದು, ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುವುದು, ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುವುದು.

೨ ಕೃತಿಕರ್ಮ = ಅಂಗ ಬಾಹ್ಯಗಳಾದ ೧೪ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕಗಳಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕವು ಕೃತಿಕರ್ಮವಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

೩. ಭಾವ್ಯ = ಭಾವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯ ; ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ ; ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ ಎಂದರೆ ಧ್ಯೇಯ. ಭಾವಕ = ಭಾವನೆ ಭಾವಿಸುವಂಥವನು ; ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವಂಥವನು ; ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವಂಥವನು ಎಂದರೆ ಧ್ಯಾತಾ.

೪ ಇತರೇತರಮಿಶ್ರಣ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದರೆ ಮಿಳಿತವಾಗುವುದು.

೫ ಅದ್ವೈತ = ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಆರಾಧ್ಯಭಾವದ ಕಾರಣ ಆರಾಧ್ಯರೂಪ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ಭಗವಂತರ ಮತ್ತು ಆರಾಧಕರೂಪ ತನ್ನ ಭೇದದ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಮ ಮತ್ತು ವಂದನೋಚ್ಚಾರಗಳೆರಡರ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ದ್ವೈತವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಆದಾಗ್ಯೂ ತೀವ್ರ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಸ್ವ-ಪರ ಭೇದವು ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಥಾಯಮೇವ ವೀತರಾಗಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಯೋರಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಫಲತ್ವೇನೋಪಾದೇಯಹೇಯತ್ವಂ ವಿವೇಚಯತಿ-

ಸಂಪಜ್ಜದಿ ಣಿವ್ವಾಣಂ ದೇವಾಸುರಮಣುಯರಾಯವಿಹವೇಹಿಂ ।।
ಜೀವಸ್ಸ ಚರಿತ್ತಾದೋ ದಂಸಣಣಾಣಪ್ಪಹಾಣಾದೋ ।।೬।।

ಸಂಪದ್ಯತೇ ನಿರ್ವಾಣಂ ದೇವಾಸುರಮನುಜರಾಜವಿಭವೈಃ ।
ಜೀವಸ್ಯ ಚರಿತ್ರಾದ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನಾತ್ ।।೬।।

ಸಹಜಶುದ್ಧದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ[೧] ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಯಾವವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ [೨]ಸಂಪಾದಕವಿದೆ ಅದನ್ನು-ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ [೩]ಕಷಾಯಕಣವು ವಿದ್ಯಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅದು ಪುಣ್ಯಬಂಧದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರಣವಿದೆ ಅಂಥ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರವನ್ನು-ಅದು (ಸರಾಗ ಚಾರಿತ್ರವು) ಕ್ರಮದಿಂದ ಬಂದು ಬಿದ್ದರೂ ಕೂಡ (ಗುಣಸ್ಥಾನದ ಆರೋಹಣದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಲವಂತದಿಂದ ಎಂದರೆ ಚಾರಿತ್ರ ಮೋಹದ ಮಂದ ಉದಯದಿಂದ ಬಂದು ಬಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) - ದೂರ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿ, ಯಾವುದು ಸಮಸ್ತ ಕಷಾಯ ಕ್ಲೇಶರೂಪ ಕಲಂಕದಿಂದ ಭಿನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ನಿರ್ವಾಣ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರಣವಿರು ವಂಥ ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಾಮ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತೇನೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರದ ಐಕ್ಯರೂಪವಾದ ಏಕಾಗ್ರತೆಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆಂಬುದು ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆಗ ಅವರು (ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಈಗ ಅವರೇ (ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರೇ) ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರವು ಇಷ್ಟಫಲವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಉಪಾದೇಯತೆ ಮತ್ತು ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರವು ಅನಿಷ್ಟಫಲವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಹೇಯತೆಯ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜೀವಸ್ಸ]** ಜೀವನಿಗೆ **[ದಂಸಣಣಾಣಪ್ಪಹಾಣಾದೋ]** ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನವಾದ **[ಚರಿತ್ತಾದೋ]** ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ **[ದೇವಾಸುರಮಣುಯರಾಯವಿಹವೇಹಿಂ]** ದೇವೇಂದ್ರ, ಅಸುರೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ನರೇಂದ್ರರ ವೈಭವಗಳೊಡನೆ **[ಣಿವ್ವಾಣಂ]** ನಿರ್ವಾಣವು **[ಸಂಪಜ್ಜದಿ]** ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಜೀವನಿಗೆ ಸರಾಗ

ಜೀವನಿಗೆ ದೇವೇಂದ್ರ ಅಸುರೇಂದ್ರಮಲ್ಲದೆ ನರೇಂದ್ರ ವೈಭವಗಳು ಸಹಿತ ।
ನಿರ್ವಾಣದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ।।೬।।

---

೧ ಸಹಜಶುದ್ಧ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ = ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳು.
೨ ಸಂಪಾದಕ = ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುವಂಥವನು ; ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವನು, ೩ ಕಷಾಯಕಣ = ಕಷಾಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶ.

ಸಂಪದ್ಯತೇ ಹಿ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನಾಚ್ಚಾರಿತ್ರಾದ್ವೀತರಾಗಾನ್ಮೋಕ್ಷಃ । ತತ ಏವ ಚ ಸರಾಗಾದ್ದೇವಾಸುರಮನುಜರಾಜವಿಭವಕ್ಲೇಶರೂಪೋ ಬಂಧಃ । ಅತೋ ಮುಮುಕ್ಷುಣೇಷ್ಟಫಲತ್ವಾದ್ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಮುಪಾದೇಯಮನಿಷ್ಟಫಲತ್ವಾತ್ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಂ ಹೇಯಮ್ ।

ಅಥ ಚಾರಿತ್ರಸ್ವರೂಪಂ ವಿಭಾವಯತಿ -

ಚಾರಿತ್ತಂ ಖಲು ಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮೋ ಜೋ ಸೋ ಸಮೋ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ।
ಮೋಹಕ್ಖೋಹವಿಹೀಣೋ ಪರಿಣಾಮೋ ಅಪ್ಪಣೋ ಹು ಸಮೋ ॥೭॥

ಚಾರಿತ್ರಂ ಖಲು ಧರ್ಮೋ ಧರ್ಮೋ ಯಸ್ತತ್ಸಾಮ್ಯಮಿತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಮ್ ।
ಮೋಹಕ್ಷೋಭವಿಹೀನಃ ಪರಿಣಾಮ ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ಸಾಮ್ಯಮ್ ॥೭॥

ಸ್ವರೂಪೇ ಚರಣಂ ಚಾರಿತ್ರಂ, ಸ್ವಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತದೇವ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವತ್ವಾದ್ಧರ್ಮಃ । ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತದೇವ ಚ ಯಥಾವಸ್ಥಿತಾತ್ಮಗುಣತ್ವಾತ್ಸಾಮ್ಯಮ್ । ಸಾಮ್ಯಂ ತು ದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರ ಮೋಹನೀಯೋದಯಾ ಪಾದಿತಸಮಸ್ತಮೋಹಕ್ಷೋಭಾಭಾವಾದತ್ಯಂತನಿರ್ವಿಕಾರೋ ಜೀವಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಃ।

ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರ ವೈಭವಗಳ ಮತ್ತು ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ನಿರ್ವಾಣದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ಟೀಕೆ ೞ- ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನವಾದ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದು (ಚಾರಿತ್ರವು) ವೀತರಾಗವಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದಲೇ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದು ಸರಾಗವಿದ್ದರೆ ದೇವೇಂದ್ರ ಅಸುರೇಂದ್ರ - ನರೇಂದ್ರರ ವೈಭವ ಕ್ಲೇಶರೂಪಬಂಧದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರವು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಫಲವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ(ಉಪಾದೇಯ)ವಿದೆ, ಮತ್ತು ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರವು ಅನಿಷ್ಟ ಫಲವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ(ಹೇಯ)ವಿದೆ.

ಈಗ ಚಾರಿತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ -೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ೞ- **[ಚಾರಿತ್ತಂ]** ಚಾರಿತ್ರವು **[ಖಲು]** ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ **[ಧಮ್ಮೋ]** ಧರ್ಮವಿದೆ. **[ಜೋ ಧಮ್ಮೋ]** ಯಾವುದು ಧರ್ಮವಿದೆ **[ಸೋ ಸಮೋ]** ಅದು ಸಾಮ್ಯವಿದೆ **[ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ]** ಎಂದು (ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದೆ. **[ಸಮೋ ಹು]** ಸಾಮ್ಯವು **[ಮೋಹಕ್ಖೋಹವಿಹೀಣೋ]** ಮೋಹಕ್ಷೋಭರಹಿತ ವಾದಂಥ **[ಅಪ್ಪಣೋ ಪರಿಣಾಮೋ]** ಆತ್ಮನ ಪರಿಣಾಮ (ಭಾವ)ವಿದೆ.

ಚಾರಿತ್ರವು ನಿಜದಿಧರ್ಮವಿದ್ದಾಧರ್ಮವು ಸಾಮ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಪೇಳಲಾಗಿದೆ ।
ಈ ರೀತಿ ಸಾಮ್ಯವು ಮೋಹಕ್ಷೋಭಗಳಿಲ್ಲದ ಆತ್ಮನ ಪರಿಣಾಮ ತಾನಾಗಿದೆ ॥೭॥

ಅಥಾತ್ಮನಶ್ಚಾರಿತ್ರತ್ವಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಪರಿಣಮದಿ ಜೇಣ ದವ್ವಂ ತಕ್ಕಾಲಂ ತಮ್ಮಯಂ ತಿ ಪಣ್ಣತ್ತಂ ।
ತಮ್ಹಾ ಧಮ್ಮಪರಿಣದೋ ಆದಾ ಧಮ್ಮೋ ಮುಣೇಯವ್ವೋ ।।೮।।

ಪರಿಣಮತಿ ಯೇನ ದ್ರವ್ಯಂ ತತ್ಕಾಲಂ ತನ್ಮಯಮಿತಿ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಮ್ ।
ತಸ್ಮಾದ್ಧರ್ಮಪರಿಣತ ಆತ್ಮಾ ಧರ್ಮೋ ಮಂತವ್ಯಃ ।।೮।।

ಯತ್ಖಲು ದ್ರವ್ಯಂ ಯಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇ ಯೇನ ಭಾವೇನ ಪರಿಣಮತಿ ತತ್ ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ ಕಿಲೌಷ್ಣ್ಯಪರಿಣತಾಯಃ-ಪಿಂಡವತ್ತನ್ಮಯಂ ಭವತಿ । ತತೋಽಯಮಾತ್ಮಾ ಧರ್ಮೇಣ ಪರಿಣತೋ ಧರ್ಮ ಏವ ಭವತೀತಿ ಸಿದ್ಧಮಾತ್ಮನಶ್ಚಾರಿತ್ರತ್ವಮ್ ।

ಟೀಕೆ :- ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಚರಿಸುವುದು (ರಮಿಸುವುದು)ಅದು ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ. ಸ್ವ-ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದೆಂದು (ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದೆಂದು) ಇದರ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವಿದೆ. ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಾಡುವುದು ಇದು ಇದರ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಅದುವೇ ಯಥಾವಸ್ಥಿತವಾದ ಆತ್ಮಗುಣವಿರುವುದರಿಂದ (ವಿಷಮತೆಯಿಲ್ಲದ ಸುಸ್ಥಿತವಾದ ಆತ್ಮನ ಗುಣವಿರುವುದರಿಂದ) ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಸಾಮ್ಯವು ದರ್ಶನಮೋಹನೀಯ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯದ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸಮಸ್ತ ಮೋಹ ಮತ್ತು ಕ್ಷೋಭದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದಂಥ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯರೂಪ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾದಂಥ ಭಾವವು (ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು) ಅದು ಮೋಹವಿದೆ, ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಕಾರ ನಿಶ್ಚಲ ಚೈತನ್ಯ ಪರಿಣಾಮರೂಪ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾದಂಥ ಭಾವವು (ಅಸ್ಥಿರತೆಯು) ಅದು ಕ್ಷೋಭವಿದೆ. ಮೋಹ ಮತ್ತು ಕ್ಷೋಭಗಳಿಲ್ಲದ ಪರಿಣಾಮ, ಸಾಮ್ಯ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರ್ಯಾಯವಾಚಿಯಿವೆ.

ಈಗ ಆತ್ಮನ ಚಾರಿತ್ರತೆಯನ್ನು (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನೇ ಚಾರಿತ್ರನಿದ್ದಾನೆಂದು) ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ಜೇಣ]** ಯಾವ ಭಾವರೂಪದಿಂದ **[ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ **[ತಕ್ಕಾಲಂ]** ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ತಮ್ಮಯಂ ತಿ]** ಅದರ ಮಯವಿದೆಯೆಂದು **[ಪಣ್ಣತ್ತಂ]** (ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರು) ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ; **[ತಮ್ಹಾ]** ಆದುದರಿಂದ **[ಧಮ್ಮಪರಿಣದೋ ಆದಾ]** ಧರ್ಮ ಪರಿಣತನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಧಮ್ಮೋ ಮುಣೇಯವ್ವೋ]** ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಯಾವ ಭಾವದಿಂದ್ರವ್ಯಪರಿಣಮಿಪುದಾಕಾಲ ತನ್ಮಯಮೆಂದದು ಹೇಳಿದೆ ।
ಜೀವಮದರಿಂಧರ್ಮದಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರದು ಧರ್ಮಮೆಂದರಿವುದು ।।೮।।

ಅಥ ಜೀವಸ್ಯ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧತ್ವಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಜೀವೋ ಪರಿಣಮದಿ ಜದಾ ಸುಹೇಣ ಅಸುಹೇಣ ವಾ ಸುಹೋ ಅಸುಹೋ ।
ಸುದ್ಧೇಣ ತದಾ ಸುದ್ಧೋ ಹವದಿ ಹಿ ಪರಿಣಾಮಸಬ್ಭಾವೋ ॥೯॥

ಜೀವಃ ಪರಿಣಮತಿ ಯದಾ ಶುಭೇನಾಶುಭೇನ ವಾ ಶುಭೋऽಶುಭಃ ।
ಶುದ್ಧೇನ ತದಾ ಶುದ್ಧೋ ಭವತಿ ಹಿ ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವಃ ॥೯॥

ಯದಾऽಯಮಾತ್ಮಾ ಶುಭೇನಾಶುಭೇನ ವಾ ರಾಗಭಾವೇನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಜಪಾತಾಪಿಚ್ಛ-ರಾಗಪರಿಣತಸ್ಫಟಿಕವತ್ ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವಃ ಸನ್ ಶುಭೋऽಶುಭಶ್ಚ ಭವತಿ । ಯದಾ ಪುನಃ ಶುದ್ಧೇನಾರಾಗಭಾವೇನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಶುದ್ಧಾರಾಗಪರಿಣತಸ್ಫಟಿಕವತ್ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವಃ ಸನ್ ಶುದ್ಧೋ ಭವತೀತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಜೀವಸ್ಯ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧತ್ವಮ್ ।

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾವರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಆ ದ್ರವ್ಯವು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣತಾರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನಂತೆ ಅದರ ಮಯವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನು ಧರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಚಾರಿತ್ರತನವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಚಾರಿತ್ರವು ಆತ್ಮನದೇ ಭಾವವಿದೆಯೆಂದು ಏಳನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಭೇದನಯದಿಂದ ಹೇಗೆ ಉಷ್ಣತೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡು ತಾನೇ ಉಷ್ಣತೆಯಿದೆ- ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡು ಮತ್ತು ಉಷ್ಣತೆ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ , ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಚಾರಿತ್ರಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮಿತನಾದ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಚಾರಿತ್ರನಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಶುಭ, ಅಶುಭ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧತ್ವವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಈ ಜೀವನೇ ಶುಭ, ಅಶುಭ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧನಿದ್ದಾನೆಂದು) ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೀವೋ]** ಜೀವನು **[ಪರಿಣಾಮ ಸಬ್ಭಾವೋ]** ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವಭಾವಿಯಿರುವುದರಿಂದ **[ಜದಾ]** ಯಾವಾಗ **[ಸುಹೇಣ ವಾ ಅಸುಹೇಣ)** ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭಭಾವರೂಪನಾಗಿ **[ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ **[ಸುಹೋ ಅಸುಹೋ]** ಆಗ (ತಾನೇ) ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭನಾಗುತ್ತಾನೆ, **[ಸುದ್ಧೇಣ]** ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಶುದ್ಧಭಾವರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ **[ತದಾ ಸುದ್ಧೋಹಿ ಹವದಿ]** ಆಗ ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಆತ್ಮನು ಯಾವಾಗ ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭರಾಗಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಆಗ ದಾಸವಾಳ ಹೂವು ಅಥವಾ ತಮಾಲ ಪುಷ್ಪದ (ಕೆಂಪು ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು) ವರ್ಣರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಫಟಿಕದಂತೆ,

---

ಪರಿಣಮಿಸೆ ಶುಭಮಿಲ್ಲಶುಭದೋಳ್ಜೀವ ಶುಭಮಿಲ್ಲವೆ ಅಶುಭಮಪ್ಪುದು ।
ಪರಿಣಮಿಸೆ ಶುದ್ಧದಿಂ ಶುದ್ಧಮಪ್ಪುದು ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವಿಯಿರ್ಪುದರಿಂದ ॥೯॥

ಅಥ ಪರಿಣಾಮಂ ವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಣತ್ಥಿ ವಿಣಾ ಪರಿಣಾಮಂ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥಂ ವಿಣೇಹ ಪರಿಣಾಮೋ ।
ದವ್ವಗುಣಪಜ್ಜಯತ್ಥೋ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿವ್ವತ್ತೋ ॥೧೦॥

ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭನಾಗುತ್ತಾನೆ (ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭನಿದ್ದಾನೆ); ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಅವನು ಶುದ್ಧ ರಾಗರಹಿತಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಶುದ್ಧ ಅರಾಗ ಪರಿಣತವಾದ ಸ್ಫಟಿಕದಂತೆ ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಶುದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ.) ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜೀವನ ಶುಭತ್ವ , ಅಶುಭತ್ವ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧತ್ವಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದವು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಆತ್ಮನು ಸರ್ವಥಾ ಕೂಟಸ್ಥನಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಸ್ಥಿರವಿದ್ದು ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಅವನ ಸ್ವಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಭಾವಗಳಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ಸ್ವತಃ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿಯು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಮಲವಿದ್ದರೂ ಯಾವಾಗ ಅದು ಕೆಂಪು ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು ಪುಷ್ಪದ ಸಂಯೋಗನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಅದು ಕೆಂಪು ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು ತಾನೇ ಆಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಶುದ್ಧ - ಬುದ್ಧ - ಏಕಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರ ದಿಂದ ಯಾವಾಗ ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪೂರ್ವಕ ದಾನ - ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದ ಶುಭ ಅನುಷ್ಠಾನರೂಪ ಶುಭೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮುನಿದಶೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಗುಣ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಗುಣ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶುಭ ಅನುಷ್ಠಾನರೂಪ ಶುಭೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ತಾನೇ ಶುಭನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಐದು ಪ್ರತ್ಯಯರೂಪ ಅಶುಭೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ತಾನೇ ಅಶುಭನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಸ್ಫಟಿಕ ಮಣಿಯು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನಿರ್ಮಲ ವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ತಾನೇ ಶುದ್ಧವಿರುತ್ತದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಯಾವಾಗ ನಿಶ್ಚಯ ರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅವನು ತಾನೇ ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಅಸಂಖ್ಯ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಣನದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗುಣ ಸ್ಥಾನಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ 'ಉಪಯೋಗ'ರೂಪ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮೊದಲ ಮೂರು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದೊಡನೆ (ಕುಂದುತ್ತ) ಅಶುಭೋಪಯೋಗ, ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ತಾರತಮ್ಯದೊಡನೆ (ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತ) ಶುಭೋಪಯೋಗ, ಏಳರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ವರೆಗೆ ತಾರತಮ್ಯದೊಡನೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ-ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ಕಥಂಚಿತ್ ಆಗಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈಗ ಪರಿಣಾಮವು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

---

ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಪದಾರ್ಥ ತಾನಿಲ್ಲ ।
ಪದಾರ್ಥದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯದಲಿ ಸ್ಥಿರವಿದ್ದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂ ರಚಿತವಿದೆ ॥೧೦॥

ನಾಸ್ತಿ ವಿನಾ ಪರಿಣಾಮಮರ್ಥೋಽರ್ಥಂ ವನೇಹ ಪರಿಣಾಮಿಃ ।
ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಯಸ್ಥೋಽರ್ಥೋಽಸ್ತಿತ್ವನಿರ್ವೃತ್ತಃ ॥೧೦॥

ನ ಖಲು ಪರಿಣಾಮಮಂತರೇಣ ವಸ್ತು ಸತ್ತಾಮಾಲಂಬತೇ । ವಸ್ತುನೋ ದ್ರವ್ಯಾದಿಭಿಃ ಪರಿಣಾಮಾತ್ ಪೃಥಗುಪಲಂಭಾಭಾವಾನ್ನಿಃಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ಖರಶೃಂಗಕಲ್ಪತ್ವಾದ್ ದೃಶ್ಯಮಾನಗೋರಸಾದಿಪರಿಣಾಮವಿರೋದ್ಧಾಚ್ಚ । ಅಂತರೇಣ ವಸ್ತು ಪರಿಣಾಮೋಽಪಿ ನ ಸತ್ತಾಮಾಲಂಬತೇ । ಸ್ವಾಶ್ರಯಭೂತಸ್ಯ ವಸ್ತುನೋಽಭಾವೇ ನಿರಾಶ್ರಯಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ಶೂನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ವಸ್ತು ಪುನರೂರ್ಧ್ವತಾಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣೇ ದ್ರವ್ಯೇ ಸಹಭಾವಿವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣೇಷು ಗುಣೇಷು ಕ್ರಮಭಾವಿವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣೇಷು ಪರ್ಯಾಯೇಷು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಮಯಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ನಿರ್ವರ್ತಿತನಿರ್ವೃತ್ತಿಮಚ್ಚ । ಅತಃ ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವಮೇವ ।

ಗಾಥೆ - ೧೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಇಹ]** ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ **[ಪರಿಣಾಮಂ ವಿಣಾ]** ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದೆ **[ಅತ್ಥೋ ಣತ್ಥಿ]** ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲ **[ಅತ್ಥಂ ವಿಣಾ]** ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ **[ಪರಿಣಾಮೋ]** ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲ; **[ಅತ್ಥೋ]** ಪದಾರ್ಥವು **[ದವ್ವಗುಣಪಜ್ಜಯತ್ಥೋ]** ದ್ರವ್ಯ - ಗುಣ - ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಹುದು ಮತ್ತು **[ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿವ್ವತ್ತೋ]** (ಉತ್ಪಾದ ವ್ಯಯ ಧ್ರೌವ್ಯಮಯ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು ಇದೆ.

ಟೀಕೆ :- ವಸ್ತುವು ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ವಸ್ತುವು ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ (ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವಗಳಿಂದ) ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ (ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ) ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ೧) ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದ ವಸ್ತುವು ಕತ್ತೆಯ ಕೋಡಿನಂತಿದೆ, ೨) ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂಥ ಗೋರಸ (ಹಾಲು-ಮೊಸರು-ಇತ್ಯಾದಿ) ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳೊಡನೆ [೧]ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆ. (ಹೇಗೆಂದರೆ-ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದೆ ವಸ್ತುವು ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ವಸ್ತುವಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಣಾಮವೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಾಶ್ರಯ ಭೂತವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ (ತನ್ನ ಆಶ್ರಯರೂಪವಾದ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿದೆ ಅದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ) ನಿರಾಶ್ರಯ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಶೂನ್ಯತೆಯ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ವಸ್ತುವಂತೂ [೨]ಊರ್ಧ್ವತಾಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವರೂಪ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಭಾವಿ ವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪ (ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವಂಥ ವಿಶೇಷವು-ಭೇದವು ಯಾವುದರ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಅಂಥ) ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಭಾವಿ ವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಮಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ರಚಿಸ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಸ್ತುವು ಪರಿಣಾಮ-ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದೇ ಇದೆ.

---

೧ ಒಂದುವೇಳೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪರಿಣಾಮರಹಿತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಹೋದರೆ ಗೋರಸ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಹಾಲು ಮೊಸರು ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳೊಡನೆ ವಿರೋಧವು ಬರುವುದು.

೨. ಕಾಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿರವಿರುವುದನ್ನು ಎಂದರೆ ಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಿತ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಊರ್ಧ್ವತೆ ಅಥವಾ ಎತ್ತರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಊರ್ಧ್ವತಾಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂದರೆ ಅನಾದಿ-ಅನಂತ ಉಚ್ಚ (ಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಿತ) ಪ್ರವಾಹಸಾಮಾನ್ಯವು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

ಅಥ ಚಾರಿತ್ರಪರಿಣಾಮಸಂಪರ್ಕಸಂಭವವತೋಃ ಶುದ್ಧಶುಭಪರಿಣಾಮಯೋರುಪಾದಾನಹಾನಾಯ ಫಲಮಾಲೋಚಯತಿ -

ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಜದಿ ಸುದ್ಧಸಂಪಯೋಗಜುದೋ ।
ಪಾವದಿ ಣಿವ್ವಾಣಸುಹಂ ಸುಹೋವಜುತ್ತೋ ಯ ಸಗ್ಗಸುಹಂ ॥೧೧॥

ಧರ್ಮೇಣ ಪರಿಣತಾತ್ಮಾ ಆತ್ಮಾ ಯದಿ ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರಯೋಗಯುತಃ ।
ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ನಿರ್ವಾಣಸುಖಂ ಶುಭೋಪಯುಕ್ತೋ ಚ ಸ್ವರ್ಗಸುಖಮ್ ॥೧॥

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವು ತೋರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಗೋರಸವು ತನ್ನ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಮಜ್ಜಿಗೆ, ತುಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಪ್ಪುತನ, ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕತ್ತೆಯ ಕೋಡಿನಂತೆ ವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ವಸ್ತುವು ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಎಂದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ವಸ್ತುವು ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಪರಿಣಾಮವೂ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ವಸ್ತುರೂಪ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಣಾಮವು ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಇರಬಲ್ಲದು ? ಗೋರಸರೂಪವಾದ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಲು, ಮೊಸರು ಮೊದಲಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಯಾವುದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಇರುವವು?

ವಸ್ತುವಂತೂ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಮಯವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಊರ್ಧ್ವ ಪ್ರವಾಹ ಸಾಮಾನ್ಯ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ಮತ್ತು ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವಂಥ ಭೇದಗಳು ಅವು ಗುಣಗಳಿವೆ, ಹಾಗೂ ಕ್ರಮ-ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಭೇದಗಳು ಅವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯದ ಏಕತೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ವಸ್ತುವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಮಯವಿದೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರವಿರುತ್ತದೆ.ಹೀಗೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಮಯ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಮಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯು-ಪರಿಣಮನವು ಆಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಣಾಮವು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇದೆ.

ಈಗ ಯಾವ ಚಾರಿತ್ರಗಳು ಪರಿಣಾಮದ ಜೊತೆ ಸಂಪರ್ಕ(ಸಂಬಂಧ)ವಿವೆ ಅಂಥ ಆ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶುಭವೆಂದು (ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ) ಪರಿಣಾಮಗಳಿವೆ, ಅವುಗಳ ಗ್ರಹಣ ಹಾಗೂ ತ್ಯಾಗದ ಸಲುವಾಗಿ (ಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮದ ಗ್ರಹಣ ಮತ್ತು ಶುಭ ಪರಿಣಾಮದ ತ್ಯಾಗದ ಸಲುವಾಗಿ) ಅವುಗಳ ಫಲದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಧರ್ಮಪರಿಣತಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳಾತ್ಮ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲಿ ಯುಕ್ತವಿದ್ದರೆ ।
ನಿರ್ಮಲಮೋಕ್ಷಸುಖವಪಡೆವಮೇಣ್ಶುಭೋಪಯುಕ್ತವಿರೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವ ॥೧೧॥

ಯದಾಯಮಾತ್ಮಾ ಧರ್ಮಪರಿಣತಸ್ವಭಾವಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣತಿಮುದ್ವಹತಿ ತದಾ ನಿಃಪ್ರತ್ಯನೀಕಶಕ್ತಿತಯಾ ಸ್ವಕಾರ್ಯಕರಣಸಮರ್ಥಚಾರಿತ್ರಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮವಾಪ್ನೋತಿ । ಯದಾ ತು ಧರ್ಮ ಪರಿಣತಸ್ವಭಾವೋಽಪಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಪರಿಣತ್ಯಾ ಸಂಗಚ್ಛತೇ ತದಾ ಸಪ್ರತ್ಯನೀಕಶಕ್ತಿತಯಾ ಸ್ವಕಾರ್ಯಕರಣಾಸಮರ್ಥಃ ಕಥಂಚಿದ್ವಿರುದ್ಧಕಾರ್ಯಕಾರಿಚಾರಿತ್ರಃ ಶಿಖಿತಪ್ತಘೃತೋಪಸಿಕ್ತಪುರುಷೋ ದಾಹದುಃಖ- ಮಿವ ಸ್ವರ್ಗಸುಖಬಂಧಮವಾಪ್ನೋತಿ । ಅತಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಉಪಾದೇಯಃ ಶುಭೋಪಯೋಗೋ ಹೇಯಃ ।

ಗಾಥೆ - ೧೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ]** ಧರ್ಮದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ **[ಅಪ್ಪಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಸುದ್ಧ ಸಂಪಯೋಗಜುದೋ]** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತನಾದರೆ **[ಣಿವ್ವಾಣ-ಸುಹಂ]** ಮೋಕ್ಷಸುಖವನ್ನು **[ಪಾವದಿ]** ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಸುಹೋವಜುತ್ತೋ]** ಶುಭೋಪಯೋಗವುಳ್ಳವನಾದರೆ **[ಸಗ್ಗಸುಹಂ]** ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು **[ಬಂಧವನ್ನು]** ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನು ಧರ್ಮ ಪರಿಣತ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ-ಸ್ಥಿರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅವನು ವಿರೋಧ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತನಾಗುವ ಕಾರಣ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ್ಥನಿದ್ದಾನೆಂದು ಚಾರಿತ್ರವಂತನಿರುವುದರಿಂದ (ಅವನು) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಅವನು ಧರ್ಮಪರಿಣತ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಪರಿಣತಿ ಯೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಿರುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅವನು [೧]ವಿರೋಧ ಶಕ್ತಿಸಹಿತನಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಕಥಂಚಿತ್ ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಂಥವನಿದ್ದಾನೆಂದು ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಯುಕ್ತನಿರುವು ದರಿಂದ, ಹೇಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಉಷ್ಣಮಾಡಿದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನು ಅದರ ಸುಡುವಿಕೆಯಿಂದ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ಸ್ವರ್ಗಸುಖದ ಬಂಧವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಉಪಾದೇಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಹೇಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ತುಪ್ಪವು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಶೀತಲತೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂತಹು ದಾಗಿದ್ದರೂ ಉಷ್ಣವಾದ ತುಪ್ಪದಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಚಾರಿತ್ರವು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಕೊಡುವಂತಹುದಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ತಂಪಾದ ತುಪ್ಪವು ಶೀತಲತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಚಾರಿತ್ರ ಪರಿಣಾಮದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕರಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ಹೇಯವಿದೆ ಅಂಥ ಅಶುಭ ಪರಿಣಾಮದ ಫಲವನ್ನೀಗ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

೧ ದಾನ, ಪೂಜೆ, ಪಂಚ-ಮಹಾವ್ರತ, ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳ ಕುರಿತಾದ ರಾಗ ಇತ್ಯಾದಿರೂಪವಾದ ಯಾವ ಶುಭೋಪಯೋಗವಿದೆ ಅದು ಚಾರಿತ್ರದ ವಿರೋಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಸರಾಗ (ಶುಭೋಪಯೋಗವುಳ್ಳ) ಚಾರಿತ್ರವು ವಿರೋಧಿ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರವು ವಿರೋಧಿ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತವಿದೆ.

ಅಥ ಚಾರಿತ್ರಪರಿಣಾಮಸಂಪರ್ಕಾಸಂಭವಾದತ್ಯಂತಹೇಯಸ್ಯಾಶುಭಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ಫಲಮಾಲೋಚಯತಿ-

ಅಸುಹೋದಏಣ ಆದಾ ಕುಣರೋ ತಿರಿಯೋ ಭವೀಯ ಣೇರಇಯೋ ।
ದುಕ್ಖಸಹಸ್ಸೇಹಿಂ ಸದಾ ಅಭಿದ್ದುದೋ ಭಮದಿ ಅಚ್ಚಂತಂ ॥೧೨॥

ಅಶುಭೋದಯೇನಾತ್ಮಾ ಕುನರಸ್ತಿ ರ್ಯಗ್ಭೂತ್ವಾ ನೈರಯಿಕಃ ।
ದುಃಖಸಹಸ್ರೈಃ ಸದಾ ಅಭಿದ್ರುತೋ ಭ್ರಮತ್ಯತ್ಯಂತಮ್ ॥೧೨॥

ಯದಾಯಮಾತ್ಮಾ ಮನಾಗಪಿ ಧರ್ಮಪರಿಣತಿಮನಾಸಾದಯನ್ನಶುಭೋಪಯೋಗಪರಿಣತಿ-ಮಾಲಂಬತೇ ತದಾ ಕುಮನುಷ್ಯತಿರ್ಯಙ್‌ನಾರಕಭ್ರಮಣರೂಪಂ ದುಃಖಸಹಸ್ರಬಂಧಮನುಭವತಿ। ತತಶ್ಚಾರಿತ್ರಲವಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಾದತ್ಯಂತಹೇಯ ಏವಾಯಮಶುಭೋಪಯೋಗ ಇತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಆದಾ] ಆತ್ಮನು **[ಅಸುಹೋದಏಣ]**ಅಶುಭೋದಯದಿಂದ **[ಕುಣರೋ]** ಕೆಟ್ಟ ಮನುಷ್ಯ **[ತಿರಿಯೋ]** ತಿರ್ಯಂಚ **[ಣೇರಇಯೋ ಭವೀಯ]** ಮತ್ತು ನಾರಕಿಯಾಗಿ **[ದುಕ್ಖಸಹಸ್ಸೇಹಿಂ]** ಸಾವಿರಾರು ದುಃಖಗಳಿಂದ **[ಸದಾ ಅಭಿದ್ದು ದೋ]** ಯಾವಾಗಲೂ ಪೀಡಿತನಾಗುತ್ತ **[ಅಚ್ಚಂತಂ ಭಮದಿ]** (ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ) ಅತಿಯಾಗಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನು ಧರ್ಮಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಅಶುಭೋಪಯೋಗ ಪರಿಣತಿಯ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆಗ ಅವನು ಕೆಟ್ಟ ಮನುಷ್ಯ, ತಿರ್ಯಂಚ ಮತ್ತು ನಾರಕಿಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತ (ತದ್ರೂಪ) ಸಾವಿರಾರು ದುಃಖಗಳ ಬಂಧನದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಚಾರಿತ್ರದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಅಶುಭೋಪಯೋಗವು ಅತ್ಯಂತ ಹೇಯವೇ ಇದೆ.

ಹೀಗೆ ಇವರು (ಭ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಸಮಸ್ತ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗವೃತ್ತಿಯನ್ನು (ಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪ ಮತ್ತು ಅಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು) ಅಪಾಸ್ತಮಾಡಿ (ತಿರಸ್ಕೃತ ಮಾಡಿ ಹೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಮತ್ತು ದೂರಮಾಡಿ) ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆತ್ಮಸಾತ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ (ಮೊದಲು) ಆತ್ಮನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನದ ಸಲುವಾಗಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಫಲದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಅಶುಭೋದಯದಿಂದಾತ್ಮಕುಮನುಷ್ಯತಿರ್ಯಂಚಮೇಣ್ನಾರಕಿಯು ತಾನಾಗಿ ।
ದಶಶತದುಃಖಗಳಿಂದ ಸತತ ನೋಯುತ್ತ ಭ್ರಮಿಸುವನು ಅತಿಯಾಗಿ ॥೧೨॥

ಏವಮಯಮಪಾಸ್ತಸಮಸ್ತಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗವೃತ್ತಿಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವೃತ್ತಿಮಾತ್ಮಸಾತ್ಕುರ್ವಾಣಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರಮಾರಭತೇ । ತತ್ರ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಫಲಮಾತ್ಮನಃ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನಾರ್ಥಮಭಿಷ್ಟೌತಿ -

ಅಇಸಯಮಾದಸಮುತ್ಥಂ ವಿಸಯಾತೀದಂ ಅಣೋವಮಮಣಂತಂ ।
ಅವ್ವುಚ್ಛಿಣ್ಣಂ ಚ ಸುಹಂ ಸುದ್ಧುವಓಗಪ್ಪ ಸಿದ್ಧಾಣಂ ॥೧೩॥

ಅತಿಶಯಮಾತ್ಮಸಮುತ್ಥಂ ವಿಷಯಾತೀತಮನೌಪಮ್ಯಮನಂತಮ್ ।
ಅವ್ಯುಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚ ಸುಖಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಮ್ ॥೧೩॥

ಆಸಂಸಾರಾಪೂರ್ವಪರಮಾದ್ಭುತಾಹ್ಲಾದರೂಪತ್ವಾದಾತ್ಮಾನಮೇವಾಶ್ರಿತ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾತ್ಪರಾಶ್ರಯನಿರಪೇಕ್ಷತ್ವಾದತ್ಯಂತವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾತ್ಸಮಸ್ತಾಯತಿನಿರಪಾಯಿತ್ವಾನ್ನೈರಂತರ್ಯಪ್ರವರ್ತಮಾನತ್ವಾಚ್ಚಾತಿಶಯವದಾತ್ಮಸಮುತ್ಥಂ ವಿಷಯಾತೀತಮನೌಪಮ್ಯಮನಂತಮವ್ಯುಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗನಿಷ್ಪನ್ನಾನಾಂ ಸುಖಮತಸ್ತತ್ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೀಯಮ್ ।

ಗಾಥೆ - ೧೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸುದ್ಧುವಓಗಪ್ಪಸಿದ್ಧಾಣಂ] ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದ [1]ನಿಷ್ಪನ್ನರಾದ ಆತ್ಮರುಗಳ (ಕೇವಲಿ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧರ) **[ಸುಹಂ]** ಸುಖವು **[ಅಇಸಯಮಾದಸಮುತ್ಥಂ]** ಅತಿಶಯ, ಆತ್ಮೋತ್ಪನ್ನ, **[ವಿಸಯಾತೀದಂ]** ವಿಷಯಾತೀತ (ಅತೀಂದ್ರಿಯ), **[ಅಣೋವಮಂ]** ಅನುಪಮ (ಉಪಮಾತೀತ), **[ಅಣಂತಂ]** ಅನಂತ **[ಅವ್ವುಚ್ಛಿಣ್ಣಂ ಚ]** ಮತ್ತು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ (ಅಖಂಡ)ವಿದೆ.

ಟೀಕೆ : ೧) ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮೊದಲೆಂದೂ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರದಂಥ ಅಪೂರ್ವ, ಪರಮ ಅದ್ಭುತ ಆಹ್ಲಾದರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ 'ಅತಿಶಯ', ೨) ಆತ್ಮನದೇ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು (ಸ್ವಾಶ್ರಿತ) ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ 'ಆತ್ಮೋತ್ಪನ್ನ', ೩) ಪರಾಶ್ರಯದಿಂದ ನಿರಪೇಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ (ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಶಬ್ದದ ಹಾಗೂ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪದ ಆಶ್ರಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ) 'ವಿಷಯಾತೀತ', ೪) ಅತ್ಯಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಿರುವುದರಿಂದ (ಇತರ ಸುಖಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ) 'ಅನುಪಮ', ೫) ಸಮಸ್ತ ಭಾವಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ 'ಅನಂತ' ಮತ್ತು ೬) ಬಿಡುವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ 'ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ' ಸುಖವು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನರಾದ ಆತ್ಮರುಗಳಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅದು (ಸುಖವು) ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೀಯವಿದೆ, ಅಪೇಕ್ಷನೀಯವಿದೆ.

ಅತಿಶಯ ಆತ್ಮೋತ್ಪನ್ನವಿಷಯಾತೀತ ಅನುಪಮ ಅನಂತ ಮತ್ತದರಂತೆ
ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸುಖವಿದೆಯದು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಿಗೆ ತಾನೆ ॥೧೩॥

೧ ನಿಷ್ಪನ್ನ ಉತ್ಪನ್ನ, ಫಲರೂಪ, ಸಿದ್ಧ, (ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ).

ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣತಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ನಿರೂಪಯತಿ -

ಸುವಿದಿದಪಯತ್ಥಸುತ್ತೋ ಸಂಜಮತವಸಂಜುದೋ ವಿಗದರಾಗೋ ।
ಸಮಣೋ ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ ಭಣಿದೋ ಸುದ್ಧೋವಓಗೋ ತ್ತಿ ॥೧೪॥

ಸುವಿದಿತಪದಾರ್ಥಸೂತ್ರಃ ಸಂಯಮತಪಃಸಂಯುತೋ ವಿಗತರಾಗಃ ।
ಶ್ರಮಣಃ ಸಮಸುಖದುಃಖೋ ಭಣಿತಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಇತಿ ॥೧೪॥

ಸೂತ್ರಾರ್ಥಜ್ಞಾನಬಲೇನ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗಪರಿಜ್ಞಾನಶ್ರದ್ಧಾನವಿಧಾನಸಮರ್ಥತ್ವಾತ್ಸುವಿದಿತ-ಪದಾರ್ಥಸೂತ್ರಃ । ಸಕಲಷಡ್‌ಜೀವನಿಕಾಯನಿಶುಂಭನವಿಕಲ್ಪಾತ್ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಲಾಷವಿಕಲ್ಪಾಚ್ಚ ವ್ಯಾವರ್ತ್ಯಾತ್ಮನಃ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪೇ ಸಂಯಮನಾತ್, ಸ್ವರೂಪವಿಶ್ರಾಂತನಿಸ್ತರಂಗಚೈತನ್ಯಪ್ರತಪನಾಚ್ಚ ಸಂಯುಮತಪಃಸಂಯುತಃ । ಸಕಲಮೋಹನೀಯವಿಪಾಕವಿವೇಕಭಾವನಾಸೌಷ್ಠವಸ್ಫುಟೀಕೃತನಿರ್ವಿ-ಕಾರಾತ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವಾದ್ವಿಗತರಾಗಃ । ಪರಮಕಲಾವಲೋಕನಾನನುಭೂಯಮಾನಸಾತಾಸಾತವೇದನೀ-ಯವಿಪಾಕನಿರ್ವರ್ತಿತಸುಖದುಃಖಜನಿತಪರಿಣಾಮವೈಷಮ್ಯತ್ವಾತ್ಸಮಸುಖದುಃಖಃ ಶ್ರಮಣಃ ಶುದ್ಧೋ-ಪಯೋಗ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ।

ಈಗ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಪರಿಣತನಾದ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೧೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಸುವಿದಿದಪಯತ್ಥಸುತ್ತೋ] ಯಾರು (ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದ) ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, **[ಸಂಜಮತವಸಂಜುದೋ]** ಅವರು ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಯುಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ, **[ವಿಗದರಾಗೋ]** ಅವರು ವೀತರಾಗ ಎಂದರೆ ರಾಗರಹಿತರಿದ್ದಾರೆ **[ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ]** ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಸಮಾನವಿವೆ **[ಸಮಣೋ]** ಅಂಥ ಶ್ರಮಣರಿಗೆ (ಮುನಿವರರಿಗೆ) **[ಸುದ್ಧೋವಓಗೋತ್ತಿ ಭಣಿದೋ]** 'ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿ' ಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥದ ಜ್ಞಾನಬಲದಿಂದ ಸ್ವದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದ ವಿಭಾಗದ ಪರಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ (ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ) ಸಮರ್ಥರಿರುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಸ್ವದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಭಿನ್ನತೆಯ ಜ್ಞಾನ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣವಿರುವುದರಿಂದ) ಯಾರು (ಶ್ರಮಣರು) ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮತ್ತು (ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದಕ) ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂಥವರಿದ್ದಾರೆ, ಸಮಸ್ತ ಷಡ್ ಜೀವನಿಕಾಯದ ಮರ್ದನದ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧದ ಅಭಿಲಾಷೆಯ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು

ಸುವಿದಿತ ಪದಾರ್ಥಸೂತ್ರಗಳ ಸಂಯಮತಪಸಹಿತ ವೀತರಾಗ ಮೇಣ್ ।
ಸವಣನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖದಲಿ ಸಮವಿರುವ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಯೆಂದಿಹರು ॥೧೪॥

ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಾಭಾನಂತರಭಾವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಲಾಭಮಭಿನಂದತಿ –

ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ ಜೋ ವಿಗದಾವರಣಂತರಾಯಮೋಹರಓ ।
ಭೂದೋ ಸಯಮೇವಾದಾ ಜಾದಿ ಪರಂ ಣೇಯಭೂದಾಣಂ ॥೧೪॥

ಉಪಯೋಗವಿಶುದ್ಧೋ ಯೋ ವಿಗತಾವರಣಾಂತರಾಯಮೋಹರಜಾಃ ।
ಭೂತಃ ಸ್ವಯಮೇವಾತ್ಮಾ ಯಾತಿ ಪಾರಂ ಜ್ಞೇಯಭೂತಾನಾಮ್ ॥೧೪॥

---

[೧]ವ್ಯಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಯಮನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು [೨]ಸ್ವರೂಪ ವಿಶ್ರಾಂತ [೩]ನಿಸ್ತರಂಗ [೪]ಚೈತನ್ಯಪ್ರತಪನವಿರುವ ಯಾರು ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ತಪಯುಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ, ಸಮಸ್ತ ಮೋಹನೀಯದ ವಿಪಾಕದಿಂದ ಭೇದದ ಭಾವನೆಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ (ಸಮಸ್ತ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಭಿನ್ನತ್ವದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾವನೆಯಿಂದ) ನಿರ್ವಿಕಾರ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರು ವೀತರಾಗರಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಪರಮಕಲೆಯ ಅವಲೋಕನದ ಕಾರಣ ಸಾತಾವೇದನೀಯ ಹಾಗೂ ಅಸಾತಾವೇದನೀಯದ ವಿಪಾಕದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸುಖ-ದುಃಖ ಮತ್ತು ಆ ಸುಖ-ದುಃಖ ಜನ್ಯ ಪರಣಾಮಗಳ ವಿಷಮತೆಯ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ (ಪರಮಸುಖರಸದಲ್ಲಿ ಲೀನ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವಸಂವೇದನ ರೂಪ ಪರಮಕಲೆಯ ಅನುಭವದ ಕಾರಣ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಹರ್ಷ-ಶೋಕ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ) ಯಾರು ಸಮಸುಖದುಃಖಿಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಅಂಥ ಶ್ರಮಣರು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಈಗ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಕೂಡಲೇ (ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ) ಆಗುವಂಥ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದ (ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ) ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೧೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ-[ಜೋ] ಯಾರ **[ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ]** ಉಪಯೋಗವು ವಿಶುದ್ಧವಿದೆ (ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಯಿದ್ದಾನೆ) **[ಆದಾ]** ಆ ಆತ್ಮನು **[ವಿಗದಾವರಣಂತರಾಯಮೋಹರಓ]** ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ, ಅಂತರಾಯ ಮತ್ತು ಮೋಹರೂಪ ರಜಸ್ಸಿನಿಂದ ರಹಿತನು **[ಸಯಮೇವ ಭೂದೋ]** ತಾನಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತ **[ಣೇಯ- ಭೂದಾಣಂ]** ಜ್ಞೇಯಭೂತ ಪದಾರ್ಥಗಳ **[ಪರಂ ಜಾದಿ]** ಕೊನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಉಪಯೋಗವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನಾವರಣ ದರ್ಶನಾವರಣ ಅಂತರಾಯ ಮೇಣ್ ।
ಅಪಗತಮೋಹಸ್ವಯಮೇವನಾಗುತ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಂತವನು ತಾನೆ ಪಡೆಯುವನು ॥೧೪॥

---

೧ ವ್ಯಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸು = ವಿಮುಖಮಾಡು; ತಡೆ; ಬೇರೆ ಮಾಡು. ೨ ಸ್ವರೂಪವಿಶ್ರಾಂತ = ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ.
೩ ನಿಸ್ತರಂಗ = ತರಂಗಗಳಿಲ್ಲದ; ಚಂಚಲತೆಯಿಲ್ಲದ; ವಿಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದ; ಶಾಂತ. ೪ ಪ್ರತಪನ = ಪ್ರತಾಪವಾನ; ದೈದೀಪ್ಯಮಾನ; ಪ್ರಕಾಶಿತ.

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣೇನೋಪಯೋಗೇನ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಿಶುದ್ಧೋ ಭೂತ್ವಾ ವರ್ತತೇ ಸ ಖಲು ಪ್ರತಿಪದಮುದ್ಭಿದ್ಯಮಾನವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಶುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿ ರುದ್ಗ್ರಂಥಿತಾಸಂಸಾರಬದ್ಧ ದೃಢತರ-ಮೋಹಗ್ರಂಥಿತಯಾತ್ಯಂತನಿರ್ವಿಕಾರಚೈತನ್ಯೋ ನಿರಸ್ತ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾವರಣಾಂತರಾಯತಯಾ ನಿಃಪ್ರತಿಘವಿಜೃಂಭಿತಾತ್ಮಶಕ್ತಿಶ್ಚ ಸ್ವಯಮೇವ ಭೂತೋ ಜ್ಞೇಯತ್ವಮಾಪನ್ನಾನಾಮಂತಮವಾಪ್ನೋತಿ । ಇಹ ಕಿಲಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವೋ, ಜ್ಞಾನಂ ತು ಜ್ಞೇಯಮಾತ್ರಂ; ತತಃ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಂತರ್ವರ್ತಿ-ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಮಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪ್ರಸಾದಾದೇವಾಸಾದಯತಿ ।

ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಜನ್ಯಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಲಾಭಸ್ಯ ಕಾರಕಾಂತರನಿರಪೇಕ್ಷತಯಾಽತ್ಯಂತ-ಮಾತ್ಮಾಯತತ್ತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯತಿ -

ತಹ ಸೋ ಲದ್ಧಸಹಾವೋ ಸವ್ವಣ್ಹೂ ಸವ್ವಲೋಗಪದಿಮಹಿದೋ ।
ಭೂದೋ ಸಯಮೇವಾದಾ ಹವದಿ ಸಯಂಭು ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ॥೧೬॥

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು (ಆತ್ಮನು) ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪದ ಉಪಯೋಗದ ಮುಖಾಂತರ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ (ಆತ್ಮನಿಗೆ)ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ)ವಿಶೇಷ ವಿಶುದ್ಧ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಹೀಗಾಗುವುದರಿಂದ ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ದೃಢತರವಾದ ಮೋಹ ಗ್ರಂಥಿಗಳು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಚೈತನ್ಯವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ ಹಾಗೂ ಅಂತರಾಯವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ನಿರ್ವಿಘ್ನ ವಿಕಸಿತ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ತಾನಾಗಿ ಆಗುತ್ತ ಜ್ಞೇಯತೆಗೇನೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕೊನೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಿಯಿದ್ದಾನೆ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞೇಯಪ್ರಮಾಣವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆದ (ಜ್ಞಾತಾ) ಜ್ಞಾನವು ಯಾರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಮನು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿ ಜೀವನು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಮೋಹದ ಕ್ಷಯಮಾಡಿ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಚೇತನವಂತನಾಗಿ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ಅಂತಿಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಯದ ಕ್ಷಯವನ್ನು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ, ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶುದ್ಧೋಪ ಯೋಗದಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವಭಾವದ ಲಾಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದಾಗುವಂಥ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅನ್ಯಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಿರಪೇಕ್ಷ (ಸ್ವತಂತ್ರ) ವಿರುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮಾಧೀನವಿದೆ (ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಪರಾಧೀನವಿಲ್ಲ)-ಎಂಬುದನ್ನೀಗ ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಈ ರೀತಿ ಸ್ವಭಾವವನು ಪಡೆದಾತ್ಮ ಸರ್ವಜ್ಞಮೇಣ್ ತ್ರಿಜಗೇಂದ್ರರುಗಳಿಂದ ।
ಆರಾಧ್ಯಸ್ವಯಮೇವಾಗುವುದರಿಂದವಗೆ ಸ್ವಯಂಭೂವೆಂದು ಶ್ರೀಜಿನಪೇಳ್ದರು ॥೧೬॥

ತಥಾ ಸ ಲಬ್ಧಸ್ವಭಾವಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಲೋಕಪತಿಮಹಿತಃ ।
ಭೂತಃ ಸ್ವಯಮೇವಾತ್ಮಾ ಭವತಿ ಸ್ವಯಂಭೂರಿತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ॥೧೬॥

ಅಯಂ ಖಲ್ವಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭಾವನಾನುಭಾವಪ್ರತ್ಯಸ್ತಮಿತಸಮಸ್ತ ಘಾತಿಕರ್ಮತಯಾ ಸಮುಪಲಬ್ಧ ಶುದ್ಧಾನಂತಶಕ್ತಿಚಿತ್ಸ್ವಭಾವಃ, ಶುದ್ಧಾನಂತಶಕ್ತಿಜ್ಞಾಯಕಸ್ವಭಾವೇನ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾದ್-ಗೃಹೀತಕರ್ತೃತ್ವಾಧಿಕಾರಃ, ಶುದ್ಧಾನಂತಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಿಪರಿಣಮನಸ್ವಭಾವೇನ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ ಕರ್ಮತ್ವಂ ಕಲಯನ್, ಶುದ್ಧಾನಂತಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಿಪರಿಣಮನ (ಸ್ವಭಾವೇನಸಾಧಕತಮತ್ವಾತ್ ಕರಣತ್ವಮನುಬಿ-ಭ್ರಾಣಃ, ಶುದ್ಧಾನಂತಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಿಪರಿಣಮನಸ್ವಭಾವೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸಮಾಶ್ರಿಯಮಾಣತ್ವಾತ್ ಸಂಪ್ರದಾನತ್ವಂದಧಾನಃ, ಶುದ್ಧಾನಂತಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಿಪರಿಣಮನ) ಸಮಯೇ ಪೂರ್ವಪ್ರವೃತ್ತವಿಕಲಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಾಗಪಮೇಽಪಿ ಸಹಜಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವೇನ ಧ್ರುವತ್ವಾಲಂಬನಾದಪಾದಾನತ್ವಮುಪಾದದಾನಃ ಶುದ್ಧಾನಂತಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಿಪರಿಣಮನ ಸ್ವಭಾವ ಸ್ಯಾಧಾರಭೂತತ್ವಾದಧಿಕರಣತ್ವಮಾತ್ಮಸಾತ್ಕುರ್ವಾಣಃ, ಸ್ವಯಮೇವ ಷಟ್‌ಕಾರಕೀರೂಪೇಣೋಪ-

---

ಗಾಥೆ-೧೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ತಹ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ಸೋ ಆದಾ]** ಆ ಆತ್ಮನು **[ಲದ್ಧಸಹಾವೋ]** ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದು, **[ಸವ್ವಣ್ಹೂ]** ಸರ್ವಜ್ಞ **[ಸವ್ವಲೋಗಪದಿಮಹಿದೋ]** ಮತ್ತು [1]ಸರ್ವಲೋಕದ (ಮೂರು ಲೋಕದ) ಅಧಿಪತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನು **[ಸಯಮೇವ ಭೂದೋ]** ತಾನಾಗಿಯೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ **[ಸಯಂಭು ಹವದಿ]** 'ಸ್ವಯಂಭೂ' ಇದ್ದಾನೆ **[ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ]** - ಎಂದು ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಭಾವನೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವನು ಶುದ್ಧ ಅನಂತಶಕ್ತಿವಂತ ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಅಂಥ ಈ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ) ಆತ್ಮನು ೧) ಶುದ್ಧ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಕ್ತ ಜ್ಞಾಯಕ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ಅವನು ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ, ೨) ಶುದ್ಧ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ತಾನೇ ಪ್ರಾಪ್ಯನಾಗುವುದರಿಂದ (ತಾನೇ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಕರ್ಮತ್ವದ ಅನುಭವ ಪಡೆಯುತ್ತ, ೩) ಶುದ್ಧ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ತಾನೇ ಸಾಧಕತಮ(ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸಾಧನ)ನಿರುವುದರಿಂದ ಕರಣತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ, ೪) ಶುದ್ಧ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ತಾನೇ ಕರ್ಮದಿಂದ ಸಮಾಶ್ರಿತನಾಗುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಕರ್ಮವು ತನಗೇ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಸಂಪ್ರದಾನತನವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ, ೫) ಶುದ್ಧ ಅನಂತಶಕ್ತಿಮಯ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರವರ್ತಮಾನ [2]ವಿಕಲಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವದ ನಾಶವಾದಮೇಲೂ ಸಹಜಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ತಾನೇ ಧ್ರುವತೆಯ ಅವಲಂಬನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಪಾದಾನತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ, ಮತ್ತು ೬) ಶುದ್ಧ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಕ್ತ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಆಧಾರವು ತಾನೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕರಣತ್ವವನ್ನು ಆತ್ಮಸಾತ್ ಮಾಡುತ್ತ

೧ ಸರ್ವಲೋಕದ ಅಧಿಪತಿ = ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಪ್ರಭು-ಸುರೇಂದ್ರ, ಅಸುರೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಚಕ್ರವರ್ತಿ.

೨ ವಿಕಲಜ್ಞಾನ = ಅಪೂರ್ಣ (ಮತಿ, ಶ್ರುತ ಮೊದಲಾದ) ಜ್ಞಾನ.

ಜಾಯಮಾನಃ, ಉತ್ಪತ್ತಿವ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ರವ್ಯಭಾವಭೇದಭಿನ್ನಘಾತಿಕರ್ಮಾಣ್ಯಪಾಸ್ಯ ಸ್ವಯಮೇವಾವಿರ್ಭೂತತ್ವಾದ್ವಾ ಸ್ವಯಂಭೂರಿತಿ ನಿರ್ದಿಶ್ಯತೇ । ಅತೋ ನ ನಿಶ್ಚಯತಃ ಪರೇಣ ಸಹಾತ್ಮನಃ ಕಾರಕತ್ವಸಂಬಂಧೋಽಸ್ತಿ, ಯತಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಲಾಭಾಯ ಸಾಮಗ್ರೀಮಾರ್ಗಣವ್ಯಗ್ರತಯಾ ಪರತಂತ್ರೈರ್ಭೂಯತೇ ।

(ಹೀಗೆ) ತಾನೇ ಷಟ್‌ಕಾರಕ- ರೂಪನಾಗುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ[೧]ದ್ರವ್ಯ-ಭಾವಭೇದದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ತಾನೇ ಆವಿರ್ಭೂತ ನಾಗುವುದರಿಂದ 'ಸ್ವಯಂಭೂ' ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪರದೊಡನೆ ಆತ್ಮನ ಕಾರಕದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸಾಮಗ್ರಿ (ಬಾಹ್ಯಸಾಧನ)ಅರಸುವ ವ್ಯಗ್ರತೆಯಿಂದ ಜೀವರುಗಳು (ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೇ) ಪರತಂತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕರ್ತೃ, ಕರ್ಮ, ಕರಣ, ಸಂಪ್ರದಾನ, ಅಪಾದಾನ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆರು ಕಾರಕಗಳಿವೆ. ಯಾವುದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ-ಸ್ವಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ತೃವಿದೆ; ಕರ್ತೃವು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ಮವಿದೆ; ಸಾಧಕತಮ ಎಂದರೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸಾಧನವನ್ನು ಕರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಕರ್ಮವು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಸಂಪ್ರದಾನವಿದೆ; ಯಾವುದರೊಳಗಿಂದ ಕರ್ಮವು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಆ ಧ್ರುವವಸ್ತುವು ಅಪಾದಾನವಿದೆ; ಮತ್ತು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಯಾವುದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಅಧಿಕರಣವಿದೆ. ಈ ಷಟ್‌ಕಾರಕಗಳು ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯದ ಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಪರನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಕಾರಣಗಳಿವೆ, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ ಕಾರಕಗಳಿವೆ.

ವ್ಯವಹಾರ ಕಾರಕಗಳ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಹೀಗಿದೆ-ಕುಂಭಕಾರನು ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ; ಕೊಡವು ಕರ್ಮವಿದೆ; ಕೋಲು, ತಿಗುರಿ, ಬುಟ್ಟಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕರಣವಿವೆ; ಕುಂಭಕಾರನು ನೀರು ತುಂಬುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕುಂಭ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅದರಿಂದ ನೀರು ತುಂಬುವವನು ಸಂಪ್ರದಾನನಿದ್ದಾನೆ; ಬುಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಮಣ್ಣು ತಂದು ಕೊಡ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅದರಿಂದ ಬುಟ್ಟಿ ಅಪಾದಾನವಿದೆ; ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕೊಡ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅದರಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯು ಅಧಿಕರಣವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾರಕಗಳು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿವೆ. ಕರ್ತೃ ಬೇರೆಯಿದೆ ; ಕರ್ಮ ಬೇರೆಯಿದೆ ; ಕರಣ ಬೇರೆಯಿದೆ ; ಸಂಪ್ರದಾನ ಬೇರೆಯಿದೆ; ಅಪಾದಾನ ಬೇರೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣ ಬೇರೆಯಿದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವು ಯಾವುದರ ಕರ್ತೃ-ಹರ್ತೃವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ , ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ಆರೂ ವ್ಯವಹಾರ ಕಾರಕಗಳು ಅಸತ್ಯವಿವೆ. ಅವನ್ನು ಕೇವಲ ಉಪಚರಿತ ಅಸದ್ಭೂತ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯದ್ದೂ ಇತರ ದ್ರವ್ಯದೊಡನೆ ಕಾರಣತೆಯ ಸಂಬಂಧವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ನಿಶ್ಚಯಕಾರಕಗಳ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಹೀಗಿದೆ-ಮಣ್ಣು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕುಂಭರೂಪ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಮಣ್ಣು ಕರ್ತೃವಿದೆ ಮತ್ತು ಕೊಡವು ಕರ್ಮವಿದೆ. ಅಥವಾ ಕೊಡವು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಮಣ್ಣು

೧ ದ್ರವ್ಯ - ಭಾವಭೇದದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಘಾತಿಕರ್ಮ = ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾವದ ಭೇದದಿಂದ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ದ್ರವ್ಯ ಘಾತಿಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಭಾವಘಾತಿಕರ್ಮವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿವೆ.

ಅಥ ಸ್ವಾಯಂಭುವಸ್ಯಾಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಲಾಭಸ್ಯಾತ್ಯಂತಮನಪಾಯಿತ್ವಂ ಕಥಂಚಿದುತ್ಪಾದವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಯುಕ್ತತ್ವಂ ಚಾಲೋಚಯತಿ -

ಭಂಗವಿಹೂಣೋ ಯ ಭವೋ ಸಂಭವಪರಿವಜ್ಜಿದೋ ವಿಣಾಸೋ ಹಿ ।
ವಿಜ್ಜದಿ ತಸ್ಸೇವ ಪುಣೋ ಠಿದಿಸಂಭವಣಾಸಸಮವಾಓ ॥೧೭॥

ತಾನೇ ಕರ್ಮವಿದೆ ; ಮಣ್ಣು ತನ್ನ ಪರಿಣಮನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಕೊಡವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಣ್ಣು ತಾನೇ ಕರಣವಿದೆ; ಮಣ್ಣು ಕೊಡರೂಪ ಕರ್ಮವನ್ನು ತನಗೇ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಮಣ್ಣು ಸ್ವಯಂ ಸಂಪ್ರದಾನವಿದೆ ; ಮಣ್ಣು ತನ್ನೊಳಗಿಂದ ಪಿಂಡರೂಪ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಕೊಡರೂಪ ಕರ್ಮ ಮಾಡಿತು ಮತ್ತು ತಾನು ಧ್ರುವವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ತಾನೇ ಅಪಾದಾನವಿದೆ ; ಮಣ್ಣು ತನ್ನದೇ ಆಧಾರದಿಂದ ಕೊಡವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತಾನೇ ಅಧಿಕರಣವಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಷಟ್‌ಕಾರಕಗಳು ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿವೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ, ತನ್ನನ್ನು , ತನ್ನಿಂದ, ತನಗಾಗಿ, ತನ್ನೊಳಗಿಂದ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನಿಶ್ಚಯ ಆರು ಕಾರಕಗಳೇ ಪರಮಸತ್ಯವಿವೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ ತನ್ನ ಅನಂತಶಕ್ತಿರೂಪ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಿರುವುದರಿಂದ ತಾನೇ ಷಟ್‌ಕಾರಕರೂಪವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಿದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ . ಆದುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪರತಂತ್ರವಾಗುವುದು ನಿರರ್ಥಕವಿದೆ. ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾದ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಷಟ್‌ಕಾರಕರೂಪನಾಗಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಆತ್ಮನು ತಾನು ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜ್ಞಾಯಕಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ತಾನೇ ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ; ತಾನು ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಕರ್ಮವಿದೆ, ಅಥವಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಾನು ಅಭಿನ್ನನಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಕರ್ಮನಿದ್ದಾನೆ; ತನ್ನ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪರಿಣಮನ ಸ್ವಭಾವರೂಪ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಧನದಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಕರಣನಿದ್ದಾನೆ; ತನಗೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಸಂಪ್ರದಾನನಿದ್ದಾನೆ; ತನ್ನೊಳಗಿಂದ ಮತಿ-ಶ್ರುತ ಮೊದಲಾದ ಅಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ತಾನು ಸಹಜ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಧ್ರುವ ಉಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ತಾನೇ ಅಪಾದಾನನಿದ್ದಾನೆ; ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದರೆ ತನ್ನದೇ ಆಧಾರದಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ತಾನೇ ಅಧಿಕರಣನಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತಾನು ಷಟ್‌ಕಾರಕರೂಪನಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು 'ಸ್ವಯಂಭೂ'ವೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ದೃಢತರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ (ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ, ಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಯರೂಪಗಳಾದ) ದ್ರವ್ಯ

ವಿನಾಶವಿಲ್ಲದ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಮತ್ತೆ ಉತ್ಪಾದವಿಲ್ಲದ ವಿನಾಶವಿದೆ ।
ಪುನರದಕೆ ಮತ್ತೆ ಉತ್ಪಾದಧ್ರೌವ್ಯ ವಿನಾಶಗಳ ಸಮವಾಯಮಿರ್ಪುದು ॥೧೭॥

ಭಂಗವಿಹೀನಶ್ಚ ಭವಃ ಸಂಭವಪರಿವರ್ಜಿತೋ ವಿನಾಶೋ ಹಿ ।
ವಿದ್ಯತೇ ತಸ್ಯೈವ ಪುನಃ ಸ್ಥಿತಿಸಂಭವನಾಶಸಮವಾಯಃ ॥೧೭॥

ಅಸ್ಯ ಖಲ್ವಾತ್ಮನಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪ್ರಸಾದಾತ್ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವೇನ ಯೋ ಭವಃ ಸ ಪುನಸ್ತೇನ ರೂಪೇಣ ಪ್ರಲಯಾಭಾವದ್ಭಂಗವಿಹೀನಃ । ಯಸ್ತ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವೇನ ವಿನಾಶಃ ಸ ಪುನರುತ್ಪಾದಾಭಾವಾತ್ಸಂಭವಪರಿವರ್ಜಿತಃ । ಅತೋಽಸ್ಯ ಸಿದ್ಧತ್ವೇನಾನಪಾಯಿತ್ವಮ್ । ಏವಮಪಿ ಸ್ಥಿತಿಸಂಭವನಾಶಸಮವಾಯೋಽಸ್ಯ ನ ವಿಪ್ರತಿಷಿಧ್ಯತೇ, ಭಂಗರಹಿತೋತ್ಪಾದೇನ ಸಂಭವವರ್ಜಿತವಿನಾಶೇನ ತದ್‌ದ್ವಯಾಧಾರಭೂತದ್ರವ್ಯೇಣ ಚ ಸಮವೇತತ್ವಾತ್।

ಹಾಗೂ ಭಾವ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಆವಿರ್ಭೂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಯಾವುದರ ಸಹಾಯತೆಯಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಸ್ವಯಂಭೂ'-ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಈಗ ಈ ಸ್ವಯಂಭುವಿನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಅವಿನಾಶಿತನ ಮತ್ತು ಕಥಂಚಿತ್ (ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಯುಕ್ತತೆಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೧೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಭಂಗವಿಹೂಣೋ ಯ ಭವೋ] ಅವನಿಗೆ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡ ಆತ್ಮನಿಗೆ) ವಿನಾಶರಹಿತವಾದ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ, ಮತ್ತು **[ಸಂಭವಪರಿವಜ್ಜಿದೋ ವಿಣಾಸೋ ಹಿ]** ಉತ್ಪಾದ ರಹಿತವಾದ ವಿನಾಶವಿದೆ. **[ತಸ್ಸೇವ ಪುಣೋ]** ಅವನಿಗೆ ಪುನಃ **[ಠಿದಿಸಂಭವಣಾಸಸಮವಾಓ ವಿಜ್ಜದಿ]** ಸ್ಥಿತಿ, ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶದ ಸಮವಾಯ ಸಂಯೋಗ, ಏಕತ್ರತೆಯು ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆ.

ಟೀಕೆ:- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಈ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದ) ಆತ್ಮನು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಸಾದ ದಿಂದ ಆದ ಯಾವ ಶುದ್ಧಾತ ್ಮಸ್ವಭಾವದಿಂದ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವಭಾವರೂಪದಿಂದ) ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಅದು ಪುನಃ ಆ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಳಯದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ವಿನಾಶರಹಿತವಿದೆ ; ಮತ್ತು (ಆ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಾದ) ಯಾವ ಅಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ವಿನಾಶವಿದೆ ಅದು ಪುನಃ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದ ರಹಿತವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ರೂಪದಿಂದ ಆ ಆತ್ಮನ ಅವಿನಾಶಿತನವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗಾದರೂ ಕೂಡ ಆ ಆತ್ಮನ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯದ ಸಮವಾಯವು ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರದು, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ವಿನಾಶರಹಿತ ಉತ್ಪಾದದ ಜೊತೆಗೆ, ಉತ್ಪಾದರಹಿತ ವಿನಾಶದ ಜೊತೆಗೆ ಮತ್ತು ಅವೆರಡರ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ದ್ರವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಸಮವೇತ (ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತ)ವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸ್ವಯಂಭೂ ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರ ಯಾವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ ಅದು ಎಂದೂ ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ , ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಿನಾಶರಹಿತ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ; ಮತ್ತು ಅನಾದಿ ಅವಿದ್ಯಾಜನ್ಯವಾದ ವಿಭಾವ ಪರಿಣಾಮವು ಒಂದು ಬಾರಿ ಸರ್ವಥಾ ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ನಂತರ ಪುನಃ ಎಂದೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಪಾದರಹಿತ ವಿನಾಶವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅವರು ಸಿದ್ಧರೂಪದಿಂದ ಅವಿನಾಶಿಯಿದ್ದಾರೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಮೇಲೂ ಅವರು ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಯುಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ ; ಏಕೆಂದರೆ

ಅಥೋತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯಂ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಸಾಧಾರಣತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋಽಪ್ಯವಶ್ಯಂಭಾವೀತಿ ವಿಭಾವಯತಿ-

ಉಪ್ಪಾದೋ ಯ ವಿಣಾಸೋ ವಿಜ್ಜದಿ ಸವ್ವಸ್ಸ ಅಟ್ಠಜಾದಸ್ಸ ।
ಪಜ್ಜಾಏಣ ದು ಕೇಣವಿ ಅಟ್ಠೋ ಖಲು ಹೋದಿ ಸಬ್ಭೂದೋ ॥೧೮॥

ಉತ್ಪಾದಶ್ಚ ವಿನಾಶೋ ವಿದ್ಯತೇ ಸರ್ವಸ್ಯಾರ್ಥಜಾತಸ್ಯ ।
ಪರ್ಯಾಯೇಣ ತು ಕೇನಾಪ್ಯರ್ಥಃ ಖಲು ಭವತಿ ಸದ್ಭೂತಃ ॥೧೮॥

ಯಥಾಹಿ ಜಾತ್ಯಜಾಂಬೂನದಸ್ಯಾಂಗದಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪತ್ತಿರ್ದೃಷ್ಟಾ ; ಪೂರ್ವವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಂಗುಲೀಯಕಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಣ ಚ ವಿನಾಶಃ, ಪೀತತಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಣ ತೂಭಯತ್ರಾಪ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ-ವಿನಾಶಾವನಾಸಾದಯತಃ ಧ್ರುವತ್ವಮ್; ಏವಮಖಿಲದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಕೇನಚಿತ್ಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪಾದಃ ಕೇನಚಿದ್ವಿನಾಶಃ ಕೇನಚಿದ್‌ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತ್ಯವಬೋದ್ಧವ್ಯಮ್ । ಅತಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋಽಪ್ಯುತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯರೂಪಂ ದ್ರವ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತಮಸ್ತಿತ್ವಮವಶ್ಯಂಭಾವಿ ।

ಶುದ್ಧ ಪರ್ಯಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ. ಅಶುದ್ಧ ಪರ್ಯಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವ್ಯಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಆಧಾರಭೂತ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಧ್ರೌವ್ಯವಿದೆ.

ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು (ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು) ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿಗೂ (ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರಿಗೂ) [1]ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿಯಿವೆಯೆಂದು ಈಗ ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ-೧೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಸವ್ವಸ್ಸ ಅಟ್ಠಜಾದಸ್ಸ] ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ **[ಉಪ್ಪಾದೋ]** ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪಾದ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ವಿಣಾಸೋ]** ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿನಾಶವು **[ವಿಜ್ಜದಿ]** ಇರುತ್ತದೆ; **[ಕೇವಿಣ ಪಜ್ಜಾಏಣ ದು]** ಮತ್ತು ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ **[ಅಟ್ಠೋ]** ಪದಾರ್ಥವು **[ಸಬ್ಭೂದೋ ಖಲು ಹೋದಿ]** ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಧ್ರುವವಿದೆ.

ಟೀಕೆಃ- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ತಮ ಚಿನ್ನದ ತೋಳುಬಂದಿರೂಪ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಮೊದಲಿನ ಅವಸ್ಥೆಯರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಉಂಗುರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿನಾಶವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಹಳದೀತನ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಎರಡರಲ್ಲೂ (ತೋಳುಬಂದಿ ಮತ್ತು

ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದುತ್ಪಾದಮೇಣೊಂದರಿಂವಿನಾಶಸಮಸ್ತವಸ್ತುಮಾತ್ರಕಿದೆ ।
ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂ ಮತ್ತೇ ಪದಾರ್ಥವಾಸ್ತವದಿಸದ್ಭೂತ ತಾನಾಗಿರುವುದು ॥೧೮॥

೧ ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿ = ಅವಶ್ಯ ಇರುವಂಥ; ಅಪರಿಹಾರ್ಯ.

ಅಥಾಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾನುಭಾವಾತ್ಸ್ವಯಂಭುವೋ ಭೂತಸ್ಯ ಕಥಮಿಂದ್ರಿಯೈರ್ವಿನಾ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾವಿತಿ ಸಂದೇಹಮುದಸ್ಯತಿ –

ಪಕ್ಖೀಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ ಅಣಂತವರವೀರಿಓ ಅಹಿಯತೇಜೋ ।
ಜಾದೋ ಅದಿಂದಿಓ ಸೋ ಣಾಣಂ ಸೋಕ್ಖಂ ಚ ಪರಿಣಮದಿ ॥೧೯॥

ಉಂಗುರದಲ್ಲಿ) ಉತ್ಪತ್ತಿ – ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಧ್ರೌವ್ಯತ್ವವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪಾದ, ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿನಾಶ ಮತ್ತು ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಧ್ರೌವ್ಯವಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನಿಗೂ ದ್ರವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಭೂತ ಉತ್ಪಾದ – ವ್ಯಯ – ಧ್ರೌವ್ಯರೂಪ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ ః– ದ್ರವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯರೂಪವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪಾದ, ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿನಾಶ ಮತ್ತು ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಧ್ರೌವ್ಯತ್ವವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ ః– ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದ ಮೂರರಿಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದೆ ? ಕೇವಲ ಒಂದು ಧ್ರೌವ್ಯ ದಿಂದಲೇ ಹೇಳಬೇಕು ; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದು ಧ್ರುವವಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಜೀವಿತವಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಉತ್ತರಃ– ಒಂದು ವೇಳೆ ಪದಾರ್ಥವು ಧ್ರುವವೇ ಇದ್ದರೆ ಮಣ್ಣು , ಚಿನ್ನ , ಹಾಲು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಕಾರದಿಂದ ಇರಬೇಕು ; ಮತ್ತು ಕೊಡ, ಕುಂಡಲ, ಮೊಸರು ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದಗಳೆಂದೂ ಆಗಬಾರದು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಭೇದಗಳಂತೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸರ್ವಥಾ ಧ್ರುವವಿರದೆ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ನಾಶವೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗೆ ಮನ್ನಿಸದೆ ಹೋದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಲೋಪವೇ ಆಗಿ ಹೋಗುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಮಯವಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಿಗೂ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ಥೂಲತೆಯಿಂದ ನೋಡ ಹೋದರೆ ಸಿದ್ಧ ಪರ್ಯಾಯದ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರ ಪರ್ಯಾಯದ ವ್ಯಯವಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಆತ್ಮತ್ವವು ಧ್ರುವ ಉಳಿಯಿತು. ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅಥವಾ ಮುಕ್ತ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಆಕಾರರೂಪವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಆಯಾ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ, ಆದುದರಿಂದ ಮುಕ್ತ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಮಯ-ಸಮಯಕ್ಕೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ನೋಡ ಹೋದರೆ ಅಗುರುಲಘು ಗುಣದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ಷಡ್‌ಗುಣ ಹಾನಿ-ವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರಣ ಮುಕ್ತ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಯ-

---

ಘಾತಿಕರ್ಮವಕೆಡಿಸಿ ಅನಂತವರವೀರ್ಯ ಮೇಣಧಿಕತೇಜನುಮಾದಾ ।
ಆತಮನತೀಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಜ್ಞಾನಮೇಣ್ ಸುಖರೂಪದಿಂ ಪರಿಣಮಿಪನು ॥೧೯॥

ಪ್ರಕ್ಷೀಣಘಾತಿಕರ್ಮಾ ಅನಂತವರವೀರ್ಯೋऽಧಿಕತೇಜಾಃ ।
ಜಾತೋऽತೀಂದ್ರಿಯಃ ಸ ಜ್ಞಾನಂ ಸೌಖ್ಯಂ ಚ ಪರಿಣಮತಿ ॥೧೯॥

ಅಯಂ ಖಲ್ವಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ ಪ್ರಕ್ಷೀಣಘಾತಿಕರ್ಮಾ, ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾಸಂಪೃಕ್ತತ್ವಾದತೀಂದ್ರಿಯೋ ಭೂತಃ ಸನ್ನಿಖಿಲಾಂತರಾಯಕ್ಷಯಾದನಂತವರವೀರ್ಯಃ, ಕೃತ್ಸ್ನಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾವರಣಪ್ರಲಯಾದಧಿಕ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾಭಿಧಾನತೇಜಾಃ, ಸಮಸ್ತ ಮೋಹನೀಯಾಭಾವಾದತ್ಯಂತ ನಿರ್ವಿಕಾರಚೈತನ್ಯ ಸ್ವಭಾವಮಾತ್ಮಾನಮಾಸಾದಯನ್ ಸ್ವಯಮೇವಸ್ವಪರ ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಜ್ಞಾನಮನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಸೌಖ್ಯಂ ಚ ಭೂತ್ವಾ ಪರಿಣಮತೇ । ಏವಮಾತ್ಮಾನೋ ಜ್ಞಾನಾನಂದೌ ಸ್ವಭಾವ ಏವ । ಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ತು ಪರಾನಪೇಕ್ಷತ್ವಾದಿಂದ್ರಿಯೈರ್ವಿನಾಪ್ಯಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಾನಾನಂದೌ ಸಂಭವತಃ ।

ಸಮಯಕ್ಕೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ವಯಂಭೂವಾದ ಈ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ)ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದವು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ? - ಎಂಬ ಸಂದೇಹದ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನೀಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೧೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಪಕ್ಖೀಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ] ಯಾವನ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ಕ್ಷಯವಾಗಿವೆ, **[ಅದಿಂದಿಓಜಾದೋ]** ಯಾವನು ಅತೀಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, **[ಅಣಂತವರವೀರಿಓ]** ಯಾವನಿಗೆ ಅನಂತ ಉತ್ತಮ ವೀರ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು **[ಅಹಿಯತೇಜೋ]** ಯಾವನಿಗೆ [1]ಅಧಿಕ (ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕೇವಲದರ್ಶನರೂಪದ) ತೇಜಸ್ಸು ಇದೆ **[ಸೋ]** ಇಂಥ ಅವನು (ಸ್ವಯಂಭೂ ಆತ್ಮನು) **[ಣಾಣಂ ಸೋಕ್ಖಂ ಚ]** ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖರೂಪನಾಗಿ **[ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಯಾವನ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ, ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನ - ದರ್ಶನದ ಜೊತೆಗೆ ಅಸಂಪ್ರಕ್ತ (ಸಂಪರ್ಕರಹಿತ) ವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವನು ಅತೀಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಸಮಸ್ತ ಅಂತರಾಯದ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವನಿಗೆ ಅನಂತ ಉತ್ತಮ ವೀರ್ಯವಿದೆ, ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಾವರಣದ ಪ್ರಲಯವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವನಿಗೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕೇವಲದರ್ಶನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಧಿಕ ತೇಜಸ್ಸು ಇದೆ-ಇಂಥ ಈ (ಸ್ವಯಂಭೂ) ಆತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ಮೋಹನೀಯದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನ (ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯವು ಯಾವನ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ಆತ್ಮನ) ಅನುಭವ ಪಡೆಯುತ್ತ ತಾನಾಗಿಯೇ ಸ್ವಪರ ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವ ಲಕ್ಷಣ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನಾಕುಲ ಲಕ್ಷಣ ಸುಖನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಆತ್ಮನದು ಇದೆ. ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವವು ಪರದಿಂದ [2]ಅನಪೇಕ್ಷವಾಗುವ ಕಾರಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ.

---

೧ ಅಧಿಕ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟ; ಅಸಾಧಾರಣ; ಅತ್ಯಂತ. ೨ ಅನಪೇಕ್ಷ = ಸ್ವತಂತ್ರ; ಉದಾಸೀನ; ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ.

ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾದೇವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಃ ಶಾರೀರಂ ಸುಖದುಃಖಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ವಿಭಾವಯತಿ-

ಸೋಕ್ಖಂ ವಾ ಪುಣ ದುಕ್ಖಂ ಕೇವಲಣಾಣಿಸ್ಸ ಣತ್ಥಿ ದೇಹಗದಂ ।
ಜಮ್ಹಾ ಅದಿಂದಿಯತ್ತಂ ಜಾದಂ ತಮ್ಹಾ ದು ತಂ ಣೇಯಂ ॥೨೦॥

ಸೌಖ್ಯಂ ವಾ ಪುನರ್ದುಃಖಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿನೋ ನಾಸ್ತಿ ದೇಹಗತಮ್ ।
ಯಸ್ಮಾದತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಂ ಜಾತಂ ತಸ್ಮಾತ್ತು ತಜ್ಜ್ಞೇಯಮ್ ॥೨೦॥

ಯತ ಏವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ಜಾತವೇದಸ ಇವ ಕಾಲಾಯಸಗೋಲೋತ್ಕೂಲಿತಪುದ್ಗಲಾಶೇಷವಿಲಾಸಕಲ್ಪೋ ನಾಸ್ತೀಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಸ್ತತ ಏವ ಘೋರಘನಘಾತಾಭಿಘಾತಪರಂಪರಾಸ್ಥಾನೀಯಂಶರೀರಗತಂಸುಖದುಃಖಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಪರನಿಮಿತ್ತಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವು ಎಂದರೆ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ವಪರ ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವವಿದೆ ಅಂಥ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವು ಅನಾಕುಲತೆಯಿದೆ ಅಂಥ ಸುಖವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇದೆ.

ಈಗ ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಯ ಕಾರಣವೇ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನಿಗೆ (ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ) ಶಾರೀರಿಕ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೨೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- **[ಕೇವಲಣಾಣಿಸ್ಸ]** ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಗೆ **[ದೇಹಗದಂ]** ಶರೀರ ಸಂಬಂಧದ **[ಸೋಕ್ಖಂ]** ಸುಖವು **[ವಾ ಪುಣ ದುಕ್ಖಂ]** ಅಥವಾ ದುಃಖವು **[ಣತ್ಥಿ]** ಇಲ್ಲ , **[ಜಮ್ಹಾ]** ಏಕೆಂದರೆ **[ಅದಿಂದಿಯತ್ತಂ ಜಾದಂ]** ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ **[ತಮ್ಹಾ ದು ತಂ ಣೇಯಂ]** ಆದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಟೀಕೆ ಃ- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅಗ್ನಿಗೆ ಲೋಹಪಿಂಡದ ತಪ್ತ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಸಮಸ್ತ ವಿಲಾಸಗಳಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನ ಪುದ್ಗಲಗಳ ವಿಲಾಸದಿಂದ-ಅವುಗಳ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಿದೆ) ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನಿಗೆ (ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ) ಇಂದ್ರಿಯ-ಸಮೂಹವಿಲ್ಲ ; ಅದರಿಂದಲೇ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅಗ್ನಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಭೀಕರ ಆಘಾತಗಳ ಪರಂಪರೆಯಿಲ್ಲ (ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನ ಸಂಸರ್ಗದ ಅಭಾವವಾದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಆಘಾತಗಳ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಹಾರವು ಅಗ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ) ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧದ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಿಲ್ಲ .

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧದ ಕ್ಷುಧಾದಿಗಳ ದುಃಖ ಅಥವಾ ಭೋಜನಾದಿಗಳ ಸುಖವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ , ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕವಲಾಹಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ .

ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಗೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧದ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆ ದುಃಖವಿರುವುದಿಲ್ಲ ।
ಯಾವುದರಿಂದ ತೀಂದ್ರಿಯತೆಯುಂಟಾಗಿದೆ ಆ ಕಾರಣದಿಂದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ॥೨೦॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಪ್ರಪಂಚಂ ಸೌಖ್ಯಸ್ವರೂಪಪ್ರಪಂಚಂ ಚ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಪ್ರಬಂಧದ್ವಯೇನಾಭಿದಧಾತಿ। ತತ್ರ ಕೇವಲಿನೋऽತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಪರಿಣತತ್ವಾತ್ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ ವಿಭಾವಯತಿ –

ಪರಿಣಮದೋ ಖಲು ಣಾಣಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾ ಸವ್ವದವ್ವಪಜ್ಜಾಯಾ ।
ಸೋ ಣೇವ ತೇ ವಿಜಾಣದಿ ಉಗ್ಗಹಪುವ್ವಾಹಿಂ ಕಿರಿಯಾಹಿಂ ॥೨೧॥

ಪರಿಣಮಮಾನಸ್ಯ ಖಲು ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಃ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಃ ।
ಸ ನೈವ ತಾನ್ ವಿಜಾನಾತ್ಯವಗ್ರಹಪೂರ್ವಾಭಿಃ ಕ್ರಿಯಾಭಿಃ ॥೨೧॥

ಯತೋ ನ ಖಲ್ವಿಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಲಂಬ್ಯಾವಗ್ರಹೇಹಾವಾಯಪೂರ್ವಕಪ್ರಕ್ರಮೇಣ ಕೇವಲೀ ವಿಜಾನಾತಿ, ಸ್ವಯಮೇವ ಸಮಸ್ತಾವರಣಕ್ಷಯಕ್ಷಣ ಏವಾನಾದ್ಯನಂತಾಹೇತುಕಾಸಾಧಾರಣಭೂತಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಮೇವ ಕಾರಣತ್ವೇನೋಪಾದಾಯ ತದುಪರಿ ಪ್ರವಿಕಸತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗೀಭೂಯವಿಪರಿಣಮತೇ, ತತೋऽಸ್ಯಾಕ್ರಮಸಮಾಕ್ರಾಂತಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವತಯಾ ಸಮಕ್ಷಸಂವೇದನಾಲಂಬನಭೂತಾಃ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ಏವ ಭವಂತಿ ।

ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪದ ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಸುಖಸ್ವರೂಪದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ ಎರಡು ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ (ಮೊದಲು) ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಎಲ್ಲವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಖಲು]** ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ **[ಣಾಣಂ ಪರಿಣಮದೋ]** ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ (ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ) ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ **[ಸವ್ವದವ್ವಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಪಚ್ಚಕ್ಖಾ]** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿವೆ ; **[ಸೋ]** ಅವರು **[ತೇ]** ಅವನ್ನು **[ಉಗ್ಗಹಪುವ್ವಾಹಿಂ ಕಿರಿಯಾಹಿಂ]** ಅವಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ **[ಣೇವ ವಿಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ .

ಟೀಕೆ :- ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅವಲಂಬನೆಯಿಂದ ಅವಗ್ರಹ-ಈಹಾ-ಅವಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ , (ಆದರೆ) ತಾನಾಗಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಆವರಣದ ಕ್ಷಯದ ಕ್ಷಣವೇ, ಅನಾದಿ ಅನಂತ, ಅಹೇತುಕ ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ ಕಾರಣರೂಪವಾಗಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂಥ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗರೂಪರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ ಮತ್ತು ಭಾವದ ಗ್ರಹಣವು ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಗುವುದರಿಂದ ಸಮಕ್ಷ ಸಂವೇದನದ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನದ) ಅವಲಂಬನ ಭೂತವಾದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇ ಇವೆ.

ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂಪರಿಣಮಿಪರಿಗೆಲ್ಲದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿವೆ।
ಮೇಣವರವನು ತಿಳಿಯಲಾರರು ಅವಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ॥೨೧॥

ಅಥಾಸ್ಯಭಗವತೋऽತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಪರಿಣತತ್ವಾದೇವ ನ ಕಿಂಚಿತ್ಪರೋಕ್ಷಂ ಭವತೀತ್ಯಭಿಪ್ರೈತಿ-

ಣತ್ಥಿ ಪರೋಕ್ಖಂ ಕಿಂಚಿ ವಿ ಸಮಂತ ಸವ್ವಕ್ಖಗುಣಸಮಿದ್ಧಸ್ಸ ।
ಅಕ್ಖಾತೀದಸ್ಸ ಸದಾ ಸಯಮೇವ ಹಿ ಣಾಣಜಾದಸ್ಸ ॥೨೨॥

ನಾಸ್ತಿ ಪರೋಕ್ಷಂ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಸಮಂತತಃ ಸರ್ವಾಕ್ಷಗುಣಸಮೃದ್ಧಸ್ಯ ।
ಅಕ್ಷಾತೀತಸ್ಯ ಸದಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಹಿ ಜ್ಞಾನಜಾತಸ್ಯ ॥೨೨॥

ಅಸ್ಯ ಖಲು ಭಗವತಃ ಸಮಸ್ತಾವರಣಕ್ಷಯಕ್ಷಣ ಏವ ಸಾಂಸಾರಿಕಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿನಿಷ್ಪತ್ತಿಬಲಾಧಾನ-ಹೇತುಭೂತಾನಿ ಪ್ರತಿನಿಯತವಿಷಯಗ್ರಾಹಿಣ್ಯಕ್ಷಾಣಿ ತೈರತೀತಸ್ಯ, ಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಶಬ್ದ ಪರಿಚ್ಛೇದ ರೂಪೈಃ

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವುದರ ಆದಿ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂತವಿಲ್ಲ , ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದು ಇತರ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲ , ಇಂಥ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ ಉಪಾದೇಯ ಮಾಡಿ, ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಬೀಜಪ್ರಾಯವಾದ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವ-ಸಂವೇದನ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಯಾವಾಗ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆ ಕ್ಷಯವಾಗುವ ಸಮಯದ ಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿ ಭಗವಂತರು ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಜೀವರುಗಳಂತೆ ಅವಗ್ರಹ-ಈಹಾ-ಅವಾಯ ಮತ್ತು ಧಾರಣಾರೂಪಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಭಾವಗಳನ್ನು ಯುಗಪತ್ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವರಿಗೆ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ.

ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಪರೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ ವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಈಗ ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೨೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸದಾ ಅಕ್ಖಾತೀದಸ್ಸ]** ಯಾರು ಯಾವಾಗಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತರಿದ್ದಾರೆ, **[ಸಮಂತ ಸವ್ವಕ್ಖಗುಣಸಮಿದ್ಧಸ್ಸ]** ಅವರು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ (ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ) ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧರಿದ್ದಾರೆ **[ಸಯಮೇವ ಹಿ ಣಾಣಜಾದಸ್ಸ]** ಮತ್ತು ಅವರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನರೂಪರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಆ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ **[ಕಿಂಚ ವಿ]** ಯಾವುದೂ **[ಪರೋಕ್ಖಂ ಣತ್ಥಿ]** ಪರೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ .

ಟೀಕೆ :- ಸಮಸ್ತ ಆವರಣದ ಕ್ಷಯದ ಕ್ಷಣವೇ ಅವರು (ಭಗವಂತರು) ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಬಲಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಹೇತುಭೂತಗಳಾದಂಥ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಿತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅತೀತರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಅವರು ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಶಬ್ದದ ಜ್ಞಾನರೂಪ

ಯಾವುದು ಕೂಡ ಪರೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂ ಸರ್ವಾಕ್ಷಗುಣಸಮೃದ್ಧರಿಗೆ ।
ಸರ್ವದಾ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತರಿಗೆಮೇಣ್ ಸ್ವಯಮೇವಜ್ಞಾನರೂಪರಾದವರಿಗೆ ॥೨೨॥

ಸಮರಸತಯಾ ಸಮಂತತಃ ಸರ್ವೈರೇವೇಂದ್ರಿಯಗುಣೈಃ ಸಮೃದ್ಧಸ್ಯ, ಸ್ವಯಮೇವ ಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನ ಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶನಕ್ಷಮಮನಶ್ವರಂ ಲೋಕೋತ್ತರಜ್ಞಾನಜಾತಸ್ಯ, ಅಕ್ರಮಸಮಾಕ್ರಾಂತಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವತಯಾ ನ ಕಿಂಚನಾಪಿ ಪರೋಕ್ಷಮೇವ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಅಥಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣತ್ವಂ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸರ್ವಗತತ್ವಂ ಚೋದ್ಯೋತಯತಿ -

ಆದಾ ಣಾಣಪಮಾಣಂ ಣಾಣಂ ಣೇಯಪ್ಪಮಾಣಮುದ್ದಿಟ್ಠಂ ।
ಣೇಯಂ ಲೋಯಾಲೋಯಂ ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ತು ಸವ್ವಗಯಂ ।।೨೩।।

ಆತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಪ್ರಮಾಣಮುದ್ದಿಷ್ಟಮ್ ।
ಜ್ಞೇಯಂ ಲೋಕಾಲೋಕಂ ತಸ್ಮಾಜ್ ಜ್ಞಾನಂ ತು ಸರ್ವಗತಮ್ ।।೨೩।।

ಆತ್ಮಾ ಹಿ 'ಸರ್ವಗುಣಪರ್ಯಾಯಂ ದ್ರವ್ಯಮ್' ಇತಿ ವಚನಾತ್ ಜ್ಞಾನೇನ ಸಹ ಹೀನಾಧಿಕತ್ವರಹಿತತ್ವೇನ ಪರಿಣತತ್ವಾತ್ತತ್ಪರಿಣಾಮಃ, ಜ್ಞಾನಂ ತು ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಠತ್ವಾದ್ದಾಹ್ಯನಿಷ್ಠದಹನವತ್ತತ್ಪರಿಣಾಮಂ; ಜ್ಞೇಯಂ ತು ಲೋಕಾಲೋಕವಿಭಾಗವಿಭಕ್ತಾನಂತಪರ್ಯಾಯಮಾಲಿಕಾಲೀಢಸ್ವರೂಪಸೂಚಿತಾ ವಿಚ್ಛೇದೋತ್ಪಾದಧ್ರೌವ್ಯಾ

ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯ-ಗುಣಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಮರಸರೂಪದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧರಿದ್ದಾರೆ (ಎಂದರೆ ಆ ಭಗವಂತರು ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಸಮಾನರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ) ಮತ್ತು ಅವರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಸಮಸ್ತರೂಪದಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥ ಅವಿನಾಶಿ ಲೋಕೋತ್ತರ ಜ್ಞಾನರೂಪರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಇಂಥ ಈ (ಕೇವಲಿ) ಭಗವಂತರಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವಗಳ ಗ್ರಹಣವು ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಗುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೂ ಪರೋಕ್ಷವಿರುವುದಿಲ್ಲ .

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಇಂದ್ರಿಯದ ಗುಣವಂತೂ ಸ್ಪರ್ಶ ಮೊದಲಾದ ಒಂದೊಂದು ಗುಣವನ್ನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಹೇಗೆಂದರೆ ಚಕ್ಷು ಇಂದ್ರಿಯಗುಣವು ರೂಪವನ್ನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ರೂಪವನ್ನೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇದೆ. ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಸಮಸ್ತ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅವರು ಸಮಸ್ತರೂಪದಿಂದ ಸ್ವ-ಪರ ಪ್ರಕಾಶಕವಿರುವಂಥ ಲೋಕೋತ್ತರ ಜ್ಞಾನರೂಪ (ಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪ)ರಾಗಿ ತಾವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವಗಳನ್ನು ಅವಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಪರೋಕ್ಷವಿರುವುದಿಲ್ಲ .

ಈಗ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣತೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಸರ್ವಗತತ್ವವನ್ನು ಉದ್ಯೋತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣನಿದ್ದು ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞೇಯಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ।
ಮತ್ತೆ ಜ್ಞೇಯವು ಲೋಕಾಲೋಕವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಿದೆ ।।೨೩।।

ಷಡ್ದ್ರವ್ಯೀ ಸರ್ವಮಿತಿ ಯಾವತ್ । ತತೋ ನಿಃಶೇಷಾವರಣಕ್ಷಯಕ್ಷಣ ಏವ ಲೋಕಾಲೋಕವಿಭಾಗ ವಿಭಕ್ತಸಮಸ್ತವಸ್ತ್ವಾಕಾರಪಾರಮುಪಗಮ್ಯ ತಥೈವಾಪ್ರಚ್ಯುತತ್ವೇನ ವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಗತಮ್।

ಗಾಥೆ-೨೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ:- **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಣಾಣಪಮಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಮಾಣನಿದ್ದಾನೆ; **[ಣಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನವನ್ನು **[ಣೇಯಪ್ಪಮಾಣಮುದ್ದಿಟ್ಠಂ]** ಜ್ಞೇಯ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. **[ಣೇಯಂ ಲೋಯಾಲೋಯಂ]** ಜ್ಞೇಯವು ಲೋಕಾಲೋಕವಿದೆ **[ತಮ್ಹಾ]** ಆದ್ದರಿಂದ **[ಣಾಣಂ ತು]** ಜ್ಞಾನವು **[ಸವ್ವಗಯಂ]** ಸರ್ವಗತ-ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- 'ಸಮಗುಣಪರ್ಯಾಯಂ ದ್ರವ್ಯಮ್ (ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಎಂದರೆ ಯುಗಪದ್ ಸರ್ವಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ)' ಈ ವಚನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೀನಾಧಿಕತೆಯಿಲ್ಲದ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಕಾರಣ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣನಿದ್ದಾನೆ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು [೧]ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಠವಿರುವುದರಿಂದ ದಾಹ್ಯನಿಷ್ಠ ದಹನದಂತೆ ಜ್ಞೇಯಪ್ರಮಾಣವಿದೆ. ಜ್ಞೇಯವಂತೂ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಅಲೋಕಗಳ ವಿಭಾಗದಿಂದ [೨]ವಿಭಕ್ತ, [೩]ಅನಂತಪರ್ಯಾಯ ಮಾಲೆಯಿಂದ ಆಲಿಂಗನ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಸೂಚಿತ (ಪ್ರಕಟ, ಜ್ಞಾನ), ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ ಧ್ರುವದಂತೆ ಷಡ್ದ್ರವ್ಯ-ಸಮೂಹ ಎಂದರೆ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಇದೆ. (ಜ್ಞೇಯವು ಆರೂ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮೂಹ ಎಂದರೆ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಇದೆ) ಆದುದರಿಂದ ನಿಃಶೇಷ ಆವರಣದ ಕ್ಷಯದ ಸಮಯವೇ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಅಲೋಕದ ವಿಭಾಗದಿಂದ ವಿಭಕ್ತ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳ ಆಕಾರಗಳ ಅಂತವನ್ನು ಪಡೆದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಚ್ಯುತರೂಪವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವಗತವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ದ್ರವ್ಯವು ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಅನನ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೀನಾಧಿಕವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದಷ್ಟೇ ಇದ್ದಾನೆ ; ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ದಾಹ್ಯದ (ಸುಡಲುಯೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥದ) ಅವಲಂಬನ ಮಾಡುವಂಥ ದಹನವು ದಾಹ್ಯದ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಇದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞೇಯದ ಅವಲಂಬನ ಮಾಡುವಂಥ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞೇಯದ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಜ್ಞೇಯವಂತೂ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಾಲೋಕ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಆವರಣದ ಕ್ಷಯವಾದೊಡನೆ (ಜ್ಞಾನವು) ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪುನಃ ಎಂದೂ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಚ್ಯುತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ , ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಿದೆ.

ಈಗ ಆತ್ಮನನ್ನು ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸದಿರುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಉಪಸ್ಥಿತ ಮಾಡಿ ದೋಷವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಠ = ಜ್ಞೇಯಗಳ ಅವಲಂಬನ ಮಾಡುವಂಥ ; ಜ್ಞೇಯಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರ.

೨ ವಿಭಕ್ತ = ವಿಭಾಗವುಳ್ಳ (ಷಡ್ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಲೋಕ-ಅಲೋಕರೂಪದ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ.)

೩ ಅನಂತ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಆಲಿಂಗನ ಮಾಡುತ್ತವೆ (ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ) ಇಂಥ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಥಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣತ್ವಾನಭ್ಯುಪಗಮೇ ದ್ವೌ ಪಕ್ಷಾವುಪನ್ಯಸ್ಯ ದೂಷಯತಿ ।

ಣಾಣಪ್ಪಮಾಣಮಾದಾ ಣ ಹವದಿ ಜಸ್ಸೇಹ ತಸ್ಸ ಸೋ ಆದಾ ।
ಹೀಣೋ ವಾ ಅಹಿಓ ವಾ ಣಾಣಾದೋ ಹವದಿ ಧುವಮೇವ ॥೨೪॥

ಹೀಣೋ ಜದಿ ಸೋ ಆದಾ ತಣ್ಣಾಣಮಚೇದಣಂ ಣ ಜಾಣಾದಿ ।
ಅಹಿಓ ವಾ ಣಾಣಾದೋ ಣಾಣೇಣ ವಿಣಾ ಕಹಂ ಣಾದಿ ॥೨೫॥

ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣಮಾತ್ಮಾ ನ ಭವತಿ ಯಸ್ಯೇಹ ತಸ್ಯ ಸ ಆತ್ಮಾ ।
ಹೀನೋ ವಾ ಅಧಿಕೋ ವಾ ಜ್ಞಾನಾದ್ಭವತಿ ಧ್ರುವಮೇವ ॥೨೪॥

ಹೀನೋ ಯದಿ ಸ ಆತ್ಮಾ ತತ್ ಜ್ಞಾನಮಚೇತನಂ ನ ಜಾನಾತಿ ।
ಅಧಿಕೋ ವಾ ಜ್ಞಾನಾತ್ ಜ್ಞಾನೇನ ವಿನಾ ಕಥಂ ಜಾನಾತಿ ॥೨೫॥

ಯದಿ ಖಲ್ವಯಮಾತ್ಮಾ ಹೀನೋ ಜ್ಞಾನಾದಿತ್ಯಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ, ತದಾತ್ಮನೋऽತಿರಿಚ್ಯಮಾನಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವಾಶ್ರಯಭೂತಚೇತನದ್ರವ್ಯಸಮವಾಯಾಭಾವಾದಚೇತನಂ ಭವದ್ರೂಪಾದಿಗುಣಕಲ್ಪತಾ-

---

ಗಾಥೆ - ೨೪-೨೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಇಹ]**ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ **[ಜಸ್ಸ]**ಯಾವನ ಮತದಲ್ಲಿ **[ಆದಾ]**ಆತ್ಮನು **[ಣಾಣಪ್ಪಮಾಣಂ ಣ ಹವದಿ]** ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣನಿಲ್ಲ , **[ತಸ್ಸ]** ಅವನ ಮತದಲ್ಲಿ **[ಸೋ ಆದಾ]** ಆ ಆತ್ಮನು **[ಧುವಮೇವ]** ಅವಶ್ಯವಾಗಿ **[ಣಾಣಾ ದೋ ಹೀಣೋ ವಾ]** ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೀನ **[ಅಹಿಓ ವಾ ಹವದಿ]** ಅಥವಾ ಅಧಿಕನಿರಬೇಕಾಗುವುದು.

[ಜದಿ] ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಸೋ ಆದಾ]** ಆ ಆತ್ಮನು **[ಹೀಣೋ]** ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೀನನಿದ್ದರೆ **[ತಣ್ಣಾಣಂ]** ಆ ಜ್ಞಾನವು **[ಅಚೇದಣಂ]** ಅಚೇತನವಾಗುವುದರಿಂದ **[ಣ ಜಾಣಾದಿ]** ತಿಳಿಯಲಾರದು, **[ಣಾಣಾದೋ ಅಹಿಓ ವಾ]** ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ (ಆತ್ಮನು) ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಧಿಕನಿದ್ದರೆ (ಆ ಆತ್ಮನು)**[ಣಾಣೇಣ ವಿಣಾ]** ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ **[ಕಹಂ ಣಾದಿ]** ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವವನು ?

ಟೀಕೆ :- ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೀನನಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಆತ್ಮನಿಂದ ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹೋಗುವಂಥ ಜ್ಞಾನವು (ಆತ್ಮನ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ

ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣನಾತ್ಮನಿಲ್ಲೆಂಬಮನ್ನಣೆಯುಳ್ಳವನಮತದಲ್ಲಾ ಆತ್ಮನು ।
ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೀನನಿಲ್ಲವೆ ಅಧಿಕನಿರಬೇಕಾಗುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ॥೨೪॥

ಜ್ಞಾನದಿಂದಾತ್ಮಹೀನನಿದ್ದರಾ ಜ್ಞಾನಅಚೇತನಮಪ್ಪುದರಿಂದ ತಿಳಿಯನು ।
ಜ್ಞಾನದಿಂದಧಿಕನಿದ್ದರವನು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ತಿಳಿಯುವನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ॥೨೫॥

ಮಾಪನ್ನಂ ನ ಜಾನಾತಿ । ಯದಿ ಪುನರ್ಜ್ಞಾನಾದಧಿಕ ಇತಿ ಪಕ್ಷಃ ಕಕ್ಷೀಕ್ರಿಯತೇ ತದಾವಶ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಾದತಿರಿಕ್ತತ್ವಾತ್ ಪೃಥಗ್ಭೂತೋ ಭವನ್ ಘಟಪಟಾದಿಸ್ಥಾನೀಯತಾಮಾಪನ್ನೋ ಜ್ಞಾನಮಂತರೇಣ ನ ಜಾನಾತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣ ಏವಾಯಮಾತ್ಮಾಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯಃ ।

ಅಥಾತ್ಮನೋಽಪಿ ಜ್ಞಾನವತ್ ಸರ್ವಗತತ್ವಂ ನ್ಯಾಯಾಯಾತಮಭಿನಂದತಿ –

ಸವ್ವಗದೋ ಜಿಣವಸಹೋ ಸವ್ವೇ ವಿ ಯ ತಗ್ಗಯಾ ಜಗದಿ ಅಟ್ಠಾ ।
ಣಾಣಮಯಾದೋ ಯ ಜಿಣೋ ವಿಸಯಾದೋ ತಸ್ಸ ತೇ ಭಣಿದಾ ॥೨೬॥

ಸರ್ವಗತೋ ಜಿನವೃಷಭಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಚ ತದ್ಗತಾ ಜಗತ್ಯರ್ಥಾಃ ।
ಜ್ಞಾನಮಯತ್ವಾಚ್ಚ ಜಿನೋ ವಿಷಯತ್ವಾತ್ತಸ್ಯ ತೇ ಭಣಿತಾಃ ॥೨೬॥

ಜ್ಞಾನವು) ತನ್ನ ಆಶ್ರಯಭೂತ ಚೇತನದ್ರವ್ಯದ ಸಮವಾಯ (ಸಂಬಂಧವು) ಉಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅಚೇತನವಾಗುತ್ತ ರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಂತಾಗುವುದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಧಿಕ ನಿದ್ದಾನೆಂಬ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ (ಆತ್ಮನು) ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ (ಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದರಿಂದ) ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತ ಘಟಪಟಾದಿಗಳಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ತಿಳಿಯಲಾರನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಆತ್ಮನ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಆತ್ಮನ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಜ್ಞಾನವು ಚೇತನದ್ರವ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅಚೇತನ ಗುಣದಂತೆಯೇ ಆಗುವುದು, ಆದ್ದರಿಂದ ವರ್ಣ, ಗಂಧ, ರಸ, ಸ್ಪರ್ಶ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಚೇತನ ಗುಣಗಳು ತಿಳಿಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಅದು ತಿಳಿಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆತ್ಮನ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ತಿಳಿಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯವಾದ ಘಟ-ಪಟ ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ತಿಳಿಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಹೀನನೂ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಧಿಕನೂ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಜ್ಞಾನದಷ್ಟೇ ಇದ್ದಾನೆ.

ಜ್ಞಾನದ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಸರ್ವಗತತ್ವವು ನ್ಯಾಯಸಿದ್ಧವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೨೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜಿಣವಸಹೋ]** ಜಿನವರರು **[ಸವ್ವಗದೋ]** ಸರ್ವಗತರಿದ್ದಾರೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಜಗದಿ]** ಜಗತ್ತಿನ **[ಸವ್ವೇ ವಿ ಅಟ್ಠಾ]** ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು **[ತಗ್ಗಯಾ]** ಜಿನವರಗತ(ಜಿನವರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತ)ವಿವೆ ;

ಜಿನವರ ಸರ್ವಗತ ಮೇಣ್ಜಗದ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥ ಜಿನವರಗತವಿವೆ ।
ಜಿನರು ಜ್ಞಾನಮಯಮೇಣ್ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಗಳ್ಜಿನರವಿಷಯಮೆಂದು ಪೇಳಿದೆ ॥೨೬॥

ಜ್ಞಾನಂ ಹಿ ತ್ರಿಸಮಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯರೂಪವ್ಯವಸ್ಥಿತವಿಶ್ವಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾ-ನಾಕ್ರಾಮತ್ ಸರ್ವಗತಮುಕ್ತಂ ತಥಾಭೂತಜ್ಞಾನಮಯೀಭೂಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾದ್ಭಗವಾನಪಿ ಸರ್ವಗತ ಏವ । ಏವಂ ಸರ್ವಗತಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವಾತ್ಸರ್ವೇಽರ್ಥಾ ಅಪಿ ಸರ್ವಗತಜ್ಞಾನಾವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ ಭಗವತಸ್ತಸ್ಯ ತೇ ವಿಷಯಾ ಇತಿ ಭಣಿತತ್ವಾತ್ತದ್ಗತಾ ಏವ ಭವಂತಿ । ತತ್ರ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನಾನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಸೌಖ್ಯ-ಸಂವೇದನತ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಾತ್ಮಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಾನಸ್ವತತ್ತ್ವಾಪರಿತ್ಯಾಗೇನ ವಿಶ್ವಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾನನು-ಪಗಮ್ಯಾವಬುಧ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಗತ ಇತಿ ವ್ಯಪದಿಶ್ಯತೇ । ತಥಾ ನೈಮಿತ್ತಿಕಭೂತಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾನಾತ್ಮಸ್ಥಾನವಲೋಕ್ಯ ಸರ್ವೇಽರ್ಥಾಸ್ತದ್ಗತಾ ಇತ್ಯುಪಚರ್ಯಂತೇ, ನ ಚ ತೇಷಾಂ ಪರಮಾರ್ಥತೋಽನ್ಯೋನ್ಯಗಮನಮಸ್ತಿ, ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಠತ್ವಾತ್ । ಅಯಂ ಕ್ರಮೋ ಜ್ಞಾನೇಽಪಿ ನಿಶ್ಚೇಯಃ ।

[ಜಿಣೋ ಣಾಣಮಯಾದೋ] ಏಕೆಂದರೆ ಜಿನರು ಜ್ಞಾನಮಯರಿದ್ದಾರೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ತೇ]** ಆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು **[ವಿಸಯಾದೋ]** ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ **[ತಸ್ಸ]** ಜಿನರ ವಿಷಯವೆಂದು **[ಭಣಿದಾ]** ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಜ್ಞಾನವು ಮೂರುಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ತಲುಪುವುದರಿಂದ (ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಸರ್ವಗತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ; ಮತ್ತು ಹೀಗೆ (ಸರ್ವಗತ) ಜ್ಞಾನಮಯವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತರೂ ಕೂಡ ಸರ್ವಗತರೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಸರ್ವಗತ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಆ ವಿಷಯಗಳು ಸರ್ವಗತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಭಿನ್ನರಾದ ಆ ಭಗವಂತರ ವಿಷಯವಿವೆಯೆಂದು (ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಭಗವಾನಗತವೇ (ಭಗವಂತರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವೇ) ಇವೆ.

ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಅನಾಕುಲ ಲಕ್ಷಣ ಸುಖದ ಯಾವ ಸಂವೇದನವಿದೆ ಆ ಸುಖ ಸಂವೇದನದ [೧]ಅಧಿಷ್ಠಾನತೆಯಷ್ಟೇ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಆ ಆತ್ಮನ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವತತ್ತ್ವವಿದೆ; ಆ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ಆತ್ಮ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಸಮಸ್ತ [೨]ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಸಮೀಪ ಹೋಗದೆ ಭಗವಂತರು (ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು) ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. (ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.) ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದಿಂದ ಭಗವಂತರು ಸರ್ವಗತರಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು [೩]ನೈಮಿತ್ತಿಕಭೂತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಸ್ಥ (ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವ)ವೆಂದು ನೋಡಿ 'ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆತ್ಮಗತವಿವೆ (ಆತ್ಮನಲ್ಲಿವೆ)'ಯೆಂದು ಉಪಚಾರದಿಂದ

---

೧ ಅಧಿಷ್ಠಾನ = ಆಧಾರ, ಇರುವಸ್ಥಾನ. (ಆತ್ಮನು ಸುಖಸಂವೇದನದ ಆಧಾರನಿದ್ದಾನೆ. ಎಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಖದ ವೇದನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೇ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ.)

೨ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು = ಪರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಜ್ಞೇಯವಿವೆ. (ಈ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನವಿದೆ.)

೩ ನೈಮಿತ್ತಿಕಭೂತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು = ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ (ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥಾರೂಪ) ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು (ಈ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಾಕಾರವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಈ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ನೈಮಿತ್ತಿಕವಿವೆ ಮತ್ತು ಪರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಿವೆ. ಈ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೋಡಿ 'ಸಮಸ್ತ ಪರಪದಾರ್ಥಗಳು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿವೆ'ಯೆಂದು ಉಪಚಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ೩೧ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿತ್ತು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.)

ಅಥಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೋರೇಕತ್ವನ್ಯತ್ವಂ ಚಿಂತಯತಿ --

ಣಾಣಂ ಅಪ್ಪ ತ್ತಿ ಮದಂ ವಟ್ಟದಿ ಣಾಣಂ ವಿಣಾ ಣ ಅಪ್ಪಾಣಂ ।
ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ಅಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಣಾಣಂ ವ ಅಣ್ಣಂ ವಾ ॥೨೭॥

ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮೇತಿ ಮತಂ ವರ್ತತೇ ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಾ ನಾತ್ಮಾನಮ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಾ ಆತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಂ ವಾ ಅನ್ಯದ್ವಾ ॥೨೭॥

ಯತಃ ಶೇಷಸಮಸ್ತಚೇತನಾಚೇತನವಸ್ತುಸಮವಾಯಸಂಬಂಧನಿರುತ್ಸುಕತಯಾಽನಾದ್ಯನಂತ-ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಸಮವಾಯಸಂಬಂಧಮೇಕಮಾತ್ಮಾನಮಾಭಿಮುಖ್ಯೇನಾವಲಂಬ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾತ್ ತಂ ವಿನಾ ಆತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾನಂ ನ ಧಾರಯತಿ, ತತೋ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮೈವ ಸ್ಯಾತ್ । ಆತ್ಮಾ ತ್ವನಂತಧರ್ಮಾಧಿಷ್ಠಾನ-ತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನಧರ್ಮದ್ವಾರೇಣ ಜ್ಞಾನಮನ್ಯಧರ್ಮದ್ವಾರೇಣಾನ್ಯದಪಿ ಸ್ಯಾತ್ । ಕಿಂ ಚಾನೇಕಾಂತೋಽತ್ರ ಬಲವಾನ್ । ಏಕಾಂತೇನ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮೇತಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಭಾವೋಽಚೇತನತ್ವಮಾತ್ಮನೋ ವಿಶೇಷಗುಣಾ-ಭಾವಾದಭಾವೋ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಸರ್ವಥಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ನಿರಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಭಾವ ಆತ್ಮನಃ ಶೇಷಪರ್ಯಾಯಾಭಾವಸ್ತದವಿನಾಭಾವಿನಸ್ತಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅವುಗಳದು ಒಂದರದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಗಮನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಠವಿವೆ. (ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಇರುವಂಥವುಗಳಿವೆ.)

ಇದೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಬೇಕು. (ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.)

ಈಗ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಏಕತ್ವ-ಅನ್ಯತ್ವದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೨೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಣಾಣಂ ಅಪ್ಪ] ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ **[ತ್ತಿ ಮದಂ]** ಎಂಬುದು ಜಿನದೇವರ ಮತವಿದೆ. **[ಅಪ್ಪಾಣಂ ವಿಣಾ]** ಆತ್ಮನ ಹೊರತು (ಬೇರೆ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ) **[ಣಾಣಂ ಣ ವಟ್ಟದಿ]** ಜ್ಞಾನವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ, **[ತಮ್ಹಾ]** ಆದುದರಿಂದ **[ಣಾಣಂ ಅಪ್ಪಾ]** ಜ್ಞಾನವು ಅತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ; **[ಅಪ್ಪಾ]** ಮತ್ತು ಆತ್ಮನು **[ಣಾಣಂ ವ]** (ಜ್ಞಾನಗುಣದ ಮುಖಾಂತರ) ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ **[ಅಣ್ಣಂ ವಾ]** ಅಥವಾ (ಸುಖ ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯ ಗುಣಗಳ ಮುಖಾಂತರ) ಅನ್ಯನಿದ್ದಾನೆ.

ಜ್ಞಾನ ಆತ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಜಿನೇಂದ್ರರ ಮತವಿದೆ ಆತ್ಮನಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ।
ಜ್ಞಾನ ಆತ್ಮವಿದೆ ಮೇಣಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನವಿದೆಯಿಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯವಿದೆ ಆ ಕಾರಣದಿ ॥೨೭॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಯೋಃ ಪರಸ್ಪರಗಮನಂ ಪ್ರತಿಹಂತಿ --

ಣಾಣೀ ಣಾಣಸಹಾವೋ ಅಟ್ಠಾ ಣೇಯಪ್ಪಗಾ ಹಿ ಣಾಣಿಸ್ಸ ।
ರೂವಾಣಿ ವ ಚಕ್ಖೂಣಂ ಣೇವಾಣ್ಣೋಣ್ಣೇಸು ವಟ್ಟಂತಿ ॥೨೮॥

ಜ್ಞಾನೀ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವೋಽರ್ಥಾ ಜ್ಞೇಯಾತ್ಮಕಾ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನಃ ।
ರೂಪಾಣೀವ ಚಕ್ಷುಷೋಃ ನೈವಾನ್ಯೋಽನ್ಯೇಷು ವರ್ತಂತೇ ॥೨೮॥

ಟೀಕೆ :- ಏಕೆಂದರೆ ಉಳಿದ ಸಮಸ್ತ ಚೇತನ ಹಾಗೂ ಅಚೇತನ ವಸ್ತುಗಳೊಡನೆ [೧]ಸಮವಾಯ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ , ಆದುದರಿಂದ ಯಾವುದರೊಡನೆ ಅನಾದಿ ಅನಂತ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧ ಸಮವಾಯ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಅಂಥ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮೀಪ್ಯದಿಂದ (ಅಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶರೂಪದಿಂದ) ಅವಲಂಬನಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ; ಆದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಂತೂ ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನ (ಆಧಾರ)ನಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಧರ್ಮದ ಮುಖಾಂತರ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಧರ್ಮದ ಮುಖಾಂತರ ಅನ್ಯವೂ ಇದೆ.

ಮತ್ತೆ ಪುನಃ ಇದರ ಹೊರತು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾಂತವು ಬಲವಂತವಿದೆ. (ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.) ಒಂದು ವೇಳೆ ಏಕಾಂತದಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆಂದು ಮನ್ನಿಸಹೋದರೆ (ಜ್ಞಾನಗುಣವು ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ) ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು, (ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗುಣದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ) ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅಚೇತನತೆಯು ಬಂದು ಬಿಡಬಹುದು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಗುಣದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸರ್ವಥಾ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆಂದು ಮನ್ನಿಸಹೋದರೆ, (ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಒಂದು ಜ್ಞಾನಗುಣ ರೂಪವಾಗಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವೂ ಉಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ) ನಿರಾಶ್ರಯತೆಯ ಕಾರಣ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು ಅಥವಾ (ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಜ್ಞಾನಗುಣ ರೂಪವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ) ಆತ್ಮನ ಉಳಿದ ಪರ್ಯಾಯಗಳ (ಸುಖ, ವೀರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ) ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳೊಡನೆಯೇ ಅವಿನಾಭಾವಿ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನದೂ ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. (ಏಕೆಂದರೆ ಸುಖ, ವೀರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮನೂ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ.)

ಈಗ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯದ ಪರಸ್ಪರ ಗಮನದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಗಳು ಒಂದು-ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.),-

---

ಜ್ಞಾನಿ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಿಯಿದ್ದು ಮೇಣ್ಪದಾರ್ಥಗಳುಜ್ಞೇಯಸ್ವರೂಪವಿವೆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ।
ತೇನ ರೂಪುನೇತ್ರಗಳ ಜ್ಞೇಯವಿದೆ ಪರಸ್ಪರದೊಳಗೆ ವರ್ತಿಸಲಾರವು ॥೨೮॥

---

೧ ಸಮವಾಯ ಸಂಬಂಧ = ಗುಣಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಗುಣಿ ಇರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಗುಣಿಯಿರುವಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿರುತ್ತವೆ, ಎಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಗುಣಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಗುಣಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ-ಹೀಗೆ ಗುಣ-ಗುಣಿಯ ಅಭಿನ್ನ-ಪ್ರದೇಶರೂಪ ಸಂಬಂಧ ; ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿದೆ.

ಜ್ಞಾನೀ ಚಾರ್ಥಾಶ್ಚ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತಪೃಥಕ್ತ್ವತೋ ನ ಮಿಥೋ ವೃತ್ತಿಮಾಸಾದಯಂತಿ ಕಿಂತು ತೇಷಾಂ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಸ್ವಭಾವಸಂಬಂಧಸಾಧಿತಮನ್ಯೋಽನ್ಯವೃತ್ತಿಮಾತ್ರಮಸ್ತಿ ಚಕ್ಷುರೂಪವತ್ । ಯಥಾ ಹಿ ಚಕ್ಷೂಂಷಿ ತದ್ವಿಷಯಭೂತರೂಪಿದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚ ಪರಸ್ಪರಪ್ರವೇಶಮಂತರೇಣಾಪಿ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗ್ರಹಣ ಸಮರ್ಪಣ - ಪ್ರವಣಾನ್ಯೇವಮಾತ್ಮಾಽರ್ಥಾಶ್ಚಾನ್ಯೋಽನ್ಯವೃತ್ತಿಮಂತರೇಣಾಪಿ ವಿಶ್ವಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗ್ರಹಣ ಸಮರ್ಪಣಪ್ರವಣಾಃ ।

ಗಾಥೆ-೨೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಾಣೀ]** ಆತ್ಮನು **[ಣಾಣಸಹಾವೋ]** ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವನಿದ್ದಾನೆ **[ಅಟ್ಠಾಹಿ]** ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳು **[ಣಾಣಿಸ್ಸ]** ಆತ್ಮನಿಗೆ **[ಣೇಯಪ್ಪಗಾ]** ಜ್ಞೇಯಸ್ವರೂಪಗಳಿವೆ, **[ರೂವಾಣಿ ವ ಚಕ್ಖೂಣಂ]** ಹೇಗೆ ರೂಪು **[ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥವು]** ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಜ್ಞೇಯವಿದೆ ಹಾಗೆ **[ಅಣ್ಣೋಣ್ಣೇಸು]** ಅವು ಒಂದು-ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ **[ಣೇವ ವಟ್ಟಂತಿ]** ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ .

ಟೀಕೆ :- ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತ ಪೃಥಕ್ತ್ವದ ಕಾರಣ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ಅವುಗಳದು ಕೇವಲ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥದಂತೆ ಜ್ಞಾನ ಜ್ಞೇಯಸ್ವಭಾವ-ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವು ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಆತ್ಮನದು ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳದ್ದು ಜ್ಞೇಯ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ, ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನ ಜ್ಞೇಯ ಸ್ವಭಾವರೂಪ ಸಂಬಂಧದ ಕಾರಣವೇ ಕೇವಲ ಅವುಗಳದು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದು ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಂತೆ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.) ಹೇಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವಿಷಯಭೂತ ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡದೆಯೇ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಗದೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕಣ್ಣು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಕಣ್ಣುಗಳು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ-ತಿಳಿಯುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ತಮ್ಮ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ-ತಿಳಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಆತ್ಮನು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ-ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವದವನಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಬಿಡುವ-ತಿಳಿದು ಹೋಗುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ.)

ಆತ್ಮನು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಯಾವುದರಿಂದ (ಯಾವ ಶಕ್ತಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯದಿಂದ) ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಶಕ್ತಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನೀಗ ಉದ್ಯೋತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥಾರ್ಥೇಷ್ವವೃತ್ತಸ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಿನಸ್ತದ್ ವೃತ್ತಿಸಾಧಕಂ ಶಕ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯಮುದ್ಯೋತಯತಿ -

ಣ ಪವಿಟ್ಠೋ ಣಾವಿಟ್ಠೋ ಣಾಣೀ ಣೇಯೇಸು ರೂವಮಿವ ಚಕ್ಖೂ ।
ಜಾಣದಿ ಪಸ್ಸದಿ ಣಿಯದಂ ಅಕ್ಖಾತೀದೋ ಜಗಮಸೇಸಂ ॥೨೯॥

ನ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ನಾವಿಷ್ಟೋ ಜ್ಞಾನೀ ಜ್ಞೇಯೇಷು ರೂಪಮಿವ ಚಕ್ಷುಃ ।
ಜಾನಾತಿ ಪಶ್ಯತಿ ನಿಯತಮಕ್ಷಾತೀತೋ ಜಗದಶೇಷಮ್ ॥೨೯॥

ಯಥಾ ಹಿ ಚಕ್ಷೂ ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಸ್ವಪ್ರದೇಶೈರಸಂಸ್ಪೃಶದಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಮಾಕಾರಮಾತ್ಮ ಸಾತ್ಕುರ್ವನ್ನ ಚಾಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ಜಾನಾತಿ ಪಶ್ಯತಿ ಚ, ಏವಮಾತ್ಮಾಪ್ಯಕ್ಷಾತೀತತ್ವಾತ್ಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿತಾವಿಚಾರ-ಗೋಚರದೂರತಾಮವಾಪ್ತೋ ಜ್ಞೇಯತಾಮಾಪನ್ನಾನಿ ಸಮಸ್ತವಸ್ತೂನಿ ಸ್ವಪ್ರದೇಶೈರಸಂಸ್ಪೃಶನ್ನ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಶಕ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯವಶತೋ ವಸ್ತುವರ್ತಿನಃ ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾನುನ್ಮೂಲ್ಯ ಇವ ಕವಲಯನ್ನ ಚಾಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ಜಾನಾತಿ ಪಶ್ಯತಿ ಚ । ಏವಮಸ್ಯ ವಿಚಿತ್ರಶಕ್ತಿಯೋಗಿನೋ ಜ್ಞಾನಿನೋಽರ್ಥೇಷ್ವಪ್ರವೇಶ ಇವ ಪ್ರವೇಶೋಽಪಿ ಸಿದ್ಧಿಮವತರತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೨೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಚಕ್ಖೂ ರೂವಂ ಇವ] ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕಣ್ಣು ರೂಪವನ್ನು (ಜ್ಞೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟವಿದ್ದು ಹಾಗೂ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟವಿರದೆ ನೋಡುತ್ತದೆ-ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ) ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ **[ಣಾಣೀ]** ಆತ್ಮನು **[ಅಕ್ಖಾತೀದೋ]** ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತನಾಗುತ್ತ **[ಜಗಂ ಅಸೇಸಂ]** ಅಶೇಷ ಜಗತ್ತನ್ನು (-ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳನ್ನು) **[ಣೇಯೇಸು]** ಜ್ಞೇಯಗಳಲ್ಲಿ **[ಣ ಪವಿಟ್ಠೋ]** ಅಪ್ರವಿಷ್ಟನಿದ್ದು **[ಣ ಅವಿಟ್ಠೋ]** ಹಾಗೂ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟನಿರದೆ **[ಣಿಯದಂ]** ಯಾವಾಗಲೂ **[ಜಾಣದಿ ಪಸ್ಸದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ-ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕಣ್ಣು ರೂಪಿ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಪ್ರದೇಶಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡದೆಯೇ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟವಿದ್ದು (ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ-ನೋಡುತ್ತದೆ) ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಸಾತ್ (ನಿಜರೂಪವಾಗಿ) ಮಾಡುತ್ತ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟವಿರದೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ-ನೋಡುತ್ತದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನೂ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತದ ಕಾರಣ [೧]ಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿತದ ವಿಚಾರಗೋಚರತೆಯಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತ ಜ್ಞೇಯಭೂತ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ವಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಅಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟನಿದ್ದು (ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ-ನೋಡುತ್ತಾನೆ) ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯದ ಕಾರಣ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಅದೇನು ಮೂಲದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಗ್ರಾಸ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ

ಜ್ಞಾನಿಜ್ಞೇಯಗಳಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟಮೇಣಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗದೆ ರೂಪಗಳ ಕಣ್ಣು ।
ಕಾಣುವನು ತಿಳಿಯುವನು ನಿಯತ ಅಕ್ಷಾತೀತ ಸರ್ವಲೋಕಾಲೋಕವನು ॥೨೯॥

---

೧ ಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿತ = ಜ್ಞೇಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿಯೇ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು-ತಿಳಿಯುವುದು - (ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತವಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿತದ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.)

ಅಥೈವಂ ಜ್ಞಾನಮರ್ಥೇಷು ವರ್ತತ ಇತಿ ಸಂಭಾವಯತಿ -

ರಯಣಮಿಹ ಇಂದಣೀಲಂ ದುದ್ಧಜ್ಝಸಿಯಂ ಜಹಾ ಸಭಾಸಾಏ ।
ಅಭಿಭೂಯ ತಂ ಪಿ ದುದ್ಧಂ ವಟ್ಟದಿ ತಹ ಣಾಣಮತ್ಥೇಸು ॥ ೩೦ ॥

ರತ್ನಮಿಹೇಂದ್ರನೀಲಂ ದುಗ್ಧಾಧ್ಯುಷಿತಂ ಯಥಾ ಸ್ವಭಾಸಾ ।
ಅಭಿಭೂಯ ತದಪಿ ದುಗ್ಧಂ ವರ್ತತೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಮರ್ಥೇಷು ॥೩೦॥

ಯಥಾ ಕಿಲೇಂದ್ರನೀಲರತ್ನಂ ದುಗ್ಧಮಧಿವಸತ್ಸ್ವಪ್ರಭಾಭಾರೇಣ ತದಭಿಭೂಯ ವರ್ತಮಾನಂ ದೃಷ್ಟಂ, ತಥಾ ಸಂವೇದನಮಪ್ಯಾತ್ಮನೋಽಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ ಕರ್ತ್ರಂಶೇನಾತ್ಮತಾಮಾಪನ್ನಂ ಕರಣಾಂಶೇನ

ಅಪ್ರವಿಷ್ಟವಿರದೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ - ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಆತ್ಮನದು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರವೇಶದ ಹಾಗೆ ಪ್ರವೇಶವೂ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಕಣ್ಣು ತನ್ನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜ್ಞೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟವಿದ್ದರೂ ಅದು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ-ನೋಡುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಬಹಳಷ್ಟು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತಲುಪುತ್ತದೆ'ಯೆಂದು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಪಡೆದ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದಂತೂ ಜ್ಞೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರವಿಷ್ಟನಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾಯಕ-ದರ್ಶಕ ಶಕ್ತಿಯ ಒಂದು ಪರಮಾದ್ಭುತ ವಿಚಿತ್ರತೆಯ ಕಾರಣ (ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದೂ ಕೂಡ) ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ -ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ಆತ್ಮನು ಸರ್ವದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆಂದು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಪ್ರವೇಶವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ (ದೃಷ್ಟಾಂತ ಪೂರ್ವಕ) ಜ್ಞಾನವು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೩೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- **[ಇಹ]** ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ **[ಜಹಾ]**ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ **[ದುದ್ಧಜ್ಝಸಿಯಂ]** ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ **[ಇಂದಣೀಲಂ ರಯಣಂ]** ಇಂದ್ರನೀಲ ರತ್ನವು **[ಸಭಾಸಾಏ]** ತನ್ನ ಪ್ರಭೆಯ ಮುಖಾಂತರ **[ತಂ ಪಿ ದುದ್ಧಂ]** ಆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ **[ಅಭಿಭೂಯ]** ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ **[ವಟ್ಟದಿ]** ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ, **[ತಹ]** ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ **[ಣಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನವು (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾತೃ ದ್ರವ್ಯವು) **[ಅತ್ಥೇಸು]** ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಾಲಿನಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಇಂದ್ರನೀಲಮಣಿ ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭೆಯ ಮುಖಾಂತರ ।
ಹಾಲಿನಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿವರ್ತಿಪುದು ಹಾಗೆಯೇ ಜ್ಞಾನ ಕೂಡ ಪದಾರ್ಥಗಳಲಿ ॥೩೦॥

ಜ್ಞಾನತಾಮಾಪನ್ನೇನ ಕಾರಣಭೂತಾನಾಮರ್ಥಾನಾಂ ಕಾರ್ಯಭೂತಾನ್ ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾ-ನಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ವರ್ತಮಾನಂ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣತ್ವೇನೋಪಚರ್ಯ ಜ್ಞಾನಮರ್ಥಾನಭಿಭೂಯ ವರ್ತತ ಇತ್ಯುಚ್ಯಮಾನಂ ನ ವಿಪ್ರತಿಷಿಧ್ಯತೇ ।

ಅಥೈವಮರ್ಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ವರ್ತಂತ ಇತಿ ಸಂಭಾವಯತಿ –

ಜದಿ ತೇ ಣ ಸಂತಿ ಅಟ್ಠಾ ಣಾಣೇ ಣಾಣಂ ಣ ಹೋದಿ ಸವ್ವಗಯಂ ।
ಸವ್ವಗಯಂ ವಾ ಣಾಣಂ ಕಹಂ ಣ ಣಾಣಟ್ಠಿಯಾ ಅಟ್ಠಾ ॥೩೧॥

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಇಂದ್ರನೀಲ ರತ್ನವು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾ ಸಮೂಹದಿಂದ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ [೧]ಸಂವೇದನ(ಜ್ಞಾನ)ವೂ ಆತ್ಮನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತೃ-ಅಂಶದ ಮುಖಾಂತರ ಆತ್ಮತನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಜ್ಞಾನರೂಪ ಕಾರಣದ-ಅಂಶದ ಮುಖಾಂತರ [೨]ಕಾರಣಭೂತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕಾರ್ಯಭೂತಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಣದ (ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ) ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ 'ಜ್ಞಾನವು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ .

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹಾಲಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಇಂದ್ರನೀಲರತ್ನವು (ನೀಲ ಮಣಿಯು) ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಾಲನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ನೀಲವರ್ಣ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ರತ್ನದ ಪ್ರಭೆ ಮತ್ತು ರತ್ನವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆಯೆಂದು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞೇಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಆತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು (ಲೋಕಾಲೋಕಗಳನ್ನು) ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಭೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಯೆಂದು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (ನಿಶ್ಚಯದಿಂದಂತೂ ಅವನು ತನ್ನ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ, ಜ್ಞೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು [೩]ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆಯೆಂದು ಈಗ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ಜ್ಞಾನದೊಳಗಾಪದಾರ್ಥಗಳಿರದೆ ಹೋದರೆ ಜ್ಞಾನಸರ್ವಗತವಾಗದು ।
ಜ್ಞಾನಸರ್ವಗತವಿದ್ದರಾ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತಗಳಾಗಿಲ್ಲ ॥೩೧॥

---

೧ ಪ್ರಮಾಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂವೇದನ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ಅನಂತ ಗುಣ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಪಿಂಡವು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶ ಮಾಡಹೋದರೆ ಕರ್ತೃ ಅಂಶವು ಅದು ಅಖಂಡ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಕರಣ ಅಂಶವು ಅದು ಜ್ಞಾನಗುಣವಿದೆ.

೨ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕಾರಣವಿವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು (ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು) ಕಾರ್ಯವಿವೆ.

೩ ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲೂ 'ಜ್ಞಾನ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಅನಂತ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಪಿಂಡರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾತೃ ದ್ರವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೩ ಪ್ರತಿಬಿಂ

ಯದಿ ತೇ ನ ಸಂತ್ಯರ್ಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ಜ್ಞಾನಂ ನ ಭವತಿ ಸರ್ವಗತಮ್ ।
ಸರ್ವಗತಂ ವಾ ಜ್ಞಾನಂ ಕಥಂ ನ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತಾ ಅರ್ಥಾಃ ॥೩೧॥

ಯದಿ ಖಲು ನಿಖಿಲಾತ್ಮೀಯಜ್ಞೇಯಾಕಾರಸಮರ್ಪಣದ್ವಾರೇಣಾವತೀರ್ಣಾಃ ಸರ್ವೇಽರ್ಥಾ ನ ಪ್ರತಿಭಾಂತಿ ಜ್ಞಾನೇ ತದಾ ತನ್ನ ಸರ್ವಗತಮಭ್ಯುಪಗಮ್ಯೇತ । ಅಭ್ಯುಪಗಮ್ಯೇತ ವಾ ಸರ್ವಗತಮ್ । ತರ್ಹಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಂವೇದನಮುಕುರುಂದಭೂಮಿಕಾವತೀರ್ಣ(ಪ್ರತಿ)ಬಿಂಬಸ್ಥಾನೀಯಸ್ವೀಯಸ್ವೀಯ-ಸಂವೇದ್ಯಾಕಾರಕಾರಣಾನಿ ಪರಂಪರಯಾ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಸ್ಥಾನೀಯಸಂವೇದ್ಯಾಕಾರಕಾರಣಾನೀತಿ ಕಥಂ ನ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಾಯಿನೋಽರ್ಥಾ ನಿಶ್ಚೀಯಂತೇ ।

ಗಾಥೆ-೩೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ತೇ ಅಟ್ಠಾ]** ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳು **[ಣಾಣೇ ಣ ಸಂತಿ]** ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ **[ಣಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನವು **[ಸವ್ವಗಯಂ]** ಸರ್ವಗತ **[ಣ ಹೋದಿ]** ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ **[ವಾ]** ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಣಾಣಂ ಸವ್ವಗಯಂ]** ಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವಗತವಿದ್ದರೆ **[ಅಟ್ಠಾ]** ಪದಾರ್ಥಗಳು **[ಣಾಣಟ್ಠಿಯಾ]** ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತ **[ಕಹಂಣ]** ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲ ? (ಎಂದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇವೆ.)

ಟೀಕೆ ಃ- ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಮಸ್ತ ಸ್ವ-ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಸಮರ್ಪಣ ಮುಖಾಂತರ (ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ) ಅವತರಿಸುತ್ತ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾಸಿತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವಗತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದು (ಜ್ಞಾನವು) ಸರ್ವಗತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಹೋದರೆ ಪುನಃ (ಪದಾರ್ಥಗಳು) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನದರ್ಪಣ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ [೧]ಬಿಂಬದಂತೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ (ಆಗುವುದರಿಂದ) ಮತ್ತು [೨]ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಸಮಾನ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ-ವಾಗುವುದರಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತವೆಂಬುವುದು ಹೇಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ? (ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತ-ವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನವಿಲು, ಮಂದಿರ, ಸೂರ್ಯ, ವೃಕ್ಷ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳು ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದಂತೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳು ಕನ್ನಡಿಯ ಅವಸ್ಥೆಗಳೇ ಇದ್ದರೂ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಣದ ಉಪಚಾರಮಾಡಿ 'ನವಿಲು ಮೊದಲಾದವು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿವೆ'ಯೆಂದು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಗಳು ಬೀಳುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯರೂಪದ

---

೧ ಬಿಂಬ = ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಬೀಳುವುದು ಅದು. (ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯ ಉಪಮೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ಬಿಂಬಸಮಾನವಿವೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಾಗುವಂಥ ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯರೂಪ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಸಮಾನವಿವೆ.)

೨ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ವಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಕಾರಣ ಇವೆ. (ಎಂದರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಾರಣ ಇವೆ.) ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥಾರೂಪ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ (ಜ್ಞಾನಾಕಾರಗಳ) ಕಾರಣ ಇವೆ.

೩ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳು ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕಾರ್ಯವಿವೆ ಮತ್ತು ನವಿಲು ಮೊದಲಾದವು ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣವಿವೆ.

ಅಥೈವಂ ಜ್ಞಾನಿನೋಽರ್ಥೈಃ ಸಹಾನ್ಯೋನ್ಯವೃತ್ತಿಮತ್ತ್ವೇಽಪಿ ಪರಗ್ರಹಣಮೋಕ್ಷಣಪರಿಣಮನಾಭಾವೇನ ಸರ್ವಪಶ್ಯತೋಽಧ್ಯವಸ್ಯತಶ್ಚಾತ್ಯಂತವಿವಿಕ್ತತ್ವಂ ಭಾವಯತಿ -

ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ ಮುಂಚದಿ ಣ ಪರಂ ಪರಿಣಮದಿ ಕೇವಲೀ ಭಗವಂ ।
ಪೇಚ್ಛದಿ ಸಮಂತದೋ ಸೋ ಜಾಣದಿ ಸವ್ವಂ ಣಿರವಸೇಸಂ ॥೩೨॥

ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನೈವ ನ ಮುಂಚತಿ ನ ಪರಂ ಪರಿಣಮತಿ ಕೇವಲೀ ಭಗವಾನ್ ।
ಪಶ್ಯತಿ ಸಮಂತತಃ ಸ ಜಾನಾತಿ ಸರ್ವಂ ನಿರವಶೇಷಮ್ ॥೩೨॥

ಅಯಂ ಖಲ್ವಾತ್ಮಾ ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ಪರದ್ರವ್ಯಗ್ರಹಣಮೋಕ್ಷಣಪರಿಣಮನಾಭಾವಾತ್ಸ್ವತತ್ತ್ವ-ಭೂತಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪೇಣ ವಿಪರಿಣಮ್ಯ ನಿಷ್ಕಂಪೋನ್ಮಜ್ಜಜ್ಯೋತಿರ್ಜಾತ್ಯಮಣಿಕಲ್ಪೋ

ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳಾಗುತ್ತವೆ (ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗಾಗದಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ) ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥೆಗಳೇ ಇವೆ, ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳೆಲ್ಲೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ . ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ನೋಡಹೋದರೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಕಾರಣ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳಿವೆ ; ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರಣ ಪದಾರ್ಥಗಳಿವೆ ಹೀಗೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಕಾರಣ ಪದಾರ್ಥಗಳಿವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಆ (ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯರೂಪ) ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ, ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಣದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ 'ಪದಾರ್ಥಗಳು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿವೆ'ಯೆಂದು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ (ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ) ಆತ್ಮನದು ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಒಂದರದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದ್ದರೂ (ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ) ಅವನು ಪರದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದೆ ಮತ್ತು ಪರರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ-ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ (ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ) ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆಯೆಂದು ಈಗ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೩೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಕೇವಲಿ ಭಗವಂ] ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರು **[ಪರಂ]** ಪರವನ್ನು **[ಣೇವಗೇಣ್ಹದಿ]** ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಣ ಮುಂಚದಿ]** ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಲ್ಲ, **[ಣ ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ; **(ಸೋ)** ಅವರು **[ಣಿರವಸೇಸಂ ಸವ್ವಂ]** ನಿರವಶೇಷ ರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನು (ಸಂಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು) **[ಸಮಂತದೋ]** ಎಲ್ಲ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ (ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ) **[ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣದಿ]** ನೋಡುತ್ತಾರೆ-ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಕೇವಲಿ ಪ್ರಭುಪರವಗ್ರಹಿಸರು ಬಿಡರು ಪರರೂಪ ಪರಿಣಮಿಸರು ।
ಅವರು ನಿರವಶೇಷರೂಪದಿಂದೆಲ್ಲವನೆಲ್ಲೆಡೆಯಿಂ ನೋಡುವರ್ತಿಳಿವರು ॥೩೨॥

ಭೂತ್ವಾऽವತಿಷ್ಠಮಾನಃ ಸಮಂತತಃ ಸ್ಫುರಿತದರ್ಶನಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಃ, ಸಮಸ್ತಮೇವ ನಿಃಶೇಷತಯಾತ್ಮಾನ-ಮಾತ್ಮನಾತ್ಮನಿ ಸಂಚೇತಯತೇ । ಅಥವಾ ಯುಗಪದೇವ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾರ್ಥಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಣೇನ ಜ್ಞಪ್ತಿ-ಪರಿವರ್ತನಾಭಾವಾತ್ ಸಂಭಾವಿತಗ್ರಹಣಮೋಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣಕ್ರಿಯಾವಿರಾಮಃ ಪ್ರಥಮಮೇವ ಸಮಸ್ತ-ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಾಕಾರಪರಿಣತತ್ವಾತ್ ಪುನಃ ಪರಮಾಕಾರಾಂತರಮಪರಿಣಮಮಾನಃ ಸಮಂತತೋಽಪಿ ವಿಶ್ವಮಶೇಷಂ ಪಶ್ಯತಿ ಜಾನಾತಿ ಚ ಏವಮಸ್ಯಾತ್ಯಂತವಿವಿಕ್ತತ್ವಮೇವ ।

ಟೀಕೆ :- ಈ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗದ ಹಾಗೂ ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ (ಅವನಿಗೆ) ಪರಿಣಮಿಸುವುದರ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವತತ್ತ್ವಭೂತವಾದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿತನಾಗಿ ನಿಷ್ಕಂಪವಾಗಿ ಹೊರಡುವಂಥ ಜ್ಯೋತಿಯುಳ್ಳ ಉತ್ತಮ ಮಣಿಯಂತಿರುತ್ತಾನೆ, ೧) ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ (ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ) ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯು ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತಿರುವಂತಾಗಿ, [೧]ನಿಃಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಮನಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂಚೇತಿಸುತ್ತಾನೆ-ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ-ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ೨) ಒಟ್ಟಿಗೇನೇ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮೂಹದ [೨]ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ಕಾರಣ ಜ್ಞಪ್ತಿ ಪರಿವರ್ತನದ ಅಭಾವ-ವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ [೩]ಗ್ರಹಣತ್ಯಾಗರೂಪದ ಕ್ರಿಯೆಯು ವಿರಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತವನಾಗಿ, ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಪುನಃ ಪರರೂಪದಿಂದ [೪]ಆಕಾರಾಂತರರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡದೇ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಅಶೇಷ ವಿಶ್ವವನ್ನು (ಕೇವಲ)ನೋಡುತ್ತಾನೆ-ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ಅವನದು (ಆತ್ಮನದು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ) ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನತ್ವವೇ ಇದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರು ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅವರು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನರಿದ್ದಾರೆ. ಅಥವಾ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಯುಗಪತ್ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ಜ್ಞೇಯದೊಳಗಿಂದ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದರೊಳಗಿಂದ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಯಾವುದೂ ಶೇಷ ಉಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೂ ಅವರು ಪರದಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನರಿದ್ದಾರೆ. (ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯೆಯು ಬದಲಾದರೆ ಆಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ವಿಕಲ್ಪ-ಪರನಿಮಿತ್ತದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳು ಆಗಬಹುದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆಗಲೇ ಇಷ್ಟು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಜೊತೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ಪರಿವರ್ತನವಾಗ - ದಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಪರದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನರಿದ್ದಾರೆ.) ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಪಡೆದ ಆತ್ಮನು ಪರ ದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನನಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಂತೆಯೇ ಇರು ವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಆತ್ಮನು ಪರದಿಂದ ಭಿನ್ನನಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

---

೧ ನಿಃಶೇಷರೂಪದಿಂದ = ಯಾವುದೂ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಶೇಷ ಉಳಿಯದಂತೆ.

೨ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯುವುದು.

೩ ಜ್ಞಪ್ತಿ ಕ್ರಿಯೆಯು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜ್ಞೇಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದು ಅದು ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗವು ಅದು ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ, ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಇಂಥ ಕ್ರಿಯೆಯ ಅಭಾವವಾಗಿದೆ.

೪ ಆಕಾರಾಂತರ = ಅನ್ಯ ಆಕಾರ.

ಅಥ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಶ್ರುತಜ್ಞಾನಿನೋರವಿಶೇಷದರ್ಶನೇನ ವಿಶೇಷಕಾಂಕ್ಷಾಕ್ಷೋಭಂ ಕ್ಷಪಯತಿ-

ಜೋ ಹಿ ಸುದೇಣ ವಿಜಾಣದಿ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಜಾಣಗಂ ಸಹಾವೇಣ ।
ತಂ ಸುದಕೇವಲಿಮಿಸಿಣೋ ಭಣಂತಿ ಲೋಗಪ್ಪದೀವಯರಾ ॥೩೩॥

ಯೋ ಹಿ ಶ್ರುತೇನ ವಿಜಾನಾತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾಯಕಂ ಸ್ವಭಾವೇನ ।
ತಂ ಶ್ರುತಕೇವಲಿನಮೃಷಯೋ ಭಣಂತಿ ಲೋಕಪ್ರದೀಪಕರಾಃ ॥೩೩॥

ಯಥಾ ಭಗವಾನ್ ಯುಗಪತ್ಪರಿಣತಸಮಸ್ತಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷಶಾಲಿನಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇನಾನಾದಿನಿಧನನಿಷ್ಕಾರಣಾಸಾಧಾರಣಸ್ವಸಂಚೇತ್ಯಮಾನಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಮಹಿಮ್ನಶ್ಚೇತಕಸ್ವಭಾವೇನೈಕತ್ವಾತ್ ಕೇವಲಸ್ಯಾತ್ಮನ ಆತ್ಮನಾತ್ಮನಿ ಸಂಚೇತನಾತ್ ಕೇವಲೀ, ತಥಾಯಂ ಜನೋಽಪಿ ಕ್ರಮಪರಿಣಮಮಾಣಕತಿಪಯಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷಶಾಲಿನಾ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನೇನಾನಾದಿನಿಧನನಿಷ್ಕಾರಣಾಸಾಧಾರಣಸ್ವಸಂಚೇತ್ಯಮಾನಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಮಹಿಮ್ನಶ್ಚೇತಕಸ್ವಭಾವೇನೈಕತ್ವಾತ್ ಕೇವಲಸ್ಯಾತ್ಮನ ಆತ್ಮನಾತ್ಮನಿ ಸಂಚೇತನಾತ್ ಶ್ರುತಕೇವಲೀ । ಅಲಂ ವಿಶೇಷಾಕಾಂಕ್ಷಾಕ್ಷೋಭೇಣ, ಸ್ವರೂಪನಿಶ್ಚಲೈರೇವಾವಸ್ಥೀಯತೇ ।

ಈಗ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಅವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ದರ್ಶಿಸಿ ವಿಶೇಷ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಕ್ಷೋಭದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಿಸಿ ವಿಶೇಷ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಇಚ್ಛೆಯ ಕ್ಷೋಭವನ್ನು ನಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ-೩೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ ಹಿ]** ಯಾವನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ **[ಸುದೇಣ]** ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ **[ಸಹಾವೇಣ ಜಾಣಗಂ]** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಜ್ಞಾಯಕ (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾಯಕ ಸ್ವಭಾವದ) **[ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಆತ್ಮನನ್ನು **[ವಿಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ **[ತಂ]** ಅವನಿಗೆ **[ಲೋಗಪ್ಪದೀವಯರಾ]** ಲೋಕದ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ **[ಮಿಸಿಣೋ]** ಋಷೀಶ್ವರರು **[ಸುದಕೇವಲಿಂ ಭಣಂತಿ]** ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಂತರು ಯುಗಪತ್ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತ ಸಮಸ್ತ ಚೈತನ್ಯ ವಿಶೇಷಯುಕ್ತ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ [೧]ಅನಾದಿನಿಧನ-[೨]ನಿಷ್ಕಾರಣ-[೩]ಅಸಾಧಾರಣ-[೪]ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯಮಾನ ಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವು ಅವರ ಮಹಿಮೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ಅವರು [೫]ಚೇತಕಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಏಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ (ಏಕಾಕಿ, ಶುದ್ಧ,

---

ಯಾವನು ನಿಜದಿ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದಿಂ ಜ್ಞಾಯಕಸ್ವಭಾವಿಯಾದಾತ್ಮನಂ ತಿಳಿವನು ।
ಅವನಿಗೆ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯೆನ್ನುವರು ಲೋಕವ ಬೆಳಗುವ ಋಷೀಶ್ವರರು ॥೩೩॥

---

೧ ಅನಾದಿನಿಧನ = ಅನಾದಿ-ಅನಂತ (ಚೈತನ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅದರಂತೆ ಅಂತವಿಲ್ಲದ.) ೨ ನಿಷ್ಕಾರಣ = ಯಾವುದೇ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಂಥದು ; ಸಹಜ ; ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧ. ೩ ಅಸಾಧಾರಣ = ಇತರ ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂಥದು. ೪ ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯಮಾನ ತಾನೇ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ. ೫ ಚೇತಕ = ಚೇತಿಸುವಂಥ ; ದರ್ಶಕಜ್ಞಾಯಕ.

ಅಥ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಶ್ರುತೋಪಾಧಿಭೇದಮುದಸ್ಯತಿ -

ಸುತ್ತಂ ಜಿಣೋವದಿಟ್ಠಂ ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗೇಹಿಂ ವಯಣೇಹಿಂ ।
ತಂ ಜಾಣಣಾ ಹಿ ಣಾಣಂ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಯ ಜಾಣಣಾ ಭಣಿಯಾ ॥೩೪॥

ಅಖಂಡ) ಇರುವಂಥ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಮನಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಮಾಡುವ ಕಾರಣ ಕೇವಲಿಯಿದ್ದಾರೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಾವು ಕೂಡ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ಎಷ್ಟೋ ಚೈತನ್ಯ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅನಾದಿನಿಧನ-ನಿಷ್ಕಾರಣ-ಅಸಾಧಾರಣ-ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯಮಾನ-ಚೈತನ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯವು ನಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ನಾವು ಚೇತಕಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಏಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ [೧]ಕೇವಲ (ಏಕಾಕಿ) ಇದ್ದೇವೆಂದು ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಮನಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಮಾಡುವ ಕಾರಣ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯಿದ್ದೇವೆ. (ಆದುದರಿಂದ) ವಿಶೇಷ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಕ್ಷೋಭದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು ! (ನಾವಂತೂ) ಸ್ವರೂಪ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತೇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಭಗವಂತರು ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆಂದು ಮಾತ್ರವೇ ಅವರು 'ಕೇವಲಿ' ಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ಕೇವಲ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ-ಅನುಭವಿಸುವುದರಿಂದ 'ಕೇವಲಿ' ಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲ (ಶುದ್ಧ) ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ-ಅನುಭವಿಸುವಂಥ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಿಯೂ 'ಶ್ರುತಕೇವಲಿ'ಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ವಿಶೇಷಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೇನೇ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ ಅಂಥ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೇವಲಿಗಳು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯದ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ ಅಂಥಶ್ರುತಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಎಂದರೆ ಕೇವಲಿಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಸಮಾನವಾದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು ದೀವಿಗೆಯ ಸಮಾನವಾದ ಶ್ರುತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಕೇವಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅಂತರವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕೇವಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ಥಿರತೆಯ ತರತಮತೆಯರೂಪ ಭೇದವೂ ಮುಖ್ಯ ವಿದೆ, (ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು) ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ತಿಳಿಯುವ ರೂಪದ ಭೇದವು ಅತ್ಯಂತ ಗೌಣವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ತಿಳಿಯುವ ಇಚ್ಛೆಯ ಕ್ಷೋಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶ್ಚಲವಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಇದೇ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉಪಾಯವಿದೆ.

ಪುದಗಲಸ್ವರೂಪವಚನಗಳಿಂ ಜಿನೇಂದ್ರೋಪದಿಷ್ಟವಾದಾವಸೂತ್ರವಿದೆ ।
ಅದರ ಜ್ಞಪ್ತಿ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಮೇಣದಕೆ ಸೂತ್ರದ ಜ್ಞಪ್ತಿಯೆಂದು ಪೇಳಲಾಗಿದೆ ॥೩೪॥

---

೧ ಆತ್ಮನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿಗಳ ಸಂಯೋಗಗಳ ಮತ್ತು ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಭೇದಗಳಿಂದ ರಹಿತನೂ, ಕೇವಲ ಚೇತಕಸ್ವಭಾವರೂಪನೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಕೇವಲ (ಏಕಾಕಿ, ಶುದ್ಧ, ಅಖಂಡ) ಇದ್ದಾನೆ.

ಸೂತ್ರಂ ಜಿನೋಪದಿಷ್ಟಂ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕೈರ್ವಚನೈಃ ।
ತಜ್‌ಜ್ಞಪ್ತಿರ್ಹಿ ಜ್ಞಾನಂ ಸೂತ್ರಸ್ಯ ಚ ಜ್ಞಪ್ತಿರ್ಭಣಿತಾ ॥೩೪॥

ಶ್ರುತಂ ಹಿ ತಾವತ್ಸೂತ್ರಮ್ । ತಚ್ಚ ಭಗವದರ್ಹತ್ಸರ್ವಜ್ಞೋಪಜ್ಞಂ ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಕೇತನಂ ಪೌದ್ಗಲಿಕಂ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ । ತಜ್‌ಜ್ಞಪ್ತಿರ್ಹಿ ಜ್ಞಾನಮ್ । ಶ್ರುತಂ ತು ತತ್ಕಾರಣತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನತ್ವೇನೋಪಚರ್ಯತ ಏವ । ಏವಂ ಸತಿ ಸೂತ್ರಸ್ಯ ಜ್ಞಪ್ತಿಃ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯಾಯಾತಿ । ಅಥ ಸೂತ್ರಮುಪಾಧಿತ್ವಾನ್ನಾದ್ರಿಯತೇ ಜ್ಞಪ್ತಿರೇವಾವಶಿಷ್ಯತೇ । ಸಾ ಚ ಕೇವಲಿನಃ । ಶ್ರುತಕೇವಲಿನಶ್ಚಾತ್ಮಸಂಚೇತನೇತುಲ್ಯೈವ ಇತಿ ನಾಸ್ತಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಶ್ರುತೋಪಾಧಿಭೇದಃ ।

ಈಗ ಜ್ಞಾನದ ಶ್ರುತ-ಉಪಾಧಿಕೃತ ಭೇದವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವೂ ಜ್ಞಾನವೇ ಇದೆ, ಶ್ರುತರೂಪ ಉಪಾಧಿಯಕಾರಣ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೇದವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ-೩೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಸುತ್ತಂ] ಸೂತ್ರ ಎಂದರೆ **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗೇಹಿಂ ವಯಣೇಹಿಂ]** ಪುದ್ಗಲ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವಚನಗಳ ಮುಖಾಂತರ **[ಜಿಣೋವದಿಟ್ಠಂ]** ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತರಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು. **[ತಂ ಜಾಣಣಾ ಹಿ]** ಅದರ ಜ್ಞಪ್ತಿಯು ಅದು **[ಣಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನವಿದೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು ಅದನ್ನು **[ಸುತ್ತಸ್ಸ ಜಾಣಣಾ]** ಸೂತ್ರದ ಜ್ಞಪ್ತಿ (ಶ್ರುತಜ್ಞಾನ) - ಎಂದು **[ಭಣಿಯಾ]** ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಮೊದಲಂತೂ ಶ್ರುತವೇ ಸೂತ್ರವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಆ ಸೂತ್ರವು ಭಗವಾನ ಅರಹಂತ-ಸರ್ವಜ್ಞರು ಸ್ವಯಂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಉಪದೇಶಿಸಿದ [೧]ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಚಿಹ್ನಯುಕ್ತ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮವಿದೆ. ಅದರ [೨]ಜ್ಞಪ್ತಿಯು (ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾತೃಕ್ರಿಯೆಯು) ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಶ್ರುತ (ಸೂತ್ರ) ವಂತೂ ಅದರ (ಜ್ಞಾನದ) ಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರದಿಂದಲೇ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. (ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ.) ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಸೂತ್ರದ ಜ್ಞಪ್ತಿಯು' ಅದು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವಿದೆಯೆಂಬುದು ಫಲಿತವಾಯಿತು. ಈಗ ಸೂತ್ರವಂತೂ ಉಪಾಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಆದರ ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ 'ಜ್ಞಪ್ತಿ'ಯೇ ಶೇಷ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ('ಸೂತ್ರದ ಜ್ಞಪ್ತಿ' ಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜ್ಞಪ್ತಿಯೇನು ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಸೂತ್ರದ್ದಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ಆತ್ಮನದಿದೆ; ಸೂತ್ರವು ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ವಿಶೇಷ ವಸ್ತು ಎಂದರೆ ಉಪಾಧಿಯಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಸೂತ್ರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಪ್ತಿಯಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಎಣಿಕೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ 'ಜ್ಞಪ್ತಿ'ಯೇ ಶೇಷ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.) ಮತ್ತು ಅದು (ಜ್ಞಪ್ತಿ) ಕೇವಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯ ಆತ್ಮಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಸಮಾನವೇ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ ಉಪಾಧಿಕೃತ ಭೇದವಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಕರ್ತೃತ್ವ - ಕರಣತ್ವಕೃತ ಭೇದವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಅಭೇದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾತೃಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಕರಣವಿದೆ'ಯೆಂದು ವ್ಯವಹಾರ

---

೧ ಸ್ಯಾತ್ಕಾರ = 'ಸ್ಯಾತ್' ಶಬ್ದ. (ಸ್ಯಾತ್ = ಕಥಂಚಿತ್ ; ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ)
೨ ಜ್ಞಪ್ತಿ = ತಿಳಿಯುವುದು ; ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಕ್ರಿಯೆ ; ಜಾನನಕ್ರಿಯೆ.

ಅಥಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೋಃ ಕರ್ತೃಕರಣತಾಕೃತಂ ಭೇದಮಪನುದತಿ -

ಜೋ ಜಾಣದಿ ಸೋ ಣಾಣಂ ಣ ಹವದಿ ಣಾಣೇಣ ಜಾಣಗೋ ಆದಾ
ಣಾಣಂ ಪರಿಣಮದಿ ಸಯಂ ಅಟ್ಠಾ ಣಾಣಟ್ಠಿಯಾ ಸವ್ವೇ ॥೩೫॥

ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಸ ಜ್ಞಾನಂ ನ ಭವತಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಜ್ಞಾಯಕ ಆತ್ಮಾ ।
ಜ್ಞಾನಂ ಪರಿಣಮತೇ ಸ್ವಯಮರ್ಥಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ॥೩೫॥

ಅಪೃಥಗ್ಭೂತಕರ್ತೃಕರಣತ್ವಶಕ್ತಿಪಾರಮೈಶ್ವರ್ಯಯೋಗಿತ್ವಾದಾತ್ಮನೋ ಯ ಏವ ಸ್ವಯಮೇವ ಜಾನಾತಿ ಸ ಏವ ಜ್ಞಾನಮಂತರ್ಲೀನಸಾಧಕತಮೋಷ್ಣತ್ವಶಕ್ತೇಃ ಸ್ವತಂತ್ರಸ್ಯ ಜಾತವೇದಸೋ ದಹನಕ್ರಿಯಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇರುಷ್ಣವ್ಯಪದೇಶವತ್ । ನ ತು ಯಥಾ ಪೃಥಗ್ವರ್ತಿನಾ ದಾತ್ರೇಣ ಲಾವಕೋ ಭವತಿ ದೇವದತ್ತಸ್ತಥಾ ಜ್ಞಾನೇನ ಜ್ಞಾಯಕೋ ಭವತ್ಯಾತ್ಮಾ । ತಥಾ ಸತ್ಯುಭಯೋರಚೇತನತ್ವಮಚೇತ-ನಯೋಃ ಸಂಯೋಗೇಽಪಿ ನ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ । ಪೃಥಕ್ತ್ವವರ್ತಿನೋರಪಿ ಪರಿಚ್ಛೇದಾಭ್ಯುಪಗಮೇ

ದಿಂದ ಭೇದಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅಭೇದ ನಯದಿಂದ 'ಆತ್ಮನೇ ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ'ಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ-೩೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಜೋ ಜಾಣದಿ] ಯಾವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ **[ಸೋ ಣಾಣಂ]** ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಯಾವನು ಜ್ಞಾಯಕನಿದ್ದಾನೆ ಅವನೇ ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ), **[ಣಾಣೇಣ]** ಜ್ಞಾನದಿಂದ **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಜಾಣಗೋ ಹವದಿ]** ಜ್ಞಾಯಕನಿದ್ದಾನೆ **[ಣ]** ಎಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ. **[ಸಯಂ]** ತಾನೇ **[ಣಾಣಂ ಪರಿಣಮದಿ]** ಜ್ಞಾನರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ **[ಸವ್ವೇ ಅಟ್ಠಾ]** ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು **[ಣಾಣ-ಟ್ಠಿಯಾ]** ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತವಿವೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಆತ್ಮನು ಅಪೃಥಗ್ಭೂತ ಕರ್ತೃತ್ವ ಮತ್ತು ಕರಣತ್ವದ ಶಕ್ತಿರೂಪದ [೧]ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯವಂತನಿರುವುದ-ರಿಂದ ಅವನು ತಾನಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ (ಎಂದರೆ ಅವನು ಜ್ಞಾಯಕನಿದ್ದಾನೆ) ಅವನೇ ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಯಾವುದರಲ್ಲಿ [೨]ಸಾಧಕತಮ ಉಷ್ಣತ್ವಶಕ್ತಿಯು ಅಂತರ್ಲೀನವಿದೆ, ಅಂಥ [೩]ಸ್ವತಂತ್ರ [೪]ಅಗ್ನಿಯ ದಹನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಉಷ್ಣತೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಥಗ್ವರ್ತಿ ಈಳಿಗೆಯಿಂದ ದೇವದತ್ತನು ಕತ್ತರಿಸುವವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ (ಪ್ರಥಗ್ವರ್ತಿ) ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನು ತಿಳಿಯುವಂಥವ(ಜ್ಞಾಯಕ)

ಯಾವುದು ತಿಳಿಯುವುದದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಾತ್ಮನು ಜ್ಞಾಯಕನಾಗಿಲ್ಲ ।
ಅವನು ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾನರೂಪ ಪರಿಣಮಿಪ ಮೇಣ್ಸರ್ವ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತವಿವೆ ॥೩೫॥

---

೧ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯ = ಪರಮಸಾಮರ್ಥ್ಯ ; ಪರಮೇಶ್ವರತೆ. ೨ ಸಾಧಕತಮ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸಾಧನ ಅದು ಕರಣ. ೩ ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಕರ್ತೃವಿದೆ. ೪ ಅಗ್ನಿಯು ಉರಿಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಉಷ್ಣತೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ಪರಸ್ಯ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರ್ಭೂತಿಪ್ರಭೃತೀನಾಂ ಚ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಪ್ರಸೂತಿರನಂಕುಶಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಕಿಂಚ-ಸ್ವತೋऽವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸಮಸ್ತಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಾಕಾರಪರಿಣತಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವಯಂ ಪರಿಣಮಮಾನಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಭೂತಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಾಕಾರಕಾರಣೀಭೂತಾಃ ಸರ್ವೇऽರ್ಥಾ ಜ್ಞಾನವರ್ತಿನ ಏವ ಕಥಂಚಿದ್ಭವಂತಿ, ಕಿಂ ಜ್ಞಾತೃಜ್ಞಾನವಿಭಾಗಕ್ಲೇಶಕಲ್ಪನಯಾ ।

ಅಥ ಕಿಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕಿಂ ಜ್ಞೇಯಮಿತಿ ವ್ಯನಕ್ತಿ -

ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ಜೀವೋ ಣೇಯಂ ದವ್ವಂ ತಿಹಾ ಸಮಕ್ಖಾದಂ ।
ದವ್ವಂ ತಿ ಪುಣೋ ಆದಾ ಪರಂ ಚ ಪರಿಣಾಮಸಂಬದ್ಧಂ ॥೩೬॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಜೀವೋ ಜ್ಞೇಯಂ ದ್ರವ್ಯಂ ತ್ರಿಧಾ ಸಮಾಖ್ಯಾತಮ್ ।
ದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ಪುನರಾತ್ಮಾ ಪರಶ್ಚ ಪರಿಣಾಮಸಂಬದ್ಧಃ ॥೩೬॥

ನಿದ್ದಾನೆ-ಎಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಾದರೆ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಅಚೇತನತೆಯು ಬಂದು ಬಿಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಎರಡು ಅಚೇತನಗಳ ಸಂಯೋಗವಾದರೂ ಜ್ಞಪ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಾರದು. ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಪೃಥಗ್ವರ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞಪ್ತಿ ಇರುವುದನ್ನು ಮನ್ನಿಸ ಹೋದರೆ ಪರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪರಕ್ಕೆ ಜ್ಞಪ್ತಿಯಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಬೂದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗೂ ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ಉದ್ಭವವು ನಿರಂಕುಶವಾಗಬಹುದು. ('ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳು ಭಿನ್ನವಿವೆ, ಆದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ತಿಳಿಯುವಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ'ಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಬೂದಿ, ಕುಂಭ, ಕಂಬ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ತಿಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡತೊಡಗಲಿ; ಆದರೆ ಹೀಗಂತೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ.) ಮತ್ತೆ ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದಂಥ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಆ ರೂಪವಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಕಾರ್ಯಭೂತ ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಕಾರಣಭೂತ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕಥಂಚಿತ್ ಜ್ಞಾನವರ್ತಿಯೇ ಇವೆ. (ಅದಕ್ಕಾಗಿ) ಜ್ಞಾತಾ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ವಿಭಾಗದ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ?

ಈಗ ಜ್ಞಾನ ಎಂಥದಿದೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ ಎಂಥದಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೩೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ತಮ್ಹಾ] ಆದುದರಿಂದ **[ಜೀವೋ ಣಾಣಂ]** ಜೀವವು ಜ್ಞಾನವಿದೆ **[ಣೇಯಂ]** ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯವು **[ತಿಹಾ ಸಮಕ್ಖಾದಂ]** ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ (ತ್ರಿಕಾಲಸ್ಪರ್ಶಿ) **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವಿದೆ. **[ಪುಣೋ**

ಅದರಿಂದ ಜೀವ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಜ್ಞೇಯ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದಿಂ ವರ್ಣಿಪ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ।
ಅದು ದ್ರವ್ಯವೆಂದರೆ ಆತ್ಮಮೇಣ್ ಪರವವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ ॥೩೬॥

ಯತಃ ಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪೇಣ ಸ್ವಯಂ ವಿಪರಿಣಮ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರ ಏವ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ ತತೋ ಜೀವ ಏವ ಜ್ಞಾನಮನ್ಯದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ತಥಾ ಪರಿಣಂತುಂ ಪರಿಚ್ಛೇತ್ತುಂ ಚಾಶಕ್ತೇಃ । ಜ್ಞೇಯಂ ತು ವೃತ್ತವರ್ತಮಾನ ವರ್ತಿಷ್ಯಮಾಣವಿಚಿತ್ರಪರ್ಯಾಯಪರಂಪರಾಪ್ರಕಾರೇಣ ತ್ರಿಧಾಕಾಲಕೋಟಿಸ್ಪರ್ಶಿತ್ವಾದನಾದ್ಯನಂತಂ ದ್ರವ್ಯಂ, ತತ್ತು ಜ್ಞೇಯತಾಮಾಪದ್ಯಮಾನಂ ದ್ವೇಧಾತ್ಮಪರವಿಕಲ್ಪಾತ್ । ಇಷ್ಯತೇ ಹಿ ಸ್ವಪರಪರಿಚ್ಛೇದಕತ್ವಾದವಬೋಧಸ್ಯ ಬೋಧ್ಯಸ್ಯೈವಂವಿಧಂ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಮ್ ।

ನನು ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧಾತ್ ಕಥಂ ನಾಮಾತ್ಮಪರಿಚ್ಛೇದಕತ್ವಮ್ । ಕಾ ಹಿ ನಾಮ ಕ್ರಿಯಾ ಕೀದೃಶಶ್ಚ ವಿರೋಧಃ । ಕ್ರಿಯಾ ಹ್ಯತ್ರ ವಿರೋಧಿನಿ ಸಮುತ್ಪತ್ತಿರೂಪಾ ವಾ ಜ್ಞಪ್ತಿರೂಪಾ ವಾ । ಉತ್ಪತ್ತಿ ರೂಪಾ ಹಿ ತಾವನ್ನೈಕಂ ಸ್ವಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಜಾಯತ ಇತ್ಯಾಗಮಾದ್ವಿರುದ್ಧೈವ । ಜ್ಞಪ್ತಿರೂಪಾಯಾಸ್ತು ಪ್ರಕಾಶನಕ್ರಿಯಯೇವ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾನ್ನ ತತ್ರ ವಿಪ್ರತಿಷೇಧಸ್ಯಾವತಾರಃ । ಯಥಾ ಹಿ ಪ್ರಕಾಶಕಸ್ಯ ಪ್ರದೀಪಸ್ಯ ಪರಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯತಾಮಾಪನ್ನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಃ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಕಾಶ್ಯೇ ನ ಪ್ರಕಾಶಕಾಂತರಂ ಮೃಗ್ಯಂ, ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಸಮುಪಲಂಭಾತ್ । ತಥಾ ಪರಿಚ್ಛೇದಕಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಪರಂ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯತಾಮಾಪನ್ನಂ ಪರಿಚ್ಛಿಂದತಃ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯೇ ನ ಪರಚ್ಛೇದಕಾಂತರಂ ಮೃಗ್ಯಂ, ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಿಚ್ಛೇದನಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಸಮುಪಲಂಭಾತ್ ।

ದವ್ವಂತಿ] (ಆ ಜ್ಞೇಯಭೂತ) ದ್ರವ್ಯವು ಎಂದರೆ **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು (ಸ್ವಾತ್ಮನು) **[ಪರಂ ಚ]** ಪರಗಳ **[ಪರಿಣಾಮ ಸಂಬದ್ಧಂ]** ಅವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ.

ಟೀಕೆ :- (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ) ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವವೇ ಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳು ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಜ್ಞಾನರೂಪ) ಪರಿಣಮಿಸುವುದು ಮತ್ತು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥವಿವೆ. ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯವು ವರ್ತಿಸಿದೆ, ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ವರ್ತಿಸುವುದಿರುವಂಥ ವಿಚಿತ್ರ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ತ್ರಿವಿಧ ಕಾಲಕೋಟಿಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅನಾದಿ-ಅನಂತವಾದಂಥ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ. (ಆತ್ಮನೇ ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಗಳು ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯವಿವೆ)ಆ ಜ್ಞೇಯಭೂತ ದ್ರವ್ಯವಾದ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರ (ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರ) ಹೀಗೆ ಎರಡು ಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿವೆ. ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವಪರ ಜ್ಞಾಯಕವಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಜ್ಞೇಯದ ದ್ವಿವಿಧತೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಜ್ಞಾಯಕತೆಯು ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ?

ಉತ್ತರ :- ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ವಿರೋಧವಿದೆ ? ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ (ಪ್ರಶ್ನದಲ್ಲಿ) ವಿರೋಧಿ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದು ಉತ್ಪತ್ತಿರೂಪವಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಜ್ಞಪ್ತಿರೂಪವಿರಬಹುದು. ಮೊದಲು ಉತ್ಪತ್ತಿರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯಂತೂ 'ಯಾವುದೂ ಸ್ವಯಂ ತಮ್ಮೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ'-ಎಂಬ ಆಗಮ ಕಥನದಿಂದ ವಿರುದ್ಧವೇ ಇದೆ ; ಆದರೆ ಜ್ಞಪ್ತಿರೂಪಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಪ್ರಕಾಶನ ಕ್ರಿಯೆಯಂತೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ (ಭಿನ್ನಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ ಅದು ಪ್ರಕಾಶಭೂತ ಪರವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿತ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಪ್ರಕಾಶಕ ದೀವಿಗೆಗೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುವ

ನನು ಕುತ ಆತ್ಮನೋ ದ್ರವ್ಯಜ್ಞಾನರೂಪತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಆತ್ಮಜ್ಞೇಯರೂಪತ್ವಂ ಚ । ಪರಿಣಾಮಸಂಬಂಧತ್ವಾತ್ । ಯತಃ ಖಲು ಆತ್ಮಾ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚ ಪರಿಣಾಮೈಃ ಸಹ ಸಂಬಧ್ಯಂತೇ, ತತ ಆತ್ಮನೋ ದ್ರವ್ಯಾಲಂಬನಜ್ಞಾನೇನ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂತು ಜ್ಞಾನಮಾಲಂಬ್ಯ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರೇಣ ಪರಿಣತಿರಬಾಧಿತಾ ಪ್ರತಪತಿ ।

ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇತರ ಪ್ರಕಾಶಕದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಕಾಶನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞೇಯಭೂತ ಪರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾಯಕ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಜ್ಞೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇತರ ಜ್ಞಾಯಕದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯೆಯ [1]ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದೆ. (ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ತನ್ನನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.)

ಪ್ರಶ್ನೆ ಃ- ಆತ್ಮನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜ್ಞಾನರೂಪತೆ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞೇಯರೂಪತೆಯು ಹೇಗೆ ಇದೆ? (ಯಾವಪ್ರಕಾರ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ?)

ಉತ್ತರ ಃ- ಅವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಪರಿಣಾಮಯುಕ್ತವಿವೆ, ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳು [2]ಆಲಂಬಿಸುವಂಥ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಆತ್ಮನ (ಪರಿಣತಿ), ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ [3]ಅವಲಂಬನ ಪಡೆದು ಜ್ಞೇಯಾಕಾರರೂಪದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಿಣತಿಯು ಅಬಾಧಿತರೂಪದಿಂದ ತಪಿಸುತ್ತದೆ- ಪ್ರತಾಪವಂತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. (ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಸಮಯ - ಸಮಯಕ್ಕೆ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ, ಅವು ಕೂಟಸ್ಥವಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಜ್ಞೇಯಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮನಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿತನಾದ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನದ ಆಲಂಬನಭೂತಗಳಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮಿತವಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಜ್ಞೇಯದ ಆಲಂಬನಭೂತವಾದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ-ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ-ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ.)

---

೧ ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯವು ಸ್ವಯಂ ತನ್ನೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಆಧಾರದಿಂದ-ದ್ರವ್ಯದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗಿರದಿದ್ದರೆ ದ್ರವ್ಯರೂಪದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾವು ಮತ್ತು ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಅಲೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾವು ; ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುದ್ಧವಿದೆ - ಆದುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯರೂಪದ ಆಧಾರವು ಅವಶ್ಯಕವಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ; ಪರ್ಯಾಯವು ಸ್ವಯಂ ತನ್ನೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ; ಅದು ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ; ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ ಪರ್ಯಾಯವು ಸ್ವಯಂ ತನ್ನಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಯಥಾರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಜ್ಞಾನ ಪರ್ಯಾಯವು ಸ್ವಯಂ ತನ್ನಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ ದೀವಿಗೆಯ ರೂಪದ ಆಧಾರದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಪ್ರಕಾಶ-ಪರ್ಯಾಯವು ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮರೂಪದ ಆಧಾರದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಜ್ಞಾನ-ಪರ್ಯಾಯವು ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವಯಂ ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವೇ ಇದೆ.

೨ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಜ್ಞೇಯಭೂತ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಆಲಂಬನ ಎಂದರೆ ನಿಮಿತ್ತವಿವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಜ್ಞಾನತ್ವವೇನು?

೩. ಜ್ಞೇಯಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವು ಆಲಂಬನ ಎಂದರೆ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞೇಯವು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರದಿದ್ದರೆ ಜ್ಞೇಯದ ಜ್ಞೇಯತ್ವವೇನು?

ಅಥಾತಿವಾಹಿತಾನಾಗತಾನಾಮಪಿ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ತಾದಾತ್ವಿಕವತ್ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಜ್ಞಾನೇ ವೃತ್ತಿಮುದ್ಯೋತಯತಿ-

ತಕ್ಕಾಲಿಗೇವ ಸವ್ವೇ ಸದಸಬ್ಭೂದಾ ಹಿ ಪಜ್ಜಯಾ ತಾಸಿಂ ।
ವಟ್ಟಂತೇ ತೇ ಣಾಣೇ ವಿಸೇಸದೋ ದವ್ವಜಾದೀಣಂ ॥೩೭॥

ತಾತ್ಕಾಲಿಕಾ ಇವ ಸರ್ವೇ ಸದಸದ್ಭೂತಾ ಹಿ ಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತಾಸಾಮ್ ।
ವರ್ತಂತೇ ತೇ ಜ್ಞಾನೇ ವಿಶೇಷತೋ ದ್ರವ್ಯಜಾತೀನಾಮ್ ॥೩೭॥

ಸರ್ವಾಸಾಮೇವ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಜಾತೀನಾಂ ತ್ರಿಸಮಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಾತ್ಮಲಾಭಭೂಮಿಕತ್ವೇನ ಕ್ರಮಪ್ರತಪತ್ಸ್ವರೂಪಸಂಪದಃ ಸದ್ಭೂತಾಸದ್ಭೂತತಾಮಾಯಾಂತೋ ಯೇ ಯಾವಂತಃ ಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತೇ ತಾವಂತಸ್ತಾತ್ಕಾಲಿಕಾ ಇವಾತ್ಯಂತಸಂಕರೇಣಾಪ್ಯವಧಾರಿತ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಾ ಏಕಕ್ಷಣ ಏವಾವಬೋಧ-ಸೌಧಸ್ಥಿತಿಮವತರಂತಿ । ನ ಖಲ್ವೇತದಯುಕ್ತಂ-ದೃಷ್ಟಾವಿರೋಧಾತ್; ದೃಶ್ಯತೇ ಹಿ ಛದ್ಮಸ್ಥಸ್ಯಾಪಿ ವರ್ತಮಾನಮಿವ ವ್ಯತೀತಮನಾಗತಂ ವಾ ವಸ್ತು ಚಿಂತಯತಃ ಸಂವಿದಾಲಂಬಿತಸ್ತದಾಕಾರಃ । - ಕಿಂಚ ಚಿತ್ರಪಟೀಸ್ಥಾನೀಯತ್ವಾತ್

ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅತೀತ ಮತ್ತು ಅನಾಗತ ಪರ್ಯಾಯಗಳೂ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪರ್ಯಾಯಗಳಂತೆ ಪೃಥಕ್‌ರೂಪದಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಉದ್ಯೋತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೩೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ತಾಸಿಂ ದವ್ವಜಾದೀಣಂ]** ಆ (ಜೀವ ಮೊದಲಾದ) ದ್ರವ್ಯ ಜಾತಿಗಳ **[ತೇ ಸವ್ವೇ]** ಸಮಸ್ತ **[ಸದಸಬ್ಭೂದಾ ಹಿ]** ವಿದ್ಯಮಾನ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯಮಾನ **[ಪಜ್ಜಯಾ]** ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ತಕ್ಕಾಲಿಗೇವ]** ತಾತ್ಕಾಲಿಕ(ವರ್ತಮಾನ) ಪರ್ಯಾಯಗಳಂತೆ, **[ವಿಸೇಸದೋ]** ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೊಡನೆ (ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ) **[ಣಾಣೇ ವಟ್ಟಂತೇ]** ಜ್ಞಾನದೊಳಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- (ಜೀವ ಮೊದಲಾದ) ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ ಜಾತಿಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯಷ್ಟಿರುವುದರಿಂದ (ಅವು ಮೂರೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಅವುಗಳ (ಆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ-ಜಾತಿಗಳ), ಕ್ರಮಪೂರ್ವಕ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವರೂಪ-ಸಂಪದವುಳ್ಳ (ಒಂದರ ನಂತರ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂಥ) ವಿದ್ಯಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯಮಾನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಆ ಎಷ್ಟು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ (ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ) ಪರ್ಯಾಯಗಳಂತೆ ಅತ್ಯಂತ [೧]ಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲ ಪರ್ಯಾಯಗಳ

ಜೀವಾದಿದ್ರವ್ಯಜಾತಿಗಳ ಸಮಸ್ತ ಸದ್ಭೂತಮೇಣಸದ್ಭೂತ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ।
ಅವು ತುರ್ತಿನ ಪರ್ಯಾಯಗಳಂತೆ ವಿಶೇಷಪೂರ್ವಕ ಜ್ಞಾನದೊಳು ವರ್ತಿಪುವು ॥೩೭॥

೧ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೇ ತಿಳಿದು ಬಂದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರ್ಯಾಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪವು-ಪ್ರದೇಶ, ಕಾಲ, ಆಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷತೆಗಳು-ಸ್ಪಷ್ಟ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ; ಸಂಕರವ್ಯತಿಕರ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಂವಿದಃ; ಯಥಾ ಹಿ ಚಿತ್ರಪಟ್ಯಾಮತಿವಾಹಿತಾನಾಮನುಪಸ್ಥಿತಾನಾಂ ವರ್ತಮಾನಾನಾಂ ಚ ವಸ್ತೂನಾಮಾಲೇಖ್ಯಾಕಾರಾಃ ಸಾಕ್ಷಾದೇಕಕ್ಷಣ ಏವಾವಭಾಸಂತೇ, ತಥಾ ಸಂವಿದ್ಭಿತ್ತಾವಪಿ । - ಕಿಂಚ ಸರ್ವಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾಣಾಂ ತಾದಾತ್ವಿಕತ್ವಾವಿರೋಧಾತ್ ; ಯಥಾ ಹಿ ಪ್ರಧ್ವಸ್ತಾನಾಮನುದಿತಾನಾಂ ಚ ವಸ್ತೂನಾಮಾಲೇಖ್ಯಾಕಾರಾ ವರ್ತಮಾನಾ ಏವ, ತಥಾತೀತಾನಾಮನಾಗತಾನಾಂ ಚ ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾ ವರ್ತಮಾನಾ ಏವ ಭವಂತಿ ।

ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವ ಹಾಗೆ, ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ಞಾನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. (ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಂತೆ ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದು) ಇದು ಅಯುಕ್ತವಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ -

೧) ಕಣ್ಣರಿಕೆಯೊಡನೆ ಅದರ (ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ - ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ ಅದರೊಡನೆ) ಅವಿರೋಧವಿದೆ. (ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ) ಛದ್ಮಸ್ಥನಿಗೂ ಹೇಗೆ ವರ್ತಮಾನ ವಸ್ತುವಿನ ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಜ್ಞಾನವು ಅದರ ಆಕಾರದ ಅವಲಂಬನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಭೂತ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದ ವಸ್ತುವಿನ ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನವು ಅದರ ಆಕಾರದ ಅವಲಂಬನ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೨) ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಚಿತ್ರಪಟದ ಸಮಾನವಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಚಿತ್ರಪಟದಲ್ಲಿ ಅತೀತ, ಅನಾಗತ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ವಸ್ತುಗಳ [೧]ಆಲೇಖ್ಯಾಕಾರಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ ರೂಪದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ (ಜ್ಞಾನಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನಪಟದಲ್ಲಿ) ಕೂಡ ಅತೀತ, ಅನಾಗತ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ.

೩) ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ತಾತ್ಕಾಲಿಕತೆಯು (ವರ್ತಮಾನತೆ, ಸಾಂಪ್ರತಿಕತೆ) ಅವಿರುದ್ಧವಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನ ವಸ್ತುಗಳ ಆಲೇಖ್ಯಾಕಾರಗಳು ವರ್ತಮಾನವೂ ಇವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅತೀತ ಮತ್ತು ಅನಾಗತ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ವರ್ತಮಾನವೂ ಇವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಯುಗಪದ್ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನವು ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ-ಅಲ್ಪಜ್ಞ ಜೀವನ ಜ್ಞಾನವೂ ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನ ವಸ್ತುಗಳ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ, ಊಹೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ, ತದಾಕಾರವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೂ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ ; ಎಂದಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವು ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೇಕೆ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ? ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೇ ಹೀಗಿದೆ. ಅದು ಚಿತ್ರಪಟದ ಹಾಗೆ ಅತೀತ ಮತ್ತು ಅನಾಗತ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಮತ್ತು ಆಲೇಖ್ಯತ್ವ ಶಕ್ತಿಯ ಹಾಗೆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜ್ಞೇಯತ್ವಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಅತೀತ ಮತ್ತು ಅನಾಗತ ಪರ್ಯಾಯಗಳೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜ್ಞೇಯರೂಪವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ

---

೧ ಆಲೇಖ್ಯ = ಆಲೇಖನಯೋಗ್ಯ ; ಚಿತ್ರಿತ ಮಾಡಲುಯೋಗ್ಯ.

ಅಥಾಸದ್ಭೂತ ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಕಥಂಚಿತ್ಸದ್ಭೂತತ್ವಂ ವಿದಧಾತಿ-

ಜೇ ಣೇವ ಹಿ ಸಂಜಾಯಾ ಜೇ ಖಲು ಣಟ್ಠಾ ಭವೀಯ ಪಜ್ಜಾಯಾ ।
ತೇ ಹೋಂತಿ ಅಸಬ್ಭೂದಾ ಪಜ್ಜಾಯಾ ಣಾಣಪಚ್ಚಕ್ಖಾ ॥೩೮॥

ಯೇ ನೈವ ಹಿ ಸಂಜಾತಾ ಯೇ ಖಲು ನಷ್ಟಾ ಭೂತ್ವಾ ಪರ್ಯಾಯಾಃ ।
ತೇ ಭವಂತಿ ಅಸದ್ಭೂತಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾ ಜ್ಞಾನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಃ ॥೩೮॥

ಯೇ ಖಲು ನಾದ್ಯಾಪಿ ಸಂಭೂತಿಮನುಭವಂತಿ, ಯೇ ಚಾತ್ಮಲಾಭಮನುಭೂಯ ವಿಲಯಮುಪಗತಾಸ್ತೇ ಕಿಲಾಸದ್ಭೂತಾ ಅಪಿ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಪ್ರತಿ ನಿಯತತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಾಮನುಭವಂತಃ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭೋತ್ಕೀರ್ಣ-ಭೂತಭಾವಿದೇವವದಪ್ರಕಂಪಾರ್ಪಿತಸ್ವರೂಪಾಃ ಸದ್ಭೂತಾ ಏವ ಭವಂತಿ ।

ಆತ್ಮನ ಅದ್ಭುತ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅದ್ಭುತ ಜ್ಞೇಯತ್ವಶಕ್ತಿಯ ಕಾರಣ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೂರುಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾಸವಾಗುವುದು ಅವಿರುದ್ಧವಿದೆ.

ಈಗ ಅವಿದ್ಯಮಾನ ಪರ್ಯಾಯಗಳ (ಕೂಡ) ಕಥಂಚಿತ್ (ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ, ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ವಿದ್ಯಮಾನತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೩೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೇ ಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಹಿ]** ನಿಜವಾಗಿ **[ಣೇವ ಸಂಜಾಯಾ]** ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು **[ಜೇ]** ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಖಲು]** ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ **[ಭವೀಯ ಣಟ್ಠಾ]** ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ **[ತೇ]** ಆ **[ಅಸಬ್ಭೂದಾ ಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಅವಿದ್ಯಮಾನ ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಣಾಣ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾ ಹೋಂತಿ]** ಜ್ಞಾನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವವು (ಪರ್ಯಾಯಗಳು) ಇದುವರೆಗೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗಿಹೋಗಿವೆ, ಅವು (ಪರ್ಯಾಯಗಳು) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅವಿದ್ಯಮಾನವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಜ್ಞಾನದ ಕುರಿತು ನಿಯತವಿರುವುದರಿಂದ (ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ-ಸ್ಥಿರ-ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುದರಿಂದ) ಜ್ಞಾನ [೧]ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ , ಪಾಷಾಣ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೀರ್ಣಭೂತ ಮತ್ತು ಭಾವೀ ದೇವರುಗಳ

ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯನಿಜದಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ ಮೇಣಾವವು ಪುಟ್ಟಿನಷ್ಟವಾಗಿವೆ ।
ಅವೆಲ್ಲ ಅಸದ್ಭೂತ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಕೂಡ ಜ್ಞಾನದಲಿ ತಾನೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿವೆ ॥೩೮॥

---

೧ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ = ಅಕ್ಷದ ಪ್ರತಿ ; ಅಕ್ಷದ ಸಮ್ಮುಖ ; ಅಕ್ಷದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ; ಅಕ್ಷದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿರುವಂಥ. (ಅಕ್ಷ = ಜ್ಞಾನ; ಆತ್ಮ.)

ಅಥೈತದೇವಾಸದ್ಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ ದೃಢಯತಿ-

ಜದಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖಮಜಾದಂ ಪಜ್ಜಾಯಂ ಪಲಯಿದಂ ಚ ಣಾಣಸ್ಸ ।
ಣ ಹವದಿ ವಾ ತಂ ಣಾಣಂ ದಿವ್ವಂ ತಿ ಹಿ ಕೇ ಪರೂವೇಂತಿ ॥೩೯॥

ಯದಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋಽಜಾತಃ ಪರ್ಯಾಯಃ ಪ್ರಲಯಿತಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ।
ನ ಭವತಿ ವಾ ತತ್ ಜ್ಞಾನಂ ದಿವ್ಯಮಿತಿ ಹಿ ಕೇ ಪ್ರರೂಪಯಂತಿ ॥೩೯॥

ಯದಿ ಖಲ್ವಸಂಭಾವಿತಭಾವಂ ಸಂಭಾವಿತಭಾವಂ ಚ ಪರ್ಯಾಯಜಾತಮಪ್ರತಿಘವಿಜೃಂಭಿತಾ-ಖಂಡಿತಪ್ರತಾಪಪ್ರಭುಶಕ್ತಿತಯಾ ಪ್ರಸಭೇನೈವ ನಿತಾಂತಮಾಕ್ರಮ್ಯಾಕ್ರಮಸಮರ್ಪಿತಸ್ವರೂಪಸರ್ವಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರತಿನಿಯತಂ ಜ್ಞಾನಂ ನ ಕರೋತಿ, ತದಾ ತಸ್ಯ ಕುತಸ್ತನೀ ದಿವ್ಯತಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಅತಃಕಾಷ್ಠಾ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ- ಸ್ಯಸರ್ವಮೇತದುಪಪನ್ನಮ್ ।

(ತೀರ್ಥಂಕರ ದೇವರುಗಳ) ಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಕಂಪವಾಗಿ (ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ) ಅರ್ಪಣಮಾಡುತ್ತ (ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು) ವಿದ್ಯಮಾನವೇ ಇವೆ.

ಈಗ ಇವೇ ಅವಿದ್ಯಮಾನ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೩೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜದಿ ವಾ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಅಜಾದಂ ಪಜ್ಜಾಯಂ)** ಅನುತ್ಪನ್ನ ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ಪಲಯಿದಂ]** ನಷ್ಟ ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಣಾಣಸ್ಸ]** ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ (ಕೇವಲಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ) **[ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಣ ಹವದಿ]** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ **[ತಂ ಣಾಣಂ]** ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು **[ದಿವ್ವಂ ತಿ ಹಿ]** 'ದಿವ್ಯ' ವೆಂದು **[ಕೇಪರೂವೇಂತಿ]** ಯಾರು ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡಿಯಾರು ?

ಟೀಕೆ :- ಯಾವುದು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ ಇಂಥ (ಅನುತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ನಷ್ಟ) ಪರ್ಯಾಯ ಮಾತ್ರವನ್ನು ಒಂದುವೇಳೆ ಜ್ಞಾನವು ತನ್ನ ನಿರ್ವಿಘ್ನ ವಿಕಸಿತ, ಅಖಂಡಿತ ಪ್ರತಾಪಯುಕ್ತ ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಯಿಂದ (ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ) ಬಲವಂತವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದರೆ (ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿದರೆ) ಮತ್ತು ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅಕ್ರಮದಿಂದ ಅರ್ಪಣ ಮಾಡಿದರೆ (ಒಟ್ಟಿಗೇ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬಂದರೆ) ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವನ್ನು ತನ್ನ ಕುರಿತು ನಿಯತ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ (ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ) ಆ ಜ್ಞಾನದ ದಿವ್ಯತೆಯೇನಿದೆ ? ಇದರಿಂದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. (ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.)

ಅನುತ್ಪನ್ನ ಮೇಣ್ ವಿನಷ್ಟ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಜ್ಞಾನಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರಾ ।
ಜ್ಞಾನವನು ಇದು 'ದಿವ್ಯವಿದೆ'ಯೆಂದು ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡುವರು ಯಾರು ತಾನೆ ॥೩೯॥

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ ಪ್ರಲೀನಮನುತ್ಪನ್ನಂ ಚ ಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯಮಿತಿ ವಿತರ್ಕಯತಿ-

ಅತ್ಥಂ ಅಕ್ಖಣಿವದಿದಂ ಈಹಾಪುವ್ವೇಹಿಂ ಜೇ ವಿಜಾಣಂತಿ ।
ತೇಸಿಂ ಪರೋಕ್ಖಭೂದಂ ಣಾದುಮಸಕ್ಕಂ ತಿ ಪಣ್ಣತ್ತಂ ॥೪೦॥

ಅರ್ಥಮಕ್ಷನಿಪತಿತಮೀಹಾಪೂರ್ವೈರ್ಯೇ ವಿಜಾನಂತಿ ।
ತೇಷಾಂ ಪರೋಕ್ಷಭೂತಂ ಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಮ್ ॥೪೦॥

ಯೇ ಖಲು ವಿಷಯವಿಷಯಿಸನ್ನಿಪಾತಲಕ್ಷಣಮಿಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಸನ್ನಿಕರ್ಷಮಧಿಗಮ್ಯ ಕ್ರಮೋಪಜಾಯಮಾನೇನೇಹಾದಿಕಪ್ರಕ್ರಮೇಣ ಪರಿಚ್ಛಿಂದಂತಿ, ತೇ ಕಿಲಾತಿವಾಹಿತಸ್ವಾಸ್ತಿತ್ವಕಾಲಮನುಪಸ್ಥಿತಸ್ವಾಸ್ತಿತ್ವಕಾಲಂ ವಾ ಯಥೋದಿತಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಾಹಕಸಂಬಂಧಸ್ಯಾಸಂಭವತಃ ಪರಿಚ್ಛೇತ್ತುಂ ನ ಶಕ್ನುವಂತಿ ।

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅನಂತ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ದಿವ್ಯತೆಯೇನೆಂದರೆ-ಅದು ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮಸ್ತ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು (ಅತೀತ ಮತ್ತು ಅನಾಗತ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ) ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿ ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವೂ ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು-ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ)- ಎಂದು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೪೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ:- **[ಜೇ]** ಯಾರು **[ಅಕ್ಕಣಿವದಿದಂ)** ಅಕ್ಷಪತಿತ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗೋಚರ **[ಅತ್ಥಂ]** ಪದಾರ್ಥವನ್ನು **[ಈಹಾಪುವ್ವೇಹಿಂ]** ಈಹಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ **[ವಿಜಾಣಂತಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ **[ತೇಸಿಂ]** ಅವರ ಸಲುವಾಗಿ **[ಪರೋಕ್ಖಭೂದಂ]** [೧]ಪರೋಕ್ಷಭೂತಪದಾರ್ಥವನ್ನು **[ಣಾದುಮಸಕ್ಕಂ]** ತಿಳಿಯುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ **[ತಿ ಪಣ್ಣತ್ತಂ]** - ಎಂದು ಸರ್ವಜ್ಞದೇವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ವಿಷಯ ಮತ್ತು ವಿಷಯಿಯ [೨]ಸನ್ನಿಪಾತವು ಲಕ್ಷಣ (ಸ್ವರೂಪ) ವಿರುವಂಥ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥದ [೩]ಸನ್ನಿ ಕರ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದು ಯಾರು ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಈಹಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಯಾವುದರ ಸ್ವ-ಅಸ್ತಿತ್ವಕಾಲವು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದರ ಸ್ವ-ಅಸ್ತಿತ್ವಕಾಲವು

ಯಾರು ಅಕ್ಷಪತಿತ ಪದಾರ್ಥವನು ಈಹಾದಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿವರು ।
ಪರೋಕ್ಷ ಪದಾರ್ಥವನು ತಿಳಿವುದು ಅವರಿಗೆ ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ಪೇಳಿಹರು ॥೪೦॥

---

೧ ಪರೋಕ್ಷ = ಅಕ್ಷದಿಂದ ಪರ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷದಿಂದ ದೂರವಿರುವಂಥದು ; ಇಂದ್ರಿಯ ಅಗೋಚರ.
೨ ಸನ್ನಿಪಾತ = ಮಿಶ್ರಣ ; ಸಂಬಂಧವಾಗುವುದು ಅದು. ೩ ಸನ್ನಿಕರ್ಷ = ಸಂಬಂಧ ; ಸಾಮೀಪ್ಯತೆ.

ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ ತು ಯದ್ಯದುಚ್ಯತೇ ತತ್ತತ್ಸಂಭವತೀತಿ ಸಂಭಾವಯತಿ –

ಅಪದೇಸಂ ಸಪದೇಸಂ ಮುತ್ತಮಮುತ್ತಂ ಚ ಪಜ್ಜಯಮಜಾದಂ ।
ಪಲಯಂ ಗದಂ ಚ ಜಾಣದಿ ತಂ ಣಾಣಮದಿಂದಿಯಂ ಭಣಿಯಂ ॥೪೧॥

ಅಪ್ರದೇಶಂ ಸಪ್ರದೇಶಂ ಮೂರ್ತಮಮೂರ್ತಂ ಚ ಪರ್ಯಾಯಮಜಾತಮ್ ।
ಪ್ರಲಯಂ ಗತಂ ಚ ಜಾನಾತಿ ತಜ್ಜ್ಞಾನಮತೀಂದ್ರಿಯಂ ಭಣಿತಮ್ ॥೪೧॥

ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ನಾಮ ಉಪದೇಶಾಂತಃಕರಣೇಂದ್ರಿಯಾದೀನಿ ವಿರೂಪಕಾರಣತ್ವೇನೋಪಲಬ್ಧಿ-ಸಂಸ್ಕಾರಾದೀನ್ ಅಂತರಂಗಸ್ವರೂಪಕಾರಣತ್ವೇನೋಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತತೇ; ಪ್ರವರ್ತಮಾನಂ ಚ ಸಪ್ರದೇಶಮೇವಾಧ್ಯವಸ್ಯತಿಸ್ಥೂಲೋಪಲಂಭಕತ್ವಾನ್ನಾಪ್ರದೇಶಮ್; ಮೂರ್ತಮೇವಾವಗಚ್ಛತಿ ತಥಾ-

---

ಉಪಸ್ಥಿತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು (ಎಂದರೆ ಅತೀತ ಮತ್ತು ಅನಾಗತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು) ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ (ಅತೀತ-ಅನಾಗತ ಪದಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ) ಯಥೋಕ್ತ ಲಕ್ಷಣವು (ಯಥೋಕ್ತ ಸ್ವರೂಪ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ) [೧]ಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಾಹಕ ಸಂಬಂಧದ ಅಸಂಭವವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಇಂದ್ರಿಯಗಳೊಡನೆ ಪದಾರ್ಥದ (ಎಂದರೆ ವಿಷಯಿಯ ಜೊತೆ ವಿಷಯದ) ಸನ್ನಿಕರ್ಷ ಸಂಬಂಧ ವಿದ್ದಾಗಲೇ (ಅವಗ್ರಹ-ಈಹಾ-ಅವಾಯ-ಧಾರಣಾರೂಪ ಕ್ರಮದಿಂದ) ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಹೀನವಿದೆ, ಹೇಯವಿದೆ.

ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನದ ಕುರಿತು ಯಾವ-ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು (ಎಲ್ಲವು) ಸಂಭವವಿದೆ ಯೆಂದು ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೪೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ:- [ಅಪದೇಸಂ] ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಅಪ್ರದೇಶವನ್ನು , **[ಸಪದೇಸಂ]** ಸಪ್ರದೇಶವನ್ನು **[ಮುತ್ತಂ]** ಮೂರ್ತವನ್ನು , **[ಅಮುತ್ತಂ ಚ]** ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತವನ್ನು , **[ಅಜಾದಂ]** ಹಾಗೂ ಅನುತ್ಪನ್ನ **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ಪಲಯಂ ಗದಂ]** ನಷ್ಟ **[ಪಜ್ಜಯಂ]** ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು **[ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ **[ತಂಣಾಣಂ]** ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು **[ಅದಿಂದಿಯಂ]** ಅತೀಂದ್ರಿಯವೆಂದು **[ಭಣಿಯಂ]** ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನವು ಅಪ್ರದೇಶವನು ಸಪ್ರದೇಶವನು ಮೂರ್ತಮೇಣಮೂರ್ತವನು ಮತ್ತೆ ।
ಅನುತ್ಪನ್ನ-ನಷ್ಟ ಪರ್ಯಾಯವ ತಿಳಿವುದದನು ಅತೀಂದ್ರಿಯವೆಂದು ಪೇಳಿದೆ ॥೪೧॥

---

೧ ಇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರ ಪದಾರ್ಥವು ಗ್ರಾಹ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಗ್ರಾಹಕವಿವೆ.

ವಿಧವಿಷಯನಿಬಂಧನಸದ್ಭಾವಾನ್ನಾಮೂರ್ತಮ್; ವರ್ತಮಾನಮೇವ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ ವಿಷಯವಿಷಯಿ-ಸನ್ನಿಪಾತಸದ್ಭಾವಾನ್ನ ತು ವೃತ್ತಂ ವೃತ್ಸ್ಯಚ್ಚ । ಯತ್ತು ಪುನರನಾವರಣಮತೀಂದ್ರಿಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ತಸ್ಯ ಸಮಿದ್ಧಧೂಮಧ್ವಜಸ್ಯೇವಾನೇಕಪ್ರಕಾರತಾಲಿಂಗಿತಂ ದಾಹ್ಯಂ ದಾಹ್ಯತಾನತಿಕ್ರಮಾದ್ದಾಹ್ಯಮೇವ ಯಥಾ ಯಥಾತ್ಮನಃ ಅಪ್ರದೇಶಂ ಸಪ್ರದೇಶಂ ಮೂರ್ತಮಮೂರ್ತಮಜಾತಮತಿವಾಹಿತಂ ಚ ಪರ್ಯಾಯಜಾತಂ ಜ್ಞೇಯತಾನತಿಕ್ರಮಾತ್ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಮೇವ ಭವತೀತ ।

ಅಥ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಪರಿಣಮನಲಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಿಯಾ ಜ್ಞಾನಾನ್ನ ಭವತೀತಿ ಶ್ರದ್ದಧಾತಿ -

ಪರಿಣಮದಿ ಣೇಯಮಟ್ಠಂ ಣಾದಾ ಜದಿ ಣೇವ ಖಾಇಗಂ ತಸ್ಸ ।
ಣಾಣಂ ತಿ ತಂ ಜಿಣಿಂದಾ ಖವಯಂತಂ ಕಮ್ಮಮೇವುತ್ತಾ ॥೪೨॥

ಟೀಕೆ :- ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಉಪದೇಶ, ಅಂತಃಕರಣ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು [1]ವಿರೂಪ ಕಾರಣತೆಯಿಂದ (ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ) ಮತ್ತು ಉಪಲಬ್ಧಿ (ಕ್ಷಯೋಪಶಮ),ಸಂಸ್ಕಾರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಅಂತರಂಗ ಸ್ವರೂಪ-ಕಾರಣತೆಯಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಅದು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತ ಸಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ಥೂಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥದ್ದಿದೆ, ಅಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ , (ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥದ್ದಿಲ್ಲ); ಅದು ಮೂರ್ತವನ್ನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಹಾಗೆ (ಮೂರ್ತಿಕ) ವಿಷಯದೊಡನೆ ಅದರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ, ಅದು ಅಮೂರ್ತವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ (ಏಕೆಂದರೆ ಅಮೂರ್ತಿಕ ವಿಷಯದೊಡದೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ) ಅದು ವರ್ತಮಾನವನ್ನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ವಿಷಯ-ವಿಷಯಿಯ ಸನ್ನಿಪಾತದ ಸದ್ಭಾವವಿದೆ, ಅದು ಪ್ರವರ್ತಿತವಾಗಿ ಹೋದುದನ್ನು ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತ-ವಾಗುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ (ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಕರ್ಷದ ಅಭಾವವಿದೆ).

ಆದರೆ ಯಾವ ಅನಾವರಣ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಅದಕ್ಕಂತೂ ತನ್ನ ಅಪ್ರದೇಶ, ಸಪ್ರದೇಶ, ಮೂರ್ತ ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತ (ಪದಾರ್ಥ ಮಾತ್ರ) ಅಲ್ಲದೆ ಅನುತ್ಪನ್ನ ಹಾಗೂ ವ್ಯತೀತಪರ್ಯಾಯ ಮಾತ್ರ, ಜ್ಞೇಯತನವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸ ದಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞೇಯವೇ ಇದೆ. ಹೇಗೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿತ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸೌದೆಯು, ದಾಹ್ಯತೆಯ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ದಾಹ್ಯವೇ ಇದೆ. (ಹೇಗೆ ಪ್ರದೀಪ್ತ ಅಗ್ನಿಯು ದಾಹ್ಯಮಾತ್ರವನ್ನು - ಸೌದೆ ಮಾತ್ರವನ್ನು-ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ನಿರಾವರಣ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞೇಯ ಮಾತ್ರವನ್ನು - ದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾತ್ರವನ್ನು - ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.)

ಯಾವ ಜ್ಞೇಯಮರ್ಥರೂಪ ಪರಿಣಮಿಪ ಜ್ಞಾತಾನಿಗೆ ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನವಾಗದು ।
ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮವನೆ ಅನುಭವಿಸುವವನೆಂದು ಜಿನದೇವ ಪೇಳಿಹರು ॥೪೨॥

---

೧ ವಿರೂಪ = ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ (ಉಪದೇಶ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪೌದ್ಗಲಿಕವಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ರೂಪು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಭಿನ್ನವಿದೆ. ಅವು ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗ ಕಾರಣವಿವೆ.

ಪರಿಣಮತಿ ಜ್ಞೇಯಮರ್ಥಂ ಜ್ಞಾತಾ ಯದಿ ನೈವ ಕ್ಷಾಯಿಕಂ ತಸ್ಯ ।
ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ತಂ ಜಿನೇಂದ್ರಾಃ ಕ್ಷಪಯಂತಂ ಕರ್ಮೈವೋಕ್ತವಂತಃ ॥೪೨॥

ಪರಿಚ್ಛೇತ್ತಾ ಹಿ ಯತ್ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಮರ್ಥಂ ಪರಿಣಮತಿ ತನ್ನ ತಸ್ಯ ಸಕಲಕರ್ಮಕಕ್ಷಕ್ಷಯ ಪ್ರವೃತ್ತ-ಸ್ವಾಭಾವಿಕಪರಿಚ್ಛೇದನಿದಾನಮಥವಾ ಜ್ಞಾನಮೇವ ನಾಸ್ತಿ ತಸ್ಯ; ಯತಃ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಪರಿಣತಿದ್ವಾರೇಣ ಮೃಗತೃಷ್ಣಾಂಭೋಭಾರಸಂಭಾವನಾಕರಣಮಾನಸಃ ಸುದುಃಸಹಂ ಕರ್ಮಭಾರಮೇವೋಪಭುಂಜಾನಃ ಸ ಜಿನೇಂದ್ರೈರುದ್ಗೀತಃ ।

ಅಥ ಕುತಸ್ತರ್ಹಿ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಪರಿಣಮನಲಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಿಯಾ ತತ್ಫಲಂ ಚ ಭವತೀತಿ ವಿವೇಚಯತಿ -

ಉದಯಗದಾ ಕಮ್ಮಂಸಾ ಜಿಣವರವಸಹೇಹಿಂ ಣಿಯದಿಣಾ ಭಣಿಯಾ ।
ತೇಸು ವಿಮೂಢೋ ರತ್ತೋ ದುಟ್ಠೋ ವಾ ಬಂಧಮಣುಭವದಿ ॥೪೩॥

ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥರೂಪವಾದ ಪರಿಣಮನವು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ (ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಪರಿಣಮನ ಸ್ವರೂಪವಾದ) ಕ್ರಿಯೆಯು ಜ್ಞಾನದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೀಗ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೪೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಣಾದಾ] ಜ್ಞಾತಾನು **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಣೇಯಮಟ್ಠಂ]** ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥರೂಪವಾಗಿ **[ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ **[ತಸ್ಸ]** ಅವನಿಗೆ **[ಖಾಇಗಂ ಣಾಣಂ]** ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನವು **[ಣೇವ ತಿ]** ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. **[ಜಿಣಿಂದಾ]** ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರು **[ತಂ]** ಅವನಿಗೆ **[ಕಮ್ಮಮೇವ]** ಕರ್ಮವನ್ನೇ **[ಖವಯಂತಂ]** ಅನುಭವ ಮಾಡುವಂಥವನೆಂದು **[ಉತ್ತಾ]** ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞಾತಾನು ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಕಲ ಕರ್ಮವನದ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ(ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನ)ವಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಮೃಗತೃಷ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಲ ಸಮೂಹದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವ ಭಾವನೆಯುಳ್ಳ ಅವನು (ಆತ್ಮನು) ಅತ್ಯಂತ ದುಃಸಹವಾದ ಕರ್ಮಭಾರವನ್ನೇ ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಎಂದರೆ 'ಇದು ಹಸಿರು ಇದೆ, ಇದು ಹಳದಿ ಇದೆ'-ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಕಲ್ಪರೂಪದಿಂದ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದಿದೆ, ಜ್ಞಾನವನ್ನಲ್ಲ. ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸಹಜಾನಂದದಲ್ಲಿ ಲೀನನಿದ್ದು ಸಹಜರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದೇ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ; ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು-ಅವುಗಳ ಸನ್ಮುಖ ವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು ಅದು ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ.

ಉದಯಗತಕರ್ಮಾಂಶ ನಿಯಮದಿಂ ಸಂಸಾರಿಗಿವೆಯೆಂದು ಜಿನರು ಪೇಳ್ದರು ।
ಆದರಾ ಕರ್ಮಾಂಶಗಳೊಳು ಮೋಹಿರಾಗಿದ್ವೇಷಿಯಾಗಿ ಬಂಧಮನುಭವಿಪುದು ॥೪೩॥

ಉದಯಗತಾಃ ಕರ್ಮಾಂಶಾ ಜಿನವರವೃಷಭೈಃ ನಿಯತ್ಯಾ ಭಣಿತಾಃ ।
ತೇಷು ವಿಮೂಢೋ ರಕ್ತೋ ದುಷ್ಟೋ ವಾ ಬಂಧಮನುಭವತಿ ॥೪೩॥

ಸಂಸಾರಿಣೋ ಹಿ ನಿಯಮೇನ ತಾವದುದಯಗತಾಃ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಾಂಶಾಃ ಸಂತ್ಯೇವ । ಅಥ ಸ ಸತ್ಸು ತೇಷು ಸಂಚೇತಯಮಾನೋ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಪರಿಣತತ್ವಾತ್ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಪರಿಣಮನಲಕ್ಷಣಯಾ ಕ್ರಿಯಯಾ ಯುಜ್ಯತೇ । ತತ ಏವ ಚ ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತಂ ಬಂಧಮನುಭವತಿ । ಅತೋ ಮೋಹೋದಯಾತ್ ಕ್ರಿಯಾಕ್ರಿಯಾಫಲೇ, ನ ತು ಜ್ಞಾನಾತ್ ।

(ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗಿದ್ದರೆ) ಮತ್ತೆ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥರೂಪ ಪರಿಣಮನವು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ (ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಪರಿಣಮನ ಸ್ವರೂಪ) ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಫಲವು ಎಲ್ಲಿಂದ (ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನೀಗ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೪೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಉದಯಗದಾ ಕಮ್ಮಂಸಾ] (ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನಿಗೆ) ಉದಯಪ್ರಾಪ್ತ ಕರ್ಮಾಂಶಗಳನ್ನು (ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ ಮೊದಲಾದ ಪುದ್ಗಲ ಕರ್ಮದ ಭೇದಗಳನ್ನು) **[ಜಿಣವರವಸಹೇಹಿಂ]** ಜಿನವರ ವೃಷಭರು **[ಣಿಯದಿಣಾ]** ನಿಯಮದಿಂದ **[ಭಣಿಯಾ]** ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. **[ತೇಸು]** ಜೀವನು ಆ ಕರ್ಮಾಂಶಗಳಿದ್ದ ಮೇಲೆ **[ವಿಮೂಢೋ ರತ್ತೋ ದುಟ್ಠೋ ವಾ]** ಮೋಹಿ, ರಾಗಿ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷಿಯಾಗುತ್ತ **[ಬಂಧಮಣುಭವದಿ]** ಬಂಧದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಮೊದಲಂತೂ ಸಂಸಾರಿಗೆ ನಿಯಮದಿಂದ ಉದಯಗತ ಪುದ್ಗಲ ಕರ್ಮಾಂಶಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಈಗ ಆ ಸಂಸಾರಿಯು ಆ ಉದಯಗತ ಕರ್ಮಾಂಶಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಚೇತಿಸುತ್ತ-ತಿಳಿಯುತ್ತ-ಅನುಭವಮಾಡುತ್ತ, ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಾಗುವುದರಿಂದ ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮನಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ (ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಪರಿಣಮನಸ್ವರೂಪ) ಕ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲರೂಪವಾದ ಬಂಧದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮೋಹದ ಉದಯದಿಂದಲೇ (ಮೋಹದ ಉದಯದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ) ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ, ಜ್ಞಾನದಿಂದಿಲ್ಲ. (ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ ಃ- ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯವಿದೆ, ಆದರೆ ಆ ಉದಯವು ಬಂಧದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಜೀವನು ಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತಕವಾದ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಿ-ದ್ವೇಷಿ-ಮೋಹಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಿದರೆ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ, ಉದಯಪ್ರಾಪ್ತ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಗಳು ಅಥವಾ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ದೇಹಾದಿಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು, ಬಂಧದ ಕಾರಣವು ಕೇವಲ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹ ಭಾವಗಳಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಭಾವಗಳು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲವನ್ನು (ಬಂಧವನ್ನು) ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಗ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥ ಕೇವಲಿನಾಂ ಕ್ರಿಯಾಪಿ ಕ್ರಿಯಾಫಲಂ ನ ಸಾಧಯತೀತ್ಯನುಶಾಸ್ತಿ --

ಠಾಣಣಿಸೇಜ್ಜವಿಹಾರಾ ಧಮ್ಮುವದೇಸೋ ಯ ಣಿಯದಯೋ ತೇಸಿಂ ।
ಅರಹಂತಾಣಂ ಕಾಲೇ ಮಾಯಾಚಾರೋ ವ್ವ ಇತ್ಥೀಣಂ ॥೪೪॥

ಸ್ಥಾನನಿಷದ್ಯಾವಿಹಾರಾ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಶ್ಚ ನಿಯತಯಸ್ತೇಷಾಮ್ ।
ಅರ್ಹತಾಂ ಕಾಲೇ ಮಾಯಾಚಾರ ಇವ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮ್ ॥೪೪॥

ಯಥಾ ಹಿ ಮಹಿಲಾನಾಂ ಪ್ರಯತ್ನಮಂತರೇಣಾಪಿ ತಥಾವಿಧಯೋಗ್ಯತಾಸದ್ಭಾವಾತ್ ಸ್ವಭಾವಭೂತ ಏವ ಮಾಯೋಪಗುಂಠನಾಗುಂಠಿತೋ ವ್ಯವಹಾರಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ, ತಥಾ ಹಿ ಕೇವಲಿನಾಂ ಪ್ರಯತ್ನಮಂತರೇಣಾಪಿ ತಥಾವಿಧಯೋಗ್ಯತಾಸದ್ಭಾವಾತ್ ಸ್ಥಾನಮಾಸನಂ ವಿಹರಣಂ ಧರ್ಮದೇಶನಾ ಚ ಸ್ವಭಾವಭೂತಾ ಏವ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ। ಅಪಿ ಚಾವಿರುದ್ಧಮೇತದಂಭೋಧರದೃಷ್ಟಾಂತಾತ್ । ಯಥಾ ಖಲ್ವಂಭೋಧರಾಕಾರಪರಿಣತಾನಾಂ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಗಮನಮವಸ್ಥಾನಂ ಗರ್ಜನಮಂಬುವರ್ಷಂ ಚ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನಮಂತರೇಣಾಪಿ ದೃಶ್ಯಂತೇ, ತಥಾ ಕೇವಲಿನಾಂ ಸ್ಥಾನಾದಯೋಽಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕಾ ಏವ ದೃಶ್ಯಂತೇ। ಅತೋಽಮೀ ಸ್ಥಾನಾದಯೋ ಮೋಹೋದಯ- ಪೂರ್ವಕತ್ವಾಭಾವಾತ್ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಾ ಅಪಿ ಕೇವಲಿನಾಂ ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತಬಂಧಸಾಧನಾನಿ ನ ಭವಂತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೪೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ತೇಸಿಂ ಅರಹಂತಾಣಂ] ಆ ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರಿಗೆ **[ಕಾಲೇ]** ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ಠಾಣಣಿಸೇಜ್ಜವಿಹಾರಾ]** ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ವಿಹಾರ ಮಾಡುವುದು **[ಧಮ್ಮುವದೇಸೋ ಯ]** ಮತ್ತು ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಕೊಡುವುದು **[ಇತ್ಥೀಣಂ ಮಾಯಾಚಾರೋ ವ್ವ]** ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾಯಾಚಾರದ ಹಾಗೆ **[ಣಿಯದಯೋ]** ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ-ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ-ಆಗುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ, ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾಗಿಯೇ ಮಾಯೆಯ ಮುಚ್ಚಳದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯವಹಾರವು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ (-ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ವಿಹಾರ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಕೊಡುವುದು ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾಗಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಇದು (ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ ವಿಹಾರಾದಿಗಳಾಗುವುದು) ಮೋಡದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಅವಿರುದ್ಧವಿದೆ. ಹೇಗೆ ಮೋಡದ ಆಕಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಗಮನ, ಸ್ಥಿರತೆ, ಗರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ಜಲವೃಷ್ಟಿಯು ಪುರುಷ-ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ನಿಂತು

ನಿಂತಿರ್ಪುದು ಕುಳ್ಳಿರ್ಪುದು ವಿಹರಿಪುದು ಮೇಣ್ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮರಹಂತರಿಗೆ ।
ಇಂತಿವು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾಯಾಚಾರದಂತಾ ಕಾಲದೊಳು ಸಹಜವಾಗಿ ವರ್ತಿಪುವು ॥೪೪॥

ಅಥೈವ ಸತಿ ತೀರ್ಥಕೃತಾಂ ಪುಣ್ಯವಿಪಾಕೋऽಕಿಂಚಿತ್ಕರ ಏವೇತ್ಯವಧಾರಯತಿ --

ಪುಣ್ಣಫಲಾ ಅರಹಂತಾ ತೇಸಿಂ ಕಿರಿಯಾ ಪುಣೋ ಹಿ ಓದಇಯಾ ।
ಮೋಹಾದೀಹಿಂ ವಿರಹಿದಾ ತಮ್ಹಾ ಸಾ ಖಾಇಗ ತ್ತಿ ಮದಾ ॥೪೫॥

ಪುಣ್ಯಫಲಾ ಅರ್ಹಂತಸ್ತೇಷಾಂ ಕ್ರಿಯಾ ಪುನರ್ಹಿ ಔದಯಿಕೀ ।
ಮೋಹಾದಿಭಿಃ ವಿರಹಿತಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಸಾ ಕ್ಷಾಯಿಕೀತಿ ಮತಾ ॥೪೫॥

ಅರ್ಹಂತಃ ಖಲು ಸಕಲಸಮ್ಯಕ್ ಪರಿಪಕ್ವಪುಣ್ಯಕಲ್ಪಪಾದಪಫಲಾ ಏವ ಭವಂತಿ । ಕ್ರಿಯಾ ತು ತೇಷಾಂ ಯಾ ಕಾಚನ ಸಾ ಸರ್ವಾಪಿ ತದುದಯಾನುಭಾವಸಂಭಾವಿತಾತ್ಮಸಂಭೂತಿತಯಾ ಕಿಲೌದಯಿಕ್ಯೇವ। ಅಥೈವಂಭೂತಾಪಿ ಸಾ ಸಮಸ್ತಮಹಾಮೋಹಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತಸ್ಕಂಧಾವಾರಸ್ಯಾತ್ಯಂತಕ್ಷಯೇ ಸಂಭೂತತ್ವಾನ್ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷರೂಪಾಣಾಮುಪರಂಜಕಾನಾಮಭಾವಾಚ್ಚೈತನ್ಯವಿಕಾರಕಾರಣತಾಮ-

---

ಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೊದಲಾದವು ಅಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕವೇ (ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ) ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನಾದಿಕ (ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವ-ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು) ಮೋಹೋದಯಪೂರ್ವಕವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷ (ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಕಾರ) ಇದ್ದರೂ ಕೇವಲಿಭಗವಂತರಿಗೆ ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತ ಬಂಧದ ಸಾಧನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ .

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಸ್ಥಾನ, ಆಸನ ಮತ್ತು ವಿಹಾರ, ಈ ಕಾಯಯೋಗ ಸಂಬಂಧದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರ ಸ್ವರೂಪ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶ-ವಚನಯೋಗ ಸಂಬಂಧದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು-ಅಘಾತಿಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸಹಜವೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಇಚ್ಛೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಮೋಹನೀಯ-ಕರ್ಮದ ಸರ್ವಥಾ ಕ್ಷಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯ ಭೂತವಾದ ಇಚ್ಛೆಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಆಗುವುದು ? ಹೀಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ-ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ-ಇರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಿ-ಭಗವಂತರಿಗಾಗಿ ಆ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಬಂಧದ ಕಾರಣಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ .

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇರುವುದರಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ಪುಣ್ಯದ ವಿಪಾಕವು ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರವೇ ಇದೆ (ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ , ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸ್ವಭಾವದ ಘಾತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ) - ಎಂದು ಈಗ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೪೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅರಹಂತಾ] ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರು **[ಪುಣ್ಣಫಲಾ]** ಪುಣ್ಯಫಲ ಉಳ್ಳವರಿದ್ದಾರೆ **[ಪುಣೋಹಿ]** ಮತ್ತು **[ತೇಸಿಂ ಕಿರಿಯಾ]** ಅವರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು **[ಓದಇಯಾ]** ಔದಯಿಕವಿವೆ; **[ಮೋಹಾದೀಹಿಂ ವಿರಹಿದಾ]** ಮೋಹಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತವಿವೆ **[ತಮ್ಹಾ]** ಅದಕ್ಕಾಗಿ **[ಸಾ]** ಅವರು **[ಖಾಇಗ]** ಕ್ಷಾಯಿಕಿಯೆಂದು **[ತೀ ಮದಾ]** ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಹಂತರು ಪುಣ್ಯಫಲವುಳ್ಳವರು ಮೇಣವರಕ್ರಿಯೆ ಔದಯಿಕಿಯಿವೆ ।
ವಿರಹಿತರಿರ್ಪುದರಿಂ ಮೋಹಾದಿಗಳಿಂದವರು ಕ್ಷಾಯಿಕಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದೆ ॥೪೫॥

ನಾಸಾದಯಂತೀ ನಿತ್ಯಮೌದಯಿಕೀ ಕಾರ್ಯಭೂತಸ್ಯ ಬಂಧಸ್ಯಾಕಾರಣಭೂತತಯಾ ಕಾರ್ಯಭೂತಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾರಣಭೂತತಯಾ ಚ ಕ್ಷಾಯಿಕ್ಯೇವ ಕಥಂ ಹಿ ನಾಮ ನಾನುಮನ್ಯೇತ । ಅಥಾನುಮನ್ಯೇತ ಚೇತ್ತರ್ಹಿ ಕರ್ಮವಿಪಾಕೋಽಪಿ ನ ತೇಷಾಂ ಸ್ವಭಾವವಿಘಾತಾಯ ।

ಅಥ ಕೇವಲಿನಾಮಿವ ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಸ್ವಭಾವವಿಘಾತಾಭಾವಂ ನಿಷೇಧಯತಿ -

ಜದಿ ಸೋ ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ ಣ ಹವದಿ ಆದಾ ಸಯಂ ಸಹಾವೇಣ ।
ಸಂಸಾರೋ ವಿ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ ಸವ್ವೇಸಿಂ ಜೀವಕಾಯಾಣಂ ॥೪೬॥

ಟೀಕೆ :- ನಿಜವಾಗಿ ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಪುಣ್ಯರೂಪ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಸಮಸ್ತ ಫಲಗಳು ಚನ್ನಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾದಂತೆಯೇ ಇವೆ, ಮತ್ತು ಅವರ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವು ಅವರ (ಪುಣ್ಯದ) ಉದಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಔದಯಿಕವೇ ಇವೆ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ (ಪುಣ್ಯದ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುವಂಥವುಗಳು) ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆ ಔದಯಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಹಾಮೋಹರಾಜನ ಸಮಸ್ತ ಸೇನೆಯ ಸರ್ವಥಾ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷರೂಪ [1]ಉಪರಂಜಕಗಳ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಕಾರದ ಕಾರಣವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಭೂತ ಬಂಧದ ಅಕಾರಣಭೂತತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಭೂತ ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣ ಭೂತತೆಯಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕಿಯೆಂದೇಕೆ ಮನ್ನಿಸಬಾರದು? (ಅವಶ್ಯ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು.) ಮತ್ತು ಕ್ಷಾಯಿಕಿಯೆಂದೇ ಮನ್ನಿಸಿದಾಗ ಕರ್ಮ ವಿಪಾಕವೂ (ಕರ್ಮೋದಯವೂ) ಅವರಿಗೆ (ಅರಹಂತರುಗಳಿಗೆ) ಸ್ವಭಾವ ವಿಘಾತದ ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರ ಯಾವ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿ, ವಿಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿವೆ ಅವು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಪ್ರದೇಶ ಪರಿಸ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಪೂರ್ವಬದ್ಧ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಔದಯಿಕಗಳಿವೆ. ಆ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಚೈತನ್ಯ ವಿಕಾರ ರೂಪವಾದ ಭಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ (ಅವರಿಗೆ) ನಿರ್ಮೋಹ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹ ರೂಪ ವಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯವಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ರಾಗದ್ವೇಷ ಮೋಹಗಳ ಅಭಾವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನವೀನ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾರಣರೂಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವು ಪೂರ್ವಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಣರೂಪವಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳ ಉದಯದಿಂದ ಆ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಆ ಕರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ರಸವನ್ನಿತ್ತು ಉದುರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಣಭೂತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರುಗಳ ಈ ಔದಯಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಕ್ಷಾಯಿಕಿಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ

ಒಂದು ವೇಳೆ ಶುಭಯಿಲ್ಲವೆ ಅಶುಭವಾಗದಿದ್ದರಾ ಆತ್ಮಸ್ವಯಂ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ।
ಸಂದ ಸರ್ವಜೀವನಿಕಾಯಕೆ ಸಂಸಾರ ಕೂಡ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ॥೪೬॥

---

೧ ಉಪರಂಜಕಗಳು = ಉಪರಾಗ - ಮಲಿನತೆ ಮಾಡುವಂಥ (ವಿಕಾರಿಭಾವ)

ಯದಿ ಸ ಶುಭೋ ವಾ ಅಶುಭೋ ನ ಭವತಿ ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಯಂ ಸ್ವಭಾವೇನ ।
ಸಂಸಾರೋಽಪಿ ನ ವಿದ್ಯತೇ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಜೀವಕಾಯಾನಾಮ್ ॥೪೬॥

ಯದಿ ಖಲ್ವೇಕಾಂತೇನ ಶುಭಾಶುಭಭಾವಸ್ವಭಾವೇನ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾ ನ ಪರಿಣಮತೇ ತದಾ ಸರ್ವದೈವ ಸರ್ವಥಾ ನಿರ್ವಿಘಾತೇನ ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವವೇನೈವಾವತಿಷ್ಠತೇ । ತಥಾ ಚ ಸರ್ವ ಏವ ಭೂತಗ್ರಾಮಾಃ ಸಮಸ್ತಬಂಧ - ಸಾಧನಶೂನ್ಯತ್ವಾದಾಜವಂಜವಾಭಾವಸ್ವಭಾವತೋ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತತಾಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯೇರನ್ । ತಚ್ಚ ನಾಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ; ಆತ್ಮನಃ ಪರಿಣಾಮಧರ್ಮತ್ವೇನ ಸ್ಫಟಿಕಸ್ಯ ಜಪಾತಾಪಿಚ್ಛರಾಗಸ್ವಭಾವತ್ವವತ್ ಶುಭಾಶುಭಸ್ವಭಾವತ್ವದ್ಯೋತನಾತ್।

ಈಗ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರ ಹಾಗೆ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವಿಘಾತದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೪೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಸೋ ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಸಯಂ]** ತಾನು **[ಸಹಾವೇಣ]** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ (-ತನ್ನ ಭಾವದಿಂದ) **[ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ ಣ ಹವದಿ]** ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭನಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಶುಭಾಶುಭಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ) **[ಸವ್ವೇಸಿಂ ಜೀವಕಾಯಾಣಂ]** ಸಮಸ್ತ ಜೀವನಿಕಾಯಗಳಿಗೆ **[ಸಂಸಾರೋ ವಿ]** ಸಂಸಾರವೂ **[ಣ ವಿಜ್ಜದಿ]** ವಿದ್ಯಮಾನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

ಟೀಕೆ ಃ- ಒಂದು ವೇಳೆ ಆತ್ಮನು ತಾನು ಶುಭಶುಭಭಾವರೂಪವಾದ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ (ತನ್ನ ಭಾವದಲ್ಲಿ) ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಏಕಾಂತದಿಂದ ಮನ್ನಿಸಹೋದರೆ (ಅವನು) ಯಾವಾಗಲೂ ಸರ್ವಥಾ ನಿರ್ವಿಘಾತ ಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಅವಸ್ಥಿತನಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಸಮೂಹವು ಸಮಸ್ತ ಬಂಧಕಾರಣಗಳಿಂದ ರಹಿತವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದು ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಬಹುದು! ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ಪರಿಣಾಮ ಧರ್ಮವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿಯು ಕೆಂಪುದಾಸವಾಳದ ಹೂವು ಮತ್ತು ತಮಾಲಪುಷ್ಪದ ವರ್ಣ-ರೂಪ ಸ್ವಭಾವಯುಕ್ತತೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವನಿಗೆ (ಆತ್ಮನಿಗೆ) ಶುಭಾಶುಭಸ್ವಭಾವಯುಕ್ತತೆಯು ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿಯು ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಪುಷ್ಪದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಕರ್ಮೋಪಾಧಿಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶುಭಾಶುಭಸ್ವಭಾವರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ ಃ- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಯಾವ ಜೀವನು ಶುಭಾಶುಭಭಾವರೂಪ ಪರಿಣಮಿಸು-ವುದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಶುದ್ಧನಯದಿಂದಲೂ ಪರಿಣಮಿಸದಿದ್ದರೆ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದಲೂ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಅಭಾವವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜೀವರುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಕ್ತವೆಂದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಬಹುದು ! ಆದರೆ ಇದಂತೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರುದ್ಧವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶುಭಾಶುಭ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಅಭಾವವಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಶುಭಾಶುಭ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಅಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು.

ಅಥ ಪುನರಪಿ ಪ್ರಕೃತಮನುಸೃತ್ಯಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವೇನಾಭಿನಂದತಿ -

ಜಂ ತಕ್ಕಾಲಿಯಮಿದರಂ ಜಾಣದಿ ಜುಗವಂ ಸಮಂತದೋ ಸವ್ವಂ ।
ಅತ್ಥಂ ವಿಚಿತ್ತವಿಸಮಂ ತಂ ಣಾಣಂ ಖಾಇಯಂ ಭಣಿಯಂ ॥೪೭॥

ಯತ್ತಾತ್ಕಾಲಿಕಮಿತರಂ ಜಾನಾತಿ ಯುಗಪತ್ಸಮಂತತಃ ಸರ್ವಮ್ ।
ಅರ್ಥಂ ವಿಚಿತ್ರವಿಷಮಂ ತತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಕ್ಷಾಯಿಕಂ ಭಣಿತಮ್ ॥೪೭॥

ತತ್ಕಾಲಕಲಿತವೃತ್ತಿಕಮತೀತೋದರ್ಕಕಾಲಕಲಿತವೃತ್ತಿಕಂ ಚಾಪ್ಯೇಕಪದ ಏವ ಸಮಂತತೋಽಪಿ ಸಕಲಮಪ್ಯರ್ಥಜಾತಂ, ಪೃಥಕ್ತ್ವವೃತ್ತಸ್ವಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಮೀಕಟಾಕ್ಷಿತಾನೇಕಪ್ರಕಾರವ್ಯಂಜಿತವೈಚಿತ್ರ್ಯಮಿ-ತರೇತರವಿರೋಧಧಾಪಿತಾಸಮಾನಜಾತೀಯತ್ವೋದ್ದಾಮಿತವೈಷಮ್ಯಂ ಕ್ಷಾಯಿಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕಿಲ ಜಾನೀ-ಯಾತ್; ತಸ್ಯ ಹಿ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತಾನಾಂ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಾವಸ್ಥಾವಸ್ಥಿತಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ-

---

ಈಗ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯದ ಅನುಸರಣ ಮಾಡಿ, ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ರೂಪದಿಂದ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅದರ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೪೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಜಂ] ಯಾವುದು **[ಜುಗವಂ]** ಒಮ್ಮೆಲೇ **[ಸಮಂತದೋ]** ಸರ್ವತಃ (ಸರ್ವಆತ್ಮಪ್ರದೇಶ-ಗಳಿಂದ) **[ತಕ್ಕಾಲಿಯಮಿದರಂ]** ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಥವಾ ಅತಾತ್ಕಾಲಿಕ, **[ವಿಚಿತ್ತವಿಸಮಂ]** ವಿಚಿತ್ರ (ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ) ಮತ್ತು ವಿಷಯ (ಮೂರ್ತ ಅಮೂರ್ತ ಮೊದಲಾದ ಅಸಮಾನ ಜಾತಿಯ) **[ಸವ್ವಂ ಅತ್ಥಂ]** ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು **[ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ **[ತಂ ಣಾಣಂ]** ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು **[ಖಾಇಯಂ ಭಣಿಯಂ]** ಕ್ಷಾಯಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ವತಃ (ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ), ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವ ಮತ್ತು ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವ ಆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು-ಎಂದರೆ ಯಾವವುಗಳಲ್ಲಿ [೧]ಪೃಥಕ್‌ರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವ ಸ್ವಲಕ್ಷಣರೂಪ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಆಲೋಕಿತ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಕಾರಣ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಯಾವವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಅಸಮಾನಜಾತಿಯ ಕಾರಣ ವೈಷಮ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. (ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ-) ಕ್ರಮ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಹೇತುಭೂತ,ಕ್ಷಯೋಪಶಮ-ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ

ಎಲ್ಲ ವರ್ತಮಾನ ಅವರ್ತಮಾನ ವಿಚಿತ್ರಮೇಣ್ ವಿಷಮ ಪದಾರ್ಥಗಳನು ।
ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂಯುಗಪತ್ ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನಕೆ ಕ್ಷಾಯಿಕವೆಂದು ಪೇಳಿರುವರು ॥೪೭॥

---

೧ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಭಿನ್ನ - ಭಿನ್ನ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ನಿಜ-ನಿಜ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಸಂಪತ್ತಿ-ಶೋಭೆಗಳಿವೆ.

ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಾನಾಮತ್ಯಂತಾಭಾವಾತ್ತಾತ್ಕಾಲಿಕಮತಾತ್ಕಾಲಿಕಂ ವಾಪ್ಯರ್ಥಜಾತಂ ತುಲ್ಯಕಾಲಮೇವ ಪ್ರಕಾಶೇತ; ಸರ್ವತೋ ವಿಶುದ್ಧಸ್ಯ ಪ್ರತಿನಿಯತದೇಶವಿಶುದ್ಧೇರಂತಃಪ್ಲವನಾತ್ ಸಮಂತೋಽಪಿ ಪ್ರಕಾಶೇತ; ಸರ್ವಾವರಣಕ್ಷಯಾದ್ದೇಶಾವರಣಕ್ಷಯೋಪಶಮಸ್ಯಾನವಸ್ಥಾನಾತ್ಸರ್ವಮಪಿ ಪ್ರಕಾಶೇತ; ಸರ್ವಪ್ರಕಾರ - ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯಕ್ಷಯಾದಸರ್ವಪ್ರಕಾರಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯಕ್ಷಯೋಪಶಮಸ್ಯ ವಿಲಯನಾದ್ವಿ ಚಿತ್ರಮಪಿ ಪ್ರಕಾಶೇತ; ಅಸಮಾನಜಾತೀಯಜ್ಞಾನಾವರಣಕ್ಷಯಾತ್ಸಮಾನಜಾತೀಯಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯಕ್ಷಯೋಪಶಮಸ್ಯ ವಿನಾಶನಾದ್ವಿಷಮಮಪಿ ಪ್ರಕಾಶೇತ । ಅಲಮಥವಾತಿವಿಸ್ತರೇಣ, ಅನಿವಾರಿತಪ್ರಸರ ಪ್ರಕಾಶಶಾಲಿತಯಾ ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನಮವಶ್ಯಮೇವ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಥಾ ಸರ್ವಮೇವ ಜಾನೀಯಾತ್ ।

ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ (ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ) ಅತ್ಯಂತ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಥವಾ ಅತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪದಾರ್ಥ-ಮಾತ್ರವನ್ನು ಸಮಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; (ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನವು) ಸರ್ವತಃ ವಿಶುದ್ಧವಿರುವ ಕಾರಣ ಪ್ರತಿನಿಯತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಶುದ್ಧಿ (ಸರ್ವವಿಶುದ್ಧಿ) ಯೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಸರ್ವತಃ (ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ) ಕೂಡ ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ; ಎಲ್ಲ ಆವರಣಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದರಿಂದ, ದೇಶ-ಆವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಉಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಿತ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ಞಾನಾವರಣದ ಕ್ಷಯದ ಕಾರಣ (ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತವಾದ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದರಿಂದ) ಅಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ ಜ್ಞಾನಾವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವು (ಇಂಥದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವು) ವಿಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ವಿಚಿತ್ರವನ್ನೂ (ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ) ಪ್ರಕಾಶಿತ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅಸಮಾನ ಜಾತಿಯ ಜ್ಞಾನಾವರಣದ ಕ್ಷಯದ ಕಾರಣ (ಅಸಮಾನ ಜಾತಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯದ ಕಾರಣ) ಸಮಾನ ಜಾತಿಯ ಜ್ಞಾನಾವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವು (ಸಮಾನ ಜಾತಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವು) ನಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ವಿಷಮವನ್ನೂ (ಅಸಮಾನ ಜಾತಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ) ಪ್ರಕಾಶಿತ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು! ನಿವಾರಿಸಲಾಗದ (ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವಾದ, ಅಮರ್ಯಾದಿತ) ವಿಸ್ತಾರವು ಯಾವುದರದಿದೆ ಅಂಥ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಥಾ ಸರ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕ್ರಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ನಿಯತ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು-ಇತ್ಯಾದಿ ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಮತಿ-ಶ್ರುತ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಭವವಿವೆ. ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನದ್ದು ಅಮರ್ಯಾದಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯ-ಗಳೊಡನೆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು - ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಮತ್ತು ವಿರುದ್ಧ ಜಾತಿಯವುಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ-ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಯಾವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ಒಂದನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಗ ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥ ಸರ್ವಮಜಾನನ್ನೇಕಮಪಿ ನ ಜಾನಾತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಜೋ ಣ ವಿಜಾಣದಿ ಜುಗವಂ ಅತ್ಥೇ ತಿಕ್ಕಾಲಿಗೇ ತಿಹುವಣತ್ಥೇ ।
ಣಾದುಂ ತಸ್ಸ ಣ ಸಕ್ಕಂ ಸಪಜ್ಜಯಂ ದವ್ವಮೇಗಂ ವಾ ॥೪೮॥

ಯೋ ನ ವಿಜಾನಾತಿ ಯುಗಪದರ್ಥಾನ್ ತ್ರೈಕಾಲಿಕಾನ್ ತ್ರಿಭುವನಸ್ಥಾನ್ ।
ಜ್ಞಾತುಂ ತಸ್ಯ ನ ಶಕ್ಯಂ ಸಪರ್ಯಯಂ ದ್ರವ್ಯಮೇಕಂ ವಾ ॥೪೮॥

ಇಹ ಕಿಲೈಕಮಾಕಾಶದ್ರವ್ಯಮೇಕಂ ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಮೇಕಮಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಮಸಂಖ್ಯೇಯಾನಿ ಕಾಲ-ದ್ರವ್ಯಾಣ್ಯನಂತಾನಿ ಜೀವದ್ರವ್ಯಾಣಿ । ತತೋಽಪ್ಯನಂತಗುಣಾನಿ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾಣಿ । ತಥೈಷಾಮೇವ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮತೀತಾನಾಗತಾನುಭೂಯಮಾನಭೇದಭಿನ್ನನಿರವಧಿವೃತ್ತಿ । ಪ್ರವಾಹಪರಿಪಾತಿನೋಽನಂತಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾಃ। ಏವಮೇತತ್ಸಮಸ್ತಮಪಿ ಸಮುದಿತಂ ಜ್ಞೇಯಮ್ । ಇಹೈವೈಕಂ ಕಿಂಚಿಜ್ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಜ್ಞಾತೃ । ಅಥ ಯಥಾ ಸಮಸ್ತಂ ದಾಹ್ಯಂ ದಹನ್ ದಹನಃ ಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಹೇತುಕಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಾಕಾರಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಸಕಲೈಕದಹನಾಕಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಿಣಮತಿ, ತಥಾ ಸಮಸ್ತಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜಾನನ್ ಜ್ಞಾತಾ ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಹೇತುಕಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಾಕಾರ -

---

ಗಾಥೆ - ೪೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಜುಗವಂ]** ಒಮ್ಮೆಗೇ **[ತಿಕ್ಕಾಲಿಗೇ ತಿಹುವಣತ್ಥೇ]** ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ತ್ರಿಭುವನಸ್ಥ (ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಮತ್ತು ಮೂರೂ ಲೋಕದ) **[ಅತ್ಥೇ]** ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು **[ಣ ವಿಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ **[ತಸ್ಸ]** ಅವನಿಗೆ **[ಸಪಜ್ಜಯಂ]** ಪರ್ಯಾಯ ಸಹಿತವಾಗಿ **[ದವ್ವಮೇಗಂ ವಾ]** ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವನ್ನೂ **[ಣಾದುಂ ಣ ಸಕ್ಕಂ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ .

ಟೀಕೆ :- ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಕಾಶದ್ರವ್ಯವು, ಒಂದು ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯವು, ಒಂದು ಅಧರ್ಮದ್ರವ್ಯವು, ಅಸಂಖ್ಯ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅನಂತ ಜೀವದ್ರವ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಂದಲೂ ಅನಂತಗುಣಿತವಾಗಿ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಅತೀತ, ಅನಾಗತ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನವೆಂದು (ಮೂರು) ಪ್ರಕಾರ - ಗಳಿಂದ ಭೇದವುಳ್ಳ [೧]ನಿರವಧಿ [೨]ವೃತ್ತಿಪ್ರವಾಹದೊಳಗೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂಥ (ಸೇರಿಹೋಗುವಂಥ) ಅನಂತ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಈ ಸಮಸ್ತ (ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ) ಸಮುದಾಯವು ಜ್ಞೇಯವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಯಾವುದೇ ಜೀವದ್ರವ್ಯವು ಜ್ಞಾತಾ ಇದೆ. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ , ಹೇಗೆ ಸಮಸ್ತ ದಾಹ್ಯವನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವ

ಪದೆಪಿಂ ತಿಳಿಯದು ಯುಗಪತ್ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ತ್ರಿಭುವನಸ್ಥ ಪದಾರ್ಥಗಳ ।
ಅದಕೆ ಪರ್ಯಾಯಸಹಿತ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವನು ಕೂಡ ತಿಳಿವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ॥೪೮॥

---

೧ ನಿರವಧಿ = ಅವಧಿ-ಮೇರೆ-ಮರ್ಯಾದೆ-ಅಂತವಿಲ್ಲದ.

೨ ವೃತ್ತಿ = ವರ್ತನ ಮಾಡುವುದು ; ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ ; ಅಸ್ತಿತ್ವ ; ಪರಿಣತಿ.

ಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಸಕಲೈಕಜ್ಞಾನಾಕಾರಂ ಚೇತನತ್ವಾತ್ । ಸ್ವಾನುಭವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಿಣಮತಿ । ಏವಂ ಕಿಲ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಃ । ಯಸ್ತು ಸಮಸ್ತಂ ಜ್ಞೇಯಂ ನ ಜಾನಾತಿ ಸ ಸಮಸ್ತಂ ದಾಹ್ಯಮದಹನ್ ಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಹೇತುಕ -ಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಾಕಾರಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಸಕಲೈಕದಹನಾಕಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ದಹನ ಇವ ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಹೇತುಕ-ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಸಕಲೈಕಜ್ಞಾನಾಕಾರಮಾತ್ಮನಂ ಚೇತನತ್ವಾತ್ ಸ್ವಾನುಭವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವೇಽಪಿ ನ ಪರಿಣಮತಿ । ಏವಮೇತದಾಯಾತಿ ಯಃ ಸರ್ವಂ ನ ಜಾನಾತಿ ಸ ಆತ್ಮಾನಂ ನ ಜಾನಾತಿ ।

ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಸ್ತ-ದಾಹ್ಯಹೇತುಕ (ಸಮಸ್ತ ದಾಹ್ಯವು ಯಾವುದರ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ ಅಂಥ) ಸಮಸ್ತ ದಾಹ್ಯಕಾರ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಸಕಲ ಏಕ [೧]ದಹನವು ಯಾವುದರ ಆಕಾರ (ಸ್ವರೂಪ) ವಿದೆ ಅಂಥ ತನ್ನ ರೂಪ ದಲ್ಲಿ (ಅಗ್ನಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವ ಜ್ಞಾತಾನು (ಆತ್ಮನು) ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯ ಹೇತುಕ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರ ಪರ್ಯಾಯರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ [೨]ಸಕಲ ಏಕ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದರ ಆಕಾರ (ಸ್ವರೂಪ) ವಿದೆ ಅಂಥ ನಿಜರೂಪದಿಂದ-ಯಾವುದು ಚೇತನತೆಯ ಕಾರಣ ಸ್ವಾನುಭವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ ಆ ರೂಪದಿಂದ-ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಜವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವನು ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು (ಆತ್ಮನು) ಹೇಗೆ ಸಮಸ್ತ ದಾಹ್ಯವನ್ನು ಸುಡದಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು ಸಕಲ ದಾಹ್ಯಹೇತುಕ ಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಾಕಾರ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಸಕಲ ಏಕ ದಹನವು ಯಾವುದರ ಆಕಾರ ವಿದೆ ಅಂಥ ತನ್ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ , ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯ ಹೇತುಕ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಸಕಲ ಏಕ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದರ ಆಕಾರವಿದೆ ಅಂಥ ತನ್ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ - ತಾನು ಚೇತನತೆಯ ಕಾರಣ ಸ್ವಾನುಭವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ-ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, (ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ-ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ). ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು (ಆತ್ಮನನ್ನು) ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಫಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಹುಲ್ಲು , ತೊಪ್ಪಲು ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ , ಅದರ ದಹನ ಸ್ವಭಾವವು (ಕಾಷ್ಠಾದಿ ದಾಹ್ಯವು ಯಾವುದರ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ ಅಂಥ) ಸಮಸ್ತ ದಾಹ್ಯಾಕಾರ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಅಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಪರಿಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಏಕ ದಹನವು ಯಾವುದರ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಅಂಥ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ರೂಪವಾಗಿಯೇ ಪೂರ್ಣರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಆತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ , ಅವನ ಜ್ಞಾನವು (ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯವು ನಿಮಿತ್ತ ವಿರುವಂಥ) ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರ ಪರ್ಯಾಯರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಅಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ-ಪರಿಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ , ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಒಂದು ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವರೂಪವಿರುವಂಥ ಆ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಪೂರ್ಣರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಪೂರ್ಣರೀತಿಯಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ-ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ . ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ಏಕವನ್ನು ತನ್ನನ್ನು (ಪೂರ್ಣ ರೀತಿಯಿಂದ) ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಈಗ ಏಕವನ್ನು ತಿಳಿಯದವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

೧ ದಹನ = ದಹನ ; ಸುಡುವಿಕೆ. ೨ ಸಕಲ = ಪರಿಪೂರ್ಣ.

ಅಥೈಕಮಜಾನನ್ ಸರ್ವಂ ನ ಜಾನಾತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ದವ್ವಂ ಅಣಂತಪಜ್ಜಯಮೇಗಮಣಂತಾಣಿ ದವ್ವಜಾದಾಣಿ ।
ಣ ವಿಜಾಣದಿ ಜದಿ ಜುಗವಂ ಕಿಧ ಸೋ ಸವ್ವಾಣಿ ಜಾಣಾದಿ ॥೪೯॥

ದ್ರವ್ಯಮನಂತಪರ್ಯಾಯಮೇಕಮನಂತಾನಿ ದ್ರವ್ಯಜಾತಾನಿ ।
ನ ವಿಜಾನಾತಿ ಯದಿ ಯುಗಪತ್ ಕಥಂ ಸ ಸರ್ವಾಣಿ ಜಾನಾತಿ ॥೪೯॥

ಆತ್ಮಾ ಹಿ ತಾವತ್ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾನಮಯತ್ವೇ ಸತಿ ಜ್ಞಾತೃತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ । ಜ್ಞಾನಂ ತು ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮವರ್ತಿ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಂ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯಮ್ । ತತ್ತು ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಾನಂತವಿಶೇಷವ್ಯಾಪಿ। ತೇ ಚ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧನಾಃ । ಅಥ ಯಃ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯನಿಬಂಧನಾನಂತವಿಶೇಷವ್ಯಾಪಿಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಮಹಾ - ಸಾಮಾನ್ಯರೂಪಮಾತ್ಮಾನಂ । ಸ್ವಾನುಭವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ನ ಕರೋತಿ ಸ ಕಥಂ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಮಹಾ- ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಾಪ್ಯಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಾನಂತವಿಶೇಷನಿಬಂಧನ ಭೂತ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾನ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಕುರ್ಯಾತ್। ಏವಮೇತದಾಯಾತಿ ಯ ಆತ್ಮಾನಂ ನ ಜಾನಾತಿ ಸ ಸರ್ವಂ ನ ಜಾನಾತಿ । ಅಥ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಾದಾತ್ಮಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಾತ್ಸರ್ವಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ । ಏವಂ ಚ ಸತಿ ಜ್ಞಾನಮಯತ್ವೇನ ಸ್ವಸಂಚೇತಕತ್ವಾದಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಾತೃಜ್ಞೇಯಯೋರ್ವಸ್ತುತ್ವೇನಾನ್ಯತ್ವೇ ಸತ್ಯಪಿ ಪ್ರತಿಭಾಸಪ್ರತಿಭಾಸ್ಯಮಾನಯೋಃ ಸ್ವಸ್ಯಾಮವಸ್ಥಾಯಾಮನ್ಯೋಽನ್ಯಸಂವಲನೇನಾತ್ಯಂತಮಶಕ್ಯವಿವೇಚನ- ತ್ವಾತ್ಸರ್ವಮಾತ್ಮನಿ ನಿಖಾತಮಿವ

ಗಾಥೆ-೪೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಅಣಂತಪಜ್ಜಯಂ]** ಅನಂತ ಪರ್ಯಾಯವುಳ್ಳ **[ಏಗಂ ದವ್ವಂ]** ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು (ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು) **[ಅಣಂತಾಣಿ ದವ್ವಜಾದಾಣಿ]** ಮತ್ತು ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯಸಮೂಹವನ್ನು **[ಜುಗವಂ]**ಒಮ್ಮೆಗೇ **[ಣ ವಿಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ **[ಸೋ]** ಆ ಪುರುಷನು **[ಸವ್ವಾಣಿ]** ಎಲ್ಲವನ್ನು (ಅನಂತದ್ರವ್ಯ ಸಮೂಹವನ್ನು) **[ಕಿಧ ಜಾಣಾದಿ]** ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು ? (ಎಂದರೆ ಯಾವನು ಆತ್ಮ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಸಮೂಹವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ .)

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಆತ್ಮನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ತಾನು ಜ್ಞಾನಮಯನಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾತೃತ್ವದ ಕಾರಣ ಜ್ಞಾನನೇ ಇದ್ದಾನೆ ; ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ (ಇರುತ್ತ) ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯ ಮಹಾ ಸಾಮಾನ್ಯನಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯನು ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯವಾದ ಅನಂತ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವಂಥವನಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತು ಆ ವಿಶೇಷಗಳ (ಭೇದಗಳ) ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಈಗ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಯಾವವುಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಿವೆ ಅಂಥ ಅನಂತ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ

ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನಂತಪರ್ಯಾಯವುಳ್ಳೊಂದು ದ್ರವ್ಯವನಂತೆ ಅನಂತದ್ರವ್ಯಗಳ ।
ಒಂದೇ ಸಮಯ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರಾ ಪುರುಷ ಎಲ್ಲವನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವನು ॥೪೯॥

ಪ್ರತಿಭಾತಿ। ಯದ್ಯೇವಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ತದಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣಾತ್ಮಸಂಚೇತನಾಭಾವಾತ್ ಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ಯೈಕಸ್ಯಾತ್ಮನೋऽಪಿ ಜ್ಞಾನಂ ನ ಸಿಧ್ಯೇತ್ ।

ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯರೂಪ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಾನುಭವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅವನು (ಪುರುಷನು) ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯನ ಮುಖಾಂತರ [೧]ವ್ಯಾಪ್ತ (ವ್ಯಾಪ್ಯವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ) ಯಾವ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯ ಅನಂತ ವಿಶೇಷಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತವಾದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? (ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ) ಇದರಿಂದ ಯಾವನು ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಫಲಿತವಾಯಿತು.

ಎಲ್ಲವುಗಳ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಹೀಗಾಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಮಯತೆಯ ಕಾರಣ ಸ್ವಸಂಚೇತಕನಿರುವುದ ರಿಂದ ವಸ್ತುರೂಪದಿಂದ ಜ್ಞಾತಾ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯದ ಅನ್ಯತ್ವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಭಾಸ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಾಸ್ಯ ಮನ್ನಿಸಿ ತನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಮಿಳಿತವಾಗುವ ಕಾರಣ (ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ, ಆತ್ಮನ-ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಮಿಳಿತ-ಏಕರೂಪವಾಗುವುದರಿಂದ) ಅವನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಶಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ [೨]ನಿಖಾತ (ಪ್ರವಿಷ್ಟ) ವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ-ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. (ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಮಯ ನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ-ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಗಳು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂತೆ ಜ್ಞಾತವಾಗುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯೊಳಗಿಂದ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ.) ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ (ಒಂದುವೇಳೆ ಆತ್ಮನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ) ಜ್ಞಾನದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮಸಂಚೇತನದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನದೂ ಜ್ಞಾನವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಯಾವನು ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ೪೮ ಮತ್ತು ೪೯ ನೆಯ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವುಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಯಂ ಮತ್ತು ಸರ್ವ ಇವೆರಡರವು ಗಳೊಳಗಿಂದ ಒಂದರ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದರದು ಆಗದಿರುವುದು ಇದು ಅಸಂಭವವಿದೆ.

ಈ ಕಥನವು ಏಕದೇಶ ಜ್ಞಾನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನದ (ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ) ಅಪೇಕ್ಷೆ ಯಿಂದ ಇದೆ.

ಈಗ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಸರ್ವಗತತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯವು ವ್ಯಾಪಕವಿದೆ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ವಿಶೇಷ - ಭೇದಗಳು ವ್ಯಾಪ್ಯವಿವೆ. ಆ ಜ್ಞಾನ ವಿಶೇಷಗಳ ನಿಮಿತ್ತ ಜ್ಞೇಯಭೂತ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ೨ ನಿಖಾತ = ಅಗೆದು ಒಳಗೆ ಆಳ ಇಳಿದುಹೋದ ; ಒಳಗೆ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾದ.

ಅಥ ಕ್ರಮಕೃತಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸರ್ವಗತತ್ವಂ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ –

ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ ಜದಿ ಣಾಣಂ ಕಮಸೋ ಅಟ್ಠೇ ಪಡುಚ್ಚ ಣಾಣಿಸ್ಸ ।
ತಂ ಣೇವ ಹವದಿ ಣಿಚ್ಚಂ ಣ ಖಾಇಗಂ ಣೇವ ಸವ್ವಗದಂ ॥೫೦॥

ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ಯದಿ ಜ್ಞಾನಂ ಕ್ರಮಶೋಽರ್ಥಾನ್ ಪ್ರತೀತ್ಯ ಜ್ಞಾನಿನಃ ।
ತನ್ನೈವ ಭವತಿ ನಿತ್ಯಂ ನ ಕ್ಷಾಯಿಕಂ ನೈವ ಸರ್ವಗತಮ್ ॥೫೦॥

ಯತ್ಕಿಲ ಕ್ರಮೇಣೈಕೈಕಮರ್ಥಮಾಲಂಬ್ಯ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಜ್ಞಾನಂ ತದೇಕಾರ್ಥಾಲಂಬನಾದುತ್ಪನ್ನಮನ್ಯಾರ್ಥಾಲಂಬನಾತ್ ಪ್ರಲೀಯಮಾನಂ ನಿತ್ಯಮಸತ್ತಥಾಕರ್ಮೋದಯಾದೇಕಾಂ ವ್ಯಕ್ತಿಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಂ ಪುನರ್ವ್ಯಕ್ತ್ಯಂತರಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಮಾನಂ ಕ್ಷಾಯಿಕಮಪ್ಯಸದನಂತದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವಾನಾಕ್ರಾಂತುಮಶಕ್ತತ್ವಾತ್ ಸರ್ವಗತಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಗಾಥೆ – ೫೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಣಾಣಿಸ್ಸ ಣಾಣಂ]** ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು **[ಕಮಸೋ]** ಕ್ರಮದಿಂದ **[ಅಟ್ಠೇ ಪಡುಚ್ಚ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅವಲಂಬನ ಪಡೆದು **[ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ]** ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ **[ತಂ]** ಅದು (ಜ್ಞಾನವು) **[ಣೇವ ಣಿಚ್ಚಂ ಹವದಿ]** ನಿತ್ಯವಿಲ್ಲ, **[ಣ ಖಾಇಗಂ]** ಕ್ಷಾಯಿಕವಿಲ್ಲ, **[ಣೇವ ಸವ್ವಗದಂ]** ಮತ್ತು ಸರ್ವಗತವಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :– ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಅವಲಂಬನ ಪಡೆದು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು (ಜ್ಞಾನವು) ಒಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕರ್ಮೋದಯದ ಕಾರಣ ಒಂದು [೧]ವ್ಯಕ್ತತೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಅನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕವೂ ಆಗದೆ, ಅದು ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುವಲ್ಲಿ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ) ಅಸಮರ್ಥವಾಗುವ ಕಾರಣ ಸರ್ವಗತವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :– ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುವ ಜ್ಞಾನವು ಅನಿತ್ಯವಿದೆ, ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕವಿದೆ ; ಇಂಥ ಕ್ರಮಿಕ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ .

ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನದ ಸರ್ವಗತತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಅಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಜ್ಞಾನವೇ ಸರ್ವಗತವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ) ಎಂದು ಈಗ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞಾನಿಯಜ್ಞಾನ ಕ್ರಮದಿಂದರ್ಥಗಳನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ।
ಸಂದ ಜ್ಞಾನವದು ನಿತ್ಯವಲ್ಲ ಕ್ಷಾಯಿಕವಲ್ಲ ಮೇಣ್ಸರ್ವಗತ ಕೂಡ ತಾನಲ್ಲ ॥೫೦॥

---

೧ ವ್ಯಕ್ತ = ಪ್ರಕಟತೆ ; ವಿಶೇಷ ; ಭೇದ.

ಅಥ ಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತ್ಯೈವ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸರ್ವಗತತ್ವಂ ಸಿದ್ಧ್ಯತೀತಿ ವ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ -

ತಿಕ್ಕಾಲಣಿಚ್ಚವಿಸಮಂ ಸಯಲಂ ಸವ್ವತ್ಥ ಸಂಭವಂ ಚಿತ್ತಂ ।
ಜುಗವಂ ಜಾಣದಿ ಜೋಣ್ಹಂ ಅಹೋ ಹಿ ಣಾಣಸ್ಸ ಮಾಹಪ್ಪಂ ॥೫೧॥

ತ್ರೈಕಾಲ್ಯನಿತ್ಯವಿಷಮಂ ಸಕಲಂ ಸರ್ವತ್ರಸಂಭವಂ ಚಿತ್ರಮ್ ।
ಯುಗಪಜ್ಜಾನಾತಿ ಜೈನಮಹೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮ್ ॥೫೧॥

ಕ್ಷಾಯಿಕಂ ಹಿ ಜ್ಞಾನಮತಿಶಯಾಸ್ಪದೀಭೂತಪರಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ । ಯತ್ತು ಯುಗಪದೇವ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಲಂಬ್ಯ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಜ್ಞಾನಂ ತಟ್ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣನ್ಯಾಯಾವಸ್ಥಿತಸಮಸ್ತವಸ್ತುಜ್ಞೇಯಾಕಾರ ತಯಾಧಿರೋಪಿತನಿತ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಸಮಸ್ತವ್ಯಕ್ತಿತ್ವೇನಾಭಿವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವಭಾವಭಾಸಿಕ್ಷಾಯಿಕಭಾವಂ ತ್ರೈಕಾಲ್ಯೇನ ನಿತ್ಯಮೇವ ವಿಷಮೀಕೃತಾಂ ಸಕಲಾಮಪಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಂಭೂತಿಮನಂತಜಾತಿಪ್ರಾಪಿತವೈಚಿತ್ರ್ಯಾಂ ಪರಿಚ್ಛಿಂದದಕ್ರಮ-ಸಮಾಕ್ರಾಂತಾನಂತ ದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವತಯಾ ಪ್ರಕಟೀಕೃತಾದ್ಭುತಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಸರ್ವಗತಮೇವ ಸ್ಯಾತ್।

ಗಾಥೆ - ೫೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ತಿಕ್ಕಾಲಣಿಚ್ಚವಿಸಮಂ] ಮೂರೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಮ (ಅಸಮಾನ ಜಾತಿಯ) **[ಸವ್ವತ್ಥಸಂಭವಂ]** ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರದ **[ಚಿತ್ತಂ]** ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ **(ಸಯಲಂ)** ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು **[ಜೋಣ್ಹಂ]** ಜಿನದೇವರ ಜ್ಞಾನವು **[ಜುಗವಂ ಜಾಣದಿ]** ಒಮ್ಮೆಗೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ **[ಅಹೋಹಿ]** ಓಹೋ! **[ಣಾಣಸ್ಸ ಮಾಹಪ್ಪಂ]** ಜ್ಞಾನದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ !

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಕ್ಷಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನದ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ಸ್ಥಾನಭೂತ ಪರಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸಮಸ್ತಪದಾರ್ಥಗಳ ಅವಲಂಬನ ಪಡೆದು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು [೧]ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣ-ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವನು ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಕಟತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರಕಾಶಕ ಕ್ಷಾಯಿಕಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ-ಹೀಗೆ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಮವಿರುವಂಥ (ಅಸಮಾನ ಜಾತಿ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವಂಥ) ಮತ್ತು ಅನಂತ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಕಾರಣ ವಿಚಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸರ್ವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತ, ಅಕ್ರಮದಿಂದ ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಅದ್ಭುತ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಸರ್ವಗತನೇ ಇದ್ದಾನೆ.

ಅನೇಕವಿಧ ತ್ರಿಕಾಲ ನಿತ್ಯವಿಷಮ ಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರದ ಸರ್ವ ಪದಾರ್ಥಗಳನು ।
ಜಿನದೇವರಜ್ಞಾನ ಯುಗಪತ್ ತಿಳಿವುದು ಓಹೋ ಆ ಜ್ಞಾನದ ಮಹಿಮೆಯು ॥೫೧

---

೧ ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣನ್ಯಾಯ = ಪಾಷಾಣದಲ್ಲಿ ಚೇಣದಿಂದ ಉತ್ಕೀರ್ಣ ಆಕೃತಿಯಂತೆ.

ಅಥ ಜ್ಞಾನಿನೋ ಜ್ಞಪ್ತಿಕ್ರಿಯಾಸದ್ಭಾವೇಽಪಿ ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತಂ ಬಂಧಂ ಪ್ರತಿಷೇಧಯನ್ನುಪಸಂಹರತಿ-

ಣ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ ಣ ಗೇಣ್ಹದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ ಣೇವ ತೇಸು ಅಟ್ಠೇಸು ।
ಜಾಣಣ್ಣವಿ ತೇ ಆದಾ ಅಬಂಧಗೋ ತೇಣ ಪಣ್ಣತ್ತೋ ॥೫೨॥

ನಾಪಿ ಪರಿಣಮತಿ ನ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ನೈವ ತೇಷ್ವರ್ಥೇಷು ।
ಜಾನನ್ನಪಿ ತಾನಾತ್ಮಾ ಅಬಂಧಕಸ್ತೇನ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಃ ॥೫೨॥

ಇಹ ಖಲು 'ಉದಯಗದಾ ಕಮ್ಮಂಸಾ ಜಿಣವರವಸಹೇಹಿಂ ಣಿಯದಿಣಾ ಭಣಿಯಾ । ತೇಸು ವಿಮೂಢೋ ರತ್ತೋ ದುಟ್ಠೋ ವಾ ಬಂಧಮನುಭವದಿ' ॥ ಇತ್ಯತ್ರ ಸೂತ್ರೇ ಉದಯಗತೇಷು ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಾಂಶೇಷು ಸತ್ಸು ಸಂಚೇತಯಮಾನೋ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಪರಿಣತತ್ವಾತ್ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥ- ಪರಿಣಮನಲಕ್ಷಣಯಾ ಕ್ರಿಯಯಾ ಯುಜ್ಯಮಾನಃ ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತಂ ಬಂಧಮನುಭವತಿ, ನ ತು ಜ್ಞಾನಾದಿತಿ ಪ್ರಥಮಮೇವಾರ್ಥಪರಿಣಮನ ಕ್ರಿಯಾಫಲತ್ವೇನ ಬಂಧಸ್ಯ ಸಮರ್ಥಿತತ್ವಾತ್ । ತಥಾ 'ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ ಮುಂಚದಿ ಣ ಪರಂ ಪರಿಣಮದಿ ಕೇವಲೀ ಭಗವಂ । ಪೇಚ್ಛದಿ ಸಮಂತದೋ ಸೋ ಜಾಣದಿ ಸವ್ವಂ ಣಿರವಸೇಸಂ ॥' ಇತ್ಯರ್ಥಪರಿಣಮನಾದಿಕ್ರಿಯಾಣಾಮಭಾವಸ್ಯ

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ಜ್ಞೇಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದರ ಕುರಿತು ಬದಲಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯವಿದೆ, ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕವಿದೆ, ಹೀಗೆ ಅಕ್ರಮಿಕ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಪುರುಷನೇ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಈ ಜ್ಞಾನದ ಒಂದು ಪರಮ ಅದ್ಭುತ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವಿದೆ.

ಈಗ ಜ್ಞಾನಿಗೆ (ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ) ಜ್ಞಪ್ತಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸದ್ಭಾವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲರೂಪವಾದ ಬಂಧದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಜ್ಞಾನ-ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೫೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಆದಾ]** (ಕೇವಲಿಜ್ಞಾನಿಯಾದ) ಆತ್ಮನು **[ತೇ ಜಾಣಣ್ಣವಿ]** ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ **[ಣ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ]** ಆ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಣ ಗೇಣ್ಹದಿ]** ಅವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ತೇಸು ಅಟ್ಠೇಸು ಣೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ]** ಮತ್ತು ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವುದಿಲ್ಲ **[ತೇಣ]** ಆದುದರಿಂದ **[ಅಬಂಧಗೋ ಪಣ್ಣತ್ತೋ]** ಅವನಿಗೆ ಅಬಂಧಕನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಆ ಅರ್ಥಗಳ ರೂಪದಿಂದಾತ್ಮ ಪರಿಣಮಿಸನುತ್ಪನ್ನನಾಗನು ಗ್ರಹಿಸನು ।
ಆ ಅರ್ಥಗಳ ತಿಳಿದರೂ ಕೂಡ ಅದರಿಂದಬಂಧಕನೆಂದು ಪೇಳಿರುವರು ॥೫೨॥

ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ನಿರೂಪಿತತ್ವಾಚ್ಚಾರ್ಥಾನಪರಿಣಮತೋಽಗೃಹ್ಣತಸ್ತೇಷ್ವನುತ್ಪದ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಚಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಪ್ತಿಕ್ರಿಯಾ-ಸದ್ಭಾವೇಽಪಿ ನ ಖಲು ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತೋ ಬಂಧಃ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ।

ಸ್ರಗ್ಧರೆ

ಜಾನನ್ನಪ್ಯೇಷ ವಿಶ್ವಂ ಯುಗಪದಪಿ ಭವದ್ಭಾವಿಭೂತಂ ಸಮಸ್ತಂ ।
ಮೋಹಾಭಾವಾದ್ಯದಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಮತಿ ಪರಂ ನೈವ ನಿರ್ಲೂನಕರ್ಮಾ ॥
ತೇನಾಸ್ತೇ ಮುಕ್ತ ಏವ ಪ್ರಸಭವಿಕಸಿತಜ್ಞಪ್ತಿವಿಸ್ತಾರಪೀತ-
ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾಂ ತ್ರಿಲೋಕೀಂ ಪೃಥಗಪೃಥಗಥ ದ್ಯೋತಯನ್ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿಃ ॥೪॥

-ಇತಿ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಃ ।

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ **'ಉದಯಗದಾ ಕಮ್ಮಂಸಾ ಜಿಣವರವಸಹೇಹಿಂ ಣಿಯದಿಣಾ ಭಣಿಯಾ । ತೇಸು ವಿಮೂಢೋ ರತ್ತೋ ದುಟ್ಠೋ ವಾ ಬಂಧಮಣುಭವದಿ ॥**[೧]' ಈ ಗಾಥಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಉದಯಗತ ಪುದ್ಗಲ ಕರ್ಮಾಂಶಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಚೇತಿಸಿದನಂತರ-ತಿಳಿದುಕೊಂಡನಂತರ-ಅನುಭವಿಸಿದನಂತರ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯಾಗು-ವುದರಿಂದ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಪರಿಣಮನಸ್ವರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತ ಆತ್ಮನು ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತವಾದ ಬಂಧದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲ್ಲ' ವೆಂದು ಮೊದಲೇ ಅರ್ಥಪರಿಣಮನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲರೂಪದಿಂದ ಬಂಧದ ಸಮರ್ಥನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ (ಎಂದರೆ ಬಂಧವಂತೂ ಪದಾರ್ಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮನರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲವಿದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ) ಮತ್ತು **'ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ ಮುಂಚದಿ ಣ ಪರಂ ಪರಿಣಮದಿ ಕೇವಲೀ ಭಗವಂ । ಪೇಚ್ಛದಿ ಸಮಂತದೋ ಸೋ ಜಾಣದಿ ಸವ್ವಂ ಣಿರವಸೇಸಂ**[೨] **॥**' ಈ ಗಾಥಾ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅರ್ಥ ಪರಿಣಮನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಅಭಾವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವನು (ಆತ್ಮನು) ಪದಾರ್ಥ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ , ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಆ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞಪ್ತಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸದ್ಭಾವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಫಲಭೂತವಾದ ಬಂಧವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ಯ, ವಿಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವರ್ತ್ಯವೆಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ಯಕರ್ಮ, ವಿಕಾರ್ಯಕರ್ಮ ಮತ್ತು ನಿರ್ವರ್ತ್ಯಕರ್ಮ ಜ್ಞಾನವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ರೂಪವಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವೇ ಅವರ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಪ್ತಿಯೇ ಅವರ ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಬಂಧವಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಪ್ತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥ ಪರಿಣಮನ ಕ್ರಿಯೆಯು ಎಂದರೆ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಸನ್ಮುಖ ವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು (ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕುರಿತು ಪರಿಣಮನವಾಗುವುದು) ಅದು ಬಂಧದ ಕಾರಣವಿದೆ.

[ಈಗ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಆಶಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳಿ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿ ಆತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಈ ಜ್ಞಾನ-ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.]

---

೧ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ - ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದ ೪೩ನೆಯ ಗಾಥೆ. ೨ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ - ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದ ೩೨ ನೆಯ ಗಾಥೆ.

ಅಥ ಜ್ಞಾನಾದಭಿನ್ನಸ್ಯ ಸೌಖ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಪಂಚಯನ್ ಜ್ಞಾನಸೌಖ್ಯಯೋಃ ಹೇಯೋಪಾದೇಯತ್ವಂ ಚಿಂತಯತಿ -

ಅತ್ಥಿ ಅಮುತ್ತಂ ಮುತ್ತಂ ಅದಿಂದಿಯಂ ಇಂದಿಯಂ ಚ ಅತ್ಥೇಸು ।
ಣಾಣಂ ಚ ತಹಾ ಸೋಕ್ಖಂ ಜಂ ತೇಸು ಪರಂ ಚ ತಂ ಣೇಯಂ ॥೫೩॥

ಅಸ್ತ್ಯಮೂರ್ತಂ ಮೂರ್ತಮತೀಂದ್ರಿಯಮೈಂದ್ರಿಯಂ ಚಾರ್ಥೇಷು ।
ಜ್ಞಾನಂ ಚ ತಥಾ ಸೌಖ್ಯಂ ಯತ್ತೇಷು ಪರಂ ಚ ತತ್ ಜ್ಞೇಯಮ್ ॥೫೩॥

ಅತ್ರ ಜ್ಞಾನಂ ಸೌಖ್ಯಂ ಚ ಮೂರ್ತಮಿಂದ್ರಿಯಜಂ ಚೈಕಮಸ್ತಿ । ಇತರದಮೂರ್ತಮತೀಂದ್ರಿಯಂ ಚಾಸ್ತಿ । ತತ್ರ ಯದಮೂರ್ತಮತೀಂದ್ರಿಯಂ ಚ ತತ್ಪ್ರಧಾನತ್ವಾದುಪಾದೇಯತ್ವೇನ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಮೂರ್ತಾಭಿಃ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕೀಭಿರುಪಯೋಗಶಕ್ತಿಭಿಸ್ತಥಾವಿಧೇಭ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಸಮುತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ಪರಾಯತ್ತತ್ವಾತ್ ಕಾದಾಚಿತ್ಕಂ, ಕ್ರಮಕೃತಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸಪ್ರತಿಪಕ್ಷಂ ಸಹಾನಿವೃದ್ಧಿ ಚ ಗೌಣಮಿತಿ ಕೃತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಸೌಖ್ಯಂ ಚ ಹೇಯಮ್ ।

ಅರ್ಥ :- ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದಂಥ ಈ ಆತ್ಮನು ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯತ್ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು) ಯುಗಪದ್ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮೋಹದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪರರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ , ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಕಸಿತ ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ತಾನು ಕುಡಿದು ಬಿಟ್ಟಿರುವಂಥ ಮೂರು ಲೋಕದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೃಥಕ್ ಮತ್ತು ಅಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿತ ಮಾಡುತ್ತ ಆ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿಯು ಮುಕ್ತನೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ-ಅಧಿಕಾರವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಈಗ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಸುಖದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖದ ಹೇಯೋಪಾದೇಯತೆಯ (ಎಂದರೆ ಯಾವ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖವು ಹೇಯವಿದೆ ಹಾಗೂ ಯಾವುದು ಉಪಾದೇಯವಿದೆ ಅದರ) ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೫೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅತ್ಥೇಸು ಣಾಣಂ] ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನವು **[ಅಮುತ್ತಂ ಮುತ್ತಂ]** ಅಮೂರ್ತ ಅಥವಾ ಮೂರ್ತ, **[ಅದಿಂದಿಯಂ ಇಂದಿಯಂ ಚ ಅತ್ಥಿ]** ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಐಂದ್ರಿಯ ವಾಗುತ್ತದೆ ; **[ಚ ತಹಾ ಸೋಕ್ಖಂ]** ಮತ್ತು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ (ಅಮೂರ್ತ ಅಥವಾ ಮೂರ್ತ, ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಐಂದ್ರಿಯ) ಸುಖವಾಗುತ್ತದೆ. **[ತೇಸು ಚ ಜಂ ಪರಂ]** ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಪ್ರಧಾನ-ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಿದೆ **[ತಂ ಣೇಯಂ]** ಅದು ಉಪಾದೇಯರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಪದಾರ್ಥದಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಮಿಲ್ಲವೆಮೂರ್ತ ಅತೀಂದ್ರಿಯಮಿಲ್ಲವೈಂದ್ರಿಯವಿದೆ ।
ಅದೇ ರೀತಿ ಸುಖವಿರುವುದು ಅದರಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದದು ಗ್ರಾಹ್ಯವಿದೆ ॥೫೩॥

ಇತರತ್ತ್ವನರಮೂರ್ತಾಭಿಶ್ಚೈತನ್ಯಾನುವಿಧಾಯಿನೀಭಿರೇಕಾಕಿನೀಭಿರೇವಾತ್ಮಪರಿಣಾಮಶಕ್ತಿಭಿಸ್ತಥಾವಿಧೇಭ್ಯೋಽ - ತೀಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಚಿದಾಕಾರಪರಿಣಾಮೇಭ್ಯಃ ಸಮುತ್ಪದ್ಯಮಾನಮತ್ಯಂತಮಾತ್ಮಾಯತ್ತತ್ವಾನ್ನಿತ್ಯಂ, ಯುಗಪತ್ಕೃತಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಃಪ್ರತಿಪಕ್ಷಮಹಾನಿವೃದ್ಧಿ ಚ ಮುಖ್ಯಮಿತಿ ಕೃತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಂ ಸೌಖ್ಯಂ ಚೋಪಾದೇಯಮ್ ।

ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯಸೌಖ್ಯಸಾಧನೀಭೂತಮತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಮುಪಾದೇಯಮಭಿಷ್ಟೌತಿ --

ಜಂ ಪೇಚ್ಛದೋ ಅಮುತ್ತಂ ಮುತ್ತೇಸು ಅದಿಂದಿಯಂ ಚ ಪಚ್ಛಣ್ಣಂ ।
ಸಯಲಂ ಸಗಂ ಚ ಇದರಂ ತಂ ಣಾಣಂ ಹವದಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ॥೫೪॥

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖಗಳು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿವೆ) ಒಂದು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖವು ಮೂರ್ತ ಹಾಗೂ ಐಂದ್ರಿಯವಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದು (ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖವು) ಅಮೂರ್ತ ಮತ್ತು ಅತೀಂದ್ರಿಯವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಅಮೂರ್ತ ಮತ್ತು ಅತೀಂದ್ರಿಯವಿದೆ ಅದು ಪ್ರಧಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಾದೇಯ ರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖವು ಮೂರ್ತರೂಪವಾದಂಥ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಉಪಯೋಗ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆಯಾ ಪ್ರಕಾರದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಪರಾಧೀನವಿರುವುದರಿಂದ [೧]ಕಾದಾಚಿತ್ಕ, ಕ್ರಮಶಃ [೨]ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವಂಥ, [೩]ಸಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಮತ್ತು [೪]ಸಹಾನಿವೃದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಗೌಣವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದು ಹೇಯವಿದೆ ಎಂದರೆ ಬಿಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ; ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖವು ಅಮೂರ್ತರೂಪವಾದಂಥ [೫]ಚೈತನ್ಯಾನುವಿಧಾಯಿ ಏಕಾಕಿ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮಶಕ್ತಿಗಳೊಳಗಿಂದ ತಥಾವಿಧಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ-ಚಿದಾಕಾರ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮಾಧೀನವಿರುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯ ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ನಿಃಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಹಾನಿ-ವೃದ್ಧಿಗಳಿಂದ ರಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದು (ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖವು) ಉಪಾದೇಯವಿದೆ ಎಂದರೆ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಯಾವುದಮೂರ್ತವನು ಮೂರ್ತದೊಳತೀಂದ್ರಿಯವನುಮೇಣ್ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವನು ।
ಇವೆಲ್ಲವನು ತನ್ನನು ಅಂತೆ ಪರವನು ನೋಡುವುದಾಜ್ಞಾನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ ॥೫೪॥

---

೧ ಕಾದಾಚಿತ್ಕ = ಕದಾಚಿತ್ ; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಗುವಂಥ ; ಅನಿತ್ಯ. ೨ ಮೂರ್ತಿಕ ಐಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ; ಯುಗಪತ್ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಕ ಐಂದ್ರಿಯ ಸುಖವೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ, ಒಮ್ಮೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

೩ ಸಪ್ರತಿಪಕ್ಷ = ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ - ವಿರೋಧಿ ಸಹಿತ (ಮೂರ್ತ ಐಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವಾದ ಅಜ್ಞಾನಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಮೂರ್ತ ಐಂದ್ರಿಯ ಸುಖವು ಅದರ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಭೂತವಾದ ದುಃಖಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ.)

೪ ಸಹಾನಿವೃದ್ಧಿ = ಹಾನಿ - ವೃದ್ಧಿ ಸಹಿತ.

೫ ಚೈತನ್ಯಾನುವಿಧಾಯಿ = ಚೈತನ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ; ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವಂಥ.

ಯತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಮಾಣಸ್ಯಾಮೂರ್ತಂ ಮೂರ್ತೇಷ್ವತೀಂದ್ರಿಯಂ ಚ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಮ್ ।
ಸಕಲಂ ಸ್ವಕಂ ಚ ಇತರತ್ ತದ್ ಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ ॥೫೪॥

ಅತೀಂದ್ರಿಯಂ ಹಿ ಜ್ಞಾನಂ ಯದಮೂರ್ತಂ ಯನ್ಮೂರ್ತೇಷ್ವಪ್ಯತೀಂದ್ರಿಯಂ ಯತ್ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಂ ಚ ತತ್ಸಕಲಂ ಸ್ವಪರವಿಕಲ್ಪಾಂತಃಪಾತಿ ಪ್ರೇಕ್ಷತ ಏವ । ತಸ್ಯ ಖಲ್ವಮೂರ್ತೇಷು ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದಿಷು, ಮೂರ್ತೇಷ್ವಪ್ಯತೀಂದ್ರಿಯೇಷು ಪರಮಾಣ್ವಾದಿಷು, ದ್ರವ್ಯಪ್ರಚ್ಛನ್ನೇಷು ಕಾಲಾದಿಷು, ಕ್ಷೇತ್ರಪ್ರಚ್ಛನ್ನೇಷ್ವ- ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಾದಿಷು, ಕಾಲಪ್ರಚ್ಛನ್ನೇಷ್ವಸಾಂಪ್ರತಿಕಪರ್ಯಾಯೇಷು, ಭಾವಪ್ರಚ್ಛನ್ನೇಷು ಸ್ಥೂಲಪರ್ಯಾಯಾಂತರ್ಲೀನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಾಯೇಷು ಸರ್ವೇಷ್ವಪಿ ಸ್ವಪರವ್ಯವಸ್ಥಾವ್ಯವಸ್ಥಿತೇಷ್ವಸ್ತಿ ದೃಷ್ಟತ್ವಂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾತ್ । ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಹಿ ಜ್ಞಾನಮುದ್ಭಿನ್ನಾನಂತಶುದ್ಧಿ ಸನ್ನಿಧಾನಮನಾದಿಸಿದ್ಧಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯ- ಸಂಬಂಧಮೇಕಮೇವಾಕ್ಷನಾಮಾನಮಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರತಿನಿಯತಮಿತರಾಂ ಸಾಮಗ್ರೀಮ ಮೃಗಯಮಾಣಮನಂತ ಶಕ್ತಿಸದ್ಭಾವತೋಽನಂತತಾಮುಪಗತಂ ದಹನಸ್ಯೇವ ದಾಹ್ಯಾಕಾರಾಣಾಂ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಾಣಾಮನತಿಕ್ರಮಾದ್ಯಥೋದಿತಾನುಭಾವಮನುಭವತ್ತತ್ ಕೇನ ನಾಮ ನಿವಾರ್ಯೇತ । ಅತಸ್ತದುಪಾದೇಯಮ್ ।

ಈಗ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತ (ಕಾರಣರೂಪ)ವಾದ ಅತೀಂದ್ರಯ ಜ್ಞಾನವು ಉಪಾದೇಯ ವಿದೆ ಯೆಂದು ಅದರ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೫೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಂ ಪೇಚ್ಛದೋ] ಯಾವ ನೋಡುವಂಥವನ ಜ್ಞಾನವು **[ಅಮುತ್ತಂ]** ಅಮೂರ್ತವನ್ನು, **[ಮುತ್ತೇಷು]** ಮೂರ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಡ **[ಅದಿಂದಿಯಂ]** ಅತೀಂದ್ರಿಯವನ್ನು , **[ಚ ಪಚ್ಛಣ್ಣಂ]** ಮತ್ತು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವನ್ನು **[ಸಯಲಂ]** ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳನ್ನು - **[ಸಗಂ ಚ ಇದರಂ]** ಸ್ವ ಹಾಗೂ ಪರವನ್ನು - ನೋಡುತ್ತದೆ, **[ತಂ ಣಾಣಂ]** ಆ ಜ್ಞಾನವು **[ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಹವದಿ]** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವುದು ಅಮೂರ್ತವಿದೆ, ಯಾವುದು ಮೂರ್ತಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಿದೆ, ಮತ್ತು ಯಾವುದು [೧]ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಿದೆ, ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು-ಯಾವುದು ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರ ಇವೆರಡು ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶ-ವಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು - ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ. ಅಮೂರ್ತ ಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ ಅಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ ಇತ್ಯಾದಿ, ಮೂರ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪರಮಾಣು ಇತ್ಯಾದಿ, ಹಾಗೂ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾದ ಕಾಲ ಇತ್ಯಾದಿ (ದ್ರವ್ಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಗುಪ್ತವಾದಂಥ ಆ ಕಾಲ, ಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ ವಗೈರೆ),ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾದಂಥ ಅಲೋಕಾಕಾಶದ ಪ್ರದೇಶ ಇತ್ಯಾದಿ, ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾದಂಥ ಅಸಾಂಪ್ರತಿಕ (ಅತೀತ-ಅನಾಗತ) ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಭಾವ-ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾದಂಥ ಸ್ಥೂಲ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಲೀನವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ, ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ-ಯಾವ ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರದ ಭೇದದಿಂದ ವಿಭಕ್ತವಿವೆ ಅವುಗಳ-ದೃಷ್ಟಾತನವು ನಿಜವಾಗಿ ಆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿದೆ ; (ಎಂದರೆ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ನೋಡುತ್ತದೆ) ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಅತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನವು) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ಅನಂತ ಶುದ್ಧಿಯ ಸದ್ಭಾವವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂಥ ಚೈತನ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯದ

---

೧ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಗುಪ್ತ ; ಮುಚ್ಚಿಹೋದ.

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಸೌಖ್ಯಸಾಧನೀಭೂತಮಿಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಹೇಯಂ ಪ್ರಣಿಂದತಿ –

ಜೀವೋ ಸಯಂ ಅಮುತ್ತೋ ಮುತ್ತಿಗದೋ ತೇಣ ಮುತ್ತಿಣಾ ಮುತ್ತಂ ।
ಓಗೇಣ್ಹಿತ್ತಾ ಜೋಗ್ಗಂ ಜಾಣದಿ ವಾ ತಂ ಣ ಜಾಣಾದಿ ॥೫೫॥

ಜೀವಃ ಸ್ವಯಮಮೂರ್ತೋ ಮೂರ್ತಿಗತಸ್ತೇನ ಮೂರ್ತೇನ ಮೂರ್ತಮ್ ।
ಅವಗ್ರಹ್ಯ ಯೋಗ್ಯಂ ಜಾನಾತಿ ವಾ ತನ್ನ ಜಾನಾತಿ ॥೫೫॥

ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಹಿ ಮೂರ್ತೋಪಲಂಭಕಂ ಮೂರ್ತೋಪಲಭ್ಯಂ ಚ । ತದ್ವಾನ್ ಜೀವಃ ಸ್ವಯಮಮೂರ್ತೋಽಪಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಂ ಶರೀರಂ ಮೂರ್ತಮುಪಾಗತಸ್ತೇನ ಜ್ಞಪ್ತಿನಿಷ್ಪತ್ತೌ

ಜೊತೆಗೆ ಅನಾದಿ ಸಿದ್ಧ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಒಂದೇ [೧]'ಅಕ್ಷ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆತ್ಮನ ಕುರಿತು ಯಾವ ನಿಯತವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ-ಆತ್ಮನಿಂದ ನೇರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ) ಅದು (ಇಂದ್ರಿಯಮೊದಲಾದ) ಅನ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅರಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದು ಅನಂತ ಶಕ್ತಿಯ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಅನಂತತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ, ಅಂಥ ಆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು -ಹೇಗೆ ದಾಹ್ಯಾಕಾರವು ದಹನದ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರವು ಜ್ಞಾನದ ಅತಿಕ್ರಮಣ (ಉಲ್ಲಂಘನ) ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಯಥೋಕ್ತ ಪ್ರಭಾವದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತ (ಉಪಯುಕ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತ) ಯಾರು ತಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? (ಎಂದರೆ ಯಾರೂ ತಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ.) ಆದುದರಿಂದ ಅದು (ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು) ಉಪಾದೇಯವಿದೆ.

ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತ (ಕಾರಣರೂಪ)ವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಯವಿದೆಯೆಂದು ಅದರ ನಿಂದೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ – ೫೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಯಂ ಅಮುತ್ತೋ]** ತಾನು ಅಮೂರ್ತವಾದಂಥ **[ಜೀವೋ]** ಜೀವವು **[ಮುತ್ತಿಗದೋ]** ಮೂರ್ತ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ **[ತೇಣ ಮುತ್ತಿಣಾ]** ಆ ಮೂರ್ತ ಶರೀರದಿಂದ **[ಜೋಗ್ಗಂ ಮುತ್ತಂ]** ಯೋಗ್ಯ ಮೂರ್ತ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು **[ಓಗೇಣ್ಹಿತ್ತಾ]** [೨]ಅವಗ್ರಹ ಮಾಡಿ (ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯ ಮೂರ್ತಪದಾರ್ಥದ ಅವಗ್ರಹ ಮಾಡಿ) **[ತಂ]** ಅದನ್ನು **[ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ **[ವಾ ಣ ಜಾಣಾದಿ]** ಅಥವಾ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ (ಒಮ್ಮೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.)

ಜೀವ ತಾನಮೂರ್ತವಿದ್ದು ಮೂರ್ತ ಶರೀರವನು ಪಡೆದಾ ಮೂರ್ತ ಶರೀರದಿಂದ ।
ಅವಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಯೋಗ್ಯ ಮೂರ್ತವನು ತಿಳಿಯುವುದಥವ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ॥೫೫॥

---

೧ ಅಕ್ಷ = ಆತ್ಮನ ಹೆಸರು 'ಅಕ್ಷ'ವೂ ಇದೆ. (ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಅಕ್ಷ = ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ; ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವು ಅಕ್ಷ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರವೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.)

೨ ಅವಗ್ರಹ ಮತಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರೆ ಮೊದಲೇ ಅವಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಮತಿಜ್ಞಾನವು ಅವಗ್ರಹ, ಈಹಾ, ಅವಾಯ ಮತ್ತು ಧಾರಣಾ – ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಬಲಾಧಾನನಿಮಿತ್ತತಯೋಪಲಂಭಕೇನ ಮೂರ್ತೇನ ಮೂರ್ತಂ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಪ್ರಧಾನಂ ವಸ್ತೂಪಲಭ್ಯತಾ-ಮುಪಾಗತಂ ಯೋಗ್ಯಮವಗೃಹ್ಯ ಕದಾಚಿತ್ತದುಪರ್ಯುಪರಿ ಶುದ್ಧಿಸಂಭವಾದವಗಚ್ಛತಿ, ಕದಾಚಿತ್ತದ-ಸಂಭವಾನ್ನಾವಗಚ್ಛತಿ, ಪರೋಕ್ಷತ್ವಾತ್ । ಪರೋಕ್ಷಂ ಹಿ ಜ್ಞಾನಮತಿದೃಢತರಾಜ್ಞಾನತಮೋಗ್ರಂಥಿ-ಗುಂಠನಾನ್ನಿಮೀಲಿತಸ್ಯಾನಾದಿಸಿದ್ಧಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಸಂಬಂಧಸ್ಯಾಪ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಯಂ ಪರಿಚ್ಛೇತ್ತುಮರ್ಥಮಸಮರ್ಥಸ್ಯೋ-ಪಾತ್ತಾನುಪಾತ್ತಪರಪ್ರತ್ಯಯಸಾಮಗ್ರೀಮಾರ್ಗಣವ್ಯಗ್ರತಯಾತ್ಯಂತವಿಸಂಷ್ಠುಲತ್ವಮವಲಂಬಮಾನಮನಂತಾಯಾಃ ಶಕ್ತೇಃ ಪರಿಸ್ಖಲನಾನ್ನಿತಾಂತವಿಕ್ಲವೀಭೂತಂ ಮಹಾಮೋಹಮಲ್ಲಸ್ಯ ಜೀವದವಸ್ಥತ್ವಾತ್ ಪರಪರಿಣತಿಪ್ರವರ್ತಿತಾಭಿಪ್ರಾಯಮಪಿ ಪದೇ ಪದೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಿಪ್ರಲಂಭ- ಮನುಪಲಂಭಸಂಭಾವನಾಮೇವ ಪರಮಾರ್ಥತೋಽರ್ಹತಿ । ಅತಸ್ತದ್ಧೇಯಮ್।

ಟೀಕೆ :- ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ [೧]ಉಪಲಂಭಕವೂ ಮೂರ್ತವಿದೆ ಮತ್ತು [೨]ಉಪಲಭ್ಯವೂ ಮೂರ್ತವಿದೆ. ಆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಜೀವವು ಸ್ವಯಂ ಅಮೂರ್ತವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮೂರ್ತ-ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ , ಜ್ಞಪ್ತಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಬಲದ-ಧಾರಣದ ನಿಮಿತ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಲಂಭಕವಾದಂಥ ಆ ಮೂರ್ತದ (ಶರೀರದ) ಮುಖಾಂತರ ಮೂರ್ತವಾದಂಥ [೩]ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಪ್ರಧಾನ ವಸ್ತುವನ್ನು-ಯಾವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ ಎಂದರೆ ಯಾವುದು (ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ) ಉಪಲಭ್ಯವಿದೆ ಅದನ್ನು-ಅವಗ್ರಹ ಮಾಡಿ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ-ಮುಂದಿನ ಶುದ್ಧಿಯ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವಗ್ರಹದಿಂದ ಮುಂದೆ-ಮುಂದಿನ ಶುದ್ಧಿಯ ಅಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು) ಪರೋಕ್ಷವಿದೆ. ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವು, ಚೈತನ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ (ಆತ್ಮನ) ಅನಾದಿಸಿದ್ಧ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾದ ಅಜ್ಞಾನರೂಪದ ತಮೋಗ್ರಂಥಿಯಿಂದ-ಅಂಧಕಾರಸಮೂಹದಿಂದ ಆವೃತ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವಂಥ ಆತ್ಮ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಸಮರ್ಥವಾಗುವುದರಿಂದ [೪]ಉಪಾತ್ತ ಮತ್ತು [೫]ಅನುಪಾತ್ತ ಪರಪದಾರ್ಥರೂಪ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅರಸುವ ವ್ಯಗ್ರತೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಚಂಚಲ-ತರಳ-ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ , ಅನಂತಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಚ್ಯುತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಖಿನ್ನವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ , ಮಹಾಮೋಹ-ಮಲ್ಲವು ಜೀವಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಪರ-ಪರಿಣತಿಯ (ಪರವನ್ನು ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಿಸುವ) ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಾಡಿದರೂ ಹೆಜ್ಜೆ-ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಮೋಸಹೋಗುತ್ತ , ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಲ್ಪಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಹೇಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಮೂರ್ತ, ಸ್ಥೂಲ, ಇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಪರೋಕ್ಷಭೂತವಾದ ಆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅರಸುವ ವ್ಯಗ್ರತೆಯ (ಅಸ್ಥಿರತೆಯ) ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ಚಂಚಲ-ಕ್ಷುಬ್ಧವಿದೆ, ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಖೇದ ಖಿನ್ನವಿದೆ, ಪರಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪರಿಣಮನ

---

೧ ಉಪಲಂಭಕ = ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಂಥ, ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತ, (ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವು ಮೂರ್ತ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರವಿದೆ.)

೨ ಉಪಲಭ್ಯ = ತಿಳಿಸಲು ಯೋಗ್ಯ, ೩. ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಪ್ರಧಾನ = ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ ಮತ್ತು ವರ್ಣಗಳು ಮುಖ್ಯವಿರುವಂಥ.

೪. ಉಪಾತ್ತ = ಪ್ರಾಪ್ತ (ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಉಪಾತ್ತ ಪರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿವೆ.)

೫. ಅನುಪಾತ್ತ = ಅಪ್ರಾಪ್ತ (ಪ್ರಕಾಶ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅನುಪಾತ್ತ ಪರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿವೆ.)

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸ್ವವಿಷಯಮಾತ್ರೇಽಪಿ ಯುಗಪತ್ಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಸಂಭವಾದ್ಧೇಯಮೇವೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನ-ಮಿತ್ಯವಧಾರಯತಿ --

ಫಾಸೋ ರಸೋ ಯ ಗಂಧೋ ವಣ್ಣೋ ಸದ್ದೋ ಯ ಪೋಗ್ಗಲಾ ಹೋಂತಿ ।
ಅಕ್ಖಾಣಂ ತೇ ಅಕ್ಖಾ ಜುಗವಂ ತೇ ಣೇವ ಗೇಣ್ಹಂತಿ ॥೫೬॥

ಸ್ಪರ್ಶೋ ರಸಶ್ಚ ಗಂಧೋ ವರ್ಣಃ ಶಬ್ದಶ್ಚ ಪುದ್ಗಲಾ ಭವಂತಿ ।
ಅಕ್ಷಾಣಾಂ ತಾನ್ಯಕ್ಷಾಣಿ ಯುಗಪತ್ತಾನ್ನೈವ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ॥೫೬॥

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಹಿ ಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಪ್ರಧಾನಾಃ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯಾಃ ಪುದ್ಗಲಾಃ । ಅಥೇಂದ್ರಿಯೈರ್ಯುಗಪತ್ತೇಽಪಿ ನ ಗೃಹ್ಯಂತೇ, ತಥಾವಿಧಕ್ಷಯೋಪಶಮನಶಕ್ತೇರಸಂಭವಾತ್ । ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಹಿ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಸಂಜ್ಞಿ ಕಾಯಾಃ ಪರಿಚ್ಛೇತ್ರ್ಯಾಃ ಶಕ್ತೇರಂತರಂಗಾಯಾಃ ಕಾಕಾಕ್ಷಿತಾರಕವತ್ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಿವಶಾದನೇಕತಃ ಪ್ರಕಾಶಯಿತುಮಸಮರ್ಥತ್ವಾತ್ಸತ್ಸ್ವಪಿ ದ್ರವ್ಯೇಂದ್ರಿಯದ್ವಾರೇಷು ನ ಯೌಗಪದ್ಯೇನ ನಿಖಿಲೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾವಬೋಧಃ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್, ಪರೋಕ್ಷತ್ವಾತ್ ।

ಮಾಡಿಸುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದರೂ ಹೆಜ್ಜೆ-ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಮೋಸ ಹೋಗುತ್ತದೆ (ಏಕೆಂದರೆ ಪರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆತ್ಮನ ಆಧೀನತೆಯಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಆ ಜ್ಞಾನವು 'ಅಜ್ಞಾನ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಹೇಯವಿದೆ.

ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಯವೇ ಇದೆಯೆಂದು ಈಗ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೫೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಫಾಸೋ]** ಸ್ಪರ್ಶ, **[ರಸೋ ಯ]** ರಸ, **[ಗಂಧೋ]** ಗಂಧ, **[ವಣ್ಣೋ]** ವರ್ಣ **[ಸದ್ದೋ ಯ]** ಮತ್ತು ಶಬ್ದಗಳು **[ಪೋಗ್ಗಲಾ]** ಪುದ್ಗಲಗಳಿವೆ, ಅವು **[ಅಕ್ಖಾಣಂ ಹೋಂತಿ]** ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಿವೆ **[ತೇ ಅಕ್ಖಾ]** (ಆದರೆ) ಆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು **[ತೇ]** ಅವನ್ನು (ಕೂಡ) **[ಜುಗವಂ]**ಒಮ್ಮೆಗೇ **[ಣೇವ ಗೇಣ್ಹಂತಿ]** ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ-ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ .

ಟೀಕೆ :- ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣ-ಇವು ಪುದ್ಗಲದ ಮುಖ್ಯಗುಣಗಳಿವೆ. ಮುಖ್ಯವಾದಂಥ ಸ್ಪರ್ಶ-ರಸ-ಗಂಧ-ವರ್ಣ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಗಳು ಪುದ್ಗಲವಿವೆ ಅವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣವಾಗಲು (ತಿಳಿದು ಬರಲು) ಯೋಗ್ಯವಿವೆ. (ಆದರೆ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅವೂ ಯುಗಪತ್ (ಒಮ್ಮೆಗೇ) ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ),

---

ಈ ವರ್ಣರಸಗಂಧಸ್ಪರ್ಶಮೇಣ್ಶಬ್ದ ಪುದ್ಗಲವಿದ್ದಿಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿವೆ ।
ಅವುಗಳನು ಕೂಡಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಗ್ರಹಿಸಲಾರವು ಒಂದೆ ಸಮಯದಲಿ ॥೫೬॥

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಪರದವ್ವಂ ತೇ ಅಕ್ಖಾ ಣೇವ ಸಹಾವೋ ತ್ತಿ ಅಪ್ಪಣೋ ಭಣಿದಾ ।
ಉವಲದ್ಧಂ ತೇಹಿ ಕಧಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಅಪ್ಪಣೋ ಹೋದಿ ॥೫೭॥

ಪರದ್ರವ್ಯಂ ತಾನ್ಯಕ್ಷಾಣಿ ನೈವ ಸ್ವಭಾವ ಇತ್ಯಾತ್ಮನೋ ಭಣಿತಾನಿ ।
ಉಪಲಬ್ಧಂ ತೈಃ ಕಥಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾತ್ಮನೋ ಭವತಿ ॥೫೭॥

ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಶಕ್ತಿಯು ಕ್ಷಯೋಪಶಮಕ್ಕಿಲ್ಲ . ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಯಾವ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಂತರಂಗ ಜ್ಞಾತೃಶಕ್ತಿಯಿದೆ ಅದು ಕಾಗೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಕ್ರಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಯುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅನೇಕತಃ ಪ್ರಕಾಶದ ಸಲುವಾಗಿ (ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಅಸಮರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯೇಂದ್ರಿಯದ ದ್ವಾರಗಳು ವಿದ್ಯಮಾನವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ (ವಿಷಯಭೂತ ಪದಾರ್ಥಗಳ) ಜ್ಞಾನವು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಪರೋಕ್ಷವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕಾಗೆಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಎರಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಗೊಂಬೆ ಒಂದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕಾಗೆಗೆ ಯಾವ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಬೇಕಿದೆ ಆ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಗೊಂಬೆಯು ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ; ಆಗ ಅದು ಇನ್ನೊಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆ ಗೊಂಬೆಯು ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬರು-ಹೋಗುವುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆಯೆಂದರೆ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಗೊಂಬೆಗಳಿರುವಂತೆ ಜನರಿಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅದು ಒಂದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥದೇ ಅವಸ್ಥೆಯು ಕ್ಷಾಯೋಪ ಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನದ್ದಿದೆ. ದ್ರವ್ಯೇಂದ್ರಿಯರೂಪದ ದ್ವಾರಗಳಂತೂ ಐದು ಇವೆ, ಆದರೆ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನವು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ವರ್ಣವನ್ನು ನೋಡುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ಶಬ್ದ, ಗಂಧ, ರಸ ಅಥವಾ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ; ಎಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನದ ಉಪಯೋಗವು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ವರ್ಣವನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತದೆ ಆಗ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳು ಬೀಳುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಮೂಗಿಗೆ ಎಂಥ ವಾಸನೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಚಾರ ವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನದ ಉಪಯೋಗವು ಒಂದು ವಿಷಯದೊಳಗಿಂದ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶೀಘ್ರತೆಯಿಂದ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೇ ತಿಳಿದುಬರುವಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಪರೋಕ್ಷಭೂತವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಯವಿದೆ.

ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯವಿವೆಯವು ಪರದ್ರವ್ಯವಿದ್ದವಕೆ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವವೆಂದಿಲ್ಲ ।
ಅವುಗಳಿಂದುಪಲಬ್ಧವಾದುದದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೇಗಾಗುವುದು ಆತ್ಮನಿಗೆ ॥೫೭॥

ಆತ್ಮಾನಮೇವ ಕೇವಲಂ ಪ್ರತಿ ನಿಯತಂ ಕಿಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ । ಇದಂ ತು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಸ್ತಿತ್ವಯೋಗಿತಯಾ ಪರದ್ರವ್ಯತಾಮುಪಗತ್ಯೈರಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಭಾವತಾಂ ಮನಾಗಪ್ಯಸಂಸ್ಪೃಶದ್ಭಿರಿಂದ್ರಿಯೈರುಪಲಭ್ಯೋಽಪಜನ್ಯಮಾನಂ ನ ನಾಮಾತ್ಮನಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ ।

ಅಥ ಪರೋಕ್ಷಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಲಕ್ಷಣಮುಪಲಕ್ಷಯತಿ --

ಜಂ ಪರದೋ ವಿಣ್ಣಾಣಂ ತಂ ತು ಪರೋಕ್ಖಂ ತಿ ಭಣಿದಮಟ್ಠೇಸು ।
ಜದಿ ಕೇವಲೇಣ ಣಾದಂ ಹವದಿ ಹಿ ಜೀವೇಣ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ॥೫೮॥

ಯತ್ಪರತೋ ವಿಜ್ಞಾನಂ ತತ್ತು ಪರೋಕ್ಷಮಿತಿ ಭಣಿತಮರ್ಥೇಷು ।
ಯದಿ ಕೇವಲೇನ ಜ್ಞಾತಂ ಭವತಿ ಹಿ ಜೀವೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ ॥೫೮॥

ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೫೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ತೇ ಅಕ್ಖಾ]** ಆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು **[ಪರದವ್ವಂ]** ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ, **[ಅಪ್ಪಣೋ ಸಹಾವೋ ತ್ತಿ]** ಅವನ್ನು ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವರೂಪವೆಂದು **[ಣೇವ ಭಣಿದಾ]** ಹೇಳಿಲ್ಲ ; **[ತೇಹಿ]** ಅವುಗಳಿಂದ **[ಉವಲದ್ಧಂ]** ತಿಳಿದು **[ಅಪ್ಪಣೋ]** ಆತ್ಮನ **[ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ]** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು **[ಕಧಂ ಹೋದಿ]** ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಟೀಕೆ :- ಯಾವುದು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಕುರಿತೇ ನಿಯತವಿದೆ ಅದು (ಜ್ಞಾನವು) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ಇದಂತೂ (ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನವು) ಭಿನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಪರದ್ರವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ (ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂಇಲ್ಲ) ಇಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಉಪಲಬ್ಧಮಾಡಿ (ಇಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದು (ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು) ಆತ್ಮನ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ .

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವುದು ನೇರವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಲ್ಲ .

ಈಗ ಪರೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಯಾವ ಅರ್ಥಗಳ ವಿಜ್ಞಾನಪರದಿಂದಾಗುವುದದು ಪರೋಕ್ಷವೆಂದು ಪೇಳಿದೆ ।
ಕೇವಲ ಜೀವದಿಂದಲೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನವಾಗಿಹುದು ॥೫೮॥

ಯತ್ತು ಖಲು ಪರದ್ರವ್ಯಭೂತಾದಂತಃಕರಣಾದಿಂದ್ರಿಯಾತ್ಪರೋಪದೇಶಾದುಪಲಬ್ಧೇಃ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಾಲೋಕಾದೇರ್ವಾ ನಿಮಿತ್ತತಾಮುಪಗತಾತ್ ಸ್ವವಿಷಯಮುಪಗತಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಪರಿಚ್ಛೇದನಂ ತತ್ಪರತಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವತ್ಪರೋಕ್ಷಮಿತ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ಯತ್ಪುನರಂತಃಕರಣಮಿಂದ್ರಿಯಂ ಪರೋಪದೇಶಮುಪಲಬ್ಧಿಸಂಸ್ಕಾರಮಾಲೋಕಾದಿಕಂ ವಾ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ಪರದ್ರವ್ಯಮನಪೇಕ್ಷ್ಯಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಮೇವೈಕಂ ಕಾರಣತ್ವೇನೋಪಾದಾಯ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಜಾತಮೇಕಪದ ಏವಾಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದನಂ ತತ್ ಕೇವಲಾದೇವಾತ್ಮನಃ ಸಂಭೂತತ್ವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ಇಹ ಹಿ ಸಹಜಸೌಖ್ಯಸಾಧನೀಭೂತಮಿದಮೇವ ಮಹಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಭಿಪ್ರೇತಮಿತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೫೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಪರದೋ]** ಪರದ ಮುಖಾಂತರ ಆಗುವಂಥ **[ಜಂ]** ಯಾವ **[ಅಟ್ಠೇಸು ವಿಣ್ಣಾಣಂ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದ ವಿಜ್ಞಾನವಿದೆ **[ತಂ ತು]** ಅದನ್ನಂತೂ **[ಪರೋಕ್ಖಂ ತಿ ಭಣಿದಂ]** ಪರೋಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಕೇವಲೇಣ ಜೀವೇಣ]** ಕೇವಲ ಜೀವದ ಮುಖಾಂತರವೇ **[ಣಾದಂ ಹವದಿ ಹಿ]** ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟರೆ **[ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ]** ಆ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ (ನಿಮಿತ್ತರೂಪವಾದಂಥ) ಯಾವ ಪರದ್ರವ್ಯಭೂತ ಅಂತಃಕರಣ (ಮನಸ್ಸು), ಇಂದ್ರಿಯ, ಪರೋಪದೇಶ, [೧]ಉಪಲಬ್ಧಿ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶಾದಿಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಆ ಸ್ವವಿಷಯಭೂತ ಪದಾರ್ಥದ ಜ್ಞಾನವು, ಅದು ಪರದ ಮುಖಾಂತರ [೨]ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ 'ಪರೋಕ್ಷ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅಂತಃಕರಣ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪರೋಪದೇಶ, ಉಪಲಬ್ಧಿ, [೩]ಸಂಸ್ಕಾರ ಅಥವಾ [೪]ಪ್ರಕಾಶ ಮೊದಲಾದುವೆಲ್ಲ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ ಕಾರಣರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಯವೇ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಅದು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ (ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಸಹಜಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದಂಥ ಇದೇ ಮಹಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಇಚ್ಛನೀಯವೆಂದು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.)

ಈಗ ಇದೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಉಪಲಬ್ಧಿ = ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯು. (ಈ 'ಲಬ್ಧ' ಶಕ್ತಿಯು 'ಉಪಯುಕ್ತ' ವಾದಾಗಲೇ ಪದಾರ್ಥವು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.)

೨ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತ = ಪ್ರಕಟ, ಉತ್ಪನ್ನ.

೩ ಸಂಸ್ಕಾರ = ಮೊದಲು ತಿಳಿದ ಪದಾರ್ಥದ ಧಾರಣ.

೪ ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯದ ಮುಖಾಂತರ ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವೂ ನಿಮಿತ್ತರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಥೈತದೇವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸೌಖ್ಯತ್ವೇನೋಪಕ್ಷಿಪತಿ--

ಜಾದಂ ಸಯಂ ಸಮಂತಂ ಣಾಣಮಣಂತತ್ಥವಿತ್ಥಡಂ ವಿಮಲಂ ।
ರಹಿದಂ ತು ಓಗ್ಗಹಾದಿಹಿಂ ಸುಹಂ ತಿ ಏಗಂತಿಯಂ ಭಣಿದಂ ॥೫೯॥

ಜಾತಂ ಸ್ವಯಂ ಸಮಂತಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಾರ್ಥವಿಸ್ತೃತಂ ವಿಮಲಮ್ ।
ರಹಿತಂ ತ್ವವಗ್ರಹಾದಿಭಿಃ ಸುಖಮಿತಿ ಐಕಾಂತಿಕಂ ಭಣಿತಮ್ ॥೫೯॥

ಸ್ವಯಂ ಜಾತತ್ವಾತ್, ಸಮಂತತ್ವಾತ್, ಅನಂತಾರ್ಥವಿಸ್ತೃತತ್ವಾತ್, ವಿಮಲತ್ವಾತ್, ಅವಗ್ರಹಾದಿರಹಿತತ್ವಾಚ್ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಮೈಕಾಂತಿಕಮಿತಿ ನಿಶ್ಚೀಯತೇ, ಅನಾಕುಲತ್ವೈಕಲಕ್ಷಣತ್ವಾತ್ಸೌಖ್ಯಸ್ಯ । ಯತೋ ಹಿ ಪರತೋ ಜಾಯಮಾನಂ ಪರಾಧೀನತಯಾ, ಅಸಮಂತಮಿತರದ್ವಾರಾವರಣೇನ, ಕತಿಪಯಾರ್ಥಪ್ರವೃತ್ತಮಿತರಾರ್ಥ-ಬುಭುತ್ಸಯಾ, ಸಮಲಮಸಮ್ಯಗವಬೋಧೇನ, ಅವಗ್ರಹಾದಿಸಹಿತಂ ಕ್ರಮಕೃತಾರ್ಥಗ್ರಹಣಖೇದೇನ ಪರೋಕ್ಷಂ ಜ್ಞಾನಮತ್ಯಂತಮಾಕುಲಂ ಭವತಿ । ತತೋ ನ ತತ್ ಪರಮಾರ್ಥತಃ ಸೌಖ್ಯಮ್ । ಇದಂ ತು ಪುನರನಾದಿಜ್ಞಾನ-ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವಭಾವಸ್ಯೋಪರಿ ಮಹಾವಿಕಾಶೇನಾಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ಸ್ವತ ಏವ ವ್ಯಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ಸ್ವಯಂ ಜಾಯಮಾನಮಾತ್ಮಾಧೀನ-ತಯಾಸಮಂತಾತ್ಮಪ್ರದೇಶಾನ್ ಪರಮಸಮಕ್ಷಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗೀಭೂಯಾಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ಸಮಂತಮ್

ಗಾಥೆ - ೫೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಸಯಂ ಜಾದಂ] ತಾನು ತನ್ನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನ **[ಸಮಂತಂ]** ಸಮಂತ (ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತ) **[ಅಣಂತತ್ಥವಿತ್ಥಡಂ]** ಅನಂತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ **[ವಿಮಲಂ]** ವಿಮಲ **[ತು]** ಮತ್ತು **[ಓಗ್ಗಹಾದಿಹಿಂ ರಹಿದಂ]** ಅವಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದಂಥ **[ಣಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನವು **[ಏಗಂತಿಯಂ ಸುಹಂ]** ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವಿದೆ **[ತಿ ಭಣಿದಂ]** - ಎಂದು (ಸರ್ವಜ್ಞದೇವರು) ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ೧) 'ಸ್ವಯಂ ಉತ್ಪನ್ನ' ವಿರುವುದರಿಂದ, ೨) [೧]'ಸಮಂತ'ವಿರುವುದರಿಂದ, ೩) 'ಅನಂತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ'ವಿರುವುದರಿಂದ, ೪) 'ವಿಮಲ'ವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ೫) 'ಅವಗ್ರಹಾದಿ ರಹಿತ'ವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವು [೨]ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಅನಾಕುಲತೆಯೇ ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

(ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-)

ಸ್ವಯಮೇವ ಜಾತಸಮಂತ ಅನಂತಅರ್ಥಗಳಲಿ ವಿಸ್ತೃತ ವಿಮಲ ಮೇಣ್ ।
ನ್ಯಾಯದಿಂ ಅವಗ್ರಹಾದಿಗಳಿಲ್ಲದಾ ಜ್ಞಾನ ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವೆಂದು ಪೇಳಿದೆ ॥೫೯॥

---

೧ ಸಮಂತ = ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ - ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವ ; ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವ ; ಸಮಸ್ತ ; ಸಂಪೂರ್ಣ ; ಅಖಂಡ. ೨ ಐಕಾಂತಿಕ = ಪರಿಪೂರ್ಣ ; ಅಂತಿಮ ; ಏಕಾಕಿ ; ಸರ್ವಥಾ.

ಅಶೇಷದ್ವಾರಾಪಾವರಣೇನ, ಪ್ರಸಭಂ ನಿಪೀತಸಮಸ್ತವಸ್ತುಜ್ಞೇಯಾಕಾರಂ ಪರಮಂ ವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಮಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾದನಂತಾರ್ಥವಿಸ್ಕೃತಮ್ ಸಮಸ್ತಾರ್ಥಾಬುಭುತ್ಸಯಾ, ಸಕಲಶಕ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕಕರ್ಮಸಾಮಾನ್ಯಾನಿಃ-ಕ್ರಾಂತತಯಾ ಪರಿಸ್ಪಷ್ಟಪ್ರಕಾಶಭಾಸ್ವರಂ ಸ್ವಭಾವಮಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾದ್ವಿಮಲಮ್ ಸಮ್ಯಗವಬೋಧೇನ, ಯುಗಪತ್ಸಮರ್ಪಿತತ್ರೈಸಮಯಿಕಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ಲೋಕಾಲೋಕಮಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾದವಗ್ರಹಾದಿರಹಿತಮ್ ಕ್ರಮಕೃತಾರ್ಥಗ್ರಹಣಖೇದಾಭಾವೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಜ್ಞಾನಮನಾಕುಲಂ ಭವತಿ । ತತಸ್ತತ್ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ ಖಲು ಸೌಖ್ಯಮ್ ।

೧) ‘ಪರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ’ ವಾಗುತ್ತ ಪರಾಧೀನತೆಯ ಕಾರಣ, ೨) [೧]‘ಅಸಮಂತ’ವಿರುವುದರಿಂದ ಇತರ ದ್ವಾರಗಳ ಆವರಣದ ಕಾರಣ, ೩) ‘ಕೇವಲ ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ’ವಾಗುತ್ತ ಅನ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯ ಕಾರಣ, ೪) ‘ಸಮಲ’ವಿರುವುದರಿಂದ ಅಸಮ್ಯಕ್ ಅವಬೋಧದ ಕಾರಣ (-ಕರ್ಮಮಲಯುಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಶಯ-ವಿಮೋಹ-ವಿಭ್ರಮ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಕಾರಣ), ಮತ್ತು ೫) ‘ಅವಗ್ರಹಾದಿ ಸಹಿತ’ವಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಗುವಂಥ [೨]ಪದಾರ್ಥಗ್ರಹಣದ ಖೇದದ ಕಾರಣ (ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ) ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಆಕುಲವಿದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಸುಖವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವಂತೂ ಅನಾಕುಲವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ-೧) ಅನಾದಿಜ್ಞಾನಸಾಮಾನ್ಯರೂಪಸ್ವಭಾವದ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಕಾಸದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ತಾನೇ ಇರುವುದರಿಂದ ‘ಸ್ವಯಂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ’ ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮಾಧೀನವಿದೆ, (ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾಧೀನವಿರುವುದರಿಂದ ಆಕುಲತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ); ೨) ಸಮಸ್ತ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗ ರೂಪವಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ‘ಸಮಂತವಿದೆ’, ಆದುದರಿಂದ ಅಶೇಷ ದ್ವಾರಗಳು ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ, (ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಯಾವ ದ್ವಾರವೂ ಮುಚ್ಚದಿರುವುದರಿಂದ ಆಕುಲತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ); ೩) ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಕುಡಿದು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮ [೩]ವಿವಿಧತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ‘ಅನಂತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಿದೆ’, ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯ ಅಭಾವವಿದೆ, (ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆಕುಲತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ೪) ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವಂಥ ಕರ್ಮಸಾಮಾನ್ಯವು (ಜ್ಞಾನದೊಳಗಿಂದ) ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದರಿಂದ (ಜ್ಞಾನವು) ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟಪ್ರಕಾಶದ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ (ತೇಜಸ್ವಿ) ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ‘ವಿಮಲವಿದೆ’, ಆದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ರೂಪದಿಂದ (ಸರಿಯಾಗಿ) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, (ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಶಯಾದಿ ರಹಿತತೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣ ಆಕುಲತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ); ಮತ್ತು ೫) ಮೂರು ಕಾಲದ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯುಗಪತ್ ಸಮರ್ಪಿಸಿದಂಥ (ಒಂದೇ ಸಮಯ ತಿಳಿಸಿದಂಥ) ಲೋಕಾಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ‘ಅವಗ್ರಹಾದಿ ರಹಿತವಿದೆ’, (ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರಮಶಃ ಆಗುವಂಥ

೧ ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವು ಖಂಡಿತವಿದೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಇಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮುಖಾಂತರವೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ; ಹೇಗೆ ವರ್ಣಗಳು ಕಣ್ಣಿನಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಲೇ (ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ) ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ ; ಅನ್ಯ ದ್ವಾರಗಳು ಮುಚ್ಚಿವೆ.

೨. ಪದಾರ್ಥಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಪದಾರ್ಥದ ಬೋಧವು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಆಗದಿರುವಾಗ ಅವಗ್ರಹ, ಈಹಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಮದಿಂದಾಗುವುದರಿಂದ ಖೇದವಾಗುತ್ತದೆ.

೩. ಪರಮ ವಿವಿಧತೆ = ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥ ಸಮೂಹವು ಅದು ಅನಂತ ವಿವಿಧತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ.

ಅಥ ಕೇವಲಸ್ಯಾಪಿ ಪರಿಣಾಮದ್ವಾರೇಣ ಖೇದಸ್ಯ ಸಂಭವಾದೈಕಾಂತಿಕಸುಖತ್ವಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ಪ್ರತ್ಯಾಚಷ್ಟೇ -

ಜಂ ಕೇವಲಂ ತಿ ಣಾಣಂ ತಂ ಸೋಕ್ಖಂ ಪರಿಣಮಂ ಚ ಸೋ ಚೇವ ।
ಖೇದೋ ತಸ್ಸ ಣ ಭಣಿದೋ ಜಮ್ಹಾ ಘಾದೀ ಖಯಂ ಜಾದಾ ॥೬೦॥

ಯತ್ಕೇವಲಮಿತಿ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಸೌಖ್ಯಂ ಪರಿಣಾಮಶ್ಚ ಸ ಚೈವ ।
ಖೇದಸ್ತಸ್ಯ ನ ಭಣಿತೋ ಯಸ್ಮಾತ್ ಘಾತೀನಿ ಕ್ಷಯಂ ಜಾತಾನಿ ॥೬೦॥

ಅತ್ರ ಕೋ ಹಿ ನಾಮ ಖೇದಃ, ಕಶ್ಚ ಪರಿಣಾಮಃ, ಕಶ್ಚ ಕೇವಲಸುಖಯೋರ್ವ್ಯತಿರೇಕಃ, ಯತಃ ಕೇವಲಸ್ಯೈಕಾಂತಿಕಸುಖತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ । ಖೇದಸ್ಯಾಯತನಾನಿ ಘಾತಿಕರ್ಮಾಣಿ, ನ ನಾಮ ಕೇವಲಂ ಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರಮ್ । ಘಾತಿಕರ್ಮಾಣಿ ಹಿ ಮಹಾಮೋಹೋತ್ಪಾದಕತ್ವಾದುನ್ಮತ್ತಕವದತಸ್ಮಿಂಸ್ತದ್ಬುದ್ಧಿಮಾಧಾಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಮರ್ಥಂ ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಯತಃ ಪರಿಣಾಮಯಂತಿ, ತತಸ್ತಾನಿ ತಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಂ ಪರಿಣಮ್ಯ ಶ್ರಾಮ್ಯತಃ ಖೇದನಿದಾನತಾಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ । ತದಭಾವಾತ್ಕುತೋ ಹಿ ನಾಮ ಕೇವಲೇ ಖೇದಸ್ಯೋದ್ಭೇದಃ । ಯತಶ್ಚ ತ್ರಿಸಮಯಾವಚ್ಛಿನ್ನಸಕಲಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಾಕಾರವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಪ್ರಕಾಶನಾಸ್ಪದೀಭೂತಂ ಚಿತ್ರಭಿತ್ತಿಸ್ಥಾನಿಯಮನಂತ

ಪದಾರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ ಖೇದದ ಅಭಾವವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐದು ಕಾರಣಗಳಿಂದ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನವು ಅನಾಕುಲವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅದು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನವು-ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಏಕಾಂತ ಸುಖಸ್ವರೂಪವಿದೆ.

'ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ [೧]ಖೇದದ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಖಂಡನೆಯನ್ನೀಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೬೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಂ] ಯಾವ **[ಕೇವಲಂ ತಿ ಣಾಣಂ]** 'ಕೇವಲ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜ್ಞಾನವಿದೆ **[ತಂ ಸೋಕ್ಖಂ]** ಅದು ಸುಖವಿದೆ **[ಪರಿಣಾಮಂ ಚ]** ಪರಿಣಾಮವೂ ಕೂಡ **[ಸೋ ಚೇವ]** ಅದೇ ಇದೆ **[ತಸ್ಸ ಖೇದೋ ಣ ಭಣಿದೋ]** ಅದಕ್ಕೆ ಖೇದವೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞದೇವರು ಖೇದವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ) **[ಜಮ್ಹಾ]** ಏಕೆಂದರೆ **[ಘಾದೀ]** ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು **[ಖಯಂ ಜಾದಾ]** ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ.

ಯಾವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಿದೆಯದು ಸುಖವಿದ್ದು ಪರಿಣಾಮ ಕೂಡ ಅದೇ ಇದೆ ।
ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಲಿ ಖೇದವನು ಪೇಳಿಲ್ಲ ಅದು ಘಾತಿಕರ್ಮವಿನಷ್ಟವಿದೆ ॥೬೦॥

---

೧ ಖೇದ = ಆಯಾಸ ; ಸಂತಾಪ ; ದುಃಖ.

ಸ್ವರೂಪಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಿಣಮತ್ಕೇವಲಮೇವ ಪರಿಣಾಮಃ, ತತಃ ಕುತೋಽನ್ಯಃ ಪರಿಣಾಮೋ ಯದ್ದ್ವಾರೇಣ ಖೇದಸ್ಯಾತ್ಮಲಾಭಃ । ಯತಶ್ಚ ಸಮಸ್ತಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತಾಭಾವಾತ್ಸಮುಲ್ಲಸಿತನಿರಂಕುಶಾನಂತಶಕ್ತಿತಯಾ ಸಕಲಂ ತ್ರೈಕಾಲಿಕಂ ಲೋಕಾಲೋಕಾಕಾರಮಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ಕೂಟಸ್ಥತ್ವೇನಾತ್ಯಂತನಿಃಪ್ರಕಂಪಂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತತ್ವಾದನಾಕುಲತಾಂ ಸೌಖ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತಾಮಾತ್ಮನೋಽವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಂ ಬಿಭ್ರಾಣಂ ಕೇವಲಮೇವ ಸೌಖ್ಯಮ್, ತತಃ ಕುತಃ ಕೇವಲಸುಖಯೋರ್ವ್ಯತಿರೇಕಃ । ಅತಃ ಸರ್ವಥಾ ಕೇವಲಂ ಸುಖಮೈಕಾಂತಿಕಮನುಮೋದನೀಯಮ್ ।

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ) ಕೇವಲಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ೧) ಖೇದವೇನು, ೨) ಪರಿಣಾಮವೇನು ಮತ್ತು ೩) ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸುಖದ ವ್ಯತಿರೇಕ(ಭೇದ)ವೇನು ?

೧) ಖೇದದ ಆಯತನ (ಸ್ಥಾನ)ಗಳು ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳಿವೆ, ಕೇವಲ ಪರಿಣಾಮ ಮಾತ್ರವೇ ಇಲ್ಲ. ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ಮಹಾಮೋಹವನ್ನುತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಮದ್ದುಗುಣಿಕೆಯಂತೆ [1]ಅತತ್‌ದಲ್ಲಿ ತತ್‌ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿಸಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಕುರಿತು ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಿಸುತ್ತವೆ ; ಆದುದರಿಂದ ಆ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಕುರಿತು ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಿ-ಮಾಡಿ ಆಯಾಸಗೊಂಡ ಆತ್ಮನ ಸಲುವಾಗಿ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ (ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ) ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಖೇದವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು ? ೨) ಮತ್ತು ಮೂರುಕಾಲ ರೂಪವಾಗಿ ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರರೂಪವೇ (ವಿವಿಧತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥಾನಭೂತವಾದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಚಿತ್ರಸಿದ ಗೋಡೆಯಂತೆ ತಾನೇ) ಅನಂತ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವೇ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ದುಃಖದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವಂಥ ಇತರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಎಲ್ಲಿವೆ ? ೩) ಇನ್ನು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸಮಸ್ತ ಸ್ವಭಾವ [2]ಪ್ರತಿಘಾತದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ನಿರಂಕುಶವಾದ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯು ಉಲ್ಲಸಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ [3]ಕೂಟಸ್ಥದ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಕಂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದಂಥ ಸುಖ-ಲಕ್ಷಣಭೂತ ಅನಾಕುಲತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವೇ ಸುಖವಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖದ ವ್ಯತಿರೇಕವೆಲ್ಲಿದೆ ?

ಆದುದರಿಂದ 'ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವಿದೆ'ಯೆಂದು ಸರ್ವಥಾ ಅನುಮೋದನ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. (ಆನಂದದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆಯಾಸವಾಗುವುದು, ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ದುಃಖವಾಗುವುದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಐಕಾಂತಿಕ ಸುಖವು ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?- ಎಂಬ ಸಂದೇಹದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

---

೧ ಅತತ್‌ದಲ್ಲಿ ತತ್‌ಬುದ್ಧಿ - ವಸ್ತು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವಿಲ್ಲ ಆ ಸ್ವರೂಪದ ಮನ್ನಣೆ; ಹೇಗೆಂದರೆ-ಜಡದಲ್ಲಿ ಚೇತನಬುದ್ಧಿ (ಎಂದರೆ ಜಡದಲ್ಲಿ ಚೇತನದ ಮನ್ನಣೆ) ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ. ೨ ಪ್ರತಿಘಾತ = ವಿಘ್ನ ; ಹನನ ಃ ಘಾತ ; ಬಾಧೆ. ೩ ಕೂಟಸ್ಥ - ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕರೂಪವಿರುವಂಥ ; ಅಚಲ ; (ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವಥಾ ಅಪರಿಣಾಮಿಯಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದು ಒಂದು ಜ್ಞೇಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಜ್ಞೇಯದ ಕುರಿತು ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ-ಮೂರೂ ಕಾಲದ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕೂಟಸ್ಥವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.)

ಅಥ ಪುನರಪಿ ಕೇವಲಸ್ಯ ಸುಖಸ್ವರೂಪತಾಂ ನಿರೂಪಯನ್ನುಪಸಂಹರತಿ --

ಣಾಣಂ ಅತ್ಥಂತಗಯಂ ಲೋಯಾಲೋಏಸು ವಿತ್ಥಡಾ ದಿಟ್ಠೀ ।
ಣಟ್ಠಮಣಿಟ್ಠಂ ಸವ್ವಂ ಇಟ್ಠಂ ಪುಣ ಜಂ ತು ತಂ ಲದ್ಧಂ ॥೬೧॥

ಜ್ಞಾನಮರ್ಥಾಂತಗತಂ ಲೋಕಾಲೋಕೇಷು ವಿಸ್ತೃತಾ ದೃಷ್ಟಿಃ ।
ನಷ್ಟಮನಿಷ್ಟಂ ಸರ್ವಮಿಷ್ಟಂ ಪುನರ್ಯತ್ತು ತಲ್ಲಬ್ಧಮ್ ॥೬೧॥

---

೧) ಕೇವಲ ಪರಿಣಾಮವು ಆಯಾಸ ಅಥವಾ ದುಃಖದ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗುವಂಥ ಪರೋನ್ಮುಖ ಪರಿಣಾಮವು ಆಯಾಸ ಅಥವಾ ದುಃಖದ ಕಾರಣವಿದೆ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ವಿದ್ಯಮಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಆಯಾಸ ಅಥವಾ ದುಃಖವಿಲ್ಲ. ೨) ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ತಾನೇ ಪರಿಣಮನಶೀಲವಿದೆ ; ಪರಿಣಮನವು ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಇದೆ, ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಿಣಾಮದ ನಾಶವಾದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ್ದೇ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮವು ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಸಹಜಸ್ವರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಖೇದವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ-ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ೩) ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸಮಸ್ತ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳ ಆಕಾರಗಳನ್ನು (ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರ ಸಮೂಹವನ್ನು) ಯಾವಾಗಲೂ ಅಕಂಪ ರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಕಂಪ-ಸ್ಥಿರ-ಅಕ್ಷುಬ್ಧ-ಅನಾಕುಲವಿದೆ; ಮತ್ತು ಅನಾಕುಲವಿರುವುದರಿಂದ ಸುಖಿಯಿದೆ-ಸುಖಸ್ವರೂಪವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅನಾಕುಲತೆಯು ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣವೇ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷುಬ್ಧತೆಯು-ಅನಾಕುಲತೆಯು-ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ೧) ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ, ೨) ಪರಿಣಮನವು ಯಾವ ಉಪಾಧಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ೩) ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ನಿಷ್ಕಂಪ-ಸ್ಥಿರ-ಅನಾಕುಲವಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸುಖ ಸ್ವರೂಪವೇ ಇದೆ.

ಈಗ ಮತ್ತೆ 'ಕೇವಲವು (ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು) ಸುಖಸ್ವರೂಪವಿದೆ'ಯೆಂದು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೬೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನವು **[ಅತ್ಥಂತಗಯಂ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ ತೀರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ **[ದಿಟ್ಠೀ]** ಮತ್ತು ದರ್ಶನವು **[ಲೋಯಾಲೋಏಸು ವಿತ್ಥಡಾ]** ಲೋಕಾಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಿದೆ; **[ಸವ್ವಂಅಣಿಟ್ಠಂ]** ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ

ಜ್ಞಾನವು ಅರ್ಥಾಂತರಗತವಿದ್ದು ಲೋಕಾಲೋಕದಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಿದೆ ದರ್ಶನವು ।
ಅನಿಷ್ಟವೆಲ್ಲವು ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಮೇಣಿಷ್ಟವಿಹುದೆಲ್ಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಹುದು ॥೬೧॥

ಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತಾಭಾವಹೇತುಕಂ ಹಿ ಸೌಖ್ಯಮ್ । ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ದೃಶಿಜ್ಞಪ್ತೀ ಸ್ವಭಾವಃ ತಯೋರ್ಲೋಕಾಲೋಕವಿಸ್ತೃತತ್ವೇನಾರ್ಥಾಂತಗತತ್ವೇನ ಚ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಿಜೃಂಭಿತತ್ವಾದ್ಭವತಿ ಪ್ರತಿಘಾತಾಭಾವಃ । ತತಸ್ತದ್ಧೇತುಕಂ ಸೌಖ್ಯಮಭೇದವಿವಕ್ಷಾಯಾಂ ಕೇವಲಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಮ್ । ಕಿಂಚ ಕೇವಲಂ ಸೌಖ್ಯಮೇವ; ಸರ್ವಾನಿಷ್ಟಪ್ರಹಾಣಾತ್, ಸರ್ವೇಷ್ಟೋಪಲಂಭಾಚ್ಚ । ಯತೋ ಹಿ ಕೇವಲಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಸುಖಪ್ರತಿಪತ್ತಿವಿಪಕ್ಷಭೂತಸ್ಯ ದುಃಖಸ್ಯ ಸಾಧನತಾಮುಪಗತಮಜ್ಞಾನಮಖಿಲಮೇವ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ, ಸುಖಸ್ಯ ಸಾಧನೀಭೂತಂ ತು ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಜ್ಞಾನಮುಪಜಾಯೇತ, ತತಃ ಕೇವಲಮೇವ ಸೌಖ್ಯಮಿತ್ಯಲಂ ಪ್ರಪಂಚೇನ ।

ಅಥ ಕೇವಲಿನಾಮೇವ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖಮಿತಿ ಶ್ರದ್ಧಾಪಯತಿ -

ಣೋ ಸದ್ದಹಂತಿ ಸೋಕ್ಖಂ ಸುಹೇಸು ಪರಮಂ ತಿ ವಿಗದಘಾದೀಣಂ ।
ಸುಣಿದೂಣ ತೇ ಅಭವ್ವಾ ಭವ್ವಾ ವಾ ತಂ ಪಡಿಚ್ಛಂತಿ ॥೬೨॥

ಅನಿಷ್ಟವು **[ಣಟ್ಠಂ]** ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ **[ಪುಣ]** ಮತ್ತು **[ಜಂ ತು]** ಯಾವುದು **[ಇಟ್ಠಂ]** ಇಷ್ಟವಿದೆ **[ತಂ]** ಅದೆಲ್ಲವು **(ಲದ್ಧಂ)** ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇವಲವು ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸುಖಸ್ವರೂಪವಿದೆ).

ಟೀಕೆ :- ಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತದ ಅಭಾವವು ಸುಖದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನವಿದೆ, (ಕೇವಲದಶೆಯಲ್ಲಿ) ಅವುಗಳ (ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನದ) ಪ್ರತಿಘಾತದ ಅಭಾವವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ದರ್ಶನವು ಲೋಕಾಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ತೀರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು (ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ) ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯೊಡನೆ (ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ, ಅಂಕುಶವಿಲ್ಲದೆ, ಯಾವುದರಿಂದ ಕುಗ್ಗದೆ) ವಿಕಸಿತವಿವೆ, (ಹೀಗೆ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನರೂಪ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಘಾತದ ಅಭಾವವಿದೆ) ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಘಾತದ ಅಭಾವವು ಕಾರಣವಿರುವಂಥ ಸುಖವು ಅಭೇದವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ.

(ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಸುಖಸ್ವರೂಪತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-) ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಎಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಸುಖವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಅನಿಷ್ಟಗಳ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಷ್ಟದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಕೇವಲ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖೋಪಲಬ್ಧಿಯ ವಿಪಕ್ಷಭೂತ ದುಃಖಗಳ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಅಜ್ಞಾನದ ನಾಶವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಪರಿಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಕೇವಲವೇ ಸುಖವಿದೆ. ಅಧಿಕ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು !

ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೇನೇ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖವಿರುತ್ತದೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೀಗ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ಘಾತಿಕರ್ಮವಿಹೀನರ ಸುಖ ಸರ್ವಸುಖದೊಳು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಿರುವುದ ಕೇಳಿ ।
ಏತೆರದಿ ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡದವರಭವ್ಯರಿದ್ದು ಸ್ವೀಕರಿಪರು ಭವ್ಯರಿಹರು ॥೬೨॥

ನ ಶ್ರದ್ದಧಾತಿ ಸೌಖ್ಯಂ ಸುಖೇಷು ಪರಮಮಿತಿ ವಿಗತಘಾತಿನಾಮ್ ।
ಶ್ರುತ್ವಾ ತೇ ಅಭವ್ಯಾ ಭವ್ಯಾ ವಾ ತತ್ಪ್ರತೀಚ್ಛಂತಿ ॥೬೨॥

ಇಹ ಖಲು ಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತಾದಾಕುಲತ್ವಾಚ್ಚ ಮೋಹನೀಯಾದಿಕರ್ಮಜಾಲಶಾಲಿನಾಂ ಸುಖಾಭಾಸೇऽಪ್ಯ-ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕೀ ಸುಖಮಿತಿ ರೂಢಿಃ । ಕೇವಲಿನಾಂ ತು ಭಗವತಾಂ ಪ್ರಕ್ಷೀಣಘಾತಿಕರ್ಮಣಾಂ ಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತಾ-ಭಾವಾದನಾಕುಲತ್ವಾಚ್ಚ ಯಥೋದಿತಸ್ಯ ಹೇತೋರ್ಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಚ ಸದ್ಭಾವಾತ್ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ ಸುಖಮಿತಿ ಶ್ರದ್ಧೇಯಮ್। ನ ಕಿಲೈವಂ ಯೇಷಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಮಸ್ತಿ ತೇ ಖಲು ಮೋಕ್ಷಸುಖಸುಧಾಪಾನದೂರವರ್ತಿನೋ ಮೃಗತೃಷ್ಣಾಂಭೋ-ಭಾರಮೇವಾಭವ್ಯಾಃ ಪಶ್ಯಂತಿ । ಯೇ ಪುನರಿದಮಿದಾನೀಮೇವ ವಚಃ ಪ್ರತಿಚ್ಛಂತಿ ತೇ ಶಿವಶ್ರಿಯೋ ಭಾಜನಂ ಸಮಾಸನ್ನಭವ್ಯಾಃ ಭವಂತಿ । ಯೇ ತು ಪುರಾ ಪ್ರತೀಚ್ಛಂತಿ ತೇ ತು ದೂರಭವ್ಯಾ ಇತಿ ।

ಗಾಥೆ-೬೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- '**[ವಿಗದಘಾದೀಣಂ]** ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದವರ **[ಸೋಕ್ಖಂ]** ಸುಖವು **[ಸುಹೇಸು ಪರಮಂ]** (ಎಲ್ಲ) ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮ ಎಂದರೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಿದೆ' **[ತಿ ಸುಣಿದೂಣ]** ಎಂಬ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ **[ಣೋ ಸದ್ದಹಂತಿ]** ಯಾರು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ **[ತೇ ಅಭವ್ವಾ]** ಅವರು ಅಭವ್ಯರಿದ್ದಾರೆ; **[ಭವ್ವಾ ವಾ]** ಮತ್ತು ಭವ್ಯರು **[ತಂ]** ಅದನ್ನು **[ಪಡಿಚ್ಛಂತಿ]** ಸ್ವೀಕಾರ (ಆದರ) ಮಾಡುತ್ತಾರೆ-ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೋಹನೀಯ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಜಾಲವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರತಿಘಾತದ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಆಕುಲತೆಯ ಕಾರಣ ಸುಖಾಭಾಸವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆ ಸುಖಾಭಾಸವನ್ನು 'ಸುಖ'ವೆಂದು ಹೇಳುವ ಅಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ರೂಢಿಯಿದೆ; ಮತ್ತು ಯಾರ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ ಅಂಥ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರತಿಘಾತದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಅನಾಕುಲತೆಯ ಕಾರಣ ಸುಖದ ಯಥೋಕ್ತ [೧]ಕಾರಣದ ಮತ್ತು [೨]ಲಕ್ಷಣದ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖವಿದೆಯೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ ಅವರು-ಮೋಕ್ಷ ಸುಖದ ಸುಧಾಪಾನದಿಂದ ದೂರವಿರುವಂಥ ಅಭವ್ಯರು-ಮೃಗತೃಷ್ಣೆಯ ಜಲಸಮೂಹವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾರೆ (ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ); ಮತ್ತು ಯಾರು ಈ ವಚನವನ್ನು ಇದೇ ಸಮಯ ಸ್ವೀಕಾರ (ಶ್ರದ್ಧೆ) ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಶಿವಶ್ರೀಯ (ಮೋಕ್ಷ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ) ಭಾಜನರಿದ್ದಾರೆ-ಆಸನ್ನಭವ್ಯರಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಯಾರು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವವರು ಅವರು ದೂರಭವ್ಯರಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- 'ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರಿಗೇ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖವಿದೆ'ಯೆಂಬ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಾರು ಎಂದೂ ಇದರ ಸ್ವೀಕಾರ-ಆದರ-ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅವರು ಎಂದೂ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ ; ಯಾರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಚನ ಕೇಳಿ ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರೇ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಆಸನ್ನಭವ್ಯರಿದ್ದರೆ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವವರು ದೂರಭವ್ಯರಿದ್ದಾರೆ.

೧ ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರತಿಘಾತದ ಅಭಾವವು ಸುಖದ ಕಾರಣವಿದೆ.
೨ ಅನಾಕುಲತೆಯು ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

ಅಥ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿನಾಮಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ವಿಚಾರಯತಿ-

ಮಣುಆಸುರಾಮರಿಂದಾ ಅಹಿದ್ದುದಾ ಇಂದಿಏಹಿಂ ಸಹಜೇಹಿಂ ।
ಅಸಹಂತಾ ತಂ ದುಕ್ಖಂ ರಮಂತಿ ವಿಸಏಸು ರಮ್ಮೇಸು ॥೬೩॥

ಮನುಜಾಸುರಾಮರೇಂದ್ರಾಃ ಅಭಿದ್ರುತಾ ಇಂದ್ರಿಯೈಃ ಸಹಜೈಃ
ಅಸಹಮಾನಾಸ್ತದ್ದುಃಖಂ ರಮಂತೇ ವಿಷಯೇಸು ರಮ್ಯೇಷು ॥೬೩॥

ಅಮೀಷಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಾಭಾವಾತ್ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಮುಪಸರ್ಪತಾಂ ತತ್ಸಾಮಗ್ರಿಭೂತೇಷು ಸ್ವರಸತ ಏವೇಂದ್ರಿಯೇಷು ಮೈತ್ರೀ ಪ್ರವರ್ತತೇ । ಅಥ ತೇಷಾಂ ತೇಷು ಮೈತ್ರೀಮುಪಗತಾನಾಮುದೀರ್ಣ-ಮಹಾಮೋಹಕಾಲಾನಲಕವಲಿತಾನಾಂ ತಪ್ತಾಯೋಗೋಲಾನಾಮಿವಾತ್ಯಂತಮುಪಾತ್ತತೃಷ್ಣಾನಾಂ ತದ್ದುಃಖವೇಗಮಸಹಮಾನಾನಾಂ ವ್ಯಾಧಿಸಾತ್ಮ್ಯತಾಮುಪಗತೇಷು ರಮ್ಯೇಷು ವಿಷಯೇಷು ರತಿರೂಪಜಾಯತೇ। ತತೋ ವ್ಯಾಧಿಸ್ಥಾನೀಯತ್ವಾದಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವ್ಯಾಧಿಸಾತ್ಮ್ಯಸಮತ್ವಾದ್ವಿಷಯಾಣಾಂ ಚ ನ ಛದ್ಮಸ್ಥಾನಾಂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಂ ಸೌಖ್ಯಮ್ ।

ಈಗ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಅಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೬೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಮಣುಆಸುರಾಮರಿಂದಾ]** ಮನುಷ್ಯೇಂದ್ರ (ಚಕ್ರವರ್ತಿ), ಅಸುರೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸುರೇಂದ್ರರುಗಳು **[ಸಹಜೇಹಿಂ ಇಂದಿಏಹಿಂ]** ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ (ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಿರುವಂಥ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ **[ಅಹಿದ್ದುದಾ]** ಪೀಡಿತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **[ತಂ ದುಕ್ಖಂ]** ಆ ದುಃಖವನ್ನು **[ಅಸಹಂತಾ]** ಸಹನೆಮಾಡಲಾಗದುದರಿಂದ **[ರಮ್ಮೇಸು ವಿಸಏಸು]** ರಮ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ **[ರಮಂತಿ]** ಕ್ರೀಡೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವದಕಾರಣ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುವಂಥ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅದರ (ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದ) ಸಾಮಗ್ರೀರೂಪಗಳಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕುರಿತು ನಿಜರಸದಿಂದಲೇ (ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ) ಮೈತ್ರಿಯು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕುರಿತು ಮೈತ್ರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಉದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮಹಾಮೋಹರೂಪದ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯು ಗ್ರಾಸವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕಾಯ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನಂತೆ (ಕಾಯಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡು ನೀರನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ) ಅತ್ಯಂತ ತೃಷ್ಣೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ; ಆ ದುಃಖದ ವೇಗವನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡಲಾಗದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ಪ್ರತಿಕಾರದ ಹಾಗೆ (ರೋಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಆರಾಮದಂಥ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಸುವ ಉಪಚಾರದ ಹಾಗೆ) ರಮ್ಯವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ[೧] ಪ್ರೀತಿಯು

ಸುರ-ಅಸುರ-ನರಪತಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಹಜ ಇಂದ್ರಿಯಬಾಧೆಯಿಂ ವರ್ತಿಸುತ ।
ವಿರಮಿಪರು ರಮ್ಯವಿಷಯಗಳಲಾದುಃಖವ ಸಹಿಸಲಾಗದುದರಿಂದ ॥೬೩॥

---

೧ ಪ್ರೀತಿ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ರತಿಯಿದ್ದು ರತಿಯೆಂದರೆ ಹಾಸ್ಯಾದಿ ನೋಕಷಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ರತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಅಥ ಯಾವದಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತಾವತ್ಸ್ವಭಾವಾದೇವ ದುಃಖಮೇವಂ ವಿತರ್ಕಯತಿ --

ಜೇಸಿಂ ವಿಸಏಸು ರದೀ ತೇಸಿಂ ದುಕ್ಖಂ ವಿಯಾಣ ಸಬ್ಭಾವಂ ।
ಜಇ ತಂ ಣ ಹಿ ಸಬ್ಭಾವಂ ವಾವಾರೋ ಣತ್ಥಿ ವಿಸಯತ್ಥಂ ॥೬೪॥

ಯೇಷಾಂ ವಿಷಯೇಷು ರತಿಸ್ತೇಷಾಂ ದುಃಖಂ ವಿಜಾನೀಹಿ ಸ್ವಾಭಾವಮ್ ।
ಯದಿ ತನ್ನ ಹಿ ಸ್ವಭಾವೋ ವ್ಯಾಪಾರೋ ನಾಸ್ತಿ ವಿಷಯಾರ್ಥಮ್ ॥೬೪॥

ಯೇಷಾಂ ಜೀವದವಸ್ಥಾನಿ ಹತಕಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ನ ನಾಮ ತೇಷಾಮುಪಾಧಿಪ್ರತ್ಯಯಂ ದುಃಖಮ್, ಕಿಂತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕಮೇವ, ವಿಷಯೇಷು ರತೇರವಲೋಕನಾತ್। ಅವಲೋಕ್ಯತೇ ಹಿ ತೇಷಾಂ ಸ್ತಂಬೇರಮಸ್ಯ ಕರೇಣುಕುಟ್ಟನೀಗಾತ್ರಸ್ಪರ್ಶ ಇವ, ಸಫರಸ್ಯ ಬಡಿಶಾಮಿಷಸ್ವಾದ ಇವ, ಇಂದಿರಸ್ಯ ಸಂಕೋಚಸಂಮುಖಾರವಿಂದಾಮೋದ ಇವ, ಪತಂಗಸ್ಯ ಪ್ರದೀಪಾರ್ಚೀರೂಪ ಇವ, ಕುರಂಗಸ್ಯ ಮೃಗಯುಗೇಯಸ್ವರ ಇವ, ದುರ್ನಿವಾರೇಂದ್ರಿಯವೇದನಾವಶೀಕೃತಾನಾಮಾಸನ್ನನಿಪಾತೇಷ್ವಪಿ ವಿಷಯೇಷ್ವಭಿಪಾತಃ । ಯದಿ ಪುನರ್ನ ತೇಷಾಂ ದುಃಖಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಮಭ್ಯುಪಗಮ್ಯೇತ ತದೋಪಶಾಂತಶೀತಜ್ವರಸ್ಯ ಸಂಸ್ವೇದನಮಿವ, ಪ್ರಹೀಣದಾಹಜ್ವರಸ್ಯಾರನಾಲ-

---

ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವ್ಯಾಧಿಗೆ ಸಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳು ವ್ಯಾಧಿಯ ಪ್ರತಿಕಾರ ಸಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಛದ್ಮಸ್ಥರಿಗೆ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖವಿಲ್ಲ .

ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿವೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ದುಃಖವಿದೆಯೆಂದು ನ್ಯಾಯದಿಂದಲೇ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೬೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :-[ಜೇಸಿಂ] ಯಾರಿಗೆ **[ವಿಸಏಸು ರದೀ]** ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿದೆ, **[ತೇಸಿಂ]** ಅವರಿಗೆ **[ದುಕ್ಖಂ]** ದುಃಖವು **[ಸಬ್ಭಾವಂ]** ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆಂದು **[ವಿಯಾಣ]** ತಿಳಿಯಿರಿ ; **[ಹಿ]** ಏಕೆಂದರೆ **[ಜಇ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ತಂ]** ಆ ದುಃಖವು **[ಸಬ್ಭಾವಂ ಣ]** ಸ್ವಭಾವವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ **[ವಿಸಯತ್ಥಂ]** ವಿಷಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ **[ವಾವಾರೋ]** ವ್ಯಾಪಾರವು **[ಣತ್ಥಿ]** ಇರುವುದಿಲ್ಲ .

ಟೀಕೆ :- ಯಾರ ಹತ (ನಿಕೃಷ್ಟ, ನಿಂದ್ಯ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಜೀವಿತವಿವೆ-ವಿದ್ಯಮಾನವಿವೆ, ಅವರಿಗೆ ಉಪಾಧಿಯ ಕಾರಣ (ಬಾಹ್ಯಸಂಯೋಗಗಳ ಕಾರಣ, ಔಪಾಧಿಕ) ದುಃಖವಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಗಂಡಾನೆಯು ಹೆಣ್ಣಾನೆ ರೂಪದ ಕುಂಟನಿಯ ಶರೀರ-ಸ್ಪರ್ಶದ ಕಡೆಗೆ, ಮೀನು ಕೋಲಿನ ತುದಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿದ ಮಾಂಸದ ಸ್ವಾದದ ಕಡೆಗೆ, ದುಂಬಿಯು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುವಂಥ

ಯಾರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿದೆಯವರ್ಗೆ ದುಃಖಸ್ವಾಭಾವಿಕವಿರ್ಪುದು ।
ಅರಿವುದಾದುಃಖ ಸ್ವಭಾವವಿಲ್ಲದಿರೆ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗದು ವಿಷಯಗಳಲಿ ॥೬೪॥

ಪರಿಷೇಕ ಇವ, ನಿವೃತ್ತನೇತ್ರಸಂರಂಭಸ್ಯ ಚ ವಟಾಚೂರ್ಣಾವಚೂರ್ಣಮಿವ, ವಿನಷ್ಟಕರ್ಣಶೂಲಸ್ಯ ಬಸ್ತಮೂತ್ರ-ಪೂರಣಮಿವ, ರೂಢವ್ರಣಸ್ಯಾಲೇಪನದಾನಮಿವ, ವಿಷಯವ್ಯಾಪಾರೋ ನ ದೃಶ್ಯೇತ । ದೃಶ್ಯತೇ ಚಾಸೌ । ತತಃ ಸ್ವಭಾವಭೂತದುಃಖಯೋಗಿನ ಏವ ಜೀವದಿಂದ್ರಿಯಾಃ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿನಃ

ಅಥ ಮುಕ್ತಾತ್ಮಸುಖಪ್ರಸಿದ್ಧಯೇ ಶರೀರಸ್ಯ ಸುಖಸಾಧನತಾಂ ಪ್ರತಿಹಂತಿ --

ಪಪ್ಪಾ ಇಟ್ಠೇ ವಿಸಯೇ ಫಾಸೇಹಿಂ ಸಮಸ್ಸಿದೇ ಸಹಾವೇಣ ।
ಪರಿಣಮಮಾಣೋ ಅಪ್ಪಾ ಸಯಮೇವ ಸುಹಂ ಣ ಹವದಿ ದೇಹೋ ॥೬೫॥

ಕಮಲಪುಷ್ಪದ ಸುಗಂಧದೆಡೆಗೆ, ದೀಪದಹುಳು ದೀವಿಗೆಯ ಜ್ಯೋತಿಯ ರೂಪದ ಕಡೆಗೆ, ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲೆಯು ಬೇಟೆಗಾರನ ಸಂಗೀತದ ಸ್ವರದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದುರ್ನಿವಾರವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ವೇದನೆಗಳ ವಶವರ್ತಿಯಾಗುತ್ತ ಅವರು ವಿಷಯಗಳ ನಾಶವು ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವಿದ್ದರೂ (ಎಂದರೆ ವಿಷಯಗಳು ಕ್ಷಣಿಕವಿದ್ದರೂ) ಕೂಡ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ 'ಅವರ ದುಃಖವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಿದೆ'ಯೆಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಬಂದಂಥ ಶೀತ ಜ್ವರವು ಉಪಶಾಂತವಾಗಿ ಹೋದವನು ಬೆವರು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು, ಮತ್ತು ದಾಹ ಜ್ವರವು ಇಳಿದು ಹೋದವನು ಗಂಜಿಯಿಂದ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳ ದುಃಖವು ದೂರವಾಗಿ ಹೋದವನು ವಟಚೂರ್ಣ (ಶಂಖ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಚೂರ್ಣ)ವನ್ನು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತಿರುವುದು ಮತ್ತು ಕರ್ಣಶೂಲವು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋದವನು ಕರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮೇಕೆಯ ಮೂತ್ರವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗಾಯವು ತುಂಬಿ ಹೋದವನು ಮತ್ತೆ ಮುಲಾಮು ಬಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವರ ವಿಷಯ ವ್ಯಾಪಾರವು ಕಂಡು ಬರಬಾರದು ; ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅದಂತೂ (ವಿಷಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೂ) ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಜೀವಿತವಿರುವಂಥ ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ದುಃಖವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಇದೆ. (ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ದುಃಖವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆಯಂತೂ ಅವರು ಅಸಹ್ಯವಾದ ತೃಷ್ಣೆಯ ದಾಹದಿಂದ (ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯರೂಪದ ದುಃಖದ ಕಾರಣ) ಮರಣದ ಪರಿವೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುರಿದು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ದುಃಖವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಇರಬಾರದು. ಯಾವನ ಶರೀರದ ದಾಹವು-ದುಃಖವು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಅವನು ಬಾಹ್ಯ ಶೈತ್ಯೋಪಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿಯಾನು ? ಇದರಿಂದ ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ದುಃಖವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಇದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಸ್ಪರಶನಾದಿಗಳ ಸಮಾಶ್ರಿತ ಇಷ್ಟವಿಷಯಗಳ ಪಡೆದು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ।
ಪರಿಣಮಿಪಾತ್ಮನು ಸ್ವಯಮೇವ ಸುಖರೂಪನಾಗುವನು ದೇಹ ತಾನಾಗದು ॥೬೫॥

ಪ್ರಾಪ್ಯೇಷ್ಟಾನ್ ವಿಷಯಾನ್ ಸ್ಪರ್ಶೈಃ ಸಮಾಶ್ರಿತಾನ್ ಸ್ವಭಾವೇನ ।
ಪರಿಣಮಮಾನ ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಸುಖಂ ನ ಭವತಿ ದೇಹಃ ॥೬೫॥

ಅಸ್ಯ ಖಲ್ವಾತ್ಮನಃ ಸಶರೀರಾವಸ್ಥಾಯಾಮಪಿ ನ ಶರೀರಂ ಸುಖಸಾಧನತಾಮಾಪದ್ಯಮಾನಂ ಪಶ್ಯಾಮಃ, ಯತಸ್ತದಾಪಿ ಪೀತೋನ್ಮತ್ತಕರಸೈರಿವ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಮೋಹವಶವರ್ತಿಭಿರಿಂದ್ರಿಯೈರಿಮೇಽಸ್ಮಾಕಮಿಷ್ಟಾ ಇತಿ ಕ್ರಮೇಣ ವಿಷಯಾನಭಿಪತದ್ಭಿರಸಮೀಚೀನವೃತ್ತಿತಾಮನುಭವನ್ನು ಪರುದ್ಧ ಶಕ್ತಿ ಸಾರೇಣಾಪಿ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನವೀರ್ಯಾತ್ಮಕೇನ ನಿಶ್ಚಿಯಕಾರಣತಾಮುಪಾಗತೇನ ಸ್ವಭಾವೇನ ಪರಿಣಮಮಾನಃ ಸ್ವಯಮೇವಾಯಮಾತ್ಮಾ ಸುಖತಾಮಾಪದ್ಯತೇ। ಶರೀರಂ ತ್ವಚೇತನತ್ವಾದೇವ ಸುಖತ್ವಪರಿಣತೇರ್ನಿಶ್ಚಯಕಾರಣತಾಮನುಪಗಚ್ಛನ್ನ ಜಾತು ಸುಖತಾಮುಪಢೌಕತ ಇತಿ ।

ಈಗ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನ ಸುಖದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಶರೀರವು ಸುಖದ ಸಾಧನವಾಗುವ ಮಾತಿನ ಖಂಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಶರೀರವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಸುಖವಿರುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶರೀರವು ಸುಖದ-ಇಂದ್ರಿಯಸುಖದ-ಸಾಧನವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೬೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಫಾಸೇಹಿಂ ಸಮಸ್ಸಿದೇ] ಸ್ಪರ್ಶನ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಯಾವವುಗಳ ಆಶ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಅಂಥ **[ಇಟ್ಠೇ ವಿಸಯೇ]** ಇಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು **[ಪಪ್ಪಾ]** ಪಡೆದು **[ಸಹಾವೇಣ]** (ತನ್ನ ಶುದ್ಧ) ಸ್ವಭಾವದಿಂದ **[ಪರಿಣಮಮಾಣೋ]** ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತ **[ಅಪ್ಪಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಸಯಮೇವ]** ತಾನಾಗಿಯೇ **(ಸುಹಂ]** ಸುಖರೂಪ (ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖರೂಪ)ನಾಗುತ್ತಾನೆ, **[ದೇಹೋ ಣ ಹವದಿ]** ದೇಹವು ಸುಖರೂಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಶರೀರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಶರೀರವು ಸುಖದ ಸಾಧನವಿದೆ ಯೆಂದು ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಆಗಲೂ ಕೂಡ ಉನ್ಮತ್ತಜನ್ಯ ಮದ್ಯದ ಪಾನ ಮಾಡಿರುವಂಥ ಪ್ರಬಲ ಮೋಹದ ವಶವರ್ತಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವಂಥ 'ಈ (ವಿಷಯಗಳು) ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಿವೆ'ಯೆಂದು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅಸಮೀಚೀನ (ಅಯೋಗ್ಯ) ಪರಿಣತಿಯ ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನ [1]ಶಕ್ತಿಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯು (ಪರಮ ಶುದ್ಧತೆಯು) ತಡೆದು ನಿಂತಿರುವಂತೆಯೇ (ತನ್ನ) ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ವೀರ್ಯಾತ್ಮಕ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ-ಅದು (ಸುಖದ) ನಿಶ್ಚಯಕಾರಣರೂಪವಿದೆ-ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತ ಈ ಆತ್ಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸುಖತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, (ಸುಖರೂಪನಾಗುತ್ತಾನೆ,) ಮತ್ತು ಶರೀರವಂತೂ ಅಚೇತನವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಸುಖತ್ವಪರಿಣತಿಯ ನಿಶ್ಚಯ-ಕಾರಣವಾಗದೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಸುಖತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ .

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸಶರೀರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಆತ್ಮನೇ ಸುಖರೂಪವಾದ (ಇಂದ್ರಿಯಸುಖರೂಪವಾದ) ಪರಿಣತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಶರೀರವಲ್ಲ ; ಆದುದರಿಂದ ಸಶರೀರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಸುಖದ

೧ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವಂಥ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ವೀರ್ಯಾತ್ಮಕ ಸ್ವಭಾವದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯು ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದರೆ ಸ್ವಭಾವವು ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಅಥೈತದೇವ ದೃಢಯತಿ

ಏಗಂತೇಣ ಹಿ ದೇಹೋ ಸುಹಂ ಣ ದೇಹಿಸ್ಸ ಕುಣದಿ ಸಗ್ಗೇ ವಾ ।
ವಿಸಯವಸೇಣ ದು ಸೋಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ಹವದಿ ಸಯಮಾದಾ ॥೬೬॥

ಏಕಾಂತೇನ ಹಿ ದೇಹಃ ಸುಖಂ ನ ದೇಹಿನಃ ಕರೋತಿ ಸ್ವರ್ಗೇ ವಾ ।
ವಿಷಯವಶೇನ ತು ಸೌಖ್ಯಂ ದುಃಖಂ ವಾ ಭವತಿ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾ ॥೬೬॥

ಅಯಮತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತೋ ಯದ್ದಿವ್ಯವೈಕ್ರಿಯಿಕತ್ವೇಽಪಿ ಶರೀರಂ ನ ಖಲು ಸುಖಾಯ ಕಲ್ಪ್ಯೇತೇತಿಷ್ಟಾನಾಮನಿಷ್ಟಾನಾಂ ವಾ ವಿಷಯಾಣಾಂ ವಶೇನ ಸುಖಂ ವಾ ದುಃಖಂ ವಾ ಸ್ವಯಮೇವಾತ್ಮಾಸ್ಯಾತ್ ।

ನಿಶ್ಚಯಕಾರಣನು ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ವಾಸ್ತವಿಕ ಕಾರಣವೂ ಕೂಡ ಆತ್ಮನ ಅಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇದೆ. ಅಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಆತ್ಮನೇ ತಾನಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖರೂಪನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶರೀರವು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಸುಖರೂಪವಾದ ಪರಿಣತಿ ಮತ್ತು ಶರೀರವು ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನವಿರುವ ಕಾರಣ ಸುಖ ಮತ್ತು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣತೆಯಿಲ್ಲ .

ಈಗ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೬೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಏಗಂತೇಣ ಹಿ] ಏಕಾಂತದಿಂದ ಎಂದರೆ ನಿಯಮದಿಂದ **[ಸಗ್ಗೇ ವಾ]** ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ **[ದೇಹೋ]** ಶರೀರವು **[ದೇಹಿಸ್ಸ]** ಶರೀರಿಗೆ (ಆತ್ಮನಿಗೆ) **[ಸುಹಂ ಣ ಕುಣದಿ]** ಸುಖವನ್ನುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ **[ವಿಸಯವಸೇಣ ದು]** ಆದರೆ ವಿಷಯಗಳ ವಶದಿಂದ **[ಸೋಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಂ ವಾ]** ಸುಖ ಅಥವಾ ದುಃಖರೂಪವಾಗಿ **[ಸಯಮಾದಾ ಹವದಿ]** ಸ್ವಯಂ ಆತ್ಮನು ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಬೇಕಾದಂಥ ದಿವ್ಯವೈಕ್ರಿಯಿಕತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ 'ಶರೀರವು ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ'-ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಇಷ್ಟ ಅಥವಾ ಅನಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳ ವಶದಿಂದ ಸುಖ ಅಥವಾ ದುಃಖರೂಪನಾಗಿ ತಾನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಶರೀರವು ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ . ದೇವತೆಗಳ ಉತ್ತಮವೈಕ್ರಿಯಿಕ ಶರೀರವು ಸುಖದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಾರಕಿಗಳ ಶರೀರವು ದುಃಖದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ . ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಇಷ್ಟ-ಅನಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳ ವಶನಾಗಿ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಏಕಾಂತದಿಂ ಸ್ವರ್ಗದೊಳುಕೂಡ ದೇಹವುದೇಹಿಗೆ ಸುಖವ ತಾಕೊಡಲಾರದು ।
ಬೇಕಂತವಿಷಯವಶದಿಂದಾತ್ಮ ಸ್ವಯಮೇವಸುಖಮಿಲ್ಲವೆ ದುಃಖಮಪ್ಪನು ॥೬೬॥

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಸುಖಪರಿಣಾಮಶಕ್ತಿಯೋಗಿತ್ವಾದ್ವಿಷಯಾಣಾಮಕಿಂಚಿತ್ಕರತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯತಿ -

ತಿಮಿರಹರಾ ಜಇ ದಿಟ್ಠೀ ಜಣಸ್ಸ ದೀವೇಣ ಣತ್ಥಿ ಕಾಯವ್ವಂ ।
ತಹ ಸೋಕ್ಖಂ ಸಯಮಾದಾ ವಿಸಯಾ ಕಿಂ ತತ್ಥ ಕುವ್ವಂತಿ ॥೬೭॥

ತಿಮಿರಹರಾ ಯದಿ ದೃಷ್ಟಿರ್ಜನಸ್ಯ ದೀಪೇನ ನಾಸ್ತಿ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ ।
ತಥಾ ಸೌಖ್ಯಂ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾ ವಿಷಯಾಃ ಕಿಂ ತತ್ರ ಕುರ್ವಂತಿ ॥೬೭॥

ಯಥಾ ಹಿ ಕೇಷಾಂಚಿನ್ನಕ್ತಂಚರಾಣಾಂ ಚಕ್ಷುಷಃ ಸ್ವಯಮೇವ ತಿಮಿರವಿಕರಣಶಕ್ತಿಯೋಗಿತ್ವಾನ್ನ ತದಪಾಕರಣಪ್ರವಣೇನ ಪ್ರದೀಪಪ್ರಕಾಶಾದಿನಾ ಕಾರ್ಯಂ, ಏವಮಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸಂಸಾರೇ ಮುಕ್ತೌ ವಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಸುಖತಯಾ ಪರಿಣಮಮಾನಸ್ಯ ಸುಖಸಾಧನಧಿಯಾ ಅಬುಧೈರ್ಮುಧಾಧ್ಯಾಸ್ಯಮಾನಾ ಅಪಿ ವಿಷಯಾಃ ಕಿಂ ಹಿ ನಾಮ ಕುರ್ಯುಃ ।

ಆತ್ಮನು ತಾನೇ ಸುಖಪರಿಣಾಮದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರತೆಯನ್ನು ಈಗ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೬೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜಇ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಜಣಸ್ಸ ದಿಟ್ಠೀ]** ಪ್ರಾಣಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯು **[ತಿಮಿರಹರಾ]** ತಿಮಿರ-ನಾಶಕವಿದ್ದರೆ **[ದೀವೇಣ ಣತ್ಥಿ ಕಾಯವ್ವಂ]** ದೀವಿಗೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ಎಂದರೆ ದೀವಿಗೆಯು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ , **[ತಹ]** ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲಿ **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಸಯಂ]** ತಾನಾಗಿ **[ಸೋಕ್ಖಂ]** ಸುಖರೂಪ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ತತ್ಥ]** ಅಲ್ಲಿ **[ವಿಯಸಾ]** ವಿಷಯಗಳು **[ಕಿಂ ಕುವ್ವಂತಿ]** ಏನು ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಟೀಕೆ :- ಹೇಗೆ ಯಾವ ನಿಶಾಚರಗಳ (ಗೂಬೆ, ಬೆಕ್ಕು, ಭೂತ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ) ಕಣ್ಣುಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವುಗಳಿರುತ್ತವೆ, ಅದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಅಂಧಕಾರ ನಾಶಕ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ದೀವಿಗೆ-ಪ್ರಕಾಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, (ಅವಕ್ಕೆ ದೀವಿಗೆ-ಪ್ರಕಾಶವು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ,) ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು 'ವಿಷಯಗಳು-ಸುಖದ ಸಾಧನವಿವೆ' ಯೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೇ ವಿಷಯಗಳ ಅಧ್ಯಾಸ (ಆಶ್ರಯ) ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಸುಖರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ವಿಷಯಗಳು ಏನು ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿವೆ ?

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಸುಖರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳು ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರವಿವೆ ಎಂದರೆ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ . ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸುಖದ ಕಾರಣವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಅವುಗಳ ಅವಲಂಬನ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಜೀವಿಯದೃಷ್ಟಿಯೊಂದುವೇಳೆ ತಿಮಿರನಾಶಕವಿರೆ ದೀಪದಿಂ ಕರ್ತವ್ಯವಿಲ್ಲ ।
ಜೀವ ಸ್ವಯಂ ಸುಖರೂಪದಿಂ ಪರಿಣಮಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಷಯವೇನು ಮಾಡುವವು ॥೬೭॥

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಸುಖಸ್ವಭಾವತ್ವಂ ದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ದೃಢಯತಿ -

ಸಯಮೇವ ಜಹಾದಿಚ್ಚೋ ತೇಜೋ ಉಣ್ಹೋ ಯ ದೇವದಾ ಣಭಸಿ ।
ಸಿದ್ಧೋ ವಿ ತಹಾ ಣಾಣಂ ಸುಹಂ ಚ ಲೋಕೇ ತಹಾ ದೇವೋ ॥೬೮॥

ಸ್ವಯಮೇವ ಯಥಾದಿತ್ಯಸ್ತೇಜಃ ಉಷ್ಣಶ್ಚ ದೇವತಾ ನಭಸಿ ।
ಸಿದ್ಧೋಽಪಿ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚ ಲೋಕೇ ತಥಾ ದೇವಃ ॥೬೮॥

ಯಥಾ ಖಲು ನಭಸಿ ಕಾರಣಾಂತರಮನಪೇಕ್ಷ್ಯೈವ ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಭಾಕರಃ ಪ್ರಭೂತಪ್ರಭಾಭಾರಭಾಸ್ವರಸ್ವರೂಪವಿಕಸ್ವರಪ್ರಕಾಶಶಾಲಿತಯಾ ತೇಜಃ, ಯಥಾ ಚ ಕಾದಾಚಿತ್ಕೌಷ್ಣ್ಯಪರಿಣತಾಯಃ ಪಿಂಡವನ್ನಿತ್ಯಮೇವೌಷ್ಣ್ಯಪರಿಣಾಮಾಪನ್ನತ್ವಾದುಷ್ಣಃ, ಯಥಾ ಚ ದೇವಗತಿನಾಮಕರ್ಮೋದಯಾನುವೃತ್ತಿವಶವರ್ತಿಸ್ವಭಾವತಯಾ ದೇವಃ । ತಥೈವ ಲೋಕೇ ಕಾರಣಾಂತರಮನಪೇಕ್ಷ್ಯೈವ ಸ್ವಯಮೇವ ಭಗವಾನಾತ್ಮಾಪಿ ಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶನಸಮರ್ಥನಿರ್ವಿತಥಾನಂತಶಕ್ತಿಸಹಜಸಂವೇದನತಾದಾತ್ಮ್ಯಾತ್ ಜ್ಞಾನಂ, ತಥೈವ ಚಾತ್ಮತೃಪ್ತಿಸಮುಪಜಾತಪರಿನಿರ್ವೃತ್ತಿ-

---

ಈಗ ಆತ್ಮನ ಸುಖ ಸ್ವಭಾವತೆಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೬೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜಹಾದಿಚ್ಚೋ]** ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸೂರ್ಯನು **[ಣಭಸಿ]** ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ **[ಸಯಮೇವ]** ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ **[ತೇಜೋ]** ತೇಜಸ್ಸು, **[ಉಣ್ಹೋ]** ಉಷ್ಣ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ದೇವದಾ]** ದೇವನಿದ್ದಾನೆ, **[ತಹಾ]** ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ **[ಲೋಕೇ]** ಲೋಕದಲ್ಲಿ **[ಸಿದ್ಧೋ ವಿ]** ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತರೂ ಕೂಡ (ತಾವಾಗಿಯೇ) **[ಣಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನ **[ಸುಹಂ ಚ]** ಸುಖ **[ತಹಾ ದೇವೋ]** ಮತ್ತು ದೇವರಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಕಾರಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಡದೆಯೇ ಸೂರ್ಯನು ೧) ತಾನಾಗಿಯೇ ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಭಾ ಸಮೂಹದಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿಕಸಿತ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತನಿರುವುದರಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿಯಿದ್ದಾನೆ, ೨) ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ಉಷ್ಣತೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವ [1]ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಷ್ಣತೆಯ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಿರುವುದರಿಂದ ಉಷ್ಣನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ೩) ದೇವಗತಿನಾಮ ಕರ್ಮದ ಧಾರಾವಾಹಿ ಉದಯದ ವಶವರ್ತಿ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ದೇವನಿದ್ದಾನೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಕಾರಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಡದೆಯೇ ಭಗವಾನಾತ್ಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ೧) ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿತ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ನಿರ್ವಿತಥ (ಸತ್ಯವಾದ)

ಹೇಗೆ ಸೂರ್ಯನುಸ್ವಯಮೇವ ಉಷ್ಣಪ್ರಕಾಶ ಮೇಣ್ದೇವನಿರುವನಾಗಸದೊಳು ।
ಹಾಗೆ ಸಿದ್ಧರು ಕೂಡ ಸ್ವಯಮೇವ ಜ್ಞಾನಸುಖಮೇಣ್ದೇವರಿಹರುಲೋಕದೊಳು ॥೬೮॥

---

೧ ಹೇಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡು ಒಮ್ಮೆ ಉಷ್ಣತೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಉಷ್ಣತೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರವರ್ತಿತಾನಾಕುಲತ್ವಸುಸ್ಥಿತತ್ವಾತ್ ಸೌಖ್ಯಂ, ತಥೈವ ಚಾಸನ್ನಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಲಬ್ಧವರ್ಣಜನಮಾನಸಶಿಲಾ-ಸ್ತಂಭೋತ್ಕೀರ್ಣಸಮುದೀರ್ಣದ್ಯುತಿಸ್ತುತಿಯೋಗಿದಿವ್ಯಾತ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವಾದ್ದೇವಃ। ಅತೋಽಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸುಖಸಾಧನಾ-ಭಾಸೈರ್ವಿಷಯೈಃ ಪರ್ಯಾಪ್ತಮ್ ।

- ಇತಿ ಆನಂದಪ್ರಪಂಚಃ ।

ಅಥ ಶುಭಪರಿಣಾಮಾಧಿಕಾರಪ್ರಾರಂಭಃ ।

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ವರೂಪವಿಚಾರಮುಪಕ್ರಮಮಾಣಸ್ತತ್ಸಾಧನಸ್ವರೂಪಮುಪನ್ಯಸ್ಯತಿ -

ದೇವದಜದಿಗುರುಪೂಜಾಸು ಚೇವ ದಾಣಮ್ಮಿ ವಾ ಸುಸೀಲೇಸು ।
ಉವವಾಸಾದಿಸು ರತ್ತೋ ಸುಹೋವಓಗಪ್ಪಗೋ ಅಪ್ಪಾ ॥೬೯॥

ದೇವತಾಯತಿಗುರುಪೂಜಾಸು ಚೈವ ದಾನೇ ವಾ ಸುಶೀಲೇಷು ।
ಉಪವಾಸಾದಿಷು ರಕ್ತಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕ ಆತ್ಮಾ ॥೬೯॥

ಅನಂತ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸಹಜ ಸಂವೇದನದೊಡನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯನಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ, ೨) ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ [೧]ಪರಿನಿರ್ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಅನಾಕುಲತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿರತೆಯ ಕಾರಣ ಸೌಖ್ಯನಿದ್ದಾನೆ, ಮತ್ತು ೩.) ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯು ನಿಕಟವಿರುವಂಥ ಬುಧ ಜನರ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ [೨]ದ್ಯುತಿ ಸ್ತುತಿಯು ಉತ್ಕೀರ್ಣವಾದಂಥ ದಿವ್ಯ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಂತನಿರುವುದರಿಂದ ದೇವನಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖಸಾಧನಾಭಾಸವಾದಂಥ (ಯಾವವು ಸುಖದ ಸಾಧನಗಳಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಸುಖಸಾಧನವಾಗುವ ಅಭಾಸ ಮಾತ್ರ ಯಾವವುಗಳಿರುತ್ತವೆ ಅಂಥ) ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು !

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತರು ಯಾವ ಬಾಹ್ಯಕಾರಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮಿಂದ ತಾವೇ ಸ್ವಪರ ಪ್ರಕಾಶಕ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪರಿದ್ದಾರೆ, ಅನಂತ ಆತ್ಮಿಕ ಆನಂದರೂಪರಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅಚಿಂತ್ಯ ದಿವ್ಯತಾರೂಪರಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತರುಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವರುಗಳ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಸುಖವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವಂಥ ಜೀವರುಗಳು ವಿಷಯಾವಲಂಬನದ ಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಿರಾಲಂಬಿ ಪರಮಾನಂದಸ್ವಭಾವರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆನಂದ - ಅಧಿಕಾರವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶುಭಪರಿಣಾಮದ ಅಧಿಕಾರವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೇವಗುರುಯತಿಯ ಪೂಜೆಯಲಿ ದಾನದಲಿ ಅಂತೆ ಸುಶೀಲಗಳಲಿ ಮೇಣ್ ।
ಜೀವ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳಲಿ ಲೀನವಿರೆ ತಾನೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕವಿದೆ ॥೬೯॥

---

೧ ಪರಿನಿರ್ವೃತ್ತಿ = ಮೋಕ್ಷ; ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ; ಕೊನೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಖ. (ಪರಿನಿರ್ವೃತ್ತಿಯು ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯಿಂದಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯೇ ಪರಿನಿರ್ವೃತ್ತಿಯಿದೆ.) ೨ ದ್ಯುತಿ = ದಿವ್ಯತೆ ; ಭವ್ಯತೆ ; ಮಹಿಮೆ. (ಗಣಧರದೇವ ಮೊದಲಾದ ಬುಧಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ದಿವ್ಯತೆಯ ಸ್ತುತಿ ಗಾಯನವು ಉತ್ಕೀರ್ಣವಾಗಿದೆ.)

ಯದಾಯಮಾತ್ಮಾ ದುಃಖಸ್ಯ ಸಾಧನೀಭೂತಾಂ ದ್ವೇಷರೂಪಾಮಿಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾನುರಾಗರೂಪಾಂ ಚಾಶುಭೋಪಯೋಗಭೂಮಿಕಾಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ದೇವಗುರುಯತಿಪೂಜಾದಾನಶೀಲೋಪವಾಸಪ್ರೀತಿಲಕ್ಷಣಂ ಧರ್ಮಾನುರಾಗಮಂಗೀಕರೋತಿ ತದೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ಸಾಧನೀಭೂತಾಂ ಶುಭೋಪಯೋಗಭೂಮಿಕಾ-ಮಧಿರೂಢೋऽಭಿಲಪ್ಯೇತ ।

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಸಾಧ್ಯತ್ವೇನೇಂದ್ರಿಯಸುಖಮಾಖ್ಯಾತಿ -

ಜುತ್ತೋ ಸುಹೇಣ ಆದಾ ತಿರಿಓ ವಾ ಮಾಣುಸೋ ವ ದೇವೋ ವಾ ।
ಭೂದೋ ತಾವದಿ ಕಾಲಂ ಲಹದಿ ಸುಹಂ ಇಂದಿಯಂ ವಿವಿಹಂ ॥೭೦॥

ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ವರೂಪ ಸಂಬಂಧದ ವಿಚಾರವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅದರ (ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ) ಸಾಧನದ (ಶುಭೋಪಯೋಗದ) ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೬೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ದೇವದಜದಿಗುರುಪೂಜಾಸು] ದೇವ, ಗುರು ಮತ್ತು ಯತಿಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ, **[ದಾಣಮ್ಮಿ ಚೇವ** [ದಾನದಲ್ಲಿ **[ಸುಸೀಲೇಸು ವಾ]** ಹಾಗೂ ಸುಶೀಲಗಳಲ್ಲಿ **[ಉವವಾಸಾದಿಸು]** ಮತ್ತು ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ **[ರತ್ತೋ ಅಪ್ಪಾ]** ಲೀನನಾದ ಆತ್ಮನು **[ಸುಹೋವಓಗಪ್ಪಗೋ]** ಶುಭೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನು ದುಃಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದಂಥ ದ್ವೇಷರೂಪ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯದ ಅನುರಾಗರೂಪವಾದ ಅಶುಭೋಪಯೋಗ ಭೂಮಿಕೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿ, ದೇವ-ಗುರು-ಯತಿಗಳ ಪೂಜೆ, ದಾನ, ಶೀಲ ಮತ್ತು ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರೀತಿಸ್ವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮಾನುರಾಗವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸಂಪೂರ್ಣ ದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತರಾದಂಥ ಪರಮಾತ್ಮರು ದೇವರಿದ್ದಾರೆ ; ಸ್ವಯಂಭೇದಾಭೇದ ರತ್ನತ್ರಯದ ಆರಾಧಕರು ಹಾಗೂ ಆರಾಧನಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಇತರ ಭವ್ಯಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಜಿನದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವಂಥವರು ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ ; ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಪರಾಯಣರಾದವರು ಯತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ದೇವ-ಗುರು-ಯತಿಗಳ ಅಥವಾ ಅವರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ, ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಚತುರ್ವಿಧ ದಾನದಲ್ಲಿ, ಆಚಾರಾಂಗ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಶೀಲವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ತಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದು ಅದು ಧರ್ಮಾನುರಾಗವಿದೆ. ಯಾವ ಆತ್ಮನು ದ್ವೇಷರೂಪ ಮತ್ತು ವಿಷಯಾನುರಾಗರೂಪವಾದ ಅಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿ ಧರ್ಮಾನುರಾಗವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಯಿದ್ದಾನೆ.

ಜೀವ ಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತ ವಿರೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಮನುಷ್ಯಮಿಲ್ಲವೆ ದೇವ ತಾನಾಗಿ ।
ವಿವಿಧ ತೆರದಿಂದ್ರಿಯ ಸುಖವ ಪಡೆವುದು ತಾನಷ್ಟು ಸಮಯದವರೆಗೆ ॥೭೦॥

ಯುಕ್ತಂ ಶುಭೇನ ಆತ್ಮಾ ತಿರ್ಯಗ್ವಾ ಮಾನುಷೋ ವಾ ದೇವೋ ವಾ ।
ಭೂತಸ್ತಾವತ್ಕಾಲಂ ಲಭತೇ ಸುಖಮೈಂದ್ರಿಯಂ ವಿವಿಧಂ ॥೭೦॥

ಅಯಮಾತ್ಮೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸಾಧನೀಭೂತಸ್ಯ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ತದಧಿಷ್ಠಾನ- ಭೂತಾನಾಂ ತಿರ್ಯಗ್ಮಾನುಷದೇವತ್ವಭೂಮಿಕಾನಾಮನ್ಯತಮಾಂ ಭೂಮಿಕಾಮವಾಪ್ಯ ಯಾವತ್ಕಾಲಮವ- ತಿಷ್ಠತೇ, ತಾವತ್ಕಾಲಮನೇಕಪ್ರಕಾರಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ಸಮಾಸಾದಯತೀತಿ ।

ಅಥೈವಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಮುತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ ದುಃಖತ್ವೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪತಿ –

ಸೋಕ್ಖಂ ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂಣತ್ಥಿ ಸುರಾಣಂ ಪಿ ಸಿದ್ಧಮುವದೇಸೇ ।
ತೇ ದೇಹವೇದಣಟ್ಟಾ ರಮಂತಿ ವಿಸಏಸು ರಮ್ಮೇಸು ॥೭೧॥

ಸೌಖ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ ನಾಸ್ತಿ ಸುರಾಣಾಮಪಿ ಸಿದ್ಧಮುಪದೇಶೇ ।
ತೇ ದೇಹವೇದನಾರ್ತಾ ರಮಂತೇ ವಿಷಯೇಷು ರಮ್ಯೇಷು ॥೭೧॥

ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಸಾಧ್ಯದರೂಪದಲ್ಲಿ (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಸಾಧನವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಧ್ಯವು ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವಿದೆಯೆಂದು) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,–

ಗಾಥೆ – ೭೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– **[ಸುಹೇಣ ಜುತ್ತೋ]** ಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತನಾದ **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು **[ತಿರಿಓವಾ]** ತಿರ್ಯಂಚ, **[ಮಾಣುಸೋ ವಾ]** ಮನುಷ್ಯ **[ದೇವೋ ವಾ]** ಅಥವಾ ದೇವನು **[ಭೂದೋ]** ಆಗಿ, (ತಾವದಿ ಕಾಲಂ) ಅಷ್ಟು ಸಮಯದವರೆಗೆ **[ವಿವಿಹಂ]** ವಿವಿಧ **[ಇಂದಿಯಂ ಸುಹಂ]** ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು **[ಲಹದಿ]** ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :– ಈ ಆತ್ಮನು ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅದರ ಅಧಿಷ್ಠಾನಭೂತಗಳಾದಂಥ (ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಸ್ಥಾನಭೂತ-ಆಧಾರಭೂತಗಳಾದಂಥ) ತಿರ್ಯಂಚ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವತ್ವದ ಭೂಮಿಕೆಗಳೊಳಗಿಂದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ಸಮಯದವರೆಗೆ (ಅದರಲ್ಲಿ) ಇರುತ್ತಾನೆ ಅಷ್ಟು ಸಮಯದವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಮಾತನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ದುಃಖತನದಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ,–

ದೇವರಿಗೆ ಕೂಡ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧ ಸುಖವಿಲ್ಲೆಂದು ಉಪದೇಶದಿಂ ಸಿದ್ಧವಿದೆ ।
ಅವರು ದೇಹವೇದನೆಯಿಂಪೀಡಿತರಿದ್ದು ರಮಿಪರು ರಮ್ಯ ವಿಷಯದೊಳು ॥೭೧॥

ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಭಾಜನೇಷು ಹಿ ಪ್ರಧಾನಾ ದಿವೌಕಸಃ ; ತೇಷಾಮಪಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂ ನ ಖಲು ಸುಖಮಸ್ತಿ, ಪ್ರತ್ಯುತ ತೇಷಾಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂ ದುಃಖಮೇವಾವಲೋಕ್ಯತೇ, ಯತಸ್ತೇ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಶರೀರಪಿಶಾಚಪೀಡಯಾ ಪರವಶಾ ಭೃಗುಪ್ರಪಾತಸ್ಥಾನೀಯಾನ್ಮನೋಜ್ಞ ವಿಷಯಾನಭಿಪತಂತಿ ।

ಅಥೈವಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ದುಃಖತಾಯಾಂ ಯುಕ್ತ್ಯಾವತಾರಿತಾಯಾಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಸಾಧನೀ-ಭೂತಪುಣ್ಯನಿರ್ವರ್ತಕಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ದುಃಖಸಾಧನೀಭೂತಪಾಪನಿರ್ವರ್ತಕಾಶುಭೋಪಯೋಗ -ವಿಶೇಷಾದವಿಶೇಷತ್ವಮವತಾರಯತಿ-

ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ ಭಜಂತಿ ಜದಿ ದೇಹಸಂಭವಂ ದುಕ್ಖಂ ।
ಕಿಹ ಸೋ ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ ಉವಓಗೋ ಹವದಿ ಜೀವಾಣಾಂ ॥೭೨॥

ನರನಾರಕತಿರ್ಯಕ್‌ಸುರಾ ಭಜಂತಿ ಯದಿ ದೇಹಸಂಭವಂ ದುಃಖಮ್ ।
ಕಥಂ ಸ ಶುಭೋ ವಾऽಶುಭ ಉಪಯೋಗೋ ಭವತಿ ಜೀವಾನಾಮ್ ॥೭೨॥

ಗಾಥೆ - ೭೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸುರಾಣಂ ಪಿ] ದೇವ-ದೇವಿಯರಿಗೂ ಕೂಡ **[ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂ]** ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ **[ಸೋಕ್ಖಂ]** ಸುಖವು **[ಣತ್ಥಿ]** ಇಲ್ಲ ; **[ತೇ]** ಅವರು **[ದೇಹವೇದಣಟ್ಟಾ]** (ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಮಯ) ದೇಹದ ವೇದನೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತರಿರುವುದರಿಂದ **[ರಮ್ಮೇಸು ವಿಸಏಸು]** ರಮ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ **[ರಮಂತಿ]** ರಮಿಸುತ್ತಾರೆಂದು **[ಉವದೇಸೇ ಸಿದ್ಧಂ]** (ಜಿನೇಂದ್ರ ದೇವರ) ಉಪದೇಶದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಭಾಜನರುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಿದ್ದಾರೆ ; ಆದರೆ ಅವರಿಗೂ ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸುಖವಿಲ್ಲ, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ದುಃಖವೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಶರೀರರೂಪದ ಪಿಶಾಚಿಯ ಪೀಡೆಯಿಂದ ಪರವಶರಾಗುವುದರಿಂದ ೧ಭೃಗುಪ್ರಪಾತದ ಸಮಾನವಾದ ಮನೋಜ್ಞ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ದುಃಖರೂಪವೆಂದು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಿ, ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ ಶುಭೋಪಯೋಗದ, ದುಃಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಪಾಪವನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಅಶುಭೋಪಯೋಗದಿಂದ ಅವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ದೇವನರನಾರಕತಿರ್ಯಂಚಕೂಡ ದೇಹೋತ್ಪನ್ನ ದುಃಖವ ಭೋಗಿಪುವೆಂದರೆ ।
ಜೀವಗಳಾ ಉಪಯೋಗ ಶುಭಮತ್ತಶುಭಮೆಂದೆರಡು ಪ್ರಕಾರ ಹೇಗಿಹುದು ॥೭೨॥

---

೧ ಭೃಗುಪ್ರಪಾತ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖದಿಂದ ಹೆದರಿ ಆತ್ಮಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ವತದ ನಿರಾಧಾರವಾದ ಉಚ್ಚ ಶಿಖರದಿಂದ ಉರುಳುವುದು. (ಭೃಗು=ಪರ್ವತದ ನಿರಾಧಾರವಾದ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನ-ಶಿಖರ; ಪ್ರಪಾತ=ಬೀಳುವುದು.)

ಯದಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯಸಮುದೀರ್ಣಪುಣ್ಯಸಂಪದಸ್ತ್ರಿದಶಾದಯೋऽಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ-ಪರ್ಯಾಗತಪಾತಕಾಪದೋ ವಾ ನಾರಕಾದಯಶ್ಚ, ಉಭಯೇऽಪಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಸುಖಾಭಾವಾದವಿಶೇಷೇಣ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಶರೀರಪ್ರತ್ಯಯಂ ದುಃಖಮೇವಾನುಭವಂತಿ । ತತಃ ಪರಮಾರ್ಥತಃಶುಭಾಶುಭೋ-ಪಯೋಗಯೋಃ ಪೃಥಕ್ತ್ವವ್ಯವಸ್ಥಾನಾವತಿಷ್ಠತೇ ।

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯಂ ಫಲವತ್ಪುಣ್ಯಂ ವಿಶೇಷೇಣ ದೂಷಣಾರ್ಥಮಭ್ಯುಪಗಮ್ಯೋತ್ಥಾಪಯತಿ --

ಕುಲಿಸಾಉಹಚಕ್ಕಧರಾ ಸುಹೋವಓಗಪ್ಪಗೇಹಿಂ ಭೋಗೇಹಿಂ ।
ದೇಹಾದೀಣಂ ವಿದ್ಧಿಂ ಕರೇಂತಿ ಸುಹಿದಾ ಇವಾಭಿರದಾ ॥೭೩॥

ಗಾಥೆ - ೭೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ః- **[ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ]** ಮನುಷ್ಯ, ನಾರಕಿ, ತಿರ್ಯಂಚ ಮತ್ತು ದೇವ (ಎಲ್ಲರೂ) **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ದೇಹಸಂಭವಂ]** ದೇಹೋತ್ಪನ್ನ **[ದುಕ್ಖಂ]** ದುಃಖವನ್ನು **[ಭಜಂತಿ]** ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದರೆ **[ಜೀವಾಣಂ]** ಜೀವರುಗಳ **[ಸೋ ಉವಓಗೋ]** ಆ (ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ-ಅಶುದ್ಧ) ಉಪಯೋಗವು **[ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ]** ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದು **[ಕಿಹ ಹವದಿ]** ಹೇಗೆ ಇದೆ ? (ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲ.)

ಟೀಕೆ ః- ಒಂದು ವೇಳೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ ಉದಯಗತ ಪುಣ್ಯದ ಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳ ದೇವ ಮೊದಲಾದ (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ ಪುಣ್ಯದ ಉದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಋದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ದೇವ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮತ್ತು ಅಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ ಉದಯಗತ ಪಾಪದ ವಿಪತ್ತುಳ್ಳ ನರಕ ಮೊದಲಾದ-ಇವೆರಡೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸುಖದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಅವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ (ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆ) ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧದ ದುಃಖವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆಂದಮೇಲೆ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭ ಉಪಯೋಗದ ಪೃಥಕ್ತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ ః- ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯವಾದ ಪುಣ್ಯದ ಫಲರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿಕರ ಸಂಪದಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಅಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯವಾದ ಪಾಪದ ಫಲರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾರಕಾದಿಕರ ವಿಪತ್ತುಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಆ ದೇವಾದಿಕ ಹಾಗೂ ನಾರಕಾದಿಕಗಳೆರಡೂ ಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯದಿಂದ ದುಃಖವೇ ಇವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡರ ಫಲಗಳು ಸಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಅಶುಭೋಪಯೋಗಗಳೆರಡೂ ಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸಮಾನವೇ ಇವೆ ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ-ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ-ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಭೇದಗಳು ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ .

ಕುಲಿಶಾಯುಧಚಕ್ರಧರ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಮೂಲಕ ಭೋಗದಿಂ ದೇಹಾದಿಗಳ ।
ಸಲೆ ಪುಷ್ಟಿಮಾಳ್ಪರು ಭೋಗಗಳಲಿ ರತರಿದ್ದು ಸುಖಿಗಳಂತೆ ಭಾಸಿಪರು ॥೭೩॥

ಕುಲಿಶಾಯುಧಚಕ್ರಧರಾಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕೈಃ ಭೋಗೈಃ ।
ದೇಹಾದೀನಾಂ ವೃದ್ಧಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಸುಖಿತಾ ಇವಾಭಿರತಾಃ ॥೭೩॥

ಯತೋ ಹಿ ಶಕ್ರಾಶ್ಚಕ್ರಿಣಶ್ಚ ಸ್ವೇಚ್ಛೋಪಗತೈರ್ಭೋಗೈಃ ಶರೀರಾದೀನ್ ಪುಷ್ಣಂತಸ್ತೇಷು ದುಷ್ಟಶೋಣಿತ ಇವ ಜಲೌಕಸೋಽತ್ಯಂತಮಾಸಕ್ತಾಃ ಸುಖಿತಾ ಇವ ಪ್ರತಿಭಾಸಂತೇ, ತತಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯಾನಿ ಫಲವಂತಿ ಪುಣ್ಯಾನ್ಯವಲೋಕ್ಯಂತೇ ।

(ಹೇಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ದುಃಖರೂಪವೆಂದು ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ಅಶುಭೋಪಯೋಗದ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ ಹಾಗೆ) ಈಗ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ ಫಲವುಳ್ಳ ಯಾವ ಪುಣ್ಯವಿದೆ ಅದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೂಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ದೋಷ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು (ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು) ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿ ಅದರ (ಪುಣ್ಯದ) ಮಾತಿನ ಖಂಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೭೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಕುಲಿಸಾಉಹಚಕ್ಕಧರಾ] ವಜ್ರಧರ ಮತ್ತು ಚಕ್ರಧರರು (ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು) **[ಸುಹೋವಓಗಪ್ಪಗೇಹಿಂ ಭೋಗೇಹಿಂ]** ಶುಭೋಪಯೋಗಮೂಲಕವಾದ (ಪುಣ್ಯಫಲರೂಪವಾದ) ಭೋಗಗಳಿಂದ **[ದೇಹಾದೀಣಂ]** ದೇಹಾದಿಗಳನ್ನು **[ವಿದ್ಧಂ ಕರೇಂತಿ]** ಪುಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು **[ಅಭಿರಧಾ]** (ಹೀಗೆ) ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **[ಸುಹಿದಾ ಇವ]** ಸುಖಿಗಳಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಾರೆ. (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪುಣ್ಯವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆ.)

ಟೀಕೆ :- ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಭೋಗಗಳಿಂದ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಪುಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತ-ಹೇಗೆ ಜಿಗಳೆಯು ದೂಷಿತ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಸುಖಿಯಂತೆ ಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ-ಆ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಸುಖಿಗಳಂತೆ ಭಾಸಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ ಫಲವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ ಫಲವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಂಥ ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರು ಜಿಗಳೆಯ ಹಾಗೆ ಸುಖಿಗಳಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಆ ಭೋಗಗಳು ಪುಣ್ಯದ ಫಲಗಳಿವೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪುಣ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ. (ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯದ ವಿದ್ಯಮಾನತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಿ ಮುಂದಿನ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ದುಃಖದ ಕಾರಣರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವರು.)

ಹೀಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಣ್ಯವು ದುಃಖದ ಬೀಜಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ (ಎಂದರೆ ತೃಷ್ಣೆಗೆ ಕಾರಣವಿದೆ)ಯೆಂದು ಈಗ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥೈವಮಭ್ಯುಪಗತಾನಾಂ ಪುಣ್ಯಾನಾಂ ದುಃಖಬೀಜಹೇತುತ್ವಮುದ್ಭಾವಯತಿ --

ಜದಿ ಸಂತಿ ಹಿ ಪುಣ್ಣಾಣಿ ಯ ಪರಿಣಾಮಸಮುಬ್ಭವಾಣಿ ವಿವಿಹಾಣಿ ।
ಜಣಯಂತಿ ವಿಸಯತಣ್ಹಂ ಜೀವಾಣಂ ದೇವದಂತಾಣಂ ॥೭೪॥

ಯದಿ ಸಂತಿ ಹಿ ಪುಣ್ಯಾನಿ ಚ ಪರಿಣಾಮಸಮುದ್ಭವಾನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ।
ಜನಯಂತಿ ವಿಷಯತೃಷ್ಣಾಂ ಜೀವಾನಾಂ ದೇವತಾಂತಾನಾಮ್ ॥೭೪॥

ಯದಿ ನಾಮೈವಂ ಶುಭೋಪಯೋಗಪರಿಣಾಮಕೃತಸಮುತ್ಪತ್ತೀನ್ಯನೇಕಪ್ರಕಾರಾಣಿ ಪುಣ್ಯಾನಿ ವಿದ್ಯಂತ ಇತ್ಯಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ, ತದಾ ತಾನಿ ಸುಧಾಶನಾನಪ್ಯವಧಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಸಮಸ್ತಸಂಸಾರಿಣಾಂ ವಿಷಯತೃಷ್ಣಾಮವಶ್ಯಮೇವ ಸಮುತ್ಪಾದಯಂತಿ । ನ ಖಲು ತೃಷ್ಣಾಮಂತರೇಣ ದುಷ್ಟಶೋಣಿತ ಇವ ಜಲೂಕಾನಾಂ ಸಮಸ್ತಸಂಸಾರಿಣಾಂ ವಿಷಯೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತಿರವಲೋಕ್ಯತೇ । ಅವಲೋಕ್ಯತೇ ಚ ಸಾ । ತತೋಽಸ್ತು ಪುಣ್ಯಾನಾಂ ತೃಷ್ಣಾಯತನತ್ವಮಬಾಧಿತಮೇವ ।

ಗಾಥೆ - ೭೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜದಿ ಹಿ]** (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ಒಂದುವೇಳೆ **[ಪರಿಣಾಮಸಮುಬ್ಭವಾಣಿ]** (ಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪ) ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ **[ವಿವಿಹಾಣಿ ಪುಣ್ಣಾಣಿ ಯ]** ವಿವಿಧ ಪುಣ್ಯಗಳು **[ಸಂತಿ]** ವಿದ್ಯಮಾನವಿವೆ, **[ದೇವದಂತಾಣಂ ಜೀವಾಣಂ]** ಆದರೆ ಅವು ದೇವಗಳ ವರೆಗಿನ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ **[ವಿಸಯತಣ್ಹಂ]** ವಿಷಯ ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು **[ಜಣಯಂತಿ]** ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪುಣ್ಯವು ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆಯೆಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು (ಪುಣ್ಯವು) ದೇವಗಳ ವರೆಗಿನ ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಿಷಯತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ (ಎಂದೂ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ತೃಷ್ಣೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಹೇಗೆ ಜಿಗಳೆಗೆ ದೂಷಿತ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಂಡು ಬರಬಾರದು ; ಆದರೆ ಅದಂತೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯದ ತೃಷ್ಣಾಯತನತೆಯು ಅಬಾಧಿತವೇ ಇದೆ (ಎಂದರೆ ಪುಣ್ಯವು ತೃಷ್ಣೆಯ ಮನೆಯಿದೆಯೆಂದು ಅವಿರೋಧದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ೭೩ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪುಣ್ಯವು ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆ, ಅದು ಬೇಕಾದರೆ ಇರಲಿ. ಅದು ಸುಖದ ಸಾಧನವಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ದುಃಖದ ಬೀಜರೂಪವಾದ ತೃಷ್ಣೆಯ ಸಾಧನವೇ ಇದೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಿಣಾಮಜನ್ಯ ವಿವಿಧಪುಣ್ಯ ವಿದ್ಯಮಾನವಿದ್ದರದು ಕೂಡ ।
ಸಂದದೇವಾಂತದ ಜೀವಗಳಿಗದು ವಿಷಯತೃಷ್ಣೆಯನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವುದು ॥೭೪॥

ಅಥ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ದುಃಖಬೀಜವಿಜಯಮಾಘೋಷಯತಿ --

ತೇ ಪುಣ ಉದಿಣ್ಣತಣ್ಹಾ ದುಹಿದಾ ತಣ್ಹಾಹಿಂ ವಿಸಯಸೋಕ್ಖಾಣಿ ।
ಇಚ್ಛಂತಿ ಅಣುಭವಂತಿ ಯ ಆಮರಣಂ ದುಕ್ಖಸಂತತ್ತಾ ॥೭೫॥

ತೇ ಪುನರುದೀರ್ಣತೃಷ್ಣಾಃ ದುಃಖಿತಾಸ್ತೃಷ್ಣಾಭಿರ್ವಿಷಯಸೌಖ್ಯಾನಿ ।
ಇಚ್ಛಂತ್ಯನುಭವಂತಿ ಚ ಆಮರಣಂ ದುಃಖಸಂತಪ್ತಾಃ ॥೭೫॥

ಅಥ ತೇ ಪುನಸ್ತ್ರಿದಶಾವಸಾನಾಃ ಕೃತ್ಸ್ನಸಂಸಾರಿಣಃ ಸಮುದೀರ್ಣತೃಷ್ಣಾಃ ಪುಣ್ಯನಿರ್ವರ್ತಿತಾಭಿರಪಿ ತೃಷ್ಣಾಭಿರ್ದುಃಖಬೀಜತಯಾಽತ್ಯಂತದುಃಖಿತಾಃ ಸಂತೋ ಮೃಗತೃಷ್ಣಾಭ್ಯ ಇವಾಂಭಾಂಸಿ ವಿಷಯೇಭ್ಯಃ ಸೌಖ್ಯಾನ್ಯಭಿಲಷಂತಿ । ತದ್ದುಃಖಸಂತಾಪವೇಗಮಸಹಮಾನಾ ಅನುಭವಂತಿ ಚ ವಿಷಯಾನ್ ಜಲಾಯುಕಾ ಇವ, ತಾವದ್ಯಾವತ್ ಕ್ಷಯಂ ಯಾಂತಿ । ಯಥಾ ಹಿ ಜಲಾಯುಕಾಸ್ತೃಷ್ಣಾಬೀಜೇನ ವಿಜಯಮಾನೇನ ದುಃಖಾಂಕುರೇಣ ಕ್ರಮತಃ ಸಮಾಕ್ರಮ್ಯಮಾಣಾ ದುಷ್ಟಕೀಲಾಲಮಭಿಲಷಂತ್ಯಸ್ತ ದೇವಾನುಭವಂತ್ಯಶ್ಚಾಪ್ರಲಯಾತ್ ಕ್ಲಿಶ್ಯಂತೇ, ಏವಮಮೀ ಅಪಿ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿನಃ ಪಾಪಶಾಲಿನ ಇವ ತೃಷ್ಣಾಬೀಜೇನ ವಿಜಯಮಾನೇನ ದುಃಖಾಂಕುರೇಣ ಕ್ರಮತಃ ಸಮಾಕ್ರಮ್ಯಮಾಣಾ ವಿಷಯಾನಭಿಲಷಂತಸ್ತಾನೇವಾನುಭವಂತಶ್ಚಾಪ್ರಲಯಾತ್ ಕ್ಲಿಶ್ಯಂತೇ । ಅತಃ ಪುಣ್ಯಾನಿ ಸುಖಾಭಾಸಸ್ಯ ದುಃಖಸ್ಯೈವ ಸಾಧನಾನಿ ಸ್ಯುಃ ।

ಈಗ ಪುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಬೀಜದ ವಿಜಯವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಪುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತೃಷ್ಣಾ ಬೀಜವು ದುಃಖವೃಕ್ಷರೂಪದಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ-ಹರಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೭೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಪುಣ]** ಮತ್ತು **[ಉದಿಣ್ಣತಣ್ಹಾ ತೇ]** ತೃಷ್ಣೆಯು ಉದಿತವಿರುವಂಥ ಜೀವರುಗಳು **[ತಣ್ಹಾಹಿಂ ದುಹಿದಾ]** ತೃಷ್ಣೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತ , **[ಆಮರಣಂ]** ಮರಣ ಸಮಯದವರೆಗೆ **[ವಿಸಯಸೋಕ್ಖಾಣಿ ಇಚ್ಛಂತಿ]** ವಿಷಯ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ದುಕ್ಖ-ಸಂತತ್ತಾ]** ದುಃಖಗಳಿಂದ ಸಂತಪ್ತರಾಗುತ್ತ (ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ) **[ಅಣುಭವಂತಿ]** ಅವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ತೃಷ್ಣೆಯು ಉದಯದಲ್ಲಿರುವಂಥ ದೇವವರೆಗಿನ ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರಿಗಳು, ತೃಷ್ಣೆಯು ದುಃಖದ ಬೀಜವಿರುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಜನ್ಯವಾದ ತೃಷ್ಣೆಗಳಿಂದಲೇ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತ [೧]ಮೃಗಜಲದೊಳಗಿಂದ ನೀರಿನಂತೆ

ಮತ್ತುದಿತತೃಷ್ಣೆಯಿರುವಾಜೀವ ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತ ಮರಣಪರ್ಯಂತ ।
ಮತ್ತೆ ವಿಷಯಸುಖಗಳನಿಚ್ಛಿಸಿ ದುಃಖಸಂತಪ್ತದಿಂದವನು ಭೋಗಿಪವು ॥೭೫॥

---

೧ ಮೃಗಜಲದೊಳಗಿಂದ ಹೇಗೆ ನೀರು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳೊಳಗಿಂದ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಥ ಪುನರಪಿ ಪುಣ್ಯಜನ್ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ಬಹುಧಾ ದುಃಖತ್ವಮುದ್ಯೋತಯತಿ --

ಸಪರಂ ಬಾಧಾಸಹಿದಂ ವಿಚ್ಛಿಣ್ಣಂ ಬಂಧಕಾರಣಂ ವಿಸಮಂ ।
ಜಂ ಇಂದಿಏಹಿಂ ಲದ್ಧಂ ತಂ ಸೋಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಮೇವ ತಹಾ ॥೭೬॥

ಸಪರಂ ಬಾಧಾಸಹಿತಂ ವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಬಂಧಕಾರಣಂ ವಿಷಮಮ್ ।
ಯದಿಂದ್ರಿಯೈರ್ಲಬ್ಧಂ ತತ್ಸೌಖ್ಯಂ ದುಃಖಮೇವ ತಥಾ ॥೭೬॥

ವಿಷಯಗಳೊಳಗಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆ [೧]ದುಃಖಸಂತಾಪದ ವೇಗವನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡಲಾಗದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ (ಮರಣಕ್ಕೆ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜೀಗಳೆಯು ತೃಷ್ಣೆಯು ಬೀಜವಿರುವಂಥ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ದುಃಖಾಂಕುರದಿಂದ ಕ್ರಮಶಃ ಆಕ್ರಾಂತವಾಗುವುದರಿಂದ ದೂಷಿತ ರಕ್ತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ಮತ್ತು ಅದನ್ನೇ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಮರಣದವರೆಗೆ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿ ಜೀವರುಗಳೂ ಪಾಪಶಾಲಿ ಜೀವರುಗಳ ಹಾಗೆ ತೃಷ್ಣೆಯು ಬೀಜವಿರುವಂಥ ವಿಜಯ ಪಡೆದ ದುಃಖಾಂಕುರಗಳಿಂದ ಕ್ರಮಶಃ ಆಕ್ರಾಂತವಾಗುವುದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ಮತ್ತು ಅವನ್ನೇ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ವಿನಾಶದವರೆಗೆ (ಮರಣದ ವರೆಗೆ) ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಿಂದ ಪುಣ್ಯವು ಸುಖಾಭಾಸದಂತೆ ದುಃಖದ ಸಾಧನವೇ ಇದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸಮಸ್ತ ವಿಕಲ್ಪಜಾಲಗಳಿಲ್ಲದ ಪರಮಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸುಖಾಮೃತರೂಪ ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮ ಆಹ್ಲಾದಭೂತ ಸ್ವರೂಪತೃಪ್ತಿಯು ವರ್ತಿಸದಂಥ ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯ ತೃಷ್ಣೆಯು ವ್ಯಕ್ತ ಅಥವಾ ಅವ್ಯಕ್ತರೂಪದಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ತೃಷ್ಣಾರೂಪದ ಬೀಜವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಅಂಕುರರೂಪವಾಗಿ, ದುಃಖವೃಕ್ಷರೂಪದಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು, ಹೀಗೆ ದುಃಖದಾಹದ ವೇಗವು ಅಸಹ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಜೀವರುಗಳು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಂಡು ಬರುವಂಥ ದೇವಗಳವರೆಗಿನ ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವರುಗಳು ದುಃಖಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ದುಃಖಭಾವವೇ ಪುಣ್ಯದ-ಪುಣ್ಯಜನ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯ-ಅವಲಂಬನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯವು ಸುಖಭಾಸದಂಥ ದುಃಖದ್ದೇ ಅವಲಂಬನವಿದೆ-ಸಾಧನವಿದೆ.

ಈಗ ಮತ್ತೆ ಪುಣ್ಯಜನ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ದುಃಖರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಪರಯುಕ್ತ ಬಾಧೆಯಿಂ ಕೂಡಿದ ವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಬಂಧಕಾರಣ ಮೇಣ್ ವಿಷಮವಿದೆ ।
ಈ ರೀತಿಯಿಂದಾವುದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂಲಬ್ಧವಾದ ಸುಖದುಃಖವೇ ತಾನಿರ್ಪುದು ॥೭೬॥

---

೧ ದುಃಖಸಂತಾಪ = ದುಃಖದ ದಾಹ ; ದುಃಖದ ಉರಿ-ಪೀಡೆ.

ಸಪರತ್ವಾತ್ ಬಾಧಾಸಹಿತತ್ವಾತ್ ವಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಾತ್ ಬಂಧಕಾರಣತ್ವಾತ್ ವಿಷಮತ್ವಾಚ್ಚ ಪುಣ್ಯಜನ್ಯಮಪೀಂದ್ರಿಯ-ಸುಖಂ ದುಃಖಮೇವ ಸ್ಯಾತ್ । ಸಪರಂ ಹಿ ಸತ್ ಪರಪ್ರತ್ಯಯತ್ವಾತ್ ಪರಾಧೀನತಯಾ, ಬಾಧಾಸಹಿತಂ ಹಿ ಸದಶನಾಯೋದನ್ಯಾವೃಷಸ್ಯಾದಿಭಿಸ್ತೃಷ್ಣಾವ್ಯಕ್ತಿಭಿರುಪೇತತ್ವಾತ್ ಅತ್ಯಂತಾಕುಲತಯಾ, ವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಹಿ ಸದಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯಪ್ರಚ್ಯಾವಿತಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯಪ್ರವೃತ್ತತಯಾಽನು ಭವತ್ವಾದುದ್ಭೂತವಿಪಕ್ಷತಯಾ, ಬಂಧಕಾರಣಂ ಹಿ ಸದ್ವಿಷಯೋಪ-ಭೋಗಮಾರ್ಗಾನುಲಗ್ನರಾಗಾದಿದೋಷಸೇನಾನುಸಾರಸಂಗಚ್ಛಮಾನಘನಕರ್ಮಪಾಂಸುಪಟಲತ್ವಾದುದರ್ಕದುಃಸಹತಯಾ, ವಿಷಮಂ ಹಿ ಸದಭಿವೃದ್ಧಿಪರಿಹಾಣಿಪರಿಣತತ್ವಾದತ್ಯಂತವಿಸಂಷ್ಠುಲತಯಾ ಚ ದುಃಖಮೇವ ಭವತಿ । ಅಥೈವಂ ಪುಣ್ಯಮಪಿ ಪಾಪವದ್ದುಃಖಸಾಧನಮಾಯಾತಮ್ ।

ಗಾಥೆ - ೭೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- **[ಜಂ]** ಯಾವುದು **[ಇಂದಿಏಹಿಂ ಲದ್ಧಂ]** ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ **[ತಂ ಸೋಕ್ಖಂ]** ಆ ಸುಖವು **[ಸಪರಂ]** ಪರ ಸಂಬಂಧಯುಕ್ತ, **[ಬಾಧಾಸಹಿದಂ]** ಬಾಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, **[ವಿಚ್ಛಿಣ್ಣಂ]** ವಿಚ್ಛಿನ್ನ, **[ಬಂಧಕಾರಣಂ]** ಬಂಧದ ಕಾರಣ **[ವಿಸಮಂ]** ಮತ್ತು ವಿಷಮವಿದೆ ; **[ತಹಾ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ದುಕ್ಖಮೇವ]** ಅದು ದುಃಖವೇ ಇದೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಪರಸಂಬಂಧಯುಕ್ತ ವಿರುವುದರಿಂದ, ಬಾಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ, ವಿಚ್ಛಿನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ, ಬಂಧದ ಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ವಿಷಮವಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖವು-ಪುಣ್ಯಜನ್ಯವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ-ದುಃಖವೇ ಇದೆ.

ಇಂದ್ರಿಯಸುಖವು ೧) 'ಪರಸಂಬಂಧಯುಕ್ತ' ವಾಗುತ್ತ ಪರಾಶ್ರಯತೆಯ ಕಾರಣ ಪರಾಧೀನವಿದೆ, ೨) 'ಬಾಧಾಸಹಿತ' ವಾಗುತ್ತ ತಿನ್ನುವ, ಕುಡಿಯುವ ಮತ್ತು ಮೈಥುನದ ಇಚ್ಛೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ತೃಷ್ಣೆಯ ವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಿಂದ (ಪ್ರಕಟತೆಗಳಿಂದ) ಯುಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಆಕುಲವಿದೆ, ೩) 'ವಿಚ್ಛಿನ್ನ' ವಾಗುತ್ತ ಅಸಾತಾವೇದನೀಯದ ಉದಯವನ್ನು [೧]ಚ್ಯುತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಸಾತಾವೇದನೀಯದ ಉದಯದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುತ್ತ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಪಕ್ಷದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಿದೆ, ೪)'ಬಂಧದಕಾರಣ'ವಾಗುತ್ತ ವಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ರಾಗಾದಿ ದೋಷಗಳ ಸೇನೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ [೨]ಕರ್ಮರಜದ ಘನಪಟಲದ ಸಂಬಂಧವಾಗುವ ಕಾರಣ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ದುಃಸಹವಿದೆ, ಮತ್ತು ೫) 'ವಿಷಮ'ವಾಗುತ್ತ ಹಾನಿ-ವೃದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಅಸ್ಥಿರವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅದು (ಇಂದ್ರಿಯಸುಖವು) ದುಃಖವೇ ಇದೆ.

ಹೀಗಿದ್ದರೆ (ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವು ದುಃಖವೇ ಇದ್ದರೆ) ಪುಣ್ಯವೂ ಪಾಪದ ಹಾಗೆ ದುಃಖದ ಸಾಧನವಿದೆಯೆಂದು ಫಲಿತವಾಯಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥ ಃ- ಇಂದ್ರಿಯಸುಖವು ದುಃಖವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಪರಾಧೀನವಿದೆ, ಅತ್ಯಂತ ಆಕುಲವಿದೆ, ವಿಪಕ್ಷದ (ವಿರೋಧದ) ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಿದೆ, ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ದುಃಸಹವಿದೆ, ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಅಸ್ಥಿರವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪುಣ್ಯವೂ ದುಃಖದ್ದೇ ಸಾಧನವಿದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

---

೧ ಚ್ಯುತಗೊಳಿಸು = ತೊಲಗಿಸು ; ಪದಭ್ರಷ್ಟಮಾಡು (ಸಾತಾವೇದನೀಯದ ಉದಯವು ಅದರ ಸ್ಥಿತಿ ಅನುಸಾರವಿದ್ದು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಸಾತಾವೇದನೀಯದ ಉದಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

೨ ಘನಪಟಲ = ಸಘನ, ಗಾಢ, ದಟ್ಟವಾದ, ದೊಡ್ಡ ಸಮೂಹ.

ಅಥ ಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋರವಿಶೇಷತ್ವಂ ನಿಶ್ಚಿನ್ವನ್ನುಪಸಂಹರತಿ -

ಣ ಹಿ ಮಣ್ಣದಿ ಜೋ ಏವಂ ಣತ್ಥಿ ವಿಸೇಸೋ ತ್ತಿ ಪುಣ್ಣಪಾವಾಣಂ ।
ಹಿಂಡದಿ ಘೋರಮಪಾರಂ ಸಂಸಾರ ಮೋಹಸಂಛಣ್ಣೋ ॥೭೭॥

ನ ಹಿ ಮನ್ಯತೇ ಯ ಏವಂ ನಾಸ್ತಿ ವಿಶೇಷ ಇತಿ ಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋಃ ।
ಹಿಂಡತಿ ಘೋರಮಪಾರಂ ಸಂಸಾರಂ ಮೋಹಸಂಛನ್ನಃ ॥೭೭॥

ಏವಮುಕ್ತಕ್ರಮೇಣ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗದ್ವೈತಮಿವ ಸುಖದುಃಖದ್ವೈತಮಿವ ಚ ನ ಖಲು ಪರಮಾರ್ಥತಃ ಪುಣ್ಯಪಾಪದ್ವೈತಮವತಿಷ್ಠತೇ, ಉಭಯತ್ರಾಪ್ಯನಾತ್ಮಧರ್ಮತ್ವಾವಿಶೇಷತ್ವಾತ್ । ಯಸ್ತು ಪುನರನಯೋಃ ಕಲ್ಯಾಣಕಾಲಾಯಸನಿಗಡಯೋರಿವಾಹಂಕಾರಿಕಂ ವಿಶೇಷಮಭಿಮನ್ಯಮಾನೋऽಹಮಿಂದ್ರಪದಾದಿಸಂಪದಾಂ ನಿದಾನಮಿತಿ ನಿರ್ಭರತರಂ ಧರ್ಮಾನುರಾಗಮವಲಂಬತೇ ಸ ಖಲೂಪರಕ್ತಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿತಯಾ ತಿರಸ್ಕೃತಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಶಕ್ತಿರಾಸಂಸಾರಂ ಶಾರೀರಂ ದುಃಖಮೇವಾನುಭವತಿ ।

ಈಗ ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪದ ಅವಿಶೇಷತೆಯ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತ (ಈ ವಿಷಯದ) ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೭೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಏವಂ] ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ಪುಣ್ಣ ಪಾವಾಣಂ]** ಪುಣ್ಯಮತ್ತು ಪಾಪದಲ್ಲಿ **[ವಿಸೇಸೋಣತ್ಥಿ]** ಅಂತರವಿಲ್ಲ **[ತ್ತಿ]** ಎಂಬುದಾಗಿ **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಣ ಹಿ ಮಣ್ಣದಿ]** ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ , **[ಮೋಹ-ಸಂಛಣ್ಣೋ]** ಅವನು ಮೋಹಾಚ್ಛಾದಿತನಾಗುತ್ತ **[ಘೋರಮಪಾರಂ ಸಂಸಾರಂ]** ಘೋರ ಅಪಾರವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ **[ಹಿಂಡದಿ]** ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಶುಭಾಶುಭ ಉಪಯೋಗದ ದ್ವೈತದ ಹಾಗೆ ಮತ್ತು ಸುಖ ದುಃಖದ ದ್ವೈತದ ಹಾಗೆ ಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪದ ದ್ವೈತವು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಮ ಧರ್ಮತ್ವವು ಅವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ ಸಮಾನವಿದೆ. (ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಹೇಗೆ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಅಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪ ದ್ವೈತವು ವಿದ್ಯಮಾನವಿಲ್ಲ, ಹೇಗೆ [೧]ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖರೂಪದ್ವೈತವು ವಿದ್ಯಮಾನವಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪರೂಪ ದ್ವೈತದ್ದೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪಗಳೆರಡೂ ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಸಮಾನವೇ ಇವೆ.) ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಯಾವ ಜೀವನು

ಯಾವನು ಈ ರೀತಿ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಲಿ ಅಂತರವಿಲ್ಲೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ।
ಅವನು ಮೋಹಾಚ್ಛಾದಿತನಾಗಿ ಘೋರಮಪಾರಸಂಸಾರದೊಳುಭ್ರಮಿಸುವನು ॥೭೭॥

---

೧ ಸುಖ = ಇಂದ್ರಿಯಸುಖ.

ಅಥೈವಮವಧಾರಿತಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗಾವಿಶೇಷಃ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ರಾಗದ್ವೇಷದ್ವೈತಮಪಹಾಸಯನ್ನಶೇಷ-ದುಃಖಕ್ಷಯಾಯ ಸುನಿಶ್ಚಿತಮನಾಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಮಧಿವಸತಿ –

ಏವಂ ವಿದಿದತ್ಥೋ ಜೋ ದವ್ವೇಸು ಣ ರಾಗಮೇದಿ ದೋಸಂ ವಾ ।
ಉವಓಗಮಿಸದ್ಧೋ ಸೋ ಖವೇದಿ ದೇಹುಬ್ಭವಂ ದುಕ್ಖಂ ।।೭೮।।

ಏವಂ ವಿದಿತಾರ್ಥೋ ಯೋ ದ್ರವ್ಯೇಷು ನ ರಾಗಮೇತಿ ದ್ವೇಷಂ ವಾ ।
ಉಪಯೋಗವಿಶುದ್ಧಃ ಸ ಕ್ಷಪಯತಿ ದೇಹೋದ್ಭವಂ ದುಃಖಮ್ ।।೭೮।।

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ಶುಭಾನಾಮಶುಭಾನಾಂ ಚ ಭಾವಾನಾಮವಿಶೇಷದರ್ಶನೇನ ಸಮ್ಯಕ್‌ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವಸ್ತು-ಸ್ವರೂಪಃ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಾವಸ್ಥಿತೇಷು ಸಮಗ್ರೇಷು ಸಸಮಗ್ರಪರ್ಯಾಯೇಷು ದ್ರವ್ಯೇಷು ರಾಗಂ ದ್ವೇಷಂ ಚಾಶೇಷಮೇವ ಪರಿವರ್ಜಯತಿ ಸ ಕಿಲೈಕಾಂತೇನೋಪಯೋಗವಿಶುದ್ಧತಯಾ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಪರದ್ರವ್ಯಾಲಂಬನೋಽಗ್ನಿರಿವಾಯಃ-ಪಿಂಡಾದನನುಷ್ಠಿತಾಯಃಸಾರಃ ಪ್ರಚಂಡಘನಘಾತಸ್ಥಾನೀಯಂ ಶಾರೀರಂ ದುಃಖಂ ಕ್ಷಪಯತಿ । ತತೋ ಮಮಾಯಮೇವೈಕಃ ಶರಣಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಃ ।

ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ–ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಂಕಲೆಯಂತೆ–ಅಹಂಕಾರಿಕ [೧]ಅಂತರವಿದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತ ಅಹಂಮಿಂದ್ರಪದ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪದಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಧರ್ಮಾನುರಾಗದ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಭರರೂಪದಿಂದ (ಗಾಢರೂಪದಿಂದ) ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾನೆ ಆ ಜೀವನ ಚಿತ್ತಭೂಮಿಕೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ಉಪರಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ (ಚಿತ್ತರೂಪದ ಭೂಮಿಯು ಕರ್ಮೋಪಾಧಿಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ರಂಗಿಸಿದ–ಮಲಿನ–ವಿಕೃತವಾಗುವುದರಿಂದ) ಅವನು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಶಕ್ತಿಯ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ , ಸಂಸಾರದವರೆಗೆ (ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಸಂಸಾರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎಂದರೆ ನಿರಂತರದ ಸಲುವಾಗಿ) ಶಾರೀರಿಕ ದುಃಖದ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :– ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಚಿನ್ನದ ಸಂಕಲೆ ಮತ್ತು ಲೋಹದ ಸಂಕಲೆಗಳೆರಡೂ ಅವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಬಂಧನದ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪುಣ್ಯ–ಪಾಪಗಳೆರಡೂ ಅವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಬಂಧನವೇಇವೆ. ಯಾವ ಜೀವನು ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪದ ಅವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅವನದು ಈ ಭೀಕರವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣದ ಅಂತವೆಂದೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ .

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭ ಉಪಯೋಗದ ಅವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಅವಧಾರಿಸಿ, ಸಮಸ್ತರಾಗ–ದ್ವೇಷಗಳ ದ್ವೈತವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತ , ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಶೇಷ ದುಃಖದ ಕ್ಷಯಮಾಡುವ ದೃಢನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ, ಈಗ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ), –

ಯಾವನು ಹೀಗೆ ವಿದಿತಾರ್ಥನಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ರಾಗದ್ವೇಷಿಯಾಗನು ।
ಅವನು ಉಪಯೋಗ ವಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ದೇಹೋತ್ಪನ್ನ ದುಃಖದ ನಾಶಮಾಡುವನು ।।೭೮।।

---

೧ ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿರುವ ಮತವು ಅಹಂಕಾರ ಜನ್ಯ (ಅವಿದ್ಯಾಜನ್ಯ, ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯ) ಇದೆ.

ಅಥ ಯದಿ ಸರ್ವಸಾವದ್ಯಯೋಗಮತೀತ್ಯ ಚಾರಿತ್ರಮುಪಸ್ಥಿತೋऽಪಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಾನುವೃತ್ತಿವಶತಯಾ ಮೋಹಾದೀನ್ನೋನ್ಮೂಲಯಾಮಿ, ತತಃ ಕುತೋ ಮೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭ ಇತಿ ಸರ್ವಾರಂಭೇಣೋತ್ತಿಷ್ಠತೇ --

ಚತ್ತಾ ಪಾವಾರಂಭಂ ಸಮುಟ್ಠಿದೋ ವಾ ಸುಹಮ್ಮಿ ಚರಿಯಮ್ಮಿ ।
ಣ ಜಹದಿ ಜದಿ ಮೋಹಾದೀ ಣ ಲಹದಿ ಸೋ ಅಪ್ಪಗಂ ಸುದ್ಧಂ ॥೭೯॥

ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪಾಪಾರಂಭಂ ಸಮುತ್ಥಿತೋ ವಾ ಶುಭೇ ಚರಿತ್ರೇ ।
ನ ಜಹಾತಿ ಯದಿ ಮೋಹಾದೀನ್ನ ಲಭತೇ ಸ ಆತ್ಮಕಂ ಶುದ್ಧಮ್ ॥೭೯॥

ಗಾಥೆ -೭೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಜೋ] ಯಾವನು **[ಏವಂ]** ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ **[ವಿದಿದತ್ಥೋ]** ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು **[ದವ್ವೇಸು]** ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕುರಿತು **[ರಾಗ ದೋಸಂ ವಾ]** ರಾಗ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷವನ್ನು **[ಣ ಏದಿ]** ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ]** ಉಪಯೋಗವಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತ **[ದೇಹುಬ್ಭವಂ ದುಕ್ಖಂ]** ದೇಹೋತ್ಪನ್ನವಾದ ದುಃಖದ **[ಖವೇದಿ]** ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಜೀವನು ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭಭಾವಗಳ ಅವಿಶೇಷದರ್ಶನದಿಂದ (ಸಮಾನತೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ) ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರದಂಥ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಸಮಸ್ತ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಸಹಿತವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ರಾಗ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷವನ್ನು ನಿರವಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಆ ಜೀವನು ಏಕಾಂತದಿಂದ ಉಪಯೋಗವಿಶುದ್ಧ (ಸರ್ವಥಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿ) ನಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಅವಲಂಬನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ - ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನೊಳಗಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದ [೧]ಸಾರದ ಅನುಸರಣ ಮಾಡದಂತಹ ಅಗ್ನಿಯ ಹಾಗೆ-ಪ್ರಚಂಡ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಅಘಾತದ ಸಮಾನವಾದ ಶಾರೀರಿಕ ದುಃಖದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅಗ್ನಿಯು ಕಾಯ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನೊಳಗಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪ್ರಹಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾಡದಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶಾರೀರಿಕ ದುಃಖದ ವೇದನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ .) ಆದುದರಿಂದ ಈ ಒಂದು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವೇ ನನಗೆ ಶರಣೆದೆ.

ಎಲ್ಲ ಸಾವದ್ಯಯೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಚಾರಿತ್ರದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಶುಭೋಪಯೋಗ ಪರಿಣತಿಯ ವಶವರ್ತಿಯಾಗಿ ಮೋಹಾದಿಗಳ [೨]ಉನ್ಮೂಲನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಆಗುವುದು ?-ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮೋಹಾದಿಗಳ ಉನ್ಮೂಲನದ ಕುರಿತು ಸರ್ವಾರಂಭಪೂರ್ವಕ - ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಉದ್ಯಮದೊಡನೆ ಈಗ ಕಟಿಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ,-

---

ಜೀವನು ಪಾಪಾರಂಭ ತ್ಯಜಿಸಿ ಶುಭ ಚಾರಿತ್ರದಲಿ ಉದ್ಯತನಾದರೂ ಕೂಡ ।
ಅವನು ಮೋಹಾದಿಗಳ ತ್ಯಜಿಸದಿರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನು ತಾ ಪಡೆಯಲಾರನು ॥೭೯॥

---

೧ ಸಾರ = ಸತ್ವ ; ಘನತೆ ; ಕಠಿಣತೆ. ೨ ಉನ್ಮೂಲನ = ಬೇರು ಸಹಿತ ಕಿತ್ತು ಹಾಕುವುದು.

ಯ ಖಲು ಸಮಸ್ತಸಾವದ್ಯಯೋಗಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮಸಾಮಾಯಿಕಂ ನಾಮ ಚಾರಿತ್ರಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಪಿ ಶುಭೋಪಯೋಗವೃತ್ತ್ಯಾ ಬಕಾಭಿಸಾರಿಕಯೇವಾಭಿಸಾರ್ಯಮಾಣೋ ನ ಮೋಹವಾಹಿನಿ-ವಿಧೇಯತಾಮವಕಿರತಿ ಸ ಕಿಲ ಸಮಾಸನ್ನಮಹಾದುಃಖಸಂಕಟಃ ಕಥಮಾತ್ಮಾನಮವಿಪ್ಲುತಂ ಲಭತೇ । ಅತೋ ಮಯಾ ಮೋಹವಾಹಿನೀವಿಜಯಾಯ ಬದ್ಧಾ ಕಕ್ಷೇಯಮ್ ।

ಅಥ ಕಥಂ ಮಯಾ ವಿಜೇತವ್ಯಾ ಮೋಹವಾಹಿನೀತ್ಯುಪಾಯಮಾಲೋಚಯತಿ-

ಜೋ ಜಾಣದಿ ಅರಹಂತಂ ದವ್ವತ್ತಗುಣತ್ತಪಜ್ಜಯತ್ತೇಹಿಂ ।
ಸೋ ಜಾಣದಿ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಮೋಹೋ ಖಲು ಜಾದಿ ತಸ್ಸ ಲಯಂ ॥೮೦॥

ಯೋ ಜಾನಾತ್ಯರ್ಹಂತಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಗುಣತ್ವಪರ್ಯಯತ್ವೈಃ ।
ಸ ಜಾನಾತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಮೋಹಃ ಖಲು ಯಾತಿ ತಸ್ಯ ಲಯಮ್ ॥೮೦॥

ಗಾಥೆ -೭೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಪಾವಾರಂಭಂ] ಪಾಪಾರಂಭವನ್ನು **[ಚತ್ತಾ]** ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು **[ಸುಹಮ್ಮಿ ಚರಿಯಮ್ಮಿ]** ಶುಭ ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ **[ಸಮುಟ್ಠಿದೋ ವಾ]** ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲವಾದರೂ **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೀವನು **[ಮೋಹಾದೀ]** ಮೋಹಾದಿಗಳನ್ನು **[ಣ ಜಹದಿ]** ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸುದ್ಧಂಅಪ್ಪಗಂ]** ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಣ ಲಹದಿ]** ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು (ಜೀವನು) ಸಮಸ್ತ ಸಾವದ್ಯಯೋಗಗಳ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ವರೂಪ ಪರಮ ಸಾಮಾಯಿಕವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಚಾರಿತ್ರದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಯೂ ಕೂಡ ಧೂರ್ತ [೧]ಅಭಿಸಾರಿಕೆಯ (ನಾಯಿಕೆಯ) ಹಾಗೆ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ಅಭಿಸಾರ (ಮಿಲನ) ವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಪರಿಣತಿಯ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಹೋಗುತ್ತ) ಮೋಹ ಸೇನೆಯ ವಶವರ್ತನತನವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ-ಮಹಾದುಃಖ ಸಂಕಟಗಳು ನಿಕಟವಿರುವಂಥ ಅವನು ಶುದ್ಧ (ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದ, ನಿರ್ಮಲ) ಆತ್ಮನನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? (ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ) ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಮೋಹದ ಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕ ಕಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಈಗ 'ನಾನು ಮೋಹದ ಸೇನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಜಯಿಸುಲಿ' - ಎಂದು (ಅದನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ) ಉಪಾಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ,-

---

ಯಾವನು ಅರಹಂತರನು ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಗುಣತ್ವ ಮೇಣ್ಪರ್ಯಯತ್ವದಿಂ ತಿಳಿವನು ।
ಅವನು ಆತ್ಮನನು ತಿಳಿವನಲ್ಲದವನ ಮೋಹ ಅವಶ್ಯ ಲಯಮಪ್ಪುದು ॥೮೦॥

---

೧ ಅಭಿಸಾರಿಕೆ = ಸಂಕೇತಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರೇಮಿಯೊಡನೆ ಸೇರಲು ಹೋಗುವ ಸ್ತ್ರೀ.

ಯೋ ಹಿ ನಾಮಾರ್ಹಂತಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಗುಣತ್ವಪರ್ಯಯತ್ವೈಃ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ ಸ ಖಲ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ, ಉಭಯೋರಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನಾವಿಶೇಷಾತ್ । ಅರ್ಹತೋಽಪಿ ಪಾಕಕಾಷ್ಠಾಗತಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ಯೇವ ಪರಿಸ್ಪಷ್ಟಮಾತ್ಮರೂಪಂ, ತತಸ್ತತ್ಪರಿಚ್ಛೇದೇ ಸರ್ವಾತ್ಮಪರಿಚ್ಛೇದಃ । ತತ್ರಾನ್ವಯೋ ದ್ರವ್ಯಂ, ಅನ್ವಯವಿಶೇಷಣಂ ಗುಣಃ, ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾಃ । ತತ್ರ ಭಗವತ್ಯರ್ಹತಿ ಸರ್ವತೋ ವಿಶುದ್ಧೇ ತ್ರಿಭೂಮಿಕಮಪಿ ಸ್ವಮನಸಾ ಸಮಯಮುತ್ಪಶ್ಯತಿ । ಯಶ್ಚೇತನೋಽಯಮಿತ್ಯನ್ವಯಸ್ತದ್ದ್ರವ್ಯಂ, ಯಚ್ಚಾನ್ವಯಾಶ್ರಿತಂ ಚೈತನ್ಯಮಿತಿ ವಿಶೇಷಣಂ ಸ ಗುಣಃ, ಯೇ ಚೈಕಸಮಯಮಾತ್ರಾವಧೃತಕಾಲಪರಿಮಾಣತಯಾ ಪರಸ್ಪರಪರಾವೃತ್ತಾ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಸ್ತೇ

ಗಾಥೆ - ೮೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಅರಹಂತಂ]** ಅರಹಂತರನ್ನು **[ದವ್ವತ್ತಗುಣತ್ತಪಜ್ಜಯತ್ತೇ-ಹಿಂ]** ದ್ರವ್ಯತ್ವ, ಗುಣತ್ವ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯತ್ವದಿಂದ **[ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಅಪ್ಪಾಣಂ]** (ತನ್ನ) ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು **[ತಸ್ಸ ಮೋಹೋ]** ಅವನ ಮೋಹವು **[ಖಲು]** ಅವಶ್ಯವಾಗಿ **[ಲಯಂ ಜಾದಿ]** ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಯಾವನು ನಿಜವಾಗಿ ಅರಹಂತರನ್ನು ದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ, ಗುಣರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅರಹಂತರ ಸ್ವರೂಪವು ಅಂತಿಮ ಶಾಖಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಚಿನ್ನದ ಸ್ವರೂಪದ ಹಾಗೆ ಪರಿಸ್ಪಷ್ಟ (ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟ)ವಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಜ್ಞಾನವಾದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ಅನ್ವಯದ ವಿಶೇಷಣವು ಅದು ಗುಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಅನ್ವಯದ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳು (ಭೇದಗಳು) ಅವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಸರ್ವತಃ ವಿಶುದ್ಧ ಭಗವಾನ ಅರಹಂತರಲ್ಲಿ (ಅರಹಂತರ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ) ಜೀವನು ಮೂರೂ ಪ್ರಕಾರ ಯುಕ್ತನಾದ ಸಮಯನನ್ನು (ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಮಯ ನಿಜ ಆತ್ಮನನ್ನು) ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ- 'ಇವನು [೧]ಚೇತನನಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬ ಅನ್ವಯವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ಅನ್ವಯದ ಆಶ್ರಿತವಿರುವಂಥ 'ಚೈತನ್ಯ' ವಿಶೇಷಣವು ಅದು ಗುಣವಿದೆ, ಮತ್ತು ಒಂದು ಸಮಯಮಾತ್ರದ ಮರ್ಯಾದೆಯುಳ್ಳ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಲಪರಿಮಾಣವಿರುವುದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಅಪ್ರವೃತ್ತವಾದಂಥ [೨]ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಗಳು ಅವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ-ಅವು ಚಿದ್ ವಿವರ್ತನದ (ಆತ್ಮನ ಪರಿಣಮನದ) ಗ್ರಂಥಿಗಳಿವೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತ್ರೈಕಾಲಿಕನನ್ನೂ (ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಆತ್ಮನನ್ನೂ) ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಆ ಜೀವನು ಹೇಗೆ ತೂಗುತ್ತಿರುವ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಂತರ್ಗತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಚೇತನದಲ್ಲೂ ಚಿದ್ ವಿವರ್ತನಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪಣ (ಅಂತರ್ಗತ) ಮಾಡಿ, ಮತ್ತು [೩]ವಿಶೇಷಣ ವಿಶೇಷ್ಯತೆಯ [೪]ವಾಸನೆಯ [೫]ಅಂತರ್ಧಾನ - ವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ವೇತವನ್ನು ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ

---

೧ ಚೇತನ = ಆತ್ಮ. ೨ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕ=ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಂಥ ಆ ಅನ್ವಯದ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳು. ೩ ವಿಶೇಷಣವು ಅದು ಗುಣವಿದೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ್ಯವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ. ೪ ವಾಸನಾ=ಕಲ್ಪನೆ; ಅಭಿಪ್ರಾಯ; ಒಲವು. ೫ ಅಂತರ್ಧಾನ = ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವುದು

ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚಿದ್ವಿವರ್ತನಗ್ರಂಥಯ ಇತಿ ಯಾವತ್ । ಅಥೈವಮಸ್ಯ ತ್ರಿಕಾಲಮಪ್ಯೇಕಕಾಲಮಾಕಲಯತೋ ಮುಕ್ತಾಫಲಾನೀವ ಪ್ರಲಂಬೇ ಪ್ರಾಲಂಬೇ ಚಿದ್ವಿವರ್ತಾಂಶ್ಚೇತನ ಏವ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ಯ ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯತ್ವವಾಸನಾಂತರ್ಧಾ-ನಾದ್ಧವಲಿಮಾನಮಿವ ಪ್ರಾಲಂಬೇ ಚೇತನ ಏವ ಚೈತನ್ಯಮಂತರ್ಹಿತಂ ವಿಧಾಯ ಕೇವಲಂ ಪ್ರಾಲಂಬಮಿವ ಕೇವಲಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿಂದತಸ್ತದುತ್ತರೋತ್ತರಕ್ಷಣಕ್ಷೀಯಮಾಣಕರ್ತೃಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾವಿಭಾಗತಯಾ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ ಚಿನ್ಮಾತ್ರಂ ಭಾವಮಧಿಗತಸ್ಯ ಜಾತಸ್ಯ ಮಣೇರಿವಾಕಂಪಪ್ರವೃತ್ತನಿರ್ಮಲಾಲೋಕಸ್ಯಾವಶ್ಯಮೇವ ನಿರಾಶ್ರಯತಯಾ ಮೋಹತಮಃ ಪ್ರಲೀಯತೇ । ಯದ್ಯೇವಂ ಲಬ್ಧೋ ಮಯಾಮೋಹವಾಹಿನೀವಿಜಯೋಪಾಯಃ ।

[೧]ಅಂತರ್ಹಿತ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ-ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಚೇತನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಹಿತ ಮಾಡಿ, ಹೇಗೆ ಕೇವಲ [೨]ಮಾಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಅದರ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮ-ಕ್ರಿಯೆಯ ವಿಭಾಗವು ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ; ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಮುತ್ತಿನಂತೆ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರಕಾಶವು ಅಕಂಪರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಿರುವಂಥ ಆ (ಚಿನ್ಮಾತ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದ) ಜೀವನ ಮೋಹಾಂಧಕಾರವು ನಿರಾಶ್ರಯತೆಯ ಕಾರಣ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಮೋಹದ ಸೇನೆಯನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಸಮಾನರಿದ್ದಾರೆ. ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರು ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ರಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಸ್ವರೂಪವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದುವೇಳೆ ಜೀವನು ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಆ (ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರ) ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ''ಈ ಯಾವ ಆತ್ಮ ಆತ್ಮನ ಏಕರೂಪ (ಕಥಂಚಿತ್‌ಸದೃಶ) ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಪ್ರವಾಹವಿದೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ಅದರ ಯಾವ ಏಕರೂಪವಿರುವಂಥ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ ಅದು ಗುಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ಷಣವರ್ತಿ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳಿವೆ ಅವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ''- ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನೂ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಮುಖಾಂತರ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ನಿಜಾತ್ಮನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡು-ಹೇಗೆ ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶ್ವೇತವನ್ನು ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗತ ಮಾಡಿ ಕೇವಲ ಮಾಲೆಯನ್ನೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಹಾಗೆ-ಆತ್ಮಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯ-ಗುಣವನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗರ್ಭಿತ ಮಾಡಿ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ-ಪರಿಣಾಮಿ-ಪರಿಣತಿಯ ಭೇದದ ವಿಕಲ್ಪವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಅದರಿಂದ ಜೀವನು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ದರ್ಶನ ಮೋಹವು ನಿರಾಶ್ರಿತವಾಗುತ್ತ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಮೋಹದ ಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

---

೧ ಅಂತರ್ಹಿತ = ಗುಪ್ತ ; ಅದೃಶ್ಯ, ೨ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಲೆ, ಅದರ ಶುಭ್ರತೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮುತ್ತುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ಅನಂತರ ಶುಭ್ರತೆ ಮತ್ತು ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವಿಷ್ಟಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಅವನು ಕೇವಲ ಮಾಲೆಯನ್ನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಅದರ ಶುಭ್ರತೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವಿಕಲ್ಪವು ಉಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದುದರ ಸುಖದ ವೇದನ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಅಥೈವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಚಿಂತಾಮಣೇರಪಿ ಮೇ ಪ್ರಮಾದೋ ದಸ್ಯುರಿತಿ ಜಾಗರ್ತಿ -

ಜೀವೋ ವವಗದಮೋಹೋ ಉವಲದ್ಧೋ ತಚ್ಚಮಪ್ಪಣೋ ಸಮ್ಮಂ ।
ಜಹದಿ ಜದಿ ರಾಗದೋಸೇ ಸೋ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಲಹದಿ ಸುದ್ಧಂ ॥೮೧॥

ಜೀವೋ ವ್ಯಪಗತಮೋಹ ಉಪಲಬ್ಧವಾಂಸ್ತತ್ತ್ವಮಾತ್ಮನಃ ಸಮ್ಯಕ್ ।
ಜಹಾತಿ ಯದಿ ರಾಗದ್ವೇಷೌ ಸ ಆತ್ಮಾನಂ ಲಭತೇ ಶುದ್ಧಮ್ ॥೮೧॥

ಏವಮುಪವರ್ಣಿತಸ್ವರೂಪೇಣೋಪಾಯೇನ ಮೋಹಮಪಸಾರ್ಯಾಪಿ ಸಮ್ಯಗಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮುಪಲಭ್ಯಾಪಿ ಯದಿ ನಾಮ ರಾಗದ್ವೇಷೌ ನಿರ್ಮೂಲಯತಿ ತದಾ ಶುದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಮನುಭವತಿ । ಯದಿ ಪುನಃ ಪುನರಪಿ ತಾವನುವರ್ತತೇ ತದಾ ಪ್ರಮಾದತಂತ್ರತಯಾ ಲುಂಠಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಚಿಂತಾರತ್ನೋಽಂತಸ್ತಾಮ್ಯತಿ । ಅತೋ ಮಯಾ ರಾಗದ್ವೇಷನಿಷೇಧಾಯಾತ್ಯಂತಂ ಜಾಗರಿತವ್ಯಮ್ ।

ಈಗ ಹೀಗೆ ನಾನು ಚಿಂತಾಮಣಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮಾದ ಕಳ್ಳನು ವಿದ್ಯಮಾನನಿದ್ದಾನೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಜಾಗೃತನಿರುತ್ತೇನೆ,-

ಗಾಥೆ - ೮೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ವವಗದಮೋಹೋ]** ಯಾವನು ಮೋಹವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು **[ಸಮ್ಮಂ ಅಪ್ಪಣೋ ತಚ್ಚಂ]** ಆತ್ಮನ ಸಮ್ಯಕ್ ತತ್ತ್ವವನ್ನು (ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು) **[ಉವಲದ್ಧೋ]** ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಇಂಥ **[ಜೀವೋ]** ಜೀವನು **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ರಾಗದೋಸೇ]** ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು **[ಜಹದಿ]** ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟದ್ದರೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸುದ್ಧಂ ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಲಹದಿ]** ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯಾವ ಉಪಾಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಯಿತು, ಆ ಉಪಾಯದಿಂದ ಮೋಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಯೂ ಸಮ್ಯಕ್ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು (ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು) ಪಡೆದುಕೊಂಡೂ ಕೂಡ ಯಾವಾಗ ಜೀವನು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (ಆದರೆ) ಪುನಃ ಪುನಃ ಅವುಗಳ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷರೂಪ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಪ್ರಮಾದದ ಆಧೀನನಾಗುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಅನುಭವರೂಪ ಚಿಂತಾಮಣಿಯು ಕಳವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಖೇದ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗೃತವಿರಬೇಕಾಗುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ೮೦ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ಉಪಾಯದಿಂದ ದರ್ಶನ ಮೋಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ಎಂದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ ಜೀವನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿ ಸ್ವರೂಪ ವೀತರಾಗ

ಜೀವನು ಮೋಹವ ದೂರಮಾಡಿ ಆತ್ಮನ ಸಮ್ಯಕ್ ತತ್ತ್ವವನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ।
ಅವನೊಂದು ವೇಳೆ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಬಿಟ್ಟರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನು ಪಡೆಯುವನು ॥೮೧॥

ಅಥಾಯಮೇವೈಕೋ ಭಗವದ್ಭಿಃ ಸ್ವಯಮನುಭೂಯೋಪದರ್ಶಿತೋ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಸ್ಯ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಃ ಪಂಥಾ ಇತಿ ಮತಿಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ -

ಸವ್ವೇ ವಿ ಯ ಅರಹಂತಾ ತೇಣ ವಿಧಾಣೇಣ ಖವಿದಕಮ್ಮಂಸಾ ।
ಕಿಚ್ಚಾ ತಧೋವದೇಸಂ ಣಿವ್ವಾದಾ ತೇ ಣಮೋ ತೇಸಿಂ ॥೮೨॥

ಸರ್ವೇಽಪಿ ಚಾರ್ಹಂತಸ್ತೇನ ವಿಧಾನೇನ ಕ್ಷಪಿತಕರ್ಮಾಂಶಾಃ ।
ಕೃತ್ವಾ ತಥೋಪದೇಶಂ ನಿರ್ವೃತಾಸ್ತೇ ನಮಸ್ತೇಭ್ಯಃ ॥೮೨॥

ಯತಃ ಖಲ್ವತೀತಕಾಲಾನುಭೂತಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಯಃ ಸಮಸ್ತಾ ಅಪಿ ಭಗವಂತಸ್ತೀರ್ಥಕರಾಃ, ಪ್ರಕಾರಾಂತರಸ್ಯಾ- ಸಂಭವಾದಸಂಭಾವಿತದ್ವೈತೇನಾಮುನೈವೈಕೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಕ್ಷಪಣಂ ಕರ್ಮಾಂಶಾನಾಂ ಸ್ವಯಮನುಭೂಯ, ಪರಮಾಪ್ತತಯಾ ಪರೇಷಾಮಪ್ಯಾಯತ್ಯಾಮಿದಾನೀಂತ್ವೇ ವಾ ಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂ ತಥೈವ ತದುಪದಿಶ್ಯ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಮಧ್ಯಾಶ್ರಿತಾಃ, ತತೋ ನಾನ್ಯದ್ವರ್ತ್ಮ ನಿರ್ವಾಣಸ್ಯೇತ್ಯವಧಾರ್ಯತೇ । ಅಲಮಥವಾ ಪ್ರಲಪಿತೇನ । ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ಮತಿರ್ಮಮ । ನಮೋ ಭಗವದ್ಭ್ಯಃ ।

ಚಾರಿತ್ರದ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳಾದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಪುನಃ ಪುನಃ ರಾಗದ್ವೇಷಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಅಭೇದ ರತ್ನತ್ರಯ ಪರಿಣತನಾದ ಜೀವನು ಶುದ್ಧ-ಬುದ್ಧ-ಏಕಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ - ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಸರಾಗ ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಜೀವನಿಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ನಿವಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಾವಧಾನವಿರಬೇಕಾಗುವುದು.

ಈಗ ಇದೊಂದೇ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದೊಂದೇ), ಭಗವಂತರುಗಳು ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ [1]ನಿಃಶ್ರೇಯಸದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಮಾರ್ಗವಿದೆಯೆಂದು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು [2]ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೮೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಸವ್ವೇ ವಿ ಯ] ಎಲ್ಲ **[ಅರಹಂತಾ]** ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರುಗಳು **[ತೇಣ ವಿಧಾಣೇಣ]** ಅದೇ ವಿಧಿಯಿಂದ **[ಖವಿದಕಮ್ಮಂಸಾ]** ಕರ್ಮಾಂಶಗಳ ಕ್ಷಯಮಾಡಿ **[ತಧೋವದೇಸಂ ಕಿಚ್ಚಾ]** ಮತ್ತು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿ **[ಣಿವ್ವಾದಾ ತೇ]** ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ **[ಣಮೋ ತೇಸಿಂ]** ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ.

ಅದೇ ವಿಧಾನದಿಂದೆಲ್ಲ ಅರಹಂತರುಗಳು ಕರ್ಮಾಂಶಗಳ ಕೆಡಿಸಿ ಮೇಣ್ ।
ಅದೇ ರೀತಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷಪಡೆದಿರ್ಪರವರ್ಗೆ ನಮನವಿರಲಿ ॥೮೨॥

---

೧ ನಿಃಶ್ರೇಯಸ = ಮೋಕ್ಷ. ೨ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ = ನಿಶ್ಚಿತ ; ಸ್ಥಿರ.

ಅಥ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭಪರಿಪಂಥಿನೋ ಮೋಹಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಂ ಭೂಮಿಕಾಶ್ಚ ವಿಭಾವಯತಿ --

ದವ್ವಾದಿಏಸು ಮೂಢೋ ಭಾವೋ ಜೀವಸ್ಸ ಹವದಿ ಮೋಹೋ ತ್ತಿ ।
ಖುಬ್ಭದಿ ತೇಣುಚ್ಛಣ್ಣೋ ಪಪ್ಪಾ ರಾಗಂ ವ ದೋಸಂ ವಾ ॥೮೩॥

ದ್ರವ್ಯಾದಿಕೇಷು ಮೂಢೋ ಭಾವೋ ಜೀವಸ್ಸ ಭವತಿ ಮೋಹ ಇತಿ ।
ಕ್ಷುಭ್ಯತಿ ತೇನಾವಚ್ಛನ್ನಃ ಪ್ರಾಪ್ಯ ರಾಗಂ ವಾ ದ್ವೇಷಂ ವಾ ॥೮೩॥

ಟೀಕೆ ಃ- ಅತೀತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಸಮಸ್ತ ತೀರ್ಥಂಕರ ಭಗವಂತರುಗಳು [೧]ಪ್ರಕಾರಾಂತರದ ಅಸಂಭವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ದ್ವೈತವು ಸಂಭವಿಸದಂಥ ಇದೇ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕರ್ಮಾಂಶಗಳ (ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಭೇದಗಳ) ಕ್ಷಯವನ್ನು ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿ (ಮತ್ತು) [೨]ಪರಮಾಪ್ತತೆಯ ಕಾರಣ ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಈ (ವರ್ತಮಾನ) ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತರ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೂ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಅದರ (ಕರ್ಮಕ್ಷಯದ) ಉಪದೇಶವಿತ್ತು ನಿಃಶ್ರೇಯಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣದ ಕುರಿತು ಇತರ (ಯಾವ) ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಳಾಪದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು ! ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿಹೋಗಿದೆ. ಭಗವಂತರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ- ೮೦ ಮತ್ತು ೮೧ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರದ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದು ಎಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯ ರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕ ಶುದ್ಧಾನುಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದು ಅದೊಂದೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ; ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲೂ ಬೇರಾವುದು ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ . ಸಮಸ್ತ ಅರಹಂತರುಗಳು ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೂ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಭಗವಂತರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ.

ಈಗ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭದ ಪರಿಪಂಥಿಯಾದ (ಶತ್ರುವಾದ) ಮೋಹದ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು (ಭೇದಗಳನ್ನು) ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಜೀವನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳ ಕುರಿತು ಮೂಢಭಾವವರ್ತಿಪುದದು ಮೋಹವಿದೆ ।
ಜೀವನದರಿಂದಾಚ್ಛನ್ನನಾಗಿ ರಾಗವಿಲ್ಲವೆದ್ವೇಷದಿಂದ ಕ್ಷುಬ್ಧನಾಗುವನು ॥೮೩

---

೧ ಪ್ರಕಾರಾಂತರ = ಅನ್ಯ ಪ್ರಕಾರ (ಕರ್ಮಕ್ಷಯವು ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಾಗುತ್ತದೆ, ಅನ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕರ್ಮಕ್ಷಯದ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದ್ವೈತ ಎಂದರೆ ಎರಡು ರೂಪತನಗಳಿಲ್ಲ.) ೨ ಪರಮಾಪ್ತ - ಪರಮ ಆಪ್ತ ; ಪರಮ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರ. (ತೀರ್ಥಂಕರ ಭಗವಂತರು ಸರ್ವಜ್ಞ ಮತ್ತು ವೀತರಾಗರಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮ ಆಪ್ತರಿದ್ದಾರೆ, ಯಥಾರ್ಥ ಉಪದೇಷ್ಟರಿದ್ದಾರೆ.)

ಯೋ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೇಷು ಪೂರ್ವಮುಪವರ್ಣಿತೇಷು ಪೀತೋನ್ಮತ್ತಕಸ್ಯೇವ ಜೀವಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿಲಕ್ಷಣೋ ಮೂಢೋ ಭಾವಃ ಸ ಖಲು ಮೋಹಃ । ತೇನಾವಚ್ಛನ್ನಾತ್ಮರೂಪಃ ಸನ್ನಯಮಾತ್ಮಾ ಪರದ್ರವ್ಯಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಪರಗುಣಮಾತ್ಮಗುಣತಯಾ ಪರಪರ್ಯಾಯಾನಾತ್ಮಪರ್ಯಾಯಭಾವೇನ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಮಾನಃ ಪ್ರರೂಢದೃಢತರಸಂಸ್ಕಾರತಯಾ ಪರದ್ರವ್ಯಮೇವಾಹರಹರುಪಾದದಾನೋ, ದಗ್ಧೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ರುಚಿವಸೇನಾದ್ವೈತೇऽಪಿ ಪ್ರವರ್ತಿತದ್ವೈತೋ ಸೇತುಬಂಧರುಚಿತಾ ರುಚಿತೇಷು ವಿಷಯೇಷು ರಾಗ ದ್ವೇಷಾವುಪಶ್ಲಿಷ್ಯ ಪ್ರಚುರತರಾಂಭೋ ಭಾರರಯಾಹತಃ ಇವ ದ್ವೇದಾ ವಿದಾರ್ಯಮಾಣೋ ನಿತರಾಂ ಕ್ಷೋಭಮುಪೈತಿ । ಅತೋ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಭೇದಾತ್ತ್ರಿಭೂಮಿಕೋ ಮೋಹಃ ।

ಗಾಥೆ - ೮೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೀವಸ್ಸ] ಜೀವನಿಗೆ **[ದವ್ವಾದಿಏಸು ಮೂಢೋ ಭಾವೋ]** ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಮೂಢ ಭಾವವು (ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಮೂಢತೆಯ ರೂಪದ ಪರಿಣಾಮವು) **[ಮೋಹೋ ತ್ತಿ ಹವದಿ]** ಅದು ಮೋಹವಿದೆ **[ತೇಣುಚ್ಛಣ್ಣೋ]** ಅದರಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವನು **[ರಾಗಂ ವ ದೋಸಂ ವಾ ಪಪ್ಪಾ]** ರಾಗ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು **[ಖುಬ್ಭದಿ]** ಕ್ಷುಬ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮದ್ದುಗುಣಿಕೆಯನ್ನು ತಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ಜೀವನಿಗೆ ಯಾವ ಮೊದಲು ವರ್ಣಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ [೧]ತತ್ತ್ವಅಪ್ರತಿಪತ್ತಿಲಕ್ಷಣ ಮೂಢಭಾವವು ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ಮೋಹವಿದೆ. ಆ ಮೋಹದಿಂದ ನಿಜರೂಪವು ಆಚ್ಛಾದಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನು ಪರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ, ಪರಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ವಗುಣರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಪರಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು-ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿ ಅತ್ಯಂತರೂಢ-ದೃಢತರ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಕಾರಣ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತ , [೨]ದಗ್ಧಇಂದ್ರಿಯಗಳ ರುಚಿವಶದಿಂದ [೩]ಅದ್ವೈತದಲ್ಲೂ ದ್ವೈತ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತ ,ರುಚಿಕರ-ಅರುಚಿಕರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಚುರ ಜಲಸಮೂಹದ ವೇಗದಿಂದ ಆಘಾತಹೊಂದಿ [೪]ಸೇತುಬಂಧದಂತೆ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸುತ್ತ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಮೋಹ, ರಾಗ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷ ಈ ಭೇದಗಳ ಕಾರಣ ಮೋಹವು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ.

ಈಗ ಮೂರೂ ಪ್ರಕಾರದ ಮೋಹವನ್ನು ಅನಿಷ್ಟಕಾರ್ಯದ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದರ (ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ ಮೋಹದ) ಕ್ಷಯ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ತತ್ತ್ವ ಅಪ್ರತಿಪತ್ತಿಲಕ್ಷಣ = ತತ್ತ್ವದ ಅಪ್ರತಿಪತ್ತಿ (ಅಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅನಿರ್ಣಯ) ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥದು.

೨ ದಗ್ಧ= ಸುಟ್ಟ ; ಹೀನ ; ನೀಚ. ('ದಗ್ಧ' ಇದು ತಿರಸ್ಕಾರವಾಚಕ ಶಬ್ದವಿದೆ.)

೩ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ - ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಇವು ಒಳ್ಳೆಯವಿವೆ ಇವು ಕೆಡಕಿವೆ'ಯೆಂಬ ದ್ವೈತವಿಲ್ಲ ; ಆದರೂ ಮೋಹಾಚ್ಛಾದಿತನಾದ ಜೀವನು ಒಳಿತು- ಕೆಡಕುಗಳೆಂಬ ದ್ವೈತವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೪ ಸೇತುಬಂಧ = ಆಣೆಕಟ್ಟು ; ಸೇತುವೆ.

ಅಥಾನಿಷ್ಟಕಾರ್ಯಕಾರಣತ್ವಮಭಿಧಾಯ ತ್ರಿಭೂಮಿಕಸ್ಯಾಪಿ ಮೋಹಸ್ಯ ಕ್ಷಯಮಾಸೂತ್ರಯತಿ--

ಮೋಹೇಣ ವ ರಾಗೇಣ ವ ದೋಸೇಣ ವ ಪರಿಣದಸ್ಸ ಜೀವಸ್ಸ ।
ಜಾಯದಿ ವಿವಿಹೋ ಬಂಧೋ ತಮ್ಹಾ ತೇ ಸಂಖವಇದವ್ವಾ ॥೮೪॥

ಮೋಹೇನ ವಾ ರಾಗೇಣ ವಾ ದ್ವೇಷೇಣ ವಾ ಪರಿಣತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ।
ಜಾಯತೇ ವಿವಿಧೋ ಬಂಧಸ್ತಸ್ಮಾತ್ತೇ ಸಂಕ್ಷಪಯಿತವ್ಯಾಃ ॥೮೪॥

ಏವಮಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಿಮೀಲಿತಸ್ಯ, ಮೋಹೇನ ವಾ ರಾಗೇಣ ವಾ ದ್ವೇಷೇಣ ವಾ ಪರಿಣತಸ್ಯ, ತೃಣಪಟಲಾವಚ್ಛನ್ನಗರ್ತಸಂಗತಸ್ಯ ಕರೇಣುಕುಟ್ಟನೀಗಾತ್ರಾಸಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರತಿದ್ವಿರದದರ್ಶನೋದ್ಧತಪ್ರವಿಧಾವಿತಸ್ಯ ಚ ಸಿಂಧುರಸ್ಯೇವ, ಭವತಿ ನಾಮ ನಾನಾವಿಧೋ ಬಂಧಃ । ತತೋಽಮೀ ಅನಿಷ್ಟಕಾರ್ಯಕಾರಿಣೋ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾಃ ಸಮ್ಯಗ್ನಿರ್ಮೂಲಕಾಷಂ ಕಷಿತ್ವಾ ಕ್ಷಪಣೀಯಾಃ ।

ಗಾಥೆ - ೮೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಮೋಹೇಣ ವ]** ಮೋಹರೂಪ **[ರಾಗೇಣ ವ]** ರಾಗರೂಪ **[ದೋಸೇಣ ವ]** ಅಥವಾ ದ್ವೇಷರೂಪದಿಂದ **[ಪರಿಣದಸ್ಸ ಜೀವಸ್ಸ]** ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಜೀವನಿಗೆ **[ವಿವಿಹೋ ಬಂಧೋ ಜಾಯಾದಿ]** ವಿವಿಧ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ; **[ತಮ್ಹಾ]** ಅದರಿಂದ **[ತೇ]** ಅವನ್ನು (ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು) **[ಸಂಖವ-ಇದವ್ವಾ]** ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಹೀಗೆ ತತ್ತ್ವದ ಅಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ (ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ) ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ, ಮೋಹರೂಪ-ರಾಗರೂಪ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ಜೀವನಿಗೆ- ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಹೊಂಡಕ್ಕೆ ಬೀಳುವ ಆನೆಯಂತೆ, ಆನೆಯರೂಪ ಕುಂಟಿಣಿಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದ ಆನೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ವಿರೋಧಿಯಾದ ಆನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಉತ್ತೇಜಿತವಾಗಿ (ಅದರ ಕಡೆಗೆ) ಧಾವಿಸುವ ಆನೆಯಂತೆ - ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಮುಕ್ಷು ಜೀವನಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಂಥ ಈ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಿರ್ಮೂಲ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ ಕ್ಷಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ೧) ಆನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಂಡ ರಚಿಸಿ ಅದನ್ನು ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಹೊಂಡವಿರಬಹುದೆಂಬ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಆ ಹೊಂಡದ ಮೇಲೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಆನೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ, ಹೀಗೆ ಆನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ೨) ಆನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಲಿಸಿದ ಹೆಣ್ಣಾನೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದರ

ಮೋಹರೂಪ ರಾಗರೂಪವಿಲ್ಲವೆ ದ್ವೇಷರೂಪದಿಂ ಪರಿಣಮಿಪ ಜೀವನಿಗೆ ।
ಬಹು ವಿಧದ ಬಂಧವಾಗುವುದದರಿಂದವೆಲ್ಲವು ಪೂರ್ತಿಕ್ಷಯ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ ॥೮೪॥

ಅಥಾಮೀ ಅಮೀಭಿರ್ಲಿಂಗೈರುಪಲಭ್ಯೋದ್ಭವಂತ ಏವ ನಿಶುಂಭನೀಯಾ ಇತಿ ವಿಭಾವಯತಿ --

ಅಟ್ಠೇ ಅಜಧಾಗಹಣಂ ಕರುಣಾಭಾವೋ ಯ ತಿರಿಯಮಣುಏಸು ।
ವಿಸಏಸು ಯ ಪ್ಪಸಂಗೋ ಮೋಹಸ್ಸೇದಾಣಿ ಲಿಂಗಾಣಿ ॥೮೫॥

ಅರ್ಥೇ ಅಯಥಾಗ್ರಹಣಂ ಕರುಣಾಭಾವಶ್ಚ ತಿರ್ಯಙ್ಮನುಜೇಷು ।
ವಿಷಯೇಷು ಚ ಪ್ರಸಂಗೋ ಮೋಹಸ್ಯೈತಾನಿ ಲಿಂಗಾನಿ ॥೮೫॥

ಅರ್ಥಾನಾಮಯಥಾತಥ್ಯ ಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯಾ ತಿರ್ಯಗ್ಮನುಷ್ಯೇಷು ಪ್ರೇಕ್ಷಾರ್ಹೇಷ್ವಪಿ ಕಾರುಣಬುದ್ಧ್ಯಾ ಚ ಮೋಹಮಭೀಷ್ಟವಿಷಯಪ್ರಸಂಗೇನ ರಾಗಮನಭೀಷ್ಟವಿಷಯಾಪ್ರೀತ್ಯಾ ದ್ವೇಷಮಿತಿ ತ್ರಿಭಿರ್ಲಿಂಗೈರಧಿಗಮ್ಯ ಝಗಿತಿ ಸಂಭವನ್ನಪಿ ತ್ರಿಭೂಮಿಕೋಽಪಿ ಮೋಹೋ ನಿಹಂತವ್ಯಃ ।

ಶಾರೀರಿಕ ರಾಗದಲ್ಲಿ ಮೋಸಹೋಗುವುದರಿಂದ ಆನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ೩) ಆನೆ ಹಿಡಿಯುವ ಮೂರನೆಯ ರೀತಿಯೆಂದರೆ-ಆ ಆನೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಸಾಕಿದ ಆನೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಆ ಆನೆಯು ಉತ್ತೇಜಿತವಾಗಿ ಕಾದಲು ಓಡಿ ಬರುತ್ತದೆ-ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ಹಿಡಿಯುವವರ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಮೋಸಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಹೇಗೆ ಆನೆಯು ೧) ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ, ೨) ರಾಗದಿಂದ ಅಥವಾ ೩) ದ್ವೇಷದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವನು ೧) ಮೋಹದಿಂದ, ೨) ರಾಗದಿಂದ ಅಥವಾ ೩) ದ್ವೇಷದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯು ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ-ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಲದಿಂದಲೇ ಕ್ಷಯಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಈಗ ಈ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಈ (ಮುಂದಿನ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ) ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ-ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಿ ಅವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಷ್ಟಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೮೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಟ್ಠೇ ಅಜಧಾಗಹಣಂ] ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಯಥಾಗ್ರಹಣ (ಎಂದರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಇವೆ ಹಾಗೆ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸದೆ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ತಿಳಿವಳಿಕೆ) **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ತಿರಿಯಮಣುಏಸು ಕರುಣಾಭಾವೋ]** ತಿರ್ಯಂಚ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರ ಕುರಿತು ಕರುಣೆಯ ಭಾವ, **[ವಿಸಏಸು ಪ್ಪಸಂಗೋ ಯ]** ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳ ಸಹವಾಸ (ಇಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಅನಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರೀತಿ)- **[ಏದಾಣಿ]** ಇವೆಲ್ಲವೂ **[ಮೋಹಸ್ಸ ಲಿಂಗಾಣಿ]** ಮೋಹದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿವೆ-ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ.

ಪದಾರ್ಥದ ಅಯಥಾಗ್ರಹಣ ತಿರ್ಯಂಚಮನುಷ್ಯರ ಕುರಿತು ಕರುಣಾಭಾವ ।
ಅದರಂತೆ ವಿಷಯಗಳ ಸಹವಾಸವೆಲ್ಲವು ಮೋಹದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ ॥೮೫॥

ಅಥ ಮೋಹಕ್ಷಪಣೋಪಾಯಾಂತರಮಾಲೋಚಯತಿ --

ಜಿಣಸತ್ಥಾದೋ ಅಟ್ಠೇ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾದೀಹಿಂ ಬುಜ್ಝದೋ ಣಿಯಮಾ ।
ಖಿಯದಿ ಮೋಹೋವಚಯೋ ತಮ್ಹಾ ಸತ್ಥಂ ಸಮಧಿದವ್ವಂ ॥೮೬॥

ಜಿನಶಾಸ್ತ್ರಾದರ್ಥಾನ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಭಿರ್ಬುಧ್ಯಮಾನಸ್ಯ ನಿಯಮಾತ್ ।
ಕ್ಷೀಯತೇ ಮೋಹೋಪಚಯಃ ತಸ್ಮಾತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಸಮಧ್ಯೇತವ್ಯಮ್ ॥೮೬॥

ಟೀಕೆ :- [೧]ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಯಥಾತಥ್ಯರೂಪಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ತಿರ್ಯಂಚ-ಮನುಷ್ಯರುಗಳು [೨]ಪ್ರೇಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವರ ಕುರಿತು ಕರುಣಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮೋಹವನ್ನು (ತಿಳಿದುಕೊಂಡು),ಇಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ರಾಗವನ್ನು ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳ ಅಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ದ್ವೇಷವನ್ನು (ತಿಳಿದುಕೊಂಡು)-ಹೀಗೆ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಿಂದ (ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಮೋಹವನ್ನು) ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಕೂಡಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಮೂರೂ ಪ್ರಕಾರದ ಮೋಹವನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡಿಬಿಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ದರ್ಶನಮೋಹ, ರಾಗ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷವೆಂದು ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿಪರೀತವಾದ ಮನ್ನಣೆ ಮತ್ತು ತಿರ್ಯಂಚಗಳು ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರುಗಳ ಕುರಿತು ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ಕರುಣೆಯಭಾವ ಇವು ದರ್ಶನಮೋಹದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿವೆ, ಇಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯು ರಾಗದ ಚಿಹ್ನವಿದೆ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರೀತಿಯು ದ್ವೇಷದ ಚಿಹ್ನವಿದೆ. ಈ ಚಿಹ್ನಗಳಿಂದ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಮೋಹವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಅದನ್ನು ಕೂಡಲೇ ನಾಶಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕು.

ಈಗ ಮೋಹ ಕ್ಷಯಮಾಡುವ ಉಪಯಾಂತರವನ್ನು - ಬೇರೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೮೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ:- **[ಜಿಣಸತ್ಥಾದೋ]** ಜಿನಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ **[ಪಚ್ಚಕ್ಖಾದೀಹಿಂ]** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ **[ಅಟ್ಠೇ]** ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು **[ಬುಜ್ಝದೋ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನ **[ಮೋಹೋವಚಯೋ]**

ಜಿನಶಾಸ್ತ್ರದಿಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಯಿಂದರ್ಥಗಳ ತಿಳಿವವನ ಮೋಹಸಮೂಹವು ।
ತಾನೆನಿಯಮದಿಂ ನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಮಧ್ಯಯನೀಯವಿದೆ ॥೮೬॥

---

೧ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಯಥಾತಥ್ಯ ರೂಪಪ್ರತಿಪತ್ತಿ = ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಅವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದರೆ ಅವನ್ನು ಅನ್ಯಥಾ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು.

೨ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯ = ಕೇವಲ ಪ್ರೇಕ್ಷಕಭಾವದಿಂದ-ದೃಷ್ಟಾ-ಜ್ಞಾತಾರೂಪದಿಂದ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಭಾವದಿಂದ ನೋಡಲು ಯೋಗ್ಯ.

ಯತ್ಕಿಲ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವಭಾವೇನಾರ್ಹತೋ ಜ್ಞಾನಾದಾತ್ಮನಸ್ತಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಮೋಹಕ್ಷಪಣೋಪಾಯತ್ವೇನ ಪ್ರಾಕ್ ಪ್ರತಿಪನ್ನಮ್, ತತ್ ಖಲೂಪಾಯಾಂತರಮಿದಮಪೇಕ್ಷತೇ । ಇದಂ ಹಿ ವಿಹಿತಪ್ರಥಮಭೂಮಿಕಾಸಂಕ್ರಮಣಸ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞೋಪಜ್ಞತಯಾ ಸರ್ವತೋಽಪ್ಯಬಾಧಿತಂ ಶಾಬ್ದಂ ಪ್ರಮಾಣಮಾಕ್ರಮ್ಯ ಕ್ರೀಡತಸ್ತತ್ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಫುಟೀಕೃತವಿಶಿಷ್ಟಸಂವೇದನಶಕ್ತಿಸಂಪದಃ ಸಹೃದಯಹೃದಯಾನಂದೋದ್ಭೇದದಾಯಿನಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣಾನ್ಯೇನ ವಾ ತದವಿರೋಧಿನಾ ಪ್ರಮಾಣಜಾತೇನ ತತ್ತ್ವತಃ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ವಸ್ತುಜಾತಂ ಪರಿಚ್ಛಿಂದತಃ ಕ್ಷೀಯತ ಏವಾತತ್ತ್ವಾಭಿನಿವೇಶಸಂಸ್ಕಾರಕಾರೀ ಮೋಹೋಪಚಯಃ । ಅತೋ ಹಿ ಮೋಹಕ್ಷಪಣೇ ಪರಮಂ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನಂ ಭಾವಜ್ಞಾನಾವಷ್ಟಂಭದೃಢೀಕೃತಪರಿಣಾಮೇನ ಸಮ್ಯಗಧೀಯಮಾನಮುಪಾಯಾಂತರಮ್ ।

---

[1]ಮೋಹೋಪಚಯವು **[ಣಿಯಮಾ]** ನಿಯಮದಿಂದ **[ಖೀಯದಿ]** ಕ್ಷಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ **[ತಮ್ಹಾ]** ಅದಕ್ಕಾಗಿ **[ಸತ್ಥಂ ಸಮಧಿದವ್ವಂ]** ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು.

ಟೀಕೆ :- ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅರಹಂತರ ಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಆತ್ಮನ ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ಞಾನವು ಮೋಹಕ್ಷಯದ ಉಪಾಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು (೮೦ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಅದು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಈ (ನಿಮ್ನಲಿಖಿತ) ಉಪಾಯಾಂತರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಡುತ್ತದೆ. (ಆ ಉಪಾಯಾಂತರವು ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಪ್ರಥಮ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನ ಮಾಡಿದಂಥ ಜೀವನಿಗೆ, ಅದು [2]ಸರ್ವಜ್ಞೋಪಜ್ಞವಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಅಬಾಧಿತವಿರುವಂಥ ಶಾಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು (ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು) ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕ್ರೀಡೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ [3]ಸಂವೇದನಶಕ್ತಿರೂಪ ಸಂಪದವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಪಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ [4]ಸಹೃದಯ ಜನರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಆನಂದದ [5]ಉದ್ಭೇದ ಕೊಡುವಂಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ) ಅವಿರುದ್ಧವಾದ ಇತರ ಪ್ರಮಾಣ ಸಮೂಹದಿಂದ [6]ತತ್ತ್ವತಃ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಮಾತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ [7]ಅತತ್ತ್ವಅಭಿನಿವೇಶದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವಂಥ ಮೋಹೋಪಚಯವು (ಮೋಹ ಸಮೂಹವು) ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಹದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ , ಪರಮಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ಉಪಾಸನೆಯ ಭಾವಜ್ಞಾನದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ದೃಢಪಡಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಕಾರ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಉಪಾಯಾಂತರವಿದೆ. (ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವು ಭಾವಜ್ಞಾನದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಮೋಹಕ್ಷಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಾಯಾಂತರವಿದೆ.)

ಈಗ ಜಿನೇಂದ್ರರ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು (ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು) ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ ಅದರ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಮೋಹೋಪಚಯ = ಮೋಹದ ಉಪಚಯ. (ಉಪಚಯ = ಸಂಚಯ, ಸಮೂಹ) ೨ ಸರ್ವಜ್ಞೋಪಜ್ಞ = ಸರ್ವಜ್ಞರಿಂದ ಸ್ವಯಂ ತಿಳಿದ (ಮತ್ತು ಹೇಳಿದ). ೩ ಸಂವೇದನ = ಜ್ಞಾನ. ೪ ಸಹೃದಯ = ಭಾವುಕ; ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಯಾವ ಭಾವದ ಪ್ರಸಂಗವಿರುತ್ತದೆ ಆ ಭಾವವನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವಂಥ ; ಬುಧ ; ಪಂಡಿತ. ೫ ಉದ್ಭೇದ = ಸ್ಫುರಣ ; ಪ್ರಕಟತೆ ; ಬುಗ್ಗೆ. ೬ ತತ್ತ್ವತಃ = ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ. ೭ ಅತತ್ತ್ವ- ಅಭಿನಿವೇಶ = ಯಥಾರ್ಥ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿಪರೀತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಥ ಕಥಂ ಜೈನೇಂದ್ರೇ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಕಿಲಾರ್ಥಾನಾಂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಿರಿತಿ ವಿತರ್ಕಯತಿ --

ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣಾ ತೇಸಿಂ ಪಜ್ಜಾಯಾ ಅಟ್ಠಸಣ್ಣಯಾ ಭಣಿಯಾ ।
ತೇಸು ಗುಣಪಜ್ಜಯಾಣಂ ಅಪ್ಪಾ ದವ್ವ ತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ ॥೮೭॥

ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಗುಣಾಸ್ತೇಷಾಂ ಪರ್ಯಾಯಾ ಅರ್ಥಸಂಜ್ಞಯಾ ಭಣಿತಾಃ ।
ತೇಷು ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮಾತ್ಮಾ ದ್ರವ್ಯಮಿತ್ಯುಪದೇಶಃ ॥೮೭॥

ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚ ಗುಣಾಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ಅಭಿಧೇಯಭೇದೇऽಪ್ಯಭಿಧಾನಾಭೇದೇನ ಅರ್ಥಾಃ । ತತ್ರ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾನಿಯ್ರತಿ ಗುಣಪರ್ಯಾಯೈರರ್ಯಂತ ಇತಿ ವಾ ಅರ್ಥಾ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ, ದ್ರವ್ಯಾಣ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವೇನೇಯ್ರತಿ ದ್ರವ್ಯೈರಾಶ್ರಯಭೂತೈರರ್ಯಂತ ಇತಿ ವಾ ಅರ್ಥಾ ಗುಣಾಃ, ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಕ್ರಮಪರಿಣಾಮೇನೇಯ್ರತಿ ದ್ರವ್ಯೈಃಕ್ರಮಪರಿಣಾಮೇನಾರ್ಯಂತ ಇತಿ ವಾ ಅರ್ಥಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾಃ । ಯಥಾ ಹಿ ಸುವರ್ಣಂ ಪೀತತಾದೀನ್ ಗುಣಾನ್ ಕುಂಡಲಾದೀಂಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಯಾನಿಯರ್ತಿ ತೈರರ್ಯಮಾಣಂ ವಾ ಅರ್ಥೋ

ಗಾಥೆ - ೮೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ದವ್ವಾಣಿ] ದ್ರವ್ಯಗಳು, **[ಗುಣಾ]** ಗುಣಗಳು **[ತೇಸಿಂ ಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಅಟ್ಠ ಸಣ್ಣಯಾ]** 'ಅರ್ಥ' ನಾಮದಿಂದ **[ಭಣಿಯಾ]** ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. **[ತೇಸು]** ಅವುಗಳಲ್ಲಿ, **[ಗುಣಪಜ್ಜಯಾಣಂ ಅಪ್ಪಾ ದವ್ವ]** ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಆತ್ಮನು ದ್ರವ್ಯನಿದ್ದಾನೆ (ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವು-ಸತ್ವವು ದ್ರವ್ಯವೇ ಇದೆ, ಅವು ಭಿನ್ನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ) **[ತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಜಿನೇಂದ್ರರ) ಉಪದೇಶವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಧೇಯಭೇದವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಭಿಧಾನದ ಅಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಅವು 'ಅರ್ಥ'ಗಳಿವೆ. (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯಗಳು, ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯದ ಭೇದವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವಾಚಕದಲ್ಲಿ ಭೇದ ನೋಡದೆ 'ಅರ್ಥ'ವೆಂಬ ಒಂದೇ ವಾಚಕ (ಶಬ್ದ)ದಿಂದ ಇವು ಮೂರೂ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.) ಅದರಲ್ಲಿ (ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳು, ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳೊಳಗಿಂದ) ಯಾವವು ಗುಣಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ-ತಲುಪುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದನ್ನು ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತವೆ-ತಲುಪಲಾಗುತ್ತವೆ ಅಂಥ [೧]'ಅರ್ಥ'ಗಳು ಅವು ದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ, ಯಾವವು ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ-ತಲುಪುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಯಾವವನ್ನು ಆಶ್ರಯಭೂತಗಳಾದ

ದ್ರವ್ಯಗುಣಮೇಣವುಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳನು 'ಅರ್ಥ'ನಾಮದಿಂದ ಪೇಳಲಾಗಿದೆ ।
ಅವುಗಳಲಿ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳ ಆತ್ಮ ದ್ರವ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುಪದೇಶವಿದೆ ॥೮೭॥

---

೧ 'ಋ' ಧಾತುವಿನಿಂದ 'ಅರ್ಥ' ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. 'ಋ' ಎಂದರೆ ಪಡೆಯುವುದು, ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹೋಗುವುದು, ತಲುಪುವುದು. 'ಅರ್ಥ' ಎಂದರೆ ಪಡೆದದ್ದು, ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು, ತಲುಪಿದ್ದು ಅಥವಾ ಯಾವುದನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದು, ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು, ತಲುಪಲಾಗುವುದು.

ದ್ರವ್ಯಸ್ಥಾನೀಯಂ, ಯಥಾ ಚ ಸುವರ್ಣಮಾಶ್ರಯತ್ವೇನೇಯ್ರತಿತೇನಾಶ್ರಯಭೂತೇನಾರ್ಯಮಾಣಾ ವಾ ಅರ್ಥಾಃ ಪೀತತಾದಯೋ ಗುಣಾಃ, ಯಥಾ ಚ ಸುವರ್ಣಂ ಕ್ರಮಪರಿಣಾಮೇನೇಯ್ರತಿ ತೇನ ಕ್ರಮಪರಿಣಾಮೇನಾರ್ಯಮಾಣಾ ವಾ ಅರ್ಥಾಃ ಕುಂಡಲಾದಯಃ ಪರ್ಯಾಯಾಃ । ಏವಮನ್ಯತ್ರಾಪಿ । ಯಥಾ ಚೈತೇಷು ಸುವರ್ಣಪೀತತಾದಿ-ಗುಣಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಷು ಪೀತತಾದಿಗುಣಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಸುವರ್ಣಾದಪೃಥಗ್ಭಾವಾತ್ಸು-ವರ್ಣ ಮೇವಾತ್ಮಾ ತಥಾ ಚ ತೇಷು ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೇಷು ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ದ್ರವ್ಯಾದಪೃಥಗ್ಭಾವಾದ್ ದ್ರವ್ಯಮೇವಾತ್ಮಾ ।

ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತವೆ-ತಲುಪಲಾಗುತ್ತವೆ ಅಂಥ 'ಅರ್ಥ'ಗಳು ಅವು ಗುಣಗಳಿವೆ, ಯಾವವು ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ರಮ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ-ತಲುಪುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಯಾವವನ್ನು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಕ್ರಮ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ (ಕ್ರಮಶಃ ಆಗುವಂಥಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣ) ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತವೆ-ತಲುಪಲಾಗುತ್ತವೆ ಅಂಥ 'ಅರ್ಥ'ಗಳು ಅವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ.

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯಸ್ಥಾನೀಯವಾಗಿ (ದ್ರವ್ಯದ ಸಮಾನವಾಗಿ, ದ್ರವ್ಯದ ದೃಷ್ಟಾಂತರೂಪವಾಗಿ) ಸುವರ್ಣವು ಹಳದೀತನ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ-ತಲುಪುತ್ತದೆ ಅಥವಾ (ಸುವರ್ಣವನ್ನು) ಅವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ (ಹಳದೀತನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ) ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ-ತಲುಪಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಸ್ಥಾನೀಯವಾದ ಸುವರ್ಣವು 'ಅರ್ಥ'ವಿದೆ ಹೇಗೆ ಹಳದೀತನವು ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಆಶ್ರಯದರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ-ತಲುಪುತ್ತವೆ ಅಥವಾ (ಅವನ್ನು) ಆಶ್ರಯ ಭೂತವಾದ ಸುವರ್ಣದ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತವೆ ತಲುಪಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹಳದೀತನ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು 'ಅರ್ಥ'ಗಳಿವೆ; ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಕುಂಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಕ್ರಮ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ತಲುಪುತ್ತವೆ ಅಥವಾ (ಅವನ್ನು) ಸುವರ್ಣದ ಮುಖಾಂತರ ಕ್ರಮ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತವೆ-ತಲುಪಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕುಂಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು 'ಅರ್ಥ'ಗಳಿವೆ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ [೧](ಇತರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತದ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.)

ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಈ ಸುವರ್ಣವು ಹಳದೀತನ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ (ಇವು ಮೂರರಲ್ಲಿ ಹಳದೀತನ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳದ್ದು) ಸುವರ್ಣದಿಂದ

೧ ಹೇಗೆ ಸುವರ್ಣವು ಹಳದೀತನ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಹಳದೀತನ ಮೊದಲಾದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಹಳದೀತನ ಮೊದಲಾದವು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದವು ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುವರ್ಣವು 'ಅರ್ಥ'ವಿದೆ, ಹಾಗೆ ದ್ರವ್ಯವು 'ಅರ್ಥ'ವಿದೆ; ಹೇಗೆ ಹಳದೀತನ ಮೊದಲಾದವು ಆಶ್ರಯಭೂತವಾಗಿ ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾದ ಸುವರ್ಣದ ಮುಖಾಂತರ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಸುವರ್ಣವು ಹಳದೀತನ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಳದೀತನ ಮೊದಲಾದುವು 'ಅರ್ಥ'ವಿವೆ, ಹಾಗೆ ಗುಣಗಳು 'ಅರ್ಥ'ವಿವೆ; ಹೇಗೆ ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದುವು ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಕ್ರಮಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಸುವರ್ಣದ ಮುಖಾಂತರ ಕ್ರಮಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಸುವರ್ಣವು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಕ್ರಮಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ) ಆದ್ದರಿಂದ ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದವು 'ಅರ್ಥ'ವಿವೆ, ಹಾಗೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು 'ಅರ್ಥ'ವಿವೆ.

ಅಥೈವಂ ಮೋಹಕ್ಷಪಣೋಪಾಯಭೂತಜಿನೇಶ್ವರೋಪದೇಶಲಾಭೇಽಪಿ ಪುರುಷಕಾರೋಽರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರೀತಿ ಪೌರುಷಂ ವ್ಯಾಪಾರಯತಿ --

ಜೋ ಮೋಹರಾಗದೋಸೇ ಣಿಹಣದಿ ಉವಲಬ್ಭ ಜೋಣ್ಹಮುವದೇಸಂ ।
ಸೋ ಸವ್ವದುಕ್ಖಮೋಕ್ಖಂ ಪಾವದಿ ಅಚಿರೇಣ ಕಾಲೇಣ ॥೮೮॥

ಯೋ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾನ್ನಿಹಂತಿ ಉಪಲಭ್ಯ ಜೈನಮುಪದೇಶಮ್ ।
ಸ ಸರ್ವದುಃಖಮೋಕ್ಷಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಚಿರೇಣ ಕಾಲೇನ ॥೮೮॥

ಇಹ ಹಿ ದ್ರಾಘೀಯಸಿ ಸದಾಜವಂಜವಪಥೇ ಕಥಮಪ್ಯಮುಂ ಸಮುಪಲಭ್ಯಾಪಿ ಜೈನೇಶ್ವರಂ ನಿಶಿತತರವಾರಿಧಾರಾಪಥಸ್ಥಾನೀಯಮುಪದೇಶಂ ಯ ಏವ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾಣಾಮುಪರಿ ದೃಢತರಂ ನಿಪಾತಯತಿ ಸ ಏವ ನಿಖಿಲದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಷಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವಾಪ್ನೋತಿ, ನಾಪರೋ ವ್ಯಾಪಾರಃ ಕರವಾಲಪಾಣಿರಿವ । ಅತ ಏವ ಸರ್ವಾರಂಭೇಣ ಮೋಹಕ್ಷಪಣಾಯ ಪುರುಷಕಾರೇ ನಿಷೀದಾಮಿ ।

ಅಪೃಥಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ (ಹಳದೀತನ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ) ಆತ್ಮವು ಸುವರ್ಣವೇ ಇದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳದ್ದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅಪೃಥಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಆತ್ಮವು ದ್ರವ್ಯವೇ ಇದೆ. (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವೇ ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಆತ್ಮ-ಸ್ವರೂಪ-ಸರ್ವಸ್ವ ಸತ್ವವಿದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜಿನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮ್ಯಕ್ ಅಭ್ಯಾಸವು ಮೋಹಕ್ಷಯದ ಉಪಾಯವಿದೆಯೆಂದು ೮೬ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಜಿನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಜಿನೇಂದ್ರ ದೇವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ-ಅರ್ಥ (ಪದಾರ್ಥ) ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು. ಇದನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ , ಮತ್ತು ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಆತ್ಮ (ಅವುಗಳ ಸರ್ವಸ್ವ) ದ್ರವ್ಯವೇ ಇದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ , ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮೋಹ ಕ್ಷಯದ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಪವಿತ್ರ ಜಿನಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೋಹ ಕ್ಷಯದ ಉಪಾಯಭೂತವಾಗಿ ಜಿನೇಶ್ವರರ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪುರುಷಾರ್ಥವು [೧]ಅರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಯಾವನು ಜಿನೋಪದೇಶವನು ಪಡೆದು ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ನಾಶಿಪನು ।
ಅವನು ಅಲ್ಪಕಾಲದೊಳು ಸಂಪೂರ್ಣದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುವನು ॥೮೮॥

---

೧ ಅರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿ - ಪ್ರಯೋಜನಭೂತ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು (ಸರ್ವದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಷವನ್ನು) ಮಾಡುವಂಥದು.

ಅಥ ಸ್ವಪರವಿವೇಕಸಿದ್ಧೇರೇವ ಮೋಹಕ್ಷಪಣಂ ಭವತೀತಿ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಸಿದ್ಧಯೇ ಪ್ರಯತತೇ --

ಣಾಣಪ್ಪಗಮಪ್ಪಾಣಂ ಪರಂ ಚ ದವ್ವತ್ತ ಣಾಹಿಸಂಬದ್ಧಂ ।
ಜಾಣದಿ ಜದಿ ಣಿಚ್ಛಯದೋ ಜೋ ಸೋ ಮೋಹಕ್ಖಯಂ ಕುಣದಿ ॥೮೯॥

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಂ ಚ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾಭಿಸಂಬದ್ಧಮ್ ।
ಜಾನಾತಿ ಯದಿ ನಿಶ್ಚಯತೋ ಯಃ ಸ ಮೋಹಕ್ಷಯಂ ಕರೋತಿ ॥೮೯॥

ಗಾಥೆ - ೮೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **(ಜೋ)** ಯಾವನು **(ಜೋಣ್ಹಮುವದೇಸಂ)** ಜಿನೇಂದ್ರರ ಉಪದೇಶವನ್ನು **[ಉವಲಬ್ಧ]** ಪಡೆದುಕೊಂಡು **[ಮೋಹರಾಗದೋಸೇ]** ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು **[ಣಿಹಣದಿ]** ಹನನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಅಚಿರೇಣ ಕಾಲೇಣ]** ಅಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **[ಸವ್ವ ದುಕ್ಖಮೋಕ್ಖಂ ಪಾವದಿ]** ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಅತ್ಯಂತ ದೀರ್ಘವೂ, ಸದಾ ಉತ್ಪಾದಮಯವೂ ಆದ ಸಂಸಾರಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಅಸಿಧಾರೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಯಾವನು ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ದೃಢತೆಯೊಡನೆ ಅದರ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕರವಾಳ ಧರಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನ ಹಾಗೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಪರಿಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ; ಇತರ (ಯಾವ) ವ್ಯಾಪಾರ (ಪ್ರಯತ್ನ, ಕ್ರಿಯೆ)ಗಳು ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಪರಿಮುಕ್ತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. (ಹೇಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕರವಾಳವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗದಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಅವನು ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಬಂಧದ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಜಿನೇಶ್ವರದೇವರ ಉಪದೇಶರೂಪದ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕರವಾಳವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಯಾವನು ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹರೂಪದ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ದೃಢಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನೇ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆರಂಭದಿಂದ (ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ) ಮೋಹದ ಕ್ಷಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಸ್ವ-ಪರ ವಿವೇಕದ (ಭೇದಜ್ಞಾನದ) ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಮೋಹದ ಕ್ಷಯವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಸ್ವ-ಪರ ವಿಭಾಗದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, -

---

ಯಾವನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನರೂಪನಾದ ನಿಜಾತ್ಮನನು ಮೇಣ್ ಪರವನು ।
ದ್ರವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನವನು ಮೋಹದ ನಾಶ ಮಾಡುವನು ॥೮೯॥

ಯ ಏವ ಸ್ವಕೀಯೇನ ಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕೇನ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾಭಿಸಂಬದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಂ ಚ ಪರಕೀಯೇನ ಯಥೋಚಿತೇನ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾಭಿಸಂಬದ್ಧಮೇವ ನಿಶ್ಚಯತಃ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ, ಸ ಏವ ಸಮ್ಯಗವಾಪ್ತಸ್ವಪರವಿವೇಕಃ ಸಕಲಂ ಮೋಹಂ ಕ್ಷಪಯತಿ । ಅತಃ ಸ್ವಪರವಿವೇಕಾಯ ಪ್ರಯತೋಽಸ್ಮಿ ।

ಅಥ ಸರ್ವಥಾ ಸ್ವಪರವಿವೇಕಸಿದ್ಧಿರಾಗಮತೋ ವಿಧಾತವ್ಯೇತ್ಯುಪಸಂಹರತಿ-

ತಮ್ಹಾ ಜಿಣಮಗ್ಗಾದೋ ಗುಣೇಹಿಂ ಆದಂ ಪರಂ ಚ ದವ್ವೇಸು ।
ಅಭಿಗಚ್ಛದು ಣಿಮ್ಮೋಹಂ ಇಚ್ಛದಿ ಜದಿ ಅಪ್ಪಣೋ ಅಪ್ಪಾ ॥೯೦॥

ತಸ್ಮಾಜ್ಜಿನಮಾರ್ಗಾದ್ಗುಣೈರಾತ್ಮಾನಂ ಪರಂ ಚ ದ್ರವ್ಯೇಷು ।
ಅಭಿಗಚ್ಛತು ನಿರ್ಮೋಹಮಿಚ್ಛತಿ ಯದ್ಯಾತ್ಮನ ಆತ್ಮಾ ॥೯೦॥

ಗಾಥೆ - ೮೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಣಿಚ್ಛಯದೋ]** ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ **[ಣಾಣಪ್ಪಗಮಪ್ಪಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದಂಥ ತನ್ನನ್ನು **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ಪರಂ]** ಪರವನ್ನು **[ದವ್ವತ್ತಣಾಹಿಸಂಬದ್ಧಂ]** ನಿಜ ನಿಜ ದ್ರವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಸಂಬದ್ಧ (ಸಂಯುಕ್ತ) ವಾಗಿ **[ಜದಿ ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಮೋಹಕ್ಖಯಂ ಕುಣದಿ]** ಮೋಹದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ವಕೀಯ (ತನ್ನ) ಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ದ್ರವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಸಂಬದ್ಧ (ಸಂಯುಕ್ತ)ವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪರವನ್ನು ಪರಕೀಯ (ಬೇರೆಯ) [೧]ಯಥೋಚಿತ ದ್ರವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಸಂಬದ್ಧವೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅವನೇ (ಜೀವನು) ಸಮ್ಯಕ್ ರೂಪದಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿವೇಕವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೋಹದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸ್ವ-ಪರದ ವಿವೇಕಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಿದ್ದೇನೆ.

ಈಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸ್ವಪರದ ವಿವೇಕದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಗಮದಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ತಮ್ಹಾ]** ಅದಕ್ಕಾಗಿ (ಸ್ವ-ಪರದ ವಿವೇಕದಿಂದ ಮೋಹದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿರುವುದರಿಂದ) **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಅಪ್ಪಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಅಪ್ಪಣೋ]** ತನ್ನ **[ಣಿಮ್ಮೋಹಂ ಇಚ್ಛದಿ]**ನಿರ್ಮೋಹತೆಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ

ಅದರಿಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ನಿರ್ಮೋಹತೆಯನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ।
ಸದಮಲ ಜಿನಮಾರ್ಗದಿಂ ದ್ರವ್ಯಗಳೊಳು ಗುಣಗಳಿಂ ಸ್ವ-ಪರವ ತಿಳಿವುದು ॥೯೦॥

---

೧ ಯಥೋಚಿತ = ಯಥಾಯೋಗ್ಯ - ಚೇತನ ಅಥವಾ ಅಚೇತನ (ಪುದ್ಗಲ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಪರಕೀಯ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಆತ್ಮಗಳು ಪರಕೀಯ ಚೇತನ ದ್ರವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಿವೆ.)

ಇಹ ಖಲ್ವಾಗಮನಿಗದಿತೇಷ್ವನಂತೇಷು ಗುಣೇಷು ಕೈಶ್ಚಿದ್ಗುಣೈರನ್ಯಯೋಗವ್ಯವಚ್ಛೇದಕತಯಾಸಾಧಾರಣತಾಮುಪಾದಾಯ ವಿಶೇಷಣತಾಮುಪಗತೈರನಂತಾಯಾಂ ದ್ರವ್ಯಸಂತತೌ ಸ್ವಪರವಿವೇಕಮುಪಗಚ್ಛಂತು ಮೋಹಪ್ರಹಾಣಪ್ರವಣಬುದ್ಧಯೋ ಲಬ್ಧವರ್ಣಾಃ । ತಥಾಹಿ - ಯದಿದಂ ಸದಕಾರಣತಯಾ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಮಂತರ್ಬಹಿರ್ಮುಖಪ್ರಕಾಶಶಾಲಿತಯಾ ಸ್ವಪರಪರಿಚ್ಛೇದಕಂ ಮದೀಯಂ ಮಮನಾಮ ಚೈತನ್ಯಮಹಮನೇನ ತೇನ ಸಮಾನಜಾತೀಯಮಸಮಾನಜಾತೀಯಂ ವಾ ದ್ರವ್ಯಮನ್ಯದಪಹಾಯ ಮಮಾತ್ಮನ್ಯೇವ ವರ್ತಮಾನೇನಾತ್ಮೀಯಮಾತ್ಮಾನಂ ಸಕಲತ್ರಿಕಾಲಕಲಿತಧ್ರೌವ್ಯಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಜಾನಾಮಿ । ಏವಂ ಪೃಥಕ್ತ್ವವೃತ್ತಸ್ವಲಕ್ಷಣೈರ್ದ್ರವ್ಯಮನ್ಯದಪಹಾಯ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಚ ವರ್ತಮಾನೈಃ ಸಕಲತ್ರಿಕಾಲಕಲಿತಧ್ರೌವ್ಯಂ ದ್ರವ್ಯಮಾಕಾಶಂ ಧರ್ಮಮಧರ್ಮಂ ಕಾಲಂ ಪುದ್ಗಲಮಾತ್ಮಾಂತರಂ ಚ ನಿಶ್ಚಿನೋಮಿ । ತತೋ ನಾಹಮಾಕಾಶಂ, ನ ಧರ್ಮೋ, ನಾಧರ್ಮೋ, ನ ಚ ಕಾಲೋ, ನ ಪುದ್ಗಲೋ, ನಾತ್ಮಾಂತರಂ ಚ ಭವಾಮಿ, ಯತೋಽಮೀಷ್ವೇಕಾಪವರಕಪ್ರಬೋಧಿತಾನೇಕದೀಪಪ್ರಕಾಶೇಷ್ವಿವ ಸಂಭೂಯಾವಸ್ಥಿತೇಷ್ವಪಿ ಮಚ್ಚೈತನ್ಯಂ ಸ್ವರೂಪಾದಪ್ರಚ್ಯುತಮೇವ ಮಾಂ ಪೃಥಗವಗಮಯತಿ । ಏವಮಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತಸ್ವಪರವಿವೇಕಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ನ ಖಲು ವಿಕಾರಕಾರಿಣೋ ಮೋಹಾಂಕುರಸ್ಯ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಿಃ ಸ್ಯಾತ್।

[ಜಿಣಮಗ್ಗಾದೋ] ಜಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ **[ಗುಣೇಹಿಂ]** ಗುಣಗಳ ಮುಖಾಂತರ **[ದವ್ವೇಸು]** ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ **[ಆದಂ ಪರಂ ಚ]** ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರವನ್ನು **[ಅಭಿಗಚ್ಛದು]** ತಿಳಿಯುವುದು (ಎಂದರೆ ಜಿನಾಗಮದ ಮುಖಾಂತರ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯಗಳೊಳಗೆ ಇದು ಸ್ವ ಇದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಪರವಿದೆಯೆಂದು ವಿವೇಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.)

ಟೀಕೆ :- ಮೋಹದ ಕ್ಷಯಮಾಡುವ ಕುರಿತು [1]ಪ್ರವಣಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಬುಧಜನರು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅನಂತ ಗುಣಗಳೊಳಗಿಂದ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳಿಂದ -ಯಾವ ಗುಣಗಳು [2]ಅನ್ಯದೊಡನೆ ಯೋಗರಹಿತ ವಿರುವುದರಿಂದ ಅಸಾಧಾರಣತೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ವಿಶೇಷತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ ಅವುಗಳಿಂದ-ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿವೇಕವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ. (ಎಂದರೆ ಮೋಹದ ಕ್ಷಯಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಪಂಡಿತ ಜನರು ಆಗಮಕಥಿತ ಅನಂತಗುಣಗಳೊಳಗಿಂದ ಅಸಾಧಾರಣ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನಲಕ್ಷಣಭೂತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ 'ಇದು ಸ್ವದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಇವು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ'ಯೆಂಬ ವಿವೇಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ) ಅದು ಈ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ-

[3]ಸತ್ ಮತ್ತು [4]ಅಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧ, ಅಂತರ್ಮುಖ ಮತ್ತು ಬಹಿರ್ಮುಖ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದ ರಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ಜ್ಞಾಯಕವಾದಂಥ ಇದು, ನನ್ನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ, ನನ್ನ ಚೈತನ್ಯವಿದೆ ಅದರ ಮುಖಾಂತರ-ಇದು (ಚೈತನ್ಯವು) ಸಮಾನಜಾತೀಯ ಅಥವಾ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯವನುಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ

---

೧ ಪ್ರವಣ = ಒಲವುಂಟಾದ; ಅಭಿಮುಖ; ರತ. ೨ ಏಷ್ಟೋ ಗುಣಗಳು ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧರಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರೆ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅಸಾಧಾರಣವಿವೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷಣಭೂತವಿವೆ - ಭಿನ್ನ ಲಕ್ಷಣಭೂತವಿವೆ; ಅವುಗಳಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ೩ ಸತ್ = ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ; ಸತ್‌ರೂಪ; ಸತ್ತಾವುಳ್ಳ, ೪ ಅಕಾರಣ = ಯಾವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಂಥ ಅಹೇತುಕ; (ಚೈತನ್ಯವು ಸತ್ ಮತ್ತು ಅಹೇತುಕವಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಿದೆ.)

ಅಥ ಜಿನೋದಿತಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧನಮಂತರೇಣ ಧರ್ಮಲಾಭೋ ನ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತರ್ಕಯತಿ --

ಸತ್ತಾಸಂಬದ್ಧೇದೇ ಸವಿಸೇಸೇ ಜೋ ಹಿ ಣೇವ ಸಾಮಣ್ಣೇ ।
ಸದ್ದಹದಿ ಣ ಸೋ ಸಮಣೋ ಸತ್ತೋ ಧಮ್ಮೋ ಣ ಸಂಭವದಿ ॥೯೧॥

ಅದರ ಮುಖಾಂತರ-ನಾನು ನನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು [1]ಸಕಲ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧ್ರುವತ್ವದ ಧಾರಕವಾದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆ ಪೃಥಕ್‌ರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಮಾನದ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಗಳ ಮುಖಾಂತರ-ಆ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದೇ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ-ಆಕಾಶ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಕಾಲ, ಪುದ್ಗಲ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸಕಲ-ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧ್ರುವತ್ವಧಾರಕ ದ್ರವ್ಯದರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ (ಹೇಗೆ ಚೈತನ್ಯಲಕ್ಷಣದ ಮುಖಾಂತರ ಆತ್ಮನನ್ನು ಧ್ರುವದ್ರವ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿತು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವಗಾಹಹೇತುತ್ವ , ಗತಿಹೇತುತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ-ಆ ಸ್ವ-ಲಕ್ಷಣಭೂತ ದ್ರವ್ಯದ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ-ಆಕಾಶ, ಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಧ್ರುವದ್ರವ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆಕಾಶವಿಲ್ಲ , ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ , ಅಧರ್ಮವಿಲ್ಲ , ಕಾಲವಿಲ್ಲ , ಪುದ್ಗಲವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾಂತರನೂ ಇಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಮನೆಯ ಒಂದು [2]ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ದೀವಿಗೆಗಳ ಪ್ರಕಾಶದ ಹಾಗೆ ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಏಕತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಚೈತನ್ಯವು ನಿಜಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅಚ್ಯುತವೇ ಇರುತ್ತ ನನಗೆ ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಯಾವನು ಸ್ವ-ಪರದ ವಿವೇಕವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಅಂಥ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ವಿಕಾರಕಾರಕವಾದ ಮೋಹಾಂಕುರದ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ .

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸ್ವ-ಪರಗಳ ವಿವೇಕದಿಂದ ಮೋಹದ ನಾಶ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿವೇಕವನ್ನು ಜಿನಾಗಮದ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ವ-ಪರದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಏವ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲಿ ಸತ್ತಾಮಯ ಸವಿಶೇಷವೀ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡನು ।
ಅವನು ಶ್ರಮಣನಿಲ್ಲ ಅವನೊಳಗಿಂದ ಧರ್ಮದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲಾರದು ॥೯೧॥

---

೧ ಸಕಲ = ಪೂರ್ಣ ; ಸಮಸ್ತ ; ನಿರವಶೇಷ (ಆತ್ಮನು ಯಾವ ಕಾಲವನ್ನು ಬಾಕಿ ಉಳಿಸದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ರುವವಿರುವಂಥ ದ್ರವ್ಯವಿದ್ದಾನೆ.

೨ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೀವಿಗೆಗಳನ್ನು ಉರಿಸಿ, ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಾಶವು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶಗಳು ಭಿನ್ನ - ಭಿನ್ನವೇ ಇವೆ ; (ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ದೀವಿಗೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ದೀವಿಗೆಯ ಪ್ರಕಾಶವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ; ಉಳಿದ ದೀವಿಗೆಗಳ ಪ್ರಕಾಶವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ) ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಒಂದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವೇ ಇವೆ, ಅವು ಒಂದಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸತ್ತಾಸಂಬದ್ಧಾನೇತಾನ್ ಸವಿಶೇಷಾನ್ ಯೋ ಹಿ ನೈವ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ।
ಶ್ರದ್ಧಧಾತಿ ನ ಸ ಶ್ರಮಣಃ ತತೋ ಧರ್ಮೋ ನ ಸಂಭವತಿ ॥೯೧॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮೈತಾನಿ ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ಸಾಮಾನ್ಯಮನುವ್ರಜಂತ್ಯಪಿ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವೇನಾಶ್ಲಿಷ್ಟವಿಶೇಷಾಣಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಸ್ವಪರಾವಚ್ಛೇದೇನಾಪರಿಚ್ಛಿಂದನ್ನಶ್ರದ್ಧಧಾನೋ ವಾ ಏವಮೇವ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇನಾತ್ಮಾನಂ ದಮಯತಿ ಸ ಖಲು ನ ನಾಮ ಶ್ರಮಣಃ । ಯತಸ್ತತೋಽಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೇಣುಕನಕಕಣಿಕಾವಿಶೇಷಾದ್ಧೂಲಿಧಾವಕಾತ್ಕನಕಲಾಭ ಇವ ನಿರುಪರಾಗಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣೋ ಧರ್ಮೋಪಲಂಭೋ ನ ಸಂಭೂತಿಮನುಭವತಿ ।

ಅಥ 'ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ ಜತ್ತೋ ಣಿವ್ವಾಣಸಂಪತ್ತೀ' ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯ 'ಚಾರಿತ್ತಂ ಖಲು ಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮೋ ಜೋ ಸೋ ಸಮೋ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ' ಇತಿ ಸಾಮ್ಯಸ್ಯ ಧರ್ಮತ್ವಂ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ 'ಪರಿಣಮದಿ ಜೇಣ ದವ್ವಂ ತಕ್ಕಾಲಂ ತಮ್ಮಯಂ ತ್ತಿ ಪಣ್ಣತ್ತಂ, ತಮ್ಹಾ ಧಮ್ಮಪರಿಣದೋ ಆದಾ ಧಮ್ಮೋ ಮುಣೇಯವ್ವೋ' ಇತಿ ಯದಾತ್ಮನೋ ಧರ್ಮತ್ವಮಾಸೂತ್ರಯಿತುಮುಪಕ್ರಾಂತಂ, ಯತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಯೇ ಚ 'ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಜದಿ ಸುದ್ಧಸಂಪಓಗಜುದೋ ಪಾವದಿ ಣಿವ್ವಾಣಸುಹಂ' ಇತಿ ನಿರ್ವಾಣಸುಖಸಾಧನಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೋಽಧಿಕರ್ತುಮಾರಬ್ಧಃ, ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗೌ ಚ ವಿರೋಧಿನೌ ನಿರ್ಧ್ವಸ್ತೌ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಂ

ಜಿನೇಂದ್ರೋಕ್ತ ಅರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮದ ಲಾಭವು (ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅನುಭವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು) ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಗ ನ್ಯಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೋ ಹಿ] ಯಾವನು (ಜೀವನು) **[ಸಾಮಣ್ಣೇ]** ಶ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ **[ಸತ್ತಾ-ಸಂಬದ್ಧೇದೇ ಸವಿಸೇಸೇ]** ಈ [೧]ಸತ್ತಾಸಂಯುಕ್ತ [೨]ಸವಿಶೇಷ ಪದಾರ್ಥಗಳ **[ಣೇವ ಸದ್ದಹದಿ]** ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ , **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸಮಣೋ ಣ]** ಶ್ರಮಣನಿಲ್ಲ; **[ತತ್ತೋ ಧಮ್ಮೋ ಣ ಸಂಭವದಿ]** ಅವನಿಂದ ಧರ್ಮದ ಉದ್ಭವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ . (ಎಂದರೆ ಆ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸನಿಗೆ ಧರ್ಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು (ಜೀವನು) ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು - ಎಂದರೆ ಯಾವವು (ದ್ರವ್ಯಗಳು) [೩]ಸಾದೃಶ್ಯ-ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ವಿಶೇಷಯುಕ್ತವಿವೆ ಅವನ್ನು - ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದದೊಡನೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡದೆ ಹಾಗೆಯೇ (ಜ್ಞಾನ-ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಲ್ಲದೆ) ಕೇವಲ ಶ್ರಮಣತೆಯಿಂದ (ದ್ರವ್ಯಮುನಿತ್ವದಿಂದ) ಆತ್ಮನ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಶ್ರಮಣನಿಲ್ಲ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮಳಲು ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣಕಣಗಳ ಅಂತರದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಮಣ್ಣು ತೊಳೆಯುವುದರಿಂದ ಅದರೊಳಗಿಂದ

---

೧ ಸತ್ತಾಸಂಯುಕ್ತ = ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ, ೨ ಸವಿಶೇಷ = ವಿಶೇಷಸಹಿತ ; ಭೇದವುಳ್ಳ ; ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ.

೩. ಸಾದೃಶ್ಯ = ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ = ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ. ಸಾದೃಶ್ಯ =ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯಿದೆ, ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ=ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷತೆಯಿದೆ.

ಚೋಪವರ್ಣಿತಂ, ತತ್ಪ್ರಸಾದಜೌ ಚಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಾನಾನಂದೌ ಸಹಜೌ ಸಮುದ್ಯೋತಯತಾ ಸಂವೇದನಸ್ಯ ರೂಪಂ ಸುಖಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಪ್ರಪಂಚಿತಮ್, ತದಧುನಾ ಕಥಂ ಕಥಮಪಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪ್ರಸಾದೇನ ಪ್ರಸಾಧ್ಯ ಪರಮನಿಸ್ಪೃಹಾಮಾತ್ಮತೃಪ್ತಾಂ ಪಾರಮೇಶ್ವರೀಪ್ರವೃತ್ತಿಮಭ್ಯುಪಗತಃ ಕೃತಕೃತ್ಯತಾಮವಾಪ್ಯ ನಿತಾಂತಮನಾಕುಲೋ ಭೂತ್ವಾ ಪ್ರಲೀನಭೇದವಾಸನೋನ್ಮೇಷಃ ಸ್ವಯಂ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಧರ್ಮ ಏವಾಸ್ಮೀತ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ --

ಸುವರ್ಣದ ಲಾಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅದರೊಳಗಿಂದ (ಶ್ರಮಣಾಭಾಸ- ದೊಳಗಿಂದ) [೧]ನಿರುಪರಾಗ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ (ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ) ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಧರ್ಮಲಾಭದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜೀವನು ದ್ರವ್ಯಮುನಿತ್ವದ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭೇದದೊಡನೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡದವನು ನಿಶ್ಚಯ-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪರಮ ಸಾಮಾಯಿಕ ಸಂಯಮರೂಪ ಮುನಿತನದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಮುನಿಯಿಲ್ಲ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮಳಲು ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣಕಣದ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೇ ಮಣ್ಣನ್ನು ತೊಳೆಯುವವನಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮ ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಸುವರ್ಣದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ , ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರದ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದಂಥ ಆ ದ್ರವ್ಯಮುನಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯಮುನಿತ್ವದ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಕಷ್ಟ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ .

[೨]'ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ ಜತ್ತೋ ಣಿವ್ವಾಣಸಂಪತ್ತೀ' ಹೀಗೆ (ಐದನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, [೩]'ಚಾರಿತ್ತಂ ಖಲು ಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮೋ ಜೋ ಸೋ ಸಮೋ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ' ಹೀಗೆ (ಏಳನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಸಾಮ್ಯದ ಧರ್ಮತ್ವವನ್ನು (ಸಾಮ್ಯವೇ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು) ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿ, [೪]'ಪರಿಣಮದಿ ಜೇಣ ದವ್ವಂ ತಕ್ಕಾಲಂ ತಮ್ಮಯಂ ತಿ ಪಣ್ಣತ್ತಂ, ತಮ್ಹಾ ಧಮ್ಮಪರಿಣದೋ ಆದಾ ಧಮ್ಮೋ ಮುಣೇಯವ್ವೋ' ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಎಂಟನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮತ್ವ ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ ಮತ್ತು [೫]ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ [೬]'ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಜದಿ ಸುದ್ಧ ಸಂಪಓಗಜುದೋ, ಪಾವದಿ ಣಿವ್ವಾಣಸುಹಂ' ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ನಿರ್ವಾಣ ಸುಖದ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ, ವಿರೋಧಿಯಾದ ಶುಭಾಶುಭ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ನಷ್ಟ ಮಾಡದೆ (ಹೇಯವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ), ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣಿಸಿದೆ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಆತ್ಮನ ಸಹಜಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖದ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಡಿದೆ, ಅದನ್ನು (ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮತ್ವವನ್ನು) ಈಗ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ [೭]ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ,

---

೧ ನಿರುಪರಾಗ = ಉಪರಾಗ (ಮಲಿನತೆ, ವಿಕಾರ) ರಹಿತ

೨ ಅರ್ಥ = ನಾನು ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಅದರಿಂದ ನಿರ್ವಾಣದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಅರ್ಥ = ಚಾರಿತ್ರವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಧರ್ಮವಿದೆ ಯಾವುದು ಧರ್ಮವಿದೆ ಅದು ಸಾಮ್ಯವಿದೆಯೆಂದು (ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದೆ.

೪ ಅರ್ಥ = ದ್ರವ್ಯವು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ-ಮಯವಿದೆಯೆಂದು (ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರು) ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಪರಿಣತನಾದ ಆತ್ಮನು ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೫ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ = ಆತ್ಮನನ್ನು ಧರ್ಮರೂಪ ಮಾಡುವ ಆ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ.

೬ ಅರ್ಥ = ಧರ್ಮಪರಿಣತಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತನಾದರೆ ಮೋಕ್ಷದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

೭ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ = ಸಾಧಿಸಿ. (ಆತ್ಮನನ್ನು ಧರ್ಮರೂಪ ಮಾಡುವ ಯಾವಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವುದಿತ್ತು. ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷಾರ್ಥಮಾಡಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.)

ಜೋ ಣಿಹದಮೋಹದಿಟ್ಠೀ ಆಗಮಕುಸಲೋ ವಿರಾಗಚರಿಯಮ್ಹಿ ।
ಅಬ್ಭುಟ್ಠಿದೋ ಮಹಪ್ಪಾ ಧಮ್ಮೋ ತ್ತಿ ವಿಸೇಸಿದೋ ಸಮಣೋ ॥೯೨॥

ಯೋ ನಿಹತಮೋಹದೃಷ್ಟಿ ರಾಗಮಕುಶಲೋ ವಿರಾಗಚರಿತೇ ।
ಅಭ್ಯುತ್ಥಿತೋ ಮಹಾತ್ಮಾ ಧರ್ಮ ಇತಿ ವಿಶೇಷಿತಃ ಶ್ರಮಣಃ ॥೯೨॥

ಯದಯಂ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾ ಧರ್ಮೋ ಭವತಿ ಸ ಖಲು ಮನೋರಥ ಏವ । ತಸ್ಯ ತ್ವೇಕಾ ಬಹಿರ್ಮೋಹದೃಷ್ಟಿರೇವ ವಿಹಂತ್ರೀ । ಸಾ ಚಾಗಮಕೌಶಲೇನಾತ್ಮಜ್ಞಾನೇನ ಚ ನಿಹತಾ, ನಾತ್ರ ಮಮ ಪುನರ್ಭಾವಮಾಪತ್ಸ್ಯತೇ । ತತೋ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಸೂತ್ರಿತಾವತಾರೋ ಮಮಾಯಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮೋ ಭೂತ್ವಾ ನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತಪ್ರತ್ಯೂಹತಯಾ ನಿತ್ಯಮೇವ ನಿಷ್ಕಂಪ ಏವಾವತಿಷ್ಠತೇ । ಅಲಮತಿವಿಸ್ತರೇಣ । ಸ್ವಸ್ತಿ ಸ್ಯಾದ್ವಾದಮುದ್ರಿತಾಯ ಜೈನೇಂದ್ರಾಯ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಣೇ । ಸ್ವಸ್ತಿ ತನ್ಮೂಲಾಯಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಾಯ ಚ, ಯತ್ಪ್ರಸಾದಾದುದ್ಗ್ರಂಥಿತೋ ಝಗಿತ್ಯೇವಾಸಂಸಾರಬದ್ಧೋ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಃ । ಸ್ವಸ್ತಿ ಚಪರಮವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಾತ್ಮನೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಯ, ಯತ್ಪ್ರಸಾದಾದಯಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಧರ್ಮೋ ಭೂತಃ ।

---

[೧]ಪರಮನಿಸ್ಪೃಹ ಆತ್ಮತೃಪ್ತ (ದಂಥ) ಪಾರಮೇಶ್ವರಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ, ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅತ್ಯಂತ ಅನಾಕುಲನಾಗಿ, [೨]ಭೇದವಾಸನೆಯ ಪ್ರಕಟತೆಯ ಪ್ರಲಯವಾದಂತಾಗುತ್ತ , (ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವಂತರು) 'ನಾನು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಧರ್ಮವೇ ಇದ್ದೇನೆ' ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇರುತ್ತಾರೆ (ಇಂಥ ಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲ ಸ್ಥಿರರಾಗುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ -೯೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೋ ಆಗಮಕುಸಲೋ] ಯಾರು ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಿದ್ದಾರೆ, **(ಣಿಹದಮೋಹದಿಟ್ಠೀ)** ಯಾರ ಮೋಹದೃಷ್ಟಿಯು ಹತವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು **[ವಿರಾಗಚರಿಯಮ್ಹಿ ಅಬ್ಭುಟ್ಠಿದೋ]** ಯಾರು ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರೂಢರಿದ್ದಾರೆ, **[ಮಹಪ್ಪಾ ಸಮಣೋ]** ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ **[ಧಮ್ಮೋ ತ್ತಿ ವಿಸೇಸಿದೋ]** (ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ) 'ಧರ್ಮ' ವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮವಾಗಲೆಂಬುದು ನಿಜವಾದ ಬಯಕೆಯಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನೊಡ್ಡುವಂಥದು ಒಂದು [೩]ಬಹಿರ್ಮೋಹದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಅದಂತೂ (ಬಹಿರ್ಮೋಹ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೂ)

ಯಾವನು ಆಗಮದೊಳು ಕುಶಲನಿದ್ದು ಮೋಹದೃಷ್ಟಿವಿನಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಮತ್ತೆ ।
ಆ ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರಾರೂಢನಿರುವ ಮುನಿಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಧರ್ಮವೆಂದಿದೆ ॥೯೨॥

---

೧ ಪರದ ಸ್ಪೃಹೆಯಿಂದ ರಹಿತ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತ, ನಿಶ್ಚಯ ರತ್ನತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಲೀನತೆಯರೂಪದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ.

೨ ಭೇದವಾಸನೆ = ಭೇದರೂಪವೃತ್ತಿ ; ವಿಕಲ್ಪಪರಿಣಾಮ.

೩ ಬಹಿರ್ಮೋಹದೃಷ್ಟಿ = ಬಹಿರ್ಮುಖವಾದ ಮೋಹದೃಷ್ಟಿ. (ಆತ್ಮನಿಗೆ ಧರ್ಮರೂಪವಾಗುವಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನೊಡ್ಡುವಂಥದು ಒಂದು ಬಹಿರ್ಮುಖ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇದೆ.

(ಮಂದಾಕ್ರಾಂತ)

ಆತ್ಮಾ ಧರ್ಮಃ ಸ್ವಯಮಿತಿ ಭವನ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಂ
ನಿತ್ಯಾನಂದಪ್ರಸರಸರಸೇ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವೇ ನಿಲೀಯ ।
ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತ್ಯುಚ್ಚೈರವಿಚಲತಯಾ ನಿಷ್ಪ್ರಕಂಪಪ್ರಕಾಶಾಂ
ಸ್ಫೂರ್ಜಜ್ಜ್ಯೋತಿಃ ಸಹಜವಿಲಸದ್ರತ್ನದೀಪಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮ್ ॥೫॥

ನಿಶ್ಚಿತ್ಯಾತ್ಮನ್ಯಧಿಕೃತಮಿತಿ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಂ ಯಥಾವತ್
ತತ್ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರಶಮವಿಷಯಂ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಂ ಬುಭುತ್ಸುಃ ।
ಸರ್ವಾನರ್ಥಾನ್ ಕಲಯತಿ ಗುಣದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಯುಕ್ತ್ಯಾ ।
ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಿರ್ನ ಭವತಿ ಯಥಾ ಜಾತು ಮೋಹಾಂಕುರಸ್ಯ ॥೬॥

---

[1]ಆಗಮಕೌಶಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಕಾರಣ ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಾರದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ (ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರರೂಪ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಾದ) ನನ್ನ ಈ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ವಿಘ್ನಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಷ್ಕಂಪನೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು ! [2]ಸ್ಯಾದ್ವಾದಮುದ್ರಿತ ಜೈನೇಂದ್ರ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮವು ಜಯವಂತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಿ ! ಶಬ್ದ-ಬ್ರಹ್ಮವು ಯಾವುದರ ಮೂಲಕಾರಣವಿದೆ ಅದರ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಯು ಕೂಡಲೇ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಜಯವಂತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಿ ! ಮತ್ತು ಯಾವುದರ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಆ ಪರಮ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರರೂಪ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಜಯವಂತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಿ !

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಅಧಿಕಾರದ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮವಾಗುತ್ತ ಎಂದರೆ ತಾನು ಧರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತ ನಿತ್ಯಾನಂದದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸರಸ (ಎಂದರೆ ಯಾವುದು ಶಾಶ್ವತ ಆನಂದದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ರಸಯುಕ್ತ) ವಾದಂಥ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ಅವಿಚಲತೆಯ ಕಾರಣ, ದೈದೀಪ್ಯಮಾನ ಜ್ಯೋತಿಮಯ ಮತ್ತು ಸಹಜರೂಪದಿಂದ ವಿಲಸಿತವಾಗಿ (ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿ) ರತ್ನ ದೀವಿಗೆಯ ನಿಷ್ಕಂಪ-ಪ್ರಕಾಶಮಯವಾದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. (ಎಂದರೆ ರತ್ನ ದೀವಿಗೆಯ ಹಾಗೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ನಿಷ್ಕಂಪನಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಿತನಾಗುತ್ತ-ತಿಳಿಯುತ್ತ ಇರುತ್ತಾನೆ.)

---

೧ ಆಗಮಕೌಶಲ್ಯ = ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಕುಶಲತೆ - ಪ್ರವೀಣತೆ.

೨ ಸ್ಯಾದ್ವಾದ ಮುದ್ರಿತ ಜೈನೇಂದ್ರ ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮ = ಸ್ಯಾದ್ವಾದದ ಮುದ್ರೆಯುಳ್ಳ ಜಿನೇಂದ್ರರ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತವು.

ಇತಿ ಪ್ರವಚನಸಾರವೃತ್ತೌ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾಯಾಂ ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿವಿರಚಿತಾಯಾಂ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಪ್ರಜ್ಞಾಪನೋ ನಾಮ ಪ್ರಥಮಃ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ।

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಧಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಅರ್ಥ :- ಆತ್ಮರೂಪ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಆಶ್ರಿತವಿರುವಂಥ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ (ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ) ಪ್ರಶಮದ ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ (ಉಪಶಮ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೇತುವಿನಿಂದ) ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನು (ಜೀವನು) ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಅದರಿಂದ ಮೋಹಾಂಕುರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಎಂದೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀ ಪ್ರವಚನಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ
ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ
ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ - ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲನೆಯ
ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

೨

ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ - ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ

ಅಥ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಪ್ರಜ್ಞಾಪನಂ, ತತ್ರ ಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಸಮ್ಯಗ್ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪಮುಪವರ್ಣಯತಿ -

ಅತ್ಥೋ ಖಲು ದವ್ವಮಓ ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣಪ್ಪಗಾಣಿ ಭಣಿದಾಣಿ ।
ತೇಹಿಂ ಪುಣೋ ಪಜ್ಜಾಯಾ ಪಜ್ಜಯಮೂಢಾ ಹಿ ಪರಸಮಯಾ ॥೯೩॥

ಅರ್ಥಃ ಖಲು ದ್ರವ್ಯಮಯೋ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಗುಣಾತ್ಮಕಾನಿ ಭಣಿತಾನಿ ।
ತೈಸ್ತು ಪುನಃ ಪರ್ಯಾಯಾಃ ಪರ್ಯಾಯಮೂಢಾ ಹಿ ಪರಸಮಯಾಃ ॥೯೩॥

ಇಹ ಕಿಲ ಯಃ ಕಶ್ಚನ ಪರಿಚ್ಛಿದ್ಯಮಾನಃ ಪದಾರ್ಥಃ ಸ ಸರ್ವ ಏವ ವಿಸ್ತಾರಾಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯಾತ್ಮನಾ ದ್ರವ್ಯೇಣಾಭಿನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಾದ್ದ್ರವ್ಯಮಯಃ । ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ತು ಪುನರೇಕಾಶ್ರಯವಿಸ್ತಾರವಿಶೇಷಾತ್ಮಕೈರ್ಗುಣೈರಭಿನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಾದ್ಗುಣಾತ್ಮಕಾನಿ । ಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತು ಪುನರಾಯತವಿಶೇಷಾತ್ಮಕಾ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣೈರ್ದ್ರವ್ಯೈರಪಿ ಗುಣೈರಪ್ಯಭಿನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಾದ್ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾ ಅಪಿ ಗುಣಾತ್ಮಕಾ ಅಪಿ । ತತ್ರಾನೇಕದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕೈಕ್ಯಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಿಬಂಧನೋ

ಈಗ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ (ಮೊದಲು) ಪದಾರ್ಥದ ಸಮ್ಯಕ್ (ಯಥಾರ್ಥ) ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಅತ್ಥೋ ಖಲು] ಪದಾರ್ಥವು **[ದವ್ವಮಓ]** ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವಿದೆ ; **[ದವ್ವಾಣಿ]** ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು **[ಗುಣಪ್ಪಗಾಣಿ]** ಗುಣಾತ್ಮಕವೆಂದು **[ಭಣಿದಾಣಿ]** ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ; **[ತೇಹಿಂ ಪುಣೋ]** ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಂದ **[ಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಪರ್ಯಾಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. **[ಪಜ್ಜಯಮೂಢಾ ಹಿ]** ಪರ್ಯಾಯ ಮೂಢನಾದ ಜೀವನು **[ಪರಸಮಯಾ]** ಪರಸಮಯನಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದಾನೆ.

ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವಿದ್ದು ಪದಾರ್ಥದ್ರವ್ಯವನು ಗುಣಾತ್ಮಕವೆಂದು ಪೇಳಿದೆ ಮೇಣಾ ।
ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳಿಂಪರ್ಯಾಯಮಪ್ಪವುಪರ್ಯಾಯಮೂಢಪರಸಮಯನಿಹನು ॥೯೩॥

ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಃ । ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ, ಸಮಾನಜಾತೀಯೋಽಸಮಾನಜಾತೀಯಶ್ಚ । ತತ್ರ ಸಮಾನಜಾತೀಯೋ ನಾಮ ಯಥಾ ಅನೇಕಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕೋ ದ್ವ್ಯಣುಕಸ್ತ್ರ್ಯಣುಕ ಇತ್ಯಾದಿ, ಅಸಮಾನಜಾತೀಯೋ ನಾಮ ಯಥಾ ಜೀವಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕೋದೇವೋ ಮನುಷ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ । ಗುಣದ್ವಾರೇಣಾಯತಾನೈಕ್ಯಪ್ರತಿಪತ್ತಿನನಿಬಂಧನೋ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಃ । ಸೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯೋ ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯಶ್ಚ । ತತ್ರ ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯೋ ನಾಮ ಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಾತ್ಮೀಯಾತ್ಮೀಯಾಗುರುಲಘುಗುಣದ್ವಾರೇಣ ಪ್ರತಿಸಮಯಸಮುದೀಯಮಾನಷಟ್-ಸ್ಥಾನಪತಿತವೃದ್ಧಿಹಾನಿನಾನಾತ್ವಾನುಭೂತಿಃ, ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯೋ ನಾಮ ರೂಪಾದೀನಾಂ ಜ್ಞಾನಾದೀನಾಂ ವಾ ಸ್ವಪರಪ್ರತ್ಯಯವರ್ತಮಾನಪೂರ್ವೋತ್ತರಾವಸ್ಥಾವತೀರ್ಣತಾರತಮ್ಯೋಪದರ್ಶಿತಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷಾನೇಕತ್ವಾಪತ್ತಿಃ । ಅಥೇದಂ ದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ದೃಢಯತಿ ಯಥೈವ ಹಿ ಸರ್ವ ಏವ ಪಟೋಽವಸ್ಥಾಯಿನಾ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯ-ಸಮುದಾಯೇನಾಭಿಧಾವತಾಽಽಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯೇನ ಚಾಭಿನಿರ್ವರ್ತ್ಯಮಾನಸ್ತನ್ಮಯ ಏವ, ತಥೈವ ಹಿ

ಟೀಕೆ :- ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಬರುವಂಥ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ [೧]ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು [೨]ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯಾತ್ಮಕ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಮಯ (ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪ)ವಿವೆ. ಮತ್ತು [೩]ಒಂದುದ್ರವ್ಯವು ಆಶ್ರಯವಿರುವಂಥ ವಿಸ್ತಾರವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪಗುಣಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ (ಗುಣಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ) ಗುಣಾತ್ಮಕವಿವೆ. ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅವು ಆಯತವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪವಿವೆ ಅವು-(ಮೇಲೆ) ಹೇಳಲಾದ ಲಕ್ಷಣದಂಥ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವೂ ಇವೆ, ಗುಣಾತ್ಮಕವೂ ಇವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವೂ ಏಕತೆಯ [೪]ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವೂ ಆದ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವಿದೆ. ಅದು ೧) ಸಮಾನಜಾತೀಯ ಮತ್ತು ೨) ಅಸಮಾನಜಾತೀಯವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ೧) ಅನೇಕ ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕಗಳಾದ [೫]ದ್ವಿಅಣುಕ, ತ್ರಿಅಣುಕ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಸಮಾನಜಾತೀಯವಿವೆ ; ಮತ್ತು ೨) ಜೀವ ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕಗಳಾದ, ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯವಿವೆ. ಗುಣದಿಂದ ಆಯತಕ್ಕೆ ಅನೇಕತೆಗೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗಿ ಗುಣಪರ್ಯಾಯವಿದೆ. ಅದೂ ೧) ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ೨) ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿದೆ.

---

೧ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯ = ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯರೂಪ ಸಮುದಾಯವು. ವಿಸ್ತಾರದ ಅರ್ಥವು ಅಗಲವಿದೆ. ದ್ರವ್ಯದ ಅಗಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ (ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವಂಥ, ಸಹಭಾವಿ) ಭೇದಗಳನ್ನು (ವಿಸ್ತಾರ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು) ಗುಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಚಾರಿತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಜೀವದ್ರವ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರ ವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ ಗುಣಗಳಿವೆ. ಆ ವಿಸ್ತಾರ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿರುವಂಥ ವಿಶೇಷತ್ವವನ್ನು ಗೌಣ ಮಾಡಿದರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಸಾಮಾನ್ಯ ತತ್ತ್ವವು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಸ್ತಾರ ಸಾಮಾನ್ಯವು ಅಥವಾ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

೨ ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯ = ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯರೂಪ ಸಮುದಾಯವು. ಆಯತದ ಅರ್ಥವು ನೀಳವಿದೆ ಎಂದರೆ ಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಿತ ಪ್ರವಾಹ. ದ್ರವ್ಯದ ನೀಳದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ (ಒಂದರನಂತರ ಒಂದು ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ಕ್ರಮಭಾವಿ, ಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಿತ) ಭೇದಗಳನ್ನು (ಆಯತವಿಶೇಷಗಳನ್ನು) ಪರ್ಯಾಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕ್ರಮಭಾವಿಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ ವಿಶೇಷತ್ವವನ್ನು ಗೌಣ ಮಾಡಿದರೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯತ್ವರೂಪ ಸಾಮಾನ್ಯತ್ವವೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಆಯತ ಸಾಮಾನ್ಯ (ಅಥವಾ ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯವು) ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

೩ ಅನಂತಗುಣಗಳ ಆಶ್ರಯವು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

೪ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ = ಪ್ರಾಪ್ತಿ ; ಜ್ಞಾನ ; ಸ್ವೀಕಾರ. ೫ ದ್ವಿ ಅಣುಕ = ಎರಡು ಅಣುಗಳಿಂದ ಆದ ಸ್ಕಂಧ.

ಸರ್ವ ಏವ ಪದಾರ್ಥೋऽವಸ್ಥಾಯಿನಾ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯೇನಾಭಿಧಾವತಾऽऽಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾ-ಯೇನ ಚ ದ್ರವ್ಯನಾಮ್ನಾಭಿನಿರ್ವರ್ತ್ಯಮಾನೋ ದ್ರವ್ಯಮಯ ಏವ ಯಥೈವ ಚ ಪಟೋऽವಸ್ಥಾಯೀ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯೋऽಭಿಧಾವನ್ನಾಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯೋ ವಾ ಗುಣೈರಭಿನಿರ್ವರ್ತ್ಯಮಾನೋ ಗುಣೇಭ್ಯಃ ಪೃಥಗನುಪಲಂಭಾದ್ಗುಣಾತ್ಮಕ ಏವ, ತಥೈವ ಚ ಪದಾರ್ಥೇಷ್ವವಸ್ಥಾಯಿ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯೋऽಭಿ-ಧಾವನ್ನಾಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯೋ ವಾ ದ್ರವ್ಯನಾಮಾ ಗುಣೈರಭಿನಿರ್ವರ್ತ್ಯಮಾನೋ ಗುಣೇಭ್ಯಃ ಪೃಥಗನುಪಲಂಭಾದ್ಗುಣಾತ್ಮಕ ಏವ । ಯಥೈವ ಚಾನೇಕಪಟಾತ್ಮಕೋ ದ್ವಿಪಟಿಕಾ ತ್ರಿಪಟಿಕೇತಿ ಸಮಾನಜಾತೀಯೋ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಃ, ತಥೈವ ಚಾನೇಕಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕೋ ದ್ವ್ಯಣುಕಸ್ತ್ರ್ಯಣುಕ ಇತಿ ಸಮಾನಜಾತೀಯೋ

ಅದರಲ್ಲಿ ೧) ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಅಗುರುಲಘುಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಸಮಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂಥ ಷಟ್‌ಸ್ಥಾನಪತಿತ ಹಾನಿ-ವೃದ್ಧಿರೂಪವಾದ ಅನೇಕತ್ವದ ಅನುಭೂತಿಯು ಅದು ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ; ೨) ರೂಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ [೧]ಸ್ವ-ಪರದ ಕಾರಣ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗಿ [೨]ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ತಾರತಮ್ಯದ ಕಾರಣ ಕಂಡು ಬರುವಂಥ ಸ್ವಭಾವ ವಿಶೇಷರೂಪವಾದ ಅನೇಕತ್ವದ [೩]ಆಪತ್ತಿಯು ಅದು ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿದೆ.

ಈಗ ಇದನ್ನು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕಥನವನ್ನು) ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ [೪]ಪಟವು ಅವಸ್ಥಾಯಿ (ಸ್ಥಿರ) ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಓಡುತ್ತ (ಹರಿಯುತ್ತ ಪ್ರವಾಹರೂಪ) ಇರುವಂಥ ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ತನ್ಮಯವೇ ಇದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪದಾರ್ಥಗಳು 'ದ್ರವ್ಯ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅವಸ್ಥಾಯಿ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಓಡುತ್ತಿರುವ ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ದ್ರವ್ಯಮಯವೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪಟದಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಾಯಿವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯ ಅಥವಾ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಅಪ್ರಾಪ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಾತ್ಮಕವೇ ಇದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಾಯಿ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯಸಮುದಾಯ ಅಥವಾ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಆಯತಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮುದಾಯ-ಯಾವುದರ ಹೆಸರು 'ದ್ರವ್ಯ'ವಿದೆ ಅದು-ಗುಣಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಅಪ್ರಾಪ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಾತ್ಮಕವೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಅನೇಕಪಟಾತ್ಮಕ (ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದನಿರ್ಮಿತ)ವಾದ [೫]ದ್ವಿಪಟಿಕ, ತ್ರಿಪಟಿಕದಂಥ ಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕವಾದ ದ್ವಿ-ಅಣುಕ, ತ್ರಿ-ಅಣುಕದಂಥ ಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಅನೇಕ ರೇಶ್ಮೆಯ ಹಾಗೂ ನೂಲಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದಾದ ದ್ವಿಪಟಿಕ, ತ್ರಿಪಟಿಕದಂಥ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ

---

೧ ಸ್ವ-ಉಪಾದಾನವಿದೆ ಪರ-ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ. ೨ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ = ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತು ನಂತರದ. ೩ ಆಪತ್ತಿ = ಬಂದುಬಿದ್ದ, ಬಂದು ಬೀಳುವುದು. ೪ ಪಟ = ಬಟ್ಟೆ. ೫ ದ್ವಿಪಟಿಕ = ಎರಡು ಥಾನುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ (ಹೊಲಿದು) ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಬಟ್ಟೆಯು (ಎರಡೂ ಥಾನುಗಳು ಒಂದೇ ಜಾತಿಯವಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಥಾನುಗಳು ಭಿನ್ನ ಜಾತಿಯವಿದ್ದರೆ (ರೇಶ್ಮೆ ಮತ್ತು ನೂಲು) ಅದು ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವಿದೆ.)

ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಃ। ಯಥೈವ ಚಾನೇಕಕೌಶೇಯಕಕಾರ್ಪಾಸಮಯಪಟಾತ್ಮಕೋ ದ್ವಿಪಟಿಕಾತ್ರಿಪಟಿಕೇತ್ಯಸಮಾನಜಾತೀಯೋ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಃ, ತಥೈವ ಚಾನೇಕಜೀವಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕೋ ದೇವೋ ಮನುಷ್ಯ ಇತ್ಯಸಮಾನಜಾತೀಯೋ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಃ । ಯಥೈವ ಚ ಕ್ವಚಿತ್ಪಟೇ ಸ್ಥೂಲಾತ್ಮೀಯಾಗುರುಲಘುಗುಣದ್ವಾರೇಣ ಕಾಲಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತೇನ ನಾನಾವಿಧೇನ ಪರಿಣಮನ್ನಾನಾತ್ವಪ್ರತಿಪತ್ತಿರ್ಗುಣಾತ್ಮಕಃ ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯಃ, ತಥೈವ ಚ ಸಮಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ದ್ರವ್ಯೇಷು ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮೀಯಾತ್ಮೀಯಾಗುರುಲಘುಗುಣದ್ವಾರೇಣ ಪ್ರತಿಸಮಯಸಮುದೀಯಮಾನಷಟ್‌ಸ್ಥಾನಪತಿತವೃದ್ಧಿಹಾನಿ-ನಾನಾತ್ವಾನುಭೂತಿಃ ಗುಣಾತ್ಮಕಃ ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯಃ । ಯಥೈವ ಚ ಪಟೇ ರೂಪಾದೀನಾಂ ಸ್ವಪರಪ್ರತ್ಯಯಪ್ರವರ್ತ-ಮಾನಪೂರ್ವೋತ್ತರಾವಸ್ಥಾವತೀರ್ಣತಾರತಮ್ಯೋಪದರ್ಶಿತಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷಾನೇಕತ್ವಾಪತ್ತಿರ್ಗುಣಾತ್ಮಕೋ ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯಃ ; ತಥೈವ ಚ ಸಮಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ದ್ರವ್ಯೇಷು ರೂಪಾದೀನಾಂ ಜ್ಞಾನಾದೀನಾಂ ವಾ ಸ್ವಪರಪ್ರತ್ಯಯ-ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪೂರ್ವೋತ್ತರಾವಸ್ಥಾವತೀರ್ಣತಾರತಮ್ಯೋಪದರ್ಶಿತಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷಾನೇಕತ್ವಾಪತ್ತಿರ್ಗುಣಾತ್ಮಕೋ ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯಃ । ಇಯಂ ಹಿ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಪಾರಮೇಶ್ವರೀ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸಾಧೀಯಸೀ, ನ ಪುನರಿತರಾ । ಯತೋ ಹಿ ಬಹವೋಽಪಿ ಪರ್ಯಾಯಮಾತ್ರಮೇವಾವಲಂಬ್ಯ

ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕವಾದ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯದಂಥ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ಪಟದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥೂಲ ಅಗುರುಲಘುಗುಣದ ಮುಖಾಂತರ ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗಿ ಅನೇಕಪ್ರಕಾರ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಕಾರಣ ಅನೇಕತ್ವದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯು ಅದು ಗುಣಾತ್ಮಕ ಸ್ವಭಾವ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಗುರು ಲಘುಗುಣದಿಂದ ಪ್ರತಿಸಮಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂಥ ಷಟ್‌ಸ್ಥಾನಪತಿತ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿರೂಪವಾದ ಅನೇಕತ್ವದ ಅನುಭೂತಿಯು ಅದು ಗುಣಾತ್ಮಕಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಪಟದಲ್ಲಿ, ರೂಪಾದಿಗಳು ಸ್ವ-ಪರದ ಕಾರಣ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗಿ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಾಗುವಂಥ ತಾರತಮ್ಯದ ಕಾರಣ ಕಂಡುಬರುವಂಥ ಸ್ವಭಾವ ವಿಶೇಷರೂಪವಾದ ಅನೇಕತ್ವದ ಆಪತ್ತಿಯು ಅದು ಗುಣಾತ್ಮಕ ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ರೂಪಾದಿಗಳು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ಸ್ವ-ಪರದ ಕಾರಣ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗಿ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಾಗುವಂಥ ತಾರತಮ್ಯದ ಕಾರಣ ಕಂಡು ಬರುವಂಥ ಸ್ವಭಾವವಿಶೇಷರೂಪವಾದ ಅನೇಕತ್ವದ ಆಪತ್ತಿಯು ಅದು ಗುಣಾತ್ಮಕವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿದೆ.

ನಿಜವಾಗಿ ಇದು, ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಕಾಶಕವಾದ [೧]ಪಾರಮೇಶ್ವರೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಒಳ್ಳೆಯ-ಉತ್ತಮ-ಪೂರ್ಣ-ಯೋಗ್ಯವಿದೆ, ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಜೀವರುಗಳು ಪರ್ಯಾಯಮಾತ್ರದ ಅವಲಂಬನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿ, ತತ್ತ್ವದ ಅಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಪರಸಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಪದಾರ್ಥವು ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವಿದೆ. ದ್ರವ್ಯವು ಅನಂತಗುಣಮಯವಿದೆ. ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಗುಣಪರ್ಯಾಯವೆಂದು

೧ ಪರಮೇಶ್ವರರು ಹೇಳಿರುವ

ತತ್ತ್ವಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿಲಕ್ಷಣಂ ಮೋಹಮುಪಗಚ್ಛಂತಃ ಪರಸಮಯಾ ಭವಂತಿ ।
ಅಥಾನುಷಂಗಿಕೀಮಿಮಾಮೇವ ಸ್ವಸಮಯಪರಸಮಯವ್ಯವಸ್ಥಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯೋಪಸಂಹರತಿ --

ಜೋ ಪಜ್ಜಏಸು ಣಿರದಾ ಜೀವಾ ಪರಸಮಇಗ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ ।
ಆದಸಹಾವಮ್ಹಿ ಠಿದಾ ತೇ ಸಗಸಮಯಾ ಮುಣೇದವ್ವಾ ॥೯೪॥

ಯೇ ಪರ್ಯಾಯೇಷು ನಿರತಾ ಜೀವಾಃ ಪರಸಮಯಿಕಾ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ।
ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವೇ ಸ್ಥಿತಾಸ್ತೇ ಸ್ವಕಸಮಯಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಃ ॥೯೪॥

ಯೇ ಖಲು ಜೀವಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕಮಸಮಾನಜಾತೀಯದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಂ ಸಕಲಾವಿದ್ಯಾನಾಮೇಕಮೂಲ-ಮುಪಗತಾ ಯಥೋದಿತಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಸಂಭಾವನಕ್ಲೀವಾಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವಾಶಕ್ತಿಮುಪವ್ರಜಂತಿ, ತೇ ಖಲೂಚ್ಛಲಿತನಿರರ್ಗಲೈ-ಕಾಂತದೃಷ್ಟಯೋ ಮನುಷ್ಯ ಏವಾಹಮೇಷ ಮಮೈವೈತನ್ಮನುಷ್ಯಶರೀರಮಿತ್ಯಹಂಕಾರಮಮಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ವಿಪ್ರಲಭ್ಯಮಾನಾ ಅವಿಚಲಿತಚೇತನಾವಿಲಾಸಮಾತ್ರಾದಾತ್ಮವ್ಯವಹಾರಾತ್ ಪ್ರಚ್ಯುತ್ಯ ಕ್ರೋಡೀಕೃತಸಮಸ್ತಕ್ರಿಯಾ-

---

ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಪುನಃ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಜಾತೀಯ ಮತ್ತು ಅಸಮಾನ ಜಾತೀಯವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿದ್ದು,ದ್ವಿ-ಅಣುಕ, ತ್ರಿ-ಅಣುಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಕಂಧಗಳು ಸಮಾನಜಾತೀಯವಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯ, ದೇವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅಸಮಾನಜಾತೀಯವಿವೆ. ಅದರಂತೆ ಗುಣಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯ ಮತ್ತುವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿದ್ದು , ಸಿದ್ಧರ ಗುಣಪರ್ಯಾಯವು ಸ್ವಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿದ್ದರೆ ಸ್ವಪರಹೇತುಕಮತಿಜ್ಞಾನಪರ್ಯಾಯವು ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತರ ವಾಣಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪವೇ ಯಥಾರ್ಥವಿದೆ. ಯಾರು ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಕೇವಲ ಪರ್ಯಾಯದ ಅವಲಂಬನೆಯನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಅವರು ನಿಜಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದ ಪರಸಮಯರಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ [೧]ಆನುಷಂಗಿಕದಂಥ ಇದೇ ಸ್ವಸಮಯ-ಪರಸಮಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ (ಎಂದರೆ ಸ್ವಸಮಯ ಮತ್ತು ಪರಸಮಯದಭೇದದ) ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ (ಅದರ) ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜೋ ಜೀವಾ]** ಯಾವ ಜೀವರುಗಳು **[ಪಜ್ಜಏಸು ಣಿರದಾ]** ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನರಿದ್ದಾರೆ **[ಪರಸಮಇಗ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ]** ಅವರನ್ನು ಪರಸಮಯರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ **[ಆದಸಹಾವಮ್ಹಿಠಿದಾ]** ಯಾವ ಜೀವರುಗಳು ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರರಿದ್ದಾರೆ **[ತೇ]** ಅವರು **[ಸಗಸಮಯಾ ಮುಣೇದವ್ವಾ]** ಸ್ವಸಮಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಯಾರುಪರ್ಯಾಯಗಳಲಿ ಲೀನರಿರುವಾ ಜೀವರಿಗೆ ಪರಸಮಯವೆಂದಿದೆ ।
ಯಾರು ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದಲಿ ಸ್ಥಿರರಿಹರವರು ಸ್ವಸಮಯವೆಂದರಿವುದು ॥೯೪॥

---

೧ ಆನುಷಂಗಿಕ = ಮೊದಲಿನ ಗಾಥೆಯಕಥನದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ.

ಕುಟುಂಬಕಂ ಮನುಷ್ಯವ್ಯವಹಾರಮಾಶ್ರಿತ್ಯರಜ್ಯಂತೋ ದ್ವಿಷಂತಶ್ಚಪರದ್ರವ್ಯೇಣ ಕರ್ಮಣಾ ಸಂಗತತ್ವಾತ್ಪರಸಮಯಾ ಜಾಯಂತೇ । ಯೇ ತು ಪುನರಸಂಕೀರ್ಣದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸುಸ್ಥಿತಂ ಭಗವಂತಮಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಭಾವಂ ಸಕಲವಿದ್ಯಾನಾಮೇಕಮೂಲಮುಪಗಮ್ಯ ಯಥೋದಿತಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಸಂಭಾವನಸಮರ್ಥತಯಾ ಪರ್ಯಾಯಮಾತ್ರಾ-ಶಕ್ತಿಮತ್ಯಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಭಾವ ಏವ ಸ್ಥಿತಿಮಾಸೂತ್ರಯಂತಿ, ತೇ ಖಲು ಸಹಜವಿಜೃಂಭಿತಾನೇಕಾಂತದೃಷ್ಟಿಪ್ರಕ್ಷಪಿತ-ಸಮಸ್ತೈಕಾಂತದೃಷ್ಟಿ ಪರಿಗ್ರಹಗ್ರಹಾ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗತಿಷು ತದ್ವಿಗ್ರಹೇಷು ಚಾವಿಹಿತಾಹಂಕಾರಮಮಕಾರಾ ಅನೇಕಾಪವರಕಸಂಚಾರಿತರತ್ನಪ್ರದೀಪಮಿವೈಕರೂಪಮೇವಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭಮಾನಾ ಅವಿಚಲಿತಚೇತನಾ-ವಿಲಾಸಮಾತ್ರಮಾತ್ಮವ್ಯವಹಾರಮುರರೀಕೃತ್ಯ ಕ್ರೋಢೀಕೃತಸಮಸ್ತಕ್ರಿಯಾಕುಟುಂಬಕಂಮನುಷ್ಯವ್ಯವಹಾರ-ಮನಾಶ್ರಯಂತೋ ವಿಶ್ರಾಂತರಾಗದ್ವೇಷೋನ್ಮೇಷತಯಾ ಪರಮಮೌದಾಸೀನ್ಯಮವಲಂಬಮಾನಾ ನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತ-ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಗತಿತಯಾ ಸ್ವದ್ರವ್ಯೇಣೈವ ಕೇವಲೇನ ಸಂಗತತ್ವಾತ್ಸ್ವಸಮಯಾ ಜಾಯಂತೇ । ಅತಃ ಸ್ವಸಮಯ ಏವಾತ್ಮನಸ್ತತ್ತ್ವಮ್ ।

ಟೀಕೆ :- ಯಾರು ಜೀವಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕವಾದ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ-ಯಾವುದು ಸಕಲ ಅವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಮೂಲವಿದೆ ಅದರ-ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತ [೧]ಯಥೋಕ್ತ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದ [೨]ಸಂಭಾವನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಪುಂಸಕರಾಗುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಬಲವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಆ ಅಸಮಾನ ಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಕುರಿತೇ ಬಲವಂತರಿದ್ದಾರೆ) ಅವರು- [೩]ನಿರರ್ಗಲವಾಗಿ ಏಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯು ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುವಂಥವರು- 'ಈ ನಾನು ಮನುಷ್ಯನೇ ಇದ್ದೇನೆ, ಈ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವು ನನ್ನದೇ ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಅಹಂಕಾರ-ಮಮಕಾರದಿಂದ ಮೋಸಹೋಗುತ್ತ, ಅವಿಚಲಿತಚೇತನಾವಿಲಾಸಮಾತ್ರವಾದ [೪]ಆತ್ಮವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಚ್ಯುತರಾಗುತ್ತ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಎದೆ ತಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಮನುಷ್ಯ [೫]ವ್ಯವಹಾರದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡಿ ರಾಗಿ-ದ್ವೇಷಿಗಳಾಗುತ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪ ಕರ್ಮದ ಜೊತೆ ಸಹವಾಸದ ಕಾರಣ (ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪ ಕರ್ಮದ ಜೊತೆ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ [೬]ಪರಸಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ ಪರಸಮಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತು ಯಾರು [೭]ಅಸಂಕೀರ್ಣ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಸುಸ್ಥಿರವಿರುವ ಭಗವಾನಾತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವದ-ಯಾವುದು ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಿದೆ ಅದರ-ಆಶ್ರಯ ಮಾಡಿ ಯಥೋಕ್ತ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದ ಸಂಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಿರುವುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾತ್ರದ ಕುರಿತಾಗಿರುವ ಬಲವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ

೧ ಯಥೋಕ್ತ = ಮೊದಲಿನ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ.

೨ ಸಂಭಾವನ = ಸಂಚೇತನ ; ಅನುಭವ; ಮನ್ನಣೆ ; ಆದರ.

೩ ನಿರರ್ಗಲ = ಅಂಕುಶ ರಹಿತ ; ಅಪಾರ (ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲೇ ಲೀನರಿರುವವರು ಅಪಾರ ಏಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿರೂಪರಿದ್ದಾರೆ).

೪ ಆತ್ಮವ್ಯವಹಾರ = ಆತ್ಮರೂಪ ವರ್ತನೆ ; ಆತ್ಮರೂಪಕಾರ್ಯ ; ಆತ್ಮರೂಪ ವ್ಯಾಪಾರ.

೫ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ = ಮನುಷ್ಯರೂಪವರ್ತನೆ (ನಾನು ಮನುಷ್ಯನಿದ್ದೇನೆಂಬ ಮನ್ನಣೆಪೂರ್ವಕವಾದ ವರ್ತನೆ).

೬ ಯಾವ ಜೀವನು ಪರದ ಜೊತೆ ಏಕತ್ವದ ಮನ್ನಣೆಯೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನನ್ನು ಪರಸಮಯನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೭ ಅಸಂಕೀರ್ಣ = ಒಂದಾಗದಂಥ ; ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಭಿನ್ನ. (ಭಗವಾನಾತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಸ್ಪಷ್ಟ ಭಿನ್ನ-ಪರದೊಡನೆ ಒಂದಾಗದಂಥ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಸುಸ್ಥಿತವಿದೆ.)

ಅಥ ದ್ರವ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮುಪಲಕ್ಷಯತಿ --

ಅಪರಿಚ್ಚತ್ತಸಹಾವೇಣುಪ್ಪಾದವ್ವಯಧುವತ್ತಸಂಬದ್ಧಂ
ಗುಣವಂ ಚ ಸಪಜ್ಜಾಯಂ ಜಂ ತಂ ದವ್ವಂ ತಿ ವುಚ್ಚಂತಿ ॥೯೫॥

ಸ್ಥಿರರಾಗುತ್ತಾರೆ (ಲೀನರಾಗುತ್ತಾರೆ) ಅವರು-ಯಾರು ಸಹಜ-ವಿಕಸಿತವಾದ ಅನೇಕಾಂತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಏಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯ [೧]ಪರಿಗ್ರಹದ ಆಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಕ್ಷೀಣ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಅವರು-ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆ ಗತಿಗಳ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ-ಮಮಕಾರ ಮಾಡದೆ ಅನೇಕ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ [೨]ಸಂಚಾರಿತ ರತ್ನದೀಪಕದ ಹಾಗೆ ಏಕರೂಪವೇ ಆತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ (ಅನುಭವ) ಮಾಡುತ್ತ, ಅವಿಚಲಿತ ಚೇತನಾವಿಲಾಸಮಾತ್ರವಾದ ಆತ್ಮವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಸಮಸ್ತ ಕ್ರಿಯಾ ಕಲಾಪದಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಕೊಡಲಾಗುವಂಥ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡದೆ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ [೩]ಉನ್ಮೇಷವು ನಿಂತು ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಪರಮ ಉದಾಸೀನತೆಯ ಅವಲಂಬನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಸಂಗತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ವಸಮಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರೆ ಸ್ವಸಮಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಸಮಯವೇ ಆತ್ಮನ ತತ್ತ್ವವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- 'ನಾನು ಮನುಷ್ಯನಿದ್ದೇನೆ, ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸಮಸ್ತ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ-ಧನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗದ ಪ್ರಭುವು ನಾನಿದ್ದೇನೆ'-ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ-ಮನುಷ್ಯರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ ; 'ಕೇವಲ ಅಚಲಿತ ಚೇತನವೇ ನಾನಿದ್ದೇನೆ'ಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು-ಪರಿಣಮಿಸುವುದು ಅದು ಆತ್ಮ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ-ಆತ್ಮರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವಂಥ ಏಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಜನರು ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ರಾಗಿ-ದ್ವೇಷಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪ ಕರ್ಮದ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಪರಸಮಯರಿದ್ದಾರೆ ; ಮತ್ತು ಭಗವಾನ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ

ಯಾವುದುಸ್ವಭಾವವನುಬಿಡದೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಸಂಯುಕ್ತವಿದೆಮತ್ತೆ ।
ಯಾವುದು ಗುಣಯುಕ್ತಪರ್ಯಾಯಸಹಿತವಿದೆ ಅದಕೆ ದ್ರವ್ಯವೆಂದರಿವುದು ॥೯೫॥

---

೧ ಪರಿಗ್ರಹ = ಸ್ವೀಕಾರ; ಅಂಗೀಕಾರ.

೨ ಸಂಚಾರಿತ = ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಾದ. (ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಾಗುವ ರತ್ನದ ದೀವಿಗೆಯು ಏಕರೂಪವೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಕೋಣೆಯ ರೂಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಕೋಣೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವಂಥ ಆತ್ಮನು ಏಕರೂಪನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಶರೀರರೂಪನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಶರೀರದ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಯು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

೩ ಉನ್ಮೇಷ = ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ; ಪ್ರಕಟ ; ಸ್ಫುರಣ.

೪ ಯಾವ ಜೀವನು ಸ್ವದೊಡನೆ ಏಕತ್ವದ ಮನ್ನಣೆಯಿಂದ (ಸ್ವದೊಡನೆ) ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವ-ಸಮಯನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಪರಿತ್ಯಕ್ತಸ್ವಭಾವೇನೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರುವತ್ವಸಂಬದ್ಧಮ್ ।
ಗುಣವಚ್ಚ ಸ ಪರ್ಯಾಯಂ ಯತ್ತದ್ ದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ಬ್ರುವಂತಿ ॥೯೫॥

ಇಹ ಖಲು ಯದನಾರಬ್ಧಸ್ವಭಾವಭೇದಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ರಯೇಣ ಗುಣಪರ್ಯಾಯದ್ವಯೇನ ಚ ಯಲ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ತದ್‌ದ್ರವ್ಯಮ್ । ತತ್ರ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವೋऽಸ್ತಿತ್ವಸಾಮಾನ್ಯಾನ್ವಯಃ, ಅಸ್ತಿತ್ವಂ ಹಿ ವಕ್ಷ್ಯತಿ ದ್ವಿವಿಧಂ, ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಚೇತಿ । ತತ್ರೋತ್ಪಾದಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ, ವ್ಯಯಃ ಪ್ರಚ್ಯವನಂ, ಧ್ರೌವ್ಯಮವಸ್ಥಿತಿಃ । ಗುಣಾ ವಿಸ್ತಾರವಿಶೇಷಾಃ, ತೇ ದ್ವಿವಿಧಾಃ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ । ತತ್ರಾಸ್ತಿತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿತ್ವಮೇಕತ್ವಮನ್ಯತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವಂ ಸರ್ವಗತತ್ವಮಸರ್ವಗತತ್ವಂ ಸಪ್ರದೇಶತ್ವಮಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ಮೂರ್ತತ್ವಮಮೂರ್ತತ್ವಂ ಸಕ್ರಿಯತ್ವಮಕ್ರಿಯತ್ವಂ ಚೇತನತ್ವಮಚೇತನತ್ವಂ ಕರ್ತೃತ್ವಮಕರ್ತೃತ್ವಂ ಭೋಕ್ತೃತ್ವಮಭೋಕ್ತೃತ್ವಮಗುರುಲಘುತ್ವಂ ಚೇತ್ಯಾದಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯಗುಣಾಃ । ಅವಗಾಹಹೇತುತ್ವಂ ಗತಿನಿಮಿತ್ತತಾ ಸ್ಥಿತಿಕಾರಣತ್ವಂ ವರ್ತನಾಯತನತ್ವಂ ರೂಪಾದಿಮತ್ತಾ ಚೇತನತ್ವಮಿತ್ಯಾದಯೋ ವಿಶೇಷಗುಣಾಃ । ಪರ್ಯಾಯಾ ಆಯತವಿಶೇಷಾಃ, ತೇ

ಸ್ಥಿರವಿರುವಂಥ ಅನೇಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಜನರು ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡದೆ ಆತ್ಮ-ವ್ಯವಹಾರದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ರಾಗಿ-ದ್ವೇಷಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಉದಾಸೀನರಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪ ಕರ್ಮದಜೊತೆಗೆ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡದೆ ಕೇವಲ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದ ಜೊತೆಗೇನೇ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಸ್ವಸಮಯರಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ದ್ರವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಅಪರಿಚ್ಚತ್ತಸಹಾವೇಣ]** ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ **[ಜಂ]** ಯಾವುದು **[ಉಪ್ಪಾದವ್ವಯಧುವತ್ತಸಂಬದ್ಧಂ]** ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತವಿದೆ **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ಗುಣವಂ ಸ-ಪಜ್ಜಾಯಂ]** ಗುಣಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಪರ್ಯಾಯ ಸಹಿತವಿದೆ, **[ತಂ]** ಅದನ್ನು **[ದವ್ವಂ ತಿ]** 'ದ್ರವ್ಯ'ವೆಂದು **[ವುಚ್ಚಂತಿ[** ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ) ಯಾವುದು ಸ್ವಭಾವಭೇದ ಮಾಡದೆ, [೧]ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ ತ್ರಯದಿಂದ ಮತ್ತು [೨]ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯದ್ವಯದಿಂದ [೩]ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ. ಇವುಗಳೊಳಗಿಂದ (ಸ್ವಭಾವ, ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ, ಧ್ರೌವ್ಯ, ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳೊಳಗಿಂದ) ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವು ಅದು [೪]ಅಸ್ತಿತ್ವಸಾಮಾನ್ಯರೂಪ ಅನ್ವಯವಿದೆ ; ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾದೃಶ್ಯ-ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವರು. ಉತ್ಪಾದವು

---

೧ ಉತ್ಪಾದ - ವ್ಯಯ - ಧ್ರೌವ್ಯತ್ರಯ = ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯ - ಈ ತ್ರಿಪುಟ (ಮೂರರ ಸಮೂಹ).

೨ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯದ್ವಯ ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯ-ಈಯುಗಲ (ಎರಡರ ಸಮೂಹ).

೩ ಲಕ್ಷಿತವಾಗು = ಲಕ್ಷ್ಯರೂಪವಾಗು ; ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡು. (೧ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ ಮತ್ತು ೨ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅವು ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ ಹಾಗೂ ದ್ರವ್ಯವು ಅದು ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ.)

೪ ಅಸ್ತಿತ್ವಸಾಮಾನ್ಯರೂಪ ಅನ್ವಯ = 'ಇದೆ ಇದೆ, ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಏಕರೂಪಭಾವವು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ (ಅನ್ವಯ-ಏಕರೂಪತೆ; ಸಾದೃಶ್ಯಭಾವ.)

ಪೂರ್ವಮೇವೋಕ್ತಾಶ್ಚತುರ್ವಿಧಾಃ। ನ ಚ ತೈರುತ್ಪಾದಾದಿಭಿರ್ಗುಣಪರ್ಯಾಯೈರ್ವಾ ಸಹ ದ್ರವ್ಯಂ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣ-ಭೇದೇಽಪಿಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ತಥಾವಿಧತ್ವಾದುತ್ತರೀಯವತ್ । ಯಥಾ ಖಲೂತ್ತರೀಯಮುಪಾತ್ತಮಲಿನಾವಸ್ಥಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತಮಮಲಾವಸ್ಥಯೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ತೇನೋತ್ಪಾದೇನ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೇನ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ತಥಾ ದ್ರವ್ಯಮಪಿ ಸಮುಪಾತ್ತಪ್ರಾಕ್ತನಾವಸ್ಥಂ ಸಮುಚಿತಬಹಿರಂಗಸಾಧನಸನ್ನಿಧಿಸದ್ಭಾವೇ ವಿಚಿತ್ರಬಹುತರಾವಸ್ಥಾನಂ ಸ್ವರೂಪಕರ್ತೃಕರಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಸ್ವಭಾವೇನಾಂತರಂಗಸಾಧನತಾಮುಪಾಗತೇನಾನುಗ್ರಹೀತಮುತ್ತರಾವಸ್ಥಯೋತ್ಪದ್ಯ-ಮಾನಂ ತೇನೋತ್ಪಾದೇನ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ। ನ ಚ ತೇನ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ಯಥಾ ಚ ತದೇವೋತ್ತರೀಯಮಮಲಾವಸ್ಥಯೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ಮಲಿನಾವಸ್ಥಯಾ ವ್ಯಯಮಾನಂ ತೇನ ವ್ಯಯೇನ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೇನ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ತಥಾ ತದೇವ ದ್ರವ್ಯ- ಮಪ್ಯುತ್ತರಾವಸ್ಥಯೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ಪ್ರಾಕ್ತನಾವಸ್ಥಯಾ

ಅದು ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ (ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು-ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು) ಇದೆ; ವ್ಯಯವು ಅದು ಪ್ರಚ್ಯುತಿ (ಎಂದರೆ ಭ್ರಷ್ಟ-ನಷ್ಟವಾಗುವುದು) ಇದೆ ; ಧ್ರೌವ್ಯವು ಅದು ಅವಸ್ಥಿತಿ (ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಿಕೆ)ಯಿದೆ ; ಗುಣಗಳು ಅವು ವಿಸ್ತಾರ ವಿಶೇಷವಿವೆ. ಅವು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವ, ನಾಸ್ತಿತ್ವ, ಏಕತ್ವ, ಅನ್ಯತ್ವ, ದ್ರವ್ಯತ್ವ, ಪರ್ಯಾಯತ್ವ, ಸರ್ವಗತತ್ವ, ಅಸರ್ವಗತತ್ವ, ಸಪ್ರದೇಶತ್ವ, ಅಪ್ರದೇಶತ್ವ, ಮೂರ್ತತ್ವ, ಅಮೂರ್ತತ್ವ, ಸಕ್ರಿಯತ್ವ, ಅಕ್ರಿಯತ್ವ, ಚೇತನತ್ವ, ಅಚೇತನತ್ವ, ಕರ್ತೃತ್ವ, ಅಕರ್ತೃತ್ವ, ಭೋಕ್ತೃತ್ವ, ಅಭೋಕ್ತೃತ್ವ, ಅಗುರುಲಘುತ್ವ-ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಣಗಳಿವೆ; ಅವಗಾಹಹೇತುತ್ವ , ಗತಿನಿಮಿತ್ತತೆ, ಸ್ಥಿತಿಕಾರಣತ್ವ , ವರ್ತನಾಯತನತ್ವ, ರೂಪಾದಿಮತ್ವ, ಚೇತನತ್ವ-ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳಿವೆ. ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಆಯತವಿಶೇಷಗಳಿವೆ. ಅವು ಮೊದಲೇ (೯೩ನೆಯಗಾಥೆಯ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿವೆ.

ದ್ರವ್ಯದ ಆ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳೊಡನೆ ಅಥವಾ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಯ-ಲಕ್ಷಣ ಭೇದವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ದ್ರವ್ಯವು ಹಾಗೆ ವಸ್ತ್ರದ ಸಮಾನ (ಉತ್ಪಾದಾದಿವುಳ್ಳ ಅಥವಾ ಗುಣಪರ್ಯಾಯವುಳ್ಳದ್ದು) ಇದೆ.

ಹೇಗೆ ಮಲಿನ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವಸ್ತ್ರವು ತೊಳೆದಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಲ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ (ನಿರ್ಮಲ ಅವಸ್ಥೆಯರೂಪ, ನಿರ್ಮಲ ಅವಸ್ಥೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಆ ಉತ್ಪಾದದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಅದರ ಆ ಉತ್ಪಾದದ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ, ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ (ಎಂದರೆ ಸ್ವಯಂ ಉತ್ಪಾದರೂಪದಿಂದಲೇ ಪರಿಣತವಿದೆ); ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ದ್ರವ್ಯವೂ-ಯಾವುದು ಉಚಿತ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ (ನಿಕಟತೆಯ ಉಪಸ್ಥಿತಿ) ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಬಹಳಷ್ಟು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅದು [೧]ಅಂತರಂಗಸಾಧನಭೂತಸ್ವರೂಪ ಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಕರಣದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯರೂಪ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹೀತವಾದ

೧ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವರೂಪಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಕರಣವಾಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವವೇ ತನ್ನ ಪರಿಣಮನದಲ್ಲಿ (ಅವಸ್ಥಾಂತರ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ) ಅಂತರಂಗ ಸಾಧನವಿದೆ.

ವ್ಯಯಮಾನಂ ತೇನ ವ್ಯಯೇನ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೇನ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾ ವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ। ಯಥೈವ ಚ ತದೇವೋತ್ತರೀಯಮೇಕ- ಕಾಲಮಮಲಾವಸ್ಥಯೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ಮಲಿನಾವಸ್ಥಯಾ ವ್ಯಯಮಾನಮವಸ್ಥಾಯಿನ್ಯೋತ್ತರೀಯತ್ವಾವಸ್ಥಯಾ ಧ್ರೌವ್ಯಮಾಲಂಬಮಾನಂ ಧ್ರೌವ್ಯೇಣ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೇನ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ತಥೈವ ತದೇವ ದ್ರವ್ಯಮಪ್ಯೇಕಕಾಲಮುತ್ತರಾವಸ್ಥಯೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ಪ್ರಾಕ್ತನಾವಸ್ಥಯಾ ವ್ಯಯಮಾನಮವಸ್ಥಾಯಿನ್ಯಾ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾವಸ್ಥಯಾ ಧ್ರೌವ್ಯಮಾಲಂಬಮಾನಂ ಧ್ರೌವ್ಯೇಣ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ, ನ ಚ ತೇನ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ಯಥೈವ ಚ ತದೇವೋತ್ತರೀಯಂ ವಿಸ್ತಾರವಿಶೇಷಾತ್ಮಕೈರ್ಗುಣೈರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೈಃ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ತಥೈವ ತದೇವ ದ್ರವ್ಯಮಪಿ ವಿಸ್ತಾರವಿಶೇಷಾತ್ಮಕೈರ್ಗುಣೈರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೈಃ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ಯಥೈವ ಚ ತದೇವೋತ್ತರೀಯಮಾಯತವಿಶೇಷಾತ್ಮಕೈಃ ಪರ್ಯಾಯವರ್ತಿಭಿಸ್ತಂತುಭಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೈಃ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ತಥೈವ ತದೇವ ದ್ರವ್ಯಮಪ್ಯಾಯತವಿಶೇಷಾತ್ಮಕೈಃ ಪರ್ಯಾಯೈರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ನ ಚ ತೈಃ ಸಹಸ್ವರೂಪಭೇದಮುಪವ್ರಜತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾ ವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ ।

ಮೇಲೆ ಉತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಅದು ಉತ್ಪಾದದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದರ ಆ ಉತ್ಪಾದದ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪ ಭೇದವಿಲ್ಲ, ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಅದರಂತೆ ಅದೇ ವಸ್ತ್ರವು ನಿರ್ಮಲ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಮತ್ತು ಮಲಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಆ ವ್ಯಯದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಆ ವ್ಯಯದ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ, ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯವೂ ಉತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಆ ವ್ಯಯದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದರ ಆ ವ್ಯಯದ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ, ಅದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಅದೇ ವಸ್ತ್ರವು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ, ಮಲಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರವಿರುವಂಥ ವಸ್ತ್ರತ್ವ-ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಧ್ರುವವಿರುತ್ತ ಧ್ರೌವ್ಯದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಅದರ ಆ ಧ್ರೌವ್ಯದ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ , ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯವೂ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ, ಪೂರ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರವಿರುವಂಥ ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಧ್ರುವವಿರುತ್ತ ಧ್ರೌವ್ಯದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಆ ಧ್ರೌವ್ಯದ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ, ಅದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ.

ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಅದೇ ವಸ್ತ್ರವು ವಿಸ್ತಾರವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪ (ಶುಭ್ರತ್ವ ಮೊದಲಾದ) ಗುಣಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷಿತ ವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದರ ಆ ಗುಣಗಳ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ , ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಅದು ಹಾಗೆ ಇದೆ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯವೂ ವಿಸ್ತಾರವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪ ಗುಣಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಅದರ ಆ ಗುಣಗಳ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪ ಭೇದವಿಲ್ಲ, ಅದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಅದೇ ವಸ್ತ್ರವು ಆಯತ ವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪಪರ್ಯಾಯವರ್ತಿ (ಪರ್ಯಾಯಸ್ಥಾನೀಯ) ತಂತುಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಅದರ ಆ ತಂತುಗಳ

ಅಥ ಕ್ರಮೇಣಾಸ್ತಿತ್ವ ದ್ವಿವಿಧಮಭಿದಧಾತಿ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಚೇತಿ ತತ್ರೇದಂ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾನಮ್‌-

ಸಬ್ಭಾವೋ ಹಿ ಸಹಾವೋ ಗುಣೇಹಿಂ ಸಗಪಜ್ಜಏಹಿಂ ಚಿತ್ತೇಹಿಂ ।
ದವ್ವಸ್ಸ ಸವ್ವಕಾಲಂ ಉಪ್ಪಾದವ್ವಯಧುವತ್ತೇಹಿಂ ॥೯೬

ಸದ್ಭಾವೋ ಹಿ ಸ್ವಭಾವೋ ಗುಣೈಃ ಸ್ವಕಪರ್ಯಯೈಶ್ಚಿತ್ರೈಃ ।
ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಕಾಲಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರುವತ್ವೈಃ ॥೯೬॥

ಅಸ್ತಿತ್ವಂ ಹಿ ಕಿಲ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಃ, ತತ್ಪುನರನ್ಯಸಾಧನನಿರಪೇಕ್ಷತ್ವಾದನಾದ್ಯನಂತತಯಾಹೇತುಕಯೈಕರೂಪಯಾ ವೃತ್ತ್ಯಾ ನಿತ್ಯಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾದ್ವಿಭಾವಧರ್ಮವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಾಚ್ಚ ಭಾವಭಾವವದ್ಭಾವಾನ್ನಾನಾತ್ವೇಽಪಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದಾಭಾವಾದ್ದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹೈಕತ್ವಮವಲಂಬಮಾನಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವ ಏವ ಕಥಂ ನ ಭವೇತ್‌ । ತತ್ತು ದ್ರವ್ಯಾಂತರಾಣಾಮಿವ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ । ಯತೋ ಹಿ ಪರಸ್ಪರಸಾಧಿ

ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ, ಅದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯವೂ ಆಯತವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜೊತೆ ಸ್ವರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ, ಅದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ.

ಈಗ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾದೃಶ್ಯ-ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಥನವಿದೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸವ್ವಕಾಲಂ]** ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ **[ಗುಣೇಹಿಂ]** ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು **[ಚಿತ್ತೇಹಿಂ ಸಗಪಜ್ಜಏಹಿಂ]** ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ತನ್ನ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ **[ಉಪ್ಪಾದವ್ವಯಧುವತ್ತೇಹಿಂ]** ಅದರಂತೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ **[ದವ್ವಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವೋ]** ದ್ರವ್ಯದ ಯಾವ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ **[ಹಿ]** ಅದು ನಿಜವಾಗಿ **[ಸಹಾವೋ]** ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಅಸ್ತಿತ್ವವು ನಿಜವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ; ಮತ್ತು ಅದು (ಅಸ್ತಿತ್ವವು) ಇತರ ಸಾಧನದಿಂದ [೧]ನಿರಪೇಕ್ಷವಿರುವ ಕಾರಣ ಅನಾದಿ-ಅನಂತವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು [೨]ಅಹೇತುಕ, ಏಕರೂಪ [೩]ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ

ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯದಿಂ ಗುಣಮೇಣ್ವಿಧವಿಧಪರ್ಯಾಯದಿಂ ।
ದ್ರವ್ಯದ ಯಾವ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆಯದು ವಾಸ್ತವದಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವವಿರುವುದು ॥೯೬॥

---

೧ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅನ್ಯ ಸಾಧನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಹಿತ-ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧವಿರುವುದರಿಂದ ಅನಾದಿ - ಅನಂತವಿದೆ.

೨ ಅಹೇತುಕ = ಅಕಾರಣ; ಯಾವುದೇ ಕಾರಣವಿರದಂಥದು. ೩ ವೃತ್ತಿ = ವರ್ತನ ; ಪರಿಣತಿ. (ಅಕಾರಣಿಕ (ಏಕ-ರೂಪಪರಿಣತಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ವಿಭಾವಧರ್ಮದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ)

ತಸಿದ್ಧಿಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ತೇಷಾಮಸ್ತಿತ್ವಮೇಕಮೇವ, ಕಾರ್ತಸ್ವರವತ್ । ಯಥಾ ಹಿ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವಾ ಕಾರ್ತಸ್ವರಾತ್ ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನ್ಯೈಃ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣರೂಪೇಣ ಪೀತತಾದಿಗುಣಾನಾಂ ಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಚ ಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ಕಾರ್ತಸ್ವರಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತೈಃ ಪೀತತಾದಿಗುಣೈಃ ಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ಯ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ, ತಥಾ ಹಿ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವಾ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನ್ಯೈಃ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣರೂಪೇಣ ಗುಣಾನಾಂ ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಚ ಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತೈರ್ಗುಣೈಃ ಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ । ಯಥಾ ವಾ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವಾ ಪೀತತಾದಿಗುಣೇಭ್ಯಃ ಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣರೂಪೇಣ ಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತೈಃ ಪೀತತಾದಿಗುಣೈಃ ಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ಯ

ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಕಾರಣ ವಿಭಾವಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣವಿರುವುದರಿಂದ ಭಾವ ಮತ್ತು [೧]ಭಾವವಾನತನದ ಕಾರಣ ಅನೇಕತ್ವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪ್ರದೇಶಭೇದವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಜೊತೆ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಏಕಾಗಬಾರದು ? (ಅವಶ್ಯ ಆಗುವುದು.) ಆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು-ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ-ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು ಪರಸ್ಪರ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ-ಒಂದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇತರ ಎರಡೂ ಸಿದ್ಧವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ) ಸುವರ್ಣದ ಹಾಗೆ ಅವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಒಂದೇ ಇದೆ.

ಹೇಗೆ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಯಾವುದು [೨]ಸುವರ್ಣದಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಕರ್ತೃ-ಕರಣ-ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ಪೀತತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಸುವರ್ಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಯಾವುದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ,-ಅಂಥ ಪೀತತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ಸುವರ್ಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು (ಸುವರ್ಣದ) ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಕರ್ತೃ-ಕರಣ [೩]ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅಂಥ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು

---

೧ ಅಸ್ತಿತ್ವವಂತೂ (ದ್ರವ್ಯದ) ಭಾವವಿದೆ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಭಾವವಾನವಿದೆ.

೨ ಪೀತತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು. ೩ ದ್ರವ್ಯವೇ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಕರ್ತೃ (ಮಾಡುವಂಥದು), ಅವುಗಳ ಕರಣ (ಸಾಧನ) ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಧಿಕರಣ (ಆಧಾರ)ವಿದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವೇ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮೂಲಸಾಧನತಯಾ ತೈರ್ನಿಷ್ಪಾದಿತಂ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ, ತಥಾ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವಾ ಗುಣೇಭ್ಯಃ ಪರ್ಯಾಯೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣರೂಪೇಣ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತೈರ್ಗುಣೈಃ ಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಮೂಲಸಾಧನತಯಾ ತೈರ್ನಿಷ್ಪಾದಿತಂ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ। ಕಿಂಚ ಯಥಾ ಹಿ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವಾ ಕಾರ್ತಸ್ವರಾತ್ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನೈಃ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣರೂಪೇಣ ಕುಂಡಲಾಂಗದಪೀತತಾದ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯ- ಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ಕಾರ್ತಸ್ವರಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತೈಃ ಕುಂಡಲಾಂಗದಪೀತತಾದ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರ್ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ

ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. (ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಸುವರ್ಣದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರದಂಥ ಪೀತತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ಸುವರ್ಣದ್ದೇ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪೀತತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸುವರ್ಣವೇ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸುವರ್ಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಸುವರ್ಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿಗಳೂ ಇರಲಾರವು ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರದಂಥ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದ್ರವ್ಯವೇ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳೂ ಇರಲಾರವು. ಹೀಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.)

ಅಥವಾ ಹೇಗೆ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ [೧]ಯಾವುದು ಪೀತತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ,-ಕರ್ತೃ-ಕರಣ-ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ಸುವರ್ಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಪೀತತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ,-ಹೀಗೆ ಅಂಥ ಸುವರ್ಣವು ಮೂಲಸಾಧನತನದಿಂದ [೨]ಅವುಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ , ಯಾವುದು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ಪೃಥಕ್ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಕರ್ತೃ-ಕರಣ-[೩]ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ,-ಅಂಥ ದ್ರವ್ಯದ ಮೂಲಸಾಧನತನದಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಯಾವುದು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. (ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರದಂಥ ಸುವರ್ಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿಗಳದ್ದೇ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ

---

೧ ಯಾವುದು = ಯಾವ ಸುವರ್ಣವು. ೨ ಅವುಗಳಿಂದ = ಪೀತತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ (ಸುವರ್ಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುವಲ್ಲಿ, ಹುಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧವಾಗುವಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಸಾಧನವು ಪೀತತ್ವಾದಿಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ.) ೩ ಗುಣ- ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ ದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣಗಳಿವೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ಯ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ, ತಥಾ ಹಿ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವಾ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನೈಃ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣರೂಪೇಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತೈರುತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರ್ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ । ಯಥಾ ವಾ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವಾ ಕುಂಡಲಾಂಗದಪೀತತಾದ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೇಭ್ಯಃ ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿ

ಸುವರ್ಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿಗಳೇ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ಸುವರ್ಣದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸುವರ್ಣವೂ ಇರಲಾರದು; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರದಂಥ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳದ್ದೇ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಗಳ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ದ್ರವ್ಯದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದ್ರವ್ಯವೂ ಇರಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.)

(ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದ ಮತ್ತು ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಒಂದೇ ಇದೆಯೆಂದು ಸುವರ್ಣದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈಗ ಸುವರ್ಣದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಒಂದೇ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.)

ಹೇಗೆ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಸುವರ್ಣದಿಂದ [೧]ಯಾವುದು ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಕರ್ತೃ-ಕರಣ-[೨]ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ಕುಂಡಲಾದಿ ಉತ್ಪಾದಗಳ, ಬಾಜುಬಂದಾದಿ ವ್ಯಯಗಳ ಮತ್ತು ಪೀತತ್ವಾದಿ ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಸುವರ್ಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ-ಅಂಥ ಕುಂಡಲಾದಿ-ಉತ್ಪಾದಗಳ, ಬಾಜುಬಂದಾದಿ-ವ್ಯಯಗಳ ಮತ್ತು ಪೀತತ್ವಾದಿ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ಸುವರ್ಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು (ಸುವರ್ಣದ) ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ , ಕರ್ತೃ-ಕರಣ-ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ-ಅಂಥ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. (ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ, ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರದಂಥ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದ್ರವ್ಯವೇ ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು

೧ ಯಾವುದು ಕುಂಡಲಾದಿ ಉತ್ಪಾದಗಳು, ಬಾಜುಬಂದಾದಿ ವ್ಯಯಗಳು ಮತ್ತು ಪೀತತ್ವಾದಿ ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು.

೨ ಸುವರ್ಣವೇ ಕುಂಡಲಾದಿ-ಉತ್ಪಾದಗಳ, ಬಾಜುಬಂದಾದಿ-ವ್ಯಯಗಳ ಮತ್ತು ಪೀತತ್ವಾದಿ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕರಣವಿದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುವರ್ಣವೇ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. (ಸುವರ್ಣವೇ ಕುಂಡಲಾದಿಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಬಾಜುಬಂದಾದಿಗಳ ರೂಪದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪೀತತ್ವಾದಿಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಕರಣರೂಪೇಣ ಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವತ್ತಿಯುಕ್ತೈಃ ಕುಂಡಲಾಂಗದಪೀತತಾದ್ಯುತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರ್ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ಯ ಮೂಲಸಾಧನತಯಾ ತೈರ್ನಿಷ್ಪಾದಿತಂ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ, ತಥಾ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇಣ ವಾ ಕಾಲೇನ ವಾ ಭಾವೇನ ವೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೇಭ್ಯಃ ಪೃಥಗನುಪಲಭ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣರೂಪೇಣ ದ್ರವ್ಯ ಸ್ವರೂಪಮುಪಾದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತೈರುತ್ಪಾ- ದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರ್ನಿಷ್ಪಾದಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಮೂಲಸಾಧನತಯಾ ತೈರ್ನಿಷ್ಪಾದಿತಂ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಸ್ವಭಾವಃ ।

ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯವೂ ಇರಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.)

ಅಥವಾ ಹೇಗೆ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಕುಂಡಲಾದಿ-ಉತ್ಪಾದಗಳಿಂದ, ಬಾಜುಬಂದಾದಿ-ವ್ಯಯಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪೀತತ್ವಾದಿ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಕರ್ತೃ-ಕರಣ-ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ಸುವರ್ಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಕುಂಡಲಾದಿ-ಉತ್ಪಾದಗಳಿಂದ, ಬಾಜುಬಂದಾದಿ-ವ್ಯಯಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪೀತತ್ವಾದಿ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ-ಅಂಥ ಸುವರ್ಣದ ಮೂಲಸಾಧನತನದಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಯಾವುದು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ, ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ- ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಕರ್ತೃ-ಕರಣ-[೧]ಅಧಿಕರಣರೂಪದಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ದ್ರವ್ಯದ ಮೂಲಸಾಧನತನದಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ಯಾವುದು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಅದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. (ಉತ್ಪಾದಗಳಿಂದ, ವ್ಯಯಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರದಂಥ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ಉತ್ಪಾದಗಳ, ವ್ಯಯಗಳ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳೇ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ದ್ರವ್ಯದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದ್ರವ್ಯವೂ ಇರಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರದೇಶಭೇದವಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅನಾದಿ-ಅನಂತವಿದೆ ಹಾಗೂ ಅಹೇತುಕ ಏಕರೂಪ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವಿಭಾವ ಧರ್ಮದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ ; ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇದೆ.

ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲ, ಒಂದೇ ಇದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯದಿಂದಲೇ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದಲೇ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದೇ ರೀತಿ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದ ಹಾಗೂ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಒಂದೇ ಇದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ದ್ರವ್ಯದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

---

೧ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯವೇ ದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳೇ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಇದಂ ತು ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾನಮಸ್ತೀತಿ ಕಥಯತಿ --

ಇಹ ವಿವಿಹಲಕ್ಖಣಾಣಂ ಲಕ್ಖಣಮೇಗಂ ಸದಿತ್ತಿ ಸವ್ವಗಯಂ ।
ಉವದಿಸದಾ ಖಲು ಧಮ್ಮಂ ಜಿಣವರವಸಹೇಣ ಪಣ್ಣತ್ತಂ ॥೯೭॥

ಇಹ ವಿವಿಧಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಮೇಕಂ ಸದಿತಿ ಸರ್ವಗತಮ್ ।
ಉಪದಿಶತಾ ಖಲು ಧರ್ಮಂ ಜಿನವರವೃಷಭೇಣ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಮ್ ॥೯೭॥

ಇಹ ಕಿಲ ಪ್ರಪಂಚಿತವೈಚಿತ್ರೇಣ ದ್ರವ್ಯಾಂತರೇಭ್ಯೋ ವ್ಯಾವೃತ್ಯವೃತ್ತೇನ ಪ್ರತಿದ್ರವ್ಯಂ ಸೀಮಾನಮಾಸೂತ್ರಯತಾ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತೇನ ಚ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾನಾಮಪಿ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸ್ತಮಿತವೈಚಿತ್ರ್ಯಪ್ರಪಂಚಂ ಪ್ರವೃತ್ಯ ವೃತ್ತಂ ಪ್ರತಿದ್ರವ್ಯಮಾಸೂತ್ರಿತಂ ಸೀಮಾನಂ ಭಿಂದತ್ಸದಿತಿ ಸರ್ವಗತಂ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತಂ ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಮೇಕಂ ಖಲ್ವವಬೋಧವ್ಯಮ್ । ಏವಂ ಸದಿತ್ಯಭಿದಾನಂ ಸದಿತಿ ಪರಿಚ್ಛೇದನಂ ಚ ಸರ್ವಾರ್ಥಪರಾಮರ್ಶಿ ಸ್ಯಾತ್ । ಯದಿ ಪುನರಿದಮೇವ ನ ಸ್ಯಾತ್ತದಾ ಕಿಂಚಿತ್ಸದಿತಿ ಕಿಂಚಿದಸದಿತಿ ಕಿಂಚಿತ್ಸಚ್ಚಾಸಚ್ಚೇತಿ ಕಿಂಚಿದವಾಚ್ಯಮಿತಿ ಚ ಸ್ಯಾತ್ । ತತ್ತು

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವದ ನಿರೂಪಣೆಯಾಯಿತು.

ಈಗ ಇದು (ಕೆಳಗಿನಂತೆ) ಸಾದೃಶ್ಯ-ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಥನವಿದೆ,-

ಗಾಥೆ - ೯೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಖಲು] ನಿಜವಾಗಿ **[ಧಮ್ಮಂ]** ಧರ್ಮದ **[ಉವದಿಸದಾ]** ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತ **[ಜಿಣವರವಸಹೇಣ]** [1]ಜಿನವರ ವೃಷಭರು **[ಇಹ]** ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ **[ವಿವಿಹಲಕ್ಖಣಾಣಂ]** ವಿವಿಧ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ (ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ಎಲ್ಲ) ದ್ರವ್ಯಗಳ **[ಸದಿತ್ತಿ]** 'ಸತ್'ವೆಂಬ **[ಏಗಂ]** ಒಂದು **[ಸವ್ವಗಯಂ]** [2]ಸರ್ವಗತವಾದ **[ಲಕ್ಖಣಂ]** ಲಕ್ಷಣ (ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವ)ವನ್ನು **[ಪಣ್ಣತ್ತಂ]** ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರತೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ (ವಿವಿಧತೆಯನ್ನು-ಅನೇಕತೆಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತ), ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ [3]ವ್ಯಾವೃತ್ತವಿದ್ದು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುವಂಥ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ (ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು) ಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ವಿಚಿತ್ರತೆಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಅಸ್ತಮಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವಂಥ, ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಸೀಮೆಯ ಉಪೇಕ್ಷೆ

ವಿಧವಿಧ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಸರ್ವಗತ 'ಸತ್'ದಂಥ ಲಕ್ಷಣವೊಂದಿದೆಯೆಂದು ।
ಆ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತ ನಿಜದಿ ಜಿನವರವೃಷಭ ಪೇಳಿಹರು ॥೯೭॥

---

೧ ಜಿನವರವೃಷಭ = ಜಿನವರರುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ; ತೀರ್ಥಂಕರ.
೨ ಸರ್ವಗತ = ಎಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥ.
೩ ವ್ಯಾವೃತ್ತ = ಪೃಥಕ್; ಭಿನ್ನ; ಬೇರೆ.

ವಿಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಮೇವ ಪ್ರಸಾಧ್ಯಂ ಚೈತದನೋಕಹವತ್ । ಯಥಾ ಹಿ ಬಹೂನಾಂ ಬಹುವಿಧಾನಾಮನೋಕಹಾನಾಮಾತ್ಮೀಯಸ್ಯಾತ್ಮೀಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಸ್ಯಾವಷ್ಟಂಭೇನೋತ್ತಿಷ್ಠನ್ನಾನಾತ್ವಂ, ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತೇನ ಸಾದೃಶ್ಯೋದ್ಭಾಸಿನಾನೋಕಹತ್ವೇನೋತ್ಥಾಪಿತಮೇಕತ್ವಂ ತಿರಿಯತಿ । ತಥಾ ಬಹೂನಾಂ ಬಹುವಿಧಾನಾಂ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಾತ್ಮೀಯಾತ್ಮೀಯಸ್ಯ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಸ್ಯಾವಷ್ಟಂಭೇನೋತ್ತಿಷ್ಠನ್ನಾನಾತ್ವಂ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತೇನ ಸಾದೃಶ್ಯೋದ್ಭಾಸಿನಾ ಸದಿತ್ಯಸ್ಯ ಭಾವೇನೋತ್ಥಾಪಿತಮೇಕತ್ವಂ ತಿರಿಯತಿ । ಯಥಾ ಚ ತೇಷಾಮನೋಕಹಾನಾಂ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತೇನ ಸಾದೃಶ್ಯೋದ್ಭಾಸಿನಾನೋಕಹತ್ವೇನೋತ್ಥಾಪಿತೇನೈಕತ್ವೇನ ತಿರೋಹಿತಮಪಿ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾವಷ್ಟಂಭೇನೋತ್ತಿಷ್ಠನ್ನಾನಾತ್ವಮುಚ್ಚಕಾಸ್ತಿ, ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಪಿ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತೇನ ಸಾದೃಶ್ಯೋದ್ಭಾಸಿನಾ ಸದಿತ್ಯಸ್ಯ ಭಾವೇನೋತ್ಥಾಪಿತೇನೈಕತ್ವೇನ ತಿರೋಹಿತಮಪಿ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಸ್ಯಾವಷ್ಟಂಭೇನೋತ್ತಿಷ್ಠನ್ನಾನಾತ್ವಮುಚ್ಚಕಾಸ್ತಿ ।

ಮಾಡುತ್ತ, 'ಸತ್'ಯೆಂಬ ಯಾವ ಸರ್ವಗತ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ಒಂದೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ 'ಸತ್' ಯೆಂಬ ಕಥನ ಮತ್ತು 'ಸತ್'ಯೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ [೧]ಪರಾಮರ್ಶ ಮಾಡುವಂಥದ್ದಿದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಅದು ಹೀಗೆ (ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪರಾಮರ್ಶಿ) ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸತ್, (ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ) ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಅಸತ್, (ಅಸ್ತಿತ್ವರಹಿತ) ಕೆಲವು ಸತ್ ಹಾಗೂ ಅಸತ್ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಅವಾಚ್ಯವಿರಬೇಕಾಗುವುದು ; ಆದರೆ ಅದಂತೂ ವಿರುದ್ಧವೇ ಇದೆ, ಮತ್ತು ಇದಂತೂ ('ಸತ್'ಯೆಂಬ ಕಥನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪರಾಮರ್ಶಿಯಾಗುವ ಮಾತಂತೂ) ವೃಕ್ಷದ ಹಾಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಹೇಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಅನೇಕತ್ವವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಭೂತ [೨]ಸಾದೃಶ್ಯದರ್ಶಕ ವೃಕ್ಷತ್ವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಏಕತ್ವವು [೩]ತಿರೋಹಿತಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಬಹಳಷ್ಟು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಅನೇಕತ್ವವನ್ನು , ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸಾದೃಶ್ಯದರ್ಶಕ 'ಸತ್' ತನದಿಂದ ('ಸತ್' ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ, ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ 'ಇದೆ' ತನದಿಂದ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಏಕತ್ವವು ತಿರೋಹಿತಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಆ ವೃಕ್ಷಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸಾದೃಶ್ಯದರ್ಶಕ ವೃಕ್ಷತ್ವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಏಕತ್ವದಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ (ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ) ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಅನೇಕತ್ವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಿರುತ್ತದೆ (ಸ್ಥಿರವಿರುತ್ತದೆ ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ); ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸಾದೃಶ್ಯದರ್ಶಕ 'ಸತ್' ತನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಏಕತ್ವದಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾದರೂ ಕೂಡ (ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ) ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಅನೇಕತ್ವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಿರುತ್ತದೆ.

---

೧ ಪರಾಮರ್ಶ = ಸ್ಪರ್ಶ ; ವಿಚಾರ ; ಲಕ್ಷ್ಯ ; ಸ್ಮರಣ.

೨ ಸಾದೃಶ್ಯ = ಸಮಾನತೆ. ೩ ತಿರೋಹಿತ = ತಿರೋಭೂತ ; ಆಚ್ಛಾದಿತ ; ಅದೃಶ್ಯ.

ಅಥ ದ್ರವ್ಯೈರ್ದ್ರವ್ಯಾಂತರಸ್ಯಾರಂಭಂ ದ್ರವ್ಯಾದರ್ಥಾಂತರತ್ವಂ ಚ ಸತ್ತಾಯಾಃ ಪ್ರತಿಹಂತಿ -

ದವ್ವಂ ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂ ಸದಿತಿ ಜಿಣಾ ತಚ್ಚದೋ ಸಮಕ್ಖಾದಾ ।
ಸಿದ್ಧಂ ತಧ ಆಗಮದೋ ಣೇಚ್ಛದಿ ಜೋ ಸೋ ಹಿ ಪರಸಮಓ ॥೯೮॥

ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ ಸದಿತಿ ಜಿನಾಸ್ತತ್ತ್ವತಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತವಂತಃ ।
ಸಿದ್ಧಂ ತಥಾ ಆಗಮತೋ ನೇಚ್ಛತಿ ಯಃ ಸ ಹಿ ಪರಸಮಯಃ ॥೯೮॥

ನ ಖಲು ದ್ರವ್ಯೈರ್ದ್ರವ್ಯಾಂತರಾಣಾಮಾರಂಭಃ, ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ । ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧತ್ವಂ ತುತೇಷಾಮನಾದಿನಿಧನತ್ವಾತ್ । ಅನಾದಿನಿಧನಂ ಹಿ ನ ಸಾಧನಾಂತರಮಪೇಕ್ಷತೇ । ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಃ

[ಬಹಳಷ್ಟು (ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನೇಕ) ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ (ಎಂದರೆ ಮಾವು, ಅಶೋಕ ಮೊದಲಾದ) ವೃಕ್ಷಗಳ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವವು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕತ್ವವಿದೆ, ಆದರೆ ವೃಕ್ಷತ್ವವು ಅದು ಎಲ್ಲ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಎಲ್ಲ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ನಿದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ, ಅದರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತ್ವವಿದೆ. ಯಾವಾಗ ಈ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಅನೇಕತ್ವವು ಗೌಣವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಬಹಳಷ್ಟು (ಅನಂತ) ಮತ್ತು ಅನೇಕ (ಆರು) ಪ್ರಕಾರದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವವು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕತ್ವವಿದೆ, ಆದರೆ ಸತ್‌ತನವು (ಅಸ್ತಿತ್ವತೆ, 'ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಭಾವವು) ಅದು ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ ಅದರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತ್ವವಿದೆ. ಯಾವಾಗ ಈ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಅನೇಕತ್ವವು ಗೌಣವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸತ್‌ತನವನ್ನು ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಏಕತ್ವದ ಮುಖ್ಯತೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅನೇಕತ್ವವು ಗೌಣವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ, ಆದರೂ ಅದು (ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವ ಸಂಬಂಧದ) ಅನೇಕತ್ವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.]

(ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಾದೃಶ್ಯ-ಅಸ್ತಿತ್ವದ ನಿರೂಪಣೆಯಾಯಿತು.)

ಈಗ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ದ್ರವ್ಯಾಂತರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಸತ್ತಾದ [1]ಅರ್ಥಾಂತರತ್ವವಾಗುವುದರ ಖಂಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇನು ಪೃಥಕ್ ಪದಾರ್ಥವಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,)-

---

ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಮೇಣ್ 'ಸತ್' ಇದೆಯೆಂದು ತತ್ತ್ವತಃ ಶ್ರೀಜಿನಪೇಳ್ದರು ।
ದಿವ್ಯಾಗಮದಿಂದದು ಸಿದ್ಧವಿದೆ, ಇದನಂಬದವ ಪರಸಮಯನಿಹನು ॥೯೮॥

---

೧ ಅರ್ಥಾಂತರತ್ವ = ಅನ್ಯಪದಾರ್ಥತನ.

ಸ್ವಭಾವಮೇವ ಮೂಲಸಾಧನಮುಪಾದಾಯ ಸ್ವಯಮೇವ ಸಿದ್ಧಸಿದ್ಧಿಮದ್ಭೂತಂ ವರ್ತತೇ । ಯತ್ತು ದ್ರವ್ಯೈರಾರಭ್ಯತೇ ನ ತದ್ದ್ರವ್ಯಾಂತರಂ ಕಾದಾಚಿತ್ಕತ್ವಾತ್ ಸ ಪರ್ಯಾಯಃ । ದ್ವ್ಯಣುಕಾದಿವನ್ಮನುಷ್ಯಾದಿವಚ್ಚ । ದ್ರವ್ಯಂ ಪುನರನವಧಿ ತ್ರಿಸಮಯಾವಸ್ಥಾಯಿ ನ ತಥಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಅಥೈವಂ ಯಥಾ ಸಿದ್ಧಂ ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ದ್ರವ್ಯಂ ತಥಾ ಸದಿತ್ಯಪಿ ತತ್ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ಸಿದ್ಧಮಿತ್ಯವಧಾರ್ಯತಾಮ್ । ಸತ್ತಾತ್ಮನಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಭಾವೇನ ನಿಷ್ಪನ್ನನಿಷ್ಪತ್ತಿಮದ್ಭಾವಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ । ನ ಚ ದ್ರವ್ಯಾದರ್ಥಾಂತರಭೂತಾ ಸತ್ತೋಪಪತ್ತಿಮಭಿಪ್ರಪದ್ಯತೇ, ಯತಸ್ತತ್ಸಮವಾಯಾತ್ತತ್ಸದಿತಿ ಸ್ಯಾತ್ । ಸತಃ ಸತ್ತಾಯಾಶ್ಚ ನ ತಾವದ್ಯುತಸಿದ್ಧತ್ವೇನಾರ್ಥಾಂತರತ್ವಂ, ತಯೋರ್ದಂಡದಂಡಿವದ್ಯುತಸಿದ್ಧಸ್ಯಾದರ್ಶನಾತ್ ಅಯುತಸಿದ್ಧತ್ವೇನಾಪಿ ನ ತದುಪಪದ್ಯತೇ । ಇಹೇದಮಿತಿಪ್ರತೀತೇರುತ್ಪದ್ಯತ ಇತಿ ಚೇತ್ ಕಿಂನಿಬಂಧನಾ ಹೀಹೇದಮಿತಿ ಪ್ರತೀತಿಃ । ಭೇದನಿಬಂಧನೇತಿ ಚೇತ್ ಕೋ ನಾಮ ಭೇದಃ । ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅತಾದ್ಭಾವಿಕೋ ವಾ । ನ ತಾವತ್ಪ್ರಾದೇಶಿಕಃ, ಪೂರ್ವಮೇವ

ಗಾಥೆ - ೯೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ದವ್ವಂ] ದ್ರವ್ಯವು **[ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂ]** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು **[ಸದಿತಿ]** (ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ) 'ಸತ್' ಇದೆಯೆಂದು **[ಜಿಣಾ]** ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರು **[ತಚ್ಚದೋ]** ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ **[ಸಮಕ್ಖಾದಾ]** ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ; **[ತಧ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ಆಗಮದೋ]** ಆಗಮದಿಂದ **[ಸಿದ್ಧಂ]** ಸಿದ್ಧವಿದೆ ; **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಣೇಚ್ಛದಿ]** ಇದನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಹಿ]** ನಿಜವಾಗಿ **[ಪರಸಮಓ]** ಪರಸಮಯನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ನಿಜವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ದ್ರವ್ಯಾಂತರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಿವೆ. (ಅವುಗಳ) ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧತೆಯಂತೂ ಅವುಗಳ [೧]ಅನಾದಿನಿಧನತೆಯಿಂದಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅನಾದಿನಿಧನವು ಸಾಧನಾಂತರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕದಂಥ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ-ಯಾವುದು ಮೂಲಸಾಧನವಿದೆ ಅದನ್ನು-ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಂತೂ ದ್ರವ್ಯಾಂತರವಲ್ಲ, [೨]ಕಾದಾಚಿತ್ಕತನದ ಕಾರಣ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ; ಹೇಗೆಂದರೆ - ದ್ವಿ - ಅಣುಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ. ದ್ರವ್ಯವಂತೂ ಅನವಧಿ (ಮರ್ಯಾದೆಯಿಲ್ಲದ) ತ್ರಿಸಮಯ - ಅವಸ್ಥಾಯಿ (ತ್ರಿಕಾಲಸ್ಥಾಯಿ) ಇರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಈ ರೀತಿ ದ್ರವ್ಯವು ಹೇಗೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಿದೆ ಹಾಗೆ '(ಅದು) ಸತ್ ಇದೆ'ಯೆಂದೂ ಅದರ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಿದೆಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಲಿ ; ಏಕೆಂದರೆ ಸತ್ತಾತ್ಮಕದಂಥ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. (ದ್ರವ್ಯದ 'ಸತ್ ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಭಾವವು ದ್ರವ್ಯದ ಸತ್ತಾಸ್ವರೂಪಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ.)

ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಥಾಂತರಭೂತ ಸತ್ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ , ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ). ಯಾವುದರದೇ ಸಮವಾಯದಿಂದ ಅದು (ದ್ರವ್ಯವು) 'ಸತ್' ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಈ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,)

---

೧ ಅನಾದಿನಿಧನ = ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತರಹಿತ. (ಯಾವುದು ಅನಾದಿ ಅನಂತವಿದೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅನ್ಯ ಸಾಧನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.) ೨ ಕಾದಾಚಿತ್ಕ = ಕದಾಚಿತ್ - ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಮಯ ಇರುವಂಥ ; ಅನಿತ್ಯ.

ಯುತಸಿದ್ಧತ್ವಸ್ಯಾಪಸಾರಣಾತ್ । ಅತಾದ್ಭಾವಿಕಶ್ಚೇತ್ ಉಪಪನ್ನ ಏವ ಯದ್ದ್ರವ್ಯಂ ತನ್ನ ಗುಣ ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ಅಯಂ ತು ನ ಖಲ್ವೇಕಾಂತೇನೇಹೇದಮಿತಿಪ್ರತೀತೇರ್ನಿಬಂಧನಂ, ಸ್ವಯಮೇವೋನ್ಮಗ್ನನಿಮಗ್ನತ್ವಾತ್ । ತಥಾಹಿ-ಯದೈವ ಪರ್ಯಾಯೇಣಾರ್ಪ್ಯತೇ ದ್ರವ್ಯಂ ತದೈವ ಗುಣವದಿದಂ ದ್ರವ್ಯಮಯಮಸ್ಯ ಗುಣಃ, ಶುಭ್ರಮಿದಮುತ್ತರೀಯಮಯಮಸ್ಯ ಶುಭ್ರೋ ಗುಣ ಇತ್ಯಾದಿವದತಾದ್ಭಾವಿಕೋಭೇದ ಉನ್ಮಜ್ಜತಿ । ಯದಾ ತು ದ್ರವ್ಯೇಣಾರ್ಪ್ಯತೇ ದ್ರವ್ಯಂ ತದಾಸ್ತಮಿತಸಮಸ್ತಗುಣವಾಸನೋನ್ಮೇಷಸ್ಯ ತಥಾವಿಧಂ ದ್ರವ್ಯಮೇವ ಶುಭ್ರಮುತ್ತರೀಯಮಿತ್ಯಾದಿವತ್ಪ್ರಪಶ್ಯತಃ ಸಮೂಲ ಏವಾತಾದ್ಭಾವಿಕೋ ಭೇದೋ ನಿಮಜ್ಜತಿ । ಏವಂ ಹಿ ಭೇದೇ ನಿಮಜ್ಜತಿ ತತ್ಪ್ರತ್ಯಯಾ ಪ್ರತೀತಿರ್ನಿಮಜ್ಜತಿ । ತಸ್ಯಾಂ ನಿಮಜ್ಜತ್ಯಾಮಯುತಸಿದ್ಧತ್ವೋತ್ಥಮರ್ಥಾಂತರತ್ವಂ ನಿಮಜ್ಜತಿ । ತತಃ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ದ್ರವ್ಯಮೇವೈಕಂ ಭೂತ್ವಾವತಿಷ್ಠತೇ । ಯದಾ ತು ಭೇದ ಉನ್ಮಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಿನ್ನುನ್ಮಜ್ಜತಿ ತತ್ಪ್ರತ್ಯಯಾ ಪ್ರತೀತಿರುನ್ಮಜ್ಜತಿ । ತಸ್ಯಾಮುನ್ಮಜ್ಜತ್ಯಾಮಯುತಸಿದ್ಧತ್ವೋತ್ಥಮರ್ಥಾಂತರತ್ವಮುನ್ಮಜ್ಜತಿ । ತದಾಪಿ ತತ್ಪರ್ಯಾಯತ್ವೇ-ನ್ಯೋನ್ಮಜ್ಜಜ್ಜಲರಾಶೇರ್ಜಲಕಲ್ಲೋಲ ಇವ ದ್ರವ್ಯಾನ್ನ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಏವಂ ಸತಿ ಸ್ವಯಮೇವ ಸದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ । ಯಸ್ತ್ವೇವಂ ನೇಚ್ಛತಿ ಸ ಖಲು ಪರಸಮಯ ಏವ ದೃಷ್ಟವ್ಯಃ ।

ಮೊದಲಂತೂ [೧]ಸತ್‌ದಿಂದ [೨]ಸತ್ತಾದ [೩]ಯುತಸಿದ್ಧತೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಅರ್ಥಾಂತರತ್ವವಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ದಂಡ ಮತ್ತು ದಂಡಿಯ ಹಾಗೆ ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯುತಸಿದ್ಧತೆಯು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. (ಬೇರೆ) ಅಯುತಸಿದ್ಧತೆಯಿಂದಲೂ ಅದು (ಅರ್ಥಾಂತರತ್ವವು) ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ಇದರಲ್ಲಿ ಇದು ಇದೆ (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಾ ಇದೆ)' ಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಹೋದರೆ (ಹೀಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ-) 'ಇದರಲ್ಲಿ ಇದು ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯು ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯ (ಕಾರಣ)ದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಭೇದದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ತಾದಲ್ಲಿ ಭೇದವಾಗುವ ಕಾರಣ) ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಯಾವ ಭೇದವಿದೆ ? ಪ್ರಾದೇಶಿಕವೋ ಅಥವಾ ಅತಾದ್ಭಾವಿಕವೋ ? [೪]ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಂತೂ ಇಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಯುತಸಿದ್ಧತ್ವವನ್ನು ಮೊದಲೇ ರದ್ದು ಮಾಡಿದೆ, ಇನ್ನು [೫]ಅತಾದ್ಭಾವಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಉಪಪನ್ನವೇ (ಒಳ್ಳೆಯದೇ) ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ 'ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಅದು ಗುಣವಿಲ್ಲ'ವೆಂದು (ಶಾಸ್ತ್ರದ) ವಚನವಿದೆ. ಆದರೆ (ಇಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕು.) ಈ ಅತಾದ್ಭಾವಿಕ ಭೇದವು 'ಏಕಾಂತದಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಇದು ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯ ಆಶ್ರಯ (ಕಾರಣ)ವಿಲ್ಲ ,

---

೧ ಸತ್ = ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವು. ೨ ಸತ್ತಾ = ಅಸ್ತಿತ್ವ (ಗುಣ). ೩ ಯುತಸಿದ್ಧ = ಬೆರೆತು ಸಿದ್ಧವಾದ; ಸಮವಾಯದಿಂದ - ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ. [ಹೇಗೆ ಕೋಲು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕೋಲಿನ ಯೋಗದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು 'ಕೋಲುಳ್ಳವ'ನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಭಿನ್ನವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸತ್ತಾದ ಯೋಗದಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ('ಸತ್') 'ಸತ್ತಾವುಳ್ಳ'ದ್ದಾಗಿದೆಯೆಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ. ಕೋಲು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ಹಾಗೆ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ 'ಕೋಲು' ಮತ್ತು 'ಕೋಲುಳ್ಳವ'ನ ಹಾಗೆ 'ಸತ್ತಾ' ಮತ್ತು 'ಸತ್'ದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯುತಸಿದ್ಧತೆಯಿಲ್ಲ.]

೪ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ತಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶ ಭೇದವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರದೇಶ ಭೇದವಿದ್ದರೆ ಯುತಸಿದ್ಧತ್ವ ಬರುವುದು, ಅದನ್ನು ಮೊದಲೇ ರದ್ದು ಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ೫ ದ್ರವ್ಯವು ಅದು ಗುಣವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗುಣವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇಂಥದ್ರವ್ಯ-ಗುಣದ ಭೇದವನ್ನು (ಗುಣ-ಗುಣಿಯ ಭೇದವನ್ನು) ಅತಾದ್ಭಾವಿಕ (ತದ್ರೂಪವಾಗದರೂಪ) ಭೇದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ತಾದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಭೇದ ಹೇಳಹೋದರೆ ಅದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ.

ಅಥೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವೇಽಪಿ ಸದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತೀತಿ ವಿಭಾವಯತಿ -

ಸದವಟ್ಠಿದಂ ಸಹಾವೇ ದವ್ವಂ ದವ್ವಸ್ಸ ಜೋ ಹಿ ಪರಿಣಾಮೋ ।
ಅತ್ಥೇಸು ಸೋ ಸಹಾವೋ ಠಿದಿಸಂಭವಣಾಸಸಂಬದ್ಧೋ ॥೯೯॥

ಸದವಸ್ಥಿತಂ ಸ್ವಭಾವೇ ದ್ರವ್ಯಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಯೋ ಹಿ ಪರಿಣಾಮಃ ।
ಅರ್ಥೇಷು ಸ ಸ್ವಭಾವಃ ಸ್ಥಿತಿಸಂಭವನಾಶಸಂಬದ್ಧಃ ॥೯೯॥

ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಅತಾದ್ಭಾವಿಕ ಭೇದವು) ತಾನಾಗಿಯೇ [1]ಉನ್ಮಗ್ನ ಮತ್ತು [2]ನಿಮಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-ಯಾವಾಗ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪರ್ಯಾಯವು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು (ಎಂದರೆ ಯಾವಾಗ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ತಲುಪುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯದಿಂದ ನೋಡಲಾಗುವುದು) ಆಗಲೇ 'ಇದು ಧವಲ ವಸ್ತ್ರವಿದೆ, ಈ ಧವಲತೆಯು ಇದರ ಗುಣವಿದೆ' ಇತ್ಯಾದಿಯ ಹಾಗೆ 'ಇದು ಗುಣವುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ಇದು ಇದರ ಗುಣವಿದೆ' ಹೀಗೆ ಅತಾದ್ಭಾವಿಕ ಭೇದವು ಉನ್ಮಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ದ್ರವ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ-ತಲುಪುತ್ತದೆಯೆಂದು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದಿಂದ ನೋಡಲಾಗುವುದು) ಆಗ ಅದರ ಎಲ್ಲ [3]ಗುಣವಾಸನೆಯ ಉನ್ಮೇಷವು ಅಸ್ತವಾಗಿ ಹೋದಂಥ ಆ ಜೀವನಿಗೆ-'ಧವಲ ವಸ್ತ್ರವೇ ಇದೆ' ಇತ್ಯಾದಿಯ ಹಾಗೆ-'ದ್ರವ್ಯವೇ ಹೀಗಿದೆ'ಯೆಂದು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅತಾದ್ಭಾವಿಕದ ಭೇದವು ಸಮೂಲವಾಗಿಯೇ ನಿಮಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಭೇದದ ನಿಮಗ್ನತೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ (ಕಾರಣದಿಂದ) ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತೀತಿಯು ನಿಮಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ನಿಮಗ್ನತೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಅಯುತಸಿದ್ಧತ್ವಜನ್ಯ ಅರ್ಥಾಂತರತೆಯು ನಿಮಗ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವೇ ಆಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಭೇದವು ಉನ್ಮಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದು ಉನ್ಮಗ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಆಶ್ರಯ (ಕಾರಣ)ದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತೀತಿಯು ಉನ್ಮಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದು (ಪ್ರತೀತಿಯು) ಉನ್ಮಗ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಅಯುತಸಿದ್ಧತ್ವಜನ್ಯ ಅರ್ಥಾಂತರತೆಯು ಉನ್ಮಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಆಗಲೂ (ಅದು) ದ್ರವ್ಯದ ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಉನ್ಮಗ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ- ಜಲತರಂಗಗಳು ಜಲರಾಶಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಅಲೆಗಳು ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲ.) ಹಾಗೆ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗಾಗುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸತ್ ಇದೆ. (ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು) ಯಾವನು ಹೀಗೆ ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅವನನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ 'ಪರಸಮಯ'ನೆಂದೇ (ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯೆಂದೇ) ಮನ್ನಿಸುವುದು.

ಈಗ ಉತ್ಪದ ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದರೂ ದ್ರವ್ಯವು 'ಸತ್' ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ದ್ರವ್ಯ ಸ್ವಭಾವದಲಿ ಅವಸ್ಥಿತವಿರುವುದರಿಂದ 'ಸತ್' ಸರ್ವದ್ರವ್ಯವಿವೆ ।
ಧ್ರೌವ್ಯ-ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಸಹಿತ ಪರಿಣಾಮವಿದೆಯದು ದ್ರವ್ಯ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ॥೯೯॥

---

೧ ಉನ್ಮಗ್ನವಾಗುವುದು = ಮೇಲೆ ಬರುವುದು ; ತೇಲಿ ಬರುವುದು ; ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು. (ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದು)

೨ ನಿಮಗ್ನವಾಗುವುದು = ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುವುದು (ಗೌಣವಾಗುವುದು.)

೩ ಗುಣವಾಸನೆಯ ಉನ್ಮೇಷ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಟತೆ ; ಗುಣಭೇದವಾಗುವ ರೂಪ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ (ಅಭಿಪ್ರಾಯದ) ಅಂಕುರ.

ಇಹ ಹಿ ಸ್ವಭಾವೇ ನಿತ್ಯಮವತಿಷ್ಠಮಾನತ್ವಾತ್ಸದಿತಿ ದ್ರವ್ಯಮ್ । ಸ್ವಭಾವಸ್ತು ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಧ್ರೌವ್ಯೋತ್ಪಾದೋಚ್ಛೇದೈಕ್ಯಾತ್ಮಕಪರಿಣಾಮಃ । ಯಥೈವ ಹಿ ದ್ರವ್ಯವಾಸ್ತುನಃ ಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನೈಕಸ್ಯಾಪಿ ವಿಷ್ಕಂಭಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಿವರ್ತಿನಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಾಃ ಪ್ರದೇಶಾಃ, ತಥೈವ ಹಿ ದ್ರವ್ಯವೃತ್ತೇಃಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನೈಕಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರವಾಹಕ್ರಮ-ಪ್ರವೃತ್ತಿವರ್ತಿನಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಾಃ ಪರಿಣಾಮಾಃ । ಯಥಾ ಚ ಪ್ರದೇಶಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರವ್ಯತಿರೇಕನಿಬಂಧನೋ ವಿಷ್ಕಂಭಕ್ರಮಃ, ತಥಾ ಪರಿಣಾಮಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರವ್ಯತಿರೇಕನಿಬಂಧನಃ ಪ್ರವಾಹಕ್ರಮಃ । ಯಥೈವ ಚ ತೇ ಪ್ರದೇಶಾಃ ಸ್ವಸ್ಥಾನೇ ಸ್ವರೂಪಪೂರ್ವರೂಪಾಭ್ಯಾಮುತ್ಪನ್ನೋಚ್ಛನ್ನತ್ವಾತ್ಸರ್ವತ್ರಪರಸ್ಪರಾನುಸ್ಯೂತಿಸೂತ್ರಿತೈಕವಾಸ್ತುತಯಾನುತ್ಪನ್ನ-ಪ್ರಲೀನತ್ವಾಚ್ಚಸಂಭೂತಿಸಂಹಾರಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಮಾತ್ಮಾನಂ ಧಾರಂಯತಿ, ತಥೈವ ತೇ ಪರಿಣಾಮಾಃ ಸ್ವಾವಸರೇ ಸ್ವರೂಪಪೂರ್ವರೂಪಾಭ್ಯಾಮುತ್ಪನ್ನೋಚ್ಛನ್ನತ್ವಾತ್ಸರ್ವತ್ರ ಪರಸ್ಪರಾನುಸ್ಯೂತಿಸೂತ್ರಿತೈಕಪ್ರವಾಹತಯಾನುತ್ಪನ್ನ-

ಗಾಥೆ - ೯೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಹಾವೇ]** ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ **[ಅವಟ್ಠಿದಂ]** ಅವಸ್ಥಿತ (ಇರುವುದರಿಂದ) **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು **[ಸತ್]** 'ಸತ್' ಇದೆ ; **[ದವ್ವಸ್ಸ]** ದ್ರವ್ಯದ **[ಜೋ ಹಿ]** ಯಾವ **[ಠಿದಿಸಂಭವಣಾಸಸಂಬದ್ಧೋ]** ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಸಹಿತವಾದ **[ಪರಿಣಾಮೋ]** ಪರಿಣಾಮವಿದೆ **[ಸೋ]** ಅದು **[ಅತ್ಥೇಸುಸಹಾವೋ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ) ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಅವಸ್ಥಿತವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು 'ಸತ್' ಇದೆ. ಸ್ವಭಾವವು ದ್ರವ್ಯದ ಧ್ರೌವ್ಯ-ಉತ್ಪಾದ-ವಿನಾಶದ ಏಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ.

ಹೀಗೆ [೧]ದ್ರವ್ಯದ ವಾಸ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯ ಮುಖಾಂತರ (ಅಖಂಡತೆಯ ಮುಖಾಂತರ) ಏಕವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ವಿಸ್ತಾರ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಅದರ ಯಾವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಂಶಗಳಿವೆ ಅವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದ [೨]ವೃತ್ತಿ ಸಮಗ್ರತೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಏಕವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಪ್ರವಾಹ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಅದರ ಯಾವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಂಶಗಳಿವೆ ಅವು ಪರಿಣಾಮಗಳಿವೆ. ಹೇಗೆ ವಿಸ್ತಾರ ಕ್ರಮದ ಕಾರಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯತಿರೇಕವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರವಾಹ ಕ್ರಮದ ಕಾರಣ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪರಸ್ಪರ [೩]ವ್ಯತಿರೇಕವಿದೆ.

ಹೇಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿನಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಪರಸ್ಪರ [೪]ಅನುಸ್ಯೂತಿಯಿಂದ ರಚಿತ ಏಕವಾಸ್ತುತ್ವದ ಮುಖಾಂತರ ಅನುತ್ಪನ್ನ-ಅವಿನಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ-ಸಂಹಾರ-ಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕವಿವೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತಮ್ಮ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ-ರೂಪದಿಂದ ವಿನಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ

೧ ದ್ರವ್ಯದವಾಸ್ತು = ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವ-ವಿಸ್ತಾರ ; ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವ-ಕ್ಷೇತ್ರ ; ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವ-ಆಕಾರ ; ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವ-ಪಕ್ಷ (ವಾಸ್ತು = ಮನೆ, ನಿವಾಸಸ್ಥಾನ, ಆಶ್ರಯ, ಭೂಮಿ.) ೨ ವೃತ್ತಿ = ವರ್ತಿಸುವುದು ಅದು ; ಆಗುವುದು ಅದು ; ಅಸ್ತಿತ್ವ.

೩ ವ್ಯತಿರೇಕ = ಭೇದ ; (ಒಂದರದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ) ಅಭಾವ ; (ಒಂದು ಪರಿಣಾಮವು ಇನ್ನೊಂದು ಪರಿಣಾಮ ರೂಪವಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಿದೆ.) ೪ ಅನುಸ್ಯೂತಿ = ಅನ್ವಯಪೂರ್ವಕ ಸೇರಿಕೆ (ಎಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಅನ್ವಯಪೂರ್ವಕ (ಸಾದೃಶ್ಯ ಸಹಿತ) ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಏಕಪ್ರವಾಹರೂಪದಿಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಉತ್ಪನ್ನ ಅಥವಾ ವಿನಷ್ಟವಿಲ್ಲ.)

ಪ್ರಲೀನತ್ವಾಚ್ಚ ಸಂಭೂತಿಸಂಹಾರಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಮಾತ್ಮಾನಂ ಧಾರಯಂತಿ । ಯಥೈವ ಚ ಯ ಏವ ಹಿ ಪೂರ್ವಪ್ರದೇಶೋಚ್ಛೇದನಾತ್ಮಕೋ ವಾಸ್ತುಸೀಮಾಂತಃ, ಸ ಏವ ಹಿ ತದುತ್ತರೋತ್ಪಾದಾತ್ಮಕಃ, ಸ ಏವ ಚ ಪರಸ್ಪರಾನುಸ್ಯೂತಿಸೂತ್ರಿತೈಕವಾ ಸ್ತುತಯಾತದುಭಯಾತ್ಮಕ ಇತಿ । ತಥೈವ ಯ ಏವ ಹಿ ಪೂರ್ವಪರಿಣಾಮೋಚ್ಛೇದಾತ್ಮಕಃ ಪ್ರವಾಹಸೀಮಾಂತಃ, ಸ ಏವ ಹಿ ತದುತ್ತರೋತ್ಪಾದಾತ್ಮಕಃ, ಸ ಏವ ಚ ಪರಸ್ಪರಾನುಸ್ಯೂತಿಸೂತ್ರಿತೈಕಪ್ರವಾಹತಯಾತದುಭಯಾತ್ಮಕ ಇತಿ । ಏವಮಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣಾಯಾಂ ಪರಿಣಾಮಪದ್ಧತೌ ದುರ್ಲಲಿತಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಾನತಿಕ್ರಮಾತ್ತ್ರಿಲಕ್ಷಣಮೇವ ಸತ್ತ್ವಮನುಮೋದನೀಯಮ್; ಮುಕ್ತಾಫಲದಾಮವತ್ । ಯಥೈವ ಹಿ ಪರಿಗೃಹೀತದ್ರಾಘಿಮ್ನಿ ಪ್ರಲಂಬಮಾನೇ ಮುಕ್ತಾಫಲದಾಮನಿ ಸಮಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ಸ್ವಧಾಮಸೂಚ್ಚಕಾಸತ್ಸು ಮುಕ್ತಾಫಲೇಷೂತ್ತರೋತ್ತರೇಷು ಧಾಮಸೂತ್ತರೋತ್ತರಮುಕ್ತಾಫಲಾನಾಮುದಯನಾತ್ಪೂರ್ವ ಪೂರ್ವ ಮುಕ್ತಾಫಲಾನಾಮನುದಯನಾತ್ ಸರ್ವತ್ರಾಪಿ ಪರಸ್ಪರಾನುಸ್ಯೂತಿಸೂತ್ರಕಸ್ಯ ಸೂತ್ರಕಸ್ಯಾವಸ್ಥಾನಾತ್ತ್ರೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಮವತರತಿ, ತಥೈವ ಹಿ ಪರಿಗೃಹೀತನಿತ್ಯವೃತ್ತಿನಿವರ್ತಮಾನೇ ದ್ರವ್ಯೇ ಸಮಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ಸ್ವಾವಸರೇಷೂಚ್ಚಕಾಸತ್ಸು ಪರಿಣಾಮೇಷೂತ್ತರೋತ್ತರೇಷ್ವವಸರೇಷೂತ್ತರೋತ್ತರಪರಿಣಾಮಾನಾ-ಮುದಯನಾತ್ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಪರಿಣಾಮಾನಾಮನುದಯನಾತ್ ಸರ್ವತ್ರಾಪಿ ಪರಸ್ಪರಾನುಸ್ಯೂತಿಸೂತ್ರಕಸ್ಯ ಪ್ರವಾಹಸ್ಯಾವಸ್ಥಾನಾತ್ತ್ರೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಮವತರತಿ –

ಪರಸ್ಪರ ಅನುಸ್ಯೂತಿಯಿಂದ ರಚಿತ ಏಕಪ್ರವಾಹತೆಯಿಂದ ಅನುತ್ಪನ್ನ-ಅವಿನಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ-ಸಂಹಾರ-ಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕವಿವೆ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ವಸ್ತುವಿನ ಯಾವ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ಅಂಶವು ಪೂರ್ವ ಪ್ರದೇಶದ ವಿನಾಶಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಅದೇ (ಅಂಶವು) ಅದರ ನಂತರದ ಪ್ರದೇಶದ ಉತ್ಪಾದಸ್ವರೂಪವಿದೆ, ಮತ್ತು ಅದೇ ಪರಸ್ಪರ ಅನುಸ್ಯೂತಿಯಿಂದ ರಚಿತ ಏಕ ವಸ್ತುತ್ವದ ಮುಖಾಂತರ ಅನುಭಯ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಸ್ವರೂಪವಿಲ್ಲ), ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರವಾಹದ ಯಾವ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ಅಂಶವು ಪೂರ್ವಪರಿಣಾಮದ ವಿನಾಶಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಅದೇ ಅದರ ನಂತರದ ಪರಿಣಾಮದ ಉತ್ಪಾದ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ, ಮತ್ತು ಅದೇ ಪರಸ್ಪರ ಅನುಸ್ಯೂತಿಯಿಂದ ರಚಿತ ಏಕಪ್ರವಾಹತೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಅನುಭಯ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣ ಪರಿಣಾಮ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ (ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವಭಾವದ [೧]ಅತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯ ಹಾಗೆ [೨]ಸತ್ತ್ವವನ್ನು [೩]ತ್ರಿಲಕ್ಷಣವೆಂದೇ [೪]ಅನುಮೋದಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಯಾವುದು (ಇಂತಿಷ್ಟು) ಉದ್ದಳತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಿದಂಥ ನೇತಾಡುತ್ತಿರುವ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಮುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದಿನ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದಿನ ಮುತ್ತುಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತು ಮೊದ-ಮೊದಲಿನ ಮುತ್ತುಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಕಡೆಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅನುಸ್ಯೂತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ದಾರವು ಅವಸ್ಥಿತವಿರುವುದರಿಂದ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣತ್ವವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದು [೫]ನಿತ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು

---

೧ ಅತಿಕ್ರಮ = ಉಲ್ಲಂಘನೆ ; ತ್ಯಾಗ. ೨ ಸತ್ತ್ವ = ಸತ್‌ತನ ; (ಅಭೇದ ನಯದಿಂದ) ದ್ರವ್ಯ. ೩ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣ = ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯ ಇವು ಮೂರು ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ; ತ್ರಿರೂಪ ; ತ್ರಯಾತ್ಮಕ. ೪ ಅನುಮೋದನ = ಆನಂದದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ೫ ನಿತ್ಯವೃತ್ತಿ = ನಿತ್ಯಸ್ಥಾಯಿತ್ವ ; ನಿತ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವ ; ಸದಾ ವರ್ತನೆ.

ಅಥೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಪರಸ್ಪರಾವಿನಾಭಾವಂ ದೃಢಯತಿ -

ಣ ಭವೋ ಭಂಗವಿಹೀಣೋ ಭಂಗೋ ವಾ ಣತ್ಥಿ ಸಂಭವವಿಹೀಣೋ ।
ಉಪ್ಪಾದೋ ವಿ ಯ ಭಂಗೋ ಣ ವಿಣಾ ಧೋವ್ವೇಣ ಅತ್ಥೇಣ ॥೧೦೦॥

ನ ಭವೋ ಭಂಗವಿಹೀನೋ ಭಂಗೋ ವಾ ನಾಸ್ತಿ ಸಂಭವವಿಹೀನಃ ।
ಉತ್ಪಾದೋಽಪಿ ಚ ಭಂಗೋ ನ ವಿನಾ ಧ್ರೌವ್ಯೇಣಾರ್ಥೇನ ॥೧೦೦॥

ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದಂತೆ ರಚಿಯಿಸಿದ (ಪರಿಣಮಿಸಿದ) ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತ(ಪ್ರಕಟ)ವಾಗುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತು ಮೊದ-ಮೊದಲಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಅನುಸ್ಯೂತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವಂಥ ಪ್ರವಾಹವು ಅವಸ್ಥಿತವಿರುವುದರಿಂದ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣತ್ವವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ 'ಸತ್' ಇದೆ. ಆ ಸ್ವಭಾವವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ. ಹೇಗೆ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರದ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕ ಅಂಶವು ಅದು ಪ್ರವಾಹವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರವಾಹದ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕ ಅಂಶವು ಅದು ಪರಿಣಾಮವಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರಿಣಾಮವು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಪೂರ್ವರೂಪದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಏಕ ಪ್ರವಾಹತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರಿಣಾಮವು ಉತ್ಪಾದ-ವಿನಾಶಗಳಿಲ್ಲದೆ ಏಕರೂಪ- ಧ್ರುವವಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಯಭೇದವಿಲ್ಲ, ಮೂರೂ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯಂತೆ ತಾನೇ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕವಿದೆ.

ಈಗ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯದ ಪರಸ್ಪರ [೧]ಅವಿನಾಭಾವವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೦೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಭವೋ]** ಉತ್ಪಾದವು **[ಭಂಗವಿಹೀಣೋ]** [೨]ಭಂಗವಿಲ್ಲದೆ **[ಣ]** ಆಗುವುದಿಲ್ಲ , **[ವಾ]** ಮತ್ತು **[ಭಂಗೋ]** ಭಂಗವು **[ಸಂಭವವಿಹೀಣೋ]** ಉತ್ಪಾದವಿಲ್ಲದೆ **[ಣತ್ಥಿ]** ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; **[ಉಪ್ಪಾದೋ]** ಉತ್ಪಾದ **[ವಿ ಯ]** ಅದರಂತೆ **[ಭಂಗೋ]** ಭಂಗವು **[ಧೋವ್ವೇಣ ಅತ್ಥೇಣ ವಿಣಾ]** ಧ್ರೌವ್ಯ ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ **[ಣ]** ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಉತ್ಪಾದ ಭಂಗರಹಿತವಿಲ್ಲ ಮತ್ತದರಂತೆ ಭಂಗ ಸಂಹಾರವಿಹೀಣವಿಲ್ಲ ।
ಉತ್ಪಾದಮೇಣ್ಭಂಗಗಳು ಧ್ರೌವ್ಯಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ ತಾನೆ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ ॥೧೦೦॥

---

೧ ಅವಿನಾಭಾವ = ಒಂದಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದರದು ಆಗದಿರುವುದು ಅದು ; ಒಂದು - ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂಥ ಭಾವವು, ೨ ಭಂಗ - ವ್ಯಯ ; ನಾಶ.

ನ ಖಲು ಸರ್ಗಃ ಸಂಹಾರಮಂತರೇಣ, ನ ಸಂಹಾರೋ ವಾ ಸರ್ಗಮಂತರೇಣ, ನ ಸೃಷ್ಟಿಸಂಹಾರೌ ಸ್ಥಿತಿಮಂತರೇಣ, ನ ಸ್ಥಿತಿಃ ಸರ್ವಸಂಹಾರಮಂತರೇಣ । ಯ ಏವ ಹಿ ಸರ್ಗಃ ಸ ಏವ ಸಂಹಾರಃ, ಯ ಏವ ಸಂಹಾರಃ ಸ ಏವ ಸರ್ಗಃ, ಯಾವೇವ ಸರ್ಗಸಂಹಾರೌ ಸೈವ ಸ್ಥಿತಿಃ, ಯೈವ ಸ್ಥಿತಿಸ್ತಾವೇವ ಸರ್ಗಸಂಹಾರಾವಿತಿ । ತಥಾಹಿ-ಯ ಏವ ಕುಂಭಸ್ಯ ಸರ್ಗಃ ಸ ಏವ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯ ಸಂಹಾರಃ, ಭಾವಸ್ಯ ಭಾವಾಂತರಾಭಾವಸ್ವಭಾವೇನಾವಭಾಸನಾತ್। ಯ ಏವ ಚ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯ ಸಂಹಾರಃ, ಸ ಏವ ಕುಂಭಸ್ಯ ಸರ್ಗಃ ಅಭಾವಸ್ಯಭಾವಾಂತರಭಾವಸ್ವಭಾವೇನಾವಭಾಸನಾತ್। ಯೌ ಚ ಕುಂಭಪಿಂಡಯೋಃ ಸರ್ಗಸಂಹಾರೌ ಸೈವಮೃತ್ತಿಕಾಯಾಃ ಸ್ಥಿತಿಃ, ವ್ಯತಿರೇಕಾಣಾಮನ್ವಯಾನತಿಕ್ರಮಣಾತ್ । ಯೈವ ಚ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾಃ ಸ್ಥಿತಿಸ್ತಾವೇವ ಕುಂಭಪಿಂಡಯೋಃ ಸರ್ಗಸಂಹಾರೌ, ವ್ಯತಿರೇಕಮುಖೇನೈವಾನ್ವಯಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನಾತ್ । ಯದಿ ಪುನರ್ನೇದಮೇವಮಿಷ್ಯೇತ ತಾದಾನ್ಯಃ, ಸರ್ಗೋಽನ್ಯಃ ಸಂಹಾರಃ ಅನ್ಯಾ ಸ್ಥಿತಿರಿತ್ಯಾಯಾತಿ। ತಥಾ ಸತಿ ಹಿ ಕೇವಲಂ ಸರ್ಗಂ ಮೃಗಯಮಾಣಸ್ಯ ಕುಂಭಸ್ಯೋತ್ಪಾದನಕಾರಣಾಭಾವಾದಭವನಿರೇವ ಭವೇತ್,

---

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ [೧]ಸರ್ಗವು [೨]ಸಂಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸಂಹಾರವು ಸರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; [೩]ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಂಹಾರವು [೪]ಸ್ಥಿತಿ (ಧ್ರೌವ್ಯ) ಇಲ್ಲದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ , ಸ್ಥಿತಿಯು ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಂಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾವುದು ಸರ್ಗವಿದೆ ಅದೇ ಸಂಹಾರವಿದೆ, ಯಾವುದು ಸಂಹಾರವಿದೆ ಅದೇ ಸರ್ಗವಿದೆ ; ಯಾವುದು ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಂಹಾರವಿದೆ ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಿದೆ ; ಯಾವುದು ಸ್ಥಿತಿಯಿದೆ ಅದೇ ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಂಹಾರವಿದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-ಯಾವುದು ಕುಂಭದ ಸರ್ಗವಿದೆ ಅದೇ [೫]ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡದ ಸಂಹಾರವಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವದ್ದು ಭಾವಾಂತರದ ಅಭಾವಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವಭಾಸನವಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಭಾವವು ಅನ್ಯಭಾವದ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಿದೆ-ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.) ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡದ ಸಂಹಾರವಿದೆ ಅದೇ ಕುಂಭದ ಸರ್ಗವಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅಭಾವದ್ದು ಭಾವಾಂತರದ ಭಾವಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವಭಾಸನವಿದೆ. (ಎಂದರೆ ನಾಶವು ಅನ್ಯಭಾವದ ಉತ್ಪಾದರೂಪ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಿದೆ.) ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಕುಂಭದ ಸರ್ಗ ಹಾಗೂ ಪಿಂಡದ ಸಂಹಾರವಿದೆ ಅದೇ ಮೃತ್ತಿಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ [೬]ವ್ಯತಿರೇಕವು ಅನ್ವಯದ ಅತಿಕ್ರಮಣ (ಉಲ್ಲಂಘನ) ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಮೃತ್ತಿಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಿದೆ ಅದೇ ಕುಂಭದ ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಪಿಂಡದ ಸಂಹಾರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳ ಮುಖಾಂತರವೇ [೭]ಅನ್ವಯವು ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗೆಯೇ (ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ) ಮನ್ನಿಸದಿದ್ದರೆ 'ಸರ್ಗವು ಅನ್ಯವಿದೆ, ಸಂಹಾರವು ಅನ್ಯವಿದೆ, ಸ್ಥಿತಿಯು ಅನ್ಯವಿದೆ'ಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. (ಎಂದರೆ ಮೂರೂ ಬೇರೆಯಿವೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುವುದು.) ಹೀಗಾದ ಮೇಲೆ (ಯಾವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ),-

ಕೇವಲ ಸರ್ಗ ಶೋಧಿಸುವ ಕುಂಭದ (ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಕೇವಲ ಉತ್ಪಾದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ

---

೧ ಸರ್ಗ = ಉತ್ಪಾದ ; ಉತ್ಪತ್ತಿ. ೨ ಸಂಹಾರ = ವ್ಯಯ ; ನಾಶ.

೩ ಸೃಷ್ಟಿ = ಉತ್ಪತ್ತಿ. ೪ ಸ್ಥಿತಿ = ಸ್ಥಿರವಿರುವುದು ; ಧ್ರುವವಿರುವುದು ; ಧ್ರೌವ್ಯ. ೫ ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡ ಮಣ್ಣಿನ ಉಂಡೆ. ೬ ವ್ಯತಿರೇಕ = ಭೇದ ; ಒಂದರದು ಇನ್ನೊಂದರ ರೂಪವಾಗದಿರುವುದು ಅದು ; 'ಇದು ಅದು ಅಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಜ್ಞಾನದ ನಿಮಿತ್ತಭೂತ ಭಿನ್ನರೂಪತ್ವ. ೭ ಅನ್ವಯ = ಏಕರೂಪತೆ ; ಸಾದೃಶ್ಯತೆ 'ಇದು ಅದೇ ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಏಕರೂಪತ್ವ.

ಅಸದುತ್ಪಾದ ಏವ ವಾ । ತತ್ರಕುಂಭಸ್ಯಾಭವನೌ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಭಾವಾನಾಮಭವನಿರೇವ ಭವೇತ್ । ಅಸದುತ್ಪಾದೇ ವಾ ವ್ಯೋಮಪ್ರಸವಾದೀನಾಮಪ್ಯುತ್ಪಾದಃ ಸ್ಯಾತ್ । ತಥಾ ಕೇವಲಂ ಸಂಹಾರಮಾರಭಮಾಣಸ್ಯ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯ ಸಂಹಾರಕಾರಣಾಭಾವಾದಸಂಹರಣಿರೇವ ಭವೇತ್, ಸದುಚ್ಛೇದ ಏವ ವಾ । ತತ್ರ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯಾಸಂಹರಣೌ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಭಾವಾನಾಮಸಂಹರಣಿರೇವ ಭವೇತ್ । ಸದುಚ್ಛೇದೇ ವಾ ಸಂವಿದಾದೀನಾಮಪ್ಯುಚ್ಛೇದಃ ಸ್ಯಾತ್। ತಥಾ ಕೇವಲಾಂ ಸ್ಥಿತಿಮುಪಗಚ್ಛಂತ್ಯಾ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕಾಕ್ರಾಂತಸ್ಥಿತ್ಯನ್ವಯಾಭಾವಾದಸ್ಥಾನಿರೇವ ಭವೇತ್, ಕ್ಷಣಿಕನಿತ್ಯತ್ವಮೇವ ವಾ । ತತ್ರ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾ ಅಸ್ಥಾನೌ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಭಾವಾನಾಮಸ್ಥಾನಿರೇವ ಭವೇತ್ । ಕ್ಷಣಿಕನಿತ್ಯತ್ವೇ ವಾ ಚಿತ್ತಕ್ಷಣಾನಾಮಪಿ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ । ತತ ಉತ್ತರೋತ್ತರವ್ಯತಿರೇಕಾಣಾಂ ಸರ್ಗೇಣ ಪೂರ್ವ-ಪೂರ್ವವ್ಯತಿರೇಕಾಣಾಂ ಸಂಹಾರೇಣಾನ್ವಯಸ್ಯಾವಸ್ಥಾನೇನಾವಿನಾಭೂತಮುದ್ಯೋತಮಾನನಿರ್ವಿಘ್ನತ್ರೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ಲಾಂಛನಂ ದ್ರವ್ಯಮವಶ್ಯಮನುಮಂತವ್ಯಮ್ ।

ಹೊರಟಿರುವ ಕುಂಭದ) [೧]ಉತ್ಪಾದನ ಕಾರಣದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೇ ಆಗಲಾರದು ಅಥವಾ ಅಸತ್‌ದ ಉತ್ಪಾದವೇ ಆಗುವುದು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ, ೧) ಒಂದು ವೇಳೆ ಕುಂಭದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ತ ಭಾವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೇ ಆಗಲಾರದು. (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಕುಂಭದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭಾವದ ಉತ್ಪಾದವೇ ಆಗಲಾರದೆಂಬ ದೋಷವು ಬರುವುದು); ಅಥವಾ ೨) ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಸತ್‌ದ ಉತ್ಪಾದವಾದರೆ [೨]ವ್ಯೋಮ-ಪುಷ್ಪ ಇತ್ಯಾದಿಗಳದ್ದೂ ಉತ್ಪಾದವಾಗುವುದು (ಎಂದರೆ ಶೂನ್ಯದೊಳಗಿಂದಲೂ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಾರಂಭಿಸುವ ದೋಷ ಬರುವುದು).

ಇನ್ನು ಕೇವಲ ಸಂಹಾರವನ್ನಾರಂಭಿಸುವ ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡಕ್ಕೆ (ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ವ್ಯಯ ಮಾಡಲು ದ್ಯತವಾದ ಮಣ್ಣಿನ ಮುದ್ದೆಗೆ) ಸಂಹಾರ ಕಾರಣದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಹಾರವೇ ಆಗಲಾರದು; ಅಥವಾ ಸತ್‌ದ ಉಚ್ಛೇದವೇ ಆಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿ , ೧) ಒಂದು ವೇಳೆ ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡದ ಸಂಹಾರವಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ತ ಭಾವಗಳ ಸಂಹಾರವೇ ಆಗಲಾರದು (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡದ ವ್ಯಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭಾವದ ವ್ಯಯವೇ ಆಗಲಾರದೆಂಬ ದೋಷವು ಬರುವುದು) ; ಅಥವಾ ೨) ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್‌ದ ಉಚ್ಛೇದವಾದರೆ ಚೈತನ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳದ್ದೂ ಉಚ್ಛೇದವಾಗುವುದು (ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿನಾಶವಾಗಿಹೋಗುವ ದೋಷವು ಬರುವುದು).

ಮತ್ತು [೩]ಕೇವಲ ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟಂಥ ಮೃತ್ತಿಕೆಗೆ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳು ಸಹಿತಸ್ಥಿತಿಯ-ಅನ್ವಯದ-ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಆಗಲಾರದು ; ಅಥವಾ ಕ್ಷಣಿಕತೆಗೇ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಬಂದು ಬಿಡುವುದು.

---

೧ ಉತ್ಪಾದನ ಕಾರಣ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರಣ. ೨ ವ್ಯೋಮ ಪುಷ್ಪ =ಆಕಾಶಕುಸುಮ.

೩ ಕೇವಲ ಸ್ಥಿತಿ (ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯವಿಲ್ಲದ) ಏಕಾಕಿ ಧ್ರುವತನ ; ಕೇವಲ ಸ್ಥಿರತನ ; ಏಕಾಕಿ ಅವಸ್ಥಾನ. (ಅನ್ವಯವು ವ್ಯತಿರೇಕಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಧ್ರೌವ್ಯವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ ಸಹಿತವೇ ಆಗುವುದು, ಏಕಾಕಿಯಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ಉತ್ಪಾದವು (ಅಥವಾ ವ್ಯಯವು) ದ್ರವ್ಯದ ಅಂಶವಿದೆ-ಸಮಗ್ರ ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಧ್ರೌವ್ಯವೂ ದ್ರವ್ಯದ ಅಂಶವಿದೆ-ಸಮಗ್ರದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲ.)

ಅಥೋತ್ಪಾದಾದೀನಾಂ ದ್ರವ್ಯಾದರ್ಥಾಂತರತ್ವಂ ಸಂಹರತಿ -

ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ ವಿಜ್ಜಂತೇ ಪಜ್ಜಏಸು ಪಜ್ಜಾಯಾ ।
ದವ್ವೇ ಹಿ ಸಂತಿ ಣಿಯದಂ ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಹವದಿ ಸವ್ವಂ ॥೧೦೧॥

ಉತ್ಪಾದಸ್ಥಿತಿಭಂಗಾ ವಿದ್ಯಂತೇ ಪರ್ಯಾಯೇಷು ಪರ್ಯಾಯಾಃ ।
ದ್ರವ್ಯೇ ಹಿ ಸಂತಿ ನಿಯತಂ ತಸ್ಮಾದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ ಸರ್ವಮ್ ॥೧೦೧॥

ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ಹಿ ಪರ್ಯಾಯಾನಾಲಂಬಂತೇ, ತೇ ಪುನಃ ಪರ್ಯಾಯಾ ದ್ರವ್ಯಮಾಲಂಬಂತೇ। ತತಃ ಸಮಸ್ತಮಪ್ಯೇತದೇಕಮೇವ ದ್ರವ್ಯಂ ನ ಪುನರ್ದ್ರವ್ಯಾಂತರಮ್ । ದ್ರವ್ಯಂ ಹಿ ತಾವತ್ಪರ್ಯಾಯೈರಾಲಂಬ್ಯತೇ। ಸಮುದಾಯಿನಃ ಸಮುದಾಯಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ಪಾದಪವತ್ । ಯಥಾ ಹಿ ಸಮುದಾಯೀ ಪಾದಪಃ

ಅಲ್ಲಿ, ೧) ಒಂದು ವೇಳೆ ಮೃತ್ತಿಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಆಗಲಾರದು (ಎಂದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಣ್ಣು ಧ್ರುವವಿರದಿದ್ದರೆ ಮಣ್ಣಿನ ಹಾಗೆಯೇ ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯವು ಧ್ರುವವೇ ಇರಲಾರದು- ಸ್ಥಿರವಿರಲಾರದೆಂಬ ದೋಷವು ಬರುವುದು); ಅಥವಾ ಒಂದು ವೇಳೆ ಕ್ಷಣಿಕದ ನಿತ್ಯತ್ವವಾದರೆ ಚಿತ್ತದ ಕ್ಷಣಿಕ ಭಾವಗಳದ್ದೂ ನಿತ್ಯತ್ವವಾಗುವುದು (ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಕಲ್ಪವೂ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಧ್ರುವವಿರುವಂಥ ದೋಷವು ಬರುವುದು).

ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ [೧]ಉತ್ತರ ಉತ್ತರ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳ ಸರ್ಗದ ಜೊತೆ, ಪೂರ್ವ ಪೂರ್ವದ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳ ಸಂಹಾರದ ಜೊತೆ ಮತ್ತು ಅನ್ವಯದ [೨]ಅವಸ್ಥಾನ (ಧ್ರೌವ್ಯ)ದ ಜೊತೆ ಅವಿನಾಭಾವವುಳ್ಳ, ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನ (ಅಬಾಧಿತ) ವಾಗಿ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣತೆಯ ರೂಪದ [೩]ಲಾಂಛನವು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಿದೆಯೆಂದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಈಗ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದವು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಥಾಂತರತ್ವವನ್ನು ನಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತವೆ (ಎಂದರೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೧೦೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ] ಉತ್ಪಾದ, ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಭಂಗಗಳು **[ಪಜ್ಜಏಸು]** ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ **[ವಿಜ್ಜಂತೇ]** ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ ; **[ಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ಣಿಯದಂ]** ನಿಯಮದಿಂದ **[ದವ್ವೇ ಹಿ ಸಂತಿ]** ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ, **[ತಮ್ಹಾ]** ಆದುದರಿಂದ **[ಸವ್ವಂ]** (ಅದು) ಎಲ್ಲವು **[ದವ್ವಂ ಹವದಿ]** ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

ಪರ್ಯಾಯಗಳಲಿ ಉತ್ಪಾದ ಧ್ರೌವ್ಯ ಮತ್ತದರಂತೆ ವ್ಯಯಗಳು ವರ್ತಿಸುವವು ।
ಪರ್ಯಾಯಗಳು ನಿಯಮದಿಂ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಾಗುವುದರಿಂದವೆಲ್ಲವು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ॥೧೦೧॥

---

೧ ಉತ್ತರ ಉತ್ತರ ನಂತರ ನಂತರದ. ೨ ಅವಸ್ಥಾನ = ಸ್ಥಿರವಿರುವುದು ಅದು ; ಧ್ರುವವಿರುವುದು ಅದು.
೩ ಲಾಂಛನ = ಚಿಹ್ನ.

ಸ್ಕಂಧಮೂಲಶಾಖಾಸಮುದಾಯಾತ್ಮಕಃ ಸ್ಕಂಧಮೂಲಶಾಖಾಭಿರಾಲಂಬಿತ ಏವ ಪ್ರತಿಭಾತಿ, ತಥಾ ಸಮುದಾಯಿ ದ್ರವ್ಯಂ ಪರ್ಯಾಯಸಮುದಾಯಾತ್ಮಕಂ ಪರ್ಯಾಯೈರಾಲಂಬಿತಮೇವ ಪ್ರತಿಭಾತಿ । ಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತೂತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರಾಲಂಬ್ಯಂತೇ ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಮಂಶಧರ್ಮತ್ವಾತ್ ಬೀಜಾಂಕುರಪಾದಪತ್ವವತ್। ಯಥಾ ಕಿಲಾಂಶಿನಃ ಪಾದಪಸ್ಯ ಬೀಜಾಂಕುರಪಾದಪತ್ವಲಕ್ಷಣಾಸ್ತ್ರಯೋಽಂಶಾ ಭಂಗೋತ್ಪಾದಧ್ರೌವ್ಯಲಕ್ಷಣೈರಾತ್ಮಧರ್ಮೈರಾಲಂಬಿತಾಃ ಸಮಮೇವ ಪ್ರತಿಭಾಂತಿ, ತಥಾಂಶಿನೋ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯೋಚ್ಛಿದ್ಯಮಾನೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಾವತಿಷ್ಠಮಾನಭಾವಲಕ್ಷಣಾಸ್ತ್ರಯೋಽಂಶಾ ಭಂಗೋತ್ಪಾದಧ್ರೌವ್ಯಲಕ್ಷಣೈರಾತ್ಮಧರ್ಮೈರಾಲಂಬಿತಾಃ ಸಮಮೇವ ಪ್ರತಿಭಾಂತಿ । ಯದಿ ಪುನರ್ಭಂಗೋತ್ಪಾದಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯೈವೇಷ್ಯಂತೇ ತಥಾ ಸಮಗ್ರಮೇವ ವಿಪ್ಲವತೇ । ತಥಾಹಿ ಭಂಗೇ ತಾವತ್ ಕ್ಷಣಭಂಗಕಟಾಕ್ಷಿತಾನಾಮೇಕಕ್ಷಣ ಏವ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಹರಣಾದ್ದ್ರವ್ಯಶೂನ್ಯತಾವತಾರಃ ಸದುಚ್ಛೇದೋ ವಾ। ಉತ್ಪಾದೇ ತು ಪ್ರತಿಸಮಯೋತ್ಪಾದಮುದ್ರಿ ತಾನಾಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿವೆ, ಮತ್ತು ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿವೆ (ಎಂದರೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಆಶ್ರಯದಿಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ಆಶ್ರಯದಿಂದಿವೆ) ; ಆದುದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವು ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ದ್ರವ್ಯಾಂತರವಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲಂತೂ ದ್ರವ್ಯವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಆಧರಿಸಿದೆ (ಎಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಿತವಿವೆ), ಏಕೆಂದರೆ ವೃಕ್ಷದ ಹಾಗೆ [೧]ಸಮುದಾಯಿಯು ಸಮುದಾಯಸ್ವರೂಪವಿರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ ಸಮುದಾಯಿಯಾದ ವೃಕ್ಷವು ಸ್ಕಂಧ, ಮೂಲ ಮತ್ತು ಶಾಖೆಗಳ ಸಮುದಾಯಸ್ವರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಕಂಧ, ಮೂಲ ಮತ್ತು ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಆಧರಿಸಿಯೇ ಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ-ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮುದಾಯಿಯಾದ ದ್ರವ್ಯವು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಮುದಾಯ ಸ್ವರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಆಧರಿಸಿಯೇ ಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಸ್ಕಂಧ, ಮೂಲ ಮತ್ತು ಶಾಖೆಗಳು ವೃಕ್ಷಾಶ್ರಿತವೇ ಇವೆ-ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಿತವೇ ಇವೆ-ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳಿಲ್ಲ.)

ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಆಲಂಬಿತವಿವೆ (ಎಂದರೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತವಿವೆ), ಏಕೆಂದರೆ ಬೀಜ, ಅಂಕುರ ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷತ್ವದ ಹಾಗೆ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಅಂಶಗಳ ಧರ್ಮವಿವೆ (ಅಂಶಿಯವಿಲ್ಲ). ಹೇಗೆ [೨]ಅಂಶೀವೃಕ್ಷದ ಬೀಜ-ಅಂಕುರ-ವೃಕ್ಷತ್ವಸ್ವರೂಪದ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ವ್ಯಯ-ಉತ್ಪಾದ-ಧ್ರೌವ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿಜ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಆಧರಿಸಿ ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಶಿಯಾದಂಥ ದ್ರವ್ಯದ, ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಭಾವ, ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಭಾವ ಮತ್ತು ಅವಸ್ಥಿತವಿರುವಂಥ ಭಾವ-ಇವು ಮೂರೂ ಅಂಶಗಳು ವ್ಯಯ-ಉತ್ಪಾದ-ಧ್ರೌವ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿಜಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಆಧರಿಸಿ ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ೧) ಭಂಗ, ೨) ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ೩)ಧ್ರೌವ್ಯವನ್ನು (ಅಂಶಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸದೆ)

---

೧ ಸಮುದಾಯಿ = ಸಮುದಾಯವುಳ್ಳ, ಸಮುದಾಯದಿಂದಾದ. (ದ್ರವ್ಯವು ಸಮುದಾಯಿಯಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಮುದಾಯ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ.) ೨ ಅಂಶಿ = ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ; ಅಂಶಗಳಿಂದಾದ. (ದ್ರವ್ಯವು ಅಂಶಿಯಿದೆ.)

ದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಾನಂತ್ಯಮಸದುತ್ಪಾದೋ ವಾ । ಧ್ರೌವ್ಯೇ ತು ಕ್ರಮಭುವಾಂ ಭಾವಾನಾಮಭಾವಾದ್ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವಃ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವಂ ವಾ । ಅತ ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರಾಲಂಬ್ಯಂತಾಂ ಪರ್ಯಾಯಾಃ ಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ದ್ರವ್ಯಮಾಲಂಬ್ಯತಾಂ, ಯೇನ ಸಮಸ್ತಮಪ್ಯೇತದೇಕಮೇವ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ ।

ದ್ರವ್ಯದ್ದೆಂದೇ ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ [೧]ವಿಪ್ಲವತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ-೧) ಮೊದಲು, ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯದ್ದೇ ಭಂಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ [೨]ಕ್ಷಣಭಂಗದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾದ ಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಹಾರವು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಆಗುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಶೂನ್ಯತೆಯು ಬಂದು ಬಿಡುವುದು, ಅಥವಾ ಸತ್ತಾದ ಉಚ್ಛೇದವಾಗುವುದು. ೨) ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯದ್ದೇ ಉತ್ಪಾದವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಸಮಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಆಗುವಂಥ ಉತ್ಪಾದದಿಂದ ಚಿಹ್ನಿತವಾದಂಥ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಅನಂತತೆಯು ಬಂದುಬಿಡುವುದು. (ಎಂದರೆ ಸಮಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಆಗುವಂಥ ಉತ್ಪಾದವು ಅದರ ಚಿಹ್ನವಿರುವಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಅನಂತ ದ್ರವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದು) ಅಥವಾ ಅಸತ್‌ದ ಉತ್ಪಾದವಾಗುವುದು. ೩) ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯದ್ದೇ ಧ್ರೌವ್ಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಭಾವಗಳ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವಾಗುವುದು ಅಥವಾ ಕ್ಷಣಿಕತೆಯಾಗುವುದು.

ಆದುದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಆಲಂಬಿತವಿರಲಿ, ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ದ್ರವ್ಯವು ಆಲಂಬಿತವಿರಲಿ, ಏಕೆಂದರೆ ಇದೆಲ್ಲವು ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಬೀಜ, ಅಂಕುರ ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷತ್ವ-ಇವು ವೃಕ್ಷದ ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಬೀಜದ ನಾಶ, ಅಂಕುರದ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷತ್ವದ ಧ್ರೌವ್ಯ-ಇವು ಮೂರೂ ಜತೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾಶವು ಬೀಜದ ಆಶ್ರಿತವಿದೆ, ಉತ್ಪಾದವು ಅಂಕುರದ ಆಶ್ರಿತವಿದೆ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯವು ವೃಕ್ಷತ್ವದ ಆಶ್ರಿತವಿದೆ ; ನಾಶ, ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಬೀಜ, ಅಂಕುರ ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷತ್ವದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಬೀಜ, ಅಂಕುರ ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷತ್ವಗಳೂ ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ವೃಕ್ಷವೇ ಇವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಭಾವ, ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಭಾವ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಭಾವಗಳೆಲ್ಲವು ದ್ರವ್ಯದ ಅಂಶಗಳಿವೆ. ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಭಾವದ ನಾಶ, ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಭಾವದ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯೀ ಭಾವದ ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾಶವು ನಷ್ಟವಾಗುವ ಭಾವದ ಆಶ್ರಿತವಿದೆ, ಉತ್ಪಾದವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಭಾವದ ಆಶ್ರಿತವಿದೆ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯವು ಸ್ಥಾಯೀ ಭಾವದ ಆಶ್ರಿತವಿದೆ. ನಾಶ, ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯ ಈ ಭಾವಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ಭಾವಗಳೂ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವೇ ಇವೆ.

ಈಗ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕ್ಷಣಭೇದವನ್ನು [೩]ನಿರಸ್ತಮಾಡಿ, ಅವು ದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ವಿಪ್ಲವ = ಸ್ವಚ್ಛಂದ ; ತಿರುವು ಮುರುವು ; ಗೊಂದಲ ; ವಿರೋಧ.

೨ ಕ್ಷಣಭಂಗದಿಂದಲಕ್ಷಿತ = ಕ್ಷಣವಿನಾಶವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥದು.

೩ ನಿರಸ್ತಮಾಡಿ = ದೂರಮಾಡಿ ; ನಷ್ಟಮಾಡಿ ; ನಿರಾಕೃತಮಾಡಿ.

ಅಥೋತ್ಪಾದಾದೀನಾಂ ಕ್ಷಣಭೇದಮುದಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯತಿ -

ಸಮವೇದಂ ಖಲು ದವ್ವಂ ಸಂಭವಠಿದಿಣಾಸಸಣ್ಣಿದಟ್ಠೇಹಿಂ ।
ಏಕಮ್ಮಿ ಚೇವ ಸಮಯೇ ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಖು ತತ್ತಿದಯಂ ॥೧೦೨॥

ಸಮವೇತಂ ಖಲು ದ್ರವ್ಯಂ ಸಂಭವಸ್ಥಿತಿನಾಶಸಂಜ್ಞಿತಾರ್ಥೈಃ ।
ಏಕಸ್ಮಿನ್ ಚೈವ ಸಮಯೇ ತಸ್ಮಾದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಖಲು ತತ್ತ್ರಿತಯಮ್ ॥೧೦೨॥

ಇಹ ಹಿ ಯೋ ನಾಮ ವಸ್ತುನೋ ಜನ್ಮಕ್ಷಣಃ ಸ ಜನ್ಮನೈವ ವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾತ್ ಸ್ಥಿಥಿಕ್ಷಣೋ ನಾಶಕ್ಷಣಶ್ಚ ನ ಭವತಿ । ಯಶ್ಚ ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣಃ ಸ ಖಲೂಭಯೋರಂತರಾಲದುರ್ಲಲಿತತ್ವಾಜ್ಜನ್ಮಕ್ಷಣೋನಾಶಕ್ಷಣಶ್ಚ ನ ಭವತಿ । ಯಶ್ಚ ನಾಶಕ್ಷಣಃ ಸ ತೂತ್ಪದ್ಯಾವಸ್ಥಾಯ ಚ ನಶ್ಯತೋ ಜನ್ಮಕ್ಷಣಃ ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣಶ್ಚ ನ ಭವತಿ । ಇತ್ಯುತ್ಪಾದಾದೀನಾಂ ವಿತರ್ಕ್ಯಮಾಣಃ ಕ್ಷಣಭೇದೋ ಹೃದಯಭೂಮಿಮವತರತಿ । ಅವತರತ್ಯೇವಂ ಯದಿ ದ್ರವ್ಯಮಾತ್ಮನೈವೋತ್ಪದ್ಯತೇ ಆತ್ಮನೈವಾವತಿಷ್ಠತೇ

ಗಾಥೆ - ೧೦೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು **[ಏಕ್ಕಮ್ಮಿ ಚೇವ ಸಮಯೇ]** ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ಸಂಭವ-ಠಿದಿಣಾಸಸಣ್ಣಿದಟ್ಠೇಹಿಂ]** ಉತ್ಪಾದ, ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ನಾಶವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ [1]ಅರ್ಥಗಳೊಡನೆ **[ಖಲು]** ನಿಜವಾಗಿ **[ಸಮವೇದಂ]** [2]ಸಮವೇತವಿದೆ ; **[ತಮ್ಹಾ]** ಅದಕ್ಕಾಗಿ **[ತತ್ತಿದಯಂ]** ಈ [3]ತ್ರಿತಯವು **[ಖು]** ನಿಜವಾಗಿ **(ದವ್ವಂ)** ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- (ಮೊದಲು ಶಂಕೆಯನ್ನುಪಸ್ಥಿತಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-) ಇಲ್ಲಿ (ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ) ವಸ್ತುವಿನಯಾವ ಜನ್ಮ ಕ್ಷಣವಿದೆ ಅದು ಜನ್ಮದಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ನಾಶಕ್ಷಣವಿಲ್ಲ (ಅದು ಬೇರೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ); ಯಾವುದು ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣವಿದೆ ಅದು ಎರಡರ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ (ಉತ್ಪಾದಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ನಾಶಕ್ಷಣದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ) ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ (ಅದು) ಜನ್ಮಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ನಾಶಕ್ಷಣವಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಯಾವುದು ನಾಶಕ್ಷಣವಿದೆ ಅದು ವಸ್ತುವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರವಿದ್ದು ಪುನಃ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜನ್ಮಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲ . -ಹೀಗೆ ತರ್ಕಪೂರ್ವಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕ್ಷಣಭೇದವು ಹೃದಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಉತ್ಪಾದ, ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ನಾಶದ ಸಮಯಗಳು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿರುತ್ತವೆ, ಒಂದೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರುತ್ತದೆ)-

---

ಸಮವೇತವಿದೆ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಭವಸ್ಥಿತಿನಾಶ ಸಂಜ್ಞಿತಾರ್ಥಗಳ ಜತೆಯೊಂದೇ ।
ಸಮಯದಲಿ ನಿಶ್ಚಯದಿ, ಅದರಿಂದಾ ತ್ರಿತಯವು ವಾಸ್ತವದಿ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ॥೧೦೨॥

---

೧ ಅರ್ಥ = ಪದಾರ್ಥ (೮೭ ನೇ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಪರ್ಯಾಯವೂ ಅರ್ಥವಿದೆ.)
೨ ಸಮವೇತ = ಸಮವಾಯವುಳ್ಳ ; ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಹಿತ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದ.
೩ ತ್ರಿತಯ = ಮೂರರ ಸಮುದಾಯ (ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯ ಈ ಮೂರರ ಸಮುದಾಯವು ನಿಜವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವೇ ಇದೆ.)

ಆತ್ಮನ್ಯೈವ ನಶ್ಯತೀತ್ಯಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ । ತತ್ತು ನಾಭ್ಯುಪಗತಮ್ । ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮೇವೋತ್ಪಾದಾದಯಃ ಕುತಃ ಕ್ಷಣಭೇದಃ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಕುಲಾಲದಂಡಚಕ್ರಚೀವರಾರೋಪ್ಯಮಾಣಸಂಸ್ಕಾರಸನ್ನಿಧೌ ಯ ಏವ ವರ್ಧಮಾನಶ್ಯ ಜನ್ಮಕ್ಷಣಃ ಸ ಏವ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯ ನಾಶಕ್ಷಣಃ ಸ ಏವ ಚ ಕೋಟಿದ್ವಯಾಧಿರೂಢಸ್ಯ ಮೃತ್ತಿಕಾತ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣಃ । ತಥಾ ಅಂತರಂಗಬಹಿರಂಗಸಾಧನಾರೋಪ್ಯಮಾಣಸಂಸ್ಕಾರಸನ್ನಿಧೌ ಯ ಏವೋತ್ತರಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ಜನ್ಮಕ್ಷಣಃ ಸ ಏವ ಪ್ರಾಕ್ತನಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ನಾಶಕ್ಷಣಃ ಸ ಏವ ಚ ಕೋಟಿದ್ವಯಾಧಿರೂಢಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಲಕ್ಷಣಃ । ಯಥಾ ಚ ವರ್ಧಮಾನಮೃತ್ಪಿಂಡಮೃತ್ತಿಕಾತ್ವೇಷು ಪ್ರತ್ಯೇಕವರ್ತೀನ್ಯಪ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ತ್ರಿಸ್ವಭಾವಸ್ಪರ್ಶಿನ್ಯಾಂ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾಂ ಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನೈಕಸಮಯ ಏವಾವಲೋಕ್ಯಂತೇ, ತಥಾ ಉತ್ತರಪ್ರಾಕ್ತನಪರ್ಯಾಯದ್ರವ್ಯತ್ವೇಷು ಪ್ರತ್ಯೇಕವರ್ತೀನ್ಯಪ್ಯುತ್ಪಾದ ವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ತ್ರಿಸ್ವಭಾವಸ್ಪರ್ಶಿನಿ ದ್ರವ್ಯೇ ಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನೈಕಸಮಯ ಏವಾವಲೋಕ್ಯಂತೇ। ಯಥೈವ ಚ ವರ್ಧಮಾನಪಿಂಡಮೃತ್ತಿಕಾತ್ವವರ್ತೀನ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ಮೃತ್ತಿಕೈವ ನ ವಸ್ತ್ವಂತರಂ, ತಥೈವೋತ್ತರಪ್ರಾಕ್ತನಪರ್ಯಾಯದ್ರವ್ಯತ್ವವರ್ತೀನ್ಯಪ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ದ್ರವ್ಯಮೇವ ನ ಖಲ್ವರ್ಥಾಂತರಮ್।

(ಈಗ ಉಪರೋಕ್ತ ಸಂದೇಹದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-) ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ತಾನೇ ಧ್ರುವವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತಾನೇ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತದೆ'ಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದಾಗಲೇ ಉತ್ಪಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕ್ಷಣಭೇದವು ಹೃದಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಹೀಗಂತೂ ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೇ ಉತ್ಪಾದಾದಿಗಳಿವೆ (ಎಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ) ಅಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಭೇದವೆಲ್ಲಿಂದ ಆಗುವುದು ? (ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ .) ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ-

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕುಂಭಕಾರನು ದಂಡ, ಚಕ್ರ ಮತ್ತು ದಾರದ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಳದ ಯಾವ ಜನ್ಮಕ್ಷಣವಿರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡದ ನಾಶಕ್ಷಣವಿರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅದೇ ಎರಡೂ [೧]ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಮಣ್ಣಿನತನದ ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣವಿರುತ್ತದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಪರ್ಯಾಯದ ಯಾವ ಜನ್ಮಕ್ಷಣವಿರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪೂರ್ವಪರ್ಯಾಯದ ನಾಶಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದೇ ಎರಡೂ ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ದ್ರವ್ಯತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮುಚ್ಚಳದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನತನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ (ಒಂದೊಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ) ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ತ್ರಿಸ್ವಭಾವಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಮೃತ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ (ಎಲ್ಲವೂ ಜತೆಯಲ್ಲಿ)ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ತರ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ , ಪೂರ್ವ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ (ಒಂದೊಂದು) ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದರೂ [೨]ತ್ರಿಸ್ವಭಾವಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ (ಮೂರೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ) ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

---

೧ ಕೋಟಿ ಪ್ರಕಾರ. (ಮಣ್ಣಿನತನವಂತೂ ಪಿಂಡರೂಪ ಹಾಗೂ ಮುಚ್ಚಳರೂಪವಾದ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆ.)

೨ ತ್ರಿಸ್ವಭಾವಸ್ಪರ್ಶಿ ಮೂರೂ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವಂಥದು. (ದ್ರವ್ಯವು ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯ ಈ ಮೂರೂ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ.)

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣ್ಯನೇಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ್ವಾರೇಣ ಚಿಂತಯತಿ -

ಪಾಡುಬ್ಭವದಿ ಯ ಅಣ್ಣೋ ಪಜ್ಜಾಓ ಪಜ್ಜಓ ವಯದಿ ಅಣ್ಣೋ ।
ದವ್ವಸ್ಸ ತಂ ಪಿ ದವ್ವಂ ಣೇವ ಪಣಟ್ಠಂ ಣ ಉಪ್ಪಣ್ಣಂ ॥೧೦೩॥

ಪ್ರಾದುರ್ಭವತಿ ಚಾನ್ಯಃ ಪರ್ಯಾಯಃ ಪರ್ಯಾಯೋ ವ್ಯೇತಿ ಅನ್ಯಃ ।
ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ತದಪಿ ದ್ರವ್ಯಂ ನೈವ ಪ್ರಣಷ್ಟಂ ನೋತ್ಪನ್ನಮ್ ॥೧೦೩॥

ಇಹ ಹಿ ಯಥಾ ಕಿಲೈಕಸ್ತ್ರ್ಯಣುಕಃ ಸಮಾನಜಾತೀಯೋऽನೇಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೋವಿನಶ್ಯತ್ಯನ್ಯಶ್ಚತುರಣುಕಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ, ತೇ ತು ತ್ರಯಶ್ಚತ್ವಾರೋ ವಾ ಪುದ್ಗಲಾ ಅವಿನಷ್ಟಾನುತ್ಪನ್ನಾ ಏವಾವತಿಷ್ಠಂತೇ । ತಥಾ ಸರ್ವೇऽಪಿ ಸಮಾನಜಾತೀಯಾ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ ಪ್ರಜಾಯಂತೇ ಚ । ಸಮಾನಜಾತೀನಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ತ್ವವಿನಷ್ಟಾನುತ್ಪನ್ನಾನ್ಯೇವಾವತಿಷ್ಠಂತೇ । ಯಥಾ ಚೈಕೋ ಮನುಷ್ಯತ್ವ ಲಕ್ಷಣೋऽಸಮಾನಜಾತಿಯೋ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೋ

ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಮುಚ್ಚಳ, ಮೃತ್ತಿಕಾಪಿಂಡ ಹಾಗೂ ಮಣ್ಣಿನತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಮಣ್ಣೇ ಇವೆ ಅನ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಿಲ್ಲ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ತರ ಪರ್ಯಾಯ, ಪೂರ್ವ ಪರ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ದ್ರವ್ಯವೇ ಇವೆ, ಅನ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಲ್ಲ.

ಈಗ ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳನ್ನು ಅನೇಕ[1]ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ ಮುಖಾಂತರ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೦೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ದವ್ವಸ್ಸ]** ದ್ರವ್ಯದ **[ಅಣ್ಣೋ ಪಜ್ಜಾಓ]** ಅನ್ಯ ಪರ್ಯಾಯವು **[ಪಾಡುಬ್ಭವದಿ]** ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಅಣ್ಣೋ ಪಜ್ಜಓ]** ಯಾವುದೇ ಅನ್ಯ ಪರ್ಯಾಯವು **[ವಯದಿ]** ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ; **[ತಂ ಪಿ]** ಆದಾಗ್ಯೂ **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು **[ಪಣಟ್ಠಂ ಣೇವ]** ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ, **[ಉಪ್ಪಣ್ಣಂ ಣ]** ಉತ್ಪನ್ನವಿಲ್ಲ (ಅದು ಧ್ರುವವಿದೆ).

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ) ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ತ್ರಿ-ಅಣುಕ ಸಮಾನಜಾತೀಯ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯವು ವಿನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು [2]ಚತುರಣುಕ (ಸಮಾನಜಾತೀಯ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯ)ವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅವು ಮೂರೂ ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ; ಪುದ್ಗಲ (ಪರಮಾಣು)ಗಳಂತೂ ಅವಿನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನವೇ ಇರುತ್ತವೆ

ದ್ರವ್ಯದ ಅನ್ಯಪರ್ಯಾಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಅನ್ಯಪರ್ಯಾಯ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು ।
ದ್ರವ್ಯವಾಗಲು ಕೂಡ ಪ್ರನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮೇಣುತ್ಪನ್ನ ತಾನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ॥೧೦೩॥

---

೧ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯ = ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಪರ್ಯಾಯ.

೨ ಚತುರಣುಕ = ನಾಲ್ಕು ಅಣುಗಳಿಂದ (ಪರಮಾಣುಗಳಿಂದ) ಆದ ಸ್ಕಂಧ.

ವಿನಶ್ಯತ್ಯನ್ಯಸ್ತ್ರಿದಶತ್ವಲಕ್ಷಣಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ ತೌ ಚ ಜೀವಪುದ್ಗಲೌ ಅವಿನಷ್ಟಾನುತ್ಪನ್ನಾವೇವಾವತಿಷ್ಠೇತೇ, ತಥಾ ಸರ್ವೇಽಪ್ಯಸಮಾನಜಾತೀಯಾ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ ಪ್ರಜಾಯಂತೇ ಚ ಅಸಮಾನಜಾತೀನಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ತ್ವವಿನಷ್ಟಾನುತ್ಪನ್ನಾನ್ಯೇವಾವತಿಷ್ಠಂತೇ । ಏವಮಾತ್ಮನಾ ಧ್ರುವಾಣಿ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ್ವಾರೇಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯೀ-ಭೂತಾನ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಭವಂತಿ ।

ಅಥ ದ್ರವ್ಯ ಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣ್ಯೇಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ್ವಾರೇಣ ಚಿಂತಯತಿ –

ಪರಿಣಮದಿ ಸಯಂ ದವ್ವಂ ಗುಣದೋ ಯ ಗುಣಂತರಂ ಸದವಿಸಿಟ್ಠಂ ।
ತಮ್ಹಾ ಗುಣಪಜ್ಜಾಯಾ ಭಣಿಯಾ ಪುಣ ದವ್ವಮೇವ ತ್ತಿ ॥೧೦೪॥

(ಧ್ರುವವಿರುತ್ತವೆ) ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಗಳು ವಿನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಗಳಂತೂ ಅವಿನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನವೇ ಇರುತ್ತವೆ (ಧ್ರುವವಿರುತ್ತವೆ).

ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಮನುಷ್ಯತ್ವಸ್ವರೂಪದ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವು ವಿನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ದೇವತ್ವಸ್ವರೂಪದ (ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವು) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳಂತೂ ಅವಿನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನವೇ ಇರುತ್ತವೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಅಸಮಾನಜಾತೀಯ ದ್ರವ್ಯಗಳಂತೂ ಅವಿನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನವೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನಿಂದ ([೧]ದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ) ಧ್ರುವ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ ರೂಪದಂಥ [೧]ದ್ರವ್ಯಗಳು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳಿವೆ.

ಈಗ ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳನ್ನು ಏಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ ಮುಖಾಂತರ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ಸದವಶಿಷ್ಟ ಸ್ವಯಂ ದ್ರವ್ಯವು ಗುಣದಿಂ ಗುಣಾಂತರರೂಪ ಪರಿಣಮಿಪುದು ।
ಆದರೂ ಮತ್ತೆ ಸರ್ವಗುಣ ಪರ್ಯಾಯಗಳನು ದ್ರವ್ಯವೆಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ ॥೧೦೪॥

---

೧ 'ದ್ರವ್ಯ'ವಂತೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ೧) ಒಂದಂತೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶೇಷದ ಪಿಂಡಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ವಸ್ತುವಿಗೆ ದ್ರವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ; ಹೇಗೆಂದರೆ-'ದ್ರವ್ಯವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಸ್ವರೂಪವಿದೆ' ; ೨) ಎರಡನೆಯದು-ವಸ್ತುವಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಂಶಕ್ಕೂ ದ್ರವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ-'ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯ' ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯಾಂಶಗ್ರಾಹಿಯಾದ ನಯ. ಎಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪರಿಣಮತಿ ಸ್ವಯಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಗುಣತಶ್ಚ ಗುಣಾಂತರಂ ಸದವಿಶಿಷ್ಟಮ್ ।
ತಸ್ಮಾದ್ಗುಣಪರ್ಯಾಯ ಭಣಿತಾಃ ಪುನಃ ದ್ರವ್ಯಮೇವೇತಿ ॥೧೦೪॥

ಏಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾ ಹಿ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಃ, ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮೇಕದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ । ಏಕ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಹಿ ತೇಷಾಂ ಸಹಕಾರಫಲವತ್ । ಯಥಾ ಕಿಲ ಸಹಕಾರಫಲಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಹರಿತಭಾವಾತ್ ಪಾಂಡುಭಾವಂ ಪರಿಣಮತ್ಪೂರ್ವೋತ್ತರಪ್ರವೃತ್ತಹರಿತಪಾಂಡುಭಾವಾಭ್ಯಾಮನುಭೂತಾತ್ಮಸತ್ತಾಕಂ ಹರಿತಪಾಂಡುಭಾವಾಭ್ಯಾಂ ಸಮಮವಿಶಿಷ್ಟಸತ್ತಾಕತಯೈಕಮೇವ ವಸ್ತು ನ ವಸ್ತ್ವಂತರಂ, ತಥಾ ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥಾವಸ್ಥಿತ-ಗುಣಾದುತ್ತರಾವಸ್ಥಾವಸ್ಥಿತಗುಣಂ ಪರಿಣಮತ್ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾವಸ್ಥಾವಸ್ಥಿತಗುಣಾಭ್ಯಾಂ ತಾಭ್ಯಾಮನುಭೂತಾತ್ಮಸತ್ತಾಕಂ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾವಸ್ಥಾವಸ್ಥಿತಗುಣಾಭ್ಯಾಂ ಸಮಮವಿಶಿಷ್ಟಸತ್ತಾಕತಯೈಕಮೇವ ದ್ರವ್ಯಂ ನ ದ್ರವ್ಯಾಂತರಮ್ । ಯಥೈವ ಚೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ಪಾಂಡುಭಾವೇನ, ವ್ಯಯಮಾನಂ ಹರಿತಭಾವೇನಾವತಿಷ್ಠಮಾನಂ ಸಹಕಾರಫಲತ್ವೇನೋತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣ್ಯೇಕವಸ್ತುಪರ್ಯಾಯದ್ವಾರೇಣ ಸಹಕಾರಫಲಂ ತಥೈವೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಮುತ್ತರಾವಸ್ಥಾವಸ್ಥಿತಗುಣೇನ, ವ್ಯಯಮಾನಂ ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥಾವಸ್ಥಿತಗುಣೇನಾವತಿಷ್ಠಮಾನಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಗುಣೇನೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣ್ಯೇಕ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ್ವಾರೇಣ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೦೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- **[ಸದವಿಸಿಟ್ಠಂ]** ಸತ್ತಾ-ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವಿಶಿಷ್ಟರೂಪದಿಂದ, **[ದವ್ವಂ ಸಯಂ]** ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ **[ಗುಣದೋ ಯ ಗುಣಂತರಂ]** ಗುಣದಿಂದ ಗುಣಾಂತರರೂಪವಾಗಿ **[ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ ಒಂದು ಗುಣಪರ್ಯಾಯದೊಳಗಿಂದ ಅನ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅದರ ಸತ್ತಾ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸತ್ತಾದೊಡನೆ ಅವಿಶಿಷ್ಟ-ಅಭಿನ್ನ-ಒಂದೇ ಇರುತ್ತದೆ), **[ತಮ್ಹಾ ಪುಣ]** ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ **[ಗುಣಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳು **[ದವ್ವಮೇವತ್ತಿ ಭಣಿಯಾ]** ದ್ರವ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳು ಏಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಏಕ ದ್ರವ್ಯತನವಿದೆ, (ಎಂದರೆ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯವಿವೆ-ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಲ್ಲ.) ಅವುಗಳ ಏಕದ್ರವ್ಯತ್ವವು ಆಮ್ರಫಲದಂತಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಆಮ್ರಫಲವು ತಾನೇ ಹಸಿರುಭಾವದೊಳಗಿಂದ ಹಳದಿಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ, ಮೊದಲು ಮತ್ತು ನಂತರ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಹಸಿರುಭಾವ ಮತ್ತು ಹಳದಿಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ತನ್ನ ಸತ್ತಾದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹಸಿರುಭಾವ ಮತ್ತು ಹಳದಿಭಾವದ ಜೊತೆ [೧]ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಸತ್ತಾವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿದೆ, ಅನ್ಯವಸ್ತುವಿಲ್ಲ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ ಪೂರ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತವಾದ ಗುಣದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತವಾದ ಆ ಗುಣಗಳ ಮುಖಾಂತರ ತನ್ನ ಸತ್ತಾದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತವಾದ ಗುಣಗಳ ಜೊತೆ ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಸತ್ತಾವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ದ್ರವ್ಯಾಂತರವಿಲ್ಲ. (ಮಾವಿನಹಣ್ಣಿನ ದೃಷ್ಟಾಂತದಂತೆ

---

೧ ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಸತ್ತಾವುಳ್ಳ = ಅಭಿನ್ನ ಸತ್ತಾವುಳ್ಳ ; ಏಕಸತ್ತಾವುಳ್ಳ. (ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಸತ್ತಾವು ಹಸಿರು ಮತ್ತು ಹಳದಿ ಭಾವದ ಸತ್ತಾದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಮಾವಿನಹಣ್ಣು, ಹಸಿರುಭಾವ ಮತ್ತು ಹಳದಿಭಾವಗಳು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿವೆ, ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲ.

ಅಥ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರನರ್ಥಾಂತರತ್ವೇ ಯುಕ್ತಿಮುಪನ್ಯಸ್ಯತಿ --

ಣ ಹವದಿ ಜದಿ ಸದ್ದವ್ವಂ ಅಸದ್ಧುವ್ವಂ ಹವದಿ ತಂ ಕಹಂ ದವ್ವಂ ।
ಹವದಿ ಪುಣೋ ಅಣ್ಣಂ ವಾ ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಸಯಂ ಸತ್ತಾ ॥೧೦೫॥

ನ ಭವತಿ ಯದಿ ಸದ್ದ್ರವ್ಯಮಸದ್ಧ್ರುವಂ ಭವತಿ ತತ್ಕಥಂ ದ್ರವ್ಯಮ್ ।
ಭವತಿ ಪುನರನ್ಯದ್ವಾ ತಸ್ಮಾದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಯಂ ಸತ್ತಾ ॥೧೦೫॥

ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ ಗುಣದ ಪೂರ್ವ ಪರ್ಯಾಯದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ತರ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ, ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜೊತೆ ಅಭಿನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ದ್ರವ್ಯಾಂತರವಿಲ್ಲ; ಎಂದರೆ ಆಯಾ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳು ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯರೂಪವಿವೆ, ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಲ್ಲ.)

ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಹಳದಿಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ, ಹಸಿರುಭಾವದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಮತ್ತು ಆಮ್ರಫಲರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಿರುವುದರಿಂದ ಆಮ್ರಫಲವು ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯವಿದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ತರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತವಾದ ಗುಣದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಪೂರ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತವಾದ ಗುಣದಿಂದ ನಷ್ಟ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯತ್ವಗುಣದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಏಕದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯದ ಮುಖಾಂತರ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ- ಧ್ರೌವ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಇದರ ಮೊದಲಿನ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ ಮುಖಾಂತರ (ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ) ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು . ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಗುಣಪರ್ಯಾಯದ ಮುಖಾಂತರ (ಏಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದ ಮುಖಾಂತರ) ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪಾದ- ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಈಗ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಅರ್ಥಾಂತರಗಳು (ಭಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಅನ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು) ಆಗದಿರುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನುಪಸ್ಥಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೦೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜದಿ] ಒಂದುವೇಳೆ **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು **[ಸದ್ ಣ ಹವದಿ]** (ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ) ಸತ್ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ-**[ಧುವ್ವಂ ಅಸದ್ ಹವದಿ]** ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಅದು ಅಸತ್ ಆಗುವುದು ; **[ತಂ ಕಹಂ ದವ್ವಂ]** (ಯಾವುದು

ಯದಿ ದ್ರವ್ಯ ಸತ್ ಇಲ್ಲದಿರೆ ಅಸತ್ ಸಿದ್ಧಿಪುದು, ಅದು ದ್ರವ್ಯಹೇಗಪ್ಪುದು ।
ಅದು ಇಲ್ಲವೆ ಸತ್ತಾದಿಂದನ್ಯವಾಗುವುದು ಅದರಿಂ ಸ್ವಯಂ ಅದು ಸತ್ವವಿದೆ ॥೧೦೫॥

ಯದಿ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ಸನ್ನ ಸ್ಯಾತ್ತದಾ ದ್ವಿತಯೀ ಗತಿಃ ಅಸದ್ವಾ ಭವತಿ, ಸತ್ತಾತಃ ಪೃಥಗ್ವಾ ಭವತಿ । ತತ್ರಾಸದ್ಭವದ್ಧ್ರೌವ್ಯಸ್ಯಾಸಂಭವಾದಾತ್ಮಾನಮಧಾರಯದ್ದ್ರವ್ಯಮೇವಾಸ್ತಂ ಗಚ್ಛೇತ್ । ಸತ್ತಾತಃ ಪೃಥಗ್ಭವತ್ ಸತ್ತಾಮಂತರೇಣಾತ್ಮಾನಂ ಧಾರಯತ್ತಾವನ್ಮಾತ್ರಪ್ರಯೋಜನಾಂ ಸತ್ತಾಮೇವಾಸ್ತಂ ಗಮಯೇತ್ । ಸ್ವರೂಪತಸ್ತು ಸದ್ಭವದ್ಧ್ರೌವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಭವಾದಾತ್ಮಾನಂ ಧಾರಯದ್ದ್ರವ್ಯಮುದ್ಗಚ್ಛೇತ್ । ಸತ್ತಾತೋಽಪೃಥಗ್ಭೂತ್ವಾ ಚಾತ್ಮಾನಂ ಧಾರಯತ್ತಾವನ್ಮಾತ್ರಪ್ರಯೋಜನಾಂ ಸತ್ತಾಮುದ್ಗಮಯೇತ್ । ತತಃ ಸ್ವಯಮೇವ ದ್ರವ್ಯಂ ಸತ್ತ್ವೇನಾಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯಂ, ಭಾವಭಾವವತೋರಪೃಥಕತ್ವೇನಾನ್ಯತ್ವಾತ್ ।

ಅಸತ್ ಆಗುವುದು) ಅದು ದ್ರವ್ಯ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? **[ಪುಣೋ ವಾ]** ಅಥವಾ (ಒಂದುವೇಳೆ ಅಸತ್ ಆಗದಿದ್ದರೆ) **[ಅಣ್ಣಂ ಹವದಿ]** ಅದು ಸತ್ತಾದಿಂದ ಅನ್ಯ **[ಪೃಥಕ್]** ಆಗುವುದು ! (ಅದು ಕೂಡ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ?) **[ತಮ್ಹಾ]** ಆದುದರಿಂದ **[ದವ್ವಂ ಸಯಂ]** ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ **(ಸತ್ತಾ]** ಇದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ [೧]ಸತ್ ಇರದಿದ್ದರೆ ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ದಶೆ ೧) [೨]ಅಸತ್ ಆಗುವುದು, ಅಥವಾ ೨) ಸತ್ತಾದಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಆಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ೧) ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದು ಅಸತ್‌ವಾದರೆ ಧ್ರೌವ್ಯದ ಅಸಂಭವದ ಕಾರಣ ಸ್ವಯಂ ಸ್ಥಿರವಾಗದೆ ದ್ರವ್ಯದ್ದೇ [೩]ಅಸ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ೨) ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್ತಾದಿಂದ ಪೃಥಕ್ಕಾದರೆ ಸತ್ತಾ ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಸ್ವಯಂ ಇರುತ್ತ, ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆಯೆಂದು [೪]ಸತ್ತಾವನ್ನೇ ಅಸ್ತಮಾಡಿ ಬಿಡಬಹುದು.

ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಸತ್ ಇದ್ದರೆ-೧) ಧ್ರೌವ್ಯದ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಸ್ವಯಂ ಸ್ಥಿರವಿರುತ್ತ, ದ್ರವ್ಯವು ಉದಿತವಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ); ಮತ್ತು ೨) ಸತ್ತಾದಿಂದ ಅಪೃಥಕ್ ಇದ್ದು ಸ್ವಯಂ ಸ್ಥಿರ (ವಿದ್ಯಮಾನ)ವಿರುತ್ತ, ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆಯೆಂದು ಸತ್ತಾವನ್ನು ಉದಿತ (ಸಿದ್ಧ) ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ತಾನೇ ಸತ್ತ್ವ (ಸತ್ತಾ) ಇದೆಯೆಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವ ಮತ್ತು [೫]ಭಾವವುಳ್ಳುದರದು ಅಪೃಥಕತ್ವದ ಮುಖಾಂತರ ಅನನ್ಯತ್ವವಿದೆ.

ಈಗ ಪೃಥಕತ್ವದ ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಸತ್ = ಉಪಸ್ಥಿತ. ೨ ಅಸತ್ = ಉಪಸ್ಥಿತವಿಲ್ಲದಂಥ. ೩ ಅಸ್ತ = ನಷ್ಟ. (ಯಾವುದು ಅಸತ್ ಇದೆ ಅದರ ಸ್ಥಿರವಿರುವಿಕೆ - ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಿರುವಿಕೆ ಹೇಗೆ ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅಸತ್ ಎಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವದ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.) ೪ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ಯಮಾನವಿಡುವುದೇ ಸತ್ತಾದ ಕಾರ್ಯವಿದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯವು ಸತ್ತಾದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದೂ ಸ್ಥಿರವಾದರೆ ಪುನಃ ಸತ್ತಾದ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಸತ್ತಾದ ಅಭಾವದ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದುಬಿಡುವುದು.

೫ ದ್ರವ್ಯವು ಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ಮತ್ತು ಸತ್ತಾ ಅದರ ಭಾವವಿದೆ. ಅವು ಅಪೃಥಕ್ ಇವೆ, ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನನ್ಯವಿವೆ. ಪೃಥಕ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ವದ ಭೇದವು ಯಾವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿದೆ ಆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವುಗಳ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅಪೃಥಕತ್ವದ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಥ ಪೃಥಕ್ತ್ವಾನ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಮುನ್ಮುದ್ರಯತಿ -

ಪವಿಭತ್ತಪದೇಸತ್ತಂ ಪುಧತ್ತಮಿದಿ ಸಾಸಣಂ ಹಿ ವೀರಸ್ಸ ।
ಅಣ್ಣತ್ತಮತಬ್ಭಾವೋ ಣ ತಬ್ಭವಂ ಹೋದಿ ಕಧಮೇಗಂ ।।೧೦೬।।

ಪ್ರವಿಭಕ್ತಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ಪೃಥಕ್ತ್ವಮಿತಿ ಶಾಸನಂ ಹಿ ವೀರಸ್ಯ ।
ಅನ್ಯತ್ವಮತದ್ಭಾವೋ ನ ತದ್ಭವತ್ ಭವತಿ ಕಥಮೇಕಮ್ ।।೧೦೬।।

ಪ್ರವಿಭಕ್ತಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ಹಿ ಪೃಥಕ್ತ್ವಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ । ತತ್ತು ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರ್ನ ಸಂಭಾವ್ಯತೇ, ಗುಣಗುಣಿನೋಃ ಪ್ರವಿಭಕ್ತಪ್ರದೇಶತ್ವಾಭಾವಾತ್ ಶುಕ್ಲೋತ್ತರೀಯವತ್ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಯ ಏವ ಶುಕ್ಲಸ್ಯ ಗುಣಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶಾಸ್ತ ಏವೋತ್ತರೀಯಸ್ಯ ಗುಣಿನ ಇತಿ ತಯೋರ್ನ ಪ್ರದೇಶವಿಭಾಗಃ, ತಥಾ ಯ ಏವ ಸತ್ತಾಯಾ ಗುಣಸ್ಯಪ್ರದೇಶಾಸ್ತ ಏವ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗುಣಿನ ಇತಿ ತಯೋರ್ನ ಪ್ರದೇಶವಿಭಾಗಃ । ಏವಮಪಿ ತಯೋರನ್ಯತ್ವಮಸ್ತಿ ತಲ್ಲಕ್ಷಣಸದ್ಭಾವಾತ್ । ಅತದ್ಭಾವೋ ಹ್ಯನ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ, ತತ್ತು ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರ್ವಿದ್ಯತ ಏವ ಗುಣಗುಣಿನೋಸ್ತದ್ಭಾವಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ ಶುಕ್ಲೋತ್ತರೀಯವದೇವ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಯಃ ಕಿಲೈಕಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯವಿಷಯಮಾಪದ್ಯಮಾನಃ ಸಮಸ್ತೇತರೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಗೋಚರಮತಿಕ್ರಾಂತಃ ಶುಕ್ಲೋ ಗುಣೋ ಭವತಿ, ನ ಖಲು ತದಖಿಲೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮ-ಗೋಚರೀಭೂತಮುತ್ತರೀಯಂ ಭವತಿ, ಯಚ್ಚ ಕಿಲಾಖಿಲೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಗೋಚರೀಭೂತಮುತ್ತರೀಯಂ ಭವತಿ, ನ ಖಲು ಸ ಏಕಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯವಿಷಯಮಾಪದ್ಯಮಾನಃ ಸಮಸ್ತೇತರೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಗೋಚರಮತಿಕ್ರಾಂತಃ ಶುಕ್ಲೋ

ಗಾಥೆ -೧೦೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಪವಿಭತ್ತಪದೇಸತ್ತಂ] ವಿಭಕ್ತ ಪ್ರದೇಶತ್ವವು ಅದು **[ಪುಧತ್ತಮಿದಿ ಹಿ]** ಪೃಥಕ್ತ್ವವಿದೆಯೆಂದು **[ವೀರಸ್ಸ ಸಾಸಣಂ]**ವೀರರ ಉಪದೇಶವಿದೆ. **[ಅತಬ್ಭಾವೋ]** ಅತದ್ಭಾವವು (ಅತತ್‌ತನ ಎಂದರೆ ಆ-ರೂಪವಾಗದಿರುವುದು) ಅದು **[ಅಣ್ಣತ್ತಂ]** ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆ. **[ಣ ತಬ್ಭವಂ]** ಯಾವುದು ಆ ರೂಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ **[ಕಧಮೇಗಂ ಹೋದಿ]** ಅದು ಏಕ ಹೇಗಾಗುವುದು ? (ಕಥಂಚಿತ್ ಸತ್ತಾ ದ್ರವ್ಯರೂಪವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಸತ್ತಾರೂಪವಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವು ಏಕವಿಲ್ಲ.)

ಟೀಕೆ :- ವಿಭಕ್ತ ಪ್ರದೇಶತ್ವವು (ಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶತ್ವವು) ಪೃಥಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ಅದಂತೂ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ , ಏಕೆಂದರೆ ಶುಭ್ರತೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರದ ಹಾಗೆ ಗುಣ ಮತ್ತು ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತ ಪ್ರದೇಶತ್ವದ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-ಹೇಗೆ ಆ ಶುಭ್ರತೆಯ-ಗುಣದ-ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ ಅವೇ ವಸ್ತ್ರದ-ಗುಣದ-ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದವಿಲ್ಲ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಸತ್ತಾದ-ಗುಣದ-ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ, ಅವೇ ದ್ರವ್ಯದ-ಗುಣದ-ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದವಿಲ್ಲ .

ಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶತ್ವವು ಪೃಥಕ್ತ್ವವಿದೆಯೆಂದು ವೀರಜಿನರ ಉಪದೇಶವಿದೆ ।
ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆ ಅತದ್ಭಾವವು, ಆ ರೂಪವಾಗದು ಅದು ಏಕ ಹೇಗಾಗುವುದು ।।೧೦೬।।

ಗುಣೋ ಭವತೀತಿ ತಯೋಸ್ತದ್ಭಾವಸ್ಯಾಭಾವಃ। ತಥಾ ಯಾ ಕಿಲಾಶ್ರಿತ್ಯ ವರ್ತಿನೀ ನಿರ್ಗುಣೈಕಗುಣಸಮುದಿತಾ ವಿಶೇಷಣಂ ವಿಧಾಯಿಕಾ ವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪಾ ಚ ಸತ್ತಾ ಭವತಿ, ನ ಖಲು ತದನಾಶ್ರಿತ್ಯ ವರ್ತಿ ಗುಣವದನೇಕಗುಣಸಮುದಿತಂ ವಿಶೇಷ್ಯಂ ವಿಧೀಯಮಾನಂ ವೃತ್ತಿಮತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಚ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ, ಯತ್ತು ಕಿಲಾನಾಶ್ರಿತ್ಯ ವರ್ತಿ ಗುಣವದನೇಕಗುಣ ಸಮುದಿತಂ ವಿಶೇಷ್ಯಂ ವಿಧೀಯಮಾನಂ ವೃತ್ತಿಮತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಚ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ, ನ ಖಲು ಸಾಶ್ರಿತ್ಯ ವರ್ತಿನೀ ನಿರ್ಗುಣೈಕಗುಣಸಮುದಿತಾ ವಿಶೇಷಣಂ ವಿಧಾಯಿಕಾ ವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪಾ ಚ ಸತ್ತಾ ಭವತೀತಿ ತಯೋಸ್ತದ್ಭಾವಸ್ಯಾಭಾವಃ। ಅತ ಏವ ಚ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋಃ ಕಥಂಚಿದನರ್ಥಾಂತರತ್ವೇಽಪಿ ಸರ್ವಥೈಕತ್ವಂ ನ ಶಂಕನೀಯಂ, ತದ್ಭಾವೋ ಹ್ಯೇಕತ್ವಸ್ಯ-ಲಕ್ಷಣಮ್। ಯತ್ತು ನ ತದ್ಭವದ್ವಿಭಾವ್ಯತೇ ತತ್ಕಥಮೇಕಂ ಸ್ಯಾತ್। ಅಪಿ ತು ಗುಣಗುಣಿರೂಪೇಣಾನೇಕಮೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ।

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ (ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ) ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ (ಅವುಗಳಲ್ಲಿ) ಅನ್ಯತ್ವ ಲಕ್ಷಣದ ಸದ್ಭಾವವಿದೆ. [೧]ಅತದ್ಭಾವವು ಅನ್ಯತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ಅದಂತೂ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ್ದೇಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಶುಭ್ರತೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರದ ಹಾಗೆ ಗುಣ ಮತ್ತು ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ [೨]ತದ್ಭಾವದ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗದಂಥ ಶುಭ್ರತ್ವ ಗುಣವಿದೆ ಅದು ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುವಂಥ ವಸ್ತ್ರವಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುವಂಥ ಯಾವ ವಸ್ತ್ರವಿದೆ ಅದು ಒಂದು ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗದಂಥ ಶುಭ್ರತ್ವ ಗುಣವಲ್ಲ , ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ತದ್ಭಾವದ ಅಭಾವವಿದೆ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ [೩]ಯಾವುದರದೇ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರುವಂಥ [೪]ನಿರ್ಗುಣ, ಒಂದುಗುಣದಿಂದಾದ, [೫]ವಿಶೇಷಣ, [೬]ವಿಧಾಯಕ ಮತ್ತು [೭]ವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪವಾದ ಯಾವ ಸತ್ತಾ ಇದೆ ಅದು ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಂಥ ಗುಣವುಳ್ಳ, ಅನೇಕ

---

೧ ಅತದ್ಭಾವ = (ಕಥಂಚಿತ್) ಅದರದಾಗದಿರುವುದು ; (ಕಥಂಚಿತ್) ಆರೂಪವಾಗದಿರುವುದು ; (ಕಥಂಚಿತ್) ಅತದ್‌ರೂಪತೆ. ದ್ರವ್ಯವು ಕಥಂಚಿತ್ ಸತ್ತಾರೂಪದಿಂದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸತ್ತಾ ಕಥಂಚಿತ್ ದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಕ್ಕೆ ಅತದ್‌ಭಾವವಿದೆ. ೨ ತದ್ಭಾವ = ಅದರದಾಗುವುದು ; ಆರೂಪವಾಗುವುದು ; ತದ್ರೂಪತೆ. ೩ ಸತ್ತಾ = ದ್ರವ್ಯದ ಆಶ್ರಯದಿಂದಿರುತ್ತದೆ, ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲ. (ಹೇಗೆ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವಿರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದವಿದೆ), ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಮಾವಿನಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಗಂಧಾದಿಗಳಿವೆ ಹಾಗೆ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಾ ಇದೆ. ೪ ನಿರ್ಗುಣ = ಗುಣವಿಲ್ಲದ. (ಸತ್ತಾನಿರ್ಗುಣವಿದ್ದರೆ ದ್ರವ್ಯವು ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. ಹೇಗೆ ಮಾವು ವರ್ಣ, ಗಂಧ, ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ಗುಣಯುಕ್ತವಿದೆ, ಆದರೆ ವರ್ಣಗುಣವು ಎಂದೂ ಗಂರ್ಧ ಸ್ಪರ್ಶ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ವರ್ಣವು ಆಘ್ರಾಣಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನ, ವೀರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣವುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ, ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಗುಣವೆಂದೂ ವೀರ್ಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯವು ಅನಂತ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ಆದರೆ ಸತ್ತಾಗುಣವುಳ್ಳದ್ದಿಲ್ಲ. (ಇಲ್ಲಿ ದಂಡಿಯು ಹೇಗೆ ದಂಡವುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ; ಏಕೆಂದರೆ ದಂಡಿ ಮತ್ತು ದಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದವಿದೆ, ಆದರೆ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳು ಅಭಿನ್ನಪ್ರದೇಶಿಯಿವೆ.)

೫ ವಿಶೇಷಣ = ವಿಶೇಷತೆ ; ಲಕ್ಷಣ ; ಭೇದಕ ಧರ್ಮ.

೬ ವಿಧಾಯಕ = ವಿಧಾನ ಮಾಡುವಂಥ ; ರಚಯಿತ.

೭ ವೃತ್ತಿ = ಇರುವಿಕೆ ; ಅಸ್ತಿತ್ವ ; ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ.

ಅಥಾತದ್ಭಾವಮುದಾಹೃತ್ಯ ಪ್ರಥಯತಿ --

ಸದ್ದವ್ವಂ ಸಚ್ಚ ಗುಣೋ ಸಚ್ಚೇವ ಯ ಪಜ್ಜಓ ತ್ತಿ ವಿತ್ಥಾರೋ ।
ಜೋ ಖಲು ತಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಸೋ ತದಭಾವೋ ಅತಬ್ಭಾವೋ ॥೧೦೭॥

ಗುಣಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ, [೧]ವಿಶೇಷ್ಯ, [೨]ವಿಧೀಯಮಾನ ಮತ್ತು [೩]ವೃತ್ತಿಮಾನ ಸ್ವರೂಪವಾದಂಥ ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಂಥ, ಗುಣವುಳ್ಳ, ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ, ವಿಶೇಷ್ಯ, ವಿಧೀಯಮಾನ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಮಾನ ಸ್ವರೂಪವಾದ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಅದು ಯಾವುದರದೇ ಆಶ್ರಿತವಿರುವಂಥ, ನಿರ್ಗುಣ, ಒಂದು ಗುಣದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ, ವಿಶೇಷಣ, ವಿಧಾಯಕ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪವಾದಂಥ ಸತ್ತಾ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ತದ್ಭಾವದ ಅಭಾವವಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ ಕಥಂಚಿತ್ ಅನರ್ಥಾಂತರತ್ವ (ಅಭಿನ್ನಪದಾರ್ಥತ್ವ, ಅನನ್ಯಪದಾರ್ಥತ್ವ)ವಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಏಕತ್ವವಿರಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆ ಮಾಡಬಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ತದ್ಭಾವವು ಏಕತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ಯಾವುದು-ಆ-ರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅದು (ಸರ್ವಥಾ) ಏಕ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಗುಣ-ಗುಣಿಯರೂಪದಿಂದ ಅನೇಕವೇ ಇದೆಯೆಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶತ್ವವು ಅದು ಪೃಥಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ, ಮತ್ತು ಅತದ್ಭಾವವು ಅದು ಅನ್ಯತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗುಣದಲ್ಲಿ ಪೃಥಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ಯಾವವು ಅಪೃಥಕ್ ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ವವು ಹೇಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಉತ್ತರ :- ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಶುಭ್ರತೆಯ ಹಾಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ವವು ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಅದರ ಶುಭ್ರತೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೃಥಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಶುಭ್ರತೆಯಂತೂ ಕೇವಲ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ನಾಲಿಗೆ, ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರವು ಐದೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ (ಕಥಂಚಿತ್) ವಸ್ತ್ರವು ಅದು ಶುಭ್ರತೆಯಲ್ಲ ಮತ್ತು ಶುಭ್ರತೆಯು ಅದು ವಸ್ತ್ರವಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಸ್ತ್ರದ ಹಾಗೆ ಶುಭ್ರತೆಯೂ ನಾಲಿಗೆ,

---

ಸತ್‌ದ್ರವ್ಯ ಸತ್‌ಗುಣ ಸತ್‌ಪರ್ಯಾಯವೆಂಬೀ ತೆರದಿ ವಿಸ್ತಾರವಿದೆ ।
ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಾರೂಪವಾಗುವುದರ ಅಭಾವವಿದೆಯದು ಅತದ್ಭಾವವಿದೆ ॥೧೦೭॥

---

೧ ವಿಶೇಷ್ಯ = ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಪದಾರ್ಥ ; ಲಕ್ಷ್ಯ ; ಭೇದ್ಯಪದಾರ್ಥ-ಧರ್ಮಿ. [ಹೇಗೆ ಸಿಹಿತನ, ಶುಭ್ರತೆ, ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ಮೊದಲಾದವು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯ ವಿಶೇಷಗುಣಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಯು ಈ ವಿಶೇಷಗುಣಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷಿತವಾಗುತ್ತ ಎಂದರೆ ಆ ವಿಶೇಷತೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತ, ಆ ಭೇದಗಳಿಂದ ಭೇದಿತವಾಗುತ್ತ ಏಕ ಪದಾರ್ಥವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಚಾರಿತ್ರ, ವೀರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಆತ್ಮನ ವಿಶೇಷಣಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನು ಆ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷಿತನಾಗುತ್ತ (ಲಕ್ಷಿತ, ಭೇದಿತ, ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ) ಪದಾರ್ಥನಿದ್ದಾನೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ತಾ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ವಿಶೇಷ್ಯವಿದೆ. (ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರದೇಶಭೇದಗಳಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು.)] ೨ ವಿಧೀಯಮಾನ = ರಚಿತವಾಗುವಂಥ (ಸತ್ತಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ರಚಯಿತಗಳಿದ್ದರೆ ದ್ರವ್ಯವು ಅವುಗಳಿಂದರಚಿಸಲ್ಪಡುವಂಥ ಪದಾರ್ಥವಿದೆ.) ೩ ವೃತ್ತಿಮಾನ = ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ; ಸ್ಥಿರವಿರುವಂಥ. (ಸತ್ತಾ ವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪ ಎಂದರೆ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇರುವ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ.)

ಸದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಸಂಶ್ಚ ಗುಣಃ ಸಂಶ್ಚೈವ ಚ ಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ವಿಸ್ತಾರಃ ।
ಯಃ ಖಲು ತಸ್ಯಾಭಾವಃ ಸ ತದಭಾವೋऽತದ್ಭಾವಃ ॥೧೦೭॥

ಯಥಾ ಖಲ್ವೇಕಂ ಮುಕ್ತಾಫಲಸ್ರಗ್ದಾಮ, ಹಾರ ಇತಿ ಸೂತ್ರಮಿತಿ ಮುಕ್ತಾಫಲಮಿತಿ ತ್ರೇಧಾವಿಸ್ತಾರ್ಯತೇ, ತಥೈಕಂ ದ್ರವ್ಯಂ ದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ಗುಣ ಇತಿ ಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ತ್ರೇಧಾ ವಿಸ್ತಾರ್ಯತೇ । ಯಥಾ ಚೈಕಸ್ಯ ಮುಕ್ತಾಫಲಸ್ರಗ್ದಾಮ್ನಃ ಶುಕ್ಲೋ ಗುಣಃ ಶುಕ್ಲೋ ಹಾರಃ ಶುಕ್ಲಂ ಸೂತ್ರ ಶುಕ್ಲಂ ಮುಕ್ತಾಫಲಮಿತಿ ತ್ರೇಧಾ ವಿಸ್ತಾರ್ಯತೇ, ತಥೈಕಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ತಾಗುಣಃ ಸದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಸದ್ಗುಣಃ ಸತ್ಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ತ್ರೇಧಾ ವಿಸ್ತಾರ್ಯತೇ । ಯಥಾ ಚೈಕಸ್ಮಿನ್

ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕಾಗುವುದು, ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ . ಆದುದರಿಂದ ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಶುಭ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೃಥಕತ್ತ್ವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸತ್ತಾ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೃಥಕತ್ತ್ವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಮತ್ತು ಗುಣದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಭಿನ್ನವಿದ್ದರೂ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗುಣದಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞೆ-ಸಂಖ್ಯೆ-ಲಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳಿರುವುದರಿಂದ (ಕಥಂಚಿತ್) ದ್ರವ್ಯವು ಅದು ಗುಣರೂಪವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗುಣವು ಅದು ದ್ರವ್ಯರೂಪವಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಅತದ್ಭಾವವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯ ಮುಖಾಂತರ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ-೧೦೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಸದ್ದವ್ವಂ] 'ಸತ್‌ದ್ರವ್ಯ' **[ಸಚ್ಚ ಗುಣೋ]** 'ಸತ್ ಗುಣ' **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಸಚ್ಚೇವ ಪಜ್ಜಓ]** 'ಸತ್ ಪರ್ಯಾಯ'-**[ತ್ತಿ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ವಿತ್ಥಾರೋ]** (ಸತ್ತಾ ಗುಣದ) ವಿಸ್ತಾರವಿದೆ. **[ಜೋ ಖಲು]** (ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ) ಯಾವ **[ತಸ್ಸ ಅಭಾವೋ]** 'ಅದರ ಅಭಾವ' ಎಂದರೆ 'ಆ-ರೂಪವಾಗುವ ಅಭಾವ'ವಿದೆ **[ಸೋ]** ಅದು **[ತದಭಾವೋ]** 'ತದ್-ಅಭಾವ' **[ಅತಬ್ಭಾವೋ]** ಎಂದರೆ 'ಅತದ್ಭಾವ'ವಿದೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯು 'ಹಾರ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ, 'ಸೂತ್ರ' (ದಾರ)ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 'ಮುತ್ತಿ'ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ-ಹೀಗೆ ತ್ರಿಧಾ (ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು 'ದ್ರವ್ಯ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ, 'ಗುಣ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 'ಪರ್ಯಾಯ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ-ಹೀಗೆ ತ್ರಿಧಾ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಒಂದು ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯ ಶುಭ್ರತ್ವಗುಣವು 'ಶುಭ್ರಹಾರ', 'ಶುಭ್ರದಾರ' ಮತ್ತು 'ಶುಭ್ರಮುತ್ತು'-ಹೀಗೆ ತ್ರಿಧಾ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಸತ್ತಾಗುಣವು 'ಸತ್‌ದ್ರವ್ಯ', 'ಸತ್‌ಗುಣ' ಮತ್ತು 'ಸತ್ ಪರ್ಯಾಯ'-ಹೀಗೆ ತ್ರಿಧಾ ವಿಸ್ತರಿಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶುಭ್ರತ್ವಗುಣವಿದೆ ಅದು ಹಾರವಲ್ಲ , ದಾರವಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮುತ್ತು ಅಲ್ಲ , ಮತ್ತು ಯಾವ ಹಾರ, ದಾರ ಅಥವಾ ಮುತ್ತು ಇದೆ ಅದು ಶುಭ್ರತ್ವಗುಣವಲ್ಲ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ

ಮುಕ್ತಾಫಲಸ್ರಗ್ದಾಮ್ನಿ ಯ ಃ ಶುಕ್ಲೋ ಗುಣಃ ಸ ನ ಹಾರೋ ನ ಸೂತ್ರಂ ನ ಮುಕ್ತಾಫಲಂ ಯಶ್ಚ ಹಾರಃ ಸೂತ್ರಂ ಮುಕ್ತಾಫಲಂ ವಾ ಸ ನ ಶುಕ್ಲೋ ಗುಣ ಇತೀತರೇತರಸ್ಯ ಯಸ್ತಸ್ಯಾಭಾವಃ ಸ ತದಭಾವಲಕ್ಷಣೋಽತದ್ಭಾವೋಽನ್ಯತ್ವನಿಬಂಧನಭೂತಃ । ತಥೈಕಸ್ಮಿನ್ ದ್ರವ್ಯೇ ಯಃ ಸತ್ತಾಗುಣಸ್ತನ್ನ ದ್ರವ್ಯಂ ನಾನ್ಯೋ ಗುಣೋ ನ ಪರ್ಯಾಯೋ ಯಚ್ಚ ದ್ರವ್ಯಮನ್ಯೋ ಗುಣಃ ಪರ್ಯಾಯೋ ವಾ ಸ ನ ಸತ್ತಾಗುಣ ಇತೀತರೇತರಸ್ಯ ಯಸ್ತಸ್ಯಾಭಾವಃ ಸ ತದಭಾವ- ಲಕ್ಷಣೋಽತದ್ಭಾವೋಽನ್ಯತ್ವನಿಬಂಧನಭೂತಃ ।

ಒಂದರದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಯಾವ 'ಅದರ ಅಭಾವ' ಎಂದರೆ 'ಆ-ರೂಪವಾಗುವ ಅಭಾವ'ವಿದೆ ಅದು 'ತದ್-ಅಭಾವ' ಲಕ್ಷಣ 'ಅತದ್ಭಾವ'ವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಅತದ್ಭಾವವು) ಅನ್ಯತ್ವದ ಕಾರಣವಿದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸತ್ತಾಗುಣವಿದೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ, ಅನ್ಯಗುಣವಲ್ಲ ಅಥವಾ ಪರ್ಯಾಯವಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಯಾವ ದ್ರವ್ಯ, [೧]ಅನ್ಯಗುಣ ಅಥವಾ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ಅದು ಸತ್ತಾಗುಣವಲ್ಲ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದರದು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಯಾವ 'ಅದರ ಅಭಾವ' ಎಂದರೆ 'ಆ-ರೂಪವಾಗುವ ಅಭಾವ'ವಿದೆ ಅದು [೨]'ತದ್-ಅಭಾವ' ಲಕ್ಷಣ 'ಅತದ್ಭಾವ'ವಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಅನ್ಯತ್ವದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನನ್ನು ವಿಸ್ತಾರ ಕಥನದಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ, 'ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 'ಸಿದ್ಧತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ-ಹೀಗೆ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಗುಣವನ್ನು 'ಸತ್ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯ', 'ಸತ್ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣ' ಮತ್ತು 'ಸತ್ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯ' ವೆಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನ ಯಾವ ಅಸ್ತಿತ್ವಗುಣವಿದೆ ಅದು ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ, (ಸತ್ತಾಗುಣವಿಲ್ಲದೆ) ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣವಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯವಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವಿದೆ, (ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಹೊರತಾಗಿ) ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣವಿದೆ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ಅದು ಅಸ್ತಿತ್ವಗುಣವಲ್ಲ-ಹೀಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅತದ್ಭಾವವಿದೆ, ಅದರ ಕಾರಣ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತಾದ ಉದಾಹರಣೆಯಿತ್ತು ಅತದ್ಭಾವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

(ಯಾವ ಸತ್ತಾ ಗುಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಅದನ್ನು ಇತರ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಸತ್ತಾ ಗುಣದ ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಗುಣವನ್ನು 'ಪುರುಷಾರ್ಥಿ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯ', 'ಪುರುಷಾರ್ಥಿ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣ' ಮತ್ತು 'ಪುರುಷಾರ್ಥಿ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯ'ವೆಂದು ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಅಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶವಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ

೧ ಅನ್ಯಗುಣ = ಸತ್ತಾದ ಅತಿರಿಕ್ತ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಗುಣ. ೨ ತದ್-ಅಭಾವ = ಅದರ ಅಭಾವ. (ತದ್-ಅಭಾವಃ = ತಸ್ಯ ಅಭಾವಃ ।) [ತದ್-ಅಭಾವ ಅತದ್ಭಾವದ ಲಕ್ಷಣ (ಅಥವಾ ಸ್ವರೂಪ)ವಿದೆ. ಅತದ್ಭಾವವು ಅನ್ಯತ್ವದ ಕಾರಣವಿದೆ.]

ಅಥ ಸರ್ವಥಾಽಭಾವಲಕ್ಷಣತ್ವಮತದ್ಭಾವಸ್ಯ ನಿಷೇಧಯತಿ-

ಜಂ ದವ್ವಂ ತಂ ಣ ಗುಣೋ ಜೋ ವಿ ಗುಣೋ ಸೋ ಣ ತಚ್ಚಮತ್ಥಾದೋ ।
ಏಸೋ ಹಿ ಅತಬ್ಭಾವೋ ಣೇವ ಅಭಾವೋ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ॥೧೦೮॥

ಯದ್ದ್ರವ್ಯಂ ತನ್ನ ಗುಣೋ ಯೋಽಪಿ ಗುಣಃ ಸ ನ ತತ್ತ್ವಮರ್ಥಾತ್ ।
ಏಷ ಹ್ಯತದ್ಭಾವೋ ನೈವ ಅಭಾವ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ॥೧೦೮॥

ಏಕಸ್ಮಿನ್ದ್ರವ್ಯೇ ಯದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಗುಣೋ ನ ತದ್ಭವತಿ, ಯೋ ಗುಣಃ ಸ ದ್ರವ್ಯಂ ನ ಭವತೀತ್ಯೇವಂ ಯದ್ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗುಣರೂಪೇಣ ಗುಣಸ್ಯ ವಾ ದ್ರವ್ಯರೂಪೇಣ ತೇನಾಭವನಂ ಸೋಽತದ್ಭಾವಃ । ಏತಾವತೈವಾನ್ಯತ್ವವ್ಯವಹಾರಸಿದ್ಧೇರ್ನ ಪುನರ್ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವೋ ಗುಣೋಗುಣಸ್ಯಾಭಾವೋ ದ್ರವ್ಯಮಿತ್ಯೇವಂಲಕ್ಷಣೋಽಭಾವೋಽತದ್ಭಾವ, ಏವಂ ಸತ್ಯೇಕದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾನೇಕತ್ವಮುಭಯಶೂನ್ಯತ್ವಮಪೋಹರೂಪತ್ವಂ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಖಲು ಚೇತನದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವೋಽಚೇತನದ್ರವ್ಯಮಚೇತನದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವಶ್ಚೇತನದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ತಯೋರನೇಕತ್ವಂ, ತಥಾ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವೋ ಗುಣೋ ಗುಣಸ್ಯಾಭಾವೋ ದ್ರವ್ಯಮಿತ್ಯೇಕಸ್ಯಾಪಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾನೇಕತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಯಥಾ

ಸಂಜ್ಞೆ-ಲಕ್ಷಣ-ಪ್ರಯೋಜನ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥಗುಣಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ, ಜ್ಞಾನಾದಿ ಅನ್ಯಗುಣ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅತದ್ಭಾವವಿದೆ, ಅದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ವದ ಕಾರಣವಿದೆ.)

ಈಗ ಸರ್ವಥಾ ಅಭಾವವು ಅದು ಅತದ್ಭಾವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆಯೆಂಬುದರ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೦೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಅತ್ಥಾದೋ]** ಸ್ವರೂಪ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ **[ಜಂ ದವ್ವಂ]** ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ **[ತಂ ಣ ಗುಣೋ]** ಅದು ಗುಣವಲ್ಲ, **[ಜೋ ವಿ ಗುಣೋ]** ಮತ್ತು ಯಾವ ಗುಣವಿದೆ **[ಸೋ ಣ ತಚ್ಚಂ]** ಅದು ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ; **[ಏಸೋ ಹಿ ಅತಬ್ಭಾವೋ]** ಇದು ಅತದ್ಭಾವವಿದೆ ; **[ಣೇವ ಅಭಾವೋ]** ಸರ್ವಥಾ ಅಭಾವವು ಅದು ಅತದ್ಭಾವವಲ್ಲ; **[ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ]**-ಎಂದು (ಜಿನೇಂದ್ರರ ಮುಖಾಂತರ) ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಅದು ಗುಣವಲ್ಲ, ಯಾವುದು ಗುಣವಿದೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ; - ಹೀಗೆ ಗುಣರೂಪದಿಂದ ಆ ದ್ರವ್ಯದ ಅಭವನ (ಆಗದಿರುವುದು) ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ ಗುಣದ ಅಭವನವು ಅದು ಅತದ್ಭಾವವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅನ್ಯತ್ವ ವ್ಯವಹಾರವು (ಅನ್ಯತ್ವರೂಪವ್ಯವಹಾರವು) ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವು ಗುಣವಿದೆ, ಗುಣದ ಅಭಾವವು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ-ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಅಭಾವವು ಅದು ಅತದ್ಭಾವವಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗಾದರೆ ೧) ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕತ್ವವು ಬಂದು ಬಿಡುವುದು ೨) ಉಭಯ ಶೂನ್ಯತೆ (ಎರಡರ ಅಭಾವ)

ಯದ್ದ್ರವ್ಯವಿದೆಯದು ಗುಣವಲ್ಲ ಮೇಣ್ಗುಣವದು ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ ಸ್ವರೂಪದಿಂ ।
ಇದು ಅತದ್ಭಾವವಿದೆ ಸರ್ವಥಾ ಅಭಾವವಲ್ಲೆಂದು ಜಿನದೇವ ಪೇಳಿಹರು ॥೧೦೮॥

ಸುವರ್ಣಸ್ಯಾಭಾವೇ ಸುವರ್ಣತ್ವಸ್ಯಾಭಾವಃ ಸುವರ್ಣತ್ವಸ್ಯಾಭಾವೇ ಸುವರ್ಣಸ್ಯಾಭಾವ ಇತ್ಯುಭಯಶೂನ್ಯತ್ವಂ, ತಥಾ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವೇ ಗುಣಸ್ಯಾಭಾವೋ ಗುಣಸ್ಯಾಭಾವೇ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವ ಇತ್ಯುಭಯಶೂನ್ಯತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಯಥಾ ಪಟಾಭಾವಮಾತ್ರ ಏವ ಘಟೋ ಘಟಾಭಾವಮಾತ್ರ ಏವ ಪಟ ಇತ್ಯುಭಯೋರಪೋಹರೂಪತ್ವಂ ತಥಾ ದ್ರವ್ಯಾಭಾವಮಾತ್ರ ಏವ ಗುಣೋ ಗುಣೋಭಾವಮಾತ್ರ ಏವ ದ್ರವ್ಯಮಿತ್ಯತ್ರಾಪ್ಯಪೋಹರೂಪತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ । ತತೋ ದ್ರವ್ಯಗುಣಯೋರೇಕತ್ವಮಶೂನ್ಯತ್ವಮನಪೋಹತ್ವಂ ಚೇಚ್ಛತಾ ಯಥೋದಿತ ಏವಾತದ್ಭಾವೋಽಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯಃ ।

ಆಗಿಹೋಗಬಹುದು, ಅಥವಾ ೩) ಅಪೋಹರೂಪತೆಯು ಬಂದುಬಿಡಬಹುದು. ಇದನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.-

(ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವು ಅದು ಗುಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಗುಣದ ಅಭಾವವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮೊದಲನೆಯ ದೋಷವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಂದುಬಿಡುವುದು,-)

೧) ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಚೇತನದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವು ಅದು ಅಚೇತನದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅಚೇತನದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವು ಅದು ಚೇತನದ್ರವ್ಯವಿದೆ - ಹೀಗೆ ಅವುಗಳ ಅನೇಕತ್ವ(ದ್ವಿತ್ವ)ವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವು ಅದು ಗುಣ ಮತ್ತು ಗುಣದ ಅಭಾವವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಾದರೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ಅನೇಕತ್ವವು ಬಂದುಬಿಡಬಹುದು. (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವು ಒಂದೇ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದಕ್ಕೆ ಅನೇಕತ್ವದ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದುಬಿಡಬಹುದು.)

(ಅಥವಾ ಉಭಯಶೂನ್ಯತೆಯರೂಪದ ಎರಡನೆಯ ದೋಷವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬರುತ್ತದೆ-)

೨) ಹೇಗೆ ಸುವರ್ಣದ ಅಭಾವವಾದಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣತ್ವದ ಅಭಾವವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣತ್ವದ ಅಭಾವವಾದಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣದ ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ - ಹೀಗೆ ಉಭಯಶೂನ್ಯತೆ - ಎರಡರ ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವಾದಮೇಲೆ ಗುಣದ ಅಭಾವ ಮತ್ತು ಗುಣದ ಅಭಾವವಾದಮೇಲೆ ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು - ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಶೂನ್ಯತೆಯಾಗಬಹುದು. (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳೆರಡರ ಅಭಾವದ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಬಹುದು.)

(ಅಥವಾ ಅಪೋಹರೂಪತ್ವ ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರನೆಯ ದೋಷವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬರುತ್ತದೆ-)

೩) ಹೇಗೆ ಪಟದ ಅಭಾವಮಾತ್ರವೇ ಘಟವಿದೆ, ಘಟದ ಅಭಾವಮಾತ್ರವೇ ಪಟವಿದೆ (ಎಂದರೆ ವಸ್ತ್ರದ ಕೇವಲ ಅಭಾವವಷ್ಟೇ ಘಟವಿದೆ ಮತ್ತು ಘಟದ ಕೇವಲ ಅಭಾವವಷ್ಟೇ ವಸ್ತ್ರವಿದೆ) -ಹೀಗೆ ಎರಡರ ಅಪೋಹರೂಪತೆಯಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯಾಭಾವಮಾತ್ರವೇ ಗುಣ ಮತ್ತು ಗುಣಾಭಾವಮಾತ್ರವೇ ದ್ರವ್ಯವಾಗ ಬಹುದು- ಹೀಗೆ ಇದರಲ್ಲೂ (ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳಲ್ಲೂ) [೧]ಅಪೋಹರೂಪತೆ ಬಂದುಬಿಡಬಹುದು (ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ನಕಾರರೂಪತೆಯ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದುಬಿಡಬಹುದು.)

ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಗುಣದ ಏಕತ್ವ, ಅಶೂನ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು [೨]ಅನಪೋಹತ್ವವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವವರಿಗೆ ಯಥೋಕ್ತವೇ (ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ) ಅತದ್ಭಾವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

೧ ಅಪೋಹರೂಪತೆ = ಸರ್ವಥಾ ನಕಾರಾತ್ಮಕತೆ ; ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನತೆ. (ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಗುಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರದು ಕೇವಲ ನಕಾರವೇ ಇದ್ದರೆ 'ದ್ರವ್ಯವು ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ', 'ಈ ಗುಣವು ಈ ದ್ರವ್ಯದ್ದಿದೆ' - ಇತ್ಯಾದಿ ಕಥನದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಬಂಧವೇ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಗುಣದಲ್ಲಿ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.)

೨ ಅನಪೋಹತ್ವ = ಅಪೋಹರೂಪಕತೆಯಾಗದಿರುವುದು ; ಕೇವಲ ನಕಾರಾತ್ಮಕತೆಯಾಗದಿರುವುದು.

ಅಥ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರ್ಗುಣಗುಣಿಭಾವಂ ಸಾಧಯತಿ -

ಜೋ ಖಲು ದವ್ವಸಹಾವೋ ಪರಿಣಾಮೋ ಸೋ ಗುಣೋ ಸದವಿಸಿಟ್ಠೋ ।
ಸದವಟ್ಠಿದಂ ಸಹಾವೇ ದವ್ವಂ ತಿ ಜಿಣೋವದೇಸೋಯಂ ॥೧೦೯॥

ಯಃ ಖಲು ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಸ ಗುಣಃ ಸದವಿಶಿಷ್ಟಃ ।
ಸದವಸ್ಥಿತಂ ಸ್ವಭಾವೇ ದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ಜಿನೋಪದೇಶೋಽಯಮ್ ॥೧೦೯॥

ದ್ರವ್ಯಂ ಹಿ ಸ್ವಭಾವೇ ನಿತ್ಯಮವತಿಷ್ಠಮಾನತ್ವಾತ್ಸದಿತಿ ಪ್ರಾಕ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಮ್ । ಸ್ವಭಾವಸ್ತು ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮೋಽಭಿಹಿತಃ । ಯ ಏವ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಭೂತಃ ಪರಿಣಾಮಃ, ಸ ಏವ ಸದವಿಶಿಷ್ಟೋ ಗುಣ ಇತೀಹ ಸಾಧ್ಯತೇ । ಯದೇವ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವೃತ್ತಿಭೂತಮಸ್ತಿತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಧಾನನಿರ್ದೇಶಾತ್ಸದಿತಿ ಸಂಶಬ್ದ್ಯತೇ ತದವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಭೂತ ಏವ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಭೂತಃ ಪರಿಣಾಮಃ ದ್ರವ್ಯವೃತ್ತೇರ್ಹಿ ತ್ರಿಕೋಟಿಸಮಯಸ್ಪರ್ಶಿನ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ತೇನ ತೇನ ಸ್ವಭಾವೇನ ಪರಿಣಮನಾದ್ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಭೂತ ಏವ ತಾವತ್ಪರಿಣಾಮಃ ಸ ತ್ವಸ್ತಿತ್ವಭೂತದ್ರವ್ಯ-ವೃತ್ತ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ಸದವಿಶಿಷ್ಟೋ ದ್ರವ್ಯವಿಧಾಯಕೋ ಗುಣ ಏವೇತಿ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರ್ಗುಣಗುಣಿಭಾವಃ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ।

ಈಗ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣ-ಗುಣಿತನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೦೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜೋ ಖಲು]** ಯಾವುದು **[ದವ್ವಸಹಾವೋ ಪರಿಣಾಮೋ]** ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವಭೂತ (ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕ) ಪರಿಣಾಮವಿದೆ **[ಸೋ]** ಅದು (ಪರಿಣಾಮವು) **[ಸದವಿಸಿಟ್ಠೋ ಗುಣೋ]** 'ಸತ್'ದಿಂದ ಅವಿಶಿಷ್ಟವಾದ (ಸತ್ತಾದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದಂಥ) ಗುಣವಿದೆ. **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು **(ಸಹಾವೇ ಅವಟ್ಠಿದಂ ಸತ್]** 'ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ ಇದೆ'-**[ತಿ ಜಿಣೋವದೇ-ಸೋಯಂ]** ಇಂಥ ಯಾವ (೯೯ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ) ಜಿನೋಪದೇಶವಿದೆ ಅದೇ ಇದು ಇದೆ. (ಎಂದರೆ ೯೯ನೆಯ ಗಾಥೆಯ ಕಥನದಿಂದ ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಥಿತವಾದ ಭಾವವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಹೊರಡುತ್ತದೆ.)

ಟೀಕೆ :- ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಅವಸ್ಥಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ ಇದೆಯೆಂದು ಮೊದಲು (೯೯ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ; ಮತ್ತು (ಅಲ್ಲಿ) ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವ ಪರಿಣಾಮ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾದ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅದೇ 'ಸತ್'ದಿಂದ ಅವಿಶಿಷ್ಟವಾದ (ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದಂಥ - ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದೇನೂ ಅನ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬಂಥ) ಗುಣವಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವಭೂತಪರಿಣಾಮವಿದೆಯದು ಸದವಿಶಿಷ್ಟಗುಣವಿದೆ ।
ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವದಲಿ ಸ್ಥಿತ ಸತ್ ಇದೆಯೆಂಬಾ ಜಿನೋಪದೇಶವೇ ಇದಾಗಿದೆ ॥೧೦೯॥

ಅಥ ಗುಣಗುಣಿನೋರ್ನಾನಾತ್ವಮುಪಹಂತಿ -

ಣತ್ಥಿ ಗುಣೋ ತ್ತಿವ ಕೋಈ ಪಜ್ಜಾಓ ತ್ತೀಹ ವಾ ವಿಣಾ ದವ್ವಂ ।
ದವ್ವತ್ತಂ ಪುಣ ಭಾವೋ ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಸಯಂ ಸತ್ತಾ ॥೧೧೦॥

ನಾಸ್ತಿ ಗುಣ ಇತಿ ವಾಕಶ್ಚಿತ್ ಪರ್ಯಾಯ ಇತೀಹ ವಾ ವಿನಾ ದ್ರವ್ಯಮ್ ।
ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಪುನರ್ಭಾವಸ್ತಸ್ಮಾದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಯಂ ಸತ್ತಾ ॥೧೧೦॥

ನ ಖಲು ದ್ರವ್ಯಾತ್ಪೃಥಗ್ಭೂತೋ ಗುಣ ಇತಿ ವಾ ಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ವಾ ಕಶ್ಚಿದಪಿ ಸ್ಯಾತ್ ; ಯಥಾ ಸುವರ್ಣಾತ್ಪೃಥಗ್ಭೂತಂ ತತ್ಪೀತತ್ವಾದಿಕಮಿತಿ ವಾ ತತ್ಕುಂಡಲತ್ವಾದಿಕಮಿತಿ ವಾ । ಅಥ ತಸ್ಯ ತು ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪವೃತ್ತಿಭೂತಮಸ್ತಿತ್ವಾಖ್ಯಂ ಯದ್ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಸ ಖಲು ತದ್ಭಾವಾಖ್ಯೋ ಗುಣ ಏವ ಭವನ್ ಕಿಂ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಪೃಥಗ್ಭೂತತ್ವೇನ ವರ್ತತೇ । ನ ವರ್ತತ ಏವ । ತರ್ಹಿ ದ್ರವ್ಯಂ ಸತ್ತಾऽಸ್ತು, ಸ್ವಯಮೇವ ।

ದ್ರವ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ವೃತ್ತಿಭೂತವಾದಂಥ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ದ್ರವ್ಯಪ್ರಧಾನ ಕಥನದ ಮುಖಾಂತರ 'ಸತ್' ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದರಿಂದ ಅವಿಶಿಷ್ಟ (ಆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಅನನ್ಯ)ವಾದ ಗುಣಭೂತವೇ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಭೂತ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ [೧]ವೃತ್ತಿಯು (ಅಸ್ತಿತ್ವವು) ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಸಮಯವನ್ನು (ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯತ್, ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲವನ್ನು) ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ (ಆ ವೃತ್ತಿಯು-ಅಸ್ತಿತ್ವವು) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸ್ವಭಾವರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

(ಹೀಗೆ) ಮೊದಲಂತೂ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವಭೂತ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಅದು (ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮವು) ಅಸ್ತಿತ್ವಭೂತವಾದಂಥ ದ್ರವ್ಯದ ವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ 'ಸತ್'ದಿಂದ ಅವಿಶಿಷ್ಟ, ದ್ರವ್ಯವಿಧಾಯಕ (ದ್ರವ್ಯದ ರಚಯಿತ) ಗುಣವೇ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಸತ್ತಾ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣ-ಗುಣಿತನವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಗುಣ ಮತ್ತು ಗುಣಿಯ ಅನೇಕತ್ವದ ಖಂಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೧೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಇಹ]** ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ **[ಗುಣೋ ತ್ತಿ ವ ಕೋಈ]** ಗುಣದಂಥ ಕೆಲವು **[ಪಜ್ಜಾ ಓ ತ್ತಿ ವಾ]** ಅಥವಾ ಪರ್ಯಾಯದಂಥ ಕೆಲವು **[ದವ್ವಂ ವಿಣಾ ಣತ್ಥಿ]** ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದೆ (ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ) ಇರುವುದಿಲ್ಲ **[ದವ್ವತ್ತಂ ಪುಣ ಭಾವೋ]** ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯತ್ವವು ಅದು ಭಾವವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಗುಣವಿದೆ) ; **[ತಮ್ಹಾ]** ಆದುದರಿಂದ **[ದವ್ವಂ ಸಯಂ ಸತ್ತಾ]** ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವಯಂ ಸತ್ತಾ (ಅಸ್ತಿತ್ವ) ಇದೆ.

ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಗುಣವೆಂಬುದಾಗಲಿ ಅಥವ ಪರ್ಯಾಯವೆಂಬುದಾವುದು ಇಲ್ಲ ।
ದ್ರವ್ಯತ್ವವಿದೆಯದು ಭಾವವಿದೆ ಅದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯತಾನೇ ಸತ್ವವಾಗಿಹುದು ॥೧೧೦॥

---

೧ ವೃತ್ತಿ = ವರ್ತನೆ ; ಅಸ್ತಿತ್ವವಿರುವುದು ಅದು ; ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದು ಅದು.

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸದುತ್ಪಾದಾಸದುತ್ಪಾದಯೋರವಿರೋಧಂ ಸಾಧಯತಿ -

ಏವಂವಿಹಂ ಸಹಾವೇ ದವ್ವಂ ದವ್ವತ್ಥಪಜ್ಜಯತ್ಥೇಹಿಂ ।
ಸದಸಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ ಪಾದುಬ್ಭಾವಂ ಸದಾ ಲಭದಿ ॥೧೧೧॥

ಏವಂವಿಧಂ ಸ್ವಭಾವೇ ದ್ರವ್ಯಂ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಾಭ್ಯಾಮ್ ।
ಸದಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಂ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಂ ಸದಾ ಲಭತೇ ॥೧೧೧॥

ಏವಮೇತದ್ಯಥೋದಿತಪ್ರಕಾರಸಾಕಲ್ಯಾಕಲಂಕಲಾಂಛನಮನಾದಿನಿಧನಂ ಸತ್ಸ್ವಭಾವೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಮಾಸ್ಕಂದತಿ ದ್ರವ್ಯಮ್ । ಸ ತು ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೋ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾಭಿದೇಯತಾಯಾಂ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವ ಸ್ಯಾತ್। ಪರ್ಯಾಯಾಭಿಧೇಯತಾಯಾಂ ತ್ವಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವ । ತಥಾಹಿ-ಯದಾ ದ್ರವ್ಯಮೇವಾಭಿಧಿಯತೇ ನ ಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತದಾ ಪ್ರಭವಾವಸಾನವರ್ಜಿತಾಭಿರ್ಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಾಭಿರ್ದ್ರವ್ಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾಭಿರನ್ವಯಶಕ್ತಿಭಿಃ ಪ್ರಭವಾವಸಾನಲಾಂಛನಾಃ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಾಃ ಪರ್ಯಾಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತೀಸ್ತಾಸ್ತಾಃ ಸಂಕ್ರಾಮತೋ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ ಹೇಮವತ್ । ತಥಾಹಿ-ಯದಾ ಹೇಮೈವಾಭಿಧೀಯತೇ ನಾಂಗದಾದಯಃ ಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತದಾ ಹೇಮಸಮಾನಜೀವಿತಾಭಿರ್ಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಾಭಿರ್ಹೇಮನಿಷ್ಪಾದಿಕಾಭಿರನ್ವಯಶಕ್ತಿಭಿರಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯಸಮಾನಜೀವಿತಾಃ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಾ ಅಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತೀಸ್ತಾಸ್ತಾಃ

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸುವರ್ಣದಿಂದ ಪೃಥಗ್ಭೂತವಾಗಿ ಅದರ ಹಳದಿತನ ಮೊದಲಾದುವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಕುಂಡಲತ್ವಾದಿಗಳಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪೃಥಗ್ಭೂತ (ಭಿನ್ನ)ವಾದಂಥ ಯಾವ ಗುಣವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ . ಈಗ ಆ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪದ ವೃತ್ತಿಭೂತವಾದ ಯಾವ 'ಅಸ್ತಿತ್ವ'ನಾಮದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದ್ರವ್ಯತ್ವವು ಅದು ಅದರ 'ಭಾವ'ನಾಮದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುಣವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪೃಥಕ್‌ರೂಪವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆಯೇನು ? ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ . ಎಂದ ಮೇಲೆ ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವಯಮೇವ ಸತ್ತಾ ಆಯಿತು.

ಈಗ ದ್ರವ್ಯದ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಾಗುವಲ್ಲಿ ಅವಿರೋಧವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೧೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಏವಂವಿಹಂ ದವ್ವಂ]** ಇಂಥ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ) ದ್ರವ್ಯವು **[ಸಹಾವೇ]** ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ **[ದವ್ವತ್ಥಪಜ್ಜ ಯತ್ಥೇಹಿಂ]** ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ **[ಸದಸಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ ಪಾದುಬ್ಭಾವಂ]** ಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧ ಮತ್ತು ಅಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧ ಉತ್ಪಾದವನ್ನು **[ಸದಾ ಲಭದಿ]** ಯಾವಾಗಲೂ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಧದ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವದಲಿ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯಗಳಿಂದ ।
ಯಾವಾಗಲು ಸದ್ಭಾವಯುಕ್ತಮಸದ್ಭಾವಯುಕ್ತುತ್ಪಾದವನು ಪಡೆಯುವುದು ॥೧೧೧॥

ಸಂಕ್ರಾಮತೋ ಹೇಮ್ನಃ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ । ಯದಾ ತು ಪರ್ಯಾಯಾ ಏವಾಭಿಧೀಯಂತೇ ನ ದ್ರವ್ಯಂ ತದಾ ಪ್ರಭವಾವಸಾನಲಾಂಛನಾಭಿಃ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಾಭಿಃ ಪರ್ಯಾಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾಭಿರ್ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತಿಭಿಸ್ತಾಭಿಸ್ತಾಭಿಃ ಪ್ರಭವಾವಸ್ಥಾವರ್ಜಿತಾ ಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಾ ದ್ರವ್ಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾ ಅನ್ವಯಶಕ್ತೀಃ ಸಂಕ್ರಾಮತೋ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ ಹೇಮವದೇವ। ತಥಾಹಿ-ಯದಾಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯಾ ಏವಾಭಿಧೀಯಂತೇ ನ ಹೇಮ ತದಾಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯಸಮಾನಜೀವಿತಾಭಿಃ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಾಭಿರಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾಭಿರ್ವ್ಯತಿರೇಕ-ವ್ಯಕ್ತಿಭಿಸ್ತಾಭಿಸ್ತಾಭಿರ್ಹೇಮಸಮಾನಜೀವಿತಾ ಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಾ ಹೇಮನಿಷ್ಪಾದಿಕಾ ಅನ್ವಯಶಕ್ತೀಃ ಸಂಕ್ರಾಮತೋ

ಟೀಕೆ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಥೋದಿತ (ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ) ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ [೧]ಅಕಲಂಕ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ, ಅನಾದಿನಿಧನವಾದ ಈ ದ್ರವ್ಯವು ಸತ್-ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ (ಅಸ್ತಿತ್ವಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ) ಉತ್ಪಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರವ್ಯದ ಆ ಉತ್ಪಾದವು, ದ್ರವ್ಯದ [೨]ಅಭಿಧೇಯತೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧವೇ ಇದೆ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಭಿಧೇಯತೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧವೇ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಯಾವಾಗ ದ್ರವ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ-ಪರ್ಯಾಯವಿಲ್ಲ , ಆಗ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವಿನಾಶರಹಿತ, ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ದ್ರವ್ಯವನ್ನುತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ [೩]ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ, ಉತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ, ಕ್ರಮಶಃ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಉತ್ಪಾದಕ ಆಯಾ [೪]ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣದ ಹಾಗೆ [೫]ಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧವೇ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಯಾವಾಗ ಸುವರ್ಣವೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ-ಬಾಜುಬಂದ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಲ್ಲ , ಆಗ ಸುವರ್ಣದಷ್ಟು ಸ್ಥಿರ, ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ಸುವರ್ಣದ ಉತ್ಪಾದಕ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ, ಬಾಜುಬಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದಷ್ಟು ಸ್ಥಿರ, ಕ್ರಮಶಃ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ ಬಾಜುಬಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಉತ್ಪಾದಕ ಆಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಸುವರ್ಣದ ಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧವೇ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ.

ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಪರ್ಯಾಯಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತವೆ,-ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ, ಆಗ ಉತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶಗಳು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ, ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಆಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ, ಉತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶ ರಹಿತ, ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪಾದಕ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ

---

೧ ಅಕಲಂಕ = ನಿರ್ದೋಷ (ಈ ದ್ರವ್ಯವು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ನಿರ್ದೋಷ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ).

೨ ಅಭಿಧೇಯತೆ = ಹೇಳಲು ಯೋಗ್ಯತನ ; ವಿವಕ್ಷೆ ; ಕಥನ. ೩ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿ = ಅನ್ವಯರೂಪಶಕ್ತಿ. (ಅನ್ವಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ನಾಶದಿಂದ ರಹಿತವಿವೆ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಚಾರಿತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳಿವೆ.) ೪ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತಿ = ಭೇದರೂಪ ಪ್ರಕಟತೆ. (ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಕ್ತತೆಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ, ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಶ್ರುತಜ್ಞಾನ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಾಚರಣಚಾರಿತ್ರ, ಯಥಾಖ್ಯಾತಚಾರಿತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಿವೆ. ವ್ಯತಿರೇಕ ಮತ್ತು ಅನ್ವಯದ ಅರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿ ೧೫೮ ನೆಯ ಪುಟದ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡುವುದು.)

೫ ಸದ್‌ಭಾವಸಂಬದ್ಧ = ಸದ್ಭಾವ - ಅಸ್ತಿತ್ವದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವಂಥ - ಸಂಕಲಿತ. [ದ್ರವ್ಯದ ವಿವಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗಳನ್ನು ಗೌನಮಾಡಿಬಿಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧ ಉತ್ಪಾದ (ಸತ್-ಉತ್ಪಾದ, ವಿದ್ಯಮಾನದ ಉತ್ಪಾದ) ಇದೆ].

ಹೇಮ್ನೋऽಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ । ಅಥ ಪರ್ಯಾಯಾಭಿದೇಯತಾಯಾಮಪ್ಯಸದುತ್ಪತ್ತೌ ಪರ್ಯಾಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾಸ್ತಾಸ್ತಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತಯೋ ಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಸಾದ್ಯಾನ್ವಯಶಕ್ತಿತ್ವಮಾಪನ್ನಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾನ್ ದ್ರವೀಕುರ್ಯುಃ, ತಥಾಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾಭಿಸ್ತಾಭಿಸ್ತಾಭಿರ್ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತಿಭಿರ್ಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಸಾದ್ಯಾನ್ವಯಶಕ್ತಿತ್ವಮಾಪನ್ನಾಭಿರಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯಾ ಅಪಿ ಹೇಮೀಕ್ರಿಯೇರನ್ । ದ್ರವ್ಯಾಭಿದೇಯತಾಯಾಮಪಿ ಸದುತ್ಪತ್ತೌ । ದ್ರವ್ಯನಿಷ್ಪಾದಿಕಾ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಯಃ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಸಾದ್ಯ ತತ್ತದ್ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಮಾಪನ್ನಾ ದ್ರವ್ಯಂ ಪರ್ಯಾಯೀಕುರ್ಯುಃ ತಥಾ ಹೇಮನಿಷ್ಪಾದಿಕಾಭಿರನ್ವಯಶಕ್ತಿಭಿಃ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಸಾದ್ಯತತ್ತದ್ವ್ಯತಿರೇಕಮಾಪನ್ನಾಭಿರ್ಹೇಮಾಂಗದಾದಿಪರ್ಯಾಯಮಾತ್ರೀ ಕ್ರಿಯೇತ । ತತೋ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಾದೇಶಾತ್ಸದುತ್ಪಾದಃ, ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಾದೇಶಾದಸತ್ ಇತ್ಯನವದ್ಯಮ್ ।

ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣದ ಹಾಗೆ [1]ಅಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧವೇ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ. ಅದು ಯಾವಾಗ ಹೀಗೆ ಬಾಜುಬಂದ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತವೆ-ಸುವರ್ಣವಲ್ಲ , ಆಗ ಬಾಜುಬಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದಷ್ಟೇ ಸ್ಥಿರವಿರುವಂಥ, ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ಬಾಜುಬಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಉತ್ಪಾದಕ ಆಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸುವರ್ಣದಷ್ಟೇ ಸ್ಥಿರವಿರುವಂಥ, ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ, ಸುವರ್ಣದ ಉತ್ಪಾದಕ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಸುವರ್ಣಕ್ಕೆ ಅಸದ್ಭಾವಯುಕ್ತವೇ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ.

ಈಗ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಭಿಧೇಯತೆ (ಹೇಳಿಕೆ)ಯ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಆಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಕ್ತತೆಗಳು ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪಡೆದು ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ದ್ರವ್ಯಮಾಡುತ್ತವೆ (ಪರ್ಯಾಯಗಳ ವಿವಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಕ್ತತೆಗಳು ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿರೂಪವಾಗುತ್ತ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ದ್ರವ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ) ; ಹೇಗೆ ಬಾಜುಬಂದ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ ಆಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗಳು ಯುಗಪತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪಡೆದು ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಬಾಜುಬಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸುವರ್ಣಮಾಡುತ್ತವೆ ಹಾಗೆ. ದ್ರವ್ಯದ ಅಭಿಧೇಯತೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪಾದಕ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳು ಕ್ರಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪರ್ಯಾಯಗಳಾಗಿ (ಪರ್ಯಾಯರೂಪ)ಮಾಡುತ್ತವೆ ; ಹೇಗೆ ಸುವರ್ಣದ ಉತ್ಪಾದಕ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳು ಕ್ರಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪಡೆದು ಆಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಬಾಜುಬಂದ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾತ್ರ (ಪರ್ಯಾಯಮಾತ್ರರೂಪ)ವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಕಥನದಿಂದ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಿದೆ, ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ಕಥನದಿಂದ ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಿದೆ-ಈ ಮಾತು ಅನವದ್ಯ (ಅಬಾಧ, ನಿರ್ದೋಷ)ವಿದೆ.

---

೧ ಅಸದ್ಭಾವಸಂಬದ್ಧ = ಅನಸ್ತಿತ್ವದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ - ಸಂಕಲಿತ. [ಪರ್ಯಾಯಗಳ ವಿವಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗೌಣಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸದ್ಭಾವ ಸಂಬದ್ಧ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ. (ಅಸತ್ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ. ಅವಿದ್ಯಮಾನದ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ)]

ಅಥ ಸದುತ್ಪಾದಮನನ್ಯತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಜೀವೋ ಭವಂ ಭವಿಸ್ಸದಿ ಣರೋಽಮರೋ ವಾ ಪರೋ ಭವೀಯ ಪುಣೋ ।
ಕಿಂ ದವ್ವತ್ತಂ ಪಜಹದಿ ಣ ಜಹಂ ಅಣ್ಣೋ ಕಹಂ ಹೋದಿ ॥೧೧೨॥

ಜೀವೋ ಭವನ್ ಭವಿಷ್ಯತಿ ನರೋಽಮರೋ ವಾ ಪರೋ ಭೂತ್ವಾ ಪುನಃ ।
ಕಿಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರಜಹಾತಿ ನ ಜಹದನ್ಯಃ ಕಥಂ ಭವತಿ ॥೧೧೨॥

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಮೊದಲು ಯಾವುದು ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆ ಅದರದೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಮೊದಲು ವಿದ್ಯಮಾನವಿಲ್ಲ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವಾಗ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಗೌಣ ಮಾಡಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯದ ಕಥನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆಗಂತೂ ವಿದ್ಯಮಾನವಿದ್ದದ್ದೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ (ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವಂತೂ ಮೂರೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನವಿದೆ) ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದಿಂದಂತೂ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಗೌಣಮಾಡಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಕಥನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಯಾವುದು ವಿದ್ಯಮಾನವಿರಲಿಲ್ಲ ಅದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ (ಏಕೆಂದರೆ ವರ್ತಮಾನ ಪರ್ಯಾಯವು ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನವಿರಲಿಲ್ಲ), ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಿದೆ.

ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ವಿವಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲೂ, ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ ಅವು ದ್ರವ್ಯವೇ ಇವೆ, ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ ವಿವಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಅದು ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ ಇವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈಗ (ಎಲ್ಲ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವು ಅನನ್ಯವಿದೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಿದೆ. - ಈ ಪ್ರಕಾರ) ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವನ್ನು ಅನನ್ಯತ್ವದ ಮುಖಾಂತರ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೧೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೀವೋ] ಜೀವವು **[ಭವಂ]** ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತ **[ಣರೋ]** ಮನುಷ್ಯ, **[ಅಮರೋ]** ದೇವ **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಪರೋ]** ಅನ್ಯ (ತಿರ್ಯಂಚ, ನಾರಕಿ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧ) **[ಭವಿಸ್ಸದಿ]** ಆಗುವುದು, **[ಪುಣೋ]** ಆದರೆ **[ಭವೀಯ]** ಮನುಷ್ಯ ದೇವಾದಿಗಳಾಗಿ **[ಕಿಂ]** ಅದೇನು **[ದವ್ವತ್ತಂ ಪಜಹದಿ]** ದ್ರವ್ಯತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತದೆ? **[ಣ ಜಹಂ]** ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ ಅದು **[ಅಣ್ಣೋ ಕಹಂ ಹೋದಿ]** ಅನ್ಯ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? (ಎಂದರೆ ಅದು ಅನ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ, ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ.)

ಜೀವ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ಮನುಷ್ಯದೇವ ಅಥವ ಅನ್ಯವಾಗಬಹುದಾದರೆ ।
ದೇವಾದಿಯಾಗಿ ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಬಿಡುವನೇ ಬಿಡದೆ ಅವನು ಅನ್ಯ ಹೇಗಾಗುವನು ॥೧೧೨॥

ದ್ರವ್ಯಂ ಹಿ ತಾವದ್ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತಾಮನ್ವಯಶಕ್ತಿಂ ನಿತ್ಯಮಪ್ಯಪರಿತ್ಯಜದ್ಭವತಿ ಸದೇವ । ಯಸ್ತು ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಭೂತಾಯಾ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತೇಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ ತಸ್ಮಿನ್ನಪಿ ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತಾಯಾ ಅನ್ವಯಶಕ್ತೇರಪ್ರಚ್ಯವನಾತ್ ದ್ರವ್ಯಮನನ್ಯದೇವ । ತತೋಽನನ್ಯತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚೀಯತೇ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸದುತ್ಪಾದಃ । ತಥಾಹಿ-ಜೀವೋ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವನ್ನಾರಕತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯದೇವಸಿದ್ಧತ್ವಾನಾಮನ್ಯತಮೇನ ಪರ್ಯಾಯೇಣ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯದುರ್ಲಲಿತವೃತ್ತಿತ್ವಾದವಶ್ಯಮೇವ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ಸ ಹಿ ಭೂತ್ವಾ ಚ ತೇನ ಕಿಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತಾಮನ್ವಯಶಕ್ತಿಮುಜ್ಝತಿ, ನೋಜ್ಝತಿ । ಯದಿ ನೋಜ್ಝತಿ ಕಥಮನ್ಯೋ ನಾಮ ಸ್ಯಾತ್, ಯೇನ ಪ್ರಕಟಿತತ್ರಿಕೋಟಿಸತ್ತಾಕಃ ಸ ಏವ ನ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ದ್ರವ್ಯವು ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತವಾದ ಅನ್ವಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಂದೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡದೆ ಸತ್ (ವಿದ್ಯಮಾನ)ವೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯಭೂತ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಯ ಉತ್ಪಾದವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲೂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಯ ಅಚ್ಯುತತನವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಅನನ್ಯವೇ ಇದೆ (ಎಂದರೆ ಆ ಉತ್ಪಾದದಲ್ಲೂ ಅನ್ವಯ ಶಕ್ತಿಯಂತೂ ಅಪತಿತ-ಅವಿನಷ್ಟ-ನಿಶ್ಚಲವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಇದ್ದಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ ಅನ್ಯವಿಲ್ಲ). ಆದುದರಿಂದ ಅನನ್ಯತನದ ಮುಖಾಂತರ ದ್ರವ್ಯದ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಉಪರೋಕ್ತ ಕಥನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ದ್ರವ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಅನನ್ಯತನವಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಿದೆಯೆಂಬುದು ಅನನ್ಯತನದ ಮುಖಾಂತರ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ).

ಇದೇ ಮಾತನ್ನು (ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ) ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.-

ಜೀವವು ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಜೀವವು ನಾರಕತ್ವ ತಿರ್ಯಂಚತ್ವ, ಮನುಷ್ಯತ್ವ, ದೇವತ್ವ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧತ್ವಗಳೊಳಗಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದು -ಪರಿಣಮಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಆ ಜೀವವು ಆ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತ ಅನ್ವಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೇನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತದೆ ? ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಿದ್ದರೆ ತ್ರಿಕೋಟಿಸತ್ತಾ (ಮೂರೂ ಪ್ರಕಾರದ ಸತ್ತಾ, ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ)ವು ಪ್ರಕಟವಿರುವಂಥ ಅದು (ಜೀವವು) ಅನ್ಯ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಅದೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆ ? (ಎಂದರೆ ಮೂರೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನವಿರುವ ಆ ಜೀವವು ಅನ್ಯವಿಲ್ಲ , ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜೀವವು ಮನುಷ್ಯ-ದೇವಾದಿಕ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅನ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅನನ್ಯವಿರುತ್ತದೆ, ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ 'ಯಾವುದು ಪೂರ್ವಭವದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯವಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇಂಥ ಭವದಲ್ಲಿ ತಿರ್ಯಂಚವಿತ್ತು ಅದೇ ಈ ದೇವದ ಜೀವವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಜ್ಞಾನವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಅನ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ-ಅನನ್ಯ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದ ಅನನ್ಯತನವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಸತ್-ಉತ್ಪಾದವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದವನ್ನು ಅನ್ಯತ್ವದ ಮುಖಾಂತರ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥಾಸದುತ್ಪಾದಮನ್ಯತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಮಣುವೋ ಣ ಹೋದಿ ದೇವೋ ದೇವೋ ವಾ ಮಾಣುಸೋ ವ ಸಿದ್ಧೋ ವಾ ।
ಏವಂ ಅಹೋಜ್ಜಮಾಣೋ ಅಣಣ್ಣಭಾವಂ ಕಧಂ ಲಹದಿ ॥೧೧೩॥

ಮನುಜೋ ನ ಭವತಿ ದೇವೋ ದೇವೋ ವಾ ಮಾನುಷೋ ವಾ ಸಿದ್ಧೋ ವಾ ।
ಏವಮಭವನ್ನನನ್ಯಭಾವಂ ಕಥಂ ಲಭತೇ ॥೧೧೩॥

ಪರ್ಯಾಯಾ ಹಿ ಪರ್ಯಾಯಭೂತಾಯಾ ಆತ್ಮವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತೇಃ ಕಾಲ ಏವ ಸತ್ತ್ವಾತ್ತತೋಽನ್ಯಕಾಲೇಷು ಭವಂತ್ಯಸಂತ ಏವ । ಯಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತಯಾನ್ವಯಶಕ್ತ್ಯಾನುಸ್ಯೂತಃ ಕ್ರಮಾನುಪಾತೀ ಸ್ವಕಾಲೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ ತಸ್ಮಿನ್ಪರ್ಯಾಯಭೂತಾಯಾ ಆತ್ಮವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತೇಃ ಪೂರ್ವಮಸತ್ತ್ವಾತ್ಪರ್ಯಾಯಾ ಅನ್ಯ ಏವ । ತತಃ ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮನ್ಯತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚೀಯತೇ ಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪಕರ್ತೃಕರಣಾಧಿಕರಣಭೂತತ್ವೇನ ಪರ್ಯಾಯೇಭ್ಯೋಽಪೃಥಗ್ಭೂತಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಸದುತ್ಪಾದಃ । ತಥಾಹಿ-ನ ಹಿ ಮನುಜಸ್ತ್ರಿದಶೋ ವಾ ಸಿದ್ಧೋ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ ನ ಹಿ ತ್ರಿದಶೋ ಮನುಜೋ ವಾ ಸಿದ್ಧೋ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಏವಮಸನ್ ಕಥಮನನ್ಯೋ ನಾಮ ಸ್ಯಾತ್ ಏನಾನ್ಯ ಏವ ನ ಸ್ಯಾತ್ । ಯೇನ ಚ ನಿಷ್ಪದ್ಯಮಾನಮನುಜಾದಿಪರ್ಯಾಯಂ ಜಾಯಮಾನವಲಯಾದಿವಿಕಾರಂ ಕಾಂಚನಮಿವ ಜೀವದ್ರವ್ಯಮಪಿ ಪ್ರತಿಪದಮನ್ಯನ್ನ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಗಾಥೆ - ೧೧೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಮಣುವೋ]** ಮನುಷ್ಯನು **[ದೇವೋ ಣ ಹೋದಿ]** ದೇವನಲ್ಲ , **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ದೇವೋ]** ದೇವನು **[ಮಾಣುಸೋ ವಾ ಸಿದ್ಧೋ ವಾ]** ಮನುಷ್ಯ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧನಲ್ಲ ; **[ಏವಂ ಅಹೋಜ್ಜ-ಮಾಣೋ]** ಹೀಗೆ ಆಗಲಾರದೆ **[ಅಣಣ್ಣಭಾವಂ ಕಧಂ ಲಹದಿ]** ಅನನ್ಯ ಭಾವಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಟೀಕೆ :- ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಪರ್ಯಾಯಭೂತ ಸ್ವವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸತ್ (ವಿದ್ಯಮಾನ) ವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಿಂದ ಅನನ್ಯಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಸತ್ (ಅವಿದ್ಯಮಾನ)ವೇ ಇವೆ. ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತ ಅನ್ವಯಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟ (ಏಕರೂಪತೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ) ಯಾವ ಕ್ರಮಾನುಪಾತಿ (ಕ್ರಮಾನುಸಾರ) ಸ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯಭೂತ ಸ್ವವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಕ್ತತೆಯ ಮೊದಲು ಅಸತ್ ತನವಿರುವುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅನ್ಯವೇ ಇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅನ್ಯತೆಯ ಮುಖಾಂತರ ದ್ರವ್ಯದ-ಯಾವುದು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣ ವಿರುವುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಅಪೃಥಕ್ ಇದೆ ಅದರ-ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ನರನು ಸುರನಿಲ್ಲ ಅಥವ ಸುರನು ಮನುಷ್ಯನಿಲ್ಲವೆ ಸಿದ್ಧನು ತಾನಿಲ್ಲ ।
ಈ ರೀತಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾರದೆ ಅನನ್ಯಭಾವಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವನು ॥೧೧೩॥

ಅಥೈಕದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾನ್ಯತ್ವಾನನ್ಯತ್ವವಿಪ್ರತಿಷೇಧಮುದ್ಧನೋತಿ -

ದವ್ವಟ್ಠಿಏಣ ಸವ್ವಂ ದವ್ವಂ ತಂ ಪಜ್ಜಯಟ್ಠಿಏಣ ಪುಣೋ ।
ಹವದಿ ಯ ಅಣ್ಣಮಣಣ್ಣಂ ತಕ್ಕಾಲೇ ತಮ್ಮಯತ್ತಾದೋ ॥೧೧೪॥

ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕೇನ ಸರ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಂ ತತ್ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕೇನ ಪುನಃ ।
ಭವತಿ ಚಾನ್ಯದನನ್ಯತ್ತತ್ಕಾಲೇ ತನ್ಮಯತ್ವಾತ್ ॥೧೧೪॥

ಈ ಮಾತನ್ನು (ಉದಾಹರಣೆಯಿತ್ತು)ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ-

ಮನುಷ್ಯನು ಅವನು ದೇವ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧನಲ್ಲ , ಮತ್ತು ದೇವನು ಅವನು ಮನುಷ್ಯ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧನಲ್ಲ ; ಹೀಗೆ ಆಗಲಾರದೆ ಅನನ್ಯ (ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ) ಹೇಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆಯೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಅನ್ಯವೂ ಆಗಲಾರದೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಜೀವ ದ್ರವ್ಯವೂ-ವಲಯಾದಿ ವಿಕಾರ (ಕಂಕಣಾದಿ ಪರ್ಯಾಯ)ಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸುವರ್ಣದ ಹಾಗೆ-ಹೆಜ್ಜೆ-ಹೆಜ್ಜೆಗೆ (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ) ಅನ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ! [ಹೇಗೆ ಕಂಕಣ,ಕುಂಡಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅನ್ಯವಿವೆ, (ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿವೆ, ಅವುಗಳದು ಅವೇ ಇಲ್ಲ) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಕರ್ತೃವಾದ ಸುವರ್ಣವೂ ಅನ್ಯವಿದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮನುಷ್ಯ, ದೇವ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅನ್ಯವಿವೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಕರ್ತೃವಾದ ಜೀವದ್ರವ್ಯವೂ ಪರ್ಯಾಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನ್ಯವಿದೆ.]

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜೀವವು ಅನಾದಿ-ಅನಂತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯ ಪರ್ಯಾಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವ ಪರ್ಯಾಯದ ಅಥವಾ ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿರೂಪ ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯದ ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದೆ ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧನಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅನ್ಯ-ಅನ್ಯವಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅನ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಕರ್ತೃ, ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಆಧಾರವಾದ ಜೀವವೂ ಪರ್ಯಾಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನ್ಯತ್ವವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ಯತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸತ್-ಉತ್ಪಾದವಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯತ್ವವಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿರೋಧವಿದೆ ಅದನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೧೧೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ದವ್ವಟ್ಠಿಏಣ] ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ (ನಯ) ದಿಂದ **[ಸವ್ವಂ]** ಎಲ್ಲವು **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ; **[ಪುಣೋ ಯ]** ಮತ್ತು **[ಪಜ್ಜಯಟ್ಠಿಏಣ]** ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ (ನಯ) ದಿಂದ **[ತಂ]** ಅದು (ದ್ರವ್ಯವು) **[ಅಣ್ಣಂ]**

ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕದಿಂದೆಲ್ಲವು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಮೇಣ್ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕದಿಂದದು ಅನ್ಯವಿದೆ ।
ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯದಿಂದನನ್ಯವಿದೆಯೇಕೆಂದರಾಸಮಯ ತನ್ಮಯವಿರ್ಪುದರಿಂ ॥೧೧೪॥

ಸರ್ವಸ್ಯ ಹಿ ವಸ್ತುನಃ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ತತ್ಸ್ವರೂಪಮುತ್ಪಶ್ಯತಾಂ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷೌ ಪರಿಚ್ಛಿಂದತೀ ದ್ವೇ ಕಿಲ ಚಕ್ಷುಷೀ, ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕಂ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕಂ ಚೇತಿ । ತತ್ರ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕಮೇಕಾಂತನಿಮೀಲಿತಂ ವಿಧಾಯ ಕೇವಲೋನ್ಮೀಲಿತೇನ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕೇನ ಯದಾವಲೋಕ್ಯತೇ ತದಾ ನಾರಕತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯದೇವಸಿದ್ಧತ್ವಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕೇಷು ವಿಶೇಷೇಷು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ ಜೀವಸಾಮಾನ್ಯಮೇಕಮವಲೋಕಯತಾಮನವಲೋಕಿತವಿಶೇಷಾಣಾಂ ತತ್ಸರ್ವಂ ಜೀವದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರತಿಭಾತಿ । ಯದಾ ತು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕಮೇಕಾಂತನಿಮೀಲಿತಂ ವಿಧಾಯ ಕೇವಲೋನ್ಮೀಲಿತೇನ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕೇನಾವಲೋಕ್ಯತೇ ತದಾ ಜೀವದ್ರವ್ಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾನ್ನಾರಕತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯದೇವಸಿದ್ಧತ್ವಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕಾನ್ ವಿಶೇಷಾನನೇಕಾನವಲೋಕಯತಾಮನವಲೋಕಿತಸಾಮಾನ್ಯಾನಾಮನ್ಯದನ್ಯತ್ಪ್ರತಿಭಾತಿ । ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ತತ್ತದ್ವಿಶೇಷಕಾಲೇ ತತ್ತದ್ವಿಶೇಷೇಭ್ಯಸ್ತನ್ಮಯತ್ವೇನಾನನ್ಯತ್ವಾತ್ ಗಣತೃಣಪರ್ಣದಾರುಮಯಹವ್ಯವಾಹವತ್ । ಯದಾ ತು ತೇ ಉಭೇ ಅಪಿ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕೇತುಲ್ಯಕಾಲೋನ್ಮೀಲಿತೇ ವಿಧಾಯ ತತ ಇತಶ್ಚಾವಲೋಕ್ಯತೇ ತದಾ ನಾರಕತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯದೇವಸಿದ್ಧತ್ವಪರ್ಯಾಯೇಷು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ ಜೀವಸಾಮಾನ್ಯಂ ಜೀವಸಾಮಾನ್ಯೇ ಚ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ನಾರಕತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯದೇವಸಿದ್ಧತ್ವಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕಾ ವಿಶೇಷಾಶ್ಚ ತುಲ್ಯಕಾಲಮೇವಾವಲೋಕ್ಯಂತೇ । ತತ್ರೈಕಚಕ್ಷುರವಲೋಕನಮೇಕದೇಶಾವಲೋಕನಂ, ದ್ವಿಚಕ್ಷುರವಲೋಕನಂ ಸರ್ವಾವಲೋಕನಂ। ತತಃ ಸರ್ವಾವಲೋಕನೇ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾನ್ಯತ್ವಾನನ್ಯತ್ವಂ ಚ ನ ವಿಪ್ರತಿಷಿಧ್ಯತೇ।

ಅನ್ಯ-ಅನ್ಯವಿದೆ, **[ತಕ್ಕಾಲೇ ತಮ್ಮಯತ್ತಾದೋ]** ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಿರುವುದರಿಂದ **[ಅಣಣ್ಣಂ]** (ದ್ರವ್ಯವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ) ಅನನ್ಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ನಿಜವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ-ವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ೧) ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ೨) ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ೧) ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ೨) ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕವೆಂದು ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆ.

ಇವುಗಳೊಳಗಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ಚಕ್ಷುವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟು ಯಾವಾಗ ಕೇವಲ ತೆರೆದ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಚಕ್ಷುಗಳಿಂದ ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ನಾರಕತನ, ತಿರ್ಯಂಚತನ, ಮನುಷ್ಯತನ, ದೇವತನ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧತನದ ಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಒಬ್ಬ ಜೀವಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವಂಥ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ನೋಡದಂಥ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ 'ಅದೆಲ್ಲವು ಜೀವದ್ರವ್ಯವಿದೆ'ಯೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಚಕ್ಷುವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ತೆರೆದ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ಚಕ್ಷುಗಳಿಂದ ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಜೀವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂಥ ನಾರಕತನ, ತಿರ್ಯಂಚತನ, ಮನುಷ್ಯತನ, ದೇವತನ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧತನದ ಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪ ಅನೇಕ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ನೋಡುವಂಥ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ನೋಡದಂಥ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ (ಆ ಜೀವ ದ್ರವ್ಯವು) ಅನ್ಯ-ಅನ್ಯವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವು ಆಯಾ ವಿಶೇಷಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಯಾ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಕುಳ್ಳು, ಹುಲ್ಲು , ತೊಪ್ಪಲು ಮತ್ತು ಕಾಷ್ಠಮಯವಾದ ಅಗ್ನಿಯಹಾಗೆ ಅನನ್ಯವಿದೆ. (ಹೇಗೆ ಹುಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಅಗ್ನಿಯು ಆಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲುಮಯ, ಕಟ್ಟಿಗೆಮಯ ಇತ್ಯಾದಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಹುಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅನನ್ಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯವು ಆಯಾ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ವಿಶೇಷಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ಅನನ್ಯವಿದೆ ಪೃಥಕ್ ಇಲ್ಲ.) ಮತ್ತು

ಅಥ ಸರ್ವವಿಪ್ರತಿಷೇಧನಿಷೇಧಿಕಾಂ ಸಪ್ತಭಂಗೀಮವತಾರಯತಿ -

ಅತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ ಣತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ ಹವದಿ ಅವತ್ತವ್ವಮಿದಿ ಪುಣೋ ದವ್ವಂ ।
ಪಜ್ಜಾಏಣ ದು ಕೇಣ ವಿ ತದುಭಯಮಾದಿಟ್ಠಮಣ್ಣಂ ವಾ ॥೧೧೫॥

ಅಸ್ತೀತಿ ಚ ನಾಸ್ತೀತಿ ಚ ಭವತ್ಯವಕ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಪುನರ್ದ್ರವ್ಯಮ್ ।
ಪರ್ಯಾಯೇಣ ತು ಕೇನಚಿತ್ ತದುಭಯಮಾದಿಷ್ಟಮನ್ಯದ್ವಾ ॥೧೧೫॥

ಯಾವಾಗ ಆ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕಗಳೆರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೇ ತೆರೆದು ಅವುಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಂದ (ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ಚಕ್ಷುಗಳಿಂದ) ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ನಾರಕತನ, ತಿರ್ಯಂಚತನ, ಮನುಷ್ಯತನ, ದೇವತನ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧತನದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿರುವಂಥ ಜೀವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂಥ ನಾರಕತನ, ತಿರ್ಯಂಚತನ, ಮನುಷ್ಯತನ, ದೇವತನ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧತ್ವಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷ ತುಲ್ಯಕಾಲದಲ್ಲೂ (ಒಟ್ಟಿಗೇ) ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವುದು ಅದು ಏಕದೇಶ ಅವಲೋಕನವಿದೆ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುವುದು ಅದು ಸರ್ವಾವಲೋಕನ (ಸಂಪೂರ್ಣ ಅವಲೋಕನ)ವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದ ಅನ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯತ್ವವು ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯ-ವಿಶೇಷಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಇದ್ದಹಾಗೆಯೂ ಕೂಡ ಇರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟೂ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತದೆ. ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಹೀಗೆ ಉಭಯಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಅನನ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಮರೀಚಿ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ ಮಹಾವೀರರ ಜೀವಸಾಮಾನ್ಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನನ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಜೀವದ ವಿಶೇಷಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನ್ಯತ್ವವಾಗುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ .

ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯರೂಪದ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ದ್ರವ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯವೇ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಅನನ್ಯ ಎಂದರೆ ಇದ್ದಹಾಗೆಯೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯರೂಪದ ಬೇರೆ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ದ್ರವ್ಯದ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ವಿಶೇಷಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಅನ್ಯ-ಅನ್ಯವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ನಯರೂಪದ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷಗಳೆರಡೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವು ಅನನ್ಯ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ-ಅನ್ಯ ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಸಮಸ್ತ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವಂಥ ಸಪ್ತಭಂಗಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಅಸ್ತಿಯೊಂದರಿಂ ಮೇಣೊಂದರಿಂ ನಾಸ್ತಿಯಿದೆ ಅದರಂತೆ ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ ದ್ರವ್ಯ ।
ಶಿಸ್ತಿನಿಂಮೇಣೊಂದುಪರ್ಯಾಯದಿಂದು ಭಯಮಿಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯರೂಪವೆಂದು ಪೇಳಿದೆ ॥೧೧೫॥

೧. ಸ್ಯಾದಸ್ತ್ಯೇವ, ೨. ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯೇವ, ೩. ಸ್ಯಾದವಕ್ತವ್ಯಮೇವ, ೪. ಸ್ಯಾದಸ್ತಿನಾಸ್ತ್ಯೇವ, ೫. ಸ್ಯಾದಸ್ತ್ಯವಕ್ತವ್ಯಮೇವ, ೬. ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯವಕ್ತಮ್ಯಮೇವ, ೭. ಸ್ಯಾದಸ್ತಿನಾಸ್ತ್ಯವಕ್ತವ್ಯಮೇವ, ೧. ಸ್ವರೂಪೇಣ, ೨. ಪರರೂಪೇಣ, ೩. ಸ್ವಪರರೂಪಯೌಗಪದ್ಯೇನ, ೪. ಸ್ವಪರರೂಪಕ್ರಮೇಣ, ೫. ಸ್ವರೂಪಸ್ವಪರರೂಪ-ಯೌಗಪದ್ಯಾಭ್ಯಾಂ, ೬. ಪರರೂಪಸ್ವಪರರೂಪಯೌಗಪದ್ಯಾಭ್ಯಾಂ, ೭. ಸ್ವರೂಪಪರರೂಪಸ್ವಪರರೂಪ-ಯೌಗಪದ್ಯೈರಾದಿಶ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪೇಣ ಸತಃ, ಪರರೂಪೇಣಾಸತಃ ಸ್ವಪರರೂಪಾಭ್ಯಾಂ ಯುಗಪದ್ವಕ್ತುಮಶಕ್ಯಸ್ಯ, ಸ್ವಪರರೂಪಾಭ್ಯಾಂ ಕ್ರಮೇಣ ಸತೋಽಸತಶ್ಚ ಸ್ವರೂಪಸ್ವಪರರೂಪಯೌಗಪದ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಸತೋವಕ್ತುಮಶಕ್ಯಸ್ಯಚ, ಪರರೂಪಸ್ವಪರರೂಪಯೌಗಪದ್ಯಾಭ್ಯಾಮಸತೋ ವಕ್ತುಮಶಕ್ಯಸ್ಯ ಚ, ಸ್ವರೂಪಪರರೂಪಸ್ವಪರರೂಪಯೌಗಪದ್ಯೈಃ ಸತೋಽಸತೋ ವಕ್ತುಮಶಕ್ಯಸ್ಯ ಚಾನಂತಧರ್ಮಣೋ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯೈಕೈಕಂ ಧರ್ಮಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ವಿವಕ್ಷಿತಾವಿವಕ್ಷಿತವಿಧಿ ಪ್ರತಿಷೇಧಾಭ್ಯಾಮವತರಂತೀಸಪ್ತಭಂಗಿಕೈವಕಾರವಿಶ್ರಾಂತಮಶ್ರಾಂತಸಮುಚ್ಚಾರ್ಯಮಾಣಸ್ಯಾತ್ಕಾರಾಮೋಘ-ಮಂತ್ರಪದೇನ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ವಿಪ್ರತಿಷೇಧವಿಷಮೋಹಮುದಸ್ಯತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೧೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು **[ಅತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ]** ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ 'ಅಸ್ತಿ', **[ಣತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ]** ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ 'ನಾಸ್ತಿ' **[ಪುಣೋ]** ಮತ್ತು **[ಅವತ್ತ ವ್ವಮಿದಿ ಹವದಿ]** ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ 'ಅವಕ್ತವ್ಯ'ವಿದೆ, **[ಕೇಣ ವಿ ಪಜ್ಜಾಏಣ ದು ತದುಭಯಂ]** ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ 'ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ' **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಅಣ್ಣಂ ಆದಿಟ್ಠಂ]** ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಅನ್ಯಮೂರು ಭಂಗರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ದ್ರವ್ಯವು ೧) ಸ್ವರೂಪದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ [೧]'ಸ್ಯಾತ್ ಅಸ್ತಿ'ಯೇ ಇದೆ ; ೨) ಪರರೂಪದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಸ್ಯಾತ್ ನಾಸ್ತಿ'ಯೇ ಇದೆ ; ೩) ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದ ಯುಗಪತ್ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಸ್ಯಾತ್ [೨]ಅವಕ್ತವ್ಯ'ವೇ ಇದೆ; ೪) ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದ ಕ್ರಮದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಸ್ಯಾತ್ ಅಸ್ತಿ - ನಾಸ್ತಿ'ಯೇ ಇದೆ; ೫) ಸ್ವರೂಪದ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದ ಯುಗಪತ್ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಸ್ಯಾತ್ ಅಸ್ತಿ ಅವಕ್ತವ್ಯ'ವೇ ಇದೆ; ೬) ಪರರೂಪದ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದ ಯುಗಪತ್ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಸ್ಯಾತ್ ನಾಸ್ತಿ-ಅವಕ್ತವ್ಯ'ವೇ ಇದೆ; ೭) ಸ್ವರೂಪದ ಪರರೂಪದ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದ ಯುಗಪತ್ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಸ್ಯಾತ್ ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ-ಅವಕ್ತವ್ಯ'ವೇ ಇದೆ.

ದ್ರವ್ಯದ ಕಥನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ೧) ಯಾವುದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ 'ಸತ್' ಇದೆ ; ೨) ಯಾವುದು ಪರರೂಪದಿಂದ 'ಅಸತ್' ಇದೆ ; ೩) ಯಾವುದರ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಪರರೂಪದಿಂದ ಯುಗಪತ್ 'ಕಥನವು ಅಶಕ್ಯ'ವಿದೆ ;

---

೧ 'ಸ್ಯಾತ್' ಕಥಂಚಿತ್ ; ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ ; ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ. (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ - ಸ್ವದ್ರವ್ಯ, ಸ್ವಕ್ಷೇತ್ರ, ಸ್ವಕಾಲ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ - 'ಅಸ್ತಿ' ಇದೆ. ಶುದ್ಧ ಜೀವದಸ್ವಚತುಷ್ಟಯವು ಹೀಗಿದೆ-ಶುದ್ಧ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ; ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಾಣ ಶುದ್ಧ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶವು ಅದು ಕ್ಷೇತ್ರವಿದೆ ; ಶುದ್ಧ ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತವಾದ ವರ್ತಮಾನ ಸಮಯವು ಅದು ಕಾಲವಿದೆ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯವು ಅದು ಭಾವವಿದೆ.)

೨ ಅವಕ್ತವ್ಯ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದು. (ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಪರರೂಪದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಕಥನದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ 'ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯ'ವಿದೆ.)

ಅಥ ನಿರ್ಧಾರ್ಯಮಾಣತ್ವೇನೋದಾಹರಣೀಕೃತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಕ್ರಿಯಾಫಲತ್ವೇನಾನ್ಯತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯತಿ -

ಏಸೋ ತ್ತಿ ಣತ್ಥಿ ಕೋಈ ಣ ಣತ್ಥಿ ಕಿರಿಯಾ ಸಹಾವಣಿವ್ವತ್ತಾ ।
ಕಿರಿಯಾ ಹಿ ಣತ್ಥಿ ಅಫಲಾ ಧಮ್ಮೋ ಜದಿ ಣಿಪ್ಫಲೋ ಪರಮೋ ॥೧೧೬॥

ಏಷ ಇತಿ ನಾಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿನ್ ನಾಸ್ತಿ ಕ್ರಿಯಾ ಸ್ವಭಾವನಿರ್ವೃತ್ತಾ ।
ಕ್ರಿಯಾ ಹಿ ನಾಸ್ತ್ಯಫಲಾ ಧರ್ಮೋ ಯದಿ ನಿಃಫಲಃ ಪರಮಃ ॥೧೧೬॥

---

೪) ಯಾವುದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಪರರೂಪದಿಂದ ಕ್ರಮಶಃ 'ಸತ್ ಮತ್ತು ಅಸತ್' ಇದೆ; ೫) ಯಾವುದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದಿಂದ ಯುಗಪತ್ 'ಸತ್ ಮತ್ತು ಅವಕ್ತವ್ಯ' ಇದೆ; ೬) ಯಾವುದು ಪರರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದಿಂದ ಯುಗಪತ್ 'ಅಸತ್ ಮತ್ತು ಅವಕ್ತವ್ಯ' ಇದೆ; ೭) ಯಾವುದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಪರರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ-ಪರರೂಪದಿಂದ ಯುಗಪತ್ 'ಸತ್, ಅಸತ್ ಮತ್ತು ಅವಕ್ತವ್ಯ' ಇದೆ-ಹೀಗೆ ಅನಂತ ಧರ್ಮವುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯದ ಒಂದೊಂದು ಧರ್ಮದ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು [೧]ವಿವಕ್ಷಿತ-ಅವಿವಕ್ಷಿತತೆಯ ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧದ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂಥ ಸಪ್ತಭಂಗಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮ್ಯಕ್ ರೀತಿಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಮೇಲೆ [೨]ಸ್ಯಾತ್‌ಕಾರರೂಪದ ಅಮೋಘ ಮಂತ್ರಪದದ ಮುಖಾಂತರ [೩]'ಏವ'ಕಾರದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಸಮಸ್ತ ವಿರೋಧವಿಷದ ಮೋಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಯಾವುದರ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯ ರೂಪ ಮಾಡಿದೆ ಅಂಥ ಜೀವದ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಅನ್ಯತ್ವವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು) ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

'ಇದೆ' ಎನ್ನುವಂತಾವುದು ಇಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಯು ಸ್ವಭಾವನಿಷ್ಪನ್ನವಿದೆಯೆಂದಮೇಲೆ ।
ಯದಿ ಪರಮಧರ್ಮವು ನಿಷ್ಫಲವಿದ್ದರೆ ಕ್ರಿಯೆಯು ಅವಶ್ಯ ನಿಷ್ಫಲವಿಲ್ಲ ॥೧೧೬॥

---

೧ ವಿವಕ್ಷಿತ (ಹೇಳಲು ಯೋಗ್ಯ) ಧರ್ಮವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಿ ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅವಿವಕ್ಷಿತ (ಹೇಳಲು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲದ) ಧರ್ಮವನ್ನು ಗೌಣಮಾಡಿ ಅದರ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಪ್ತಭಂಗಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಸ್ಯಾದ್ವಾದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾಂತದ ಸೂಚಕವಾದ 'ಸ್ಯಾತ್' ಶಬ್ದವು ಸಮ್ಯಕ್ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ 'ಸ್ಯಾತ್' ಪದವು ಏಕಾಂತವಾದದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಸಮಸ್ತ ವಿರೋಧರೂಪದ ವಿಷದ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮಬಾಣಮಂತ್ರವಿದೆ.

೩ ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಏಕಾಂತವಾದದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾಏಕಾಂತವನ್ನು ಸೂಚಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಾವ 'ಏವ' ಅಥವಾ 'ಏ' ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವದಿಂದ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅದರ ನಿಷೇಧಮಾಡಿದೆ. (ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕ ವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವದ ಧ್ಯಾನವು ತಪ್ಪಿದಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಸ್ತುವಿನ ಕಥನವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅದರ ನಿರ್ಣೀತತ್ವ-ನಿಯಮಬದ್ಧತ್ವ-ನಿರಪವಾದತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಏವ' ಅಥವಾ 'ಏ' ಶಬ್ದವು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಅದರ ನಿಷೇಧವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು.)

ಇಹ ಹಿ ಸಂಸಾರಿಣೋ ಜೀವಸ್ಯಾನಾದಿಕರ್ಮಪುದ್ಗಲೋಪಾಧಿಸನ್ನಿಧಿಪ್ರತ್ಯಯಪ್ರವರ್ತಮಾನ-ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವಿವರ್ತನಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾ ಕಿಲ ಸ್ವಭಾವನಿರ್ವೃತ್ತೈವಾಸ್ತಿ । ತತಸ್ತಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಷು ನ ಕಶ್ಚನಾಪ್ಯೇಷ ಏವೇತಿ ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣೋಽಸ್ತಿ, ತೇಷಾಂ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವೋಪಮರ್ದಪ್ರವೃತ್ತಕ್ರಿಯಾ-ಫಲತ್ವೇನೋತ್ತರೋತ್ತರೋಪಮರ್ದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ ಫಲಮಭಿಲಷ್ಯೇತ ವಾ ಮೋಹಸಂವಲನಾವಿಲಯನಾತ್ ಕ್ರಿಯಾಯಾಃ । ಕ್ರಿಯಾ ಹಿ ತಾವಚ್ಚೇತನಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರದಶಾವಿಶಿಷ್ಟಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಿಕಾ । ಸಾ ಪುನರಣೋರಣ್ವಂತರಸಂಗತಸ್ಯ ಪರಿಣತಿರಿವಾತ್ಮನೋ ಮೋಹಸಂವಲಿತಸ್ಯ ದ್ವ್ಯಣುಕಕಾರ್ಯಸ್ಯೇವ ಮನುಷ್ಯಾದಿಕಾರ್ಯಸ್ಯ ನಿಷ್ಪಾದಕತ್ವಾತ್ಸಫಲೈವ । ಸೈವ ಮೋಹಸಂವಲನವಿಲಯನೇ ಪುನರಣೋರುಚ್ಛಿನ್ನಾಣ್ವಂತ-ರಸಂಗಮಸ್ಯ ಪರಿಣತಿರಿವ ದ್ವ್ಯಣುಕಕಾರ್ಯಸ್ಯೇವಮನುಷ್ಯಾದಿಕಾರ್ಯಸ್ಯಾನಿಷ್ಪಾದಕತ್ವಾತ್ ಪರಮದ್ರವ್ಯ-ಸ್ವಭಾವಭೂತತಯಾ ಪರಮಧರ್ಮಾಖ್ಯಾ ಭವತ್ಯಫಲೈವ ।

ಗಾಥೆ - ೧೧೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಏಸೋ ತ್ತಿ ಕೋಈ ಣತ್ಥಿ] (ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ) 'ಇದೇ' ಎಂದು ಯಾವ (ಶಾಶ್ವತ ಪರ್ಯಾಯ) ಇಲ್ಲ ; **[ಸಹಾವಣಿವ್ವತ್ತಾ ಕಿರಿಯಾ ಣತ್ಥಿ ಣ]** (ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವನಿಗೆ) ಸ್ವಭಾವನಿಷ್ಪನ್ನಕ್ರಿಯೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತಿಲ್ಲ ; (ಎಂದರೆ ವಿಭಾವ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ರಾಗದ್ವೇಷಮಯ ಕ್ರಿಯೆ ಅವಶ್ಯವಿದೆ.) **[ಜದಿ]** ಮತ್ತು ಒಂದುವೇಳೆ **[ಪರಮೋ ಧಮ್ಮೋ ಣಿಪ್ಫಲೋ]** ಪರಮ ಧರ್ಮವು ಅಫಲವಿದ್ದರೆ **[ಕಿರಿಯಾ ಹಿ ಅಫಲಾ ಣತ್ಥಿ]** ಕ್ರಿಯೆಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಫಲವಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಒಂದು ವೀತರಾಗ ಭಾವವೇ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಫಲವನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ; ರಾಗ-ದ್ವೇಷಮಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಂತೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆ ಫಲವನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ).

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ) ಅನಾದಿ ಕರ್ಮ ಪುದ್ಗಲದ ಉಪಾಧಿಯ ಸದ್ಭಾವದ ಆಶ್ರಯ (ಕಾರಣ) ದಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ [೧]ವಿವರ್ತನವಾಗುತ್ತಿರುವಂಥ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನಿಗೆ ಕ್ರಿಯೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ವಭಾವನಿಷ್ಪನ್ನವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳೊಳಗಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪರ್ಯಾಯವು 'ಇದೇ' ಇದೆಯೆಂದು ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಪೂರ್ವ-ಪೂರ್ವ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ನಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ [೨]ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲವಂತೂ ಮೋಹದೊಡನಿರುವ ಸಂಬಂಧದ ನಾಶವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಮನ್ನಿಸ ಬೇಕಾಗುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಮೊದಲಂತೂ ಕ್ರಿಯೆಯು ಚೇತನದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ದಶೆಯಿಂದ [೩]ವಿಶಿಷ್ಟ ಚೈತನ್ಯ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಅದು (ಕ್ರಿಯೆಯು) ಹೇಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅಣುವಿನೊಡನೆ ಯುಕ್ತ (ಯಾವುದೇ) ಅಣುವಿನ ಪರಿಣತಿಯು [೪]ದ್ವಿಅಣುಕ ಕಾರ್ಯದ ನಿಷ್ಪಾದಕವಿದೆ, ಅದೇ

---

೧ ವಿವರ್ತನ = ವಿಪರಿಣಮನ ; ಪರಿವರ್ತನವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ೨ ಉತ್ತರೋತ್ತರ = ನಂತರದ. (ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ರಾಗದ್ವೇಷಮಯ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲರೂಪಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪರ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ವಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಸ್ವಯಂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.) ೩ ವಿಶಿಷ್ಟ = ಭೇದಯುಕ್ತ. (ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಅವಸ್ಥೆಯ ಭೇದದಿಂದ ಭೇದಯುಕ್ತವಾದಂಥ ಚೈತನ್ಯ ಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಆತ್ಮನ ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ.)

೪ ದ್ವಿಅಣುಕಕಾರ್ಯದ ನಿಷ್ಪಾದಕ = ಎರಡು ಅಣುಗಳಿಂದಾದ ಸ್ಕಂಧರೂಪ ಕಾರ್ಯದ ಉತ್ಪಾದಕ.

ಅಥ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಜೀವಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಫಲತ್ವಂ ವ್ಯನಕ್ತಿ -

ಕಮ್ಮಂ ಣಾಮಸಮಕ್ಖಂ ಸಭಾವಮಧ ಅಪ್ಪಣೋ ಸಹಾವೇಣ ।
ಅಭಿಭೂಯ ಣರಂ ತಿರಿಯಂ ಣೇರಇಯಂ ವಾ ಸುರಂ ಕುಣದಿ ॥೧೧೭॥

ಕರ್ಮ ನಾಮಸಮಾಖ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವಮಥಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಭಾವೇನ ।
ಅಭಿಭೂಯ ನರಂ ತಿರ್ಯಂಚಂ ನೈರಯಿಕಂ ವಾ ಸುರಂ ಕರೋತಿ ॥೧೧೭॥

ಕ್ರಿಯಾ ಖಲ್ವಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ಕರ್ಮ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತಪ್ರಾಪ್ತಪರಿಣಾಮಃ ಪುದ್ಗಲೋऽಪಿ ಕರ್ಮ, ತತ್ಕಾರ್ಯಭೂತಾ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾ ಜೀವಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಯಾ ಮೂಲಕಾರಣಭೂತಾಯಾಃ ಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾತ್ ಕ್ರಿಯಾಫಲಮೇವ ಸ್ಯುಃ । ಕ್ರಿಯಾऽಭಾವೇ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಕರ್ಮತ್ವಾಭಾವಾತ್ತತ್ಕಾರ್ಯಭೂತಾನಾಂ ತೇಷಾಮಭಾವಾತ್ । ಅಥ ಕಥಂ ತೇ ಕರ್ಮಣಃ ಕಾರ್ಯಭಾವಮಾಯಾಂತಿ, ಕರ್ಮಸ್ವಭಾವೇನ ಜೀವಸ್ವಭಾವಮಭಿಭೂಯ ಕ್ರಿಯಮಾಣತ್ವಾತ್ ಪ್ರದೀಪವತ್ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಖಲು ಜ್ಯೋತಿಃಸ್ವಭಾವೇನ ತೈಲಸ್ವಭಾವಮಭಿಭೂಯ ಕ್ರಿಯಮಾಣಃ ಪ್ರದೀಪೋ ಜ್ಯೋತಿಃಕಾರ್ಯಂ ತಥಾ ಕರ್ಮಸ್ವಭಾವೇನ ಜೀವಸ್ವಭಾವಮಭಿಭೂಯ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಃ ಕರ್ಮಕಾರ್ಯಮ್ ।

ಪ್ರಕಾರ ಮೋಹದೊಡನೆ ಮಿಶ್ರಿತ ಆತ್ಮನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯದ ನಿಷ್ಪಾದಕವಿರುವುದರಿಂದ ಸಫಲವೇ ಇದೆ ; ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅಣುವಿನೊಡನಿರುವ ಸಂಬಂಧವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದಂಥ ಅಣುವಿನ ಪರಿಣತಿಯು ದ್ವಿಅಣುಕ ಕಾರ್ಯದ ನಿಷ್ಪಾದಕವಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮೋಹದ ಜತೆಯ ಸಂಬಂಧವು ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಕ್ರಿಯೆಯು ದ್ರವ್ಯದ ಪರಮ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾಗುವುದರಿಂದ 'ಪರಮಧರ್ಮ'ನಾಮದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯದ ನಿಷ್ಪಾದಕವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅಫಲವೇ ಇದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಚೈತನ್ಯಪರಿಣತಿಯು ಆತ್ಮನ ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ. ಮೋಹರಹಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯು ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಫಲವನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ , ಮತ್ತು [೧]ಮೋಹಸಹಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಫಲವನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೋಹ ಸಹಿತ ಭಾವವು ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಫಲರೂಪಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳೂ ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣ-ಶಾಶ್ವತ-ಏಕರೂಪವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಜೀವನಿಗೆ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲಗಳಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನೀಗ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

'ನಾಮ' ಸಂಜ್ಞೆಯಕರ್ಮ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಿಂ ಜೀವ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವಮಾಡಿ ।
ಈ ಮನುಷ್ಯ ತಿರ್ಯಂಚನಾರಕ ಅಥವದೇವಪರ್ಯಾಯಗಳನು ಮಾಡುವುದು ॥೧೧೭॥

---

೧ ಮೂಲಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತ 'ಕ್ರಿಯಾ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಮೋಹಸಹಿತ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೋಹರಹಿತ ಕ್ರಿಯೆಗಂತೂ 'ಪರಮಧರ್ಮ'ವೆಂಬ ಹೆಸರು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಥ ಕುತೋ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಷು ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಾಭಿಭವೋ ಭವತೀತಿ ನಿರ್ಧಾರಯತಿ -

ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ ಜೀವಾ ಖಲು ಣಾಮಕಮ್ಮಣಿವ್ವತ್ತಾ ।
ಣ ಹಿ ತೇ ಲದ್ಧಸಹಾವಾ ಪರಿಣಮಮಾಣಾ ಸಕಮ್ಮಾಣಿ ॥೧೧೮॥

ನರನಾರಕತಿರ್ಯಕ್‌ಸುರಾ ಜೀವಾಃ ಖಲು ನಾಮಕರ್ಮನಿರ್ವೃತ್ತಾಃ ।
ನ ಹಿ ತೇ ಲಬ್ಧಸ್ವಭಾವಾಃ ಪರಿಣಮಮಾನಾಃ ಸ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ॥೧೧೮॥

ಗಾಥೆ - ೧೧೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಅಧ] ಅಲ್ಲಿ **[ಣಾಮಸಮಕ್ಖಂ ಕಮ್ಮಂ]** 'ನಾಮ' ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಕರ್ಮವು **[ಸಹಾವೇಣ]** ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ **[ಅಪ್ಪಣೋ ಸಭಾವಂ ಅಭಿಭೂಯ]** ಜೀವ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವಮಾಡಿ, **[ಣರಂ ತಿರಿಯಂ ಣೇರಇಯಂ ವಾ ಸುರಂ]** ಮನುಷ್ಯ, ತಿರ್ಯಂಚ, ನಾರಕ ಅಥವಾ ದೇವ (-ಈ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು) **[ಕುಣದಿ]** ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಕ್ರಿಯೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನು ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ-ತಲುಪುತ್ತಾನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಿದೆ). ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪರಿಣಮನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ (ದ್ರವ್ಯ ಕರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತ) ಪುದ್ಗಲವೇ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಅದರ (ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮದ) ಕಾರ್ಯಭೂತಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಮೂಲಕಾರಣಭೂತವಾದಂಥ ಜೀವದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾ ಫಲಗಳೇ ಇವೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಕ್ರಿಯೆಯ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮತನದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದರ (ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮದ) ಕಾರ್ಯಭೂತಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಆ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಕರ್ಮದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಹೇಗಿವೆ ? (ಅದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-) ಆ ಕರ್ಮಸ್ವಭಾವಗಳಿಂದ ಜೀವ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವ ಮಾಡಿ, ದೀವಿಗೆಯ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ- [೧]ಜ್ಯೋತಿಯ ಸ್ವಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಎಣ್ಣೆಯ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವ ಮಾಡಿ ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ದೀವಿಗೆಯು ಜ್ಯೋತಿಯ ಕಾರ್ಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮಸ್ವಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಜೀವಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವ ಮಾಡಿ ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಕರ್ಮದ ಕಾರ್ಯಗಳಿವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಗಳು ೧೧೬ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಮಯ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲಗಳಿವೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಕರ್ಮವು ಜೀವ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವ ಮಾಡಿ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತದೆ.

ದೇವ-ನರ-ನಾರಕ-ತಿರ್ಯಂಚ ಜೀವ ನಾಮಕರ್ಮದಿಂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಿವೆ ।
ಅವು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮದಿಂಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದವಕೆ ಸ್ವಭಾವಲಬ್ಧಿಯಿಲ್ಲ ॥೧೧೮॥

---

೧ ಜ್ಯೋತಿ = ಜ್ಯೋತ ; ಅಗ್ನಿ.

ಅಮೀ ಮನುಷ್ಯಾದಯಃ ಪರ್ಯಾಯಾ ನಾಮಕರ್ಮನಿರ್ವೃತ್ತಾಃ ಸಂತಿತಾವತ್ । ನ ಪುನರೇತಾವತಾಪಿ ತತ್ರ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಾಭಿಭವೋऽಸ್ತಿ । ಯಥಾ ಕನಕಬದ್ಧಮಾಣಿಕ್ಯಕಂಕಣೇಷು ಮಾಣಿಕ್ಯಸ್ಯ । ಯತ್ತತ್ರ ನೈವ ಜೀವಃ ಸ್ವಭಾವಮುಪಲಭತೇ ತತ್ ಸ್ವಕರ್ಮಪರಿಣಮನಾತ್ ಪಯಃಪೂರವತ್ । ಯಥಾ ಖಲು ಪಯಃಪೂರಃ ಪ್ರದೇಶಸ್ವಾದಾಭ್ಯಾಂ ಪಿಚುಮಂದಚಂದನಾದಿವನರಾಜೀಂ ಪರಿಣಮನ್ನ ದ್ರವ್ಯತ್ವಸ್ವಾದುತ್ವಸ್ವಭಾವಮುಪಲಭತೇ, ತಥಾತ್ಮಾಪಿ ಪ್ರದೇಶಭಾವಾಭ್ಯಾಂ ಕರ್ಮಪರಿಣಮನಾನ್ನಾಮೂರ್ತತ್ವನಿರುಪರಾಗವಿಶುದ್ಧಿಮತ್ತ್ವಸ್ವಭಾವಮುಪಲಭತೇ।

ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವವು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೧೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- [ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ ಜೀವಾ] ಮನುಷ್ಯ, ನಾರಕ, ತಿರ್ಯಂಚ ಮತ್ತು ದೇವರೂಪ ಜೀವಗಳು **[ಖಲು]** ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ **[ಣಾಮಕಮ್ಮಣಿವ್ವತ್ತಾ]** ನಾಮಕರ್ಮದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಿವೆ. **[ಹಿ]** ನಿಜವಾಗಿ **[ಸಕಮ್ಮಾಣಿ]** ಅವು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮರೂಪದಿಂದ **[ಪರಿಣಮಮಾಣಾ]** ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ **[ತೇ ಣ ಲದ್ಧಸಹಾವಾ]** ಅವಕ್ಕೆ ಸ್ವಭಾವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಿಲ್ಲ .

ಟೀಕೆ ಃ- ಮೊದಲಂತೂ ಈ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ನಾಮಕರ್ಮದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಿವೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಹೇಗೆ ಕನಕಬದ್ಧ (ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ) ಮಾಣಿಕ್ಯವುಳ್ಳ ಕಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಣಿಕ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಜೀವ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವವಿಲ್ಲ . ಅಲ್ಲಿ ಆ ಜೀವವು ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ-ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ನದಿಯ ಮಹಾಪೂರದಂತೆ ಅದು ಸ್ವಕರ್ಮರೂಪ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಇದೆ. ಹೇಗೆ ನದಿಯ ಮಹಾಪೂರವು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾದದಿಂದ ಬೇವು-ಚಂದನಾದಿ ವನರಾಜಿರೂಪ (ಬೇವು ಚಂದನ ಇತ್ಯಾದಿ ವೃಕ್ಷಗಳ ನೀಳ ಪಂಕ್ತಿರೂಪ)ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ (ತನ್ನ) [೧]ದ್ರವತ್ವ ಮತ್ತು [೨]ಸ್ವಾದುತ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನೂ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತು ಭಾವದಿಂದ ಸ್ವಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ (ತನ್ನ) ಅಮೂರ್ತತ್ವ ಮತ್ತು [೩]ನಿರುಪರಾಗ ವಿಶುದ್ಧಿಮತ್ವರೂಪವಾದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ ಃ- ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹನನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆಚ್ಛಾದಿತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಜೀವವು ತಾನೇ ತನ್ನ ದೋಷದಿಂದ ಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಿಲ್ಲ . ಹೇಗೆ ನದಿಯ ಪೂರವು ಪ್ರದೇಶದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವೃಕ್ಷಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಪ್ರವಾಹಿತನರೂಪ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುತ್ತ ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಸ್ವಾದದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವೃಕ್ಷರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟತನರೂಪ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನೂ ಪ್ರದೇಶದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸ್ವಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ತನ್ನ

---

೧ ದ್ರವತ್ವ = ಪ್ರವಾಹೀತನ. ೨ ಸ್ವಾದುತ್ವ = ಸ್ವಾದಿಷ್ಟತನ.

೩ ನಿರುಪರಾಗವಿಶುದ್ಧಿಮತ್ವ = ಉಪರಾಗ (ಮಲಿನತೆ, ವಿಕಾರ) ವಿಲ್ಲದವಿಶುದ್ಧಿತನವುಳ್ಳ. (ಅರೂಪಿತನ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಕಾರ ವಿಶುದ್ಧಿತನವುಳ್ಳುದು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ).

ಅಥ ಜೀವಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾವಸ್ಥಿತತ್ವೇಽಪಿ ಪರ್ಯಾಯೈರನವಸ್ಥಿತತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯತಿ -

ಜಾಯದಿ ಣೇವ ಣ ಣಸ್ಸದಿ ಖಣಭಂಗಸಮುಬ್ಭವೇ ಜಣೇ ಕೋಈ ।
ಜೋ ಹಿ ಭವೋ ಸೋ ವಿಲಓ ಸಂಭವವಿಲಯ ತ್ತಿ ತೇ ಣಾಣಾ ॥೧೧೯॥

ಜಾಯತೇ ನೈವ ನ ನಶ್ಯತಿ ಕ್ಷಣಭಂಗಸಮುದ್ಭವೇ ಜನೇ ಕಶ್ಚಿತ್ ।
ಯೋ ಹಿ ಭವಃ ಸ ವಿಲಯಃ ಸಂಭವವಿಲಯಾವಿತಿ ತೌ ನಾನಾ ॥೧೧೯॥

ಇಹ ತಾವನ್ನ ಕಶ್ಚಿಜ್ಜಾಯತೇ ನ ಮ್ರಿಯತೇ ಚ । ಅಥ ಚ ಮನುಷ್ಯದೇವತಿರ್ಯಂಙ್ನಾರಕಾತ್ಮಕೋ ಜೀವಲೋಕಃ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾದುತ್ಸಂಗಿತಕ್ಷಣಭಂಗೋತ್ಪಾದಃ । ನ ಚ ವಿಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಮೇತತ್, ಸಂಭವವಿಲಯಯೋರೇಕತ್ವನಾನಾತ್ವಾಭ್ಯಾಮ್ । ಯದಾ ಖಲು ಭಂಗೋತ್ಪಾದಯೋರೇಕತ್ವಂ ತದಾ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಃ, ಯದಾ ತು ನಾನಾತ್ವಂ ತದೋತ್ತರಃ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಯ ಏವ ಘಟಸ್ತದೇವ ಕುಂಡಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಘಟಕುಂಡಸ್ವರೂಪಯೋರೇಕತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಾ ಮೃತ್ತಿಕಾ ಸಂಭವತಿ, ತಥಾ ಯ ಏವ ಸಂಭವಃ ಸ ಏವ ವಿಲಯ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಸಂಭವವಿಲಯಸ್ವರೂಪಯೋರೇಕತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಂ ಧ್ರೌವ್ಯಂ

ಅಮೂರ್ತತ್ವರೂಪವಾದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಭಾವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸ್ವಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ಉಪರಾಗದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ವಿಶುದ್ಧಿತನರೂಪವುಳ್ಳ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ದೋಷದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದ ಅನುಪಲಬ್ಧಿಯಿದೆ, ಕರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕರ್ಮವು ಜೀವಸ್ವಭಾವದ ಪರಾಭವಮಾಡುತ್ತದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳುವುದಂತೂ ಉಪಚಾರದ ಕಥನವಿದೆ ; ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲ .

ಈಗ ದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ ಜೀವದ [೧]ಅವಸ್ಥಿತತೆಯಿದ್ದರೂ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ [೨]ಅನವಸ್ಥಿತತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೧೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಖಣಭಂಗಸಮುಬ್ಭವೇ ಜಣೇ] ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶವುಳ್ಳ ಜೀವಲೋಕದಲ್ಲಿ **[ಕೋಈ]** ಯಾವುದೂ **[ಣೇವ ಜಾಯದಿ]** ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು **[ಣ ಣಸ್ಸದಿ]** ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; **[ಹಿ]** ಏಕೆಂದರೆ **[ಜೋ ಭವೋ ಸೋ ವಿಲಓ]** ಯಾವುದು ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಅದೇ ವಿನಾಶವಿದೆ ; **[ಸಂಭವವಿಲಯ ತ್ತಿ ತೇ ಣಾಣಾ]** ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದ ಹಾಗೂ ವಿಲಯಗಳೆಂದು ಅವು ಅನೇಕವೂ (ಎಂದರೆ ಭಿನ್ನವೂ) ಇವೆ.

ಯಾರು ಉತ್ಪನ್ನ-ನಾಶವಾಗರು ಕ್ಷಣಭಂಗ ಸಂಭವಮಯ ಜೀವಲೋಕದಲಿ ।
ಕಾರಣ ಜನ್ಮವಿದೆಯದು ನಾಶವಿದೆ ಮೇಣ್ ಜನ್ಮ-ನಾಶಗಳು ಭಿನ್ನವಿವೆ ॥೧೧೯॥

---

೧ ಅವಸ್ಥಿತತೆ = ಸ್ಥಿರತೆ ; ನಿಶ್ಚಲತೆ. ೨ ಅನವಸ್ಥಿತತೆ = ಅಸ್ಥಿರತೆ ; ಅನಿತ್ಯತೆ.

ಸಂಭವತಿ । ತತೋ ದೇವಾದಿಪರ್ಯಾಯೇ ಸಂಭವತಿ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯೇ ವಿಲೀಯಮಾನೇ ಚ ಯ ಏವ ಸಂಭವಃ ಸ ಏವ ವಿಲಯ ಇತಿ ಕೃತ್ವಾ ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಂ ಧ್ರೌವ್ಯವಜ್ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಸಂಭಾವ್ಯತ ಏವ । ತತಃ ಸರ್ವದಾ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಜೀವಷ್ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣೋऽವತಿಷ್ಠತೇ । ಅಪಿ ಚ ಯಥಾऽನ್ಯೋ ಘಟೋऽನ್ಯತ್ಕುಂಡ-ಮಿತ್ಯುಕ್ತೇತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಾಯಾ ಮೃತ್ತಿಕಾಯಾ ಅನ್ಯತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ ಘಟಕುಂಡಸ್ವರೂಪೇ ಸಂಭವತಃ, ತಥಾನ್ಯಃ ಸಂಭವೋऽನ್ಯೋ ವಿಲಯ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಸ್ಯ ಧ್ರೌವ್ಯಸ್ಯಾನ್ಯತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ಸಂಭವವಿಲಯ-ಸ್ವರೂಪೇ ಸಂಭವತಃ । ತತೋ ದೇವಾದಿಪರ್ಯಾಯೇ ಸಂಭವತಿ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯೇ ವಿಲೀಯಮಾನೇ ಚಾನ್ಯಃ ಸಂಭವೋऽನ್ಯೋ ವಿಲಯ ಇತಿ ಕೃತ್ವಾ ಸಂಭವವಿಲಯವಂತೌ ದೇವಾದಿಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯೌ ಸಂಭಾವ್ಯೇತೇ । ತತಃ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ಪರ್ಯಾಯೈರ್ಜೀವೋऽನವಸ್ಥಿತಃ ।

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಜನ್ಮತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮರಣಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ) ಮತ್ತು (ಹೀಗಿದ್ದರೂ) ಮನುಷ್ಯ-ದೇವ-ತಿರ್ಯಂಚ-ನಾರಕಾತ್ಮಕ ಜೀವಲೋಕವು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಪರಿಣಾಮಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಣ-ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ವಿನಾಶ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದದ ಜತೆ (ಕೂಡ) ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮತ್ತು ಇದು ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಲಯದ್ದು ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಅನೇಕತೆಯಿದೆ. ಯಾವಾಗ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಲಯದ್ದು ಏಕತೆಯಿದೆ ಆಗ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವಿದೆ, ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಅನೇಕತೆಯಿದೆ ಆಗ ಉತ್ತರಪಕ್ಷವಿದೆ.(ಎಂದರೆ ಯಾವಾಗ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶದ ಏಕತೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ ಆಗ ಯಾವುದೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪಕ್ಷವು ಫಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ ;ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಉತ್ಪಾದ ಹಾಗೂ ವಿನಾಶದ ಅನೇಕತೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ ಆಗ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಆಗುವಂಥ ವಿನಾಶ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದದ ಪಕ್ಷವು ಫಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ.) ಅದು ಈ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ-

ಹೇಗೆಂದರೆ-'ಯಾವುದು ಕೊಡವಿದೆ ಅದೇ ಬಾನಿಯಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಕೊಡ ಮತ್ತು ಬಾನಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಏಕತೆಯು ಅಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆರಡರ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಮಣ್ಣು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ಯಾವುದು ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಅದೇ ವಿನಾಶವಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶದ ಸ್ವರೂಪದ ಏಕತೆಯು ಅಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆರಡರ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಧ್ರೌವ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ; ಆದುದರಿಂದ ದೇವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ 'ಯಾವುದು ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಅದೇ ವಿಲಯವಿದೆ'ಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ (ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಅವೆರಡರ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಧ್ರೌವ್ಯವುಳ್ಳ ಜೀವದ್ರವ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ (ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ); ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಜೀವವು ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣವಿರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೆ ಪುನಃ ಹೇಗೆ 'ಕೊಡವು ಅನ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಬಾನಿ ಅನ್ಯವಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅವೆರಡರ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಮಣ್ಣಿನ ಅನ್ಯತೆಯು (ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನತನವು) ಅಸಂಭವಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಕೊಡದ ಮತ್ತು ಬಾನಿಯ (ಎರಡರ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ) ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ಉತ್ಪಾದವು ಅನ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಯವು ಅನ್ಯವಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅವೆರಡರ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಧ್ರೌವ್ಯದ ಅನ್ಯತೆಯು ಅಸಂಭವಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯದ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದ ನಾಶವಾದಮೇಲೆ 'ಉತ್ಪಾದವು ಅನ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಯವು ಅನ್ಯವಿದೆ'ಯೆಂದು

ಅಥ ಜೀವಸ್ಯಾನವಸ್ಥಿತತ್ವಹೇತುಮುದ್ಯೋತಯತಿ -

ತಮ್ಹಾ ದು ಣತ್ಥಿ ಕೋಈ ಸಹಾವಸಮವಟ್ಠಿದೋ ತ್ತಿ ಸಂಸಾರೇ ।
ಸಂಸಾರೋ ಪುಣ ಕಿರಿಯಾ ಸಂಸರಮಾಣಸ್ಸ ದವ್ವಸ್ಸ ॥೧೨೦॥

ತಸ್ಮಾತ್ತು ನಾಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸ್ವಭಾವಸಮವಸ್ಥಿತ ಇತಿ ಸಂಸಾರೇ ।
ಸಂಸಾರಃ ಪುನಃ ಕ್ರಿಯಾ ಸಂಸರತೋ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ॥೧೨೦॥

ಯತಃ ಖಲು ಜೀವೋ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾವಸ್ಥಿತೋಽಪಿ ಪರ್ಯಾಯೈರನವಸ್ಥಿತಃ, ತತಃ ಪ್ರತೀಯತೇ ನ ಕಶ್ಚಿದಪಿ ಸಂಸಾರೇ ಸ್ವಭಾವೇನಾವಸ್ಥಿತ ಇತಿ । ಯಚ್ಚಾತ್ರಾನವಸ್ಥಿತತ್ವಂ ತತ್ರ ಸಂಸಾರ ಏವ ಹೇತುಃ । ತಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ಸ್ವರೂಪೇಣೈವ ತಥಾವಿಧತ್ವಾತ್ । ಅಥಯಸ್ತು ಪರಿಣಮಮಾನಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರದಶಾಪರಿತ್ಯಾಗೋಪಾದಾನಾತ್ಮಕಃ ಕ್ರಿಯಾಖ್ಯಃ ಪರಿಣಾಮಸ್ತತ್ಸಂಸಾರಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಮ್ ।

ಮನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ (ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯವುಳ್ಳ ದೇವಾದಿಪರ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ (ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ) ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವವು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಅನವಸ್ಥಿತವಿದೆ.

ಈಗ ಜೀವದ ಅನವಸ್ಥಿತತೆಯ ಹೇತು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೨೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ತಮ್ಹಾ ದು]** ಆದುದರಿಂದ (ಸಂಸಾರೇ) ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ **[ಸಹಾವಸಮವಟ್ಠಿ ದೋತ್ತಿ]** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವಸ್ಥಿತವಾದಂಥದು **[ಕೋಈ ಣತ್ತಿ]** ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ; (ಎಂದರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಸ್ವಭಾವವು ಕೇವಲ ಏಕರೂಪವಿರುವಂಥದಿಲ್ಲ) ; **[ಸಂಸಾರೋ ಪುಣ]** ಮತ್ತು ಸಂಸಾರವಂತೂ **[ಸಂಸರ-ಮಾಣಸ್ಸ]** ಸಂಸರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ (ವೃತ್ತಾಕಾರ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ, ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ) **[ದವ್ವಸ್ಸ]** ದ್ರವ್ಯದ **[ಕಿರಿಯಾ]** ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಜೀವವು ದ್ರವ್ಯತನದಿಂದ ಅವಸ್ಥಿತವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಅನವಸ್ಥಿತವಿದೆ; ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವಸ್ಥಿತವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವು ಕೇವಲ ಅವಿಚಲ-ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಇರುವಂತಹುದಿಲ್ಲ) ; ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನವಸ್ಥಿತತೆಯಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರವೇ ಹೇತುವಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಸಂಸಾರವು) ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕವಿದೆ, ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಇದೆ, (ಎಂದರೆ ಸಂಸಾರದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಈ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ) ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದ್ರವ್ಯದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರದಶೆಯ ತ್ಯಾಗಗ್ರಹಣಾತ್ಮಕವಾದಂಥ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅದು ಸಂಸಾರದ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ.

ಸಂಸಾರದೊಳಗೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಿರುವಂಥವರಾರಿಲ್ಲವದರಿಂದ ।
ಸಂಸಾರವದು ಸಂಸರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದ್ರವ್ಯದ ಕೆಲಸವಾಗಿರುವುದು ॥೧೨೦॥

ಅಥ ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕೇ ಸಂಸಾರೇ ಕುತಃ ಪುದ್ಗಲಶ್ಲೇಷೋ ಯೇನ ತಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕತ್ವಮಿತ್ಯತ್ರ ಸಮಾಧಾನಮುಪವರ್ಣಯತಿ -

ಆದಾ ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ ಪರಿಣಾಮಂ ಲಹದಿ ಕಮ್ಮಸಂಜುತ್ತಂ ।
ತತ್ತೋ ಸಿಲಿಸದಿ ಕಮ್ಮಂ ತಮ್ಹಾ ಕಮ್ಮಂ ತು ಪರಿಣಾಮೋ ॥೧೨೧॥

ಆತ್ಮಾ ಕರ್ಮಮಲೀಮಸಃ ಪರಿಣಾಮಂ ಲಭತೇ ಕರ್ಮಸಂಯುಕ್ತಮ್ ।
ತತಃ ಶ್ಲಿಷ್ಯತಿ ಕರ್ಮ ತಸ್ಮಾತ್ ಕರ್ಮ ತು ಪರಿಣಾಮಃ ॥೧೨೧॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ಸಂಸಾರನಾಮಾಯಮಾತ್ಮನಸ್ತಥಾವಿಧಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಸ ಏವ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಶ್ಲೇಷಹೇತುಃ । ಅಥ ತಥಾವಿಧಪರಿಣಾಮಸ್ಯಾಪಿ ಕೋ ಹೇತುಃ, ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ ಹೇತುಃ, ತಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಸಂಯುಕ್ತತ್ವೇನೈವೋಪಲಂಭಾತ್ । ಏವಂ ಸತೀತರೇತರಾಶ್ರಯದೋಷಃ ನ ಹಿ । ಅನಾದಿಪ್ರಸಿದ್ಧದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಾಭಿಸಂಬದ್ಧಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಕ್ತನದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಸ್ತತ್ರ ಹೇತುತ್ವೇನೋಪಾದಾನಾತ್ । ಏವಂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭೂತನವಪುರಾಣದ್ರವ್ಯಕರ್ಮತ್ವಾದಾತ್ಮನಸ್ತಥಾವಿಧಪರಿಣಾಮೋ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮೈವ । ತಥಾತ್ಮಾ ಚಾತ್ಮಪರಿಣಾಮಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಕರ್ತಾಪ್ಯುಪಚಾರಾತ್ ।

ಈಗ ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಪುದ್ಗಲದ ಸಂಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಯಾವುದರಿಂದ ಅದು (ಸಂಸಾರವು) ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದರ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೨೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ ಆದಾ]** ಕರ್ಮದಿಂದ ಮಲಿನನಾದ ಆತ್ಮನು **[ಕಮ್ಮ-ಸಂಜುತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮಂ]** ಕರ್ಮಸಂಯುಕ್ತ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ (ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಅಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ) **[ಲಹದಿ]** ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, **[ತತ್ತೋ]** ಅದರಿಂದ **[ಕಮ್ಮಂ ಸಿಲಿಸದಿ]** ಕರ್ಮವು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ (ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ) ; **[ತಮ್ಹಾ ತು]** ಅದಕ್ಕಾಗಿ **[ಪರಿಣಾಮೋ ಕಮ್ಮಂ]** ಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಕರ್ಮವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- 'ಸಂಸಾರ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಯಾವ ಈ ಆತ್ಮನ ತಥಾವಿಧ (ಆ ಪ್ರಕಾರದ) ಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇತುವಿದೆ. ಈಗ ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಣಾಮದ ಹೇತು ಯಾವುದಿದೆ ? (ಇದರ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-) ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವು ಅದರ ಹೇತುವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ [೧]ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಸಂಯುಕ್ತತೆಯಿಂದಲೇ ಅದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ಮದಿಂ ಮಲಿನನಾದಾತ್ಮ ಕರ್ಮಸಂಯುಕ್ತ ಪರಿಣಾಮವನು ಪಡೆಯುವನು ।
ಕರ್ಮವದರಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವುದು ಅದಕಾಗಿ ಪರಿಣಾಮವೇ ಕರ್ಮವಿದೆ ॥೧೨೧॥

---

೧ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಸಂಯೋಗದಿಂದಲೇ ಅಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಅವು ಎಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವು ಅಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಅಥ ಪರಮಾರ್ಥಾದಾತ್ಮನೋ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಾಕರ್ತೃತ್ವಮುದ್ಯೋತಯತಿ -

ಪರಿಣಾಮೋ ಸಯಮಾದಾ ಸಾ ಪುಣ ಕಿರಿಯ ತ್ತಿ ಹೋದಿ ಜೀವಮಯಾ ।
ಕಿರಿಯಾ ಕಮ್ಮ ತ್ತಿ ಮದಾ ತಮ್ಹಾ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಣ ದು ಕತ್ತಾ ॥೧೨೨॥

ಪರಿಣಾಮಃ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾ ಸಾ ಪುನಃ ಕ್ರಿಯೇತಿ ಭವತಿ ಜೀವಮಯೀ ।
ಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ಮೇತಿ ಮತಾ ತಸ್ಮಾತ್ಕರ್ಮಣೋ ನ ತು ಕರ್ತಾ ॥೧೨೨॥

(ಪ್ರಶ್ನೆ :-) ಹೀಗಾಗುವುದರಿಂದ [೧]ಇತರೇತರಾಶ್ರಯದೋಷವು ಬರಬಹುದು !

(ಉತ್ತರ :-) ಬರುವುದಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅನಾದಿಸಿದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಜತೆ ಸಂಬದ್ಧವಾದಂಥ ಆತ್ಮನ ಯಾವ ಮೊದಲಿನ [೨]ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವಿದೆ ಅದನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇತುರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಣ (ಸ್ವೀಕಾರ) ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನವೀನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವು ಅದರ ಕಾರ್ಯಭೂತವಿದೆ ಮತ್ತು ಹಳೆಯ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವು ಅದರ ಕಾರಣಭೂತವಿದೆ, ಹೀಗೆ (ಆತ್ಮನ ತಥಾವಿಧ ಪರಿಣಾಮ ಇರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ತಥಾವಿಧ ಪರಿಣಾಮವು ಉಪಚಾರದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವೇ ಇದೆ, ಮತ್ತು ಆತ್ಮನೂ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃವೂ ಇದ್ದಾನೆ.

ಈಗ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಅಕರ್ತೃತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೨೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಪರಿಣಾಮೋ] ಪರಿಣಾಮವು **[ಸಯಂ]** ಸ್ವಯಂ **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮವಿದೆ, **[ಸಾ ಪುಣ]** ಮತ್ತು ಅದು **[ಜೀವಮಯಾ ಕಿರಿಯ ತ್ತಿ ಹೋದಿ]** ಜೀವಮಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ ; **[ಕಿರಿಯಾ]** ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು **[ಕಮ್ಮತ್ತಿ ಮದಾ]** ಕರ್ಮವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ ; **[ತಮ್ಹಾ]** ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮನು **[ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತ್ತಾ ದು ಣ]** ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃವಂತೂ ಇಲ್ಲ.

ಪರಿಣಾಮವುಸ್ವಯಮಾತ್ಮವಿದ್ದು ಮೇಣದುಜೀವಮಯವಾದಕ್ರಿಯೆಯಿಹುದು ।
ಕಿರಿಯೆಗೆ ಕರ್ಮವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿರುವುದರಿಂದಾತ್ಮನು ಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲ ॥೧೨೨॥

---

೧ ಒಂದು ಅಸಿದ್ಧ ಮಾತನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಅಸಿದ್ಧ ಮಾತಿನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುವುದು, ಮತ್ತು ಪುನಃ ಆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲಿನ ಮಾತಿನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುವುದು-ಇಂಥ ತರ್ಕ-ದೋಷವನ್ನು ಇತರೇತರಾಶ್ರಯ ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಕಾರಣವು ಅಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ; ಪುನಃ ಆ ಅಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಮೇಲೆ ಅದರ ಕಾರಣವು ಪುನಃ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಶಯಕಾರನಿಗೆ ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇತರೇತರಾಶ್ರಯ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ೨ ನವೀನ ದ್ರವ್ಯ ಕರ್ಮದ ಕಾರಣವು ಅಶುದ್ಧ ಆತ್ಮ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ, ಮತ್ತು ಆ ಅಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣವು ಅದೇ (ನವೀನ) ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಮೊದಲಿನ (ಹಳೆಯ) ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮವಿದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಇತರೇತರಾಶ್ರಯ ದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆತ್ಮ ಪರಿಣಾಮೋ ಹಿ ತಾವತ್ಸ್ವಯಮಾತ್ಮೈವ, ಪರಿಣಾಮಿನಃ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪಕರ್ತೃತ್ವೇನ ಪರಿಣಾಮಾದನನ್ಯತ್ವಾತ್ । ಯಶ್ಚ ತಸ್ಯ ತಥಾವಿಧಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಸಾ ಜೀವಮಯ್ಯೇವ ಕ್ರಿಯಾ, ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಕ್ರಿಯಾಯಾ ಆತ್ಮಮಯತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ । ಯಾ ಚ ಕ್ರಿಯಾ ಸಾ ಪುನರಾತ್ಮನಾ ಸ್ವತಂತ್ರೇಣ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ಕರ್ಮ । ತತಸ್ತಸ್ಯ ಪರಮಾರ್ಥಾದಾತ್ಮಾ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಭಾವಕರ್ಮಣ ಏವ ಕರ್ತಾ, ನ ತು ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಃ । ಅಥ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಃ ಕಃ ಕರ್ತೇತಿ ಚೇತ್ । ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮೋ ಹಿ ತಾವತ್ಸ್ವಯಂ ಪುದ್ಗಲ ಏವ, ಪರಿಣಾಮಿನಃ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪಕರ್ತೃತ್ವೇನ ಪರಿಣಾಮಾದನನ್ಯತ್ವಾತ್ । ಯಶ್ಚ ತಸ್ಯ ತಥಾವಿಧಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಸಾ ಪುದ್ಗಲಮಯ್ಯೇವ ಕ್ರಿಯಾ, ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಕ್ರಿಯಾಯಾ ಆತ್ಮಮಯತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ । ಯಾ ಚ ಕ್ರಿಯಾ ಸಾ ಪುನಃ ಪುದ್ಗಲೇನ ಸ್ವತಂತ್ರೇಣ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ಕರ್ಮ । ತತಸ್ತಸ್ಯಪರಮಾರ್ಥಾತ್ ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಾ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣ ಏವ ಕರ್ತಾ, ನ ತ್ವಾತ್ಮಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಭಾವಕರ್ಮಣಃ । ತತ ಆತ್ಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮತಿ, ನ ಪುದ್ಗಲಸ್ವರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮತಿ ।

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಆತ್ಮನ ಪರಿಣಾಮವು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಆತ್ಮವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮಿಯು ಪರಿಣಾಮದ ಸ್ವರೂಪದ ಕರ್ತೃವಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅನನ್ಯನಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಅವನ (ಆತ್ಮನ) ತಥಾವಿಧ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅದು ಜೀವಮಯ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಆತ್ಮಮಯತೆ (ನಿಜಮಯತೆ)ಯಿಂದ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಪುನಃ ಯಾವ (ಜೀವಮಯ) ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ ಅದು ಆತ್ಮನಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ [೧]ಪ್ರಾಪ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ಭಾವಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃವೇ ಇದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮ ಸ್ವರೂಪ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ್ದಿಲ್ಲ.

'(ಜೀವವು ಭಾವಕರ್ಮದ್ದೇ ಕರ್ತೃವಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ) ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಇದರ ಉತ್ತರವು ಹೀಗಿದೆ-ಮೊದಲಂತೂ ಪುದ್ಗಲದ ಪರಿಣಾಮವು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಪುದ್ಗಲವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮಿಯು ಪರಿಣಾಮದ ಸ್ವರೂಪದ ಕರ್ತೃವಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅನನ್ಯನಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಅದರ (ಪುದ್ಗಲದ) ತಥಾವಿಧ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅದು ಪುದ್ಗಲಮಯ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿಜಮಯವಿರುತ್ತದೆಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಪುನಃ ಯಾವ (ಪುದ್ಗಲಮಯ) ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ ಅದು ಪುದ್ಗಲದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಪುದ್ಗಲವು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ಆ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃವೇ ಇದೆ, ಆದರೆ ಆತ್ಮನ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ಭಾವಕರ್ಮದ್ದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಪುದ್ಗಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. (ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.)

---

೧ ಪ್ರಾಪ್ಯ = ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯ. (ಯಾವುದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಕರ್ತೃವಿದೆ; ಮತ್ತು ಕರ್ತೃವು ಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುವುದು ಅದು ಕರ್ಮವಿದೆ.)

ಅಥ ಕಿಂ ತತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಯೇನಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಮತೀತಿ ತದಾವೇದಯತಿ -

ಪರಿಣಮದಿ ಚೇದಣಾಏ ಆದಾ ಪುಣ ಚೇದಣಾ ತಿಧಾಭಿಮದಾ ।
ಸಾ ಪುಣ ಣಾಣೇ ಕಮ್ಮೇ ಫಲಮ್ಮಿ ವಾ ಕಮ್ಮಣೋ ಭಣಿದಾ ॥೧೨೩॥

ಪರಿಣಮತಿ ಚೇತನಯಾ ಆತ್ಮಾ ಪುನಃ ಚೇತನಾ ತ್ರಿಧಾಭಿಮತಾ ।
ಸಾ ಪುನಃ ಜ್ಞಾನೇ ಕರ್ಮಣಿ ಫಲೇ ವಾ ಕರ್ಮಣೋ ಭಣಿತಾ ॥೧೨೩॥

ಯತೋ ಹಿ ನಾಮ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ, ತತಶ್ಚೇತನೈವಾತ್ಮನಃ ಸ್ವರೂಪಂ ತಯಾ ಖಲ್ವಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಮತಿ । ಯಃ ಕಶ್ಚನಾಪ್ಯಾತ್ಮನಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಸ ಸರ್ವೋऽಪಿ ಚೇತನಾಂ ನಾತಿವರ್ತತ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ । ಚೇತನಾ ಪುನರ್ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲತ್ವೇನ ತ್ರೇಧಾ । ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಪರಿಣತಿರ್ಜ್ಞಾನಚೇತನಾ, ಕರ್ಮಪರಿಣತಿಃ ಕರ್ಮಚೇತನಾ, ಕರ್ಮಫಲಪರಿಣತಿಃ ಕರ್ಮಫಲಚೇತನಾ ।

ಈಗ ಅದು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಆತ್ಮನು ಆ ರೂಪವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ?-ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೨೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಚೇದಣಾಏ]** ಚೇತನರೂಪದಿಂದ **[ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. **[ಪುಣ]** ಮತ್ತು **[ಚೇದಣಾ]** ಚೇತನಾವನ್ನು **[ತಿಧಾಭಿಮದಾ]** ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ; **[ಪುಣ]** ಮತ್ತು **[ಸಾ]** ಅದು **[ಣಾಣೇ]** ಜ್ಞಾನಸಂಬಂಧೀ, **[ಕಮ್ಮೇ]** ಕರ್ಮಸಂಬಂಧೀ **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಕಮ್ಮಣೋ ಫಲಮ್ಮಿ]** ಕರ್ಮಫಲ ಸಂಬಂಧೀ - **[ಭಣಿದಾ]** ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಚೈತನ್ಯವು ಅದು ಆತ್ಮನ [1]ಸ್ವಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕತನವಿರುವುದರಿಂದ ಚೇತನಾವೇ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ; ಆತ್ಮನು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಆ ರೂಪವಾಗಿ (ಚೇತನಾರೂಪವಾಗಿ) ಪರಿಣಮಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮನ ಯಾವುವೇ ಪರಿಣಾಮಗಳಿರಲಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಚೇತನದ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮವು ಚೇತನಾವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ-ಚೇತನಾವಿಲ್ಲದೆ ಸುತರಾಂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ)-ಎಂಬುದಾಗಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಚೇತನಾವು ಜ್ಞಾನರೂಪ, ಕರ್ಮರೂಪ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲರೂಪವೆಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಪರಿಣತಿಯು (ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತಿಯು) ಅದು ಜ್ಞಾನಚೇತನಾ ಇದೆ, ಕರ್ಮಪರಿಣತಿಯು ಅದು ಕರ್ಮಚೇತನಾ ಇದೆ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲಪರಿಣತಿಯು ಅದು ಕರ್ಮಫಲಚೇತನಾ ಇದೆ.

ಆತ್ಮ ಚೇತನರೂಪ ಪರಿಣಮಿಪುದು ಮೇಣ್ಚೇತನ ತ್ರಿವಿಧದಿ ಮನ್ನಿಸಿದೆ ।
ಮತ್ತದು ಜ್ಞಾನಸಂಬಂಧಿಕರ್ಮಸಂಬಂಧಿ ಕರ್ಮಫಲಸಂಬಂಧಿಯೆಂದು ಪೇಳಿದೆ ॥೧೨೩॥

---

೧ ಸ್ವಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕತನ = ನಿಜಧರ್ಮಗಳ ವ್ಯಾಪಕತೆ.

ಅಥ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲಸ್ವರೂಪಮುಪವರ್ಣಯತಿ -

ಣಾಣಂ ಅಟ್ಠವಿಯಪ್ಪೋ ಕಮ್ಮಂ ಜೀವೇಣ ಜಂ ಸಮಾರದ್ಧಂ ।
ತಮಣೇಗವಿಧಂ ಭಣಿದಂ ಫಲಂ ತಿ ಸೋಕ್ಖಂ ವ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ॥೧೨೪॥

ಜ್ಞಾನಮರ್ಥವಿಕಲ್ಪಃ ಕರ್ಮ ಜೀವೇನ ಯತ್ಸಮಾರಬ್ಧಮ್ ।
ತದನೇಕವಿಧಂ ಭಣಿತಂ ಫಲಮಿತಿ ಸೌಖ್ಯಂ ವಾ ದುಃಖಂ ವಾ ॥೧೨೪॥

ಅರ್ಥ ವಿಕಲ್ಪಸ್ತಾವತ್ ಜ್ಞಾನಮ್ । ತತ್ರ ಕಃ ಖಲ್ವರ್ಥಃ, ಸ್ವಪರವಿಭಾಗೇನಾವಸ್ಥಿತಂ ತಂ ವಿಶ್ವಮ್ । ವಿಕಲ್ಪಸ್ತದಾಕಾರಾವಭಾಸನಮ್ । ಯಸ್ತು ಮುಕುರುಂದಹೃದಯಾಭೋಗ ಇವ ಯುಗಪದವಭಾಸಮಾನ-ಸ್ವಪರಾಕಾರೋऽರ್ಥವಿಕಲ್ಪಸ್ತದ್ ಜ್ಞಾನಮ್ । ಕ್ರಿಯಮಾಣಮಾತ್ಮನಾ ಕರ್ಮ, ಕ್ರಿಯಮಾಣಃ ಖಲ್ವಾತ್ಮನಾ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ತೇನ ತೇನ ಭಾವೇನ ಭವತಾ ಯಃ ತದ್ಭಾವಃ ಸ ಏವ ಕರ್ಮಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ । ತತ್ತ್ವೇಕವಿಧಮಪಿ

ಈಗ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲ ಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೨೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಟ್ಠವಿಯಪ್ಪೋ] ಅರ್ಥ ವಿಕಲ್ಪವು ಎಂದರೆ ಸ್ವ-ಪರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯೊಡನೆ ಯುಗಪತ್ ಅವಭಾಸನವು) **[ಣಾಣಂ]** ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ ; **[ಜೀವೇಣ]** ಜೀವದ ಮುಖಾಂತರ **[ಜಂ ಸಮಾರದ್ಧಂ]** ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದು **[ಕಮ್ಮಂ]** ಅದು ಕರ್ಮವಿದೆ, **[ತಂ ಅಣೇಗ-ವಿಧಂ]** ಅದು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ; **[ಸೋಕ್ಖಂ ವ ದುಕ್ಖಂ ವಾ]** ಸುಖ ಅಥವಾ ದುಃಖವು **[ಫಲಂ ತಿ ಭಣಿದಂ]** ಅದು ಕರ್ಮಫಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಅರ್ಥವಿಕಲ್ಪವು ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೆಂದರೇನು ? ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಭಾಗಪೂರ್ವಕ ಅವಸ್ಥಿತವಾದ [೧]ವಿಶ್ವವು ಅದು ಅರ್ಥವಿದೆ. ಅದರ ಆಕಾರಗಳ [೨]ಅವಭಾಸನವು ಅದು ವಿಕಲ್ಪವಿದೆ. ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಯ ನಿಜವಿಸ್ತಾರದ ಹಾಗೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಕನ್ನಡಿಯ ನಿಜವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರದ ಆಕಾರಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪರಾಕಾರಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅವಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂಥ ಅರ್ಥವಿಕಲ್ಪವು ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ.

ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಅರ್ಥವಿಕಲ್ಪವು ಜೀವದಿಂ ಮಾಡಲಾಗುವುದದು ಕರ್ಮವಿರ್ಪುದು ।
ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಿದೆಯದು ಸುಖ ಅಥವ ದುಃಖವು ಫಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ॥೧೨೪॥

---

೧ ವಿಶ್ವ = ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳು-ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ. (ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರವೆಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ. ಯಾವ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಆತ್ಮನದು ತನ್ನದಿದೆ ಅದು ಸ್ವ ಇದೆ, ಮತ್ತು ಇತರವೆಲ್ಲವು ಪರವಿವೆ.)

೨ ಅವಭಾಸನ = ಪ್ರಕಾಶನವಾಗುವುದು ಅದು, ತಿಳಿದುಬರುವುದು ಅದು ; ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು ಅದು.

ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮೋಪಾಧಿಸದ್ಭಾವಾಸದ್ಭಾವಾಭ್ಯಾಮನೇಕವಿಧಮ್ । ತಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ಯನ್ನಿಷ್ಪಾದ್ಯಂ ಸುಖದುಃಖಂ ತತ್ಕರ್ಮಫಲಮ್ । ತತ್ರ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮೋಪಾಧಿಸಾನ್ನಿಧ್ಯಾಸದ್ಭಾವಾತ್ಕರ್ಮ ತಸ್ಯ ಫಲಮನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಕೃತಿಭೂತಂ ಸೌಖ್ಯಂ, ಯತ್ತು ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮೋಪಾಧಿಸಾನ್ನಿಧ್ಯಸದ್ಭಾವಾತ್ಕರ್ಮ ತಸ್ಯ ಫಲಂ ಸೌಖ್ಯಲಕ್ಷಣಾಭಾವಾದ್ವಿಕೃತಿಭೂತಂ ದುಃಖಮ್ । ಏವಂ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲಸ್ವರೂಪನಿಶ್ಚಯಃ ।

ಯಾವುದು ಆತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಕರ್ಮವಿದೆ. ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಆಯಾಭಾವಗಳಿಂದಾಗುತ್ತಿರುವ- ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಆತ್ಮನಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುವ ಯಾವ ಅವನ ಭಾವವಿದೆ ಅದೇ ಆತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರ [೧]ಪ್ರಾಪ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಮತ್ತು ಅದು (ಕರ್ಮವು) ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮರೂಪ ಉಪಾಧಿಯ ನಿಕಟತೆಯ ಸದ್ಭಾವ ಮತ್ತು ಅಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ.

ಆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಸುಖ-ದುಖಃಗಳು ಅದು ಕರ್ಮಫಲವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮರೂಪ ಉಪಾಧಿಯ ನಿಕಟತೆಯ ಅಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಯಾವ ಕರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಫಲವು ಅನಾಕುಲತ್ವ ಲಕ್ಷಣದ [೨]ಪ್ರಕೃತಿಭೂತ ಸುಖವಿದೆ; ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮರೂಪ ಉಪಾಧಿಯ ನಿಕಟತೆಯ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಯಾವ ಕರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಫಲವು [೩]ವಿಕೃತಿಭೂತ (ವಿಕಾರಭೂತ) ದುಃಖವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣದ ಅಭಾವವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲ ಸ್ವರೂಪದ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವವು ಸ್ವ-ರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಪರವು ಪರ-ರೂಪದಿಂದ (ಪರಸ್ಪರ ಒಂದಾಗದೆ ಸ್ಪಷ್ಟ - ಭಿನ್ನತೆಯೊಡನೆ) ಒಮ್ಮೆಗೇ ಪ್ರತಿಭಾಸಿತವಾಗುವುದು ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ.

ಜೀವದ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಭಾವವು ಅದು (ಜೀವದ) ಕರ್ಮವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ೧) ನಿರುಪಾಧಿಕ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕ) ಶುದ್ಧಭಾವರೂಪ ಕರ್ಮ, ಮತ್ತು ೨) ಔಪಾಧಿಕ ಶುಭಾಶುಭಭಾವರೂಪ ಕರ್ಮವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ.

ಈ ಕರ್ಮದ ಮುಖಾಂತರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸುಖ ಅಥವಾ ದುಃಖವು ಅದು ಕರ್ಮಫಲವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮರೂಪ ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಶುದ್ಧಭಾವರೂಪ ಕರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಫಲವಂತೂ ಅನಾಕುಲತೆ ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾದ ಸುಖವಿದೆ ; ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮರೂಪ ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಔಪಾಧಿಕ ಶುಭಾಶುಭಭಾವರೂಪ ಕರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಫಲವು ವಿಕಾರಭೂತವಾದ ದುಃಖವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನಾಕುಲತೆಯಿಲ್ಲ , ಆದರೆ ಆಕುಲತೆಯಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಈಗ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲಮನ್ನು ಆತ್ಮರೂಪದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ಭಾವವೇ ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಿದೆ.

೨ ಪ್ರಕೃತಿಭೂತ = ಸ್ವಭಾವಭೂತ. (ಸುಖವು ಸ್ವಭಾವಭೂತವಿದೆ.)

೩ ವಿಕೃತಿಭೂತ = ವಿಕಾರಭೂತ. (ದುಃಖವು ವಿಕಾರಭೂತವಿದೆ, ಸ್ವಭಾವಭೂತವಿಲ್ಲ.)

ಅಥ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲಾನ್ಯಾತ್ಮತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಅಪ್ಪಾ ಪರಿಣಾಮಪ್ಪಾ ಪರಿಣಾಮೋ ಣಾಣಕಮ್ಮಫಲಭಾವೀ ।
ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ಕಮ್ಮಂ ಫಲಂ ಚ ಆದಾ ಮುಣೇದವ್ವೋ ॥೧೨೫॥

ಆತ್ಮಾ ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಾಮೋ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಫಲಭಾವೀ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಫಲಂ ಚಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ ॥೧೨೫॥

ಆತ್ಮಾ ಹಿ ತಾವತ್ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮೈವ, ಪರಿಣಾಮಃ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮೇತಿ ಸ್ವಯಮುಕ್ತತ್ವಾತ್ । ಪರಿಣಾಮಸ್ತು ಚೇತನಾತ್ಮಕತ್ವೇನ ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ಮಫಲಂ ವಾ ಭವಿತುಂ ಶೀಲಃ, ತನ್ಮಯತ್ವಾಚ್ಚೇತನಾಯಾಃ । ತತೋ ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ಮಫಲಂ ಚಾತ್ಮೈವ । ಏವಂ ಹಿ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾಯಾಂ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಪರ್ಕಾಸಂಭವಾತ್ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ದ್ರವ್ಯಾಂತಃಪ್ರಲಯಾಚ್ಚ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯ ಏವಾತ್ಮಾವತಿಷ್ಠತೇ ।

ಅಥೈವಮಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞೇಯತಾಮಾಪನ್ನಸ್ಯ ಶುದ್ಧತ್ವನಿಶ್ಚಯಾತ್ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಸಿದ್ಧೌ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭೋ ಭವತೀತಿ ತಮಭಿನಂದನ್ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಣನಾಮುಪಸಂಹರತಿ -

---

ಗಾಥೆ - ೧೨೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಅಪ್ಪಾ ಪರಿಣಾಮಪ್ಪಾ]** ಆತ್ಮನು ಪರಿಣಾತ್ಮಕನಿದ್ದಾನೆ ; **[ಪರಿಣಾಮೋ]** ಪರಿಣಾಮವು **[ಣಾಣಕಮ್ಮಫಲಭಾವೀ]** ಜ್ಞಾನರೂಪ, ಕರ್ಮರೂಪ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ ; **[ತಮ್ಹಾ]** ಆದುದರಿಂದ **[ಣಾಣಂ ಕಮ್ಮಂ ಫಲಂ ಚ]** ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲಗಳು **[ಆದಾಮುಣೇದವ್ವೋ]** ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಆತ್ಮನು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಏಕೆಂದರೆ 'ಪರಿಣಾಮವು ಸ್ವಯಂ ಆತ್ಮವಿದೆ'ಯೆಂದು (೧೨೨ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಸ್ವಯಂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ; ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವು ಚೇತನಸ್ವರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲರೂಪವಾಗುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಚೇತನಾವು ತನ್ಮಯ (ಜ್ಞಾನಮಯ, ಕರ್ಮಮಯ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಫಲಮಯ)ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲಗಳು ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಪರ್ಕದ (ಸಂಬಂಧದ) ಅಸಂಭವ ವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ಒಳಗೆ [೧]ಪ್ರಲೀನವಾಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಆತ್ಮ ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕನಿದ್ದು ಪರಿಣಾಮ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಫಲರೂಪಮಿರ್ಪುದು ।
ಆತ್ಮನದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮ ಮತ್ತದರಂತೆ ಕರ್ಮಫಲವೆಂದು ತಿಳಿವುದು ॥೧೨೫॥

---

೧ ಪ್ರಲೀನವಾಗುವುದು = ಅತ್ಯಂತ ಲೀನವಾಗುವುದು ; ಮಗ್ನವಾಗುವುದು ; ಮುಳುಗಿಹೋಗುವುದು ; ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವುದು.

ಕತ್ತಾ ಕರಣಂ ಕಮ್ಮಂ ಫಲಂ ಚ ಅಪ್ಪ ತ್ತಿ ಣಿಚ್ಛಿದೋ ಸಮಣೋ ।
ಪರಿಣಮದಿ ಣೇವ ಅಣ್ಣಂ ಜದಿ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಲಹದಿ ಸುದ್ಧಂ ॥೧೨೬॥

ಕರ್ತಾ ಕರಣಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ಮಫಲಂ ಚಾತ್ಮೇತಿ ನಿಶ್ಚಿತಃ ಶ್ರಮಣಃ ।
ಪರಿಣಮತಿ ನೈವಾನ್ಯದ್ಯದಿ ಆತ್ಮಾನಂ ಲಭತೇ ಶುದ್ಧಮ್ ॥೧೨೬॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮೈವಂ ಕರ್ತಾರಂ ಕರಣಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ಮಫಲಂ ಚಾತ್ಮಾನಮೇವ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ನ ಖಲು ಪರದ್ರವ್ಯಂ ಪರಿಣಮತಿ ಸ ಏವ ವಿಶ್ರಾಂತಪರದ್ರವ್ಯಸಂಪರ್ಕಂ ದ್ರವ್ಯಾಂತಃಪ್ರಲೀನಪರ್ಯಾಯಂ ಚ ಶುದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭತೇ, ನ ಪುನರನ್ಯಃ । ತಥಾ ಹಿ-ಯದಾ ನಾಮಾನಾದಿಪ್ರಸಿದ್ಧಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಬಂಧನೋಪಾಧಿ

ಈಗ ಹೀಗೆ [1]ಜ್ಞೇಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧತೆಯ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವದ ಸಿದ್ಧಿಯಾದ ನಂತರ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿ (ಅನುಭವ, ಪ್ರಾಪ್ತಿ) ಯಾಗುತ್ತದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅದರ ಅಭಿನಂದನೆಮಾಡುತ್ತ (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧತೆಯ ನಿರ್ಣಯದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತ - ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತ) ದ್ರವ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೨೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಸಮಣೋ)** ಶ್ರಮಣನು **(ಕತ್ತಾ ಕರಣಂ ಕಮ್ಮಂ ಫಲಂ ಚಅಪ್ಪ]** 'ಕರ್ತೃ, ಕರಣ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲವು ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ' **[ತ್ತಿ ಣಿಚ್ಛಿದೋ]** - ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತ **[ಅಣ್ಣಂ]** ಅನ್ಯರೂಪವಾಗಿ **[ಣೇವ ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮಿಸದಿದ್ದರೆ **[ಸುದ್ಧಂ ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಅವನು ಶುದ್ಧ ಆತಮನನ್ನು **[ಲಹದಿ]** ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪುರುಷನು ಈ ಪ್ರಕಾರ [2]'ಕರ್ತೃ, ಕರಣ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲವು ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ'ಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ನಿಜವಾಗಿ ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪುರುಷನು,

---

ಕರಣ ಕರ್ತೃ ಕರ್ಮ ಮೇಣ್ಕರ್ಮಫಲ ಆತ್ಮನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಗೆಯ್ದರೆ ಶ್ರಮಣ ।
ಪರಿಣಮಿಸಲಾರನವನು ಅನ್ಯರೂಪದಿಂ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನು ಪಡೆಯುವನು ॥೧೨೬॥

---

೧ ಜ್ಞೇಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತ = ಜ್ಞೇಯಭೂತ. (ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನರೂಪನೂ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯರೂಪನೂ ಇದ್ದಾನೆ, ಈ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ; ಅದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞೇಯಭೂತರೂಪದಿಂದ ಸಮಾವಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ.)

೨ 'ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ'ಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಮಾತುಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು 'ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಪುದ್ಗಲಾದಿಗಳಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನದು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ'; ಎರಡನೆಯದು - 'ಅಭೇದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಆತ್ಮನೊಳಗೆ ಲೀನವಾಗಿಹೋಗಿವೆ'.

ಸನ್ನಿಧಿ- ಪ್ರಧಾವಿತೋಪರಾಗರಂಜಿತಾತ್ಮವೃತ್ತಿರ್ಜಪಾಪುಷ್ಪಸನ್ನಿಧಿಪ್ರಧಾವಿತೋಪರಾಗರಂಜಿತಾತ್ಮವೃತ್ತಿಃ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿರಿವ ಪರಾರೋಪಿತವಿಕಾರೋಽಹಮಾಸಂ ಸಂಸಾರೀ, ತದಾಪಿ ನ ನಾಮ ಮಮ ಕೋಽಪ್ಯಾಸೀತ್ । ತದಾಪ್ಯಹಮೇಕ ಏವೋಪರಕ್ತಚಿತ್ಸ್ವಭಾವೇನ ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಕರ್ತಾಸಮ್, ಅಹಮೇಕ ಏವೋಪರಕ್ತಚಿತ್ಸ್ವಭಾವೇನ ಸಾಧಕತಮಃ ಕರಣಮಾಸಮ್, ಅಹಮೇಕ ಏವೋಪರಕ್ತಚಿತ್ಪರಿಣಮನಸ್ವಭಾವೇನಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಾಪ್ಯಃ ಕರ್ಮಾಸಮ್, ಅಹಮೇಕ ಏವ ಚೋಪರಕ್ತಚಿತ್ಪರಿಣಮನಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ನಿಷ್ಪಾದ್ಯಂ ಸೌಖ್ಯಂ ವಿಪರ್ಯಸ್ತಲಕ್ಷಣಂ ದುಃಖಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮಫಲಮಾಸಮ್ । ಇದಾನೀಂ ಪುನರನಾದಿಪ್ರಸಿದ್ಧಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಬಂಧನೋಪಾಧಿಸನ್ನಿಧಿಧ್ವಂಸವಿಸ್ಫುರಿತಸುವಿಶುದ್ಧ ಸಹಜಾತ್ಮವೃತ್ತಿರ್ಜಪಾಪುಷ್ಪಸಂನಿಧಿಧ್ವಂಸವಿಸ್ಫುರಿತಸುವಿಶುದ್ಧಸಹಜಾತ್ಮವೃತ್ತಿಃ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿರಿವ ವಿಶ್ರಾಂತ- ಪರಾರೋಪಿತವಿಕಾರೋಽಹಮೇಕಾಂತೇನಾಸ್ಮಿ ಮುಮುಕ್ಷುಃ, ಇದಾನೀಮಪಿ ನ ನಾಮ ಮಮ ಕೋಽಪ್ಯಸ್ತಿ, ಇದಾನೀಮಪ್ಯಹಮೇಕ ಏವ ಸುವಿಶುದ್ಧಚಿತ್ಸ್ವಭಾವೇನ ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಕರ್ತಾಸ್ಮಿ, ಅಹಮೇಕ ಏವ ಚ ಸುವಿಶುದ್ಧಚಿತ್ಸ್ವಭಾವೇನ ಸಾಧಕತಮಃ ಕರಣಸ್ಮಿ, ಅಹಮೇಕ ಏವ ಚ ಸುವಿಶುದ್ಧಚಿತ್ಪರಿಣಮನಸ್ವಭಾವೇನಾತ್ಮನಾ

ಪರದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ಯಾವನ ಸಂಪರ್ಕವು ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವನ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ದ್ರವ್ಯದೊಳಗೆ ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ ಅಂಥ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಬೇರೆ ಯಾರು (ಪುರುಷರು) ಇಂಥ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ .

ಇದನ್ನೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ-

''ಯಾವಾಗ ಅನಾದಿಸಿದ್ಧ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮದ ಬಂಧನರೂಪ ಉಪಾಧಿಯ ನಿಕಟತೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ [೧]ಉಪರಾಗದಿಂದ ಸ್ವಪರಿಣತಿಯು ರಂಜಿತ (ವಿಕೃತ, ಮಲಿನ) ವಿರುವಂಥ ನಾನು-ಕೆಂಪುದಾಸವಾಳದ ನಿಕಟತೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಉಪರಾಗದಿಂದ (ಕೆಂಬಣ್ಣದಿಂದ) ಸ್ವಪರಿಣತಿಯು ರಂಜಿತ (ಬಣ್ಣಹಾಕು) ವಿರುವಂಥ ಸ್ಫಟಿಕದ ಮಣಿಯ ಹಾಗೆ-ಪರದ ಮುಖಾಂತರ [೨]ಆರೋಪಿತ ವಿಕಾರವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರಿಯಿದ್ದೆ, ಆಗಲೂ (ಅಜ್ಞಾನದಶೆಯಲ್ಲೂ) ನಿಜವಾಗಿ ನನಗೆ ಯಾರೂ (ಸಂಬಂಧಿ) ಇರಲಿಲ್ಲ . ಆಗಲೂ ನಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ [೩]ಕರ್ತೃವಿದ್ದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ ಉಪರಕ್ತ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಿದ್ದೆ (ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಕರ್ತೃವಿದ್ದೆ), ನಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ ಕರಣನಿದ್ದೆ ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ ಉಪರಕ್ತ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸಾಧಕತಮ (ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸಾಧನರೂಪ)ನಿದ್ದೆ , ನಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ ಕರ್ಮವಿದ್ದೆ , ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ ಉಪರಕ್ತ ಚೈತನ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿತವಾಗುವ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ಯ (ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯ)ನಿದ್ದೆ ; ಮತ್ತು ನಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ ಸುಖದಿಂದ ವಿಪರೀತ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ 'ದುಃಖ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕರ್ಮಫಲವಿದ್ದೆ - ಅದು (ಫಲವು) ಉಪರಕ್ತ ಚೈತನ್ಯ ರೂಪಪರಿಣಮಿತವಾಗುವ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು .

---

೧ ಉಪರಾಗ = ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಉಪಾಧಿಯ ಸಾಮೀಪ್ಯತೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗುವಂಥ ಉಪಾಧಿಯ ಅನುರೂಪ ವಿಕಾರೀ ಭಾವ ; ಔಪಾಧಿಕ ಭಾವ ; ವಿಕಾರ ; ಮಲಿನತೆ. ೨ ಆರೋಪಿತ = (ನವೀನ ಎಂದರೆ ಔಪಾಧಿಕರೂಪದಿಂದ) ಮಾಡಲಾದ. [ವಿಕಾರವು ಸ್ವಭಾವಭೂತವಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಉಪಾಧಿಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಔಪಾಧಿಕರೂಪದಿಂದ (ಹೊಸತಾಗಿ) ಆಗಿತ್ತು.]

೩ ಕರ್ತೃ, ಕರಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ಅರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿ ೧೬ನೆಯ ಗಾಥೆಯ ಭಾವಾರ್ಥ ನೋಡಬೇಕು.

ಪ್ರಾಪ್ಯಃ ಕರ್ಮಾಸ್ಮಿ, ಅಹಮೇಕ ಏವ ಚ ಸುವಿಶುದ್ಧಚಿತ್ಪರಿಣಮನಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ನಿಷ್ಪಾದ್ಯಮನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಸೌಖ್ಯಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮಫಲಮಸ್ಮಿ। ಏವಮಸ್ಯ ಬಂಧಪದ್ಧತೌ ಮೋಕ್ಷಪದ್ಧತೌ ಚಾತ್ಮಾನಮೇಕಮೇವ ಭಾವಯತಃ ಪರಮಾಣೋರಿವೈಕತ್ವಭಾವನೋನ್ಮುಖಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಪರಿಣತಿರ್ನ ಜಾತು ಜಾಯತೇ । ಪರಮಾಣುರಿವ ಭಾವಿತೈಕತ್ವಶ್ಚ ಪರೇಣ ನೋ ಸಂಪೃಚ್ಯತೇ । ತತಃ ಪರದ್ರವ್ಯಾಸಂಪೃಕ್ತತ್ವಾತ್ಸುವಿಶುದ್ಧೋ ಭವತಿ । ಕರ್ತೃಕರಣಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲಾನಿ ಚಾತ್ಮತ್ವೇನ ಭಾವಯನ್ ಪರ್ಯಾಯೈರ್ನ ಸಂಕೀರ್ಯತೇ; ತತಃ ಪರ್ಯಾಯಾಸಂಕೀರ್ಣತ್ವಾಚ್ಚ ಸುವಿಶುದ್ಧೋ

ಮತ್ತು ಈಗ ಅನಾದಿಸಿದ್ಧ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮದ ಬಂಧನರೂಪ ಉಪಾಧಿಯ ನಿಕಟತೆಯ ನಾಶದಿಂದ ಸುವಿಶುದ್ಧ ಸಹಜ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕ) ಸ್ವಪರಿಣತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂಥ ನಾನು-ಕೆಂಪುದಾಸವಾಳದ ನಿಕಟತೆಯ ನಾಶದಿಂದ ಸುವಿಶುದ್ಧ ಸಹಜ ಸ್ವಪರಿಣತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂಥ ಸ್ಫಟಿಕ ಮಣಿಯ ಹಾಗೆ - ಪರದ ಮುಖಾಂತರ ಆರೋಪಿತ ವಿಕಾರವು ನಿಂತುಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಏಕಾಂತ ಮುಮುಕ್ಷು (ಕೇವಲ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿ) ಆಗಿದ್ದೇನೆ ; ಈಗಲೂ (ಮುಮುಕ್ಷು ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಶೆಯಲ್ಲೂ) ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನವರಾರೂ ಇಲ್ಲ . ಈಗಲೂ ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಕರ್ತೃವಿದ್ದೇನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಸುವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಿದ್ದೇನೆ (ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಕರ್ತೃವಿದ್ದೇನೆ) ; ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಕರಣನಿದ್ದೇನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಸುವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸಾಧಕತಮನಿದ್ದೇನೆ ; ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಕರ್ಮವಿದ್ದೇನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಸುವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಪರಿಣಮಿತವಾಗುವ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ಯನಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಅನಾಕುಲ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ 'ಸುಖ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕರ್ಮಫಲವಿದ್ದೇನೆ- ಅದು (ಫಲವು) [೧]ಸುವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಪರಿಣಮಿತವಾಗುವ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.''

-ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಧಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದಾನೆಂದು [೨]ಭಾವಿಸುವ ಈ ಪುರುಷನು ಪರಮಾಣುವಿನ ಹಾಗೆ ಏಕತ್ವಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಉನ್ಮುಖನಾಗುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಏಕತ್ವ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗುವುದರಿಂದ) ಅವನಿಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪ ಪರಿಣತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಪರಮಾಣುವಿನ ಹಾಗೆ (ಹೇಗೆ ಏಕತ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮಿತವಾದ ಪರಮಾಣುವು ಪರದ ಜೊತೆ ಸಹವಾಸ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ಏಕತ್ವವನ್ನು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಪುರುಷನು ಪರದ ಜೊತೆ [೩]ಸಂಪೃಕ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಆದುದರಿಂದ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಜೊತೆ

---

೧ ಸುವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯ ಪರಿಣಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಿದೆ, ಮತ್ತು ಆ ಕರ್ಮವು ಅನಾಕುಲಸ್ವರೂಪದ ಸುಖವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಖವು ಅದು ಕರ್ಮಫಲವಿದೆ. ಸುಖವು ಆತ್ಮನ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನೇ ಕರ್ಮಫಲನಿದ್ದಾನೆ.

೨ ಭಾವಿಸು = ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದು ; ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದು ; ತಿಳಿಯುವುದು. (ಯಾವುದೇ ಜೀವಿಯದು - ಅಜ್ಞಾನಿ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಿಯದು - ಪರದ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಬಂಧಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂ ನಿಜವನ್ನು ನಿಜದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು ಮತ್ತು ನಿಜವನ್ನು (ಎಂದರೆ ತನ್ನ ದುಃಖ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಫಲವನ್ನು) ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂ ನಿಜವನ್ನು ನಿಜದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ನಿಜವನ್ನು (ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಸುಖ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ-ಇಂಥ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ-ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ-ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ-ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ಇದರಿಂದ ವಿಪರೀತ ಭಾವನೆಯುಳ್ಳವನಿರುತ್ತಾನೆ.)

೩. ಸಂಪೃಕ್ತ = ಸಂಪರ್ಕವುಲ್ಳ ; ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ; ಸಂಗತಿಯುಳ್ಳ ;

ಭವತೀತಿ ।

(ವಸಂತತಿಲಕ)

ದ್ರವ್ಯಾಂತರವ್ಯತಿಕರಾದಪಸಾರಿತಾತ್ಮಾ
ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಜ್ಜಿತಸಮಸ್ತವಿಶೇಷಜಾತಃ ।
ಇತ್ಯೇಷ ಶುದ್ಧನಯ ಉದ್ಧತಮೋಹಲಕ್ಷ್ಮೀ-
ಲುಂಟಾಕ ಉತ್ಕಟವಿವೇಕವಿವಿಕ್ತತತ್ತ್ವಃ ॥೭॥

(ಮಂದಾಕ್ರಾಂತ)

ಇತ್ಯುಚ್ಛೇದಾತ್ಪರಪರಿಣತೇಃ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಾದಿಭೇದ-
ಭ್ರಾಂತಿಧ್ವಂಸಾದಪಿ ಚ ಸುಚಿರಾಲ್ಲಬ್ಧಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಃ ।
ಸಂಚಿನ್ಮಾತ್ರೇ ಮಹಸಿ ವಿಶದೇ ಮೂರ್ಛಿತಶ್ಚೇತನೋಽಯಂ
ಸ್ಥಾಸ್ಯತ್ಯುದ್ಯತ್ಸಹಜಮಹಿಮಾ ಸರ್ವದಾ ಮುಕ್ತ ಏವ ॥೮॥

ಅಸಂಬದ್ಧತೆಯ ಕಾರಣ ಅವನು ಸುವಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಕರ್ತೃ, ಕರಣ, ಕರ್ಮ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಆತ್ಮರೂಪದಿಂದ [೧]ಭಾವಿಸುತ್ತ ಆ ಪುರುಷನು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಸಂಕೀರ್ಣ(ಖಂಡಿತ)ನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಂಕೀರ್ಣನಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಸುವಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಇದೇ ಆಶಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಶುದ್ಧನಯದ ಮಹಿಮೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ,-)

ಅರ್ಥ :- ಯಾವನು ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನತೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ದೂರೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆ) ಹಾಗೂ ಯಾವನು ಸಮಸ್ತ ವಿಶೇಷಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೀನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ದ್ರವ್ಯದೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿಸಿ ದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆ)-ಹೀಗೆ ಯಾವ ಈ ಉದ್ಧತ ಮೋಹದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು (ಋದ್ಧಿಯನ್ನು , ಶೋಭೆಯನ್ನು) ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆಯುವಂಥ ಶುದ್ಧನಯವು ಉತ್ಕಟ ವಿವೇಕದ ಮುಖಾಂತರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು (ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು) [೨]ವಿವಿಕ್ತಮಾಡಿದೆ.

(ಈಗ ಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಆತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳಿ, ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-)

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಪರಿಣತಿಯ ಉಚ್ಛೇದದಿಂದ (ಎಂದರೆ ಪರದ್ರವ್ಯರೂಪ ಪರಿಣಮನದ ನಾಶದಿಂದ) ಮತ್ತು ಕರ್ತೃ, ಕರ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದಗಳ ಭ್ರಾಂತಿಯ ನಾಶದಿಂದಲೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು

---

೧ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನು ಭೇದಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸದೆ ಅಭೇದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ-ಅನುಭವ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.
೨ ವಿವಿಕ್ತ = ಶುದ್ಧ ; ಏಕಾಕಿ ; ಭಿನ್ನ.

(ಅನುಷ್ಟುಪ್)

ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವಿಜ್ಞಾನನಿಮ್ನಂ ಕೃತ್ವೇತಿ ಮಾನಸಮ್ ।
ತದ್ವಿಶೇಷಪರಿಜ್ಞಾನಪ್ರಾಗ್ಭಾರಃ ಕ್ರಿಯತೇಽಧುನಾ ॥೯॥

ಇತಿ ಪ್ರವಚನಸಾರವೃತ್ತೌ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕಾಯಾಂ ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿವಿರಚಿತಾಯಾಂ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಪ್ರಜ್ಞಾಪನೇ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರಜ್ಞಾಪನಂ ಸಮಾಪ್ತಮ್ ।

ಅಥ ದ್ರವ್ಯ ವಿಶೇಷಪ್ರಜ್ಞಾಪನಂ ತತ್ರ ದ್ರವಸ್ಯ ಜೀವಾಜೀವತ್ವವಿಶೇಷಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ-

ದವ್ವಂ ಜೀವಮಜೀವಂ ಜೀವೋ ಪುಣ ಚೇದಣೋವಓಗಮಓ ।
ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಮುಹಂ ಅಚೇದಣಂ ಹವದಿ ಯ ಅಜೀವಂ ॥೧೨೭॥

ದ್ರವ್ಯಂ ಜೀವೋಽಜೀವೋ ಜೀವಃ ಪುನಶ್ಚೇತನೋಪಯೋಗಮಯಃ
ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಪ್ರಮುಖೋಽಚೇತನೋ ಭವತಿ ಚಾಜೀವಃ ॥೧೨೭॥

ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಂಥ ಈ ಆತ್ಮನು ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರರೂಪವಾದ ವಿಶದ (ನಿರ್ಮಲ) ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತ, ತನ್ನ ಸಹಜ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕ) ಮಹಿಮೆಯ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂಪದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರಬಹುದಾಗಿದೆ.

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ನವೀನ ವಿಷಯವನ್ನು - ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು - ಸೂಚಿತಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ-)

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗಂಭೀರ ಮಾಡಿ, ಈಗ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷದ [೧]ಪರಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ಪ್ರಣೀತ) ಶ್ರೀ ಪ್ರವಚನಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಮದ್ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಈಗ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷಗಳನ್ನು-ದ್ರವ್ಯದ ಭೇದಗಳನ್ನು-ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ) ಅದರಲ್ಲಿ (ಮೊದಲು) ದ್ರವ್ಯದ ಜೀವ-ಅಜೀವತನರೂಪ ವಿಶೇಷವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ, (ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವದಂಥ ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ),-

---

ಜೀವ ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯವಿವೆ ಪುನಶ್ಚೇತನೋಪಯೋಗಮಯಮದು ಜೀವವಿದೆ ।
ಅವುಗಳಲಿ ಮತ್ತೆ ಪುದ್ಗಲಾದಿ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯಗಳವು ಅಜೀವವಿವೆ ॥೧೨೭॥

---

೧ ಪರಿಜ್ಞಾನ = ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕವಾದ ಜ್ಞಾನ.

ಇಹ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಮೇಕತ್ವನಿಬಂಧನಭೂತಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಸಾಮಾನ್ಯಮನುಜ್ಝದೇವ ತದಧಿರೂಢವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣ-ಸದ್ಭಾವಾದನ್ಯೋಽನ್ಯವ್ಯವಚ್ಛೇದೇನ ಜೀವಾಜೀವತ್ವವಿಶೇಷಮುಪಢೌಕತೇ । ತತ್ರ ಜೀವಸ್ಯಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮೇವೈಕಾ ವ್ಯಕ್ತಿಃ । ಅಜೀವಸ್ಯ ಪುನಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಮಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಮಾಕಾಶದ್ರವ್ಯಂ ಚೇತಿ ಪಂಚ ವ್ಯಕ್ತಯಃ । ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣ ಜೀವಸ್ಯ ಚೇತನೋಪಯೋಗಮಯತ್ವಂ ; ಅಜೀವಸ್ಯ ಪುನರಚೇತನತ್ವಮ್ । ತತ್ರ ಯತ್ರ ಸ್ವಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ಸ್ವರೂಪತ್ವೇನ ದ್ಯೋತಮಾನಯಾನಪಾಯಿನ್ಯಾ ಭಗವತ್ಯಾ ಸಂವಿತ್ತಿರೂಪಯಾ ಚೇತನಯಾ ತತ್ಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣೇನ ದ್ರವ್ಯವೃತ್ತಿರೂಪೇಣೋಪಯೋಗೇನ ಚ ನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಮವತೀರ್ಣಂ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಸ ಜೀವಃ । ಯತ್ರ ಪುನರುಪಯೋಗಸಹಚರಿತಾಯಾ ಯಥೋದಿತಲಕ್ಷಣಾಯಾಶ್ಚೇತನಾಯಾ ಅಭಾವಾದ್ಬಹಿರಂತಶ್ಚಾಚೇತನ-ತ್ವಮವತೀರ್ಣಂ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಸೋಽಜೀವಃ ।

ಗಾಥೆ - ೧೨೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ದವ್ವಂ] ದ್ರವ್ಯವು **(ಜೀವಮಜೀವಂ)** ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವವಿದೆ. **[ಪುಣ]** ಅದರಲ್ಲಿ **[ಚೇದಣೋವಓಗಮಓ]** ಚೇತನಮಯ ಮತ್ತು ಉಪಯೋಗಮಯವು ಅದು **[ಜೀವೋ]** ಜೀವವಿದೆ, **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಮುಹಂ ಅಚೇದಣಂ]** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯವು ಮೊದಲಾದ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯವಿವೆ ಅವು **[ಅಜೀವಂ ಹವದಿ]** ಅಜೀವವಿವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ) ದ್ರವ್ಯವು ಏಕತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆಯೇ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಒಂದು-ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಜೀವತ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅಜೀವತ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರೊಳಗೆ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವೆಂಬುದೊಂದೇ ಭೇದವಿದ್ದರೆ ಅಜೀವದಲ್ಲಿ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯ, ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯ, ಅಧರ್ಮದ್ರವ್ಯ, ಕಾಲದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಆಕಾಶದ್ರವ್ಯವೆಂದು ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಜೀವದ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವು ಚೇತನಾ-ಉಪಯೋಗ ಮಯತ್ವ (ಚೇತನಾಮಯತ್ವ ಮತ್ತು ಉಪಯೋಗಮಯತ್ವ)ವಿದೆ; ಮತ್ತು ಅಜೀವದ (ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವು) ಅಚೇತನತೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ (ಜೀವದ) ಸ್ವಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥ- ದ್ದಿರುವುದರಿಂದ (ಜೀವದ) ಸ್ವರೂಪತನದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತ, ಅವಿನಾಶಿನೀ, ಭಗವತೀ, ಸಂವೇದನರೂಪ ಚೇತನದ ಮುಖಾಂತರ ಮತ್ತು ಚೇತನಾಪರಿಣಾಮ ಲಕ್ಷಣ, [೧]ದ್ರವ್ಯಪರಿಣತಿರೂಪ ಉಪಯೋಗದ ಮುಖಾಂತರ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನತೆಯು (ರಚನಾ ರೂಪತ್ವವು) ಅವತರಿಸಿದುದು ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಜೀವವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗದ ಜೊತೆ ಇರುವಂಥ [೨]ಯಥೋಕ್ತಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಚೇತನದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಮತ್ತು ಒಳಗೆ ಅಚೇತನತೆಯು ಅವತರಿಸಿದುದು ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಅಜೀವವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ದ್ರವ್ಯತ್ವರೂಪ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತ್ವವಿದ್ದರೂ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಯಾವುದು (ದ್ರವ್ಯವು) ಭಗವತೀ

೧ ಚೇತನಾದ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ಉಪಯೋಗವು ಜೀವದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣತಿಯಿದೆ.

೨ ಯಥೋಕ್ತ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ = ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ. (ಚೇತನಾದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮೇಲೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ).

ಅಥ ಲೋಕಾಲೋಕತ್ವವಿಶೇಷಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಣಿಬದ್ಧೋ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮತ್ಥಿಕಾಯಕಾಲಡ್ಢೋ ।
ವಟ್ಟದಿ ಆಗಾಸೇ ಜೋ ಲೋಗೋ ಸೋ ಸವ್ವಕಾಲೇ ದು ॥೧೨೮॥

ಪುದ್ಗಲಜೀವನಿಬದ್ಧೋ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯಕಾಲಾಢ್ಯಃ
ವರ್ತತೇ ಆಕಾಶೇ ಯೋ ಲೋಕಃ ಸ ಸರ್ವಕಾಲೇ ತು ॥೧೨೮॥

ಅಸ್ತಿ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಲೋಕಾಲೋಕತ್ವೇನ ವಿಶೇಷವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಂ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಸದ್ಭಾವಾತ್ । ಸ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಹಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಷಡ್ ದ್ರವ್ಯಸಮವಾಯಾತ್ಮಕತ್ವಂ, ಅಲೋಕಸ್ಯ ಪುನಃ ಕೇವಲಾಕಾಶಾತ್ಮಕತ್ವಮ್ । ತತ್ರ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯವ್ಯಾಪಿನಿ ಪರಮಮಹತ್ಯಾಕಾಶೇ ಯತ್ರ ಯಾವತಿ ಜೀವಪುದ್ಗಲೌ ಗತಿಸ್ಥಿತಿಧರ್ಮಾಣೌ ಗತಿಸ್ಥಿತೀ, ಆಸ್ಕಂದತಸ್ತದ್ಗತಿಸ್ಥಿತಿ-ನಿಬಂಧನಭೂತೌ ಚ ಧರ್ಮಾಽಧರ್ಮಾವಭಿವ್ಯಾಪ್ಯಾವಸ್ಥಿತೌ, ಸರ್ವದ್ರವ್ಯವರ್ತನಾನಿಮಿತ್ತಭೂತಶ್ಚ ಕಾಲೋ ನಿತ್ಯದುರ್ಲಲಿತಸ್ತತ್ತಾವದಾಕಾಶಂ ಶೇಷಾಣ್ಯಶೇಷಾಣಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚೇತ್ಯಮಿಷಾಂ ಸಮವಾಯ ಆತ್ಮತ್ವೇನ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಯಸ್ಯ ಸ ಲೋಕಃ । ಯತ್ರ ಯಾವತಿ ಪುನರಾಕಾಶೇ ಜೀವಪುದ್ಗಲಯೋರ್ಗತಿಸ್ಥಿತೀ ನ ಸಂಭವತೋ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ನಾವಸ್ಥಿತೌ, ನ ಕಾಲೋ ದುರ್ಲಲಿತಸ್ತಾವತ್ಕೇವಲಮಾಕಾಶಮಾತ್ಮತ್ವೇನ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಯಸ್ಯ ಸೋಽಲೋಕಃ ।

ಚೇತನದ ಮುಖಾಂತರ ಚೇತನಾದ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ಉಪಯೋಗದ ಮುಖಾಂತರ ರಚಿತವಿದೆ ಅದು ಜೀವವಿದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವುದು (ದ್ರವ್ಯವು) ಚೇತನಾರಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಅಚೇತನವಿದೆ ಅದು ಅಜೀವವಿದೆ. ಜೀವದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಭೇದವಿದ್ದರೆ ಅಜೀವದಲ್ಲಿ ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ಈಗ (ದ್ರವ್ಯದ) ಲೋಕಾಲೋಕತ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷ(ಭೇದ)ವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೨೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಆಗಾಸೇ]** ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ **[ಜೋ]** ಯಾವ ಭಾಗವು **[ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಣಿಬದ್ಧೋ]** ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಿದೆ **[ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮತ್ಥಿಕಾಯಕಾಲಡ್ಢೋ ವಟ್ಟದಿ]** ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ, ಅಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ ಹಾಗೂ ಕಾಲದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಿದೆ **[ಸೋ]** ಅದು **[ಸವ್ವಕಾಲೇ ದು]** ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ **[ಲೋಗೋ]** ಲೋಕವಿದೆ. (ಉಳಿದ ಕೇವಲ ಆಕಾಶವು ಅದು ಅಲೋಕವಿದೆ.)

ಟೀಕೆ :- ನಿಜವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವು ಲೋಕತ್ವ ಮತ್ತು ಅಲೋಕತ್ವದಿಂದ ವಿಶೇಷವುಳ್ಳ (ಭೇದವುಳ್ಳ)ದ್ದಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸದ್ಭಾವವಿದೆ. ಲೋಕದ ಸ್ವಲಕ್ಷಣವು ಷಡ್‌ದ್ರವ್ಯಸಮವಾಯಾತ್ಮಕತೆ (ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮುದಾಯಸ್ವರೂಪತೆ)ಯಿದೆ ಮತ್ತು ಅಲೋಕದ್ದು ಕೇವಲ ಆಕಾಶಾತ್ಮಕತೆ (ಮಾತ್ರ ಆಕಾಶಸ್ವರೂಪತೆ)ಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ

ಯಾವ ಭಾಗ ಆಕಾಶದಲಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಸ್ತಿ ಕಾಯಕಾಲಸಹಿತವಿದೆ ಮತ್ತೆ ।
ಜೀವ ಪುದ್ಗಲಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಿದೆಯದು ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ಲೋಕವಿದೆ ॥೧೨೮॥

ಅಥ ಕ್ರಿಯಾಭಾವತದ್ಭಾವವಿಶೇಷಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಪ್ಪಗಸ್ಸ ಲೋಗಸ್ಸ ।
ಪರಿಣಾಮಾ ಜಾಯಂತೇ ಸಂಘಾದಾದೋ ವ ಭೇದಾದೋ ॥೧೨೯॥

ಉತ್ಪಾದಸ್ಥಿತಿಭಂಗಾಃಪುದ್ಗಲಜೀವಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ।
ಪರಿಣಾಮಾಜ್ಜಾಯಂತೇ ಸಂಘಾತಾದ್ವಾ ಭೇದಾತ್ ॥೧೨೯॥

ಕ್ರಿಯಾಭಾವವತ್ತ್ವೇನ ಕೇವಲಭಾವವತ್ತ್ವೇನ ಚ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ವಿಶೇಷಃ । ತತ್ರ ಭಾವವಂತ ಕ್ರಿಯಾವಂತೌ ಚ ಪುದ್ಗಲಜೀವೌ ಪರಿಣಾಮಾದ್ಭೇದಸಂಘಾತಾಭ್ಯಾಂ ಚೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಾವತಿಷ್ಠಮಾನಭಜ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ । ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಿ ತು ಭಾವವಂತ್ಯೇವ ಪರಿಣಾಮಾದೇವೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಾವತಿಷ್ಠಮಾನಭಜ್ಯಮಾನತ್ವಾದಿತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ । ತತ್ರ ಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರಲಕ್ಷಣೋ ಭಾವಃ, ಪರಿಸ್ಪಂದನಲಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಿಯಾ । ತತ್ರ ಸರ್ವಾಣ್ಯಪಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ ಪರಿಣಾಮೇನೋಪಾತ್ತಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಣ್ಯವತಿಷ್ಠಮಾನೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಭಜ್ಯಮಾನಾನಿ ಭಾವವಂತಿ ಭವಂತಿ । ಪುದ್ಗಲಾಸ್ತು ಪರಿಸ್ಪಂದಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ಪರಿಸ್ಪಂದೇನ ಭಿನ್ನಾಃ ಸಂಘಾತೇನ ಸಂಹತಾಃ ಪುನರ್ಭೇದೇನೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಾವತಿಷ್ಠಮಾನಭಜ್ಯಮಾನಾಃ ಕ್ರಿಯಾವಂತಶ್ಚ ಭವಂತಿ । ತಥಾ ಜೀವಾ ಅಪಿ ಪರಿಸ್ಪಂದಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ಪರಿಸ್ಪಂದೇನ ನೂತನಕರ್ಮನೋಕರ್ಮಪುದ್ಗಲೇಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಾಸ್ತೈಃ ಸಹ ಸಂಘಾತೇನ, ಸಂಹತಾಃ ಪುನರ್ಭೇದೇನೋತ್ಪದ್ಯಮಾನಾವತಿಷ್ಠಮಾನಭಜ್ಯಮಾನಾಃ ಕ್ರಿಯಾವಂತಶ್ಚ ಭವಂತಿ ।

ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಅತ್ಯಂತ ಮಹಾನ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗತಿಸ್ಥಿತಿಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಜೀವ ಹಾಗೂ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಗತಿ-ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ, (ಎಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಲ್ಲಿ) ಅವಕ್ಕೆ ಗತಿ-ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಧರ್ಮಗಳು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು (ಎಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಲ್ಲಿ) ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ವರ್ತಿಸಲು ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಕಾಲವು ಯಾವಾಗಲೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಅದು ಅಷ್ಟು ಆಕಾಶ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ [೧]ಸ್ವತನದಿಂದ ಸ್ವಲಕ್ಷಣವಿದೆ, ಅದು ಲೋಕವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಹಾಗೂ ಪುದ್ಗಲದ ಗತಿ-ಸ್ಥಿತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಧರ್ಮಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕಾಲವು ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ , ಅಷ್ಟು ಕೇವಲ ಆಕಾಶವು ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವತನದಿಂದ ಸ್ವಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅದು ಅಲೋಕವಿದೆ.

ಈಗ 'ಕ್ರಿಯಾ'ರೂಪ ಮತ್ತು 'ಭಾವ'ರೂಪವೆಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಯಾವ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷ (ಭೇದ)ವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಪುದ್ಗಲ-ಜೀವಾತ್ಮಕವಾದ ಲೋಕದ ಪರಿಣಮನ ಮುಖಾಂತರ ಅದರಂತೆ ।
ಭೇದಮೇಣ್ಸಂಘಾತಮುಖಾಂತರಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಮಲ್ಲದೆಧ್ರೌವ್ಯಗಳಾಗುವವು ॥೧೨೯॥

---

೧ ಸ್ವತನದಿಂದ ನಿಜರೂಪದಿಂದ (ಷಡ್‌ದ್ರವ್ಯ ಸಮುದಾಯವೇ ಲೋಕವಿದೆ, ಎಂದರೆ ಅದೇ ಲೋಕದ ಸ್ವತ್ವವಿದೆ, ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಆದುದರಿಂದ ಲೋಕದ ಸ್ವತನದಿಂದ ಷಡ್‌ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮುದಾಯವು ಲೋಕದ ಸ್ವಲಕ್ಷಣವಿದೆ.)

ಅಥ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷೋ ಗುಣವಿಶೇಷಾದಿತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-

ಲಿಂಗೇಹಿಂ ಜೇಹಿಂ ದವ್ವಂ ಜೀವಮಜೀವಂ ಚ ಹವದಿ ವಿಣ್ಣಾದಂ ।
ತೇಽತಬ್ಭಾವವಿಸಿಟ್ಠಾ ಮುತ್ತಾಮುತ್ತಾ ಗುಣಾ ಣೇಯಾ ॥೧೩೦॥

ಲಿಂಗೈರ್ಯೈರ್ದ್ರವ್ಯಂ ಜೀವೋಽಜೀವಶ್ಚ ಭವತಿ ವಿಜ್ಞಾತಮ್ ।
ತೇಽತದ್ಭಾವವಿಶಿಷ್ಟಾ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಾ ಗುಣಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ॥೧೩೦॥

ಗಾಥೆ - ೧೨೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಪ್ಪಗಸ್ಸ ಲೋಗಸ್ಸ] ಪುದ್ಗಲ-ಜೀವಾತ್ಮಕವಾದ ಲೋಕದ **[ಪರಿಣಾಮಾ]** ಪರಿಣಮನದಿಂದ ಮತ್ತು **[ಸಂಘಾದಾದೋ ವ ಭೇದಾದೋ]** ಸಂಘಾತ (ಕೂಡುವಿಕೆ) ಮತ್ತು ಭೇದದಿಂದ (ಪೃಥಕ್ ಆಗುವುದರಿಂದ) **[ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ]** ಉತ್ಪಾದ, ಧ್ರೌವ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಯಗಳು **[ಜಾಯಂತೇ]** ಆಗುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಕೆಲವು ದ್ರವ್ಯಗಳು 'ಭಾವ' ಹಾಗೂ 'ಕ್ರಿಯೆ' ಯುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಕೇವಲ 'ಭಾವ'ವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ (ಭೇದ)ವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪುದ್ಗಲ ಹಾಗೂ ಜೀವಗಳು ೧) ಭೇದವುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ೨) ಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ೧) ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಹಾಗೂ ೨) ಸಂಘಾತ ಮತ್ತು ಭೇದದಿಂದ ಅವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಬದುಕುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಂತೂ ಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳೇ ಇವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಪರಿಣಾಮದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಬದುಕುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ- ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಿದೆ.

ಅದರಲ್ಲಿ 'ಭಾವ'ದ ಲಕ್ಷಣವು ಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರವಿದೆ; 'ಕ್ರಿಯೆ'ಯ ಲಕ್ಷಣವು ಪರಿಸ್ಪಂದನ (ಕಂಪನ)ವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳೂ ಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಣಾಮದ ಮುಖಾಂತರ [೧]ಅನ್ವಯ ಮತ್ತು ವ್ಯತಿರೇಕಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಅವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಬದುಕುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಪುದ್ಗಲಗಳಂತೂ (ಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ) ಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳವುಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಸ್ಪಂದ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಸ್ಪಂದದ ಮುಖಾಂತರ [೨]ಪೃಥಕ್ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಏಕತ್ರಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಏಕತ್ರಿತವಾದ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಪುನಃ ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಡುವುದರಿಂದ (ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಅವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಬದುಕುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಜೀವಗಳೂ (ಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರ ಅತಿರಿಕ್ತ) ಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳವುಗಳೂ

ಯಾವಲಿಂಗಗಳಿಂ ದ್ರವ್ಯಗಳಲಿ ಜೀವ-ಅಜೀವವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು ।
ಅವು ಅತದ್ಭಾವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮೂರ್ತ-ಅಮೂರ್ತಗುಣಗಳಿವೆಯೆಂದುತಿಳಿವುದು ॥೧೩೦॥

---

೧ ಅನ್ವಯವು ಸ್ಥಾಯಿತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ವ್ಯತಿರೇಕವು ಉತ್ಪಾದ ಹಾಗೂ ವ್ಯಯತನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

೨ ಪೃಥಕ್ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಕಂಪನದ ಮುಖಾಂತರ ಏಕತ್ರಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವು ಭಿನ್ನತ್ವದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಿ, ಪುದ್ಗಲತನದಿಂದ ಬದುಕಿ ಮತ್ತು ಏಕತ್ರತನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು.

ದ್ರವ್ಯಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಪರಾನಾಶ್ರಯತ್ವೇನ ವರ್ತಮಾನೈರ್ಲಿಂಗ್ಯತೇ ದ್ರವ್ಯಮೇತೈರಿತಿ ಲಿಂಗಾನಿ ಗುಣಾಃ । ತೇ ಚ ಯದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ ನ ತದ್ಗುಣಾ ಭವಂತಿ, ಯೇ ಗುಣಾ ಭವಂತಿ ತೇ ನ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತೀತಿ ದ್ರವ್ಯಾದತದ್ಭಾವೇನ ವಿಶಿಷ್ಟಾಃ ಸಂತೋ ಲಿಂಗಲಿಂಗಿಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ತಲ್ಲಿಂಗತ್ವಮುಪಢೌಕಂತೇ । ಅಥ ತೇ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಜೀವೋಽಯಮಜೀವೋಽಯಮಿತ್ಯಾದಿವಿಶೇಷಮುತ್ಪಾದಯಂತಿ, ಸ್ವಯಮಪಿ ತದ್ಭಾವವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇನೋಪಾತ್ತವಿಶೇಷತ್ವಾತ್ । ಯತೋ ಹಿ ಯಸ್ಯ ಯಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಯೋ ಯಃ ಸ್ವಭಾವಸ್ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ತೇನ ತೇನ ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಾತ್ತೇಷಾಮಸ್ತಿ ವಿಶೇಷಃ । ಅತ ಏವ ಚ ಮೂರ್ತಾನಾಮಮೂರ್ತಾನಾಂ ಚ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಮೂರ್ತತ್ವೇನಾಮೂರ್ತತ್ವೇನ ಚ ತದ್ಭಾವೇನ ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಾದಿಮೇಮೂರ್ತಾ ಗುಣಾ ಇಮೇ ಅಮೂರ್ತಾ ಇತಿ ತೇಷಾಂ ವಿಶೇಷೋ ನಿಶ್ಚೇಯಃ ।

ಇರುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಸ್ಪಂದಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಸ್ಪಂದದ ಮುಖಾಂತರ ನವೀನಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮರೂಪ ಪುದ್ಗಲಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಜೀವಗಳು ಅವುಗಳ ಜೊತೆ ಏಕತ್ರಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು [೧]ಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮರೂಪ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಜೊತೆ ಏಕತ್ರಿತವಾದ ಜೀವಗಳು ನಂತರ ಪೃಥಕ್ಕಾಗುವುದರಿಂದ (ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಅವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ, ಬದುಕುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಗುಣ ವಿಶೇಷದಿಂದ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಗುಣಗಳ ಭೇದದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಭೇದವಿದೆ) ಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೩೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜೇಹಿಂ ಲಿಂಗೇಹಿಂ]** ಯಾವ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ **[ದವ್ವಂ]** ದ್ರವ್ಯವು **[ಜೀವಂ ಅಜೀವಂ ಚ]** ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವದ ರೂಪದಲ್ಲಿ **[ವಿಣ್ಣಾದಂ ಹವದಿ]** ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ **[ತೇ]** ಅದು **[ಅತಬ್ಭಾವವಿಸಿಟ್ಠಾ]** ಅತದ್ಭಾವ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ (ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅತದ್ಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಭಿನ್ನವಾದಂಥ) **[ಮುತ್ತಾಮುತ್ತ]** ಮೂರ್ತ-ಅಮೂರ್ತ **[ಗುಣಾ]** ಗುಣವೆಂದು **[ಣೇಯಾ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಟೀಕೆ ಃ- ದ್ರವ್ಯದ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಮತ್ತು ಪರದ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ದ್ರವ್ಯವು 'ಲಿಂಗಿತ' (ಪ್ರಾಪ್ತ)ವಾಗುತ್ತದೆ-ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಲಿಂಗಗಳು ಗುಣಗಳಿವೆ. ಅವು (ಗುಣಗಳು) 'ಯಾವವು ದ್ರವ್ಯವಿವೆ ಅವು ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ, ಯಾವವು ಗುಣಗಳಿವೆ ಅವು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಲ್ಲ' ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ [೨]ಅತದ್ಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ವಿಶಿಷ್ಟ (ಭಿನ್ನ)ವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು [೩]ಲಿಂಗಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ (ಖ್ಯಾತಿ)ಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದ ಲಿಂಗತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಈಗ ಅವು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಇದು ಜೀವವಿದೆ, ಇದು ಅಜೀವವಿದೆ'ಯೆಂಬ ವಿಶೇಷ(ಭೇದ)ವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ತಾವೂ [೪]ತದ್ಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ [೫]ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವ-ಯಾವ ದ್ರವ್ಯದ ಯಾವ-ಯಾವ

---

೧ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಕರ್ಮರೂಪ ಮತ್ತು ಶರೀರಾದಿ ನೋಕರ್ಮರೂಪ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಜೊತೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಜೀವವು ಕಂಪನದಿಂದ ಪುನಃ ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ (ಆ ಪುದ್ಗಲಗಳಜೊತೆ) ಏಕತ್ರರೂಪದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಯಿತು, ಜೀವರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿರವುಳಿಯಿತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ಪೃಥಕ್‌ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

೨ ಅತದ್‌ಭಾವ = (ಕಥಂಚಿತ್) ಆರೂಪವಾಗದಿರುವುದು ಅದು. ೩ ಲಿಂಗೀ = ಲಿಂಗವುಳ್ಳ (ವಿಶೇಷಗುಣವು ಅದು ಲಿಂಗ-ಚಿಹ್ನ-ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗೀ ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ. ೪ ತತ್‌ಭಾವ = ಆರೂಪ ; ಆತನ ; ಆತನದಿಂದಾಗುವುದು ; ಸ್ವರೂಪ.

೫ ವಿಶಿಷ್ಟ = ವಿಶೇಷತೆಯುಳ್ಳ ; ಮುಖ್ಯ ; ಭಿನ್ನ.

ಅಥ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಗುಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಸಂಬಂಧಮಾಖ್ಯಾತಿ-

ಮುತ್ತಾ ಇಂದಿಯಗೇಜ್ಝಾ ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗಾ ಅಣೇಗವಿಧಾ ।
ದವ್ವಾಣಮಮುತ್ತಾಣಂ ಗುಣಾ ಅಮುತ್ತಾ ಮುಣೇದವ್ವಾ ॥೧೩೧॥

ಮೂರ್ತಾ ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾ ಅನೇಕವಿಧಾಃ ।
ದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಮೂರ್ತಾನಾಂ ಗುಣಾ ಅಮೂರ್ತಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಃ ॥೧೩೧॥

ಮೂರ್ತಾನಾಂ ಗುಣಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಂ ಲಕ್ಷಣಮ್ । ಅಮೂರ್ತಾನಾಂ ತದೇವ ವಿಪರ್ಯಸ್ತಮ್ । ತೇ ಚ ಮೂರ್ತಾಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ, ತಸ್ಯೈವೈಕಸ್ಯ ಮೂರ್ತತ್ವಾತ್ । ಅಮೂರ್ತಾಃ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ, ಪುದ್ಗಲಾದನ್ಯೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮಪ್ಯಮೂರ್ತತ್ವಾತ್ ।

ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅದರದರದು ಅದರದರ ಮುಖಾಂತರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ(ಭೇದ)ಗಳಿವೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಮೂರ್ತ ಹಾಗೂ ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೂರ್ತತ್ವ-ಅಮೂರ್ತತ್ವರೂಪ ತದ್ಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಇವು ಮೂರ್ತಗುಣಗಳಿವೆ, ಇವು ಅಮೂರ್ತಗುಣಗಳಿವೆ'ಯೆಂಬ ಭೇದವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಈಗ ಮೂರ್ತ ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತಗುಣಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಅವುಗಳದು ಯಾವ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಅದನ್ನು) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೩೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಇಂದಿಯಗೇಜ್ಝಾ ಮುತ್ತಾ] ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದಂಥ ಮೂರ್ತಗುಣಗಳು **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗಾ]** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ **[ಅಣೇಗವಿಧಾ]** ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿವೆ ; **[ಅಮುತ್ತಾಣಂ ದವ್ವಾಣಂ]** ಅಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಗಳ **[ಗುಣಾ]** ಗುಣಗಳು **[ಅಮುತ್ತಾ ಮುಣೇದವ್ವಾ]** ಅಮೂರ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ಮೂರ್ತಗುಣಗಳ ಲಕ್ಷಣವು ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವವಿದೆ ; ಅಮೂರ್ತ ಗುಣಗಳ ಲಕ್ಷಣವು ಅವುಗಳಿಂದ ವಿಪರೀತವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಅಮೂರ್ತಗುಣಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ). ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಗುಣಗಳು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದ್ದಿವೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ (ಪುದ್ಗಲವೇ) ಒಂದು ಮೂರ್ತವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತ ಗುಣಗಳು ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳದ್ದಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪುದ್ಗಲವೊಂದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಅಮೂರ್ತವಿವೆ.

ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯಮೂರ್ತಗುಣ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಿದ್ದವು ಬಹುವಿಧವಿವೆ ।
ಆ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಅಮೂರ್ತವಿದ್ದವುಗಳಗುಣ ಅಮೂರ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ॥೧೩೧॥

ಅಥ ಮೂರ್ತಸ್ಯ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗುಣಾನ್ ಗೃಣಾತಿ -

ವಣ್ಣರಸಗಂಧಫಾಸಾ ವಿಜ್ಜಂತೇ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಸುಹುಮಾದೋ ।
ಪುಢವೀಪರಿಯಂತಸ್ಸ ಯ ಸದ್ದೋ ಸೋ ಪೋಗ್ಗಲೋ ಚಿತ್ತೋ ॥೧೩೨॥

ವರ್ಣರಸಗಂಧಸ್ಪರ್ಶಾ ವಿದ್ಯಂತೇ ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ ।

ಪೃಥಿವೀಪರ್ಯಂತಸ್ಯ ಚ ಶಬ್ದಃ ಸ ಪುದ್ಗಲಶ್ಚಿತ್ರಃ ॥೧೩೨॥

ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ ಕಿಲ ಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಾಸ್ತದ್ವಿಷಯತ್ವಾತ್, ತೇ ಚೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವವ್ಯಕ್ತಿಶಕ್ತಿವಶಾತ್ ಗೃಹ್ಯಮಾಣಾ ಅಗ್ರಹ್ಯಮಾಣಾಶ್ಚ ಆ-ಏಕದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಾಯಾತ್ಪರಮಾಣೋಃ ಆ-ಅನೇಕದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕ-ಸ್ಥೂಲಪರ್ಯಾಯಾತ್ಪೃಥಿವೀಸ್ಕಂಧಾಚ್ಚ ಸಕಲಸ್ಯಾಪಿ ಪುದ್ಗಲಸ್ಯಾವಿಶೇಷೇಣ ವಿಶೇಷಗುಣತ್ವೇನ ವಿದ್ಯಂತೇ । ತೇ ಚ ಮೂರ್ತತ್ವಾದೇವ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸಂಭವಂತಃ ಪುದ್ಗಲಮಧಿಗಮಯಂತಿ । ಶಬ್ದಸ್ಯಾಪೀಂದ್ರಿಯ-ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾದ್ಗುಣತ್ವಂ ನ ಖಲ್ವಾಶಂಕನೀಯಂ, ತಸ್ಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಪ್ರಪಂಚಿತವೈಶ್ವರೂಪಸ್ಯಾಪ್ಯನೇಕದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಪುದ್ಗಲ-

---

ಈಗ ಮೂರ್ತ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೩೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ವಣ್ಣರಸಗಂಧಫಾಸಾ] ವರ್ಣ, ರಸ, ಗಂಧ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಶ (ಗುಣಗಳು) **[ಸುಹುಮಾದೋ]** ಸೂಕ್ಷ್ಮದಿಂದ ಹಿಡಿದು **[ಪುಢವೀಪರಿಯಂತಸ್ಸ ಯ]** ಪೃಥ್ವೀ ವರೆಗಿನ **[ಪುಗ್ಗ ಲಸ್ಸ]** (ಎಲ್ಲ) ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ **[ವಿಜ್ಜಂತೇ]** ಇರುತ್ತವೆ ; **[ಚಿತ್ತೋ ಸದ್ದೋ]** ಯಾವ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರ ಶಬ್ದವಿದೆ **[ಸೋ]** ಅದು **[ಪೋಗ್ಗಲೋ]** ಪುದ್ಗಲ ಎಂದರೆ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ ಮತ್ತು ವರ್ಣಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯವಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿವೆ. ಅವು ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯತೆಯ [೧]ವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ವಶದಿಂದ ಬೇಕಾದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲ್ಪಡಲಿ ಅಥವಾ ಮಾಡಲ್ಪಡದಿದ್ದರೂ ಅವು ಏಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಪರಮಾಣುವಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕ ಸ್ಥೂಲಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಪೃಥ್ವಿಸ್ಕಂಧದವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಅವಿಶೇಷವಾಗಿ

ಆ ವರ್ಣ-ರಸ-ಗಂಧ-ಸ್ಪರ್ಶಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮದಿಂ ಪೃಥ್ವಿಪರ್ಯಂತದ ಪುದ್ಗಲವಿವೆ ।
ಯಾವ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಶಬ್ದಗಳಿವೆಯವು ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪರ್ಯಾಯವಿವೆ ॥೧೩೨॥

---

೧ ಪರಮಾಣು, ಕಾರ್ಮಣವರ್ಗಣಾ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯತೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶಕ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಅವಶ್ಯ ಇರುತ್ತದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪರಮಾಣುಗಳು ಸ್ಕಂಧರೂಪವಾಗಿ ಸ್ಥೂಲತೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ.

ಪರ್ಯಾಯತ್ವೇನಾಭ್ಯುಪಗಮ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ । ಗುಣತ್ವೇ ವಾ, ನ ತಾವದಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಗುಣಃ ಶಬ್ದಃ, ಗುಣಗುಣಿನೋರವಿಭಕ್ತಪ್ರದೇಶತ್ವೇನೈಕವೇದನವೇದ್ಯತ್ವಾದಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯತ್ವಾಪತ್ತೇಃ। ಪರ್ಯಾಯಲಕ್ಷಣೇನೋತ್ಖಾತಗುಣಲಕ್ಷಣತ್ವಾನ್ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಗುಣೋऽಪಿ ನ ಭವತಿ । ಪರ್ಯಾಯಲಕ್ಷಣಂ ಹಿ ಕಾದಾಚಿತ್ಕತ್ವಂ ಗುಣಲಕ್ಷಣಂ ತು ನಿತ್ಯತ್ವಮ್ । ತತಃ ಕಾದಾಚಿತ್ಕತ್ವೋತ್ಖಾತನಿತ್ಯತ್ವಸ್ಯ ನ ಶಬ್ದಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಗುಣತ್ವಮ್ । ಯತ್ತು ತತ್ರ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ತತ್ತದಾರಂಭಕಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ತದ್ಗುಣಾನಾಂ ಚ ಸ್ಪರ್ಶಾದೀನಾಮೇವ ನ ಶಬ್ದ ಪರ್ಯಾಯಸ್ಯೇತಿ ದೃಢತರಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ । ನ ಚ ಪುದ್ಗಲಪರ್ಯಾಯತ್ವೇ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಪೃಥಿವೀಸ್ಕಂಧಸ್ಯೇವ ಸ್ಪರ್ಶನಾದೀಂದ್ರಿಯವಿಷಯತ್ವಮ್; ಅಪಾಂ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಾವಿಷಯತ್ವಾತ್, ಜ್ಯೋತಿಷೋ ಘ್ರಾಣರಸನೇಂದ್ರಿಯಾವಿಷಯತ್ವಾತ್, ಮರುತೋ

ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಅವಕ್ಕೆ ಮೂರ್ತವಾಗುವ ಕಾರಣವೂ (ಪುದ್ಗಲದ ಹೊರತು) ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಪುದ್ಗಲವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಶಬ್ದವೂ ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣವಾಗುವುದೆಂಬ ಸಂದೇಹಪಡಬಾರದು ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಶಬ್ದವು) [೧]ವಿಚಿತ್ರತೆಯ ಮುಖಾಂತರ ವಿಶ್ವರೂಪತೆ (ಅನೇಕಾನೇಕ ಪ್ರಕಾರತೆ)ಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪುದ್ಗಲ ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಶಬ್ದವನ್ನು (ಪರ್ಯಾಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸದೆ) ಗುಣವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಹೋದರೆ ಅದೇನು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ-

ಮೊದಲಂತೂ ಶಬ್ದವು ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಗುಣ-ಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವು (ಗುಣ-ಗುಣಿಗಳು) ಒಂದು [೨]ವೇದನದಿಂದ ವೇದ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯಭೂತತೆಯು ಬಂದುಬಿಡಬಹುದು.

(ಎರಡನೆಯ, ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ) ಪರ್ಯಾಯದ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣವು ಉತ್ಥಾಪಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣವೂ ಇಲ್ಲ . ಪರ್ಯಾಯದ ಲಕ್ಷಣವು ಕಾದಾಚಿತ್ಕತನ (ಅನಿತ್ಯತನ)ವಿದೆ, ಮತ್ತು ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣವು ನಿತ್ಯತನವಿದೆ ; ಆದ್ದರಿಂದ (ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ) ಅನಿತ್ಯತೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯತೆಯ ಉತ್ಥಾಪಿತ ವಾಗುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಶಬ್ದವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ನಿತ್ಯವಿಲ್ಲ , ಅದಕ್ಕಾಗಿ) ಶಬ್ದವು ಅದು ಗುಣವಿಲ್ಲ . ಯಾವ ಅಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯತೆಯಿದೆ ಅದು ಅದನ್ನು (ಶಬ್ದವನ್ನು) ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳದೇ ಇದೆ, ಶಬ್ದಪರ್ಯಾಯದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅತ್ಯಂತ ದೃಢತೆಯೊಡನೆ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬೇಕು.

---

೧ ವಿಚಿತ್ರತೆ = ವಿವಿಧತೆ. (ಶಬ್ದಗಳು ಭಾಷಾತ್ಮಕ, ಅಭಾಷಾತ್ಮಕ, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ, ವೈಸ್ರಸಿಕವೆಂದು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿವೆ.

೨ ಒಂದು ವೇದನದಿಂದ ವೇದ್ಯ = ಒಂದು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರಲು ಯೋಗ್ಯ, (ನೈಯಾಯಿಕರು ಶಬ್ದವನ್ನು ಆಕಾಶದ ಗುಣವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಈ ಮನ್ನಣೆಯು ಅಪ್ರಮಾಣವಿದೆ. ಗುಣ-ಗುಣಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಭಿನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಗುಣವು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಗುಣಿಯೂ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕು. ಶಬ್ದಗಳು ಕರ್ಣೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶವೂ ಕರ್ಣೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದಂತೂ ಯಾವುದೂ ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಬ್ದವು ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಅಮೂರ್ತಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣವಲ್ಲ.

ಘ್ರಾಣರಸನಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಾವಿಷಯತ್ವಾಚ್ಚ । ನ ಚಾಗಂಧಾಗಂಧರಸಾಗಂಧರಸವರ್ಣಾಃ, ಏವಮಪ್ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಾರುತಃ, ಸರ್ವಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಚತುಷ್ಕೋಪೇತತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ ; ವ್ಯಕ್ತಸ್ಪರ್ಶಾದಿಚತುಷ್ಕಾನಾಂ ಚ ಚಂದ್ರಕಾಂತಾರಣಿಯವಾನಾಮಾರಂಭಕೈರೇವ ಪುದ್ಗಲೈರವ್ಯಕ್ತಗಂಧಾವ್ಯಕ್ತಗಂಧರಸಾವ್ಯಕ್ತಗಂಧರಸವರ್ಣಾನಾಮಪ್ಜ್ಯೋತಿರುದರಮರುತಾಮಾರಂಭದರ್ಶನಾತ್ । ನ ಚ ಕ್ವಚಿತ್ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಗುಣಸ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತತ್ವಂ ಕಾದಾಚಿತ್ಕಪರಿಣಾಮವೈಚಿತ್ರ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಂ ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತಾಯ । ತತೋಽಸ್ತು ಶಬ್ದಃ ಪುದ್ಗಲಪರ್ಯಾಯ ಏವೇತಿ ।

ಮತ್ತು ''ಒಂದು ವೇಳೆ ಶಬ್ದವು ಪುದ್ಗಲದ ಪರ್ಯಾಯವಿದ್ದರೆ ಅದು ಪೃಥ್ವೀಸ್ಕಂಧದ ಹಾಗೆ ಸ್ಪರ್ಶನ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವಾಗಬೇಕು, ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಪೃಥ್ವೀಸ್ಕಂಧರೂಪ ಪುದ್ಗಲ ಪರ್ಯಾಯವು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶಬ್ದರೂಪ ಪುದ್ಗಲಪರ್ಯಾಯವೂ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕು'' (ಎಂದು ತರ್ಕ ಮಾಡಿದರೆ) ಹೀಗೂ ಇಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ನೀರು (ಪುದ್ಗಲದ ಪರ್ಯಾಯವಿದ್ದರೂ) ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ; ಬೆಂಕಿಯು (ಪುದ್ಗಲದ ಪರ್ಯಾಯವಿದ್ದರೂ) ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ರಸನೇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗಾಳಿಯು (ಪುದ್ಗಲದ ಪರ್ಯಾಯವಿದ್ದರೂ) ಘ್ರಾಣ, ರಸನ ಮತ್ತು ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ . ಮತ್ತು ನೀರು ಗಂಧರಹಿತವಿದೆ (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಸಿಕದಿಂದ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಿದೆ), ಬೆಂಕಿಯು ಗಂಧ ಹಾಗೂ ರಸರಹಿತವಿದೆ (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಿದೆ), ಮತ್ತು ಗಾಳಿಯು ಗಂಧ, ರಸ ಹಾಗೂ ವರ್ಣರಹಿತವಿದೆ (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಸಿಕ, ಜಿಹ್ವೆ ಹಾಗೂ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಿದೆ) ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪುದ್ಗಲಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮೊದಲಾದ [೧]ಚತುಷ್ಕಯುಕ್ತವೆಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ಚತುಷ್ಕಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಿರುವಂಥ ೧) ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಮಣಿಯನ್ನು, ೨) ಅರಣಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ೩) ಜವೆಗೋದಿಯನ್ನು ಯಾವ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ೧) ಗಂಧವು ಅವ್ಯಕ್ತವಿರುವಂಥ ನೀರಿನ, ೨) ಗಂಧ ಹಾಗೂ ರಸಗಳು ಅವ್ಯಕ್ತವಿರುವಂಥ ಬೆಂಕಿಯ ಮತ್ತು ೩) ಗಂಧ, ರಸ ಹಾಗೂ ವರ್ಣಗಳು ಅವ್ಯಕ್ತವಿರುವಂಥ ಉದರವಾಯುವಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಎಲ್ಲೋ (ಯಾವುದೇ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ) ಯಾವುದೇ ಗುಣದ ಕಾದಾಚಿತ್ಕ ಪರಿಣಾಮದ ವಿಚಿತ್ರತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆಗುವಂಥ ವ್ಯಕ್ತತೆ ಅಥವಾ ಅವ್ಯಕ್ತತೆಯು ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಘಾತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. (ಎಂದರೆ

೧ ಚತುಷ್ಕ = ಚತುಷ್ಟಯ ; ನಾಲ್ಕರ ಸಮೂಹ. (ಸಮಸ್ತ ಪುದ್ಗಲಗಳಲ್ಲಿ-ಪೃಥ್ವೀ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಾಯು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ - ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ನಾಲ್ಕೂ ಗುಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕೇವಲ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅಂತರವಿದೆ - ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೂ ಗುಣಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಿವೆ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಧವು ಅವ್ಯಕ್ತವಿದೆ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಧ ಹಾಗೂ ರಸಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಿವೆ ಮತ್ತು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಧ, ರಸ ಹಾಗೂ ವರ್ಣಗಳು ಅವ್ಯಕ್ತವಿವೆ. ಈ ಮಾತಿನ ಸಿದ್ಧಿಯ ಕುರಿತಾದ ಯುಕ್ತಿಯು ಹೀಗಿದೆ-ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಣಿರೂಪವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಿಂದ ನೀರು ಸ್ರವಿಸುತ್ತದೆ, ಅರಣಿಯ-ಕಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ಬೆಂಕಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜವೆಗೋದಿ ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ವಾಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ೧) ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಣಿಯಲ್ಲಿ, ೨) ಅರಣಿ - ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೩) ಜವೆಗೋದಿಯಲ್ಲಿರುವಂಥ ನಾಲ್ಕೂ ಗುಣಗಳು ೧) ನೀರಿನಲ್ಲಿ ೨) ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೩) ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ಗುಣಗಳೊಳಗಿಂದ ಕೆಲವು ಅಪ್ರಕಟರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆಯೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಂತರವಿದೆ. ಮತ್ತು ಪುನಃ ನೀರಿನೊಳಗಿಂದ ಮುತ್ತಿನರೂಪದ ಪೃಥ್ವಿಕಾಯ ಅಥವಾ ಬೆಂಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಕಾಡಿಗೆರೂಪದ ಪೃಥ್ವಿಕಾಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೂ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.)

ಅಥಾ ಮೂರ್ತಾನಾಂ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಗುಣಾನ್ ಗೃಣಾತಿ -

ಆಗಾಸಸ್ಸವಗಾಹೋ ಧಮ್ಮದ್ದವ್ವಸ್ಸ ಗಮಣಹೇದುತ್ತಂ ।
ಧಮ್ಮೇದರದವ್ವಸ್ಸ ದು ಗುಣೋ ಪುಣೋ ಠಾಣಕಾರಣದಾ ।।೧೩೩।।

ಕಾಲಸ್ಸ ವಟ್ಟಣಾ ಸೇ ಗುಣೋವಓಗೋ ತ್ತಿ ಅಪ್ಪಣೋ ಭಣಿದೋ ।
ಣೇಯಾ ಸಂಖೇವಾದೋ ಗುಣಾ ಹಿ ಮುತ್ತಪ್ಪಹೀಣಾಣಂ ।।೧೩೪।।

ಆಕಾಶಸ್ಯಾವಗಾಹೋ ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗಮನಹೇತುತ್ವಮ್ ।
ಧರ್ಮೇತರದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ತು ಗುಣಃ ಪುನಃ ಸ್ಥಾನಕಾರಣತಾ ।।೧೩೩।।

ಕಾಲಸ್ಯ ವರ್ತನಾ ಸ್ಯಾತ್ ಗುಣ ಉಪಯೋಗ ಇತಿ ಆತ್ಮನೋ ಭಣಿತಃ ।
ಜ್ಞೇಯಾಃ ಸಂಕ್ಷೇಪಾದ್ಗುಣಾ ಹಿ ಮೂರ್ತಿಪ್ರಹೀಣಾನಾಮ್ ।।೧೩೪।।

ಅನಿತ್ಯ ಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆಗುವಂಥ ಗುಣದ ಪ್ರಕಟತೆ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕಟತೆಯು ನಿತ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಜೊತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ಆದುದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಪುದ್ಗಲದ ಪರ್ಯಾಯವೇ ಹೌದು.

ಈಗ ಉಳಿದ ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೩೩ - ೧೩೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- [ಆಗಾಸಸ್ಸವಗಾಹೋ] ಆಕಾಶದ್ದು ಅವಗಾಹವಿದೆ, **[ಧಮ್ಮದ್ದವ್ವಸ್ಸ ಗಮಣ-ಹೇದುತ್ತಂ]** ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯದ್ದು ಗಮನ ಹೇತುತ್ವವಿದೆ **[ದು ಪುಣೋ]** ಮತ್ತು **[ಧಮ್ಮೇದರದವ್ವಸ್ಸ ಗುಣೋ]** ಅಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣವು **[ಠಾಣಕಾರಣದಾ]** ಸ್ಥಾನಕಾರಣತೆಯಿದೆ. **[ಕಾಲಸ್ಸ]** ಕಾಲದ ಗುಣವು **[ವಟ್ಟಣಾ ಸೇ]** ವರ್ತನವಿದೆ, **[ಅಪ್ಪಣೋ ಗುಣೋವಓಗೋ ತ್ತಿ ಭಣಿದೋ]** ಆತ್ಮನ ಗುಣವು ಉಪಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. **[ಸಂಖೇವಾದೋ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ **[ಮುತ್ತಿಪ್ಪಹೀಣಾಣಂ ಗುಣಾ ಹಿ]** ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು **[ಣೇಯಾ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಆಗಸಕೆ ಅವಗಾಹವಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಕೆಗಮನಹೇತುತ್ವಮಿರ್ಪುದು ।
ಮಗುಳೆಧರ್ಮೇತರದ್ರವ್ಯದಗುಣ ಸ್ಥಾನಕಾರಣತೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ।।೧೩೩।।

ವರತನವು ಕಾಲದ ಗುಣವಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮನ ಗುಣ ಉಪಯೋಗ ಹೇಳಿದೆ ।
ಈ ರೀತಿ ಅಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಂಕ್ಷೇಪದಲಿ ।।೧೩೪।।

ವಿಶೇಷಗುಣೋ ಹಿ ಯುಗಪತ್ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಾಧಾರಣಾವಗಾಹಹೇತುತ್ವಮಾಕಾಶಸ್ಯ, ಸಕೃತ್ಸರ್ವೇಷಾಂ ಗಮನಪರಿಣಾಮಿನಾಂ ಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಗಮನಹೇತುತ್ವಂ ಧರ್ಮಸ್ಯ, ಸಕೃತ್ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸ್ಥಾನಪರಿಣಾಮಿನಾಂ ಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಸ್ಥಾನಹೇತುತ್ವಮಧರ್ಮಸ್ಯ, ಅಶೇಷಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರತಿಪರ್ಯಾಯಂ ಸಮಯವೃತ್ತಿಹೇತುತ್ವಂ ಕಾಲಸ್ಯ, ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮೋ ಜೀವಸ್ಯ । ಏವಮಮೂರ್ತಾನಾಂ ವಿಶೇಷಗುಣಸಂಕ್ಷೇಪಾಧಿಗಮೇ ಲಿಂಗಮ್ । ತತ್ರೈಕಕಾಲಮೇವ ಸಕಲದ್ರವ್ಯಸಾಧಾರಣಾವಗಾಹಸಂಪಾದನಮಸರ್ವಗತತ್ವಾದೇವ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸಂಭವದಾಕಾಶಮಧಿಗಮಯತಿ । ತಥೈಕವಾರಮೇವ ಗತಿಪರಿಣತಸಮಸ್ತಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಮಾಲೋಕಾದ್ಗಮನಹೇತುತ್ವಮಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ಕಾಲಪುದ್ಗಲಯೋಃ, ಸಮುದ್ಘಾತಾದನ್ಯತ್ರ ಲೋಕಾಸಂಖ್ಯೇಯಭಾಗಮಾತ್ರತ್ವಾಜ್ಜೀವಸ್ಯ ಲೋಕಾಲೋಕಸೀಮ್ನೋಽಚಲಿತತ್ವಾದಾಕಾಶಸ್ಯ, ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಯಹೇತುತ್ವಾದಧರ್ಮಸ್ಯಾಸಂಭವದ್ಧರ್ಮಮಧಿಗಮಯತಿ । ತಥೈಕವಾರಮೇವ ಸ್ಥಿತಿಪರಿಣತಸಮಸ್ತಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಮಾಲೋಕಾತ್ಸ್ಥಾನಹೇತುತ್ವಮ-

ಟೀಕೆ :- ಯುಗಪತ್ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ ಅವಗಾಹದ ಹೇತುತ್ವವು ಆಕಾಶದ ವಿಶೇಷಗುಣವಿದೆ. ಒಟ್ಟಿಗೇ ಗಮನ ಪರಿಣಾಮಿ (ಗತಿರೂಪ ಪರಿಣಮಿಸುವ) ಎಲ್ಲ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಗಮನದ ಹೇತುತ್ವವು ಧರ್ಮದ ವಿಶೇಷಗುಣವಿದೆ. ಒಟ್ಟಿಗೇ ಸ್ಥಾನ ಪರಿಣಾಮಿ (ಸ್ಥಿತಿರೂಪ ಪರಿಣಮಿಸುವ) ಎಲ್ಲ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಿರುವ ಹೇತುತ್ವವು ಸ್ಥಿತಿಯ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿರವಿರುವ ನಿಮಿತ್ತತೆಯು ಅಧರ್ಮದ ವಿಶೇಷಗುಣವಿದೆ (ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ) ಉಳಿದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಯ ವೃತ್ತಿಯ ಹೇತುತ್ವವು (ಸಮಯ-ಸಮಯದ ಪರಿಣತಿಯ ನಿಮಿತ್ತತ್ವವು) ಕಾಲದ ವಿಶೇಷ ಗುಣವಿದೆ. ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮವು ಜೀವದ ವಿಶೇಷ ಗುಣವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಲಿಂಗಗಳು (ಚಿಹ್ನ , ಲಕ್ಷಣ, ಸಾಧನಗಳು) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ; ಎಂದರೆ ಆಯಾ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಆಯಾ ಅಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ, ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. (ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯೊಡನೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ-)

ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ [೧]ಅವಗಾಹದ ಸಂಪಾದನ(ಅವಗಾಹ ಹೇತುತ್ವ ರೂಪ ಲಿಂಗ)ವಾದ ಆಕಾಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಗತ (ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕ)ತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ .

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗತಿಪರಿಣತ (ಗತಿರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ) ಸಮಸ್ತ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಲೋಕದವರೆಗೆ ಗಮನದ ಹೇತುತ್ವವು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳು ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ; ಜೀವವು ಸಮುದ್ಘಾತವನ್ನುಳಿದು ಇತರೆಡೆ ಲೋಕದ ಅಸಂಖ್ಯಾತದ ಭಾಗಮಾತ್ರವಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ, ಲೋಕ-ಅಲೋಕದ ಸೀಮೆಯು ಅಚಲಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿರುದ್ಧಕಾರ್ಯದ ಹೇತುವಿರುವುದರಿಂದ ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. (ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳು ಏಕಪ್ರದೇಶಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಲೋಕದ ವರೆಗೆ ಗಮನದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ; ಜೀವವು ಸಮುದ್ಘಾತವನ್ನುಳಿದು ಇತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕದ ಅಸಂಖ್ಯಾತದ

೧ ಅವಗಾಹ - ಲೀನವಾಗುವುದು ; ಮುಳುಗುವುದು ; ಅವಕಾಶ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುವುದು. (ಒಂದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಕಾಶದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದ್ರವ್ಯವು ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿದೆ.)

ಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ಕಾಲಪುದ್ಗಲಯೋಃ ಸಮುದ್ಘಾತಾದನ್ಯತ್ರ ಲೋಕಾಸಂಖ್ಯೇಯಭಾಗಮಾತ್ರತ್ವಾಜ್ಜೀವಸ್ಯ, ಲೋಕಾಲೋಕ-ಸೀಮ್ನೋಽಚಲಿತತ್ವಾದಾಕಾಶಸ್ಯ, ವಿರುದ್ಧಕಾರ್ಯಹೇತುತ್ವಾದ್ಧರ್ಮಸ್ಯ ಚಾಸಂಭವದಧರ್ಮಮಧಿಗಮಯತಿ । ತಥಾ ಅಶೇಷಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರತಿಪರ್ಯಾಯಂ ಸಮಯವೃತ್ತಿಹೇತುತ್ವಂ ಕಾರಣಾಂತರಸಾಧ್ಯತ್ವಾತ್ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟಾಯಾ ವೃತ್ತೇಃ ಸ್ವತಸ್ತೇಷಾಮಸಂಭವತ್ಕಾಲಮಧಿಗಮಯತಿ । ತಥಾ ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮಶ್ಚೇತನತ್ವಾದೇವ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಮ-ಸಂಭವನ್ ಜೀವಮಧಿಗಮಯತಿ । ಏವಂ ಗುಣವಿಶೇಷಾದ್ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷೋಽಧಿಗಂತವ್ಯಃ ।

ಭಾಗದಲ್ಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದೂ ಲೋಕದವರೆಗೆ ಗಮನದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ; ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಕಾಶವು ಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತವಾದರೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳ ಗತಿಯು ಅಲೋಕದಲ್ಲೂ ಆಗತೊಡಗಿ ಅದರಿಂದ ಲೋಕಾಲೋಕದ ಮರ್ಯಾದೆಯೇ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ; ಆದುದರಿಂದ ಗತಿಹೇತುತ್ವವು ಆಕಾಶದ್ದೂ ಗುಣವಲ್ಲ ; ಅಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯವಂತೂ ಗತಿಯಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ ಅದೂ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗತಿಹೇತುತ್ವಗುಣವು ಧರ್ಮನಾಮಕ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.)

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿ ಪರಿಣತ ಸಮಸ್ತ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಲೋಕದವರೆಗೆ ಸ್ಥಿತಿಯ ಹೇತುತ್ವವು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳು ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ; ಜೀವವು ಸಮುದ್ಘಾತವನ್ನುಳಿದು ಇತರೆಡೆ ಲೋಕದ ಅಸಂಖ್ಯಾತದ ಭಾಗಮಾತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ; ಲೋಕ ಮತ್ತು ಅಲೋಕದ ಸೀಮೆಯು ಅಚಲಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಯದ ಹೇತುವಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ (ಕಾಲದ ಹೊರತಾಗಿ) ಉಳಿದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಯವೃತ್ತಿಯ ಹೇತುತ್ವವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವಕ್ಕೆ [೧]ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟ ವೃತ್ತಿಯು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಸಮಯದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದಂಥ ಪರಿಣತಿಯು ಅನ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗುವುದರಿಂದ) ಸ್ವಯಂ ಅವಕ್ಕೆ ಅದು (ಸಮಯವೃತ್ತಿ ಹೇತುತ್ವವು) ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ .

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಚೇತನವಿರುವುದರಿಂದ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ .

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗುಣವಿಶೇಷದಿಂದ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅವುಗಳ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮರೂಪ ಲಕ್ಷಣವು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅನಂತ ಜೀವದ್ರವ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜೀವಾದಿ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಯಾವುದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅವಗಾಹ(ಅವಕಾಶ)ವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ

---

೧ ಕಾಲದ ಹೊರತಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಿಣತಿಯು 'ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿಣತಿಯಾಯಿತು' ಎಂದು ಸಮಯದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಿದೆ ಎಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿಸಮಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯವು-ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯವು-ನಿಮಿತ್ತವಾಗಬೇಕಾಗುವುದು.

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರದೇಶವತ್ತ್ವಾಪ್ರದೇಶವತ್ತ್ವವಿಶೇಷಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ -

ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾ ಪುಣೋ ಯ ಆಗಾಸಂ ।
ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಅಸಂಖಾದಾ ಣತ್ಥಿ ಪದೇಸ ತ್ತಿ ಕಾಲಸ್ಸ ॥೧೩೫॥

ಜೀವಾಃ ಪುದ್ಗಲಕಾಯಾ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಪುನಶ್ಚಾಕಾಶಮ್ ।
ಸ್ವಪ್ರದೇಶೈರಸಂಖ್ಯಾತಾ ನ ಸಂತಿ ಪ್ರದೇಶಾ ಇತಿ ಕಾಲಸ್ಯ ॥೧೩೫॥

ಪ್ರದೇಶವಂತಿ ಹಿ ಜೀವಪುದ್ಗಲಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಕಾಶಾನಿ ಅನೇಕಪ್ರದೇಶವತ್ತ್ವಾತ್ । ಅಪ್ರದೇಶಃ ಕಾಲಾಣುಃ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ । ಅಸ್ತಿ ಚ ಸಂವರ್ತವಿಸ್ತಾರಯೋರಪಿ ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶಾಪರಿತ್ಯಾಗಾಜ್ಜೀವಸ್ಯ, ದ್ರವ್ಯೇಣ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಾದಪ್ರದೇಶತ್ವೇಽಪಿ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದಿಸಂಖ್ಯೇಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಾನಂತಪ್ರದೇಶಪರ್ಯಾಯೇಣಾಮವಧಾರಿತಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ, ಸಕಲಲೋಕಾವ್ಯಾಪ್ಯಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶಪ್ರಸ್ತಾರರೂಪತ್ವಾತ್ ಧರ್ಮಸ್ಯ, ಸಕಲಲೋಕವ್ಯಾಪ್ಯಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶಪ್ರಸ್ತಾರರೂಪತ್ವಾದಧರ್ಮಸ್ಯ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ಯನಂತಪ್ರದೇಶಪ್ರಸ್ತಾರರೂಪತ್ವಾದಾಕಾಶಸ್ಯ ಚ ಪ್ರದೇಶವತ್ತ್ವಮ್ । ಕಾಲಾಣೋಸ್ತು ದ್ರವ್ಯೇಣ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ಪರ್ಯಾಯೇಣ ತು ಪರಸ್ಪರಸಂಪರ್ಕಾಸಂಭವಾದಪ್ರದೇಶತ್ವಮೇವಾಸ್ತಿ । ತತಃ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಮಪ್ರದೇಶಂ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಪ್ರದೇಶವಂತಿ ।

ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಇರಲೇಬೇಕು; ಆ ದ್ರವ್ಯವು ಲೋಕಾಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಆಕಾಶವಿದೆ. ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳು ಗತಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಮೀನಿಗೆ ಗತಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ನೀರು ಇದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಗತಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಇರಲೇಬೇಕು; ಆ ದ್ರವ್ಯವು ಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ. ಹೇಗೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿ ಇದೆ ಅದೇಪ್ರಕಾರ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಇರಲೇಬೇಕು; ಆ ದ್ರವ್ಯವು ಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಅಧರ್ಮದ್ರವ್ಯವಿದೆ. ಹೇಗೆ ಕುಂಭಕಾರನ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಕೀಲು ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ (ಕಾಲದ ಹೊರತಾಗಿ) ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಪರಿಣಮನದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಇರಲೇಬೇಕು ; ಆ ದ್ರವ್ಯವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲಾಣುಗಳಿವೆ, ಅವುಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಸಮಯ, ಗಂಟೆ, ದಿವಸ, ವರ್ಷ ಇತ್ಯಾದಿರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗುಣಭೇದದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಭೇದವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು.

ಈಗ ದ್ರವ್ಯದ [೧]ಪ್ರದೇಶತ್ವ ಮತ್ತು ಅಪ್ರದೇಶತ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷ (ಭೇದ)ವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಜೀವದ್ರವ್ಯ ಪುದ್ಗಲಕಾಯ ಧರ್ಮ ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತದರಂತೆ ಆಕಾಶ ಸಹಿತ ।
ಇವು ಸ್ವಪ್ರದೇಶಗಳಪೇಕ್ಷೆಯಿಂ ಅನೇಕವಿವೆ ಕಾಲಕೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಲ್ಲ ॥೧೩೫॥

೧ ಪ್ರದೇಶತ್ವ = ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳತನ.

ಅಥ ಕ್ವಾಮೀ ಪ್ರದೇಶಿನೋಽಪ್ರದೇಶಾಶ್ಚಾವಸ್ಥಿತಾ ಇತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ –

ಲೋಗಾಲೋಗೇಸು ಣಭೋ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮೇಹಿಂ ಆದದೋ ಲೋಗೋ ।
ಸೇಸೇ ಪಡುಚ್ಚ ಕಾಲೋ ಜೀವಾ ಪುಣ ಪೋಗ್ಗಲಾ ಸೇಸಾ ॥೧೩೬॥

ಲೋಕಾಲೋಕಯೋರ್ನಭೋ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಭ್ಯಾಮಾತತೋ ಲೋಕಃ ।
ಶೇಷೌ ಪ್ರತೀತ್ಯ ಕಾಲೋ ಜೀವಾಃ ಪುನಃ ಪುದ್ಗಲಾಃ ಶೇಷೌ ॥೧೩೬॥

ಗಾಥೆ – ೧೩೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ– [ಜೀವಾ] ಜೀವಗಳು, **[ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ]** ಪುದ್ಗಲಕಾಯಗಳು, **[ಧಮ್ಮಾ-ಧಮ್ಮಾ]** ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ **[ಪುಣೋ ಯ]** ಮತ್ತು **[ಆಗಾಸಂ]** ಆಕಾಶವು **[ಸಪದೇಸೇಹಿಂ]** ಸ್ವಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ **[ಅಸಂಖಾ]** ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಎಂದರೆ ಅನೇಕವಿವೆ ; **[ಕಾಲಸ್ಸ]** ಕಾಲಕ್ಕೆ **[ಪದೇಸ ತ್ತಿ]** ಪ್ರದೇಶಗಳು **[ಣತ್ಥಿ]** ಇಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :– ಜೀವ, ಪುದ್ಗಲ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಇವು ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರದೇಶವಂತವಿವೆ. ಕಾಲಾಣುವು ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರ (ಎಂದರೆ ಏಕಪ್ರದೇಶಿ) ಇರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿದೆ.

(ಮೇಲಿನ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ–) ಜೀವವು ಸಂಕೋಚ-ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ; ಪುದ್ಗಲವು ದ್ರವ್ಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪ್ರದೇಶ ಮಾತ್ರ (ಏಕಪ್ರದೇಶಿ) ಇರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಂಖ್ಯಾತ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಮತ್ತು ಅನಂತಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ; ಧರ್ಮವು ಸಕಲ ಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ [೧]ಪ್ರಸ್ತಾರರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ; ಅಧರ್ಮವು ಸಕಲಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾರರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ; ಮತ್ತು ಆಕಾಶವು ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಅನಂತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾರರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. ಕಾಲಾಣುವಂತೂ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರ ವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರದೇಶಿಯೇ ಇದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಕಾಲದ್ರವ್ಯವು ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿದೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ.

ಈಗ ಪ್ರದೇಶಿ ಮತ್ತು ಅಪ್ರದೇಶಿ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತರೆ,–

ಆಕಾಶಲೋಕಾಲೋಕದೊಳಗಿದೆ ಲೋಕ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳಿಂದವ್ಯಾಪ್ತವಿದೆ ।
ಆ ಕಾಲ ಮಿಕ್ಕೆರಡರಾಶ್ರಿತವಿದೆ ಮೇಣ್ಮಿಕ್ಕೆರಡು ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳಿವೆ ॥೧೩೬॥

---

೧ ಪ್ರಸ್ತಾರ = ಹರಡುವಿಕೆ ; ವಿಸ್ತಾರ.

ಆಕಾಶಂ ಹಿ ತಾವತ್ ಲೋಕಾಲೋಕಯೋರಪಿ, ಷಡ್‌ದ್ರವ್ಯಸಮವಾಯಾಸಮವಾಯಯೋರವಿಭಾಗೇನ ವೃತ್ತತ್ವಾತ್ । ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಸರ್ವತ್ರ ಲೋಕೇ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತಗಮನಸ್ಥಾನಾನಾಂ ಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಲೋಕಾದ್ಬಹಿಸ್ತದೇಕದೇಶೇ ಚ ಗಮನಸ್ಥಾನಾಸಂಭವಾತ್ । ಕಾಲೋಽಪಿ ಲೋಕೇ, ಜೀವಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮ-ವ್ಯಜ್ಯಮಾನಸಮಯಾದಿಪರ್ಯಾಯತ್ವಾತ್, ಸ ತು ಲೋಕೈಕಪ್ರದೇಶ ಏವಾಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ । ಜೀವಪುದ್ಗಲೌ ತು ಯುಕ್ತಿತ ಏವ ಲೋಕೇ, ಷಡ್‌ದ್ರವ್ಯಸಮವಾಯಾತ್ಮಕತ್ವಾಲ್ಲೋಕಸ್ಯ । ಕಿಂತು ಜೀವಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶಸಂವರ್ತವಿಸ್ತಾರ-ಧರ್ಮತ್ವಾತ್, ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ಬಂಧಹೇತುಭೂತಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಗುಣಧರ್ಮತ್ವಾಚ್ಚ ತದೇಕದೇಶಸರ್ವಲೋಕನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತಿ ಕಾಲಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಮಿತ್ಯೇಕದ್ರವ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಏಕದೇಶ ಅನೇಕದ್ರವ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪುನರಂಜನಚೂರ್ಣ-ಪೂರ್ಣಸಮುದ್ಗಕನ್ಯಾಯೇನ ಸರ್ವಲೋಕ ಏವೇತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೩೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಭೋ]** ಆಕಾಶವು **[ಲೋಗಾಲೋಗೇಸು]** ಲೋಕಾಲೋಕಗಳಲ್ಲಿದೆ, **[ಲೋಗೋ]** ಲೋಕವು **[ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮೇಹಿಂ ಆದದೋ]** ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಿದೆ, **[ಸೇಸೇ ಪಡುಚ್ಚ]** ಉಳಿದ ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು **[ಕಾಲೋ]** ಕಾಲವಿದೆ, **[ಪುಣ]** ಮತ್ತು **[ಸೇಸಾ]** ಉಳಿದ ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳು **[ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಾ]** ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳಿವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ-ಆಕಾಶವು ಲೋಕ ಹಾಗೂ ಅಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮವಾಯ ಮತ್ತು ಅಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗವಿಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಇವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಗತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವಂಥ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳ ಗತಿ ಅಥವಾ ಸ್ಥಿತಿಯು ಲೋಕದ ಹೊರಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಲೋಕದ ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಆಗುತ್ತದೆ). ಕಾಲವೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ (ಕಾಲದ) ಸಮಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ; ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲವು ಲೋಕದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿದೆ. ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳಂತೂ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಲೋಕವು ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮವಾಯ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ.

ಮತ್ತು ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಶೇಷತೆಯೇನೆಂದರೆ-) ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂಕೋಚ-ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವುದು ಅದು ಜೀವದ ಧರ್ಮವಿದೆ, ಮತ್ತು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಹೇತುಭೂತವಾದ ಸ್ನಿಗ್ಧ-ರೂಕ್ಷಗುಣಗಳು ಪುದ್ಗಲಗಳ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ತಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. (ಮತ್ತು) ಕಾಲ, ಜೀವ ಹಾಗೂ ಪುದ್ಗಲವು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಲೋಕದ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಂಜನ ಚೂರ್ಣದಿಂದ (ಕಾಡಿಗೆಯಿಂದ) ತುಂಬಿದ ಡಬ್ಬಿಯ ನ್ಯಾಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ.

ಈಗ ಪ್ರದೇಶತ್ವ ಮತ್ತು ಅಪ್ರದೇಶತ್ವವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥ ಪ್ರದೇಶವತ್ತ್ವಾಪ್ರದೇಶವತ್ತ್ವಸಂಭವಪ್ರಕಾರಮಾಸೂತ್ರಯತಿ -

ಜಧ ತೇ ಣಭಪ್ಪದೇಸಾ ತಧಪ್ಪದೇಸಾ ಹವಂತಿ ಸೇಸಾಣಂ ।
ಅಪದೇಸೋ ಪರಮಾಣೂ ತೇಣ ಪದೇಸುಬ್ಭವೋ ಭಣಿದೋ ॥೧೩೭॥

ಯಥಾ ತೇ ನಭಃಪ್ರದೇಶಾಸ್ತಥಾ ಪ್ರದೇಶಾ ಭವಂತಿ ಶೇಷಾಣಾಮ್ ।
ಅಪ್ರದೇಶಃ ಪರಮಾಣುಸ್ತೇನ ಪ್ರದೇಶೋದ್ಭವೋ ಭಣಿತಃ ॥೧೩೭॥

ಸೂತ್ರಯಿಷ್ಯತೇ ಹಿ ಸ್ವಯಮಾಕಾಶಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶಲಕ್ಷಣಮೇಕಾಣುವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಮಿತಿ । ಇಹ ತು ಯಥಾಕಾಶಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶಾಸ್ತಥಾಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಿತಿ ಪ್ರದೇಶಲಕ್ಷಣಪ್ರಕಾರೈಕತ್ವಮಾಸೂತ್ರ್ಯತೇ । ತತೋ ಯಥೈಕಾಣಾವ್ಯಾಪ್ಯೇನಾಂಶೇನ ಗಣ್ಯಮಾನಸ್ಯಾಕಾಶಸ್ಯಾನಂತಾಂಶತ್ವಾದನಂತಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ತಥೈಕಾಣುವ್ಯಾಪ್ಯೇನಾಂಶೇನ ಗಣ್ಯಮಾನಾನಂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೈಕಜೀವಾನಾಮಸಂಖ್ಯೇಯಾಂಶತ್ವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಮ್ । ಯಥಾ ಚಾವಸ್ಥಿತಪ್ರಮಾಣಯೋರ್ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋಸ್ತಥಾ ಸಂವರ್ತವಿಸ್ತಾರಾಭ್ಯಾಮನವಸ್ಥಿತಪ್ರಮಾಣಸ್ಯಾಪಿ ಶುಷ್ಕಾರ್ದ್ರತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಚರ್ಮಣ ಇವ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವಾಂಶಾಲ್ಪಬಹುತ್ವಾಭಾವಾದಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಮೇವ ।

ಗಾಥೆ - ೧೩೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜಧ]** ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ **[ತೇ ಣಭಪ್ಪದೇಸಾ]** ಅವು ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ **[ತಧ]** ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ **[ಸೇಸಾಣಂ]** ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ **[ಪ್ಪದೇಸಾ ಹವಂತಿ]** ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಆಕಾಶದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪರಮಾಣುರೂಪದ ಗಜದಿಂದ ಅಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ). **[ಪರಮಾಣೂ]** ಪರಮಾಣುವು **[ಅಪದೇಸೋ]** ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿದೆ ; **[ತೇಣ]** ಅದರ ಮುಖಾಂತರ **[ಪದೇಸುಬ್ಭವೋ ಭಣಿದೋ]** ಪ್ರದೇಶೋದ್ಭವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- (ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ತಾವೇ (೧೪೦ ನೆಯ) ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಆಕಾಶದ ಪ್ರದೇಶದ ಲಕ್ಷಣವು ಏಕಾಣುವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಅದು ಪ್ರದೇಶದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ)ಯೆಂದು ಹೇಳಲಿದ್ದಾರೆ ; ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ (ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) 'ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆಕಾಶದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ'ಯೆಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಲಕ್ಷಣದ ಏಕ ಪ್ರಕಾರತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೇಗವು ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವಿವೆ ಹಾಗೆ ಶೇಷ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ ।
ಮಗುಳೆ ಅಪ್ರದೇಶ ಪರಮಾಣು ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರದೇಶೋದ್ಭವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ॥೧೩೭॥

ಅಮೂರ್ತಸಂವರ್ತವಿಸ್ತಾರಸಿದ್ಧಿಶ್ಚಸ್ಥೂಲಕೃಶಶಿಶುಕುಮಾರಶರೀರವ್ಯಾಪಿತ್ವಾದಸ್ತಿ ಸ್ವಸಂವೇದನಸಾಧ್ಯೈವ । ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ತು ದ್ರವ್ಯೇಣೈಕಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಾದಪ್ರದೇಶತ್ವೇ ಯಥೋದಿತೇ ಸತ್ಯಪಿ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದ್ಯುದ್ಭವಹೇತುಭೂತತಥಾವಿಧಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಗುಣಪರಿಣಾಮಶಕ್ತಿಸ್ವಭಾವಾತ್ಪ್ರದೇಶೋದ್ಭವತ್ವಮಸ್ತಿ । ತತಃ ಪರ್ಯಾಯೇಣಾನೇಕಪ್ರದೇಶತ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಸಂಭವಾತ್ ದ್ವ್ಯಾದಿಸಂಖ್ಯೇಯಾನಂತಪ್ರದೇಶತ್ವಮಪಿ ನ್ಯಾಯ್ಯಂ ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ।

ಆದುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಏಕಾಣುವ್ಯಾಪ್ಯ (ಒಂದು ಪರಮಾಣುದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ಯವಿರುವಷ್ಟು) ಅಂಶದ ಮುಖಾಂತರ ಗಣನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದ ಅನಂತ ಅಂಶಗಳಾಗುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶವು ಅನಂತಪ್ರದೇಶಿಯಿದೆ, ಅದೇಪ್ರಕಾರ ಏಕಾಣುವ್ಯಾಪ್ಯ-(-ಒಂದು ಪರಮಾಣುದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ) ಅಂಶದ ಮುಖಾಂತರ ಎಣಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಒಂದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅಂಶಗಳಾಗುವುದರಿಂದ ಅವು-ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶಿಯಿವೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ [೧]ಅವಸ್ಥಿತಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಧರ್ಮಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶಿಯಿವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಕೋಚವಿಸ್ತಾರದ ಕಾರಣ [೨]ಅನವಸ್ಥಿತಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಜೀವಕ್ಕೆ-ಶುಷ್ಕ-ಆರ್ದ್ರ ಚರ್ಮದ ಹಾಗೆ-ನಿಜಾಂಶಗಳ ಅಲ್ಪ-ಬಹುತ್ವವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶಿತನವೇ ಇದೆ. (ಇಲ್ಲಿ ಅಮೂರ್ತವಾದಂಥ ಜೀವದ ಸಂಕೋಚ ವಿಸ್ತಾರವು ಹೇಗೆ ಸಂಭವವಿದೆ ?- ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉಪಸ್ಥಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದರ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-) ಅಮೂರ್ತಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚ ವಿಸ್ತಾರದ ಸಿದ್ಧಿಯಂತೂ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವವು ಸ್ಥೂಲ ಹಾಗೂ ಕೃಶ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬಾಲಕ ಹಾಗೂ ಕುಮಾರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.)

ಪುದ್ಗಲವಂತೂ ದ್ರವ್ಯತಃ ಏಕಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಯಥೋಕ್ತ (ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ) ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿದೆ ಆದಾಗ್ಯೂ [೩]ಎರಡುಪ್ರದೇಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಉದ್ಭವದ ಹೇತುಭೂತವಾಗಿ ತಥಾವಿಧ (ಆ ಪ್ರಕಾರದ) ಸ್ನಿಗ್ಧ-ರೂಕ್ಷಗುಣರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಶಕ್ತಿರೂಪ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಉದ್ಭವವಿದೆ; ಅದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಿತನದ್ದೂ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಪುದ್ಗಲಕ್ಕೆ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಿತನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಂಖ್ಯಾತ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಮತ್ತು ಅನಂತ ಪ್ರದೇಶಿತನವೂ ನ್ಯಾಯಯುಕ್ತವಿದೆ.

ಈಗ 'ಕಾಲಾಣುವು ಅಪ್ರೇದೇಶಿಯೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ನಿಯಮ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ),-

೧ ಅವಸ್ಥಿತಪ್ರಮಾಣ = ನಿಯತ ಪರಿಮಾಣ ; ನಿಶ್ಚಿತ ಅಳತೆ ; (ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯದ ಅಳತೆಯು ಲೋಕದಷ್ಟು ನಿಯತವಿದೆ.)

೨ ಅನವಸ್ಥಿತ = ಅನಿಯತ ; ಅನಿಶ್ಚಿತ. (ಶುಷ್ಕ-ಆರ್ದ್ರ (ಒಣಹಸಿ) ಚರ್ಮದ ಹಾಗೆ ಜೀವವು ಪರಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಂಕೋಚ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅಳತೆಯುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಚರ್ಮದ ನಿಜ-ಅಂಶವು ಕಡಿಮೆ-ಹೆಚ್ಚು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ ನಿಜ-ಅಂಶವು ಕಡಿಮೆ-ಹೆಚ್ಚು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಯತ ಅಸಂಖ್ಯಪ್ರದೇಶಿಯೇ ಇದೆ.)

೩ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಕಂಧಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗಿ ಯಾವ ಸ್ನಿಗ್ಧ-ರೂಕ್ಷಗುಣಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಪುದ್ಗಲದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.

ಅಥ ಕಾಲಾಣೋರಪ್ರದೇಶತ್ವಮೇವೇತಿ ನಿಯಮಯತಿ -

ಸಮಓ ದು ಅಪ್ಪದೇಸೋ ಪದೇಸಮೇತ್ತಸ್ಸ ದವ್ವಜಾದಸ್ಸ ।
ವದಿವದದೋ ಸೋ ವಟ್ಟದಿ ಪದೇಸಮಾಗಾಸದವ್ವಸ್ಸ ॥೧೩೮॥

ಸಮಯಸ್ತ್ವಪ್ರದೇಶಃ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಜಾತಸ್ಯ ।
ವ್ಯತಿಪತತಃ ಸ ವರ್ತತೇ ಪ್ರದೇಶಮಾಕಾಶದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ॥೧೩೮॥

ಅಪ್ರದೇಶ ಏವ ಸಮಯೋ ದ್ರವ್ಯೇಣ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ । ನ ಚ ತಸ್ಯ ಪುದ್ಗಲಸ್ಯೇವ ಪರ್ಯಾಯೇಣಾಪ್ಯನೇಕ- ಪ್ರದೇಶತ್ವಂ, ಯತಸ್ತಸ್ಯ ನಿರಂತರಂ ಪ್ರಸ್ತಾರವಿಸ್ತೃತಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಾಸಂಖ್ಯೇಯದ್ರವ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಪರಸ್ಪರಸಂಪರ್ಕಾಸಂಭವಾದೇಕೈಕಮಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಮಭಿವ್ಯಾಪ್ಯ ತಸ್ಥುಷಃ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಸ್ಯ ಪರಮಾಣೋಸ್ತದಭಿವ್ಯಾಪ್ತ- ಮೇಕಮಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಂ ಮಂದಗತ್ಯಾ ವ್ಯತಿಪತತ ಏವವೃತ್ತಿಃ ।

ಗಾಥೆ - ೧೩೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಮಓ ದು]** ಕಾಲವಂತೂ **[ಅಪ್ಪದೇಸೋ]** ಅಪ್ರದೇಶಿಯಿದೆ, **[ಪದೇಸಮೇತ್ತಸ್ಸದವ್ವ ಜಾದಸ್ಸ]** ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವಾದ ಪುದ್ಗಲ-ಪರಮಾಣುವು **[ಆಗಾಸದವ್ವಸ್ಸ ಪದೇಸಂ]** ಆಕಾಶದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು **[ವದಿದದೋ]** ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ **[ಸೋ ವಟ್ಟದಿ]** ಅದು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಕಾಲವು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರದೇಶಿಯೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಪುದ್ಗಲದ ಹಾಗೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಿತನವು ಇಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆ [1]ಪ್ರಸ್ತಾರರೂಪ ವಿಸ್ತೃತಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಂಥ ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ವೃತ್ತಿಯು ಯಾವಾಗ [2]ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರ ಪರಮಾಣುವು ಅದರಿಂದ (ಕಾಲಾಣುವಿನಿಂದ) ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಒಂದು ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಕಾಲಾಣುವಿನ ಪರಿಣತಿಯು ಆಗಲೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಆ ಕಾಲವಂತೂ ಅಪ್ರದೇಶವಿದೆ ಏಕಪ್ರದೇಶಿಯಾದ ಪರಮಾಣು ಯಾವಾಗ ।
ಆಕಾಶ ದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದರೆ ವರ್ತಿಪುದು ಆವಾಗ ॥೧೩೮॥

---

೧ ಪ್ರಸ್ತಾರ = ವಿಸ್ತಾರ. (ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ಅಂತರವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲದ್ರವ್ಯವು ಇರುತ್ತಲಿದೆ.)

೨ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರ = ಏಕಪ್ರದೇಶಿ. (ಯಾವಾಗ ಏಕಪ್ರದೇಶಿಯಾದಂಥ ಪರಮಾಣುವು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಆ ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣತಿಯು ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ.)

ಅಥ ಕಾಲಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೌ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ -

ವದಿವದದೋ ತಂ ದೇಸಂ ತಸ್ಸಮ ಸಮಓ ತದೋ ಪರೋ ಪುವ್ವೋ ।
ಜೋ ಅತ್ಥೋ ಸೋ ಕಾಲೋ ಸಮಓ ಉಪ್ಪಣ್ಣಪದ್ಧಂಸೀ ॥೧೩೯॥

ವ್ಯತಿಪತತಸ್ತಂ ದೇಶಂ ತತ್ಸಮಃ ಸಮಯಸ್ತತಃ ಪರಃ ಪೂರ್ವಃ ।
ಯೋಽರ್ಥಃ ಸ ಕಾಲಃ ಸಮಯ ಉತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸೀ ॥೧೩೯॥

ಯೋ ಹಿ ಯೇನ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರೇಣ ಕಾಲಪದಾರ್ಥೇನಾಕಾಶಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶೋಽಭಿವ್ಯಾಪ್ತಸ್ತಂ ಪ್ರದೇಶಂ ಮಂದಗತ್ಯಾತಿಕ್ರಮತಃ ಪರಮಾಣೋಸ್ತ ತ್ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಾತಿಕ್ರಮಣಪರಿಮಾಣೇನ ತೇನ ಸಮೋ ಯಃ ಕಾಲಪದಾರ್ಥಸೂಕ್ಷ್ಮವೃತ್ತಿರೂಪಸಮಯಃ ಸ ತಸ್ಯ ಕಾಲಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಸ್ತತಃ ಏವಂ ವಿಧಾತ್ಪರ್ಯಾಯಾತ್ಪೂರ್ವೋತ್ತರವೃತ್ತಿವೃತ್ತತ್ವೇನ ವ್ಯಂಜಿತನಿತ್ಯತ್ವೇ ಯೋಽರ್ಥಃ ತತ್ತು ದ್ರವ್ಯಮ್ ।

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಲೋಕಾಕಾಶಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲಾಣು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದೆ. ಆ ಕಾಲಾಣುಗಳು ಸ್ನಿಗ್ಧ-ರೂಕ್ಷಗುಣದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ರತ್ನಗಳರಾಶಿಯ ಹಾಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ ; ಪುದ್ಗಲ-ಪರಮಾಣುಗಳ ಹಾಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾವಾಗ ಪುದ್ಗಲ ಪರಮಾಣುವು ಆಕಾಶದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘನಮಾಡುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಅನಂತರ-ಹತ್ತಿರದ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಹೋಗುತ್ತದೆ) ಆಗ ಆ (ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಲ್ಪಡುವಂಥ) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಕಾಲಾಣುವು ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲಾಣುವು ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣುವಿನ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದವರೆಗಿನ ಗಮನದ ಪರ್ಯಂತವೇ ಸಹಕಾರರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲ ; ಇದರಿಂದ ಕಾಲದ್ರವ್ಯವು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಕಾಲಪದಾರ್ಥದ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೩೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ತಂ ದೇಸಂ ವದಿವದದೋ] ಪರಮಾಣುವು ಒಂದು ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವನ್ನು (ಮಂದಗತಿಯಿಂದ) ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಆಗ **[ತಸ್ಸಮ]** ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಯಾವ ಕಾಲವು (ತಗಲುತ್ತದೆ) ಅದು **[ಸಮಓ]** 'ಸಮಯ'ವಿದೆ ; **[ತದೋ ಪುವ್ವೋ ಪರೋ]** ಅದರಿಂದ (ಸಮಯದಿಂದ) ಮೊದಲು ಮತ್ತು ನಂತರ ಹೀಗೆ (ನಿತ್ಯವಾದ) **[ಜೋ ಅತ್ಥೋ]** ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವಿದೆ **[ಸೋ ಕಾಲೋ]** ಅದು ಕಾಲದ್ರವ್ಯವಿದೆ; **[ಸಮಓ ಉಪ್ಪಣ್ಣಪದ್ಧಂಸೀ]** 'ಸಮಯ'ವು ಉತ್ಪನ್ನಧ್ವಂಸಿಯಿದೆ.

ಆ ದೇಶದ ಅತಿಕ್ರಮಣಸಮ 'ಸಮಯ'ವಿದೆ ತತ್ಪೂರ್ವಾಪರದಂಥಯಾವ ।
ಪದಾರ್ಥವಿದೆಯದು ಕಾಲದ್ರವ್ಯವಿದೆ 'ಸಮಯ'ವು ಉತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸಿಯಿದೆ ॥೧೩೯॥

ಏವಮನುತ್ಪನ್ನಾವಿಧ್ವಸ್ತೋ ದ್ರವ್ಯಸಮಯಃ, ಉತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸೀ ಪರ್ಯಾಯಸಮಯಃ । ಅನಂಶಃ ಸಮಯೋಽಯಮಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಸ್ಯಾನಂಶತ್ವಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತೇಃ । ನ ಚೈಕಸಮಯೇನ ಪರಮಾಣೋರಾ-ಲೋಕಾಂತಗಮನೇಽಪಿ ಸಮಯಸ್ಯ ಸಾಂಶತ್ವಂ, ವಿಶಿಷ್ಟಗತಿಪರಿಣಾಮಾದ್ವಿಶಿಷ್ಟಾವಗಾಹಪರಿಣಾಮವತ್ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ವಿಶಿಷ್ಟಾವಗಾಹಪರಿಣಾಮಾದೇಕಪರಮಾಣುಪರಿಮಾಣೋಽನಂತಪರಮಾಣುಸ್ಕಂಧಃ-ಪರಮಾಣೋರನಂಶತ್ವಾತ್ ಪುನರಪ್ಯನಂತಾಂಶತ್ವಂ ನ ಸಾಧಯತಿ, ತಥಾ ವಿಶಿಷ್ಟಗತಿಪರಿಣಾಮಾದೇಕಕಾಲಾಣು-ವ್ಯಾಪ್ತೈಕಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಾತಿಕ್ರಮಣಪರಿಮಾಣಾವಚ್ಛಿನ್ನೇನೈಕಸಮಯೇನೈಕಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಾಂತಾದ್ದ್ವಿತೀಯಂ ಲೋಕಾಂತ-ಮಾಕ್ರಾಮತಃ ಪರಮಾಣೋರಸಂಖ್ಯೇಯಾಃ ಕಾಲಾಣವಃ ಸಮಯಸ್ಯಾನಂತತ್ವಾದಸಂಖ್ಯೇಯಾಂಶತ್ವಂ ನ ಸಾಧಯಂತಿ –

ಟೀಕೆ :– ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವು ಕಾಲಪದಾರ್ಥದ ಮುಖಾಂತರ ಆಕಾಶದ ಯಾವ ಪ್ರದೇವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಪರಮಾಣುವು ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಅತಿಕ್ರಮಣ (ಉಲ್ಲಂಘನ) ಮಾಡುತ್ತದೆ-ಆಗ-ಆ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವು-[೧]ಅತಿಕ್ರಮಣದ [೨]ಪರಿಮಾಣದ ಸಮಾನವಾಗಿ ಯಾವ ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೃತ್ತಿರೂಪ 'ಸಮಯ'ವಿದೆ ಅದು ಆ ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥದ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಇಂಥ ಆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೂ ನಂತರದ [೩]ವೃತ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಪದಾರ್ಥವು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯಸಮಯವು (ಕಾಲದ್ರವ್ಯವು) ಅನುತ್ಪನ್ನ-ಅವಿನಷ್ಟವಿದೆ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಸಮಯವು ಉತ್ಪನ್ನಧ್ವಂಸಿಯಿದೆ (ಎಂದರೆ 'ಸಮಯ' ಪರ್ಯಾಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿ-ವಿನಾಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ). ಈ 'ಸಮಯ'ವು ನಿರಂಶವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಾಗದಿದ್ದರೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರಂಶತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾಣುವು ಲೋಕದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಆದಾಗ್ಯೂ 'ಸಮಯ'ದ ಅಂಶಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಹೇಗೆ (ಪರಮಾಣುವಿಗೆ) ವಿಶಿಷ್ಟ (ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರದ) ಅವಗಾಹ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ (ಪರಮಾಣುವಿಗೆ)ವಿಶಿಷ್ಟಗತಿಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅವಗಾಹಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿನ ಪರಿಮಾಣದ ಸಮಾನವಾದ ಅನಂತ ಪರಮಾಣುಗಳ ಸ್ಕಂಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಸ್ಕಂಧವು ಪರಮಾಣುವಿನ ಅನಂತ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮಾಣುವು ನಿರಂಶವಿದೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಗೆ ಒಂದು ಕಾಲಾಣುವಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಒಂದು ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶದ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ಅಳತೆಯ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದು 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಪರಮಾಣುವು ವಿಶಿಷ್ಟಗತಿಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣ ಲೋಕದ ಒಂದು ಕೊನೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಆಗ (ಆ ಪರಮಾಣುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಉಲ್ಲಂಘಿತವಾಗುವಂಥ) ಅಸಂಖ್ಯ ಕಾಲಾಣುಗಳು 'ಸಮಯ'ದ ಅಸಂಖ್ಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ 'ಸಮಯ'ವು ನಿರಂಶವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :– ಪರಮಾಣುವಿಗೆ ಒಂದು ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಅನಂತರ (ಅಂತರವಿಲ್ಲದ) ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲವು ತಗಲುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ 'ಸಮಯ'ವೆಂದು

---

೧ ಅತಿಕ್ರಮಣ = ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವುದು. ೨ ಪರಿಮಾಣ = ಅಳತೆ.

೩ ವೃತ್ತಿ = ವರ್ತಿಸುವುದು ಅದು ಪರಿಣತಿಯಿದೆ. (ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥವು ವರ್ತಮಾನ ಸಮಯದಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಪರಿಣತಿ ರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಅದರ ನಂತರದ ಪರಿಣತಿರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಅದರ ನಿತ್ಯತ್ವವು ಪ್ರಕಟವಿದೆ.)

ಅಥಾಕಾಶಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶಲಕ್ಷಣಂ ಸೂತ್ರಯತಿ -

ಆಗಾಸಮಣುಣಿವಿಟ್ಠಂ ಆಗಾಸಪದೇಸಸಣ್ಣಯಾ ಭಣಿದಂ ।
ಸವ್ವೇಸಿಂ ಚ ಅಣೂಣಂ ಸಕ್ಕದಿ ತಂ ದೇದುಮವಗಾಸಂ ॥೧೪೦॥

ಆಕಾಶಮಣುನಿವಿಷ್ಟಮಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಸಂಜ್ಞಯಾ ಭಣಿತಮ್ ।
ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚಾಣೂನಾಂ ಶಕ್ನೋತಿ ತದ್ದಾತುಮವಕಾಶಮ್ ॥೧೪೦॥

ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಸಮಯವೆಂದರೆ ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ. ಕಾಲದ್ರವ್ಯವು ನಿತ್ಯವಿದೆ; 'ಸಮಯ'ವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವು ಆಕಾಶದ್ರವ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ಅಂಶವಿದೆ, ಅದರ ಭಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ಸಮಯ'ವು ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕದಾದ ನಿರಂಶಪರ್ಯಾಯವಿದೆ, ಅದರ ಭಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ 'ಸಮಯ'ದ ಭಾಗವಾದರೆ ಪರಮಾಣುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಒಂದು 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವಂಥ ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶದ್ದೂ ಅಷ್ಟೇ ಭಾಗಗಳಾಗಬೇಕಾಗುವುದು; ಆದರೆ ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವಂತೂ ನಿರಂಶವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಸಮಯವೂ ನಿರಂಶವೇ ಇದೆ.

''ಯಾವಾಗ ಪುದ್ಗಲ-ಪರಮಾಣುವು ಶೀಘ್ರಗತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಒಂದು 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಲೋಕದ ಒಂದು ಕೊನೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ತಲುಪುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ಹದಿನಾಲ್ಕು ರಜ್ಜುವರೆಗೆ ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣಿಬದ್ಧವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲಾಣುಗಳಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯ ಕಾಲಾಣುಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಅಂಶಗಳಿರಬೇಕಾಗುವುದು''-ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಉತ್ತರವು ಹೀಗಿದೆ-

ಹೇಗೆ ಅನಂತ ಪರಮಾಣುಗಳ ಯಾವುದೇ ಸ್ಕಂಧವು ಆಕಾಶದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿನಷ್ಟೇ ಆಗುತ್ತದೆ, ಅದು ಪರಮಾಣುಗಳ ವಿಶೇಷ (ಮುಖ್ಯ) ಪ್ರಕಾರದ ಅವಗಾಹಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣವೇ ಇದೆ; (ಪರಮಾಣುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥದೇ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಕಾರದ [೧]ಅವಗಾಹಪರಿಣಾಮದ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ, ಅದರ ಕಾರಣ ಹೀಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ) ಇದರಿಂದೇನು ಪರಮಾಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಅಂಶಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವು ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯ ಕಾಲಾಣುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿ ಲೋಕದ ಒಂದು ಕೊನೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ತಲುಪುತ್ತದೆ, ಅದು ಆ ಪರಮಾಣುವಿನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರದ ಗತಿಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣವೇ ಇದೆ ; (ಪರಮಾಣುವಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥದೇ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ

ಅಣುನಿವಿಷ್ಟ ಆಕಾಶವನು ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂ ಕರೆದಿದೆ ।
ಮೇಣದು ಸಮಸ್ತ ಪರಮಾಣುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥವಿದೆ ॥೧೪೦॥

೧ ಆಕಾಶದಲ್ಲೂ ಅವಗಾಹಹೇತುತ್ವಗುಣದ ಕಾರಣ ಅದರ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವೂ ಅನಂತ ಪರಮಾಣುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಿರುವಂಥ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ.

ಆಕಾಶಸ್ಯೈಕಾಣುವ್ಯಾಪ್ಯೋಽಂಶಃ ಕಿಲಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಃ ಸ ಖಲ್ವೇಕೋಽಪಿ ಶೇಷಪಂಚದ್ರವ್ಯಪ್ರದೇಶಾನಾಂ ಪರಮಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಪರಿಣತಾನಂತಪರಮಾಣುಸ್ಕಂಧಾನಾಂ ಚಾವಕಾಶದಾನಸಮರ್ಥಃ । ಅಸ್ತಿ ಚಾವಿಭಾಗೈಕ-ದ್ರವ್ಯತ್ವೇಽಪ್ಯಂಶಕಲ್ಪನಮಾಕಾಶಸ್ಯ, ಸರ್ವೇಷಾಮಣೂನಾಮವಕಾಶದಾನಸ್ಯಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತೇಃ । ಯದಿ ಪುನರಾಕಾಶಸ್ಯಾಂಶಾ ನ ಸ್ಯುರಿತಿ ಮತಿಸ್ತದಾಂಗುಲೀಯುಗಲಂ ನಭಸಿ ಪ್ರಸಾರ್ಯ ನಿರೂಪ್ಯತಾಂ ಕಿಮೇಕಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕಿಮನೇಕಮ್ । ಏಕಂ ಚೇತ್ಕಿಮಭಿನ್ನಾಂಶಾವಿಭಾಗೈಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಕಿಂ ವಾ ಭಿನ್ನಾಂಶಾವಿಭಾಗೈಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ । ಅಭಿನ್ನಾಂಶಾವಿಭಾಗೈಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಚೇತ್ ಯೇನಾಂಶೇನೈಕಸ್ಯಾ ಅಂಗುಲೇಃ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ತೇನಾಂಶೇನೇತರಸ್ಯಾ ಇತ್ಯನ್ಯತರಾಂಶಾಭಾವಃ । ಏವಂ ದ್ವ್ಯಾದ್ಯಂಶಾನಾಮಭಾವಾದಾಕಾಶಸ್ಯ ಪರಮಾಣೋರಿವ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಮ್। ಭಿನ್ನಾಂಶಾವಿಭಾಗೈಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಚೇತ್ ಅವಿಭಾಗೈಕದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಂಶಕಲ್ಪನಮಾಯಾತಮ್ । ಅನೇಕಂ ಚೇತ್ ಕಿಂ ಸವಿಭಾಗಾನೇಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಕಿಂ ವಾಽವಿಭಾಗೈಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ । ಸವಿಭಾಗಾನೇಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಚೇತ್ ಏಕದ್ರವ್ಯ-ಸ್ಯಾಕಾಶಸ್ಯಾನಂತದ್ರವ್ಯತ್ವಂ, ಅವಿಭಾಗೈಕ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಚೇತ್ ಅವಿಭಾಗೈಕದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಂಶಕಲ್ಪನಮಾಯಾತಮ್ ।

ಪ್ರಕಾರದ ಗತಿಪರಿಣಾಮದ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ, ಅದರ ಕಾರಣ ಹೀಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ) ಇದರಿಂದೇನು 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯ ಅಂಶಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೪೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಣುಣಿವಿಟ್ಠಂ ಆಗಾಸಂ] ಒಂದು ಪರಮಾಣುವು ಎಷ್ಟು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟು ಆಕಾಶವನ್ನು **[ಆಗಾಸಪದೇಸಸಣ್ಣಯಾ]** 'ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ **[ಭಣಿದಂ]** ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ತಂ]** ಅದು **[ಸವ್ವೇಸಿಂ ಅಣೂಣಂ]** ಸಮಸ್ತ ಪರಮಾಣುಗಳಿಗೆ **[ಅವಗಾಸಂ ದೇದುಂ ಸಕ್ಕದಿ]** ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಆಕಾಶದ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಅಂಶವು ಅದು ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಅದು ಒಂದು (ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶ) ಕೂಡ ಉಳಿದ ಐದು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಅನಂತ ಪರಮಾಣುಗಳ ಸ್ಕಂಧಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಿದೆ. ಆಕಾಶವು ಅವಿಭಾಗ(ಅಖಂಡ)ವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ (ಪ್ರದೇಶರೂಪ) ಅಂಶಕಲ್ಪನೆಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗಾಗದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಪರಮಾಣುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಒಂದುವೇಳೆ 'ಆಕಾಶದ ಅಂಶಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ' (ಎಂದರೆ ಅಂಶಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ) ಎಂದು (ಯಾವನದೋ) ಮನ್ನಣೆಯಿದ್ದರೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಪಸರಿಸಿ ಆ 'ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಒಂದಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಅನೇಕವಿವೆಯೋ ?' ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಒಂದುವೇಳೆ 'ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಒಂದೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ (ಹೀಗೆ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ-) ೧) ಆಕಾಶವು ಅಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಒಂದಿದಿಯೋ ಅಥವಾ ೨) ಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ೧) ಒಂದುವೇಳೆ

ಅಥ ತಿರ್ಯಗೂರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯಾವಾವೇದಯತಿ –

ಏಕ್ಕೋ ವ ದುಗೇ ಬಹುಗಾ ಸಂಖಾತೀದಾ ತದೋ ಅಣಂತಾ ಯ ।
ದವ್ವಾಣಂ ಚ ಪದೇಸಾ ಸಂತಿ ಹಿ ಸಮಯ ತ್ತಿ ಕಾಲಸ್ಸ ॥೧೪೧॥

ಏಕೋ ವಾ ದ್ವೌ ಬಹವಃ ಸಂಖ್ಯಾತೀತಾಸ್ತತೋಽನಂತಾಶ್ಚ ।
ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಪ್ರದೇಶಾಃ ಸಂತಿ ಹಿ ಸಮಯಾ ಇತಿ ಕಾಲಸ್ಯ ॥೧೪೧॥

ಪ್ರದೇಶಪ್ರಚಯೋ ಹಿ ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯಃ ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟವೃತ್ತಿಪ್ರಚಯಸ್ತದೂರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯಃ । ತತ್ರಾಕಾಶಸ್ಯಾವಸ್ಥಿತಾನಂತಪ್ರದೇಶತ್ವಾದ್ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಯೋರವಸ್ಥಿತಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಾಜ್ಜೀವಸ್ಯಾನವಸ್ಥಿತಾ–

'ಆಕಾಶವು ಅಭಿನ್ನ ಅಂಶವುಳ್ಳ ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಒಂದಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವ ಅಂಶವು ಒಂದು ಬೆರಳಿನ ಕ್ಷೇತ್ರವಿದೆ ಅದೇ ಅಂಶವು ಇನ್ನೊಂದು ಬೆರಳಿನದೂ ಕ್ಷೇತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡರೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಅಂಶದ ಅಭಾವವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಇತ್ಯಾದಿ (ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು) ಅಂಶಗಳ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶವು ಪರಮಾಣುವಿನ ಹಾಗೆ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು ! (ಆದುದರಿಂದ ಇದಂತೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ); ೨) ಒಂದುವೇಳೆ 'ಆಕಾಶವು ಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಒಂದಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ (ಇದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ) ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಶಕಲ್ಪನೆಯು ಸಫಲವಾಯಿತು.

ಒಂದುವೇಳೆ 'ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ (ಎಂದರೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ, ಒಂದಿಲ್ಲ)'ವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ (ಹೀಗೆ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ–) 'ಆಕಾಶವು ಸವಿಭಾಗ (ಖಂಡಖಂಡರೂಪ) ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ ಅಥವಾ ೨) ಆಕಾಶವು ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿದ್ದರೂ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಅನೇಕ (ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು)ಇವೆ ? ೧) 'ಆಕಾಶವು ಸವಿಭಾಗ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿರುವಂಥ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅನಂತದ್ರವ್ಯತ್ವವು ಬಂದುಬಿಡುವುದು ! (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದಂತೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.) ೨) 'ಆಕಾಶವು ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ (ಇದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ) ಅವಿಭಾಗವಾದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಶಕಲ್ಪನೆಯು ಸಫಲವಾಯಿತು.

ಈಗ [೧]ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯ ಮತ್ತು [೨]ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,–

ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾತೀತ ಮತ್ತದರಂತೆ ಅನಂತವು ।
ಸಂದ ದ್ರವ್ಯಕೆ ಪ್ರದೇಶ ವರ್ತಿಪವು ಇನ್ನಿದರಂತೆ ಸಮಯಗಳು ಕಾಲಕೆ ॥೧೪೧॥

---

೧ ತಿರ್ಯಕ್ = ಅಡ್ಡ ; ಡೊಂಕಾದ ; ಕ್ಷೇತ್ರ – ಅಪೇಕ್ಷಿತ. (ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹರಡುವಿಕೆ.)
೨ ಊರ್ಧ್ವ = ಎತ್ತರ ; ಕಾಲ–ಅಪೇಕ್ಷಿತ.

ಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್‌ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯೇಣಾನೇಕಪ್ರದೇಶತ್ವಶಕ್ತಿಯುಕ್ತೈಕಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ಪರ್ಯಾಯೇಣ ದ್ವಿಬಹುಪ್ರದೇಶತ್ವಾಚ್ಚಾಸ್ತಿ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಚಯಃ । ನ ಪುನಃ ಕಾಲಸ್ಯ, ಶಕ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಾ ಚೈಕಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ । ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯಸ್ತು ತ್ರಿಕೋಟಿಸ್ಪರ್ಶಿತ್ವೇನ ಸಾಂಶತ್ವಾದ್ದ್ರವ್ಯವೃತ್ತೇಃ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಮನಿವಾರಿತ ಏವ । ಅಯಂ ತು ವಿಶೇಷಃ ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟವೃತ್ತಿಪ್ರಚಯಃ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಮೂರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯಃ, ಸಮಯಪ್ರಚಯಃ ಏವ ಕಾಲಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯಃ। ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ವೃತ್ತೇರ್ಹಿ ಸಮಯಾದರ್ಥಾಂತರಭೂತತ್ವಾದಸ್ತಿ ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಮ್ । ಕಾಲವೃತ್ತೇಸ್ತು ಸ್ವತಃ ಸಮಯಭೂತತ್ವಾತ್ತನ್ನಾಸ್ತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೪೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ದವ್ವಾಣಂ ಚ] ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ **[ಏಕ್ಕೋ]** ಒಂದು, **[ದುಗೇ]** ಎರಡು, **[ಬಹುಗಾ]** ಬಹಳಷ್ಟು, **[ಸಂಖಾತೀದಾ]** ಅಸಂಖ್ಯ **[ವ]** ಅಥವಾ **[ತದೋ ಅಣಂತಾ ಯ]** ಅನಂತ **[ಪದೇಸಾ]** ಪ್ರದೇಶಗಳು **[ಸಂತಿ ಹಿ]** ಇವೆ. **[ಕಾಲಸ್ಸ]** ಕಾಲಕ್ಕೆ **[ಸಮಯ ತ್ತಿ]** 'ಸಮಯ'ಗಳು ಇವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪ್ರಚಯ(ಸಮೂಹ)ವು ಅದು ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟ [೧]ವೃತ್ತಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಅದು ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಅವಸ್ಥಿತ (ನಿಶ್ಚಲ, ಸ್ಥಿರ)ಅನಂತ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಗಳು ಅವಸ್ಥಿತ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಜೀವವು ಅನವಸ್ಥಿತ (ಅಸ್ಥಿರ) ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳದ್ದಿರು-ವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲವು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶತನದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಏಕಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ಹಾಗೂ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಎರಡು ಅಥವಾ ಅಧಿಕ (ಸಂಖ್ಯಾತ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಮತ್ತು ಅನಂತ) ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತತೆ (ಅಪೇಕ್ಷೆ)ಯಿಂದ ಏಕಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ.

ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವಂತೂ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ವೃತ್ತಿಯು ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು (ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಕಾಲಗಳನ್ನು) ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಿದೆ. ಆದರೆ ಇರುವ ಅಂತರವೇನೆಂದರೆ-[೨]ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟ ವೃತ್ತಿಗಳ ಪ್ರಚಯವು ಅದು (ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವಿದೆ, ಮತ್ತು ಸಮಯಗಳ ಪ್ರಚಯವು ಅದೇ ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವಿದೆ, ಮತ್ತು ಸಮಯಗಳ ಪ್ರಚಯವು ಅದೇ ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ವೃತ್ತಿಯು ಸಮಯದಿಂದ ಅರ್ಥಾಂತರಭೂತ (ಅನ್ಯ)ವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು (ವೃತ್ತಿಯು) ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟವಿದೆ, ಮತ್ತು ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ವೃತ್ತಿಯಂತೂ ಸ್ವಯಂ ಸಮಯಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಕಾಲಪದಾರ್ಥದ ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯ [೩]ನಿರನ್ವಯವಿದೆಯೆಂಬ ಮಾತಿನ ಖಂಡನೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ವೃತ್ತಿ = ವರ್ತನೆ ; ಪರಿಣತಿ ; ಪರ್ಯಾಯ ; ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯ ; ಅಸ್ತಿತ್ವ. ೨ ಸಮಯವಿಶಿಷ್ಟ = ಸಮಯದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ; ಸಮಯದ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಬರುತ್ತದೆ.

೩ ನಿರನ್ವಯ = ಅನ್ವಯರಹಿತ ; ಏಕಪ್ರವಾಹರೂಪವಾಗದಂಥ ; ಖಂಡಿತ ; ಏಕರೂಪತೆಯ ಸಾದೃಶ್ಯತೆಯಿಂದ ರಹಿತ

ಅಥ ಕಾಲಪದಾರ್ಥೋರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯನಿರನ್ವಯತ್ವಮುಪಹಂತಿ -

ಉಪ್ಪಾದೋ ಪದ್ಧಂಸೋ ವಿಜ್ಜದಿ ಜದಿ ಜಸ್ಸ ಏಗಸಮಯಮ್ಹಿ ।
ಸಮಯಸ್ಸ ಸೋ ವಿ ಸಮಓ ಸಭಾವಸಮವಟ್ಠಿದೋ ಹವದಿ ॥೧೪೨॥

ಉತ್ಪಾದಃ ಪ್ರಧ್ವಂಸೋ ವಿದ್ಯತೇ ಯದಿ ಯಸ್ಯೈಕಸಮಯೇ ।
ಸಮಯಸ್ಯ ಸೋऽಪಿ ಸಮಯಃ ಸ್ವಭಾವಸಮವಸ್ಥಿತೋ ಭವತಿ ॥೧೪೨॥

ಸಮಯೋ ಹಿ ಸಮಯಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ವೃತ್ತ್ಯಂಶಃ । ತಸ್ಮಿನ್ ಕಸ್ಯಾಪ್ಯವಶ್ಯಮುತ್ಪಾದಪ್ರಧ್ವಂಸೌ ಸಂಭವತಃ, ಪರಮಾಣೋರ್ವ್ಯತಿಪಾತೋತ್ಪದ್ಯಮಾನತ್ವೇನ ಕಾರಣಪೂರ್ವತ್ವಾತ್ । ತೌ ಯದಿ ವೃತ್ತ್ಯಂಶಸ್ಯೈವ, ಕಿಂ ಯೌಗಪದ್ಯೇನ ಕಿಂ ಕ್ರಮೇಣ । ಯೌಗಪದ್ಯೇನ ಚೇತ್, ನಾಸ್ತಿ ಯೌಗಪದ್ಯಂ, ಸಮಮೇಕಸ್ಯ ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಯೋರನವತಾರಾತ್ । ಕ್ರಮೇಣ ಚೇತ್, ನಾಸ್ತಿ ಕ್ರಮಃ, ವೃತ್ತ್ಯಂಶಸ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವೇನ ವಿಭಾಗಾಭಾವಾತ್। ತತೋ ವೃತ್ತಿಮಾನ್ ಕೋऽಪ್ಯವಶ್ಯಮನುಸರ್ತವ್ಯಃ । ಸ ಚ ಸಮಯಪದಾರ್ಥ ಏವ । ತಸ್ಯ ಖಲ್ವೇಕಸ್ಮಿನ್ನಪಿ ವೃತ್ತ್ಯಂಶೇ ಸಮುತ್ಪಾದಪ್ರಧ್ವಂಸೌ ಸಂಭವತಃ । ಯೋ ಹಿ ಯಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಮತೋ ಯಸ್ಮಿನ್ ವೃತ್ತ್ಯಂಶೇ ತದ್ವೃತ್ತ್ಯಂಶವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇನೋತ್ಪಾದಃ, ಸ ಏವ ತಸ್ಯೈವ ವೃತ್ತಿಮತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ವೃತ್ತ್ಯಂಶೇ ಪೂರ್ವವೃತ್ತ್ಯಂಶವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇನ ಪ್ರಧ್ವಂಸಃ ।

ಗಾಥೆ - ೧೪೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ ಜಸ್ಸ ಸಮಯಸ್ಸ]** ಒಂದುವೇಳೆ ಕಾಲದ **[ಉಪ್ಪಾದೋ ಪದ್ದಂಸೋ]** ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶವು **[ಏಗಸಮಯಮ್ಹಿ]** ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ವಿಜ್ಜದಿ]** ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ, **[ಸೋವಿ ಸಮಓ]** ಆದರೆ ಆ ಕಾಲವು **[ಸಭಾವಸಮವಟ್ಠಿದೋ]** ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತ ಎಂದರೆ ಧ್ರುವ **[ಹವದಿ]** (ಸಿದ್ಧ) ಇದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸಮಯವು ಕಾಲಪದಾರ್ಥದ [೧]ವೃತ್ತ್ಯಂಶವಿದೆ ; ಅದರಲ್ಲಿ (ಆ ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿ) ಯಾವುದೇ ಒಂದರದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮಾಣುವಿನ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ಮುಖಾಂತರ (ಸಮಯರೂಪದ ವೃತ್ತ್ಯಂಶವು) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಕಾರಣಪೂರ್ವಕವಿದೆ. (ಪರಮಾಣುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಒಂದು ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶದ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಕಾರಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮಯರೂಪದ ವೃತ್ತ್ಯಂಶವು ಆ ಕಾರಣದ ಕಾರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಉತ್ಪಾದ ಹಾಗೂ ವಿನಾಶವು ಆಗುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುವುದು.)

ಒಂದೆ ಸಮಯದಲಿ ಕಾಲಕೆ ಉತ್ಪಾದ ಮೇಣ್ ವಿನಾಶಗಳ ಸದ್ಭಾವವಿದೆ ।
ಎಂದರಾಕಾಲಕೂಡ ಸ್ವಭಾವದಲಿ ಸಮವಸ್ಥಿತವೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಲವಿದೆ ॥೧೪೨॥

---

೧ ವೃತ್ತ್ಯಂಶ = ವೃತ್ತಿಯ ಅಂಶ ; ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪರಿಣತಿ ಎಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯ.

ಯದ್ಯೇವಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಾವೇಕಸ್ಮಿನ್ನಪಿ ವೃತ್ತ್ಯಂಶೇ ಸಂಭವತಃ ಸಮಯಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಕಥಂ ನಾಮ ನಿರನ್ವಯತ್ವಂ, ಯತಃ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವೃತ್ತ್ಯಂಶವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಯುಗಪದುಪಾತ್ತಪ್ರಧ್ವಂಸೋತ್ಪಾದಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಭಾವೇನಾಪ್ರಧ್ವಸ್ತಾನುತ್ಪನ್ನತ್ವಾದವಸ್ಥಿತತ್ವಮೇವ ನ ಭವೇತ್ । ಏವಮೇಕಸ್ಮಿನ್ ವೃತ್ತ್ಯಂಶೇ ಸಮಯಪದಾರ್ಥಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯವತ್ತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಮ್ ।

(ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಉತ್ಪಾದ-ವಿನಾಶವಾಗುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೇನಿದೆ ? ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಆ ವೃತ್ತ್ಯಂಶಕ್ಕೇನೇ ಉತ್ಪಾದ-ವಿನಾಶವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಪತ್ತಿಯಿದೆ ? ಈ ತರ್ಕದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-)

ಒಂದು ವೇಳೆ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶವನ್ನು ವೃತ್ತ್ಯಂಶದ್ದೆಂದೇ ಮನ್ನಿಸಹೋದರೆ (ಹೀಗೆ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ-) ೧) ಅವು (ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶಗಳು) ಯುಗಪತ್ ಇವೆಯೋ ಅಥವಾ ೨) ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇವೆಯೋ ? ೧) ಒಂದುವೇಳೆ 'ಯುಗಪತ್' ಎಂದು ಹೇಳಹೋದರೆ ಯುಗಪತ್‌ತನವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿರೋಧ ಧರ್ಮಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೃತ್ತ್ಯಂಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಅಂಧಕಾರದ ಹಾಗೆ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶದಂಥ ಎರಡು ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ). ೨) ಇನ್ನು 'ಕ್ರಮವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಹೋದರೆ ಕ್ರಮವಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಕ್ರಮವೂ ಕೂಡ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ), ಏಕೆಂದರೆ ವೃತ್ತ್ಯಂಶವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗದ ಅಭಾವವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ (ಹೀಗೆ ಸಮಯರೂಪ ವೃತ್ತ್ಯಂಶದ ಉತ್ಪಾದ ಹಾಗೂ ವಿನಾಶವಾಗುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ) ಯಾವುದಾದರೊಂದು [೧]ವೃತ್ತಿವಂತವನ್ನು ಅವಶ್ಯ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಅದು (ವೃತ್ತಿವಂತವು) ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥವೇ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆ (ಆ ಕಾಲಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ) ನಿಜವಾಗಿ ಒಂದು ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ವೃತ್ತಿವಂತದ ಯಾವ ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿ ಆ ವೃತ್ತ್ಯಂಶದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಯಾವ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಅದೇ (ಉತ್ಪಾದವು) ಅದೇ ವೃತ್ತಿವಂತದ ಅದೇ ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ವೃತ್ತ್ಯಂಶದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಿನಾಶವಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಯಾವ ವರ್ತಮಾನ ಪರ್ಯಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಅದೇ ಪೂರ್ವಪರ್ಯಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಿನಾಶವಿದೆ.)

ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶಗಳು ಒಂದು ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕಾಲಪದಾರ್ಥವು ನಿರನ್ವಯ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ, ಯಾವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರದ ವೃತ್ತ್ಯಂಶದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಯುಗಪತ್ ವಿನಾಶ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಲೂ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವಿನಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುತ್ಪನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು (ಕಾಲಪದಾರ್ಥವು) ಅವಸ್ಥಿತವಿಲ್ಲ ? (ಕಾಲಪದಾರ್ಥದ ಒಂದು ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲೂ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವಿನಾಶಗಳು ಯುಗಪತ್ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ನಿರನ್ವಯ ಎಂದರೆ ಖಂಡಿತವಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಧ್ರುವವಿದೆ.)

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿ ಕಾಲಪದಾರ್ಥವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

---

೧ ವೃತ್ತಿವಂತ = ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ; ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಪದಾರ್ಥ.

ಅಥ ಸರ್ವವೃತ್ತ್ಯಂಶೇಷು ಸಮಯಪದಾರ್ಥಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯವತ್ತ್ವಂ ಸಾಧಯತಿ-

ಏಗಮ್ಹಿ ಸಂತಿ ಸಮಯೇ ಸಂಭವಠಿದಿಣಾಸಸಣ್ಣಿದಾ ಅಟ್ಠಾ ।
ಸಮಯಸ್ಸ ಸವ್ವಕಾಲಂ ಏಸ ಹಿ ಕಾಲಾಣುಸಬ್ಭಾವೋ ॥೧೪೩॥

ಏಕಸ್ಮಿನ್ ಸಂತಿ ಸಮಯೇ ಸಂಭವಸ್ಥಿತಿನಾಶಸಂಜ್ಞಿತಾ ಅರ್ಥಾಃ ।
ಸಮಯಸ್ಯ ಸರ್ವಕಾಲಾಂ ಏಷ ಹಿ ಕಾಲಾಣುಸದ್ಭಾವಃ ॥೧೪೩॥

ಅಸ್ತಿ ಹಿ ಸಮಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ವೃತ್ತ್ಯಂಶೇಷು ಸಮಯಪದಾರ್ಥಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ವಮೇಕಸ್ಮಿನ್ ವೃತ್ತ್ಯಂಶೇ ತಸ್ಯ ದರ್ಶನಾತ್, ಉಪಪತ್ತಿಮಚ್ಚೈತತ್, ವಿಶೇಷಾಸ್ತಿತ್ವಸ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ತಿತ್ವಮಂತರೇಣಾನುಪಪತ್ತೇಃ । ಅಯಮೇವ ಚ ಸಮಯಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಸದ್ಭಾವಃ । ಯದಿ ವಿಶೇಷಸಾಮಾನ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವೇ ಸಿದ್ಧ್ಯತಸ್ತದಾ ತ ಅಸ್ತಿತ್ವಮಂತರೇಣ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಃ ಕಥಂಚಿದಪಿ ।

ಈಗ (ಹೇಗೆ ಒಂದು ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿ ಕಾಲಪದಾರ್ಥವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತ್ಯಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಪದಾರ್ಥವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೪೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಏಗಮ್ಹಿ ಸಮಯೇ]** ಒಂದೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ಸಂಭವಠಿದಿಣಾಸಸಣ್ಣಿದಾಅಟ್ಠಾ]** ಉತ್ಪಾದ, ಧ್ರೌವ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಥಗಳು **[ಸಮಯಸ್ಸ]** ಕಾಲಕ್ಕೆ **[ಸವ್ವ-ಕಾಲಂ]** ಯಾವಾಗಲೂ **[ಸಂತಿ]** ಇರುತ್ತವೆ. **[ಏಸ ಹಿ]** ಇದೇ **[ಕಾಲಾಣು ಸಬ್ಭಾವೋ]** ಕಾಲಾಣುವಿನ ಸದ್ಭಾವವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಇದೇ ಕಾಲಾಣುವಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ).

ಟೀಕೆ :- ಕಾಲಪದಾರ್ಥದ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತ್ಯಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು ಇರುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ (೧೪೨ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಹಾಗೆ) ಒಂದು ವೃತ್ತ್ಯಂಶದಲ್ಲಿ ಅವು (ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯಗಳು) ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಇದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ವಿಶೇಷ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕಾಲಪದಾರ್ಥದ ಸದ್ಭಾವದ (ಅಸ್ತಿತ್ವದ) ಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ ; (ಏಕೆಂದರೆ) ಒಂದುವೇಳೆ ವಿಶೇಷ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆಂದರೆ ಅವು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥದ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅನ್ಯಥಾ ಅನುಪಪತ್ತಿಯಿರುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ) ಅದರ ಪ್ರದೇಶ ಮಾತ್ರತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲಿ ಸಂಭವಸ್ಥಿತಿನಾಶನಾಮದರ್ಥಗಳು ಕಾಲಕೆ ।
ಸತತ ವರ್ತಿಸುತಿರುವುದೇ ಕಾಲಾಣುವಿಗೆ ಸದ್ಭಾವವಿದೆಯೆಂದರಿವುದು ॥೧೪೩॥

ಅಥ ಕಾಲಪದಾರ್ಥಸ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರತ್ವಂ ಸಾಧಯತಿ-

ಜಸ್ಸ ಣ ಸಂತಿ ಪದೇಸಾ ಪದೇಸಮೇತ್ತಂ ವ ತಚ್ಚದೋ ಣಾದುಂ ।
ಸುಣ್ಣಂ ಜಾಣ ತಮತ್ಥಂ ಅತ್ಥಂತರಭೂದಮತ್ಥೀದೋ ॥೧೪೪॥

ಯಸ್ಯ ನ ಸಂತಿ ಪ್ರದೇಶಾಃ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಂ ವಾ ತತ್ತ್ವತೋ ಜ್ಞಾತುಮ್ ।
ಶೂನ್ಯಂ ಜಾನೀಹಿ ತಮರ್ಥಮರ್ಥಾಂತರಭೂತಮಸ್ತಿತ್ವಾತ್ ॥೧೪೪॥

ಅಸ್ತಿತ್ವಂ ಹಿ ತಾವದುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಕ್ಯಾತ್ಮಿಕಾ ವೃತ್ತಿಃ । ನ ಖಲು ಸಾ ಪ್ರದೇಶಮಂತರೇಣ ಸೂತ್ರ್ಯಮಾಣಾ ಕಾಲಸ್ಯ ಸಂಭವತಿ, ಯತಃ ಪ್ರದೇಶಾಭಾವೇ ವೃತ್ತಿಮದಭಾವಃ । ಸ ತು ಶೂನ್ಯ ಏವ, ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸಂಜ್ಞಾಯಾ ವೃತ್ತೇರರ್ಥಾಂತರಭೂತತ್ವಾತ್ । ನ ಚ ವೃತ್ತಿರೇವ ಕೇವಲಾ ಕಾಲೋ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ, ವೃತ್ತೇರ್ಹಿ ವೃತ್ತಿಮಂತಮಂತರೇಣಾನುಪಪತ್ತೇಃ । ಉಪಪತ್ತೌ ವಾ ಕಥಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಕ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವಮ್ । ಅನಾದ್ಯಂತನಿರಂತರಾನೇಕಾಂಶವಶೀಕೃತೈಕಾತ್ಮಕತ್ವೇನ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಾಂಶಪ್ರಧ್ವಂಸಾದುತ್ತರೋತ್ತರಾಂಶೋತ್ಪಾದಾದೇಕಾತ್ಮಧ್ರೌವ್ಯಾದಿತಿ ಚೇತ್; ನೈವಮ್ । ಯಸ್ಮಿನ್ನಂಶೇ ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚೋತ್ಪಾದಸ್ತಯೋಃ ಸಹಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಭಾವಾತ್

ಗಾಥೆ - ೧೪೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜಸ್ಸ]** ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ **[ಪದೇಸಾ]** ಪ್ರದೇಶಗಳು **[ಪದೇಸಮೇತ್ತಂ ವ]** ಅಥವಾ ಏಕಪ್ರದೇಶ ಕೂಡ **[ತಚ್ಚ ದೋ]** ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ **[ಣಾದುಂ ಣ ಸಂತಿ]** ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, **[ತಮತ್ಥಂ]** ಆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು **[ಸುಣ್ಣಂ ಜಾಣ]** ಶೂನ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು- **[ಅತ್ಥೀದೋ ಅತ್ಥಂತರ-ಭೂದಂ]** ಅದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಅರ್ಥಾಂತರಭೂತ **[ಅನ್ಯ]**ವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯದ ಐಕ್ಯಸ್ವರೂಪವೃತ್ತಿಯಿದೆ. ಅದು (ವೃತ್ತಿ ಎಂದರೆ ವಿದ್ಯಮಾನತೆಯು) ಕಾಲದ ಪ್ರದೇಶವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಅದು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿವಂತನದು ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಂತೂ ಶೂನ್ಯವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಾಂತರಭೂತವಿದೆ-ಅನ್ಯವಿದೆ.

ಮತ್ತು (ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಕೇವಲ ಸಮಯಪರ್ಯಾಯರೂಪ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು ; ವೃತ್ತಿವಂತ ಕಾಲಾಣುಪದಾರ್ಥದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನಿದೆ ?'-ಎಂದು ತರ್ಕಮಾಡಿದರೆ ಅದರ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-) ಕೇವಲ ವೃತ್ತಿಯೇ (ಸಮಯರೂಪ ಪರಿಣತಿಯೇ) ಕಾಲವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ವೃತ್ತಿವಂತವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ 'ವೃತ್ತಿವಂತವಿಲ್ಲದೆಯೇ ವೃತ್ತಿಯು ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಹೋದರೆ (ಹೀಗೆ ಕೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ-ವೃತ್ತಿಯಂತೂ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದ ಏಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪವಿರಬೇಕಾಗುವುದು ;) ಏಕಾಕಿ ವೃತ್ತಿಯು

ಏ ಪದಾರ್ಥದ ಪ್ರದೇಶ ಅಥವ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವು ನಿಜದಿ ಜ್ಞಾತವಾಗದು ।
ಆ ಪದಾರ್ಥವನು ಶೂನ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಅದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದನ್ಯವಿದೆ ॥೧೪೪॥

ಕುತಸ್ತ್ಯಮೈಕ್ಯಮ್ । ತಥಾ ಪ್ರಧ್ವಸ್ತಾಂಶಸ್ಯ ಸರ್ವಥಾಸ್ತಮಿತತ್ವಾದುತ್ಪದ್ಯಮಾನಾಂಶಸ್ಯ ವಾಸಂಭವಿತಾತ್ಮಲಾಭತ್ವಾತ್ತ್ರ-ಧ್ವಂಸೋತ್ಪಾದೈಕ್ಯವರ್ತಿಧ್ರೌವ್ಯಮೇವ ಕುತಸ್ತ್ಯಮ್ । ಏವಂ ಸತಿ ನಶ್ಯತಿ ತ್ರೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ, ಉಲ್ಲಸತಿ ಕ್ಷಣಭಂಗಃ ಅಸ್ತಮುಪೈತಿ ನಿತ್ಯಂ ದ್ರವ್ಯಂ, ಉದೀಯಂತೇ ಕ್ಷಣಕ್ಷಯಿಣೋ ಭಾವಾಃ । ತತಸ್ತತ್ತ್ವವಿಪ್ಲವಭಯಾತ್ಕಶ್ಚಿದವಶ್ಯಮಾಶ್ರಯ-ಭೂತೋ ವೃತ್ತೇರ್ವೃತ್ತಿಮಾನನುಸರ್ತವ್ಯಃ । ಸ ತು ಪ್ರದೇಶ ಏವಾಪ್ರದೇಶಸ್ಯಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾನುವಿಧಾಯಿತ್ವಾಸಿದ್ಧೇಃ। ಏವಂ ಸಪ್ರದೇಶತ್ವೇ ಹಿ ಕಾಲಸ್ಯ ಕುತ ಏಕದ್ರವ್ಯನಿಬಂಧನಂ ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ನಾಭ್ಯುಪಗಮ್ಯೇತ । ಪರ್ಯಾಯಸಮಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ । ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಂ ಹಿ ದ್ರವ್ಯಸಮಯಮತಿಕ್ರಾಮತಃ ಪರಮಾಣೋಃ ಪರ್ಯಾಯ ಸಮಯಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯತಿ । ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವೇ ತು ದ್ರವ್ಯಸಮಯಸ್ಯ ಕುತಸ್ತ್ಯಾ ತತ್ಸಿದ್ಧಿಃ । ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶೈಕದ್ರವ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ತಸ್ಯೈಕಂ ಪ್ರದೇಶಮತಿಕ್ರಾಮತಃ ಪರಮಾಣೋಸ್ತತ್ಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ಚೇನ್ನೈವಂ; ಏಕದೇಶವೃತ್ತೇಃ ಸರ್ವವೃತ್ತಿತ್ವವಿರೋಧಾತ್ । ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಹಿ ಕಾಲಪದಾರ್ಥಸ್ಯ

ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ- ಧ್ರೌವ್ಯದ ಏಕತೆಯರೂಪ ಹೇಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಒಂದುವೇಳೆ 'ಅನಾದಿ-ಅನಂತ, ಅನಂತರ (-ಪರಸ್ಪರ ಅಂತರ ಬೀಳದೆ ಒಂದರ ನಂತರ ಒಂದು ಪ್ರವರ್ತಮಾನ) ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳ ಕಾರಣ [೧]ಏಕಾತ್ಮಕತೆ-ಯಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಮೊದಲಿನ ಅಂಶಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಅಂಶಗಳ ಉತ್ಪಾದವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಏಕಾತ್ಮಕತೆಯರೂಪದ ಧ್ರೌವ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಿರುತ್ತದೆ-ಈ ಪ್ರಕಾರ ಏಕಾಕಿ ವೃತ್ತಿಯೂ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯದ ಏಕತೆಯಸ್ವರೂಪವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಹೋದರೆ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲ. (ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಏಕಾಕಿ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಂತೂ) ಯಾವ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ನಾಶವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಅವೆರಡೂ ಅಂಶಗಳು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಿರುವುದರಿಂದ (ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯದ) ಐಕ್ಯವೆಲ್ಲಿಂದವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಅಲ್ಲದೆ ನಷ್ಟ ಅಂಶದ ಸರ್ವಥಾ ಅಸ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅಂಶವು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ) ನಾಶ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದದ ಏಕತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಧ್ರೌವ್ಯವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಹೀಗಾಗುವುದರಿಂದ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣತೆಯು (ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯತೆಯು) ನಾಶವಾಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ, ಕ್ಷಣಭಂಗವು (ಎಂದರೆ ಬೌದ್ಧಸಮ್ಮತ ಕ್ಷಣವಿನಾಶವು) ಉಲ್ಲಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ನಿತ್ಯ ದ್ರವ್ಯವು ಅಸ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷಣವಿಧ್ವಂಸಿಯಾದ ಭಾವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ [೨]ತತ್ತ್ವವಿಪ್ಲವದ ಭಯದಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವೃತ್ತಿಯ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವೃತ್ತಿವಂತವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು-ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಅದಂತೂ ಪ್ರದೇಶವೇ ಇದೆ (ಎಂದರೆ ಅದು ವೃತ್ತಿವಂತ ಸಪ್ರದೇಶವೇ ಇರುತ್ತದೆ), ಏಕೆಂದರೆ ಅಪ್ರದೇಶದ ಅನ್ವಯ ಹಾಗೂ ವ್ಯತಿರೇಕದ ಅನುವಿಧಾಯಿತ್ವವು ಅಸಿದ್ಧವಿದೆ (-ಅಪ್ರದೇಶವಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಅನ್ವಯ ಹಾಗೂ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಧ್ರೌವ್ಯಹಾಗೂ ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಗಳು ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ).

೧ ಏಕಾತ್ಮಕತೆ = ಏಕಸ್ವರೂಪತೆ. (ಕಾಲದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಅನಂತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಮಯಗಳು ಒಂದರ ನಂತರ ಒಂದು ಪರಸ್ಪರ ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಏಕ ಪ್ರವಾಹರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತ್ವವು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಶಂಕಾಕಾರನ ತರ್ಕವಿದೆ.)

೨ ತತ್ತ್ವವಿಪ್ಲವ = ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ. (ತತ್ತ್ವ = ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪ. ವಿಪ್ಲವ = ಗೊಂದಲ ; ಗಲಿಬಿಲಿ ; ವಿರೋಧ ; ವಿನಾಶ)

ಯಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮೋ ವೃತ್ತ್ಯಂಶಃ ಸ ಸಮಯೋ, ನ ತು ತದೇಕದೇಶಸ್ಯ । ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಚಯಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯತ್ವಪ್ರಸಂಗಾಚ್ಚ। ತಥಾಹಿ-ಪ್ರಥಮಮೇಕೇನ ಪ್ರದೇಶೇನ ವರ್ತತೇ, ತತೋಽನ್ಯೇನ, ತತೋಽಪ್ಯನ್ಯತರೇಣೇತಿ ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯೋಽ-ಪ್ರಚಯೋಽಪ್ಯೂರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯೀಭೂಯ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಂ ದ್ರವ್ಯಮವಸ್ಥಾಪಯತಿ । ತತಸ್ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯಸ್ಯೋರ್ಧ್ವ-ಪ್ರಚಯತ್ವಮನಿಚ್ಛತಾ ಪ್ರಥಮಮೇವ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಂ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯಿತವ್ಯಮ್ ।

(ಪ್ರಶ್ನೆ :-) ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಲವು ಸಪ್ರದೇಶವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯ ಅಸಂಖ್ಯಪ್ರದೇಶವೆಂದೇಕೆ ಮನ್ನಿಸಬಾರದು ?

(ಉತ್ತರ :-) ಹೀಗಾದರೆ ಪರ್ಯಾಯ ಸಮಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪರಮಾಣುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರ ದ್ರವ್ಯಸಮಯದ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ (ಎಂದರೆ ಪರಮಾಣುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಏಕಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರ ಕಾಲಾಣುವಿನಿಂದ ಹತ್ತಿರದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರ ಕಾಲಾಣುವಿನವರೆಗೆ ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಗಮನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ) ಪರ್ಯಾಯ ಸಮಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯಸಮಯವು ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳದ್ದಾದರೆ ಪರ್ಯಾಯ ಸಮಯದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಆಗುವುದು ?

'ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯಸಮಯವು ಎಂದರೆ ಕಾಲಪದಾರ್ಥವು ಲೋಕಾಕಾಶದಷ್ಟು ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಾದರೂ ಪರಮಾಣುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಅದರ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವು ಉಲ್ಲಂಘಿತವಾದ ಮೇಲೆ ಪರ್ಯಾಯಸಮಯದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆ'ಂದು ಹೇಳ ಹೊರಟರೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ (ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೋಷಗಳು ಬರುತ್ತವೆ)-

೧) (ದ್ರವ್ಯದ ಏಕಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಣತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣತಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುತ್ತದೆ.) ಏಕದೇಶದ ವೃತ್ತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣದ್ರವ್ಯದ ವೃತ್ತಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾಲ ಪದಾರ್ಥದ ಯಾವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವೃತ್ತ್ಯಂಶವಿದೆ ಅದು ಸಮಯವಿದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಏಕಪ್ರದೇಶದ ವೃತ್ತ್ಯಂಶವು ಅದು ಸಮಯವಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ೨) ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯಕ್ಕೆ ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯತನದ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ- ಮೊದಲು ಕಾಲದ್ರವ್ಯವು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದು, ಬಳಿಕ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದು ಪುನಃ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದು (ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುವುದು) ಹೀಗೆ ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯವು ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದೇಶ ಮಾತ್ರವೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. (ಎಂದರೆ ತಿರ್ಯಕ್‌ಪ್ರಚಯವೇ ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯವಿದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವೆಂದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ). ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಿರ್ಯಕ್ ಪ್ರಚಯವನ್ನು ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯತನವೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸದವನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಕಾಲದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

(ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.)

ಈಗ ಹೀಗೆ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯದ ವಿಭಾಗದ ಮುಖಾಂತರ ಆತ್ಮನನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತ ಆತ್ಮನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಭಕ್ತ (ಭಿನ್ನ) ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವದ ಹೇತುವಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥೈವಂ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಮುಕ್ತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯವಿಭಾಗೇನಾತ್ಮಾನಂ ನಿಶ್ಚಿನ್ವನ್ನಾತ್ಮನೋಽತ್ಯಂತವಿಭಕ್ತತ್ವಾಯ ವ್ಯವಹಾರಜೀವತ್ವಹೇತುಮಾಲೋಚಯತಿ -

ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಸಮಗ್ಗೋ ಲೋಗೋ ಅಟ್ಠೇಹಿಂ ಣಿಟ್ಠಿದೋ ಣಿಚ್ಚೋ ।
ಜೋ ತಂ ಜಾಣದಿ ಜೀವೋ ಪಾಣಚದುಕ್ಕಾಭಿಸಂಬದ್ಧೋ ॥೧೪೫॥

ಸಪ್ರದೇಶೈಃ ಸಮಗ್ರೋ ಲೋಕೋಽರ್ಥೈರ್ನಿಷ್ಠಿತೋ ನಿತ್ಯಃ ।
ಯಸ್ತಂ ಜಾನಾತಿ ಜೀವಃ ಪ್ರಾಣಚತುಷ್ಕಾಭಿಸಂಬದ್ಧಃ ॥೧೪೫॥

ಏವಮಾಕಾಶಪದಾರ್ಥಾದಾಕಾಲಪದಾರ್ಥಾಚ್ಚ ಸಮಸ್ತೈರೇವ ಸಂಭಾವಿತಪ್ರದೇಶಸದ್ಭಾವೈಃ ಪದಾರ್ಥೈಃ ಸಮಗ್ರ ಏವ ಯಃ ಸಮಾಪ್ತಿಂ ನೀತೋ ಲೋಕಸ್ತಂ ಖಲು ತದಂತಃಪಾತಿತ್ವೇಽಪ್ಯಚಿಂತ್ಯಸ್ವಪರಪರಿಚ್ಛೇದಶಕ್ತಿಸಂಪದಾ ಜೀವ ಏವ ಜಾನೀತೇ, ನತ್ವಿತರಃ । ಏವಂ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಜ್ಞೇಯಮೇವ, ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ತು ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಿ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯವಿಭಾಗಃ । ಅಥಾಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ಸಹಜವಿಜೃಂಭಿತಾನಂತಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಹೇತುಕೇ ತ್ರಿಸಮಯಾವಸ್ಥಾಯಿತ್ವ- ಲಕ್ಷಣೇ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಭೂತತಯಾ ಸರ್ವದಾನಪಾಯಿನಿ ನಿಶ್ಚಯಜೀವತ್ವೇ ಸತ್ಯಪಿ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥಾಯಾಮನಾದಿಪ್ರವಾಹ- ಪ್ರವೃತ್ತಪುದ್ಗಲಸಂಶ್ಲೇಷದೂಷಿತಾತ್ಮತಯಾ ಪ್ರಣಚತುಷ್ಕಾಭಿಸಂಬದ್ಧತ್ವಂ ವ್ಯವಹಾರಜೀವತ್ವಹೇತುರ್ವಿಭಕ್ತವ್ಯೋಽಸ್ತಿ।

ಗಾಥೆ - ೧೪೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಅಟ್ಠೇ ಹಿಂ] ಸಪ್ರದೇಶ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮುಖಾಂತರ **[ಣಿಟ್ಠಿ ದೋ]** [1]ಸಮಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದ **[ಸಮಗ್ಗೋ ಲೋಗೋ]** ಸಂಪೂರ್ಣ ಲೋಕವು **[ಣಿಚ್ಚೋ]** ನಿತ್ಯವಿದೆ, **[ತಂ]** ಅದನ್ನು **[ಜೋ ಜಾಣದಿ]** ಯಾವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ **[ಜೀವೋ]** ಅದು ಜೀವವಿದೆ- **[ಪಾಣಚದುಕ್ಕಾಭಿ-ಸಂಬದ್ಧೋ]** ಅದು (ಸಂಸಾರ ದಶೆಯಲ್ಲಿ) ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರದೇಶದ ಸದ್ಭಾವವು ಸಫಲವಾಗಿರುವಂಥ ಆಕಾಶ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕಾಲಪದಾರ್ಥದವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಸಮಾಪ್ತಿಹೊಂದಿದ ಯಾವ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವಿದೆ ಅದನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ [2]ಅಂತಃಪಾತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಚಿಂತ್ಯವಾದಂಥ ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಶಕ್ತಿರೂಪ ಸಂಪದದ

ಪ್ರದೇಶ ಸಹಿತ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಸಮಾಪ್ತ ಸಮಗ್ರಲೋಕ ಸುನಿತ್ಯವಿದೆ ।
ಅದನು ತಿಳಿಯುವುದದು ಜೀವವಿದ್ದದು ನಾಲ್ಕುಪ್ರಾಣಗಳಿಂ ಸಂಯುಕ್ತವಿದೆ ॥೧೪೫॥

---

೧ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಲೋಕವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಅವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲ. ೨ ಅಂತಃಪಾತಿ = ಒಳಗೆ ಬಂದುಬಿಡುವಂಥ ; ಒಳಗೆ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವಂಥ (ಜೀವವು ಲೋಕದ ಒಳಗೆ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ.)

ಅಥ ಕೇ ಪ್ರಾಣಾ ಇತ್ಯಾವೇದಯತಿ –

ಇಂದಿಯಪಾಣೋ ಯ ತಧಾ ಬಲಪಾಣೋ ತಹ ಯ ಆಉಪಾಣೋ ಯ ।
ಆಣಪ್ಪಾಣಪ್ಪಾಣೋ ಜೀವಾಣಂ ಹೋಂತಿ ಪಾಣಾ ತೇ ।।೧೪೬।।

ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಶ್ಚ ತಥಾ ಬಲಪ್ರಾಣಸ್ತಥಾ ಚಾಯುಃಪ್ರಾಣಶ್ಚ ।
ಆನಪಾನಪ್ರಾಣೋ ಜೀವಾನಾಂ ಭವಂತಿ ಪ್ರಾಣಾಸ್ತೇ ।।೧೪೬।।

ಸ್ಪರ್ಶನರಸನಘ್ರಾಣಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರಪಂಚಕಮಿಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಾಃ ಕಾಯವಾಙ್ಮನಸ್ತ್ರಯಂ ಬಲಪ್ರಾಣಾಃ, ಭವಧಾರಣನಿಮಿತ್ತಮಾಯುಃಪ್ರಾಣಃ । ಉದಂಚನನ್ಯಂಚನಾತ್ಮಕೋ ಮರುದಾನಪಾನಪ್ರಾಣಃ ।

ಮುಖಾಂತರ ಜೀವವೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಜ್ಞೇಯವೇ ಇವೆ. ಮತ್ತು ಜೀವದ್ರವ್ಯವಂತೂ ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವಿದೆ-ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯದ ವಿಭಾಗವಿದೆ.

ಈಗ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಹಜರೂಪದಿಂದ (ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ) ಪ್ರಕಟ ಅನಂತಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯು ಅದರ ಹೇತುವಿದೆ ಮತ್ತು ಮೂರೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಾಯಿತನವು (ಸ್ಥಿರವಿರುವಿಕೆಯು) ಅದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ, ಹೀಗೆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವಭೂತ-ವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ನಿಶ್ಚಯ ಜೀವತ್ವವಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಪ್ರವಾಹ-ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ ಪುದ್ಗಲ ಸಂಶ್ಲೇಷದ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ವಯಂದೂಷಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತತೆಯಿದೆ – ಅದು (ಸಂಯುಕ್ತತೆಯು) ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವದ ಹೇತುವಿದೆ, ಮತ್ತು ವಿಭಕ್ತಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಷಟ್‌ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮುದಾಯವು ಅದು ಲೋಕವಿದೆ. ಜೀವವು ಅದನ್ನು (ತನ್ನ) ಅಚಿಂತ್ಯ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವದ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಜ್ಞೇಯವಿವೆ ಮತ್ತು ಜೀವವು ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಜ್ಞೇಯವಿದೆ. ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಎಂದೂ ನಷ್ಟವಾಗದಂಥ ನಿಶ್ಚಯ ಜೀವತ್ವವು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದೆ. ಆ ನಿಶ್ಚಯ ಜೀವತ್ವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಅನಂತಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಇಂಥ ನಿಶ್ಚಯ ಜೀವತ್ವವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಸಂಸಾರದಶೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಪುದ್ಗಲದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಿದೆ, ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವವೂ ಇದೆ. ಆ ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣರೂಪಗಳಾದ ಯಾವ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತತೆಯಿದೆ ಅದರಿಂದ ಜೀವವನ್ನು ಭಿನ್ನಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಈಗ ಪ್ರಾಣಗಳು ಯಾವ-ಯಾವವಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣ ಮತ್ತದರಂತೆ ಬಲಪ್ರಾಣಮಲ್ಲದೆ ಆಯುಪ್ರಾಣಮಿದರಂತೆ ।
ಸಾಂದ್ರತರದ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸಪ್ರಾಣಮೆಂಬಿವೆಲ್ಲವು ಜೀವಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳಿವೆ ।।೧೪೬।।

ಅಥ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ನಿರುಕ್ತ್ಯಾ ಜೀವತ್ವಹೇತುತ್ವಂ ಪೌದ್ಗಲಿಕತ್ವಂ ಚ ಸೂತ್ರಯತಿ -

ಪಾಣೇಹಿಂ ಚದುಹಿಂ ಜೀವದಿ ಜೀವಿಸ್ಸದಿ ಜೋ ಹಿ ಜೀವಿದೋ ಪುವ್ವಂ ।
ಸೋ ಜೀವೋ ಪಾಣಾ ಪುಣ ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವೇಹಿಂ ಣಿವ್ವತ್ತಾ ॥೧೪೭॥

ಪ್ರಾಣೈಶ್ಚತುರ್ಭಿರ್ಜೀವತಿ ಜೀವಿಷ್ಯತಿ ಯೋ ಹಿ ಜೀವಿತಃ ಪೂರ್ವಮ್ ।
ಸ ಜೀವಃ ಪ್ರಾಣಾ ಪುನಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯೈರ್ನಿರ್ವೃತ್ತಾಃ ॥೧೪೭॥

ಪ್ರಾಣಸಾಮಾನ್ಯೇನ ಜೀವತಿ ಜೀವಿಷ್ಯತಿ ಜೀವಿತಾವಾಂಶ್ಚ ಪೂರ್ವಮಿತಿ ಜೀವಃ । ಏವಮನಾದಿಸಂತಾನಪ್ರವರ್ತಮಾನತಯಾ ತ್ರಿಸಮಯಾವಸ್ಥತ್ವಾತ್ಪ್ರಾಣಸಾಮಾನ್ಯಂ ಜೀವಸ್ಯ ಜೀವತ್ವಹೇತುರಸ್ತ್ಯೇವ । ತಥಾಪಿ ತನ್ನ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವತ್ವಮವಾಪ್ನೋತಿ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಾತ್ ।

ಗಾಥೆ - ೧೪೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- [ಇಂದಿಯಪಾಣೋ ಯ] ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣ, **[ತಧಾ ಬಲಪಾಣೋ]** ಬಲಪ್ರಾಣ, **[ತಹ ಯ ಆಉಪಾಣೋ)** ಆಯುಪ್ರಾಣ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಆಣಪ್ಪಾಣಪ್ಪಾಣೋ]** ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ಪ್ರಾಣ **[ತೇ]** ಇವು (ನಾಲ್ಕು) **[ಜೀವಾಣಂ]** ಜೀವಗಳ **[ಪಾಣಾ]** ಪ್ರಾಣಗಳು **[ಹೋಂತಿ]** ಇವೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಸ್ಪರ್ಶನ, ರಸನ, ಘ್ರಾಣ, ಚಕ್ಷು ಮತ್ತು ಶ್ರೋತ್ರ-ಇವು ಐದು ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಗಳಿವೆ; ಕಾಯ, ವಚನ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು-ಇವು ಮೂರು ಬಲಪ್ರಾಣಗಳಿವೆ; ಭವಧಾರಣದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ (ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯದ ಸ್ಥಿತಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ) ಆಯು ಪ್ರಾಣವಿದೆ; ಕೆಳಗೆ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಹೋಗುವುದು ಯಾವುದರ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಅಂಥ ವಾಯು (ಶ್ವಾಸ) ಅದು ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ಪ್ರಾಣವಿದೆ.

ಈಗ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಜೀವತ್ವದ ಹೇತುತ್ವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪೌದ್ಗಲಿಕತ್ವವನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಗಳು ಜೀವತ್ವದ ಹೇತುಗಳಿವೆಯೆಂದು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳು ಪೌದ್ಗಲಿಕವಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೧೪೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- [ಜೋ ಹಿ] ಯಾವುದು **[ಚದುಹಿಂ ಪಾಣೇಹಿಂ]** ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ **[ಜೀವದಿ]** ಜೀವಿಸುತ್ತದೆ, **[ಜೀವಿಸ್ಸದಿ]** ಜೀವಿಸಬಹುದು, **[ಜೀವಿದೋ ಪುವ್ವಂ]** ಮತ್ತು ಮೊದಲು ಜೀವಿಸಿತ್ತು, **[ಸೋ ಜೀವೋ]** ಅದು ಜೀವವಿದೆ. **[ಪುಣ]** ಆದಾಗ್ಯೂ **[ಪಾಣಾ]** ಪ್ರಾಣಗಳಂತೂ **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವೇಹಿಂ ಣಿವ್ವತ್ತಾ]** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಿವೆ.

ಯಾವನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಜೀವಿಪನು ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಮುಂದೆ ಜೀವಿಸುವನು ।
ಅವನು ಜೀವನಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣಗಳವು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಗಳಿಂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಿವೆ ॥೧೪೭॥

ಅಥ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಪೌದ್ಗಲಿಕತ್ವಂ ಸಾಧಯತಿ-

ಜೀವೋ ಪಾಣಣಿಬದ್ಧೋ ಬದ್ಧೋ ಮೋಹಾದಿಏಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ।
ಉವಭುಂಜಂ ಕಮ್ಮಫಲಂ ಬಜ್ಝದಿ ಅಣ್ಣೇಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ॥೧೪೮॥

ಜೀವಃ ಪ್ರಾಣನಿಬದ್ಧೋ ಬದ್ಧೋ ಮೋಹಾದಿಕೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ।
ಉಪಭುಂಜಾನಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ಬಧ್ಯತೇಽನ್ಯೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ॥೧೪೮॥

ಯತೋ ಮೋಹಾದಿಭಿಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಭಿರ್ಬದ್ಧತ್ವಾಜ್ಜೀವಃ ಪ್ರಾಣನಿಬದ್ಧೋ ಭವತಿ, ಯತಶ್ಚ ಪ್ರಾಣನಿಬದ್ಧತ್ವಾತ್ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಫಲಮುಪಭುಂಜಾನಃ ಪುನರಪ್ಯನ್ಯೈಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಭಿರ್ಬಧ್ಯತೇ, ತತಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಕಾರಣತ್ವಾಚ್ಚ ಪೌದ್ಗಲಿಕಾ ಏವ ಪ್ರಾಣಾ ನಿಶ್ಚೀಯಂತೇ ।

ಟೀಕೆ :- (ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ಅನುಸಾರವಾಗಿ) ಪ್ರಾಣಸಾಮಾನ್ಯದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತದೆ, ಜೀವಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಮೊದಲು ಜೀವಿಸಿತ್ತು ಅದು ಜೀವವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಪ್ರಾಣಸಾಮಾನ್ಯವು) ಅನಾದಿ ಸಂತಾನರೂಪದಿಂದ (ಪ್ರವಾಹರೂಪದಿಂದ) ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ (ಸಂಸಾರದಶೆಯಲ್ಲಿ) ತ್ರಿಕಾಲಸ್ಥಾಯಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಸಾಮಾನ್ಯವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಜೀವತ್ವದ ಹೇತುವೇ ಇದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಅದು ಪ್ರಾಣಸಾಮಾನ್ಯವು) ಜೀವದ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಪುದ್ಗಲ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಿದೆ-ರಚಿಸಿದ್ದಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜೀವವು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಾವಪ್ರಾಣದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರದಶೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅದನ್ನು ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತಗಳಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಣಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದವುಗಳಿವೆ.

ಈಗ ಪ್ರಾಣಗಳ ಪೌದ್ಗಲಿಕತನವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೪೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೀವೋ]** ಜೀವವು **[ಮೋಹಾದಿಏಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ]** ಮೋಹ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ **[ಬದ್ಧೋ]** ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ **[ಪಾಣಣಿಬದ್ಧೋ]** ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತ **[ಕಮ್ಮಫಲಂ ಉವಭುಂಜಂ]** ಕರ್ಮದ ಫಲಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ **[ಅಣ್ಣೇಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ]** ಇತರ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ **[ಬಜ್ಝದಿ]** ಬದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ೧) ಜೀವವು ಮೋಹ ಮೊದಲಾದ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ೨) ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗುವ ಕಾರಣ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು

ಜೀವನು ಮೋಹಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂ ಬದ್ಧನಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣನಿಬದ್ಧನಾಗಿ ।
ಅವನು ಕರ್ಮಫಲವ ಭೋಗಿಸುತ ಅನ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗುವನು ॥೧೪೮॥

ಅಥ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಕಾರಣತ್ವಮುನ್ಮೀಲಯತಿ -

ಪಾಣಾಬಾಧಂ ಜೀವೋ ಮೋಹಪದೇಸೇಹಿಂ ಕುಣದಿ ಜೀವಾಣಂ ।
ಜದಿ ಸೋ ಹವದಿ ಹಿ ಬಂಧೋ ಣಾಣಾವರಣಾದಿಕಮ್ಮೇಹಿಂ ॥೧೪೯॥

ಪ್ರಾಣಾಬಾಧಂ ಜೀವೋ ಮೋಹಪ್ರದ್ವೇಷಾಭ್ಯಾಂ ಕರೋತಿ ಜೀವಯೋಃ ।
ಯದಿ ಸ ಭವತಿ ಹಿ ಬಂಧೋ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ ॥೧೪೯॥

ಪ್ರಾಣೈರ್ಹಿ ತಾವಜ್ಜೀವಃ ಕರ್ಮಫಲಮುಪಭುಂಕ್ತೇ, ತದುಪಭುಂಜಾನೋ ಮೋಹಪ್ರದ್ವೇಷಾವಾಪ್ನೋತಿ; ತಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಜೀವಪರಜೀವಯೋಃ ಪ್ರಾಣಾಬಾಧಂ ವಿದಧಾತಿ । ತದಾ ಕದಾಚಿತ್ಪರಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಣಾನಾಬಾಧ್ಯ ಕದಾಚಿದನಾಬಾಧ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಭಾವಪ್ರಾಣಾನುಪರಕ್ತತ್ವೇನ ಬಾಧಮಾನೋ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದೀನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಬಧ್ನಾತಿ । ಏವಂ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಕಾರಣತಾಮುಪಯಾಂತಿ ।

(ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಯುಕ್ತ ಜೀವವು ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಪೂರ್ವಕ) ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ೧) ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮದ ಕಾರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ೨) ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮದ ಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳು ಪೌದ್ಗಲಿಕವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮದ ಕಾರಣತನವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಗಳು ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರಣಗಳಾಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು) ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೪೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಜೀವೋ]** ಜೀವವು **[ಮೋಹಪದೇಸೇಹಿಂ]** ಮೋಹ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷದಿಂದ **[ಜೀವಾಣಂ]** ಜೀವಗಳಿಗೆ (ಸ್ವಜೀವಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪರಜೀವಕ್ಕೆ) **[ಪಾಣಾಬಾಧಂ ಕುಣದಿ]** ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ **[ಸೋ ಹಿ]** ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ **[ಣಾಣಾವರಣಾದಿ-ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ಬಂಧೋ]** ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಂಧವು **[ಹವದಿ]** ಆಗುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಜೀವವು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ ; ಅದನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮೋಹ ಹಾಗೂ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ; ಮೋಹ ಹಾಗೂ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಸ್ವಜೀವ ಹಾಗೂ ಪರಜೀವಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ (ಯಾವುದೇ ಸಮಯ) ಪರದ್ರವ್ಯ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ (ಪರದ್ರವ್ಯ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ) ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ ತನ್ನ ಭಾವಪ್ರಾಣಗಳಿಗಂತೂ

ಜೀವನು ಮೋಹದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಜೀವಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆ ಮಾಡಿದರೆ ।
ಅವನು ಪೂರ್ವಕಥಿತ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗುವನು ॥೧೪೯॥

ಅಥ ಪುದ್ಗಲಪ್ರಾಣಸಂತತಿಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೇತುಮಂತರಂಗಮಾಸೂತ್ರಯತಿ-

ಆದಾ ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ ಧರೇದಿ ಪಾಣೇ ಪುಣೋ ಪುಣೋ ಅಣ್ಣೇ ।
ಣ ಚಯದಿ ಜಾವ ಮಮತ್ತಿಂ ದೇಹಪಧಾಣೇಸು ವಿಸಯೇಸು ॥೧೫೦॥

ಆತ್ಮಾ ಕರ್ಮಮಲೀಮಸೋ ಧಾರಯತಿ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಪುನಃ ಪುನರನ್ಯಾನ್ ।
ನ ತ್ಯಜತಿ ಯಾವನ್ಮಮತ್ವಂ ದೇಹಪ್ರಧಾನೇಷು ವಿಷಯೇಷು ॥೧೫೦॥

ಯೇಯಮಾತ್ಮನಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಸಂತಾನೇನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ತಸ್ಯಾ ಅನಾದಿಪೌದ್ಗಲಕರ್ಮಮೂಲಂ ಶರೀರಾದಿಮಮತ್ವ ರೂಪಮುಪರಕ್ತತ್ವಮಂತರಂಗೋ ಹೇತುಃ ।

---

[೧]ಉಪರಕ್ತತೆಯಿಂದ (ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೇ) ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವವು ಜ್ಞಾನವರಣ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳು ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಗಳ ಕಾರಣತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂತತಿಯ (ಪ್ರವಾಹದ-ಪರಂಪರೆಯ) ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗ ಹೇತುವನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೫೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜಾವ]** ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ **[ದೇಹಪಧಾಣೇಸು ವಿಸಯೇಸು]** ದೇಹಪ್ರಧಾನವಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿನ **[ಮಮತ್ತಿಂ]** ಮಮತೆಯನ್ನು **[ಣ ಚಯದಿ]** ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ ಆದಾ]** ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಮಲಿನನಾದ ಆತ್ಮನು **[ಪುಣೋ ಪುಣೋ]** ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ **[ಅಣ್ಣೇ ಪಾಣೇ]** ಅನ್ಯ-ಅನ್ಯ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು **[ಧರೇದಿ]** ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂತಾನರೂಪವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ, ಅದರ ಅಂತರಂಗ ಹೇತುವು ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮಮತ್ವರೂಪವಾದ ಉಪರಕ್ತತೆಯಿದೆ, ಅದರ ಮೂಲವು (ನಿಮಿತ್ತವು) ಅನಾದಿಯಾದ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮವಿದೆ.

ಎನ್ನೆವರ ಜೀವ ದೇಹಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲಿ ಮಮತೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ।
ಅನ್ನೆವರ ಕರ್ಮದಿಂ ಮಲಿನನಾದಾತ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳ ಧರಿಪುದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ॥೧೫೦॥

---

೧ ಉಪರಕ್ತತೆ = ಮಲಿನತೆ ; ವಿಕಾರೀತನ ; ಮೋಹಾದಿ ಪರಿಣಾಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು. (ಹೇಗೆ ಯಾವನೋ ಪುರುಷನು ತಪ್ತ ಲೋಹದ ಗುಂಡಿನಿಂದ ಇತರರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮೊದಲಂತೂ ತಾನು ತನ್ನನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ (ತಾನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಸುಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ), ಅನಂತರ ಇತರರಿಗಂತೂ ಬಾಧೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಆಗದಿರಲಿ-ಇದರದೇನೂ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವವು ಮೋಹಾದಿ ಪರಿಣಾಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ಮೊದಲಂತೂ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವಸಂವೇದನ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಶುದ್ಧಭಾವ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೇನೆ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅನಂತರ ಇತರರ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಣಗಳ ಹಾನಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಆಗದಿರಲಿ -ಇದರದೇನೂ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.)

ಅಥ ಪುದ್ಗಲಪ್ರಾಣಸಂತತಿನಿವೃತ್ತಿಹೇತುಮಂತರಂಗಂ ಗ್ರಾಹಯತಿ-

ಜೋ ಇಂದಿಯಾದಿವಿಜಈ ಭವೀಯ ಉವಓಗಮಪ್ಪಗಂ ಝಾದಿ
ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ಸೋ ಣ ರಜ್ಜದಿ ಕಿಹ ತಂ ಪಾಣಾ ಅಣುಚರಂತಿ ॥೧೫೧॥

ಯ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿವಿಜಯೀ ಭೂತ್ವೋಪಯೋಗಮಾತ್ಮಕಂ ಧ್ಯಾಯತಿ ।
ಕರ್ಮಭಿಃ ಸ ನ ರಜ್ಯತೇ ಕಥಂ ತಂ ಪ್ರಾಣಾ ಅನುಚರಂತಿ ॥೧೫೧॥

ಪುದ್ಗಲಪ್ರಾಣಸಂತತಿನಿವೃತ್ತೇರಂತರಂಗೋ ಹೇತುರ್ಹಿ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಮೂಲಸ್ಯೋಪರಕ್ತತ್ವಸ್ಯಾಭಾವಃ । ಸ ತು ಸಮಸ್ತೇಂದ್ರಿಯಾದಿಪರದ್ರವ್ಯಾನುವೃತ್ತಿವಿಜಯಿನೋ ಭೂತ್ವಾ ಸಮಸ್ತೋಪಾಶ್ರಯಾನುವೃತ್ತಿವ್ಯಾವೃತ್ತಸ್ಯ ಸ್ಫಟಿಕಮಣೇರಿವಾತ್ಯಂತವಿಶುದ್ಧಮುಪಯೋಗಮಾತ್ರಮಾತ್ಮಾನಂ ಸುನಿಶ್ಚಲಂ ಕೇವಲಮಧಿವಸತಃ ಸ್ಯಾತ್ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಆತ್ಮನೋಽತ್ಯಂತವಿಭಕ್ತಸಿದ್ಧಯೇ ವ್ಯವಹಾರಜೀವತ್ವಹೇತುವಃ ಪುದ್ಗಲಪ್ರಾಣಾ ಏವಮುಚ್ಛೇತ್ತವ್ಯಾಃ ।

ಭಾವಾರ್ಥ :- ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಣಗಳ ಪರಂಪರೆಯು ನಡೆಯುತ್ತ ಬರುವುದರ ಅಂತರಂಗ ಕಾರಣವು ಅನಾದಿಯಾದ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಜೀವದ ವಿಕಾರಿ ಪರಿಣಮನವಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜೀವವು ದೇಹ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ಮಮತೆಯರೂಪವಾದ ವಿಕಾರ ಪರಿಣಮನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪುನಃ ಪುನಃ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಗಳು ಬದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಪುನಃ ಪುನಃ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂತತಿಯ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗ ಹೇತುವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೫೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೋ] ಯಾವನು **[ಇಂದ್ರಿಯಾದಿವಿಜಈ ಭವೀಯ]** ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಜಯಿಯಾಗಿ **[ಉವಓಗಂ ಅಪ್ಪಗಂ]** ಉಪಯೋಗಮಾತ್ರವಾಗಿ ಆತ್ಮನ **[ಝಾದಿ]** ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಕಮ್ಮೇಹಿಂ]** ಕರ್ಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ **[ಣ ರಜ್ಜದಿ]** ರಂಜಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; **[ತಂ]** ಅವನನ್ನು **[ಪಾಣಾ]** ಪ್ರಾಣಗಳು **[ಕಿಹ]** ಹೇಗೆ **[ಅಣುಚರಂತಿ]** ಅನುಸರಿಸುವವು ? (ಎಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂತತಿಯ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗ ಹೇತುವಾದ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮವು ಯಾವುದರ ಕಾರಣವಿದೆ (-ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ) ಅಂಥ [೧]ಉಪರಕ್ತತನದ ಅಭಾವವಿದೆ. ಮತ್ತು ಆ ಅಭಾವವು

ಯಾವನು ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಂ ಜಯಿಸಿ ಉಪಯೋಗಮಾತ್ರ ಆತ್ಮನ ಧ್ಯಾನಿಪನು ।
ಅವನು ಕರ್ಮಗಳಿಂ ರಂಜಿತನಿಲ್ಲ ಪ್ರಾಣ ಹೇಗೆ ಅವನನನುಸರಿಪುವು ॥೧೫೧॥

---

೧ ಉಪರಕ್ತತನ = ವಿಕೃತತನ ; ಮಲಿನತನ ; ರಂಜಿತತನ ; ಉಪರಾಗಯುಕ್ತತನ (ಉಪರಾಗದ ಅರ್ಥದ ಕುರಿತು ೧೨೬ ನೆಯ ಗಾಥೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡುವುದು.)

ಅಥ ಪುನರಪ್ಯಾತ್ಮನೋऽತ್ಯಂತವಿಭಕ್ತತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ಗತಿವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯವಹಾರಜೀವತ್ವಹೇತುಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪ-ಮುಪವರ್ಣಯತಿ -

ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಚಿದಸ್ಸ ಹಿ ಅತ್ಥಸ್ಸತ್ಥಂತರಮ್ಮಿ ಸಂಭೂದೋ ।
ಅತ್ಥೋ ಪಜ್ಜಾಓ ಸೋ ಸಂಠಾಣಾದಿಪ್ಪಭೇದೇಹಿಂ ।।೧೫೨।।

ಅಸ್ತಿತ್ವನಿಶ್ಚಿತಸ್ಯ ಹ್ಯರ್ಥಸ್ಯಾರ್ಥಾಂತರೇ ಸಂಭೂತಃ ।
ಅರ್ಥಃ ಪರ್ಯಾಯಃ ಸ ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿಪ್ರಭೇದೈಃ ।।೧೫೨।।

ಯಾವ ಜೀವವು ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಅನುಸಾರವಾದ ಪರಿಣತಿಯ ವಿಜಯಿಯಾಗಿ, (ಅನೇಕ ವರ್ಣಗಳುಳ್ಳ) [೧]ಆಶ್ರಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾವೃತ್ತವಾದ (ಪೃಥಕ್, ಬೇರೆಯಾದ) ಸ್ಫಟಿಕ ಮಣಿಯ ಹಾಗೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗಮಾತ್ರವಾದ ಏಕಾಕಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸುನಿಶ್ಚಲತೆಯಿಂದ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಆತ್ಮನ ಅತ್ಯಂತ ವಿಭಕ್ತತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವದ ಹೇತುಭೂತಗಳಾದ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪ್ರಾಣಗಳು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಚ್ಛೇದ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ವರ್ಣಯುಕ್ತ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಅನುಸಾರ ಯಾವ (ಸ್ಫಟಿಕ ಮಣಿಯ) ಅನೇಕ ವರ್ಣದ ಪರಿಣಮನವಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ವ್ಯಾವೃತ್ತವಾದ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿಗೆ ಉಪರಕ್ತತನದ ಅಭಾವವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾವ (ಆತ್ಮನ) ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಕಾರಿ ಪರಿಣಮನವಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ವ್ಯಾವೃತ್ತವಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ (ಯಾವ ಒಂದು ಉಪಯೋಗಮಾತ್ರವು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸುನಿಶ್ಚಲತೆಯಿಂದ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ) ಉಪರಕ್ತತನದ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಅಭಾವದಿಂದ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪ್ರಾಣಗಳ ಪರಂಪರೆಯು ತಡೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಪ್ರಾಣಗಳ ಉಚ್ಛೇದ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಈಗ ಮತ್ತೆ ಕೂಡ ಆತ್ಮನ ಅತ್ಯಂತ ವಿಭಕ್ತತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವಕ್ಕೆ ಹೇತುಗಳಾದಂಥ ಆ ಗತಿವಿಶಿಷ್ಟ (ದೇವ - ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ) ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

---

ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂ ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥದ ಅರ್ಥಾಂತರ ಸಂಭೂತ ಯಾವ ಅರ್ಥವಿದೆಯದು ।
ನಿಸ್ತರಣ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ಅದು ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿ ಭೇದಸಹಿತವಾಗಿರುವುದು ।।೧೫೨।।

---

೧ ಆಶ್ರಯ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿಯನ್ನಿರಿಸಿದೆ ಆ ವಸ್ತುವು.

ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವನಿಶ್ಚಿತಸ್ಯೈಕಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವನಿಶ್ಚಿತ ಏವಾನ್ಯಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥೇ ವಿಶಿಷ್ಟರೂಪತಯಾ ಸಂಭಾವಿತಾತ್ಮಲಾಭೋಽರ್ಥೋಽನೇಕದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಃ ಪರ್ಯಾಯಃ । ಸ ಖಲು ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ಪುದ್ಗಲಾಂತರ ಇವ ಜೀವಸ್ಯ ಪುದ್ಗಲೇ ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿವಿಶಿಷ್ಟತಯಾ ಸಮುಪಜಾಯಮಾನಃ ಸಂಭಾವ್ಯತ ಏವ । ಉಪಪನ್ನಶ್ಚೈವಂವಿಧಃ ಪರ್ಯಾಯಃ । ಅನೇಕದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಾತ್ಮತ್ವೇನ ಕೇವಲಜೀವವ್ಯತಿರೇಕಮಾತ್ರಸ್ಯೈಕದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯಸ್ಯಾಸ್ಖಲಿತಸ್ಯಾಂತರವಭಾಸನಾತ್ ।

ಗಾಥೆ - ೧೫೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಹಿ] ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅರ್ಥದ (ದ್ರವ್ಯದ) **[ಅತ್ಥಂತರಮ್ಹಿ ಸಂಭೂದೋ]** ಅನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ (ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ) ಉತ್ಪನ್ನವಾದ **[ಅತ್ಥೋ]** ಯಾವ ಅರ್ಥವಿದೆ (ಭಾವವಿದೆ) **[ಸೋ ಪಜ್ಜಾಓ]** ಅದು ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ - **[ಸಂಠಾಣಾದಿಪ್ಪ ಭೇದೇಹಿಂ]** ಅದು ಸಂಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಒಂದು ಅರ್ಥದ (ದ್ರವ್ಯದ) ಸ್ವಲಕ್ಷಣ ಭೂತಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾದಂಥ ಅನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ (ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ) ವಿಶಿಷ್ಟರೂಪದಿಂದ (ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ರೂಪದಿಂದ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ಅರ್ಥ(ಭಾವ)ವಿದೆ ಅದು ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ, ಆ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪರ್ಯಾಯವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪುದ್ಗಲದ್ದು ಅನ್ಯ ಪುದ್ಗಲದಲ್ಲಿ (ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪರ್ಯಾಯವು) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ್ದು ಪುದ್ಗಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ (ಸಂಸ್ಥಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಭೇದಸಹಿತವಾಗಿ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇಂಥ ಪರ್ಯಾಯವು ಉಪಪನ್ನ (ಯೋಗ್ಯ, ನಿರ್ಮಿತ, ನ್ಯಾಯಯುಕ್ತ)ವಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಜೀವದ ವ್ಯತಿರೇಕಮಾತ್ರವಿರುವಂಥ ಅಸ್ಖಲಿತವಾದ ಏಕದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯವೇ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗಾತ್ಮಕರೂಪದಿಂದ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪುದ್ಗಲಗಳದ್ದು ಅನ್ಯ ಪುದ್ಗಲದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸ್ಕಂಧರೂಪವಾದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ್ದು ಪುದ್ಗಲಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ದೇವ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀವದ್ದು ಇಂಥ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ದೇವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯವು ಅಯುಕ್ತವಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗವಾದರೂ ಕೂಡ ಜೀವವೆಂದೂ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪವಾದ ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೇವಲ ಜೀವದ್ದು (ಪುದ್ಗಲ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ) ಅಸ್ಖಲಿತ (ತನ್ನಿಂದ ಚ್ಯುತವಾಗದಂಥ) ಏಕದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯವೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಪರ್ಯಾಯಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಅಥ ಪರ್ಯಾಯವ್ಯಕ್ತೀರ್ದರ್ಶಯತಿ -

ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ ಸಂಠಾಣಾದೀಹಿಂ ಅಣ್ಣಹಾ ಜಾದಾ ।
ಪಜ್ಜಾಯಾ ಜೀವಾಣಾಂ ಉದಯಾದಿಹಿಂ ಣಾಮಕಮ್ಮಸ್ಸ ॥೧೫೩॥

ನರನಾರಕತಿರ್ಯಕ್ಸುರಾಃ ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿಭಿರನ್ಯಥಾ ಜಾತಾಃ ।
ಪರ್ಯಾಯಾ ಜೀವಾನಾಮುದಯಾದಿಭಿರ್ನಾಮಕರ್ಮಣಃ ॥೧೫೩॥

ನಾರಕಸ್ತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯೋ ದೇವ ಇತಿ ಕಿಲ ಪರ್ಯಾಯಾ ಜೀವಾನಾಮ್ । ತೇ ಖಲು ನಾಮಕರ್ಮಪುದ್ಗಲ-ವಿಪಾಕಕಾರಣತ್ವೇನಾನೇಕದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ಕುಕೂಲಾಂಗಾರಾದಿಪರ್ಯಾಯಾ ಜಾತವೇದಸಃ ಕ್ಷೋದಖಿಲ್ವಸಂಸ್ಥಾನಾದಿಭಿರಿವ ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿಭಿರನ್ಯಥೈವ ಭೂತಾ ಭವಂತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೫೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ] ಮನುಷ್ಯ, ನಾರಕ, ತಿರ್ಯಂಚ ಮತ್ತು ದೇವ-ಇವು **[ಣಾಮಕಮ್ಮಸ್ಸ ಉದಯಾದಿಹಿಂ]** ನಾಮಕರ್ಮದ ಉದಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಾದ **[ಜೀವಾಣಂಪಜ್ಜಾಯಾ]** ಜೀವಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ- **[ಸಂಠಾಣಾದೀಹಿಂ]** ಅವು ಸಂಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ **[ಅಣ್ಣಹಾ ಜಾದಾ]** ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿರುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ನಾರಕ, ತಿರ್ಯಂಚ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವ-ಇವು ಜೀವಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಅವು ನಾಮ-ಕರ್ಮರೂಪ ಪುದ್ಗಲದ ವಿಪಾಕದ ಕಾರಣ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗಾತ್ಮಕವಿವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ತವಡಿನ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಚೂರ್ಣ ಮತ್ತು ಹಳಕು ಇತ್ಯಾದಿ ಆಕಾರಗಳಿಂದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿರುತ್ತವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ ಆ ನಾರಕ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಸಂಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದವುಗಳೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯದೊಡನೆ ಆತ್ಮನ ಸಂಯುಕ್ತತನವಿದ್ದರೂ [೧]ಅರ್ಥ ನಿಶ್ಚಾಯಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ವ-ಪರ ವಿಭಾಗದ ಹೇತುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ದೇವ-ಮನುಷ್ಯ-ನಾರಕ-ತಿರ್ಯಂಚವಿವು ನಾಮಕರ್ಮದ ಉದಯಾದಿ ಕಾರಣ ।
ಜೀವಗಳ ಪರ್ಯಾಯವಿವೆ ಅವು ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿಯಿಂ ಅನ್ಯಾನ್ಯಪ್ರಕಾರವಿರ್ಪುವು ॥೧೫೩॥

---

೧ ಅರ್ಥ ನಿಶ್ಚಾಯಕ = ದ್ರವ್ಯದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಂಥ; ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಪಡಿಸುವಂಥ (ದ್ರವ್ಯದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಸಾಧನವಾದ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಅದು ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಾಧನಭೂತವಿದೆಯೆಂದು ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.)

ಅಥಾತ್ಮನೋऽನ್ಯದ್ರವ್ಯಸಂಕೀರ್ಣತ್ವೇऽಪ್ಯರ್ಥನಿಶ್ಚಾಯಕಮಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಹೇತುತ್ವೇನೋದ್ಯೋತಯತಿ -

ತಂ ಸಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ ದವ್ವಸಹಾವಂ ತಿಹಾ ಸಮಕ್ಖಾದಂ ।
ಜಾಣದಿ ಜೋ ಸವಿಯಪ್ಪಂ ಣ ಮುಹದಿ ಸೋ ಅಣ್ಣದವಿಯಮ್ಹಿ ॥೧೫೪॥

ತಂ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಂ ತ್ರಿಧಾ ಸಮಾಖ್ಯಾತಮ್ ।
ಜಾನಾತಿ ಯಃ ಸವಿಕಲ್ಪಂ ನ ಮುಹ್ಯತಿ ಸೋऽನ್ಯದ್ರವ್ಯೇ ॥೧೫೪॥

ಯತ್ಖಲು ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತಂ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಮರ್ಥನಿಶ್ಚಾಯಕಮಾಖ್ಯಾತಂ ಸ ಖಲು ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವ ಏವ, ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧತ್ವಾದ್ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಸ್ಯ । ಯಥಾಸೌ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವೋ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯತ್ವೇನ ಚ ತ್ರಿತಯೀಂ ವಿಕಲ್ಪಭೂಮಿಕಾಮಧಿರೂಢಃ ಪರಿಜ್ಞಾಯಮಾನಃ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಮೋಹಮಪೋಹ್ಯ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಹೇತುರ್ಭವತಿ ತತಃ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಮೇವ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಸಿದ್ಧಯೇ ಪ್ರತಿಪದಮವಧಾರ್ಯಮ್ । ತಥಾ ಹಿ-ಯಚ್ಚೇತನತ್ವಾನ್ವಯಲಕ್ಷಣಂ ದ್ರವ್ಯಂ, ಯಶ್ಚೇತನಾವಿಶೇಷತ್ವಲಕ್ಷಣೋ ಗುಣೋ, ಯಶ್ಚೇತನತ್ವವ್ಯತಿರೇಕ-

---

ಗಾಥೆ - ೧೫೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವ ಜೀವನು **[ತಂ]** ಆ (ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ) **[ಸಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ]** ಅಸ್ತಿತ್ವನಿಷ್ಪನ್ನ, **[ತಿಹಾ ಸಮಕ್ಖಾದಂ]** ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಹೇಳಿದ, **[ಸವಿಯಪ್ಪಂ]** ಭೇದಗಳುಳ್ಳ **[ದವ್ವಸಹಾವಂ]** ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವವನ್ನು **[ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ]**ಅವನು **[ಅಣ್ಣದವಿಯಮ್ಹಿ]** ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ **[ಣ ಮುಹದಿ]** ಮೋಹ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುವಂಥ ಯಾವ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವು ಅಸ್ತಿತ್ವ-ನಿಷ್ಪನ್ನವಿದೆ-ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಾದುದಿದೆ. ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಹಾಗೂ ಧ್ರೌವ್ಯ-ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯರೂಪದಿಂದ [೧]ತ್ರಯಾತ್ಮಕ ಭೇದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢವಾದಂಥ ಈ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವವು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತ, ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕುರಿತಾದ ಮೋಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಸ್ವ-ಪರ ವಿಭಾಗದ ಹೇತುವಾಗುವುದರಿಂದ ಸ್ವ-ಪರ ವಿಭಾಗದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಹೆಜ್ಜೆ-ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಅವಧರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು-ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದು ಈ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ-

---

ತ್ರಿವಿಧದಿ ಕಥಿತ ಅಸ್ತಿತ್ವನಿಷ್ಪನ್ನ ಭೇದಗಳುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯ ಸ್ವಭಾವವನು ।
ಯಾವನು ತಿಳಿಯುವನವನು ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದಲಿ ಮೋಹವನು ಮಾಡಲಾರನು ॥೧೫೪॥

---

೧ ತ್ರಯಾತ್ಮಕ = ಮೂರು ಸ್ವರೂಪ ; ಮೂರರ ಸಮೂಹ ಸ್ವರೂಪ. (ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವು ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯದಂಥ ಮೂರು ಭೇದಗಳುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಧ್ರೌವ್ಯ, ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯದಂಥ ಮೂರು ಭೇದಗಳುಳ್ಳದ್ದಿದೆ.)

ಲಕ್ಷಣಃ ಪರ್ಯಾಯಸ್ತತ್ತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ, ಯಾ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವ್ಯತಿರೇಕಸ್ಪರ್ಶಿನಾ ಚೇತನತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತಿರ್ಯಾವುತ್ತರಪೂರ್ವ-ವ್ಯತಿರೇಕತ್ವೇನ ಚೇತನಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯೌ ತತ್ತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ ಚ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಯಸ್ಯ ನು ಸ್ವಭಾವೋಽಹಂ ಸ ಖಲ್ವಯಮನ್ಯಃ । ಯಚ್ಚಾಚೇತನತ್ವಾನ್ವಯಲಕ್ಷಣಂ ದ್ರವ್ಯಂ, ಯೋಽಚೇತನಾವಿಶೇಷತ್ವಲಕ್ಷಣೋ ಗುಣೋ, ಯೋಽಚೇತನತ್ವವ್ಯತಿರೇಕಲಕ್ಷಣಃ ಪರ್ಯಾಯಸ್ತತ್ತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ, ಯಾ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವ್ಯತಿರೇಕಸ್ಪರ್ಶಿನಾಚೇತನತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತಿರ್ಯಾವುತ್ತರಪೂರ್ವವ್ಯತಿರೇಕತ್ವೇನಾಚೇತನಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯೌ । ತತ್ತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ ಚ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಮ್ ಯಸ್ಯ ತು ಸ್ವಭಾವಃ ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ಸ ಖಲ್ವಯಮನ್ಯಃ ನಾಸ್ತಿ । ಮೇ ಮೋಹೋಽಸ್ತಿ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಃ ।

---

೧) ಚೇತನತ್ವದ ಅನ್ವಯವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಆ ದ್ರವ್ಯ, ೨) ಚೇತನಾ ವಿಶೇಷತ್ವವು (ಚೇತನಾದ ವಿಶೇಷತೆಯು) ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಆ ಗುಣ ಮತ್ತು ೩) ಚೇತನತ್ವದ ವ್ಯತಿರೇಕವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಆ ಪರ್ಯಾಯ-ಈ ತ್ರಯಾತ್ಮಕವು (ಇಂಥ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು), ಹಾಗೂ ೧) [೧]ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ವ್ಯತಿರೇಕವನ್ನು ಚೇತನಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುವಂಥ ಆ ಧ್ರೌವ್ಯ ಮತ್ತು ೨-೩) ಚೇತನದ ಉತ್ತರ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವ ವ್ಯತಿರೇಕರೂಪದಿಂದ ಆ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯ-ಈ ತ್ರಯಾತ್ಮಕವು (ಇಂಥ) ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸ್ವಭಾವವಿರುವಂಥ ನಾನು ನಿಜವಾಗಿ ಈ ಅನ್ಯನಿದ್ದೇನೆ (ಎಂದರೆ ನಾನು ಪುದ್ಗಲದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಉಳಿದೆನು). ಮತ್ತು ೧) ಅಚೇತನತ್ವದ ಅನ್ವಯವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಆ ದ್ರವ್ಯ, ೨) ಅಚೇತನಾ ವಿಶೇಷತ್ವವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಆ ಗುಣ ಮತ್ತು ೩) ಅಚೇತನತ್ವದ ವ್ಯತಿರೇಕವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಆ ಪರ್ಯಾಯ-ಈ ತ್ರಯಾತ್ಮಕವು (ಇಂಥ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು) ಹಾಗೂ ೧) ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ವ್ಯತಿರೇಕವನ್ನು ಅಚೇತನತ್ವರೂಪದಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವಂಥ ಆ ಧ್ರೌವ್ಯ ಮತ್ತು ೨-೩) ಅಚೇತನದ ಉತ್ತರ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವ ವ್ಯತಿರೇಕರೂಪದಿಂದ ಆ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯ-ಈ ತ್ರಯಾತ್ಮಕವಾದಂಥ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಯಾವ ಪುದ್ಗಲದ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅದು ನಿಜವಾಗಿ (ನನ್ನಿಂದ) ಅನ್ಯವಿದೆ. (ಅದಕ್ಕಾಗಿ) ನನಗೆ ಮೋಹವಿಲ್ಲ; ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಭಾಗವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಮನುಷ್ಯ, ದೇವ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲೂ ಜೀವದ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರಮಾಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲದ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವು (ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಧ್ರೌವ್ಯ-ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಗಳು) ಸ್ಪಷ್ಟ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನಿಗೆ ಈ ಸ್ವರೂಪ-ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೆಜ್ಜೆ-ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ, ಹೇಗೆಂದರೆ-ಈ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವ) ಚೇತನ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಚೇತನ ಧ್ರೌವ್ಯ-ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯವು ಸ್ವಭಾವವಿರುವಂಥ ನಾನು ಇದರಿಂದ (ಪುದ್ಗಲದಿಂದ) ಭಿನ್ನ ಉಳಿದೇನು ; ಮತ್ತು ಈ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಅಚೇತನ ಧ್ರೌವ್ಯ-ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯವು ಸ್ವಭಾವವಿರುವಂಥ ಪುದ್ಗಲವು ಈ (ನನ್ನಿಂದ) ಬೇರೆ ಉಳಿಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಪರದ ಕುರಿತು ಮೋಹವಿಲ್ಲ; ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದವಿದೆ.

ಈಗ ಆತ್ಮನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಭಕ್ತ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಪೂರ್ವ ಎಂದರೆ ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಎಂದರೆ ನಂತರದ. (ಚೇತನವು ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದ ಎರಡೂ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಧ್ರೌವ್ಯವಿದೆ; ನಂತರದ ಎಂದರೆ ವರ್ತಮಾನ ಪರ್ಯಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉತ್ಪಾದವಿದೆ ಮತ್ತು ಮೊದಲಿನ ಪರ್ಯಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವ್ಯಯವಿದೆ.

ಅಥಾತ್ಮನೋऽತ್ಯಂತವಿಭಕ್ತತ್ವಾಯ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಕಾರಣಸ್ವರೂಪಮಾಲೋಚಯತಿ -

ಅಪ್ಪಾ ಉವಓಗಪ್ಪಾ ಉವಓಗೋ ಣಾಣದಂಸಣಂ ಭಣಿದೋ ।
ಸೋ ವಿ ಸುಹೋ ಅಸುಹೋ ವಾ ಉವಓಗೋ ಅಪ್ಪಣೋ ಹವದಿ ॥೧೫೫॥

ಆತ್ಮಾ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಾ ಉಪಯೋಗೋ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಂ ಭಣಿತಃ ।
ಸೋऽಪಿ ಶುಭೋऽಶುಭೋ ವಾ ಉಪಯೋಗ ಆತ್ಮನೋ ಭವತಿ ॥೧೫೫॥

ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಕಾರಣಮುಪಯೋಗವಿಶೇಷಃ । ಉಪಯೋಗೋ ಹಿ ತಾವದಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಭಾವಶ್ಚೈತನ್ಯಾನುವಿಧಾಯಿಪರಿಣಾಮತ್ವಾತ್ । ಸ ತು ಜ್ಞಾನಂ ದರ್ಶನಂ ಚ, ಸಾಕಾರನಿರಾಕಾರತ್ವೇನೋ-ಭಯರೂಪತ್ವಾಚ್ಚೈತನ್ಯಸ್ಯ । ಅಥಾಯಮುಪಯೋಗೋ ದ್ವೇಧಾ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧತ್ವೇನ । ತತ್ರ ಶುದ್ಧೋ ನಿರುಪರಾಗಃ, ಅಶುದ್ಧಃ ಸೋಪರಾಗಃ । ಸ ತು ವಿಶುದ್ಧಿಸಂಕ್ಲೇಶರೂಪತ್ವೇನ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಾದುಪರಾಗಸ್ಯ ದ್ವಿವಿಧಃ ಶುಭೋऽಶುಭಶ್ಚ ।

ಗಾಥೆ - ೧೫೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಅಪ್ಪಾ ಉವಓಗಪ್ಪಾ]** ಆತ್ಮನು ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಕನಿದ್ದಾನೆ ; **[ಉವಓಗೋ]** ಉಪಯೋಗವನ್ನು **[ಣಾಣದಂಸಣಂ ಭಣಿದೋ]** ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ; **[ವಿ]** ಮತ್ತು **[ಅಪ್ಪಣೋ]** ಆತ್ಮನ **[ಸೋ ಉವಓಗೋ]** ಆ ಉಪಯೋಗವು **[ಸುಹೋ ಅಸುಹೋ ವಾ]** ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭ **[ಹವದಿ]** ಇರುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ನಿಜವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣ [೧]ಉಪಯೋಗ-ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಮೊದಲಂತೂ ಉಪಯೋಗವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಚೈತನ್ಯ ಅನುವಿಧಾಯಿ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗವು ಚೈತನ್ಯದ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡಿ ಆಗುವಂಥ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ). ಮತ್ತು ಅದು (ಉಪಯೋಗವು) ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ದರ್ಶನವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಚೈತನ್ಯವು [೨]ಸಾಕಾರ ಮತ್ತು [೩]ನಿರಾಕಾರವೆಂದು ಉಭಯರೂಪವಿದೆ. ಈಗ ಈ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗವು ನಿರುಪರಾಗ(ನಿರ್ವಿಕಾರ)ವಿದ್ದರೆ ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗವು ಸೋಪರಾಗ(ಸವಿಕಾರ)ವಿದೆ. ಮತ್ತು ಆ ಅಶುದ್ಧ

ಆತ್ಮ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಕನಿದ್ದು ಉಪಯೋಗ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನವಾಗಿಹುದು ಮತ್ತೆ ।
ಆತ್ಮನ ಆ ಉಪಯೋಗ ಶುಭ ಅಥವ ಅಶುಭರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದು ॥೧೫೫॥

---

೧ ಉಪಯೋಗವಿಶೇಷ = ಉಪಯೋಗದ ಭೇದ ; ಉಪಯೋಗದ ಪ್ರಕಾರ ; ಇಂಥ ಪ್ರಕಾರದ ಉಪಯೋಗ, (ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಇದನ್ನು ೧೫೬ ನೇ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದು.)

೨ ಸಾಕಾರ = ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಅಥವಾ ಭೇದವುಳ್ಳ ; ಸವಿಕಲ್ಪ ; ವಿಶೇಷ.

೩ ನಿರಾಕಾರ = ಆಕಾರರಹಿತ ; ಭೇದರಹಿತ ; ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ; ಸಾಮಾನ್ಯ.

ಅಥಾತ್ರ ಕ ಉಪಯೋಗಃ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಕಾರಣಮಿತ್ಯಾವೇದಯತಿ -

ಉವಓಗೋ ಜದಿ ಹಿ ಸುಹೋ ಪುಣ್ಣಂ ಜೀವಸ್ಸ ಸಂಚಯಂ ಜಾದಿ ।
ಅಸುಹೋ ವಾ ತಧ ಪಾವಂ ತೇಸಿಮಭಾವೇ ಣ ಚಯಮತ್ಥಿ ॥೧೫೬॥

ಉಪಯೋಗೋ ಯದಿ ಹಿ ಶುಭಃ ಪುಣ್ಯಂ ಜೀವಸ್ಯ ಸಂಚಯಂ ಯಾತಿ ।
ಅಶುಭೋ ವಾ ತಥಾ ಪಾಪಂ ತಯೋರಭಾವೇ ನ ಚಯೋऽಸ್ತಿ ॥೧೫೬॥

ಉಪಯೋಗೋ ಹಿ ಜೀವಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಕಾರಣಮಶುದ್ಧಃ । ಸ ತು ವಿಶುದ್ಧಿಸಂಕ್ಲೇಶ-ರೂಪೋಪರಾಗವಶಾತ್ ಶುಭಾಶುಭತ್ವೇನೋಪಾತ್ತದ್ವೈವಿಧ್ಯಃ, ಪುಣ್ಯಪಾಪತ್ವೇನೋಪಾತ್ತದ್ವೈವಿಧ್ಯಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಯೋಗಕಾರಣತ್ವೇನ ನಿರ್ವರ್ತಯತಿ । ಯದಾ ತು ದ್ವಿವಿಧಸ್ಯಾಪ್ಯಸ್ಯಾಶುದ್ಧಸ್ಯಾಭಾವಃ ಕ್ರಿಯತೇ ತದಾ ಖಲೂಪಯೋಗಃ ಶುದ್ಧ ಏವಾವತಿಷ್ಠತೇ । ಸ ಪುನರಕಾರಣಮೇವ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಸ್ಯ ।

ಉಪಯೋಗವು ಶುಭ ಹಾಗೂ ಅಶುಭವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಉಪರಾಗವು ವಿಶುದ್ಧಿರೂಪ ಮತ್ತು ಸಂಕ್ಲೇಶರೂಪವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ (ಎಂದರೆ ವಿಕಾರವು ಮಂದಕಷಾಯರೂಪ ಮತ್ತು ತೀವ್ರಕಷಾಯರೂಪವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಆತ್ಮನು ಉಪಯೋಗಸ್ವರೂಪನಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲಂತೂ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ಪುನಃ ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಶುಭ ಹಾಗೂ ಅಶುಭವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ.

ಈಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉಪಯೋಗವು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೫೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಉವಓಗೋ]** ಉಪಯೋಗವು **[ಜದಿ ಹಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಸುಹೋ]** ಶುಭವಿದ್ದರೆ **[ಜೀವಸ್ಸ]** ಜೀವನಿಗೆ **[ಪುಣ್ಣಂ]** ಪುಣ್ಯ **[ಸಂಚಯಂ ಜಾದಿ]** ಸಂಚಯವಾಗುತ್ತದೆ **[ತಧ ವಾ ಅಸುಹೋ]** ಮತ್ತು ಒಂದುವೇಳೆ ಅಶುಭವಿದ್ದರೆ **[ಪಾವಂ]** ಪಾಪ ಸಂಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. **[ತೇಸಿಮಭಾವೇ]** ಅವುಗಳ (ಎರಡರ) ಅಭಾವದಲ್ಲಿ **[ಚಯಂ ಣ ಅತ್ಥಿ]** ಸಂಚಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಜೀವಕ್ಕೆ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣವು ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗವಿದೆ. ಮತ್ತು ಅದು ವಿಶುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಸಂಕ್ಲೇಶರೂಪ ಉಪರಾಗದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭರೂಪದಿಂದ ದ್ವಿವಿಧತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ, ಯಾವ ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪರೂಪದಿಂದ ದ್ವಿವಿಧತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಆ ಪರದ್ರವ್ಯವು ಅದರ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣರೂಪದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. (ಉಪರಾಗವು ಮಂದಕಷಾಯರೂಪ ಮತ್ತು ತೀವ್ರಕಷಾಯರೂಪವೆಂದು

ಉಪಯೋಗವೊಂದುವೇಳೆ ಶುಭವಿರೆ ಜೀವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯವಾಗುವುದು ।
ಪಾಪಸಂಚಯಮಪ್ಪುದಶುಭದಿಂ ಆವೆರಡರಭಾವದಲಿ ಸಂಚಯವಿಲ್ಲ ॥೧೫೬॥

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರರೂಪಯತಿ -

ಜೋ ಜಾಣಾದಿ ಜಿಣಿಂದೇ ಪೇಚ್ಛದಿ ಸಿದ್ಧೇ ತಹೇವ ಅಣಗಾರೇ ।
ಜೀವೇಸು ಸಾಣುಕಂಪೋ ಉವಓಗೋ ಸೋ ಸುಹೋ ತಸ್ಸ ॥೧೫೭॥

ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಜಿನೇಂದ್ರಾನ್ ಪಶ್ಯತಿ ಸಿದ್ಧಾಂಸ್ತಥೈವಾನಾಗಾರಾನ್ ।
ಜೀವೇಷು ಸಾನುಕಂಪ ಉಪಯೋಗಃ ಸ ಶುಭಸ್ತಸ್ಯ ॥೧೫೭॥

ವಿಶಿಷ್ಟಕ್ಷಯೋಪಶಮದಶಾವಿಶ್ರಾಂತದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯಪುದ್ಗಲಾನುವೃತ್ತಿಪರತ್ವೇನ ಪರಿಗ್ರಹೀತ-ಶೋಭನೋಪರಾಗತ್ವಾತ್ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕಮಹಾದೇವಾಧಿದೇವಪರಮೇಶ್ವರಾರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಸಾಧುಶ್ರದ್ಧಾನೇ ಸಮಸ್ತ-ಭೂತಗ್ರಾಮಾನುಕಂಪಾಚರಣೇ ಚ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ಶುಭ ಉಪಯೋಗಃ ।

ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗವೂ ಶುಭ-ಅಶುಭದ ಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಪುಣ್ಯರೂಪ ಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣವಾದರೆ ಅಶುಭೋಪಯೋಗವು ಪಾಪರೂಪ ಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.) ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಭಾವ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವು ಶುದ್ಧವೇ ಇರುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಅದಂತೂ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಅಕಾರಣವೇ ಇದೆ. (ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ.)

ಈಗ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೫೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಜಿಣಿಂದೇ]** ಜಿನೇಂದ್ರರನ್ನು **[ಜಾಣಾದಿ]** ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, **[ಸಿದ್ಧೇ ತಹೇವ ಅಣಗಾರೇ]** ಸಿದ್ಧರ ಹಾಗೂ ಅನಾಗಾರರ (ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಾಧುಗಳ) **[ಪೇಚ್ಛದಿ]** ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, **[ಜೀವೇಸು ಸಾಣುಕಂಪೋ]** ಮತ್ತು ಜೀವಗಳ ಕುರಿತು ಅನುಕಂಪೆ ಯುಕ್ತನಿದ್ದಾನೆ **[ತಸ್ಸ ಸೋ]** ಅವನದು **[ಸುಹೋ ಉವಓಗೋ]** ಶುಭ ಉಪಯೋಗವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ವಿಶಿಷ್ಟ (ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರದ) ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಶೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ದರ್ಶನಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯರೂಪ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪರಿಣತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದರಿಂದ ಶುಭ [೧]ಉಪರಾಗದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವುದು (ಉಪಯೋಗವು) ಪರಮ ಭಟ್ಟಾರಕ ಮಹಾದೇವಾಧಿದೇವ, ಪರಮೇಶ್ವರರಾದ

ಯಾವನು ಜಿನರ ತಿಳಿವನು ಸಿದ್ಧಮೇಣನಾಗಾರರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಳ್ಪನು ಮತ್ತೆ ।
ಜೀವಗಳ ಕುರಿತು ಅನುಕಂಪೆಯಿದೆ ಅವನದದು ಶುಭೋಪಯೋಗವಿದೆ ॥೧೫೭॥

---

೧ ಉಪರಾಗದ ಅರ್ಥವನ್ನು ೧೨೬ ನೆಯ ಗಾಥೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು

ಅಥಾಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರರೂಪಯತಿ -

ವಿಸಯಕಸಾಓಗಾಢೋ ದುಸ್ಸುದಿದುಚ್ಚಿತ್ತದುಟ್ಠಗೋಟ್ಠಿಜುದೋ ।
ಉಗ್ಗೋ ಉಮ್ಮಗ್ಗಪರೋ ಉವಓಗೋ ಜಸ್ಸ ಸೋ ಅಸುಹೋ ॥೧೫೮॥

**ವಿಷಯಕಷಾಯಾವಗಾಢೋ ದುಃಶ್ರುತಿದುಶ್ಚಿತ್ತದುಷ್ಟಗೋಷ್ಠಿ ಯುತಃ ।
ಉಗ್ರ ಉನ್ಮಾರ್ಗಪರ ಉಪಯೋಗೋ ಯಸ್ಯ ಸೋऽಶುಭಃ ॥೧೫೮॥**

ವಿಶಿಷ್ಟೋದಯದಶಾವಿಶ್ರಾಂತದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯಪುದ್ಗಲಾನುವೃತ್ತಿ ಪರತ್ವೇನ ಪರಿಗ್ರಹೀತಾಶೋಭನೋಪರಾಗತ್ವಾತ್ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕಮಹಾದೇವಾಧಿದೇವಪರಮೇಶ್ವರಾರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಸಾಧುಭ್ಯೋऽನ್ಯತ್ರೋನ್ಮಾರ್ಗಶ್ರದ್ಧಾನೇ ವಿಷಯಕಷಾಯದುಃಶ್ರವಣದುರಾಶಯದುಷ್ಟ ಸೇವನೋಗ್ರತಾಚರಣೇ ಚ ಪ್ರವೃತ್ತೋऽಶುಭೋಪಯೋಗಃ ।

ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಾಧುವಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಸಮೂಹದ ಅನುಕಂಪೆಯ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಿದೆ ಅದು ಶುಭೋಪಯೋಗವಿದೆ.

ಈಗ ಅಶುಭೋಪಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೫೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜಸ್ಸ ಉವಓಗೋ]** ಯಾವನ ಉಪಯೋಗವು **[ವಿಸಯಕಸಾಓಗಾಢೋ]** ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವಗಾಢವಿದೆ (ಮಗ್ನವಿದೆ), **[ದುಸ್ಸುದಿದುಚ್ಚಿತ್ತದುಟ್ಠಗೋಟ್ಠಿಜುದೋ]** ಕುಶ್ರುತಿ, ಕುವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಕುಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ, **[ಉಗ್ಗೋ]** ಉಗ್ರವಿದೆ ಮತ್ತು **[ಉಮ್ಮಗ್ಗಪರೋ]** ಉನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ, **[ಸೋ ಅಸುಹೋ]** ಅವನದು ಅಶುಭೋಪಯೋಗವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಉದಯದಶೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ದರ್ಶನಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯ ರೂಪ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪರಿಣತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಶುಭ ಉಪರಾಗವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವುದು (ಉಪಯೋಗವು) ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕ, ಮಹಾದೇವಾಧಿದೇವ, ಪರಮೇಶ್ವರರಾದ ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಾಧುವಿನ ಹೊರತಾಗಿ ಅನ್ಯ-ಉನ್ಮಾರ್ಗದ-ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಿಷಯ, ಕಷಾಯ, ಕುಶ್ರವಣ, ಕುವಿಚಾರ, ಕುಸಂಗ ಮತ್ತು ಉಗ್ರವಾದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಿದೆ, ಅದು ಅಶುಭ ಉಪಯೋಗವಿದೆ.

ಈಗ ಪರದ್ರವ್ಯ ಸಂಯೋಗದ ಯಾವ ಕಾರಣವಿದೆ (ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿದೆ) ಅದರ ವಿನಾಶದ ಅಭ್ಯಾಸ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಯಾವನ ಉಪಯೋಗ ವಿಷಯ ಕಷಾಯದಲಿ ಮಗ್ನವಿದ್ದು ಕುಶ್ರುತಿ ಕುಸಂಗ ।
ಕುವಿಚಾರ ಮೇಣುನ್ಮಾರ್ಗದಲಿದೆ ಉಗ್ರವಿದೆ ಅವನದದು ಅಶುಭವಿದೆ ॥೧೫೮॥

ಅಥ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಕಾರಣವಿನಾಶಮಭ್ಯಸ್ಯತಿ-

ಅಸುಹೋವಓಗರಹಿದೋ ಸುಹೋವಜುತ್ತೋ ಣ ಅಣ್ಣದವಿಯಮ್ಹಿ ।
ಹೋಜ್ಜಂ ಮಜ್ಝತ್ಥೋಽಹಂ ಣಾಣಪ್ಪಗಮಪ್ಪಗಂ ಝಾಏ ॥೧೫೯॥

ಅಶುಭೋಪಯೋಗರಹಿತಃ ಶುಭೋಪಯುಕ್ತೋ ನ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯೇ ।
ಭವನ್ಮಧ್ಯಸ್ಥೋಽಹಂ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಮಾತ್ಮಕಂ ಧ್ಯಾಯಾಮಿ ॥೧೫೯॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮಾಯಂ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಕಾರಣತ್ವೇನೋಪನ್ಯಸ್ತೋಽಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗಃ ಸ ಖಲು ಮಂದತೀವ್ರೋದಯದಶಾವಿಶ್ರಾಂತಪರದ್ರವ್ಯಾನುವೃತ್ತಿತಂತ್ರತ್ವಾದೇವ ಪ್ರವರ್ತತೇ, ನ ಪುನರನ್ಯಸ್ಮಾತ್ । ತತೋಽಹಮೇಷ ಸರ್ವಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಮಧ್ಯಸ್ಥೋ ಭವಾಮಿ । ಏವಂ ಭವಂಶ್ಚಾಹಂ ಪರದ್ರವ್ಯಾನುವೃತ್ತಿ-ತಂತ್ರತ್ವಾಭಾವಾತ್ ಶುಭೇನಾಶುಭೇನ ವಾಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ನಿರ್ಮುಕ್ತೋ ಭೂತ್ವಾ ಕೇವಲಸ್ವದ್ರವ್ಯಾನುವೃತ್ತಿ-ಪರಿಗ್ರಹಾತ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮನಾತ್ಮನ್ಯೇವ ನಿತ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಲಮುಪಯುಕ್ತಸ್ತಿಷ್ಠಾಮಿ । ಏಷ ಮೇ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಕಾರಣವಿನಾಶಾಭ್ಯಾಸಃ ।

ಗಾಥೆ - ೧೫೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಅಹಂ]** ನಾನು **[ಅಣ್ಣದವಿಯಮ್ಹಿ]** ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ **[ಮಜ್ಝ ತ್ಥೋ]** ಮಧ್ಯಸ್ಥ **[ಹೋಜ್ಜಂ]** ಆಗುತ್ತ **[ಅಸುಹೋವಓಗರಹಿದೋ)** ಅಶುಭೋಪಯೋಗ ರಹಿತನಾಗುತ್ತ ಅದರಂತೆ **[ಸುಹೋವಜುತ್ತೋ ಣ]** ಶುಭೋಪಯುಕ್ತನಾಗದಿರುತ್ತ **[ಣಾಣಪ್ಪಗಂ]** ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ **[ಅಪ್ಪಗಂ]** ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಝಾಏ]** ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಇದು (೧೫೬ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿದೆ, ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ಮಂದ-ತೀವ್ರ ಉದಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪರಿಣತಿಯ ಆಧೀನವಾಗುವುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅನ್ಯಕಾರಣದಿಂದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಾನು ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾಗುವೆನು ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾಗುತ್ತ ನಾನು ಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪರಿಣತಿಯ ಆಧೀನನಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭದಂಥ ಯಾವ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿದೆ ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಕೇವಲ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಕ್ಕನುಸಾರವಾದ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವನಿಗೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಆ ಪ್ರಕಾರವಾಗುತ್ತ, ಉಪಯೋಗಾತ್ಮನಿಂದ (ಉಪಯೋಗರೂಪ ನಿಜಸ್ವರೂಪದಿಂದ) ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಶ್ಚಲರೂಪದಿಂದ ಉಪಯುಕ್ತನಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದು ನನ್ನ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣದ ವಿನಾಶದ ಅಭ್ಯಾಸವಿದೆ.

ನಾನು ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದಲಿ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಅಶುಭೋಪಯೋಗರಹಿತನಾಗುತ್ತ ।
ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ ನಿಜಾತ್ಮನನು ಧ್ಯಾನಿಸುವೆನು ಶುಭೋಪಯುಕ್ತನಾನಾಗದೆ ॥೧೫೯॥

ಅಥ ಶರೀರಾದಾವಪಿ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥಂ ಪ್ರಕಟಯತಿ -

ಣಾಹಂ ದೇಹೋ ಣ ಮಣೋ ಣ ಚೇವ ವಾಣೀ ಣ ಕಾರಣಂ ತೇಸಿಂ ।
ಕತ್ತಾ ಣ ಣ ಕಾರಯಿದಾ ಅಣುಮಂತಾ ಣೇವ ಕತ್ತೀಣಂ ॥೧೬೦॥

ನಾಹಂ ದೇಹೋ ನ ಮನೋ ನ ಚೈವ ವಾಣೀ ನ ಕಾರಣಂ ತೇಷಾಮ್ ।
ಕರ್ತಾ ನ ನ ಕಾರಯಿತಾ ಅನುಮಂತಾ ನೈವ ಕರ್ತೃಣಾಮ್ ॥೧೬೦॥

ಶರೀರಂ ಚ ವಾಚಂ ಚ ಮನಶ್ಚ ಪರದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ, ತತೋ ನ ತೇಷು ಕಶ್ಚಿದಪಿ ಮಮ ಪಕ್ಷಪಾತೋಽಸ್ತಿ । ಸರ್ವತ್ರಾಪ್ಯಹಮತ್ಯಂತಂ ಮಧ್ಯಸ್ಥೋಽಸ್ಮಿ ತಥಾ ಹಿ-ನ ಖಲ್ವಹಂ ಶರೀರವಾಙ್ಮನಸಾಂ ಸ್ವರೂಪಾಧಾರಭೂತಮಚೇತನದ್ರವ್ಯಮಸ್ಮಿ; ತಾನಿ ಖಲು ಮಾಂ ಸ್ವರೂಪಾಧಾರಮಂತರೇಣಾಪ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಧಾರಯಂತಿ । ತತೋಽಹಂ ಶರೀರವಾಙ್ಮನಃಪಕ್ಷಪಾತಮಪಾಸ್ಯಾತ್ಯಂತಂ ಮಧ್ಯಸ್ಥೋಽಸ್ಮಿ । ನ ಚ ಮೇ ಶರೀರವಾಙ್ಮನಃಕಾರಣಾಚೇತನದ್ರವ್ಯತ್ವಮಸ್ತಿ ; ತಾನಿ ಖಲು ಮಾಂ ಕಾರಣಮಂತರೇಣಾಪಿ ಕಾರಣವಂತಿ ಭವಂತಿ । ತತೋಽಹಂ ತತ್ಕಾರಣತ್ವಪಕ್ಷಪಾತಮಪಾಸ್ಯಾಸ್ಮ್ಯಯಮತ್ಯಂತಂ ಮಧ್ಯಸ್ಥಃ । ನ ಚ ಮೇ ಸ್ವತಂತ್ರಶರೀರವಾಙ್ಮನಃ-

---

ಈಗ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕುರಿತೂ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥತನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಣಾಹಂ ದೇಹೋ] ನಾನು ದೇಹವಿಲ್ಲ, **[ಣ ಮಣೋ]** ಮನಸ್ಸು ಇಲ್ಲ, **[ಚೇವ]** ಅದರಂತೆ **[ಣ ವಾಣೀ]** ವಾಣಿಯು ಇಲ್ಲ ; **[ತೇಸಿಂ ಕಾರಣಂ ಣ]** ಅವುಗಳ ಕಾರಣನೂ ಇಲ್ಲ, **[ಕತ್ತಾ ಣ]** ಕರ್ತೃವೂ ಇಲ್ಲ, **[ಕಾರಯಿದಾ ಣ]** ಮಾಡಿಸುವವನೂ ಇಲ್ಲ, **[ಕತ್ತೀಣಂ ಅಣುಮಂತಾ ಣೇವ]** (ಮತ್ತು) ಕರ್ತೃವಿನ ಅನುಮೋದಕನೂ ಇಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ನಾನು ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರದ್ರವ್ಯದರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಅವುಗಳ ಕುರಿತು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದೇನೆ. ಅದು ಈ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ-

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನಾನು ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರಭೂತವಾದಂಥ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ, ನಾನು ಸ್ವರೂಪಾಧಾರವಿಲ್ಲದೆಯೇ (ಎಂದರೆ ನಾನು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕೂಡ) ಅವು ನಿಜವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಪಕ್ಷಪಾತ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಅತ್ಯಂತ್ಯ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದೇನೆ.

ನಾನು ದೇಹವಿಲ್ಲ ಮನಸಿಲ್ಲ ವಾಣಿಯಿಲ್ಲ ಮತ್ತವುಗಳಕಾರಣನು ಇಲ್ಲ ।
ನಾನು ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲ ಕಾರಯಿತನಿಲ್ಲ ಕರ್ತೃವಿನ ಅನುಮೋದಕ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ ॥೧೬೦॥

ಕಾರಕಾಚೇತನದ್ರವ್ಯತ್ವಮಸ್ತಿಃ ತಾನಿ ಖಲು ಮಾಂ ಕರ್ತಾರಮಂತರೇಣಾಪಿ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ । ತತೋಽಹಂ ತತ್ಕರ್ತೃತ್ವಪಕ್ಷಪಾತಮಪಾಸ್ಯಾಸ್ಮ್ಯಯಸತ್ಯಂತಂ ಮಧ್ಯಸ್ಥಃ । ನ ಚ ಮೇ ಸ್ವತಂತ್ರಶರೀರವಾಙ್ಮನಃಕಾರಕಾಚೇತನದ್ರವ್ಯ-ಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಮಸ್ತಿ; ತಾನಿ ಖಲು ಮಾಂ ಕಾರಕಪ್ರಯೋಜಕಮಂತರೇಣಾಪಿ ಕ್ರಿಯಾಮಾಣಾನಿ । ತತೋಽಹಂ ತತ್ಕಾರಕಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಪಕ್ಷಪಾತಮಪಾಸ್ಯಾಸ್ಮ್ಯಯಮತ್ಯಂತಂ ಮಧ್ಯಸ್ಥಃ । ನ ಚ ಮೇ ಸ್ವತಂತ್ರಶರೀರ-ವಾಙ್ಮನಃಕಾರಕಾಚೇತನದ್ರವ್ಯಾನುಜ್ಞಾತೃತ್ವಮಸ್ತಿ; ತಾನಿ ಖಲು ಮಾಂ ಕಾರಕಾನುಜ್ಞಾತಾರಮಂತರೇಣಾಪಿ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ । ತತೋಽಹಂ ತತ್ಕಾರಕಾನುಜ್ಞಾತೃತ್ವಪಕ್ಷಪಾತಮಪಾಸ್ಯಾಸ್ಮ್ಯಯಮತ್ಯಂತಂ ಮಧ್ಯಸ್ಥಃ ।

ಅಥ ಶರೀರವಾಙ್ಮನಸಾಂ ಪರದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ದೇಹೋ ಯ ಮಣೋ ವಾಣೀ ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ ।
ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಂ ಹಿ ಪುಣೋ ಪಿಂಡೋ ಪರಮಾಣುದವ್ವಾಣಂ ॥೧೬೧॥

ಮತ್ತು ನಾನು ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ. ನಾನು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆಯೇ (ಎಂದರೆ ನಾನು ಕಾರಣವಾಗದೆ ಕೂಡ) ಅವು ನಿಜವಾಗಿ ಕಾರಣವಂತವಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕಾರಣತನದ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಈ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದೇನೆ.

ಮತ್ತು ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪದಿಂದ ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರಕ (-ಮಾಡುವವ, ಕರ್ತೃ)ವಾದಂಥ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯವಲ್ಲ ; ನಾನು ಕರ್ತೃವಾಗದೆಯೂ ಕೂಡ ಅವು ನಿಜವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಈ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದೇನೆ.

ಮತ್ತು ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪದಿಂದ ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರಕ(-ಮಾಡುವವ, ಕರ್ತೃ)ವಾದಂಥ ಯಾವ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜಕನೂ ಇಲ್ಲ ; ನಾನು ಕರ್ತೃ-ಪ್ರಯೋಜಕನಿಲ್ಲದೆಯೂ ಕೂಡ (ಎಂದರೆ ನಾನು ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ಪ್ರಯೋಜಕ-ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನಾಗದೆಯೂ ಕೂಡ) ಅವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ಪ್ರಯೋಜಕತನದ (ಮಾಡುವಿಕೆಯತನದ) ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಈ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದೇನೆ.

ಮತ್ತು ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪದಿಂದ ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರಕ (-ಮಾಡುವವ, ಕರ್ತೃ)ವಾದಂಥ ಯಾವ ಅಚೇತನ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ ಅದರ ಅನುಮೋದಕನೂ ಇಲ್ಲ ; ನಾನು ಕರ್ತೃ-ಅನುಮೋದಕನಾಗದೆಯೂ ಕೂಡ (ಎಂದರೆ ನಾನು ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ಅನುಮೋದಕನಾಗದೆಯೂ ಕೂಡ) ಅವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ಅನುಮೋದಕತನದ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಈ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದೇನೆ.

ಆ ದೇಹ ವಾಣಿ ಮೇಣ್ಮನಸುಗಳೆಲ್ಲವು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ।
ಅದರಂತೆ ಮತ್ತಾ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯವದು ಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಗಳ ಪಿಂಡವಿದೆ ॥೧೬೧॥

ದೇಹಶ್ಚ ಮನೋ ವಾಣೀ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ।
ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಮಪಿ ಪುನಃ ಪಿಂಡಃ ಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಾಣಾಮ್ ॥೧೬೧॥

ಶರೀರಂ ಚ ವಾಕ್ ಚ ಮನಶ್ಚ ತ್ರೀಣ್ಯಪಿ ಪರದ್ರವ್ಯಂ, ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ । ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ತು ತೇಷಾಂ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವನಿಶ್ಚಿತತ್ವಾತ್ । ತಥಾವಿಧಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ ತ್ವನೇಕಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಾಣಾಮೇಕಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯೇಣ ಪರಿಣಾಮಃ । ಅನೇಕಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾನಾಮನೇಕತ್ವೇಽಪಿ ಕಥಂಚಿದೇಕತ್ವೇನಾವಭಾಸನಾತ್ ।

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಪರದ್ರವ್ಯತ್ವಾಭಾವಂ ಪರದ್ರವ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಾಭಾವಂ ಚ ಸಾಧಯತಿ –

ಣಾಹಂ ಪೋಗ್ಗಲಮಇಓ ಣ ತೇ ಮಯಾ ಪೋಗ್ಗಲಾ ಕಯಾ ಪಿಂಡಂ ।
ತಮ್ಹಾ ಹಿ ಣ ದೇಹೋಽಹಂ ಕತ್ತಾ ವಾ ತಸ್ಸ ದೇಹಸ್ಸ ॥೧೬೨॥

ನಾಹಂ ಪುದ್ಗಲಮಯೋ ನ ತೇ ಮಯಾ ಪುದ್ಗಲಾಃ ಕೃತಾಃ ಪಿಂಡಮ್ ।
ತಸ್ಮಾದ್ಧಿ ನ ದೇಹೋಽಹಂ ಕರ್ತಾ ವಾ ತಸ್ಯ ದೇಹಸ್ಯ ॥೧೬೨॥

ಈಗ ಶರೀರ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಪರದ್ರವ್ಯತನವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ದೇಹೋ ಯ ಮಣೋ ವಾಣೀ] ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ವಾಣಿ-ಇವು **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗ]** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಿವೆ **[ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ]** -ಎಂದು (ವೀತರಾಗದೇವರು) ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; **[ಹಿ ಪುಣೋ]** ಮತ್ತು **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಂ]** ಆ ದೇಹಾದಿ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯವು **[ಪರಮಾಣುದವ್ವಾಣಂ ಪಿಂಡೋ]** ಪರಮಾಣು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪಿಂಡವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಶರೀರ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ವಾಣಿ-ಇವು ಮೂರೂ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಿವೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯತನವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತವಾದ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಿವೆ-ವಾಸಿಸುತ್ತಿವೆ. [೧]ತಥಾವಿಧ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣಾಮವು ಅನೇಕ ಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಗಳ ಏಕಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯ ರೂಪದಿಂದಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅನೇಕ ಪರಮಾಣು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಭೂತವಾದ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವವು ಅನೇಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕಥಂಚಿತ್ (ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ-ರೂಕ್ಷತ್ವಕೃತ ಬಂಧಪರಿಣಾಮದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಏಕತ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯತ್ವದ ಅಭಾವ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಭಾವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಪುದ್ಗಲಮಯನಾನಿಲ್ಲ ಆ ಪುದ್ಗಲಗಳು ನನ್ನಿಂದ ಪಿಂಡರೂಪಗಳಾಗಿಲ್ಲ ।
ಅದರಿಂದ ನಾನುದೇಹವಿಲ್ಲ ಮತ್ತದರಂತೆ ಆ ದೇಹದ ಕರ್ತೃಕೂಡ ಇಲ್ಲ ॥೧೬೨॥

---

೧ ತಥಾವಿಧ = ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಎಂದರೆ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ರೂಪ.

ಯದೇತತ್ಪ್ರಕರಣನಿರ್ಧಾರಿತಂ ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕಮಂತರ್ನೀತವಾಙ್ಮನೋದ್ವೈತಂ ಶರೀರಂ ನಾಮ ಪರದ್ರವ್ಯಂ ನ ತಾವದಹಮಸ್ಮಿ, ಮಮಾಪುದ್ಗಲಮಯಸ್ಯ ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕಶರೀರತ್ವವಿರೋಧಾತ್ । ನ ಚಾಪಿ ತಸ್ಯಕಾರಣದ್ವಾರೇಣ ಕರ್ತೃದ್ವಾರೇಣ ಕರ್ತೃಪ್ರಯೋಜಕದ್ವಾರೇಣ ಕರ್ತ್ರನುಮಂತೃದ್ವಾರೇಣ ವಾ ಶರೀರಸ್ಯಕರ್ತಾಹಮಸ್ಮಿ, ಮಮಾನೇಕಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯೈಕಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯಪರಿಣಾಮಸ್ಯಾಕರ್ತುರನೇಕಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯೈಕಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯ-ಪರಿಮಾಣಾತ್ಮಕಶರೀರಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಥಾ ವಿರೋಧಾತ್ ।

ಅಥ ಕಥಂ ಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿರಿತಿ ಸಂದೇಹಮಪನುದತಿ -

ಅಪದೇಸೋ ಪರಮಾಣೂ ಪದೇಸಮೇತ್ತೋ ಯ ಸಯಮಸದ್ದೋ ಜೋ ।
ಣಿದ್ಧೋ ವಾ ಲುಕ್ಖೋ ವಾ ದುಪದೇಸಾದಿತ್ತಮಣುಭವದಿ ॥೧೬೩॥

ಅಪ್ರದೇಶಃ ಪರಮಾಣುಃ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಶ್ಚ ಸ್ವಯಮಶಬ್ದೋ ಯಃ ।
ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ವಾ ರೂಕ್ಷೋ ವಾ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದಿತ್ವಮನುಭವತಿ ॥೧೬೩॥

ಗಾಥೆ - ೧೬೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಾಹಂ ಪೋಗ್ಗಲಮಇಓ]** ನಾನು ಪುದ್ಗಲಮಯನಿಲ್ಲ ಮತ್ತು **[ತೇ ಪೋಗ್ಗಲಾ]** ಆ ಪುದ್ಗಲಗಳು **[ಮಯಾ]** ನನ್ನಿಂದ **[ಪಿಂಡಂ ಣ ಕಯಾ]** ಪಿಂಡರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ; **[ತಮ್ಹಾ ಹಿ]** ಆದುದರಿಂದ **[ಅಹಂ ಣ ದೇಹೋ]** ನಾನು ದೇಹನಿಲ್ಲ **[ವಾ]** ಅದರಂತೆ **[ತಸ್ಸ ದೇಹಸ್ಸ ಕತ್ತಾ]** ಆ ದೇಹದ ಕರ್ತೃವೂ ಇಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಯಾವ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪರದ್ರವ್ಯವಿದೆ-ಯಾವುದರೊಳಗೆ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ-ಅದು ನಾನಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಪುದ್ಗಲಮಯನಾದಂಥ ನಾನು ಪುದ್ಗಲಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರರೂಪವಾಗುವಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿದೆ. ಮತ್ತು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅದರ (ಶರೀರದ) ಕಾರಣದಿಂದ, ಕರ್ತೃವಿನಿಂದ, ಕರ್ತೃವಿನ ಪ್ರಯೋಜಕದಿಂದ ಅಥವಾ ಕರ್ತೃವಿನ ಅನುಮೋದಕದಿಂದ ಶರೀರದ ಕರ್ತೃ ನಾನಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಅನೇಕ ಪರಮಾಣು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಏಕಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಪರಿಣಾಮದ ಅಕರ್ತೃವಾದಂಥ ನಾನು ಅನೇಕ ಪರಮಾಣು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಏಕಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯರೂಪ [1]ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರದ ಕರ್ತೃರೂಪವಾಗುವಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ವಿರೋಧವಿದೆ.

ಯದಿ ಪರಮಾಣು ಅಪ್ರದೇಶ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಮಲ್ಲದೆ ಸ್ವಯಮಶಬ್ದವಿದೆ ।
ಅದು ಸ್ನಿಗ್ಧವಿಲ್ಲವೆ ರೂಕ್ಷವಾಗುತ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದಿತ್ವವ ಅನುಭವಿಪುದು ॥೧೬೩॥

---

೧ ಶರೀರವು ಅನೇಕ ಪರಮಾಣು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಏಕಪಿಂಡ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾದ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ.

ಪರಮಾಣುರ್ಹಿ ದ್ವ್ಯಾದಿಪ್ರದೇಶಾನಾಮಭಾವಾದಪ್ರದೇಶಃ, ಏಕಪ್ರದೇಶಸದ್ಭಾವಾತ್ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಃ, ಸ್ವಯಮನೇಕಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಶಬ್ದಪರ್ಯಾಯವ್ಯಕ್ತ್ಯಸಂಭವಾದಶಬ್ದಶ್ಚ । ಯತಶ್ಚತುಃಸ್ಪರ್ಶಪಂಚರಸದ್ವಿ-ಗಂಧಪಂಚವರ್ಣಾನಾಮವಿರೋಧೇನ ಸದ್ಭಾವಾತ್ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ವಾ ರೂಕ್ಷೋ ವಾ ಸ್ಯಾತ್, ತತ ಏವ ತಸ್ಯ ಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿರೂಪಾ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದಿತ್ವಾನುಭೂತಿಃ । ಅಥೈವಂ ಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷತ್ವಂ ಪಿಂಡತ್ವಸಾಧನಮ್ ।

ಅಥ ಕೀದೃಶಂ ತತ್ಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷತ್ವಂ ಪರಮಾಣೋರಿತ್ಯಾವೇದಯತಿ –

ಏಗುತ್ತರಮೇಗಾದೀ ಅಣುಸ್ಸ ಣಿದ್ಧತ್ತಣಂ ಚ ಲುಕ್ಖತ್ತಂ ।
ಪರಿಣಾಮಾದೋ ಭಣಿದಂ ಜಾವ ಅಣಂತತ್ತಮಣುಭವದಿ ॥೧೬೪॥

ಈಗ 'ಪರಮಾಣು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಪಿಂಡ ಪರ್ಯಾಯರೂಪ ಪರಿಣತಿಯು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ'ಯೆಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಪರಮಾಣೂ]** ಪರಮಾಣುವು **[ಜೋ ಅಪದೇಸೋ]** ಯಾವುದು ಅಪ್ರದೇಶವಿದೆ, **[ಪದೇಸಮೇತ್ತೋ]** ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವಿದೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಸಯಂ ಅಸದ್ದೋ]** ಸ್ವಯಂ ಅಶಬ್ದವಿದೆ, **[ಣಿದ್ಧೋ ವಾ ಲುಕ್ಖೋ ವಾ]** ಅದು ಸ್ನಿಗ್ಧ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷವಾಗುತ್ತ **[ದುಪದೇಸಾದಿತ್ತಂ ಅಣುಭವದಿ]** ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದಿತನದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಪರಮಾಣುವು ದ್ವಿ-ಮೊದಲಾದ (ಎರಡು, ಮೂರು ಮೊದಲಾದ) ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಅಪ್ರದೇಶವಿದೆ, ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರವಿದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ಅನೇಕ ಪರಮಾಣು ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಶಬ್ದ ಪರ್ಯಾಯದ ವ್ಯಕ್ತತೆಯು (ಪ್ರಕಟತೆಯು) ಅಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಅಶಬ್ದವಿದೆ. (ಆ ಪರಮಾಣುವು) ಅವಿರೋಧ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಪರ್ಶ, ಐದು ರಸ, ಎರಡು ಗಂಧ ಮತ್ತು ಐದು ವರ್ಣಗಳ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಪಿಂಡ ಪರ್ಯಾಯ [೧]ಪರಿಣತಿರೂಪವಾದ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದಿತನದ ಅನುಭೂತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವ ಪಿಂಡತನದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಪರಮಾಣುವಿನ ಪರಿಣಮನದ ಕಾರಣ ಒಂದರಿಂಪಿಡಿದು ಮೇಣೊಂದೊಂದು ।
ಪರಿವೃದ್ಧಿಸಿ ಅನಂತತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸುವರೆಗೆ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ-ರೂಕ್ಷತ್ವವೆಂದಿದೆ ॥೧೬೪॥

---

೧ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿನದು ಬೇರೊಂದು ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಪಿಂಡರೂಪ ಪರಿಣತಿಯು ಅದು ದ್ವಿಪ್ರದೇಶತನದ ಅನುಭೂತಿಯಿದೆ ; ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿನದು ಬೇರೆ ಎರಡು ಪರಮಾಣುಗಳ ಜತೆ ಪಿಂಡರೂಪ ಪರಿಣತಿಯು ಅದು ತ್ರಿಪ್ರದೇಶಿತನದ ಅನುಭವವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಮಾಣುವು ಬೇರೆ ಪರಮಾಣುಗಳ ಜತೆ ಪಿಂಡರೂಪ ಪರಿಣತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಿತನದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಏಕೋತ್ತರಮೇಕಾದ್ಯಣೋಃ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವಂ ವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವಮ್ ।
ಪರಿಣಾಮಾದ್ಭಣಿತಂ ಯಾವದನಂತತ್ವಮನುಭವತಿ ॥೧೬೪॥

ಪರಮಾಣೋರ್ಹಿ ತಾವದಸ್ತಿ ಪರಿಣಾಮಃ ತಸ್ಯ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವತ್ವೇನಾನತಿಕ್ರಮಾತ್ । ತತಸ್ತು ಪರಿಣಾಮಾದುಪಾತ್ತಕಾದಾಚಿತ್ಕವೈಚಿತ್ರ್ಯಂ ಚಿತ್ರಗುಣಯೋಗಿತ್ವಾತ್ಪರಮಾಣೋರೇಕಾದ್ಯೇಕೋತ್ತರಾನಂತಾವಸಾನಾ-ವಿಭಾಗಪರಿಚ್ಛೇದವ್ಯಾಪಿ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವಂ ವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವಂ ವಾ ಭವತಿ ।

ಈಗ ಪರಮಾಣುವಿಗೆ ಆ ಸ್ನಿಗ್ಧ-ರೂಕ್ಷತ್ವವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಣುಸ್ಸ] ಪರಮಾಣುವಿನ **[ಪರಿಣಾಮಾದೋ]** ಪರಿಣಮನದ ಕಾರಣವು **[ಏಗಾದಿ]** ಒಂದರಿಂದ (ಒಂದು ಅವಿಭಾಗ ಪರಿಚ್ಛೇದದಿಂದ) ಹಿಡಿದು **[ಏಗುತ್ತರಂ]** ಒಂದೊಂದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ **[ಜಾವ]** ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ **[ಅಣಂತತ್ತಂ ಅಣುಭವದಿ]** ಅನಂತತೆಗೆ (ಅನಂತ ಅವಿಭಾಗ ಪ್ರತಿಚ್ಛೇದತನಕ್ಕೆ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ **[ಣಿದ್ಧತ್ತಣಂ ಚ ಲುಕ್ಖತ್ತಂ]** ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವವಿರುತ್ತದೆಂದು **[ಭಣಿದಂ]** (ಜಿನೇಂದ್ರದೇವರು) ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಪರಮಾಣುವಿನ ಪರಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಪರಿಣಾಮವು) ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆ ಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣ ಯಾವ [1]ಕಾದಾಚಿತ್ಕ [2]ವಿಚಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂಥ ಒಂದರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಒಂದೊಂದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಅನಂತ ಅವಿಭಾಗಪ್ರತಿಚ್ಛೇದಗಳವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವವು ಪರಮಾಣುವಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮಾಣುವು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳದ್ದಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಪರಮಾಣುವು ಪರಿಣಮನವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಮತ್ತು ರೂಕ್ಷತ್ವವು ಒಂದು ಅವಿಭಾಗ [3]ಪ್ರತಿಚ್ಛೇದದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅನಂತ ಅವಿಭಾಗ ಪ್ರತಿಚ್ಛೇದಗಳವರೆಗೆ ತರತಮತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಎಂಥ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ-ರೂಕ್ಷತ್ವದಿಂದ ಪಿಂಡತನವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಕಾದಾಚಿತ್ಕ = ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿರುವಂಥ ; ಕ್ಷಣಿಕ ; ಅನಿತ್ಯ.

೨ ವಿಚಿತ್ರತೆ = ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರತೆ ; ವಿವಿಧತೆ ; ಅನೇಕರೂಪತೆ. (ಸ್ನಿಗ್ಧತನ ರೂಕ್ಷತನ ಪರಿಣಾಮದ ಕಾರಣ ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಅನೇಕರೂಪತೆ - ತರತಮತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ.)

೩ ಯಾವುದೇ ಗುಣದಲ್ಲಿ (ಎಂದರೆ ಗುಣದ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ) ಅಂಶಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಯಾವ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ (ನಿರಂಶ) ಅಂಶವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಗುಣದ (ಎಂದರೆ ಗುಣದ ಪರ್ಯಾಯದ) ಅವಿಭಾಗಪ್ರತಿಚ್ಛೇದವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ (ಮೇಕೆಗಿಂತ ಹಸುವಿನ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಸುವಿಗಿಂತ ಎಮ್ಮೆಯ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯಅವಿಭಾಗಪ್ರತಿಚ್ಛೇದಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಧೂಳಿಗಿಂತ ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೂದಿಗಿಂತ ಮಳಲಿನಲ್ಲಿ ರೂಕ್ಷತೆಯ ಅವಿಭಾಗ ಪ್ರತಿಚ್ಛೇದಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ.)

ಅಥಾತ್ರ ಕೀದೃಶಾತ್ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಾತ್ಪಿಂಡತ್ವಮಿತ್ಯಾವೇದಯತಿ -

ಣಿದ್ಧಾ ವಾ ಲುಕ್ಖಾವಾ ಅಣುಪರಿಣಾಮಾ ಸಮಾ ವ ವಿಸಮಾ ವಾ ।
ಸಮದೋ ದುರಾಧಿಗಾ ಜದಿ ಬಜ್ಝಂತಿ ಹಿ ಆದಿಪರಿಹೀಣಾ ॥೧೬೫॥

ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ವಾ ರೂಕ್ಷಾ ವಾ ಅಣುಪರಿಣಾಮಾಃ ಸಮಾ ವಾ ವಿಷಮಾ ವಾ ।
ಸಮತೋ ದ್ವ್ಯಧಿಕಾ ಯದಿ ಬಧ್ಯಂತೇ ಹಿ ಆದಿಪರಿಹೀಣಾಃ ॥೧೬೫॥

ಸಮತೋ ದ್ವ್ಯಧಿಕಗುಣಾದ್ಧಿ ಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷತ್ವಾದ್ಬಂಧ ಇತ್ಯುತ್ಸರ್ಗಃ, ಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷದ್ವ್ಯಧಿಕಗುಣತ್ವಸ್ಯ ಹಿ ಪರಿಣಾಮಕತ್ವೇನ ಬಂಧಸಾಧನತ್ವಾತ್ । ನ ಖಲ್ವೇಕಗುಣಾತ್ ಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷತ್ವಾದ್ಬಂಧ ಇತ್ಯಪವಾದಃ, ಏಕಗುಣಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷತ್ವಸ್ಯ ಹಿ ಪರಿಣಮ್ಯಪರಿಣಾಮಕತ್ವಾಭಾವೇನ ಬಂಧಸ್ಯಾಸಾಧನತ್ವಾತ್ ।

ಗಾಥೆ - ೧೬೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಣುಪರಿಣಾಮಾ] ಪರಮಾಣುವಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳು **[ಣಿದ್ಧಾ ವಾ ಲುಕ್ಖಾ ವಾ]** ಸ್ನಿಗ್ಧವಿರಲಿ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷವಿರಲಿ **[ಸಮಾ ವ ವಿಸಮಾ ವಾ]** ಸಮ ಅಂಶವುಳ್ಳವುಗಳಿರಲಿ ಅಥವಾ ವಿಷಮ ಅಂಶವುಳ್ಳವುಗಳಿರಲಿ **[ಜದಿ ಸಮದೋ ದುರಾಧಿಗಾ]** ಒಂದುವೇಳೆ ಸಮಾನದಿಂದ ಎರಡು ಅಧಿಕ ಅಂಶವುಳ್ಳವುಗಳಿದ್ದರೆ **[ಬಜ್ಝಂತಿ ಹಿ]** ಬದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ; **[ಆದಿಪರಿಹೀಣಾ]** ಜಘನ್ಯ ಅಂಶವುಳ್ಳವು ಬದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಸಮಾನದಿಂದ ಎರಡು ಗುಣ(ಅಂಶ)ಗಳು ಅಧಿಕ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವವಿದ್ದರೆ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಉತ್ಸರ್ಗ(ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮ)ವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವದ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕತೆಯಿರುವುದು ಅದು ಪರಿಣಾಮಕವಿರುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಿಸುವಂಥದ್ದಿರುವುದರಿಂದ) ಬಂಧದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಒಂದುವೇಳೆ ಒಂದು ಗುಣವು ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವವಿದ್ದರೆ ಬಂಧವಾಗದಿರುವುದು ಅದು ಅಪವಾದವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಗುಣವು ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವದ [೧]ಪರಿಣಮ್ಯ-ಪರಿಣಾಮಕತೆಯ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಬಂಧದ ಕಾರಣತನದ ಅಭಾವವಿದೆ.

ಅಣು ಪರಿಣಾಮ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಅಥವ ರೂಕ್ಷ ಸಮ ಅಥವ ವಿಷಮವಾಗಿರಲಿ ।
ಗುಣದ್ವಯದಿಂದಧಿಕವಿರೆ ಬಂಧಿಪುವು ಜಘನ್ಯಾಂಶ ಬಂಧವಾಗದು ॥೧೬೫॥

---

೧ ಪರಿಣಮ್ಯ = ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ. (ಹತ್ತು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣು ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಶ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ಕಂಧವಾದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣು ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಶ ರೂಕ್ಷತೆಯ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ; ಅಥವಾ ಹತ್ತು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣು ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸಿ ಸ್ಕಂಧವಾದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣು ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಅಂಶವುಳ್ಳ ಪರಮಾಣವು ಪರಿಣಮ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಎರಡು ಅಧಿಕ ಅಂಶವುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು ಪರಿಣಾಮಕವಿದೆ. ಒಂದು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು (ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ) ಪರಿಣಾಮಕವಂತೂ ಇಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಜಘನ್ಯ ಭಾವದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಿಣಮ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜಘನ್ಯಭಾವವು ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ.)

ಅಥ ಪರಮಾಣೂನಾಂ ಪಿಂಡತ್ವಸ್ಯ ಯಥೋದಿತಹೇತುತ್ವಮವಧಾರಯತಿ -

ಣಿದ್ಧತ್ತಣೇಣ ದುಗುಣೋ ಚದುಗುಣಣಿದ್ಧೇಣ ಬಂಧಮಣುಭವದಿ ।
ಲುಕ್ಖೇಣ ವಾ ತಿಗುಣಿದೋ ಅಣು ಬಜ್ಝದಿ ಪಂಚಗುಣಜುತ್ತೋ ॥೧೬೬॥

ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವೇನ ದ್ವಿಗುಣಶ್ಚತುರ್ಗುಣಸ್ನಿಗ್ಧೇನ ಬಂಧಮನುಭವತಿ ।
ರೂಕ್ಷೇಣ ವಾ ತ್ರಿಗುಣಿತೋಽಣುರ್ಬಧ್ಯತೇ ಪಂಚಗುಣಯುಕ್ತಃ ॥೧೬೬॥

ಯಥೋದಿತಹೇತುಕಮೇವ ಪರಮಾಣೂನಾಂ ಪಿಂಡತ್ವಮವಧಾರ್ಯಂ, ದ್ವಿಚತುರ್ಗುಣಯೋಸ್ತ್ರಿಪಂಚಗುಣಯೋಶ್ಚ ದ್ವಯೋಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಯೋಃ ದ್ವಯೋ ರೂಕ್ಷಯೋರ್ದ್ವಯೋಃ ಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷಯೋರ್ವಾ ಪರಮಾಣ್ವೋರ್ಬಂಧಸ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ । ಉಕ್ತಂ ಚ ''ಣಿದ್ಧಾ ಣಿದ್ಧೇಣ ಬಜ್ಝಂತಿ ಲುಕ್ಖಾ ಲುಕ್ಖಾ ಯ ಪೋಗ್ಗಲಾ ।

ಈಗ ಪರಮಾಣುಗಳ ಪಿಂಡತನದಲ್ಲಿ ಯಥೋಕ್ತ (ಉಪರೋಕ್ತ)ಹೇತುವಿದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಣಿದ್ಧತ್ತಣೇಣಾ ದುಗುಣೋ] ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಪದಿಂದ ಎರಡು ಅಂಶವುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು **[ಚದುಗುಣಣಿದ್ಧೇಣ]** ನಾಲ್ಕು ಅಂಶವುಳ್ಳ ಸ್ನಿಗ್ಧ (ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷ) ಪರಮಾಣುವಿನೊಡನೆ **[ಬಂಧಮಣು-ಭವದಿ]** ಬಂಧದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತದೆ. **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಲುಕ್ಖೇಣ ತಿಗುಣಿದೋ ಅಣು]** ರೂಕ್ಷರೂಪದಿಂದ ಮೂರು ಅಂಶವುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು **[ಪಂಚಗುಣಜುತ್ತೋ]** ಐದು ಅಂಶವುಳ್ಳದರ ಜತೆ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತ **[ಬಜ್ಝದಿ]** ಬದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಥೋಕ್ತ ಹೇತುವಿನಿಂದಲೇ ಪರಮಾಣುಗಳ ಪಿಂಡತನವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಎರಡು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಗುಣವುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಮೂರು ಮತ್ತು ಐದು ಗುಣವುಳ್ಳ ಎರಡು ಸ್ನಿಗ್ಧ ಪರಮಾಣುಗಳ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷ ಪರಮಾಣುಗಳ ಅಥವಾ ಎರಡು ಸ್ನಿಗ್ಧ-ರೂಕ್ಷ ಪರಮಾಣುಗಳ (ಒಂದು ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮತ್ತು ಒಂದು ರೂಕ್ಷಪರಮಾಣುವಿನ) ಬಂಧದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ. ಹೇಳಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ-

(ಅರ್ಥ :- ಪುದ್ಗಲಗಳು [೧]'ರೂಪಿ' ಮತ್ತು 'ಅರೂಪಿ' ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಸ್ನಿಗ್ಧದ ಜತೆ

ದ್ವಿಗುಣ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಪದಿಂ ಚತುರ್ಗುಣ ಸ್ನಿಗ್ಧದೊಡನೆ ಬಂಧ ಅನುಭವಿಪುದು ।
ತ್ರಿಗುಣರೂಕ್ಷರೂಪದಿಂ ಪಂಚಗುಣದೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತ ಬಂಧಿಸುವುದು ॥೧೬೬॥

---

೧ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪರಮಾಣುವಿನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಿಸದೃಶ ಜಾತಿಯ ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಬೇರೆ ಪರಮಾಣುವು 'ರೂಪಿ'ಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪರಮಾಣುಗಳು ಅದರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಅರೂಪಿ'ಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಐದು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿಗೆ ಐದು ಅಂಶ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಬೇರೆ ಪರಮಾಣುವು 'ರೂಪಿ'ಯಿದೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪರಮಾಣುಗಳು ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ 'ಅರೂಪಿ'ಯಿವೆ. ವಿಸದೃಶಜಾತಿಯ ಸಮಾನ ಅಂಶವುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುಗಳು ಪರಸ್ಪರ 'ರೂಪಿ'ಯಿವೆ ಮತ್ತು ಸದೃಶ ಜಾತಿಯ ಅಥವಾ ಅಸಮಾನ ಅಂಶವುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುಗಳು ಪರಸ್ಪರ 'ಅರೂಪಿ'ಯಿವೆಯೆಂಬುದು ಇದರ ಅರ್ಥವಾಯಿತು.

ಣಿದ್ಧಲುಕ್ಖಾ ಯ ಬಜ್ಝಂತಿ ರೂವಾರೂವೀ ಯ ಪೋಗ್ಗಲಾ'' ಣಿದ್ಧಸ್ಸ ಣಿದ್ಧೇಣ ದುರಾಹಿಏಣ ಲುಕ್ಖಸ್ಸ ಲುಕ್ಖೇಣ ದುರಾಹಿಏಣ । ಣಿದ್ಧಸ್ಸ ಲುಕ್ಖೇಣ ಹವೇದಿ ಬಂಧೋ ಜಹಣ್ಣವಜ್ಜೇ ವಿಸಮೇ ಸಮೇ ವಾ ॥''

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಕರ್ತೃತ್ವಾಭಾವಮವಧಾರಯತಿ –

ದುಪದೇಸಾದೀ ಖಂಧಾ ಸುಹುಮಾ ವಾ ಬಾದರಾ ಸಸಂಠಾಣಾ ।
ಪುಢವಿಜಲತೇಉವಾಊ ಸಗಪರಿಣಾಮೇಹಿಂ ಜಾಯಂತೇ ॥೧೬೮॥

ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ, ರೂಕ್ಷ ಪುದ್ಗಲಗಳು ರೂಕ್ಷದ ಜತೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ, ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮತ್ತು ರೂಕ್ಷಗಳೂ ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಜಘನ್ಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಸಮ ಅಂಶಗಳದ್ದಿರಲಿ ಅಥವಾ ವಿಷಮ ಅಂಶವುಳ್ಳದ್ದಿರಲಿ, ಸ್ನಿಗ್ಧದ್ದು ಎರಡು ಅಧಿಕ ಅಂಶವುಳ್ಳ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ, ರೂಕ್ಷದ್ದು ಎರಡು ಅಧಿಕ ಅಂಶವುಳ್ಳ ರೂಕ್ಷಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಮತ್ತು ಸ್ನಿಗ್ಧದ್ದು (ಎರಡು ಅಧಿಕ ಅಂಶವುಳ್ಳ) ರೂಕ್ಷ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅನಂತ ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನಿಂದ ಎರಡು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸಿ ಸ್ಕಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ- ೨ ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು ೪ ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ; ೯೧ ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು ೯೩ ಅಂಶ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ; ೫೩೩ ಅಂಶ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು ೫೩೫ ಅಂಶ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ; ೭೦೦೬ ಅಂಶ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು ೭೦೦೮ ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ- ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ ಎರಡರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅನಂತ ಅಂಶಗಳ (ಅವಿಭಾಗ ಪ್ರತಿಚ್ಛೇದಗಳ)ವರೆಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಕೇವಲ ಒಂದು ಅಂಶವುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನಲ್ಲಿ ಜಘನ್ಯಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಬಂಧದ ಯೋಗ್ಯತೆ-ಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಅಂಶವುಳ್ಳ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷ ಪರಮಾಣುವು ಮೂರು ಅಂಶವುಳ್ಳ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆಯಲ್ಲೂ ಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಒಂದು ಅಂಶವುಳ್ಳುದರ ಹೊರತಾಗಿ) ಎರಡು ಪರಮಾಣುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ಎರಡು ಅಂಶಗಳ ಅಂತರವಿದ್ದಾಗಲೇ ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ; ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ ಅಂಶಗಳ ಅಂತರವಿದ್ದರೆ ಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಐದು ಅಂಶ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು ಏಳು ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಐದು ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಪರಮಾಣುವು ಎಂಟು ಅಥವಾ ಆರು ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ (ಅಥವಾ ಐದು ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ) ಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರದೇಶದ್ವಯಾದಿಯುಕ್ತ ಸ್ಕಂಧಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ಥೂಲಮೇಣಾಸ್ಕಾರವಿವೆಯವು ।
ಮೇದಿನಿ-ಜಲ-ತೇಜ-ವಾಯುರೂಪದಿಂದಾಗುವವು ನಿಜ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ॥೧೬೮॥

द्विप्रदेशादयः स्कंधाः सूक्ष्मा वा बादराः ससंस्थानाः ।
पृथिवीजलतेजोवायवः स्वकपरिणामैर्जायंते ॥१६८॥

एवममी समुपजायमाना द्विप्रदेशादयः स्कंधा विशिष्टावगाहनशक्तिवशादुपात्त-सौक्ष्म्यस्थौल्यविशेषा विशिष्टाकारधारणशक्तिवशाद्गृहीतविचित्रसंस्थानाः संतो यथास्वं स्पर्शादिचतुष्कस्याविर्भावतिरोभावस्वशक्तिवशमासाद्य पृथिव्यप्तेजोवायवः स्वपरिणामैरेव जायंते । अतोऽवधार्यते द्व्यणुकाद्यनंतानंतपुद्गलानां न पिंडकर्ता पुरुषोऽस्ति।

अथात्मनः पुद्गलपिंडानेतृत्वाभावमवधारयति -

ओगाढगाढणिचिदो पोग्गलकायेहिं सव्वदो लोगो ।
सुहुमेहि बादरेहि य अप्पाओग्गेहिं जोग्गेहिं ॥१६९॥

ಈಗ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪುದ್ಗಲ ಪಿಂಡಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಭಾವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ದುಪದೇಸಾದೀ ಖಂಧಾ]** ದ್ವಿಪ್ರದೇಶ ಮೊದಲಾದ (ಎರಡರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅನಂತ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳ) ಸ್ಕಂಧಗಳು **[ಸುಹುಮಾ ವಾ ಬಾದರಾ]** ಯಾವವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಥವಾ ಬಾದರವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು **[ಸಸಂಠಾಣಾ]** ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು (ಆಕಾರಗಳು) ಸಹಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅವು- **[ಪುಢವಿಜಲತೇಉ-ವಾಊ]** ಪೃಥ್ವಿ, ಜಲ, ತೇಜ ಮತ್ತು ವಾಯುರೂಪವಾಗಿ **[ಸಗಪರಿಣಾಮೇಹಿಂ ಜಾಯಂತೇ]** ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ) ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಈ ದ್ವಿಪ್ರದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಕಂಧಗಳು-ಯಾವವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅವಗಾಹನ ಶಕ್ತಿಯ ವಶದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲತೆಯರೂಪವಾದ ಭೇದಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿವೆ ಮತ್ತು ಯಾವವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯ ವಶವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿವೆ, ಅವು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ [೧]ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಚತುಷ್ಕದ ಆವಿರ್ಭಾವ ಮತ್ತು ತಿರೋಭಾವದ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯವಶವಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಾಯುರೂಪಗಳಾದ ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ದ್ವಿ-ಅಣುಕ ಮೊದಲಾದ ಅನಂತಾನಂತ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಪಿಂಡಕರ್ತೃವು ಆತ್ಮನಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವಗಾಢಗಾಢ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿಹುದು ಲೋಕಸರ್ವತ್ರ ಪುದ್ಗಲಸ್ಕಂಧಗಳಿಂದ ।
ಅವು ಸೂಕ್ಷ್ಮಬಾದರಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕರ್ಮತ್ವಯೋಗ್ಯ ಕರ್ಮತ್ವ ಅಯೋಗ್ಯದಿಂದ ॥೧೬೯॥

---

೧ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ಚತುಷ್ಕ = ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ ಮತ್ತು ವರ್ಣ. (ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಟತೆ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕಟತೆಯು ಅದು ಪುದ್ಗಲದ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ.

ಅವಗಾಢಗಾಢನಿಚಿತಃ ಪುದ್ಗಲಕಾಯೈಃ ಸರ್ವತೋ ಲೋಕಃ ।
ಸೂಕ್ಷ್ಮೈರ್ಬಾದರೈಶ್ಚಾಪ್ರಾಯೋಗ್ಯೈರ್ಯೋಗ್ಯೈಃ ॥೧೬೮॥

ಯತೋ ಹಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಪರಿಣತೈರ್ಬಾದರಪರಿಣತೈಶ್ಚಾನತಿಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಸ್ಥೂಲತ್ವಾತ್ ಕರ್ಮತ್ವ-ಪರಿಣಮನಶಕ್ತಿಯೋಗಿಭಿರತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲತಯಾ ತದಯೋಗಿಭಿಶ್ಚಾವಗಾಹವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇನ ಪರಸ್ಪರಮಬಾಧಮಾನೈಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಸರ್ವತ ಏವ ಪುದ್ಗಲಕಾಯೈರ್ಗಾಢಂ ನಿಚಿತೋ ಲೋಕಃ । ತತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ನ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಾನಾಮಾನೇತಾ ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿ ।

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಾನಾಂ ಕರ್ಮತ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾಭಾವಮವಧಾರಯತಿ -

ಕಮ್ಮತ್ತಣಪಾಓಗ್ಗಾ ಖಂಧಾ ಜೀವಸ್ಸ ಪರಿಣಇಂ ಪಪ್ಪಾ ।
ಗಚ್ಛಂತಿ ಕಮ್ಮಭಾವಂ ಣ ಹಿ ತೇ ಜೀವೇಣ ಪರಿಣಮಿದಾ ॥೧೬೯॥

ಈಗ (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡದ ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ಆತ್ಮನು ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡದ ಆಹ್ವಾನಕ (ಕೂಡ) ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಲೋಗೋ]** ಲೋಕವು **[ಸವ್ವದೋ]** ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ **[ಸುಹುಮೇಹಿ ಬಾದರೇಹಿ]** ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಗೂ ಬಾದರ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಅಪ್ಪಾಓಗ್ಗೇಹಿಂ ಜೋಗ್ಗೇಹಿಂ]** ಕರ್ಮತ್ವಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮತ್ವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ **[ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯೇಹಿಂ]** ಪುದ್ಗಲ ಸ್ಕಂಧಗಳಿಂದ **[ಓಗಾಢ-ಗಾಢಣಿಚಿದೋ]** (ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ಅವಗಾಹಿತವಾಗಿ ಗಾಢ (ನಿಬಿಡ) ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ಪರಿಣತವಾದ ಹಾಗೂ ಬಾದರತನದಿಂದ ಪರಿಣತವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಥವಾ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಥೂಲವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣತವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಥವಾ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಥೂಲವಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣತವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತವಾದಂಥ ಪುದ್ಗಲಕಾಯಗಳಿಂದ ಅವಗಾಹದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಬಾಧೆ ಮಾಡದೆ ತಾವಾಗಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ (ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ) ಲೋಕವು ಗಾಢತರವಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪುದ್ಗಲ ಪಿಂಡಗಳ ಆಹ್ವಾನಕನು ಆತ್ಮನಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ಜೀವಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಬಂಧಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪುದ್ಗಲ ವರ್ಗಣಗಳೂ ಸರ್ವತ್ರ ಇವೆ. ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಹೇಗಾಗುತ್ತವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ಯಾವುದೇ ಬಾಹ್ಯಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯವಾದ ಪುದ್ಗಲಗಳನ್ನು ತಂದು ಬಂಧಮಾಡುತ್ತಾನೆಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ.

ಕರ್ಮತ್ವಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಕಂಧಗಳು ಜೀವದ ಪರಿಣತಿಯನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ।
ಕರ್ಮತ್ವವನು ಪಡೆಯುವವು ಜೀವ ಅವುಗಳನು ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ ॥೧೬೯॥

ಕರ್ಮತ್ವಪ್ರಾಯೋಗ್ಯಾಃ ಸ್ಕಂಧಾ ಜೀವಸ್ಯ ಪರಿಣತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ।
ಗಚ್ಛಂತಿ ಕರ್ಮಭಾವಂ ನ ಹಿ ತೇ ಜೀವೇನ ಪರಿಣಮಿತಾಃ ॥೧೬೯॥

ಯತೋ ಹಿ ತುಲ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಾವಗಾಢಜೀವಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರಂ ಬಹಿರಂಗಸಾಧನಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಜೀವಂ ಪರಿಣಮಯಿತಾರಮಂತರೇಣಾಪಿ ಕರ್ಮತ್ವಪರಿಣಮನಶಕ್ತಿಯೋಗಿನಃ ಪುದ್ಗಲಸ್ಕಂಧಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಕರ್ಮಭಾವೇನ ಪರಿಣಮಂತಿ । ತತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ನ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಾನಾಂ ಕರ್ಮತ್ವಕರ್ತಾ ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿ ।

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಕರ್ಮತ್ವ ಪರಿಣತಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಶರೀರಕರ್ತೃತ್ವಾಭಾವಮವಧಾರಯತಿ -

ತೇ ತೇ ಕಮ್ಮತ್ತಗದಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ ಪುಣೋ ವಿ ಜೀವಸ್ಸ ।
ಸಂಜಾಯಂತೇ ದೇಹಾ ದೇಹಂತರಸಂಕಮಂ ಪಪ್ಪಾ ॥೧೭೦॥

ಈಗ ಆತ್ಮನು ಪುದ್ಗಲ ಪಿಂಡಗಳನ್ನು ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೬೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಕಮ್ಮತ್ತಣಪಾಓಗ್ಗಾ ಖಂಧಾ] ಕರ್ಮತನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಕಂಧಗಳು **[ಜೀವಸ್ಸ ಪರಿಣಇಂ ಪಪ್ಪಾ]** ಜೀವದ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ **[ಕಮ್ಮಭಾವಂ ಗಚ್ಛಂತಿ]** ಕರ್ಮಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ; **[ನ ಹಿ ತೇ ಜೀವೇಣ ಪರಿಣಮಿದಾ]** ಅವನ್ನು ಜೀವನು ಪರಿಣಮಿತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿತವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪುದ್ಗಲಸ್ಕಂಧಗಳು ತುಲ್ಯ (ಸಮಾನ) ಕ್ಷೇತ್ರಾವಗಾಹ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರದ-ಯಾವುದು ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನ(ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣ)ವಿದೆ ಅದರ-ಆಶ್ರಯ ಮಾಡಿ ಜೀವವು ಅವನ್ನು ಪರಿಣಮಿಸುವಂಥದ್ದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ತಾವಾಗಿಯೇ ಕರ್ಮಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಗಳನ್ನು ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುವಂಥವನು ಆತ್ಮನಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸಮಾನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಜೀವಕ್ಕೆ ವಿಕಾರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಾರ್ಮಾಣವರ್ಗಣೆಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ; ಜೀವವು ಅವನ್ನು ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕರ್ಮರೂಪ ಪರಿಣತವಾದ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಶರೀರದ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಭಾವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಕರ್ಮರೂಪ ಪರಿಣತವಾದ ಆ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದ ಆ ಸ್ವರೂಪಶರೀರದ ಕರ್ತೃವು ಆತ್ಮನಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ),-

---

ಕರಮರೂಪ ಪರಿಣತ ಆಯಾ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಗಳು ದೇಹಾಂತರರೂಪದಿಂ ।
ಪರಿವರ್ತನಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜೀವದ ಶರೀರಗಳಾಗುವವು ॥೧೭೦॥

ತೇ ತೇ ಕರ್ಮತ್ವಗತಾಃ ಪುದ್ಗಲಕಾಯಾಃ ಪುನರಪಿ ಜೀವಸ್ಯ ।
ಸಂಜಾಯಂತೇ ದೇಹಾ ದೇಹಾಂತರಸಂಕ್ರಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ॥೧೭೦॥

ಯೇ ಯೇ ನಾಮಾಮೀ ಯಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಂ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರೀಕೃತ್ಯ ಪುದ್ಗಲಕಾಯಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಕರ್ಮತ್ವೇನ ಪರಿಣಮಂತಿ, ಅಥ ತೇ ತೇ ತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯಾನಾದಿಸಂತಾನಪ್ರವೃತ್ತಶರೀರಾಂತರಸಂಕ್ರಾಂತಿಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಸ್ವಯಮೇವ ಚ ಶರೀರಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ । ಅತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ನ ಕರ್ಮತ್ವಪರಿಣತಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಶರೀರಕರ್ತಾ ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿ ।

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಶರೀರತ್ವಾಭಾವಮವಧಾರಯತಿ -

ಓರಾಲಿಓ ಯ ದೇಹೋ ದೇಹೋ ವೇಉವ್ವಿಓ ಯ ತೇಜಸಿಓ ।
ಆಹಾರಯ ಕಮ್ಮಇಓ ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗಾ ಸವ್ವೇ ॥೧೭೧॥

ಗಾಥೆ - ೧೭೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಕಮ್ಮತ್ತಗದಾ]** ಕರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದ **[ತೇ ತೇ]** ಆಯಾ **[ಪೋಗ್ಗಲ-ಕಾಯಾ]** ಪುದ್ಗಲಕಾಯಗಳು **[ದೇಹಂತರಸಂಕಮಂ ಪಪ್ಪಾ]** ದೇಹಾಂತರರೂಪ ಪರಿವರ್ತನವನ್ನು ಪಡೆದು **[ಪುಣೋ ವಿ]** ಪುನಃ ಪುನಃ **[ಜೀವಸ್ಸ]** ಜೀವಕ್ಕೆ **[ದೇಹಾ]** ಶರೀರಗಳು **[ಸಂಜಾಯಂತೇ]** ಆಗುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಆ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ-ಯಾವ ಈ ಪುದ್ಗಲಕಾಯಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ, ಅವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಅನಾದಿ ಸಂತಾನರೂಪ (ಪ್ರವಾಹರೂಪ)ವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತನವಾದ ದೇಹಾಂತರ(ಭವಾಂತರ)ರೂಪ ಪರಿವರ್ತನದ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಆಯಾ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಶರೀರ (ಶರೀರರೂಪ, ಶರೀರವಾಗುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತರೂಪ) ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣತವಾದ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕ ಶರೀರದ ಕರ್ತೃವು ಆತ್ಮನಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ ಪುದ್ಗಲಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ ಆ ಪುದ್ಗಲಗಳೇ ಅನ್ಯಭವದಲ್ಲಿ ಶರೀರವಾಗುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ನೋಕರ್ಮ ಪುದ್ಗಲಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಶರೀರರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀರದ ಕರ್ತೃವು ಆತ್ಮನಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶರೀರತನದ ಅಭಾವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಔದಾರಿಕದೇಹ ವೈಕ್ರಿಯಿಕದೇಹ ತೈಜಸಶರೀರ ಆಹಾರಕಶರೀರ ।
ಅದರಂತೆ ಕಾರ್ಮಣ ಶರೀರಗಳೆಲ್ಲವು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಗಳಾಗಿವೆ ॥೧೭೧॥

ಔದಾರಿಕಶ್ಚ ದೇಹೋ ದೇಹೋ ವೈಕ್ರಿಯಿಕಶ್ಚ ತೈಜಸಃ ।
ಆಹಾರಕಃ ಕಾರ್ಮಣಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾಃ ಸರ್ವೇ ॥೧೭೧

ಯತೋ ಹ್ಯೌದಾರಿಕವೈಕ್ರಿಯಿಕಾಹಾರಕತೈಜಸಕಾರ್ಮಣಾನಿ ಶರೀರಾಣಿ ಸರ್ವಾಣ್ಯಪಿಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾನಿ। ತತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ನ ಶರೀರಂ ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿ ।

ಅಥ ಕಿಂ ತರ್ಹಿ ಜೀವಸ್ಯ ಶರೀರಾದಿಸರ್ವಪರದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗಸಾಧನಮಸಾಧಾರಣಂ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯಾವೇದಯತಿ-

ಅರಸಮರೂವಮಗಂಧಂ ಅವ್ವತ್ತಂ ಚೇದಣಾಗುಣಮಸದ್ದಂ ।
ಜಾಣ ಅಲಿಂಗಗ್ಗಹಣಂ ಜೀವಮಣಿದ್ದಿಟ್ಠಸಂಠಾಣಂ ॥೧೭೨॥

ಅರಸಮರೂಪಮಗಂಧಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚೇತನಾಗುಣಮಶಬ್ದಮ್ ।
ಜಾನೀಹ್ಯಲಿಂಗಗ್ರಹಣಂ ಜೀವಮನಿರ್ದಿಷ್ಟಸಂಸ್ಥಾನಮ್ ॥೧೭೨॥

ಗಾಥೆ - ೧೭೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಓರಾಲಿಓ ಯ ದೇಹೋ] ಔದಾರಿಕ ಶರೀರ, **[ವೇಉವ್ವಿಓ ದೇಹೋ]** ವೈಕ್ರಿಯಿಕ ಶರೀರ, **[ತೇಜಸಿಓ]** ತೈಜಸ ಶರೀರ **[ಆಹಾರಯ]** ಆಹಾರಕ ಶರೀರ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಕಮ್ಮಇಓ]** ಕಾರ್ಮಣ ಶರೀರ - **[ಸವ್ವೇ]** ಇವೆಲ್ಲವು **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗಾ]** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಿವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಔದಾರಿಕ, ವೈಕ್ರಿಯಿಕ, ಆಹಾರಕ, ತೈಜಸ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಣ ಈ ಎಲ್ಲ ಶರೀರಗಳು ಪುದ್ಗಲ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕವಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಶರೀರನಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಮತ್ತೆ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಭಾಗದ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಜೀವದ ಅಸಾಧಾರಣ ಸ್ವಲಕ್ಷಣವು ಏನಿದೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೭೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೀವಂ] ಜೀವವನ್ನು **[ಅರಸಂ]** ಅರಸ, **[ಅರೂವಂ]** ಅರೂಪ, **[ಅಗಂಧಂ]** ಅಗಂಧ, **[ಅವ್ವತ್ತಂ]** ಅವ್ಯಕ್ತ , **[ಚೇದಣಾಗುಣಂ]** ಚೇತನಾಗುಣಯುಕ್ತ , **[ಅಸದ್ದಂ]** ಅಶಬ್ದ, **[ಅಲಿಂಗಗ್ಗಹಣಂ]** ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣ (ಲಿಂಗದಿಂದ ಅಗ್ರಾಹ್ಯ) ಮತ್ತು **[ಅಣಿದ್ದಿಟ್ಠ ಸಂಠಾಣಂ]** ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಸ್ಥಾನ ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ ಅಂಥವನೆಂದು **[ಜಾಣ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು !

ಜೀವನಿಗೆ ಅರಸ-ಅರೂಪ-ಅಗಂಧ-ಅಶಬ್ದ-ಅವ್ಯಕ್ತ-ಚೇತನಾಗುಣಯುಕ್ತ ।
ಇವಲ್ಲದೆ ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣ ಮೇಣ್ ಸಂಸ್ಥಾನಹೀನನೆಂದಿರುವುದನರಿವುದು ॥೧೭೨॥

ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ರಸರೂಪಗಂಧಗುಣಾಭಾವಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ಸ್ಪರ್ಶಗುಣವ್ಯಕ್ತ್ಯಭಾವಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ ಶಬ್ದಪರ್ಯಾಯಾಭಾವತ್ವಾತ್ತಥಾ ತನ್ಮೂಲಾದಲಿಂಗಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾತ್ಸರ್ವಸಂಸ್ಥಾನಾಭಾವಸ್ವಭಾವತ್ವಾಚ್ಚ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯ-ವಿಭಾಗಸಾಧನಮರಸತ್ವಮರೂಪತ್ವಮಗಂಧತ್ವಮವ್ಯಕ್ತತ್ವಮಶಬ್ದತ್ವಮಲಿಂಗಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಮಸಂಸ್ಥಾನತ್ವಂ ಚಾಸ್ತಿ । ಸಕಲಪುದ್ಗಲಾಪುದ್ಗಲಾಜೀವದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗಸಾಧನಂ ತು ಚೇತನಾಗುಣತ್ವಮಸ್ತಿ । ತದೇವ ಚ ತಸ್ಯ ಸ್ವಜೀವದ್ರವ್ಯ-ಮಾತ್ರಾಶ್ರಿತತ್ವೇನ ಸ್ವಲಕ್ಷಣತಾಂ ಬಿಭ್ರಾಣಂ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಂತರವಿಭಾಗಂ ಸಾಧಯತಿ । ಅಲಿಂಗಗ್ರಾಹ್ಯ ಇತಿ ವಕ್ತವ್ಯೇ ಯದಲಿಂಗಗ್ರಹಣಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ತದ್ಬಹುತರಾರ್ಥಪ್ರತಿಪತ್ತಯೇ । ತಥಾಹಿ-ನ ಲಿಂಗೈರಿಂದ್ರಿಯೈರ್ಗ್ರಾಹಕತಾಮಾಪನ್ನಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತ್ಯತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಮಯತ್ವಸ್ಯ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ । ನ ಲಿಂಗೈರಿಂದ್ರಿಯೈರ್ಗ್ರಾಹ್ಯತಾಮಾಪನ್ನಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತೀಂದ್ರಿಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾವಿಷಯತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾದಿಂದ್ರಿಯಗಮ್ಯಾದ್ಧೂಮಾದಗ್ನೇರಿವ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತೀಂದ್ರಿಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪೂರ್ವಕಾನುಮಾನಾವಿಷಯತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾದೇವ ಪರೈಃ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತ್ಯನುಮೇಯ-ಮಾತ್ರತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾದೇವ ಪರೇಷಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತ್ಯನುಮಾತೃಮಾತ್ರತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾತ್ಸ್ವಭಾವೇನ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾತೃತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗೇನೋಪಯೋಗಾಖ್ಯಲಕ್ಷಣೇನ ಗ್ರಹಣಂ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಾಲಂಬನಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ಬಹಿರರ್ಥಾಲಂಬನಜ್ಞಾನಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಸ್ಯೋಪಯೋಗಾಖ್ಯಲಕ್ಷಣಸ್ಯ

ಟೀಕೆ :- ಆತ್ಮನು ೧) ರಸಗುಣದ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ, ೨) ರೂಪಗುಣದ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ, ೩) ಗಂಧಗುಣದ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ೪) ಸ್ಪರ್ಶಗುಣರೂಪ ವ್ಯಕ್ತತೆಯ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ, ೫) ಶಬ್ದಪರ್ಯಾಯದ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ, ಹಾಗೂ ೬) ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಕಾರಣ (ಎಂದರೆ ರಸ-ರೂಪ-ಗಂಧ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಅಭಾವರೂಪ ಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ) ಲಿಂಗದಿಂದ ಅಗ್ರಾಹ್ಯನಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ೭) ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಅಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವಿಭಾಗದ ಸಾಧನಭೂತಗಳಾದ ೧) ಅರಸತನ, ೨) ಅರೂಪತನ, ೩) ಅಗಂಧತನ, ೪) ಅವ್ಯಕ್ತತನ, ೫) ಅಶಬ್ದತನ, ೬) ಅಲಿಂಗಗ್ರಾಹ್ಯತನ ಮತ್ತು ೭) ಅಸಂಸ್ಥಾನತನವಿದೆ. ಪುದ್ಗಲ ಹಾಗೂ ಅಪುದ್ಗಲ ಹಾಗೂ ಅಪುದ್ಗಲದಂಥ ಸಮಸ್ತ ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಭಾಗದ ಸಾಧನವಂತೂ ಚೇತನಾಗುಣಮಯತೆಯಿದೆ ; ಮತ್ತು ಅದೇ ಕೇವಲ ಸ್ವಜೀವದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಲಕ್ಷಣತನವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತ, ಉಳಿದ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನ ವಿಭಾಗ (ಭೇದ)ವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಎಲ್ಲಿ 'ಅಲಿಂಗಗ್ರಾಹ್ಯ'ವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ 'ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅದು ಬಹಳಷ್ಟು ಅರ್ಥಗಳ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ (ಪ್ರಾಪ್ತಿ , ಪ್ರತಿಪಾದನ) ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಅದು ಈ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ-

೧) ಗ್ರಾಹಕ(ಜ್ಞಾಯಕ)ವು ಯಾವ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು) ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನಮಯನಿದ್ದಾನೆ'ಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೨) ಗ್ರಾಹ್ಯ(ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲುಯೋಗ್ಯ)ವು ಯಾವುದರ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು) ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ;ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ವಿಷಯನಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೩) ಹೇಗೆ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯ ಗ್ರಹಣ(ಜ್ಞಾನ)ವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಲಿಂಗದಿಂದ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಮ್ಯದಿಂದ (ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಚಿಹ್ನಗಳಿಂದ)

ಗ್ರಹಣಂ ಸ್ವಯಮಾಹರಣಂ ಯಸ್ಯೇತ್ಯನಾಹಾರ್ಯಜ್ಞಾನತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಸ್ಯೋಪಯೋಗಾಖ್ಯಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ಪರೇಣ ಹರಣಂ ಯಸ್ಯೇತ್ಯಹಾರ್ಯಜ್ಞಾನತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗೇ ಉಪಯೋಗಾಖ್ಯಲಕ್ಷಣೇ ಗ್ರಹಣಂ ಸೂರ್ಯ ಇವೋಪರಾಗೋ ಯಸ್ಯೇತಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸ್ವಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾದುಪಯೋಗಾಖ್ಯಲಕ್ಷಣಾದ್ಗ್ರಹಣಂ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮಾದಾನಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಾಸಂಪೃಕ್ತತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗೇಭ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯೋ ಗ್ರಹಣಂ ವಿಷಯಾಣಾಮುಪಭೋಗೋ ಯಸ್ಯೇತಿ ವಿಷಯೋಪಭೋಕ್ತೃತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾತ್ಮನೋ ವೇಂದ್ರಿಯಾದಿಲಕ್ಷಣಾದ್ಗ್ರಹಣಂ ಜೀವಸ್ಯ ಧಾರಣಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ಶುಕ್ರಾರ್ತವಾನುವಿಧಾಯಿತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಸ್ಯ ಮೇಹನಾಕಾರಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ಲೌಕಿಕಸಾಧನಮಾತ್ರತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗೇನಾಮೇಹನಾಕಾರೇಣ ಗ್ರಹಣಂ ಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿರ್ಯಸ್ಯೇತಿ ಕುಹುಕಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧನಾಕಾರಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿತ್ವಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾನಾಂ ಸ್ತ್ರೀಪುನ್ನಪುಂಸಕವೇದಾನಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ಸ್ತ್ರೀಪುನ್ನಪುಂಸಕದ್ರವ್ಯಭಾವಾಭಾವಾಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಾನಾಂ ಧರ್ಮ-ಧ್ವಜಾನಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ಬಹಿರಂಗಯತಿಲಿಂಗಾಭಾವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಂ ಗುಣೋ ಗ್ರಹಣಮರ್ಥಾವಬೋಧೋ ಯಸ್ಯೇತಿ ಗುಣವಿಶೇಷಾನಾಲೀಢಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಂ ಪರ್ಯಾಯೋ ಗ್ರಹಣಮರ್ಥಾವಬೋಧವಿಶೇಷೋ ಯಸ್ಯೇತಿ ಪರ್ಯಾಯವಿಶೇಷಾನಾಲೀಢಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯತ್ವಸ್ಯ । ನ ಲಿಂಗಂ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಹೇತುರ್ಗ್ರಹಣಮರ್ಥಾವ-ಬೋಧಸಾಮಾನ್ಯಂ ಯಸ್ಯೇತಿ ದ್ರವ್ಯಾನಾಲೀಢಶುದ್ಧಪರ್ಯಾಯತ್ವಸ್ಯ ।

ಯಾವುದರ, ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪೂರ್ವಕ ಊಹೆಯ ವಿಷಯನಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೪) ಇತರರಿಂದ - ಕೇವಲ ಲಿಂಗದಿಂದಲೇ ಯಾವುದರ ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಅನುಮೇಯಮಾತ್ರ (ಕೇವಲ ಊಹೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಬರಲು ಯೋಗ್ಯ)ನಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೫) ಯಾವುದರ ಲಿಂಗದಿಂದಲೇ ಪರದ ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಅನುಮಾತಾಮಾತ್ರ (ಕೇವಲ ಊಹೆಮಾಡುವಂಥವ)ನಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೬) ಯಾವುದರ ಲಿಂಗದಿಂದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾತಾನಿದ್ದಾನೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೭) ಯಾವುದರ ಲಿಂಗದಿಂದ ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗನಾಮದ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಗ್ರಹಣವಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಅವಲಂಬನೆಯಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬಾಹ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಅವಲಂಬನವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೮) ಯಾವುದು ಲಿಂಗವನ್ನು ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗನಾಮದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ತಾನು (ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗಿನಿಂದ) ತರುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಎಲ್ಲಿಂದಲೂ ತರಲಾಗದಂಥ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ'ಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೯) ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗದ ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗನಾಮದ ಲಕ್ಷಣದ ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಪರದಿಂದ ಹರಣವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ (ಅನ್ಯದಿಂದ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ) ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೦) ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗನಾಮದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಹಾಗೆ ಉಪರಾಗ(ಮಲಿನತೆ, ವಿಕಾರ)ವಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಸ್ವಭಾವಿಯಿದ್ದಾನೆ'ಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ

ಅಥ ಕಥಮಮೂರ್ತಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸ್ನಿಗ್ಧ ರೂಕ್ಷತ್ವಾಭಾವಾದ್ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಯತಿ-

ಮುತ್ತೋ ರೂವಾದಿಗುಣೋ ಬಜ್ಝದಿ ಫಾಸೇಹಿಂ ಅಣ್ಣಮಣ್ಣೇಹಿಂ ।
ತವ್ವಿವರೀದೋ ಅಪ್ಪಾ ಬಜ್ಝದಿ ಕಿಧ ಪೋಗ್ಗಲಂ ಕಮ್ಮಂ ॥೧೭೩॥

ಮೂರ್ತೋ ರೂಪಾದಿಗುಣೋ ಬಧ್ಯತೇ ಸ್ಪರ್ಶೈರನ್ಯೋನ್ಯೈಃ ।
ತದ್ವಿಪರೀತ ಆತ್ಮಾ ಬಧ್ನಾತಿ ಕಥಂ ಪೌದ್ಗಲಂ ಕರ್ಮ ॥೧೭೩॥

೧೧) ಲಿಂಗದಿಂದ ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗನಾಮದ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮದ ಗ್ರಹಣವು ಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗ ಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಅಸಂಯುಕ್ತ (ಅಸಂಬದ್ಧ)ನಿದ್ದಾನೆ'ಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೨) ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ವಿಷಯಗಳ ಉಪಭೋಗವಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ವಿಷಯಗಳ ಉಪಭೋಕ್ತನಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೩) ಲಿಂಗದಿಂದ ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಜೀವತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದು ಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಶುಕ್ರ ಮತ್ತು ಆರ್ತವವನ್ನು ಅನುವಿಧಾಯಿ (ಅನುಸಾರ ಆಗುವಂಥವನು) ಇಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೪) ಲಿಂಗದ ಎಂದರೆ ಮೇಹನಾಕಾರ (ಪುರುಷ ಮೊದಲಾದವರ ಇಂದ್ರಿಯದ ಆಕಾರ) ಗ್ರಹಣವು ಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಲಾಕಿಕ ಸಾಧನಮಾತ್ರನಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೫) ಲಿಂಗದಿಂದ ಎಂದರೆ ಅಮೇಹನಾಕಾರದಿಂದ ಯಾವುದರ ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕತ್ವವಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಪಾಖಂಡಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಧನರೂಪ ಆಕಾರವುಳ್ಳವನು-ಲೋಕವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಇಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೬) ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಗಳ ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕ ವೇದಗಳ ಗ್ರಹಣವಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಹಾಗೂ ಭಾವದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕನಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೭) ಲಿಂಗಗಳ ಎಂದರೆ ಧರ್ಮ ಚಿಹ್ನಗಳ ಗ್ರಹಣವು ಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬಹಿರಂಗ ಯತಿಲಿಂಗಗಳ ಅಭಾವವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೮) ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಗುಣವೆಂಬ ಯಾವ ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಅರ್ಥಾವ ಬೋಧವು (ಪದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು) ಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಗುಣ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿತನಾಗದಂಥ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿದ್ದಾನೆ'ಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೯) ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯವೆಂಬ ಯಾವ ಗ್ರಹಣವು ಎಂದರೆ ಅರ್ಥಾವಬೋಧ ವಿಶೇಷವು ಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ಪರ್ಯಾಯ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿತನಾಗದಂಥ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿದ್ದಾನೆ'ಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೨೦) ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನದ

ಬಂಧವಾಗುವುದು ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಪರ್ಶಗಳಿಂ ರೂಪಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಮೂರ್ತಗಳಿಗೆ ।
ಎಂದೊಡೆ ಮೂರ್ತರಹಿತನಾದಾತ್ಮ ಹೇಗೆ ಬಂಧಿಸುವನು ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮವನು ॥೧೭೩॥

ಮೂರ್ತಯೋರ್ಹಿ ತಾವತ್ಪುದ್ಗಲಯೋ ರೂಪಾದಿಗುಣಯುಕ್ತತ್ವೇನ ಯಥೋದಿತಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವ-ಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷಾದನ್ಯೋನ್ಯಬಂಧೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ಏವ । ಆತ್ಮಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಯೋಸ್ತು ಸ ಕಥಮವಧಾರ್ಯತೇ; ಮೂರ್ತಸ್ಯ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ರೂಪಾದಿಗುಣಯುಕ್ತತ್ವೇನ ಯಥೋದಿತಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷ-ಸಂಭವೇಽಪ್ಯಮೂರ್ತಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ರೂಪಾದಿಗುಣಯುಕ್ತತ್ವಾಭಾವೇನ ಯಥೋದಿತಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿವಿಶೇಷಾ-ಸಂಭಾವನಯಾ ಚೈಕಾಂಗವಿಕಲತ್ವಾತ್ ।

ಅಥೈವಮಮೂರ್ತಸ್ಯಾಪ್ಯಾತ್ಮನೋ ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಯತಿ -

ರೂವಾದಿಏಹಿಂ ರಹಿದೋ ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣಾದಿ ರೂವಮಾದೀಣಿ ।
ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣೇ ಯ ಜಧಾ ತಹ ಬಂಧೋ ತೇಣ ಜಾಣೇಹಿ ॥೧೭೪॥

ಕಾರಣವಾದಂಥ ಯಾವ ಗ್ರಹಣವು ಎಂದರೆ ಅರ್ಥಾವಬೋಧವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದು ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣವಿದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆತ್ಮನು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿತನಾಗದಂಥ ಶುದ್ಧಪರ್ಯಾಯನಿದ್ದಾನೆ'ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಅಮೂರ್ತನಾದಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಬಂಧವು ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ? -ಎಂಬ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಉಪಸ್ಥಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೭೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಮುತ್ತೋ] ಮೂರ್ತ (ಇಂಥ ಪುದ್ಗಲ)ವಂತೂ **[ರೂವಾದಿಗುಣೋ]** ರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಯುಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ **[ಅಣ್ಣಮಣ್ಣೇಹಿಂ ಫಾಸೇಹಿಂ]** ಪರಸ್ಪರ **[ಬಂಧಯೋಗ್ಯ]** ಸ್ಪರ್ಶಗಳಿಂದ **[ಬಜ್ಝದಿ]** ಬಂಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ; (ಆದರೆ) **[ತವ್ವಿವರೀದೋ ಅಪ್ಪಾ]** ಅದರಿಂದ ವಿಪರೀತ (ಅಮೂರ್ತ)ನಾದಂಥ ಆತ್ಮನು **[ಪೋಗ್ಗಲಂ ಕಮ್ಮಂ]** ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ **[ಕಿಧ]** ಹೇಗೆ **[ಬಜ್ಝದಿ]** ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ?

ಟೀಕೆ :- ಮೂರ್ತವಾದಂಥ ಎರಡು ಪುದ್ಗಲಗಳಂತೂ ರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಯಥೋಕ್ತ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವರೂಪ ಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷದ (ಬಂಧಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಪರ್ಶದ) ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಪಾರಸ್ಪರಿಕ ಬಂಧವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ; ಆದರೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಪುದ್ಗಲದ ಬಂಧವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಏಕೆಂದರೆ ಮೂರ್ತವಾದಂಥ ಕರ್ಮ ಪುದ್ಗಲವು ರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಯಥೋಕ್ತ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವರೂಪ ಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷದ ಸಂಭವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಮೂರ್ತನಾದಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಯುಕ್ತವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯಥೋಕ್ತ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವರೂಪ ಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷದ ಅಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಅಂಗವು ವಿಕಲವಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಬಂಧಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಎರಡು ಅಂಗಗಳೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಅಂಗವು ಅಯೋಗ್ಯವಿದೆ - ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ರಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಬಂಧದ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನಿಲ್ಲ.)

ಹೇಗೆ ರೂಪಾದಿಯಿಲ್ಲದು ರೂಪಿದ್ರವ್ಯ-ಗುಣಗಳನು ನೋಡುವುದು ತಿಳಿವುದು ।
ಹಾಗೆ ಬಂಧನವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಅರೂಪಿಯದುರೂಪಿಯ ಜತೆಗೆ ॥೧೭೪॥

ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಗುಣಾಂಶ್ಚ ಯಥಾ ತಥಾ ಬಂಧಸ್ತೇನ ಜಾನೀಹಿ ॥೧೭೪॥
ರೂಪಾದಿಕೈ ರಹಿತಃ ಪಶ್ಯತಿ ಜಾನಾತಿ ರೂಪಾದೀನಿ ।

ಯೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ರೂಪಾದಿರಹಿತೋ ರೂಪೀಣಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ತದ್ಗುಣಾಂಶ್ಚ ಪಶ್ಯತಿ ಜಾನಾತಿ ಚ, ತೇನೈವ ಪ್ರಕಾರೇಣ ರೂಪಾದಿರಹಿತೋ ರೂಪಿಭಿಃ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲೈಃ ಕಿಲ ಬಧ್ಯತೇ; ಅನ್ಯಥಾ ಕಥಮಮೂರ್ತೋ ಮೂರ್ತಂ ಪಶ್ಯತಿ ಜಾನಾತಿ ಚೇತ್ಯತ್ರಾಪಿ ಪರ್ಯನುಯೋಗಸ್ಯಾನಿವಾರ್ಯತ್ವಾತ್ । ನ ಚೈತದತ್ಯಂತದುರ್ಘಟತ್ವಾದ್ದಾರ್ಷ್ಟಾಂತಿಕೀ-ಕೃತಂ, ಕಿಂತು ದೃಷ್ಟಾಂತದ್ವಾರೇಣಾಬಾಲಗೋಪಾಲಪ್ರಕಟಿತಮ್ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಬಾಲಕಸ್ಯ ಗೋಪಾಲಕಸ್ಯ ವಾ ಪೃಥಗವಸ್ಥಿತಂ ಮೃದ್ಬಲೀವರ್ದಂ ಬಲೀವರ್ದಂ ವಾ ಪಶ್ಯತೋ ಜಾನತಶ್ಚ ನ ಬಲೀವರ್ದೇನ ಸಹಾಸ್ತಿ ಸಂಬಂಧಃ, ವಿಷಯಭಾವಾವಸ್ಥಿತ ಬಲೀವರ್ದನಿಮಿತ್ತೋಪಯೋಗಾಧಿರೂಢಬಲೀವರ್ದಾಕಾರದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಂಬಂಧೋ ಬಲೀವರ್ದಸಂಬಂಧವ್ಯವಹಾರಸಾಧಕಸ್ತ್ವಸ್ತ್ಯೇವ, ತಥಾ ಕಿಲಾತ್ಮನೋ ನಿರೂಪತ್ವೇನ ಸ್ಪರ್ಶಶೂನ್ಯತ್ವಾನ್ನ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲೈಃ

ಈಗ ಆತ್ಮನು ಅಮೂರ್ತನಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ. -

ಗಾಥೆ - ೧೭೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜಧಾ]** ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ **[ರೂವಾದಿಏಹಿಂ ರಹಿದೋ]** ರೂಪಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾದ (ಜೀವನು) **[ರೂವಮಾದೀಣಿ]** ರೂಪಾದಿಗಳನ್ನು - **[ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣೇ ಯ]** ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳನ್ನು (ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು) - **[ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣಾದಿ]** ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ **[ತಹ]** ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ **[ತೇಣ]** ಅದರೊಡನೆ (ಅರೂಪಿಯದು ರೂಪಿಯ ಜತೆ) **[ಬಂಧೋ ಜಾಣೇಹಿ]** ಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು.)

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ರೂಪಾದಿಗಳಿಲ್ಲದ (ಜೀವನು) ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ರೂಪಾದಿಗಳಿಲ್ಲದ (ಜೀವನು) ರೂಪುಳ್ಳ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ (ನೋಡುವ-ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲೂ) ಅಮೂರ್ತವು ಮೂರ್ತವನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡುತ್ತದೆ-ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ.

ಮತ್ತು ಈ ಮಾತು (ಅರೂಪಿಯದು ರೂಪಿಯ ಜತೆ ಬಂಧವಾಗುವುದು) ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಘಟವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆನ್ನುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಆಬಾಲ ಗೋಪಾಲರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬಹುದೆಂದು (ತಿಳಿದುಬರಬಹುದೆಂದು) ದೃಷ್ಟಾಂತದ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಲಗೋಪಾಲಕನಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಇರುವಂಥ ಮಣ್ಣಿನ ವೃಷಭವನ್ನು ಅಥವಾ (ನಿಜವಾದ) ವೃಷಭವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ವೃಷಭದ ಜತೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಿಷಯರೂಪದಿಂದ ಇರುವಂಥ ಎತ್ತು ಯಾವವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ ಅಂಥ ಉಪಯೋಗರೂಢ ವೃಷಭಾಕಾರವು ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನದ ಜತೆಯ ಸಂಬಂಧವು ವೃಷಭದ ಜತೆಯ ಸಂಬಂಧರೂಪ ವ್ಯವಹಾರದ ಸಾಧಕವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಅರೂಪಿತನದ ಕಾರಣ ಸ್ಪರ್ಶ ಶೂನ್ಯನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನದು ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ

ಸಹಾಸ್ತಿ ಸಂಬಂಧಃ, ಏಕಾವಗಾಹಭಾವಾವಸ್ಥಿತಕರ್ಮಪುದ್ಗಲ- ನಿಮಿತ್ತೋಪಯೋಗಾಧಿರೂಢರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವಸಂಬಂಧಃ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಬಂಧವ್ಯವಹಾರಸಾಧಕಸ್ತ್ವಸ್ತ್ಯೇವ ।

ಏಕಾವಗಾಹರೂಪದಿಂದ ಇರುವಂಥ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳು ಯಾವವುಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಿವೆ ಅಂಥ ಉಪಯೋಗಾರೂಢ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವಗಳ ಜತೆಯ ಸಂಬಂಧವು ಕರ್ಮ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆಯ ಬಂಧರೂಪ ವ್ಯವಹಾರದ ಸಾಧಕವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- 'ಆತ್ಮನು ಅಮೂರ್ತಿಕನಿದ್ದರೂ ಅವನು ಮೂರ್ತಿಕ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ಹೇಗೆ ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ?' ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತ ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - ಆತ್ಮನು ಅಮೂರ್ತಿಕನಿದ್ದರೂ ಅವನು ಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ? ಹೇಗೆ ಅವನು ಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೆ ಮೂರ್ತಿಕ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅರೂಪಿ ಆತ್ಮನದು ರೂಪಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜತೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅರೂಪಿಯದು ರೂಪಿಯ ಜತೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ವ್ಯವಹಾರವೂ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ಆತ್ಮನು ಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ'ಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಅಮೂರ್ತಿಕ ಆತ್ಮನದು ಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜತೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ; ಅದರದಂತೂ ಕೇವಲ ಆ ಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಆಕಾರರೂಪವಾಗುವಂಥ ಜ್ಞಾನದ ಜತೆಗೇ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಪದಾರ್ಥಾಕಾರಗಳು ಜ್ಞಾನದ ಜತೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಕಾರಣವೇ 'ಅಮೂರ್ತಿಕ ಆತ್ಮನು ಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ'ಂಬ ಅಮೂರ್ತಿಕಮೂರ್ತಿಕದ ಸಂಬಂಧರೂಪ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ಇಂಥ ಆತ್ಮನದು ಮೂರ್ತಿಕ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ಬಂಧವಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವಲ್ಲಿ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಅಮೂರ್ತಿಕ ಆತ್ಮನದು ಮೂರ್ತಿಕ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ; ಆತ್ಮನದಂತೂ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳು ನಿಮಿತ್ತವಿವೆ ಅಂಥ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳ ಜತೆಗೇ ಸಂಬಂಧ(ಬಂಧ)ವಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತಕಗಳಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳ ಜತೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದಲೇ 'ಈ ಆತ್ಮನದು ಮೂರ್ತಿಕ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ಬಂಧವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಅಮೂರ್ತಿಕ-ಮೂರ್ತಿಕದ ಬಂಧರೂಪ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ-ಧನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಜತೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಅವು ಆ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ-ಧನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕುರಿತು ರಾಗ ಮಾಡುವಂಥ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ರಾಗದ ಬಂಧನವಾಗುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಆ ರಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ-ಧನ ಮೊದಲಾದವು ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ 'ಈ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ-ಧನಾದಿಗಳ ಬಂಧನವಿದೆ'ಯೆಂದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನದು ಕರ್ಮ-ಪುದ್ಗಲಗಳ ಜತೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಅವು ಆತ್ಮನಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನವಿದ್ದರೂ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳ ಬಂಧನವಾಗುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಆ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳು ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ 'ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಬಂಧನವಿದೆ'ಯೆಂದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಅಥ ಭಾವಬಂಧಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾಪಯತಿ –

ಉವಓಗಮಓ ಜೀವೋ ಮಜ್ಝದಿ ರಜ್ಜೇದಿ ವಾ ಪದುಸ್ಸೇದಿ ।
ಪಪ್ಪಾವಿವಿಧೇ ವಿಸಯೇ ಜೋಹಿ ಪುಣೋ ತೇಹಿಂ ಸೋ ಬಂಧೋ ॥೧೭೫॥

ಉಪಯೋಗಮಯೋ ಜೀವೋ ಮುಹ್ಯತಿ ರಜ್ಯತಿ ವಾ ಪ್ರದ್ವೇಷ್ಟಿ ।
ಪ್ರಾಪ್ಯ ವಿವಿಧಾನ್ ವಿಷಯಾನ್ ಯೋ ಹಿ ಪುನಸ್ತೈಃ ಸ ಬಂಧಃ ॥೧೭೫॥

ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವ ಏವ ತಾವತ್ಸವಿಕಲ್ಪನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಪರಿಚ್ಛೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾದುಪಯೋಗಮಯಃ । ತತ್ರ ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ನಾನಾಕಾರಾನ್ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಾನರ್ಥಾನಾಸಾದ್ಯ ಮೋಹಂ ವಾ ರಾಗಂ ವಾ ದ್ವೇಷಂ ವಾ ಸಮುಪೈತಿ ಸ ನಾಮ ತೈಃ ಪರಪ್ರತ್ಯಯೈರಪಿ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷೈರುಪರಕ್ತಾತ್ಮಸ್ವಭಾವತ್ವಾನ್ನೀಲಪೀತರಕ್ತೋಪಾಶ್ರಯಪ್ರತ್ಯಯನೀಲ-ಪೀತರಕ್ತತ್ವೈರುಪರಕ್ತಸ್ವಭಾವಃ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿರಿವ ಸ್ವಯಮೇಕ ಏವ ತದ್ಭಾವದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದ್ಬಂಧೋ ಭವತಿ ।

ಈಗ ಭಾವಬಂಧದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, –

ಗಾಥೆ – ೧೭೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– **[ಜೋ ಹಿ ಪುಣೋ]** ಯಾವ **[ಉವಓಗಮಓ ಜೀವೋ]** ಉಪಯೋಗಮಯನಾದ ಜೀವನು **[ವಿವಿಧೇ ವಿಸಯೇ]** ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನು **[ಪಪ್ಪಾ]** ಹೊಂದಿ **[ಮುಜ್ಝದಿ]** ಮೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, **[ರಜ್ಜೇದಿ]** ರಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಪದುಸ್ಸೇದಿ]** ದ್ವೇಷ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ]** ಆ ಜೀವನು **[ತೇಹಿಂ]** ಅವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ (ಮೋಹ–ರಾಗ–ದ್ವೇಷಗಳ ಮುಖಾಂತರ) **[ಬಂಧೋ]** ಬಂಧರೂಪನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :– ಮೊದಲಂತೂ ಈ ಆತ್ಮನು ಪೂರ್ಣ ಉಪಯೋಗಮಯನಿದ್ದಾನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಸವಿಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಪ್ರತಿಭಾಸಸ್ವರೂಪನಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ–ದರ್ಶನಸ್ವರೂಪನಿದ್ದಾನೆ). ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆತ್ಮನು ವಿವಿಧಾಕಾರ ಪ್ರತಿಭಾಸ್ಯ (ವಿವಿಧ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ) ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಮೋಹ, ರಾಗ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆ ಆತ್ಮನು–ಕಪ್ಪು, ಹಳದಿ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು [೧]ಆಶ್ರಯವು ನಿಮಿತ್ತವಿರುವಂಥ ಕಪ್ಪುತನ, ಹಳದೀತನ ಮತ್ತು ಕೆಂಪುತನದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪರಕ್ತ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಸ್ಫಟಿಕ ಮಣಿಯ ಹಾಗೆ–ಪರವು ನಿಮಿತ್ತವಿರುವಂಥ ಮೋಹ, ರಾಗ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪರಕ್ತ (ವಿಕಾರೀ, ಮಲಿನ, ಕಲುಷಿತ) ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದರಿಂದ

ಯಾವ ಉಪಯೋಗಮಯಜೀವ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನುಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ।
ಜೀವ ಮೋಹವಿಲ್ಲವೆ ರಾಗದ್ವೇಷಮಾಡುವನದರಿಂದವನುಬಂಧನಿಹನು ॥೧೭೫॥

---

೧ ಆಶ್ರಯ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿಯಿರಿಸಿದೆ ಆ ವಸ್ತು.

ಅಥ ಭಾವಬಂಧಯುಕ್ತಿಂ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ -

ಭಾವೇಣ ಜೇಣ ಜೀವೋ ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣಾದಿ ಆಗದಂ ವಿಸಯೇ ।
ರಜ್ಜದಿ ತೇಣೇವ ಪುಣೋ ಬಜ್ಝದಿ ಕಮ್ಮ ತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ ॥೧೭೬॥

ಭಾವೇನ ಯೇನ ಜೀವಃ ಪಶ್ಯತಿ ಜಾನಾತ್ಯಾಗತಂ ವಿಷಯೇ ।
ರಜ್ಯತಿ ತೇನೈವ ಪುನರ್ಬಧ್ಯತೇ ಕರ್ಮೇತ್ಯುಪದೇಶಃ ॥೧೭೬॥

ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಸಾಕಾರನಿರಾಕಾರಪರಿಚ್ಛೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯತಾಮಾಪದ್ಯಮಾನಮರ್ಥಜಾತಂ ಯೇನೈವ ಮೋಹರೂಪೇಣ ರಾಗರೂಪೇಣ ದ್ವೇಷರೂಪೇಣ ವಾ ಭಾವೇನ ಪಶ್ಯತಿ ಜಾನಾತಿ ಚ ತೇನೈವೋಪರಜ್ಯತ ಏವ । ಯೋಽಯಮುಪರಾಗಃ ಸ ಖಲು ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಸ್ಥಾನೀಯೋ ಭಾವಬಂಧಃ । ಅಥ ಪುನಸ್ತೇನೈವ ಪೌದ್ಗಲಿಕಂ ಕರ್ಮ ಬಧ್ಯತ ಏವ, ಇತ್ಯೇಷ ಭಾವಬಂಧಪ್ರತ್ಯಯೋ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಃ ।

ತಾನು ಏಕಾಕಿಯೇ ಬಂಧ (ಬಂಧರೂಪ)ವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳು ಅದರ [೧]ದ್ವಿತೀಯವಿದೆ.

ಈಗ ಭಾವಬಂಧದ ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಬಂಧದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೧೭೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೀವೋ]** ಜೀವನು **[ಜೇಣ ಭಾವೇಣ]** ಯಾವ ಭಾವದಿಂದ **[ವಿಸಯೇ ಆಗದಂ]** ವಿಷಯಾಗತ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು **[ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣಾದಿ]** ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, **[ತೇಣೇವ]** ಅದರಿಂದಲೇ **[ರಜ್ಜದಿ]** ಉಪರಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ; **[ಪುಣೋ]** ಮತ್ತು ಅದರಿಂದಲೇ **[ಕಮ್ಮ ಬಜ್ಝದಿ]** ಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ **[ತ್ತಿ]**-ಎಂಬ **[ಉವದೇಸೋ]** ಉಪದೇಶವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಆತ್ಮನು ಸಾಕಾರ ಮತ್ತು ನಿರಾಕಾರ ಪ್ರತಿಭಾಸಸ್ವರೂಪ(ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪ)ನಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಭಾಸ್ಯ (ಪ್ರತಿಭಾಸವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯ) ಪದಾರ್ಥ ಸಮೂಹವನ್ನು ಯಾವ ಮೋಹರೂಪ, ರಾಗರೂಪ, ಅಥವಾ ದ್ವೇಷರೂಪಭಾವದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಉಪರಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಈ ಉಪರಾಗ (ವಿಕಾರ)ವಿದೆ ಅದು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ [೨]ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಸ್ಥಾನೀಯ ಭಾವಬಂಧವಿದೆ.

ಯಾವ ಭಾವಗಳಿಂದ ಜೀವ ವಿಷಯಗತ ಪದಾರ್ಥ ನೋಡುವನು ತಿಳಿವನು ।
ಅವುಗಳಿಂದುಪರಕ್ತತೆ ಮೇಣದರಿಂಕರ್ಮಬಂಧನವೆಂಬ ಬೋಧನೆಯಿದೆ ॥೧೭೬॥

---

೧ ದ್ವಿತೀಯ = ಎರಡನೆಯ. ('ಬಂಧವಂತೂ ಎರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಏಕಾಕಿ ಆತ್ಮನು ಬಂಧಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?' ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವು ಹೀಗಿದೆ - ಒಬ್ಬನಂತೂ ಆತ್ಮನು ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯದು ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮಲಿನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನು ಭಾವಬಂಧನಿದ್ದಾನೆ.)

೨ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಸ್ಥಾನೀಯ = ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ಮತ್ತು ರೂಕ್ಷತೆಗೆ ಸಮಾನ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪುದ್ಗಲದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ ರೂಕ್ಷತೆಯು ಅದು ಬಂಧವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷರೂಪವಾದ ವಿಕಾರವು ಭಾವಬಂಧವಿದೆ.)

ಅಥ ಪುದ್ಗಲಜೀವತದುಭಯಬಂಧಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾಪಯತಿ –

ಫಾಸೇಹಿಂ ಪೋಗ್ಗಲಾಣಂ ಬಂಧೋ ಜೀವಸ್ಸ ರಾಗಮಾದೀಹಿಂ ।
ಅಣ್ಣೋಣ್ಣ ಮವಗಾಹೋ ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಪ್ಪಗೋ ಭಣಿದೋ ॥೧೭೭॥

ಸ್ಪರ್ಶೈಃ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಬಂಧೋ ಜೀವಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಭಿಃ ।
ಅನ್ಯೋನ್ಯಮವಗಾಹಃ ಪುದ್ಗಲಜೀವಾತ್ಮಕೋ ಭಣಿತಃ ॥೧೭೭॥

ಯಸ್ತಾವದತ್ರ ಕರ್ಮಣಾಂ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷೈರೇಕತ್ವಪರಿಣಾಮಃ ಸ ಕೇವಲಪುದ್ಗಲಬಂಧಃ । ಯಸ್ತು ಜೀವಸ್ಯೌಪಾಧಿಕಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಪರ್ಯಾಯೈರೇಕತ್ವಪರಿಣಾಮಃ ಸ ಕೇವಲಜೀವಬಂಧಃ । ಯಃ ಪುನಃ ಜೀವಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಯೋಃ ಪರಸ್ಪರಪರಿಣಾಮನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರತ್ವೇನ ವಿಶಿಷ್ಟತರಃ ಪರಸ್ಪರಮವಗಾಹಃ ಸ ತದುಭಯಬಂಧಃ ।

ಮತ್ತು ಅದರಿಂದಲೇ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ದ್ರವ್ಯಬಂಧದ ನಿಮಿತ್ತವು ಭಾವಬಂಧವಿದೆ.

ಈಗ ಪುದ್ಗಲಬಂಧದಸ್ವರೂಪ, ಜೀವಬಂಧದಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅವೆರಡರ ಬಂಧದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,–

ಗಾಥೆ – ೧೭೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ– [ಫಾಸೇಹಿಂ] ಸ್ಪರ್ಶಗಳ ಜತೆ **[ಪೋಗ್ಗಲಾಣಂ ಬಂಧೋ]** ಪುದ್ಗಲಗಳ ಬಂಧ, **[ರಾಗಮಾದೀಹಿಂ ಜೀವಸ್ಸ]** ರಾಗಾದಿಗಳ ಜತೆ ಜೀವದ ಬಂಧ ಮತ್ತು **[ಅಣ್ಣೋಣ್ಣಮವಗಾಹೋ]** ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಅವಹಾಗವು ಅದು **[ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಪ್ಪಗೋ ಭಣಿದೋ]** ಪುದ್ಗಲಜೀವಾತ್ಮಕ ಬಂಧವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ ಃ– ಮೊದಲಂತೂ ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳ ಯಾವ ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ-ರೂಕ್ಷತೆರೂಪದ ಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷಗಳ ಜತೆ ಏಕತ್ವಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅದು ಕೇವಲ ಪುದ್ಗಲಬಂಧವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಜೀವದ ಔಪಾಧಿಕ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷರೂಪ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜತೆ ಯಾವ ಏಕತ್ವಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅದು ಕೇವಲ ಜೀವಬಂಧವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಜೀವ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲದ ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಣಾಮದ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾವ ವಿಶಿಷ್ಟತರವಾದ ಪರಸ್ಪರ ಅವಗಾಹವಿದೆ ಅದು ಉಭಯಬಂಧವಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲದ್ದು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರ ಪರಿಣಮನದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಗಳಾಗುವಂಥ (ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಕಾರದ-ಮುಖ್ಯಪ್ರಕಾರದ) ಯಾವ ಅವುಗಳ ಏಕಕ್ಷೇತ್ರಾವಗಾಹ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಅದು ಪುದ್ಗಲ-ಜೀವಾತ್ಮಕವಾದ ಬಂಧವಿದೆ.)

ಸ್ಪರಶಾದಿಗಳ ಜತೆ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಬಂಧ ರಾಗಾದಿ ಜತೆ ಜೀವದ ಬಂಧ ।
ಪರಸ್ಪರ ಅವಗಾಹವದು ಪುದ್ಗಲಜೀವಾತ್ಮಕ ಬಂಧನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ॥೧೭೭॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸ್ಯ ಭಾವಬಂಧಹೇತುಕತ್ವಮುಜ್ಜೀವಯತಿ -

ಸಪದೇಸೋ ಸೋ ಅಪ್ಪಾ ತೇಸು ಪದೇಸೇಸು ಪೋಗ್ಗಲಾ ಕಾಯಾ ।
ಪವಿಸಂತಿ ಜಹಾಜೋಗ್ಗಂ ಚಿಟ್ಠಂತಿ ಹಿ ಜಂತಿ ಬಜ್ಝಂತಿ ॥೧೭೮॥

ಸಪ್ರದೇಶಃ ಸ ಆತ್ಮಾ ತೇಷು ಪ್ರದೇಶೇಷು ಪುದ್ಗಲಾಃ ಕಾಯಾಃ ।
ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಚ ಯಾಂತಿ ಬಧ್ಯಂತೇ ॥೧೭೮॥

ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ಸಪ್ರದೇಶಃ । ಅಥ ತೇಷು ತಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶೇಷು ಕಾಯವಾಙ್ಮನೋವರ್ಗಣಾಲಂಬನಃ ಪರಿಸ್ಪಂದೋ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಕಾಯಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಿಸ್ಪಂದವಂತಃ ಪ್ರವಿಶಂತ್ಯಪಿ ತಿಷ್ಠಂತ್ಯಪಿ ಗಚ್ಛಂತ್ಯಪಿ ಚ । ಅಸ್ತಿ ಚೇಜ್ಜೀವಸ್ಯ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷರೂಪೋ ಭಾವೋ ಬಧ್ಯಂತೇಽಪಿ ಚ । ತತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸ್ಯ ಭಾವಬಂಧೋ ಹೇತು ।

ಈಗ ದ್ರವ್ಯಬಂಧದಹೇತುವು ಭಾವಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೧೭೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸೋ ಅಪ್ಪಾ]** ಆ ಆತ್ಮನು **[ಸಪದೇಸೋ]** ಸಪ್ರದೇಶನಿದ್ದಾನೆ ; **[ತೇಸು ಪದೇಸೇಸು]** ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ **[ಪೋಗ್ಗಲಾ ಕಾಯಾ]** ಪುದ್ಗಲ ಸಮೂಹಗಳು **[ಪವಿಸಂತಿ]** ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತವೆ, **[ಜಹಾಜೋಗ್ಗಂ ಚಿಟ್ಠಂತಿ]** ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ, **[ಜಂತಿ]**ಹೋಗುತ್ತವೆ **[ಹಿ]** ಮತ್ತು **[ಬಜ್ಝಂತಿ]** ಬಂಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಆತ್ಮನು ಲೋಕಾಕಾಶತುಲ್ಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಸಪ್ರದೇಶನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯವರ್ಗಣೆ, ವಚನವರ್ಗಣೆ ಮತ್ತು ಮನೋವರ್ಗಣೆಯ ಅವಲಂಬನವುಳ್ಳ ಪರಿಸ್ಪಂದವು (ಕಂಪನವು) ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲದ ಸಮೂಹಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಪರಿಸ್ಪಂದವುಳ್ಳವುಗಳಾಗುತ್ತ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಇರುತ್ತವೆಯೂ ಕೂಡ ಮತ್ತು ಹೋಗುತ್ತವೆಯೂ ಕೂಡ ; ಮತ್ತು ಒಂದುವೇಳೆ ಜೀವನಿಗೆ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷರೂಪಗಳಾದ ಭಾವಗಳಿದ್ದರೆ ಬದ್ಧವೂ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಬಂಧದ ಹೇತುವು ಭಾವಬಂಧವಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ರಾಗಪರಿಣಾಮ ಮಾತ್ರವಾದ ಯಾವ ಭಾವಬಂಧವಿದೆ ಅದು ದ್ರವ್ಯಬಂಧದ ಹೇತುವಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ನಿಶ್ಚಯಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

---

ಜೀವ ಸಪ್ರದೇಶವಿದ್ದು ಆ ಜೀವಪ್ರದೇಶಗಳಲಿ ಪುದ್ಗಲಸಮೂಹಗಳು ।
ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವವುಯಥೋಚಿತ ನಿಲ್ಲುವವು ಹೋಗುವವು ಮೇಣ್ಬಂಧಿಸುವವು ॥೧೭೮॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಹೇತುತ್ವೇನ ರಾಗಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರಸ್ಯ ಭಾವಬಂಧಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಬಂಧತ್ವಂ ಸಾಧಯತಿ -

ರತ್ತೋ ಬಂಧದಿ ಕಮ್ಮಂ ಮುಚ್ಚದಿ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ರಾಗರಹಿದಪ್ಪಾ ।
ಏಸೋ ಬಂಧಸಮಾಸೋ ಜೀವಾಣಂ ಜಾಣ ಣಿಚ್ಛಯದೋ ॥೧೭೯॥

ರಕ್ತೋ ಬಧ್ನಾತಿ ಕರ್ಮ ಮುಚ್ಯತೇ ಕರ್ಮಭೀ ರಾಗರಹಿತಾತ್ಮಾ ।
ಏಷ ಬಂಧಸಮಾಸೋ ಜೀವಾನಾಂ ಜಾನೀಹಿ ನಿಶ್ಚಯತಃ ॥೧೭೯॥

ಯತೋ ರಾಗಪರಿಣತ ಏವಾಭಿನವೇನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಾ ಬಧ್ಯತೇ, ನ ವೈರಾಗ್ಯಪರಿಣತಃ, ಅಭಿನವೇನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಾ ರಾಗಪರಿಣತೋ ನ ಮುಚ್ಯತೇ, ವೈರಾಗ್ಯಪರಿಣತ ಏವ; ಬಧ್ಯತ ಏವ ಸಂಸ್ಪೃಶತೈವಾಭಿನವೇನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಾ ಚಿರಸಂಚಿತೇನ ಪುರಾಣೇನ ಚ, ನ ಮುಚ್ಯತೇ ರಾಗಪರಿಣತಃ ಮುಚ್ಯತ ಏವ ಸಂಸ್ಪೃಶತೈವಾಭಿನವೇನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಾ ಚಿರಸಂಚಿತೇನ ಪುರಾಣೇನ ಚ ವೈರಾಗ್ಯಪರಿಣತೋ, ನ ಬಧ್ಯತೇ ; ತತೋऽವಧಾರ್ಯತೇ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸ್ಯ ಸಾಧಕತಮತ್ವಾದ್ರಾಗಪರಿಣಾಮ ಏವ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಬಂಧಃ ।

ಗಾಥೆ - ೧೭೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ರತ್ತೋ] ರಾಗವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನು **[ಕಮ್ಮಂ ಬಂಧದಿ]** ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, **[ರಾಗರಹಿದಪ್ಪಾ]** ರಾಗರಹಿತನಾದ ಆತ್ಮನು **[ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ಮುಚ್ಚದಿ]** ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ; **[ಏಸೋ]**-ಇದು **[ಜೀವಾಣಂ]** ಜೀವಗಳಿಗೆ **[ಬಂಧಸಮಾಸೋ]** ಬಂಧದ ಸಂಕ್ಷೇಪವೆಂದು **[ಣಿಚ್ಛಯದೋ]** ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ **[ಜಾಣ]** ತಿಳಿಯಿರಿ.

ಟೀಕೆ :- ರಾಗಪರಿಣತನಾದ ಜೀವನೇ ನವೀನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದಬಂಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ, ವೈರಾಗ್ಯ ಪರಿಣತನು ಬಂಧಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ ; ರಾಗಪರಿಣತನಾದ ಜೀವನು ನವೀನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ವೈರಾಗ್ಯಪರಿಣತನೇ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ; ರಾಗಪರಿಣತನಾದ ಜೀವನು ಸಂಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುವಂಥ (ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ) ನವೀನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಮತ್ತು ಚಿರಸಂಚಿತವಾದಂಥ (ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ಸಂಚಿತವಾದಂಥ) ಹಳೆಯ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಬದ್ಧನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ, ಮುಕ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ವೈರಾಗ್ಯಪರಿಣತನಾದ ಜೀವನು ಸಂಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವಂಥ (ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ) ನವೀನ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಮತ್ತು ಚಿರಸಂಚಿತವಾದಂಥ ಹಳೆಯ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಮುಕ್ತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ, ಬದ್ಧನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಬಂಧದ ಸಾಧಕ ತಮ (ಉತ್ಕೃಷ್ಟಹೇತು)ವಿರುವುದರಿಂದ ರಾಗಪರಿಣಾಮವೇ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವರಾಗದಿಂ ಕರ್ಮಬದ್ಧವಾದರೆ ರಾಗರಹಿತಾತ್ಮ ಕರ್ಮಮುಕ್ತಮಪ್ಪುದು ।
ಜೀವಗಳಿಗಿದು ಬಂಧದ ಸಂಕ್ಷೇಪವಿದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯದಿ ತಿಳಿಯುವುದು ॥೧೭೯॥

ಅಥ ಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸಾಧಕತಮರಾಗವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಂ ಸವಿಶೇಷಂ ಪ್ರಕಟಯತಿ -

ಪರಿಣಾಮಾದೋ ಬಂಧೋ ಪರಿಣಾಮೋ ರಾಗದೋಸಮೋಹಜುದೋ ।
ಅಸುಹೋ ಮೋಹಪದೋಸೋ ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ ಹವದಿ ರಾಗೋ ॥೧೮೦॥

ಪರಿಣಾಮಾದ್ಬಂಧಃ ಪರಿಣಾಮೋ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಯುತಃ ।
ಅಶುಭೌ ಮೋಹಪ್ರದ್ವೇಷೌ ಶುಭೋ ವಾಶುಭೋ ಭವತಿ ರಾಗಃ ॥೧೮೦॥

ದ್ರವ್ಯಬಂಧೋಽಸ್ತಿ ತಾವದ್ವಿಶಿಷ್ಟಪರಿಣಾಮಾತ್ । ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಂ ತು ಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹ-ಮಯತ್ವೇನ । ತಚ್ಚ ಶುಭಾಶುಭತ್ವೇನ ದ್ವೈತಾನುವರ್ತಿ । ತತ್ರ ಮೋಹದ್ವೇಷಮಯತ್ವೇನಾಶುಭತ್ವಂ, ರಾಗಮಯತ್ವೇನ ತು ಶುಭತ್ವಂ ಚಾಶುಭತ್ವಂ ಚ । ವಿಶುದ್ಧಿಸಂಕ್ಲೇಶಾಂಗತ್ವೇನ ರಾಗಸ್ಯ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಾತ್ ಭವತಿ ।

ಈಗ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತಮವಾದ ರಾಗದಿಂದ ಪರಿಣಾಮದ ವಿಶಿಷ್ಟತನವನ್ನು ಸವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಪರಿಣಾಮವು ದ್ರವ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಹೇತುಭೂತ ರಾಗದಿಂದ ವಿಶೇಷತೆಯುಳ್ಳದ್ದಿದೆಯೆಂದು ಭೇದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ), -

ಗಾಥೆ - ೧೮೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಪರಿಣಾಮಾದೋ ಬಂಧೋ]** ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಬಂಧವಿದೆ **[ಪರಿಣಾಮೋ ರಾಗದೋಸಮೋಹಜುದೋ]** ಪರಿಣಾಮವು ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹಯುಕ್ತವಿದೆ **[ಮೋಹಪದೋಸೋ ಅಸುಹೋ]** (ಅವುಗಳಲ್ಲಿ) ಮೋಹ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಗಳು ಅಶುಭವಿವೆ **[ರಾಗೋ]** ರಾಗವು **[ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ]** ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭ **[ಹವದಿ]** ಇರುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ದ್ರವ್ಯಬಂಧವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯು ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹಮಯತನದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಅದು ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭತನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ದ್ವೈತದ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮೋಹ-ದ್ವೇಷಮಯತೆಯಿಂದ ಅಶುಭತನವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಾಗಮಯತೆಯಿಂದ ಶುಭತನ ಅದರಂತೆ ಅಶುಭತನವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ರಾಗವು ವಿಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಕ್ಲೇಶಯುಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿರುತ್ತದೆ.

ಈಗ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮದ ಭೇದವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಬಂಧವಿದೆ ಆ ಪರಿಣಾಮ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹಯುಕ್ತವಿದೆ ।
ಆ ರಾಗ ಶುಭ ಅಥವ ಅಶುಭವಿದ್ದರೆ ಮೋಹ-ದ್ವೇಷಗಳು ಅಶುಭವಿವೆ ॥೧೮೦॥

ಅಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಮವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮಂ ಚ ಕಾರಣೇ ಕಾರ್ಯಮುಪಚರ್ಯ ಕಾರ್ಯತ್ವೇನ ನಿರ್ದಿಶತಿ–

ಸುಹಪರಿಣಾಮೋ ಪುಣ್ಣಂ ಅಸುಹೋ ಪಾವಂ ತಿ ಭಣಿದಮಣ್ಣೇಸು ।
ಪರಿಣಾಮೋ ಣಣ್ಣಗದೋ ದುಕ್ಖಕ್ಖಯಕಾರಣಂ ಸಮಯೇ ॥೧೮೧॥

ಶುಭಪರಿಣಾಮಃ ಪುಣ್ಯಮಶುಭಃ ಪಾಪಮಿತಿ ಭಣಿತಮನ್ಯೇಷು ।
ಪರಿಣಾಮೋಽನನ್ಯಗತೋ ದುಃಖಕ್ಷಯಕಾರಣಂ ಸಮಯೇ ॥೧೮೧॥

ದ್ವಿವಿಧಸ್ತಾವತ್ಪರಿಣಾಮಃ, ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಃ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ । ತತ್ರ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಃ ಪರೋಪರಕ್ತತ್ವಾದ್ವಿಶಿಷ್ಟಪರಿಣಾಮಃ, ಸ್ವದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಸ್ತು ಪರಾನುಪರಕ್ತತ್ವಾದವಿಶಿಷ್ಟಪರಿಣಾಮಃ । ತತ್ರೋಕ್ತೌ ದ್ವೌ ವಿಶಿಷ್ಟಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ವಿಶೇಷೌ, ಶುಭಪರಿಣಾಮೋಽಶುಭಪರಿಣಾಮಶ್ಚ । ತತ್ರ ಪುಣ್ಯಪುದ್ಗಲಬಂಧಕಾರಣತ್ವಾತ್ ಶುಭಪರಿಣಾಮಃ ಪುಣ್ಯಂ, ಪಾಪಪುದ್ಗಲಬಂಧಕಾರಣತ್ವಾದಶುಭಪರಿಣಾಮಃ ಪಾಪಮ್ । ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ತು ಶುದ್ಧತ್ವೇನೈಕತ್ವಾನ್ನಾಸ್ತಿ ವಿಶೇಷಃ । ಸ ಕಾಲೇ ಸಂಸಾರದುಃಖಹೇತುಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಕ್ಷಯಕಾರಣತ್ವಾತ್ಸಂಸಾರದುಃಖ-ಹೇತುಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಕ್ಷಯಾತ್ಮಕೋ ಮೋಕ್ಷ ಏವ ।

ಗಾಥೆ – ೧೮೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– **[ಅಣ್ಣೇಸು]** ಪರದ ಕುರಿತಾದ **[ಸುಹಪರಿಣಾಮೋ]** ಶುಭಪರಿಣಾಮವು **[ಪುಣ್ಣಂ]** ಪುಣ್ಯವಿದೆ, ಮತ್ತು **[ಅಸುಹೋ]** ಅಶುಭಪರಿಣಾಮವು **[ಪಾವಂ]** ಪಾಪವಿದೆ **[ತಿ ಭಣಿದಂ]** – ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ; **[ಣಣ್ಣಗದೋ ಪರಿಣಾಮೋ]** ಪರದ ಕುರಿತು ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗದಂಥ ಪರಿಣಾಮವು **[ಸಮಯೇ]** ತಕ್ಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ದುಕ್ಖಕ್ಖಯಕಾರಣಂ]** ದುಃಖ ಕ್ಷಯದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :– ಮೊದಲಂತೂ ಪರಿಣಾಮವು ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತ (ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕುರಿತು ಪ್ರವರ್ತಮಾನ) ಮತ್ತು ಸ್ವದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಪರಿಣಾಮವು ಪರದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪರಕ್ತ (ಪರದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ವಿಕಾರಿ) ಆಗುವುದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವದ್ರವ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಪರಿಣಾಮವು ಪರದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪರಕ್ತವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅವಿಶಿಷ್ಟಪರಿಣಾಮವಿದೆ. ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಶುಭ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಅಶುಭಪರಿಣಾಮವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯರೂಪ ಪುದ್ಗಲಕ್ಕೆ ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಶುಭ ಪರಿಣಾಮವು ಪುಣ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಪಾಪರೂಪ ಪುದ್ಗಲಕ್ಕೆ ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಶುಭ ಪರಿಣಾಮವು ಪಾಪವಿದೆ. ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವಂತೂ ಶುದ್ಧವಿರುವುದರಿಂದ ಏಕವಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲ. ಅದು (ಅವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವು) ಯಥಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಹೇತುಭೂತವಾದ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಕ್ಕೆ ಕ್ಷಯದಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದುಃಖದ ಹೇತುಭೂತವಾದ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲದ ಕ್ಷಯಸ್ವರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವೇ ಇದೆ.

ಪರದೊಳು ಶುಭಪರಿಣಾಮಪುಣ್ಯವಿದ್ದಶುಭವನು ಪಾಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ।
ಪರಿಣಾಮ ನಿಜದ್ರವ್ಯಗತ ಸಮಯದಲಿ ದುಃಖಕ್ಷಯದ ಕಾರಣವಿದೆ ॥೧೮೧॥

ಅಥ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತಿಸಿದ್ಧಯೇ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಭಣಿದಾ ಪುಢವಿಪ್ಪಮುಹಾ ಜೀವಣಿಕಾಯಾಧ ಥಾವರಾ ಯ ತಸಾ ।
ಅಣ್ಣಾ ತೇ ಜೀವಾದೋ ಜೀವೋ ವಿ ಯ ತೇಹಿಂದೋ ಅಣ್ಣೋ ॥೧೮೨॥

ಭಣಿತಾಃ ಪೃಥಿವೀಪ್ರಮುಖಾ ಜೀವನಿಕಾಯಾ ಅಥ ಸ್ಥಾವರಾಶ್ಚ ತ್ರಸಾಃ ।
ಅನ್ಯೇ ತೇ ಜೀವಾಜ್ಜೀವೋಽಪಿ ಚ ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯಃ ॥೧೮೨॥

ಯ ಏತೇ ಪೃಥಿವೀಪ್ರಭೃತಯಃ ಷಡ್ ಜೀವನಿಕಾಯಾಸ್ತ್ರಸಸ್ಥಾವರಭೇದೇನಾಭ್ಯುಪಗಮ್ಯಂತೇ ತೇ ಖಲ್ವಚೇತನತ್ವಾದನ್ಯೇ ಜೀವಾತ್, ಜೀವೋಽಪಿ ಚ ಚೇತನತ್ವಾದನ್ಯಸ್ತೇಭ್ಯಃ । ಅತ್ರ ಷಡ್‌ಜೀವನಿಕಾಯಾತ್ಮನಃ ಪರದ್ರವ್ಯಮೇಕ ಏವಾತ್ಮಾ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಮ್ ।

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಪರದ ಕುರಿತು ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದಂಥ ಶುಭ ಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಪುಣ್ಯದ ಕಾರಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಅಶುಭ ಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಪಾಪದ ಕಾರಣವಿದೆ ; ಆದುದರಿಂದ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಶುಭಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಪುಣ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅಶುಭಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಪಾಪವಿದೆ ಸ್ವಾತ್ಮ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದಂಥ ಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣವಿದೆ ; ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಮೋಕ್ಷವಿದೆ.

ಈಗ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೧೮೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಧ] ಈಗ **[ಥಾವರಾ ಯ ತಸಾ]** ಸ್ಥಾವರ ಮತ್ತು ತ್ರಸದಂಥ ಯಾವ **[ಪುಢವಿಪ್ಪಮುಹಾ]** ಪೃಥ್ವೀ ಮೊದಲಾದ **[ಜೀವಣಿಕಾಯ]** ಜೀವನಿಕಾಯಗಳನ್ನು **[ಭಣಿದಾ]** ಹೇಳಲಾಗಿವೆ **[ತೇ]** ಅವು **(ಜೀವಾದೋ ಅಣ್ಣಾ]** ಜೀವದಿಂದ ಅನ್ಯವಿವೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಜೀವೋ ವಿ]** ಜೀವವೂ **[ತೇಹಿಂದೋ ಅಣ್ಣೋ]** ಅವುಗಳಿಂದ ಅನ್ಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಈ ಪೃಥ್ವೀ ಮೊದಲಾದ ಷಟ್‌ಜೀವನಿಕಾಯಗಳನ್ನು ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾವರದ ಭೇದಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅಚೇತನತ್ವದ ಕಾರಣ ಜೀವದಿಂದ ಅನ್ಯವಿವೆ, ಮತ್ತು ಜೀವವೂ ಚೇತನತ್ವದ ಕಾರಣ ಅವುಗಳಿಂದ ಅನ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಷಟ್‌ಜೀವನಿಕಾಯವು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯವಿದ್ದು ಆತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ವದ್ರವ್ಯನಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.)

ಸ್ಥಾವರ ಮತ್ತು ತ್ರಸದಂಥ ಯಾವ ಪೃಥ್ವಿಯಾದಿ ಜೀವನಿಕಾಯ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ।
ಅವು ಜೀವದಿಂದನ್ಯವಿವೆ ಅದರಂತೆ ಜೀವಕೂಡ ಅವುಗಳಿಂದನ್ಯವಿದೆ ॥೧೮೨॥

ಅಥ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತ್ವೇನ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನೇ ಅವಧಾರಯತಿ -

ಜೋ ಣವಿ ಜಾಣದಿ ಏವಂ ಪರಮಪ್ಪಾಣಂ ಸಹಾವಮಾಸೇಜ್ಜ ।
ಕೀರದಿ ಅಜ್ಝವಸಾಣಂ ಅಹಂ ಮಮೇದಂ ತಿ ಮೋಹಾದೋ ॥೧೮೩॥

ಯೋ ನೈವ ಜಾನಾತ್ಯೇವಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ವಭಾವಮಾಸಾದ್ಯ ।
ಕುರುತೇಽಧ್ಯವಸಾನಮಹಂ ಮಮೇದಮಿತಿ ಮೋಹಾತ್ ॥೧೮೩॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ನೈವಂ ಪ್ರತಿನಿಯತಚೇತನಾಚೇತನತ್ವಸ್ವಭಾವೇನ ಜೀವಪುದ್ಗಲಯೋಃ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸ ಏವಾಹಮಿದಂ ಮಮೇದಮಿತ್ಯಾತ್ಮಾತ್ಮೀಯತ್ವೇನ ಪರದ್ರವ್ಯಮಧ್ಯವಸ್ಯತಿ ಮೋಹಾನ್ನಾನ್ಯಃ । ಅತೋಜೀವಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಸ್ವಪರಪರಿಚ್ಛೇದಾಭಾವಮಾತ್ರಮೇವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ಸ್ವದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ತದಭಾವಃ।

ಈಗ ಜೀವನಿಗೆ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿಮಿತ್ತವು ಸ್ವ-ಪರವಿಭಾಗದ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿಮಿತ್ತವು ಸ್ವ-ಪರ ವಿಭಾಗದ ಅಜ್ಞಾನವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೮೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಏವಂ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ಸಹಾವಂ ಆಸೇಜ್ಜ]** ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು (ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು) **[ಪರಂ ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಪರವನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ವವನ್ನು **[ಣವಿ ಜಾಣದಿ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, **[ಮೋಹಾದೋ]** ಅವನು ಮೋಹದಿಂದ '**[ಅಹಂ]** ಇದು ನಾನಿದ್ದೇನೆ, **[ಇದಂ ಮಮ)** ಇದು ನನ್ನದಿದೆ' **[ತಿ]** - ಎಂದು **[ಅಜ್ಝವಸಾಣಂ]** ಅಧ್ಯವಸಾನ **[ಕೀರದಿ]** ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಆತ್ಮನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲದ (ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ) ನಿಶ್ಚಿತ ಚೇತನತ್ವ ಮತ್ತು ಅಚೇತನತ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಆತ್ಮನು 'ಇದು ನಾನಿದ್ದೇನೆ' ಅದು ನನ್ನದಿದೆ'ಯೆಂದು ಮೋಹದಿಂದ ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನತನದ ಅಧ್ಯವಸಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಜೀವನಿಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿಮಿತ್ತವು ಸ್ವ-ಪರ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವಮಾತ್ರವೇ ಇದೆ (-ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು). ಮತ್ತು (ಹೇಳದೆಯೇ) ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿಮಿತ್ತವು ಅದರ [೧]ಅಭಾವವಿದೆ. (ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವನಿಗೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ಅವನೇ ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ-ಮಮಕಾರ

ಯಾವನು ಹೀಗೆ ಸ್ವಭಾವವನು ಪಡೆದು ಸ್ವ-ಪರಗಳನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ।
ಅವನು ಮೋಹದಿಂ 'ಇದು ನಾನು ಇದು ನನ್ನದೆ'ಂದು ಅಧ್ಯವಸಾನ ಮಾಡುವನು ॥೧೮೩॥

---

೧ ಅದರ ಅಭಾವ = ಸ್ವ-ಪರ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವದ ಅಭಾವ ; ಸ್ವ-ಪರ ಜ್ಞಾನದ ಸದ್ಭಾವ.

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಕಿಂ ಕರ್ಮೇತಿ ನಿರೂಪಯತಿ -

ಕುವ್ವಂ ಸಭಾವಮಾದಾ ಹವದಿ ಹಿ ಕತ್ತಾ ಸಗಸ್ಸ ಭಾವಸ್ಸ ।
ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಮಯಾಣಂ ಣ ದು ಕತ್ತಾ ಸವ್ವಭಾವಾಣಂ ॥೧೮೪॥

ಕುರ್ವನ್ ಸ್ವಭಾವಮಾತ್ಮಾ ಭವತಿ ಹಿ ಕರ್ತಾ ಸ್ವಕಸ್ಯ ಭಾವಸ್ಯ ।
ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಮಯಾನಾಂ ನ ತು ಕರ್ತಾ ಸರ್ವಭಾವಾನಾಮ್ ॥೧೮೪॥

ಆತ್ಮಾ ಹಿ ತಾವತ್ಸ್ವಂ ಭಾವಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಯ ಸ್ವಧರ್ಮತ್ವಾದಾತ್ಮನಸ್ತಥಾಭವನಶಕ್ತಿಸಂಭವೇನಾವಶ್ಯಮೇವ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ । ಸ ತಂ ಚ ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಕುರ್ವಾಣಸ್ತಸ್ಯ ಕರ್ತಾವಶ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್, ಕ್ರಿಯಮಾಣಶ್ಚಾತ್ಮನಾ ಸ್ವೋ ಭಾವಸ್ತೇನಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ತಸ್ಯ ಕರ್ಮಾವಶ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಏವಮಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಃ ಕರ್ಮ । ನ ತ್ವಾತ್ಮಾ ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ಭಾವಾನ್ ಕರೋತಿ, ತೇಷಾಂ ಪರಧರ್ಮತ್ವಾದಾತ್ಮನಸ್ತಥಾಭವನಶಕ್ತ್ಯಸಂಭವೇನಾಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ । ಸ ತಾನಕುರ್ವಾಣೋ ನ ತೇಷಾಂ ಕರ್ತಾ ಸ್ಯಾತ್, ಅಕ್ರಿಯಮಾಣಾಶ್ಚಾತ್ಮನಾ ತೇ ನ ತಸ್ಯ ಕರ್ಮ ಸ್ಯುಃ । ಏವಮಾತ್ಮನಃ ಪುದ್ಗಲಪರಿಮಾಣೋ ನ ಕರ್ಮ ।

ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಿಯು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣವು ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವವೇ ಇದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣವು ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವೇ ಇದೆ.

ಈಗ ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವೇನೆಂಬುದರ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೮೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಭಾವಂ ಕುವ್ವಂ]** ತನ್ನ ಭಾವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ **[ಆದಾ]** ಆತ್ಮನು **[ಹಿ]** ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ **[ಸಗಸ್ಸ ಭಾವಸ್ಸ]** ತನ್ನ ಭಾವದ **[ಕತ್ತಾ ಹವದಿ]** ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ ; **[ದು]** ಆದರೆ **[ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಮಯಾಣಂ ಸವ್ವಭಾವಾಣಂ]** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಮಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳ **[ಕತ್ತಾ ಣ]** ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಆತ್ಮನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಭಾವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಭಾವವು) ಅವನ ಸ್ವಧರ್ಮವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಆ ರೂಪವಾಗುವ (ಪರಿಣಮಿಸುವ) ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು (ಭಾವವು) ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಕಾರ್ಯವಿದೆ. (ಹೀಗೆ) ಅವನು (ಆತ್ಮನು) ಅದನ್ನು (ತನ್ನ ಭಾವವನ್ನು) ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅದರ ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವವು ಆತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತ ಆತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೇ ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ವಪರಿಣಾಮವು ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಿದೆ.

ತನ್ನ ಭಾವವನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾತ್ಮ ನಿಜದಿ ತನ್ನ ಭಾವದಕರ್ತೃವಿಹನು ।
ಇನ್ನು ಸಕಲ ಪುದ್ಗಲ ದ್ರವ್ಯಮಯ ಭಾವಗಳ ಕರ್ತೃನಿಜದಿ ಜೀವನಿಲ್ಲ ॥೧೮೪॥

ಅಥ ಕಥಮಾತ್ಮನಃ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮೋ ನ ಕರ್ಮ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಸಂದೇಹಮಪನುದತಿ -

ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ ಮುಂಚದಿ ಕರೇದಿ ಣ ಹಿ ಪೋಗ್ಗಲಾಣಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ ।
ಜೀವೋ ಪೋಗ್ಗಲಮಜ್ಝೇ ವಟ್ಟಣ್ಣವಿ ಸವ್ವಕಾಲೇಸು ॥೧೮೫॥

ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನೈವ ನ ಮುಂಚತಿ ಕರೋತಿ ನ ಹಿ ಪುದ್ಗಲಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ।
ಜೀವ ಪುದ್ಗಲಮಧ್ಯೇ ವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ ಸರ್ವಕಾಲೇಷು ॥೧೮೫॥

ನ ಖಲ್ವಾತ್ಮನಃ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮಃ ಕರ್ಮ, ಪರದ್ರವ್ಯೋಪಾದಾನಹಾನಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್ । ಯೋ ಹಿ ಯಸ್ಯ ಪರಿಣಮಯಿತಾ ದೃಷ್ಟಃ ಸ ನ ತದುಪಾದಾನಹಾನಶೂನ್ಯೋ ದೃಷ್ಟಃ, ಯಥಾಗ್ನಿರಯಃಪಿಂಡಸ್ಯ । ಆತ್ಮಾ ತು ತುಲ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವರ್ತಿತ್ವೇಽಪಿ ಪರದ್ರವ್ಯೋಪಾದಾನಹಾನಶೂನ್ಯ ಏವ । ತತೋ ನ ಸ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಕರ್ಮಭಾವೇನ ಪರಿಣಮಯಿತಾ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಆದಾಗ್ಯೂ ಆತ್ಮನು ಪುದ್ಗಲದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಪರದ ಧರ್ಮಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಆ ರೂಪವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯ ಅಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಆತ್ಮನ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲ. (ಈ ಪ್ರಕಾರ) ಅವನು (ಆತ್ಮನು) ಅವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದೆ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವು ಆತ್ಮನ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲ್ಪಡದೆ ಅವು ಅವನ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪುದ್ಗಲ ಪರಿಣಾಮವು ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಲ್ಲ.

ಈಗ 'ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮವು ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವೇಕಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೮೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೀವೋ] ಜೀವನು **[ಸವ್ವ ಕಾಲೇಸು]** ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ **[ಪೋಗ್ಗಲಮಜ್ಝೇ ವಟ್ಟಣ್ಣವಿ]** ಪುದ್ಗಲಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ **[ಪೋಗ್ಗಲಾಣಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ]** ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು **[ಹಿ]** ನಿಜವಾಗಿ **[ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ]** ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಣ ಮುಂಚದಿ]** ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಣ ಕರೇದಿ]** ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಪುದ್ಗಲ ಪರಿಣಾಮವು ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗದಿಂದ ರಹಿತನಿದ್ದಾನೆ; ಅಗ್ನಿಯು ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣತ್ಯಾಗದಿಂದ ರಹಿತವಿರುವಂತೆ ಯಾವನು ಯಾವುದರ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಅದರ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನಂತೂ ತುಲ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ (ಪರದ್ರವ್ಯದ ಜತೆ ಏಕಕ್ಷೇತ್ರಾವಗಾಹಿಯಾಗಿದ್ದರೂ) ಕೂಡ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗದಿಂದ ರಹಿತನೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಪುದ್ಗಲಗಳನ್ನು ಕರ್ಮಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡಿಸುವಂಥವನಿಲ್ಲ.

ಹಾಗಾದರೆ (ಒಂದು ವೇಳೆ ಆತ್ಮನು ಪುದ್ಗಲಗಳನ್ನು ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸದಿದ್ದರೆ) ಆತ್ಮನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪುದ್ಗಲ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆಂಬುದರ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಈಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

---

ಜೀವನು ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲಿ ಪುದ್ಗಲದ ಮಧ್ಯದೊಳಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ।
ಅವನು ಪುದ್ಗಲ ಕರ್ಮಗಳನು ನಿಜದಿ ಗ್ರಹಿಸನು ಬಿಡನು ಮೇಣ್ಮಾಡನು ॥೧೮೫॥

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಕುತಸ್ತರ್ಹಿ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಭಿರುಪಾದಾನಂ ಹಾನಂ ಚೇತಿ ನಿರೂಪಯತಿ -

ಸ ಇದಾಣಿಂ ಕತ್ತಾ ಸಂ ಸಗಪರಿಣಾಮಸ್ಸ ದವ್ವಜಾದಸ್ಸ ।
ಆದೀಯದೇ ಕದಾಇಂ ವಿಮುಚ್ಚದೇ ಕಮ್ಮಧೂಲೀಹಿಂ ॥೧೮೬॥

ಸ ಇದಾನೀಂ ಕರ್ತಾ ಸನ್ ಸ್ವಕಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಜಾತಸ್ಯ ।
ಆದೀಯತೇ ಕದಾಚಿದ್ವಿಮುಚ್ಯತೇ ಕರ್ಮಧೂಲಿಭಿಃ ॥೧೮೬॥

ಸೋಽಯಮಾತ್ಮಾ ಪರದ್ರವ್ಯೋಪಾದಾನಹಾನಶೂನ್ಯೋಽಪಿ ಸಾಂಪ್ರತಂ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರೀಕೃತಪರದ್ರವ್ಯಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತತ್ವಾತ್ಕೇವಲಸ್ಯ ಕಲಯನ್ ಕರ್ತೃತ್ವಂ, ತದೇವ ತಸ್ಯ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಂ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರೀಕೃತ್ಯೋಪಾತ್ತಕರ್ಮಪರಿಣಾಮಾಭಿಃ ಪುದ್ಗಲಧೂಲೀಭಿರ್ವಿಶಿಷ್ಟಾವಗಾಹ-ರೂಪೇಣೋಪಾದೀಯತೇ ಕದಾಚಿನ್ಮುಚ್ಯತೇ ಚ ।

ಗಾಥೆ - ೧೮೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸ]** ಅವನು **[ಇದಾಣಿಂ]** ಈಗಲೂ (ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ) **[ದವ್ವಜಾದಸ್ಸ]** ದ್ರವ್ಯದಿಂದ (ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದಿಂದ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ **[ಸಗಪರಿಣಾಮಸ್ಸ]** (ಅಶುದ್ಧವಾದ) ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದ **[ಕತ್ತಾ ಸಂ]** ಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತ, **[ಕಮ್ಮಧೂಲೀಹಿಂ]** ಕರ್ಮರಜದಿಂದ **[ಆದೀಯದೇ]** ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು **[ಕದಾಇಂ ವಿಮುಚ್ಚದೇ]** ಕದಾಚಿತ್ ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಆತ್ಮನು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಇನ್ನೂ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪರದ್ರವ್ಯಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕೇವಲ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಮಾತ್ರದ - ಆ ಸ್ವಪರಿಣಾಮವು ದ್ರವ್ಯತ್ವಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ - ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತ, ಅದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸ್ವಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಮಾಡಿ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವಂಥ ಪುದ್ಗಲರಜದ ಮುಖಾಂತರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅವಗಾಹ ರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕದಾಚಿತ್ ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಈಗಲೂ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮದ್ದೇ ಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತದೆ (ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಅಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮವು ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ) ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಜೀವವು ತನ್ನ ಅಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವಾದ ಮೇಲೆ ಜೀವದ ಅದೇ ಅಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಪುದ್ಗಲರಜವು ವಿಶೇಷ ಅವಗಾಹರೂಪದಿಂದ ಜೀವವನ್ನು [೧]ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ (ಸ್ಥಿತಿಯ ಅನುಸಾರವಾಗಿ

ಅವನೀಗ ದ್ರವ್ಯದಿಂದುತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸ್ವಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತ ।
ವಿವಿಧ ಕರ್ಮರಜದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವಕದಾಚಿತ್ ಬಿಡಲ್ಪಡುವನು ॥೧೮೬॥

---

೧ ಕರ್ಮಪರಿಣತ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಜೀವದ ಜತೆ ವಿಶೇಷ ಅವಗಾಹರೂಪದಿಂದ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಜೀವದ 'ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದು' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅಥ ಕಿಂಕೃತಂ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಣಾಂ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಮಿತಿ ನಿರೂಪಯತಿ -

ಪರಿಣಮದಿ ಜದಾ ಅಪ್ಪಾ ಸುಹಮ್ಹಿ ಅಸುಹಮ್ಹಿ ರಾಗದೋಸಜುದೋ ।
ತಂ ಪವಿಸದಿ ಕಮ್ಮರಯಂ ಣಾಣಾವರಣಾದಿಭಾವೇಹಿಂ ॥೧೮೭॥

ಪರಿಣಮತಿ ಯದಾತ್ಮಾ ಶುಭೇಽಶುಭೇ ರಾಗದ್ವೇಷಯುತಃ ।
ತಂ ಪ್ರವಿಶತಿ ಕರ್ಮರಜೋ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಭಾವೈಃ ॥೧೮೭॥

ಅಸ್ತಿ ಖಲ್ವಾತ್ಮನಃ ಶುಭಾಶುಭಪರಿಣಾಮಕಾಲೇ ಸ್ವಯಮೇವ ಸಮುಪಾತ್ತವೈಚಿತ್ರ್ಯಕರ್ಮ-ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮಃ, ನವಘನಾಂಬುನೋ ಭೂಮಿಸಂಯೋಗಪರಿಣಾಮಕಾಲೇ ಸಮುಪಾತ್ತವೈಚಿತ್ರ್ಯಾನ್ಯ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮವತ್ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಯದಾ ನವಘನಾಂಬುಭೂಮಿಸಂಯೋಗೇನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾನ್ಯೇ ಪುದ್ಗಲಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಸಮುಪಾತ್ತವೈಚಿತ್ರ್ಯೈಃ ಶಾದ್ವಲ ಶಿಲೀಂಧ್ರಶಕ್ರಗೋಪಾದಿಭಾವೈಃ ಪರಿಣಮಂತೇ ತಥಾ ಯದಾಯಮಾತ್ಮಾ ರಾಗದ್ವೇಷವಶೀಕೃತಃ ಶುಭಾಶುಭಭಾವೇನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಅನ್ಯೇ ಯೋಗದ್ವಾರೇಣ ಪ್ರವಿಶಂತಃ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಸಮುಪಾತ್ತವೈಚಿತ್ರ್ಯೈರ್ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಭಾವೈಃ ಪರಿಣಮಂತೇ । ಅತಃ ಸ್ವಭಾವಕೃತಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಂ, ನ ಪುನರಾತ್ಮಕೃತಮ್ ।

ಇದ್ದು ಅಥವಾ ಜೀವದ ಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು) ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಪುದ್ಗಲ ಕರ್ಮಗಳ ವಿಚಿತ್ರತೆಯನ್ನು (ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ ಮೊದಲಾದ ರೂಪವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರತೆಯನ್ನು) ಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ? - ಎಂಬುದರ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೧೮೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಾ]** ಯಾವಾಗ **[ಅಪ್ಪಾ]** ಆತ್ಮನು **[ರಾಗದೋಸಜುದೋ]** ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತ **[ಸುಹಮ್ಹಿ ಅಸುಹಮ್ಹಿ]** ಶುಭ ಮತ್ತು ಅಶುಭದಲ್ಲಿ **[ಪರಿಣಮದಿ]** ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆಗ **[ಕಮ್ಮರಯಂ]** ಕರ್ಮರಜವು **[ಣಾಣಾವರಣಾದಿಭಾವೇಹಿಂ]** ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಭಾವದಿಂದ **[ತಂ]** ಅವನಲ್ಲಿ **[ಪವಿಸದಿ]** ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹೊಸ ಮೇಘಜಲದ ಭೂಮಿಸಂಯೋಗರೂಪ ಪರಿಣಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುದ್ಗಲ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ವೈಚಿತ್ರ್ಯತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನ ಶುಭಾಶುಭ ಪರಿಣಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ತಾವಾಗಿಯೇ ವೈಚಿತ್ರ್ಯತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ - ಯಾವಾಗ ಹೊಸ ಮೇಘಜಲವು ಭೂಮಿ ಸಂಯೋಗರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಆಗ ಅನ್ಯ-ಪುದ್ಗಲಗಳು

ಜೀವರಾಗದ್ವೇಷಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತ ಶುಭಾಶುಭಗಳಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಾಗ ।
ವಿವಿಧಕರ್ಮರಜ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿರೂಪದಿಂದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವುದು ॥೧೮೭॥

ಅಥೈಕ ಏವ ಆತ್ಮಾ ಬಂಧ ಇತಿ ವಿಭಾವಯತಿ -

ಸಪದೇಸೋ ಸೋ ಅಪ್ಪಾ ಕಸಾಯಿದೋ ಮೋಹರಾಗದೋಸೇಹಿಂ ।
ಕಮ್ಮರಏಹಿಂ ಸಿಲಿಟ್ಠೋ ಬಂಧೋ ತ್ತಿ ಪರೂವಿದೋ ಸಮಯೇ ॥೧೮೮॥

ಸಪ್ರದೇಶಃ ಸ ಆತ್ಮಾ ಕಷಾಯಿತೋ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷೈಃ ।
ಕರ್ಮರಜೋಭಿಃ ಶ್ಲಿಷ್ಟೋ ಬಂಧ ಇತಿ ಪ್ರರೂಪಿತಃ ಸಮಯೇ ॥೧೮೮॥

ಯಥಾತ್ರ ಸಪ್ರದೇಶತ್ವೇ ಸತಿ ಲೋಧ್ರಾದಿಭಿಃ ಕಷಾಯಿತತ್ವಾತ್ ಮಂಜಿಷ್ಠರಂಗಾದಿಭಿರುಪಶ್ಲಿಷ್ಟಮೇಕಂ ರಕ್ತಂ ದೃಷ್ಟಂ ವಾಸಃ, ತಥಾತ್ಮಾಪಿ ಸಪ್ರದೇಶತ್ವೇ ಸತಿ ಕಾಲೇ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷೈಃ ಕಷಾಯಿತತ್ವಾತ್ ಕರ್ಮ-ರಜೋಭಿರುಪಶ್ಲಿಷ್ಟ ಏಕೋ ಬಂಧೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯವಿಷಯತ್ವಾನ್ನಿಶ್ಚಯಸ್ಯ ।

ತಾವಾಗಿಯೇ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಹುಲ್ಲು, ನಾಯಿಕೊಡೆ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಳೆಹುಳ ಮೊದಲಾದ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನು ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ವಶೀಭೂತನಾಗುತ್ತ ಶುಭಾಶುಭ ಭಾವಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆಗ ಇತರ ಯೋಗ ದ್ವಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಮೊದಲಾದ ಭಾವಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ.

ಇದರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವು [೧]ಸ್ವಭಾವಕೃತವಿದೆ, ಆದರೆ ಆತ್ಮಕೃತವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು.

ಈಗ ಆತ್ಮನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಯೇ ಬದ್ಧನಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೮೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಪದೇಸೋ]** ಸಪ್ರದೇಶನಾದಂಥ **[ಸೋ ಅಪ್ಪಾ]** ಆ ಆತ್ಮನು **[ಸಮಯೇ]** ತಕ್ಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ಮೋಹರಾಗದೋಸೇಹಿಂ]** ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ **[ಕಸಾಯಿದೋ]** ಕಷಾಯಿತನಾಗುವುದರಿಂದ **[ಕಮ್ಮರಏಹಿಂ ಸಿಲಿಟ್ಠೋ]** ಕರ್ಮರಜದಿಂದ ಶ್ಲಿಷ್ಟ (ಲಿಪ್ತ) ಅಥವಾ ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತ **[ಬಂಧೋ ತ್ತಿ ಪರೋವಿದೋ]** 'ಬಂಧ'ನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರವು ಸಪ್ರದೇಶವಿರುವುದರಿಂದ ಲೋಧ್ರ, ಪಟಕ ಮೊದಲಾದುವಿಂದ [೨]ಕಷಾಯಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ರಕ್ತಾಂಗ ಮೊದಲಾದ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಸಂಬದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಏಕಾಕಿಯೇ ಬಣ್ಣ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನೂ ಸಪ್ರದೇಶನಿರುವುದರಿಂದ ತಕ್ಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ

ಸಪ್ರದೇಶ ಜೀವ ಯಥಾಕಾಲ ಮೋಹ-ರಾಗ-ದ್ವೇಷದಿಂ ಕಷಾಯಿತನಪ್ಪುದರಿಂ ।
ಲಿಪ್ತವಿಲ್ಲವೆ ಬದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಕರ್ಮರಜದಿಂ ಬಂಧರೂಪೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ॥೧೮೮॥

---

೧ ಸ್ವಭಾವಕೃತ = ಕರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಿದ.
೨ ಕಷಾಯಿತ = ಬಣ್ಣ ಹಾಕಿದ ; ಉಪರಕ್ತ ; ಮಲಿನ.

ಅಥ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಾವಿರೋಧಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಏಸೋ ಬಂಧಸಮಾಸೋ ಜೀವಾಣಂ ಣಿಚ್ಛಯೇಣ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ।
ಅರಹಂತೇಹಿಂ ಜದೀಣಂ ವವಹಾರೋ ಅಣ್ಣಹಾ ಭಣಿದೋ ॥೧೮೯॥

ಏಷ ಬಂಧಸಮಾಸೋ ಜೀವಾನಾಂ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ।
ಅರ್ಹದ್ಭಿರ್ಯತೀನಾಂ ವ್ಯವಹಾರೋಽನ್ಯಥಾ ಭಣಿತಃ ॥೧೮೯॥

ರಾಗಪರಿಣಾಮ ಏವಾತ್ಮನಃಕರ್ಮ, ಸ ಏವ ಪುಣ್ಯಪಾಪದ್ವೈತಮ್ । ರಾಗಪರಿಣಾಮಸ್ಯೈವಾತ್ಮಾ ಕರ್ತಾ, ತಸ್ಯೈವೋಪಾದಾತಾ ಹಾತಾ ಚೇತ್ಯೇಷ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕೋ ನಿಶ್ಚಯನಯಃ । ಯಸ್ತು ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮ ಆತ್ಮನಃ ಕರ್ಮ, ಸ ಏವ ಪುಣ್ಯಪಾಪದ್ವೈತಂ, ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮಸ್ಯಾತ್ಮಾ ಕರ್ತಾ, ತಸ್ಯೋಪಾದಾತಾ ಹಾತಾ ಚೇತಿ ಸೋಽಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕೋ ವ್ಯವಹಾರನಯಃ । ಉಭಾವಪ್ಯೇತೌ ಸ್ತಃ, ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧತ್ವೇನೋಭಯಥಾ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರತೀಯಮಾನತ್ವಾತ್ । ಕಿಂತ್ವತ್ರ ನಿಶ್ಚಯನಯಃ ಸಾಧಕತಮತ್ವಾದುಪಾತ್ತಃ, ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಹಿ ಶುದ್ಧತ್ವೇನ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಶುದ್ಧತ್ವದ್ಯೋತಕತ್ವಾನ್ನಿಶ್ಚಯನಯ । ಏವ ಸಾಧಕತಮೋ, ನ ಪುನರಶುದ್ಧತ್ವದ್ಯೋತಕೋ ವ್ಯವಹಾರನಯಃ।

ಕಷಾಯಿತನಾಗುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮರಜದಿಂದ ಶ್ಲಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತ ಏಕಾಕಿಯೇ ಬದ್ಧನಿದ್ದಾನೆಂದು ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು - ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾಗುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯದ ವಿಷಯವು ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯವಿದೆ.

ಈ ನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರದ ಅವಿರೋಧತೆಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೮೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಏಸೋ]** ಇದು (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ) **[ಜೀವಾಣಂ]** ಜೀವಗಳ **[ಬಂಧ-ಸಮಾಸೋ]** ಬಂಧದ ಸಂಕ್ಷೇಪವನ್ನು **[ಣಿಚ್ಛಯೇಣ]** ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ **[ಅರಹಂತೇಹಿಂ]** ಅರಹಂತದೇವರು **[ಜದೀಣಂ]** ಯತಿಗಳಿಗೆ **[ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ]** ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ; **[ವವಹಾರೋ]** ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು **[ಅಣ್ಣಹಾ]** ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ **[ಭಣಿದೋ]** ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ರಾಗಪರಿಣಾಮವೇ ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಅದೇ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪರೂಪದ್ವೈತವಿದೆ, ಆತ್ಮನು ರಾಗ ಪರಿಣಾಮದ್ದೇ ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ, ಅದನ್ನೇ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವಂಥವನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನೇ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವಂಥವನಿದ್ದಾನೆ- ಇದು [೧]ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯದ ನಿರೂಪಣಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿಶ್ಚಯನಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮವು ಆತ್ಮನ

ಈ ತೆರ ಜೀವಗಳ ಬಂಧದ ಸಂಕ್ಷೇಪವನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಹೇಳಿರುವರು ।
ಯತಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹಂತದೇವರು ವ್ಯವಹಾರ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಿರುವರು ॥೧೮೯॥

---

೧ ನಿಶ್ಚಯನಯವು ಕೇವಲ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ಕಥನ ಮಾಡುವಂಥದ್ದೆಂದೇ ಹೇಳಿದೆ, ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ಕಥನ ಮಾಡುವಂಥದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅಥಾಶುದ್ಧನಯಾದಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭ ಏವೇತ್ಯಾವೇದಯತಿ -

ಣ ಚಯದಿ ಜೋ ದು ಮಮತ್ತಿಂ ಅಹಂ ಮಮೇದಂ ತಿ ದೇಹದವಿಣೇಸು ।
ಸೋ ಸಾಮಣ್ಣಂ ಚತ್ತಾ ಪಡಿವಣ್ಣೋ ಹೋದಿ ಉಮ್ಮಗ್ಗಂ ॥೧೯೦॥

ಕರ್ಮವಿದೆ ಅದೇ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪರೂಪವಾದ ದ್ವೈತವಿದೆ, ಆತ್ಮನು ಪುದ್ಗಲಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ, ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವಂಥವನು ಮತ್ತು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವಂಥವನಿದ್ದಾನೆಂದು ಯಾವ ನಯವು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಅದು [೧]ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ನಿರೂಪಣ ಸ್ವರೂಪವಾದ ವ್ಯವಹಾರನಯವಿದೆ. ಇವೆರಡೂ (ನಯಗಳು) ಇವೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಶುದ್ಧರೂಪ ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧರೂಪ ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯನಯವು ಸಾಧಕತಮ (ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸಾಧಕ)ವಿರುವುದರಿಂದ [೨]ಗ್ರಹಣಮಾಡಲಾಗಿದೆ; (ಏಕೆಂದರೆ) ಸಾಧ್ಯವು ಶುದ್ಧವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಶುದ್ಧತ್ವದ ದ್ಯೋತಕ(ಪ್ರಕಾಶಕ)ವಿರುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯನಯವೇ ಸಾಧಕತಮವಿದೆ, ಆದರೆ ಅಶುದ್ಧತ್ವದ ದ್ಯೋತಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಸಾಧಕತಮವಿಲ್ಲ.

ಯಾವನು ದೇಹ-ಧನದಲಿ 'ಇದು ನಾನು ಇದು ನನ್ನದೆ'ಂಬ ಮಮತೆ ಬಿಡನು ।
ಅವನು ಶ್ರಾಮಣ್ಯವನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಉನ್ಮಾರ್ಗದಾಶ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು ॥೧೯೦॥

---

೧ ಇಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ಕಥನವನ್ನು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಿತ ಪರಿಣಾಮದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ಕಥನವನ್ನು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨ ನಿಶ್ಚಯನಯವು ಉಪಾದೇಯವಿದೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಹೇಯವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ದ್ರವ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಅವಲಂಬನೆಯೇ ಉಪಾದೇಯವಿದೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಇಲ್ಲಿ ರಾಗ ಪರಿಣಾಮದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗರೂಪ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವಂಥ ನಿಶ್ಚಯನಯವನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದೆ ?

ಉತ್ತರ :- 'ರಾಗಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವೂ ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ವೀತರಾಗ ಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವೂ ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಅಜ್ಞಾನ ದಶೆಯಲ್ಲೂ ಆತ್ಮನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಶೆಯಲ್ಲೂ ಆತ್ಮನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ' - ಇಂಥ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದ ಒಳಗೆ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನವು ಗರ್ಭಿತರೂಪದಿಂದ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ವಿಶೇಷದ ನಿಜವಾದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೆ ಈ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನವು ಇರಲೇಬೇಕಾಗುವುದು ; ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಉಪರೋಕ್ತ ನಿಶ್ಚಯನಯದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನವು ಗರ್ಭಿತರೂಪದಿಂದ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಜೀವನು ಬಂಧಮಾರ್ಗರೂಪ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗರೂಪ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆಂದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ (ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಸಹಿತ) ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಆ ಜೀವನು ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಸಂಪೃಕ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಒಳಗೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿ, ಏಕರೂಪಮಾಡಿ ಸುವಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದ ಜ್ಞಾನವು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಅವಲಂಬನರೂಪ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಉಪರೋಕ್ತ ನಿಶ್ಚಯನಯವನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ವಿಶೇಷ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೧೨೬ ನೆಯ ಗಾಥೆಯ ಟೀಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು.)

ನ ತ್ಯಜತಿ ಯಸ್ತು ಮಮತಾಮಹಂ ಮಮೇದಮಿತಿ ದೇಹದ್ರವಿಣೇಷು ।
ಸ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರತಿಪನ್ನೋ ಭವತ್ಯುನ್ಮಾರ್ಗಮ್ ॥೧೯೦॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕನಿಶ್ಚಯನಯನಿರಪೇಕ್ಷೋಽಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕ-ವ್ಯವಹಾರನಯೋಪಜನಿತಮೋಹಃ ಸನ್ ಅಹಮಿದಂ ಮಮೇದಮಿತ್ಯಾತ್ಮಾತ್ಮೀಯತ್ವೇನ ದೇಹದ್ರವಿಣಾದೌ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಮಮತ್ವಂ ನ ಜಹಾತಿ ಸ ಖಲು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿರೂಪಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಖ್ಯಂ ಮಾರ್ಗಂ ದೂರಾದಪಹಾಯಾಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿರೂಪಮುನ್ಮಾರ್ಗಮೇವ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ।ಅತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ಅಶುದ್ಧನಯಾದಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭ ಏವ ।

ಅಥ ಶುದ್ಧನಯಾತ್ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭ ಏವೇತ್ಯವಧಾರಯತಿ -

ಣಾಹಂ ಹೋಮಿ ಪರೇಸಿಂ ಣ ಮೇ ಪರೇ ಸಂತಿ ಣಾಣಮಹಮೇಕ್ಕೋ ।
ಇದಿ ಜೋ ಝಾಯದಿ ಝಾಣೇ ಸೋ ಅಪ್ಪಾ ಣಂ ಹವದಿ ಝಾದಾ ॥೧೯೧॥

ಈಗ ಅಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಅಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನದೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೧೯೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ ದು]** ಯಾವನು **[ದೇಹದವಿಣೇಸು]** ದೇಹ-ಧನ ಮೊದಲಾದುವಲ್ಲಿ **[ಅಹಂ ಮಮೇದಂ]** 'ಇದು ನಾನಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಇದು ನನ್ನದಿದೆ' **[ತಿ ಮಮತ್ತಿಂ]** - ಎಂಬ ಮಮತೆಯನ್ನು **[ಣ ಚಯದಿ]** ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸಾಮಣ್ಣಂ ಚತ್ತಾ]** ಶ್ರಮಣತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು **[ಉಮ್ಮಗ್ಗಂ ಪಡಿವಣ್ಣೋ ಹೋದಿ]** ಉನ್ಮಾರ್ಗದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಆತ್ಮನು ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ನಿರೂಪಣಸ್ವರೂಪವಾದ [೧]ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ನಿರಪೇಕ್ಷನಿದ್ದು ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ನಿರೂಪಣಸ್ವರೂಪವಾದ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮೋಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ 'ಇದು ನಾನಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಇದು ನನ್ನದಿದೆ'ಯೆಂದು [೨]ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ದೇಹ-ಧನ ಮೊದಲಾದ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಆ ಆತ್ಮನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿರೂಪವಾದ ಶ್ರಾಮಣ್ಯನಾಮದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ದೂರದಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಅಶುದ್ಧ ಪರಿಣತಿರೂಪವಾದ ಉನ್ಮಾರ್ಗದ ಆಶ್ರಯವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಅಶುದ್ಧಾತ್ಮನದೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರದವನು ನಾನಿಲ್ಲ ಪರವು ನನ್ನದಿಲ್ಲ ನಾನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನನಿಹೆನು ।
ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವನು ಧ್ಯಾನಕಾಲದಲಿ ತಾನೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಾಗುವನು ॥೧೯೧॥

---

೧ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ನಿರಪೇಕ್ಷ = ನಿಶ್ಚಯನಯದ ಕುರಿತು ಉಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನು ; ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಂಥವನು.

೨ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ = ನಿಜರೂಪದಿಂದ (ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವನು ಶರೀರ, ಧನ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಮತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ನಾಹಂ ಭವಾಮಿ ಪರೇಷಾಂ ನ ಮೇ ಪರೇ ಸಂತಿ ಜ್ಞಾನಮಹಮೇಕಃ ।
ಇತಿ ಯೋ ಧ್ಯಾಯತಿ ಧ್ಯಾನೇ ಸ ಆತ್ಮಾ ಭವತಿ ಧ್ಯಾತಾ ॥೧೯೧॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ಸ್ವವಿಷಯಮಾತ್ರಪ್ರವೃತ್ತಾಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕವ್ಯವಹಾರನಯಾವಿರೋಧ-ಮಧ್ಯಸ್ಥಃ, ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕನಿಶ್ಚಯನಯಾಪಹಸ್ತಿತಮೋಹಃ ಸನ್, ನಾಹಂ ಪರೇಷಾಮಸ್ಮಿ, ನ ಪರೇ ಮೇ ಸಂತೀತಿ ಸ್ವಪರಯೋಃ ಪರಸ್ಪರಸ್ವಸ್ವಾಮಿಸಂಬಂಧಮುದ್ಧೂಯ, ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಮೇವೈಕಮಹಮಿತ್ಯನಾತ್ಮಾನಮುತ್ಸೃ-ಜ್ಯಾತ್ಮಾನಮೇವಾತ್ಮತ್ವೇನೋಪಾದಾಯ ಪರದ್ರವ್ಯವ್ಯಾವೃತ್ತತ್ವಾದಾತ್ಮನ್ಯೇವೈಕಸ್ಮಿನ್ನಗ್ರೇ ಚಿಂತಾಂ ನಿರುಣದ್ಧಿ, ಸ ಖಲ್ವೇಕಾಗ್ರಚಿಂತಾನಿರೋಧಕಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೈಕಾಗ್ರಚಿಂತಾನಿರೋಧಸಮಯೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಅತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ಶುದ್ಧನಯಾದೇವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭಃ ।

ಈಗ ಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನದೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೧೯೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- '**[ಣಾಹಂ ಪರೇಸಿಂ ಹೋಮಿ)** ನಾನು ಪರಕೀಯನಿಲ್ಲ, **[ಪರೇ ಮೇ ಣ ಸಂತಿ]** ಪರಗಳು ನನ್ನವುಗಳಿಲ್ಲ, **[ಣಾಣಂ ಅಹಂ ಏಕ್ಕೋ]** ನಾನು ಒಂದು ಜ್ಞಾನನಿದ್ದೇನೆ' **[ಇದಿ ಜೋ ಝಾಯದಿ]** - ಎಂದು ಯಾವನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ ಝಾದಾ]** ಆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವವನು **[ಝಾಣೇ]** ಧ್ಯಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ **[ಅಪ್ಪಾ ಣಂ ಹವದಿ]** ಆತ್ಮ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಆತ್ಮನು ಕೇವಲ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕ (ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ನಿರೂಪಣ ಸ್ವರೂಪ)ವಾದ ವ್ಯವಹಾರನಯದಲ್ಲಿ ಅವಿರೋಧರೂಪದಿಂದ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿದ್ದು, ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ ನಿರೂಪಣ ಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಅವನು ಮೋಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿದವನಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ 'ನಾನು ಪರಕೀಯನಿಲ್ಲ, ಪರಗಳು ನನ್ನವುಗಳಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಪರಸ್ಪರ [೧]ಸ್ವ-ಸ್ವಾಮಿಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು 'ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನವೊಂದೇ ನಾನಿದ್ದೇನೆ'ಂದು ಅನಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಆತ್ಮರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ, ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನತ್ವದ ಕಾರಣ ಆತ್ಮಾರೂಪವೊಂದೇ [೨]ಅಗ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತದೆ, ಆ ಏಕಾಗ್ರಚಿಂತಾನಿರೋಧಕನು (ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂಥ ಆತ್ಮನು) ಆ [೩]ಏಕಾಗ್ರಚಿಂತಾನಿರೋಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ನಯದಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಧ್ರುವತ್ವದ ಕಾರಣ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೇ ಉಪಲಬ್ಧಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯನಿದ್ದಾನೆಂದು ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವಿದೆ ಆ ಪದಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಒಡೆಯನ ಮಧ್ಯದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ವ-ಸ್ವಾಮಿ ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಅಗ್ರ = ವಿಷಯ ; ಧ್ಯೇಯ ; ಆಲಂಬನೆ.

೩ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿಂತಾನಿರೋಧ = ಒಂದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ - ಧ್ಯೇಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು. (ಏಕಾಗ್ರ ಚಿಂತಾನಿರೋಧನಾಮದ ಧ್ಯಾನವಿದೆ.)

ಅಥ ಧ್ರುವತ್ವಾತ್ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮೈವೋಪಲಂಭನೀಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ -

ಏವಂ ಣಾಣಪ್ಪಾಣಂ ದಂಸಣಭೂದಂ ಅದಿಂದಿಯಮಹತ್ಥಂ ।
ಧುವಮಚಲಮಣಾಲಂಬಂ ಮಣ್ಣೇऽಹಂ ಅಪ್ಪಗಂ ಸುದ್ಧಂ ॥೧೯೨॥

ಏವಂ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾನಂ ದರ್ಶನಭೂತಮತೀಂದ್ರಿಯಮಹಾರ್ಥಮ್ ।
ಧ್ರುವಮಚಲಮನಾಲಂಬಂ ಮನ್ಯೇऽಹಮಾತ್ಮಕಂ ಶುದ್ಧಮ್ ॥೧೯೨॥

ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮೈವ ಸದಹೇತುಕತ್ವೇನಾನಾದ್ಯನಂತತ್ವಾತ್ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧತ್ವಾಚ್ಚ ಧ್ರುವೋ ನ ಕಿಂಚನಾಪ್ಯನ್ಯತ್ । ಶುದ್ಧತ್ವಂ ಚಾತ್ಮನಃ ಪರದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗೇನ ಸ್ವಧರ್ಮಾವಿಭಾಗೇನ ಚೈಕತ್ವಾತ್ । ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕತ್ವಾದ್ದರ್ಶನಭೂತತ್ವಾದತೀಂದ್ರಿಯಮಹಾರ್ಥತ್ವಾದಚಲತ್ವಾದನಾಲಂಬತ್ವಾಚ್ಚ । ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಮೇವಾತ್ಮನಿ ಬಿಭ್ರತಃ ಸ್ವಯಂ ದರ್ಶನಭೂತಸ್ಯ ಚಾತನ್ಮಯಪರದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗೇನ ಸ್ವಧರ್ಮಾವಿಭಾಗೇನ ಚಾಸ್ತ್ಯೇಕತ್ವಮ್ । ತಥಾ ಪ್ರತಿನಿಯತಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಗುಣಶಬ್ದಪರ್ಯಾಯಗ್ರಾಹೀಣ್ಯ ನೇಕಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯತಿಕ್ರಮ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಪರ್ಶರಸ-ಗಂಧವರ್ಣಗುಣಶಬ್ದಪರ್ಯಾಯಗ್ರಾಹಕಸ್ಯೈಕಸ್ಯ ಸತೋ ಮಹತೋऽರ್ಥಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಪರದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗೇನ

ಗಾಥೆ - ೧೯೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಅಹಂ]** ನಾನು **[ಅಪ್ಪಗಂ]** ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಏವಂ]** ಹೀಗೆ **[ಣಾಣಪ್ಪಾಣಂ]** ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ, **[ದಂಸಣಭೂದಂ]** ದರ್ಶನಭೂತ, **[ಅದಿಂದಿಯಮಹತ್ಥಂ]** ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಮಹಾಪದಾರ್ಥ, **[ಧುವಂ]** ಧ್ರುವ, **[ಅಚಲಂ]** ಅಚಲ, **[ಅಣಾಲಂಬಂ]** ನಿರಾಲಂಬ ಮತ್ತು **[ಸುದ್ಧಂ]** ಶುದ್ಧನೆಂದು **[ಮಣ್ಣೇ]** ಮನ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಶುದ್ಧಾತ್ಮನು [೧]ಸತ್ ಮತ್ತು [೨]ಅಹೇತುಕನಿರುವುದರಿಂದ ಅನಾದಿ-ಅನಂತ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ಸಿದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ, ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೇ ಧ್ರುವನಿದ್ದಾನೆ, (ಅವನಿಗೆ) ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಧ್ರುವವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನು ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವಿಭಾಗ (ಭಿನ್ನತ್ವ) ಮತ್ತು ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅವಿಭಾಗನಿರುವುದರಿಂದ ಏಕತ್ವನಿದ್ದಾನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶುದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಏಕತ್ವವು ಆತ್ಮನಿಗೆ ೧) ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕತನದ ಕಾರಣ, ೨) ದರ್ಶನ ಭೂತತನದ ಕಾರಣ, ೩) ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಮಹಾಪದಾರ್ಥತನದ ಕಾರಣ, ೪) ಅಚಲತನದ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ೫) ನಿರಾಲಂಬತನದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧-೨) ಯಾವುದು ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಧಾರಣಮಾಡಿಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ತಾನು ದರ್ಶನಭೂತವಿದೆ ಅಂಥ ಆತ್ಮನ ಅತನ್ಮಯವು (ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಮಯವಿಲ್ಲದಂಥದು) ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನತ್ವವಿದೆ

ಈ ರೀತಿ ನಾನು ಆತ್ಮನನು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ ದರ್ಶನಭೂತ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಮಹಾರ್ಥ ।
ನಿರಾಲಂಬ ಧ್ರುವಮಚಲ ಮತ್ತದರಂತೆ ಪರಿಶುದ್ಧನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವೆನು ॥೧೯೨॥

---

೧ ಸತ್ = ವಿದ್ಯಮಾನ ; ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ; ಇರುವಂಥ.
೨ ಅಹೇತುಕ = ಯಾವುದೇ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಂಥದು ; ಅಕಾರಣ.

ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಗ್ರಹಣಾತ್ಮಕಸ್ವಧರ್ಮಾವಿಭಾಗೇನ ಚಾಸ್ಯೈಕತ್ವಮ್ । ತಥಾ ಕ್ಷಣಕ್ಷಯಪ್ರವೃತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಪರ್ಯಾಯಗ್ರಹಣ-ಮೋಕ್ಷಣಾಭಾವೇನಾಚಲಸ್ಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕಪರದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗೇನ ತತ್ಪ್ರತ್ಯಯಪರಿಚ್ಛೇದಾತ್ಮಕಸ್ವಧರ್ಮಾ-ವಿಭಾಗೇನ ಚಾಸ್ಯೈಕತ್ವಮ್ । ತಥಾ ನಿತ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯದ್ರವ್ಯಾಲಂಬನಾಭಾವೇನಾನಾಲಂಬಸ್ಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯ-ಪರದ್ರವ್ಯವಿಭಾಗೇನ ತತ್ಪ್ರತ್ಯಯಪರಿಚ್ಛೇದಾತ್ಮಕಸ್ವಧರ್ಮಾವಿಭಾಗೇನ ಚಾಸ್ಯೈಕತ್ವಮ್ । ಏವಂ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಾ, ಚಿನ್ಮಾತ್ರಶುದ್ಧನಯಸ್ಯ ತಾವನ್ಮಾತ್ರನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ । ಅಯಮೇಕ ಏವ ಚ ಧ್ರುವತ್ವಾದುಪಲಬ್ಧವ್ಯಃ ಕಿಮನ್ಯೈರಧ್ವನೀನಾಂಗಸಂಗಚ್ಛಮಾನಾನೇಕಮಾರ್ಗಪಾದಪಚ್ಛಾಯಾಸ್ಥಾನೀಯೈರಧ್ರುವೈಃ ।

ಮತ್ತು ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅಭಿನ್ನತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಏಕತ್ವವಿದೆ; ೩) ಮತ್ತು ಯಾವುದು [೧]ಪ್ರತಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ಪರ್ಶ-ರಸ-ಗಂಧ-ವರ್ಣರೂಪ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದರೂಪ ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವಂಥ ಅನೇಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಣ (ಉಲ್ಲಂಘನ) ಮಾಡಿ, ಸಮಸ್ತ ಸ್ಪರ್ಶ-ರಸ-ಗಂಧ-ವರ್ಣರೂಪ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶಬ್ದರೂಪ ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವಂಥ ಒಂದು ಸತ್ ಮಹಾಪದಾರ್ಥವಿದೆ, ಇಂಥ ಆತ್ಮನದು ಇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವಿಭಾಗವಿದೆ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಶ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಹಣ ಸ್ವರೂಪ (ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ) ಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ ಅವಿಭಾಗವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಏಕತ್ವವಿದೆ ; ೪) ಮತ್ತು ಕ್ಷಣ ವಿನಾಶರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಜ್ಞೇಯಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು (ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು) ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅಚಲನಿರುವಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞೇಯಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪ ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವಿಭಾಗವಿದೆ ಮತ್ತು [೨]ತನ್ನಿಮಿತ್ತಕ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ ಅವಿಭಾಗವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಏಕತ್ವವಿದೆ; ೫) ಮತ್ತು ನಿತ್ಯರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ (ಶಾಶ್ವತವಾದಂಥ) ಜ್ಞೇಯದ್ರವ್ಯಗಳ ಆಲಂಬನದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ನಿರಾಲಂಬನಿರುವಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞೇಯ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಭಾಗವಿದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನಿಮಿತ್ತಕ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ ಅವಿಭಾಗವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಏಕತ್ವವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಶುದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ ಏಕೆಂದರೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ಶುದ್ಧನಯವಷ್ಟೇ ಕೇವಲ ನಿರೂಪಣಸ್ವರೂಪವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರ ಶುದ್ಧನಯವು ಆತ್ಮನನ್ನು ಕೇವಲ ಶುದ್ಧವೇ ನಿರೂಪಿತ ಮಾಡುತ್ತದೆ) ಮತ್ತು ಇದು ಒಂದೇ (ಈ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ) ಧ್ರುವತ್ವದ ಕಾರಣ ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯನಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ದಾರಿಹೋಕನ ಶರೀರದ ಅಂಗಗಳ ಜತೆ ಸಂಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಗಳ ಅನೇಕ ಛಾಯೆಯ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಅನ್ಯ ಅಧ್ರುವಗಳಿಂದ-ಇತರ ಅಧ್ರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಆತ್ಮನು ೧) ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ, ೨) ದರ್ಶನರೂಪ, ೩) ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಮಹಾಪದಾರ್ಥ, ೪) ಜ್ಞೇಯ-ಪರಪರ್ಯಾಯಗಳ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಅಚಲ ಮತ್ತು ೫) ಜ್ಞೇಯ-ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಅವಲಂಬನೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದರಿಂದ ನಿರಾಲಂಬನಿದ್ದಾನೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ

೧ ಪ್ರತಿನಿಶ್ಚಿತ = ಪ್ರತಿನಿಯತ. (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯವು ತನ್ನ - ತನ್ನನಿಯತ ವಿಷಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ ; ಕಣ್ಣುಗಳು ಹೇಗೆ ವರ್ಣವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಹಾಗೆ.)

೨ ಜ್ಞೇಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ನಿಮಿತ್ತವಿರುವಂಥ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಆ-ಸ್ವರೂಪಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ (ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ ನಿಜಧರ್ಮದಿಂದ) ಆತ್ಮನ ಅಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ.

ಅಥಾಧ್ರುವತ್ವಾದಾತ್ಮನೋಽನ್ಯನ್ನೋಪಲಭನೀಯಮಿತ್ಯುಪದಿಶತಿ -

ದೇಹಾ ವಾ ದವಿಣಾ ವಾ ಸುಹದುಕ್ಖಾ ವಾಧ ಸುತ್ತಮಿತ್ತಜಣಾ ।
ಜೀವಸ್ಸ ಣ ಸಂತಿ ಧುವಾ ಧುವೋವಓಗಪ್ಪಗೋ ಅಪ್ಪಾ ॥೧೯೩॥

ದೇಹಾ ವಾ ದ್ರವಿಣಾನಿ ವಾ ಸುಖದುಃ ಖೇ ವಾಥ ಶತ್ರುಮಿತ್ರಜನಾಃ ।
ಜೀವಸ್ಯ ನ ಸಂತಿ ಧ್ರುವಾ ಧ್ರುವ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಕ ಆತ್ಮಾ ॥೧೯೩॥

ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ಪರದ್ರವ್ಯಾವಿಭಾಗೇನ ಪರದ್ರವ್ಯೋಪರಜ್ಯಮಾನಸ್ವಧರ್ಮವಿಭಾಗೇನ ಚಾಶುದ್ಧತ್ವನಿಬಂಧನಂ ನ ಕಿಂಚನಾಪ್ಯನ್ಯದಸದ್ಧೇತುಮತ್ತ್ವೇನಾದ್ಯಂತವತ್ತ್ವಾತ್ಪರತಃ ಸಿದ್ಧತ್ವಾಚ್ಚ ಧ್ರುವಮಸ್ತಿ । ಧ್ರುವ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮೈವ । ಅತೋಽಧ್ರುವಂ ಶರೀರಾದಿಕಮುಪಲಭ್ಯಮಾನಮಪಿ ನೋಪಲಭೇ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭೇ ಧ್ರುವಮ್।

ಅವನು ಏಕನಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಏಕನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಶುದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನು ಧ್ರುವನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಉಪಲಬ್ಧಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯನಿದ್ದಾನೆ.

ಅಧ್ರುವತೆಯ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಉಪಲಬ್ಧಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಈಗ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ,--

ಗಾಥೆ - ೧೯೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ದೇಹಾ ವಾ]** ಶರೀರಗಳು, **[ದವಿಣಾ ವಾ]** ಧನ, **[ಸುಹದುಕ್ಖಾ]** ಸುಖದುಃಖ **[ವಾಧ]** ಅಥವಾ **[ಸತ್ತು ಮಿತ್ತಜಣಾ]** ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರ ಜನರು (ಇವೇನು) **[ಜೀವಸ್ಸ]** ಜೀವನಿಗೆ **[ಧುವಾ ಣ ಸಂತಿ]** ಧ್ರುವವಾಗಿಲ್ಲ; **[ಧುವ]** ಧ್ರುವವಂತೂ **[ಉವಓಗಪ್ಪಗೋ ಅಪ್ಪಾ]** ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಕನಾದ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವುದು ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಿರುವ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ [೧]ಉಪರಕ್ತವಾಗುವಂಥ ಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ ಭಿನ್ನವಿರುವ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅಶುದ್ಧತೆಯ ಕಾರಣವಿರುವಂಥದು (ಆತ್ಮನ ಹೊರತಾಗಿ) ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಧ್ರುವವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು [೨]ಅಸತ್ ಮತ್ತು [೩]ಹೇತುವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ

ಶರೀರಧನಸಂಪತ್ತು ಸುಖ-ದುಃಖ ಅಥವ ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರ ಜನರುಗಳೆಲ್ಲ ।
ಶರೀರಿಗೆ ಧ್ರುವವಿಲ್ಲ ಧ್ರುವವಂತೂ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಕನಾದ ಆತ್ಮನಿಹನು ॥೧೯೩॥

---

೧ ಉಪರಕ್ತ = ಮಲಿನ ; ವಿಕಾರ. (ಪರದ್ರವ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಧರ್ಮವು ಉಪರಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.)

೨ ಅಸತ್ = ಅಸ್ತಿತ್ವರಹಿತ ; ಅನಿತ್ಯ. (ಧನ, ದೇಹ ಮೊದಲಾದವು ಪುದ್ಗಲ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅಸತ್ ಇವೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆದಿ-ಅಂತವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ.) ೩ ಹೇತುವುಳ್ಳ = ಸಹೇತುಕ; ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಿಮಿತ್ತವಿರುವಂಥದು. (ದೇಹ-ಧನಾದಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತವಿರುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವು ಪರತಃಸಿದ್ಧವಿವೆ ; ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲ.)

ಅಥೈವಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಾತ್ಕಿಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ನಿರೂಪಯತಿ -

ಜೋ ಏವಂ ಜಾಣಿತ್ತಾ ಝಾದಿ ಪರಂ ಅಪ್ಪಗಂ ವಿಸುದ್ಧಪ್ಪಾ ।
ಸಾಗಾರೋಽಣಾಗಾರೋ ಖವೇದಿ ಸೋ ಮೋಹದುಗ್ಗಂಠಿಂ ॥೧೯೪॥

ಯ ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಧ್ಯಾಯತಿ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ।
ಸಾಕಾರೋಽನಾಕಾರಃ ಕ್ಷಪಯತಿ ಸ ಮೋಹದುರ್ಗ್ರಂಥಿಮ್ ॥೧೯೪॥

ಅಮುನಾ ಯಥೋದಿತೇನ ವಿಧಿನಾ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಂ ಧ್ರುವಮಧಿಗಚ್ಛತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ ; ತತೋಽನಂತಶಕ್ತಿಚಿನ್ಮಾತ್ರಸ್ಯ ಪರಮಸ್ಯಾತ್ಮನ ಏಕಾಗ್ರಸಂಚೇತನಲಕ್ಷಣಂ ಧ್ಯಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ ; ತತಃ ಸಾಕಾರೋಪಯುಕ್ತಸ್ಯಾನಾಕಾರೋಪಯುಕ್ತಸ್ಯ ವಾವಿಶೇಷೇಣೈಕಾಗ್ರಚೇತನ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಾಸಂಸಾರಬದ್ಧದೃಢತರ ಮೋಹದುರ್ಗ್ರಂಥೇರುದ್‌ಗ್ರಥನಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಅತಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಸ್ಯ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಭೇದಃ ಫಲಮ್ ।

ಆದಿ-ಅಂತವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಪರತಃ ಸಿದ್ಧವಿದೆ; ಧ್ರುವವಂತೂ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಕನಾದ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಉಪಲಭ್ಯಮಾನ ಅಧ್ರುವಗಳಾದಂಥ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು- ಅವು ಉಪಲಬ್ಧ ವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ-ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಧ್ರುವನಾದಂಥ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಿಂದ ಏನಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೧೯೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಏವಂ ಜಾಣಿತ್ತಾ]** ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು **[ವಿಸುದ್ಧಪ್ಪಾ]** ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮನಾಗುತ್ತ **[ಪರಂ ಅಪ್ಪಗಂ]** ಪರಮ ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಝಾದಿ]** ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾನೆ, **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸಾಗಾರೋ ಅಣಾಗಾರೋ]** ಸಾಕಾರನಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅನಾಕಾರನಿರಲಿ **[ಮೋಹದುಗ್ಗಂಠಿಂ]** ಮೋಹ ದುರ್ಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು **[ಖವೇದಿ]** ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಈ ಯಥೋಕ್ತ ವಿಧಿಯಿಂದ ಯಾವನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ರುವವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಅವನಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ) ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ [೧]ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ಪರಮ ಆತ್ಮನ [೨]ಏಕಾಗ್ರಸಂಚೇತನ ಲಕ್ಷಣ ಧ್ಯಾನವಾಗುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ (ಆ

ಯಾವನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮನಾಗುತ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಳ್ಪನು ।
ಅವನು ಸಾಕಾರ-ಅನಾಕಾರನಿರಲಿ ಮೋಹ ದುರ್ಗ್ರಂಥಿಯ ನಾಶಮಾಡುವನು ॥೧೯೪॥

---

೧ ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರ. (ಪರಮ ಆತ್ಮನು ಕೇವಲ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರನಿದ್ದಾನೆ, ಆ ಚೈತನ್ಯವು ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಿದೆ.)
೨ ಏಕ ಅಗ್ರದ (ವಿಷಯದ, ಧ್ಯೇಯದ) ಸಂಚೇತನ ಎಂದರೆ ಅನುಭವನವು ಧ್ಯಾನದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.)

ಅಥ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಭೇದಾತ್ಕಿಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ನಿರೂಪಯತಿ -

ಜೋ ಣಿಹದಮೋಹಗಂಠೀ ರಾಗಪದೋಸೇ ಖವೀಯ ಸಾಮಣ್ಣೇ ।
ಹೋಜ್ಜಂ ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ ಸೋ ಸೋಕ್ಖಂ ಅಕ್ಖಯಂ ಲಹದಿ ।।೧೯೫।।

ಯೋ ನಿಹತಮೋಹಗ್ರಂಥೀ ರಾಗಪ್ರದ್ವೇಷೌ ಕ್ಷಪಯಿತ್ವಾ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ।
ಭವೇತ್ ಸಮಸುಖದುಃಖಃ ಸ ಸೌಖ್ಯಮಕ್ಷಯಂ ಲಭತೇ ।।೧೯೫।।

ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಕ್ಷಪಣಾದ್ಧಿ ತನ್ಮೂಲರಾಗದ್ವೇಷಕ್ಷಪಣಂ ; ತತಃ ಸಮಸುಖದುಃಖಸ್ಯ ಪರಮಮಾಧ್ಯಸ್ಥ ಲಕ್ಷಣೇ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ಭವನಂ ; ತತೋಽನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಾಕ್ಷಯಸೌಖ್ಯಲಾಭಃ । ಅತೋ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಭೇದಾದಕ್ಷಯ ಸೌಖ್ಯಂ ಫಲಮ್ ।

ಧ್ಯಾನದಿಂದ) ಸಾಕಾರ (ಸವಿಕಲ್ಪ) ಉಪಯೋಗವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಅಥವಾ ಅನಾಕಾರ (ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ) ಉಪಯೋಗವುಳ್ಳವನಿಗೆ-ಈರ್ವರಿಗೆ ಅವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ (ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ) ಏಕಾಗ್ರ ಸಂಚೇತನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ-ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಅತ್ಯಂತ ದೃಢತರವಾದ ಮೋಹ ಗ್ರಂಥಿಯು (ಮೋಹದ ದುಷ್ಟವಾದ ಕಟ್ಟು) ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಇದರಿಂದ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಯ ಭೇದವು (ದರ್ಶನಮೋಹರೂಪಿ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು) ಅದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಫಲವಿದೆ (ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ).

ಈಗ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಂದ ಏನಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, --

ಗಾಥೆ - ೧೯೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಣಿಹದಮೋಹಗಂಠೀ]** ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ **[ರಾಗಪದೋಸೇ ಖವೀಯ]** ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಕ್ಷಯಮಾಡಿ, **[ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ]** ಸಮಸುಖ-ದುಃಖನಾಗುತ್ತ **[ಸಾಮಣ್ಣೇ ಹೋಜ್ಜಂ]** ಶ್ರಮಣತೆಯಲ್ಲಿ (ಮುನಿತ್ವದಲ್ಲಿ) ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ, **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಅಕ್ಖಯಂ ಸೋಕ್ಖಂ]** ಅಕ್ಷಯ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು **[ಲಹದಿ]** ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಯ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿಯ ಮೂಲವಿರುವಂಥ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ (ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದರಿಂದ) ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಸಮಾನವಿವೆಯೆಂಬ ಜೀವದ ಪರಮ ಮಧ್ಯಸ್ಥತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಶ್ರಮಣತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮನವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಶ್ರಮಣತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ) ಅನಾಕುಲತೆಯು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಅಕ್ಷಯಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವನು ಮೋಹಗ್ರಂಥಿ ನಶಿಸಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಕ್ಷಯಿಸಿ ಸಮಸುಖ-ದುಃಖಿಯಾಗಿ ।
ಅವನು ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ ಅಕ್ಷಯಸೌಖ್ಯ ಪಡೆಯುವನು ।।೧೯೫।।

ಅಥೈಕಾಗ್ರ್ಯಸಂಚೇತನಲಕ್ಷಣಂ ಧ್ಯಾನಮಶುದ್ಧತ್ವಮಾತ್ಮನೋ ನಾವಹತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ -

ಜೋ ಖವಿದಮೋಹಕಲುಸೋ ವಿಸಯವಿರತ್ತೋ ಮಣೋಣಿರುಂಭಿತ್ತಾ ।
ಸಮವಟ್ಠಿದೋ ಸಹಾವೇ ಸೋ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಹವದಿ ಝಾದಾ ॥೧೯೬॥

ಯಃ ಕ್ಷಪಿತಮೋಹಕಲುಷೋ ವಿಷಯವಿರಕ್ತೋ ಮನೋ ನಿರುಧ್ಯ।
ಸಮವಸ್ಥಿತಃ ಸ್ವಭಾವೇ ಸ ಆತ್ಮಾನಂ ಭವತಿ ಧ್ಯಾತಾ ॥೧೯೬॥

ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ಪರಿಕ್ಷಪಿತಮೋಹಕಲುಷಸ್ಯ ತನ್ಮೂಲಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಭಾವಾದ್ವಿಷಯವಿರಕ್ತತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ ; ತತೋಽಧಿಕರಣಭೂತದ್ರವ್ಯಾಂತರಾಭಾವಾದುದಧಿಮಧ್ಯಪ್ರವೃತ್ತೈಕಪೋತಪತತ್ರಿಣ ಇವ ಅನನ್ಯಶರಣಸ್ಯ ಮನಸೋ ನಿರೋಧಃ ಸ್ಯಾತ್ ; ತತಸ್ತನ್ಮೂಲಚಂಚಲತ್ವವಿಲಯಾದನಂತಸಹಜಚೈತನ್ಯಾತ್ಮನಿ ಸ್ವಭಾವೇ ಸಮವಸ್ಥಾನಂ ಸ್ಯಾತ್। ತತ್ತು ಸ್ವರೂಪಪ್ರವೃತ್ತಾನಾಕುಲೈಕಾಗ್ರಸಂಚೇತನತ್ವಾತ್ ಧ್ಯಾನಮಿತ್ಯುಪಗೀಯತೇ । ಅತಃ ಸ್ವಭಾವಾವಸ್ಥಾನರೂಪತ್ವೇನ ಧ್ಯಾನಮಾತ್ಮನೋಽನನ್ಯತ್ವಾತ್ ನಾಶುದ್ಧತ್ವಾಯೇತಿ ।

ಇದರಿಂದ ಮೋಹರೂಪ ಗ್ರಂಥಿಯ ಛೇದನದಿಂದ ಅಕ್ಷಯ ಸೌಖ್ಯರೂಪ ಫಲವು ದೊರಕುತ್ತದೆ (ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ).

ಈಗ [೧]ಏಕಾಗ್ರಸಂಚೇತನವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಧ್ಯಾನವು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ತರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡುತ್ತಾರೆ,--

ಗಾಥೆ - ೧೯೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು **[ಖವಿದಮೋಹಕಲುಸೋ]** ಮೋಹ ಮಲದ ಕ್ಷಯಮಾಡಿ, **[ವಿಸಯವಿರತ್ತೋ]** ವಿಷಯಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ, **[ಮಣೋ ಣಿರುಂಭಿತ್ತಾ]** ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರೋಧ ಮಾಡಿ, **[ಸಹಾವೇ ಸಮವಟ್ಠಿದೋ]** ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಮವಸ್ಥಿತನಿದ್ದಾನೆ, **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಝಾದಾ ಹವದಿ]** ಧ್ಯಾನಿಸುವವನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೋಹಮಲದ ಕ್ಷಯಮಾಡಿರುವಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಮೋಹಮಲವು ಮೂಲವಿರುವಂಥ [೨]ಪರದ್ರವ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ವಿಷಯವಿರಕ್ತತೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ವಿಷಯವಿರಕ್ತತೆ ಯಾಗುವುದರಿಂದ) ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಜಹಜದ ಪಕ್ಷಿಯ ಹಾಗೆ ಅಧಿಕರಣಭೂತ ದ್ರವ್ಯಾಂತರಗಳ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಬೇರಾವುದೂ ಶರಣವಿರದಂತಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಲುಪಿದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಜಹಜದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಪಕ್ಷಿಗೆ ಆ ಜಹಜದ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ಜಹಜದ, ವೃಕ್ಷದ ಅಥವಾ

ಯಾವನು ಮೋಹಮಲಕ್ಷಯಿಸಿ ವಿಷಯವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಮನವ ನಿರೋಧಿಸಿ ।
ಅವನು ಸ್ವಭಾವದಲಿ ಸ್ಥಿರನಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮನಧ್ಯಾನ ಮಾಳ್ಪವನಿರುವನು ॥೧೯೬॥

---

೧ ಏಕಾಗ್ರ = ಒಂದೇ ವಿಷಯ (ಆಲಂಬನ) ಇರುವಂಥದು. ೨ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿ = ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತನೆ.

ಅಥೋಪಲಬ್ಧಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಸಕಲಜ್ಞಾನೀ ಕಿಂ ಧ್ಯಾಯತೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಮಾಸೂತ್ರಯತಿ -

ಣಿಹದಘಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಸವ್ವಭಾವತಚ್ಚಣ್ಹೂ ।
ಣೇಯಂತಗದೋ ಸಮಣೋ ಝಾದಿ ಕಮಟ್ಠಂ ಅಸಂದೇಹೋ ॥೧೯೭॥

ನಿಹತಘನಘಾತಿಕರ್ಮಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಸರ್ವಭಾವತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ ।
ಜ್ಞೇಯಾಂತಗತಃ ಶ್ರಮಣೋ ಧ್ಯಾಯತಿ ಕಮರ್ಥಮಸಂದೇಹಃ ॥೧೯೭॥

ಲೋಕೋ ಹಿ ಮೋಹಸದ್ಭಾವೇ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕಸದ್ಭಾವೇ ಚ ಸತೃಷ್ಣತ್ವಾದಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾರ್ಥತ್ವಾನವಚ್ಛಿನ್ನ-ವಿಷಯತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಚಾಭಿಲಷಿತಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಿತಂ ಸಂದಿಗ್ಧಂ ಚಾರ್ಥಂ ಧ್ಯಾಯನ್ ದೃಷ್ಟಃ, ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ತು ನಿಹತಘನಘಾತಿಕರ್ಮತಯಾ ಮೋಹಾಭಾವೇ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಭಾವೇ ಚ ನಿರಸ್ತತೃಷ್ಣತ್ವಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸರ್ವ-

---

ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಬೇರಾವುದು ಶರಣಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅದರ ಹಾರುವಿಕೆಯು ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವಿಷಯವಿರಕ್ತತೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳ ಆಧಾರ ಉಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಬೇರಾವುದೂ ಶರಣಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ) ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರೋಧವಾಗುವುದರಿಂದ) ಮನಸ್ಸು ಮೂಲವಿರುವಂಥ ಚಂಚಲತೆಯ ವಿಲಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಅನಂತ-ಸಹಜ-ಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ೧ಸಮವಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ವಭಾವಸಮವಸ್ಥಾನವಂತೂ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಅನಾಕುಲ, ಏಕಾಗ್ರ ಸಂಚೇತನವಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಧ್ಯಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದರಿಂದ ಧ್ಯಾನವು ಸ್ವಭಾವಸಮವಸ್ಥಾನರೂಪವಿರುವ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನಿಂದ ಅನನ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧತೆಯ ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು).

ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂಥ ಸಕಲಜ್ಞಾನಿಗಳು (ಸರ್ವಜ್ಞರು) ಏನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಈಗ ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, --

ಗಾಥೆ - ೧೯೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಿಹದಘಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ]** ಯಾರು ಘನಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, **[ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಸವ್ವಭಾವತಚ್ಚಣ್ಹೂ]** ಯಾರು ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು **[ಣೇಯಂತಗದೋ]** ಯಾರು ಜ್ಞೇಯಗಳ ತೀರವನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದಾರೆ **[ಅಸಂದೇಹೋ ಸಮಣೋ]** ಇಂಥ ಸಂದೇಹರಹಿತರಾದ ಶ್ರಮಣರು **[ಕಮಟ್ಠಂ]** ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು **[ಝಾದಿ]** ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ ?

ಘನಘಾತಿಕರ್ಮನಾಶಗೆಯ್ದವರು ಸರ್ವಪದಾರ್ಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿವವರು ।
ತಾನೆ ಜ್ಞೇಯಾಂತಪ್ರಾಪ್ತ ಸಂದೇಹರಹಿತ ಶ್ರಮಣರಾವಪದಾರ್ಥ ಧ್ಯಾನಿಪರು ? ॥೧೯೭॥

---

೧ ಸಮವಸ್ಥಾನ = ಸ್ಥಿರವಾಗಿ-ದೃಢವಾಗಿ ಇರುವುದು -ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು.

ನಿರಸ್ತತೃಷ್ಣತ್ವಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸರ್ವಭಾವತತ್ತ್ವಜ್ಞೇಯಾಂತಗತತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಚ ನಾಭಿಲಷತಿ, ನ ಜಿಜ್ಞಾಸತಿ, ನ ಸಂದಿಹ್ಯತಿ ಚ ; ಕುತೋಽಭಿಲಷಿತೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಿತಃ ಸಂದಿಗ್ಧಶ್ಚಾರ್ಥಃ । ಏವಂ ಸತಿ ಕಿಂ ಧ್ಯಾಯತಿ ।

ಟೀಕೆ :- ಲೋಕಕ್ಕೆ ೧) ಮೋಹದ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ೨) ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ [೧]ಪ್ರತಿಬಂಧದ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ, ೧) ಅದು ತೃಷ್ಣಾಸಹಿತವಿದೆ ಹಾಗೂ ೨) ಅದಕ್ಕೆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದು ವಿಷಯವನ್ನು [೨]ಅವಚ್ಛೇದಪೂರ್ವಕ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು (ಲೋಕವು) [೩]ಅಭಿಲಷಿತ, [೪]ಜಿಜ್ಞಾಸಿತ ಮತ್ತು [೫]ಸಂದಿಗ್ಧ ಪದಾರ್ಥದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರಂತೂ ಘನಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ನಾಶ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ೧) ಮೋಹದ ಅಭಾವವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ೨) ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಬಂಧಕದ ಅಭಾವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ೧) ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದೆ ಹಾಗೂ ೨) ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಗಳ ತೀರವನ್ನು ತಲುಪಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಲ್ಲ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ; ಎಂದ ಮೇಲೆ (ಅವರಿಗೆ) ಅಭಿಲಷಿತ, ಜಿಜ್ಞಾಸಿತ ಮತ್ತು ಸಂದಿಗ್ಧ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? ಹೀಗಿದೆಯೆಂದಬಳಿಕ ಅವರು ಏನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ?

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಲೋಕಕ್ಕೆ (ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಮಾನ್ಯಜೀವಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ) ಮೋಹಕರ್ಮದ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ತೃಷ್ಣಾಸಹಿತವಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿರುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ ಕರ್ಮದ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಬಹಳಷ್ಟು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನಂತೂ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅದನ್ನೂ ಪೃಥಕ್ಕರಣಪೂರ್ವಕ-ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ-ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾತ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆ (ಜಿಜ್ಞಾಸೆ) ಮತ್ತು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಪದಾರ್ಥದ ಸಂಬಂಧದದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅಭಿಲಷಿತ, ಜಿಜ್ಞಾಸಿತ ಮತ್ತು ಸಂದಿಗ್ಧ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಧ್ಯಾನವು ಸಂಭವಿತವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರಿಗಂತೂ ಮೋಹಕರ್ಮದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು, ತೃಷ್ಣಾರಹಿತರಿದ್ದಾರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ ಕರ್ಮದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಂದ - ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದೇಹವಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥದ ಕುರಿತು ಅಭಿಲಾಷೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಅಥವಾ ಸಂದೇಹ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ; ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಧ್ಯಾನವಿರುತ್ತದೆ ?

ಯಾವನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಆ ಸಕಲ ಜ್ಞಾನಿಯು (ಸರ್ವಜ್ಞಾತ್ಮನು) ಇದನ್ನು (ಪರಮ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು) ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಈಗ ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ (ಮೇಲಿನ ಗಾಥೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯ) ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, -

---

೧ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯಕರ್ಮವು ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಡೆಯುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತವಿದೆ.

೨ ಅವಚ್ಛೇದಪೂರ್ವಕ = ಪೃಥಕ್ಕರಣಮಾಡಿ ; ಸೂಕ್ಷತೆಯಿಂದ ; ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ; ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಂದ.

೩ ಅಭಿಲಷಿತ = ಯಾವುದರ ಇಚ್ಛೆ - ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿದೆ ಅದು.

೪ ಜಿಜ್ಞಾಸಿತ = ಯಾವುದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ - ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದೆ ಅದು.

೫ ಸಂದಿಗ್ಧ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿದೆ - ಸಂಶಯವಿದೆ ಅದು.

ಅಥೈ ತದುಪಲಬ್ಧಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಸಕಲಜ್ಞಾನೀ ಧ್ಯಾಯತೀತ್ಯುತ್ತರಮಾಸೂತ್ರಯತಿ

ಸವ್ವಾಬಾಧವಿಜುತ್ತೋ ಸಮಂತಸವ್ವಕ್ಖಸೋಕ್ಖಣಾಣಡ್ಢೋ ।
ಭೂದೋ ಅಕ್ಖಾತೀದೋ ಝಾದಿ ಅಣಕ್ಖೋ ಪರಂ ಸೋಕ್ಖಂ ॥೧೯೮॥

ಸರ್ವಾಬಾಧವಿಯುಕ್ತಃ ಸಮಂತಸರ್ವಾಕ್ಷಸೌಖ್ಯಜ್ಞಾನಾಢ್ಯಃ ।
ಭೂತೋಽಕ್ಷಾತೀತೋ ಧ್ಯಾಯತ್ಯನಕ್ಷಃ ಪರಂ ಸೌಖ್ಯಮ್ ॥೧೯೮॥

ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಯದೈವ ಸಹಜಸೌಖ್ಯಜ್ಞಾನಬಾಧಾಯತನಾನಾಮಸಾರ್ವದಿಕ್ಕಾಸಕಲಪುರುಷಸೌಖ್ಯಜ್ಞಾನಾಯತನಾನಾಂ ಚಾಕ್ಷಾಣಾಮಭಾವಾತ್ಸ್ವಯಮನಕ್ಷತ್ವೇನ ವರ್ತತೇ ತದೈವ ಪರೇಷಾಮಕ್ಷಾತೀತೋ ಭವನ್ ನಿರಾಬಾಧಸಹಜಸೌಖ್ಯಜ್ಞಾನತ್ವಾತ್ ಸರ್ವಾಬಾಧವಿಯುಕ್ತಃ, ಸಾರ್ವದಿಕ್ಕಸಕಲಪುರುಷಸೌಖ್ಯಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ಸಮಂತಸರ್ವಾಕ್ಷಸೌಖ್ಯಜ್ಞಾನಾಢ್ಯಶ್ಚ ಭವತಿ । ಏವಂಭೂತಶ್ಚ ಸರ್ವಾಭಿಲಾಷಜಿಜ್ಞಾಸಾಸಂದೇಹಾಸಂಭವೇಽಪ್ಯಪೂರ್ವಮನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮಸೌಖ್ಯಂ ಧ್ಯಾಯತಿ । ಅನಾಕುಲತ್ವಸಂಗತೈಕಾಗ್ರಸಂಚೇತನಮಾತ್ರೇಣಾವತಿಷ್ಠತ ಇತಿ ಯಾವತ್ । ಈದೃಶಮವಸ್ಥಾನಂ ಚ ಸಹಜಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಸಿದ್ಧತ್ವಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿರೇವ ।

ಗಾಥೆ – ೧೯೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– **[ಅಣಕ್ಖೋ]** ಅನಿಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು **[ಅಕ್ಖಾತೀದೋ ಭೂದೋ]** ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತನಾದ ಆತ್ಮನು **[ಸವ್ವಾಬಾಧವಿಜುತ್ತೋ]** ಸರ್ವಬಾಧೆಯಿಂದ ರಹಿತ ಮತ್ತು **[ಸಮಂತಸವ್ವಕ್ಖಸೋಕ್ಖಣಾಣಡ್ಢೋ]** ಸಂಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಂತ (ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ, ಪರಿಪೂರ್ಣ) ಸೌಖ್ಯ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **[ಪರಂ ಸೋಕ್ಖಂ]** ಪರಮಸೌಖ್ಯದ **[ಝಾದಿ]** ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :– ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನು ಆ ಸಹಜ ಸುಖ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಬಾಧೆಯ [1]ಆಯತನಗಳಿವೆ (ಇಂಥ) ಹಾಗೂ ಆ [2]ಅಸಕಲ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ [3]ಅಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ ಸುಖ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಆಯತನಗಳಿವೆ ಇಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ತಾನು 'ಅನಿಂದ್ರಿಯ'ರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಇತರರಿಗೆ 'ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ (ಇಂದ್ರಿಯ ಅಗೋಚರ)ನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ನಿರಾಬಾಧ ಸಹಜಸುಖ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ 'ಸರ್ವ ಬಾಧೆಗಳಿಂದ ರಹಿತ' ಹಾಗೂ ಸಕಲ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ (ಪರಿಪೂರ್ಣ) ಸುಖ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಿರುವುದರಿಂದ 'ಸಮಸ್ತ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಂತ ಸೌಖ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧ'ನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ

ಸರ್ವಬಾಧೆಯಿಂ ರಹಿತ ಸಕಲಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಸೌಖ್ಯದಿಂ ಸಮೃದ್ಧ ।
ದುರ್ವಿಂದ್ರಿಯಾತೀತ ಅನಿಂದ್ರಿಯನಾದಾತ್ಮಪರಮಸೌಖ್ಯದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವನು ॥೧೯೮॥

---

೧ ಆಯತನ = ನಿವಾಸ ; ಸ್ಥಾನ, ೨ ಅಸಕಲ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ = ಆತ್ಮನ ಸರ್ವಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಕೆಲವೇ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ.

೩ ಅಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ = ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇಂಥದೇ ಪ್ರಕಾರದ, ಅಪೂರ್ಣ. (ಈ ಅಪೂರ್ಣ ಸುಖವು ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಸುಖಾಭಾಸವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು 'ಸುಖ'ವೆಂದು ಹೇಳುವ ಅಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ರೂಢಿಯಿದೆ.)

ಅಥಾಯಮೇವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣೋ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಮಾರ್ಗ ಇತ್ಯವಧಾರಯತಿ-

ಏವಂ ಜಿಣಾ ಜಿಣಿಂದಾ ಸಿದ್ಧಾ ಮಗ್ಗಂ ಸಮುಟ್ಠಿದಾ ಸಮಣಾ ।
ಜಾದಾ ಣಮೋತ್ಥು ತೇಸಿಂ ತಸ್ಸ ಯ ಣಿವ್ವಾಣಮಗ್ಗಸ್ಸ ॥೧೯೯॥

ಏವಂ ಜಿನಾ ಜಿನೇಂದ್ರಾಃ ಸಿದ್ಧಾ ಮಾರ್ಗಂ ಸಮುತ್ಥಿತಾಃ ಶ್ರಮಣಾಃ ।
ಜಾತಾ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ಚ ನಿರ್ವಾಣಮಾರ್ಗಾಯ ॥೧೯೯॥

ಯತಃ ಸರ್ವ ಏವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚರಮಶರೀರಾಸ್ತೀರ್ಥಕರಾಃ ಅಚರಮಶರೀರಾ ಮುಮುಕ್ಷವಶ್ಚಾಮುನೈವ ಯಥೋದಿತೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನ ವಿಧಿನಾ ಪ್ರವೃತ್ತಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಮಾರ್ಗಮಧಿಗಮ್ಯ ಸಿದ್ಧಾ ಬಭೂವುಃ, ನ ಪುನರನ್ಯಥಾಪಿ । ತತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ಕೇವಲಮಯಮೇಕ ಏವ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಮಾರ್ಗೋ, ನ ದ್ವಿತೀಯ ಇತಿ। ಅಲಂ ಚ ಪ್ರಪಂಚೇನ । ತೇಷಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಾನಾಂ ಸಿದ್ಧಾನಾಂ ತಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಮಿತಭಾವ್ಯಭಾವಕವಿಭಾಗತ್ವೇನ ನೋಆಗಮಭಾವನಮಸ್ಕಾರೋಽಸ್ತು । ಅವಧಾರಿತೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಃ, ಕೃತ್ಯಮನುಷ್ಠೀಯತೇ ।

ಆ ಆತ್ಮನು ಸರ್ವ ಅಭಿಲಾಷೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮತ್ತು ಸಂದೇಹಗಳ ಅಸಂಭವತೆಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಅನಾಕುಲತ್ವ ಲಕ್ಷಣ ಪರಮ ಸೌಖ್ಯದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ; ಎಂದರೆ ಅನಾಕುಲತ್ವ ಸಂಗತ ಒಂದು 'ಅಗ್ರ'ದ ಸಂಚೇತನಮಾತ್ರ ರೂಪದಿಂದ ಅವಸ್ಥಿತನಿರುತ್ತಾನೆ (ಎಂದರೆ ಅನಾಕುಲತೆಯ ಜತೆ ಇರುವಂಥ ಒಂದು ಆತ್ಮರೂಪಿ ವಿಷಯದ ಅನುಭವನರೂಪಮಾತ್ರವಾಗಿಯೇ ಸ್ಥಿರವಿರುತ್ತಾನೆ) ಮತ್ತು ಇಂಥ ಅವಸ್ಥಾನವು ಸಹಜ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಭಾವ ಸಿದ್ಧತ್ವದ ಸಿದ್ಧಿಯೇ ಇದೆ (ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಿಕೆಯು ಅದು ಸಹಜಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ಸಿದ್ಧತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಇದೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಕುರಿತು ಅಭಿಲಾಷೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಅಥವಾ ಸಂದೇಹಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ೧೯೭ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ - ಒಂದು ಅಗ್ರದ (ವಿಷಯದ) ಸಂವೇದನವು ಅದು ಧ್ಯಾನವಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆನಂದ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರು ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದಂಥ ನಿಜಾತ್ಮರೂಪ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಸಂವೇದನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾನಂದದ ಧ್ಯಾನವಿದೆ, ಎಂದರೆ ಅವರು ಪರಮ ಸೌಖ್ಯದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರಮಣರು ಜಿನರು ತೀರ್ಥಂಕರರು ಈ ರೀತಿ ಮಾರ್ಗದಲಿ ಆರೂಢರಾಗುತ್ತ ।
ನಮನವಿರಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮೇಣಾನಿರ್ವಾಣ ಮಾರ್ಗಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು ॥೧೯೯॥

ಅಥೋಪಸಂಪದ್ಯೇ ಸಾಮ್ಯಮಿತಿ ಪೂರ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ನಿರ್ವಹನ್ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಭೂತಾಂ ಸ್ವಯಮಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಸೂತ್ರಯತಿ -

ತಮ್ಹಾ ತಹ ಜಾಣಿತ್ತಾ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಜಾಣಗಂ ಸಭಾವೇಣ ।
ಪರಿವಜ್ಜಾಮಿ ಮಮತ್ತಿಂ ಉವಟ್ಠಿದೋ ಣಿಮ್ಮಮತ್ತಮ್ಹಿ ॥೨೦೦॥

ತಸ್ಮಾತ್ತಥಾ ಜ್ಞಾತ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾಯಕಂ ಸ್ವಭಾವೇನ ।
ಪರಿವರ್ಜಯಾಮಿ ಮಮತಾಮುಪಸ್ಥಿತೋ ನಿರ್ಮಮತ್ವೇ ॥೨೦೦॥

'ಇದೇ (ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದೇ) ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥದು ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವಿದೆ'ಯೆಂದು ಈಗ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೧೯೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಿಣಾ ಜಿಣಿಂದಾ ಸಮಣಾ] ಜಿನರು, ಜಿನೇಂದ್ರರು ಮತ್ತು ಶ್ರಮಣರು (ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯಕೇವಲಿಗಳು, ತೀರ್ಥಂಕರರು ಮತ್ತು ಮುನಿಗಳು) **[ಏವಂ]** ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ (ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ) **[ಮಗ್ಗಂ ಸಮುಟ್ಠಿದಾ]** ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆರೂಢರಾಗುತ್ತ **[ಸಿದ್ಧಾ ಜಾದಾ]** ಸಿದ್ಧರಾದರು.**[ತೇಸಿಂ]** ಅವರಿಗೆ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ತಸ್ಸ ಣಿವ್ವಾಣ ಮಗ್ಗಸ್ಸ]** ಆ ನಿರ್ವಾಣ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ **[ಣಮೋತ್ಥು]** ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ

ಟೀಕೆ :- ಸಮಸ್ತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚರಮಶರೀರಿಗಳು, ತೀರ್ಥಂಕರರುಗಳು ಮತ್ತು ಅಚರಮಶರೀರಿ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಇದೇ ಯಥೋಕ್ತ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿ ಲಕ್ಷಣ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ) ವಿಧಿಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆದರೆ ಬೇರೆ ವಿಧಿಯಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ ; ಇದರಿಂದ ಇದೊಂದೇ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವಿದೆ, ಬೇರೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು ! ಆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ [೧]ಭಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾವಕದವಿಭಾಗವು ಅಸ್ತವಾಗಿರುವಂಥ ನೋಆಗಮಭಾವ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ ! ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಅವಧಾರಣ ಮಾಡಿದೆ, ಕೃತ್ಯ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ (ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ).

ಈಗ 'ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ'ಂದು (ಐದನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ) ಪೂರ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ನಿರ್ವಹಣ ಮಾಡುತ್ತ (ಆಚಾರ್ಯದೇವರು) ತಾವೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಭೂತ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

---

ಅದರಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಆತ್ಮನನು ಸ್ವಭಾವದಿಂ ಜ್ಞಾಯಕನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ।
ಮುದದಿ ನಿರ್ಮಮತ್ವದಲಿ ಸ್ಥಿರವಿರುತ ಮಮತೆಯ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವೆನು ॥೨೦೦॥

---

೧ ಭಾವ್ಯ = ಧ್ಯೇಯ ; ಭಾವಕ = ಧ್ಯಾತಾ ; ಭಾವ್ಯ - ಭಾವಕದ ಅರ್ಥದ ಕುರಿತು ೭ನೆಯ ಪುಟದ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡುವುದು.

ಅಹಮೇಷ ಮೋಕ್ಷಾಧಿಕಾರೀ ಜ್ಞಾಯಕಸ್ವಭಾವಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪರಿಜ್ಞಾನಪುರಸ್ಸರಮಮತ್ವನಿರ್ಮ-ಮತ್ವಹಾನೋಪಾದಾನವಿಧಾನೇನ ಕೃತ್ಯಾಂತರಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ಸರ್ವಾರಂಭೇಣ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಪ್ರವರ್ತೇ । ತಥಾಹಿ-ಅಹಂ ಹಿ ತಾವತ್ ಜ್ಞಾಯಕ ಏವ ಸ್ವಭಾವೇನ, ಕೇವಲಜ್ಞಾಯಕಸ್ಯ ಚ ಸತೋ ಮಮ ವಿಶ್ವೇನಾಪಿ ಸಹಜಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾಯಕ ಲಕ್ಷಣ ಏವ ಸಂಬಂಧಃ, ನ ಪುನರನ್ಯೇ ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಲಕ್ಷಣಾದಯಃ ಸಂಬಂಧಾಃ । ತತೋ ಮಮ ನ ಕ್ವಚನಾಪಿ ಮಮತ್ವಂ, ಸರ್ವತ್ರ ನಿರ್ಮಮತ್ವಮೇವ । ಅಥೈಕಸ್ಯ ಜ್ಞಾಯಕಭಾವಸ್ಯ ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಭಾವಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ ಪ್ರೋತ್ಕೀರ್ಣಲಿಖಿತನಿಖಾತಕೀಲಿತಮಜ್ಜಿತಸಮಾವರ್ತಿತಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವತ್ತತ್ರ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಾನಂತಭೂತಭವದ್ಭಾವಿ-ವಿಚಿತ್ರಪರ್ಯಾಯಪ್ರಾಗ್ಭಾರಮಗಾಧಸ್ವಭಾವಂ ಗಂಭೀರಂ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ದ್ರವ್ಯಜಾತಮೇಕಕ್ಷಣ ಏವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಯಂತಂ ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾಯಕಲಕ್ಷಣಸಂಬಂಧಸ್ಯಾನಿವಾರ್ಯತ್ವೇನಾಶಕ್ಯವಿವೇಚನತ್ವಾದುಪಾತ್ತವೈಶ್ವರೂಪ್ಯಮಪಿ ಸಹಜಾ

ಗಾಥೆ - ೨೦೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- [ತಮ್ಹಾ] ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರವೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದರಿಂದ) (ತಹ) ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಸಭಾವೇಣ ಜಾಣಗಂ]** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಜ್ಞಾಯಕನೆಂದು **[ಜಾಣಿತ್ತಾ]** ತಿಳಿದುಕೊಂಡು **[ಣಿಮ್ಮಮತ್ತಮ್ಹಿ ಉವಟ್ಠಿದೋ]** ನಾನು ನಿರ್ಮಮತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತ **[ಮಮತ್ತಿಂ ಪರಿವಜ್ಜಾಮಿ]** ಮಮತೆಯ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಟೀಕೆ ಃ- ಮೋಕ್ಷಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಈ ನಾನು ಜ್ಞಾಯಕಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಪರಿಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಮಮತ್ವದ ತ್ಯಾಗರೂಪ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಮತ್ವದ ಗ್ರಹಣರೂಪ ವಿಧಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಎಲ್ಲ ಆರಂಭ (ಉದ್ಯಮ)ದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತೇನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇತರ ಕೃತ್ಯದ ಅಭಾವವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಬೇರಾವುದೂ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ). ಅದು ಹೀಗಿದೆ (ಎಂದರೆ ನಾನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತೇನೆ) - ಮೊದಲಂತೂ ನಾನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಜ್ಞಾಯಕನೇ ಇದ್ದೇನೆ ; ಕೇವಲ ಜ್ಞಾಯಕನಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನದು ವಿಶ್ವದ (ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ) ಜತೆಯೂ ಸಹಜ ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾಯಕಲಕ್ಷಣ ಸಂಬಂಧವೇ ಇದೆ, ಆದರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಲಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಸಂಬಂಧಗಳಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನದು ಯಾವುದರ ಕುರಿತೂ ಮಮತ್ವವಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ನಿರ್ಮಮತ್ವವೇ ಇದೆ. ಈಗ ಒಂದು ಜ್ಞಾಯಕಭಾವದ್ದು ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ, ಅನಂತ, ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ-ಭಾವಿ ವಿಚಿತ್ರ ಪರ್ಯಾಯ ಸಮೂಹವುಳ್ಳ [೧]ಅಗಾಧಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರವಾದಂಥ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು - ಆ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಜ್ಞಾಯಕನಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೀರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆಯೋ, ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆಯೋ, ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹೋಗಿವೆಯೋ, ಕಿಲಿತವಾಗಿಹೋಗಿವೆಯೋ, ಮುಳುಗಿಹೋಗಿವೆಯೋ, ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆಯೋ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆಯೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ-ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು (ಶುದ್ಧಾತ್ಮನು) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, [೨]ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾಯಕಲಕ್ಷಣ ಸಂಬಂಧದ ಅನಿರ್ವಾಯತೆಯ ಕಾರಣ ಜ್ಞೇಯ ಜ್ಞಾಯಕನನ್ನು ಭಿನ್ನ ಮಾಡುವುದು

---

೧ ಸ್ವಭಾವವು ಅಗಾಧ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರವಿರುವಂಥ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭಾವೀಕಾಲದ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಗುವಂಥ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಅನಂತಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಆತ್ಮನಸ್ವಭಾವವಿದೆ. ೨ ಜ್ಞೇಯ-ಜ್ಞಾಯಕಸ್ವರೂಪ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞೇಯಗಳು ಜ್ಞಾಯಕನಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರದಿರುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ನಂತಶಕ್ತಿಜ್ಞಾಯಕಸ್ವಭಾವೇನೈಕ್ಯರೂಪ್ಯಮನುಜ್ಝಂತಮಾಸಂಸಾರಮನಯೈವ ಸ್ಥಿತ್ಯಾ ಸ್ಥಿತಂ ಮೋಹೇನಾನ್ಯಥಾಧ್ಯವಸ್ಯಮಾನಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಮೇಷ ಮೋಹಮುತ್ಖಾಯ ಯಥಾಸ್ಥಿತಮೇವಾತಿನಿಃ- ಪ್ರಕಂಪಃ ಸಂಪ್ರತಿಪದ್ಯೇ । ಸ್ವಯಮೇವ ಭವತು ಚಾಸ್ಯೈವಂ ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿಮೂಲಯಾ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನೋಪಯುಕ್ತ- ತಯಾತ್ಯಂತಮವ್ಯಾಬಾಧರತತ್ವಾತ್ಸಾಧೋರಪಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಿದ್ಧಭೂತಸ್ಯ ಸ್ವಾತ್ಮನಸ್ತಥಾಭೂತಾನಾಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನಾಂ ಚ ನಿತ್ಯಮೇವ ತದೇಕಪರಾಯಣತ್ವಲಕ್ಷಣೋ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರಃ ।

ಶಾಲಿನಿ

ಜೈನಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಪ್ರಣೇತೃ
ಸ್ಫೀತಂ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಗಾಹ್ಯ ।
ಸಂಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮಾತ್ರೈಕವೃತ್ತ್ಯಾ
ನಿತ್ಯಂ ಯುಕ್ತೈಃ ಸ್ಥೀಯತೇऽಸ್ಮಾಭಿರೇವಮ್ ॥೧೦॥

ಅಶಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶ್ವರೂಪತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಕೂಡ ಅವನು (ಶುದ್ಧಾತ್ಮನು ಸಹಜ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜ್ಞಾಯಕ ಸ್ವಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಯಾವನು ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ (ಜ್ಞಾಯಕಭಾವರೂಪವಾಗಿಯೇ) ಇದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಯಾವನು ಮೋಹದಿಂದ ಅನ್ಯಥಾ ಅಧ್ಯವಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ (ಜ್ಞಾಯಕಭಾವರೂಪವಾಗಿಯೇ) ಇದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಯಾವನು ಮೋಹದಿಂದ ಅನ್ಯಥಾ ಅಧ್ಯವಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ಬೇರೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಾನೆ-ಮನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತಾನೆ) ಆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಈ ನಾನು ಮೋಹವನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಕಂಪನಾಗಿರುತ್ತ ಯಥಾಸ್ಥಿತವೇ (ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ) ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿಯು ಮೂಲವಿರುವಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ಅವ್ಯಾಬಾಧ (ನಿರ್ವಿಘ್ನ) ಲೀನತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಧುವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಿದ್ಧಭೂತವಾದಂಥ ಈ ನಿಜಾತ್ಮನಿಗೆ ಹಾಗೂ ತಥಾಭೂತ (ಸಿದ್ಧಭೂತ) ಪರಮಾತ್ಮರುಗಳಿಗೆ, [1]ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಏಕಪರಾಯಣತೆಯು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರವು ಯಾವಾಗಲೂ [2]ತಾನಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ.

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಜಿನೇಂದ್ರೋಕ್ತ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ಸಮ್ಯಕ್ ಅಭ್ಯಾಸದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಂಥ ಜೈನ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ-ವಿಶಾಲ ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ -ಸಮ್ಯಕ್‌ತನದಿಂದ ಅವಗಾಹನ ಮಾಡಿ (ಮುಳುಗುಹಾಕಿ, ಆಳದಲ್ಲಿಳಿದು, ನಿಮಗ್ನವಾಗಿ) ನಾವು ಕೇವಲ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯರೂಪವಾದ ಒಂದು ವೃತ್ತಿಯಿಂದ (ಪರಿಣತಿಯಿಂದ) ಯಾವಾಗಲೂ ಯುಕ್ತರಿರುತ್ತೇವೆ.

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಡಿ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನಾಧಿಕಾರದ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-)

೧ ಅದರಲ್ಲಿ = ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲುಯೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ; ಭಾವ್ಯದಲ್ಲಿ. (ಕೇವಲ ಭಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಾಯಣ, ಏಕಾಗ್ರ, ಲೀನವಾಗುವುದು ಭಾವ-ನಮಸ್ಕಾರದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.) ೨ ತಾನಾಗಿಯೇ = (ಆಚಾರ್ಯದೇವರು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನರಾಗುವುದರಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.)

ಶಾಲಿನಿ

ಜ್ಞೇಯೀಕುರ್ವನ್ನಂಜಸಾಸೀಮವಿಶ್ವಂ
ಜ್ಞಾನೀಕುರ್ವನ್ ಜ್ಞೇಯಮಾಕ್ರಾಂತಭೇದಮ್ ।
ಆತ್ಮೀಕುರ್ವನ್ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಾನ್ಯಭಾಸಿ
ಸ್ಫೂರ್ಜತ್ಯಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಪದ್ಯ ಸದ್ಯಃ ॥೧೧॥

ವಸಂತತಿಲಕ

ದ್ರವ್ಯಾನುಸಾರಿ ಚರಣಂ ಚರಣಾನುಸಾರಿ
ದ್ರವ್ಯಂ ಮಿಥೋ ದ್ವಯಮಿದಂ ನನು ಸವ್ಯಪೇಕ್ಷಮ್ ।
ತಸ್ಮಾನ್ಮುಮುಕ್ಷುರಧಿರೋಹತು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಂ
ದ್ರವ್ಯಂ ಪ್ರತೀತ್ಯ ಯದಿ ವಾ ಚರಣಂ ಪ್ರತೀತ್ಯ ॥೧೨॥

ಇತಿ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕಾಯಾಂ ಪ್ರವಚನಸಾರವೃತ್ತೌ ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿವಿರಚಿತಾಯಾಂ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನೋ ನಾಮ ದ್ವಿತೀಯಃ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ।

ಅರ್ಥ :- ಆತ್ಮಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು (ಪರಮಾತ್ಮತ್ವವನ್ನು, ಸಿದ್ಧತ್ವವನ್ನು)ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಸೀಮ (ಅನಂತ) ವಿಶ್ವವನ್ನು ಶೀಘ್ರತೆಯಿಂದ (ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ) ಜ್ಞೇಯರೂಪ ಮಾಡುತ್ತ, ಭೇದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ (ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ಮತ್ತು ಸ್ವ-ಪರ ಪ್ರಕಾಶಕವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆತ್ಮರೂಪ ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಕಟ-ದೈದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಚರಣದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ದ್ವಿತೀಯಾಧಿಕಾರದ ಮತ್ತು ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಕ ಚೂಲಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ತೃತೀಯಾಧಿಕಾರದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ-)

ಅರ್ಥ :- ಚರಣವು ದ್ರವ್ಯಾನುಸಾರವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವು ಚರಣಾನುಸಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಅಪೇಕ್ಷಾಸಹಿತವಿರುತ್ತವೆ ; ಆದುದರಿಂದ ಬೇಕಾದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡಿ ಅಥವಾ ಚರಣದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡಿ ಮುಮುಕ್ಷುವು (ಜ್ಞಾನಿಯು, ಮುನಿಯು) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆರೋಹಣ ಮಾಡುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀ ಪ್ರವಚನಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ
ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆನಾಮದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ
'ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ' ನಾಮದ ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧವು
ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

೩

ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಕ ಚೂಲಿಕೆ

ಅಥ ಪರೇಷಾಂ ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಿಕಾ ಚೂಲಿಕಾ ।

ತತ್ರ -

ಇಂದ್ರವಜ್ರ

ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಿದ್ಧೌ ಚರಣಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಃ
ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಶ್ಚರಣಸ್ಯ ಸಿದ್ಧೌ ।
ಬುದ್ಧ್ವೇತಿ ಕರ್ಮಾವಿರತಾಃ ಪರೇಽಪಿ
ದ್ರವ್ಯಾವಿರುದ್ಧ ಚರಣಂ ಚರಂತು ॥೧೩॥

ಇತಿ ಚರಣಾಚರಣೇ ಪರಾನ್ ಪ್ರಯೋಜಯತಿ -

'ಏಸ ಸುರಾಸುರ ಮಣುಸಿಂದವಂದಿದಂ ಧೋದಘಾಇಕಮ್ಮಮಲಂ । ಪಣಮಾಮಿ ವಡ್ಢಮಾಣಂ ತಿತ್ಥಂ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕತ್ತಾರಂ ॥ ಸೇಸೇ ಪುಣ ತಿತ್ಥಯರೇ ಸಸವ್ವಸಿದ್ಧೇ ವಿಸುದ್ಧಸಬ್ಭಾವೇ । ಸಮಣೇ ಯ ಣಾಣದಂಸಣಚರಿತ್ತತವವೀರಿಯಾಯಾರೇ ॥ ತೇ ತೇ ಸವ್ವೇ ಸಮಗಂ ಸಮಗಂ ಪತ್ತೇಗಮೇವ ಪತ್ತೇಗಂ । ವಂದಾಮಿ ಯ ವಟ್ಟಂತೇ ಅರಹಂತೇ ಮಾಣುಸೇ ಖೇತ್ತೇ ॥'[೧]

ಈಗ ಇತರರಿಗೆ ಚರಣಾನುಯೋಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥ [೨]ಚೂಲಿಕೆಯಿದೆ.

(ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಈಗ ಈ ಮುಂದಿನ ಗಾಥೆಯ ಉತ್ಥಾನಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.)

ಅರ್ಥ :- ದ್ರವ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಚರಣದ ಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ, ಮತ್ತು ಚರಣದ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ (ಶುಭಾಶುಭ ಭಾವಗಳಿಂದ) ಅವಿರತರಾದ ಇತರರೂ ಕೂಡ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅವಿರುದ್ಧವಾದ ಚರಣದ (ಚಾರಿತ್ರದ) ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವುದು.

---

೧ ಇವು ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಪ್ರಜ್ಞಾಪನದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮತ್ತು ಐದನೆಯ ಗಾಥೆಗಳಿವೆ.

೨ ಚೂಲಿಕೆ = ಯಾವುದನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಹೇಳಲಾದುದರ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಎರಡರ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು.

ಏವಂ ಪಣಮಿಯ ಸಿದ್ಧೇ ಜಿಣವರವಸಹೇ ಪುಣೋ ಪುಣೋ ಸಮಣೇ ।
ಪಡಿವಜ್ಜದು ಸಾಮಣ್ಣಂ ಜದಿ ಇಚ್ಛದಿ ದುಕ್ಖಪರಿಮೋಕ್ಖಂ ॥೨೦೧॥

ಏವಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಸಿದ್ಧಾನ್ ಜಿನವರವೃಷಭಾನ್ ಪುನಃ ಪುನಃ ಶ್ರಮಣಾನ್ ।
ಪ್ರತಿಪದ್ಯತಾಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಯದೀಚ್ಛತಿ ದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಷಮ್ ॥೨೦೧॥

ಯಥಾ ಮಮಾತ್ಮನಾ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿನಾ, 'ಕಿಚ್ಚಾ ಅರಹಂತಾಣಂ ಸಿದ್ಧಾಣಂ ತಹ ಣಮೋ ಗಣಹರಾಣಂ । ಅಜ್ಝಾವಯವಗ್ಗಾಣಂ ಸಾಹೂಣಂ ಚೇವಿ ಸವ್ವೇಸಿಂ ॥ ತೇಸಿಂ ವಿಸುದ್ಧದಂಸಣಣಾಣಪಹಾಣಾಸಮಂ ಸಮಾಸೇಜ್ಜ । ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ ಜತ್ತೋ ಣಿವ್ವಾಣಸಂಪತ್ತೀ ॥' ಇತಿ ಅರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧೂನಾಂ ಪ್ರಣತಿವಂದನಾತ್ಮಕನಮಸ್ಕಾರಪುರಃಸರಂ ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನಂ ಸಾಮ್ಯನಾಮ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಮವಾಂತರಗ್ರಂಥಸಂದರ್ಭೋಭಯಸಂಭಾವಿತಸೌಸ್ಥಿತ್ಯಂ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಂ, ಪರೇಷಾಮಾತ್ಮಾಪಿ ಯದಿ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಾರ್ಥೀ ತಥಾ ತತ್ಪ್ರತಿಪದ್ಯತಾಮ್ । ಯಥಾನುಭೂತಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರತಿಪತ್ತಿವರ್ತ್ಮನಃ ಪ್ರಣೇತಾರೋ ವಯಮಿಮೇ ತಿಷ್ಠಾಮ ಇತಿ ।

ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಈ ಮುಂದಿನ ಗಾಥೆಯ ಮುಖಾಂತರ) ಇತರರನ್ನು ಚರಣದ (ಚಾರಿತ್ರದ) ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ-ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

(ಈಗ ಗಾಥೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅದರ ಸಂಧಿಯ ಕುರಿತು ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ನ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಅಧಿಕಾರದ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.)

(ಈಗ ಈ ಅಧಿಕಾರದ ಗಾಥೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -)

ಗಾಥೆ - ೨೦೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ ದುಕ್ಖಪರಿಮೋಕ್ಖಂ ಇಚ್ಛದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಪರಿಮುಕ್ತವಾಗುವ (ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವ) ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ, **[ಏವಂ]** ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ (ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಗಾಥೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ) **(ಪುಣೋ ಪುಣೋ)** ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ **(ಸಿದ್ಧೇ)** ಸಿದ್ಧರುಗಳಿಗೆ, **[ಜಿಣವರವಸಹೇ]** ಜಿನವರ ವೃಷಭರಿಗೆ (ಅರಹಂತರುಗಳಿಗೆ) ಮತ್ತು **[ಸಮಣೇ]** ಶ್ರಮಣರುಗಳಿಗೆ **[ಪಣಮಿಯ]** ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ **[ಸಾಮಣ್ಣಂ ಪಡಿವಜ್ಜದು]** (ಜೀವರುಗಳು) ಶ್ರಾಮಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿರಿ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸುವ ನನ್ನ ಆತ್ಮನು - ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅರಹಂತರಿಗೆ, ಸಿದ್ಧರಿಗೆ, ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ - ವಂದನಾತ್ಮಕ

ನಮಿಸಿ ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಜಿನವರವೃಷಭರ್ಗೆ ಮುನಿಗಳ್ಗೆ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ।
ಶ್ರಾಮಣ್ಯವನಂಗೀಕರಿಸುವುದು ದುಃಖದಿಂ ಪರಿಮುಕ್ತನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸಿದರೆ ॥೨೦೧॥

ಅಥ ಶ್ರಮಣೋ ಭವಿತುಮಿಚ್ಛನ್ ಪೂರ್ವಂ ಕಿಂ ಕಿಂ ಕರೋತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ –

ಆಪಿಚ್ಛ ಬಂಧುವಗ್ಗಂ ವಿಮೋಚಿದೋ ಗುರುಕಲತ್ತಪುತ್ತೇಹಿಂ ।
ಆಸಿಜ್ಜ ಣಾಣದಂಸಣಚರಿತ್ತ ತವವೀರಿಯಾಯಾರಂ ॥೨೦೨॥

ಆಪೃಚ್ಛ್ಯ ಬಂಧುವರ್ಗಂ ವಿಮೋಚಿತೋ ಗುರುಕಲತ್ರಪುತ್ರೈಃ ।
ಆಸಾದ್ಯ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರತಪೋವೀರ್ಯಾಚಾರಮ್ ॥೨೦೨॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ಶ್ರಮಣೋ ಭವಿತುಮಿಚ್ಛತಿ ಸ ಪೂರ್ವಮೇವ ಬಂಧುವರ್ಗಮಾಪೃಚ್ಛತೇ, ಗುರುಕಲತ್ರಪುತ್ರೇಭ್ಯ ಆತ್ಮನಂ ವಿಮೋಚಯತಿ, ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರತಪೋವೀರ್ಯಾಚಾರಮಾಸೀದತಿ । ತಥಾಹಿ–ಏವಂ ಬಂಧುವರ್ಗಮಾಪೃಚ್ಛತೇ, ಅಹೋ ಇದಂಜನಶರೀರಬಂಧುವರ್ಗವರ್ತಿನ ಆತ್ಮಾನಃ, ಅಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ಆತ್ಮಾ ನ ಕಿಂಚನಾಪಿ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಭವತೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಯೂಯಂ ಜಾನೀತ; ತತ ಆಪೃಷ್ಟಾ ಯೂಯಂ;

---

[1]ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕ [2]ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನ ಸಾಮ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವನ್ನು–ಯಾವುದರದು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ (ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ–ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ–ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ ಹೆಸರಿನ) ಎರಡು ಅಧಿಕಾರಗಳ ರಚನೆಯಿಂದ ಸುಸ್ಥಿರತ್ವವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು–ಸ್ವಯಂ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿದೆ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇತರರ ಆತ್ಮಗಳೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಅವರೂ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು (ಶ್ರಾಮಣ್ಯವನ್ನು) ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಯಾವ [3]ಯಥಾನುಭೂತವಾದ ಮಾರ್ಗವಿದೆ ಅದರ ಪ್ರಣೇತರಾದ ನಾವು ಇದೋ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಈಗ ಶ್ರಮಣನಾಗುವ ಇಚ್ಛುಕನೇ ಮೊದಲು ಏನೇನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂಬುದರ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,

ಗಾಥೆ – ೨೦೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ– (ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು) **[ಬಂಧುವಗ್ಗಂ ಆಪಿಚ್ಛ]** ಬಂಧುವರ್ಗದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಅನುಮತಿ ಬೇಡಿ **[ಗುರುಕಲತ್ತಪುತ್ತೇಹಿಂ ವಿಮೋಚಿದೋ]** ದೊಡ್ಡವರಿಂದ, ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುತ್ರರುಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ **[ಣಾಣದಂಸಣಚರಿತ್ತತವವೀರಿಯಾಯಾರಂ ಆಸಿಜ್ಜ]** ಜ್ಞಾನಾಚಾರ, ದರ್ಶನಾಚಾರ, ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ, ತಪಾಚಾರ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿ....

ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಬಂಧು ಜನರಿಂದ ಹಿರಿಯರಿಂ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುತ್ರರಿಂ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ।
ಜ್ಞಾನ–ದರ್ಶನ–ಚಾರಿತ್ರ–ತಪಮದರಂತೆ ವೀರ್ಯಾಚಾರವನಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿ ॥೨೦೨॥

---

೧ ನಮಸ್ಕಾರ ಪ್ರಣಾಮ–ವಂದನಮಯವಿದೆ. (ವಿಶೇಷಕ್ಕಾಗಿ ೩ ನೆಯ ಪುಟದ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡುವುದು.)

೨ ವಿಶುದ್ಧ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನ = ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಧಾನವಿರುವಂಥದು. (ಸಾಮ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಮುಖ್ಯವಿದೆ.)

೩. ಯಥಾನುಭೂತ = ಹೇಗೆ (ನಾವು) ಅನುಭವ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ ಹಾಗೆ.

ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಅದ್ಯೋದ್ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಃ ಆತ್ಮಾನಮೇವಾತ್ಮನೋಽನಾದಿಬಂಧುಮುಪಸರ್ಪತಿ । ಅಹೋ ಇದಂಜನಶರೀರಜನಕಸ್ಯಾತ್ಮನ್, ಅಹೋ ಇದಂಜನಶರೀರಜನನ್ಯಾ ಆತ್ಮನ್, ಅಸ್ಯ ಜನಸ್ಯಾತ್ಮಾ ನ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಜನಿತೋ ಭವತೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಯುವಾಂ ಜಾನೀತಂ ; ತತ ಇಮಮಾತ್ಮಾನಂ ಯುವಾಂ ವಿಮುಂಚತಂ ; ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಅದ್ಯೋದ್ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಃ ಆತ್ಮಾನಮೇವಾತ್ಮನೋಽನಾದಿಜನಕಮುಪಸರ್ಪತಿ । ಅಹೋ ಇದಂಜನಶರೀರರಮಣ್ಯಾ ಆತ್ಮನ್, ಅಸ್ಯ ಜನಸ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ನ ತ್ವಂ ರಮಯಸೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ತ್ವಂ ಜಾನೀಹಿ ; ತತ ಇಮಮಾತ್ಮಾನಂ ವಿಮುಂಚ ; ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಅದ್ಯೋದ್ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವಾನುಭೂತಿಮೇವಾತ್ಮನೋಽನಾದಿ-ರಮಣೀಯಮುಸರ್ಪತಿ । ಅಹೋ ಇದಂಜನಶರೀರಪುತ್ರಸ್ಯಾತ್ಮನ್, ಅಸ್ಯ ಜನಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ನ ತ್ವಂ ಜನ್ಯೋ ಭವತೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ತ್ವಂ ಜಾನೀಹಿ ; ತತ ಇಮಮಾತ್ಮಾನಂ ವಿಮುಂಚ ; ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಅದ್ಯೋದ್ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಃ ಆತ್ಮಾನಮೇವಾತ್ಮನೋಽನಾದಿಜನ್ಯಮುಪಸರ್ಪತಿ । ಏವಂ ಗುರುಕಲತ್ರ ಪುತ್ರೇಭ್ಯ ಆತ್ಮಾನಂ ವಿಮೋಚಯತಿ । ತಥಾ ಅಹೋ ಕಾಲವಿನಯೋಪಧಾನಬಹುಮಾನಾನಿಹ್ನವಾರ್ಥವ್ಯಂಜನತದುಭಯಸಂಪನ್ನತ್ವಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಾಚಾರ, ನ ಶುದ್ಧಸ್ಯಾತ್ಮನಸ್ತ್ವಮಸೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಜಾನಾಮಿ, ತಥಾಪಿ, ತ್ವಾಂ ತಾವದಾಸೀದಾಮಿ ಯಾವತ್ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಶುದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭೇ । ಅಹೋ ನಿಃಶಂಕಿತತ್ವನಿಃಕಾಂಕ್ಷಿತತ್ವನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸತ್ವನಿರ್ಮೂಢದೃಷ್ಟಿತ್ವೋಪಬೃಂಹಣ-

---

ಟೀಕೆ :- ಶ್ರಮಣನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು ಮೊದಲೇ ಬಂಧುವರ್ಗದಿಂದ (ಬಂಧುಬಳಗದವರಿಂದ)ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ, ಗುರುಜನ (ಹಿರಿಯರಿಂದ), ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುತ್ರರುಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಜ್ಞಾನಾಚಾರ, ದರ್ಶನಾಚಾರ, ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ, ತಪಾಚಾರ ಹಾಗೂ ವೀರ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅದು ಹೀಗಿದೆ -

ಓ ! ಈ ಪುರುಷನ ಶರೀರದ ಬಂಧುವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನರಾದಂಥ ಆತ್ಮರುಗಳೇ ! ಈ ಪುರುಷನ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ನಿಮ್ಮವನಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀವು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂಥ ಈ ಆತ್ಮನು ಇಂದು ತನ್ನ ಆತ್ಮರೂಪದ ತನ್ನ ಅನಾದಿ ಬಂಧುವಿನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ-ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಂಧುವರ್ಗದಿಂದ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಓ ! ಈ ಪುರುಷನ ಶರೀರದ ಜನಕನ (ತಂದೆಯ) ಆತ್ಮನೇ ! ಓ ! ಈ ಪುರುಷನ ಶರೀರದ ಜನನಿಯ (ತಾಯಿಯ) ಆತ್ಮನೇ ! ಈ ಪುರುಷನ ಆತ್ಮನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಜನಿತ(ಉತ್ಪನ್ನ)ನಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಆದುದರಿಂದ ನೀವು ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಿರಿ. ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂಥ ಈ ಆತ್ಮನು ಇಂದು ಆತ್ಮರೂಪದ ಯಾವ ತನ್ನ ಅನಾದಿ ಜನಕನಿದ್ದಾನೆ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ಓ ! ಈ ಪುರುಷನ ಶರೀರದ ರಮಣಿಯ ಆತ್ಮನೇ ! ನೀನು ಈ ಪುರುಷನ ಆತ್ಮನನ್ನು ರಮಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು. ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂಥ ಈ ಆತ್ಮನು ಇಂದು ಸ್ವಾನುಭೂತಿರೂಪದ ಯಾವ ತನ್ನ ಅನಾದಿ ರಮಣಿಯಿದ್ದಾಳೆ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಓ ! ಈ ಪುರುಷನ ಶರೀರದ ಪುತ್ರನಾದ ಆತ್ಮನೇ ! ನೀನು ಈ ಪುರುಷನ ಆತ್ಮನಿಂದ ಜನ್ಯ (ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ-ಪುತ್ರ)ನಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು. ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಂಥ ಈ ಆತ್ಮನು ಇಂದು ಆತ್ಮರೂಪದ ಯಾವ ತನ್ನ ಅನಾದಿ ಜನ್ಯನಿದ್ದಾನೆ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹಿರಿಯರಿಂದ, ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಮತ್ತು ಪುತ್ರನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಸ್ಥಿತಿಕರಣವಾತ್ಸಲ್ಯಪ್ರಭಾವನಾಲಕ್ಷಣದರ್ಶನಾಚಾರ, ನ ಶುದ್ಧಸ್ಯಾತ್ಮನಸ್ತ್ವಮಸೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಜಾನಾಮಿ, ತಥಾಪಿ ತ್ವಾಂ ತಾವದಾಸೀದಾಮಿ ಯಾವತ್ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಶುದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭೇ । ಅಹೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಕಾರಣಪಂಚಮಹಾವ್ರತೋಪೇತಕಾಯವಾಙ್ಮನೋಗುಪ್ತೀರ್ಯಾಭಾಷೈಷಣಾದಾನನಿಕ್ಷೇಪಣಪ್ರತಿಷ್ಠಾ-ಪನಸಮಿತಿಲಕ್ಷಣಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ, ನ ಶುದ್ಧಸ್ಯಾತ್ಮನಸ್ತ್ವಮಸೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಜಾನಾಮಿ, ತಥಾಪಿ ತ್ವಾಂ ತಾವದಾಸೀದಾಮಿ ಯಾವತ್ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಶುದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭೇ । ಅಹೋ ಅನಶನಾವಮೌದರ್ಯವೃತ್ತಿಪರಿಸಂಖ್ಯಾನರಸಪರಿತ್ಯಾಗವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾಸನಕಾಯಕ್ಲೇಶಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿನಯವೈಯಾವೃತ್ತ್ಯಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಧ್ಯಾನವ್ಯುತ್ಸರ್ಗ-ಲಕ್ಷಣತಪಆಚಾರ, ನ ಶುದ್ಧಸ್ಯಾತ್ಮನಸ್ತ್ವಮಸೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಜಾನಾಮಿ, ತಥಾಪಿ ತ್ವಾಂ ತಾವದಾಸೀದಾಮಿ ಯಾವತ್ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಶುದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭೇ । ಅಹೋ ಸಮಸ್ತೇತರಾಚಾರಪ್ರವರ್ತಕ-ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯನಿಗೂಹನಲಕ್ಷಣವೀರ್ಯಾಚಾರ, ನ ಶುದ್ಧಸ್ಯಾತ್ಮನಸ್ತ್ವಮಸೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಜಾನಾಮಿ, ತಥಾಪಿ ತ್ವಾಂ ತಾವದಾಸೀದಾಮಿ ಯಾವತ್ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಶುದ್ಧಮಾತ್ಮಾನಮುಪಲಭೇ । ಏವಂ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರ-ತಪೋವೀರ್ಯಾಚಾರಮಾಸೀದತಿ ಚ ।

(ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜೀವನು ಮುನಿಯಾಗಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ವಿರಕ್ತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕುಟುಂಬದ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದಲೇ ಮುನಿಯಾಗುವ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕುಟುಂಬದ ಭರವಸೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಕುಟುಂಬದವರು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನೇ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಮುನಿಯಾಗುವುದೇ ನಿಂತುಬಿಡಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕುಟುಂಬದ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದಲೇ ಮುನಿತನವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕೆಲವು ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಮುನಿಯಾಗುವ ಮೊದಲು ವೈರಾಗ್ಯದ ಕಾರಣ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದ ವಚನಗಳು ಹೊರಡುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ವೈರಾಗ್ಯದ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ಯಾವನಾದರೂ ಅಲ್ಪ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನಿದ್ದರೆ ಅವನೂ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

(ಈಗ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಪಂಚಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.)

(ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಧವರ್ಗದವರಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡನು, ಹಿರಿಯರಿಂದ, ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುತ್ರರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದನು) ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಓ ! ಕಾಲ, ವಿನಯ, ಉಪಧಾನ, ಬಹುಮಾನ, ಅನಿಹ್ನವ, ಅರ್ಥ, ವ್ಯಂಜನ ಮತ್ತುತದುಭಯಸಂಪನ್ನ ಜ್ಞಾನಾಚಾರವೇ ! ನೀನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಓ ! ನಿಃಶಂಕಿತತ್ವ, ನಿಃಕಾಂಕ್ಷಿತತ್ವ, ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸತ್ವ, ನಿರ್ಮೂಢದೃಷ್ಟಿತ್ವ, ಉಪಬೃಂಹಣ, ಸ್ಥಿತಿಕರಣ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವನಸ್ವರೂಪದರ್ಶನಾಚಾರವೇ ! ನೀನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಂಗಿಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಓ ! ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣಭೂತ, ಪಂಚಮಹಾವ್ರತಸಹಿತ ಕಾಯ-ವಚನ-ಮನೋಗುಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಈರ್ಯಾ-ಭಾಷಾ-ಏಷಣಾ-ಆದಾನನಿಕ್ಷೇಪ-ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನ ಸಮಿತಿಸ್ವರೂಪ ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರವೇ ! ನೀನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು

ಅಥಾತಃ ಕೀದೃಶೋ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ --

ಸಮಣಂ ಗಣಿಂ ಗುಣಡ್ಢಂ ಕುಲರೂವವಯೋವಿಸಿಟ್ಠಮಿಟ್ಠದರಂ ।
ಸಮಣೇಹಿ ತಂ ಪಿ ಪಣದೋ ಪಡಿಚ್ಛ ಮಂ ಚೇದಿ ಅಣುಗಹಿದೋ ।।೨೦೩।।

ಉಪಲಬ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಓ ! ಅನಶನ, ಅವಮೌದರ್ಯ, ವೃತ್ತಿಪರಿಸಂಖ್ಯಾನ, ರಸಪರಿತ್ಯಾಗ, ವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾಸನ, ಕಾಯಕ್ಲೇಶ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ವಿನಯ, ವೈಯಾವೃತ್ಯ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ವ್ಯುತ್ಸರ್ಗಸ್ವರೂಪ ತಪಾಚಾರವೇ ! ನೀನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಓ ! ಇತರ ಎಲ್ಲ (ವೀರ್ಯಾಚಾರದ ಹೊರತಾಗಿ ಅನ್ಯ) ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವಂಥ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯ ಅಗೋಪನಸ್ವರೂಪ ವೀರ್ಯಾಚಾರವೇ ! ನೀನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಾಚಾರ, ದರ್ಶನಾಚಾರ, ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ, ತಪಾಚಾರ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

(ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ-ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಇತರ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಭಾವಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿವೇಕ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಟವಾದಾಗಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ಸಮಸ್ತ ವಿಭಾವಭಾವಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಆಗಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣ ನಿಜಭಾವವನ್ನಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾವುದನ್ನೂ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು-ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವದೃಷ್ಟಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಹೀಗಾದರೂ ಕೂಡ ಅವನು ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಬದ್ಧಕರ್ಮಗಳ ಉದಯದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಭಾವಭಾವರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಭಾವ ಪರಿಣತಿಯು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ಆಕುಲ-ವ್ಯಾಕುಲನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವನು ಸಮಸ್ತವಿಭಾವ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಮಾಡದೆಯೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಕಲ ವಿಭಾವಪರಿಣತಿಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಸ್ವಭಾವದೃಷ್ಟಿಯ ಬಲಸ್ವರೂಪ ಪುರುಷಾರ್ಥದಿಂದ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳ ಪರಿಪಾಟಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲು ಅಶುಭ ಪರಿಣತಿಯ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಬಳಿಕ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಶುಭ ಪರಿಣತಿಯೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನು ಶುಭರಾಗದ ಉದಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗೃಹವಾಸದ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬದ ತ್ಯಾಗಿಯಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ರತ್ನತ್ರಯರೂಪ ಪಂಚಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಜ್ಞಾನಭಾವದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಶುಭಾಶುಭಕ್ರಿಯೆಗಳ ತ್ಯಾಗಿಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ಶುಭರಾಗವು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪಂಚಾಚಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.)

ಗುಣಾಢ್ಯ ಕುಲರೂಪವಯವಿಶಿಷ್ಟ ಶ್ರಮಣ ಶ್ರಮಣರಿಗತಿ ಇಷ್ಟನಾದ ।
ಗಣಿಗೆ 'ನನ್ನಸ್ವೀಕರಿಸೆ'ಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಣತಮೇಣನುಗ್ರಹೀತನಾಗುವನು ।।೨೦೩।।

ಶ್ರಮಣಂ ಗಣಿನಂ ಗುಣಾಢ್ಯಂ ಕುಲರೂಪವಯೋವಿಶಿಷ್ಟಮಿಷ್ಟತರಮ್ ।
ಶ್ರಮಣೈಸ್ತಮಪಿ ಪ್ರಣತಃ ಪ್ರತೀಚ್ಛ ಮಾಂ ಚೇತನ್ಯನುಗೃಹೀತಃ ॥೨೦೩॥

ತತೋ ಹಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥೀ ಪ್ರಣತೋಽನುಗೃಹೀತಶ್ಚ ಭವತಿ । ತಥಾಹಿ-ಆಚರಿತಾಚಾರಿತಸಮಸ್ತ-ವಿರತಿಪ್ರವೃತ್ತಿಸಮಾನಾತ್ಮರೂಪಶ್ರಾಮಣ್ಯತ್ವಾತ್ ಶ್ರಮಣಂ, ಏವಂವಿಧಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಚರಣಾಚಾರಣಪ್ರವೀಣತ್ವಾತ್ ಗುಣಾಢ್ಯಂ, ಸಕಲಲೌಕಿಕಜನನಿಃಶಂಕಸೇವನೀಯತ್ವಾತ್ ಕುಲಕ್ರಮಾಗತಕ್ರೌರ್ಯಾದಿದೋಷವರ್ಜಿತತ್ವಾಚ್ಚ ಕುಲವಿಶಿಷ್ಟಂ, ಅಂತರಂಗಶುದ್ಧರೂಪಾನುಮಾಪಕಬಹಿರಂಗಶುದ್ಧರೂಪತ್ವಾತ್ ರೂಪವಿಶಿಷ್ಟಂ, ಶೈಶವವಾರ್ಧಕ್ಯಕೃತ ಬುದ್ಧಿವಿಕ್ಲವತ್ವಾಭಾವಾದ್ಯೌವನೋದ್ರೇಕವಿಕ್ರಿಯಾ ವಿವಿಕ್ತಬುದ್ಧಿತ್ವಾಚ್ಚ ವಯೋವಿಶಿಷ್ಟಂ, ನಿಃಶೇಷಿತಯಥೋಕ್ತಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಚರಣಾಚಾರಣವಿಷಯಪೌರುಷೇಯದೋಷತ್ವೇನ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿರಭ್ಯುಪಗತತರತ್ವಾತ್ ಶ್ರಮಣೈರಿಷ್ಟತರಂ ಚ ಗಣಿನಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಸಾಧಕಮಾಚಾರ್ಯಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಮಾಮನುಗೃಹಾಣೇತ್ಯುಪಸರ್ಪನ್ ಪ್ರಣತೋ ಭವತಿ । ಏವಮಿಯಂ ತೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ತೇನ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಾರ್ಥೇನ ಸಂಯುಜ್ಯಮಾನೋಽನುಗೃಹೀತೋ ಭವತಿ ।

ಅನಂತರ ಅವನು ಹೇಗಾಗುತ್ತಾನೆಂಬುದರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಈಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೦೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಮಣಂ]** ಯಾವನು ಶ್ರಮಣನಿದ್ದಾನೆ, **[ಗುಣಾಡ್ಢಂ]** ಗುಣಾಢ್ಯನಿದ್ದಾನೆ, **[ಕುಲರೂವವಯೋವಿಸಿಟ್ಠಂ]** ಕುಲ, ರೂಪು ಹಾಗೂ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು **[ಸಮಣೇಹಿಇಟ್ಠದರಂ]** ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟನಿದ್ದಾನೆ **[ತಂ ಪಿ ಗಣಿಂ]** ಇಂಥ ಗಣಿಗೆ **[ಮಂ ಪಡಿಚ್ಛ ಇದಿ]** 'ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ **[ಪಣದೋ]** ಪ್ರಣತನಾಗುತ್ತಾನೆ (ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ) **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ಅಣುಗಹಿದೋ]** ಅನುಗ್ರಹೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಅನಂತರ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಪ್ರಣತ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಸಮಸ್ತ ವಿರತಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ [೧]ಸಮಾನವಾದ ಆತ್ಮರೂಪದಂಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಯಾವ 'ಶ್ರಮಣ'ವಿದೆ, ಅಂಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆ ಮಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು 'ಗುಣಾಢ್ಯ'ನಿದ್ದಾನೆ, ಎಲ್ಲ ಲೌಕಿಕ ಜನರಿಂದ ನಿಃಶಂಕವಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯನಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತುಕುಲಕ್ರಮಾಗತ (ಕುಲಕ್ರಮದಿಂದ ಇಳಿದು ಬರುವಂಥ) ಕ್ರೂರತೆ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು 'ಕುಲವಿಶಿಷ್ಟ'ನಿದ್ದಾನೆ, ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧರೂಪದ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿಸುವಂಥ ಬಹಿರಂಗ ಶುದ್ಧರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು 'ರೂಪವಿಶಿಷ್ಟ'ನಿದ್ದಾನೆ, ಬಾಲಕತ್ವ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧತ್ವದಿಂದಾಗುವಂಥ [೨]ಬುದ್ಧಿವಿಕ್ಲವತೆಯ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ [೩]ಯೌವನೋದ್ರೇಕದ ವಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು 'ವಯವಿಶಿಷ್ಟ'ನಿದ್ದಾನೆ, ಮತ್ತು ಯಥೋಕ್ತಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವ

---

೧ ಸಮಾನ = ತುಲ್ಯ ; ಬರೋಬರ ; ಒಂದೇತರದ ; ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವ. (ವಿರತಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ತುಲ್ಯ ಆತ್ಮನ ರೂಪ ಎಂದರೆ ವಿರತಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವ-ಸಮಾನ ಆತ್ಮದಶೆಯು ಅದು ಶ್ರಾಮಣ್ಯವಿದೆ.)

೨ ವಿಕ್ಲವತೆ = ಅಸ್ಥಿರತೆ ; ವಿಕಲತೆ. ೩ ಯೌವನೋದ್ರೇಕ = ಯೌವನದ ಆವೇಶ ; ಯೌವನದ ಅತಿಶಯತೆ.

ಅಥಾತೋಽಪಿ ಕೀದೃಶೋ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ --

ಣಾಹಂ ಹೋಮಿ ಪರೇಸಿಂ ಣ ಮೇ ಪರೇ ಣತ್ಥಿ ಮಜ್ಝಮಿಹ ಕಿಂಚಿ ।
ಇದಿ ಣಿಚ್ಛಿದೋ ಜಿದಿಂದೋ ಜಾದೋ ಜಧಜಾದರೂವಧರೋ ॥೨೦೪॥

ನಾಹಂ ಭವಾಮಿ ಪರೇಷಾಂ ನ ಮೇ ಪರೇ ನಾಸ್ತಿ ಮಮೇಹ ಕಿಂಚಿತ್ ।
ಇತಿ ನಿಶ್ಚಿತೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ಜಾತೋ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರಃ ॥೨೦೪॥

ತತೋಽಪಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥೀ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರೋ ಭವತಿ । ತಥಾಹಿ-ಅಹಂ ತಾವನ್ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಪರೇಷಾಂ ಭವಾಮಿ ಪರೇಽಪಿ ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಮಮ ಭವಂತಿ, ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪರೈಃ ಸಹ ತತ್ತ್ವತಃ ಸಮಸ್ತಸಂಬಂಧಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್ । ತದಿಹ ಷಡ್ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕೇ ಲೋಕೇ ನ ಮಮ ಕಿಂಚಿದಪ್ಯಾತ್ಮನೋಽನ್ಯದಸ್ತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮತಿಃ ಪರದ್ರವ್ಯಸ್ವಸ್ವಾಮಿಸಂಬಂಧನಿಬಂಧನಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯನೋಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಜಯೇನ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಶ್ಚ ಸನ್ ಧೃತಯಥಾನಿಷ್ಪನ್ನಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಶುದ್ಧರೂಪತ್ವೇನ ಯಥಾ ಜಾತರೂಪಧರೋ ಭವತಿ ।

ಹಾಗೂ ಆಚರಣೆ ಮಾಡಿಸುವ ಸಂಬಂಧದ [೧]ಪೌರುಷೇಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿಃಶೇಷವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವುದರಿಂದ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಂದ (ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ) ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ಆಶ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು 'ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟ'ನಿದ್ದಾನೆ, ಇಂಥ ಗಣಿಯ ಹತ್ತಿರ-ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಸಾಧಕರಾದ ಆಚಾರ್ಯರ ಹತ್ತಿರ-ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿರೂಪವಾದ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹೀತ ಮಾಡಿರಿ'-ಎಂದು ಹೇಳಿ (ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು) ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರಣತನಾಗುತ್ತಾನೆ. 'ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ನಿನಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿರೂಪ ಸಿದ್ಧಿ'ಯೆಂದು (ಹೇಳಿ) ಆ ಗಣಿಯ ಮುಖಾಂತರ (ಆ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು) [೨]ಪ್ರಾರ್ಥಿತ ಅರ್ಥದಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತತೆ ಹೊಂದುತ್ತ ಅನುಗ್ರಹೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅನಂತರ ಅವನು ಹೇಗಾಗುತ್ತಾನೆಂಬುದರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಈಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೦೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಅಹಂ]** ನಾನು **[ಪರೇಸಿಂ]** ಪರನು (ಅನ್ಯರವನು) **[ಣ ಹೋಮಿ]** ಇಲ್ಲ, **[ಪರೇ ಮೇ ಣ]** ಪರಗಳು ನನ್ನವುಗಳಿಲ್ಲ, **[ಇಹ]** ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ **[ಮಜ್ಝಂ]** ನನ್ನದು **[ಕಿಂಚಿ]** ಸ್ವಲ್ಪವೂ **[ಣತ್ಥಿ]** ಇಲ್ಲ **[ಇದಿ ಣಿಚ್ಛಿದೋ]**-ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳ ಮತ್ತು **[ಜಿದಿಂದೋ]** ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗುತ್ತ **[ಜಧಜಾದರೂವಧರೋ]** ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರನು (ಸಹಜರೂಪಧಾರಿಯು) **[ಜಾದೋ]** ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಪರವು ನನ್ನದಿಲ್ಲ ನಾನು ಅನ್ಯದವನಿಲ್ಲ ಈ ಜಗದಿ ನನ್ನದೇನೂ ಇಲ್ಲ ।
ಈ ರೀತಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಮೇಣ್ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರನಾಗುವನು ॥೨೦೪॥

---

೧ ಪೌರುಷೇಯ = ಮನುಷ್ಯನಿಗಾಗಿ ಸಂಭವಿತ. ೨ ಪ್ರಾರ್ಥಿತ ಅರ್ಥ = ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿ ಬೇಡಿದ ವಸ್ತು.

ಅಥೈತಸ್ಯ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರತ್ವಸ್ಯಾಸಂಸಾರಾನಭ್ಯಸ್ತತ್ವೇನಾತ್ಯಂತಮಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ಯಾಭಿನವಾಭ್ಯಾಸಕೌಶಲೋಪ-ಲಭ್ಯಮಾನಾಯಾಃ ಸಿದ್ಧೇರ್ಗಮಕಂ ಬಹಿರಂಗಾಂತರಂಗಲಿಂಗದ್ವೈತಮುಪದಿಶತಿ --

ಜಧಜಾದರೂವಜಾದಂ ಉಪ್ಪಾಡಿದಕೇಸಮಂಸುಗಂ ಸುದ್ಧಂ ।
ರಹಿದಂ ಹಿಂಸಾದೀದೋ ಅಪ್ಪಡಿಕಮ್ಮಂ ಹವದಿ ಲಿಂಗಂ ॥೨೦೫॥

ಮುಚ್ಛಾರಂಭವಿಜುತ್ತಂ ಜುತ್ತಂ ಉವಓಗಜೋಗಸುದ್ಧೀಹಿಂ ।
ಲಿಂಗಂ ಣ ಪರಾವೇಕ್ಖಂ ಅಪುಣಬ್ಭವಕಾರಣಂ ಜೇಣ್ಹಂ ॥೨೦೬॥

ಟೀಕೆ :- ಮತ್ತು ಅದರ ನಂತರ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು [೧]ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-'ಮೊದಲಂತೂ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಪರದವನು ಇಲ್ಲ, ಪರಗಳೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ನನ್ನವುಗಳಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಗಳು [೨]ತತ್ತ್ವತಃ ಪರದ ಜತೆ ಸಮಸ್ತ ಸಂಬಂಧರಹಿತವಿವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಷಡ್ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಂದ ಬೇರೆ ಯಾವುದು ನನ್ನದಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಮತಿಯುಳ್ಳ (ವರ್ತಿಸುತ್ತ) ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಜತೆ ಸ್ವ-ಸ್ವಾಮಿಸಂಬಂಧದ ಆಧಾರವಿರುವಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ನೋ-ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಜಯದಿಂದ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗುತ್ತ ಅವನು (ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು) ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದ [೩]ಯಥಾನಿಷ್ಪನ್ನ ಶುದ್ಧ ರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈಗ ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಅನಭ್ಯಸ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ ಮತ್ತು [೪]ಅಭಿನವ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕೌಶಲ್ಯತೆಯಿಂದ ಯಾವುದರ ಸಿದ್ಧಿಯು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಈ ಯಥಾ ಜಾತರೂಪಧರತ್ವದ ಬಹಿರಂಗ ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗವೆಂಬ ಎರಡು ಲಿಂಗಗಳ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಯಥಾಜಾತರೂಪವುಳ್ಳ ತಲೆ-ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆಯ ಕೂದಲು ಕಿತ್ತೊಗೆದ ಶುದ್ಧತ್ವ ।
ತಥಾ ಹಿಂಸಾದಿಗಳಿಂ ರಹಿತ ಶಾರೀರಿಕ ಶೃಂಗಾರಗಳಿಲ್ಲದ ರೂಪವಿದೆ ॥೨೦೫॥

ಆರಂಭಮೂರ್ಛೆಗಳಿಲ್ಲದ ಉಪಯೋಗಯೋಗದಶುದ್ಧಿಯಿಂ ಸಂಯುಕ್ತಮಲ್ಲದೆ ।
ಪರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ ಜಿನೋದಿತಲಿಂಗವಿದೆಯದು ಮೋಕ್ಷದಕಾರಣವಿದೆ ॥೨೦೬॥

೧ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರ = (ಆತ್ಮನ) ಮೂಲಭೂತರೂಪ ಹೇಗಿದೆ ಹಾಗೆ (ಸಹಜ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕ) ರೂಪುಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥವನು.

೨ ತತ್ತ್ವತಃ = ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ; ತತ್ತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ; ಪರಮಾರ್ಥತಃ.

೩ ಯಥಾನಿಷ್ಪನ್ನ = ಹೇಗೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಹಾಗೆ ; ಸಹಜ ; ಸ್ವಾಭಾವಿಕ.

೪ ಅಭಿನವ = ತೀರಹೊಸದು. (ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಅನಭ್ಯಸ್ತಯಥಾಜಾತರೂಪಧರತ್ವವು ಅಭಿನವ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಯಥಾಜಾತರೂಪಜಾತಮುತ್ಪಾಟಿತಕೇಶಸ್ಮಶ್ರುಕಂ ಶುದ್ಧಮ್ ।
ರಹಿತಂ ಹಿಂಸಾದಿತೋऽಪ್ರತಿಕರ್ಮ ಭವತಿ ಲಿಂಗಮ್ ॥೨೦೫॥

ಮೂರ್ಛಾರಂಭವಿಯುಕ್ತಂ ಯುಕ್ತಮುಪಯೋಗಯೋಗಶುದ್ಧಿಭ್ಯಾಮ್ ।
ಲಿಂಗಂ ನ ಪರಾಪೇಕ್ಷಮಪುನರ್ಭವಕಾರಣಂ ಜೈನಮ್ ॥೨೦೬॥

ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ತಾವದಾತ್ಮನಾ ಯಥೋದಿತಕ್ರಮೇಣ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರಸ್ಯ ಜಾತಸ್ಯಾಯಥಾಜಾತರೂಪಧರತ್ವಪ್ರತ್ಯಯಾನಾಂ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವಾನಾಂ ಭವತ್ಯೇವಾಭಾವಃ, ತದಭಾವಾತ್ತು ತದ್ಭಾವಭಾವಿನೋ ನಿವಸನಭೂಷಣಧಾರಣಸ್ಯ ಮೂರ್ಧಜವ್ಯಂಜನಪಾಲನಸ್ಯ ಸಕಿಂಚನತ್ವಸ್ಯ ಸಾವದ್ಯಯೋಗಯುಕ್ತತ್ವಸ್ಯ ಶರೀರಸಂಸ್ಕಾರಕರಣತ್ವಸ್ಯ ಚಾಭಾವಾದ್ಯಥಾಜಾತರೂಪತ್ವಮುತ್ಪಾಟಿತಕೇಶಶ್ಮಶ್ರುತ್ವಂ ಶುದ್ಧತ್ವಂ ಹಿಂಸಾದಿರಹಿತತ್ವಮಪ್ರತಿಕರ್ಮತ್ವಂ ಚ ಭವತ್ಯೇವ, ತದೇತದ್ ಬಹಿರಂಗಂ ಲಿಂಗಮ್ । ತಥಾತ್ಮನೋ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರತ್ವಾಪಸಾರಿತಾಯಥಾಜಾತರೂಪಧರತ್ವಪ್ರತ್ಯಯಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವಾನಾಮಭಾವಾದೇವ ತದ್ಭಾವಭಾವಿನೋ ಮಮತ್ವಕರ್ಮಪ್ರಕ್ರಮಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ಶುಭಾಶುಭೋಪರಕ್ತೋಪಯೋಗತತ್ಪೂರ್ವಕತಥಾವಿಧಯೋಗಾಶುದ್ಧಿಯುಕ್ತತ್ವಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವಸ್ಯ ಚಾಭಾವಾನ್ಮೂರ್ಛಾರಂಭವಿಯುಕ್ತತ್ವಮುಪಯೋಗಯೋಗಶುದ್ಧಿಯುಕ್ತತ್ವಮಪರಾಪೇಕ್ಷತ್ವಂ ಚ ಭವತ್ಯೇವ, ತದೇತದಂತರಂಗಂ ಲಿಂಗಮ್ ।

ಗಾಥೆ - ೨೦೫ - ೨೦೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಧಜಾದರೂವಜಾದಂ] ಜನ್ಮಸಮಯದ ರೂಪದಂಥ ರೂಪವುಳ್ಳ **[ಉಪ್ಪಾಡಿದಕೇಸಮಂಸುಗಂ]** ತಲೆ ಮತ್ತು ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆಯ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಲೋಚು ಮಾಡಿದ, **[ಸುದ್ಧಂ]** ಶುದ್ಧ (ಅಕಿಂಚನ), **[ಹಿಂಸಾದೀದೋ ರಹಿದಂ]** ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದುವಿಂದ ರಹಿತ ಮತ್ತು **[ಅಪ್ಪಡಿಕಮ್ಮಂ]** ಪ್ರತಿಕರ್ಮ (ಶಾರೀರಿಕ ಶೃಂಗಾರ)ದಿಂದ ರಹಿತವಾದಂಥದು **[ಲಿಂಗಂ ಹವದಿ]** (ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಬಹಿರಂಗ) ಲಿಂಗವಿರುತ್ತದೆ.

[ಮುಚ್ಛಾರಂಭವಿಜುತ್ತಂ] ಮೂರ್ಛೆ (ಮಮತ್ವ) ಮತ್ತು ಆರಂಭವಿಲ್ಲದ, **[ಉವಓಗಜೋಗಸುದ್ಧೀಹಿಂ ಜುತ್ತಂ]** ಉಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಯೋಗದ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ **[ಣ ಪರಾವೇಕ್ಖಂ]** ಪರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದಂಥದು **[ಜೇಣ್ಹಂ]** ಜಿನೇಂದ್ರದೇವಕಥಿಕ **[ಲಿಂಗಂ]** (ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಅಂತರಂಗ) ಲಿಂಗವಿರುತ್ತದೆ **[ಅಪುಣಬ್ಭವಕಾರಣಂ]** ಅದು ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ತನ್ನಿಂದ ಯಥೋಕ್ತ ಕ್ರಮದಿಂದ [೧]ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರನಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ [೨]ಅಯಥಾಜಾತರೂಪಧರತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ಭಾವಗಳ ಅಭಾವವೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಅವುಗಳ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿರುವಂಥ ೧) ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳ ಧಾರಣ, ೨) ತಲೆ ಮತ್ತು ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆಗಳ ಕೂದಲುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ, ೩) [೩]ಸಕಿಂಚನತ್ವ, ೪) ಸಾವದ್ಯ ಯೋಗದಿಂದ ಯುಕ್ತತೆ

---

೧ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರ = (ಆತ್ಮನ) ಸಹಜರೂಪ ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥವನು.

೨ ಅಯಥಾಜಾತರೂಪಧರ = (ಆತ್ಮನ) ಅಸಹಜರೂಪ ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥವನು.

೩ ಸಕಿಂಚನ = ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಏನಾದರೂ (ಪರಿಗ್ರಹ) ಇರುವಂಥ.

ಅಥೈತದುಭಯಲಿಂಗಮಾದಾಯೈತದೇತತ್ಕೃತ್ವಾ ಚ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತೀತಿ ಭವತಿಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಬಂಧುವರ್ಗ-ಪ್ರಚ್ಛನಕ್ರಿಯಾದಿಶೇಷಸಕಲಕ್ರಿಯಾಣಾಂ ಚೈಕಕರ್ತೃಮುದ್ಯೋತಯನ್ನಿಯತಾ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪ್ರತಿಪತ್ತಿರ್ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-

ಆದಾಯ ತಂ ಪಿ ಲಿಂಗಂ ಗುರುಣಾ ಪರಮೇಣ ತಂ ಣಮಂಸಿತ್ತಾ ।
ಸೋಚ್ಚಾ ಸವದಂ ಕಿರಿಯಂ ಉವಟ್ಠಿದೋ ಹೋದಿ ಸೋ ಸಮಣೋ ॥೨೦೭॥

ಆದಾಯ ತದಪಿ ಲಿಂಗಂ ಗುರುಣಾ ಪರಮೇಣ ತಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ।
ಶ್ರುತ್ವಾ ಸವ್ರತಾಂ ಕ್ರಿಯಾಮುಪಸ್ಥಿತೋ ಭವತಿ ಸ ಶ್ರಮಣಃ ॥೨೦೭॥

ಮತ್ತು ೫) ಶಾರೀರಿಕ ಸಂಸ್ಕರಣ ಮಾಡುವುದು-ಇವುಗಳ (ಐದರ) ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ (ಆ ಆತ್ಮನಿಗೆ) ೧) ಜನ್ಮ ಸಮಯದ ರೂಪದಂಥ ರೂಪು, ೨) ತಲೆ ಮತ್ತು ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳ ಕೂದಲುಗಳ ಲೋಚು, ೩) ಶುದ್ಧತ್ವ, ೪) ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ೫) ಅಪ್ರತಿ ಕರ್ಮತ್ವ (ಶಾರೀರಿಕ ಶೃಂಗಾರದ-ಅಭಾವ)ವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಬಹಿರಂಗಲಿಂಗವಿದೆ.

ಮತ್ತು ಆತ್ಮನನ್ನು ಯಥಾಜಾತರೂಪಧಾರತ್ವದಿಂದ ದೂರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವ ಅಯಥಾಜಾತರೂಪಧಾರತ್ವವಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತಗಳಾದ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ಭಾವಗಳ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರುವಂಥ ಯಾವ ೧) ಮಮತ್ವದ ಮತ್ತು [1]ಕರ್ಮಪ್ರಕ್ರಮದ ಪರಿಣಾಮ, ೨) ಶುಭಾಶುಭ ಉಪರಕ್ತ ಉಪಯೋಗ ಮತ್ತು [2]ತತ್ಪೂರ್ವಕ ತಥಾವಿಧ ಯೋಗದ ಅಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತತೆ ಮತ್ತು ೩) ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆ ಇವುಗಳ (ಮೂರರ) ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ (ಆ ಆತ್ಮನಿಗೆ) ೧) ಮೂರ್ಛೆ ಮತ್ತು ಆರಂಭದಿಂದ ರಹಿತತೆ, ೨) ಉಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಯೋಗದ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತತೆ, ಹಾಗೂ ೩) ಪರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಹಿತತೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಅಂತರಂಗ ಲಿಂಗವಿದೆ.

ಈಗ (ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು) ಇವೆರಡೂ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟು-ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿ ಶ್ರಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ - ಈ ಪ್ರಕಾರ [3]ಭವತಿಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ, ಬಂಧುವರ್ಗದಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವ ರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಒಂದು ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತ, ಇಷ್ಟರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾಡುವುದರಿಂದ) ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

---

ಪರಮಗುರುವಿತ್ತ ಅವೆರಡು ಲಿಂಗಗಳ ಗ್ರಹಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ನಮಿಸಿ ।
ವರವ್ರತಸಹಕ್ರಿಯೆಕೇಳಿ ಉಪಸ್ಥಿತನಿದ್ದವನು ಶ್ರಮಣನಾಗುವನು ॥೨೦೭॥

---

೧ ಕರ್ಮಪ್ರಕ್ರಮ = ಕೆಲಸವನ್ನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು ; ಕೆಲಸದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.
೨ ತತ್ಪೂರ್ವಕ = ಉಪರಕ್ತ (ಮಲಿನ) ಉಪಯೋಗಪೂರ್ವಕ.
೩ ಭವತಿಕ್ರಿಯೆ = ಆಗುವರೂಪ ಕ್ರಿಯೆ.

ತತೋಽಪಿ ಶ್ರಮಣೋ ಭವಿತುಮಿಚ್ಛನ್ ಲಿಂಗದ್ವೈತಮಾದತ್ತೇ ಗುರುಂ ನಮಸ್ಯತಿ, ವ್ರತಕ್ರಿಯೇ ಶೃಣೋತಿ, ಅಥೋಪತಿಷ್ಠತೇ ; ಉಪಸ್ಥಿತಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಪ್ತಶ್ರಾಮಣ್ಯಸಾಮಗ್ರೀಕಃ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತಿ । ತಥಾಹಿ-ತತ ಇದಂ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರತ್ವಸ್ಯ ಗಮಕಂ ಬಹಿರಂಗಮಂತರಂಗಮಪಿ ಲಿಂಗಂ ಪ್ರಥಮಮೇವ ಗುರುಣಾ ಪರಮೇಣಾರ್ಹದ್ಭಟ್ಟಾರಕೇಣ ತದಾತ್ವೇ ಚ ದೀಕ್ಷಾಚಾರ್ಯೇಣ ತದಾದಾನ ವಿಧಾನ ಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವೇನ ವ್ಯವಹಾರತೋ ದೀಯಮಾನತ್ವಾದ್ದತ್ತಮಾದಾನಕ್ರಿಯಯಾ ಸಂಭಾವ್ಯ ತನ್ಮಯೋ ಭವತಿ । ತತೋ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವಪ್ರವೃತ್ತೇತರೇತರ-ಸಂವಲನಪ್ರತ್ಯಸ್ತಮಿತಸ್ವಪರವಿಭಾಗತ್ವೇನ ದತ್ತಸರ್ವಸ್ವಮೂಲೋತ್ತರ ಪರಮಗುರು ನಮಸ್ಕ್ರಿಯಯಾ ಸಂಭಾವ್ಯ ಭಾವಸ್ತವವಂದನಾಮಯೋ ಭವತಿ । ತತಃ ಸರ್ವಸಾವದ್ಯಯೋಗಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಲಕ್ಷಣೈಕ- ಮಹಾವ್ರತಶ್ರವಣಾತ್ಮನಾ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನೇನ ಸಮಯೇ ಭವಂತಮಾತ್ಮಾನಂ ಜಾನನ್ ಸಾಮಾಯಿಕಮಧಿರೋಹತಿ । ತತಃ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಾಲೋಚನಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಲಕ್ಷಣಕ್ರಿಯಾಶ್ರವಣಾತ್ಮನಾ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನೇನ ತ್ರೈಕಾಲಿಕಕರ್ಮಭ್ಯೋ ವಿವಿಚ್ಯಮಾನಮಾತ್ಮಾನಂ ಜಾನನ್ನತೀತಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಾನುಪಸ್ಥಿತಕಾಯವಾಙ್ಮನಃಕರ್ಮವಿವಿಕ್ತತ್ವಮಧಿರೋಹತಿ । ತತಃ ಸಮಸ್ತಾವದ್ಯಕರ್ಮಾಯತನಂ ಕಾಯಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಯಥಾಜಾತರೂಪಂ ಸ್ವರೂಪಮೇಕಮೇಕಾಗ್ರೇಣಾಲಂಬ್ಯ ವ್ಯವತಿಷ್ಠಮಾನ ಉಪಸ್ಥಿತೋ ಭವತಿ । ಉಪಸ್ಥಿತಸ್ತು ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದೃಷ್ಟಿತ್ವಾತ್ಸಾಕ್ಷಾಚ್ಛ್ರಮಣೋ ಭವತಿ ।

ಗಾಥೆ -೨೦೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಪರಮೇಣ ಗುರುಣಾ] ಪರಮ ಗುರುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ **[ತಂ ಪಿ ಲಿಂಗಂ]** ಅವೆರಡೂ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು (ಆದಾಯ) ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ, **[ತಂ ಣಮಂಸಿತ್ತಾ]** ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, **[ಸವದಂ ಕಿರಿಯಂ ಸೋಚ್ಚಾ]** ವ್ರತಸಹಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ **[ಉವಟ್ಠಿದೋ]** ಉಪಸ್ಥಿತ **[ಆತ್ಮನ ಸಮೀಪ ಸ್ಥಿರ]** ನಾಗುತ್ತ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸಮಣೋ ಹೋದಿ]** ಶ್ರಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಅನಂತರ ಶ್ರಮಣನಾಗುವ ಇಚ್ಛುಕನು ಎರಡೂ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ವ್ರತ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಉಪಸ್ಥಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ ; ಉಪಸ್ಥಿತನಾಗುತ್ತ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಂದ ಪರ್ಯಾಪ್ತ (ಪರಿಪೂರ್ಣ)ನಾಗುವುದರಿಂದ ಶ್ರಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಈ ಪ್ರಕಾರ-

ಪರಮಗುರುಗಳು - ಮೊದಲೇ ಅರಹಂತ ಭಟ್ಟಾರಕರು ಮತ್ತು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ದೀಕ್ಷಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ದೀಕ್ಷಾಚಾರ್ಯರು-ಈ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧಾರತ್ವದ ಸೂಚಕ ಬಹಿರಂಗ ಹಾಗೂ ಅಂತರಂಗ ಲಿಂಗ ಗ್ರಹಣದ ವಿಧಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಆ ಲಿಂಗದ ದಾತೃಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವರ ಮುಖಾಂತರ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಸಂಭಾವಿತ-ಸಮ್ಮಾನಿತ ಮಾಡಿ (ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾರ್ಥಿಯು) ತನ್ಮಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಪುನಃ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಂಥ ೧ಮೂಲಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪರಮಗುರುಗಳಿಗೆ ೨ಭಾವ್ಯಭಾವಕತೆಯ ಕಾರಣ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಇತರೇತರಮಿಲನದ ಕಾರಣ ಯಾವುದರೊಳಗಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಭಾಗವು

---

೧ ಮೂಲ ಪರಮಗುರು ಅರಹಂತದೇವ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಪರಮಗುರು ದೀಕ್ಷಾಚಾರ್ಯರ ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಆರಾಧ್ಯಭಾವದ ಕಾರಣ ಆರಾಧ್ಯ ಪರಮಗುರು ಮತ್ತು ಆರಾಧಕನಾದಂಥ ತನ್ನ ಭೇದವು ಅಸ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

೨ ಭಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾವಕದ ಅರ್ಥದ ಸಲುವಾಗಿ ೭ ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿನ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡುವುದು.

ಅಥಾವಿಚ್ಛಿನ್ನಸಾಮಾಯಿಕಾಧಿರೂಢೋऽಪಿ ಶ್ರಮಣಃ ಕದಾಚಿಚ್ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪನಮರ್ಹತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-

ವದಸಮಿದಿಂದಿಯರೋಧೋ ಲೋಚಾವಸ್ಸಯಮಚೇಲಮಣ್ಹಾಣಂ ।
ಖಿದಿಸಯಣಮದಂತವಣಂ ಠಿದಿಭೋಯಣಮೇಗಭತ್ತಂ ಚ ॥೨೦೮॥

ಏದೇ ಖಲು ಮೂಲಗುಣಾ ಸಮಣಾಣಂ ಜಿಣವರೇಹಿಂ ಪಣ್ಣತ್ತಾ ।
ತೇಸು ಪಮತ್ತೋ ಸಮಣೋ ಛೇದೋವಟ್ಠಾವಗೋ ಹೋದಿ ॥೨೦೯॥

ಅಸ್ತವಾಗಿಹೋಗಿದೆ ಅಂಥ ನಮಸ್ಕಾರ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮಾಡಿ-ಸನ್ಮಾನಿತ ಮಾಡಿ [೧]ಭಾವಸ್ತುತಿವಂದನಾಮಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಮಸ್ತ ಸಾವದ್ಯ ಯೋಗದ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ವರೂಪವಾದ ಒಂದು ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಆಲಿಸುವರೂಪ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ [೨]ಸಾಮಾಯಿಕದಲ್ಲಿ ಆರೂಢನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ-ಆಲೋಚನ-[೩]ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸ್ವರೂಪಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಆಲಿಸುವರೂಪ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ (ವಿವಿಕ್ತ (ಭಿನ್ನ) ಮಾಡಲ್ಪಡುವಂಥ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅತೀತ-ಅನಾಗತ-ವರ್ತಮಾನ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯ ಸಂಬಂಧದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ವಿವಿಕ್ತತೆಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಮಸ್ತ ಸಾವದ್ಯಕರ್ಮಗಳ [೪]ಆಯತನ ಭೂತಕಾರ್ಯದ ಉತ್ಸರ್ಗ (ಉಪೇಕ್ಷೆ) ಮಾಡಿ ಯಥಾಜಾತರೂಪವುಳ್ಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಒಂದನ್ನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡಿರುತ್ತ ಉಪಸ್ಥಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಉಪಸ್ಥಿತನಾಗುತ್ತ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದೃಷ್ಟಿತ್ವದ ಕಾರಣ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಸಾಮಾಯಿಕದಲ್ಲಿ ಆರೂಢನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಶ್ರಮಣರು ಕದಾಚಿತ್ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,

---

ವ್ರತ ಸಮಿತಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯನಿರೋಧ ಕೇಶಲೋಚ ಆರಾವಶ್ಯಕ ಅಚೇಲತ್ವ ।
ಸ್ಥಿತಿಭೋಜನ ಭೂಮಿಶಯನ ಅಸ್ನಾನ ಅದಂತಧಾವನ ಮೇಣೇಕಭುಕ್ತಿ ॥೨೦೮॥

ಇವು ಶ್ರಮಣರ ಮೂಲಗುಣಗಳನು ನಿಜದಿ ಜಿನವರರು ಪೇಳಿಹರು ।
ಇವುಗಳಲಿ ಪ್ರಮತ್ತನಾಗುವ ಶ್ರಮಣನು ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕನಾಗುವನು ॥೨೦೯॥

---

೧ ಭಾವಸ್ತುತಿವಂದನಾಮಯ = ಭಾವಸ್ತುತಿಮಯ ಮತ್ತು ಭಾವವಂದನಾಮಯ.

೨ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಿಜದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ) ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಸಾಮಾಯಿಕವಿದೆ.

೩ ಅತೀತ - ವರ್ತಮಾನ - ಅನಾಗತ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಸಂಬಂಧದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿಯು ಅದು ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ-ಆಲೋಚನ-ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ.

೪ ಆಯತನ = ಸ್ಥಾನ ; ನಿವಾಸ.

ವ್ರತಸಮಿತೀಂದ್ರಿಯರೋಧೋ ಲೋಚಾವಶ್ಯಕಮಚೇಲಮಸ್ನಾನಮ್ ।
ಕ್ಷಿತಿಶಯನಮದಂತಧಾವನಂ ಸ್ಥಿತಿಭೋಜನಮೇಕಭಕ್ತಂ ಚ ॥೨೦೮॥

ಏತೇ ಖಲು ಮೂಲಗುಣಾಃ ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಜಿನವರೈಃ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಾಃ ।
ತೇಷು ಪ್ರಮತ್ತಃ ಶ್ರಮಣಃ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕೋ ಭವತಿ ॥೨೦೯॥

ಸರ್ವಸಾವದ್ಯಯೋಗಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಲಕ್ಷಣೈಕಮಹಾವ್ರತವ್ಯಕ್ತಿವಶೇನ ಹಿಂಸಾನೃತಸ್ತೇಯಾಬ್ರಹ್ಮ-ಪರಿಗ್ರಹವಿರತ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಪಂಚತಯಂ ವ್ರತಂ, ತತ್ಪರಿಕರಶ್ಚ ಪಂಚತಯೀ ಸಮಿತಿಃ ಪಂಚತಯ ಇಂದ್ರಿಯರೋಧೋ ಲೋಚಃ ಷಟ್‌ತಯಮಾವಶ್ಯಕಮಚೇಲಕ್ಯಮಸ್ನಾನಂ ಕ್ಷಿತಿಶಯನಮದಂತಧಾವನಂ ಸ್ಥಿತಿಭೋಜನಮೇಕಭಕ್ತಶ್ಚೈವಂ ಏತೇ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಾಮಾಯಿಕಸಂಯಮವಿಕಲ್ಪತ್ವಾತ್ ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಮೂಲಗುಣಾ ಏವ । ತೇಷು ಯದಾ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಾಮಾಯಿಕಸಂಯಮಾಧಿರೂಢತ್ವೇನಾನಭ್ಯಸ್ತವಿಕಲ್ಪತ್ವಾತ್ಪ್ರಮಾದ್ಯತಿ ತದಾ ಕೇವಲಕಲ್ಯಾಣಮಾತ್ರಾರ್ಥಿನಃ ಕುಂಡಲವಲಯಾಂಗುಲೀಯಾದಿಪರಿಗ್ರಹಃ ಕಿಲ ಶ್ರೇಯಾನ್, ನ ಪುನಃ ಸರ್ವಥಾ ಕಲ್ಯಾಣಲಾಭ ಏವೇತಿ ಸಂಪ್ರಧಾರ್ಯ ವಿಕಲ್ಪೇನಾತ್ಮಾನಮುಪಸ್ಥಾಪಯನ್ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕೋ ಭವತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೨೦೮-೨೦೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ವದಸಮಿದಿಂದಿಯರೋಧೋ]** ವ್ರತ, ಸಮಿತಿ, ಇಂದ್ರಿಯರೋಧ, **[ಲೋಚಾವಸ್ಸಯಂ]** ಲೋಚ, ಆವಶ್ಯಕ, **[ಅಚೇಲಂ]** ಅಚೇಲತ್ವ **(ಅಣ್ಹಾಣಂ)** ಅಸ್ನಾನ, **[ಖಿದಿಸಯಣಂ]** ಭೂಮಿ ಶಯನ, **[ಅದಂತವಣಂ]** ಅದಂತಧಾವನ, **[ಠಿದಿಭೋಯಣಂ]** ಎದ್ದು ನಿಂತು ಭೋಜನ **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ಏಗಭತ್ತಂ]** ಒಂದು ಸಲ ಆಹಾರ **[ಏದೇ]**-ಇವು **[ಖಲು]** ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ **[ಸಮಣಾಣಂ ಮೂಲಗುಣಾ]** ಶ್ರಮಣರ ಮೂಲ ಗುಣಗಳನ್ನು **[ಜಿಣವರೇಹಿಂ ಪಣ್ಣತ್ತಾ]** ಜಿನವರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ; **[ತೇಸು]** ಅವುಗಳಲ್ಲಿ **[ಪಮತ್ತೋ]** ಪ್ರಮತ್ತನಾಗುವ **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ಛೇದೋವಟ್ಠಾವಗೋ ಹೋದಿ]** ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸಮಸ್ತ ಸಾವದ್ಯಯೋಗದ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಒಂದು ಮಹಾವ್ರತದ ವ್ಯಕ್ತತೆಯು (ವಿಶೇಷತೆಯು, ಪ್ರಕಟತೆಯು) ಆಗುವುದರಿಂದ ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಳವು, ಅಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಿಗ್ರಹದ ವಿರತಿ ಸ್ವರೂಪ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ವ್ರತ ಹಾಗೂ ಅದರ [೧]ಪರಿಕರಭೂತ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಸಮಿತಿ, ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಇಂದ್ರಿಯರೋಧ, ಲೋಚು, ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಆವಶ್ಯಕ, [೨]ಅಚೇಲತ್ವ, ಅಸ್ನಾನ, ಭೂಮಿಶಯನ, ಅದಂತ ಧಾವನ (ಹಲ್ಲುಜ್ಜದಿರುವಿಕೆ), ಎದ್ದು ನಿಂತು ಭೋಜನ ಮತ್ತು ಒಂದು ಸಲ-ಆಹಾರ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವು (ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು) ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಾಮಾಯಿಕ ಸಂಯಮದ ವಿಕಲ್ಪ(ಭೇದ)ಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರಮಣರ ಮೂಲ ಗುಣಗಳೇ ಇವೆ. ಯಾವಾಗ (ಶ್ರಮಣನು) ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಾಮಾಯಿಕ ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಆರೂಢತೆಯ ಕಾರಣ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ(ಸೇವನ)ವಿಲ್ಲದಂಥ

---

೧ ಪರಿಕರ = ಅನುಸರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಸಮುದಾಯ ; ಅನುಚರಸಮೂಹ. (ಸಮಿತಿ, ಇಂದ್ರಿಯನಿರೋಧ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು ಐದು ವ್ರತಗಳ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಮಿತಿ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಐದು ವ್ರತಗಳ ಪರಿಕರ ಎಂದರೆ ಅನುಚರ ಸಮೂಹವಿದೆ.)

೨ ಅಚೇಲತ್ವ = ವಸ್ತ್ರರಹಿತತೆ ; ದಿಗಂಬರತನ.

ಅಥಾಸ್ಯ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾದಾಯಕ ಇವ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕಃ ಪರೋऽಪ್ಯಸ್ತೀತ್ಯಾಚಾರ್ಯವಿಕಲ್ಪ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದ್ವಾರೇಣೋಪದಿಶತಿ-

ಲಿಂಗಗ್ಗಹಣೇ ತೇಸಿಂ ಗುರು ತ್ತಿ ಪವ್ವಜ್ಜದಾಯಗೋ ಹೋದಿ ।
ಛೇದೇಸೂವಟ್ಠವಗಾ ಸೇಸಾ ಣಿಜ್ಜಾವಗಾ ಸಮಣಾ ॥೨೧೦॥

ಲಿಂಗಗ್ರಹಣೇ ತೇಷಾಂ ಗುರುರಿತಿ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾದಾಯಕೋ ಭವತಿ ।
ಛೇದಯೋರುಪಸ್ಥಾಪಕಾಃ ಶೇಷಾ ನಿರ್ಯಾಪಕಾಃ ಶ್ರಮಣಾಃ ॥೨೧೦॥

ಯತೋ ಲಿಂಗಗ್ರಹಣಕಾಲೇ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಾಮಾಯಿಕಸಂಯಮಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವೇನ ಯಃ ಕಿಲಾಚಾರ್ಯಃ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾದಾಯಕಃ ಸ ಗುರುಃ, ಯಃ ಪುನರನಂತರಂ ಸವಿಕಲ್ಪಚ್ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪನಸಂಯಮಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವೇನ ಛೇದಂ ಪ್ರತ್ಯುಪಸ್ಥಾಪಕಃ ಸ ನಿರ್ಯಾಪಕಃ, ಯೋऽಪಿ ಛಿನ್ನಸಂಯಮಪ್ರತಿಸಂಧಾನವಿಧಾನಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವೇನ ಛೇದೇ ಸತ್ಯುಪಸ್ಥಾಪಕಃ ಸೋऽಪಿ ನಿರ್ಯಾಪಕ ಏವ । ತತಶ್ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕಃ ಪರೋऽಪ್ಯಸ್ತಿ ।

ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಆಗ 'ಕೇವಲ ಸುವರ್ಣದ ಅರ್ಥಿಗೆ ಕುಂಡಲ, ಕಂಕಣ, ಉಂಗುರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು (ಕೂಡ) ಶ್ರೇಯವಿದೆ'ಯೆಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ-ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮೂಲ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪರೂಪದಿಂದ (ಭೇದರೂಪದಿಂದ) ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈಗ ಇವರಿಗೆ (ಶ್ರಮಣರಿಗೆ) ಪ್ರವ್ರಜ್ಯದಾಯಕದ ಹಾಗೆ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕನು ಅನ್ಯನೂ ಇರುತ್ತಾನೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರ ಭೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೧೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಲಿಂಗಗ್ಗಹಣೇ] ಲಿಂಗಗ್ರಹಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ **[ಪವಜ್ಜದಾಯಗೋ ಹೋದಿ]** ಯಾರು ಪ್ರವ್ರಜ್ಯದಾಯಕರಿದ್ದಾರೆ (ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವವರಿದ್ದಾರೆ) ಅವರು **[ತೇಸಿಂ ಗುರು ತ್ತಿ]** ಅವರ ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು **[ಛೇದೇಸೂವಟ್ಠವಗಾ]** ಯಾರು [೧]ಛೇದದ್ವಯದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಾಪಕರಿದ್ದಾರೆ (ಎಂದರೆ) ೧) ಯಾರು ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ೨) ಯಾರು ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಛೇದವಾದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ) **[ಸೇಸಾ ಸಮಣಾ]**ಆ ಉಳಿದ ಶ್ರಮಣರು **[ಣಿಜ್ಜಾವಗಾ]** [೨]ನಿರ್ಯಾಪಕರಿದ್ದಾರೆ.

ಯದಿ ಲಿಂಗಗ್ರಹಣದ ವೇಳೆ ದೀಕ್ಷಾದಾಯಕರು ಅವರ ಗುರುಗಳಿದ್ದರೆ ।
ಛೇದದ್ವಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವರು ಶೇಷ ಮುನಿ ನಿರ್ಯಾಪಕರಿಹರು ॥೨೧೦॥

---

೧ ಛೇದದ್ವಯ = ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಛೇದ. (ಇಲ್ಲಿ ೧) ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ೨೮ ಮೂಲಗುಣರೂಪ ಭೇದಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕೂ ಛೇದವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ೨) ಖಂಡನ ಅಥವಾ ದೋಷಕ್ಕೂ ಛೇದವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.)

೨ ನಿರ್ಯಾಪಕ = ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವಂಥವನು ; ಸದುಪದೇಶದಿಂದ ದೃಢ ಮಾಡುವಂಥವನು ; ಶಿಕ್ಷಾಗುರು ; ಶ್ರುತಗುರು.

ಅಥ ಛಿನ್ನಸಂಯಮಪ್ರತಿಸಂಧಾನವಿಧಾನಮುಪದಿಶತಿ --

ಪಯದಮ್ಹಿ ಸಮಾರದ್ಧೇ ಛೇದೋ ಸಮಣಸ್ಸ ಕಾಯಚೇಟ್ಠಮ್ಹಿ ।
ಜಾಯದಿ ಜದಿ ತಸ್ಸ ಪುಣೋ ಆಲೋಯಣಪುವ್ವಿಯಾ ಕಿರಿಯಾ ॥೨೧೧॥

ಛೇದುವಜುತ್ತೋ ಸಮಣೋ ಸಮಣಂ ವವಹಾರಿಣಂ ಜಿಣಮದಮ್ಹಿ ।
ಆಸೇಜ್ಜಾಲೋಚಿತ್ತಾ ಉವದಿಟ್ಠಂ ತೇಣ ಕಾಯವ್ವಂ ॥೨೧೨॥

ಪ್ರಯತಾಯಾಂ ಸಮಾರಬ್ಧಾಯಾಂ ಛೇದಃ ಶ್ರಮಣಸ್ಯ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಯಾಮ್ ।
ಜಾಯತೇ ಯದಿ ತಸ್ಯ ಪುನರಾಲೋಚನಪೂರ್ವಿಕಾ ಕ್ರಿಯಾ ॥೨೧೧॥

ಛೇದೋಪಯುಕ್ತಃ ಶ್ರಮಣಃ ಶ್ರಮಣಂ ವ್ಯವಹಾರಿಣಂ ಜಿನಮತೇ ।
ಆಸಾದ್ಯಾಲೋಚ್ಯೋಪದಿಷ್ಟಂ ತೇನ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ ॥೨೧೨॥

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಆಚಾರ್ಯರು ಲಿಂಗಗ್ರಹಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಾಮಾಯಿಕ ಸಂಯಮದ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯದಾಯಕರಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ ; ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಕೂಡಲೇ ಯಾರು (ಆಚಾರ್ಯರು) ಸವಿಕಲ್ಪ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪನಾ ಸಂಯಮದ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿರುವುದರಿಂದ 'ಛೇದದ ಕುರಿತು ಉಪಸ್ಥಾಪಕರಿದ್ದಾರೆ-ಛೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವಂಥವರಿದ್ದಾರೆ' ಅವರು ನಿರ್ಯಾಪಕರಿದ್ದಾರೆ ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರು (ಆಚಾರ್ಯರು) [೧]ಛಿನ್ನಸಂಯಮದ [೨]ಪ್ರತಿಸಂಧಾನ ವಿಧಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿರುವುದರಿಂದ 'ಛೇದವಾದ ಮೇಲೆ ಉಪಸ್ಥಾಪಕರಿದ್ದಾರೆ-ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಛೇದವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವಂಥವರಿದ್ದಾರೆ' ಅವರೂ ನಿರ್ಯಾಪಕರೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ [೩]ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕರು ಅನ್ಯರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಈಗ ಛಿನ್ನಸಂಯಮದ ಪ್ರತಿಸಂಧಾನದ ವಿಧಿಯ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಸಾಧುವಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕಮಾಡಲಾಗುವ ಕಾಯಚೇಷ್ಟೆಯಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ।
ಛೇದವಾಗುತಿರೆ ಅವನಿಗೆ ಆಲೋಚನಾಪೂರ್ವಕ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಬೇಕಿಹುದು ॥೨೧೧॥

ಶ್ರಮಣ ಛೇದೋಪಯುಕ್ತನಾದರೆ ಅವನು ಜಿನಮತದಲಿ ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞ ।
ಶ್ರಮಣನ ಸಾರಿ ಆಲೋಚನ ಮಾಡಿ ಅವರುಪದೇಶಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ॥೨೧೨॥

---

೧ ಛಿನ್ನ = ಛೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ; ಖಂಡಿತ ; ದೋಷಪ್ರಾಪ್ತ.

೨ ಪ್ರತಿಸಂಧಾನ = ಪುನಃ ಜೋಡಿಸಿ ಬಿಡುವುದು ; ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಒಂದು (ದೋಷರಹಿತ) ಮಾಡಿಬಿಡುವುದು.

೩ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕದ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ೧) ಯಾವನು 'ಛೇದ (ಭೇದ)ದ ಕುರಿತು ಉಪಸ್ಥಾಪಕ'ನಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಯಾವನು ೨೮ ಮೂಲಗುಣರೂಪ ಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕನಿದ್ದಾನೆ ; ಮತ್ತು ೨) ಯಾವನು 'ಛೇದವಾದ ಮೇಲೆ ಉಪಸ್ಥಾಪಕ'ನಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಸಂಯಮವು ಛಿನ್ನ (ಖಂಡಿತ)ವಾದಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನೂ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕನಿದ್ದಾನೆ.

ದ್ವಿವಿಧಃ ಕಿಲ ಸಂಯಮಸ್ಯ ಛೇದಃ, ಬಹಿರಂಗೋಽಂತರಂಗಶ್ಚ । ತತ್ರ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಮಾತ್ರಾಧಿಕೃತೋ ಬಹಿರಂಗಃ, ಉಪಯೋಗಾಧಿಕೃತಃ ಪುನರಂತರಂಗಃ । ತತ್ರ ಯದಿ ಸಮ್ಯಗುಪಯುಕ್ತಸ್ಯ ಶ್ರಮಣಸ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಸಮಾರಬ್ಧಾಯಾಃ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಯಾಃ ಕಥಂಚಿದ್ಬಹಿರಂಗಚ್ಛೇದೋ ಜಾಯತೇ ತದಾ ತಸ್ಯ ಸರ್ವಥಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದವರ್ಜಿತತ್ವಾದಾಲೋಚನಪೂರ್ವಿಕಯಾ ಕ್ರಿಯಯೈವ ಪ್ರತೀಕಾರಃ । ಯದಾ ತು ಸ ಏವೋಪಯೋಗಾಧಿಕೃತಚ್ಛೇದತ್ವೇನ ಸಾಕ್ಷಾಚ್ಛೇದ ಏವೋಪಯುಕ್ತೋ ಭವತಿ ತದಾ ಜಿನೋದಿತವ್ಯವಹಾರವಿಧಿ ವಿದಗ್ಧಶ್ರಮಣಾಶ್ರಯಯಾಲೋಚನಪೂರ್ವಕತದುಪದಿಷ್ಟಾನುಷ್ಠಾನೇನ ಪ್ರತಿಸಂಧಾನಮ್ ।

ಗಾಥೆ - ೨೧೧ - ೨೧೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ- **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಸಮಣಸ್ಸ]** ಶ್ರಮಣನಿಗೆ **[ಪಯದಮ್ಹಿ]** [1]ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ **[ಸಮಾರದ್ಧೇ]** ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬರುವ **[ಕಾಯಚೇಟ್ಠಮ್ಹಿ]** ಕಾಯ ಚೇಷ್ಟೆಯಲ್ಲಿ **[ಛೇದೋ ಜಾಯದಿ]** ಛೇದವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ **[ತಸ್ಸ ಪುಣೋ]** ಅವನಿಗಂತೂ **[ಆಲೋಯಣಪುವ್ವಿಯಾ ಕಿರಿಯಾ]** [2]ಆಲೋಚನಪೂರ್ವಕ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

[ಸಮಣೋ ಛೇದುವಜುತ್ತೋ] (ಆದರೆ) ಒಂದುವೇಳೆ ಶ್ರಮಣನು ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ **[ಜಿಣಮದಮ್ಹಿ]** ಜೈನ ಮತದಲ್ಲಿ **[ವವಹಾರಿಣಂ]** ವ್ಯವಹಾರ ಕುಶಲವಿರುವ **[ಸಮಣಂ ಆಸೇಜ್ಜ]** ಶ್ರಮಣರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ **[ಆಲೋಚಿತ್ತಾ]** ಆಲೋಚನಮಾಡಿ (ತನ್ನ ದೋಷ [3]ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿ), **[ತೇಣ ಉವದಿಟ್ಠಂ]** ಅವರು ಯಾವ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಅದನ್ನು **[ಕಾಯವ್ವಂ]** ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ಬಹಿರಂಗ ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗವೆಂದು ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಛೇದಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕಾಯಚೇಷ್ಟೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಅದು ಬಹಿರಂಗವಿದ್ದರೆ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಅದು ಅಂತರಂಗವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಉಪಯುಕ್ತ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಕೃತ ಕಾಯಚೇಷ್ಟೆಯ ಕಥಂಚಿತ್ ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನು ಸರ್ವಥಾ ಅಂತರಂಗ ಛೇದದಿಂದ ರಹಿತನಿರುವುದರಿಂದ ಆಲೋಚನಪೂರ್ವಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೇ ಅದರ ಪ್ರತಿಕಾರ (ಚಿಕಿತ್ಸೆ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಅದೇ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಉಪಯೋಗಸಂಬಂಧದ ಛೇದವಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಛೇದದಲ್ಲೇ ಉಪಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಜಿನೋಕ್ತ ವ್ಯವಹಾರವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಾದ ಶ್ರಮಣರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಆಲೋಚನಪೂರ್ವಕ ಅವರಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮುಖಾಂತರ (ಸಂಯಮದ) ಪ್ರತಿಸಂಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

---

೧ ಮುನಿಗೆ (ಮುನಿತ್ವೋಚಿತ) ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಅದು ಅಂತರಂಗ ಅಥವಾ ನಿಶ್ಚಯ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ, ಮತ್ತು ಆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ (ಹಠವಿಲ್ಲದ) ದೇಹಚೇಷ್ಟೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಬಂಧದ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಅದು ಬಹಿರಂಗ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ. (ಎಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಶೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಹಠ ಸಹಿತವಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಶುಭೋಪಯೋಗವು ವ್ಯವಹಾರ-ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.)

೨ ಆಲೋಚನ = ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅದು ; ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದು ಅದು ; ಚನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅದು. ೩ ನಿವೇದನ = ಕಥನ. (೨೧೧ ನೇ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನದ ಪ್ರಥಮ ಅರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ೨೧೨ ನೇ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದು.)

ಅಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಸ್ಯ ಛೇದಾಯತನತ್ವಾತ್ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧಾಃ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯಾ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ --

ಅಧಿವಾಸೇ ವ ವಿವಾಸೇ ಛೇದವಿಹೂಣೋ ಭವೀಯ ಸಾಮಣ್ಣೇ ।
ಸಮಣೋ ವಿಹರದು ಣಿಚ್ಚಂ ಪರಿಹರಮಾಣೋ ಣಿಬಂಧಾಣಿ ॥೨೧೩॥

ಅಧಿವಾಸೇ ವಾ ನಿವಾಸೇ ಛೇದವಿಹೀನೋ ಭೂತ್ವಾ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ।
ಶ್ರಮಣೋ ವಿಹರತು ನಿತ್ಯಂ ಪರಿಹರಮಾಣೋ ನಿಬಂಧಾನ್ ॥೨೧೩॥

ಸರ್ವ ಏವ ಹಿ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧಾ ಉಪಯೋಗೋಪರಂಜಕತ್ವೇನ ನಿರುಪರಾಗೋಪಯೋಗರೂಪಸ್ಯ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಸ್ಯ ಛೇದಾಯತನಾನಿ ತದಭಾವಾದೇವಾಛಿನ್ನಶ್ರಾಮಣ್ಯಮ್ । ಅತ ಆತ್ಮನ್ಯೇವಾತ್ಮನೋ ನಿತ್ಯಾಧಿಕೃತ್ಯ ವಾಸೇ ವಾ, ಗುರುತ್ವೇನ ಗುರೂನಧಿಕೃತ್ಯ ವಾಸೇ ವಾ, ಗುರುಭ್ಯೋ ವಿಶಿಷ್ಟೇ ವಾಸೇ ವಾ, ನಿತ್ಯಮೇವ ಪ್ರತಿಷೇಧಯನ್ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧಾನ್ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧಾನ್ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ಛೇದವಿಹೀನೋ ಭೂತ್ವಾ ಶ್ರಮಣೋ ವರ್ತತಾಮ್ ।

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಒಂದುವೇಳೆ ಮುನಿಗೆ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಯತ್ನಸಹಿತ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಶನ-ಶಯನ-ಗಮನ ಮೊದಲಾದ ಶಾರೀರಿಕ ಚೇಷ್ಟೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಛೇದವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ತಪೋಧನರಿಗೆ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವದ ಬಹಿರಂಗ ಸಹಕಾರಕಾರಣಭೂತವಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಸ್ವರೂಪ ಆಲೋಚನಪೂರ್ವಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೇ ಅದರ ಪ್ರತಿಕಾರ-ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ವಸ್ಥಭಾವದಿಂದ ಚಲಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನಿಗೆ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವಸಂವೇದನ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಚ್ಯುತಿಸ್ವರೂಪವಾದ ಛೇದವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಜಿನಮತದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞ-ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕುಶಲ-ಆಚಾರ್ಯರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ನಿಷ್ಪ್ರಪಂಚಭಾವದಿಂದ ದೋಷದ ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿ ಆ ಆಚಾರ್ಯರು ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವಸಂವೇದನ ಭಾವನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಉಪದೇಶಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಈಗ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಛೇದದ ಆಯತನವಿರುವುದರಿಂದ [೧]ಪರದ್ರವ್ಯ-ಪ್ರತಿಬಂಧದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೆಂಬ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೧೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಅಧಿವಾಸೇ]** ಅಧಿವಾಸದಲ್ಲಿ (ಆತ್ಮವಾಸದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಗುರುಗಳ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ) ವಾಸಿಸುತ್ತ **[ವ]** ಅಥವಾ **[ವಿವಾಸೇ]** ವಿವಾಸದಲ್ಲಿ (ಗುರುಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ವಾಸದಲ್ಲಿ) ವಾಸಿಸುತ್ತ, **[ಣಿಚ್ಚಂ]** ಯಾವಾಗಲೂ **[ಣಿಬಂಧಾಣಿ]** (ಪರದ್ರವ್ಯ ಸಂಬಂಧದ) ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳನ್ನು **[ಪರಿಹರಮಾಣೋ]** ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ

ಅಧಿವಾಸವಿಲ್ಲವೆ ನಿವಾಸದಲಿರುತ ನಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಪರಿಹರಿಸಿ ।
ಛೇದವಿಹೀನನಾಗಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದೊಳಗೆ ಮುನಿರಾಜನುವಿಹಾರಮಾಡುವುದು ॥

---

೧ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಾದಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುವುದು ; ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧವಾಗುವುದು-ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಲೀನವಾಗುವುದು ; ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಡೆಯುವುದು.

ಅಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತಾಯತನತ್ವಾತ್ ಸ್ವದ್ರವ್ಯ ಏವ ಪ್ರತಿಬಂಧೋ ವಿಧೇಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-

ಚರದಿ ಣಿಬದ್ಧೋ ಣಿಚ್ಚಂ ಸಮಣೋ ಣಾಣಮ್ಹಿ ದಂಸಣಮುಹಮ್ಹಿ ।
ಪಯದೋ ಮೂಲಗುಣೇಸು ಯ ಜೋ ಸೋ ಪಡಿಪುಣ್ಣ ಸಾಮಣ್ಣೋ ॥೨೧೪॥

ಚರತಿ ನಿಬದ್ಧೋ ನಿತ್ಯಂ ಶ್ರಮಣೋ ಜ್ಞಾನೇ ದರ್ಶನಮುಖೇ ।
ಪ್ರಯತೋ ಮೂಲಗುಣೇಷು ಚ ಯಃ ಸ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಃ ॥೨೧೪॥

ಏಕ ಏವ ಹಿ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧ ಉಪಯೋಗಮಾರ್ಜಕತ್ವೇನ ಮಾರ್ಜಿತೋಪಯೋಗರೂಪಸ್ಯ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತಾಯತನಂ, ತತ್ಸದ್ಭಾವಾದೇವ ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಮ್ । ಅತೋ ನಿತ್ಯಮೇವ ಜ್ಞಾನೇ ದರ್ಶನಾದೌ ಚ ಪ್ರತಿಬದ್ಧೇನ ಮೂಲಗುಣಪ್ರಯತತಯಾ ಚರಿತವ್ಯಂ ; ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯ-ಪ್ರತಿಬದ್ಧಶುದ್ಧಾಸ್ತಿತ್ವಮಾತ್ರೇಣ ವರ್ತಿತವ್ಯಮಿತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ।

[ಸಾಮಣ್ಣೇ] ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ **[ಛೇದವಿಹೂಣೋ ಭವೀಯ]** ಛೇದವಿಹೀನನಾಗಿ **[ಸಮಣೋ ವಿಹರದು]** ಶ್ರಮಣನು ವಿಹರಿಸುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯ-ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳು ಉಪಯೋಗದ [೧]ಉಪರಂಜಕಗಳಿರುವುದರಿಂದ [೨]ನಿರುಪರಾಗ ಉಪಯೋಗರೂಪವಾದ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಛೇದಕ್ಕೆ ಆಯತನಗಳಿವೆ ; ಅವುಗಳ ಅಭಾವದಿಂದಲೇ ಅಚ್ಛಿನ್ನಶ್ರಾಮಣ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ [೩]ಅಧಿಕೃತ ಮಾಡಿ (ಆತ್ಮನ ಒಳಗೆ) ವಾಸಿಸುತ್ತ ಅಥವಾ ಗುರುರೂಪದಿಂದ ಗುರುಗಳನ್ನು [೪]ಅಧಿಕೃತಮಾಡಿ (ಗುರುಗಳ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ) ನಿವಾಸ ಮಾಡುತ್ತ ಅಥವಾ ಗುರುಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ-ಭಿನ್ನವಾದ ವಾಸದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರದ್ರವ್ಯ-ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತ (ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ) ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಛೇದವಿಹೀನನಾಗಿ ಶ್ರಮಣನು ವರ್ತಿಸುವುದು.

ಈಗ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಆಯತನವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಬಂಧ (ಸಂಬಂಧ, ಲೀನತೆ) ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೆಂಬ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೧೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೋ ಸಮಣೋ] ಯಾವ ಶ್ರಮಣನು **[ಣಿಚ್ಚಂ]** ಯಾವಾಗಲೂ **[ಣಾಣಮ್ಹಿ ದಂಸಣಮುಹಮ್ಹಿ]** ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದುವಲ್ಲಿ **[ಣಿಬದ್ಧೋ]** ಪ್ರತಿಬದ್ಧ **[ಯ]** ಮತ್ತು

ಯಾವಶ್ರಮಣ ನಿತ್ಯ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಾದಿಯಲಿ ನಿಬದ್ಧನಾಗಿ ವಿಹರಿಪನು ।
ಅವನು ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ರಾಮಣ್ಯನಿಹನು ಮೇಣ್ಮೂಲಗುಣಗಳಲಿಪ್ರಯತ ॥೨೧೪॥

---

೧ ಉಪರಂಜಕ = ಉಪರಾಗಮಾಡುವವನು ; ಮಲಿನತೆ-ವಿಕಾರ ಮಾಡುವವನು.
೨ ನಿರುಪರಾಗ = ಉಪರಾಗರಹಿತ ; ವಿಕಾರರಹಿತ. ೩ ಅಧಿಕೃತಮಾಡಿ = ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ ; ಇಟ್ಟು.
೪ ಅಧಿಕೃತಮಾಡಿ = ಅಧಿಕಾರಕೊಟ್ಟು ; ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ ; ಅಂಗೀಕೃತಮಾಡಿ.

ಅಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಸ್ಯ ಛೇದಾಯತನತ್ವಾತ್ ಯತಿಜನಾಸನ್ನಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧೋಽಪಿ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ --

ಭತ್ತೇ ವಾ ಖಮಣೇ ವಾ ಆವಸಧೇ ವಾ ಪುಣೋ ವಿಹಾರೇ ವಾ ।
ಉವಧಿಮ್ಹಿ ವಾ ಣಿಬದ್ಧಂ ಣೇಚ್ಛದಿ ಸಮಣಮ್ಹಿ ವಿಕಧಮ್ಹಿ ॥೨೧೫॥

[ಮೂಲಗುಣೇಸು ಪಯದೋ] ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ (ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲ)ನಾಗಿ **[ಚರದಿ]** ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಪಡಿಪುಣ್ಣಸಾಮಣ್ಣೋ]** ಪರಿಪೂರ್ಣ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಒಂದು ಸ್ವದ್ರವ್ಯ-ಪ್ರತಿಬಂಧವೇ ಉಪಯೋಗದ ಆರ್ಜನ (ಶುದ್ಧತ್ವ) ಮಾಡುವಂಥದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಮಾರ್ಜಿತ (ಶುದ್ಧ) ಉಪಯೋಗರೂಪ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಆಯತನವಿದೆ; ಅದರ ಸದ್ಭಾವದಿಂದಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದುವಲ್ಲಿ [೧]ಪ್ರತಿಬದ್ಧವಿದ್ದು ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲತೆಯಿಂದ ವಿಹರಿಸುವುದು; ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬದ್ಧವಾದಂಥ ಶುದ್ಧ ಅಸ್ತಿತ್ವಮಾತ್ರರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ಈಗ [೨]ಮುನಿಜನಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದ [೩]ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರರದ್ರವ್ಯ ಪ್ರತಿಬಂಧವೂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಛೇದದ ಆಯತನವಿರುವುದರಿಂದ ನಿಷೇಧ್ಯವಿದೆಯೆಂಬ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೧೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಭತ್ತೇ ವಾ] ಮುನಿಯು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ **[ಖಮಣೇ ವಾ]** ಕ್ಷಪಣದಲ್ಲಿ (ಉಪವಾಸದಲ್ಲಿ), **[ಆವಸಧೇ ವಾ]** ಆವಾಸದಲ್ಲಿ (ನಿವಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ), **[ಪುಣೋ ವಿಹಾರೇ ವಾ]** ಮತ್ತು ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ, **[ಉವಧಿಮ್ಹಿ]** ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲಿ (ಪರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ), **[ಸಮಣಮ್ಹಿ]** ಶ್ರಮಣರಲ್ಲಿ (ಅನ್ಯಮುನಿಯಲ್ಲಿ) **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ವಿಕಧಮ್ಹಿ]** [೪]ವಿಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ **[ಣಿಬದ್ಧಂ]** ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು **[ಣೇಚ್ಛದಿ]** ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಹಾರದಲಿ ಕ್ಷಪಣದಲಿ ಆವಾಸದಲಿ ಉಪಧಿಯಲಿ ಶ್ರಮಣದಲಿ ।
ವಿಹಾರದಲಿ ಅಥವ ವಿಕಥೆಯಲಿ ಮುನಿ ಪ್ರತಿಬಂಧನಿಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ ॥೨೧೫॥

---

೧ ಪ್ರತಿಬದ್ಧ = ಸಂಬದ್ಧ ; ನಿಂತುಕೊಂಡ ; ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ; ಸ್ಥಿತ ; ಸ್ಥಿರ ; ಲೀನ.

೨ ಆಗಮ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರ ಮೊದಲಾದುವಂತೂ ಮುನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಬಂಧವಾಗುವುದಂತೂ ಮುನಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ದೂರವಿದೆ ; ಆದರೆ ಆಗಮಕಥಿತವಾದ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರ ಮೊದಲಾದುವಲ್ಲಿ ಮುನಿಯು ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗುವುದು ಸಂಭವಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಪ್ರತಿಬಂಧ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

೩ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧ = ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪ್ರತಿಬಂಧ.

೪ ಛದ್ಮಸ್ಥಮುನಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥೆ-ವಾರ್ತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ನಿರ್ಮಲ ಚೈತನ್ಯದ ವಿಕಲ್ಪಯುಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಂಶತಃ ಮಲಿನವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ವಿಕಥೆ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಥೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಭಕ್ತೇ ವಾ ಕ್ಷಪಣೇ ವಾ ಆವಸಥೇ ವಾ ಪುನರ್ವಿಹಾರೇ ವಾ ।
ಉಪಧೌ ವಾ ನಿಬದ್ಧಂ ನೇಚ್ಛತಿ ಶ್ರಮಣೇ ವಿಕಥಾಯಾಮ್ ॥೨೧೫॥

ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಸಹಕಾರಿಕಾರಣಶರೀರವೃತ್ತಿಹೇತುಮಾತ್ರತ್ವೇನಾದೀಯಮಾನೇ ಭಕ್ತೇ ತಥಾವಿಧಶರೀರವೃತ್ತ್ಯವಿರೋಧೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯನೀರಂಗನಿಸ್ತರಂಗವಿಶ್ರಾಂತಿಸೂತ್ರಣಾನುಸಾರೇಣ ಪ್ರವರ್ತಮಾನೇ ಕ್ಷಪಣೇ, ನೀರಂಗನಿಸ್ತರಂಗಾಂತರಂಗದ್ರವ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಮಧ್ಯಾಸ್ಯಮಾನೇ ಗಿರೀಂದ್ರಕಂದರಪ್ರಭೃತಾವಾವಸಥೇ, ಯಥೋಕ್ತಶರೀರವೃತ್ತಿಹೇತುಮಾರ್ಗಣಾರ್ಥಮಾರಭ್ಯಮಾಣೇ ವಿಹಾರಕರ್ಮಣಿ, ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯ-ಸಹಕಾರಿಕಾರಣತ್ವೇನಾಪ್ರತಿಷಿಧ್ಯಮಾನೇ ಕೇವಲದೇಹಮಾತ್ರ ಉಪಧೌ ಅನ್ಯೋನ್ಯಬೋಧ್ಯಬೋಧಕಭಾವಮಾತ್ರೇಣ ಕಥಂಚಿತ್ಪರಿಚಿತೇ ಶ್ರಮಣೇ, ಶಬ್ದಪುದ್ಗಲೋಲ್ಲಾಸಸಂವಲನಕಶ್ಮಲಿತಚಿದ್ಭಿತ್ತಿಭಾಗಾಯಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯವಿರುದ್ಧಾಯಾಂ ಕಥಾಯಾಂ ಚೈತೇಷ್ವಪಿ ತದ್ವಿಕಲ್ಪಾಚಿತ್ರಿತಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿತಯಾ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯಃ ಪ್ರತಿಬಂಧಃ ।

ಟೀಕೆ :- ೧) ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಕಾರಣಭೂತವಾದ ಶರೀರದ [1]ವೃತ್ತಿಗೆ ಹೇತುಮಾತ್ರ ರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಣಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಆಹಾರ, ೨) [2]ತಥಾವಿಧ ಶರೀರದ ವೃತ್ತಿಯೊಡನೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ [3]ನೀರಂಗ ಮತ್ತು ನಿಸ್ತರಂಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ರಚನಾನುಸಾರ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಕ್ಷಪಣ (ಎಂದರೆ ಶರೀರವು ಬಾಳಿಕೆ ಬರುವುದರ ಜತೆ ವಿರೋಧಬಾರದಂತೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರರಹಿತ ಮತ್ತು ತರಂಗ ರಹಿತ ಸ್ಥಿರತೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಅನಶನದಲ್ಲಿ), ೩) ನೀರಂಗ ಮತ್ತು ನಿಸ್ತರಂಗದಂಥ ಅಂತರಂಗ ದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ (ಪ್ರಕೃಷ್ಟಸಿದ್ಧಿ)ಯ ಕುರಿತು ಸೇವನೆ ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಆ ಗಿರೀಂದ್ರಕಂದರ ಮೊದಲಾದ ಆವಸಥದಲ್ಲಿ (ಎತ್ತರ ಪರ್ವತದ ಗುಹೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ), ೪) ಯಥೋಕ್ತ ಶರೀರದ ವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಭಿಕ್ಷೆಯ ಕುರಿತು ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ವಿಹಾರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ೫) ಶ್ರಾಮಣ್ಯ ಪರ್ಯಾಯದ ಸಹಕಾರ ಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲದಂಥ ಕೇವಲ ದೇಹಮಾತ್ರ ಪರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ , ೬) ಕೇವಲ ಅನ್ಯೋನ್ಯ- [4]ಬೋಧ್ಯಬೋಧಕರೂಪದಿಂದ ಅವರ ಕಥಂಚಿತ್ ಪರಿಚಯ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಶ್ರಮಣನಲ್ಲಿ (ಅನ್ಯಮುನಿಯಲ್ಲಿ) ಮತ್ತು ೭) ಶಬ್ದರೂಪ ಪುದ್ಗಲೋಲ್ಲಾಸದ (ಪುದ್ಗಲಪರ್ಯಾಯದ) ಜತೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಗೋಡೆಯ ಭಾಗವು ಮಲಿನವಾಗುವಂಥ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಬಂಧ ನಿಷೇಧಯೋಗ್ಯ-ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಎಂದರೆ ಅವುಗಳ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಚಿತ್ತಭೂಮಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರತವಾಗಗೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :-ಆಗಮವಿರುದ್ಧವಾದ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರಾದಿಗಳನ್ನಂತೂ ಮುನಿಗಳು ಮೊದಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಸಂಯಮದ ನಿಮಿತ್ತತನದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮುನಿಗೆ ಯಾವ ಆಗಮೋಕ್ತವಾದ ಆಹಾರ, ಅನಶನ, ಗುಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿವಾಸ, ವಿಹಾರ, ದೇಹಮಾತ್ರ ಪರಿಗ್ರಹ, ಅನ್ಯಮುನಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚರ್ಚೆ-ವಾರ್ತೆಗಳು

---

೧ ವೃತ್ತಿ = ನಿರ್ವಾಹ ; ಆಧಾರ. ೨ ತಥಾವಿಧ = ಅಂಥ (ಶ್ರಾಮಣ್ಯ ಪರ್ಯಾಯದ ಸಹಕಾರಣಭೂತ.)

೩ ನೀರಂಗ = ನೀರಾಗ ; ನಿರ್ವಿಕಾರ. ೪. ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಯಾರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಬೋಧ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಯಾವನು ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಬೋಧಕನಿದ್ದಾನೆ. ಕೇವಲ ಅನ್ಯ ಶ್ರಮಣರಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಬೋಧಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯ ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ಬೋಧ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯ ಶ್ರಮಣರ ಜತೆ ಮುನಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಥ ಕೋ ನಾಮ ಛೇದ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ --

ಅಪಯತ್ತಾ ವಾ ಚರಿಯಾ ಸಯಣಾಸಣಠಾಣಚಂಕಮಾದೀಸು ।
ಸಮಣಸ್ಸ ಸವ್ವ ಕಾಲೇ ಹಿಂಸಾ ಸಾ ಸಂತಯ ತ್ತಿ ಮದಾ ॥೨೧೬॥

ಅಪ್ರಯತಾ ವಾ ಚರ್ಯಾ ಶಯನಾಸನಸ್ಥಾನಚಂಕ್ರಮಣಾದಿಷು ।
ಶ್ರಮಣಸ್ಯ ಸರ್ವಕಾಲೇ ಹಿಂಸಾ ಸಾ ಸಂತತೇತಿ ಮತಾ ॥೨೧೬॥

ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೋ ಹಿ ಛೇದಃ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪಸ್ಯ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಸ್ಯ ಛೇದನಾತ್ ; ತಸ್ಯ ಹಿಂಸನಾತ್ ಸ ಏವ ಚ ಹಿಂಸಾ । ಅತಃ ಶ್ರಮಣಸ್ಯಾಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾವಿನಾಭಾವಿನೀ ಶಯನಾಸನ-ಸ್ಥಾನಚಂಕ್ರಮಣಾದಿಷ್ವಪ್ರಯತಾ ಯಾ ಚರ್ಯಾ ಸಾ ಖಲು ತಸ್ಯ ಸರ್ವಕಾಲಮೇವ ಸಂತಾನವಾಹಿನೀ ಛೇದಾನರ್ಥಾಂತರಭೂತಾ ಹಿಂಸೈವ ।

ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಕುರಿತೂ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅನುರಕ್ತವಾಗಗೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆಗಮೋಕ್ತ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಛೇದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಛೇದವೆಂದರೇನು (ಎಂದರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಛೇದವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ)- ಎಂಬುದರ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೧೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಮಣಸ್ಸ]** ಶ್ರಮಣನಿಗೆ **[ಸಯಣಾಸಣಠಾಣಚಂಕಮಾದೀಸು]** ಶಯನ, ಆಸನ (ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು), ಸ್ಥಾನ (ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು), ಗಮನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ **[ಅಪಯತ್ತಾ ವಾ ಚರಿಯಾ]** ಯಾವ ಅಪ್ರಯತ ಚರ್ಯೆಯಿದೆ **[ಸಾ]** ಅದನ್ನು **[ಸವ್ವಕಾಲೇ]** ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **[ಸಂತಯ ಹಿಂಸಾ ತ್ತಿ ಮದಾ]** ಸತತ ಹಿಂಸೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಛೇದವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ (ಅದರಿಂದ) ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ರೂಪ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಛೇದನವಾಗುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಅದೇ (ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವೇ) ಹಿಂಸೆಯಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ (ಅದರಿಂದ) ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಹಿಂಸೆ (ಕೊಲೆ)ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಯಾವ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಆಗದಂಥ ಶಯನ-ಆಸನ-ಸ್ಥಾನ-ಗಮನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ [೧]ಅಪ್ರಯತವಾದ ಚರ್ಯೆಯು

ಶಯನ ಆಸನ ಸ್ಥಾನ ಗಮನ ಇತ್ಯಾದಿಯಲಿ ಮುನಿಯ ಯಾವ ಅಪ್ರಯತ ।
ಚರ್ಯೆಯಿದೆಯದು ಸತತ ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ಹಿಂಸೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ ॥೨೧೬॥

---

೧ ಅಪ್ರಯತ= ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ; ಅಸಾವಧಾನ ; ಅಸಂಯಮಿ ; ಸ್ವಚ್ಛಂದಿ. (ಅಪ್ರಯತ ಚರ್ಯೆಯು ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಎಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ಅಥಾಂತರಂಗಬಹಿರಂಗತ್ವೇನ ಛೇದಸ್ಯ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಮುಪದಿಶತಿ --

ಮರದು ವ ಜಿಯದು ವ ಜೀವೋ ಅಯದಾಚಾರಸ್ಸ ಣಿಚ್ಛಿದಾ ಹಿಂಸಾ ।
ಪಯದಸ್ಸ ಣತ್ಥಿ ಬಂಧೋ ಹಿಂಸಾಮೇತ್ತೇಣ ಸಮಿದಸ್ಸ ॥೨೧೭॥

ಮ್ರಿಯತಾಂ ವಾ ಜೀವತು ವಾ ಜೀವೋಽಯತಾಚಾರಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತಾ ಹಿಂಸಾ ।
ಪ್ರಯತಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ಬಂಧೋ ಹಿಂಸಾಮಾತ್ರೇಣ ಸಮಿತಸ್ಯ ॥೨೧೭॥

ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೋಽಂತರಂಗಚ್ಛೇದಃ, ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪೋ ಬಹಿರಂಗಃ । ತತ್ರ ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪಸದ್ಭಾವೇ ತದಸದ್ಭಾವೇ ವಾ ತದವಿನಾಭಾವಿನಾಪ್ರಯತಾಚಾರೇಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯದಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸದ್ಭಾವಸ್ಯ ಸುನಿಶ್ಚಿತಹಿಂಸಾಭಾವಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ, ತಥಾ ತದ್ವಿನಾಭಾವಿನಾ ಪ್ರಯತಾಚಾರೇಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯದಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಸದ್ಭಾವಪರಸ್ಯ ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪಸದ್ಭಾವೇಽಪಿ ಬಂಧಾಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಸುನಿಶ್ಚಿತಹಿಂಸಾಽಭಾವಪ್ರಸಿದ್ಧೇಶ್ಚಾಂತರಂಗ ಏವ ಛೇದೋ ಬಲೀಯಾನ್, ನ ಪುನರ್ಬಹಿರಂಗಃ । ಏವಮಪ್ಯಂತರಂಗಚ್ಛೇದಾಯತನಮಾತ್ರತ್ವಾದ್ಬಹಿರಂಗಚ್ಛೇದೋಽಭ್ಯುಪಗಮ್ಯೇತೈವ ।

(ಆಚರಣೆಯು) ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ (ಸದಾ) [೧]ಸಂತಾನವಾಹಿನಿಯಾದ ಹಿಂಸೆಯೇ ಇದೆ, ಅದು ಛೇದದಿಂದ ಅನನ್ಯಭೂತವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಛೇದದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಭಿನ್ನವಸ್ತುವಲ್ಲ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪದ ಮುನಿತ್ವವು ೧) ಛೇದಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ, ೨) ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ೧) ಛೇದವೇ ಇದೆ, ೨) ಹಿಂಸೆಯೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ನಡೆಯುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಯತ ಆಚರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಂತೂ ಆಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ರಯತ ಆಚರಣೆಯು ಛೇದವೇ ಇದೆ, ಹಿಂಸೆಯೇ ಇದೆ.

ಈಗ ಛೇದದ ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ - ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೧೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೀವೋ]** ಜೀವವು **[ಮರದು ವ ಜಿಯದು]** ಸಾಯಲಿ ಅಥವಾ ಬದುಕಲಿ, **[ಅಯದಾಚಾರಸ್ಸ]** ಅಪ್ರಯತ ಆಚಾರವುಳ್ಳವನಿಗೆ **[ಹಿಂಸಾ]** (ಅಂತರಂಗ) ಹಿಂಸೆಯು **[ಣಿಚ್ಛಿದಾ]** ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ;

ಸಾಯಲಿ-ಜೀವಿಸಲಿ ಜೀವ, ಯತ್ನಹೀನ ಆಚಾರವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ನಿಶ್ಚಿತ ।
ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕನಿಗೆ ಸಮಿತಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಹಿಂಸಾಮಾತ್ರದಿಂ ಬಂಧವಿಲ್ಲ ॥೨೧೭॥

---

೧ ಸಂತಾನವಾಹಿನಿ = ಸತತ ; ನಿರಂತರ ; ಧಾರಾವಾಹಿ. (ಅಪ್ರಯತಚರ್ಯೆಯಿರುವವರೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಂಸೆಯು ಸತತರೂಪದಿಂದ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ.)

ಅಥ ಸರ್ವಥಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದಃ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ --

ಅಯದಾಚಾರೋ ಸಮಣೋ ಛಸ್ಸು ವಿ ಕಾಯೇಸು ವಧಕರೋ ತ್ತಿ ಮದೋ ।
ಚರದಿ ಜದಂ ಜದಿ ಣಿಚ್ಚಂ ಕಮಲಂ ವ ಜಲೇ ಣಿರುವಲೇವೋ ॥೨೧೮॥

[ಪಯದಸ್ಸ ಸಮಿದಸ್ಸ] [೧]ಪ್ರಯತನಿಗೆ [೨]ಸಮಿತಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ **[ಹಿಂಸಾಮತ್ತೇಣ]** (ಬಹಿರಂಗ) ಹಿಂಸೆಮಾತ್ರದಿಂದ **[ಬಂಧೋ ಣತ್ಥಿ]** ಬಂಧವಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಅಂತರಂಗ ಛೇದವಿದೆ ; ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ವ್ಯಪರೋಪ(ವಿಚ್ಛೇದ)ವು ಅದು ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗ ಛೇದವೇ ವಿಶೇಷ ಬಲವಂತವಿದೆ, ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ವ್ಯಪರೋಪದ ಸದ್ಭಾವವಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅಸದ್ಭಾವವಿರಲಿ ಅದು ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಆಗದಂಥ [೩]ಅಪ್ರಯತ ಆಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂಥ (ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ) ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸದ್ಭಾವವು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂಸೆಯ ಸದ್ಭಾವದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಸುನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವಂಥ [೪]ಪ್ರಯತ ಆಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂಥ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಸದ್ಭಾವವು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ವ್ಯಪರೋಪದ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲೂ ಬಂಧದ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯ ಅಭಾವದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಸುನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ (ಎಂದರೆ ಅಂತರಂಗ ಛೇದವೇ ವಿಶೇಷ ಬಲವಂತವಿದೆ ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವು ಅಂತರಂಗ ಛೇದದ ಆಯತನಮಾತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು (ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವನ್ನು) ಸ್ವೀಕಾರವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುವುದು ಎಂದರೆ ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಹನನವಾಗುವುದು ಅದು ಅಂತರಂಗ ಹಿಂಸೆಯಿದೆ ಅಂತರಂಗ ಛೇದವಿದೆ, ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಣಗಳ ವಿಚ್ಛೇದವಾಗುವುದು ಅದು ಬಹಿರಂಗ ಹಿಂಸೆಯಿದೆ-ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವಿದೆ.

ಯತ್ನಹೀನ ಆಚಾರವುಳ್ಳ ಮುನಿಗೆ ಷಟ್ಕಾಯಗಳ ಹಿಂಸಕನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ।
ಯತ್ನಸಹಿತನಿಗೆ ನಿತ್ಯನಿರ್ಲೇಪನೆಂದಿದೆ ಜಲಮಧ್ಯದ ಕಮಲದಂತೆ ॥೨೧೮॥

---

೧ ಪ್ರಯತ = ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲ ; ಸಾವಧಾನ ; ಸಂಯಮಿ. (ಪ್ರಯತದ ಅರ್ಥದ ಕುರಿತು ೨೧೧ ನೇ ಗಾಥೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡುವುದು.)

೨ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ (ಮುನಿತ್ವೋಚಿತ) ಸಮ್ಯಕ್ 'ಇತಿ' ಎಂದರೆ ಪರಿಣತಿಯು ಅದು ನಿಶ್ಚಯ ಸಮಿತಿಯಿದೆ. ಮತ್ತು ಆ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ (ಹಠವಿಲ್ಲದ) ಈರ್ಯಾ-ಭಾಷಾದಿ ಸಂಬಂಧದ ಶುಭ ಪರಿಣತಿಯು ಅದು ವ್ಯವಹಾರ ಸಮಿತಿಯಿದೆ. (ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಪರಿಣತಿರೂಪ ದಶೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಶುಭ ಪರಿಣತಿಯು ಹಠಸಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; ಆ ಶುಭ ಪರಿಣತಿಯು ವ್ಯವಹಾರ ಸಮಿತಿಯೂ ಅಲ್ಲ.)

೩ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಅಪ್ರಯತ ಆಚಾರವೆಂದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ರಯತ ಆಚಾರ ವರ್ತಿಸುವವನಿಗೆ ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಪ್ರಯತ ಆಚಾರದಿಂದ ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ - ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

೪ ಎಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ ಆಚಾರವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ ಆಚಾರದಿಂದ

**ಅಯತಾಚಾರಃ ಶ್ರಮಣಃ ಷಟ್‌ಸ್ವಪಿ ಕಾಯೇಷು ವಧಕರ ಇತಿ ಮತಃ ।
ಚರತಿ ಯತಂ ಯದಿ ನಿತ್ಯಂ ಕಮಲಮಿವ ಜಲೇ ನಿರುಪಲೇಪಃ ॥೨೧೮॥**

ಯತಸ್ತದವಿನಾಭಾವಿನಾ ಅಪ್ರಯತಾಚಾರತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯದಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸದ್ಭಾವಃ ಷಟ್ ಕಾಯಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪಪ್ರತ್ಯಯಬಂಧಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾ ಹಿಂಸಕ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ । ಯತಶ್ಚ ತದ್ವಿನಾಭಾವಿನಾ-ಪ್ರಯತಾಚಾರತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯದಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಸದ್ಭಾವಃ ಪರಪ್ರತ್ಯಯಬಂಧಲೇಶಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಾ-ಜ್ಜಲದುರ್ಲಲಿತಂ ಕಮಲಮಿವ ನಿರುಪಲೇಪತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಹಿಂಸಕ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ । ತತಸ್ತೈಸ್ತೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಪ್ರಕಾರೈರಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪೋಽಂತರಂಗಚ್ಛೇದಃ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯೋ ಯೈರ್ಯೈಸ್ತದಾಯತನಮಾತ್ರ-ಭೂತಃ ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪರೂಪೋ ಬಹಿರಂಗಚ್ಛೇದೋ ದೂರಾದೇವ ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಜೀವವು ಸಾಯಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಯದಿರಲಿ, ಅಪ್ರಯತ ಆಚರಣವಿರುವವನಿಗೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಹನನವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಂತರಂಗಹಿಂಸೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅಂತರಂಗ ಛೇದ ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಯತ ಆಚರಣವಿರುವವನಿಗೆ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ವ್ಯಪರೋಪರೂಪ ಬಹಿರಂಗ ಹಿಂಸೆಯ-ಬಹಿರಂಗಛೇದದ-ಸದ್ಭಾವ ದಲ್ಲಿಯೂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಹನನವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತರಂಗ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅಂತರಂಗ ಛೇದವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಸರ್ವಥಾ ಅಂತರಂಗ ಛೇದವು ನಿಷೇಧ್ಯವಿದೆ-ತ್ಯಾಜ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೧೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಯದಾಚಾರೋ ಸಮಣೋ] ಅಪ್ರಯತ ಆಚಾರವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣನನ್ನು **(ಛಸ್ಸು ವಿ ಕಾಯೇಸು]** ಷಟ್ ಕಾಯಗಳ ಸಂಬಂಧದ **[ವಧಕರೋ]** ವಧೆ ಮಾಡುವಂಥವನೆಂದು **[ತ್ತಿ ಮದೋ]** ಮನ್ನಿಸುವಲ್ಲಿ-ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ; **[ಜದಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಣಿಚ್ಚಂ]** ಯಾವಾಗಲೂ **[ಜದಂ ಚರದಿ]** ಪ್ರಯತರೂಪದಿಂದ ಆಚರಣ ಮಾಡಿದರೆ **[ಜಲೇ ಕಮಲಂ ವ]** ನೀರಿನಲ್ಲಿನ ಕಮಲದ ಹಾಗೆ **[ಣಿರುವಲೇವೋ]** ನಿರ್ಲೇಪನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಆಗದಂಥ ಅಪ್ರಯತ ಆಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂಥ-ತಿಳಿದುಬರುವಂಥ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸದ್ಭಾವವು ಘಾತಕವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಷಟ್‌ಕಾಯ ಪ್ರಾಣಗಳ ವ್ಯಪರೋಪದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ಬಂಧದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ ; ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವಂಥ ಪ್ರಯತ ಆಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂಥ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಸದ್ಭಾವವು ಅಹಿಂಸಕವೇ ಇದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಪರದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಆಗುವಂಥ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಬಂಧದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೂಗುತ್ತಿರುವ ಕಮಲದಹಾಗೆ ನಿರ್ಲೇಪತೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯಾಯ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪ ಅಂತರಂಗ ಛೇದವು ನಿಷೇಧ್ಯವಿದೆ-ಬಿಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ ; ಯಾವ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಅದರ ಆಯತನಮಾತ್ರಭೂತ ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪರೂಪವಾದ ಬಹಿರಂಗ ಛೇದವು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷಿದ್ಧವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಯತ-ಆಚಾರವುಳ್ಳ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಯನ್ನು ಷಟ್‌ಕಾಯಗಳ ಹಿಂಸಕನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ - ಆಚಾರವುಳ್ಳ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಯನ್ನು ಅಹಿಂಸಕನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ,

ಅಥೈಕಾಂತಿಕಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದತ್ವಾದುಪಧಿಸ್ತದ್ವತ್ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ --

ಹವದಿ ವ ಣ ಹವದಿ ಬಂಧೋ ಮದಮ್ಹಿ ಜೀವೇऽಧ ಕಾಯಚೇಟ್ಠಮ್ಹಿ ।
ಬಂಧೋ ಧುವಮುವಧೀದೋ ಇತಿ ಸಮಣಾ ಛಡ್ಡಿಯಾ ಸವ್ವಂ ॥೨೧೯॥

ಭವತಿ ವಾ ನ ಭವತಿ ಬಂಧೋ ಮೃತೇ ಜೀವೇऽಥ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಯಾಮ್ ।
ಬಂಧೋ ಧ್ರುವಮುಪಧೇರಿತಿ ಶ್ರಮಣಾಸ್ತ್ಯಕ್ತವಂತಃ ಸರ್ವಮ್ ॥೨೧೯॥

ಯಥಾ ಹಿ ಕಾಯವ್ಯಾಪಾರಪೂರ್ವಕಸ್ಯ ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪಸ್ಯಾಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸದ್ಭಾವಾಸದ್ಭಾವಾಭ್ಯಾಮನೈಕಾಂತಿಕಬಂಧತ್ವೇನ ಛೇದತ್ವಮನೈಕಾಂತಿಕಮಿಷ್ಟಂ, ನ ಖಲು ತಥೋಪಧೇಃ, ತಸ್ಯ ಸರ್ವಥಾ ತದವಿನಾಭಾವಿತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯದೈಕಾಂತಿಕಾಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸದ್ಭಾವಸ್ಯೈಕಾಂತಿಕಬಂಧತ್ವೇನ ಛೇದತ್ವಮೈಕಾಂತಿಕಮೇವ। ಅತ ಏವ ಭಗವಂತೋऽರ್ಹಂತಃ ಪರಮಾಃ ಶ್ರಮಣಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಾಗೇವ ಸರ್ವಮೇವೋಪಧಿಂ ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧವಂತಃ । ಅತ ಏವ ಚಾಪರೈರಪ್ಯಂತರಂಗಚ್ಛೇದವತ್ತದನಾಂತರೀಯಕತ್ವಾತ್ಪ್ರಾಗೇವ ಸರ್ವ ಏವೋಪಧಿಃ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯಃ ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಷಟ್‌ಕಾಯಗಳ ಹಿಂಸೆಯ ನಿಷೇಧ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಆಯಾಯ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ನಿಷೇಧವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈಗ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು (ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು) ಐಕಾಂತಿಕ ಅಂತರಂಗ - ಛೇದತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಾಧಿಯು ಅಂತರಂಗ ಛೇದದ ಹಾಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೧೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಧ] ಈಗ (ಉಪಾಧಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ) **[ಕಾಯಚೇಟ್ಠಮ್ಹಿ]** ಕಾಯ ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ **[ಜೀವೇ ಮದಮ್ಹಿ]** ಜೀವದ ಮರಣವಾದ ಮೇಲೆ **[ಬಂಧೋ]** ಬಂಧವು **[ಹವದಿ]** ಆಗುತ್ತದೆ **[ವ]** ಅಥವಾ **[ಣ ಹವದಿ]** ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ; **[ಉವಧೀದೋ]** (ಆದರೆ) ಉಪಾಧಿಯಿಂದ-ಪರಿಗ್ರಹದಿಂದ **[ಧುವಂ ಬಂಧೋ]** ನಿಶ್ಚಿತವೇ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ; **[ಇದಿ]** ಆದುದರಿಂದ **[ಸಮಣಾ]** ಶ್ರಮಣರು (ಅರ್ಹಂತದೇವರು) **[ಸವ್ವಂ]** ಸಮಸ್ತ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು **[ಛಡ್ಡಿಯಾ]** ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಹೇಗೆ ಕಾಯ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪವನ್ನು ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸದ್ಭಾವ ಮತ್ತು ಅಸದ್ಭಾವದ ಮುಖಾಂತರ [1]ಅನೈಕಾಂತಿಕ ಬಂಧರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು (ಕಾಯವ್ಯಾಪಾರಪೂರ್ವಕ ಪರಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪವನ್ನು) ಅನೈಕಾಂತಿಕ ಛೇದತನವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೆ ಉಪಾಧಿಯ-ಪರಿಗ್ರಹದಿಲ್ಲ.

ಶಾರೀರಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಜೀವ ಸತ್ತರೆ ಬಂಧವಾಗುವುದು-ಆಗದಿರುವುದು ।
ಪರಿಗ್ರಹದಿಂ ನಿಶ್ಚಿತ ಬಂಧವಿದೆ ಅದರಿಂದೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟಿಹರು ಶ್ರಮಣರು ॥೨೧೯॥

---

[1] ಅಶುದ್ಧ ಉಪಯೋಗದ ಅಸದ್ಭಾವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ-ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ವಕ್ತವ್ಯಮೇವ ಕಿಲ ಯತ್ತದಶೇಷಮುಕ್ತ-
ಮೇತಾವತೈವ ಯದಿ ಚೇತಯತೇऽತ್ರ ಕೋऽಪಿ ।
ವ್ಯಾಮೋಹಜಾಲಮತಿದುಸ್ತರಮೇವ ನೂನಂ ।
ನಿಶ್ಚೇತನಸ್ಯ ವಚಸಾಮತಿವಿಸ್ತರೇऽಪಿ ॥೧೪॥

ಪರಿಗ್ರಹವು ಸರ್ವಥಾ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ಆ ಪರಿಗ್ರಹದ್ದು ಸರ್ವಥಾ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಜತೆ ಅವಿನಾಭಾವಿತ್ವವಿದೆ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂಥ ೧ಐಕಾಂತಿಕ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಪರಿಗ್ರಹವಂತೂ ಐಕಾಂತಿಕ ಬಂಧರೂಪವಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು (ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ) ಛೇದತ್ವವು ಐಕಾಂತಿಕವೇ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರು-ಪರಮಶ್ರಮಣರು-ತಾವೇ ಮೊದಲೇ ಎಲ್ಲ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ; ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಇತರರಿಗೂ ಅಂತರಂಗ ಛೇದದ ಹಾಗೆ ಮೊದಲೇ ಎಲ್ಲ ಪರಿಗ್ರಹವು ಬಿಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು (ಪರಿಗ್ರಹವು) ಅಂತರಂಗ ಛೇದವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಸದ್ಭಾವವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಶರೀರದ ಹಲನಚಲನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗುವುದರಿಂದ ಇತರ ಜೀವಗಳ ಪ್ರಾಣದ ಘಾತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಪೂರ್ವಕ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ಘಾತದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ ; ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಗುವಂಥ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ಘಾತದಿಂದಲೂ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಗುವಂಥ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ಘಾತದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಪೂರ್ವಕ ಆಗುವಂಥ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ಘಾತದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವುದು ಅನೈಕಾಂತಿಕವಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಛೇದತ್ವವು ಅನೈಕಾಂತಿಕವಿದೆ-ನಿಯಮರೂಪವಾಗಿಲ್ಲ.

ಹೇಗೆ ಭಾವವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಪರಪ್ರಾಣಗಳ ಘಾತವಾಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಭಾವವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪರಿಗ್ರಹದ ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದೆಂಬುದು ಎಂದೂ ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಪರಿಗ್ರಹದ ಗ್ರಹಣವಾಗುವಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಸದ್ಭಾವವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವುದಂತೂ ಐಕಾಂತಿಕ-ನಿಶ್ಚಿತ-ನಿಯಮರೂಪವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಛೇದತ್ವವು ಐಕಾಂತಿಕವಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಪರಮಶ್ರಮಣರಾದಂಥ ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರುಗಳು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ಪರಿಗ್ರಹದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಶ್ರಮಣರಿಗೂ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ಪರಿಗ್ರಹದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

(ಈಗ 'ಹೇಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ'ಯೆಂಬ ಕಥನವನ್ನು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ -)

ಅರ್ಥ :- ಯಾವುದು ಹೇಳಲು ಯೋಗ್ಯವೇ ಇತ್ತು ಅದನ್ನು ಅಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ, ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಒಂದುವೇಳೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಚೇತರಿಸಿದರೆ-ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ (ಅನ್ಯಥಾ) ವಾಣಿಯ ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿದರೂ ನಿಶ್ಚೇತನದಂತಿದೆ-ಜಡದಂತಿದೆ, ನಿಜವಾಗಿ ವ್ಯಾಮೋಹದ ಜಾಲವು ಅತ್ಯಂತ ದುಸ್ತರವಿದೆ.

---

೧ ಅನೈಕಾಂತಿಕ = ಅನಿಶ್ಚಿತ ; ನಿಯಮರೂಪವಿಲ್ಲದ್ದು ; ಐಕಾಂತಿಕವಿಲ್ಲದ್ದು.

ಅಥಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದಪ್ರತಿಷೇಧ ಏವಾಯಮುಪಧಿಪ್ರತಿಷೇಧ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-

ಣ ಹಿ ಣಿರವೇಕ್ಖೋ ಚಾಗೋ ಣ ಹವದಿ ಭಿಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಸಯವಿಸುದ್ಧೀ ।
ಅವಿಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ ಚಿತ್ತೇ ಕಹಂ ಣು ಕಮ್ಮಕ್ಖಓ ವಿಹಿದೋ ॥೨೨೦॥

ನ ಹಿ ನಿರಪೇಕ್ಷಸ್ತ್ಯಾಗೋ ನ ಭವತಿ ಭಿಕ್ಷೋರಾಶಯವಿಶುದ್ಧಿಃ ।
ಅವಿಶುದ್ಧಸ್ಯ ಚ ಚಿತ್ತೇ ಕಥಂ ನು ಕರ್ಮಕ್ಷಯೋ ವಿಹಿತಃ ॥೨೨೦॥

ನ ಖಲು ಬಹಿರಂಗಸಂಗಸದ್ಭಾವೇ ತುಷಸದ್ಭಾವೇ ತಂಡುಲಗತಾಶುದ್ಧತ್ವಸ್ಯೇವಾಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ-ರೂಪಸ್ಯಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದಸ್ಯ ಪ್ರತಿಷೇಧಃ, ತದ್ಭಾವೇ ಚ ನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಮೂಲಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಸ್ಯೋಪಲಂಭಃ। ಅತೋಽಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪಸ್ಯಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದಸ್ಯ ಪ್ರತಿಷೇಧಂ ಪ್ರಯೋಜನಮಪೇಕ್ಷ್ಯೋಪಧೇರ್ವಿಧೀಯಮಾನಃ ಪ್ರತಿಷೇಧೋಽಂತರಂಗಚ್ಛೇದಪ್ರತಿಷೇಧ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಈಗ ಈ ಉಪಾಧಿಯ-ಪರಿಗ್ರಹದ ನಿಷೇಧವು ಅದು ಅಂತರಂಗಛೇದದ ನಿಷೇಧವೇ ಇದೆಯೆಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೨೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಿರವೇಕ್ಖೋ ಚಾಗೋ ಣ ಹಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ ನಿರಪೇಕ್ಷ (ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ) ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ **[ಭಿಕ್ಖುಸ್ಸ]** ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ **[ಆಸಯವಿಸುದ್ಧೀ]** ಭಾವದ ವಿಶುದ್ಧಿಯು **[ಣ ಹವದಿ]** ಇರುವುದಿಲ್ಲ ; **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ಚಿತ್ತೇ ಅವಿಸುದ್ಧಸ್ಸ]** ಭಾವದಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಅವಿಶುದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ ಅವನಿಗೆ **[ಕಮ್ಮಕ್ಖಓ]** ಕರ್ಮಕ್ಷಯವು **[ಕಹಂ ಣು]** ಹೇಗೆ **[ವಿಹಿದೋ]** ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಟೀಕೆ :- ಹೇಗೆ ಸಿಪ್ಪೆಯ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯೊಳಗೆ ಕಂಡುಬರುವಂಥ (ರಕ್ತತೆಯರೂಪದ) ಅಶುದ್ಧತೆಯ ತ್ಯಾಗ (ನಾಶ, ಅಭಾವ)ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಬಹಿರಂಗ ಸಂಗತಿಯ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ರೂಪ ಅಂತರಂಗಛೇದದ ತ್ಯಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಅದರ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಮೂಲಕವಾದ ಕೈವಲ್ಯ (ಮೋಕ್ಷ)ದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪವಾದ ಅಂತರಂಗ ಛೇದದ ನಿಷೇಧರೂಪ ಪ್ರಯೋಜನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಹಿತ (ಆದೇಶ) ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಉಪಧಿಯ ನಿಷೇಧವು ಅದು ಅಂತರಂಗ ಛೇದದ ನಿಷೇಧವೇ ಇದೆ. (ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.)

ಈಗ 'ಉಪಧಿಯು ಅದು ಐಕಾಂತಿಕ ಅಂತರಂಗಛೇದವಿದೆ'ಯೆಂದು ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

---

ನಿರಪೇಕ್ಷ ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದಿರೆ ಭಾವವಿಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಅದರಿಂದ ।
ಕರಮಕ್ಷಯ ಹೇಗಾಗುವುದು ಭಾವದಲಿ ಅವಿಶುದ್ಧವಿರುವವಗೆ ತಾನೆ ॥೨೨೦॥

ಅಥೈಕಾಂತಿಕಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದತ್ವಮುಪಧೇರ್ವಿಸ್ತರೇಣೋಪದಿಶತಿ-

ಕಿಧ ತಮ್ಹಿ ಣತ್ಥಿ ಮುಚ್ಛಾ ಆರಂಭೋ ವಾ ಅಸಂಜಮೋ ತಸ್ಸ ।
ತಧ ಪರದವ್ವಮ್ಮಿ ರದೋ ಕಧಮಪ್ಪಾಣಂ ಪಸಾಧಯದಿ ॥೨೨೧॥

ಕಥಂ ತಸ್ಮಿನ್ನಾಸ್ತಿ ಮೂರ್ಚ್ಛಾ ಆರಂಭೋ ವಾ ಅಸಂಯಮಸ್ತಸ್ಯ ।
ತಥಾ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ರತಃ ಕಥಮಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಸಾಧಯತಿ ॥೨೨೧॥

ಉಪಧಿಸದ್ಭಾವೇ ಹಿ ಮಮತ್ವಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಾಯಾ ಮೂರ್ಚ್ಛಾಯಾಸ್ತದ್ವಿಷಯಕರ್ಮಪ್ರಕ್ರಮ-ಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾರಂಭಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರೂಪಹಿಂಸನಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾಸಂಯಮಸ್ಯ ವಾವಶ್ಯಂಭಾವಿತ್ವಾತ್ತ-ಥೋಪಧಿತೀಯಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯರತತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಪ್ರಸಾಧಕತ್ವಾಭಾವಾಚ್ಚ ಐಕಾಂತಿಕಾಂತರಂಗಚ್ಛೇದತ್ವ-ಮುಪಧೇರವಧಾರ್ಯತ ಏವ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಮೇವಂವಿಧತ್ವಮುಪಧೇರವಧಾರ್ಯ ಸ ಸರ್ವಥಾ ಸಂನ್ಯಸ್ತವ್ಯಃ ।

ಗಾಥೆ - ೨೨೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ ಃ- **[ತಮ್ಹಿ]** ಉಪಧಿಯ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ **[ತಸ್ಸ]** ಅವನಿಗೆ (ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ) **[ಮುಚ್ಛಾ]** ಮೂರ್ಛೆ, (ಆರಂಭೋ) ಆರಂಭ **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಅಸಂಜಮೋ]** ಅಸಂಯಮವು **[ಣತ್ಥಿ]** ಇರುವುದಿಲ್ಲ **[ಕಿಧ]** -ಎಂಬುದು ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? (ಎಂದೂ ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ.) **[ತಧ]** ಮತ್ತು **[ಪರದವ್ವಮ್ಮಿರದೋ]** ಯಾವನು ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಿದ್ದಾನೆ ಅವನು **[ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಆತ್ಮನನ್ನು **[ಕಧಂ]** ಹೇಗೆ **[ಪಸಾಧಯದಿ]** ಸಾಧಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಟೀಕೆ ಃ- ಉಪಧಿಯ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ೧) ಮಮತ್ವ-ಪರಿಣಾಮವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಮೂರ್ಛೆ, ೨) ಉಪಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ೧ಕರ್ಮಪ್ರಕ್ರಮದ ಪರಿಣಾಮವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಆರಂಭ, ಅಥವಾ ೩) ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಹಿಂಸಾರೂಪವಾದ ಪರಿಣಾಮವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಅಸಂಯಮ (ಇವು ಮೂರು) ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ ; ಮತ್ತು ಉಪಧಿಯು ಯಾವನಿಗೆ ದ್ವಿತೀಯವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನಿಂದ ಅನ್ಯವಾದಂಥ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಯಾವನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ) ಅವನಿಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತತೆ (ಲೀನತೆ)ಯಾಗುವ ಕಾರಣ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಸಾಧಕತೆಯ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ ; ಇದರಿಂದ ಉಪಧಿಗೆ ಐಕಾಂತಿಕ ಅಂತರಂಗ ಛೇದತ್ವವು ನಿಶ್ಚಿತ ಆಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

'ಉಪಧಿಯು ಹೀಗಿದೆ (ಪರಿಗ್ರಹವು ಅದು ಅಂತರಂಗ ಛೇದವೇ ಇದೆ)'ಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ಆರಂಭ ಅಸಂಯಮ ಮೇಣ್ಮೂರ್ಛೆಗಳುಪಧಿಯಿಂದವನಿಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಹೇಗೆ ।
ಪರದ್ರವ್ಯರತನಿರುವವನು ನಿಜಾತ್ಮನನು ಯಾವ ರೀತಿ ಸಾಧಿಸುವನು ॥೨೨೧॥

---

೧ ಐಕಾಂತಿಕ = ನಿಶ್ಚಿತ ; ನಿಯಮರೂಪ ; ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿ.

ಅಥ ಕಸ್ಯಚಿತ್ಕ್ವಚಿತ್ಕದಾಚಿತ್ಕಥಂಚಿತ್ಕಶ್ಚಿದುಪಧಿರಪ್ರತಿಷಿದ್ಧೋಽಪ್ಯಸ್ತೀತ್ಯಪವಾದಮುಪದಿಶತಿ--

ಛೇದೋ ಜೇಣ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ ಗಹಣವಿಸಗ್ಗೇಸು ಸೇವಮಾಣಸ್ಸ ।
ಸಮಣೋ ತೇಣಿಹ ವಟ್ಟದು ಕಾಲಂ ಖೇತ್ತಂ ವಿಯಾಣಿತ್ತಾ ॥೨೨೨॥

ಛೇದೋ ಯೇನ ನ ವಿದ್ಯತೇ ಗ್ರಹಣವಿಸರ್ಗೇಷು ಸೇವಮಾನಸ್ಯ ।
ಶ್ರಮಣಸ್ತೇನೇಹ ವರ್ತತಾಂ ಕಾಲಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ॥೨೨೨॥

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾಭಾವಾತ್ಸರ್ವ ಏವೋಪಧಿಃ ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧ ಇತ್ಯುತ್ಸರ್ಗಃ । ಅಯಂ ತು ವಿಶಿಷ್ಟಕಾಲಕ್ಷೇತ್ರವಶಾತ್ಕಶ್ಚಿದಪ್ರತಿಷಿದ್ಧ ಇತ್ಯಪವಾದಃ । ಯದಾ ಹಿ ಶ್ರಮಣಃ ಸರ್ವೋಪಧಿಪ್ರತಿಷೇಧಮಾಸ್ಥಾಯ ಪರಮಮುಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮಂ ಪ್ರತಿಪತ್ತುಕಾಮೋಽಪಿ ವಿಶಿಷ್ಟಕಾಲಕ್ಷೇತ್ರವಶಾವಸನ್ನಶಕ್ತಿರ್ನ ಪ್ರತಿಪತ್ತುಂ ಕ್ಷಮತೇ, ತದಾಪಕೃಷ್ಯ ಸಂಯಮಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಮಾನಸ್ತದ್ಬಹಿರಂಗಸಾಧನಮಾತ್ರಮುಪಧಿಮಾತಿಷ್ಠತೇ । ಸ ತು ತಥಾಸ್ಥೀಯಮಾನೋ ನ ಖಲೂಪಧಿತ್ವಾಚ್ಛೇದಃ, ಪ್ರತ್ಯುತ ಛೇದಪ್ರತಿಷೇಧ ಏವ । ಯಃ ಕಿಲಾಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾವಿನಾಭಾವೀ ಸ ಛೇದಃ । ಅಯಂ ತು ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಸಹಕಾರಿಕಾರಣಶರೀರವೃತ್ತಿ-ಹೇತುಭೂತಾಹಾರನಿರ್ಹಾರಾದಿಗ್ರಹಣವಿಸರ್ಜನವಿಷಯಚ್ಛೇದಪ್ರತಿಷೇಧಾರ್ಥಮುಪಾದೀಯಮಾನಃ ಸರ್ವಥಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾವಿನಾಭೂತತ್ವಾಚ್ಛೇದಪ್ರತಿಷೇಧ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಈಗ 'ಯಾವನಿಗೋ ಎಲ್ಲೋ ಎಂದೋ ಒಮ್ಮೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಉಪಧಿಯು ಅನಿಷಿದ್ಧವೂ ಇದೆ'ಯೆಂಬ ಅಪವಾದದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೨೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಗಹಣವಿಸಗ್ಗೇಸು]** ಯಾವ ಉಪಧಿಯ (ಆಹಾರ-ನೀಹಾರಾದಿಗಳ) ಗ್ರಹಣೆ - ವಿಸರ್ಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ **[ಜೇಣ]** ಯಾವುದರಿಂದ **[ಸೇವಮಾಣಸ್ಸ]** ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ **[ಛೇದೋ]** ಛೇದವು **[ಣ ವಿಜ್ಜದಿ]** ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, **[ತೇಣ]** ಆ ಉಪಧಿಯುಕ್ತ, **[ಕಾಲಂ ಖೇತ್ತಂ ವಿಯಾಣಿತ್ತಾ]** ಕಾಲಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು **[ಇಹ]** ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ವಟ್ಟದು]** ಚನ್ನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ದ್ವಿತೀಯ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಉಪಧಿಗಳು ನಿಷಿದ್ಧವಿವೆಯೆಂಬ ಉತ್ಸರ್ಗ (ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮ)ವಿದೆ ; ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಲಕ್ಷೇತ್ರದ ವಶದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಉಪಧಿಯು ಅನಿಷಿದ್ಧವಿದೆಯೆಂದು ಅಪವಾದವಿದೆ. ಯಾವಾಗ ಶ್ರಮಣನು ಸಮಸ್ತ ಉಪಧಿಯ ನಿಷೇಧದ ಆಶ್ರಯ

ಗ್ರಹಣ-ವಿಸರ್ಜನದಲಿ ಸೇವಿಸುವುದರಿಂ ಸೇವಿಪನಿಗೆ ಛೇದವಾಗದು ।
ಸಹಿತಾ ಉಪಧಿಕಾಲಕ್ಷೇತ್ರ ತಿಳಿದೀ ಲೋಕದಲಿ ಶ್ರಮಣವರ್ತಿಸುವುದು ॥೨೨೨॥

ಅಥಾಪ್ರತಿಷಿದ್ಧೋಪಧಿಸ್ವರೂಪಮುಪದಿಶತಿ --

ಅಪ್ಪಡಿಕುಟ್ಠಂ ಉವಧಿಂ ಅಪತ್ಥಣಿಜ್ಜಂ ಅಸಂಜದಜಣೇಹಿಂ ।
ಮುಚ್ಛಾದಿಜಣಣರಹಿದಂ ಗೇಣ್ಹದು ಸಮಣೋ ಜದಿ ವಿ ಅಪ್ಪಂ ॥೨೨೩॥

ಅಪ್ರತಿಕ್ರುಷ್ಟಮುಪಧಿಮಪ್ರಾರ್ಥನೀಯಮಸಂಯತಜನೈಃ ।
ಮೂರ್ಚ್ಛಾದಿಜನನರಹಿತಂ ಗೃಹ್ಣಾತು ಶ್ರಮಣೋ ಯದ್ಯಪ್ಯಲ್ಪಮ್ ॥೨೨೩॥

ಯಃ ಕಿಲೋಪಧಿಃ ಸರ್ವಥಾ ಬಂಧಾಸಾಧಕತ್ವಾದಪ್ರತಿಕ್ರುಷ್ಟಃ ಸಂಯಮಾದನ್ಯತ್ರಾನುಚಿತತ್ವಾದಸಂಯತಜನಾಪ್ರಾರ್ಥನೀಯೋ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಮಂತರೇಣ ಧಾರ್ಯಮಾಣತ್ವಾನ್ಮೂರ್ಚ್ಛಾದಿಜನನರಹಿತಶ್ಚ ಭವತಿ, ಸ ಖಲ್ವಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಃ । ಅತೋ ಯಥೋದಿತಸ್ವರೂಪ ಏವೋಪಧಿರುಪಾದೇಯೋ, ನ ಪುನರಲ್ಪೋऽಪಿ ಯಥೋದಿತವಿಪರ್ಯಸ್ತಸ್ವರೂಪಃ ।

ಪಡೆದು [೧]ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಲಕ್ಷೇತ್ರದ ವಶದಿಂದ ಹೀನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಆಗ ಅದರಲ್ಲಿ [೨]ಅಪಕರ್ಷಣ ಮಾಡಿ (ಅನುತ್ಕೃಷ್ಟ) ಸಂಯಮವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅದರ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಮಾತ್ರವಾದ ಉಪಧಿಯ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಯಾವುದರ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಆ ಉಪಧಿಯು ಉಪಧಿತನದ ಕಾರಣ ನಿಜವಾಗಿ ಛೇದರೂಪವಿಲ್ಲ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಛೇದದ ನಿಷೇಧರೂಪವೇ (ತ್ಯಾಗರೂಪವೇ) ಇದೆ. ಯಾವ ಉಪಧಿಯು ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಛೇದವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದಂತೂ (ಸಂಯಮದ ಬಾಹ್ಯಸಾಧನಮಾತ್ರಭೂತವಾದ ಉಪಧಿಯಂತೂ) ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯದ ಸಹಕಾರ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಶರೀರದ ವೃತ್ತಿಗೆ ಹೇತುಭೂತ ಆಹಾರ-ನಿಹಾರಾದಿಗಳ ಗ್ರಹಣ-ವಿಸರ್ಜನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಛೇದದ ನಿಷೇಧಾರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಸಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಛೇದದ ನಿಷೇಧರೂಪವೇ ಇದೆ.

ಈಗ ಅನಿಷಿದ್ಧ ಉಪಧಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೨೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ ವಿ ಅಪ್ಪಂ]** ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅಲ್ಪವಿದ್ದರೂ **[ಅಪ್ಪಡಿಕುಟ್ಠಂ]** ಯಾವುದು ಅನಿಂದಿತವಿದೆ, **[ಅಸಂಜದಜಣೇಹಿಂ ಅಪತ್ಥಣಿಜ್ಜಂ]** ಅಸಂಯತ ಜನರಿಂದ ಅಪ್ರಾರ್ಥನೀಯವಿದೆ ಮತ್ತು **[ಮುಚ್ಛಾದಿಜಣಣರಹಿದಂ]**

ಅನಿಂದಿತ ಅಸಂಯತ ಜನರಿಂದ ಅಪ್ರಾರ್ಥನೀಯಮತ್ತದರಂತೆ ಮೂರ್ಛಾದಿ ।
ಜನನರಹಿತಿರುವುಪಧಿಯನೆ ಮುನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅಲ್ಪವಿರೆಸಹ ॥೨೨೩॥

---

೧ ಕರ್ಮಪ್ರಕ್ರಮ = ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು ; ಕೆಲಸದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.

೧ ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮ = ಪರಮ-ಉಪೇಕ್ಷಾ ; ಸಂಯಮ. (ಉತ್ಸರ್ಗ, ನಿಶ್ಚಯನಯ; ಸರ್ವಪರಿತ್ಯಾಗ, ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮ ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರ, ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ-ಇವೆಲ್ಲವು ಏಕಾರ್ಥವಾಚಿಯಿವೆ.

೨ ಅಪಕರ್ಷಣ = ಹೀನತೆ. (ಅಪವಾದ, ವ್ಯವಹಾರನಯ, ಏಕದೇಶಪರಿತ್ಯಾಗ, ಅಪಹೃತ ಸಂಯಮ (ಅಲ್ಪತೆ-ಹೀನತೆಯುಳ್ಳ

ಅಥೋತ್ಸರ್ಗ ಏವ ವಸ್ತುಧರ್ಮೋ, ನ ಪುನರಪವಾದ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-

ಕಿಂ ಕಿಂಚಣ ತ್ತಿ ತಕ್ಕಂ ಅಪುಣಬ್ಭವಕಾಮಿಣೋಧ ದೇಹೇ ವಿ ।
ಸಂಗ ತ್ತಿ ಜಿಣವರಿಂದಾ ಅಪ್ಪಡಿಕಮ್ಮತ್ತಮುದ್ದಿಟ್ಠಾ ॥೨೨೪॥

ಕಿಂ ಕಿಂಚನಮಿತಿ ತರ್ಕಃ ಅಪುನರ್ಭವಕಾಮಿನೋಽಥ ದೇಹೇಽಪಿ ।
ಸಂಗ ಇತಿ ಜಿನವರೇಂದ್ರಾ ಅಪ್ರತಿಕರ್ಮತ್ವಮುದ್ದಿಷ್ಟವಂತಃ ॥೨೨೪॥

ಅತ್ರ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಸಹಕಾರಿಕಾರಣತ್ವೇನಾಪ್ರತಿಷಿಧ್ಯಮಾನೇಽತ್ಯಂತಮುಪಾತ್ತದೇಹೇಽಪಿ ಪರದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ಪರಿಗ್ರಹೋಽಯಂ ನ ನಾಮಾನುಗ್ರಹಾರ್ಹಃ ಕಿಂತೂಪೇಕ್ಷ್ಯ ಏವೇತ್ಯಪ್ರತಿಕರ್ಮತ್ವಮುಪದಿಷ್ಟವಂತೋ ಭಗವಂತೋರ್ಹದ್ದೇವಾಃ । ಅಥ ತತ್ರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಸಂಭಾವನರಸಿಕಸ್ಯ ಪುಂಸಃ ಶೇಷೋಽನ್ಯೋಽನುಪಾತ್ತಃ ಪರಿಗ್ರಹೋ ವರಾಕಃ ಕಿಂ ನಾಮ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವ್ಯಕ್ತ ಏವ ಹಿ ತೇಷಾಮಾಕೂತಃ । ಅತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ಉತ್ಸರ್ಗ ಏವ ವಸ್ತು ಧರ್ಮೋ ನ ಪುನರಪವಾದಃ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ, ವಸ್ತುಧರ್ಮತ್ವಾತ್ಪರಮನೈರ್ಗ್ರಂಥ್ಯಮೇವಾವಲಂಬ್ಯಮ್ ।

ಯಾವುದು ಮೂರ್ಛಾದಿಗಳ ಜನನರಹಿತವಿದೆ **[ಉಪಧಿಂ]** ಅಂಥದೇ ಉಪಧಿಯನ್ನು **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ಗೇಣ್ಹದು]** ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಉಪಧಿಯು ಸರ್ವಥಾ ಬಂಧದ ಅಸಾಧಕವಿರುವುದರಿಂದ ಅನಿಂದಿತವಿದೆ, ಸಂಯಮದ ಹೊರತಾಗಿ ಅನ್ಯತ್ರ ಅನುಚಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಅಸಂಯತ ಜನರಿಂದ ಅಪ್ರಾರ್ಥನೀಯ (ಅನಿಚ್ಛನೀಯ)ವಿದೆ. ಮತ್ತು ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಗಳಿಲ್ಲದೆ ಧಾರಣ ಮಾಡಲಾಗುವುದರಿಂದ ಮೂರ್ಛಾದಿಗಳ ಉತ್ಪಾದನದಿಂದ ರಹಿತವಿದೆ, ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ಅನಿಷಿದ್ಧವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಯಥೋಕ್ತ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಉಪಧಿಯೇ ಉಪಾದೇಯವಿದೆ, ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಯಥೋಕ್ತಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿಪರೀತ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಉಪಧಿಯು ಉಪಾದೇಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಈಗ 'ಉತ್ಸರ್ಗವೇ ವಸ್ತುಧರ್ಮವಿದೆ, ಅಪವಾದವಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೨೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಧ] ಯಾವಾಗ **[ಜಿಣವರಿಂದಾ]** ಜಿವರೇಂದ್ರರುಗಳು **[ಅಪುಣಬ್ಭವಕಾಮಿಣ]** ಮೋಕ್ಷಾಭಿಲಾಷಿಗೆ **[ಸಂಗ ತ್ತಿ]** 'ದೇಹವು ಪರಿಗ್ರಹವಿದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿ **[ದೇಹೇ ವಿ]** ದೇಹದಲ್ಲೂ **[ಅಪ್ಪಡಿಕಮ್ಮತ್ತಂ]** ಅಪ್ರತಿಕರ್ಮತ್ವವನ್ನು (ಸಂಸ್ಕಾರರಹಿತತೆಯನ್ನು) **[ಉದ್ದಿಟ್ಠಾ]** ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆಂದ ಮೇಲೆ **[ಕಿಂ ಕಿಂಚಣ ತ್ತಿ ತಕ್ಕಂ]** ಅವನಿಗೆ ಅನ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹವಂತೂ ಹೇಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?-ಎಂಬುದು ಅವರ ಆಶಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರ ಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದರ ನಿಷೇಧಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ

ದೇಹ ಪರಿಗ್ರಹವೆಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪರಿಗ್ರಹವು ಹೇಗಿರುವುದು ।
ದೇಹದಲಿ ಅಪ್ರತಿಕರ್ಮತ್ವಉಪದೇಶಿಸಿಹರು ಜಿನರು ಮೋಕ್ಷೇಚ್ಛುವಿಗೆ ॥೨೨೪॥

ಅಥ ಕೇಽಪವಾದವಿಶೇಷಾ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-

ಉವಯರಣಂ ಜಿಣಮಗ್ಗೇ ಲಿಂಗಂ ಜಹಜಾದರೂವಮಿದಿ ಭಣಿದಂ ।
ಗುರುವಯಣಂ ಪಿ ಯ ವಿಣಓ ಸುತ್ತಜ್ಝಯಣಂ ಚ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಂ ॥೨೨೫॥

ಉಪಕರಣಂ ಜಿನಮಾರ್ಗೇ ಲಿಂಗಂ ಯಥಾಜಾತರೂಪಮಿತಿ ಭಣಿತಮ್ ।
ಗುರುವಚನಮಪಿ ಚ ವಿನಯಃ ಸೂತ್ರಾಧ್ಯಯನಂ ಚ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಮ್ ॥೨೨೫॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮಾಪ್ರತಿಷಿದ್ಧೋಽಸ್ಮಿನ್ನುಪಧಿರಪವಾದಃ, ಸ ಖಲು ನಿಖಿಲೋಽಪಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯ-ಸಹಕಾರಿಕಾರಣತ್ವೇನೋಪಕಾರಕಾರತ್ವಾದುಪಕರಣಭೂತ ಏವ, ನ ಪುನರನ್ಯಃ । ತಸ್ಯ ತು ವಿಶೇಷಾಃ

ಅಂಥ ಅತ್ಯಂತ [1]ಉಪಾತ್ತ ಶರೀರದಲ್ಲೂ 'ಇದು (ಶರೀರವು) ಪರದ್ರವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹವಿದೆ, ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಇದು ಅನುಗ್ರಹಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಉಪೇಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಭಗವಂತರಾದ ಅರಹಂತ ದೇವರುಗಳು ಅಪ್ರತಿಕರ್ಮತನದ ಉಪದೇಶ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಸಂಭಾವನೆಯ ರಸಿಕ ಪುರುಷರಿಗೆ ಉಳಿದ ಅನ್ಯ [2]ಅನುಪಾತ್ತ ಪರಿಗ್ರಹಗಳು ಪಾಪ ಹೇಗೆ (ಅನುಗ್ರಹಯೋಗ್ಯ) ಆಗುವ ಎಂದರೆ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?-ಹೀಗೆ ಅವರ (ಅರಹಂತದೇವರ) ಆಶಯವು ವ್ಯಕ್ತವೇ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಉತ್ಸರ್ಗವೇ ವಸ್ತುಧರ್ಮವಿದೆ, ಅಪವಾದವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸ್ತುಧರ್ಮವಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮನಿರ್ಗ್ರಂಥತೆಯೇ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ಈಗ ಅಪವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷಗಳಿವೆ ಅವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೨೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಹಜಾದರೂವಂ ಲಿಂಗಂ] ಯಥಾಜಾತರೂಪದಂಥ (ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಕಾರದರೂಪದಂಥ) ಯಾವ ಲಿಂಗವಿದೆ ಅದನ್ನು **[ಜಿಣಮಗ್ಗೇ]** ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ **[ಉವಯರಣಂ ಇದಿ ಭಣಿದಂ]** ಉಪಕರಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, **[ಗುರುವಯಣಂ]** ಗುರುಗಳ ವಚನ, **[ಸುತ್ತಜ್ಝಯಣಂ ಚ]** ಸೂತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ವಿಣಓ ಪಿ]** ವಿನಯವನ್ನೂ **[ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಂ]** ಉಪಕರಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಜಿನಮಾರ್ಗದಲಿ ಯಥಾಜಾತರೂಪದಲಿಂಗ ಉಪಕರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ।
ವಿನಯ ಗುರುವಚನ ಸೂತ್ರಾಧ್ಯಯನ ಸಹ ಉಪಕರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ॥೨೨೫॥

ಸಂಯಮ) ಸರಾಗ ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗ ಇವೆಲ್ಲವು ಏಕಾರ್ಥವಾಚಿಯಿವೆ.

ಸರ್ವಾಹಾರ್ಯವರ್ಜಿತಸಹಜರೂಪಾಪೇಕ್ಷಿತಯಥಾಜಾತರೂಪತ್ವೇನ ಬಹಿರಂಗಲಿಂಗಭೂತಾಃ ಕಾಯಪುದ್ಗಲಾಃ ಶ್ರೂಯಮಾಣತತ್ಕಾಲಬೋಧಕಗುರುಗೀರ್ಯಮಾಣಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ್ಯೋತಕಸಿದ್ಧೋಪದೇಶವಚನಪುದ್ಗಲಾಃ, ತಥಾಧೀಯಮಾನನಿತ್ಯಬೋಧಕಾನಾದಿನಿಧನಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ್ಯೋತನಸಮರ್ಥಶ್ರುತಜ್ಞಾನಸಾಧನೀಭೂತಶಬ್ದಾತ್ಮಕಸೂತ್ರ-ಪುದ್ಗಲಾಶ್ಚ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವವ್ಯಂಜನಕದರ್ಶನಾದಿಪರ್ಯಾಯತ್ತಪರಿಣತಪುರುಷವಿನೀತತಾಭಿಪ್ರಾಯಪ್ರವರ್ತಕ-ಚಿತ್ತಪುದ್ಗಲಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ, ಕಾಯವದ್ವಚನಮನಸೀ ಅಪಿ ನ ವಸ್ತುಧರ್ಮಃ ।

ಟೀಕೆ :- ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನಿಷಿದ್ಧ ಉಪಧಿ ಅಪವಾದಗಳಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವಾಗಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರ ಕಾರಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಂಥವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಕರಣಭೂತವೇ ಇವೆ, ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರ ವಿಶೇಷ (ಭೇದ)ಗಳು ಹೀಗಿವೆ-೧) ಎಲ್ಲ [೧]ಆಹಾರ್ಯರಹಿತ ಸಹಜರೂಪದಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದಂಥ (ಸರ್ವ ಆಹಾರ್ಯರಹಿತ) ಯಥಾಜಾತರೂಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಯಾವ ಬಹಿರಂಗಲಿಂಗ ಭೂತಗಳಿರುವಂಥ ಕಾಯ ಪುದ್ಗಲಗಳು ; ೨) ಯಾವವುಗಳ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ [೨]ತತ್ಕಾಲ ಬೋಧಕ, ಗುರುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳಲಾಗುವಂಥ [೩]ಆತ್ಮತತ್ತ್ವ-ದ್ಯೋತಕ [೪]ಸಿದ್ಧ ಉಪದೇಶರೂಪವಾದ ವಚನಪುದ್ಗಲಗಳು ; ಅದರಂತೆ ೩) ಯಾವವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ, ನಿತ್ಯಬೋಧಕ, ಅನಾದಿನಿಧನ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತಗಳಾದ ಶಬ್ದಾತ್ಮಕ ಸೂತ್ರಪುದ್ಗಲಗಳು ; ಮತ್ತು ೪) ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುವಂಥ ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಪುರುಷನ ಕುರಿತು [೫]ವಿನೀತತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಂಥ ಚಿತ್ತ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. (ಅಪವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉಪಕರಣಭೂತ ಉಪಧಿಯ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಪರೋಕ್ತ ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳಿವೆ.)

ಕಾಯದ ಹಾಗೆ ವಚನ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸೂ ಕೂಡ ವಸ್ತುಧರ್ಮವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಕಾರಣಭೂತವಾದ, ಎಲ್ಲ ಕೃತ್ರಿಮತೆಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಯಥಾಜಾತರೂಪದ ಸನ್ಮುಖ ವೃತ್ತಿಯು ಹೋಗುವುದು ಅವನಿಗೆ ಕಾಯದ ಪರಿಗ್ರಹವಿದೆ; ಯಾವ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಗುರೂಪದೇಶದ ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಯು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನಿಗೆ ವಚನಪುದ್ಗಲಗಳ ಪರಿಗ್ರಹವಿದೆ ; ಯಾವ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಸೂತ್ರಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಯು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನಿಗೆ ಸೂತ್ರಪುದ್ಗಲಗಳ

---

೧ ಉಪಾತ್ತ = ಪ್ರಾಪ್ತ ; ದೊರೆತ. ೨ ಅನುಪಾತ್ತ = ಅಪ್ರಾಪ್ತ.

೧ ಆಹಾರ್ಯ = ಹೊರಗಿನಿಂದ ತರುವಂಥ ; ಕೃತ್ರಿಮ ; ಔಪಾಧಿಕ. (ಸರ್ವಕೃತ್ರಿಮ-ಔಪಾಧಿಕ ಭಾವಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಮುನಿಯ ಆತ್ಮನ ಸಹಜರೂಪವು ವಸ್ತ್ರಾಭೂಷಣ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಕೃತ್ರಿಮತೆಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿ ಯಥಾಜಾತ ರೂಪತನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಡುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಮುನಿಯ ಆತ್ಮನ ರೂಪು-ದಶೆ ಸಹಜವಿರುವುದರಿಂದ ಶರೀರವೂ ಯಥಾಜಾತವೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಥಾಜಾತರೂಪತನವು ಅದು ಮುನಿತ್ವದ ಬಾಹ್ಯಲಿಂಗವಿದೆ.)

೨ ತತ್ಕಾಲಬೋಧಕ = ಅದೇ (ಉಪದೇಶದ) ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಬೋಧಕೊಡುವಂಥ. (ಶಾಸ್ತ್ರಶಬ್ದಗಳು ಸದಾ ಬೋಧದ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯಬೋಧಕವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಗುರುವಚನವು ಉಪದೇಶದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಬೋಧದ ನಿಮಿತ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ತತ್ಕಾಲಬೋಧಕವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.)

೩ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ್ಯೋತಕ = ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಂಥ ; ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುವಂಥ.

೪ ಸಿದ್ಧ = ಸಫಲ ; ರಾಮಬಾಣ ; ಅಮೋಘ. (ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶವು ಸಿದ್ಧ-ಸಫಲ-ರಾಮಬಾಣವಿದೆ.)

೫ ವಿನೀತತೆ = ವಿನಯ ; ನಮ್ರತೆ. (ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಪುರುಷನ ಕುರಿತು ವಿನಯ ಭಾವದಿಂದ

ಅಥಾಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಶರೀರಮಾತ್ರೋಪಧಿಪಾಲನವಿಧಾನಮುಪದಿಶತಿ-

ಇಹಲೋಗಣಿರಾವೇಕ್ಖೋ ಅಪ್ಪಡಿಬದ್ಧೋ ಪರಮ್ಹಿ ಲೋಯಮ್ಹಿ ।
ಜುತ್ತಾಹಾರವಿಹಾರೋ ರಹಿದಕಸಾಓ ಹವೇ ಸಮಣೋ ॥೨೨೬॥

ಇಹಲೋಕನಿರಾಪೇಕ್ಷಃ ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧಃ ಪರಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ ।
ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರೋ ರಹಿತಕಷಾಯೋ ಭವೇತ್ ಶ್ರಮಣಃ ॥೨೨೬॥

ಅನಾದಿನಿಧನೈಕರೂಪಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪರಿಣತತ್ವಾದಖಿಲಕರ್ಮಪುದ್ಗಲವಿಪಾಕಾತ್ಯಂತವಿವಿಕ್ತಸ್ವಭಾವತ್ವೇನ ರಹಿತಕಷಾಯತ್ವಾತ್ತದಾತ್ವಮನುಷ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಸಮಸ್ತ ಮನುಷ್ಯವ್ಯವಹಾರಬಹಿರ್ಭೂತತ್ವೇನೇಹಲೋಕ-ನಿರಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ತಥಾಭವಿಷ್ಯದಮರ್ತ್ಯಾದಿಭಾವಾನುಭೂತಿತೃಷ್ಣಾಶೂನ್ಯತ್ವೇನ ಪರಲೋಕಾಪ್ರತಿಬದ್ಧತ್ವಾಚ್ಚ, ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಾ-ರ್ಥೋಪಲಂಭಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಪ್ರದೀಪಪೂರಣೋತ್ಸರ್ಪಣಸ್ಥಾನೀಯಾಭ್ಯಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭ-ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥತಚ್ಛರೀರಸಂಭೋಜನಸಂಚಲನಾಭ್ಯಾಂ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರೋ ಹಿ ಸ್ಯಾತ್ ಶ್ರಮಣಃ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್-ಯತೋ ಹಿ ರಹಿತಕಷಾಯಃ ತತೋ ನ ತಚ್ಛರೀರಾನುರಾಗೇಣ ದಿವ್ಯಶರೀರಾನುರಾಗೇಣ ವಾಹಾರವಿಹಾರಯೋರಯುಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರವರ್ತೇತ । ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಂಭಸಾಧಕಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯ-ಪಾಲನಾಯೈವ ಕೇವಲಂ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಪರಿಗ್ರಹವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಪುರುಷನ ವಿನಯರೂಪವಾದ ಪರಿಣಾಮವಿದೆ ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಪರಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಈ ಪರಿಗ್ರಹಗಳು ಉಪಕರಣಭೂತಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅಪವಾದಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವು ವಸ್ತುಧರ್ಮಗಳಲ್ಲ.

ಈಗ ಅನಿಷಿದ್ಧವಾದಂಥ ಯಾವ ಶರೀರಮಾತ್ರ ಉಪಧಿಯಿದೆ ಅದರ ಪಾಲನೆಯ ವಿಧಿಯ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೨೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಮಣೋ] ಶ್ರಮಣನು **[ರಹಿದಕಸಾಓ]** ಕಷಾಯರಹಿತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **[ಇಹಲೋಗಣಿರಾವೇಕ್ಖೋ]** ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಮತ್ತು **[ಪರಮ್ಹಿ ಲೋಯಮ್ಹಿ]** ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ **[ಅಪ್ಪಡಿಬದ್ಧೋ]** ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧನಿರುವುದರಿಂದ **[ಜುತ್ತಾಹಾರವಿಹಾರೋ ಹವೇ]** [೧]ಯುಕ್ತಾಹಾರ ವಿಹಾರಿಯಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇಹಲೋಕದಲಿ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಪರಲೋಕದಲಿ ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧನಿರ್ಪುದರಿಂ ।
ಸಾಹು ಕಷಾಯರಹಿತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತಯುಕ್ತಾಹಾರ-ವಿಹಾರಿಯಿರುವನು ॥೨೨೬॥

ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಪುದ್ಗಲಗಳು ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತವಿವೆ.

೧ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಿ = ೧) ಯೋಗ್ಯ (ಉಚಿತ) ಆಹಾರ-ವಿಹಾರವುಳ್ಳವನು ; ೨) ಯುಕ್ತ ಎಂದರೆ ಯೋಗಿಯ

ಅಥ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಃ ಸಾಕ್ಷಾದನಾಹಾರವಿಹಾರ ಏವೇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-

ಜಸ್ಸ ಅಣೇಸಣಮಪ್ಪಾ ತಂ ಪಿ ತವೋ ತಪ್ಪಡಿಚ್ಛಗಾ ಸಮಣಾ ।
ಅಣ್ಣಂ ಭಿಕ್ಖಮಣೇಸಣಮಧ ತೇ ಸಮಣಾ ಅಣಾಹಾರಾ ॥೨೨೭॥

ಯಸ್ಯಾನೇಷಣ ಆತ್ಮಾ ತದಪಿ ತಪಃ ತತ್ಪ್ರತ್ಯೇಷಕಾಃ ಶ್ರಮಣಾಃ ।
ಅನ್ಯದ್ಭೈಕ್ಷಮನೇಷಣಮಥ ತೇ ಶ್ರಮಣಾ ಅನಾಹಾರಾಃ ॥೨೨೭॥

ಟೀಕೆ :- ಶ್ರಮಣನು ಅನಾದಿನಿಧನ ಏಕರೂಪ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಗಳ ವಿಪಾಕದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವಿವಿಕ್ತ (ಭಿನ್ನ)ಸ್ವಭಾವದ ಮೂಲಕ ಕಷಾಯರಹಿತನಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ಮನುಷ್ಯತ್ವವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ (ತಾನು) ಸಮಸ್ತ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಬಹಿರ್ಭೂತನಿರುವ ಕಾರಣ ಈ ಲೋಕದ ಕುರಿತು ನಿರಪೇಕ್ಷ(ನಿಸ್ಪೃಹ)ನಿರುತ್ತಾನೆ, ಅದರಂತೆ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಾಗುವಂಥ ದೇವ ಮೊದಲಾದ ಭಾವಗಳ ಅನುಭವದ ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ಶೂನ್ಯನಿರುವ ಕಾರಣ ಪರಲೋಕದ ಕುರಿತು ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧನಿರುತ್ತಾನೆ; ಆದುದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಜ್ಞೇಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ (ಘಟಾಪಟಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ) ದೀವಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದೀವಿಗೆಯನ್ನು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಸರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರಮಣನು ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ) ಆ ಶರೀರವನ್ನು ಉಣ್ಣಿಸುತ್ತ ಮತ್ತು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಾಕಾರವಿಹಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರಮಣನು ಕಷಾಯರಹಿತನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಶರೀರದ (ವರ್ತಮಾನ ಮನುಷ್ಯ-ಶರೀರದ) ಅನುರಾಗದಿಂದ ಅಥವಾ ದಿವ್ಯ ಶರೀರದ (ಭಾವೀ ದೇವಶರೀರದ) ಅನುರಾಗದಿಂದ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಅಯುಕ್ತತೆಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಗೆ ಸಾಧಕಭೂತವಾದ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯದ ಪಾಲನೆಯ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ಈಗ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನಾಹಾರವಿಹಾರಿಯೇ (ಅನಾಹಾರಿ ಮತ್ತು ಅವಿಹಾರಿಯೇ) ಇದ್ದಾನೆಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೨೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಸ್ಸ ಅಪ್ಪಾ ಅಣೇಸಣಂ] ಯಾವನ ಆತ್ಮನು ಏಷಣಾರಹಿತನಿದ್ದಾನೆ (ಎಂದರೆ ಅವನು ಅನಶನಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾತಾನಿರುವುದರ ಕಾರಣ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ರಹಿತನಿದ್ದಾನೆ) **[ತಂ ಪಿ ತವೋ]** ಅವನಿಗೆ ಅದುವೇ ತಪಸ್ಸು ಇದೆ ; (ಮತ್ತು) **[ತಪ್ಪಡಿಚ್ಛಗಾ]** ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ

ಯಾವನಾತ್ಮ ಅನೇಷಣವಿದೆಯದೆ ತಪ ತತ್ಸಿದ್ಧಿಯಲಿ ಉದ್ಯತನಿರುವ ।
ಸವಣಗನ್ಯಭಿಕ್ಷೆ ಅನೇಷಣವಿರ್ಪುದರಿಂದಾಮುನಿ ಅನಾಹಾರಿಯಿಹನು ॥೨೨೭॥

ಆಹಾರ-ವಿಹಾರವುಳ್ಳವನು ; ಯೋಗಪೂರ್ವಕ (ಆತ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತತೆಯೊಡನೆ) ಆಹಾರ-ವಿಹಾರವುಳ್ಳವನು.

ಸ್ವಯಮನಶನಸ್ವಭಾವತ್ವಾದೇಷಣಾದೋಷಶೂನ್ಯಭೈಕ್ಷ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ, ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ ಸಾಕ್ಷಾದನಾಹಾರ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ । ತಥಾಹಿ - ಯಸ್ಯ ಸಕಲಕಾಲಮೇವ ಸಕಲಪುದ್ಗಲಾಹರಣಶೂನ್ಯಮಾತ್ಮಾನಮವಬುಧ್ಧ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಸಕಲಾಶನತೃಷ್ಣಾಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್ಸ್ವಯಮನಶನ ಏವ ಸ್ವಭಾವಃ, ತದೇವ ತಸ್ಯಾನಶನಂ ನಾಮ ತಪೋಽಂತರಂಗಸ್ಯ ಬಲೀಯಸ್ತ್ವಾತ್; ಇತಿಕೃತ್ವಾ ಯೇ ತಂ ಸ್ವಯಮನಶನಸ್ವಭಾವಂ ಭಾವಯಂತಿ ಶ್ರಮಣಾಃ, ತತ್ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಯೇ ಚೈಷಣಾದೋಷಶೂನ್ಯಮನ್ಯದ್‌ಭೈಕ್ಷಂ ಚರಂತಿ, ತೇ ಕಿಲಾಹರಂತೋಽಪ್ಯನಾಹರಂತ ಇವ ಯುಕ್ತಾಹಾರತ್ವೇನ ಸ್ವಭಾವಪರಭಾವಪ್ರತ್ಯಯಬಂಧಾಭಾವಾತ್ಸಾಕ್ಷಾದನಾಹಾರಾ ಏವ ಭವಂತಿ । ಏವಂ ಸ್ವಯಮವಿಹಾರಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ಸಮಿತಿಶುದ್ಧವಿಹಾರತ್ವಾಚ್ಚ ಯುಕ್ತವಿಹಾರಃ ಸಾಕ್ಷಾದವಿಹಾರ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ ಇತ್ಯನುಕ್ತಮಪಿ ಗಮ್ಯೇತೇತಿ ।

(ಅನಶನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ)ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವಂಥ **[ಸಮಣಾ]** ಶ್ರಮಣರಿಗೆ **[ಅಣ್ಣಂ ಭಿಕ್ಖಂ]** ಅನ್ಯ (ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದಂಥ) ಭಿಕ್ಷೆಯು **[ಅಣೇಸಣಂ]** ಏಷಣಾರಹಿತ (ಏಷಣಾದೋಷದಿಂದ ರಹಿತ)ವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; **[ಅಧ]** ಆದುದರಿಂದ **[ತೇ ಸಮಣಾ]** ಆ ಶ್ರಮಣರು **[ಅಣಾಹಾರಾ]** ಅನಾಹಾರಿಗಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ೧) ತಾನು ಅನಶನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಾನು ಅನಶನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ) ಮತ್ತು ೨) ಏಷಣಾದೋಷಶೂನ್ಯಭಿಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಾಹಾರಿಯು (ಯುಕ್ತಾಹಾರವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣನು) ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನಾಹಾರಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಅದು ಹೀಗೆ-ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮಸ್ತ ಪುದ್ಗಲಾಹಾರದಿಂದ ಶೂನ್ಯನಾದಂಥ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಮಸ್ತ ಅಶನತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ರಹಿತನಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವನಿಗೆ [೧]ಸ್ವಯಂ ಅನಶನವೇ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ, ಅದೇ ಅವನಿಗೆ ಅನಶನ ನಾಮದ ತಪಸ್ಸು ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತರಂಗದ ವಿಶೇಷ ಬಲವಂತತೆಯಿದೆ ; ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆ ಶ್ರಮಣರು ೧) ಆತ್ಮನನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಅನಶನ ಸ್ವಭಾವಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ) ಮತ್ತು ೨) ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ (ಪೂರ್ಣಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ) ಏಷಣಾದೋಷ ಶೂನ್ಯವಾದಂಥ ಅನ್ಯ (ಪರರೂಪ) ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅವರು ಆಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆಹಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬಂತಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನಾಹಾರಿಗಳೇ ಇದ್ದಾರೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಯುಕ್ತಾಹಾರಿತನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವ ಹಾಗೂ ಪರಭಾವದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಹೇಗೆ ಯುಕ್ತಾಹಾರಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನಾಹಾರಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ೧) ತಾನು ಅವಿಹಾರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ೨) ಸಮಿತಿಶುದ್ಧ (ಈರ್ಯಾಸಮಿತಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧವಾದಂಥ) ವಿಹಾರವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತವಿಹಾರಿಯು (ಯುಕ್ತವಿಹಾರವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣನು) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅವಿಹಾರಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆಂಬುದು ಅನುಕ್ತವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ (ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈಗ (ಶ್ರಮಣನಿಗೆ) ಯುಕ್ತಾಹಾರತನವು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದರ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಬಹಿರ್ಭೂತ = ಹೊರಗೆ ; ರಹಿತ ; ಉದಾಸೀನ.

೧ ಸ್ವಯಂ = ತನ್ನಿಂದ ತಾನು ; ತನ್ನಿಂದ ; ಸಹಜತೆಯಿಂದ. (ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಅನಶನಸ್ವಭಾವಿಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ

ಅಥ ಕುತೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರತ್ವಂ ಸಿದ್ಧ್ಯತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ--

ಕೇವಲದೇಹೋ ಸಮಣೋ ದೇಹೇ ಣ ಮಮ ತ್ತಿ ರಹಿದಪರಿಕಮ್ಮೋ ।
ಆಜುತ್ತೋ ತಂ ತವಸಾ ಅಣಿಗೂಹಿಯ ಅಪ್ಪಣೋ ಸತ್ತಿಂ ॥೨೨೮॥

ಕೇವಲದೇಹಃ ಶ್ರಮಣೋ ದೇಹೇ ನ ಮಮೇತಿ ರಹಿತಪರಿಕರ್ಮಾ ।
ಆಯುಕ್ತವಾಂಸ್ತಂ ತಪಸಾ ಅನಿಗೂಹ್ಯಾತ್ಮನಃ ಶಕ್ತಿಮ್ ॥೨೨೮॥

ಯತೋ ಹಿ ಶ್ರಮಣಃ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಸಹಕಾರಿಕಾರಣತ್ವೇನ ಕೇವಲದೇಹಮಾತ್ರಸ್ಯೋಪಧೇಃ ಪ್ರಸಹ್ಯಾಪ್ರತಿಷೇಧಕತ್ವಾತ್ಕೇವಲದೇಹತ್ವೇ ಸತ್ಯಪಿ ದೇಹೇ 'ಕಿಂ ಕಿಂಚಣ' ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರಾಕ್ತನಸೂತ್ರದ್ಯೋತಿತ-ಪರಮೇಶ್ವರಾಭಿಪ್ರಾಯಪರಿಗ್ರಹೇಣ ನ ನಾಮ ಮಮಾಯಂ ತತೋ ನಾನುಗ್ರಹಾರ್ಹಃ ಕಿಂತೂಪೇಕ್ಷ್ಯ ಏವೇತಿ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಸಮಸ್ತಸಂಸ್ಕಾರತ್ವಾದ್ರಹಿತಪರಿಕರ್ಮಾ ಸ್ಯಾತ್ । ತತಸ್ತನ್ಮಮತ್ವಪೂರ್ವಕಾನುಚಿತಾಹಾರಗ್ರಹಣಾ-ಭಾವಾದ್ಯುಕ್ತಾಹಾರತ್ವಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ । ಯತಶ್ಚ ಸಮಸ್ತಾಮಪ್ಯಾತ್ಮಶಕ್ತಿಂ ಪ್ರಕಟಯನ್ನನಂತರಸೂತ್ರೋದಿತೇನಾನಶನ-ಸ್ವಭಾವಲಕ್ಷಣೇನ ತಪಸಾ ತಂ ದೇಹಂ ಸರ್ವಾರಂಭೇಣಾಭಿಯುಕ್ತವಾನ್ ಸ್ಯಾತ್, ತತ ಆಹಾರಗ್ರಹಣಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕಯೋಗಧ್ವಂಸಾಭಾವಾದ್ಯುಕ್ತಸ್ಯೈವಾಹಾರೇಣ ಚ ಯುಕ್ತಾಹಾರತ್ವಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ।

ಗಾಥೆ - ೨೨೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಕೇವಲದೇಹೋ ಸಮಣೋ] ಕೇವಲ ದೇಹಿಶ್ರಮಣನು (ಕೇವಲ ದೇಹರೂಪ ಪರಿಗ್ರಹವು ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಮುನಿಯು) **[ದೇಹೇ]** ಶರೀರವನ್ನು **[ಣ ಮಮತ್ತಿ]** 'ನನ್ನದಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು **[ರಹಿದಪರಿಕಮ್ಮೋ]** [1]ಪರಿಕರ್ಮರಹಿತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, **[ಅಪ್ಪಣೋ]** ತನ್ನ ಆತ್ಮನ **[ಸತ್ತಿಂ]** ಶಕ್ತಿಯನ್ನು **[ಅಣಿಗೂಹಿಯ]** ಬಚ್ಚಿಡದೆ **[ತವಸಾ]** ತಪಸ್ಸಿನ ಜತೆ **[ತಂ]** ಅದನ್ನು (ಶರೀರವನ್ನು) **[ಆಜುತ್ತೋ]** ಯುಕ್ತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ-ಜೋಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಶ್ರಾಮಣ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರ ಕಾರಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಕೇವಲ ದೇಹಮಾತ್ರವಾದ ಉಪಧಿಯನ್ನು ಶ್ರಮಣನು ಬಲವಂತದಿಂದ-ಹಟದಿಂದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ದೇಹವಂತನಿದ್ದಾನೆ; ಹೀಗೆ (ದೇಹವಂತ) ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ 'ಕಿಂ ಕಿಂಚಣ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರದ (೨೨೪ ನೆಯ ಗಾಥೆಯ) ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರಮೇಶ್ವರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ 'ಇದು (ಶರೀರವು) ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇದು ಅನುಗ್ರಹ ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಉಪೇಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಪರಕರ್ಮರಹಿತನಿದ್ದಾನೆ ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದೇಹದ ಮಮತ್ವಪೂರ್ವಕ ಅನುಚಿತ ಆಹಾರಗ್ರಹಣದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಾಹಾರತನವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು (ಅನ್ಯಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ಅವನು

ಕೇವಲದೇಹಿಮುನಿ ದೇಹ ನನ್ನದಲ್ಲೆಂದರಿತು ಪ್ರತಿಕರ್ಮರಹಿತನಾಗಿ ।
ಅವನು ತನ್ನಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿ ಬಚ್ಚಿಡದೆ ತಪದೊಡನದ ಯುಕ್ತಮಾಡಿಹನು ॥೨೨೮॥

---

[1] ಅನಶನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ತಪಸ್ಸು ಇದೆ.

ಅಥ ಯುಕ್ತಾಹಾರಸ್ವರೂಪಂ ವಿಸ್ತರೇಣೋಪದಿಶತಿ --

ಏಕ್ಕಂ ಖಲು ತಂ ಭತ್ತಂ ಅಪ್ಪಡಿಪುಣ್ಣೋದರಂ ಜಹಾಲದ್ಧಂ ।
ಚರಣಂ ಭಿಕ್ಖೇಣ ದಿವಾ ಣ ರಸಾವೇಕ್ಖಂ ಣ ಮಧುಮಂಸಂ ।।೨೨೯।।

ಏಕಃ ಖಲು ಸ ಭಕ್ತಃ ಅಪ್ರತಿಪೂರ್ಣೋದರೋ ಯಥಾಲಬ್ಧಃ ।
ಭೈಕ್ಷಾಚರಣೇನ ದಿವಾ ನ ರಸಾಪೇಕ್ಷೋ ನ ಮಧುಮಾಂಸಃ ।।೨೨೯।।

ಏಕಕಾಲ ಏವಾಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ, ತಾವತೈವ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಸಹಕಾರಿಕಾರಣಶರೀರಸ್ಯ ಧಾರಣತ್ವಾತ್ । ಅನೇಕಕಾಲಸ್ತು ಶರೀರಾನುರಾಗಸೇವ್ಯಮಾನತ್ವೇನ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಹಿಂಸಾಯತನೀಕ್ರಿಯಮಾಣೋ ನ ಯುಕ್ತಃ, ಶರೀರಾನುರಾಗಸೇವಕತ್ವೇನ ನ ಚ ಯುಕ್ತಸ್ಯ । ಅಪ್ರತಿಪೂರ್ಣೋದರ ಏವಾಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ ತಸ್ಯೈವಾಪ್ರತಿಹತಯೋಗತ್ವಾತ್ । ಪ್ರತಿಪೂರ್ಣೋದರಸ್ತು ಪ್ರತಿಹತಯೋಗತ್ವೇನ ಕಥಂಚಿತ್ ಹಿಂಸಾಯತನೀಭವನ್ ನ ಯುಕ್ತಃ, ಪ್ರತಿಹತಯೋಗತ್ವೇನ ನ ಚ ಯುಕ್ತಸ್ಯ । ಯಥಾಲಬ್ಧ ಏವಾಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ ತಸ್ಯೈವ

(ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಬಚ್ಚಿಡದೆ) ಸಮಸ್ತ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ, ಕೊನೆಯ ಸೂತ್ರದ (೨೨೭ ಗಾಥೆಯ) ಮೂಲಕ ಹೇಳಲಾದ [೧]ಅನಶನಸ್ವಭಾವ ಲಕ್ಷಣ ತಪಸ್ಸಿನ ಜತೆ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ಸರ್ವಾರಂಭದಿಂದ ಯುಕ್ತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (ಜೋಡಿಸಿದ್ದಾನೆ) ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆಹಾರ ಗ್ರಹಣದ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪವಾದ [೨]ಯೋಗಧ್ವಂಸದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಆಹಾರ ಯುಕ್ತದ (ಯೋಗಿಯ) ಆಹಾರವಿದೆ ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಯುಕ್ತಾಹಾರವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಶ್ರಮಣನು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಯುಕ್ತಾಹಾರಿಯೆಂದು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ; ೧) ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಆಹಾರವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಯುಕ್ತಾಹಾರಿ ಎಂದರೆ ಉಚಿತ ಆಹಾರವುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ. ೨) 'ಆಹಾರ ಗ್ರಹಣವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಪರಿಣಾಮಸ್ವರೂಪ ಯೋಗವು ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ಶ್ರಮಣನು ಯುಕ್ತ ಎಂದರೆ ಯೋಗಿಯಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅವನ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತಾಹಾರ ಎಂದರೆ ಯೋಗಿಯ ಆಹಾರವಿದೆ.

ಈಗ ಯುಕ್ತಾಹಾರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಭಕ್ಷವದು ವಾಸ್ತವದಿ ಒಂದು ಬಾರಿ ಊನೋದರ ಯಥಾ-ಉಪಲಬ್ಧಮಲ್ಲದೆ ।
ಭೀಕ್ಷಾಚರಣದಿಂ ದಿನದಿ ರಸಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಧು-ಮಾಂಸ ರಹಿತವಿದೆ ।।೨೨೯।।

---

೧ ಪರಿಕರ್ಮ = ಶೋಭೆ ; ಶೃಂಗಾರ ; ಸಂಸ್ಕಾರ ; ಪ್ರತಿಕರ್ಮ.

೧ ಅನಶನಸ್ವಭಾವಲಕ್ಷಣ ತಪಸ್ಸು = ಅನಶನ ಸ್ವಭಾವವು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ತಪಸ್ಸು. (ಆತ್ಮನ ಅನಶನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನಲ್ಲಿ ಅನಶನಸ್ವಭಾವಲಕ್ಷಣ ತಪಸ್ಸು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.)

೨ ಯೋಗಧ್ವಂಸ = ಯೋಗದ ನಾಶ. ('ಆಹಾರ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಯೋಗಧ್ವಂಸವಿದೆ. ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಇಂಥ ಯೋಗಧ್ವಂಸವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅವನು ಯುಕ್ತ ಎಂದರೆ

ವಿಶೇಷಪ್ರಿಯತ್ವಲಕ್ಷಣಾನುರಾಗಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್। ಅಯಥಾಲಬ್ಧಸ್ತು ವಿಶೇಷಪ್ರಿಯತ್ವಲಕ್ಷಣಾನುರಾಗಸೇವ್ಯಮಾನತ್ವೇನ ಪ್ರಸಹ್ಯ, ಹಿಂಸಾಯತನೀಕ್ರಿಯಮಾಣೋ ನ ಯುಕ್ತಃ, ವಿಶೇಷಪ್ರಿಯತ್ವಲಕ್ಷಣಾನುರಾಗಸೇವಕತ್ವೇನ ನ ಚ ಯುಕ್ತಸ್ಯ । ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೇನೈವಾಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ, ತಸ್ಯೈವಾರಂಭಶೂನ್ಯತ್ವಾತ್ । ಅಭೈಕ್ಷಾಚರಣೇನ ತ್ವಾರಂಭಸಂಭವಾತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಹಿಂಸಾಯತನತ್ವೇನ ನ ಯುಕ್ತಃ, ಏವಂವಿಧಾಹಾರಸೇವನವ್ಯಕ್ತಾಂತರಶುದ್ಧಿತ್ವಾನ್ನ ಚ ಯುಕ್ತಸ್ಯ। ದಿವಸ ಏವಾಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ, ತದೇವ ಸಮ್ಯಗವಲೋಕನಾತ್ । ಅದಿವಸೇ ತು ಸಮ್ಯಗವಲೋಕನಾಭಾವಾದನಿವಾರ್ಯಹಿಂಸಾಯತನತ್ವೇನ ನ ಯುಕ್ತಃ, ಏವಂವಿಧಾಹಾರಸೇವನವ್ಯಕ್ತಾಂತರಶುದ್ಧಿತ್ವಾನ್ನ ಚ ಯುಕ್ತಸ್ಯ । ಅರಸಾಪೇಕ್ಷ ಏವಾಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ, ತಸ್ಯೈವಾಂತಃಶುದ್ಧಿಸುಂದರತ್ವಾತ್ । ರಸಾಪೇಕ್ಷಸ್ತು

ಗಾಥೆ - ೨೨೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಖಲು]** ನಿಜವಾಗಿ **[ತಂ ಭತ್ತಂ]** ಆ ಆಹಾರವು (ಯುಕ್ತಾಹಾರವು) **[ಏಕ್ಕಂ]** ಒಂದುಸಲ, **(ಅಪ್ಪಡಿಪುಣ್ಣೋದರಂ)** ಊನೋದರ, **[ಜಹಾಲದ್ಧಂ]** ಯಥಾಲಬ್ಧ (ಹೇಗೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ), **[ಭಿಕ್ಖೇಣಂ ಚರಣಂ]** ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೆಯಿಂದ, **[ದಿವಾ]** ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ **[ಣ ರಸಾವೇಕ್ಖಂ]** ರಸದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಹಿತ ಮತ್ತು **[ಣ ಮಧುಮಂಸಂ]** ಮಧು-ಮಾಂಸರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಒಂದು ಸಲ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಕಾರಣಭೂತವಾದ ಶರೀರವು ಬದುಕಿರುತ್ತದೆ. (ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ಆಹಾರವು ಅದು ಯುಕ್ತಾಹಾರವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಈ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ-) ೧) ಶರೀರದ ಅನುರಾಗದಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಸಲ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಯಂತಿಕವಾಗಿ [೧]ಹಿಂಸಾಯತನ ಮಾಡಲಾಗುವ ಕಾರಣ ಯುಕ್ತ(ಯೋಗ್ಯ)ವಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಅದು ಯುಕ್ತಾಹಾರವಲ್ಲ) ; ಮತ್ತು ೨) ಅನೇಕ ಸಲ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನು ಶರೀರದ ಅನುರಾಗದಿಂದ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು [೨]ಯುಕ್ತನದು-ಯೋಗಿಯದಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಅದು ಯುಕ್ತಾಹಾರವಲ್ಲ).

[೩]ಅಪೂರ್ಣೋದರ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ [೪]ಪ್ರತಿಹತ [೫]ಯೋಗರಹಿತವಿದೆ. (ಪೂರ್ಣೋದರ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತಾಹಾರವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ-) ೧) ಪೂರ್ಣೋದರ ಆಹಾರವಂತೂ ಪ್ರತಿಹತಯೋಗವುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಕಥಂಚಿತ್ ಹಿಂಸಾಯತನವಾಗುತ್ತ ಯುಕ್ತ(ಯೋಗ್ಯ)ವಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ೨) ಪೂರ್ಣೋದರ ಆಹಾರಮಾಡುವವನು ಪ್ರತಿಹತ ಯೋಗವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತನ (ಯೋಗಿಯ) ಆಹಾರವಲ್ಲ.

ಯೋಗಿಯಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅವನ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತಾಹಾರ ಎಂದರೆ ಯೋಗಿಯ ಆಹಾರವಿದೆ.)

೧ ಹಿಂಸಾಯತನ = ಹಿಂಸೆಯಸ್ಥಾನ. (ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ಆಹಾರ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ಅನುರಾಗವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಆತ್ಯಂತಿಕ ಹಿಂಸೆಯ ಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀರದ ಅನುರಾಗವೇ ತನ್ನ ಹಿಂಸೆಯಿದೆ.)

೨ ಯುಕ್ತ = ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವವನು ; ಯೋಗಿ.

೩ ಅಪೂರ್ಣೋದರ = ಪೂರ್ಣ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬದಂಥ ; ಊನೋದರ ಮಾಡುವುದು.

೪ ಪ್ರತಿಹತ = ಹನನ ; ನಷ್ಟ ; ತಡೆದ ; ವಿಘ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತ.

೫ ಯೋಗ = ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವುದು.

ಅಂತರಶುದ್ಧ್ಯಾ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಹಿಂಸಾಯತನೀಕ್ರಿಯಮಾಣೋ ನ ಯುಕ್ತಃ, ಅಂತರಶುದ್ಧಿ ಸೇವಕತ್ವೇನ ನ ಚ ಯುಕ್ತಸ್ಯ । ಅಮಧುಮಾಂಸ ಏವಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ, ತಸ್ಯೈವಾಹಿಂಸಾಯತನತ್ವಾತ್ ಸಮಧುಮಾಂಸಸ್ತು ಹಿಂಸಾಯತನತ್ವಾನ್ನ ಯುಕ್ತಃ । ಏವಂ ವಿಧಾಹಾರಸೇವನವ್ಯಕ್ತಾಂತರಶುದ್ಧಿತ್ವಾನ್ನ ಚ ಯುಕ್ತಸ್ಯ । ಮಧುಮಾಂಸಮತ್ರ ಹಿಂಸಾಯತನೋಪಲಕ್ಷಣಂ, ತೇನ ಸಮಸ್ತಹಿಂಸಾಯತನಶೂನ್ಯ ಏವಾಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ ।

ಯಥಾಲಬ್ಧ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ (ಆಹಾರವು) ವಿಶೇಷಪ್ರಿಯತೆಯಸ್ವರೂಪ ಅನುರಾಗದಿಂದ ಶೂನ್ಯವಿದೆ. ೧) ಅಯಥಾಲಬ್ಧ [೧]ಆಹಾರವಂತೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಿಯತೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಅನುರಾಗದಿಂದ ಸೇವನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಯಂತಿಕರೂಪದಿಂದ ಹಿಂಸಾಯತನ ಮಾಡಲಾಗುವ ಕಾರಣ ಯುಕ್ತ (ಯೋಗ್ಯ)ವಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ೨) ಅಯಥಾಲಬ್ಧ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನು ವಿಶೇಷಪ್ರಿಯತೆಯಸ್ವರೂಪ ಅನುರಾಗದ ಮೂಲಕ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತನ (ಯೋಗಿಯ) ಆಹಾರವಲ್ಲ.

ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ ಆರಂಭ ಶೂನ್ಯವಿದೆ. ೧) ಅಭಿಕ್ಷಾಚರಣೆಯಿಂದ (ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ) ಯಾವ ಆಹಾರವಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂಸಾಯತನತನವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತ(ಯೋಗ್ಯ)ವಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ೨) ಇಂಥ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ (ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನ) ಅಂತರಂಗದ ಅಶುದ್ಧಿಯು ವ್ಯಕ್ತ(ಪ್ರಕಟ)ವಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತನ (ಯೋಗಿಯ) ಆಹಾರವಲ್ಲ.

ಹಗಲುಹೊತ್ತಿನ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ ಸಮ್ಯಕ್ (ಸರಿಯಾಗಿ) ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ೧) ಅದಿವಸ (ಹಗಲು ಹೊತ್ತು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸಮಯದ) ಆಹಾರವಂತೂ ಸಮ್ಯಕ್ ನೋಡಲಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂಸಾಯತನತನವು ಅನಿವಾರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರಯುಕ್ತ (ಯೋಗ್ಯ) ವಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ೨) ಇಂಥ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗದ ಅಶುದ್ಧಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತನ (ಯೋಗಿಯ) ಆಹಾರವಲ್ಲ.

ರಸದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸುಂದರವಿದೆ. ೧) ರಸದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ಆಹಾರವಂತೂ ಅಂತರಂಗದ ಅಶುದ್ಧಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಆತ್ಯಂತಿಕ ರೂಪದಿಂದ ಹಿಂಸಾಯತನ ಮಾಡಲಾಗುವ ಕಾರಣ ಯುಕ್ತ(ಯೋಗ್ಯ)ವಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ೨) ಅದರ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನು ಅಂತರಂಗದ ಅಶುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತನ (ಯೋಗಿಯ) ಆಹಾರವಲ್ಲ.

ಮಧು-ಮಾಂಸರಹಿತವಾದ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂಸಾಯತನತನದ ಅಭಾವವಿದೆ. ೧) ಮಧು-ಮಾಂಸಸಹಿತವಾದ ಆಹಾರವಂತೂ ಹಿಂಸಾಯತನವಿರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತ (ಯೋಗ್ಯ)ವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ೨) ಇಂಥ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗದ ಅಶುದ್ಧಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತನ (ಯೋಗಿಯ) ಆಹಾರವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮಧು ಮಾಂಸಗಳು ಹಿಂಸಾಯತನದ ಉಪಲಕ್ಷಣವಿರುವುದರಿಂದ ('ಮಧು-ಮಾಂಸರಹಿತವಾದ ಆಹಾರವು ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ') ಸಮಸ್ತ ಹಿಂಸಾಯತನ ಶೂನ್ಯ ಆಹಾರವೇ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿದೆ. (ಎಂದು ಈ ಕಥನದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.)

---

೧ ಅಯಥಾಲಬ್ಧ = ಹೇಗೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಅಲ್ಲ ಆದರೆ ತನ್ನ ಮನೋನುಕೂಲ ; ಸ್ವೇಚ್ಛಾಲಬ್ಧ.

ಅಥೋತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದಮೈತ್ರೀಸೌಸ್ಥಿತ್ಯಮಾಚರಣಸ್ಯೋಪದಿಶತಿ -

ಬಾಲೋ ವಾ ವುಡ್ಢೋ ವಾ ಸಮಭಿಹದೋ ವಾ ಪುಣೋ ಗಿಲಾಣೋ ವಾ ।
ಚರಿಯಂ ಚರದು ಸಜೋಗ್ಗಂ ಮೂಲಚ್ಛೇದೋ ಜಧಾ ಣ ಹವದಿ ॥೨೩೦॥

ಬಾಲೋ ವಾ ವೃದ್ಧೋ ವಾ ಶ್ರಮಾಭಿಹತೋ ವಾ ಪುನರ್ಗ್ಲಾನೋ ವಾ ।
ಚರ್ಯಾಂ ಚರತು ಸ್ವಯೋಗ್ಯಾಂ ಮೂಲಚ್ಛೇದೋ ಯಥಾ ನ ಭವತಿ ॥೨೩೦॥

ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನೇನಾಪಿ ಸಂಯಮಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧನತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಸ್ಯ ಛೇದೋ ನ ಯಥಾ ಸ್ಯಾತ್ತಥಾ ಸಂಯತಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯಮತಿಕರ್ಕಶಮೇವಾಚರಣಮಾಚರಣೀಯಮಿತ್ಯುತ್ಸರ್ಗಃ । ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನೇನ ಶರೀರಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧನಭೂತಸಂಯಮಸಾಧನತ್ವೇನ । ಮೂಲಭೂತಸ್ಯ ಛೇದೋ ನ ಯಥಾ ಸ್ಯಾತ್ತಥಾ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯಂ ಮೃದ್ವೇವಾಚರಣಮಾಚರಣೀಯಮಿತ್ಯಪವಾದಃ । ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನೇನ ಸಂಯಮಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧನತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಸ್ಯ ಛೇದೋ ನ ಯಥಾ ಸ್ಯಾತ್ತಥಾ ಸಂಯತಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯಮತಿ ಕರ್ಕಶಮಾಚರಣಮಾಚರತಾ ಶರೀರಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧನಭೂತ-ಸಂಯಮಸಾಧನತ್ವೇನ ಮೂಲ ಭೂತಸ್ಯ ಛೇದೋ ನ ಯಥಾ ಸ್ಯಾತ್ ತಥಾ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನ ಸ್ವಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯಂ ಮೃದ್ವಪ್ಯಾಚರಣಮಾಚರಣೀಯಮಿತ್ಯಪವಾದಸಾಪೇಕ್ಷ ಉತ್ಸರ್ಗಃ । ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನೇನ ಶರೀರಸ್ಯ

ಈಗ ಉತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವಾದದ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ಆಚರಣೆಯ ಸುಸ್ಥಿತತನದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೩೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಬಾಲೋ ವಾ] ಬಾಲ, **[ವುಡ್ಢೋ ವಾ]** ವೃದ್ಧ, **[ಸಮಭಿಹದೋ ವಾ]** [೧]ಶ್ರಾಂತ **[ಪುಣೋ ಗಿಲಾಣೋ ವಾ]** ಅಥವಾ [೨]ಗ್ಲಾನ ಶ್ರಮಣನು **[ಮೂಲಚ್ಛೇದೋ]** ಮೂಲದ ಛೇದವು **[ಜಧಾ ಣ ಹವದಿ]** ಆಗದ ಹಾಗೆ **[ಸಜೋಗ್ಗಂ]** ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯ-**[ಚರಿಯಂ ಚರದು]** ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವದು.

ಟೀಕೆ :- ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನನಿಗೂಕೂಡ (ಎಂದರೆ ಬಾಲ, ವೃದ್ಧ, ಶ್ರಾಂತ ಅಥವಾ ಗ್ಲಾನ ಶ್ರಮಣನಿಗೂ ಕೂಡ) ಸಂಯಮದ-ಯಾವುದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸಾಧನವಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಿದೆ ಅದರ-ಛೇದವಾಗದ ಹಾಗೆ ಸಂಯತದಂಥ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಕರ್ಕಶ(ಕಠಿಣ)ವಾದ ಆಚರಣೆಯನ್ನೇ ಆಚರಿಸುವುದು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ಸರ್ಗವಿದೆ.

ಬಾಲನಿರಲಿ ವೃದ್ಧನಿರಲಿ ಶ್ರಾಂತನಥವ ಗ್ಲಾನನಾದ ಶ್ರಮಣನಿರಲಿ ।
ಮೂಲದ ಛೇದವಾಗದತೆರದಿ ನಿಜಯೋಗ್ಯ ಆಚರಣೆಯನಾಚರಿಪುದು ॥೨೩೦॥

---

೧ ಶ್ರಾಂತ = ದಣಿದ ; ಆಯಾಸಗೊಂಡ. ೨. ಗ್ಲಾನ = ವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತ ; ರೋಗಿ ; ದುರ್ಬಲ.

ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧನಭೂತಸಂಯಮಸಾಧನತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಸ್ಯ ಛೇದೋ ನ ಯಥಾ ಸ್ಯಾತ್ತಥಾ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯಂ ಮೃದ್ವಾಚರಣಮಾಚರತಾ ಸಂಯಮಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧನತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಸ್ಯ ಛೇದೋ ನ ಯಥಾ ಸ್ಯಾತ್ತಥಾ ಸಂಯತಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯಮತಿಕರ್ಕಶಮಪ್ಯಾಚರಣಮಾಚರಣೀಯಮಿತ್ಯುತ್ಸರ್ಗಸಾಪೇಕ್ಷೋಽಪವಾದಃ । ಅತಃ ಸರ್ವಥೋತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದಮೈತ್ರ್ಯಾ ಸೌಸ್ಥಿತ್ಯಮಾಚರಣಸ್ಯ ವಿಧೇಯಮ್ ।

ಅಥೋತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದವಿರೋಧದೌಃಸ್ಥಮಾಚರಣಸ್ಯೋಪದಿಶತಿ –

ಆಹಾರೇ ವ ವಿಹಾರೇ ದೇಸಂ ಕಾಲಂ ಸಮಂ ಖಮಂ ಉವಧಿಂ ।
ಜಾಣಿತ್ತಾ ತೇ ಸಮಣೋ ವಟ್ಟದಿ ಜದಿ ಅಪ್ಪಲೇವಿ ಸೋ ॥೨೩೧॥

ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನನಿಗೆ (ಎಂದರೆ ಬಾಲ, ವೃದ್ಧ, ಶ್ರಾಂತ ಅಥವಾ ಗ್ಲಾನ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ) ಶರೀರದ-ಯಾವುದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಸಂಯಮದ ಸಾಧನವಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಿದೆ ಅದರ-ಛೇದವಾಗದ ಹಾಗೆ ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನನಿಗೆ ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮೃದು ಆಚರಣೆಯನ್ನೇ ಆಚರಿಸುವುದು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಪವಾದವಿದೆ.

ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನನಿಗೆ ಸಂಯಮದ-ಯಾವುದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸಾಧನವಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಿದೆ ಅದರ-ಛೇದವಾಗದ ಹಾಗೆ ಸಂಯತದಂಥ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ (ಅವನಿಗೆ) ಶರೀರದ-ಯಾವುದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಸಂಯಮದ ಸಾಧನವಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಿದೆ ಅದರದು (ಕೂಡ)-ಛೇದವಾಗದ ಹಾಗೆ ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನದಂಥ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯ ಮೃದು ಆಚರಣೆಯನ್ನೇ ಆಚರಿಸುವುದು, ಈ ಪ್ರಕಾರ [1]ಅಪವಾದಸಾಪೇಕ್ಷ ಉತ್ಸರ್ಗವಿದೆ.

ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನನಿಗೆ ಶರೀರದ-ಯಾವುದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಸಂಯಮದ ಸಾಧನವಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಿದೆ ಅದರ-ಛೇದವಾಗದ ಹಾಗೆ ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನದಂಥ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯ ಮೃದು ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ (ಅವನಿಗೆ) ಸಂಯಮದ-ಯಾವುದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸಾಧನಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಿದೆ ಅದರದು (ಕೂಡ) ಛೇದವಾಗದ ಹಾಗೆ ಸಂಯತದಂಥ ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ ಆಚರಣೆಯನ್ನೂ ಆಚರಿಸುವುದು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ಸರ್ಗಸಾಪೇಕ್ಷ ಅಪವಾದವಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಸರ್ವಥಾ (ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ) ಉತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವಾದದ ಮೈತ್ರಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಆಚರಣೆಯ ಸುಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು (ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ).

ಯದಿ ಶ್ರಮಣ ಆಹಾರ ಅಥವ ವಿಹಾರದಲಿ ದೇಶ-ಕಾಲ-ಶ್ರಮ-ಕ್ಷಮತೆ ।
ಅದರಂತೆ ಉಪಧಿಗಳ ತಿಳಿದು ವರ್ತಿಸಿದರಾತ ಅಲ್ಪಲೇಪಿಯಿಹನು ॥೨೩೧॥

---

೧ ಅಪವಾದಸಾಪೇಕ್ಷ = ಅಪವಾದದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಸಹಿತ.

ಆಹಾರೇ ವಾ ವಿಹಾರೇ ದೇಶಂ ಕಾಲಂ ಶ್ರಮಂ ಕ್ಷಮಾಮುಪಧಿಮ್ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತಾನ್ ಶ್ರಮಣೋ ವರ್ತತೇ ಯದ್ಯಲ್ಪಲೇಪೀ ಸಃ ॥೨೩೧॥

ಅತ್ರ ಕ್ಷಮಾಗ್ಲಾನತ್ವಹೇತುರೂಪವಾಸಃ । ಬಾಲವೃದ್ಧತ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನಂ ಶರೀರಮುಪಧಿಃ, ತತೋ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನಾ ಏವ ತ್ವಾಕೃಷ್ಯಂತೇ । ಅಥ ದೇಶಕಾಲಜ್ಞಸ್ಯಾಪಿ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನತ್ವಾನುರೋಧೇನಾಹಾರ-ವಿಹಾರಯೋಃ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಮೃದ್ವಾಚರಣಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾದಲ್ಪೋ ಲೇಪೋ ಭವತ್ಯೇವ, ತದ್ವರಮುತ್ಸರ್ಗಃ । ದೇಶಕಾಲಜ್ಞಸ್ಯಾಪಿ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನತ್ವಾನುರೋಧೇನಾಹಾರವಿಹಾರಯೋಃ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಮೃದ್ವಾಚರಣಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾದಲ್ಪ ಏವ ಲೇಪೋ ಭವತಿ, ತದ್ವರಮಪವಾದಃ । ದೇಶಕಾಲಜ್ಞಸ್ಯಾಪಿ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನತ್ವಾನುರೋಧೇನಾಹಾರವಿಹಾರಯೋರಲ್ಪಲೇಪಭಯೇನಾಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ಯಾತಿಕರ್ಕಶಾಚರಣೀಭೂಯಾಕ್ರಮೇಣ ಶರೀರಂ ಪಾತಯಿತ್ವಾ ಸುರಲೋಕಂ ಪ್ರಾಪ್ಯೋದ್ವಾಂತಸಮಸ್ತಸಂಯಮಾಮೃತಭಾರಸ್ಯ ತಪಸೋಽನವಕಾಶತಯಾಶಕ್ಯ-ಪ್ರತಿಕಾರೋ ಮಹಾನ್ ಲೇಪೋ ಭವತಿ, ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಾನಪವಾದನಿರಪೇಕ್ಷ ಉತ್ಸರ್ಗಃ । ದೇಶಕಾಲಜ್ಞಸ್ಯಾಪಿ

ಈಗ ಉತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವಾದದ ವಿರೋಧದಿಂದ (ಅಮೈತ್ರಿಯಿಂದ) ಆಚರಣೆಯ [೧]ದುಸ್ಥಿರತೆ-ಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೩೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜದಿ] ಒಂದುವೇಳೆ **(ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ಆಹಾರೇ ವ ವಿಹಾರೇ]** ಆಹಾರ ಅಥವಾ ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ **[ದೇಸಂ]** ದೇಶ, **[ಕಾಲಂ]** ಕಾಲ, **[ಸಮಂ]** ಶ್ರಮ, **[ಖಮಂ]** ಕ್ಷಮತೆ ಹಾಗೂ **[ಉವಧಿಂ]** ಉಪಧಿ **[ತೇ ಜಾಣಿತ್ತಾ]**-ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು **[ವಟ್ಟದಿ]** ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದರೆ **[ಸೋ ಅಪ್ಪಲೇವೀ]** ಅವನು ಅಲ್ಪಲೇಪನಿರುತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಕ್ಷಮತೆ ಮತ್ತು ಗ್ಲಾನತೆಯ ಹೇತುವು ಉಪವಾಸವಿದೆ ಮತ್ತುಬಾಲತ್ವ ಹಾಗೂ ವೃದ್ಧತ್ವದ ಅಧಿಷ್ಠಾನವು ಉಪಧಿ-ಶರೀರವಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ (ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ) ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನಗಳನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ (ಎಂದರೆ ಮೂಲಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ಷಮೆ, ಉಪಧಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ಆಶಯವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಬಾಲ, ವೃದ್ಧ, ಶ್ರಾಂತ, ಗ್ಲಾನ' ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.)

[೨]ದೇಶಕಾಲಜ್ಞನಿಗೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನತ್ವದ ಅನುರೋಧದಿಂದ (ಎಂದರೆ ಬಾಲತ್ವ, ವೃದ್ಧತ್ವ, ಶ್ರಾಂತತ್ವ ಅಥವಾ ಗ್ಲಾನತ್ವದ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡಿ) ಆಹಾರ-ವಿಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದರೆ ಮೃದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಪಲೇಪವು ಆಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ (ಲೇಪದ ಸರ್ವಥಾ ಅಭಾವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ), ಆದುದರಿಂದ ಉತ್ಸರ್ಗವು ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆ.

ದೇಶಕಾಲಜ್ಞನಿಗೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನತ್ವದ ಅನುರೋಧದಿಂದ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮೃದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಪಲೇಪವೇ ಆಗುತ್ತದೆ (ವಿಶೇಷಲೇಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ) ಆದುದರಿಂದ ಅಪವಾದವು ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆ.

---

೧ ದುಸ್ಥಿರ = ಅನಿಷ್ಟಸ್ಥಿರವುಳ್ಳ ; ನಷ್ಟ ; ನಾಶವಾದ. ೨. ದೇಶಕಾಲಜ್ಞ = ದೇಶ-ಕಾಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥವನು.

ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನತ್ವಾನುರೋಧೇನಾಹಾರವಿಹಾರಯೋರಲ್ಪಲೇಪತ್ವಂ ವಿಗಣಯ್ಯ ಯಥೇಷ್ಟಂ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಮೃದ್ವಾಚರಣೀಭೂಯ ಸಂಯಮಂ ವಿರಾಧ್ಯಾಸಂಯತಜನಸಮಾನೀಭೂತಸ್ಯ ತದಾತ್ವೇ ತಪಸೋಽನವಕಾಶತಯಾಶಕ್ಯಪ್ರತಿಕಾರೋ ಮಹಾನ್ ಲೇಪೋ ಭವತಿ, ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಾನುತ್ಸರ್ಗನಿಪೇಕ್ಷೋಽಪವಾದಃ। ಅತಃ ಸರ್ವತೋತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದವಿರೋಧದೌಸ್ಥಿತ್ಯಮಾಚರಣಸ್ಯ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯಂ, ತದರ್ಥಮೇವ ಸರ್ವಥಾನುಗಮ್ಯಶ್ಚ ಪರಸ್ಪರಸಾಪೇಕ್ಷೋತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದವಿಜೃಂಭಿತವೃತ್ತಿಃ ಸ್ಯಾದ್ವಾದಃ ।

ದೇಶಕಾಲಜ್ಞನಿಗೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನತ್ವದ ಅನುರೋಧದಿಂದ ಯಾವ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರವಿದೆ ಅದರಿಂದಾಗುವಂಥ ಅಲ್ಪಲೇಪದ ಭಯದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಿದ್ದರೆ (ಎಂದರೆ ಅಪವಾದದ ಆಶ್ರಯದಿಂದಾಗುವಂಥ ಅಲ್ಪಬಂಧದ ಭಯದಿಂದ ಉತ್ಸರ್ಗದ ಹಟ ಮಾಡಿ ಅಪವಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಿದ್ದರೆ) ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣ ಆಚರಣರೂಪವಾಗಿ ಅಕ್ರಮದಿಂದ ಶರೀರಪತನ ಮಾಡಿ ದೇವಲೋಕ ಪಡೆದು ಯಾವನು ಸಮಸ್ತ ಸಂಯಮಾಮೃತದ ಸಮೂಹವನ್ನು ವಮನಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಅವನಿಗೆ ತಪಸ್ಸಿನ ಅವಕಾಶ ಉಳಿಯದುದರಿಂದ ಯಾವುದರ ಪ್ರತೀಕಾರವು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ ಅಂಥ ಮಹಾನಲೇಪವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅಪವಾದನಿರಪೇಕ್ಷ ಉತ್ಸರ್ಗವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ.

ದೇಶಕಾಲಜ್ಞನಿಗೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು ಬಾಲ-ವೃದ್ಧ-ಶ್ರಾಂತ-ಗ್ಲಾನತ್ವದ ಅನುರೋಧದಿಂದ ಯಾವ ಆಹಾರ-ವಿಹಾರವಿದೆ ಅದರಿಂದಾಗುವಂಥ ಅಲ್ಪಲೇಪವನ್ನು ಗಣಿಸದೆ ಅದರಲ್ಲಿ [೧]ಯಥೇಷ್ಟ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿದರೆ (ಎಂದರೆ ಅಪವಾದದ ಆಶ್ರಯದಿಂದಾಗುವಂಥ ಅಲ್ಪಬಂಧದ ಕುರಿತು ಅಸಾವಧಾನನಾಗಿ ಉತ್ಸರ್ಗರೂಪ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಅಪವಾದದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದರೆ) ಮೃದು ಆಚರಣರೂಪವಾಗಿ ಸಂಯಮ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಅಸಂಯತ ಜನರ ಸಮಾನವಾದುದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿನ ಅವಕಾಶವು ಉಳಿಯದುದರಿಂದ ಯಾವುದರ ಪ್ರತೀಕಾರವು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ ಅಂಥ ಮಹಾನಲೇಪವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಉತ್ಸರ್ಗನಿರಪೇಕ್ಷ ಅಪವಾದವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ಉತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವಾದದ ವಿರೋಧದಿಂದಾಗುವಂಥ ಯಾವ ಆಚರಣೆಯ ದುಸ್ಥಿರತೆಯಿದೆ ಅದು ಸರ್ವಥಾ ನಿಷೇಧ್ಯ(ತ್ಯಾಜ್ಯ)ವಿದೆ, ಮತ್ತು ಅದರಿಂದಲೇ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಪೇಕ್ಷವಾದಂಥ ಉತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವಾದದಿಂದ ಯಾವುದರ ವೃತ್ತಿಯು (ಅಸ್ತಿತ್ವಕಾರ್ಯವು) ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಸ್ಯಾದ್ವಾದವು ಸರ್ವಥಾ ಅನುಗಮ್ಯ (ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ)ವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನನಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಆಚರಣೆಯ ಸುಸ್ಥಿರತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಉತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವಾದದ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗುವುದು ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಬಲತೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಉತ್ಸರ್ಗದ ಆಗ್ರಹವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೇವಲ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣ ಆಚರಣೆಯ ಹಟಮಾಡಬಾರದು, ಅದರಂತೆ ಉತ್ಸರ್ಗರೂಪ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇವಲ ಅಪವಾದದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಕೇವಲ ಮೃದು ಆಚರಣೆಯರೂಪದ ಶಿಥಿಲತೆಯದೇ ಸೇವನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಆದರೆ ಹಟವೂ ಇಲ್ಲದಂಥ ಮತ್ತು ಶಿಥಿಲತೆಯ ಸೇವನೆಯೂ ಆಗದಂಥ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರ ಮಾರ್ಗವು ಅನೇಕಾಂತವಿದೆ. ತಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಯ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಲಾಭವಾಗುವುದು ಆ ರೀತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಭಗವಂತರ ಉಪದೇಶವಿದೆ.

---

೧ ಯಥೇಷ್ಟ = ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ; ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ.

(ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ)

ಇತ್ಯೇವಂ ಚರಣಂ ಪುರಾಣಪುರುಷೈರ್ಜುಷ್ಟಂ ವಿಶಿಷ್ಟಾದರೈ-
ರುತ್ಸರ್ಗಾದಪವಾದತಶ್ಚ ವಿಚರದ್ಬಹ್ವೀಃ ಪೃಥಗ್ಭೂಮಿಕಾಃ ।
ಆಕ್ರಮ್ಯ ಕ್ರಮತೋ ನಿವೃತ್ತಿ ಮತುಲಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಯತಿಃ ಸರ್ವತ-
ಶ್ಚಿತ್ಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಭಾಸಿನಿ ನಿಜದ್ರವ್ಯೇ ಕರೋತು ಸ್ಥಿತಿಮ್ ॥೧೫॥

– ಇತ್ಯಾಚರಣಪ್ರಜ್ಞಾಪನಂ ಸಮಾಪ್ತಮ್ ।

ಅಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮ್ನೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನಮ್ । ತತ್ರ ತನ್ಮೂಲಸಾಧನಭೂತೇ ಪ್ರಥಮಮಾಗಮ ಏವ ವ್ಯಾಪಾರಯತಿ –

ಏಯಗ್ಗಗದೋ ಸಮಣೋ ಏಯಗ್ಗಂ ಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಅತ್ಥೇಸು ।
ಣಿಚ್ಛಿತ್ತೀ ಆಗಮದೋ ಆಗಮಚೇಟ್ಠಾ ತದೋ ಜೇಟ್ಠಾ ॥೨೩೨॥

ತನ್ನದು ಯಾವುದೇ (ಸಬಲ ಅಥವಾ ನಿರ್ಬಲ) ಸ್ಥಿತಿಯಿರಲಿ ಆದಾಗ್ಯೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಜಿನಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ.

(ಈಗ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ 'ಆಚರಣಪ್ರಜ್ಞಾಪನ'ವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಅರ್ಥ :– ಹೀಗೆ ವಿಶೇಷ ಆದರಪೂರ್ವಕ ಪುರಾಣಪುರುಷರ ಮುಖಾಂತರ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವಾದದ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಪೃಥಕ್-ಪೃಥಕ್ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಯಾವ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ ಅದನ್ನು ಯತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕ್ರಮದಿಂದ ಅತ್ಯಧಿಕ ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿ, ಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷರೂಪವು ಯಾವುದರ ಪ್ರಕಾಶವಿದೆ ಅಂಥ ನಿಜದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಆಚರಣಪ್ರಜ್ಞಾಪನ'ವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಈಗ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವು ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿರುವಂಥ ಏಕಾಗ್ರಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅದಕ್ಕೆ (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ) ಮೂಲಸಾಧನಭೂತವಾದ ಆಗಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ (ಪ್ರವೃತ್ತಿ) ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ, –

ಮುನಿ ಏಕಾಗ್ರನಾಗುವನಾ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯಿಗಾಗುವುದು ।
ಆ ನಿಶ್ಚಯ ಆಗಮದಿಂದಪ್ಪುದದರಿಂದಾಗಮದಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮುಖ್ಯವಿದೆ. ॥೨೩೨॥

ಐಕಾಗ್ರ್ಯಗತಃ ಶ್ರಮಣಃ ಐಕಾಗ್ರ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಿತಸ್ಯ ಅರ್ಥೇಷು ।
ನಿಶ್ಚಿತಿರಾಗಮತ ಆಗಮಚೇಷ್ಟಾ ತತೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ॥೨೩೨॥

ಶ್ರಮಣೋ ಹಿ ತಾವದೈಕಾಗ್ರ್ಯಗತ ಏವ ಭವತಿ । ಐಕಾಗ್ರ್ಯಂ ತು ನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥಸ್ಯೈವ ಭವತಿ । ಅರ್ಥನಿಶ್ಚಯಸ್ತ್ವಾಗಮಾದೇವ ಭವತಿ । ತತ ಆಗಮ ಏವ ವ್ಯಾಪಾರಃ ಪ್ರಧಾನತರಃ, ನ ಚಾನ್ಯಾ ಗತಿರಸ್ತಿ । ಯತೋ ನ ಖಲ್ವಾಗಮಮಂತರೇಣಾರ್ಥಾ ನಿಶ್ಚೇತುಂ ಶಕ್ಯಂತೇ, ತಸ್ಯೈವ ಹಿ ತ್ರಿಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತತ್ರಿಲಕ್ಷಣಸಕಲಪದಾರ್ಥ-ಸಾರ್ಥಯಾಥಾತ್ಮ್ಯಾವಗಮಸುಸ್ಥಿತಾಂತರಂಗಗಂಭೀರತ್ವಾತ್ । ನ ಚಾರ್ಥನಿಶ್ಚಯಮಂತರೇಣೈಕಾಗ್ರ್ಯಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್, ಯತೋಽನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥಸ್ಯ ಕದಾಚಿನ್ನಿಶ್ಚಿಕೀರ್ಷಾಕುಲಿತಚೇತಸಃ ಸಮಂತತೋ ದೋಲಾಯಮಾನಸ್ಯಾತ್ಯಂತತರಲತಯಾ, ಕದಾಚಿಚ್ಚಿಕೀರ್ಷಾಜ್ವರಪರವಶಸ್ಯ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ವಯಂ ಸಿಸೃಕ್ಷೋರ್ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಾರಪರಿಣತಸ್ಯ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವಿಜೃಂಭಮಾಣ - ಕ್ಷೋಭತಯಾ, ಕದಾಚಿದ್ಬುಭುಕ್ಷಾಭಾವಿತಸ್ಯ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ವಯಂ ಭೋಗ್ಯತಯೋಪಾದಾಯ ರಾಗದ್ವೇಷದೋಷ-ಕಲ್ಮಾಷಿತಚಿತ್ತವೃತ್ತೇರಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟವಿಭಾಗೇನ ಪ್ರವರ್ತಿತದ್ವೈತಸ್ಯ ಪ್ರತಿವಸ್ತುಪರಿಣಮಮಾನಸ್ಯಾತ್ಯಂತವಿಸಂಷ್ಠುಲತಯಾ,

---

ಗಾಥೆ - ೨೩೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಮಣೋ] ಶ್ರಮಣನು **[ಏಯಗ್ಗಗದೋ]** ಏಕಾಗ್ರತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ; **[ಏಯಗ್ಗಂ]** ಏಕಾಗ್ರತೆಯು **[ಅತ್ಥೇಸು ಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ; **[ಣಿಚ್ಛಿತ್ತೀ]** (ಪದಾರ್ಥಗಳ) ನಿಶ್ಚಯವು **[ಆಗಮದೋ]** ಆಗಮದಿಂದಾಗುತ್ತದೆ ; **[ತದೋ]** ಆದ್ದರಿಂದ **[ಆಗಮಚೇಟ್ಠಾ]** ಆಗಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವು **[ಜೇಟ್ಠಾ]** ಮುಖ್ಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಶ್ರಮಣನು ನಿಜವಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ ; ಏಕಾಗ್ರತೆಯು ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನಿಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯವು ಆಗಮದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದರಿಂದ ಆಗಮದಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ಪ್ರಧಾನತರ(ವಿಶೇಷಪ್ರಧಾನ)ವಿದೆ ; ಬೇರಾವ ಗತಿಯಿಲ್ಲ-ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಅದರ ಕಾರಣವು ಹೀಗಿದೆ-

ನಿಜವಾಗಿ ಆಗಮವಿಲ್ಲದೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಆಗಮವೇ ತ್ರಿಕಾಲ (ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರೌವ್ಯರೂಪ) ಮೂರು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಂಥ ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಸಾರ್ಥದ ಯಥಾ ತಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸುಸ್ಥಿರ ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಗಂಭೀರವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಆಗಮದ ಅಂತರಂಗವೇ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥ ಸಮೂಹದ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸುಸ್ಥಿರವಿರುವುದರಿಂದ ಆಗಮವೇ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಗಂಭೀರವಿದೆ).

ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವನಿಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ ಅವನು ೧) ಕದಾಚಿತ್ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆಕುಲತೆಯುಳ್ಳ ಚಿತ್ತದ ಕಾರಣ ಸರ್ವತಃ ದೋಲಾಯಮಾನ(ಅಸ್ಥಿರ)ನಾಗುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ತರಳತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ೨) ಕದಾಚಿತ್ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯರೂಪದ ಜ್ವರದಿಂದ ಪರವಶನಾಗುತ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನು (ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು) ಸ್ವಯಂ ಸೃಜಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುತ್ತ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಾರರೂಪ (ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ)ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕ್ಷೋಭೆಯ ಪ್ರಕಟತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ೩) ಕದಾಚಿತ್ ಭೋಗಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಭಾವಿತನಾಗುತ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸ್ವಯಂ

ಕೃತನಿಶ್ಚಯನಿಃಕ್ರಿಯನಿರ್ಭೋಗಂ ಯುಗಪದಾಪೀತವಿಶ್ವಮಪ್ಯವಿಶ್ವತಯೈಕಂ ಭಗವಂತಮಾತ್ಮಾನಮಪಶ್ಯತಃ, ಸಂತತಂ ವೈಯಗ್ರ್ಯಮೇವ ಸ್ಯಾತ್ । ನ ಚೈಕಾಗ್ರ್ಯಮಂತರೇಣ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್, ಯತೋಽನೈಕಾಗ್ರ್ಯಸ್ಯಾನೇಕಮೇವೇದಮಿತಿ ಪಶ್ಯತಸ್ತಥಾಪ್ರತ್ಯಯಾಭಿನಿವಿಷ್ಟಸ್ಯಾನೇಕಮೇವೇದಮಿತಿ ಜಾನತಸ್ತಥಾನುಭೂತಿಭಾವಿತಸ್ಯಾನೇಕಮೇವೇದಮಿತಿ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥವಿಕಲ್ಪವ್ಯಾವೃತ್ತಚೇತಸಾ ಸಂತತಂ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ತಥಾವೃತ್ತಿದುಃಸ್ಥಿತಸ್ಯ ಚೈಕಾತ್ಮಪ್ರತೀತ್ಯನುಭೂತಿವೃತ್ತಿಸ್ವರೂಪ-ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಪರಿಣತಿಪ್ರವೃತ್ತದೃಶಿಜ್ಞಪ್ತಿವೃತ್ತಿರೂಪಾತ್ಮತತ್ತ್ವೈಕಾಗ್ರ್ಯಾಭಾವಾತ್ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿ-ರೂಪಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಮೇವ ನ ಸ್ಯಾತ್ । ಅತಃ ಸರ್ವಥಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾಪರನಾಮ್ನಃ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಯೇ ಭಗವದರ್ಹತ್ಸರ್ವಜ್ಞೋಪಜ್ಞೇ ಪ್ರಕಟಾನೇಕಾಂತಕೇತನೇ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿಷ್ಣಾತೇನ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾ ಭವಿತವ್ಯಮ್ ।

ಭೋಗ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ, ರಾಗದ್ವೇಷರೂಪ ದೋಷದಿಂದ ಕಲುಷಿತ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣ (ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ) ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟ ವಿಭಾಗದಿಂದ ದ್ವೈತವನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಅಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವುದರಿಂದ (ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ) ಆ ಅನಿಶ್ಚಿಯಿ ಜೀವವು ೧) ಕೃತನಿಶ್ಚಯ, ೨) ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಮತ್ತು ೩) ನಿರ್ಭೋಗನಾದಂಥ ಭಗವಾನ ಆತ್ಮನನ್ನು-ಯಾವನು ಯುಗಪತ್ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಕುಡಿಯುವವನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವಿಶ್ವರೂಪನಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಏಕನಿದ್ದಾನೆ ಅವನನ್ನು-ನೋಡದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸತತ ವ್ಯಗ್ರತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ (ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ).

ಮತ್ತು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಲ್ಲದ ಜೀವನು ೧) 'ಇದು ಅನೇಕವೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ನೋಡುತ್ತ (ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡುತ್ತ) ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತೀತಿಯಲ್ಲಿ [೧]ಅಭಿನಿವಿಷ್ಟನಿರುತ್ತಾನೆ, ೨) 'ಇದು ಅನೇಕವೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಅನುಭೂತಿಯಿಂದ ಭಾವಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ೩) 'ಇದು ಅನೇಕವೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥದ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ತುಂಡಾದ (ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾದ) ಚಿತ್ತದೊಡನೆ ಸತತ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತ ಆ ಪ್ರಕಾರದ [೨]ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದುಃಸ್ಥಿತನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನ ಪ್ರತೀತಿ-ಅನುಭೂತಿ-ವೃತ್ತಿ ಸ್ವರೂಪ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರ ಪರಿಣತಿರೂಪ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಆ [೩]ದೃಶಿ-ಜ್ಞಪ್ತಿ-ವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವೇ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಮುನಿತನವೇ) ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ (ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ಯಾವುದರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಇದೆ ಅಂಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಭಗವಾನ ಅರಹಂತ ಸರ್ವಜ್ಞರಿಂದ ಉಪಜ್ಞವಾದ (ಸ್ವಯಂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೇಳಲಾದ) ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಅನೇಕಾಂತ ರೂಪದ ಕೇತನವು (ಚಿಹ್ನ, ಧ್ವಜ, ಲಕ್ಷಣವು) ಪ್ರಕಟವಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾಗಬೇಕಾಗುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಆಗಮವಿಲ್ಲದೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಅಶ್ರದ್ಧಾಜನ್ಯವಾದ ತರಳತೆ, ಪರಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಲಾಷಾಜನ್ಯ ಕ್ಷೋಭ ಮತ್ತು ಪರಭೋಕ್ತೃತ್ವಾಭಿಲಾಷಾಜನ್ಯವಾದ ಸ್ಥಿರತೆಯ

---

೧ ಅಭಿನಿವಿಷ್ಟ = ಆಗ್ರಹವುಳ್ಳ ; ದೃಢ. ೨. ವೃತ್ತಿ = ವರ್ತನೆ ; ಚಾರಿತ್ರ. ೩. ದೃಶಿ = ದರ್ಶನ.

ಅಥಾಗಮಹೀನಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮಕ್ಷಪಣಂ ನ ಸಂಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ –

ಆಗಮಹೀಣೋ ಸಮಣೋ ಣೇವಪ್ಪಾಣಂ ಪರಂ ವಿಯಾಣಾದಿ ।
ಅವಿಜಾಣಂತೋ ಅತ್ಥೇ ಖವೇದಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ ಕಿಧ ಭಿಕ್ಖೂ ॥೨೩೩॥

ಆಗಮಹೀನಃ ಶ್ರಮಣೋ ನೈವಾತ್ಮಾನಂ ಪರಂ ವಿಜಾನಾತಿ ।
ಅವಿಜಾನನ್ನರ್ಥಾನ್ ಕ್ಷಪಯತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕಥಂ ಭಿಕ್ಷುಃ ॥೨೩೩॥

ನ ಖಲ್ವಾಗಮಮಂತರೇಣ ಪರಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ವಾ ಸ್ಯಾತ್, ನ ಚ ಪರಾತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯಸ್ಯ ವಾ ಮೋಹಾದಿದ್ರವ್ಯಭಾವಕರ್ಮಣಾಂ ಜ್ಞಪ್ತಿಪರಿವರ್ತರೂಪಕರ್ಮಣಾಂ ವ ಕ್ಷಪಣಂ ಸ್ಯಾತ್ । ತಥಾಹಿ-ನ ತಾವನ್ನಿರಾಗಮಸ್ಯ ನಿರವಧಿಭವಾಪಗಾಪ್ರವಾಹವಾಹಿಮಹಾಮೋಹಮಲಮಲೀಮಸಸ್ಯಾಸ್ಯ ಜಗತಃ ಪೀತೋನ್ಮತ್ತಕಸ್ಯೇವಾವಕೀರ್ಣವಿವೇಕಸ್ಯಾವಿವಿಕ್ತೇನ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಷಾ ನಿರೂಪಯತೋಽಪ್ಯಾತ್ಮಾತ್ಮ-

---

ಕಾರಣ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಜ್ಞಾನ-ವರ್ತನರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಮುನಿತನವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದರೆ [೧]ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಈಗ ಆಗಮಹೀನನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯವಾದ (ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುವಂಥ) ಕರ್ಮಕ್ಷಯವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, –

ಗಾಥೆ – ೨೩೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– [ಆಗಮಹೀಣೋ] ಆಗಮಹೀನನಾದ **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ಅಪ್ಪಾಣಂ]** ಆತ್ಮನನ್ನು (ತನ್ನನ್ನು) ಮತ್ತು **[ಪರಂ]** ಇತರವನ್ನು **[ಣೇವ ವಿಯಾಣಾದಿ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ; **[ಅತ್ಥೇ ಅವಿಜಾಣಂತೋ]** ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದ **[ಭಿಕ್ಖೂ]** ಭಿಕ್ಷುವು **[ಕಮ್ಮಾಣಿ]** ಕರ್ಮಗಳನ್ನು **[ಕಿಧ]** ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ **[ಖವೇದಿ]** ಕ್ಷಯ ಮಾಡುವನು ?

ಆಗಮಹೀನ ಶ್ರಮಣ ನಿಜಾತ್ಮನನು ಅಂತೆ ಪರವನು ತಿಳಿಯಲಾರನು ।
ಹಾಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ತಿಳಿಯದ ಭಿಕ್ಷು ಕರ್ಮಗಳಕ್ಷಯ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವನು ॥೨೩೩॥

---

೧. ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ = ಪರಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ವಾಚ್ಯದ ವಾಚಕ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತವು. (ಈ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞೋಪಜ್ಞ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಗಮವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತದಲ್ಲಿ 'ಆಗಮ' ಮತ್ತು 'ಪರಮಾಗಮ'ವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ; ಅಲ್ಲಿ ಜೀವಭೇದಗಳ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಭೇದಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತವನ್ನು 'ಆಗಮ'ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತದ ಸಾರಭೂತವಾದ ಚಿದಾನಂದ ಒಂದು ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಕಾಶಕವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ-ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತವನ್ನು 'ಪರಮಾಗಮ'ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರದೇಶನಿಶ್ಚಿತಶರೀರಾದಿದ್ರವ್ಯೇಷೂಪಯೋಗಮಿಶ್ರಿತಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವೇಷು ಚ ಸ್ವಪರನಿಶ್ಚಾಯಕಾಗಮೋ-ಪದೇಶಪೂರ್ವಕಸ್ವಾನುಭವಾಭಾವಾದಯಂ ಪರೋಽಯಮಾತ್ಮೇತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ । ತಥಾ ಚ ತ್ರಿಸಮಯಪರಿಪಾಟೀಪ್ರಕಟಿತವಿಚಿತ್ರಪರ್ಯಾಯಪ್ರಾಗ್ಭಾರಾಗಾಧಗಂಭೀರಸ್ವಭಾವಂ ವಿಶ್ವಮೇವ ಜ್ಞೇಯೀಕೃತ್ಯ ಪ್ರತಪತಃ ಪರಮಾತ್ಮನಿಶ್ಚಾಯಕಾಗಮೋಪದೇಶಪೂರ್ವಕಸ್ವಾನುಭವಾಭಾವಾತ್ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಸ್ಯೈಕಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಾನಮಪಿ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ । ಪರಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯಸ್ಯ ತು ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಾರಬ್ಧೈಃ ಶರೀರಾದಿಭಿಸ್ತತ್ಪ್ರತ್ಯಯೈ-ರ್ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವೈಶ್ಚ ಸಹೈಕ್ಯಮಾಕಲಯತೋ ವಧ್ಯಘಾತಕವಿಭಾಗಾಭಾವಾನ್ಮೋಹಾದಿದ್ರವ್ಯ-ಭಾವಕರ್ಮಣಾಂ ಕ್ಷಪಣಂ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ । ತಥಾಚ ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಠತಯಾ ಪ್ರತಿವಸ್ತು ಪಾತೋತ್ಪಾತಪರಿಣತತ್ವೇನ

ಟೀಕೆ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಆಗಮವಿಲ್ಲದೆ [೧]ಪರಾತ್ಮಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ [೨]ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಪರಾತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಿಗೆ ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಿಗೆ ಮೋಹ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಭಾವ ಕರ್ಮಗಳ ಅಥವಾ [೩]ಜ್ಞಪ್ತಿಪರಿವರ್ತನರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ -

ಮೊದಲಂತೂ ಆಗಮಹೀನವಾದಂಥ ಈ ಜಗತ್ತು ಅದು ನಿರವಧಿ (ಅನಾದಿ) ಭವನದಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಪ್ರವಹಿಸುವಂಥ ಮಹಾಮೋಹಮಲದಿಂದ ಮಲಿನವಿದೆ ಅದು ಮದ್ದುಗುಣಿಕೆಯನ್ನು ಕುಡಿದ ಮನುಷ್ಯನ ಹಾಗೆ ವಿವೇಕದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ [೪]ಅವಿವಿಕ್ತ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ [೫]ಸ್ವಪರನಿಶ್ಚಾಯಕ ಆಗಮೋಪದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ವಾನುಭವದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಉಪಯೋಗಮಿಶ್ರಿತ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ [೬]ಪರಮಾತ್ಮನಿಶ್ಚಾಯಕ ಆಗಮೋಪದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ವಾನುಭವದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ ತ್ರಿಕಾಲ ಪರಿಪಾಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಮೂಹವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂಥ ಅಗಾಧ-ಗಂಭೀರ ಸ್ವಭಾವದ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಜ್ಞೇಯರೂಪಮಾಡಿ [೭]ಪ್ರತಪಿತ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಿಯಾದಂಥ ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

---

೧. ಪರಾತ್ಮಜ್ಞಾನ = ಪರದ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು ; ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದಜ್ಞಾನ.

೨. ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನ = ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನ, ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಾಲೋಕದ ಜ್ಞಾಯಕ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಪರಮ ಆತ್ಮನಿದ್ದೇನೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು. ೩. ಜ್ಞಪ್ತಿ ಪರಿವರ್ತನ = ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ಬದಲಾಗುವಿಕೆ ; ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪರಿವರ್ತನ. (ಒಂದು ಜ್ಞೇಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಜ್ಞೇಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಜ್ಞಪ್ತಿಪರಿವರ್ತನರೂಪ ಕರ್ಮವಿದೆ.

೪. ಅವಿವಿಕ್ತ = ಅವಿವೇಕವುಳ್ಳ ; ವಿವೇಕಶೂನ್ಯ ; ಭೇದಹೀನ ; ಅಭಿನ್ನ ; ಮಿಶ್ರಿತ.

೫. ಸ್ವಪರನಿಶ್ಚಾಯಕ = ಸ್ವಪರದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಂಥದು (ಆಗಮೋಪದೇಶವು ಸ್ವಪರದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಂಥದ್ದಿದೆ. ಎಂದರೆ ಸ್ವ-ಪರದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿದೆ.)

೬. ಪರಮಾತ್ಮನಿಶ್ಚಾಯಕ=ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಂಥದು. (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವು ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಿದೆ.)

೭. ಪ್ರತಿಪಿತ = ಪ್ರತಾಪವಂತ. (ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿಶ್ವವನ್ನು ಜ್ಞೇಯರೂಪಮಾಡಿ ತಪಿಸುತ್ತಾನೆ-ಪ್ರತಾಪವಂತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜ್ಞಪ್ತೇರಾಸಂಸಾರಾತ್ಪರಿವರ್ತಮಾನಾಯಾಃ ಪರಮಾತ್ಮನಿಷ್ಠತ್ವಮಂತರೇಣಾನಿವಾರ್ಯಪರಿವರ್ತತಯಾ ಜ್ಞಪ್ತಿಪರಿವರ್ತರೂಪಕರ್ಮಣಾಂ ಕ್ಷಪಣಮಪಿ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ । ಅತಃ ಕರ್ಮಕ್ಷಪಣಾರ್ಥಿಭಿಃ ಸರ್ವಥಾಗಮಃ ಪರ್ಯುಪಾಸ್ಯಃ ।

ಮತ್ತು (ಹೀಗೆ) ಯಾವುದು ೧) ಪರಾತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹಾಗೂ ೨) ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶೂನ್ಯವಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ೧) ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದಾಗುವಂಥ ಶರೀರಾದಿಗಳ ಜತೆ ಮತ್ತು [೧]ತತ್ಪ್ರತ್ಯಯೀ ಮೋಹ ರಾಗದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ಭಾವಗಳ ಜತೆ ಏಕತೆಯ ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದರಿಂದ [೨]ವಧ್ಯಘಾತಕದ ವಿಭಾವದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಹಾದಿದ್ರವ್ಯಭಾವಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೂ ೨) [೩]ಜ್ಞೇಯ ನಿಷ್ಠತೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿಗೆ ಉತ್ಪಾದ-ವಿನಾಶರೂಪ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವ ಕಾರಣ ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುವಂಥ ಆ ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ಪರಿವರ್ತನವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಷ್ಠತೆಯ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಪ್ತಿಪರಿವರ್ತನರೂಪ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಗಮದ ಪರ್ಯುಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಆಗಮದ ಪರ್ಯುಪಾಸನೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಗಮೋಪದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ವಾನುಭವವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ 'ಈ ಯಾವ ಅಮೂರ್ತಿಕ ಆತ್ಮವಿದೆ ಅದು ನಾನಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಮಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಾವಗಾಹಿಯಾದ ಶರೀರಾದಿಗಳು ಪರವಿವೆ'ಯೆಂಬ 'ಈ ಯಾವ ಉಪಯೋಗವಿದೆ ಅದು ನಾನಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಈ ಉಪಯೋಗಮಿಶ್ರಿತ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಭಾವಗಳಿವೆ ಅವು ಪರವಿವೆ'ಯೆಂಬ ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಆಗಮೋಪದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ವಾನುಭವವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ 'ನಾನು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನಿದ್ದೇನೆ'ಂಬ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವನಿಗೆ ೧) ಸ್ವ-ಪರಜ್ಞಾನ ಅದರಂತೆ ೨) ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ೧) ಹನನವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ವದ ಮತ್ತು ಹನನವಾಗುವಂಥ ಮೋಹಾದಿದ್ರವ್ಯಭಾವಕರ್ಮರೂಪಪರದ ಭೇದಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮೋಹಾದಿದ್ರವ್ಯಭಾವಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ೨) ಪರಮಾತ್ಮನಿಷ್ಠತೆಯ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ಪರಿವರ್ತನ ನಿವಾರಿಸಲಾಗದುದರಿಂದ ಜ್ಞಪ್ತಿ ಪರಿವರ್ತನರೂಪ ಕರ್ಮಗಳದ್ದೂ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞಕಥಿತ ಆಗಮದ ಸೇವನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಈಗ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಮೇಲೆ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ಆಗಮವೇ ಒಂದು ಚಕ್ಷುವಿದೆಯೆಂಬ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ತತ್ಪ್ರತ್ಯಯಿ = ತತ್ಸಂಬಂಧದ ; ಅದು ಯಾವುದರ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ ಅಂಥದು.

೨ ವಧ್ಯಘಾತಕ = ಹನನಯೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಹನನ ಕರ್ತೃ. (ಆತ್ಮನು ವಧ್ಯನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಮೋಹಾದಿ ಭಾವಕರ್ಮಗಳು ಘಾತಕವಿವೆ. ಮೋಹಾದಿ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಗಳೂ ಆತ್ಮನ ಘಾತದಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತ ಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ ಘಾತಕವೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.)

೩ ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಠ = ಜ್ಞೇಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ; ಜ್ಞೇಯಪರಾಯಣ ; ಜ್ಞೇಯಸನ್ಮುಖ. (ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಪ್ತಿಯು ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಠವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಉತ್ಪತ್ತಿ - ವಿನಾಶರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಷ್ಠತೆಯ ಹೊರತು ಜ್ಞಪ್ತಿಯ ಆ ಪರಿವರ್ತನವು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ.)

ಅಥಾಗಮ ಏವೈಕಶ್ಚಕ್ಷುರ್ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಮುಪಸರ್ಪತಾಮಿತ್ಯನುಶಾಸ್ತಿ -

ಆಗಮಚಕ್ಖೂ ಸಾಹೂ ಇಂದಿಯಚಕ್ಖೂಣಿ ಸವ್ವಭೂದಾಣಿ ।
ದೇವಾ ಯ ಓಹಿಚಕ್ಖೂ ಸಿದ್ಧಾ ಪುಣ ಸವ್ವದೋ ಚಕ್ಖೂ ।।೨೩೪।।

ಆಗಮಚಕ್ಷುಃ ಸಾಧುರಿಂದ್ರಿಯಚಕ್ಷೂಂಷಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ।
ದೇವಾಶ್ಚಾವಧಿಚಕ್ಷುಷಃ ಸಿದ್ಧಾಃ ಪುನಃ ಸರ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುಷಃ ।।೨೩೪।।

ಇಹ ತಾವದ್ಭಗವಂತಃ ಸಿದ್ಧಾ ಏವ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಮಯತ್ವಾತ್ಸರ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುಷಃ, ಶೇಷಾಣಿ ತು ಸರ್ವಾಣ್ಯಪಿ ಭೂತಾನಿ ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಾವಸಕ್ತದೃಷ್ಟಿತ್ವಾದಿಂದ್ರಿಯಚಕ್ಷೂಂಷಿ, ದೇವಾಸ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವವಿಶಿಷ್ಟಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಗ್ರಾಹಿತ್ವಾದವಧಿಚಕ್ಷುಷಃ ಅಥ ಚ ತೇऽಪಿ ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಮಾತ್ರದೃಷ್ಟತ್ವೇನೇಂದ್ರಿಯಚಕ್ಷುರ್ಭ್ಯೋऽವಿಶಿಷ್ಯಮಾಣಾ ಇಂದ್ರಿಯಚಕ್ಷುಷ ಏವ । ಏವಮಮೀಷು ಸಮಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ಸಂಸಾರಿಷು ಮೋಹೋಪಹತತಯಾ ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಠೇಷು ಸತ್ಸು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠತ್ವಮೂಲಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಂವೇದನಸಾಧ್ಯಂ ಸರ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುಸ್ತ್ವಂ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ । ಅಥ ತತ್ಸಿದ್ಧಯೇ ಭಗವಂತಃ ಶ್ರಮಣಾ ಆಗಮಚಕ್ಷುಷೋ ಭವಂತಿ । ತೇನ ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾನಯೋರನ್ಯೋನ್ಯಸಂವಲನೇನಾಶಕ್ಯವಿವೇಚನತ್ವೇ ಸತ್ಯಪಿ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಮಾರಚಯ್ಯ ನಿರ್ಭಿನ್ನಮಹಾಮೋಹಾಃ ಸಂತಃ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮವಾಪ್ಯ ಸತತಂ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾ ಏವಾವತಿಷ್ಠಂತೇ । ಅತಃ ಸರ್ವಮಪ್ಯಾಗಮಚಕ್ಷುಷೈವ ಮುಮುಕ್ಷೂಣಾಂ ದೃಷ್ಟವ್ಯಮ್ ।

ಗಾಥೆ - ೨೩೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಾಹೂ] ಸಾಧುಗಳು **[ಆಗಮಚಕ್ಖೂ]** ಆಗಮಚಕ್ಷುಗಳು (ಆಗಮರೂಪ ಚಕ್ಷುವುಳ್ಳವರು) ಇದ್ದಾರೆ, **[ಸವ್ವಭೂದಾಣಿ]** ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು **(ಇಂದಿಯಚಕ್ಖೂಣಿ]** ಇಂದ್ರಿಯ ಚಕ್ಷುವುಳ್ಳವರಿದ್ದಾರೆ, **[ದೇವಾ ಯ]** ದೇವಗಳು **[ಓಹಿಚಕ್ಖೂ]** ಅವಧಿ ಚಕ್ಷುಗಳಿದ್ದಾರೆ **[ಪುಣ]** ಮತ್ತು **[ಸಿದ್ಧಾ]** ಸಿದ್ಧರು **[ಸವ್ವದೋ ಚಕ್ಖೂ]** ಸರ್ವತಃ ಚಕ್ಷುಗಳು (ಎಲ್ಲ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಚಕ್ಷುವುಳ್ಳವರು ಎಂದರೆ ಸರ್ವಾತ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಚಕ್ಷುವುಳ್ಳವರು) ಇದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತರಾದ ಸಿದ್ಧರೇ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಮಯರಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವತಃ ಚಕ್ಷುಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಉಳಿದ 'ಎಲ್ಲ ಭೂತ(ಜೀವ)ಗಳು ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ತಗಲುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ಚಕ್ಷುಗಳಿವೆ. ದೇವಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವವಿಶಿಷ್ಟ ಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಅವಧಿ ಚಕ್ಷುಗಳಿದ್ದಾರೆ ; ಅಥವಾ ಅವರೂ ಕೇವಲ ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯ ಚಕ್ಷುವುಳ್ಳವರಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಚಕ್ಷುಗಳೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಸಾರಿಗಳು ಮೋಹದಿಂದ

ಸಾಧುಗಳು ಆಗಮಚಕ್ಷುಗಳಿದ್ದರೆ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಚಕ್ಷುಗಳಿವೆ ।
ಆ ದೇವರು ಅವಧಿಚಕ್ಷುಗಳಿದ್ದರೆ ಸಿದ್ಧರು ಸರ್ವತ್ರ ಚಕ್ಷುಗಳಿಹರು ।।೨೩೪।।

ಅಥಾಗಮಚಕ್ಷುಷಾ ಸರ್ವಮೇವ ದೃಶ್ಯತ ಏವೇತಿ ಸಮರ್ಥಯತಿ –

ಸವ್ವೇ ಆಗಮಸಿದ್ಧಾ ಅತ್ಥಾ ಗುಣಪಜ್ಜಏಹಿಂ ಚಿತ್ತೇಹಿಂ ।
ಜಾಣಂತಿ ಆಗಮೇಣ ಹಿ ಪೇಚ್ಛಿತ್ತಾ ತೇ ವಿ ತೇ ಸಮಣಾ ॥೨೩೫॥

ಸರ್ವೇ ಆಗಮಸಿದ್ಧಾ ಅರ್ಥಾ ಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚಿತ್ರೈಃ ।
ಜಾನಂತ್ಯಾಗಮೇನ ಹಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಾನಪಿ ತೇ ಶ್ರಮಣಾಃ ॥೨೩೫॥

ಆಗಮೇನ ತಾವತ್ಸರ್ವಾಣ್ಯಪಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಪ್ರಮೀಯಂತೇ, ವಿಸ್ಪಷ್ಟತರ್ಕಣಸ್ಯ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಮವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ । ವಿಚಿತ್ರಗುಣಪರ್ಯಾಯವಿಶಿಷ್ಟಾನಿ ಚ ಪ್ರತೀಯಂತೇ, ಸಹಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಾನೇಕಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕಾನೇಕಾಂತಮಯತ್ವೇನೈವಾಗಮಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣತ್ವೋಪಪತ್ತೇಃ । ಅತಃ ಸರ್ವೇಽರ್ಥಾ ಆಗಮಸಿದ್ಧಾ ಏವ ಭವಂತಿ । ಅಥ ತೇ ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಜ್ಞೇಯತ್ವಮಾಪದ್ಯಂತೇ ಸ್ವಯಮೇವ, ವಿಚಿತ್ರಗುಣಪರ್ಯಾಯವಿಶಿಷ್ಟಸರ್ವದ್ರವ್ಯವ್ಯಾಪಕಾನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕಶ್ರುತಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗೀಭೂಯ ವಿಪರಿಣಮನಾತ್ । ಅತೋ ನ ಕಿಂಚಿದಪ್ಯಾಗಮಚಕ್ಷುಷಾಮದೃಶ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ ।

---

[೧]ಉಪಹತವಾಗುವ ಕಾರಣ ಜ್ಞೇಯನಿಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಟತೆಯ ಮೂಲವಾದ ಆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸಂವೇದನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಂಥ (ಸಾಧಿಸುವಂಥ) ಸರ್ವತಃ ಚಕ್ಷುತನವು ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಅದನ್ನು (ಸರ್ವತಃಚಕ್ಷುತನವನ್ನು) ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತರಾದ ಶ್ರಮಣರು ಆಗಮಚಕ್ಷುಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಪರಸ್ಪರ ಮಿಲನವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಭಿನ್ನ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಜ್ಞೇಯವು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತವಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ) ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವು ಆ ಆಗಮಚಕ್ಷುವಿನಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಮಹಾಮೋಹವನ್ನು ಯಾರು ಭೇದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ (ಅವರು) ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದು ಸತತ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠರಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಿಂದ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಏನೆಲ್ಲವನ್ನು ಆಗಮರೂಪವಾದ ಚಕ್ಷುಗಳ ಮುಖಾಂತರವೇ ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು. (ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಆಗಮರೂಪಚಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಏನೆಲ್ಲವು ಕಂಡುಬಂದೇಬರುತ್ತದೆಂದು ಈಗ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, –

ಗಾಥೆ – ೨೩೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– [ಸವ್ವೇ ಅತ್ಥಾ] ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳು **[ಚಿತ್ತೇಹಿಂ ಗುಣಪಜ್ಜಏಹಿಂ]** ವಿಚಿತ್ರ (ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ) ಗುಣಪರ್ಯಾಯಗಳು ಸಹಿತವಾಗಿ **[ಆಗಮಸಿದ್ಧಾ]** ಆಗಮಸ್ಸಿದ್ಧವಿದೆ. **[ತೇ ವಿ]** ಅವನ್ನೂ **[ತೇ ಸಮಣಾ]**

ಆ ವಿಚಿತ್ರ ಗುಣಪರ್ಯಾಯ ಸಹಿತ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲ ಆಗಮಸಿದ್ಧವಿವೆ ।
ಅವುಗಳನೆಲ್ಲ ಶ್ರಮಣರು ನಿಜದಿ ಆಗಮದಿಂದ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯುವರು ॥೨೩೫॥

---

೧ ಉಪಹತ = ಗಾಯಗೊಂಡ ; ಅಶುದ್ಧ ; ಮಲಿನ ; ಭ್ರಷ್ಟ.

ಅಥಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ಪೂರ್ವತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನತದುಭಯಪೂರ್ವಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ನಿಯಮಯತಿ –

ಆಗಮಪುವ್ವಾ ದಿಟ್ಠೀ ಣ ಭವದಿ ಜಸ್ಸೇಹ ಸಂಜಮೋ ತಸ್ಸ ।
ಣತ್ಥೀದಿ ಭಣದಿ ಸುತ್ತಂ ಅಸಂಜದೋ ಹೋದಿ ಕಿಧ ಸಮಣೋ ॥೨೩೬॥

ಆ ಶ್ರಮಣರು **[ಆಗಮೇಣ ಹಿ ಪೇಚ್ಛಿತ್ತಾ]** ಆಗಮದಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿ **[ಜಾಣಂತಿ]** ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ :– ಮೊದಲಂತೂ ಆಗಮದಿಂದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಪ್ರಮೇಯವಾಗುತ್ತವೆ (ಎಂದರೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ), ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ವಿಸ್ಪಷ್ಟ ತರ್ಕದಿಂದ ಅವಿರುದ್ಧವಿವೆ (ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಆಗಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಸ್ಪಷ್ಟ ತರ್ಕವಿದೆ ಅದರ ಜತೆ ಮೇಳವುಳ್ಳವುಗಳಿವೆ, ಎಂದರೆ ಅವು ಆಗಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ವಿಸ್ಪಷ್ಟಗಳೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಆಗಮವು ಸಹಪ್ರವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತವೆಂಬ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ (ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಂಥ) [೧]ಅನೇಕಾಂತಮಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣತೆಯ ಉಪಪತ್ತಿಯಿದೆ (ಎಂದರೆ ಆಗಮವು ಪ್ರಮಾಣಭೂತವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ). ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆಗಮಸಿದ್ಧವೇ ಇವೆ. ಮತ್ತು ಅವು ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ಸ್ವಯಮೇವ ಜ್ಞೇಯಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರಮಣರು ವಿಚಿತ್ರಗುಣಪರ್ಯಾಯವುಳ್ಳ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕವಾದ [೨]ಶ್ರುತಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಿಂದ ಆಗಮಚಕ್ಷುಗಳಿಗೆ (ಆಗಮರೂಪಚಕ್ಷುವುಳ್ಳವರಿಗೆ) ಯಾವುದೂ ಅದಶ್ಯವಿಲ್ಲ(ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ).

ಈಗ ಆಗಮಜ್ಞಾನ, ತತ್ಪೂರ್ವಕ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ ಮತ್ತು ತದುಭಯಪೂರ್ವಕ ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತತೆಯನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತನವಾಗುವ ನಿಯಮ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ೧) ಆಗಮಜ್ಞಾನ, ೨) ತತ್ಪೂರ್ವಕ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ ಮತ್ತು ೩) ಅವೆರಡರೊಡನೆ ಸಂಯತತನ ಈ ಮೂರರ ಜತೆಯಾಗುವುದೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆಯೆಂಬ ನಿಯಮ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,–

ಆಗಮಪೂರ್ವಕದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದ ಜೀವನಿಗೆ ಸಂಯಮವಿಲ್ಲವೀಲೋಕದೊಳು ।
ಹೀಗೆ ಸೂತ್ರಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರಮಣಸಂಯಮರಹಿತ ಹೇಗಿರುವನು ॥೨೩೬॥

---

೧ ಅನೇಕಾಂತ = ಅನೇಕಅಂತ. ಅನೇಕಧರ್ಮ. (ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತವು ಅನೇಕಾಂತಮಯವಿದೆ ; ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮತ್ತು ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತ (ಅವನ್ನು ಹೇಳುವಂಥ) ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳು ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತದಲ್ಲಿವೆ.)

೨ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗವು ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕವಿದೆ. ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತ (ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ) ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳು ಭಾವಶ್ರುತ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿವೆ.

ಆಗಮಪೂರ್ವಾ ದೃಷ್ಟಿರ್ನ ಭವತಿ ಯಸ್ಯೇಹ ಸಂಯಮಸ್ತಸ್ಯ ।
ನಾಸ್ತೀತಿ ಭಣತಿ ಸೂತ್ರಮಸಂಯತೋ ಭವತಿ ಕಥಂ ಶ್ರಮಣಃ ॥೨೩೬॥

ಇಹ ಹಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಕೇತನಾಗಮಪೂರ್ವಿಕಯಾ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಲಕ್ಷಣಯಾ ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಶೂನ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಪರವಿಭಾಗಾಭಾವಾತ್ ಕಾಯಕಷಾಯೈಃ ಸಹೈಕ್ಯಮಧ್ಯವಸತೋಽನಿರುದ್ಧವಿಷಯಾಭಿಲಾಷತಯಾ ಷಡ್ ಜೀವನಿಕಾಯಘಾತಿನೋ ಭೂತ್ವಾ ಸರ್ವತೋಽಪಿ ಕೃತಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಸರ್ವತೋ ನಿವೃತ್ತ್ಯಭಾವಾತ್ತಥಾ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಾಭಾವಾದ್ ಜ್ಞೇಯಚಕ್ರಕ್ರಮಾಕ್ರಮಣನಿರರ್ಗಲಜ್ಞಪ್ತಿತಯಾ ಜ್ಞಾನರೂಪಾತ್ಮತತ್ತ್ವೈಕಾಗ್ರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತ್ಯ-ಭಾವಾಚ್ಚ ಸಂಯಮ ಏವ ನ ತಾವತ್ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ । ಅಸಿದ್ಧಸಂಯಮಸ್ಯ ತು ಸುನಿಶ್ಚಿತೈಕಾಗ್ರ್ಯಗತತ್ವರೂಪಂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾಪರನಾಮ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಮೇವ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ । ಅತ ಆಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯಸ್ಯೈವ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ನಿಯಮ್ಯೇತ ।

ಗಾಥೆ - ೨೩೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಇಹ]** ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ **[ಆಗಮಪುವ್ವಾ ದಿಟ್ಠೀ]** ಆಗಮಪೂರ್ವಕವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯು (ದರ್ಶನವು) **[ಜಸ್ಸ ಣ ಭವದಿ]** ಯಾವನದು ಇಲ್ಲ, **[ತಸ್ಸ]** ಅವನಿಗೆ **[ಸಂಜಮೋ ಣತ್ಥಿ]** ಸಂಯಮವು ಇಲ್ಲ, **[ಇದಿ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ಸುತ್ತಂ ಭಣದಿ]** ಸೂತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು **[ಅಸಂಜದೋ]** ಅಸಂಯತನು ಅವನು **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ಕಿಧ ಹೋದಿ]** ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಟೀಕೆ :- ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸ್ಯಾತ್ಕಾರವು ಚಿಹ್ನವಿರುವಂಥ ಆಗಮಪೂರ್ವಕ [೧]ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧಾನ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ, ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾರು ಶೂನ್ಯರಿದ್ದಾರೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮೊದಲಂತೂ ಸಂಯಮವೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ೧) ಸ್ವ-ಪರ ವಿಭಾಗದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಕಾಯ ಮತ್ತು ಕಷಾಯಗಳ ಜತೆ ಏಕತೆಯ ಅಧ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡುವಂಥ ಆ ಜೀವಗಳಿಗೆ [೨]ವಿಷಯಗಳ ಅಭಿಲಾಷೆಯ ನಿರೋಧವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಷಟ್‌ಜೀವನಿಕಾಯದ ಘಾತಿಗಳಾಗಿ ಸರ್ವತಃ (ಎಲ್ಲ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸರ್ವತಃ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಅಭಾವವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಯಾವುದೇ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ನಿವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲ), ಆದಾಗ್ಯೂ ೨) ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಜ್ಞೇಯಸಮೂಹವನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿಯುವಂಥ [೩]ನಿರರ್ಗಲ ಜ್ಞಪ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಭಾವವಿದೆ. (ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವರಿಗೆ ಸಂಯಮವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ) ಮತ್ತು (ಹೀಗೆ) ಯಾರಿಗೆ ಸಂಯಮವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ

---

೧ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ = ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥದು. (ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಲಕ್ಷಣವು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನವಿದೆ. ಅದು ಆಗಮಪೂರ್ವಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗಮದ ಚಿಹ್ನವು 'ಸ್ಯಾತ್'ಕಾರವಿದೆ.)

೨ ಯಾವ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಕದಾಚಿತ್ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಯೋಗವು ಕಂಡು ಬರದಿದ್ದರೂ ಷಡ್‌ಜೀವನಿಕಾಯದ ದ್ರವ್ಯಹಿಂಸೆಯು ಕಂಡು ಬರದಿದ್ದರೂ ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕಾಯ ಮತ್ತು ಕಷಾಯದ ಜತೆ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವಂಥ ಆ ಜೀವಗಳಿಗೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಅಭಿಲಾಷೆಯ ನಿರೋಧವಿಲ್ಲ, ಕಿಂಚಿತ್‌ಮಾತ್ರವೂ ಹಿಂಸೆಯ ಅಭಾವವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಭಾವದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ನಿವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲ.

೩. ನಿರರ್ಗಲ = ನಿರಂಕುಶ ; ಸಂಯಮರಹಿತ ; ಸ್ವಚ್ಛಂದೀ.

ಅಥಾಗಮಜ್ಞಾನ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧಾನ ಸಂಯತತ್ವಾನಾಮಯೌಗ ಪದ್ಯಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ವಿಘಟಯತಿ -

ಣ ಹಿ ಆಗಮೇಣ ಸಿಜ್ಝದಿ ಸದ್ದಹಣಂ ಜದಿ ವಿ ಣತ್ಥಿ ಅತ್ಥೇಸು ।
ಸದ್ದಹಮಾಣೋ ಅತ್ಥೇ ಅಸಂಜದೋ ವಾ ಣ ಣಿವ್ವಾದಿ ॥೨೩೭॥

ನ ಹ್ಯಾಗಮೇನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಯದ್ಯಪಿ ನಾಸ್ತ್ಯರ್ಥೇಷು ।
ಶ್ರದ್ದಧಾನ ಅರ್ಥಾನಸಂಯತೋ ವಾ ನ ನಿರ್ವಾತಿ ॥೨೩೭॥

ಶ್ರದ್ಧಾನಶೂನ್ಯೇನಾಗಮಜನಿತೇನ ಜ್ಞಾನೇನ, ತದವಿನಾಭಾವಿನಾ ಶ್ರದ್ಧಾನೇನ ಚ ಸಂಯಮಶೂನ್ಯೇನ, ನ ತಾವತ್ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ । ತಥಾಹಿ-ಆಗಮಬಲೇನ ಸಕಲಪದಾರ್ಥಾನ್ ವಿಸ್ಪಷ್ಟಂ ತರ್ಕಯನ್ನಪಿ, ಯದಿ ಸಕಲಪದಾರ್ಥಜ್ಞೇಯಾ-ಕಾರಕರಂಬಿತವಿಶದೈಕಜ್ಞಾನಾಕಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ನ ತಥಾ ಪ್ರತ್ಯೇತಿ, ತದಾ ಯಥೋದಿತಾತ್ಮನಃ ಶ್ರದ್ಧಾನಶೂನ್ಯತಯಾ ಯಥೋದಿತಮಾತ್ಮಾನಮನನುಭವನ್ ಕಥಂ ನಾಮ ಜ್ಞೇಯನಿಮಗ್ನೋ ಜ್ಞಾನವಿಮೂಢೋ ಜ್ಞಾನೀ ಸ್ಯಾತ್ । ಅಜ್ಞಾನಿನಶ್ಚ ಜ್ಞೇಯದ್ಯೋತಕೋ ಭವನ್ನಪ್ಯಾಗಮಃ ಕಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತತಃ ಶ್ರದ್ಧಾನಶೂನ್ಯಾದಾಗಮಾನ್ನಾಸ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿಃ। ಕಿಂಚ, ಸಕಲಪದಾರ್ಥಪ್ಯಾಗಮಃ ಕಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತತಃ ಶ್ರದ್ಧಾನಶೂನ್ಯಾದಾಗಮಾನ್ನಾಸ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿಃ ಕಿಂಚ, ಸಕಲಪದಾರ್ಥಜ್ಞೇಯಾಕಾರಕರಂಬಿತವಿಶದೈಕಜ್ಞಾನಾಕಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ಶ್ರದ್ಧಧಾನೋಽಪ್ಯನುಭವನ್ನಪಿ, ಯದಿ ಸ್ವಸ್ಮಿ-

---

[1]ಸುನಿಶ್ಚಿತ ಐಕಾಗ್ರ್ಯಪರಿಣತತೆಯರೂಪವಾದ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವೂ- ಯಾವುದರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವಿದೆ ಅದೂ-ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ ಮತ್ತು ಸಂಯತತನದ ಯುಗಪತ್ ತನಕ್ಕೇನೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತನವಾಗುವ ನಿಯಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ ಮತ್ತು ಸಂಯತತ್ವದ ಅಯುಗಪತ್‌ತನಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೩೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಆಗಮೇಣ] ಆಗಮದಿಂದ **[ಜದಿ ವಿ]** ಒಂದು ವೇಳೆ **[ಅತ್ಥೇಸು ಸದ್ದಹಣಂ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ **[ಣ ಹಿ ಸಿಜ್ಝದಿ]** ಸಿದ್ಧಿ (ಮುಕ್ತಿ) ಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; **[ಅತ್ಥೇ ಸದ್ದಹಮಾಣೋ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವವನೂ **[ಅಸಂಜದೋ ವಾ]** ಒಂದುವೇಳೆ ಅಸಂಯತನಿದ್ದರೆ **[ಣ ಣಿವ್ವಾದಿ]** ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಗಮದಿಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಂಬಿಕೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ ।
ಹಾಗೆ ಅರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವ ಅಸಂಯಮಿಯಿದ್ದರೆ ನಿರ್ವಾಣ ಪಡೆಯನು ॥೨೩೭॥

---

೧ ಸುನಿಶ್ಚಿತ = ದೃಢ. (ದೃಢತೆಯಿಂದ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮನ ಮಾಡುವುದು ಅದು ಶ್ರಾಮಣ್ಯವಿದೆ.)

ನ್ನೇವ ಸಂಯಮ್ಯ ನ ವರ್ತಯತಿ ತದಾನಾದಿಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷವಾಸನೋಪಜನಿತಪರದ್ರವ್ಯಚಂಕ್ರಮಣ-ಸ್ವೈರಿಣ್ಯಾಶ್ಚಿದ್ವೃತ್ತೇಃ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಸ್ಥಾನಾನ್ನಿರ್ವಾಸನನಿಃಕಂಪೈಕತತ್ತ್ವಮೂರ್ಚ್ಛಿತಚಿದ್ವೃತ್ತ್ಯಭಾವಾತ್ಕಥಂ ನಾಮ ಸಂಯತಃ ಸ್ಯಾತ್ । ಅಸಂಯತಸ್ಯ ಚ ಯಥೋದಿತಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರತೀತಿರೂಪಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಯಥೋದಿತಾತ್ಮತತ್ತ್ವಾನುಭೂತಿರೂಪಂ ಜ್ಞಾನಂ ವಾ ಕಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತತಃ ಸಂಯಮಶೂನ್ಯಾತ್ ಶ್ರದ್ಧಾನಾತ್ ಜ್ಞಾನಾದ್ವಾ ನಾಸ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿಃ । ಅತ ಆಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಮಯೌಗಪದ್ಯಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ವಿಘಟೇತೈವ ।

ಟೀಕೆ :- ಆಗಮಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಶ್ರದ್ಧಾಶೂನ್ಯನಿದ್ದರೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಅದರ (ಆಗಮಜ್ಞಾನದ) ಹೊರತು ಯಾವುದು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು (ಶ್ರದ್ಧೆ) ಸಂಯಮಶೂನ್ಯನಿದ್ದರೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ -

ಆಗಮಬಲದಿಂದ ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಸ್ಪಷ್ಟ [1]ತರ್ಕ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಜೀವವು ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಜತೆ [2]ಮಿಳಿತವಾಗುವಂಥ ವಿಶದ ಒಂದು ಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದರ ಆಕಾರವಿದೆ ಅಂಥ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಯಥೋಕ್ತ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಶೂನ್ಯನಿರುವ ಕಾರಣ ಯಥೋಕ್ತ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡದಂಥ ಆ ಜ್ಞೇಯನಿಮಗ್ನ ಜ್ಞಾನವಿಮೂಢ ಜೀವನು ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವನು ? (ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವನು ಅಜ್ಞಾನಿಯೇ ಆಗುವನು.) ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಜ್ಞೇಯ ದ್ಯೋತಕವಾದವೇಲೂ ಆಗಮವೇನು ಮಾಡುವುದು ? (ಆಗಮವು ಜ್ಞೇಯಗಳ ಪ್ರಕಾಶಕವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆ ಅಜ್ಞಾನಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?) ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರದ್ಧಾಶೂನ್ಯವಾದ ಆಗಮದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಜತೆ ಮಿಳಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ವಿಶದ ಒಂದು ಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದರ ಆಕಾರವಿದೆ ಅಂಥ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಜೀವವು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಯಮಿತ(ಅಂಕುಶಿತ)ವಾಗಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ಅನಾದಿ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಆ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಿಸುವ ಕಾರಣ ಯಾವ ಸ್ವೈರಾಚಾರಿಣಿ (ಸ್ವಚ್ಛಂದ, ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿ)ಯಾದಂಥ ಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಯು (ಚೈತನ್ಯದ ಪರಿಣತಿಯು) ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ನಿಷ್ಕಂಪ ಒಂದು ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಲೀನವಿರುವ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಂಯತವಾಗುವುದು ? (ಆಗಲಾರದು, ಅಸಂಯತವೇ ಉಳಿಯುವುದು) ಮತ್ತು ಅಸಂಯತಕ್ಕೆ ಯಥೋಕ್ತ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತೀತಿರೂಪ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಥವಾ ಯಥೋಕ್ತ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಅನುಭೂತಿರೂಪ ಜ್ಞಾನವು ಏನು ಮಾಡುವುದು ? ಆದುದರಿಂದ ಸಂಯಮಶೂನ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತ್ವದ ಅಯುಗಪತ್‌ತನಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತನವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

---

೧ ತರ್ಕ = ವಿಚಾರಣೆ ; ಯುಕ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಆಶ್ರಯವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನ.

೨ ಮಿಳಿತವಾಗುವಂಥ = ಮಿಶ್ರಿತವಾಗುವಂಥ ; ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ಎಂದರೆ ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ. (ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಸ್ಪಷ್ಟ ಒಂದು ಜ್ಞಾನವೇ ಆತ್ಮನ ರೂಪು ಇದೆ.)

ಅಥಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯೇऽಪ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸಾಧಕತಮತ್ವಂ ದ್ಯೋತಯತಿ -

ಜಂ ಅಣ್ಣಾಣೀ ಕಮ್ಮಂ ಖವೇದಿ ಭವಸಯಸಹಸ್ಸಕೋಡೀಹಿಂ ।
ತಂ ಣಾಣೀ ತಿಹಿಂ ಗುತ್ತೋ ಖವೇದಿ ಉಸ್ಸಾಸಮೇತ್ತೇಣ ॥೨೩೮॥

ಯದಜ್ಞಾನೀ ಕರ್ಮ ಕ್ಷಪಯತಿ ಭವಶತಸಹಸ್ರಕೋಟಿಭಿಃ ।
ತಜ್ಜ್ಞಾನೀ ತ್ರಿಭಿರ್ಗುಪ್ತಃ ಕ್ಷಪಯತ್ಯುಚ್ಛ್ವಾಸಮಾತ್ರೇಣ ॥೨೩೮॥

ಯದಜ್ಞಾನೀ ಕರ್ಮ ಕ್ರಮಪರಿಪಾಟ್ಯಾ ಬಾಲತಪೋವೈಚಿತ್ರ್ಯೋಪಕ್ರಮೇಣ ಚ ಪಚ್ಯಮಾನಮುಪಾತ್ತ-ರಾಗದ್ವೇಷತಯಾ ಸುಖದುಃಖಾದಿವಿಕಾರಭಾವಪರಿಣತಃ ಪುನರಾರೋಪಿತಸಂತಾನಂ ಭವಶತಸಹಸ್ರಕೋಟಿಭಿಃ ಕಥಂಚನ ನಿಸ್ತರತಿ, ತದೇವ ಜ್ಞಾನೀ ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಕೇತನಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯಾತಿಶಯ-ಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಮಯಾತ್ಮತತ್ತ್ವಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಿತ್ವಸದ್ಭಾವಾತ್ಕಾಯವಾಙ್ಮನಃ ಕರ್ಮೋಪರಮಪ್ರವೃತ್ತತ್ರಿ- ಗುಪ್ತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಚಂಡೋಪಕ್ರಮಪಚ್ಯಮಾನಮಪಹಸ್ತಿತರಾಗದ್ವೇಷತಯಾ ದೂರನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತಸುಖ- ದುಃಖಾದಿವಿಕಾರಃ ಪುನರನಾರೋಪಿತಸಂತಾನಮುಚ್ಛ್ವಾಸಮಾತ್ರೇಣೈವ ಲೀಲಯೈವ ಪಾತಯತಿ । ಅತ ಆಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯಮತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯೇऽಪ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಮೇವ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸಾಧಕತಮಮನು- ಮಂತವ್ಯಮ್ ।

ಈಗ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನವಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕತಮ (ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಧನ)ವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೩೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಂ ಕಮ್ಮಂ] ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು **[ಅಣ್ಣಾಣೀ]** ಅಜ್ಞಾನಿಯು **[ಭವಸಯ-ಸಹಸ್ಸಕೋಡೀಹಿಂ]** ಲಕ್ಷಕೋಟಿ ಭವಗಳಲ್ಲಿ **[ಖವೇದಿ]** ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ತಂ]** ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು **[ಣಾಣೀ]** ಜ್ಞಾನಿಯು **[ತಿಹಿಂ ಗುತ್ತೋ]** ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ (ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯ)ಗಳಿಂದ ಗುಪ್ತವಿರುವುದರಿಂದ **[ಉಸ್ಸಾಸಮೇತ್ತೇಣ]** ಉಚ್ಛ್ವಾಸ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ **[ಖವೇದಿ]** ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು (ಅಜ್ಞಾನಿಯು) ಕ್ರಮಪರಿಪಾಟಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಬಾಲ ತಪಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ರೂಪದ ಉದ್ಯಮದಿಂದ ಪಕ್ವವಾಗುತ್ತ, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸುಖ-ದುಃಖ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಪುನಃ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಆರೋಪಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷಕೋಟಿಭವಗಳಿಂದ ಬೇಕಾದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ (ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟದಿಂದ) ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ

ಅಜ್ಞಾನಿ ಯಾವ ಕರ್ಮವನು ಲಕ್ಷ ಕೋಟಿ ಭವಗಳಲಿ ಕ್ಷಯಮಾಳ್ಪನದನು ।
ಆ ಜ್ಞಾನಿ ತ್ರಿಗುಪ್ತನಿರುವುದರಿಂದ ಉಚ್ಛ್ವಾಸ ಮಾತ್ರದಲಿ ಕ್ಷಯಮಾಡುವನು ॥೨೩೮॥

ಅಥಾತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನಸ್ಯ ಸರ್ವಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯಮಪ್ಯ-ಕಿಂಚಿತ್ಕರಮಿತ್ಯನುಶಾಸ್ತಿ -

ಪರಮಾಣುಪಮಾಣಂ ವಾ ಮುಚ್ಛಾ ದೇಹಾದಿಏಸು ಜಸ್ಸ ಪುಣೋ ।
ವಿಜ್ಜದಿ ಜದಿ ಸೋ ಸಿದ್ಧಿಂ ಣ ಲಹದಿ ಸವ್ವಾಗಮಧರೋ ವಿ ॥೨೩೯॥

ಕರ್ಮವನ್ನು (ಜ್ಞಾನಿಯು) ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಕೇತನ (ಧ್ವಜ) ಆಗಮಜ್ಞಾನ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನದ ಅತಿಶಯಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನಮಯ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಅನುಭೂತಿಯು ಲಕ್ಷಣವಿರುವಂಥ ಜ್ಞಾನೀತನದ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಕಾಯ-ವಚನ-ಮನಸ್ಸಿನ ಕರ್ಮಗಳ [೧]ಉಪರಮದಿಂದ ತ್ರಿಗುಪ್ತಿಯು ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರಚಂಡ ಉದ್ಯಮದಿಂದ ಪಕ್ವವಾಗುತ್ತ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ವಿಕಾರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ನಿರಸ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಪುನಃ ಸಂತತಿಗೆ ಆರೋಪಿತ ಮಾಡದೆ ಉಚ್ಛ್ವಾಸಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯು ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಇದರಿಂದ ಆಗಮಜ್ಞಾನ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನವಾದಮೇಲೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೇನೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕತಮವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅಜ್ಞಾನಿಯ ಕರ್ಮಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ ಹಾಗೂ ಬಾಲ ತಪಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ರೂಪದ ಉದ್ಯಮದಿಂದ ಪಕ್ವವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಯ ಕರ್ಮಗಳು [೨]ಜ್ಞಾನೀತನದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗುವಂಥ ತ್ರಿಗುಪ್ತಿರೂಪ ಪ್ರಚಂಡ ಉದ್ಯಮದಿಂದ ಪಕ್ವವಾಗುತ್ತವೆ ; ಆದುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅನೇಕ [೩]ಶತ-ಸಹಸ್ರ-ಕೋಟಿ ಭವಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅದೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ಉಚ್ಛ್ವಾಸಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ, ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಿಯ ಆ ಕರ್ಮವು ಸುಖದುಃಖಾದಿ ವಿಕಾರರೂಪ ಪರಿಣಮನದ ಕಾರಣ ಪುನಃ ನೂತನ ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಸಂತತಿಯನ್ನು ನಿಯುಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಯ ಆ ಕರ್ಮವು ಸುಖದುಃಖಾದಿ ವಿಕಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಪುನಃ ನೂತನ ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಸಂತತಿಯನ್ನು ನಿಯುಕ್ತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕತಮವಿದೆ.

ಯಾವನಿಗೆ ಅಣುಮಾತ್ರ ಕೂಡ ದೇಹಾದಿ ಕುರಿತು ಮೂರ್ಛೆಯಸದ್ಭಾವವಿರ್ಪುದು ।
ಅವನು ಸಕಲಾಗಮಧರನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧಿಯನು ಪಡೆಯಲಾರನು ॥೨೩೯॥

---

೧ ಉಪರಮ = ವಿರಾಮ ; ತಡೆದುಹೋಗುವುದು ಅದು ; ನಿಂತುಹೋಗುವುದು ಅದು. (ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೀತನದ ಕಾರಣ ಕಾಯ-ವಚನ-ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಿಂತುಹೋಗುವುದರಿಂದ ತ್ರಿಗುಪ್ತತೆಯು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ.)

೨ ಜ್ಞಾನೀತನ = ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ - ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನದ ಅತಿಶಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನಮಯ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಅನುಭೂತಿಯು ಜ್ಞಾನೀತನದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

೩. ಶತ-ಸಹಸ್ರ-ಕೋಟಿ = ೧೦೦ x ೧೦೦೦ x ೧೦೦೦೦೦೦೦

ಪರಮಾಣುಪ್ರಮಾಣಂ ವಾ ಮೂರ್ಛಾ ದೇಹಾದಿಕೇಷು ಯಸ್ಯ ಪುನಃ ।
ವಿದ್ಯತೇ ಯದಿ ಸ ಸಿದ್ಧಿಂ ನ ಲಭತೇ ಸರ್ವಾಗಮಧರೋऽಪಿ ॥೨೩೯॥

ಯದಿ ಕರತಲಾಮಲಕೀಕೃತಸಕಲಾಗಮಸಾರತಯಾ ಭೂತಭವದ್ಭಾವಿ ಚ ಸ್ವೋಚಿತಪರ್ಯಾಯವಿಶಿಷ್ಟಮಶೇಷದ್ರವ್ಯಜಾತಂ ಜಾನಂತಮಾತ್ಮಾನಂ ಜಾನನ್ ಶ್ರದ್ದಧಾನಃ ಸಂಯಮಯಂಶ್ಚಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ - ಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯೇऽಪಿ ಮನಾಙ್ಮೋಹಮಲೋಪಲಿಪ್ತತ್ವಾತ್ ಯದಾ ಶರೀರಾದಿಮೂರ್ಛೋಪರಕ್ತತಯಾ ನಿರುಪರಾಗೋಪಯೋಗಪರಿಣತಂ ಕೃತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಾನಂ ನಾನುಭವತಿ ತದಾ ತಾವನ್ಮಾತ್ರಮೋಹಮಲಕಲಂಕಕೀಲಿಕಾಕೀಲಿತೈಃ ಕರ್ಮಭಿರವಿಮುಚ್ಯ ಮಾನೋ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ । ಅತ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ-ಶೂನ್ಯಮಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯಮಪ್ಯಕಿಂಚಿತ್ಕರಮೇವ ।

ಈಗ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಸಮಸ್ತ ಆಗಮಜ್ಞಾನ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನವೂ ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರವಿದೆಯೆಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ) -

ಗಾಥೆ - ೨೩೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಪುಣೋ] ಮತ್ತು **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಜಸ್ಸ]** ಅವನಿಗೆ **[ದೇಹಾದಿಏಸು]** ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕುರಿತು **[ಪರಮಾಣುಪಯಾಣಂ]** ಪರಮಾಣುಮಾತ್ರವಾದರೂ **[ಮುಚ್ಛಾ]** ಮೂರ್ಛೆಯು **[ವಜ್ಜದಿ]** ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸವ್ವಾಗಮಧರೋ ವಿ]** ಬೇಕಾದರೆ ಸಕಲಾಗಮಗಳ ಧಾರಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ **[ಸಿದ್ಧಿಂ ಣ ಲಹದಿ]** ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರನು.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪುರುಷನು ಸಕಲಾಗಮಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹಸ್ತಾಮಲಕದಂತೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಅಂಗೈನೆಲ್ಲಿಯಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ) ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ-ಭವಿಷ್ಯ [೧]ಸ್ವೋಚಿತ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜತೆ ಅಶೇಷ ದ್ರವ್ಯಸಮೂಹವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸಂಯಮಿತನಿರುತ್ತಾನೆ ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನವಿದ್ದರೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವಾದರೂ ಮೋಹಮಲದಿಂದ ಲಿಪ್ತನಾಗುವುದರಿಂದ ಶರೀರಾದಿಗಳ ಕುರಿತು ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ [೨]ಉಪರಕ್ತನಿರುವುದರಿಂದ [೩]ನಿರುಪರಾಗ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಗೊಂಡು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಆ ಪುರುಷನು ಕೇವಲ ಅಷ್ಟು (ಸ್ವಲ್ಪ) ಮೋಹಮಲಕಲಂಕರೂಪ ಅಚ್ಚಿನ ಜತೆ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದದೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತ್ತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನವೂ ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರವೇ ಇದೆ.

---

೧ ಸ್ವೋಚಿತ ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯ, ತಮ-ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯ. (ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ತ್ರಿಕಾಲದ ಸ್ವೋಚಿತ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿದೆ.)

೨ ಉಪರಕ್ತ = ಮಲಿನ ; ವಿಕಾರಿ.

೩ ನಿರುಪರಾಗ = ಉಪರಾಗವಿಲ್ಲದ ; ನಿರ್ಮಲ ; ನಿರ್ವಿಕಾರ ; ಶುದ್ಧ.

ಅಥಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೌಗಪದ್ಯಂ ಸಾಧಯತಿ -

ಪಂಚಸಮಿದೋ ತಿಗುತ್ತೋ ಪಂಚೇಂದಿಯಸಂವುಡೋ ಜಿದಕಸಾಓ ।
ದಂಸಣಣಾಣಸಮಗ್ಗೋ ಸಮಣೋ ಸೋ ಸಂಜದೋ ಭಣಿದೋ ।।೨೪೦।।

ಪಂಚಸಮಿತಸ್ತ್ರಿಗುಪ್ತಃ ಪಂಚೇದ್ರಿಯಸಂವೃತೋ ಜಿತಕಷಾಯಃ ।
ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಮಗ್ರಃ ಶ್ರಮಣಃ ಸಂಯತೋ ಭಣಿತಃ ।।೨೪೦।।

ಯಃ ಖಲ್ವನೇಕಾಂತಕೇತನಾಗಮಜ್ಞಾನಬಲೇನ ಸಕಲಪದಾರ್ಥಜ್ಞೇಯಾಕಾರಕರಂಬಿತವಿಶದೈಕಜ್ಞಾನಾಕಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ಶ್ರದ್ದಧಾನೋಽನುಭವಂಶ್ಚಾತ್ಮನ್ಯೇವ ನಿತ್ಯನಿಶ್ಚಲಾಂ ವೃತ್ತಿಮಿಚ್ಛನ್ ಸಮಿತಿಪಂಚಕಾಂಕುಶಿತಪ್ರವೃತ್ತಿಪ್ರವರ್ತಿತಸಂಯಮಸಾಧನೀಕೃತಶರೀರಪಾತ್ರಃ ಕ್ರಮೇಣ ನಿಶ್ಚಲನಿರುದ್ಧಪಂಚೇಂದ್ರಿಯದ್ವಾರತಯಾ ಸಮುಪರತಕಾಯವಾಙ್ಮನೋವ್ಯಾಪಾರೋ ಭೂತ್ವಾ ಚಿದ್ವೃತ್ತೇಃ ಪರದ್ರವ್ಯಚಂಕ್ರಮಣನಿಮಿತ್ತಮತ್ಯಂತಮಾತ್ಮನಾ ಸಮಮನ್ಯೋನ್ಯಸಂವಲನಾದೇಕೀಭೂತಮಪಿ ಸ್ವಭಾವಭೇದಾತ್ಪರತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯಾತ್ಮನೈವ ಕುಶಲೋ ಮಲ್ಲ ಇವ ಸುನಿರ್ಭರಂ ನಿಷ್ಪೀಡ್ಯ ನಿಷ್ಪೀಡ್ಯ ಕಷಾಯಚಕ್ರಮಕ್ರಮೇಣ ಜೀವಂ ತ್ಯಾಜಯತಿ, ಸ ಖಲು ಸಕಲಪರದ್ರವ್ಯಶೂನ್ಯೋಽಪಿ ವಿಶುದ್ಧದೃಶಿಜ್ಞಪ್ತಿಮಾತ್ರಸ್ವಭಾವಭೂತಾವಸ್ಥಾಪಿತಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಜಾತನಿತ್ಯನಿಶ್ಚಲವೃತ್ತಿತಯಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಯತ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ । ತಸ್ಯೈವ ಚಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೌಗಪದ್ಯಂ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ ।

ಈಗ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನದ ಜತೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಯುಗಪತ್‌ತನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಆಗಮಜ್ಞಾನ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಸಂಯತತ್ವ ಈ ಮೂರರ ಜತೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಯುಗಪತ್‌ತನವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.)-

ಗಾಥೆ - ೨೪೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಪಂಚಸಮಿದೋ] ಐದು ಸಮಿತಿಯುಕ್ತ, **[ಪಂಚೇಂದಿಯಸಂವುಡೋ]** ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂವರವುಳ್ಳ, **[ತಿಗುತ್ತೋ]** ಮೂರು ಗುಪ್ತಿ ಸಹಿತ, **[ಜಿದಕಸಾಓ]** ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವವನು **[ದಂಸಣಣಾಣಸಮಗ್ಗೋ]** ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನೂ ಆದಂಥ **[ಸಮಣೋ]** ಯಾವ ಶ್ರಮಣನಿದ್ದಾನೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸಂಜದೋ]** ಸಂಯತನೆಂದು **[ಭಣಿದೋ]** ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪುರುಷನು ಅನೇಕಾಂತ ಚಿಹ್ನಯುಕ್ತ ಆಗಮಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳ ಜತೆ ಸಂಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತ, ವಿಶದ ಒಂದು ಜ್ಞಾನವು ಆಕಾರವಿರುವಂಥ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ನಿತ್ಯನಿಶ್ಚಲವೃತ್ತಿಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸುತ್ತ, ಸಂಯಮದ ಸಾಧನರೂಪವೆನಿಸಿದ ಶರೀರ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಐದು ಸಮಿತಿಗಳಿಂದ ಅಂಕುಶಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಶ್ಚಲ ನಿರೋಧದಿಂದ

ಐದು ಸಮಿತಿ ತ್ರಿಗುಪ್ತಿಯುತ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯನಿರೋಧಿಕಷಾಯವಿಜಯಿಮೇಣ್ ।
ಆ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನದಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಸಂಯತನೆಂದು ಪೇಳಿಹರು ।।೨೪೦।।

ಅಥಾಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೌಗಪದ್ಯಸಂಯತಸ್ಯ ಕೀದೃಗ್ಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯನುಶಾಸ್ತಿ -

ಸಮಸತ್ತುಬಂಧುವಗ್ಗೋ ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ ಪಸಂಸಣಿಂದಸಮೋ ।
ಸಮಲೋಟ್ಠುಕಂಚಣೋ ಪುಣ ಜೀವಿದಮರಣೇ ಸಮೋ ಸಮಣೋ ॥೨೪೧॥

ಸಮಶತ್ರುಬಂಧುವರ್ಗಃ ಸಮಸುಖದುಃಖಃ ಪ್ರಶಂಸಾನಿಂದಾಸಮಃ ।
ಸಮಲೋಷ್ಟಕಾಂಚನಃ ಪುನರ್ಜೀವಿತಮರಣೇ ಸಮಃ ಶ್ರಮಣಃ ॥೨೪೧॥

ಸಂಯಮಃ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪುರಃಸರಂ ಚಾರಿತ್ರಂ, ಚಾರಿತ್ರಂ ಧರ್ಮಃ, ಧರ್ಮಃ ಸಾಮ್ಯಂ, ಸಾಮ್ಯಂ ಮೋಹಕ್ಷೋಭವಿಹೀನಃ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮಃ । ತತಃ ಸಂಯತಸ್ಯ ಸಾಮ್ಯಂ ಲಕ್ಷಣಮ್ । ತತ್ರ ಶತ್ರುಬಂಧುವರ್ಗಯೋಃ ಸುಖದುಃಖಯೋಃ ಪ್ರಶಂಸಾನಿಂದಯೋಃ ಲೋಷ್ಟಕಾಂಚನಯೋರ್ಜೀವಿತಮರಣಯೋಶ್ಚ ಸಮಮ್ ಅಯಂ ಮಮ ಪರೋಽಯಂ ಸ್ವಃ, ಅಯಮಾಹ್ಲಾದೋಽಯಂ ಪರಿತಾಪಃ, ಇದಂ ಮಮೋತ್ಕರ್ಷಣಮಿದ- ಮಪಕರ್ಷಣಮಯಂ ಮಮಾಕಿಂಚಿತ್ಕರ ಇದಮುಪಕಾರಕಮಿದಂ ಮಮಾತ್ಮಧಾರಣಮಯಮತ್ಯಂತವಿನಾಶ ಇತಿ ಮೋಹಾಭಾವಾತ್ ಸರ್ವತ್ರಾಪ್ಯನುದಿತರಾಗದ್ವೇಷದ್ವೈತಸ್ಯ, ಸತತಮಪಿ ವಿಶುದ್ಧದೃಷ್ಟಿಜ್ಞಪ್ತಿಸ್ವಭಾವಮಾತ್ಮಾನಮನು- ಭವತಃ, ಶತ್ರುಬಂಧುಸುಖದುಃಖಪ್ರಶಂಸಾನಿಂದಾಲೋಷ್ಟಕಾಂಚನಜೀವಿತಮರಣಾನಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷಮೇವ ಜ್ಞೇಯತ್ವೇನಾಕ್ರಮ್ಯ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮನ್ಯಚಲಿತವೃತ್ತೇರ್ಯತ್ಕಿಲ ಸರ್ವತಃ ಸಾಮ್ಯಂ ತತ್ಸಿದ್ಧಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ- ಸಂಯತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೌಗಪದ್ಯಸ್ಯ ಸಂಯತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಲಕ್ಷಣೀಯಮ್ ।

ಕಾಯ-ವಚನ-ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿರಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತಾಗುತ್ತ, ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯ ಕುರಿತು ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣದ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಕಷಾಯ ಸಮೂಹವು ಆತ್ಮನ ಜತೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತತನದ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಹೋದರೂ ಸ್ವಭಾವಭೇದದ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಪರರೂಪದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮನಿಂದಲೇ ಚತುರ ಜಟ್ಟಿಯಂತೆ ಅತ್ಯಂತ [೧]ಮರ್ದನ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ, ಆ ಪುರುಷನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಶೂನ್ಯನಾದರೂ [೨]ವಿಶುದ್ಧ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಸ್ವಭಾವರೂಪದಿಂದ ಉಳಿಯುವಂಥ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ (ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ) ನಿತ್ಯ ನಿಶ್ಚಲ ಪರಿಣತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಯತನೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಅವನಿಗೇನೇ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನದ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಯುಗಪತ್‌ತನವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವನಿಗೆ ವೈರಿ-ಬಂಧುವರ್ಗ ಸುಖ-ದುಃಖ ನಿಂದೆ-ಪ್ರಶಂಸೆ ಸಾಮ್ಯವಿವೆಮೇಣ್ ।
ಜೀವಿತ-ಮರಣ ಚಿನ್ನ-ಮಣ್ಣುಗಳು ಸಾಮ್ಯವಿವೆ ಅವನು ಶ್ರಮಣನಿಹನು ॥೨೪೧॥

---

೧ ಮರ್ದನಮಾಡಿಮಾಡಿ = ಒತ್ತಿ ಹಿಸುಕಿ ; ನುಚ್ಚುನುರಿಮಾಡಿ ; ನಿಗ್ರಹಿಸಿ.

೨ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸ್ವಭಾವವು ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಮಾತ್ರವಿದೆ.

ಅಥೇದಮೇವ ಸಿದ್ಧಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಯೌಗಪದ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೌಗಪದ್ಯಸಂಯತತ್ವಮೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗತ್ವೇನ ಸಮರ್ಥಯತಿ -

ದಂಸಣಣಾಣಚರಿತ್ತೇಸು ತೀಸು ಜುಗವಂ ಸಮುಟ್ಠಿದೋ ಜೋ ದು ।
ಏಯಗ್ಗಗದೋ ತ್ತಿ ಮದೋ ಸಾಮಣ್ಣಂ ತಸ್ಸ ಪಡಿಪುಣ್ಣಂ ॥೨೪೨॥

ಈಗ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಯುಗಪತ್‌ತನವು ಯಾವನಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಅಂಥ ಈ ಸಂಯತದ ಲಕ್ಷಣವೇನಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೪೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಮಸತ್ತು ಬಂಧುವಗ್ಗೋ] ಯಾವನಿಗೆ ಶತ್ರು ಮತ್ತು ಬಂಧು ವರ್ಗವು ಸಮಾನವಿದೆ, **[ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ]** ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖವು ಸಮಾನವಿದೆ, **[ಪಸಂಸಣಿಂದಸಮೋ]** ಯಾವನಿಗೆ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮತ್ತು ನಿಂದೆಯ ಕುರಿತು ಸಮತೆಯಿದೆ, **[ಸಮಲೋಟ್ಠು ಕಂಚಣೋ]** ಯಾವನಿಗೆ ಲೋಷ್ಟ (ಮಣ್ಣಿನ ಸಮೂಹ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣವು ಸಮಾನವಿದೆ **[ಪುಣ]** ಹಾಗೂ **[ಜೀವಿದಮರಣೇ ಸಮೋ]** ಯಾವನಿಗೆ ಜೀವನ-ಮರಣದ ಕುರಿತು ಸಮಾನತೆಯಿದೆ ಅವನು **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸಂಯಮವು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ ; ಚಾರಿತ್ರವು ಧರ್ಮವಿದೆ ; ಧರ್ಮವು ಸಾಮ್ಯವಿದೆ ; ಸಾಮ್ಯವು ಮೋಹಕ್ಷೋಭರಹಿತವಾದ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಾಮ್ಯವು ಸಂಯತದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ೧) ಶತ್ರು-ಬಂಧುವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ೨) ಸುಖ-ದುಃಖದಲ್ಲಿ, ೩) ಪ್ರಶಂಸೆ-ನಿಂದೆಯಲ್ಲಿ, ೪) ಮಣ್ಣಿನ ಮುದ್ದೆ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ, ೫) ಜೀವನ-ಮರಣದಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ೧) 'ಇವನು ಪರ (ಶತ್ರು) ಇದ್ದಾನೆ, ಇವನು ಸ್ವ (ಸ್ವಜನ) ಇದ್ದಾನೆ'; ೨) 'ಇದು ಆಹ್ಲಾದವಿದೆ, ಇದು ಪರಿತಾಪವಿದೆ', ೩) 'ಇದು ನನ್ನ ಉತ್ಕರ್ಷಣವಿದೆ (ಕೀರ್ತಿಯಿದೆ), ಇದು ಅಪಕರ್ಷಣವಿದೆ (ಅಕೀರ್ತಿಯಿದೆ)' ; ೪) 'ಇದು ನನಗೆ ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರವಿದೆ' ಇದು ಉಪಕಾರವಿದೆ (ಉಪಯೋಗಿಯಿದೆ)'; ೫) 'ಇದು ನನ್ನ ಸ್ಥಾಯಿತ್ವವಿದೆ, ಇದು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಾಶವಿದೆ, ಯೆಂದು ಮೋಹದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಯಾವನಿಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷದ ದ್ವೈತವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಯಾವನು ಸತತ ವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು (ಈ ಪ್ರಕಾರ) ಶತ್ರು-ಬಂಧು, ಸುಖ-ದುಃಖ, ಪ್ರಶಂಸೆ-ನಿಂದೆ, ಲೋಷ್ಟ-ಕಾಂಚನ ಮತ್ತು ಜೀವನ-ಮರಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದಲೇ (ಯಾವ ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆಯೇ) ಜ್ಞೇಯರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವನ ಪರಿಣತಿಯು ಅಚಲಿತವಾಗಿದೆ ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ ಆ ಸಾಮ್ಯವು ಸಂಯತದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸಂಯತದಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಯುಗಪತ್‌ತನವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಯಾವನು ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಮೀಮೂರೊಳುಯುಗಪದಾರೂಢನಿರುವನು ।
ಅವನಿಗೇಕಾಗ್ರ್ಯಗತನೆಂದುಪೇಳಿರ್ದವನ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರಿಪೂರ್ಣವಿಹುದು ॥೨೪೨॥

ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚರಿತ್ರೇಷು ತ್ರಿಷು ಯುಗಪತ್ಸಮುತ್ಥಿತೋ ಯಸ್ತು ।
ಐಕಾಗ್ರ್ಯಗತ ಇತಿ ಮತಃ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ತಸ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣಮ್ ॥೨೪೨॥

ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವತಥಾಪ್ರತೀತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಪರ್ಯಾಯೇಣ, ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವತಥಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಜ್ಞಾನಪರ್ಯಾಯೇಣ, ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾತೃಕ್ರಿಯಾಂತರನಿವೃತ್ತಿಸೂತ್ರ್ಯಮಾಣದ್ರಷ್ಟೃಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಚಾರಿತ್ರಪರ್ಯಾಯೇಣ ಚ, ತ್ರಿಭಿರಪಿ ಯೌಗಪದ್ಯೇನ ಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವವಿಜೃಂಭಿತಾತಿನಿರ್ಭರೇತರೇತರಸಂವಲನಬಲಾದಂಗಾಂಗಿಭಾವೇನ ಪರಿಣತಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ಯದಾತ್ಮನಿಷ್ಠತ್ವೇ ಸತಿ ಸಂಯತತ್ವಂ ತತ್ಪಾನಕವದನೇಕಾತ್ಮಕಸ್ಯೈಕಸ್ಯಾನುಭೂಯಮಾನತಾಯಾಮಪಿ ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಪರಾವರ್ತತ್ವಾದಭಿವ್ಯಕ್ತೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಏವಾವಗಂತವ್ಯಃ । ತಸ್ಯ ತು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾಣಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತಿ ಭೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ಪರ್ಯಾಯಪ್ರಧಾನೇನ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ಐಕಾಗ್ರ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತ್ಯಭೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಧಾನೇನ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ, ವಿಶ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಭೇದಾಭೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ತದುಭಯಮಿತಿ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿಃ ।

ಈಗ ಆಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಯತತತ್ವದ ಯುಗಪತ್‌ತನದ ಜತೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಯುಗಪತ್‌ತನದ ಸಿದ್ಧಿರೂಪವಾದ ಯಾವ ಈ ಸಂಯತತನವಿದೆ ಅದೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ, ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಏಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೪೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ ದು]** ಯಾವನು **[ದಂಸಣಣಾಣಚರಿತ್ತೇಸು]** ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರ **[ತೀಸು]** ಇವು ಮೂರರಲ್ಲಿ **[ಜುಗವಂ]** ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ **[ಸಮುಟ್ಠಿದೋ]** ಆರೂಢನಿದ್ದಾನೆ ಅವನು **[ಏಯಗ್ಗಗದೋ]** ಏಕಾಗ್ರತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಿದ್ದಾನೆ **[ತ್ತಿ]** ಈ ಪ್ರಕಾರ **[ಮದೋ]** (ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದೆ. **[ತಸ್ಸ]** ಅವನ **[ಸಾಮಣ್ಣಂ]** ಶ್ರಾಮಣ್ಯವು **[ಪಡಿಪುಣ್ಣಂ]** ಪರಿಪೂರ್ಣವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವದ ತಥಾಪ್ರಕಾರದ (ಹೇಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ, ಯಥಾರ್ಥ) ಪ್ರತೀತಿಯು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ; ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾತೃ ತತ್ತ್ವದ ತಥಾಪ್ರಕಾರದ ಅನುಭೂತಿಯು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅದು ಜ್ಞಾನಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ; ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾತಾದ [೧]ಕ್ರಿಯಾಂತರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ರಚಿತವಾದ ದೃಷ್ಟಿಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿನ ಪರಿಣತಿಯು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅದು ಚಾರಿತ್ರಪರ್ಯಾಯವಿದೆ. ಈ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ [೨]ಭಾವ್ಯಭಾವಕತೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಢ ಇತರೇತರ ಮಿಲನದ ಬಲದ ಕಾರಣ ಇವು ಮೂರೂ ಪರ್ಯಾಯರೂಪಗಳು ಯುಗಪತ್ ಅಂಗ-ಅಂಗೀಭಾವದಿಂದ

೧ ಕ್ರಿಯಾಂತರ = ಅನ್ಯಕ್ರಿಯೆ. (ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾತಾ ಅನ್ಯಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾದಾಗ ಅದರ ಕಾರಣ ಆಗುವಂಥ ಯಾವ ದೃಷ್ಟಾ-ಜ್ಞಾತಾ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯಿದೆ ಅದು ಚಾರಿತ್ರಪರ್ಯಾಯದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

೨ ಭಾವಕ ಎಂದರೆ ಆಗುವಂಥದು, ಮತ್ತು ಭಾವಕವು ಯಾವರೂಪವಾಗುವುದು ಅದು ಭಾವ್ಯವಿದೆ. ಆತ್ಮನು ಭಾವಕನಿದ್ದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಭಾವ್ಯವಿವೆ. ಭಾವಕ ಮತ್ತು ಭಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಢ ಮಿಲನವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವಕನಾದ ಆತ್ಮನು ಅಂಗಿಯಿದ್ದರೆ ಭಾವ್ಯರೂಪಗಳಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಅವನ ಅಂಗವಿವೆ.

(ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ)

ಇತ್ಯೇವಂ ಪ್ರತಿಪತ್ತುರಾಶಯವಶಾದೇಕೋऽಪ್ಯನೇಕೀಭವಂ-
ಸ್ತ್ರೈಲಕ್ಷಣ್ಯಮಥೈಕತಾಮುಪಗತೋ ಮಾರ್ಗೋऽಪವರ್ಗಸ್ಯ ಯಃ ।
ದ್ರಷ್ಟೃಜ್ಞಾತೃನಿಬದ್ಧವೃತ್ತಿಮಚಲಂ ಲೋಕಸ್ತಮಾಸ್ಕಂದತಾ-
ಮಾಸ್ಕಂದತ್ಯಚಿರಾದ್ವಿಕಾಶಮತುಲಂ ಯೇನೋಲ್ಲಸಂತ್ಯಾಶ್ಚಿತೇಃ ॥೧೬॥

ಪರಿಣತ ಆತ್ಮನ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠತೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಸಂಯತತನವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಸಂಯತತನವು ಏಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವಿದೆ ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೇ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ (ಸಂಯತತನದಲ್ಲಿ) [1]ಪೇಯದ ಹಾಗೆ [2]ಅನೇಕಾತ್ಮಕವಾದ ಏಕದ ಅನುಭವವಾದ ಮೇಲೂ ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಏಕಾಗ್ರತೆಯು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ(ಪ್ರಕಟ)ವಿದೆ.

ಅದು (ಸಂಯತತ್ವರೂಪ ಅಥವಾ ಶ್ರಾಮಣ್ಯರೂಪ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು) ಭೇದಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ 'ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರವು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ'ಯೆಂದು ಪರ್ಯಾಯಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವಿದೆ ; ಅದು (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು) ಅಭೇದಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ 'ಏಕಾಗ್ರತೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ' ಯೆಂದು ದ್ರವ್ಯಪ್ರಧಾನ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವಿದೆ ; ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಭೇದಾಭೇದಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ 'ಅವೆರಡೂ (ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಏಕಾಗ್ರತೆ) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ'ಯೆಂದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವಿದೆ.

(ಈಗ ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ದೃಷ್ಟಾ-ಜ್ಞಾತಾದಲ್ಲಿ ಲೀನತೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ-)

ಅರ್ಥ :- ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಕನ ಆಶಯದ ವಶದಿಂದ ಏಕವಿದ್ದರೂ ಅನೇಕವಾಗುತ್ತ (ಅಭೇದಪ್ರಧಾನ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಏಕ-ಏಕಾಗ್ರತಾರೂಪ-ವಾಗುತ್ತಲೂ ವಕ್ತಾರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಾನುಸಾರ ಭೇದಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದಿಂದ ಅನೇಕವೂ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರರೂಪವೂ-ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) [3]ಏಕತೆಗೆ (ಏಕಲಕ್ಷಣತೆಗೆ) ಹಾಗೂ [4]ತ್ರಿಲಕ್ಷಣತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಯಾವ ಅಪವರ್ಗ (ಮೋಕ್ಷ)ದ ಮಾರ್ಗವಿದೆ ಅದನ್ನು ಜಗತ್ತು ದೃಷ್ಟಾ-ಜ್ಞಾತಾದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ (ಲೀನಮಾಡಿ) ಅಚಲರೂಪದಿಂದ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಅದು (ಜಗತ್ತು) ಉಲ್ಲಸಿತ ಚೇತನದ ಅತ್ಯಧಿಕ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುವುದು.

೧ ಪೇಯ ಕುಡಿಯುವ ವಸ್ತು ತಂಪು ಪಾನೀಯ. (ತಂಪಾದ ಸ್ವಾದವು ಅನೇಕಾತ್ಮಕವಾದ ಏಕವಿರುತ್ತದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅಭೇದದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಂಪಾದ ಸ್ವಾದವೇ ಬರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಭೇದದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಲು, ಸಕ್ಕರೆ, ಮೆಣಸಿನಕಾಳು ಬಾದಾಮು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವಾದವು ಬರುತ್ತದೆ.)

೨ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾತ್ಮಕ ಏಕದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನೇಕಾತ್ಮಕತೆಯಿದೆ ಅದು ಪರದ್ರವ್ಯಮಯವಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಂತೂ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ ಇದೆ ; ಕೇವಲ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರರೂಪ ಸ್ವ-ಅಂಶಗಳ ಕಾರಣವೇ ಅನೇಕಾತ್ಮಕತೆಯಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾತ್ಮಕತೆಯಿದ್ದರೂ ಏಕಾಗ್ರತೆ (ಏಕ-ಅಗ್ರತೆ)ಯು ಪ್ರಕಟವಿದೆ.

೩ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಧಾನ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಕೇವಲ ಏಕಾಗ್ರತೆಯೇ ಒಂದು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

೪ ಪರ್ಯಾಯಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರರೂಪ ತ್ರಿಕವು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

ಅಥಾನೈಕಾಗ್ರ್ಯಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ವಿಘಟಯತಿ -

ಮುಜ್ಝದಿ ವಾ ರಜ್ಜದಿ ವಾ ದುಸ್ಸದಿ ವಾ ದವ್ವಮಣ್ಣಮಾಸೇಜ್ಜ ।
ಜದಿ ಸಮಣೋ ಅಣ್ಣಾಣೀ ಬಜ್ಝದಿ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ವಿವಿಹೇಹಿಂ ॥೨೪೩॥

ಮುಹ್ಯತಿ ವಾ ರಜ್ಯತಿ ವಾ ದ್ವೇಷ್ಟಿ ವಾ ದ್ರವ್ಯಮನ್ಯದಾಸಾದ್ಯ ।
ಯದಿ ಶ್ರಮಣೋಽಜ್ಞಾನೀ ಬಧ್ಯತೇ ಕರ್ಮಭಿರ್ವಿವಿಧೈಃ ॥೨೪೩॥

ಯೋ ಹಿ ನ ಖಲು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಾನಮೇಕಮಗ್ರಂ ಭಾವಯತಿ, ಸೋಽವಶ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಭೂತಂ ದ್ರವ್ಯಮನ್ಯದಾಸೀದತಿ । ತದಾಸಾದ್ಯ ಚ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಾದ್ಭ್ರಷ್ಟಃ ಸ್ವಯಮಜ್ಞಾನೀಭೂತೋ ಮುಹ್ಯತಿ ವಾ, ರಜ್ಯತಿ ವಾ, ದ್ವೇಷ್ಟಿ ವಾ ; ತಥಾಭೂತಶ್ಚ ಬಧ್ಯತ ಏವ, ನ ತು ವಿಮುಚ್ಯತೇ । ಅತ ಅನೈಕಾಗ್ರ್ಯ ನ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ।

ಈಗ ಅನೇಕಾಗ್ರತೆಗೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತನವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಅನೇಕಾಗ್ರತೆಯು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ)ವೆಂಬುದನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೪೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ಅಣ್ಣ ದವ್ವಂ ಆಸೇಜ್ಜ]** ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯದ ಆಶ್ರಯಮಾಡಿ **[ಅಣ್ಣಾಣೀ]** ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗುತ್ತ, **[ಮುಜ್ಝದಿ ವಾ]** ಮೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, **[ರಜ್ಜದಿ ವಾ]** ರಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ದುಸ್ಸದಿ ವಾ]** ಅಥವಾ ದ್ವೇಷ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದರೆ ಅವನು **[ವಿವಿಹೇಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ]** ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ **[ಬಜ್ಝದಿ]** ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು ನಿಜವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ ಆತ್ಮರೂಪ ಒಂದು ಅಗ್ರ(ವಿಷಯ)ವನ್ನು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞೇಯಭೂತ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಅದರ ಆಶ್ರಯಮಾಡಿ, ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಅವನು ಸ್ವಯಂ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗುತ್ತ ಮೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ರಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷಮಾಡುತ್ತಾನೆ ; ಮತ್ತು ಹೀಗೆ (ಮೋಹಿ, ರಾಗಿ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷಿ) ಆಗುತ್ತ ಬಂಧಕ್ಕೇನೇ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಮುಕ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ಅನೇಕಾಗ್ರತೆಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗತನವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಏಕಾಗ್ರತೆಯು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು (ಆಚಾರ್ಯ ಮಹಾರಾಜರು) ನಿಶ್ಚಿತ ಪಡಿಸುತ್ತ (ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನದ)ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

---

ಪರದ್ರವ್ಯದಾಶ್ರಯಮಾಡಿ ಶ್ರಮಣನಜ್ಞಾನಿತಾನಾಗುತ್ತ ಮೋಹಮಾಡಿದರೆ ।
ಆ ರಾಗವಿಲ್ಲವೆ ದ್ವೇಷಮಾಡಿದರವನು ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳಿಂ ಬಂಧಿಪನು ॥೨೪೩॥

ಅಥೈಕಾಗ್ರ್ಯಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಮವಧಾರಯನ್ನುಪಸಂಹರತಿ -

ಅಟ್ಠೇಸು ಜೋ ಣ ಮುಜ್ಝದಿ ಣ ಹಿ ರಜ್ಜದಿ ಣೇವ ದೋಸಮುವಯಾದಿ ।
ಸಮಣೋ ಜದಿ ಸೋ ಣಿಯದಂ ಖವೇದಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ ವಿವಿಹಾಣಿ ॥೨೪೪॥

ಅರ್ಥೇಷು ಯೋ ನ ಮುಹ್ಯತಿ ನ ಹಿ ರಜ್ಯತಿ ನೈವ ದ್ವೇಷಮುಪಯಾತಿ ।
ಶ್ರಮಣೋ ಯದಿ ಸ ನಿಯತಂ ಕ್ಷಪಯತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿವಿಧಾನಿ ॥೨೪೪॥

ಯಸ್ತು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಾನಮೇಕಮಗ್ರಂ ಭಾವಯತಿ, ಸ ನ ಜ್ಞೇಯಭೂತಂ ದ್ರವ್ಯಮನ್ಯದಾಸೀದತಿ । ತದನಾಸಾದ್ಯ ಚ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಾದಭ್ರಷ್ಟಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಜ್ಞಾನೀಭೂತಸ್ತಿಷ್ಠನ್ನ ಮುಹ್ಯತಿ, ನ ರಜ್ಯತಿ, ನ ದ್ವೇಷ್ಟಿ; ತಥಾಭೂತಃ ಸನ್ ಮುಚ್ಯತ ಏವ, ನ ತು ಬಧ್ಯತೇ । ಅತ ಐಕಾಗ್ರ್ಯಸ್ಯೈವ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ।

- ಇತಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಜ್ಞಾಪನಮ್ ॥

ಗಾಥೆ - ೨೪೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ ಜೋ ಸಮಣೋ]** ಒಂದುವೇಳೆ ಶ್ರಮಣನು **[ಅಟ್ಠೇಸು]** ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ **[ಣ ಮುಜ್ಝದಿ]** ಮೋಹ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಣ ಹಿ ರಜ್ಜದಿ]** ರಾಗ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, **[ಣೇವ ದೋಸಮುವಯಾದಿ]** ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಣಿಯದಂ]** ನಿಯಮದಿಂದ (ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ) **[ವಿವಿಹಾಣಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ]** ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು **[ಖವೇದಿ]** ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮರೂಪ ಅಗ್ರ(ವಿಷಯ)ವನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಜ್ಞೇಯಭೂತ ಇತರ ದ್ರವ್ಯದ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಅದರ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡದೆ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗದಂಥ ಅವನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತ ಮೋಹ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ರಾಗ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಹೀಗೆ (ಅಮೋಹಿ, ಅರಾಗಿ, ಅದ್ವೇಷಿಯಾಗಿ) ವರ್ತಿಸುತ್ತ (ಅವನು) ಮುಕ್ತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಬದ್ಧನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ಏಕಾಗ್ರತೆಗೇನೇ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಈಗ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ (ಮೊದಲು) ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಶ್ರಮಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೌಣವಾಗಿ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ಪದಾರ್ಥಗಳಲಿ ಮೋಹಮಾಡದೆ ರಾಗಮಾಡದೆ ಮೇಣ್ ದ್ವೇಷ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ।
ಸಾಧುಪುಂಗವನು ನಿಯಮದಿಂ ವಿಧವಿಧದ ಕರ್ಮಗಳ ನಾಶ ಮಾಡುವನು ॥೨೪೪॥

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಪ್ರಜ್ಞಾಪನಮ್ । ತತ್ರ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಃ ಶ್ರಮಣತ್ವೇನಾನ್ವಾಚಿನೋತಿ-

ಸಮಣಾ ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ ಸುಹೋವಜುತ್ತಾ ಯ ಹೋಂತಿ ಸಮಯಮ್ಹಿ ।
ತೇಸು ವಿ ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ ಅಣಾಸವಾ ಸಾಸವಾ ಸೇಸಾ ॥೨೪೫॥

ಶ್ರಮಣಾಃ ಶುದ್ಧೋಪಯುಕ್ತಾಃ ಶುಭೋಪಯುಕ್ತಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ ಸಮಯೇ ।
ತೇಷ್ವಪಿ ಶುದ್ಧೋಪಯುಕ್ತಾ ಅನಾಸ್ರವಾಃ ಸಾಸ್ರವಾಃ ಶೇಷಾಃ ॥೨೪೫॥

ಯೇ ಖಲು ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರಿಣತಿಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಪಿ, ಜೀವಿತಕಷಾಯಕಣತಯಾ, ಸಮಸ್ತಪರದ್ರವ್ಯನಿವೃತ್ತಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುವಿಶುದ್ಧದೃಶಿಜ್ಞಪ್ತಿಸ್ವಭಾವಾತ್ಮತತ್ತ್ವವೃತ್ತಿರೂಪಾಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭೂಮಿಕಾಮಧಿರೋಢುಂ ನ ಕ್ಷಮಂತೇ, ತೇ ತದುಪಕಂಠನಿವಿಷ್ಟಾಃ, ಕಷಾಯಕುಂಠೀಕೃತಶಕ್ತಯೋ, ನಿತಾಂತಮುತ್ಕಂಠುಲಮನಸಃ ಶ್ರಮಣಾಃ ಕಿಂ ಭವೇಯುರ್ನ ವೇತ್ಯತ್ರಾಭಿಧೀಯತೇ । 'ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಜದಿ ಸುದ್ಧಸಂಪಓಗಜುದೋ । ಪಾವದಿ ಣಿವ್ವಾಣಸುಹಂ ಸುಹೋವಜುತ್ತೋ ವ ಸಗ್ಗಸುಹಂ ॥'

ಗಾಥೆ - ೨೪೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ ಸಮಣಾ] ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವುಳ್ಳವರು ಶ್ರಮಣರಿದ್ದಾರೆ, **[ಸುಹೋವಜುತ್ತಾ ಯ ಹೋಂತಿ]** ಶುಭೋಪಯೋಗವುಳ್ಳವರೂ ಕೂಡ ಶ್ರಮಣರಿದ್ದಾರೆ ; **[ತೇಸು ವಿ]** ಅವರಲ್ಲೂ **[ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ ಅಣಾಸವಾ]** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವುಳ್ಳವರು ನಿರಾಸ್ರವರಿದ್ದಾರೆ, **[ಸೇಸಾ ಸಾಸವಾ]** ಉಳಿದವರು ಸಾಸ್ರವರಿದ್ದಾರೆ (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳು ಆಸ್ರವಸಹಿತರಿದ್ದಾರೆ)-**[ಸಮಯಮ್ಹಿ]** ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ (ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ.)

ಟೀಕೆ :- ಯಾರು ನಿಜವಾಗಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯ ಪರಿಣತಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಯೂ ಕಷಾಯ ಕಣವು ಜೀವಿತ (ವಿದ್ಯಮಾನ)ವಿರುವುದರಿಂದ, ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದಂಥ ಆ [೧]ಸುವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವಾದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿರೂಪದ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಹಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ, ಆ (ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಜೀವರುಗಳು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಭೂಮಿಕೆಯ [೨]ಉಪಕಂಠ ನಿವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಕಷಾಯವು ಅವರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಿದೆ, ಹಾಗೂ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಕಂಠಿತ (ಆತುರ) ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಿದ್ದಾರೆ, ಅವರು ಶ್ರಮಣರಿದ್ದಾರೆಯೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಶ್ರಮಣನಿಹನು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಕೂಡೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಪೇಳಿದೆ ।
ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿ ನಿರಾಸ್ರವಿಯಿದ್ದರೆ ಶೇಷ ಸಾಸ್ರವಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ॥೨೪೫॥

---

೧ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸ್ವಭಾವವು ಸುವಿಶುದ್ಧದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವಿದೆ.
೨ ಉಪಕಂಠ = ನೆರೆಯ ; ಹತ್ತಿರದ ಭಾಗ ; ನಿಕಟತೆ ; ಅಕ್ಕಪಕ್ಕ.

ಇತಿ ಸ್ವಯಮೇವ ನಿರೂಪಿತತ್ವಾದಸ್ತಿ ತಾವಚ್ಛುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಧರ್ಮೇಣ ಸಹೈಕಾರ್ಥಸಮವಾಯಃ । ತತಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನೋऽಪಿ ಧರ್ಮಸದ್ಭಾವಾದ್ಭವೇಯುಃ ಶ್ರಮಣಾಃ । ಕಿಂತು ತೇಷಾಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಭಿಃ ಸಮಂ ಸಮಕಾಷ್ಠತ್ವಂ ನ ಭವೇತ್, ಯತಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನೋ ನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತಕಷಾಯತ್ವಾದನಾಸ್ರವಾ ಏವ । ಇಮೇ ಪುನರನವಕೀರ್ಣಕಷಾಯಕಣತ್ವಾತ್ಸಾಸ್ರವಾ ಏವ । ಅತ ಏವ ಚ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಭಿಃ ಸಮಮಮೀ ನ ಸಮುಚ್ಚೀಯಂತೇ, ಕೇವಲಮನ್ವಾಚೀಯಂತ ಏವ ।

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಶ್ರಮಣಲಕ್ಷಣಮಾಸೂತ್ರಯತಿ–

> **ಅರಹಂತಾದಿಸು ಭತ್ತೀ ವಚ್ಛಲದಾ ಪವಯಣಾಭಿಜುತ್ತೇಸು ।**
> **ವಿಜ್ಜದಿ ಜದಿ ಸಾಮಣ್ಣೇ ಸಾ ಸುಹಜುತ್ತಾ ಭವೇ ಚರಿಯಾ ॥೨೪೬॥**

ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಜದಿ ಸುದ್ಧಸಂಪಓಗಜುದೋ । ಪಾವದಿ ಣಿವ್ವಾಣಸುಹಂ ಸುಹೋವ ಜುತ್ತೋ ವ ಸಗ್ಗ ಸುಹಂ ॥ [೧]ಹೀಗೆ (ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ೧೧ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ತಾವೇ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಶುಭೋಪಯೋಗದ್ದು ಧರ್ಮದ ಜತೆ [೨]ಏಕಾರ್ಥಸಮವಾಯವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮದ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರಮಣರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳ ಜತೆ ಸಮಾನ ಶ್ರೇಣಿಯವರಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳು ಸಮಸ್ತ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ನಿರಸ್ತ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ನಿರಾಸ್ರವರೇ ಇದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಈ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಂತೂ ಕಷಾಯಕಣವು ಅವಿನಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಸ್ರವರೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳ ಜತೆ ಇವರನ್ನು (ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳನ್ನು) ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲ (ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ), ಕೇವಲ ಹಿಂದಿನಿಂದ (ಗೌಣರೂಪದಿಂದಲೇ) ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ ః– ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳು ಶ್ರಮಣರಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳೂ ಗೌಣರೂಪದಿಂದ ಶ್ರಮಣರಿದ್ದಾರೆಂದು ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧ-ಏಕಸ್ವಭಾವಿಗಳಾದ ಸಿದ್ಧ ಜೀವಗಳೇ ಜೀವವೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಚತುರ್ಗತಿ ಪರಿಣತಗಳಾದ ಅಶುದ್ಧ ಜೀವಗಳೂ ಜೀವವೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರಮಣರೂಪದಿಂದ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿ ಜೀವಗಳ ಮುಖ್ಯತೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಜೀವಗಳ ಗೌಣತೆಯಿದೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳು

ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರವಚನರತರ ಕುರಿತು ವಾತ್ಸಲ್ಯ ।
ಇರಲೊಂದು ವೇಳೆ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಶುಭದೊಡಗೂಡಿದ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ ॥೨೪೬॥

---

೧ ಅರ್ಥ = ಧರ್ಮಪರಿಣತ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನು ಒಂದುವೇಳೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತನಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಒಂದುವೇಳೆ ಶುಭೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತನಿದ್ದರೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು (ಬಂಧವನ್ನು) ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೨. ಏಕಾರ್ಥಸಮವಾಯ = ಒಂದು ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ಇರುವರೂಪದ ಸಂಬಂಧ. (ಆತ್ಮಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಶುಭೋಪಯೋಗದ್ದು ಧರ್ಮದ ಜತೆ ಏಕಾರ್ಥ ಸಮವಾಯವಿದೆ.)

ಅರ್ಹದಾದಿಷು ಭಕ್ತಿರ್ವತ್ಸಲತಾ ಪ್ರವಚನಾಭಿಯುಕ್ತೇಷು ।
ವಿದ್ಯತೇ ಯದಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ಸಾ ಶುಭಯುಕ್ತಾ ಭವೇಚ್ಚರ್ಯಾ ॥೨೪೬॥

ಸಕಲಸಂಗಸಂನ್ಯಾಸಾತ್ಮನಿ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ಸತ್ಯಪಿ ಕಷಾಯಲವಾವೇಶವಶಾತ್ ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿಮಾತ್ರೇಣಾ- ವಸ್ಥಾತುಮಶಕ್ತಸ್ಯ, ಪರೇಷು ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿಮಾತ್ರೇಣಾವಸ್ಥಿತೇಷ್ವರ್ಹದಾದಿಷು, ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿಮಾತ್ರಾವಸ್ಥಿತಿ- ಪ್ರತಿಪಾದಕೇಷು ಪ್ರವಚನಾಭಿಯುಕ್ತೇಷು ಚ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವತ್ಸಲತಯಾ ಚ ಪ್ರಚಲಿತಸ್ಯ, ತಾವನ್ಮಾತ್ರರಾಗಪ್ರವರ್ತಿತ- ಪರದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಸಂವಲಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತೇಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಚಾರಿತ್ರಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಅತಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ- ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುರಾಗಯೋಗಿ ಚಾರಿತ್ರತ್ವಲಕ್ಷಣಮ್ ।

ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನೆಯ ಬಲದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಶುಭಾಶುಭ ಸಂಕಲ್ಪ-ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ರಹಿತರಿರುವುದರಿಂದ ನಿರಾಸ್ರವರೇ ಇದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ವಿಷಯಕಷಾಯರೂಪ ಅಶುಭಾಸ್ರವದ ನಿರೋಧವಿದ್ದರೂ ಅವರು ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವಯುಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಗಾಥೆಯ ಮುಖಾಂತರ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೪೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಾಮಣ್ಣೇ]** ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಅರಹಂತಾದಿಸು ಭತ್ತೀ]** ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ **[ಪವಯಣಾಭಿಜುತ್ತೇಸುವಚ್ಛಲದಾ]** ಪ್ರವಚನರತ ಜೀವರುಗಳ ಕುರಿತು ವಾತ್ಸಲ್ಯವು **[ವಿಜ್ಜದಿ]** ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ **[ಸಾ]** ಅದು **[ಸುಹಜುತ್ತಾ ಚರಿಯಾ]** ಶುಭಯುಕ್ತ ಚರ್ಯೆಯು (ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಚಾರಿತ್ರವು) **[ಭವೇ]** ಇದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸಕಲಸಂಗದ ಸಂನ್ಯಾಸಸ್ವರೂಪವಾದ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವಿದ್ದ ಮೇಲೂ ಯಾವನು ಕಷಾಯಾಂಶದ (ಅಲ್ಪ ಕಷಾಯದ) ಆವೇಶದ ವಶದಿಂದ ಕೇವಲ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿರೂಪದಿಂದ ಇರುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಅಶಕ್ತನಾದಂಥ ಶ್ರಮಣನು ಪರವೆನಿಸಿದ ಯಾವ ೧) ಕೇವಲ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿರೂಪದಿಂದ ಇರುವಂಥ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಹಾಗೂ ೨) ಕೇವಲ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿರೂಪದಿಂದ ಇರುವ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರವಚನರತರಾದ ಜೀವರುಗಳ ಕುರಿತು ೧) ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ೨) ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಚಂಚಲವಿರುವ ಅವನ (ಶ್ರಮಣನ) ಚಾರಿತ್ರವು ಕೇವಲ ಅಷ್ಟು ರಾಗದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಪರದ್ರವ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಜತೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯು ಬೆರೆತು ಹೋಗುವ ಕಾರಣ ಶುಭೋಪಯೋಗೀ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅನುರಾಗಯುಕ್ತ ಚಾರಿತ್ರವು ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ(ಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಕೇವಲ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿರೂಪದಿಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥವಿರುವ ಕಾರಣ ಯಾವ ಶ್ರಮಣರು ಪರವೆನಿಸಿದ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಪರವೆನಿಸಿದ ಆಗಮಪರಾಯಣ ಜೀವರುಗಳ ಕುರಿತು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಚಂಚಲ(ಅಸ್ಥಿರ)ರಿದ್ದಾರೆ ಆ ಶ್ರಮಣರದು ಶುಭೋಪಯೋಗ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮುಪದರ್ಶಯತಿ -

ವಂದಣಣಮಂಸಣೇಹಿಂ ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಾಣುಗಮಣಪಡಿವತ್ತೀ ।
ಸಮಣೇಸು ಸಮಾವಣಓ ಣ ಣಿಂದಿದಾ ರಾಗಚರಿಯಮ್ಹಿ ॥೨೪೭॥

ವಂದನನಮಸ್ಕರಣಾಭ್ಯಾಮಭ್ಯುತ್ಥಾನಾನುಗಮನಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ ।
ಶ್ರಮಣೇಷು ಶ್ರಮಾಪನಯೋ ನ ನಿಂದಿತಾ ರಾಗಚರ್ಯಾಯಾಮ್ ॥೨೪೭॥

ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಂ ಹಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುರಾಗಯೋಗಿಚಾರಿತ್ರತಯಾ, ಸಮಧಿಗತಶುದ್ಧಾತ್ಮ-ವೃತ್ತಿಷು ಶ್ರಮಣೇಸು ವಂದನನಮಸ್ಕರಣಾಭ್ಯುತ್ಥಾನಾನುಗಮನಪ್ರತಿಪತ್ತಿಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿತ್ರಾಣನಿಮಿತ್ತಾ ಶ್ರಮಾಪನಯನಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ನ ದುಷ್ಯೇತ್ ।

ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯು ಪರದ್ರವ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ (ಪರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ) ಜತೆ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿದೆ, ಎಂದರೆ ಅದು ಶುಭಭಾವದ ಜತೆ ಮಿಶ್ರಿತವಿದೆ.

ಈಗ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೪೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಮಣೇಸು] ಶ್ರಮಣರ ಕುರಿತು **[ವಂದಣಣಮಂಸಣೇಹಿಂ]** ವಂದನೆ-ನಮಸ್ಕಾರ ಸಹಿತ **[ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಾಣುಗಮಣಪಡಿವತ್ತೀ]** [೧]ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ ಮತ್ತು [೨]ಅನುಗಮನರೂಪ [೩]ವಿನೀತ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ **[ಸಮಾವಣಓ]** ಅವರ ಶ್ರಮ ದೂರ ಮಾಡುವುದು ಅದು **[ರಾಗಚರಿಯಮ್ಹಿ]** ರಾಗ ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ **[ಣ ಣಿಂದಿದಾ]** ನಿಂದಿತವಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅನುರಾಗಯುಕ್ತವಾದ ಚಾರಿತ್ರವಿರುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿರುವಂಥ ಶ್ರಮಣರ ಕುರಿತು ಯಾವ ವಂದನೆ-ನಮಸ್ಕಾರ-ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ-ಅನುಗಮನರೂಪ ವಿನೀತ ವರ್ತನೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದಂಥ ಯಾವ ಶ್ರಮ ದೂರಮಾಡುವುದಿದೆ (ವೈಯಾವೃತ್ಯರೂಪವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ) ಅದು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗಾಗಿ ದೂಷಿತ (ದೋಷರೂಪ, ನಿಂದಿತ)ವಿಲ್ಲ. (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲ.)

ಮುನಿಗಳ ಕುರಿತು ವಂದನೆ - ನಮಸ್ಕಾರ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ ಅನುಗಮನರೂಪ ।
ವಿನೀತಪ್ರವೃತ್ತಿ ಶ್ರಮಪರಿಹಾರಮಿವು ನಿಂದಿತವಿಲ್ಲ ರಾಗಚರ್ಯೆಯಲಿ ॥೨೪೭॥

---

೧ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ = ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು.
೨ ಅನುಗಮನ = ಹಿಂದೆ -ಹಿಂದೆ ನಡೆಯುವುದು.
೩ ವಿನೀತ = ವಿನಯಯುಕ್ತ ; ಸನ್ಮಾನಯುಕ್ತ ; ವಿವೇಕಿ ; ಸಭ್ಯ.

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಮೇವೈವಂವಿಧಾಃ ಪ್ರವೃತ್ತಯೋ ಭವಂತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ -

ದಂಸಣಣಾಣುವದೇಸೋ ಸಿಸ್ಸಗ್ಗಹಣಂ ಚ ಪೋಸಣಂ ತೇಸಿಂ ।
ಚರಿಯಾ ಹಿ ಸರಾಗಾಣಂ ಜಿಣಿಂದಪೂಜೋವದೇಸೋ ಯ ॥೨೪೮॥

ದರ್ಶನಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಃ ಶಿಷ್ಯಗ್ರಹಣಂ ಚ ಪೋಷಣಂ ತೇಷಾಮ್ ।
ಚರ್ಯಾ ಹಿ ಸರಾಗಾಣಾಂ ಜಿನೇಂದ್ರಪೂಜೋಪದೇಶಶ್ಚ ॥೨೪೮॥

ಅನುಜಿಘೃಕ್ಷಾಪೂರ್ವಕದರ್ಶನಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಶಿಷ್ಯಸಂಗ್ರಹಣಪ್ರವೃತ್ತಿಸ್ತತ್ಪೋಷಣಪ್ರವೃತ್ತಿ-ರ್ಜಿನೇಂದ್ರಪೂಜೋಪದೇಶಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಮೇವ ಭವಂತಿ, ನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಾಮ್ ।

ಅಥ ಸರ್ವಾ ಏವ ಪ್ರವೃತ್ತಯಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಮೇವ ಭವಂತೀತ್ಯವಧಾರಯತಿ -

ಉವಕುಣದಿ ಜೋ ವಿ ಣಿಚ್ಚಂ ಚಾದುವ್ವಣ್ಣಸ್ಸ ಸಮಣಸಂಘಸ್ಸ ।
ಕಾಯವಿರಾಧಣರಹಿದಂ ಸೋ ವಿ ಸರಾಗಪ್ಪಧಾಣೋ ಸೇ ॥೨೪೯॥

ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೇನೇ ಇಂಥ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿರುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೪೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ದಂಸಣಣಾಣುವದೇಸೋ]** ದರ್ಶನಜ್ಞಾನದ (ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ) ಉಪದೇಶವು, **[ಸಿಸ್ಸಗ್ಗಹಣಂ]** ಶಿಷ್ಯರುಗಳ ಗ್ರಹಣವು, **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ತೇಸಿಂ ಪೋಸಣಂ]** ಅವರುಗಳ ಪೋಷಣೆಯು, **[ಯ]** ಹಾಗೂ **[ಜಿಣಿಂದಪೂಜೋವದೇಸೋ]** ಜಿನೇಂದ್ರರ ಪೂಜೆಯ ಉಪದೇಶವು **[ಹಿ]** ನಿಜವಾಗಿ **[ಸರಾಗಾಣಂ ಚರಿಯಾ]** ಸರಾಗಿಗಳ ಚರ್ಯೆಯಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾದ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನದ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು, ಶಿಷ್ಯರುಗಳ ಗ್ರಹಣದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು, ಅವರುಗಳ ಪೋಷಣೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಮತ್ತು ಜಿನೇಂದ್ರಪೂಜೆಯ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೇನೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಜ್ಞಾನದರ್ಶನದ ಉಪದೇಶ ಶಿಷ್ಯರ ಗ್ರಹಣ ಮೇಣವರ ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತೆ ।
ಜಿನೇಂದ್ರ ಪೂಜೆಯ ಉಪದೇಶವಿವು ವಾಸ್ತವದಿ ಸರಾಗಿಗಳ ಚರ್ಯೆಯಿದೆ ॥೨೪೮॥

ಯಾವನು ಸತತ ಕಾಯವಿರಾಧನೆಯಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ।
ಸವಣ ಸಂಘದ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವನವನು ಸರಾಗಪ್ರಧಾನನಿಹನು ॥೨೪೯॥

ಉಪಕರೋತಿ ಯೋऽಪಿ ನಿತ್ಯಂ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರಮಣಸಂಘಸ್ಯ ।
ಕಾಯವಿರಾಧನರಹಿತಂ ಸೋऽಪಿ ಸರಾಗಪ್ರಧಾನಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥೨೪೯॥

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಸಂಯಮತ್ವಾತ್ ಷಟ್‌ಕಾಯವಿರಾಧನರಹಿತಾ ಯಾ ಕಾಚನಾಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿತ್ರಾಣನಿಮಿತ್ತಾ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರಮಣಸಂಘಸ್ಯೋಪಕಾರಕರಣಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಸಾ ಸರ್ವಾಪಿ ರಾಗಪ್ರಧಾನತ್ವಾತ್ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಮೇವ ಭವತಿ, ನ ಕದಾಚಿದಪಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಾಮ್ ।

ಅಥ ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಸಂಯಮವಿರೋಧಿತ್ವಂ ಪ್ರತಿಷೇಧಯತಿ –

ಜದಿ ಕುಣದಿ ಕಾಯಖೇದಂ ವೇಜ್ಜಾವಚ್ಚತ್ಥಮುಜ್ಜದೋ ಸಮಣೋ ।
ಣ ಹವದಿ ಹವದಿ ಅಗಾರೀ ಧಮ್ಮೋ ಸೋ ಸಾವಯಾಣಂ ಸೇ ॥೨೫೦॥

ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೇನೇ ಇರುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ – ೨೪೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ ವಿ]** ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನು (ಶ್ರಮಣನು) **[ಣಿಚ್ಚಂ]** ಯಾವಾಗಲೂ **[ಕಾಯವಿರಾಧಣರಹಿದಂ)** (ಷಟ್)ಕಾಯದ ವಿರಾಧನೆಯಿಲ್ಲದೆ **[ಚೌದುವ್ವಣ್ಣಸ್ಸ]** ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ **[ಸಮಣಸಂಘಸ್ಸ]** ಶ್ರಮಣಸಂಘಕ್ಕೆ **[ಉವಕುಣದಿ]** ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ ವಿ]** ಅವನೂ **[ಸರಾಗಪ್ಪಧಾಣೋ ಸೇ)** ರಾಗದ ಪ್ರಧಾನತೆಯುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಸಂಯಮದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ [೧]ಷಟ್‌ಕಾಯದ ವಿರಾಧನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದಂಥ [೨]ನಾಲ್ಕುಪ್ರಕಾರದ ಶ್ರಮಣಸಂಘದ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ರಾಗಪ್ರಧಾನತೆಯ ಕಾರಣ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೇನೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ರಮಣನೊಂದುವೇಳೆ ವೈಯಾವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮುದ್ಯತನಾಗಿ ಕಾಯಖೇದ ಮಾಡಿದರೆ ।
ಶ್ರಮಣನಿಲ್ಲಾದರವನು ಗ್ರಹಸ್ಥನಿದ್ದದು ಶ್ರಾವಕರಧರ್ಮವಿರುವುದು ॥೨೫೦॥

---

೧ ಶ್ರಮಣ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದಂಥ ಉಪಕಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅದು ಷಟ್‌ಕಾಯದ ವಿರಾಧನೆಯಿಂದ ರಹಿತವಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು (ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣರು) ಸಂಯಮದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

೨ ಶ್ರಮಣರಲ್ಲಿ ೧) ಋಷಿ, ೨) ಮುನಿ, ೩) ಯತಿ ಮತ್ತು ೪) ಅನಗಾರರೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಋದ್ಧಿ ಪ್ರಾಪ್ತರಾದ ಶ್ರಮಣರು ಋಷಿಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಅವಧಿ-ಮನಃ ಪರ್ಯಯ ಅಥವಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣರು ಮುನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಉಪಶಮಕ ಅಥವಾ ಕ್ಷಪಕ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢರಾದ ಶ್ರಮಣರು ಯತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಧುಗಳು ಅನಗಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಚತುರ್ವಿಧ ಶ್ರಮಣ ಸಂಘವಿದೆ.

ಯದಿ ಕರೋತಿ ಕಾಯಖೇದಂ ವೈಯಾವೃತ್ಯಾರ್ಥಮುದ್ಯತಃ ಶ್ರಮಣಃ ।
ನ ಭವತಿ ಭವತ್ಯಗಾರೀ ಧರ್ಮಃ ಸ ಶ್ರಾವಕಾಣಾಂ ಸ್ಯಾತ್ ॥೨೫೦॥

ಯೋ ಹಿ ಪರೇಷಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿತ್ರಾಣಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ವೈಯಾವೃತ್ಯಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಸ್ವಸ್ಯ ಸಂಯಮಂ ವಿರಾಧಯತಿ, ಸ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಾನುಪ್ರವೇಶಾತ್ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾತ್ ಪ್ರಚ್ಯವತೇ । ಅತೋ ಯಾ ಕಾಚನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಸಾ ಸರ್ವಥಾ ಸಂಯಮಾವಿರೋಧೇನೈವ ವಿಧಾತವ್ಯಾ । ಪ್ರವೃತ್ತಾವಪಿ ಸಂಯಮಸ್ಯೈವ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾತ್ ।

ಈಗ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸಂಯಮದ ವಿರೋಧಿಯಿರುವುದರಿಂದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಸಂಯಮದ ಜತೆ ವಿರೋಧವುಳ್ಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇರಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೨೫೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ (ಶ್ರಮಣನು) **[ವೇಜ್ಜಾವಚ್ಚತ್ಥಂ ಉಜ್ಜದೋ]** ವೈಯಾ ವೃತ್ತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಉದ್ಯಮಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **[ಕಾಯಖೇದಂ]** ಷಟ್‌ಕಾಯಗಳಿಗೆ ಪೀಡೆ **[ಕುಣದಿ]** ಮಾಡಿದರೆ ಅವನು **[ಸಮಣೋ ಣ ಹವದಿ]** ಶ್ರಮಣನಲ್ಲ **[ಅಗಾರೀ ಹವದಿ]** ಗೃಹಸ್ಥನಿದ್ದಾನೆ ; (ಏಕೆಂದರೆ) **[ಸೋ]** ಅದು (ಷಟ್‌ಕಾಯಗಳ ವಿರಾಧನೆ ಸಹಿತವಾದ ವೈಯಾವೃತ್ತಿಯು) **[ಸಾವಯಾಣಂ ಧಮ್ಮೋ ಸೇ]** ಶ್ರಾವಕರ ಧರ್ಮವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು (ಶ್ರಮಣನು) ಇತರರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಲೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ವೈಯಾವೃತ್ಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಸಂಯಮದ ವಿರಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಅದು ಸರ್ವಥಾ ಸಂಯಮದ ಜತೆ ವಿರೋಧಬಾರದ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಸಂಯಮವೇ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ (ಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಶ್ರಮಣನು ಷಟ್‌ಕಾಯದ ವಿರಾಧನೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ವೈಯಾವೃತ್ಯಾದಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ; ಆದುದರಿಂದ ಯಾವುದರಿಂದ ಸಂಯಮದ ವಿರಾಧನೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಆ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರಮಣನು ವೈಯಾವೃತ್ಯಾದಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಯಾವನು ತನ್ನ ಶರೀರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಶಿಷ್ಯಾದಿಕರ ಮೋಹದಿಂದ ಸಾವದ್ಯವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅವನಿಗಂತೂ ವೈಯಾವೃತ್ಯಾದಿಯಲ್ಲೂ ಸಾವದ್ಯದ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡಕೂಡದು, ಅದು ಶೋಭಾಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವನು ಇತರೆಡೆಯಂತೂ ಸಾವದ್ಯದ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ತನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವೈಯಾವೃತ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾವದ್ಯವನ್ನಿಚ್ಛಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗಂತೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬಿಷ್ಟು ವಿಶೇಷವನ್ನಿಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈಗ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಿಷಯದ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಈಗ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಯಾವುದರ ಕುರಿತು ಉಪಕಾರದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದರ ಕುರಿತು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ),-

ಅಥ ಪ್ರವತ್ತೇರ್ವಿಷಯವಿಭಾಗೇ ದರ್ಶಯತಿ -

ಜೋಣ್ಹಾಣಂ ಣಿರವೇಕ್ಖಂ ಸಾಗಾರಣಗಾರಚರಿಯಜುತ್ತಾಣಂ ।
ಅಣುಕಂಪಯೋವಯಾರಂ ಕುವ್ವದು ಲೇವೋ ಜದಿ ವಿ ಅಪ್ಪೋ ॥೨೫೧॥

ಜೈನಾನಾಂ ನಿರಪೇಕ್ಷಂ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಚರ್ಯಾಯುಕ್ತಾನಾಮ್ ।
ಅನುಕಂಪಯೋಪಕಾರಂ ಕರೋತಿ ಲೇಪೋ ಯದ್ಯಪ್ಯಲ್ಪಃ ॥೨೫೧॥

ಯಾ ಕಿಲಾನುಕಂಪಾಪೂರ್ವಿಕಾ ಪರೋಪಕಾರಲಕ್ಷಣಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಸಾ ಖಲ್ವನೇಕಾಂತಮೈತ್ರೀಪವಿತ್ರಿತ-ಚಿತ್ತೇಷು ಶುದ್ಧೇಷು ಜೈನೇಷು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಜ್ಞಾನದರ್ಶನಪ್ರವೃತ್ತವೃತ್ತಿತಯಾ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಚರ್ಯಾಯುಕ್ತೇಷು ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭೇತರಸಕಲನಿರಪೇಕ್ಷತಯೈವಾಲ್ಪಲೇಪಾಪ್ಯಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಾ ; ನ ಪುನರಲ್ಪಲೇಪೇತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಥೈವಾಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಾ, ತತ್ರ ತಥಾಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿತ್ರಾಣಸ್ಯ ಪರಾತ್ಮನೋರನುಪಪತ್ತೇರಿತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೨೫೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜದಿ ವಿ ಅಪ್ಪೋ ಲೇವೋ] ಅಲ್ಪಲೇಪವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ **[ಸಾಗಾರಣಗಾರ-ಚರಿಯಜುತ್ತಾಣಂ]** ಸಾಕಾರ-ಅನಾಕಾರ ಚರ್ಯಾಯುಕ್ತ **[ಜೋಣ್ಹಾಣಂ]** ಜೈನರಿಗೆ **[ಅಣುಕಂಪಯಾ]** ಅನುಕಂಪೆಯಿಂದ **[ಣಿರವೇಕ್ಖಂ]** ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿ **[ಉವಯಾರಂ ಕುವ್ವದು]** (ಶುಭೋಪಯೋಗದಿಂದ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿರಿ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾರು ಅನುಕಂಪೆಯೊಡನೆ ಪರೋಪಕಾರ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಪದಾದ ಲೇಪವಂತೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅನೇಕಾಂತದ ಜತೆ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ಯಾರ ಚಿತ್ತವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ ಅಂಥ ಶುದ್ಧ ಜೈನರ ಕುರಿತು-ಯಾರು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನ [೧]ವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣ [೨]ಸಾಕಾರ-ಅನಾಕಾರ ಚರ್ಯೆಯುಳ್ಳವರಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಕುರಿತು-ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡದೆಯೇ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಅಲ್ಪಲೇಪವುಳ್ಳವರಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಕುರಿತು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಅನಿಷಿದ್ಧವಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಇಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ (ಎಂದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಎಲ್ಲರ ಕುರಿತು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮಾಡಹೋದರೆ) ಆ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇತರರ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ.

ಹೀನಲೇಪವಾಗುತಿದ್ದರು ಕೂಡ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರ ಚರ್ಯೆಯುಕ್ತ ಜೈನರಿಗೆ ।
ಅನುಕಂಪೆಯಿಂದುಪಕಾರಮಾಡುವುದು ಶುಭೋಪಯೋಗದಿಂ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿ ॥೨೫೧॥

---

೧ ವೃತ್ತಿ = ಪರಿಣತಿ ; ವರ್ತನೆ ; ವರ್ತಿಸುವುದು.
೨ ಜ್ಞಾನವು ಸಾಕಾರವಿದೆ ಮತ್ತು ದರ್ಶನವು ಅನಾಕಾರವಿದೆ.

ಅಥ ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಕಾಲವಿಭಾಗಂ ದರ್ಶಯತಿ –

ರೋಗೇಣ ವಾ ಛುದಾಏ ತಣ್ಹಾಏ ವಾ ಸಮೇಣ ವಾ ರೂಢಂ ।
ದಿಟ್ಠಾ ಸಮಣಂ ಸಾಹೂ ಪಡಿವಜ್ಜದು ಆದಸತ್ತೀಏ ॥೨೫೨॥

ರೋಗೇಣ ವಾ ಕ್ಷುಧಯಾ ತೃಷ್ಣಯಾ ವಾ ಶ್ರಮೇಣ ವಾ ರೂಢಮ್ ।
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶ್ರಮಣಂ ಸಾಧುಃ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತಾಮಾತ್ಮಶಕ್ತ್ಯಾ ॥೨೫೨॥

ಯದಾ ಹಿ ಸಮಧಿಗತಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತೇಃ ಶ್ರಮಣಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರಚ್ಯಾವನಹೇತೋಃ ಕಸ್ಯಾಪ್ಯುಪಸರ್ಗಸ್ಯೋಪನಿಪಾತಃ ಸ್ಯಾತ್, ಸ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಃ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರತಿಚಿಕೀರ್ಷಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಕಾಲಃ । ಇತರಸ್ತು ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತೇಃ ಸಮಧಿಗಮನಾಯ ಕೇವಲಂ ನಿವೃತ್ತಿಕಾಲ ಏವ ।

ಭಾವಾರ್ಥ :– ಅನುಕಂಪೆಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪರೋಪಕಾರಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಪದಾದ ಲೇಪವಂತೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಒಂದುವೇಳೆ ೧) ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವರೂಪ ಚರ್ಯೆಯುಳ್ಳಶುದ್ಧ ಜೈನರ ಕುರಿತು ಹಾಗೂ ೨) ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗೆ ಅದರ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನುಕಂಪೆಯ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಪರೋಪಕಾರಸ್ವರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಪದಾದ ಲೇಪವೇ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ೧) ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನರೂಪ ಚರ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶುದ್ಧ ಜೈನರನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಇತರರ ಕುರಿತು, ಹಾಗೂ ೨) ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ಯಾವುದೇ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗೆ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದರ ನಿಷೇಧವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಅಥವಾ ತನಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾಲದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,)–

ಗಾಥೆ – ೨೫೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– [ರೋಗೇಣ ವಾ] ರೋಗದಿಂದ, **[ಛುದಾಏ]** ಕ್ಷುದೆಯಿಂದ, **[ತಣ್ಹಾಏ ವಾ]** ತೃಷೆಯಿಂದ **[ಸಮೇಣ ವಾ]** ಅಥವಾ ಶ್ರಮದಿಂದ **[ರೂಢಂ]** ಆಕ್ರಾಂತನಾದ **[ಸಮಣಂ]** ಶ್ರಮಣನನ್ನು **[ದಿಟ್ಠಾ]** ನೋಡಿ **[ಸಾಹೂ]** ಸಾಧುವು **[ಆದಸತ್ತೀಏ]** ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ **[ಪಡಿವಜ್ಜದು]** ವೈಯಾವೃತ್ಯ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

ಟೀಕೆ :– ಯಾವಾಗ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ, ಅದರಿಂದ ಚ್ಯುತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಕಾರಣವು–ಯಾವುದೇ ಉಪಸರ್ಗವು–ಬಂದುಬಿಟ್ಟರೆ ಆಗ ಆ ಕಾಲವು ಶುಭೋಪಯೋಗಿಗೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ

ಕ್ಷುಧೆ ತೃಷೆ ರೋಗ ಅಥವ ಶ್ರಮದಿಂದ ಆಕ್ರಾಂತನಾದ ಶ್ರಮಣನನು ನೋಡಿ ।
ಸಾಧು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ ವೈಯಾವೃತ್ಯ ಮೊದಲಾದುವನು ಮಾಡುವುದು ॥೨೫೨॥

ಅಥ ಲೋಕಸಂಭಾಷಣಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಸನಿಮಿತ್ತವಿಭಾಗಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ವೇಜ್ಜಾವಚ್ಚಣಿಮಿತ್ತಂ ಗಿಲಾಣಗುರುಬಾಲವುಡ್ಢಸಮಣಾಣಂ ।
ಲೋಗಿಗಜಣಸಂಭಾಸಾ ಣ ಣಿಂದಿದಾ ವಾ ಸುಹೋವಜುದಾ ॥೨೫೩॥

ವೈಯಾವೃತ್ಯನಿಮಿತ್ತಂ ಗ್ಲಾನಗುರುಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಮಣಾನಾಮ್ ।
ಲೌಕಿಕಜನಸಂಭಾಷಾ ನ ನಿಂದಿತಾ ವಾ ಶುಭೋಪಯುತಾ ॥೨೫೩॥

ಸಮಧಿಗತಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತೀನಾಂ ಗ್ಲಾನಗುರುಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಮಣಾನಾಂ ವೈಯಾವೃತ್ಯನಿಮಿತ್ತಮೇವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯಜನಸಂಭಾಷಣಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ, ನ ಪುನರನ್ಯನಿಮಿತ್ತಮಪಿ ।

---

[೧]ಪ್ರತಿಕಾರ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛಾರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಕಾಲವಿದೆ ; ಮತ್ತು ಅದರ ಹೊರತಾದ ಕಾಲವು ತನ್ನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕೇವಲ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಕಾಲವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವಾಗ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರಮಣನ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವದ ನಾಶಮಾಡುವಂಥ ರೋಗಾದಿಗಳು ಬಂದುಬಿಡುತ್ತವೆ ಆಗ ಆ ಸಮಯವು ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಸಾಧುವಿಗೆ ಅವರ ಸೇವೆಯ ಇಚ್ಛಾರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಜ ಅನುಷ್ಠಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಜನರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದ ವಿಭಾಗ ಸಹಿತವಾಗಿ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಜನರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೨೫೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ವಾ]** ಮತ್ತು **[ಗಿಲಾಣಗುರುಬಾಲವುಡ್ಢಸಮಣಾಣಂ)** ರೋಗಿ, ಗುರು (ಪೂಜ್ಯ, ಹಿರಿಯ) ಬಾಲ ಹಾಗೂ ವೃದ್ಧ ಶ್ರಮಣರ **[ವೇಜ್ಜಾವಚ್ಚಣಿಮಿತ್ತಂ]** ಸೇವೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ **[ಸುಹೋವಜುದಾ]** ಶುಭೋಪಯುಕ್ತರಾದ **[ಲೋಗಿಗಜಣಸಂಭಾಸ]** ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಜತೆಯ ಮಾತುಕತೆಯು **[ಣ ಣಿಂದಿತಾ]** ನಿಂದಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ರೋಗಿ, ಗುರು, ಬಾಲ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧ ಶ್ರಮಣರ ಸೇವೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಲೇ (ಶುಭೋಪಯೋಗಿ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ) ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಶೂನ್ಯರಾದ ಜನರ ಜತೆ ಮಾತುಕತೆಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ (ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷಿದ್ಧವಿಲ್ಲ), ಆದರೆ ಅನ್ಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆಯೆಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ.

ಬಾಲವೃದ್ಧ ಗುರು ಮತ್ತದರಂತೆ ರೋಗಿ ಶ್ರಮಣರ ಸೇವೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ।
ಆ ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಜತೆ ಮಾತುಕತೆ ನಿಂದಿತವಿಲ್ಲ ಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತ ॥೨೫೩॥

---

೧ ಪ್ರತಿಕಾರ = ಉಪಾಯ ; ಸಹಾಯ.

ಅಥೈವಮುಕ್ತಸ್ಯ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಗೌಣಮುಖ್ಯವಿಭಾಗಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಏಸಾ ಪಸತ್ಥಭೂದಾ ಸಮಣಾಣಂ ವಾ ಪುಣೋ ಘರತ್ಥಾಣಂ ।
ಚರಿಯಾ ಪರೇತ್ತಿ ಭಣಿದಾ ತಾಏವ ಪರಂ ಲಹದಿ ಸೋಕ್ಖಂ ॥೨೫೪॥

ಏಷಾ ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತಾ ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ವಾ ಪುನರ್ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಮ್ ।
ಚರ್ಯಾ ಪರೇತಿ ಭಣಿತಾ ತಯೈವ ಪರಂ ಲಭತೇ ಸೌಖ್ಯಮ್ ॥೨೫೪॥

ಏವಮೇಷ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುರಾಗಯೋಗಿಪ್ರಶಸ್ತಚರ್ಯಾರೂಪ ಉಪವರ್ಣಿತಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಃ ತದಯಂ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಿಕಾಂ ಸಮಸ್ತವಿರತಿಮುಪೇಯುಷಾಂ ಕಷಾಯಕಣಸದ್ಭಾವಾತ್ಪ್ರವರ್ತಮಾನಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿವಿರುದ್ಧ-ರಾಗಸಂಗತತ್ವಾದ್ಗೌಣಃ ಶ್ರಮಣಾನಾಂ; ಗೃಹಿಣಾಂ ತು ಸಮಸ್ತವಿರತೇರಭಾವೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶನಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ಕಷಾಯ- ಸದ್ಭಾವಾತ್ಪ್ರವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ, ಸ್ಫಟಿಕಸಂಪರ್ಕೇಣಾರ್ಕತೇಜಸ ಇವೈಧಸಾಂ, ರಾಗಸಂಯೋಗೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ- ನೋಽನುಭವಾತ್ಕ್ರಮತಃ ಪರಮನಿರ್ವಾಣಸೌಖ್ಯಕಾರಣತ್ವಾಚ್ಚ ಮುಖ್ಯಃ ।

ಈಗ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಗೌಣ-ಮುಖ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಯಾರ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಗೌಣವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಯಾರದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ),-

ಗಾಥೆ - ೨೫೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಏಸಾ] ಈ **[ಪಸಸ್ಥಭೂದಾ]** ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತವಾದ **[ಚರಿಯಾ]** ಚರ್ಯೆಯು **[ಸಮಣಾಣಂ]** ಶ್ರಮಣರಿಗೆ **[ಗೌಣ]** ಆಗುತ್ತದೆ **[ವಾ ಘರತ್ಥಾಣಂ ಪುಣೋ]** ಮತ್ತು ಗೃಹಸ್ಥರಿಗಂತೂ **[ಪರೇ]** ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ **[ತ್ತಿ ಭಣಿದಾ]**-ಹೀಗೆ (ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದೆ ; **[ತಾಏವ]** ಅದರಿಂದ **[ಪರಂ ಸೋಕ್ಖಂ ಲಹದಿ]** (ಪರಂಪರೆಯಿಂದ) ಗೃಹಸ್ಥನು ಪರಮ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಹೀಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುರಾಗಯುಕ್ತ ಪ್ರಶಸ್ತಚರ್ಯೆಯರೂಪದ ಯಾವ ಈ ಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಯಿತು ಆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಪ್ರಕಾಶಕ ಸರ್ವವಿರತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತರಾದ ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ಕಷಾಯಕಣದ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತ ಗೌಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾದಂಥ ರಾಗದ ಜತೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ; ಮತ್ತು ಆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಗೃಹಸ್ಥರಿಗಂತೂ ಸರ್ವವಿರತಿಯ ಅಭಾವದಿಂದ [೧]ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶನದ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಕಷಾಯದ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾಗುತ್ತಲೂ

ಸಾಧುಗಳಿಗೀ ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತ ಚರ್ಯೆಯಿದೆ ಮೇಣ್ಮುಖ್ಯವಿರುವುದು ಗೃಹಸ್ಥರ್ಗೆ ।
ಅದರಿಂದಲೇ ಗೃಹಸ್ಥರು ಶ್ರೇಷ್ಠತರ ಸೌಖ್ಯವನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು ॥೨೫೪॥

೧ ಚಾರಿತ್ರದಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಉಗ್ರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೇನೇ ಇಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನವೆಂದು ಗಣಿಸಿದೆ ; ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಅದರ ಅಭಾವವಿದೆ. ಉಳಿದ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಂತೂ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೃಹಸ್ಥನಿಗೂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಪ್ರಕಾಶನವಿದ್ದೇ ಇದೆ.

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಾತ್ ಫಲವೈಪರೀತ್ಯಂ ಸಾಧಯತಿ -

ರಾಗೋ ಪಸತ್ಥಭೂದೋ ವತ್ಥುವಿಸೇಸೇಣ ಫಲದಿ ವಿವರೀದಂ ।
ಣಾಣಾಭೂಮಿಗದಾಣಿಹ ಬೀಜಾಣಿವ ಸಸ್ಸಕಾಲಮ್ಹಿ ॥೨೫೫॥

ರಾಗಃ ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತೋ ವಸ್ತು ವಿಶೇಷೇಣ ಫಲತಿ ವಿಪರೀತಮ್ ।
ನಾನಾಭೂಮಿಗತಾನೀಹ ಬೀಜಾನೀವ ಸಸ್ಯಕಾಲೇ ॥೨೫೫॥

ಯಥೈಕೇಷಾಮಪಿ ಬೀಜಾನಾಂ ಭೂಮಿವೈಪರೀತ್ಯಾನ್ನಿಷ್ಪತ್ತಿವೈಪರೀತ್ಯಂ, ತಥೈಕಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಪಾತ್ರವೈಪರೀತ್ಯಾತ್ಫಲವೈಪರೀತ್ಯಂ, ಕಾರಣವಿಶೇಷಾತ್ಕಾರ್ಯವಿಶೇಷಸ್ಯಾವಶ್ಯಂಭಾವಿತ್ವಾತ್ ।

ಮುಖ್ಯವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಹೇಗೆ ಸೌದೆಗೆ ಸ್ಫಟಿಕದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಸೂರ್ಯತೇಜದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ (ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಕ್ರಮದಿಂದ ಹೊತ್ತುತ್ತದೆ) ಹಾಗೆಯೇ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ರಾಗದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು (ಅದರಿಂದ ಆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು) ಕ್ರಮದಿಂದ ಪರಮನಿರ್ವಾಣ ಸೌಖ್ಯದ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಂತೂ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನದೇ ಆಶ್ರಯವಿದೆ, ಆದರೆ ಚಾರಿತ್ರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಮುನಿಯೋಗ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಗೌಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಮುನಿಯೋಗ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅಶುಭವಂಚನಾರ್ಥವಾಗಿ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಮುಖ್ಯವಿದೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಅಶುಭದಿಂದ (ವಿಶೇಷಅಶುದ್ಧಪರಿಣತಿಯಿಂದ) ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಯಾವ ಈ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಪುರುಷಾರ್ಥವಿದೆ ಅದೂ ಶುದ್ಧಿಯದೇ ಮಂದಪುರುಷಾರ್ಥವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಮಂದ ಅವಲಂಬನೆಯಿಂದ ಅಶುಭಪರಿಣತಿಯು ಬದಲಾಗಿ ಶುಭ ಪರಿಣತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಉಗ್ರ ಅವಲಂಬನೆಯಿಂದ ಶುಭಪರಿಣತಿಯೂ ಬದಲಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಪರಿಣತಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಶುಭೋಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣದ ವಿಪರೀತತೆಯಿಂದ ಫಲದ ವಿಪರೀತತೆಯಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೫೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಾಣಾಭೂಮಿಗದಾಣಿಹ ಬೀಜಾಣಿವ]** ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬೀಜವು **[ಸಸ್ಸಕಾಲಮ್ಹಿ]** ಧಾನ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತರೂಪದಿಂದ ಫಲಿಸುತ್ತದೆ

ಹೇಗೆ ಭೂಮಿ ವಿಶೇಷದಿಂ ಬೀಜ ಸಸ್ಯಕಾಲದಲಿ ವಿಪರೀತ ಫಲಿಸುವುದು ।
ಹಾಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತರಾಗವು ವಸ್ತುವಿಶೇಷದಿಂ ವಿಪರೀತ ಫಲಿಸುವುದು ॥೨೫೫॥

ಅಥ ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಫಲವೈಪರೀತ್ಯೇ ದರ್ಶಯತಿ -

ಛದುಮತ್ಥವಿಹಿದವತ್ಥುಸು ವದಣಿಯಮಜ್ಝಯಣಝಾಣದಾಣರದೋ ।
ಣ ಲಹದಿ ಅಪುಣಬ್ಭಾವಂ ಭಾವಂ ಸಾದಪ್ಪಗಂ ಲಹದಿ ॥೨೫೬॥

ಛದ್ಮಸ್ಥವಿಹಿತವಸ್ತುಷು ವ್ರತನಿಯಮಾಧ್ಯಯನಧ್ಯಾನದಾನರತಃ ।
ನ ಲಭತೇ ಅಪುನರ್ಭಾವಂ ಭಾವಂ ಸಾತಾತ್ಮಕಂ ಲಭತೇ ॥೨೫೬॥

ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತವಸ್ತುಷು ಪ್ರಣಿಹಿತಸ್ಯ ಪುಣ್ಯೋಪಚಯಪೂರ್ವಕೋಽಪುನರ್ಭಾವೋಪಲಂಭಃ ಕಿಲ ಫಲಂ, ತತ್ತು ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಾದ್ವಿಪರ್ಯಯ ಏವ । ತತ್ರ ಛದ್ಮಸ್ಥವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತವಸ್ತೂನಿ ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಂ; ತೇಷು ವ್ರತನಿಯಮಾಧ್ಯಯನಧ್ಯಾನದಾನರತತ್ವಪ್ರಣಿಹಿತಸ್ಯ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯಾಪುನರ್ಭಾವಶೂನ್ಯಕೇವಲಪುಣ್ಯಾಪಸದಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಫಲವೈಪರೀತ್ಯಂ ತತ್ಸುದೇವಮನುಜತ್ವಮ್ ।

ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ **[ಪಸತ್ಥಭೂದೋ ರಾಗೋ]** ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತವಾದ ರಾಗವು **[ವತ್ಥುವಿಸೇಸೇಣ]** ವಸ್ತುವಿನ ಭೇದದಿಂದ (ಪಾತ್ರಭೇದದಿಂದ) **[ವಿವರೀದಂ ಫಲದಿ]** ವಿಪರೀತರೂಪದಿಂದ ಫಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಬೀಜವು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಭೂಮಿಯ ವಿಪರೀತತೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ವಿಪರೀತತೆಯಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಅದೇ ಬೀಜವು ಒಳ್ಳೆಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಅನ್ನವನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದರೆ ಹೀನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೀನನಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಉತ್ಪನ್ನವೂಆಗುವುದಿಲ್ಲ) ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗಸ್ವರೂಪವಾದ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಅದೇ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪಾತ್ರದ ವಿಪರೀತತೆಯಿಂದ ಫಲದ ವಿಪರೀತತೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರಣದ ಭೇದದಿಂದ ಕಾರ್ಯದ ಭೇದವು ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿಯಿದೆ-ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ.

ಈಗ ಕಾರಣದ ವಿಪರೀತತೆ ಮತ್ತು ಫಲದ ವಿಪರೀತತೆಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೫೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಛದುಮತ್ಥವಿಹಿದವತ್ಥುಸು]** ಯಾವ ಜೀವವು ಛದ್ಮಸ್ಥವಿಹಿತ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ (ಛದ್ಮಸ್ಥ-ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಹೇಳಿದ ದೇವಗುರುಧರ್ಮಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ) **[ವದಣಿಯಮಜ್ಝಯಣಝಾಣದಾಣರದೋ]** ವ್ರತ-ನಿಯಮ-ಅಧ್ಯಯನ-ಧ್ಯಾನ-ದಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಿರುತ್ತಾನೆ ಆ ಜೀವನು **[ಅಪುಣಬ್ಭಾವಂ]** ಮೋಕ್ಷವನ್ನು **[ಣ ಲಹದಿ]** ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ, (ಆದರೆ) **[ಸಾದಪ್ಪಗಂ ಭಾವಂ]** ಸಾತಾತ್ಮಕ ಭಾವವನ್ನು **[ಲಹದಿ]** ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಯಾವನು ಛದ್ಮಸ್ಥ - ಅಭಿಹಿತ ವ್ರತನಿಯಮಾಧ್ಯಯನಧ್ಯಾನದಾನರತನು ।
ಅವನು ಮೋಕ್ಷಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಲಾರ ಸಾತಾತ್ಮಕಭಾವಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವನು ॥೨೫೬॥

ಅಥ ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಫಲವೈಪರೀತ್ಯೇ ಏವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ -

ಅವಿದಿದಪರಮತ್ಥೇಸು ಯ ವಿಸಯಕಸಾಯಾಧಿಗೇಸು ಪುರಿಸೇಸು ।
ಜುಟ್ಠಂ ಕದಂ ವ ದತ್ತಂ ಫಲದಿ ಕುದೇವೇಸು ಮಣುವೇಸು ॥೨೫೭॥

ಅವಿದಿತಪರಮಾರ್ಥೇಷು ಚ ವಿಷಯಕಷಾಯಾಧಿಕೇಷು ಪುರುಷೇಷು ।
ಜುಷ್ಟಂ ಕೃತಂ ವಾ ದತ್ತಂ ಫಲತಿ ಕುದೇವೇಷು ಮನುಜೇಷು ॥೨೫೭॥

ಯಾನಿ ಹಿ ಛದ್ಮಸ್ಥವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತವಸ್ತೂನಿ ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಂ ; ತೇ ಖಲು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯತ-ಯಾನವಾಪ್ತಶುದ್ಧಾತ್ಮವೃತ್ತಿತಯಾ ಚಾವಿದಿತಪರಮಾರ್ಥಾ ವಿಷಯಕಷಾಯಾಧಿಕಾಃ ಪುರುಷಾಃ । ತೇಷು ಶುಭೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕಾನಾಂ ಜುಷ್ಟೋಪಕೃತದತ್ತಾನಾಂ ಯಾ ಕೇವಲಪುಣ್ಯಾಪಸದಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಫಲವೈಪರೀತ್ಯಂ ; ತತ್ಕುದೇವಮನುಜತ್ವಮ್ ।

ಟೀಕೆ :- ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಥಾಪಿತ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾದ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಫಲವು ಪುಣ್ಯಸಂಚಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದೆ. ಆ ಫಲವು ಕಾರಣದ ವಿಪರೀತತೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ವಿಪರೀತವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಛದ್ಮಸ್ಥಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಅವು ಕಾರಣವಿಪರೀತತೆಗಳಿವೆ ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತ-ನಿಯಮ-ಅಧ್ಯಯನ- ಧ್ಯಾನ-ದಾನಾಸಕ್ತರೂಪದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಫಲವು ಅದು ಮೋಕ್ಷಶೂನ್ಯ ಕೇವಲ [೧]ಪುಣ್ಯಾಪಸದದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದೆ, ಅದು ಫಲದ ವಿಪರೀತತೆಯಿದೆ ; ಆ ಫಲವು ಸುದೇವ-ಮನುಷ್ಯತ್ವವಿದೆ.

ಈಗ (ಈ ಗಾಥೆಯಲ್ಲೂ) ಕಾರಣವಿಪರೀತತೆ ಮತ್ತು ಫಲ ವಿಪರೀತತೆಯನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೫೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅವಿದಿದಪರಮತ್ಥೇಸು] ಯಾರು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ **[ಯ]** ಮತ್ತು **[ವಿಸಯಕಸಾಯಾಧಿಗೇಸು]** ಯಾರು ವಿಷಯ-ಕಷಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕರಿದ್ದಾರೆ **[ಪುರಿಸೇಸು]** ಅಂಥ ಪುರುಷರ ಕುರಿತು **[ಜುಟ್ಠಂ ಕದಂ ವ ದತ್ತಂ]** ಸೇವೆ, ಉಪಕಾರ ಅಥವಾ ದಾನವು **[ಕುದೇವೇಸು ಮಣುವೇಸು]** ಕುದೇವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕುಮನುಷ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ **[ಫಲದಿ]** ಫಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಛದ್ಮಸ್ಥಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳಿವೆ ಅವು ಕಾರಣ ವಿಪರೀತತೆಗಳಿವೆ ; ಅವರು (ವಿಪರೀತ ಕಾರಣವುಳ್ಳವರು) ನಿಜವಾಗಿ ೧) ಶುದ್ಧಾತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶೂನ್ಯತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ 'ಪರಮಾರ್ಥದ ಅಜ್ಞಾನಿ' ಮತ್ತು ೨) ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದರಿಂದ 'ವಿಷಯ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ'ರಾದಂಥ ಪುರುಷರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕುರಿತು ಶುಭೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕವಾದ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ-ಸೇವೆ, ಉಪಕಾರ ಅಥವಾ ದಾನ ಮಾಡುವಂಥ

ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದನಭಿಜ್ಞ ವಿಷಯಕಷಾಯಗಳಲಿ ಅಧಿಕರಿರುವಂಥ ।
ಪುರುಷರ ಸೇವೆಸಹಾಯ ದಾನವೆಲ್ಲ ಕುದೇವ ಮನುಜರೂಪ ಫಲಿಪವು ॥೨೫೭॥

---

೧ ಪುಣ್ಯಾಪಸದ = ಪುಣ್ಯ - ಅಪಸದ ; ಅಧಮಪುಣ್ಯ ; ಹತಪುಣ್ಯ.

ಅಥ ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಾತ್ ಫಲಮವಿಪರೀತಂ ನ ಸಿಧ್ಯತೀತಿ ಶ್ರದ್ಧಾಪಯತಿ –

ಜದಿ ತೇ ವಿಸಯಕಸಾಯಾ ಪಾವ ತ್ತಿ ಪರೂವಿದಾ ವ ಸತ್ಥೇಸು ।
ಕಿಹ ತೇ ತಪ್ಪಡಿಬದ್ಧಾ ಪುರಿಸಾ ಣಿತ್ಥಾರಗಾ ಹೋಂತಿ ॥೨೫೮॥

ಯದಿ ತೇ ವಿಷಯಕಷಾಯಾಃ ಪಾಪಮಿತಿ ಪ್ರರೂಪಿತಾ ವಾ ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ।
ಕಥಂ ತೇ ತತ್ಪ್ರತಿಬದ್ಧಾಃ ಪುರುಷಾ ನಿಸ್ತಾರಕಾ ಭವಂತಿ ॥೨೫೮॥

ವಿಷಯಕಷಾಯಾಸ್ತಾವತ್ಪಾಪಮೇವ ; ತದ್ವಂತಃ ಪುರುಷಾ ಅಪಿ ಪಾಪಮೇವ ತದನುರಕ್ತಾ ಅಪಿ ಪಾಪಾನುರಕ್ತತ್ವಾತ್ ಪಾಪಮೇವ ಭವಂತಿ । ತತೋ ವಿಷಯಕಷಾಯವಂತಃ ಸ್ವಾನುರಕ್ತಾನಾಂ ಪುಣ್ಯಾಯಾಪಿ ನ ಕಲ್ಪ್ಯಂತೇ, ಕಥಂ ಪುನಃ ಸಂಸಾರನಿಸ್ತಾರಣಾಯ । ತತೋ ನ ತೇಭ್ಯಃ ಫಲಮವಿಪರೀತಂ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ।

ಜೀವರುಗಳಿಗೆ-ಯಾವ ಕೇವಲ ಪುಣ್ಯಾಪಸದದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದೆ ಅದು ಫಲವಿಪರೀತತೆಯಿದೆ ; ಅದು (ಫಲವು) ಕುದೇವ-ಮನುಷ್ಯತ್ವವಿದೆ.

ಈಗ ಕಾರಣದ ವಿಪರೀತತೆಯಿಂದ ಅವಿಪರೀತವಾದ ಫಲವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ, –

ಗಾಥೆ – ೨೫೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– **[ಜದಿ ವ]** ಯಾವಾಗ '**[ತೇ ವಿಸಯಕಸಾಯಾ]** ಆ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳು **[ಪಾವ]** ಪಾಪಗಳಿವೆ'**[ತ್ತಿ]**-ಎಂಬುದಾಗಿ **[ಸತ್ಥೇಸು]** ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ **[ಪರೂವಿದಾ]** ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದಮೇಲೆ **[ತಪ್ಪಡಿಬದ್ಧಾ]** ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬದ್ಧ (ವಿಷಯ-ಕಷಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನ)ರಾದ **[ತೇ ಪುರಿಸಾ]** ಆ ಪುರುಷರು **[ಣಿತ್ಥಾರಗಾ]** ನಿಸ್ತಾರಕರು (ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವವರು) **[ಕಿಹ ಹೋಂತಿ]** ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ?

ಟೀಕೆ :– ಮೊದಲಂತೂ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳು ಪಾಪವೇ ಇವೆ ; ವಿಷಯ ಕಷಾಯವುಳ್ಳ ಪುರುಷರೂ ಪಾಪಿಗಳೇ ಇದ್ದಾರೆ ; ವಿಷಯ ಕಷಾಯವುಳ್ಳ ಪುರುಷರ ಕುರಿತು ಅನುರಕ್ತರಾದ ಜೀವರುಗಳೂ ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಿರುವುದರಿಂದ ಪಾಪಿಗಳೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಷಯಕಷಾಯವುಳ್ಳ ಪುರುಷರು ಸ್ವಾನುರಕ್ತ (ತಮ್ಮ ಕುರಿತು ಅನುರಾಗವುಳ್ಳ) ಪುರುಷರಿಗೆ ಪುಣ್ಯದ ಕಾರಣರೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಸಂಸಾರದಿಂದ ನಿಸ್ತಾರದ ಕಾರಣರಾಗಿಯಂತೂ ಹೇಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ? (ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ) ; ಆದುದರಿಂದ ಅವರುಗಳಿಂದ ಅವಿಪರೀತವಾದ ಫಲವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ವಿಷಯ ಕಷಾಯವುಳ್ಳ ಪುರುಷರೂಪ ವಿಪರೀತ ಕಾರಣದ ಫಲವು ಅವಿಪರೀತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ).

ಯಾವ ವಿಷಯಕಷಾಯ ಪಾಪವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆಯೆಂದಮೇಲೆ ।
ಅವುಗಳಲಿ ಪ್ರತಿಬದ್ಧರಿರುವ ಪುರುಷರು ನಿಸ್ತಾರಕ ಹೇಗಾಗುವರು ॥೨೫೮॥

ಅಥಾವಿಪರೀತಫಲಕಾರಣಂ ಕಾರಣಮವಿಪರೀತಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಉವರದಪಾವೋ ಪುರಿಸೋ ಸಮಭಾವೋ ಧಮ್ಮಿಗೇಸು ಸವ್ವೇಸು ।
ಗುಣಸಮಿದಿದೋವಸೇವೀ ಹವದಿ ಸ ಭಾಗೀ ಸುಮಗ್ಗಸ್ಸ ॥೨೫೯॥

ಉಪರತಪಾಪಃ ಪುರುಷಃ ಸಮಭಾವೋ ಧಾರ್ಮಿಕೇಷು ಸರ್ವೇಷು ।
ಗುಣಸಮಿತಿತೋಪಸೇವೀ ಭವತಿ ಸ ಭಾಗೀ ಸುಮಾರ್ಗಸ್ಯ ॥೨೫೯॥

ಉಪರತಪಾಪತ್ವೇನ, ಸರ್ವಧರ್ಮಿಮಧ್ಯಸ್ಥತ್ವೇನ, ಗುಣಗ್ರಾಮೋಪಸೇವಿತ್ವೇನ ಚ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಯೌಗಪದ್ಯಪರಿಣತಿನಿವೃತ್ತೈಕಾಗ್ರ್ಯಾತ್ಮಕಸುಮಾರ್ಗಭಾಗೀ, ಸ ಶ್ರಮಣಃ ಸ್ವಯಂ ಪರಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಪುಣ್ಯಾಯತನತ್ವಾದವಿಪರೀತಫಲಕಾರಣಂ ಕಾರಣಮವಿಪರೀತಂ ಪ್ರತ್ಯೇಯಮ್ ।

ಈಗ ಅವಿಪರೀತ ಫಲದ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಯಾವ 'ಅವಿಪರೀತವಾದ ಕಾರಣ'ವಿದೆ ಅದನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೫೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಉವರದಪಾವೋ]** ಯಾವನ ಪಾಪವು ನಿಂತು ಹೋಗಿದೆ, **[ಸವ್ವೇಸು ಧಮ್ಮಿಗೇಸು ಸಮಭಾವೋ]** ಯಾವನು ಸಮಸ್ತ ಧಾರ್ಮಿಕರ ಕುರಿತು ಸಮಭಾವವುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು **[ಗುಣಸಮಿದಿದೋವಸೇವೀ]** ಯಾವನು ಗುಣಸಮುದಾಯದ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವವನಿದ್ದಾನೆ **[ಸ ಪುರಿಸೋ]** ಆ ಪುರುಷನು **[ಸುಮಗ್ಗಸ್ಸ]** ಸುಮಾರ್ಗದ **[ಭಾಗೀ ಹವದಿ]** ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ (ಎಂದರೆ ಸುಮಾರ್ಗವಂತನಿದ್ದಾನೆ).

ಟೀಕೆ :- ಪಾಪವು ವಿರಾಮ ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಧಾರ್ಮಿಕರ ಕುರಿತು ತಾನು ಮಧ್ಯಸ್ಥನಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಗುಣಸಮೂಹದ ಸೇವನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಶ್ರಮಣನು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದ ಯುಗಪತ್‌ತನರೂಪ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಸುಮಾರ್ಗದ ಭಾಗಿಯಿದ್ದಾನೆ (ಸುಮಾರ್ಗಶಾಲಿ-ಸುಮಾರ್ಗದ ಭಾಜನನಿದ್ದಾನೆ) ಅವನು ತನಗೆ ಮತ್ತು ಪರರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯದ ಆಯತನ (ಸ್ಥಾನ)ನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು (ಶ್ರಮಣನು) ಅವಿಪರೀತ ಫಲದ ಕಾರಣವಾದಂಥ 'ಅವಿಪರೀತ ಕಾರಣ'ನಿದ್ದಾನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈಗ ಅವಿಪರೀತಫಲದ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಯಾವ'ಅವಿಪರೀತ ಕಾರಣ'ವಿದೆ ಅದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಯಾವನ ಪಾಪ ನಿಂತು ಎಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕರಲಿ ಸಮಭಾವ ಮೇಣ್ಗುಣ ಸಮೂಹದ ।
ಸೇವನ ಮಾಡುತಿರುವಂಥ ಪುರುಷನು ಸುಮಾರ್ಗದ ಪಾಲುಗಾರನಾಗುವನು ॥೨೫೯॥

ಅಥಾವಿಪರೀತಫಲಕಾರಣಂ ಕಾರಣಮವಿಪರೀತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ -

ಅಸುಭೋವಯೋಗರಹಿದಾ ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ ಸುಹೋವಜುತ್ತಾ ವಾ ।
ಣಿತ್ಥಾರಯಂತಿ ಲೋಗಂ ತೇಸು ಪಸತ್ಥಂ ಲಹದಿ ಭತ್ತೋ ॥೨೬೦॥

ಅಶುಭೋಪಯೋಗರಹಿತಾಃ ಶುದ್ಧೋಪಯುಕ್ತಾಃ ಶುಭೋಪಯುಕ್ತಾ ವಾ ।
ನಿಸ್ತಾರಯಂತಿ ಲೋಕಂ ತೇಷು ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಲಭತೇ ಭಕ್ತಃ ॥೨೬೦॥

ಯಥೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾ ಏವ ಶ್ರಮಣಾ ಮೋಹದ್ವೇಷಾಪ್ರಶಸ್ತರಾಗೋಚ್ಛೇದಾದಶುಭೋಪಯೋಗವಿಯುಕ್ತಾಃ ಸಂತಃ, ಸಕಲಕಷಾಯೋದಯವಿಚ್ಛೇದಾತ್ ಕದಾಚಿತ್ ಶುದ್ಧೋಪಯುಕ್ತಾಃ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗವಿಪಾಕಾತ್ಕದಾಚಿಚ್ಛು-ಭೋಪಯುಕ್ತಾಃ, ಸ್ವಯಂ ಮೋಕ್ಷಾಯತನತ್ವೇನ ಲೋಕಂ ನಿಸ್ತಾರಯಂತಿ ; ತದ್ಭಕ್ತಿಭಾವಪ್ರವೃತ್ತಪ್ರಶಸ್ತಭಾವಾ ಭವಂತಿ ಪರೇ ಚ ಪುಣ್ಯಭಾಜಃ ।

ಗಾಥೆ - ೨೬೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಅಸುಭೋವಯೋಗರಹಿದಾ] ಯಾರು ಅಶುಭೋಪಯೋಗರಹಿತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **[ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ]** ಶುದ್ಧೋಪಯುಕ್ತ **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಸುಹೋವಜುತ್ತಾ]** ಶುಭೋಪಯುಕ್ತರಿರುತ್ತಾರೆ, ಅವರು (ಆ ಶ್ರಮಣರು) **[ಲೋಗಂ ಣಿತ್ಥಾರಯಂತಿ]** ಜನರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ ; (ಮತ್ತು) **[ತೇಸು ಭತ್ತೋ]** ಅವರ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜೀವನು **[ಪಸತ್ಥಂ]** ಪ್ರಶಸ್ತವನ್ನು (-ಪುಣ್ಯವನ್ನು) **[ಲಹದಿ]** ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಥೋಕ್ತ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣರೇ-ಎಂದರೆ ಯಾರು ಮೋಹ, ದ್ವೇಷ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಶಸ್ತ ರಾಗದ ಉಚ್ಛೇದದಿಂದ ಅಶುಭೋಪಯೋಗರಹಿತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಸಮಸ್ತ ಕಷಾಯೋದಯದ ವಿಚ್ಛೇದದಿಂದ ಕದಾಚಿತ್ ಶುದ್ಧೋಪಯುಕ್ತ (ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತ) ಮತ್ತು ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗದ ವಿಪಾಕದಿಂದ ಕದಾಚಿತ್ ಶುಭೋಪಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಸ್ವಯಂ ಮೋಕ್ಷಾಯತನ (ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ಥಾನ) ರಾಗುವುದರಿಂದ ಜನರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ಭಾವವು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಪರಜೀವರುಗಳು ಪುಣ್ಯದ ಭಾಗಿ(ಪುಣ್ಯಶಾಲಿ)ಯಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಈಗ ಅವಿಪರೀತ ಫಲದ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಯಾವ 'ಅವಿಪರೀತ ಕಾರಣ'ವಿದೆ ಅದರ ಉಪಾಸನಾರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

---

ಯಾವನು ಅಶುಭೋಪಯೋಗರಹಿತಶುದ್ಧೋಪಯುಕ್ತಿಲ್ಲವೆಶುಭೋಪಯುಕ್ತ ।
ಅವನು ಜನರನುದ್ಧರಿಪನವನ ಭಕ್ತಜನ ಪುಣ್ಯವನು ಪಡೆವರು ॥೨೬೦॥

ಅಥಾವಿಪರೀತಫಲಕಾರಣಾವಿಪರೀತಕಾರಣಸಮುಪಾಸನಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷತೋ ವಿಧೇಯತಯಾ ಸೂತ್ರದ್ವೈತೇನೋಪದರ್ಶಯತಿ -

ದಿಟ್ಠಾ ಪಗದಂ ವತ್ಥುಂ ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಪ್ಪಧಾಣಕಿರಿಯಾಹಿಂ ।
ವಟ್ಟದು ತದೋ ಗುಣಾದೋ ವಿಸೇಸಿದವ್ವೋ ತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ ॥೨೬೧॥

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಕೃತಂ ವಸ್ತ್ವಭ್ಯುತ್ಥಾನಪ್ರಧಾನಕ್ರಿಯಾಭಿಃ ।
ವರ್ತತಾಂ ತತೋ ಗುಣಾದ್ವಿಶೇಷಿತವ್ಯ ಇತಿ ಉಪದೇಶಃ ॥೨೬೧॥

ಶ್ರಮಣಾನಾಮಾತ್ಮವಿಶುದ್ಧಿಹೇತೌ ಪ್ರಕೃತೇ ವಸ್ತುನಿ ತದನುಕೂಲಕ್ರಿಯಾಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಗುಣಾತಿಶಯಾಧಾನಮ-ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಮ್ ।

ಗಾಥೆ - ೨೬೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಪಗದಂ ವತ್ಥುಂ]** [೧]ಪ್ರಕೃತ ವಸ್ತುವನ್ನು **[ದಿಟ್ಠಾ]** ನೋಡಿ (ಮೊದಲಂತೂ) **[ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಪ್ಪಧಾಣಕಿರಿಯಾಹಿಂ]** [೨]ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ **[ವಟ್ಟದು]** (ಶ್ರಮಣನು) ವರ್ತಿಸುವುದು ; **[ತದೋ]** ಅನಂತರ **[ಗುಣಾದೋ]** ಗುಣಾನುಸಾರವಾಗಿ **[ವಿಸೇಸಿದವ್ವೋ]** ಭೇದ ಮಾಡುವುದು. **[ತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ]**-ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಪದೇಶವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಶುದ್ಧಿಯ ಹೇತುಭೂತ ಪ್ರಕೃತ ವಸ್ತುವಿನ (ಶ್ರಮಣನ) ಕುರಿತು ಅವನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ (ಶ್ರಮಣಯೋಗ್ಯ) ಕ್ರಿಯಾರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಗುಣಾತಿಶಯತೆಯ ಆರೋಪಣ ಮಾಡುವುದರ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಶ್ರಮಣನು ಅನ್ಯಶ್ರಮಣನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮೊದಲೇ ಆ ಅನ್ಯ ಶ್ರಮಣರು ಗುಣಾತಿಶಯವುಳ್ಳವರಿದ್ದಾರೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವರ ಕುರಿತು (ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಾದಿ) ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾದ ಬಳಿಕ ಅವರ ಗುಣದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ತನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

(ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ಈಗ ಇದೇ ವಿಷಯದ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-)

ಮೊದಲು ಪ್ರಕೃತವಸ್ತುವನು ನೋಡಿ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂ ವರ್ತಿಪುದು ।
ಅದರ ಬಳಿಕ ಗುಣಾನುಸಾರ ಭೇದ ಮಾಡುವುದೆಂಬುಪದೇಶವಿರುವುದು ॥೨೬೧॥

---

೧ ಪ್ರಕೃತ ವಸ್ತು = ಅವಿಕೃತ ವಸ್ತು ; ಅವಿಪರೀತ ಪಾತ್ರ. (ಅಭ್ಯಂತರ-ನಿರುಪರಾಗ-ಶುದ್ಧ-ಆತ್ಮನ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂಥ ಯಾವ ಬಹಿರಂಗ-ನಿರ್ಗ್ರಂಥ-ನಿರ್ವಿಕಾರರೂಪವಿದೆ ಆ ರೂಪವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಕೃತ ವಸ್ತು' ವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.)

೨ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ = ಸನ್ಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು ಮತ್ತು ಎದುರು ಹೋಗುವುದು.

ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಂ ಗಹಣಂ ಉವಾಸಣಂ ಪೋಸಣಂ ಚ ಸಕ್ಕಾರಂ ।
ಅಂಜಲಿಕರಣಂ ಪಣಮಂ ಭಣಿದಮಿಹ ಗುಣಾಧಿಗಾಣಂ ಹಿ ॥೨೬೨॥

ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಂ ಗ್ರಹಣಮುಪಾಸನಂ ಪೋಷಣಂ ಚ ಸತ್ಕಾರಃ ।
ಅಂಜಲಿಕರಣಂ ಪ್ರಣಾಮೋ ಭಣಿತಮಿಹ ಗುಣಾಧಿಕಾನಾಂ ಹಿ ॥೨೬೨॥

ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಸ್ವತೋಽಧಿಕಗುಣಾನಾಮಭ್ಯುತ್ಥಾನಗ್ರಹಣೋಪಾಸನಪೋಷಣಸತ್ಕಾರಾಂಜಲಿಕರಣ-ಪ್ರಣಾಮಪ್ರವೃತ್ತಯೋ ನ ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಾಃ ।

ಅಥ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸೇಷು ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರವೃತ್ತೀಃ ಪ್ರತಿಷೇಧಯತಿ -

ಅಬ್ಭುಟ್ಠೇಯಾ ಸಮಣಾ ಸುತ್ತತ್ಥವಿಸಾರದಾ ಉವಾಸೇಯಾ ।
ಸಂಜಮತವಣಾಣಡ್ಢಾ ಪಣಿವದಣೀಯಾ ಹಿ ಸಮಣೇಹಿಂ ॥೨೬೩॥

ಅಭ್ಯುತ್ಥೇಯಾಃ ಶ್ರಮಣಾಃ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವಿಶಾರದಾ ಉಪಾಸೇಯಾಃ ।
ಸಂಯಮತಪೋಜ್ಞಾನಾಢ್ಯಾಃ ಪ್ರಣಿಪತನೀಯಾ ಹಿ ಶ್ರಮಣೈಃ ॥೨೬೩॥

ಗಾಥೆ - ೨೬೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಗುಣಾಧಿಗಾಣಂ ಹಿ]** ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕರ (ಶ್ರಮಣರ) ಕುರಿತು **[ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಂ]** ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ, **[ಗಹಣಂ]** ಗ್ರಹಣ (ಆದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕಾರ), **[ಉವಾಸಣಂ]** ಉಪಾಸನೆ (ಸೇವೆ), **[ಪೋಸಣಂ]** ಪೋಷಣೆ (ಅವರ ಅಶನ, ಶಯನಾದಿಗಳ ಚಿಂತೆ), **[ಸಕ್ಕಾರಂ]** ಸತ್ಕಾರ (ಗುಣಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆ), **[ಅಂಜಲಿಕರಣಂ]** ಅಂಜಲಿ ಮಾಡುವುದು (ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯುವುದು) **[ಚ]** ಮತ್ತು **[ಪಣಮಂ]** ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುವುದು **[ಇಹ]** ಇಲ್ಲಿ **[ಭಣಿದಂ]** ಹೇಳಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ತಮಗಿಂತ ಅಧಿಕ ಗುಣವಂತರ (ಶ್ರಮಣರ) ಕುರಿತು ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ, ಗ್ರಹಣ, ಉಪಾಸನೆ, ಪೋಷಣೆ, ಸತ್ಕಾರ, ಅಂಜಲಿಕರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಣಾಮರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ನಿಷಿದ್ಧವಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸರ ಕುರಿತು ಸಮಸ್ತಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

ಗುಣಗಳಿಂದಧಿಕರ ಕುರಿತು ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ ಗ್ರಹಣ ಉಪಾಸನ ಪೋಷಣ ।
ಮೇಣ್ಸತ್ಕಾರ ಅಂಜಲಿಕರಣಮದರಂತೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಳ್ಪುದೆಂದಿಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ॥೨೬೨॥

ಶ್ರಮಣ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವಿಶಾರದ ಸಂಯಮ ತಪ ಮೇಣಾತ್ಮಜ್ಞಾನ ಸಮೃದ್ಧರಿಗೆ ।
ಶ್ರಮಣರು ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ ಉಪಾಸನೆ ಮೇಣ್ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ ॥೨೬೩॥

ಸೂತ್ರಾರ್ಥವೈಶಾರದ್ಯಪ್ರವರ್ತಿತಸಂಯಮತಪಃಸ್ವತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾನಾಮೇವ ಶ್ರಮಣಾನಾಮಭ್ಯುತ್ಥಾನಾದಿಕಾಃ ಪ್ರವೃತ್ತಯೋಽಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಾ, ಇತರೇಷಾಂ ತು ಶ್ರಮಣಾಭಾಸಾನಾಂ ತಾಃ ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಾ ಏವ ।

ಅಥ ಕೀದೃಶಃ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸೋ ಭವತೀತ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ -

ಣ ಹವದಿ ಸಮಣೋ ತ್ತಿ ಮದೋ ಸಂಜಮತವಸುತ್ತಸಂಪಜುತ್ತೋ ವಿ ।
ಜದಿ ಸದ್ದಹದಿ ಣ ಅತ್ಥೇ ಆದಪಧಾಣೇ ಜಿಣಕ್ಖಾದೇ ॥೨೬೪॥

ನ ಭವತಿ ಶ್ರಮಣ ಇತಿ ಮತಃ ಸಂಯಮತಪಃಸೂತ್ರಸಂಪ್ರಯುಕ್ತೋಽಪಿ ।
ಯದಿ ಶ್ರದ್ಧತ್ತೇ ನಾರ್ಥಾನಾತ್ಮಪ್ರಧಾನಾನ್ ಜಿನಾಖ್ಯಾತಾನ್ ॥೨೬೪॥

ಆಗಮಜ್ಞೋಽಪಿ, ಸಂಯತೋಽಪಿ, ತಪಃಸ್ಥೋಽಪಿ ಜಿನೋದಿತಮನಂತಾರ್ಥನಿರ್ಭರಂ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ವೇನಾತ್ಮನಾ ಜ್ಞೇಯತ್ವೇನ ನಿಷ್ಪೀತತ್ವಾದಾತ್ಮಪ್ರಧಾನಮಶ್ರದ್ದಧಾನಃ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸೋ ಭವತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೨೬೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಮಣೇಹಿಂ ಹಿ] ಶ್ರಮಣರುಗಳಿಂದ **[ಸುತ್ತತ್ಥವಿಸಾರದಾ]** ಸೂತ್ರಾರ್ಥವಿಶಾರದ (ಸೂತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರಕಥಿತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣ) ಹಾಗೂ **[ಸಂಜಮತವಣಾಣಡ್ಢಾ]** ಸಂಯಮತಪ ಜ್ಞಾನಾಢ್ಯ (ಸಂಯಮ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧರಾದ) **[ಸಮಣಾ]** ಶ್ರಮಣರ ಕುರಿತು **[ಅಬ್ಭುಟ್ಠೇಯಾ ಉವಾಸೇಯಾ ಪಣಿವದಣೇಯಾ]** ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ, ಉಪಾಸನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾರದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಾರದತನದಿಂದ ಸಂಯಮ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸ್ವತತ್ತ್ವದ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಆ ಶ್ರಮಣರ ಕುರಿತೇ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಅನಿಷಿದ್ಧವಿವೆ, ಆದರೆ ಅವರ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸರ ಕುರಿತು ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ನಿಷಿದ್ಧವೇ ಇವೆ.

ಈಗ ಎಂಥ ಜೀವನು ಶ್ರಮಣಾಭಾಸನಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೬೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸಂಜಮತವಸುತ್ತಸಂಪಜುತ್ತೋ ವಿ] ಸೂತ್ರ, ಸಂಯಮ, ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ (ಆ ಜೀವನು) **[ಜಿಣಕ್ಖಾದೇ]** ಜಿನೋಕ್ತ **[ಆದಪಧಾಣೇ]** ಆತ್ಮ

ಮುನಿಯಲ್ಲೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳಿದೆ ಸೂತ್ರಸಂಯಮತಪಸಂಯುಕ್ತನಿದ್ದರುಕೂಡ ।
ಜಿನೋಕ್ತ ಆತ್ಮಪ್ರಧಾನ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯನು ಮಾಡದವನು ॥೨೬೪॥

ಅಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇನ ಸಮಮನನುಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ವಿನಾಶಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಅವವದದಿ ಸಾಸಣತ್ಥಂ ಸಮಣಂ ದಿಟ್ಠಾ ಪದೋಸದೋ ಜೋ ಹಿ ।
ಕಿರಿಯಾಸು ಣಾಣುಮಣ್ಣದಿ ಹವದಿ ಹಿ ಸೋ ಣಟ್ಠಚಾರಿತ್ತೋ ॥೨೬೫॥

ಅಪವದತಿ ಶಾಸನಸ್ಥಂ ಶ್ರಮಣಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರದ್ವೇಷತೋ ಯೋ ಹಿ ।
ಕ್ರಿಯಾಸು ನಾನುಮನ್ಯತೇ ಭವತಿ ಹಿ ಸ ನಷ್ಟಚಾರಿತ್ರಃ ॥೨೬೫॥

ಶ್ರಮಣಂ ಶಾಸನಸ್ಥಮಪಿ ಪ್ರದ್ವೇಷಾದಪವದತಃ ಕ್ರಿಯಾಸ್ವನನುಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಚ ಪ್ರದ್ವೇಷಕಷಾಯಿ-ತತ್ವಾಚ್ಚಾರಿತ್ರಂ ನಶ್ಯತಿ ।

ಪ್ರಧಾನವಾದ **[ಅತ್ಥೇ]** ಪದಾರ್ಥಗಳ **[ಣ ಸದ್ದಹದಿ]** ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅವನು **[ಸಮಣೋ ಣ ಹವದಿ]** ಶ್ರಮಣನಲ್ಲ, **[ತ್ತಿ ಮದೋ]**-ಎಂಬುದಾಗಿ (ಆಗಮದಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಆಗಮದ ಜ್ಞಾತಾನಿದ್ದರೂ, ಸಂಯತನಿದ್ದರೂ, ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಿದ್ದರೂ ಜಿನೋಕ್ತ ಅನಂತ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋದ ವಿಶ್ವವನ್ನು - ಅದು (ವಿಶ್ವವು) ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿಂದ ಜ್ಞೇಯರೂಪದಿಂದ ಕುಡಿಯಲ್ಪಡುವುದರ ಕಾರಣ [೧]ಆತ್ಮಪ್ರಧಾನವಿದೆ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಯಾವ ಜೀವನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ಶ್ರಮಣಾಭಾಸನಿದ್ದಾನೆ.

ಈಗ ಯಾರು ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಿಂದ ಸಮಾನರಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಅನುಮೋದನೆ (ಆದರ) ಮಾಡದವನ ವಿನಾಶವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೬೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೋ ಹಿ] ಯಾವನು **[ಸಾಸಣತ್ಥಂ ಸಮಣಂ]** ಶಾಸನಸ್ಥ (ಜಿನದೇವರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ) ನಾದ ಶ್ರಮಣನನ್ನು **[ದಿಟ್ಠಾ]** ನೋಡಿ **[ಪದೋಸದೋ]**ದ್ವೇಷದಿಂದ **[ಅವವದದಿ]** ಅವನ ನಿಂದೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು **[ಕಿರಿಯಾಸು ಣಾಣುಮಣ್ಣದಿ]** (ಸತ್ಕಾರ ಮೊದಲಾದ) ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅನುಮತ (ಪ್ರಸನ್ನ)ನಿಲ್ಲ **[ಸೋ ಟಟ್ಠಚಾರಿತ್ತೋ ಹಿ ಹವದಿ]** ಅವನ ಚಾರಿತ್ರವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಶ್ರಮಣನು ದ್ವೇಷದ ಕಾರಣ ಶಾಸನಸ್ಥನಾದ ಶ್ರಮಣನದೂ ಕೂಡ ನಿಂದೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು (ಅವನ ಕುರಿತು ಸತ್ಕಾರ ಮೊದಲಾದ) ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅನುಮತನಿಲ್ಲ ಆ ಶ್ರಮಣನು ದ್ವೇಷದಿಂದ [೨]ಕಷಾಯಿತನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಚಾರಿತ್ರವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಮುನಿ ಶಾಸನದಿಸ್ಥಿರವಿರ್ಪುದ ನೋಡಿ ದ್ವೇಷದಿಂದವನ ನಿಂದೆ ಮಾಡಿದರೆ ।
ಅನುಮತನಿಲ್ಲದಿರೆ ಕ್ರಿಯೆಮಾಡುವಾಗವನ ಚಾರಿತ್ರ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು ॥೨೬೫॥

---

೧ ಆತ್ಮಪ್ರಧಾನ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವು ಮುಖ್ಯವಿದೆ ಅಂಥದು. (ಆತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ - ವಿಶ್ವದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ - ಮುಖ್ಯನಿದ್ದಾನೆ.)

೨ ಕಷಾಯಿತ = ಕ್ರೋಧ-ಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಕಷಾಯವುಳ್ಳವನು ; ವಿಕಾರಿ ; ರಂಗಯುಕ್ತ.

ಅಥ ಶಾಮಣ್ಯೇನಾಧಿಕಂ ಹೀನಮಿವಾಚರತೋ ವಿನಾಶಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಗುಣದೋಧಿಗಸ್ಸ ವಿಣಯಂ ಪಡಿಚ್ಛಗೋ ಜೋ ವಿ ಹೋಮಿ ಸಮಣೋ ತ್ತಿ ।
ಹೋಜ್ಜಂ ಗುಣಾಧರೋ ಜದಿ ಸೋ ಹೋದಿ ಅಣಂತಸಂಸಾರೀ ॥೨೬೬॥

ಗುಣತೋಽಧಿಕಸ್ಯ ವಿನಯಂ ಪ್ರತ್ಯೇಷಕೋ ಯೋಽಪಿ ಭವಾಮಿ ಶ್ರಮಣ ಇತಿ ।
ಭವನ್ ಗುಣಾಧರೋ ಯದಿ ಸ ಭವತ್ಯನಂತಸಂಸಾರೀ ॥೨೬೬॥

ಸ್ವಯಂ ಜಘನ್ಯಗುಣಃ ಸನ್ ಶ್ರಮಣೋಽಹಮಪೀತ್ಯವಲೇಪಾತ್ಪರೇಷಾಂ ಗುಣಾಧಿಕಾನಾಂ ವಿನಯಂ ಪ್ರತೀಚ್ಛನ್ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾವಲೇಪವಶಾತ್ ಕದಾಚಿದನಂತಸಂಸಾರ್ಯಪಿ ಭವತಿ ।

ಅಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇನಾಧಿಕಸ್ಯ ಹೀನಂ ಸಮಮಿವಾಚರತೋ ವಿನಾಶಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ಅಧಿಗಗುಣಾ ಸಾಮಣ್ಣೇ ವಟ್ಟಂತಿ ಗುಣಾಧರೇಹಿಂ ಕಿರಿಯಾಸು ।
ಜದಿ ತೇ ಮಿಚ್ಛುವಜುತ್ತಾ ಹವಂತಿ ಪಬ್ಭಟ್ಠಚಾರಿತ್ತಾ ॥೨೬೭॥

ಯಾವನು ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕನಿದ್ದಾನೆ ಅವನ ಕುರಿತು ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀನ (ಮುನಿತನದಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತ ಕೀಳು) ಇರುವಂಥ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವವನ ವಿನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೬೬

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವ ಶ್ರಮಣನು **[ಜದಿ ಗುಣಾಧರೋ ಹೋಜ್ಜಂ]** ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೀನನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ **[ವಿ ಸಮಣೋ ಹೋಮಿ]** 'ನಾನೂ ಶ್ರಮಣನಿದ್ದೇನೆ' **[ತ್ತಿ]**-ಎಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಎಂದರೆ ಗರ್ವಮಾಡಿ **[ಗುಣದೋಧಿಗಸ್ಸ]** ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕರ (ಅಂಥ ಶ್ರಮಣರ) ಕಡೆಯಿಂದ **[ವಿಣಯಂ ಪಡಿಚ್ಛಗೋ]** ವಿನಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು) ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಅಣಂತಸಂಸಾರೀ ಹೋದಿ]** ಅನಂತ ಸಂಸಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾವ ಶ್ರಮಣನು ತಾನು ಜಘನ್ಯಗುಣವುಳ್ಳವನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ 'ನಾನೂ ಶ್ರಮಣನಿದ್ದೇನೆ'ಂದು ಗರ್ವದ ಕಾರಣ ಬೇರೆ ಅಧಿಕ ಗುಣವಂತ (ಶ್ರಮಣ) ರಿಂದ ವಿನಯದ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು (ಶ್ರಮಣನು) ಶ್ರಾಮಣ್ಯದ ಗರ್ವದ ವಶದಿಂದ ಕದಾಚಿತ್ ಅನಂತ ಸಂಸಾರಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಗುಣಹೀನನಿದ್ದರೂ ತಾನು 'ನಾನುಕೂಡ ಶ್ರಮಣನಿರುವೆನೆ'ಂದು ಗರ್ವಮಾಡಿ ।
ಗುಣಾಧಿಕರಿಂದ ವಿನಯವಿಚ್ಛಿಸಲವನು ಅನಂತ ಸಂಸಾರಿಯಾಗುವನು ॥೨೬೬॥

ಯಾವ ಗುಣಾಧಿಕ ಮುನಿ ಹೀನಗುಣರ ಪ್ರತಿ ವಿನಯಾದಿಯಿಂ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ।
ಅವನು ಮಿಥ್ಯಾಭಾವದಲಿ ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು ॥೨೬೭॥

ಅಧಿಕಗುಣಾಃ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ವರ್ತಂತೇ ಗುಣಾಧರೈಃ ಕ್ರಿಯಾಸು ।
ಯದಿ ತೇ ಮಿಥ್ಯೋಪಯುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ ಪ್ರಭ್ರಷ್ಟಚಾರಿತ್ರಾಃ ॥೨೬೭॥

ಸ್ವಯಮಧಿಕಗುಣಾ ಗುಣಾಧರೈಃ ಪರೈಃ ಸಹ ಕ್ರಿಯಾಸು ವರ್ತಮಾನಾ ಮೋಹಾದಸಮ್ಯಗುಪಯುಕ್ತತ್ವಾ-ಚ್ಚಾರಿತ್ರಾತ್ ಭ್ರಶ್ಯಂತಿ ॥

ಅಥಾಸತ್ಸಂಗಂ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯತ್ವೇನ ದರ್ಶಯತಿ -

ಣಿಚ್ಛಿದಸುತ್ತತ್ಥಪದೋ ಸಮಿದಕಸಾಓ ತವೋಧಿಗೋ ಚಾವಿ ।
ಲೋಗಿಗಜಣಸಂಸಗ್ಗಂ ಣ ಚಯದಿ ಜದಿ ಸಂಜದೋ ಣ ಹವದಿ ॥೨೬೮॥

ನಿಶ್ಚಿತಸೂತ್ರಾರ್ಥಪದಃ ಸಮಿತಕಷಾಯಸ್ತಪೋಽಧಿಕಶ್ಚಾಪಿ ।
ಲೌಕಿಕಜನಸಂಸರ್ಗಂ ನ ತ್ಯಜತಿ ಯದಿ ಸಂಯತೋ ನ ಭವತಿ ॥೨೬೮॥

ಯಾವ ಶ್ರಮಣನು ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಿಂದ ಅಧಿಕನಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ತನಗಿಂತ ಹೀನ ಶ್ರಮಣನ ಕುರಿತು ಸಮಾನವಾದಂಥ (ತನ್ನ ಸರಿಸಮಾನವಾದಂಥ) ಆಚರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನ ವಿನಾಶವಾಗುವುದನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಗಾಥೆ - ೨೬೭

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜದಿ ಸಾಮಣ್ಣೇ ಅಧಿಗಗುಣಾ] ಯಾರು ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಗುಣವುಳ್ಳವರಿದ್ದರೂ **[ಗುಣಾಧರೇಹಿಂ]** ಹೀನಗುಣವುಳ್ಳವರ ಕುರಿತು **[ಕಿರಿಯಾಸು]** (ವಂದನೆ ಮೊದಲಾದ) ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ **[ವಟ್ಟಂತಿ]** ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ **[ತೇ]** ಅವರು **[ಮಿಚ್ಛುವಜುತ್ತಾ]** ಮಿಥ್ಯಾ ಉಪಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತ **[ಪಬ್ಭಟ್ಠಚಾರಿತ್ತಾ ಹವಂತಿ]** ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಯಾರು ತಾವು ಅಧಿಕ ಗುಣವುಳ್ಳವರಿದ್ದರೂ ಇತರ ಹೀನಗುಣವುಳ್ಳವರ (ಶ್ರಮಣರ) ಕುರಿತು (ವಂದನೆ ಮೊದಲಾದ) ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಮೋಹದ ಕಾರಣ ಅಸಮ್ಯಕ್ ಉಪಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತ (ಮಿಥ್ಯಾ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತ) ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಈಗ ಅಸತ್ಸಂಗವು ನಿಷೇಧ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೬೮

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಣಿಚ್ಛಿದಸುತ್ತತ್ಥಪದೋ] ಯಾವನು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ಪದವನ್ನು ಅಧಿಷ್ಠಾನವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾತೃತ್ತ್ವವನ್ನು) ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ, **[ಸಮಿದಕಸಾಓ]** ಯಾವನು ಕಷಾಯಗಳ ಶಮನ

ಯಾವನು ಸೂತ್ರಾರ್ಥಪದನಿಶ್ಚಿತ ಕಷಾಯಶಮನ ತಪೋಧಿಕನಿರುವನು ।
ಅವನುಸಹ ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಸಂಸರ್ಗ ಬಿಡದಿರೆ ಅಸಂಯತನಪ್ಪನು ॥೨೬೮॥

ಯತಃ ಸಕಲಸ್ಯಾಪಿ ವಿಶ್ವವಾಚಕಸ್ಯ ಸಲ್ಲಕ್ಷ್ಮಣಃ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತದ್ವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಸಕಲಸ್ಯಾಪಿ ಸಲ್ಲಕ್ಷ್ಮಣೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಚ ಯುಗಪದನುಸ್ಯೂತತದುಭಯಜ್ಞೇಯಾಕಾರತಯಾಧಿಷ್ಠಾನಭೂತಸ್ಯ ಸಲ್ಲಕ್ಷ್ಮಣೋ ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯನಾನ್ನಿಶ್ಚಿತಸೂತ್ರಾರ್ಥಪದತ್ವೇನ, ನಿರುಪರಾಗೋಪಯೋಗತ್ವಾತ್ ಸಮಿತಕಷಾಯತ್ವೇನ, ಬಹುಶೋಽಭ್ಯಸ್ತನಿಷ್ಕಂಪೋಪಯೋಗತ್ವಾತ್ತ ಪೋಽಧಿಕತ್ವೇನ ಚ ಸುಷ್ಠು ಸಂಯತೋಽಪಿ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಃಸಂಗತಂ ತೋಯಮಿವಾವಶ್ಯಂಭಾವಿವಿಕಾರತ್ವಾತ್ ಲೌಕಿಕಸಂಗಾದಸಂಯತ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ । ತತಸ್ತತ್ಸಂಗಃ ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯ ಏವ ।

ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ **[ಚ]** ಮತ್ತು **(ತವೋಧಿಗೋ ಅವಿ]** ಯಾವನು ಅಧಿಕ ತಪಸ್ಸುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ-ಇಂಥ ಜೀವನೂ **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಲೋಗಿಗಜಣಸಂಸಗ್ಗಂ]** ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಸಂಸರ್ಗವನ್ನು **[ಣ ಚಯದಿ]** ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಿದ್ದರೆ **[ಸಂಜದೋ ಣ ಹವದಿ]** ಅವನು ಸಂಯತನಲ್ಲ (ಎಂದರೆ ಅಸಂಯತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ).

ಟೀಕೆ :- ೧) ವಿಶ್ವ ವಾಚಕ 'ಸತ್' ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳಂಥ ಯಾವ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮವಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ವಾಚ್ಯವಾದ 'ಸತ್'ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳಂಥ ಯಾವ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವವಿದೆ ಅವೆರಡರ ಜ್ಞೇಯಾಕಾರಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯುಗಪತ್ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ (ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಗೇ ತಿಳಿದುಬರುವುದರಿಂದ) ಅವೆರಡರ [೧]ಅಧಿಷ್ಠಾನಭೂತವಾದಂಥ 'ಸತ್' ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ 'ಯಾವನು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ಪದವನ್ನು (ಅಧಿಷ್ಠಾನವನ್ನು) ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿದವನಿದ್ದಾನೆ', ೨) ನಿರುಪರಾಗ ಉಪಯೋಗದ ಕಾರಣ 'ಯಾವನು ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಶಾಂತಪಡಿಸಿದವನಿದ್ದಾನೆ' ಮತ್ತು ೩) ನಿಷ್ಕಂಪ ಉಪಯೋಗದ [೨]ಬಹುಶಃ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ಅಧಿಕ ತಪಸ್ಸುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ'-ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಇವು ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ) ಯಾವ ಜೀವನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಂಯತನಿದ್ದಾನೆ, ಅವನೂ ಲೌಕಿಕ (ಜನರ) ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅಸಂಯತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಬೆಂಕಿಯ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನ ಹಾಗೆ ಅವನಿಗೆ ವಿಕಾರವು ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಲೌಕಿಕ ಸಂಗವು ಸರ್ವಥಾ ನಿಷೇಧ್ಯವೇ ಇದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವ ಜೀವನು ಸಂಯತನಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದರೆ ೧) ಯಾವನು ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ವಾಚ್ಯರೂಪಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ, ೨) ಯಾವನು ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಶಾಂತ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ೩) ಯಾವನು ಅಧಿಕ ತಪಸ್ಸುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ ಆ ಜೀವನೂ ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅಸಂಯತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ; ಏಕೆಂದರೆ ಹೇಗೆ ಅಗ್ನಿಯ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣತೆಯರೂಪದ ವಿಕಾರವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಸಂಸರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಂಥ ಸಂಯತನಿಗೆ ಅಸಂಯತತೆಯರೂಪದ ವಿಕಾರವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಸಂಗವು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ತ್ಯಾಜ್ಯವೇ ಇದೆ.

ಈಗ 'ಲೌಕಿಕ' (ಎಂದರೆ ಲೌಕಿಕ ಜನರ) ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವದ ಸ್ವಭಾವವು ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ವಾಚ್ಯರೂಪವಾದ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಯುಗಪತ್ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವವನ್ನು ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ-ಆಧಾರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸಂಯತ ಜೀವನಿಗೆ ಇಂಥಾ ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವದ ನಿಶ್ಚಯವಿರುತ್ತದೆ.

೨ ಬಹುಶಃ = ಹೆಚ್ಚು ; ಬಹಳ ; ಪುನಃ ಪುನಃ

ಅಥಲೌಕಿಕಲಕ್ಷಣಮುಪಲಕ್ಷಯತಿ -

ಣಿಗ್ಗಂಥಂ ಪವ್ವಇದೋ ವಟ್ಟದಿ ಜದಿ ಏಹಿಗೇಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ।
ಸೋ ಲೋಗಿಗೋ ತ್ತಿ ಭಣಿದೋ ಸಂಜಮತವಸಂಪಜುತ್ತೋ ವಿ ॥೨೬೯॥

ನೈರ್ಗ್ರಂಥ್ಯಂ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋ ವರ್ತತೇ ಯದ್ಯೈಹಿಕೈಃ ಕರ್ಮಭಿ- ।
ಸ ಲೌಕಿಕ ಇತಿ ಭಣಿತಃ ಸಂಯಮತಪಃಸಂಪ್ರಯುಕ್ತೋಽಪಿ ॥೨೬೯॥

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಪರಮನೈರ್ಗ್ರಂಥ್ಯಪ್ರವ್ರಜ್ಯತ್ವಾದುದೂಢಸಂಯಮತಪೋಭಾರೋಽಪಿ ಮೋಹಬಹುಲತಯಾ ಶ್ಲಥೀಕೃತಶುದ್ಧಚೇತನವ್ಯವಹಾರೋ ಮುಹುರ್ಮನುಷ್ಯವ್ಯವಹಾರೇಣ ವ್ಯಾಘೂರ್ಣಮಾನತ್ವಾದೈಹಿಕಕರ್ಮಾನಿವೃತ್ತೌ ಲೌಕಿಕ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ।

ಅಥ ಸತ್ಸಂಗಂ ವಿಧೇಯತ್ವೇನ ದರ್ಶಯತಿ -

ತಮ್ಹಾ ಸಮಂ ಗುಣಾದೋ ಸಮಣೋ ಸಮಣಂ ಗುಣೇಹಿಂ ವಾ ಅಹಿಯಂ ।
ಅಧಿವಸದು ತಮ್ಹಿ ಣಿಚ್ಚಂ ಇಚ್ಛದಿ ಜದಿ ದುಕ್ಖಪರಿಮೋಕ್ಖಂ ॥೨೭೦॥

ಗಾಥೆ - ೨೬೯

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಣಿಗ್ಗಂಥಂ ಪವ್ವ ಇದೋ]** ಯಾವನು (ಜೀವನು) ನಿರ್ಗ್ರಂಥರೂಪದಿಂದ ದೀಕ್ಷಿತನಿರುವುದರಿಂದ **[ಸಂಜಮತವಸಂಪಜುತ್ತೋ ವಿ]** ಸಂಯಮತಪಸಂಯುಕ್ತನಿದ್ದರೂ **[ಜದಿ ಸೋ]** ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು **[ಏಹಿಗೇಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ವಟ್ಟದಿ]** ಐಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳೊಡನೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ **[ಲೋಗಿಗೋ ತ್ತಿ ಭಣಿದೋ]** 'ಲೌಕಿಕ'ನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಪರಮ ನಿರ್ಗ್ರಂಥತೆಯರೂಪದ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಜೀವನು ಸಂಯಮ ತಪದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಅವನೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಆ ಮೋಹದ ಬಾಹುಳ್ಯತೆಯ ಕಾರಣ ಶುದ್ಧಚೇತನ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮೋಸಹೋಗುವುದರಿಂದ ಐಹಿಕ (ಲೌಕಿಕ) ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅನಿವೃತ್ತನಿದ್ದರೆ 'ಲೌಕಿಕ'ನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಸತ್ಸಂಗವು ವಿಧೇಯ (ಮಾಡಲುಯೋಗ್ಯ)ವಿದೆಯೆಂದು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ,-

ಯಾವನು ನಿರ್ಗ್ರಂಥರೂಪದಿಂ ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಸಂಯಮ ತಪ ಸಂಯುಕ್ತನಿದ್ದರೂ ।
ಅವನಿಗೆಸಹ ಲೌಕಿಕನೆಂದಿದೆ ಐಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲಿ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ॥೨೬೯॥
ಅದರಿಂದ ಶ್ರಮಣದುಃಖದಿಂ ಪರಿಮುಕ್ತನಾಗಲಪೇಕ್ಷಿಸುತಿರಲವನು ।
ಸದಾಸಮಾನ ಅಥವ ಅಧಿಕಗುಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣರಸಂಗ ಮಾಡುವುದು ॥೨೭೦॥

ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಂ ಗುಣಾತ್ ಶ್ರಮಣಃ ಶ್ರಮಣಂ ಗುಣೈರ್ವಾಧಿಕಮ್ ।
ಅಧಿವಸತು ತತ್ರ ನಿತ್ಯಂ ಇಚ್ಛತಿ ಯದಿ ದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಷಮ್ ॥೨೭೦॥

ಯತಃ ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವತ್ವೇನಾತ್ಮನಃ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಃಸಂಗತಂ ತೋಯಮಿವಾವಶ್ಯಂಭಾವಿವಿಕಾರತ್ವಾಲ್ಲೌಕಿಕ-ಸಂಗಾತ್ಸಂಯತೋಽಪ್ಯಸಂಯತ ಏವ ಸ್ಯಾತ್; ತತೋ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿನಾ ಗುಣೈಃ ಸಮೋಽಧಿಕೋ ವಾ ಶ್ರಮಣಃ ಶ್ರಮಣೇನ ನಿತ್ಯಮೇವಾಧಿವಸನೀಯಃ । ತಥಾಸ್ಯ ಶೀತಾಪವರಕಕೋಣನಿಹಿತಶೀತತೋಯವತ್ಸಮಗುಣ-ಸಂಗಾತ್ ಗುಣರಕ್ಷಾ ಶೀತತರತುಹಿನಶರ್ಕರಾಸಂಪೃಕ್ತಶೀತತೋಯವತ್ ಗುಣಾಧಿಕಸಂಗಾತ್ ಗುಣವೃದ್ಧಿಃ ।

(ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ)

ಇತ್ಯಧ್ಯಾಸ್ಯ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನಿತಾಂ ಕಾಂಚಿತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಯತಿಃ
ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಯಮಸೌಷ್ಠವೇನ ಪರಮಾಂ ಕ್ರಾಮನ್ನಿವೃತ್ತಿಂ ಕ್ರಮಾತ್ ।
ಹೇಲಾಕ್ರಾಂತಸಮಸ್ತವಸ್ತುವಿಸರಪ್ರಸ್ತಾರರಮ್ಯೋದಯಾಂ
ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯೀಂ ದಶಾಮನುಭವತ್ವೇಕಾಂತತಃ ಶಾಶ್ವತೀಮ್ ॥೧೭॥

– ಇತಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಪ್ರಜ್ಞಾಪನಮ್ ।

ಗಾಥೆ – ೨೭೦

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :– [ತಮ್ಹಾ] (ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಸಂಯತನೂ ಅಸಂಯತನಾಗುತ್ತಾನೆ) ಆದುದರಿಂದ **[ಜದಿ]** ಒಂದುವೇಳೆ **[ಸಮಣೋ]** ಶ್ರಮಣನು **[ದುಕ್ಖಪರಿಮೋಕ್ಖಂ ಇಚ್ಛದಿ]** ದುಃಖದಿಂದ ಪರಿಮುಕ್ತನಾಗಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನು **[ಗುಣಾದೋ ಸಮಂ]** ಸಮಾನ ಗುಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣರ **[ವಾ]** ಅಥವಾ **[ಗುಣೇಹಿಂ ಅಹಿಯಂ ಸಮಣಂ ತಮ್ಹಿ]** ಅಧಿಕ ಗುಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣರ ಸಂಗದಲ್ಲಿ **[ಣಿಚ್ಚಂ]** ಯಾವಾಗಲೂ **[ಅಧಿವಸದು]** ನಿವಾಸ ಮಾಡುವುದು.

ಟೀಕೆ :– ಆತ್ಮನು ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಬೆಂಕಿಯ ಸಂಗದಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನ ಹಾಗೆ (ಸಂಯತನಿಗೂ) ಲೌಕಿಕ ಸಂಗದಿಂದ ವಿಕಾರವು ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಯತನೂ ಅಸಂಯತನೇ ಆಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾದ (ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸುವ) ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ೧) ಸಮಾನಗುಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣನ ಜತೆ ಅಥವಾ ೨) ಅಧಿಕಗುಣವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣನ ಜತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿವಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆ ಶ್ರಮಣನಿಗೆ ೧) ಶೀತಲವಾದ ಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ ಶೀತಲವಾದ ನೀರಿನ ಹಾಗೆ ಸಮಾನ ಗುಣವುಳ್ಳವರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಗುಣದ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ೨) ಅಧಿಕ ಶೀತಲವಾದ ಹಿಮದ (ಮಂಜುಗಡ್ಡೆಯ) ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಶೀತಲವಾದ ನೀರಿನ ಹಾಗೆ ಅಧಿಕ ಗುಣವುಳ್ಳವರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

(ಈಗ ಶ್ರಮಣನು ಕ್ರಮೇಣ ಪರಮ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಶಾಶ್ವತ ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯವಾದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೆಂದು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,–)

ಅಥ ಪಂಚರತ್ನಮ್ ।

(ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ)

ತಂತ್ರಸ್ಯಾಸ್ಯ ಶಿಖಂಡಮಂಡನಮಿವ ಪ್ರದ್ಯೋತಯತ್ಸರ್ವತೋ-
ದ್ವೈತೀಯೀಕಮಥಾರ್ಹತೋ ಭಗವತಃ ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ ಶಾಸನಮ್ ।
ವ್ಯಾಕುರ್ವಂಜಗತೋ ವಿಲಕ್ಷಣಪಥಾಂ ಸಾಂಸಾರಮೋಕ್ಷಸ್ಥಿತಿಂ
ಜೀಯಾತ್ಸಂಪ್ರತಿ ಪಂಚರತ್ನಮನಘಂ ಸೂತ್ರೈರಿಮೈಃ ಪಂಚಭಿಃ ॥೧೮॥

ಅಥ ಸಂಸಾರತತ್ತ್ವ ಮುದ್ಘಾಟಯತಿ -

ಜೇ ಅಜಧಾಗಹಿದತ್ಥಾ ಏದೇ ತಚ್ಚ ತ್ತಿ ಣಿಚ್ಛಿದಾ ಸಮಯೇ ।
ಅಚ್ಚಂತಫಲಸಮಿದ್ಧಂ ಭಮಂತಿ ತೇ ತೋ ಪರಂ ಕಾಲಂ ॥೨೭೧॥

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯ ಕಿಂಚಿತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಸೇವನೆ ಮಾಡಿ ಯತಿಯು ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಂಯಮದ [೧]ಸೌಷ್ಠವ ಮುಖಾಂತರ ಕ್ರಮೇಣ ಪರಮ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಯಾವುದರ ರಮ್ಯವಾದ ಉದಯವು ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಸಮೂಹದ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ (ಕ್ರೀಡೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ) ಅಂಥ ಶಾಶ್ವತ ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯ ದಶೆಯನ್ನು [೨]ಏಕಾಂತದಿಂದ ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುಭೋಪಯೋಗ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

ಈಗ ಪಂಚರತ್ನಗಳಿವೆ (ಎಂದರೆ ಐದು ರತ್ನಗಳಂತಿರುವ ಐದು ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ).

(ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖಾಂತರ ಆ ಐದು ಗಾಥೆಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ),-

ಅರ್ಥ :- ಈಗ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಿರೋಭೂಷಣ ಅಲಂಕಾರದಂಥ (ಚೂಡಾಮಣಿ-ಮುಕುಟಮಣಿ ಸಮಾನವಾದ) ಈ ಐದು ಸೂತ್ರರೂಪ ನಿರ್ಮಲಪಂಚರತ್ನಗಳು-ಅವು ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಅರಹಂತ ಭಗವಂತರ ಸಮಗ್ರ ಅದ್ವಿತೀಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ ಅವು-[೩]ವಿಲಕ್ಷಣಪಂಥವುಳ್ಳ ಸಂಸಾರ-ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಎದುರು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತ ಜಯವಂತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಿ !

ಸಮಯಸ್ಥನಿದ್ದುಸಹ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದರ್ಥಗಳ ಅಯಥಾರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸುವವನು ।
ಭ್ರಮಿಸುವನು ಅತ್ಯಂತಫಲಸಮೃದ್ಧಮಿಂದಿನಿಂದಾಗಾಮಿಕಾಲದಲಾ ಜೀವ ॥೨೭೧॥

---

೧ ಸೌಷ್ಠವ = ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ; ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ; ಉತ್ತಮತೆ ; ಸುಂದರತೆ.

೨ ಏಕಾಂತ = ಕೇವಲ ; ಸರ್ವಥಾ ; ಅತ್ಯಂತ. (ಯತಿಯು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯದಶೆಯನ್ನೇ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಭವಿಸಲಿ)

೩ ವಿಲಕ್ಷಣ = ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ. (ಸಂಸಾರದ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಪಂಥವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ಎಂದರೆ ಸಂಸಾರ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಇವೆ.)

ಯೇ ಅಯತಾಗೃಹೀತಾರ್ಥಾ ಏತೇ ತತ್ತ್ವಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಾಃ ಸಮಯೇ ।
ಅತ್ಯಂತಫಲಸಮೃದ್ಧಂ ಭ್ರಮಂತಿ ತೇ ಅತಃ ಪರಂ ಕಾಲಮ್ ॥೨೭೧॥

ಯೇ ಸ್ವಯಮವಿವೇಕತೋಽನ್ಯಥೈವ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಾರ್ಥಾನಿತ್ಯಮೇವ ತತ್ತ್ವಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಯಮಾರಚಯಂತಃ ಸತತಂ ಸಮುಪಚೀಯಮಾನಮಹಾಮೋಹಮಲಮಲೀಮಸಮಾನಸತಯಾ ನಿತ್ಯಮಜ್ಞಾನಿನೋ ಭವಂತಿ, ತೇ ಖಲು ಸಮಯೇ ಸ್ಥಿತಾ ಅಪ್ಯನಾಸಾದಿತಪರಮಾರ್ಥಶ್ರಾಮಣ್ಯತಯಾ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸಾಃ ಸಂತೋಽನಂತ-ಕರ್ಮಫಲೋಪಭೋಗಪ್ರಾಗ್ಭಾರಭಯಂಕರಮನಂತಕಾಲಮನಂತಭಾವಾಂತರಪರಾವರ್ತೈರನವಸ್ಥಿತವೃತ್ತಯಃ ಸಂಸಾರತತ್ತ್ವಮೇವಾವಬುಧ್ಯತಾಮ್ ।

ಈಗ ಸಂಸಾರತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೭೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಜೇ]** ಯಾರು **(ಸಮಯೇ)** ಒಳ್ಳೆಯದಾದಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕೂಡ (ಒಳ್ಳೆಯದಾದಂಥ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿತನದಿಂದ ಜಿನಮತದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) **(ಏದೇ ತಚ್ಚ)** 'ಇದು ತತ್ತ್ವವಿದೆ (ಎಂದರೆ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿಯೇ ಇದೆ)' **(ತ್ತಿ ಣಿಚ್ಛಿದಾ)**-ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಂತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **(ಅಜಧಾಗಹಿದತ್ಥಾ)** ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಯಥಾರ್ಥರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲ ಹಾಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ) **(ತೇ)** ಅವರು **(ಅಚ್ಚಂತಫಲಸಮಿದ್ಧಂ)** ಅತ್ಯಂತ ಫಲ ಸಮೃದ್ಧವಾದಂಥ (ಅನಂತ ಕರ್ಮಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋದಂಥ) **(ತೋ ಪರಂ ಕಾಲಂ)** ಈಗಿನಿಂದ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **(ಭಮಂತಿ)** ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವರು.

ಟೀಕೆ :- ಯಾರು ಸ್ವಯಂ ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿಪರೀತವಾಗಿಯೇ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿ (ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು) 'ತತ್ತ್ವವು (ವಸ್ತುರೂಪವು) ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುತ್ತ, ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕತ್ರಿತ ಮಾಡಲ್ಪಡುವಂಥ ಮಹಾಮೋಹಮಲದಿಂದ ಮಲಿನ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಿರುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಚನ್ನಾಗಿಯೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿರೂಪದಿಂದ ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ) ಸ್ಥಿರರಿದ್ದರೂ ಪರಮಾರ್ಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತರಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಅನಂತ ಕರ್ಮಫಲದ ಉಪಭೋಗರಾಸಿಯಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದಂಥ ಅನಂತಕಾಲದವರೆಗೆ ಅನಂತ ಭಾವಾಂತರರೂಪ ಪರಾವರ್ತನಗಳಿಂದ [೧]ಅನವಸ್ಥಿತ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಂಸಾರತತ್ತ್ವವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈಗ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

೧ ಅನವಸ್ಥಿತ = ಅಸ್ಥಿರ. (ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳು ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿಯೇ ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅನಂತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅನಂತ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಭಾವರೂಪದಿಂದ-ಭಾವಾಂತರರೂಪದಿಂದ ಪರಾವರ್ತನವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಅಸ್ಥಿರ ಪರಿಣತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅವರು ಸಂಸಾರತತ್ತ್ವಗಳೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ಅಥ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಮುದ್ಘಾಟಯತಿ-

ಅಜಧಾಚಾರವಿಜುತ್ತೋ ಜಧತ್ಥಪದಣಿಚ್ಛಿದೋ ಪಸಂತಪ್ಪಾ ।
ಅಫಲೇ ಚಿರಂ ಣ ಜೀವದಿ ಇಹ ಸೋ ಸಂಪುಣ್ಣಸಾಮಣ್ಣೋ ॥೨೭೨॥

ಅಯಥಾಚಾರವಿಯುಕ್ತೋ ಯಥಾರ್ಥಪದನಿಶ್ಚಿತಃ ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮಾ ।
ಅಫಲೇ ಚಿರಂ ನ ಜೀವತಿ ಇಹ ಸ ಸಂಪೂರ್ಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಃ ॥೨೭೨॥

ಯಸ್ತ್ರಿಲೋಕಚೂಲಿಕಾಯಮಾನನಿರ್ಮಲವಿವೇಕದೀಪಿಕಾಲೋಕಶಾಲಿತಯಾ ಯಥಾವಸ್ಥಿತಪದಾರ್ಥ-ನಿಶ್ಚಯನಿವರ್ತಿತೌತ್ಸುಕ್ಯಸ್ವರೂಪಮಂಥರಸತತೋಪಶಾಂತಾತ್ಮಾ ಸನ್ ಸ್ವರೂಪಮೇಕಮೇವಾಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಚರನ್ನಯಥಾಚಾರವಿಯುಕ್ತೋ ನಿತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನೀ ಸ್ಯಾತ್, ಸ ಖಲು ಸಂಪೂರ್ಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರಮಣೋ ಹೇಲಾವಕೀರ್ಣಸಕಲಪ್ರಾಕ್ತನಕರ್ಮಫಲತ್ವಾದನಿಷ್ಪಾದಿತನೂತನಕರ್ಮಫಲತ್ವಾಚ್ಚ ಪುನಃ ಪ್ರಾಣಧಾರಣ-ದೈನ್ಯಮನಾಸ್ಕಂದನ್ ದ್ವಿತೀಯಭಾವಪರಾವರ್ತಾಭಾವಾತ್ ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವಾವಸ್ಥಿತವೃತ್ತಿರ್ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಮವಬುಧ್ಯತಾಮ್।

ಗಾಥೆ - ೨೭೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜಧತ್ಥಪದಣಿಚ್ಛಿದೋ] ಯಾವ ಜೀವನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಪದಗಳ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಗಳ (ಪದಾರ್ಥಗಳ) ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ **[ಪಸಂತಪ್ಪಾ]** [೧]ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು **(ಅಜಧಾಚಾರವಿಜುತ್ತೋ)** ಅಯಥಾಚಾರ (ಅನ್ಯಥಾ ಆಚರಣೆ-ಅಯಥಾರ್ಥ ಆಚರಣೆ)ದಿಂದರಹಿತನಿದ್ದಾನೆ, **(ಸೋ ಸಂಪುಣ್ಣಸಾಮಣ್ಣೋ)** ಆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವುಳ್ಳ ಜೀವನು **(ಅಫಲೇ)** ಅಫಲವಾದಂಥ (ಕರ್ಮ ಫಲದಿಂದ ರಹಿತವಾದಂಥ) (ಇಹ) ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ **(ಚಿರಂ ಣ ಜೀವದಿ)** ಚಿರಕಾಲದವರೆಗೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ (ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ).

ಟೀಕೆ :- ಯಾವನು (ಶ್ರಮಣನು) ತ್ರಿಲೋಕ ಚೂಳಿಕೆಯ ಸಮಾನವಾದ ನಿರ್ಮಲ ವಿವೇಕರೂಪ ದೀಪಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನಿರುವುದರಿಂದ ಯಥಾಸ್ಥಿತ ಪದಾರ್ಥನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಉತ್ಸುಕತೆಯ ನಿವರ್ತನ ಮಾಡಿ [೨]ಸ್ವರೂಪಮಂಥರನಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ 'ಉಪಶಾಂತಾತ್ಮ'ನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಸ್ವರೂಪವೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಅಭಿಮುಖರೂಪದಿಂದ ವಿಚರಿಸು(ಕ್ರೀಡಿಸು)ತ್ತಿರುವುದರಿಂದ 'ಅಯಥಾಚಾರ ರಹಿತ'ನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ

ಯಾವನು ಅಯಥಾಚಾರವಿಮುಕ್ತಸೂತ್ರಾರ್ಥಸುನಿಶ್ಚಯಿ ಉಪಶಾಂತನಿಹನು ।
ಅವನು ಪೂರ್ಣ ಶ್ರಾಮಣ್ಯ ಅಫಲವೀ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ತಾನಿರನು ॥೨೭೨॥

---

೧ ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮ = ಪ್ರಶಾಂತಸ್ವರೂಪ ; ಪ್ರಶಾಂತಮೂರ್ತಿ ; ಉಪಶಾಂತ ; ಸ್ಥಿರವಾದ.

೨ ಸ್ವರೂಪಮಂಥರ = ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ. (ಮಂಥರ = ಸುಸ್ತು ; ಆಲಸ್ಯ. ಈ ಶ್ರಮಣನು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತ ತೃಪ್ತನಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಸುಸ್ತು ಅಥವಾ ಆಲಸ್ಯವುಳ್ಳವನಿರುತ್ತಾನೆ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ.)

ಅಥ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಸಾಧನತತ್ತ್ವಮುದ್ಘಾಟಯತಿ-

ಸಮ್ಮಂ ವಿದಿದಪದತ್ಥಾ ಚತ್ತಾ ಉವಹಿಂ ಬಹಿತ್ಥಮಜ್ಝತ್ಥಂ ।
ವಿಸಯೇಸು ಣಾವಸತ್ತಾ ಜೇ ತೇ ಸುದ್ಧ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ ॥೨೭೩॥

ಸಮ್ಯಗ್ವಿದಿತಪದಾರ್ಥಾಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವೋಪಧಿಂ ಬಹಿಸ್ಥಮಧ್ಯಸ್ಥಮ್ ।
ವಿಷಯೇಷು ನಾವಸಕ್ತಾ ಯೇ ತೇ ಶುದ್ಧಾ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ॥೨೭೩॥

ಅನೇಕಾಂತಕಲಿತಸಕಲಜ್ಞಾತೃಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಯಥಾವಸ್ಥಿತಸ್ವರೂಪಪಾಂಡಿತ್ಯಶೌಂಡಾಃ ಸಂತಃ ಸಮಸ್ತಬಹಿರಂಗಾಂತರಂಗಸಂಗತಿಪರಿತ್ಯಾಗವಿವಿಕ್ತಾಂತಶ್ಚಕಚಕಾಯಮಾನಾನಂತಶಕ್ತಿಚೈತನ್ಯಭಾಸ್ವರಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪಾಃ ಸ್ವರೂಪಗುಪ್ತ ಸುಷುಪ್ತಕಲ್ಪಾಂತಸ್ತತ್ತ್ವವೃತ್ತಿತಯಾ ವಿಷಯೇಷು ಮನಾಗಪ್ಯಾಸಕ್ತಿಮನಾಸಾದಯಂತಃ ಸಮಸ್ತಾನುಭಾವವಂತೋ ಭಗವಂತಃ ಶುದ್ಧಾ ಏವಾಸಂಸಾರಘಟಿತವಿಕಟಕರ್ಮಕವಾಟವಿಘಟನಪಟೀಯ-ಸಾಧ್ಯವಸಾಯೇನ ಪ್ರಕಟೀಕ್ರಿಯಮಾಣಾವದಾನಾ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಸಾಧನತತ್ತ್ವಮವಬುಧ್ಯತಾಮ್ ।

ನಿತ್ಯಜ್ಞಾನಿಯಿದ್ದಾನೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವುಳ್ಳ ಶ್ರಮಣನನ್ನು ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ನವೀನ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಪುನಃ ಪ್ರಾಣಧಾರಣರೂಪವಾದ ದೀನತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗದೆ ದ್ವಿತೀಯಭಾವರೂಪವಾದ ಪರಾವರ್ತನದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ [೧]ಅವಸ್ಥಿತವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಈಗ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವದ ಸಾಧನತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೭೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- **[ಸಮ್ಮಂ ವಿವಿದಪದತ್ಥಾ]** ಸಮ್ಯಕ್ ರೀತಿಯಿಂದ (ಯಥಾತಥವಾಗಿ) ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ **(ಜೇ)** ಯಾರು **(ಬಹಿತ್ಥಮಜ್ಝತ್ಥಂ)** ಬಹಿರಂಗ ಹಾಗೂ ಅಂತರಂಗ **(ಉವಹಿಂ)** ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು **(ಚತ್ತಾ)** ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು **(ವಿಸಯೇಸು ಣಾವಸತ್ತಾ)** ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿಲ್ಲ, **(ತೇ)** ಅವರು **(ಸುದ್ಧ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ)** 'ಶುದ್ಧ'ರೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಪದಾರ್ಥಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ಪರಿಗ್ರಹವ ತ್ಯಜಿಸಿ ।
ಸದಾ ವಿಷಯಗಳಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನನು 'ಶುದ್ಧ'ನೆಂದು ಕರೆದಿದೆ ॥೨೭೨॥

---

೧ ಅವಸ್ಥಿತ = ಸ್ಥಿರ. (ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವುಳ್ಳ ಜೀವನಿಗೆ ಅನ್ಯಭಾವರೂಪ ಪರಾವರ್ತನವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಭಾವರೂಪನಿರುತ್ತಾನೆ-ಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಪರಿಣತಿರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತಾನೆ, ಆದುದರಿಂದ ಆ ಜೀವನು ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವನೇ ಇದ್ದಾನೆ.)

ಅಥ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಸಾಧನತತ್ತ್ವಂ ಸರ್ವಮನೋರಥಸ್ಥಾನತ್ವೇನಾಭಿನಂದಯತಿ -

ಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ ಸಾಮಣ್ಣಂ ಭಣಿಯಂ ಸುದ್ಧಸ್ಸ ದಂಸಣಂ ಣಾಣಂ ।
ಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ ಣಿವ್ವಾಣಂ ಸೋ ಚ್ಚಿಯ ಸಿದ್ಧೋ ಣಮೋ ತಸ್ಸ ॥೨೭೪॥

ಶುದ್ಧಸ್ಯ ಚ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಭಣಿತಂ ಶುದ್ಧಸ್ಯ ದರ್ಶನಂ ಜ್ಞಾನಮ್ ।
ಶುದ್ಧಸ್ಯ ಚ ನಿರ್ವಾಣಂ ಸ ಏವ ಸಿದ್ಧೋ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ॥೨೭೪॥

ಯತ್ತಾವತ್ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಯೌಗಪದ್ಯಪ್ರವೃತ್ತೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಭೂತಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ತಚ್ಚ ಶುದ್ಧಸ್ಯೈವ । ಯಚ್ಚ ಸಮಸ್ತಭೂತಭವದ್ಭಾವಿವ್ಯತಿರೇಕಕರಂಬಿತಾನಂತವಸ್ತ್ವನ್ವಯಾತ್ಮಕ-ವಿಶ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರತಿಭಾಸಾತ್ಮಕಂ ದರ್ಶನಂ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ತತ್ ಶುದ್ಧಸ್ಯೈವ । ಯಚ್ಚ ನಿಃಪ್ರತಿಘವಿಜೃಂಭಿತಸಹಜಜ್ಞಾನಾನಂದಮುದ್ರಿತದಿವ್ಯಸ್ವಭಾವಂ ನಿರ್ವಾಣಂ ತತ್ ಶುದ್ಧಸ್ಯೈವ । ಯಶ್ಚ ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಪರಮಾನಂದಾವಸ್ಥಾಸುಸ್ಥಿತಾತ್ಮಸ್ವಭಾವೋಪಲಂಭಗಂಭೀರೋ ಭಗವಾನ್ ಸಿದ್ಧಃ ಸ ಶುದ್ಧ ಏವ । ಅಲಂ ವಾಗ್ವಿಸ್ತರೇಣ, ಸರ್ವಮನೋರಥಸ್ಥಾನಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಸಾಧನತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಶುದ್ಧಸ್ಯ ಪರಸ್ಪರಮಂಗಾಂಗಿಭಾವ-ಪರಿಣತಭಾವ್ಯಭಾವಕಭಾವತ್ವಾತ್ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಮಿತಸ್ವಪರವಿಭಾಗೋ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರೋಽಸ್ತು ।

ಟೀಕೆ :- ಅನೇಕಾಂತದ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿದ ಸಕಲ ಜ್ಞಾತೃತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವದ ಯಥಾಸ್ಥಿತಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಪ್ರವೀಣರಿದ್ದಾರೆ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಿರು ಮಿರುಗುತ್ತ ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಭಾಸ್ವರ-ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾರು ಸಮಸ್ತ ಬಹಿರಂಗ ಹಾಗೂ ಅಂತರಂಗ ಸಂಗತಿಯ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದ ವಿವಿಕ್ತ (ಭಿನ್ನ) ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು (ಅದರಿಂದ) ಅಂತಃತತ್ತ್ವದವೃತ್ತಿ (ಆತ್ಮನ ಪರಿಣತಿ) ಸ್ವರೂಪ ಗುಪ್ತ ಹಾಗೂ [೧]ಸುಷುಪ್ತ ಸಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ-ಹೀಗೆ ಯಾರು ಸಕಲ-ಮಹಿಮಾವಂತ ಭಗವಂತರಿದ್ದಾರೆ-'ಶುದ್ಧ' (ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿ) ಇದ್ದಾರೆ ಅವರನ್ನೇ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವದ ಸಾಧನತತ್ತ್ವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. (ಎಂದರೆ ಆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗರೂಪರಿದ್ದಾರೆ), ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ರಚಿಸಿದ-ಬಂಧವಿರುವ ಭಯಂಕರ ಕರ್ಮಕದವನ್ನು ತುಂಡರಿಸುವ-ತೆರೆಯುವ ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವದ ಸಾಧನತತ್ತ್ವವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಯನ್ನು) ಸರ್ವಮನೋರಥದ ಸ್ಥಾನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಂದನ (ಪ್ರಶಂಸೆ) ಮಾಡುತ್ತಾರೆ,-

---

ಶುದ್ಧಕೆ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಮೇಣ್ಶುದ್ಧಕೆ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ।
ಶುದ್ಧಕೆ ನಿರ್ವಾಣಮಪ್ಪುದು ಅದೇ ಸಿದ್ಧಮಪ್ಪುದು ಅದಕೆ ನಮನವಿರಲಿ ॥೨೭೪॥

---

೧ ಸುಷುಪ್ತ ಸಮಾನ = ಮಲಗಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ (-ಪ್ರಶಾಂತ)

ಅಥ ಶಿಷ್ಯಜನಂ ಶಾಸ್ತ್ರಫಲೇನ ಯೋಜಯನ್ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಸಮಾಪಯತಿ-

ಬುಜ್ಝದಿ ಸಾಸಣಮೇಯಂ ಸಾಗಾರಣಗಾರಚರಿಯಯಾ ಜುತ್ತೋ ।
ಜೋ ಸೋ ಪವಯಣಸಾರಂ ಲಹುಣಾ ಕಾಲೇಣ ಪಪ್ಪೋದಿ ॥೨೭೫॥

ಬುಧ್ಯತೇ ಶಾಸನಮೇತತ್ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಚರ್ಯಯಾ ಯುಕ್ತಃ ।
ಯಃ ಸ ಪ್ರವಚನಸಾರಂ ಲಘುನಾ ಕಾಲೇನ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ॥೨೭೫॥

ಯೋ ಹಿ ನಾಮ ಸುವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪವ್ಯವಸ್ಥಿತವೃತ್ತಿಸಮಾಹಿತತ್ವಾತ್ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಚರ್ಯಯಾ ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗಃ ಸ್ವಯಂ ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವಿಸ್ತರಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಮಕಶ್ರುತ-

---

ಗಾಥೆ - ೨೭೪

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ] ಶುದ್ಧಕ್ಕೆ (ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗೆ) **(ಸಾಮಣ್ಣಂ ಭಣಿಯಂ)** ಶ್ರಾಮಣ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, **(ಸುದ್ಧಸ್ಸ)** ಶುದ್ಧಕ್ಕೆ **(ದಂಸಣಂ ಣಾಣಂ)** ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, **(ಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ)** ಶುದ್ಧಕ್ಕೆ **(ಣಿವ್ವಾಣಂ)** ನಿರ್ವಾಣವಾಗುತ್ತದೆ, **(ಸೋ ಚ್ಚಿಯ)** ಅದೇ (ಶುದ್ಧವೇ) **(ಸಿದ್ಧೋ)** ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ; **(ತಸ್ಸ ಣಮೋ)** ಅದಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ.

ಟೀಕೆ :- ಮೊದಲಂತೂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದ ಯುಗಪತ್‌ತನರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಏಕಾಗ್ರತೆಯು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ ಆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಭೂತವಾದ ಶ್ರಾಮಣ್ಯವು 'ಶುದ್ಧ'ಕ್ಕೇನೇ ಆಗುತ್ತದೆ ; ಸಮಸ್ತ ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ-ಭವಿಷ್ಯದ ವ್ಯತಿರೇಕಗಳ ಜತೆ ಮಿಲಿತ (ಮಿಶ್ರಿತ)ವಾದ ಅನಂತ ವಸ್ತುಗಳ ಅನ್ವಯಾತ್ಮಕವಾದ ಯಾವ ವಿಶ್ವವಿದೆ ಅದರ ೧) ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ೨) ಜ್ಞಾನಗಳು ಅವು 'ಶುದ್ಧ'ಕ್ಕೇನೇ ಆಗುತ್ತವೆ; ನಿರ್ವಿಘ್ನ-ಅರಳಿದ ಸಹಜ ಜ್ಞಾನಾನಂದದ ಮುದ್ರೆಯುಳ್ಳ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದದ ಮುದ್ರೆಯುಳ್ಳ) ದಿವ್ಯ ಸ್ವಭಾವವಿರುವಂಥ ಆ ನಿರ್ವಾಣವು 'ಶುದ್ಧ'ಕ್ಕೇನೇ ಆಗುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣ ಪರಮಾನಂದ-ಅವಸ್ಥೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಸುಸ್ಥಿತವಾದ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಿಂದ ಗಂಭೀರರಾದಂಥ ಆ ಭಗವಾನ ಸಿದ್ಧರು ಅವರು 'ಶುದ್ಧ'ವೇ ಇರುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಗಳೇ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ). ವಚನವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು ! ಸರ್ವ ಮನೋರಥಗಳ ಸ್ಥಾನಭೂತವೂ, ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವದ ಸಾಧನತತ್ತ್ವ ರೂಪವೂ ಆದ 'ಶುದ್ಧ'ಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅಂಗ-ಅಂಗೀರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದ [೧]ಭಾವಕ-ಭಾವ್ಯತೆಯ ಕಾರಣ ಸ್ವ-ಪರ ವಿಭಾಗವು ಅಸ್ತವಾಗಿರುವಂಥ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ !

ಯಾವನುಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಚರ್ಯೆಯಿಂಯುಕ್ತವಾದೀಉಪದೇಶ ತಿಳಿಯುವನು ।
ಅವನು ಅಲ್ಪಕಾಲದಲಿ ಪ್ರವಚನದ ಸಾರವನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು ॥೨೭೫॥

---

೧ ಭಾವಕ (ಭಾವನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವಂಥವನು) ಅವನು ಅಂಗ (ಅಂಶ)ನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಭಾವ್ಯ (ಭಾವನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥ) ಅದು ಅಂಗಿ (ಅಂಶಿ)ಯಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಾವಕ ಹಾಗೂ ಭಾವ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಇದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಭಾವಕನು ತಾನು ಮತ್ತು ಭಾವ್ಯವು ಪರ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲ.

ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗಪೂರ್ವಕಾನುಭಾವೇನ ಕೇವಲಮಾತ್ಮಾನಮನುಭವನ್ ಶಾಸನಮೇತದ್ಬುಧ್ಯತೇ ಸ ಖಲು ನಿರವಧಿ ತ್ರಿಸಮಯಪ್ರವಾಹಾವಸ್ಥಾಯಿತ್ವೇನ ಸಕಲಾರ್ಥಸಾರ್ಥಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಪ್ರವಚನಸ್ಯ ಸಾರಭೂತಂ ಭೂತಾರ್ಥಸ್ವಸಂವೇದ್ಯದಿವ್ಯ- ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವಭಾವಮನನುಭೂತಪೂರ್ವಂ ಭಗವಂತಮಾತ್ಮಾನಮವಾಪ್ನೋತಿ ।

ಇತಿ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕಾಯಾಂ ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿವಿರಚಿತಾಯಾಂ ಪ್ರವಚನಸಾರವೃತ್ತೌ ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಿಕಾ ಚೂಲಿಕಾ ನಾಮ ತೃತೀಯಃ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ಈಗ (ಭಗವಾನ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಶಿಷ್ಯ ಜನರನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಫಲದ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೂಡಿಸುತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, -

ಗಾಥೆ - ೨೭೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ :- [ಜೋ] ಯಾವನು **(ಸಾಗಾರಣಗಾರಚರಿಯಯಾ ಜುತ್ತೋ)** ಸಾಕಾರ-ಅನಾಕಾರ ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ **(ಏಯಂ ಸಾಸಣಂ)** ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು **(ಬುಜ್ಝದಿ)** ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, **(ಸೋ)** ಅವನು **(ಲಹುಣಾ ಕಾಲೇಣ)** ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ **(ಪವಯಣಸಾರಂ)** ಪ್ರವಚನದ ಸಾರವನ್ನು (ಭಗವಾನ ಆತ್ಮನನ್ನು) **(ಪಪ್ಪೋದಿ)** ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- [೧]ಸುವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಮಾತ್ರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತ(ಇರುವ) ಪರಿಣತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಕಾರ-ಅನಾಕಾರ ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಯಾವ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗವುಸ್ವಯಂ ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು [೨]ವಿಸ್ತಾರ ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ, ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಅದು (ಶಿಷ್ಯವರ್ಗವು) ನಿಜವಾಗಿ [೩]ಭೂತಾರ್ಥ-ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯ-ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನಾನಂದವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ, ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಅದರ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಅಂಥ ಭಗವಾನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ-ಆ (ಆತ್ಮನು) ಮೂರು ಕಾಲದ ನಿರವಧಿ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯೀ ಇರುವುದರಿಂದ [೪]ಸಕಲಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮೂಹಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತನಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀಪ್ರವಚನಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ
ಶ್ರೀಮದ್ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ
ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಕ ಚೂಲಿಕಾನಾಮದ
ತೃತೀಯ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

---

೧ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಕೇವಲ ಸುವಿಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದರ್ಶನವಿದೆ. (ಇದರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಸಾಕಾರವಿದ್ದರೆ ದರ್ಶನವು ಅನಾಕಾರವಿದೆ.) ೨ ವಿಸ್ತಾರ ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಮಕ = ವಿಸ್ತಾರಾತ್ಮಕ ಅಥವಾ ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಮಕ. ೩ ಭೂತಾರ್ಥ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ - (ಸತ್ಯಾರ್ಥ) ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯವಾದಂಥ ಯಾವ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದವಿದೆ ಅದು ಭಗವಾನಾತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ.

೪ ಪ್ರವಚನವು ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮೂಹದ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮೂಹಾತ್ಮಕವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನು ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತನಿದ್ದಾನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರವಚನವು ಆ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥ ಸಮೂಹದ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಜಾತ್ಮಪದಾರ್ಥವೇ ತನಗೆ ಧ್ರುವವಿದೆ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವು ತನಗೆ ಧ್ರುವವಿಲ್ಲ.)

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

ನಲವತ್ತೇಳು ನಯಗಳು

ನನು ಕೋಽಯಮಾತ್ಮಾ ಕಥಂ ಚಾವಪ್ಯತ ಇತಿ ಚೇತ್, ಅಭಿಹಿತಮೇತತ್ ಪುನರಪ್ಯಭಿಧೀಯತೇ । ಆತ್ಮಾ ಹಿ ತಾವಚ್ಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಾನಂತಧರ್ಮಾಧಿಷ್ಠಾತ್ರೇಕಂ ದ್ರವ್ಯಮನಂತಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕಾನಂತನಯವ್ಯಾಪ್ಯೇಕ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕಸ್ವಾನುಭವಪ್ರಮೀಯಮಾಣತ್ವಾತ್ । ತತ್ತು ದ್ರವ್ಯನಯೇನ ಪಟಮಾತ್ರವಚ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರಮ್ ೧ । ಪರ್ಯಾಯನಯೇನ ತಂತುಮಾತ್ರವದ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಾದಿಮಾತ್ರಮ್ ೨ । ಅಸ್ತಿತ್ವ-ನಯೇನಾಯೋಮಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತಿಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವಿಶಿಖವತ್ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲ-ಭಾವೈರಸ್ತಿತ್ವವತ್ ೩ । ನಾಸ್ತಿತ್ವನಯೇನಾನಯೋಮಯಾಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತ್ಯಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖ-

---

(ಈಗ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರಿಂದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರೂಪವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಲಾಗುವುದು -)

ಈ ಆತ್ಮನು ಯಾವನಿದ್ದಾನೆ (ಹೇಗಿದ್ದಾನೆ) ಮತ್ತು ಯಾವ ರೀತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ'- ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾದರೆ ಅದರ ಉತ್ತರವನ್ನು (ಮೊದಲೇ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು (ಇಲ್ಲಿ) ಪುನಃ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, -

ಮೊದಲಂತೂ ಆತ್ಮವು ನಿಜವಾಗಿ ಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವೂ, ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃವೂ (ಸ್ವಾಮಿಯೂ) ಆದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅನಂತಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥ ಯಾವ ಅನಂತನಯಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥ ಯಾವ ಒಂದು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರಮಾಣವಿದೆ ಆ ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ (ಆ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು) ಪ್ರಮೇಯವಾಗುತ್ತದೆ (ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ).

ಆ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ದ್ರವ್ಯನಯದಿಂದ ಪಟಮಾತ್ರದ ಹಾಗೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವಿದೆ (ಎಂದರೆ ವಸ್ತ್ರವು ಹೇಗೆ ವಸ್ತ್ರ ಮಾತ್ರವಿದೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ದ್ರವ್ಯನಯದಿಂದ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರವಿದೆ.) ೧

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಪರ್ಯಾಯನಯದಿಂದ ತಂತುಮಾತ್ರದ ಹಾಗೆ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಾದಿಮಾತ್ರವಿದೆ (ಎಂದರೆ ವಸ್ತ್ರವು ಹೇಗೆ ತಂತುಮಾತ್ರವಿದೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಪರ್ಯಾಯನಯದಿಂದ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾದಿ ಮಾತ್ರವಿದೆ). ೨.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವನಯದಿಂದ ಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವೂ, ಸಂಧಾನ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದೂ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಸ್ವದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಬಾಣವು ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಲೋಹಮಯವಿದೆ, ಸ್ವಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದೆ, ಸ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನದಶೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದರೆ ಧನುಷ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆರೂಢವಾಗಿ ಎಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟದಶೆಯಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವಿದೆ ಎಂದರೆ ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಉನ್ಮುಖವಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ಅಸ್ತಿತ್ವನಯದಿಂದ ಸ್ವಚತುಷ್ಟದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ.) ೩.

ಪ್ರಾಕ್ತನವಿಶಿಖವತ್‌ಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈರ್ನಾಸ್ತಿತ್ವವತ್ ೪ । ಅಸ್ತಿತ್ವನಾಸ್ತಿತ್ವನಯೇನಾಯೋಮಯಾನ-ಯೋಮಯ- ಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತ್ಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತಿಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಸಂಹಿತಾವ-ಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಪ್ರಾಕ್ತನವಿಶಿಖವತ್ ಕ್ರಮತಃ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈರಸ್ತಿತ್ವನಾಸ್ತಿತ್ವವತ್ ೫ । ಅವಕ್ತವ್ಯನಯೇನಾಯೋಮಯಾನಯೋಮಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತ್ಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತಿ-ಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಪ್ರಾಕ್ತನವಿಶಿಖವತ್ ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲಭಾವೈರವಕ್ತವ್ಯಮ್ ೬ । ಅಸ್ತಿತ್ವಾವಕ್ತವ್ಯನಯೇನಾಯೋಮಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತಿ-ಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಯೋಮಯಾನಯೋಮಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತ್ಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲ-

---

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ನಾಸ್ತಿತ್ವನಯದಿಂದ ಅಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದೂ, ಸಂಧಾನದಶೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಮತ್ತು ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ- ಭಾವದಿಂದ ನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣವು ಇತರ ಬಾಣದ ದ್ರವ್ಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಲೋಹಮಯವಿದೆ, ಇತರ ಬಾಣದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲ, ಇತರ ಬಾಣದ ಕಾಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಂಧಾನ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇತರ ಬಾಣದ ಭಾವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ನಾಸ್ತಿತ್ವನಯದಿಂದ ಪರಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ ನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ.) ೪.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವನಾಸ್ತಿತ್ವನಯದಿಂದ ಲೋಹಮಯ ಹಾಗೂ ಅಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತುಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಹಾಗೂ ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದು ಮತ್ತುಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವು ಮತ್ತು ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದ ಹಾಗೂ ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಲೋಹಮಯ ಮೊದಲಾದ ಮತ್ತು ಅಲೋಹಮಯ ಮೊದಲಾದವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ಅಸ್ತಿತ್ವನಾಸ್ತಿತ್ವನಯದಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯ ಮತ್ತು ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ.) ೫.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ ಲೋಹಮಯ ಹಾಗೂ ಅಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಹಾಗೂ ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದು ಹಾಗೂ ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಮತ್ತುಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖ ಹಾಗೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣವು ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದ ಮತ್ತು ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಲೋಹಮಯ ಮೊದಲಾದ ಮತ್ತು ಅಲೋಹಮಯ ಮೊದಲಾದುವಿರುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯ ಮತ್ತುಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ.) ೬.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವ-ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ (ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ) ಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದೂ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಹಾಗೂ (ಯುಗಪತ್ ಸ್ವ-ಪರ

ವರ್ತಿಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಪ್ರಾಕ್ತನವಿಶಿಖವತ್ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈ - ರ್ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಶ್ಚಾಸ್ತಿತ್ವವದವಕ್ತವ್ಯಮ್ ೭ । ನಾಸ್ತಿತ್ವಾವಕ್ತವ್ಯನಯೇನಾನಯೋಮಯಾಗುಣ- ಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತ್ಯಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಯೋಮಯಾ ನಯೋಮಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತ್ಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತಿಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಪ್ರಾಕ್ತನವಿಶಿಖವತ್ ಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈರ್ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಶ್ಚ ನಾಸ್ತಿತ್ವವದವಕ್ತವ್ಯಮ್ ೮ । ಅಸ್ತಿತ್ವನಾಸ್ತಿತ್ವಾವಕ್ತವ್ಯ- ನಯೇನಾಯೋಮಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತಿಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾನಯೋಮಯಾ- ಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತ್ಯಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಯೋಮಯಾನಯೋಮಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತ- ರಾಲವರ್ತ್ಯಗುಣಕಾರ್ಮುಕಾಂತರಾಲವರ್ತಿಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಾಸಂಹಿತಾವಸ್ಥಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಾಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖಪ್ರಾಕ್ತನ -

---

ಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ) ಲೋಹಮಯ ಹಾಗೂ ಅಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಹಾಗೂ ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದುದೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದು ಹಾಗೂ ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖ ಹಾಗೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಸ್ವದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೂ ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ-ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣವು ೧) ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ ಹಾಗೂ ೨) ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಸ್ವಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ೧)ಲೋಹಮಯಾದಿ ಹಾಗೂ ೨) ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ಅಸ್ತಿತ್ವ-ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ ೧) ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದ ಹಾಗೂ ೨) ಯುಗಪತ್ ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ೧) ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದ್ದು ಹಾಗೂ ೨) ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ.) ೭.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ನಾಸ್ತಿತ್ವ-ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ (ಪರಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ) ಅಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದುದೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಮತ್ತು ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಹಾಗೂ (ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ) ಲೋಹಮಯ ಹಾಗೂ ಅಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಹಾಗೂ ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದುದೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದು ಹಾಗೂ ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವು ಹಾಗೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೂ ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ-ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣವು ೧) ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಹಾಗೂ ೨) ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಸ್ವಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ೧) ಅಲೋಹಮಯಾದಿ ಹಾಗೂ ೨) ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ನಾಸ್ತಿತ್ವ-ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ ೧) ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಹಾಗೂ ೨) ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ೧) ನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳದು ಹಾಗೂ ೨) ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ.) ೮.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವ-ನಾಸ್ತಿತ್ವ-ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ (ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ) ಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದೂ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ, (ಪರಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ) ಅಲೋಹಮಯವೂ, ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದುದೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಮತ್ತು ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಹಾಗೂ (ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರಚತುಷ್ಟಯದಿಂದ) ಲೋಹಮಯ ಹಾಗೂ ಅಲೋಹಮಯವೂ,

ವಿಶಿಖವತ್‌ಸ್ವದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಃ- ಪ್ರರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈರ್ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಶ್ಚಾಸ್ತಿತ್ವ-ನಾಸ್ತಿತ್ವವದವಕ್ತವ್ಯಮ್ ೯ । ವಿಕಲ್ಪನಯೇನ ಶಿಶುಕುಮಾರಸ್ಥವಿರೈಕಪುರುಷವತ್ ಸವಿಕಲ್ಪಮ್ ೧೦ । ಅವಿಕಲ್ಪನಯೇನೈಕಪುರುಷಮಾತ್ರವದವಿಕಲ್ಪಮ್ ೧೧ । ನಾಮನಯೇನ ತದಾತ್ಮವತ್ ಶಬ್ದಬ್ರಾಹ್ಮಾಮರ್ಶಿ ॥೧೨॥ ಸ್ಥಾಪನಾನಯೇನ ಮೂರ್ತಿತ್ವವತ್ಸಕಲಪುದ್ಗಲಾಲಂಬಿ ೧೩ । ದ್ರವ್ಯನಯೇನ ಮಾಣವಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಶ್ರಮಣಪಾರ್ಥಿವ-ವದನಾಗತಾತೀತಪರ್ಯಾಯೋದ್ಭಾಸಿ ೧೪ । ಭಾವನಯೇನ ಪುರುಷಾಯಿತಪ್ರವೃತ್ತಯೋಷಿದ್ವತ್ತದಾತ್ವ-

---

ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಹಾಗೂ ದಾರ ಮತ್ತು ಧನುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದುದೂ, ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದು ಹಾಗೂ ಸಂಧಾನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದುದೂ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖ ಹಾಗೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯೋನ್ಮುಖವೂ ಆದ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಸ್ವದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ, ಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ- ಕಾಲ-ಭಾವ ಹಾಗೂ ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ- ನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ-ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ. (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಿನ ಬಾಣವು ೧) ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದ, ೨) ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಹಾಗೂ ೩) ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ೧) ಲೋಹಮಯ, ೨) ಅಲೋಹಮಯ ಹಾಗೂ ೩) ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ಅಸ್ತಿತ್ವ-ನಾಸ್ತಿತ್ವ-ಅವಕ್ತವ್ಯನಯದಿಂದ ೧) ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದ, ೨) ಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಹಾಗೂ ೩) ಯುಗಪತ್ ಸ್ವಪರಚತುಷ್ಟಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ೧) ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ, ೨) ನಾಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ೩) ಅವಕ್ತವ್ಯವಿದೆ.) ೯.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ವಿಕಲ್ಪನಯದಿಂದ ಬಾಲಕ, ಕುಮಾರ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧ ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಹಾಗೆ ಸವಿಕಲ್ಪವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಬಾಲಕ, ಕುಮಾರ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧ ಹೀಗೆ ಭೇದವುಳ್ಳವನಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಭೇದನಯದಿಂದ ಭೇದಸಹಿತವಿದೆ.) ೧೦.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅವಿಕಲ್ಪನಯದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷ ಮಾತ್ರನ ಹಾಗೆ ಅವಿಕಲ್ಪವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಬಾಲಕ, ಕುಮಾರ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧ ಹೀಗೆ ಭೇದರಹಿತ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷಮಾತ್ರನಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಅಭೇದನಯದಿಂದ ಅಭೇದವಿದೆ.). ೧೧.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ನಾಮನಯದಿಂದ ನಾಮವುಳ್ಳುದರ ಹಾಗೆ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವಂಥದ್ದಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ನಾಮವುಳ್ಳ ಪದಾರ್ಥವು ಅದರ ನಾಮರೂಪವಾದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ನಾಮನಯದಿಂದ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ). ೧೨.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಸ್ಥಾಪನಾನಯದಿಂದ ಮೂರ್ತಿತ್ವದ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾಡುವಂಥದ್ದಿದೆ (ಎಂದರೆ ಮೂರ್ತಿಯ ಹಾಗೆ ಸ್ಥಾಪನಾನಯದಿಂದ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ). ೧೩.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ದ್ರವ್ಯನಯದಿಂದ ಬಾಲಕನು ಸೆಟ್ಟಿಯ ಹಾಗೆ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಣನು ರಾಜನ ಹಾಗೆ ಅನಾಗತ ಮತ್ತು ಅತೀತ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಭಾಸಿಸುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಬಾಲಕನು ಸೆಟ್ಟಿಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಭಾವಿ ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಮುನಿಯು ದೊರೆಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಭೂತಪರ್ಯಾಯ ರೂಪದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ದ್ರವ್ಯನಯದಿಂದ ಭಾವಿ ಮತ್ತು ಭೂತಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ). ೧೪.

ಪರ್ಯಾಯೋಲ್ಲಾಸಿ ೧೫ । ಸಾಮಾನ್ಯನಯೇನ ಹಾರಸ್ರಗ್ದಾಮಸೂತ್ರವದ್ವ್ಯಾಪಿ ೧೬ । ವಿಶೇಷ ನಯೇನ ತದೇಕಮುಕ್ತಾಫಲವದವ್ಯಾಪಿ ೧೭ । ನಿತ್ಯನಯೇನ ನಟವದವಸ್ಥಾಯಿ ೧೮ । ಅನಿತ್ಯನಯೇನ ರಾಮರಾವಣವದನವಸ್ಥಾಯಿ ೧೯ । ಸರ್ವಗತನಯೇನ ವಿಸ್ಫಾರಿತಾಕ್ಷಚಕ್ಷುರ್ವತ್ಸರ್ವವರ್ತಿ ೨೦ । ಅಸರ್ವಗತನಯೇನ ಮೀಲಿತಾಕ್ಷಚಕ್ಷುರ್ವದಾತ್ಮವರ್ತಿ ೨೧ । ಶೂನ್ಯನಯೇನ ಶೂನ್ಯಾಗಾರವತ್ಕೇವಲೋದ್ಭಾಸಿ ೨೨ । ಅಶೂನ್ಯನಯೇನ ಲೋಕಾಕ್ರಾಂತನೌವನ್ಮಿಲಿತೋದ್ಭಾಸಿ ೨೩ । ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಾದ್ವೈತನಯೇನ ಮಹದಿಂಧನ-ಭಾರಪರಿಣತಧೂಮಕೇತುವದೇಕಮ್ ೨೪ । ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯದ್ವೈತನಯೇನ ಪರಪ್ರತಿಬಿಂಬಸಂಪೃಕ್ತ-

---

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಭಾವನಯದಿಂದ ಪುರುಷ ಸಮಾನ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹಾಗೆ ತತ್ಕಾಲ (ವರ್ತಮಾನದ) ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಉಲ್ಲಸಿಸುತ್ತದೆ - ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ-ಪ್ರತಿಭಾಸಿಸುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಪುರುಷ ಸಮಾನ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪುರುಷತ್ವ ರೂಪಪರ್ಯಾಯ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರತಿಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತಾಳೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಭಾವನಯದಿಂದ ವರ್ತಮಾನ ಪರ್ಯಾಯರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತದೆ). ೧೫.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯನಯದಿಂದ ಹಾರ-ಮಾಲೆ-ಮುತ್ತಿನ ದಾರದ ಹಾಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯ ದಾರವು ಎಲ್ಲ ಮುತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಿರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಸಾಮಾನ್ಯನಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ). ೧೬.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ವಿಶೇಷನಯದಿಂದ ಅದರ ಒಂದು ಮುತ್ತಿನ ಹಾಗೆ ಅವ್ಯಾಪಕವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಮಾಲೆಯ ಒಂದು ಮುತ್ತು ಇಡೀ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪಕವಿದೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ವಿಶೇಷನಯದಿಂದ ಅವ್ಯಾಪಕವಿದೆ). ೧೭.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ನಿತ್ಯನಯದಿಂದ ನಟನ ಹಾಗೆ ಅವಸ್ಥಾಯಿಯಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ನಟನು ರಾಮ-ರಾವಣ ರೂಪದ ಅನೇಕ ಅನಿತ್ಯ ಸೋಗುಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನಂತೂ ನಿತ್ಯ ಅವನೇ ಇದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ನಿತ್ಯನಯದಿಂದ ನಿತ್ಯ-ಸ್ಥಾಯಿಯಿದೆ). ೧೮.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅನಿತ್ಯನಯದಿಂದ ರಾಮ-ರಾವಣರ ಹಾಗೆ ಅನವಸ್ಥಾಯಿಯಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ನಟನಿಂದ ಧಾರಣ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮ-ರಾವಣರೂಪದ ಸೋಗುಗಳು ಅನಿತ್ಯವಿವೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಅನಿತ್ಯನಯದಿಂದ ಅನಿತ್ಯವಿದೆ). ೧೯.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಸರ್ವಗತನಯದಿಂದ ತೆರೆದಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳ ಹಾಗೆ ಸರ್ವವರ್ತಿ (ಎಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥದ್ದು) ಇದೆ. ೨೦.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಸರ್ವಗತನಯದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವರ್ತಿ (ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥದ್ದು) ಇದೆ. ೨೧.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಶೂನ್ಯನಯದಿಂದ ಶೂನ್ಯ (ಬರಿದು) ಮನೆಯ ಹಾಗೆ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ (ಬೇರೆಯದೆ) ಭಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ೨೨.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಶೂನ್ಯನಯದಿಂದ ಜನರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಜಹಜದ ಹಾಗೆ ಬೆರೆತುದಾಗಿ ಭಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ೨೩.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯ-ಅದ್ವೈತನಯದಿಂದ (ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯದ ಅದ್ವೈತರೂಪನಯದಿಂದ) ದೊಡ್ಡ ಸೌದೆಯಸಮೂಹರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಯ ಹಾಗೆ ಏಕವಿದೆ. ೨೪.

ದರ್ಪಣವದನೇಕಮ್ ೨೫ । ನಿಯತಿನಯೇನ ನಿಯಮಿತೌಷ್ಣ್ಯವಹ್ನಿವನ್ನಿಯತಸ್ವಭಾವಭಾಸಿ ೨೬ । ಅನಿಯತಿನಯೇನ ನಿಯತ್ಯನಿಯಮಿತೌಷ್ಣ್ಯಪಾನೀಯವದನಿಯತಸ್ವಭಾವಭಾಸಿ ೨೭ । ಸ್ವಭಾವನಯೇನಾನಿಶಿತತೀಕ್ಷ್ಣ-ಕಂಟಕವತ್ಸಂಸ್ಕಾರಾನರ್ಥಕ್ಯಕಾರಿ ೨೮ । ಅಸ್ವಭಾವನಯೇನಾಯಸ್ಕಾರನಿಶಿತತೀಕ್ಷ್ಣವಿಶಿಖವತ್ಸಂಸ್ಕಾರಸಾರ್ಥಕ್ಯಕಾರಿ ೨೯ । ಕಾಲನಯೇನ ನಿದಾಘದಿವಸಾನುಸಾರಿಪಚ್ಯಮಾನಸಹಕಾರಫಲವತ್ಸಮಯಾಯತ್ತಸಿದ್ಧಿ ಃ ೩೦ । ಅಕಾಲನಯೇನ ಕೃತ್ರಿಮೋಷ್ಮಪಾಚ್ಯಮಾನಸಹಕಾರಫಲವತ್ಸಮಯಾನಾಯತ್ತಸಿದ್ಧಿ ಃ ೩೧ । ಪುರುಷಕಾರನಯೇನ ಪುರುಷಕಾರೋಪ-

---

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯದ್ವೈತನಯದಿಂದ ಪರದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಿಂದ ಸಂಪೃಕ್ತ ಕನ್ನಡಿಯ ಹಾಗೆ ಅನೇಕವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಪರ-ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳ ಸಂಗವುಳ್ಳ ಕನ್ನಡಿಯು ಅನೇಕರೂಪವಿದೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯದ ದ್ವೈತರೂಪನಯದಿಂದ ಅನೇಕವಿದೆ). ೨೫.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ನಿಯತಿನಯದಿಂದ ಉಷ್ಣತೆಯು ನಿಯಮಿತ(ನಿಯತ)ವಿರುವಂಥ ಅಗ್ನಿಯ ಹಾಗೆ ನಿಯತ ಸ್ವಭಾವರೂಪದಿಂದ ಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಹೇಗೆ ಅಗ್ನಿಗೆ ಉಷ್ಣತೆಯ ನಿಯಮವಿರುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ನಿಯತ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ನಿಯತಿನಯದಿಂದ ನಿಯತಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.) ೨೬.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅನಿಯತಿನಯದಿಂದ ಉಷ್ಣತೆಯು ನಿಯತಿಯಿಂದ (ನಿಯಮ ಮುಖಾಂತರ) ನಿಯಮಿತವಿಲ್ಲದಂಥ ನೀರಿನ ಹಾಗೆ ಅನಿಯತ ಸ್ವಭಾವರೂಪದಿಂದ ಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ. [ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನೀರಿಗೆ (ಅಗ್ನಿಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗುವಂಥ) ಉಷ್ಣತೆಯು ಅನಿಯತವಿರುವುದರಿಂದ ನೀರು ಅನಿಯತಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಭಾಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವು ಅನಿಯತಿನಯದಿಂದ ಅನಿಯತಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.] ೨೭.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಸ್ವಭಾವನಯದಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನಿರರ್ಥಕ ಮಾಡುವಂಥದ್ದಿದೆ [ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಹರಿತವಾದ ತುದಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಆದರೆ ಅದು ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಮೊಣಚಾದದ್ದಿದೆ) ಅಂಥ ಮೊಣಚಾದ ಮುಳ್ಳಿನ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವನಯದಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರವು ನಿರುಪಯೋಗಿಯಿದೆ]. ೨೮.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಸ್ವಭಾವನಯದಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡುವಂಥದ್ದಿದೆ [ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಯಾವುದು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಮೊಣಚಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ (ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಕಮ್ಮಾರನ ಮುಖಾಂತರ) ಮೊಣಚನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಮೊಣಚಾದ ಬಾಣದ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅಸ್ವಭಾವನಯದಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಉಪಯೋಗಿಯಿದೆ.] ೨೯.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಕಾಲನಯದಿಂದ ಬೇಸಿಗೆಯ ದಿವಸಗಳ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪಕ್ವವಾಗುವಂಥ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಹಾಗೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಮಯದ ಮೇಲೆ ಆಧಾರವಿಡುವಂಥದ್ದಿದೆ. (ಬೇಸಿಗೆಯ ದಿವಸಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪಕ್ವವಾಗುವಂಥ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಹಾಗೆ ಕಾಲನಯದಿಂದ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಮಯದ ಮೇಲೆ ಆಧಾರವಿಡುತ್ತದೆ.) ೩೦.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಕಾಲನಯದಿಂದ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಪಕ್ವವಾಗುವ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಹಾಗೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಮಯದ ಮೇಲೆ ಆಧಾರವಿಡುವಂಥದ್ದಿಲ್ಲ. ೩೧.

ಲಬ್ಧಮಧುಕುಕ್ಕುಟೀಕಪುರುಷಕಾರವಾದೀವದ್ಯತ್ನಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ ೩೨ । ದೈವನಯೇನ ಪುರುಷಕಾರವಾದಿದತ್ತಮಧು-ಕುಕ್ಕುಟೀಗರ್ಭಲಬ್ಧಮಾಣಿಕ್ಯದೈವವಾದಿವದಯತ್ನಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ ೩೩ । ಈಶ್ವರನಯೇನ ಧಾತ್ರಿಹಟಾವಲೇಹ್ಯಮಾನ-ಪಾಂಥಬಾಲಕವತ್ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಭೋಕ್ತೃ ೩೪ । ಅನೀಶ್ವರನಯೇನ ಸ್ವಚ್ಛಂದದಾರಿತಕುರಂಗಕಂಠೀರವವತ್ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭೋಕ್ತೃ ೩೫ । ಗುಣಿನಯೇನೋಪಾಧ್ಯಾಯವಿನೀಯಮಾನಕುಮಾರಕವದ್ಗುಣಗ್ರಾಹಿ ೩೬ । ಅಗುಣಿನಯೇನೋಪಾಧ್ಯಾಯ-ವಿನೀಯಕುಮಾರಕಾಧ್ಯಕ್ಷವತ್ ಕೇವಲಮೇವ ಸಾಕ್ಷಿ ೩೭ । ಕರ್ತೃನಯೇನ ರಂಜಕವದ್ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಕರ್ತೃ ೩೮ ।ಅಕರ್ತೃನಯೇನ ಸ್ವಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತರಂಜಕಾಧ್ಯಕ್ಷವತ್ಕೇವಲಮೇವ ಸಾಕ್ಷಿ ೩೯ । ಭೋಕ್ತೃನಯೇನ ಹಿತಾಹಿತಾನ್ನ-ಭೋಕ್ತೃವ್ಯಾಧಿತವತ್ಸುಖದುಃಖಾದಿಭೋಕ್ತೃ ೪೦ । ಅಭೋಕ್ತೃನಯೇನ ಹಿತಾಹಿತಾನ್ನಭೋಕ್ತೃವ್ಯಾಧಿತಾಧ್ಯಕ್ಷ-ಧನ್ವಂತರಿಚರವತ್ ಕೇವಲಮೇವ ಸಾಕ್ಷಿ ೪೧ । ಕ್ರಿಯಾನಯೇನ ಸ್ಥಾಣುಭಿನ್ನಮೂರ್ಧಜಾತದೃಷ್ಟಿಲಬ್ಧನಿಧಾನಾಂ-

---

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಪುರುಷಕಾರನಯದಿಂದ ಯಾವನಿಗೆ ಪುರುಷಕಾರದಿಂದ [1]ನಿಂಬೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ವೃಕ್ಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ (ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ) ಅಂಥ ಪುರುಷಕಾರವಾದಿಯ ಹಾಗೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯು ಯತ್ನಸಾಧ್ಯವಿರುವಂಥದ್ದಿದೆ. (ಹೇಗೆ ಯಾವನೋ ಓರ್ವ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾದಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪುರುಷಾರ್ಥದಿಂದ ನಿಂಬೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ವೃಕ್ಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಪುರುಷಾರ್ಥನಯದಿಂದ ಆತ್ಮಸಿದ್ಧಿಯು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗುತ್ತದೆ.) ೩೨.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ದೈವನಯದಿಂದ ಪುರುಷಕಾರವಾದಿಯಿಂದ ಪ್ರದತ್ತ ನಿಂಬೆಯಹಣ್ಣಿನ ವೃಕ್ಷದ ಒಳಗಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ (ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ, ದೈವದಿಂದ) ಮಾಣಿಕವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಬಿಡುವಂತಹ ದೈವವಾದಿಯ ಹಾಗೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯು ಅಯತ್ನಸಾಧ್ಯವಿದೆ (ಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುತ್ತದೆ) ಎನ್ನುವಂತಿದೆ. ೩೩.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಈಶ್ವರನಯದಿಂದ ದಾದಿಯ ಅಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಲ್ಪಡುವಂಥ ದಾರಿಕಾರನ ಬಾಲಕನ ಹಾಗೆ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂಥದ್ದಿದೆ. ೩೪.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅನೀಶ್ವರನಯದಿಂದ ಹುಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯೊಡನೆ (ಸ್ವೇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ) ಸೀಳಿ ತಿಂದುಬಿಡುವಂಥ ಸಿಂಹದ ಹಾಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂಥದ್ದಿದೆ. ೩೫.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಗುಣೀನಯದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಕನ ಮುಖಾಂತರ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವಂಥ ಕುಮಾರನ ಹಾಗೆ ಗುಣಗ್ರಾಹಿಯಿದೆ. ೩೬.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಗುಣೀನಯದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಕನ ಮುಖಾಂತರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಂಥ ಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡುವಂತಹ ಪುರುಷನ (ಪ್ರೇಕ್ಷಕನ) ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಇದೆ (ಗುಣಗ್ರಾಹಿಯಿಲ್ಲ). ೩೭.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಕರ್ತೃನಯದಿಂದ ಬಣ್ಣಗಾರನ ಹಾಗೆ ರಾಗಾದಿ ಪರಿಣಾಮದ ಕರ್ತೃವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಬಣ್ಣಗಾರನು ಬಣ್ಣಹಾಕುವ ಕಾರ್ಯದ ಕರ್ತೃವಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮವು ಕರ್ತೃನಯದಿಂದ ರಾಗಾದಿ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಕರ್ತೃವಿದೆ). ೩೮.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಕರ್ತೃನಯದಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದ ಬಣ್ಣ ಹಾಕುವವನನ್ನು ನೋಡುವಂತಹ ಪುರುಷನ (ಪ್ರೇಕ್ಷಕನ) ಹಾಗೆ ಕೇವಲಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಇದೆ (ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲ). ೩೯.

---

೧ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಧುಕುಕ್ಕುಟ' ಶಬ್ದವಿದೆ, ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ 'ನಿಂಬೆಯಹಣ್ಣಿನ ವೃಕ್ಷ'ವೆಂದು ಮಾಡಿದೆ, ಆದರೆ ಹಿಂದೀ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪಾಂಡೆ ಹೇಮರಾಜರು 'ಜೇನುಗೂಡೆ'ಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಧವದನುಷ್ಠಾನಪ್ರಾಧಾನ್ಯಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಃ ೪೨ । ಜ್ಞಾನನಯೇನ ಚಣಕಮುಷ್ಟಿಕ್ರೀತಚಿಂತಾಮಣಿಗೃಹಕೋಣವಾಣಿಜವದ್ವಿವೇಕಪ್ರಾಧಾನ್ಯಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ ೪೩ । ವ್ಯವಹಾರನಯೇನಬಂಧಕಮೋಚಕಪರಮಾಣ್ವಂತರಸಂಯುಜ್ಯಮಾನವಿಯುಜ್ಯಮಾನ-ಪರಮಾಣುವದ್ಬಂಧಮೋಕ್ಷಯೋರ್ದ್ವೈತಾನುವರ್ತಿ ೪೪ । ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಕೇವಲಬಧ್ಯಮಾನಮುಚ್ಯಮಾನಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷೋಚಿತಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವ-ಗುಣಪರಿಣತ-ಪರಮಾಣುವದ್ಬಂಧಮೋಕ್ಷಯೋರದ್ವೈತಾನುವರ್ತಿ ೪೫ । ಅಶುದ್ಧನಯೇನ ಘಟಶರಾವವಿಶಿಷ್ಟಮೃಣ್ಮಾತ್ರವತ್ಸೋಪಾಧಿಸ್ವಭಾವಮ್ ೪೬ । ಶುದ್ಧನಯೇನ ಕೇವಲಮೃಣ್ಮಾತ್ರವನ್ನಿರುಪಾಧಿಸ್ವಭಾವಮ್ ೪೭ । ತದುಕ್ತಮ್ - 'ಜಾವದಿಯಾ ವಯಣವಹಾ ತಾವದಿಯಾ ಚೇವ ಹೋಂತಿ ಣಯವಾದಾ । ಜಾವದಿಯಾ ಣಯವಾದಾ ತಾವದಿಯಾ ಚೇವ ಹೋಂತಿ ಪರಸಮಯಾ ॥'' ''ಪರಸಮಯಾಣಂ ವಯಣಂ ಮಿಚ್ಛಂ ಖಲು ಹೋದಿ ಸವ್ವಹಾ ವಯಣಾ।

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಭೋಕ್ತೃನಯದಿಂದ ಹಿತಕರ-ಅಹಿತಕರವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುವಂಥ ರೋಗಿಯ ಹಾಗೆ ಸುಖ-ದುಃಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಭೋಕ್ತೃವಿದೆ. (ಹೇಗೆ ಹಿತಕಾರಕ ಅಥವಾ ಅಹಿತಕರವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುವಂಥ ರೋಗಿಯು ಸುಖ ಅಥವಾ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂತೆ ಆತ್ಮವು ಭೋಕ್ತೃನಯದಿಂದ ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ.) ೪೦.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಭೋಕ್ತೃನಯದಿಂದ ಹಿತಕರ-ಅಹಿತಕರವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುವಂಥ ರೋಗಿಯನ್ನು ನೋಡುವಂಥ ವೈದ್ಯನ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಇದೆ. (ಹೇಗೆ ಸುಖ-ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂಥ ರೋಗಿಯನ್ನು ನೋಡುವಂಥ ವೈದ್ಯನಂತೂ ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ಆತ್ಮವು ಅಭೋಕ್ತೃನಯದಿಂದ ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಇದೆ, ಭೋಕ್ತೃವಿಲ್ಲ.) ೪೧.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಕ್ರಿಯಾನಯದಿಂದ ಕಂಭದಿಂದ ತಲೆ ಒಡೆದು ಹೋದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ನಿಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಕುರುಡನ ಹಾಗೆ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸಾಧಿಸುವಂತಿದೆ. (ಹೇಗೆ ಯಾವನೋ ಓರ್ವ ಕುರುಡ ಪುರುಷನಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಕಂಭದ ಜತೆ ತಲೆ ಒಡೆಯುವುದರಿಂದ ತಲೆಯ ರಕ್ತದ ವಿಕಾರವು ದೂರವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳು ತೆರೆಯಲ್ಪಡುವುದು ಮತ್ತು ನಿಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತೆ ಕ್ರಿಯಾನಯದಿಂದ ಆತ್ಮವು ಅನುಷ್ಠಾನದ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವಂತಿದೆ.) ೪೨.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಜ್ಞಾನನಯದಿಂದ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಕಡಲೆ ಕೊಟ್ಟು ಚಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಂಥ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಹಾಗೆ ವಿವೇಕದ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವಂತಿದೆ. (ಹೇಗೆ ಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಒಂದು ಹಿಡಿ ತುಂಬ ಕಡಲೆ ಕೊಟ್ಟು ಚಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಜ್ಞಾನನಯದಿಂದ ವಿವೇಕದ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿಂದ ಆತ್ಮನ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ.) ೪೩.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಬಂಧಕ (ಬಂಧ ಮಾಡುವಂಥ) ಮತ್ತು ಮೋಚಕ (ಮುಕ್ತ ಮಾಡುವಂಥ) ಅನ್ಯಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗುವಂಥ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ವಿಮುಕ್ತವಾಗುವಂಥ ಪರಮಾಣುವಿನ ಹಾಗೆ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ [೧]ದ್ವೈತದ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡುವಂಥ ಬಂಧಕವಿದೆ. (ಹೇಗೆ ಪರಮಾಣುವಿನ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ

---

೧ ದ್ವೈತ = ದ್ವಿತ್ವ, ದ್ವೈತತನ. (ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಜತೆಯ ಸಂಯೋಗದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದ್ವೈತವಿದೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ವಿಯೋಗದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವೈತವಿದೆ.)

ಜಇಣಾಣಂ ಪುಣ ವಯಣಂ ಸಮ್ಮಂ ಖು ಕಹಂಚಿ ವಯಣಾದೋ ॥'' ಏವಮನಯಾ ದಿಶಾಪ್ರತ್ಯೇಕಮನಂತಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕಾನಂತನಯೈರ್ನಿರೂಪ್ಯ ಮಾಣಮುದನ್ವದಂತರಾಲಮಿಲದ್ಧವಲನೀಲ-ಗಾಂಗಯಾಮುನೋದಕಭಾರವದನಂತಧರ್ಮಾಣಾಂ ಪರಸ್ಪರಮತದ್ಭಾವಮಾತ್ರೇಣಾಶಕ್ಯವಿವೇಚನತ್ವಾದಮೇಚಕ-ಸ್ವಭಾವೈಕಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕೈಕಧರ್ಮಿತ್ವಾದ್ಯಥೋದಿತೈಕಾಂತಾತ್ಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮ್ । ಯುಗಪದನಂತಧರ್ಮವ್ಯಾಪಕನಾನಂತ-ನಯವ್ಯಾಪ್ಯೇಕಶ್ರುತಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣಪ್ರಮಾಣೇನ ನಿರೂಪ್ಯಮಾಣಂ ತು ಸಮಸ್ತತರಂಗಿಣೀಪಯಃಪೂರಸಮವಾಯಾತ್ಮಕೈಕ-ಮಕರಾಕರವದನಂತಧರ್ಮಾಣಾಂ ವಸ್ತುತ್ವೇನಾಶಕ್ಯವಿವೇಚನತ್ವಾನ್ಮೇಚಕಸ್ವಭಾವಾನಂತಧರ್ಮವ್ಯಾಪ್ಯೇಕಧರ್ಮಿತ್ವಾತ್ ಯಥೋದಿತಾನೇಕಾಂತಾತ್ಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮ್ ।

ಪರಮಾಣುವು ಅನ್ಯಪರಮಾಣುವಿನ ಜತೆ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವರೂಪದದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪರಮಾಣುವಿನ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ಪರಮಾಣುವು ಅನ್ಯಪರಮಾಣುವಿನಿಂದ ಪೃಥಕ್ಕಾಗುವರೂಪದ ದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಆತ್ಮವು ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ಪುದ್ಗಲದ ಜತೆ) ದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.) ೪೪.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಏಕಾಕಿ ಬಧ್ಯಮಾನ ಮತ್ತು ಮುಚ್ಯಮಾನದಂಥ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೋಚಿತ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವರೂಕ್ಷತ್ವಗುಣರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಪರಮಾಣುವಿನ ಹಾಗೆ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತದ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡುವಂಥದ್ದಿದೆ. (ಹೇಗೆ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ರೂಕ್ಷತ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತ ಪರಮಾಣುವು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಬದ್ಧ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಆತ್ಮವು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಯೇ ಬದ್ಧ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.) ೪೫.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಅಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಕೊಡ ಮತ್ತು ಮುಚ್ಚಳದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮಣ್ಣು ಮಾತ್ರದ ಹಾಗೆ ಸೋಪಾಧಿಕ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. ೪೬.

ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು ಶುದ್ಧನಯದಿಂದ ಕೇವಲ ಮಣ್ಣುಮಾತ್ರದ ಹಾಗೆ ನಿರುಪಾಧಿಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ. ೪೭.

ಅರ್ಥ :- ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟು [೧]ವಚನಪಂಥಗಳಿವೆ ಅಷ್ಟು ನಯವಾದಗಳಿವೆ ; ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ನಯವಾದಗಳಿವೆ ಅಷ್ಟೇ ಪರಸಮಯವಿದೆ-ಪರಮತಗಳಿವೆ.

ಪರಸಮಯಗಳ (ಮಿಥ್ಯಾಮತಿಗಳ) ವಚನವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ (ಎಂದರೆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ) ಹೇಳಲಾಗುವ ಕಾರಣ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಮಿಥ್ಯೆಯಿದೆ ; ಮತ್ತು ಜೈನರ ವಚನವನ್ನು ಕಥಂಚಿತ್ (ಎಂದರೆ ಅಪೇಕ್ಷೆಸಹಿತ) ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ (ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ) ಸೂಚನೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ (ಎಂದರೆ ೪೭ ನಯಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಆ ವಿಧಿಯಿಂದ) ಒಂದೊಂದು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ನಯವು (ವ್ಯಾಪಿಸುವ) ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಅನಂತ ನಯಗಳಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಸೇರುವಂಥ [೨]ಶ್ವೇತ-ನೀಲ ಗಂಗಾ- ಯಮುನೆಗಳ ಜಲಸಮೂಹದ ಪ್ರಕಾರ ಅನಂತಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅತದ್ಭಾವ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ

---

೧ ವಚನಪಂಥ = ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ. (ಎಷ್ಟು ವಚನದ ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ ಅಷ್ಟು ನಯಗಳಿವೆ. ಅಪೇಕ್ಷಾಸಹಿತವಾದ ನಯಗಳು ಸಮ್ಯಕ್‌ನಯಗಳಿದ್ದರೆ ಅಪೇಕ್ಷಾರಹಿತ ನಯಗಳು ಮಿಥ್ಯಾನಯಗಳಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸಮ್ಯಕ್‌ನಯಗಳಿವೆ ಅಷ್ಟೇ ಮಿಥ್ಯಾನಯಗಳಿವೆ.)

೨ ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಶ್ವೇತವಿದ್ದರೆ ಯಮುನೆಯ ನೀರು ನೀಲಿ ಇದೆ.

ಶಾಲಿನಿ

ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಶ್ರೀವಾಸವಶ್ಯೈರ್ನಯೌಘೈಃ
ಪಶ್ಯಂತೀತ್ಥಂ ಚೇತ್ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಚಾಪಿ ।
ಪಶ್ಯಂತ್ಯೇವ ಪ್ರಸ್ಫುಟಾನಂತಧರ್ಮ-
ಸ್ವಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಶುದ್ಧಚಿನ್ಮಾತ್ರಮಂತಃ ॥೧೯ ॥

ಅಶಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು [೧]ಅಮೇಚಕಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ, ಒಂದು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥ, ಏಕಧರ್ಮಿ-ಯಿರುವುದರಿಂದ ಯಥೋಕ್ತ ಏಕಾಂತಾತ್ಮಕ (ಏಕಧರ್ಮಸ್ವರೂಪ)ವಿದೆ. ಆದರೆ ಯುಗಪತ್ ಅನಂತಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥ ಅನಂತನಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಒಂದು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಮಸ್ತನದಿಗಳ ಜಲಸಮೂಹದ ಸಮವಾಯಾತ್ಮಾಕ (ಸಮುದಾಯ ಸ್ವರೂಪ)ವಾದ ಒಂದು ಸಮುದ್ರದ ಪ್ರಕಾರ, ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವಸ್ತುರೂಪದಿಂದ ಪೃಥಕ್ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವು [೨]ಮೇಚಕಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ, ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥ, ಏಕ ಧರ್ಮಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಯಥೋಕ್ತ ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕವಿದೆ. (ಅನೇಕ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಿದೆ.) (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಸಮಯ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾನಾಂಶದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಸಮುದ್ರವು ಒಂದು ನದಿಯ ಜಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಸಮಯ ಒಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಒಂದು ನಯದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಆತ್ಮವು ಒಂದು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ನದಿಗಳ ನೀರನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಸಮುದ್ರವು ಎಲ್ಲ ನದಿಗಳ ಜಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ, ಹಾಗೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಆತ್ಮವು ಅನೇಕ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ನಯಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮವು ಏಕಾಂತಾತ್ಮಕವಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕವಿದೆ.)

(ಈಗ ಇದೇ ಆಶಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳಿ 'ಆತ್ಮವು ಹೇಗಿದೆ'ಯೆಂಬ ವಿಷಯದ ಕಥನವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ-)

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಶ್ರೀಯ (ಸ್ಯಾತ್ಕಾರರೂಪ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ) ನಿವಾಸದ ವಶೀಭೂತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ನಯಸಮೂಹಗಳಿಂದ (ಜೀವಗಳು) ನೋಡಿದರೂ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ನಿಜ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೆ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರವೇ ನೋಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಈಗ ಅದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ,-

ಮೊದಲಂತೂ ಅನಾದಿ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮವು ಯಾವುದರ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ ಅಂಥ ಮೋಹ ಭಾವನೆಯ (ಮೋಹದ ಅನುಭವದ) ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತ್ಮಪರಿಣತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಮೋಸ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮವು ಸಮುದ್ರದ ಹಾಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗುತ್ತ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಅನಂತ

೧ ಅಮೇಚಕ ಅಭೇದ ; ವಿವಿಧತೆಯಿಲ್ಲದ ; ಏಕ. ೨ ಮೇಚಕ = ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ; ವಿವಿಧ ; ಅನೇಕ.

ಇತ್ಯಭಿಹಿತಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮಿದಾನೀಮೇತದವಾಪ್ತಿಪ್ರಕಾರೋಽಭಿಧೀಯತೇ-ಅಸ್ಯ ತಾವದಾತ್ಮನೋ ನಿತ್ಯಮೇವಾನಾದಿಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತಮೋಹಭಾವನಾನುಭಾವಘೂರ್ಣಿತಾತ್ಮವೃತ್ತಿತಯಾತೋಯಾಕರಸ್ಯೇವಾತ್ಮನ್ಯೇವ ಕ್ಷುಭ್ಯತಃ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಾಭಿರನಂತಾಭಿರ್ಜ್ಞಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿಭಿಃ ಪರಿವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಜಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿನಿಮಿತ್ತತಯಾ ಜ್ಞೇಯಭೂತಾಸು ಬಹಿರರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಷು ಪ್ರವೃತ್ತಮೈತ್ರೀಕಸ್ಯ ಶಿಥಿಲಿತಾತ್ಮವಿವೇಕತಯಾತ್ಯಂತಬಹಿರ್ಮುಖಸ್ಯ ಪುನಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮನಿರ್ಮಾಪಕ-ರಾಗದ್ವೇಷದ್ವೈತಮನುವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ದೂರತ ಏವಾತ್ಮಾವಾಪ್ತಿಃ । ಅಥ ಯದಾ ತ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಚಂಡಕರ್ಮ-ಕಾಂಡೋಚ್ಚಂಡೀಕೃತಾಖಂಡಜ್ಞಾನಕಾಂಡತ್ವೇನಾನಾದಿಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮನಿರ್ಮಿತಸ್ಯ ಮೋಹಸ್ಯ ವಧ್ಯಘಾತಕವಿಭಾಗಜ್ಞಾನ-ಪೂರ್ವಕವಿಭಾಗಕರಣಾತ್ ಕೇವಲಾತ್ಮಭಾವಾನುಭಾವನಿಶ್ಚಲೀಕೃತವೃತ್ತಿತಯಾ ತೋಯಾಕರ ಇವಾತ್ಮನ್ಯೇವಾತಿ-ನಿಷ್ಪ್ರಕಂಪತಿಷ್ಠನ್ ಯುಗಪದೇವ ವ್ಯಾಪ್ಯಾನಂತಾ ಜ್ಞಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತೀರವಕಾಶಾಭಾವಾನ್ನ ಜಾತು ವಿವರ್ತತೇ, ತದಾಸ್ಯ ಜ್ಞಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿನಿಮಿತ್ತತಯಾ ಜ್ಞೇಯಭೂತಾಸು ಬಹಿರರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಷು ನ ನಾಮ ಮೈತ್ರೀ ಪ್ರವರ್ತತೇ ; ತತಃ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾತ್ಮ-ವಿವೇಕತಯಾತ್ಯಂತಮಂತರ್ಮುಖೀಭೂತಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕಕರ್ಮನಿರ್ಮಾಪಕರಾಗದ್ವೇಷದ್ವೈತಾನು- ವೃತ್ತಿದೂರೀಭೂತೋ ದೂರತ ಏವಾನನುಭೂತಪೂರ್ವಮಪೂರ್ವಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವಭಾವಂ ಭಗವಂತಮಾತ್ಮಾನಮವಾಪ್ನೋತಿ । ಅವಾಪ್ನೋತ್ವೇವ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಾನಂ ಜಗದಪಿ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮಿತಿ ।

---

[೧]ಜ್ಞಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಿಂದ ಪರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವವು ಜ್ಞೇಯಭೂತಗಳಿವೆ ಅಂಥ ಬಾಹ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯಕ್ತತೆಗಳ ಕುರಿತು ಅದರ ಮೈತ್ರಿಯು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮವಿವೇಕವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಬಹಿರ್ಮುಖವಾದಂಥ ಅದು ಪುನಃ ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ರಚಿಯಿಸುವ ರಾಗದ್ವೇಷದ್ವೈತರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅದರ ಆತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ದೂರವೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಯಾವಾಗ ಇದೇ ಆತ್ಮವು ಪ್ರಚಂಡ ಕರ್ಮಕಾಂಡದಿಂದ ಅಖಂಡ ಜ್ಞಾನಕಾಂಡವನ್ನು ಪ್ರಚಂಡ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅನಾದಿ-ಪೌದ್ಗಲಿಕ-ಕರ್ಮರಚಿತವಾದ ಮೋಹವನ್ನು [೨]ವಧ್ಯ-ಘಾತಕದ ವಿಭಾಗಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಸ್ವಯಂ) ಕೇವಲ ಆತ್ಮಭಾವನೆಯ (ಆತ್ಮಾನುಭವದ) ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಲ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಹಾಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಕಂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನಂತಜ್ಞಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಅವಕಾಶದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಸರ್ವಥಾ ವಿವರ್ತನೆಗೆ (ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆಗ ಜ್ಞಪ್ತಿವ್ಯಕ್ತತೆಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವವು ಜ್ಞೇಯಭೂತಗಳಿವೆ ಅಂಥ ಬಾಹ್ಯ ಪದಾರ್ಥವ್ಯಕ್ತತೆಗಳ ಕುರಿತು ಅದಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಮೈತ್ರಿಯು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮವಿವೇಕವು ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ(ಸುಸ್ಥಿತ)ವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ಅಂತರ್ಮುಖವಾದಂಥ ಈ ಆತ್ಮವು ಪೌದ್ಗಲಿಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ರಚಿಯಿಸುವ ರಾಗದ್ವೇಷ ದ್ವೈತರೂಪವಾದ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತ ಮೊದಲೆಂದೂ ಅನುಭವ ಮಾಡಲಾಗದ ಅಪೂರ್ವಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಭಗವಾನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಯಂತಿಕರೂಪದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಜಗತ್ತೂ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ !

---

೧ ವ್ಯಕ್ತತೆ = ಪ್ರಕಟತೆ ; ಪರ್ಯಾಯ ; ವಿಶೇಷ. (ಬಾಹ್ಯ ಪದಾರ್ಥ ವಿಶೇಷಗಳು ಜ್ಞಪ್ತಿವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞೇಯಭೂತಗಳಿವೆ.)

೨ ಆತ್ಮವು ವಧ್ಯ (ಹನನಯೋಗ್ಯ)ವಿದೆ ಮತ್ತು ಮೋಹವು ಘಾತಕ (ಹನನ ಮಾಡುವಂಥದು) ಇದೆ.

ಭವತಿ ಚಾತ್ರ ಶ್ಲೋಕಃ -

(ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ)

ಆನಂದಾಮೃತಪೂರನಿರ್ಭರವಹತ್ಕೈವಲ್ಯಕಲ್ಲೋಲಿನೀ-
ನಿಮಗ್ನಂ ಜಗದೀಕ್ಷಣಕ್ಷಮಮಹಾಸಂವೇದನಶ್ರೀಮುಖಮ್ ।
ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಾಂಕಜಿನೇಶಶಾಸನವಶಾದಾಸಾದಯಂತೂಲ್ಲಸತ್
ಸ್ವಂ ತತ್ತ್ವಂ ವೃತಜಾತ್ಯರತ್ನಕಿರಣಪ್ರಸ್ಪಷ್ಟಮಿಷ್ಟಂ ಜನಾಃ ॥೨೦॥

(ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ)

ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಂ ಕಿಲ ವಿಶ್ವಮಾತ್ಮಸಹಿತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತು ಗುಂಫೇ ಗಿರಾಂ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿರಿತಿ ಮಾ ಮೋಹಾಜ್ಜನೋ ವಲ್ಗತು ।
ವಲ್ಗತ್ವದ್ಯ ವಿಶುದ್ಧಬೋಧಕಲಯಾ ಸ್ಯಾದ್ವಾದವಿದ್ಯಾಬಲಾತ್
ಲಬ್ಧ್ವೈಕಂ ಸಕಲಾತ್ಮಶಾಶ್ವತಮಿದಂ ಸ್ವಂ ತತ್ತ್ವಮವ್ಯಾಕುಲಃ ॥೨೧॥

ಅರ್ಥ :- ಆನಂದಾಮೃತದ ಪೂರದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತ ಕೈವಲ್ಯನದಿಯಲ್ಲಿ (ಮುಕ್ತಿರೂಪದ ನದಿಯಲ್ಲಿ) ಯಾವುದು ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದೆ, ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ಮಹಾಸಂವೇದನರೂಪ ಶ್ರೀಯು (ಮಹಾಜ್ಞಾನರೂಪದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು) ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಿದೆ, ಯಾವುದು ಉತ್ತಮ ರತ್ನ-ಕಿರಣದ ಹಾಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಇಷ್ಟವಿದೆ ಅಂಥ ಉಲ್ಲಸಿತ(ಪ್ರಕಾಶಮಾನ, ಆನಂದಮಯ)ವಾದ ಸ್ವತತ್ತ್ವವನ್ನು ಜನರು ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಲಕ್ಷಣ ಜಿನೇಶ ಶಾಸನದ ವಶದಿಂದ ಪಡೆಯಲಿ ('ಸ್ಯಾತ್ಕಾರ'ವು ಯಾವುದರ ಚಿಹ್ನವಿದೆ ಅಂಥ ಜಿನೇಂದ್ರಭಗವಂತರ ಶಾಸನದ ಆಶ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ).

(ಈಗ 'ಅಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿಗಳು ಈ ಟೀಕೆಯ ರಚಯಿತರಿದ್ದಾರೆ'ಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಯಥಾರ್ಥ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ ಸ್ವತತ್ತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ,-)

ಅರ್ಥ :- (ನಿಜವಾಗಿ ಪುದ್ಗಲಗಳೇ ಸ್ವಯಂ ಶಬ್ದರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ, ಆತ್ಮನು ಅವನ್ನು ಪರಿಣಮಿತ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ನಿಜವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞೇಯರೂಪ-ಪ್ರಮೇಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ, ಶಬ್ದಗಳು ಅವನ್ನು ಜ್ಞೇಯವಾಗಿ ಮಾಡುವ-ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ) 'ಆತ್ಮ ಸಹಿತವಾದ ವಿಶ್ವವು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ಅಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತರಿದ್ದಾರೆ'ಂದು ಜನರು ಮೋಹದಿಂದ ಮತ್ತರಾಗಿ ನರ್ತಿಸದಿರಲಿ (ಉಬ್ಬಿಹೋಗದಿರಲಿ) (ಆದರೆ) ಸ್ಯಾದ್ವಾದ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ವಿಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದ ಕಲೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಒಂದು ಸಮಸ್ತಶಾಶ್ವತಸ್ವತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಂದು (ಜನರು) ಅವ್ಯಾಕುಲರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸಲಿ (ಪರಮಾನಂದ ಪರಿಣಾಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲಿ).

(ಈಗ ಕಾವ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಚೈತನ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಡಿ, ಅದೊಂದೇ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೆಂಬ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿ, ಈ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ಪರಮಾಗಮದ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ,-)

ಮಾಲಿನಿ

ಇತಿ ಗದಿತಮನೀಚೈಸ್ತತ್ತ್ವಮುಚ್ಚಾವಚಂ ಯತ್
ಚಿತಿತದಪಿಕಿಲಾಭೂತ್ಕಲ್ಪಮಗ್ನೌ ಹುತಸ್ಯ ।
ಅನುಭವತು ತದುಚ್ಚೈಶ್ಚಿದೇವಾದ್ಯ ಯಸ್ಮಾದ್
ಅಪರಮಿಹ ನ ಕಿಂಚಿತ್ತತ್ತ್ವಮೇಕಂ ಪರಂ ಚಿತ್ ॥೨೨॥

ಸಮಾಪ್ತೇಯಂ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕಾ ಟೀಕಾ ।

ಅರ್ಥ :- ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ (ಈ ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ) ಅಮಂದರೂಪದಿಂದ (ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ) ಯಾವ ಒಂದಿಷ್ಟು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದೆಲ್ಲವು ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮೈಸಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಸಮಾನವಾಗಿ (ಸ್ವಾಹಾ) ಆಗಿಹೋಗಿದೆ. (ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮೈಸಲಾಗುವ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಏನನ್ನೂ ಹೋಮೈಸಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತೆ ತಿಂದು ಹಾಕುತ್ತದೆ ! ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನಂತ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳ ಚೈತನ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಆ ಸಮಸ್ತ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅನಂತ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಚೈತನ್ಯವು ತಿಂದು ಹಾಕುತ್ತದೆ ; ಚೈತನ್ಯದ ಅನಂತ ಮಹಿಮೆಯ ಸಾಮೀಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವರ್ಣನೆಯು ಅದೇನು ವರ್ಣನೆಯೇ ಆಗಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತೆ ತುಚ್ಛತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.) ಆ ಚೈತನ್ಯವನ್ನೇ ಇಂದು ಚೈತನ್ಯವು ಪ್ರಬಲತೆಯಿಂದ ಅನುಭವಿಸಲಿ (ಎಂದರೆ ಆ ಚಿತ್ಸ್ವರೂಪವಾದ ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಇಂದು ಆತ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ಅನುಭವಿಸಲಿ) ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರಾವುದೂ (ಉತ್ತಮವಾದುದು) ಇಲ್ಲ, ಚೈತನ್ಯವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ (ಉತ್ತಮ) ತತ್ತ್ವವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀಪ್ರವಚನಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ
ಶ್ರೀಮದ್ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ ತತ್ತ್ವದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ
ಟೀಕೆಯ ಶ್ರೀ ಹಿಂಮತಲಾಲ ಜೇಠಾಲಾಲ ಶಾಹಕೃತ ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದದ
ಶ್ರೀ ಎಂ. ಬಿ. ಪಾಟೀಲ, ಸೇಡಬಾಳ ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾನುವಾದವು
ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಪ್ರವಚನಸಾರ

ಶ್ರೀಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯಕೃತತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿಃ ।

ನಮಃ ಪರಮಚೈತನ್ಯಸ್ವಾತ್ಮೋತ್ಥಸುಖಸಂಪದೇ ।
ಪರಮಾಗಮಸಾರಾಯ ಸಿದ್ಧಾಯ ಪರಮೇಷ್ಠಿನೇ ॥

ಅಥ ಪ್ರವಚನಸಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ಮಧ್ಯಮರುಚಿಶಿಷ್ಯಪ್ರತಿಬೋಧನಾರ್ಥಾಯಾಂ ಮುಖ್ಯಗೌಣ ರೂಪೇಣಾಂತಸ್ತತ್ತ್ವಬಹಿಸ್ತತ್ತ್ವಪ್ರರೂಪಣಸಮರ್ಥಾಯಾಂ ಚ ಪ್ರಥಮತ ಏಕೋತ್ತರಶತಗಾಥಾಭಿರ್ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಃ, ತದನಂತರಂ ತ್ರಯೋದಶಾಧಿಕಶತಗಾಥಾಭಿರ್ದರ್ಶನಾಧಿಕಾರಃ, ತತಶ್ಚ ಸಪ್ತನವತಿಗಾಥಾಭಿಶ್ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರಶ್ಚೇತಿ ಸಮುದಾಯೇನೈಕಾದಶಾಧಿಕತ್ರಿಶತಪ್ರಮಿತಸೂತ್ರೈಃ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರರೂಪೇಣ ಮಹಾಧಿಕಾರತ್ರಯಂ ಭವತಿ । ಅಥವಾ ಟೀಕಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ತು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರಚೂಲಿಕಾರೂಪೇಣಾಧಿಕಾರತ್ರಯಮ್। ತತ್ರಾಧಿಕಾರತ್ರಯೇ ಪ್ರಥಮತಸ್ತಾವಜ್ಜ್ಞಾನಾಭಿಧಾನಮಹಾಧಿಕಾರಮಧ್ಯೇ ದ್ವಾಸಪ್ತತಿಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರಃ ಕಥ್ಯತೇ । ತಾಸು ದ್ವಾಸಪ್ತತಿಗಾಥಾಸು ಮಧ್ಯೇ 'ಏಸ ಸುರಾಸುರ–' ಇಮಾಂ ಗಾಥಾಮಾದಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪಾಠಕ್ರಮೇಣ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಪೀಠಿಕಾ, ತದನಂತರಂ ಸಪ್ತಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಸಾಮಾನ್ಯೇನ ಸರ್ವಜ್ಞಸಿದ್ಧಿಃ, ತದನಂತರಂ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚಃ, ತತಶ್ಚಾಷ್ಟಾದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಸುಖಪ್ರಪಂಚಶ್ಚೇತ್ಯಂತರಾಧಿಕಾರಚತುಷ್ಟಯೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರೋ ಭವತಿ । ಅಥ ಪಂಚವಿಂಶತಿಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾಚತುಷ್ಟಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕನಾಮಾ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧಿಕಾರಶ್ಚೇತ್ಯಧಿಕಾರದ್ವಯೇನ, ತದನಂತರಂ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಚೈಕೋತ್ತರಶತಗಾಥಾಭಿಃ ಪ್ರಥಮಮಹಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ।

ಇದಾನೀಂ ಪ್ರಥಮಪಾತನಿಕಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಪ್ರಥಮತಃ ಪೀಠಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ, ತತ್ರ ಪಂಚಸ್ಥಲಾನಿ ಭವಂತಿ ; ತೇಷ್ವಾದೌ ನಮಸ್ಕಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ, ತದನಂತರಂ ಚಾರಿತ್ರಸೂಚನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಸಂಪಜ್ಜಇ ಣಿವ್ವಾಣಂ' ಇತಿ ಪ್ರಭೃತಿ ಗಾಥಾತ್ರಯಮಥ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗತ್ರಯಸೂಚನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜೀವೋ ಪರಿಣಮದಿ'ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಸೂತ್ರದ್ವಯಮಥ ತತ್ಫಲಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ 'ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ' ಇತಿ ಪ್ರಭೃತಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ । ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಧ್ಯಾತುಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನಾರ್ಥಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ-ಫಲದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ಚ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿಪುರುಷಲಕ್ಷಣಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಅಯಿಸಯಮಾದಸಮುತ್ಥಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಏವಂ ಪೀಠಿಕಾಭಿಧಾನಪ್ರಥಮಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಭಿಸ್ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾ–

ಅಥ ಕಶ್ಚಿದಾಸನ್ನಭವ್ಯಃ ಶಿವಕುಮಾರನಾಮಾ ಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿಸಮುತ್ಪನ್ನಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತ-ವಿಪರೀತಚತುರ್ಗತಿಸಂಸಾರದುಃಖಭಯಭೀತಃ, ಸಮುತ್ಪನ್ನಪರಮಭೇದವಿಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶಾತಿಶಯಃ, ಸಮಸ್ತದುರ್ನಯೈ-ಕಾಂತನಿರಾಕೃತದುರಾಗ್ರಹಃ,ಪರಿತ್ಯಕ್ತಸಮಸ್ತಶತ್ರುಮಿತ್ರಾದಿಪಕ್ಷಪಾತೇನಾತ್ಯಂತಮಧ್ಯಸ್ಥೋಭೂತ್ವಾ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮೇಭ್ಯಃ ಸಾರಭೂತಾಮತ್ಯಂತಾತ್ಮಹಿತಾಮವಿನಶ್ವರಾಂ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಪ್ರಸಾದೋತ್ಪನ್ನಾಂ ಮುಕ್ತಿಶ್ರೀಯಮುಪಾದೇಯತ್ವೇನ ಸ್ವೀಕುರ್ವಾಣಃ, ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಸ್ವಾಮಿತೀರ್ಥಕರಪರಮದೇವಪ್ರಮುಖಾನ್ ಭಗವತಃ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿನೋ ದ್ರವ್ಯಭಾವನಮಸ್ಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪರಮಚಾರಿತ್ರಮಾಶ್ರಯಾಮೀತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ಕರೋತಿ.

ಪಣಮಾಮೀತ್ಯಾದಿಪದಖಂಡನಾರೂಪೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ-**ಪಣಮಾಮಿ** ಪ್ರಣಮಾಮಿ । ಸ ಕಃ । ಕರ್ತಾ ಏಸ ಏಷೋಽಹಂ ಗ್ರಂಥಕರಣೋದ್ಯತಮನಾಃ ಸ್ವಸಂವೇದನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ । ಕಂ । **ವಡ್ಢಮಾಣಂ** ಅವಸಮಂತಾದೃದ್ಧಂ ವೃದ್ಧಂ ಮಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಂ ಯಸ್ಯ ಸ ಭವತಿ ವರ್ಧಮಾನಃ, 'ಅವಾಪ್ಯೋರಲೋಪಃ' ಇತಿ ಲಕ್ಷಣೇನ ಭವತ್ಯಕಾರಲೋಪೋಽವಶಬ್ದಸ್ಯಾತ್ರ, ತಂ ರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಪ್ರವರ್ತಮಾನಧರ್ಮತೀರ್ಥೋಪದೇಶಕಂ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನ ತೀರ್ಥಕರಪರಮದೇವಮ್ । ಕ್ವ ಪ್ರಣಮಾಮಿ । ಪ್ರಥಮತ ಏವ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಂ । **ಸುರಾಸುರಮಣುಸಿಂದವಂದಿದಂ** ತ್ರಿಭುವನಾರಾಧ್ಯಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾಧಾರಪದಾಧಿಷ್ಠಿ ತತ್ವಾತ್ತತ್ಪದಾಭಿಲಾಷಿಭಿಸ್ತ್ರಿಭುವನಾಧೀಶೈಃ ಸಮ್ಯಗಾರಾಧ್ಯ-ಪಾದಾರವಿಂದತ್ವಾಚ್ಚ ಸುರಾಸುರಮನುಷ್ಯೇಂದ್ರವಂದಿತಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಂ । **ಧೋದಘಾಇಕಮ್ಮಮಲಂ** ಪರಮಸಮಾಧಿಸಮುತ್ಪನ್ನರಾಗಾದಿಮಲರಹಿತಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖಾಮೃತರೂಪನಿರ್ಮಲನೀರಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತಘಾತಿ-ಕರ್ಮಮಲತ್ವಾದನ್ಯೇಷಾಂ ಪಾಪಮಲಪ್ರಕ್ಷಾಲನಹೇತುತ್ವಾಚ್ಚ ಧೌತಘಾತಿಕರ್ಮಮಲಮ್ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂಲಕ್ಷಣಮ್ । **ತಿತ್ಥಂ** ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಾನುಭೂತವಿಷಯಸುಖಾಭಿಲಾಷರೂಪನೀರಪ್ರವೇಶರಹಿತೇನ ಪರಮಸಮಾಧಿಪೋತೇನೋತ್ತೀರ್ಣಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರತ್ವಾತ್ ಅನ್ಯೇಷಾಂ ತರಣೋಪಾಯಭೂತತ್ವಾಚ್ಚ ತೀರ್ಥಮ್ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಮ್ । **ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕತ್ತಾರಂ** ನಿರುಪರಾಗಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪರಿಣತಿರೂಪನಿಶ್ಚಯಧರ್ಮಸ್ಯೋಪಾದಾನಕಾರಣತ್ವಾತ್ ಅನ್ಯೇಷಾಮುತ್ತಮಕ್ಷಮಾದಿಬಹು-ವಿಧಧರ್ಮೋಪದೇಶಕತ್ವಾಚ್ಚ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಕರ್ತಾರಮ್ । ಇತಿ ಕ್ರಿಯಾಕಾರಕಸಂಬಂಧಃ ಏವಮಂತಿಮತೀರ್ಥಕರನಮಸ್ಕಾರ-ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾ ಗತಾ ॥೧॥

ತದನಂತರಂ ಪ್ರಣಮಾಮಿ । ಕಾನ್ । **ಸೇಸೇ ಪುಣ ತಿತ್ಥಯರೇ ಸಸವ್ವಸಿದ್ಧೇ** ಶೇಷತೀರ್ಥಕರಾನ್, ಪುನಃ ಸಸರ್ವಸಿದ್ಧಾನ್ ವೃಷಭಾದಿಪಾರ್ಶ್ವಪರ್ಯಂತಾನ್ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಲಕ್ಷಣಸರ್ವಸಿದ್ಧಸಹಿತಾನೇತಾನ್ ಸರ್ವಾನಪಿ। ಕಥಂಭೂತಾನ್ । **ವಿಸುದ್ಧಸಬ್ಭಾವೇ** ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಬಲೇನ ವಿಶ್ಲೇಷಿತಾಖಿಲಾವರಣತ್ವಾತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನ-ಸ್ವಭಾವತ್ವಾಚ್ಚ ವಿಶುದ್ಧಸದ್ಭಾವಾನ್ । **ಸಮಣೇ ಯ** ಶ್ರಮಣಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯಾನಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧೂಂಶ್ಚ । ಕಿಂಲಕ್ಷಣಾನ್ । **ಣಾಣದಂಸಣಚರಿತ್ತತವವೀರಿಯಾಯಾರೇ** ಸರ್ವವಿಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕೇ ಚಿದ್ವಸ್ತುನಿ ಯಾಸೌ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತನಿಶ್ಚಲಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಸ್ತದಂತರ್ಭೂತೇನ ವ್ಯವಹಾರಪಂಚಾಚಾರಸಹಕಾರಿಕಾರಣೋತ್ಪನ್ನೇನ ನಿಶ್ಚಯಪಂಚಾಚಾರೇಣ ಪರಿಣತತ್ವಾತ್ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರತಪೋವೀರ್ಯಾಚಾರೋಪೇತಾನಿತಿ । ಏವಂ ಶೇಷತ್ರಯೋವಿಂಶತಿತೀರ್ಥಕರನಮಸ್ಕಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾ ಗತಾ ॥೨॥

ಅಥ **ತೇ ತೇ ಸವ್ವೇ** ತಾಂಸ್ತಾನ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾನೇವ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ ಸರ್ವಾನ್ **ವಂದಾಮಿ ಯ** ವಂದೇ ಅಹಂ ಕರ್ತಾ । ಕಥಂ । **ಸಮಗಂ ಸಮಗಂ** ಸಮುದಾಯವಂದನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಯುಗಪದ್ಯುಗಪತ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂ। **ಪತ್ತೇಗಮೇವ ಪತ್ತೇಗಂ** ಪ್ರತ್ಯೇಕವಂದನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮ್ । ನ ಕೇವಲ ಮೇತಾನ್ ವಂದೇ । **ಅರಹಂತೇ** ಅರ್ಹತಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾನ್ । **ವಟ್ಟಂತೇ ಮಾಣುಸೇ ಖೇತ್ತೇ** ವರ್ತಮಾನಾನ್ । ಕ್ವ । ಮಾನುಷೇ ಕ್ಷೇತ್ರೇ। ತಥಾ ಹಿ-ಸಾಂಪ್ರತಮತ್ರ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರೇ ತೀರ್ಥಕರಾಭಾವಾತ್ ಪಂಚಮಹಾವಿದೇಹಸ್ಥಿತಶ್ರೀಸೀಮಂಧರಸ್ವಾಮಿ ತೀರ್ಥಂಕರಪರಮದೇವಪ್ರಭೃತ ತೀರ್ಥಕರೈಃ ಸಹ ತಾನೇವ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿನೋ ನಮಸ್ಕರೋಮಿ । ಕಯಾ । ಕರಣಭೂತಯಾ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವಯಂವರಮಂಡಪಭೂತಜಿನದೀಕ್ಷಾಕ್ಷಣೇ ಮಂಗಲಾಚಾರಭೂತಯಾ ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಸಿದ್ಧಗುಣಭಾವನಾ ರೂಪಯಾ ಸಿದ್ಧಭಕ್ತ್ಯಾ, ತಥೈವ ನಿರ್ಮಲಸಮಾಧಿಪರಿಣತಪರಮಯೋಗಿಗುಣ- ಭಾವನಾಲಕ್ಷಣಯಾ ಯೋಗಭಕ್ತ್ಯಾ ಚೇತಿ। ಏವಂ ಪೂರ್ವವಿದೇಹತೀರ್ಥಕರನಮಸ್ಕಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾ ಗತೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೩॥

ಅಥ **ಕಿಚ್ಚಾ** ಕೃತ್ವಾ । ಕಮ್ । **ಣಮೋ** ನಮಸ್ಕಾರಮ್ । ಕೇಭ್ಯಃ । **ಅರಹಂತಾಣಂ ಸಿದ್ಧಾಣಂ ತಹ ಣಮೋ**

ಗಣಹರಾಣಂ ಅಜ್ಝಾವಯವಗ್ಗಾಣಂ ಸಾಹೂಣಂ ಚೇವ ಅರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಗಣಧರೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧುಭ್ಯಶ್ಚೈವ । ಕತಿಸಂಖ್ಯೋಪೇತೇಭ್ಯಃ । ಸವ್ವೇಸಿಂ - ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ । ಇತಿ ಪೂರ್ವಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ಕೃತಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿನಮಸ್ಕಾರೋಪ-ಸಂಹಾರೋಽಯಮ್ ॥೪॥

ಏವಂ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕೃತ್ವಾಂ ಕಿಂ ಕರೋಮಿ । **ಉವಸಂಪಯಾಮಿ** ಉಪಸಂಪದ್ಯೇ ಸಮಾಶ್ರಯಾಮಿ । ಕಿಮ್ । **ಸಮ್ಮಂ** ಸಾಮ್ಯಂ ಚಾರಿತ್ರಮ್ । ಯಸ್ಮಾತ್ ಕಿಂ ಭವತಿ । ಜತ್ತೋ **ಣಿವ್ವಾಣಸಂಪತ್ತೀ** ಯಸ್ಮಾನ್ನಿರ್ವಾಣಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಂ । **ಸಮಾಸಿಜ್ಜ** ಸಮಾಸಾದ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯ । ಕಮ್ । **ವಿಸುದ್ಧಣಾಣ ದಂಸಣಪಹಾಣಾಸಮಂ** ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಲಕ್ಷಣಪ್ರಧಾನಾಶ್ರಮಮ್ । ಕೇಷಾಂ ಸಂಬಂಧಿತ್ವೇನ । **ತೇಸಿಂ** ತೇಷಾಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪಂಚ- ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾಮಿತಿ । ತಥಾಹಿ-ಅಹಮಾರಾಧಕಃ, ಏತೇ ಚಾರ್ಹದಾದಯ ಆರಾಧ್ಯಾ, ಇತ್ಯಾರಾಧ್ಯಾರಾಧಕವಿಕಲ್ಪರೂಪೋ ದ್ವೈತನಮಸ್ಕಾರೋ ಭಣ್ಯತೇ । ರಾಗಾದ್ಯುಪಾಧಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಪರಮಸಮಾಧಿ ಬಲೇನಾತ್ಮನ್ಯೇವಾರಾಧ್ಯಾರಾಧಕಭಾವಃ ಪುನರದ್ವೈತನಮಸ್ಕಾರೋ ಭಣ್ಯತೇ । ಇತ್ಯೇವಂಲಕ್ಷಣಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗಾಥಾತ್ರಯಕಥಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಸಂಬಂಧಿನಂ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತನಮಸ್ಕಾರಂ ಕೃತ್ವಾ । ತತಃ ಕಿಂ ಕರೋಮಿ । ರಾಗಾದಿಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನೋಽಯಂ ಸ್ವಾತ್ಮೋತ್ಥಸುಖಸ್ವಭಾವಃ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಭೇದಜ್ಞಾನಂ, ತಥಾ ಸ ಏವ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯ ಇತಿ ರುಚಿರೂಪಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಿತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಂ, ಮಠಚೈತ್ಯಾಲಯಾದಿಲಕ್ಷಣವ್ಯವಹಾರಾಶ್ರಮಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ, ಭಾವಾಶ್ರಮರೂಪಂ ಪ್ರಧಾನಾಶ್ರಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ, ತತ್ಪೂರ್ವಕಂ ಕ್ರಮಾಯಾತಮಪಿ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಂ ಪುಣ್ಯಬಂಧಕಾರಣಮಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪರಿಹೃತ್ಯ ನಿಶ್ಚಲಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಸ್ವರೂಪಂ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಮಹಮಾಶ್ರಯಾಮೀತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ । ಏವಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ನಮಸ್ಕಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ ॥೫॥

ಅಥೋಪಾದೇಯಭೂತಸ್ಯಾತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ಕಾರತ್ವಾದ್ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಮುಪಾದೇಯಮ್ । ಅತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಹೇಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ಕಾರಣತ್ವಾತ್ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಂ ಹೇಯಮಿತ್ಯುಪದಿಶತಿ**ಸಂಪಜ್ಜದಿ** ಸಂಪದ್ಯತೇ । ಕಿಮ್ । **ಣಿವ್ವಾಣಂ** ನಿರ್ವಾಣಮ್ । ಕಥಮ್ । ಸಹ । ಕೈಃ । **ದೇವಾಸುರಮಣುಯರಾಯವಿಹವೇಹಿಂ** ದೇವಾಸುರಮನುಷ್ಯರಾಜವಿಭವೈಃ । ಕಸ್ಯ । **ಜೀವಸ್ಸ** ಜೀವಸ್ಯ । ಕಸ್ಮಾತ್ । **ಚರಿತ್ತಾದೋ** ಚಾರಿತ್ರಾತ್ । ಕಥಂಭೂತಾತ್। **ದಂಸಣಣಾಣಪಹಾಣಾದೋ** ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನಾದಿತಿ । ತದ್ಯಥಾಆತ್ಮಾಧೀನಜ್ಞಾನಸುಖಸ್ವಭಾವೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ಯನ್ನಿಶ್ಚಲನಿರ್ವಿಕಾರಾನುಭೂತಿರೂಪಮವಸ್ಥಾನಂ ತಲ್ಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯಚಾರಿತ್ರಾಜ್ಜೀವಸ್ಯ ಸಮುತ್ಪದ್ಯತೇ । ಕಿಮ್ । ಪರಾಧೀನೇಂದ್ರಿಯಜನಿತಜ್ಞಾನಸುಖವಿಲಕ್ಷಣಂ, ಸ್ವಾಧೀನಾತೀಂದ್ರಿಯರೂಪಪರಮಜ್ಞಾನಸುಲಕ್ಷಣಂ ನಿರ್ವಾಣಮ್। ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಾತ್ಪುನರ್ದೇವಾಸುರಮನುಷ್ಯರಾಜವಿಭೂತಿಜನಕೋ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾ ವಿಶಿಷ್ಟಪುಣ್ಯಬಂಧೋ ಭವತಿ, ಪರಂಪರಯಾ ನಿರ್ವಾಣಂ ಚೇತಿ । ಅಸುರೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಃ ಕಥಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ಇತಿ ಚೇತ್-ನಿದಾನಬಂಧೇನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿರಾಧನಾಂ ಕೃತ್ವಾ ತತ್ರೋತ್ಪದ್ಯತ ಇತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ಅತ್ರ ನಿಶ್ಚಯೇನ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಮುಪಾದೇಯಂ ಸರಾಗಂ ಹೇಯಮಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೬॥

ಅಥ ನಿಶ್ಚಯಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಾನಿ ಕಥಯಾಮೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಂ ಮನಸಿ ಸಂಪ್ರಧಾರ್ಯ ಸೂತ್ರಮಿದಂ ನಿರೂಪಯತಿ, ಏವಮಗ್ರೇಽಪಿ ವಿವಕ್ಷಿತಸೂತ್ರಾರ್ಥಂ ಮನಸಿ ಧೃತ್ವಾಥವಾಸ್ಯಸೂತ್ರಸ್ಯಾಗ್ರೇ ಸೂತ್ರಮಿದಮುಚಿತಂ ಭವತ್ಯೇವಂ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಸೂತ್ರಮಿದಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತೀತಿ ಪಾತನಿಕಾಲಕ್ಷಣಂ ಯಥಾ ಸಂಭವಂ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ - **ಚಾರಿತ್ತಂ** ಚಾರಿತ್ರಂ ಕರ್ತೃ **ಖಲು ಧಮ್ಮೋ** ಖಲು ಸ್ಫುಟಂ ಧರ್ಮೋ ಭವತಿ । **ಧಮ್ಮೋ ಜೋ ಸೋ**

ಸಮೋ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಧರ್ಮೋ ಯಃ ಸ ತು ಶಮ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ। **ಸಮೋ** ಯಸ್ತು ಶಮಃ ಸಃ **ಮೋಹಕ್ಖೋಹವಿಹೀಣೋ ಪರಿಣಾಮೋ ಅಪ್ಪಣೋ ಹು** ಮೋಹಕ್ಷೋಭವಿಹೀನಃ । ಪರಿಣಾಮಃ । ಕಸ್ಯ । ಆತ್ಮನಃ। **ಹು** ಸ್ಫುಟಮಿತಿ । ತಥಾಹಿ-ಶುದ್ಧಚಿತ್ಸ್ವರೂಪೇ ಚರಣಂ ಚಾರಿತ್ರಂ,ತದೇವ ಚಾರಿತ್ರಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿಸಂಸರಣರೂಪೇ ಭಾವಸಂಸಾರೇ ಪತಂತಂ ಪ್ರಾಣಿನಮುದ್ಧೃತ್ಯ ನಿರ್ವಿಕಾರಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯೇ ಧರತೀತಿ ಧರ್ಮಃ । ಸ ಏವ ಧರ್ಮಃ ಸ್ವಾತ್ಮಭಾವನೋತ್ಥಸುಖಾಮೃತಶೀತಜಲೇನ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿರೂಪಾಗ್ನಿಜನಿತಸ್ಯ ಸಂಸಾರದುಃಖದಾಹಸ್ಯೋಪಶಮಕತ್ವಾತ್ ಶಮ ಇತಿ । ತತಶ್ಚ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಶ್ರದ್ಧಾನರೂಪಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಯ ವಿನಾಶಕೋ ದರ್ಶನಮೋಹಾಭಿಧಾನೋ ಮೋಹ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ। ನಿರ್ವಿಕಾರನಿಶ್ಚಲಚಿತ್ತವೃತ್ತಿರೂಪಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ವಿನಾಶಕಶ್ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಾಭಿಧಾನಃ ಕ್ಷೋಭ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ತಯೋರ್ವಿಧ್ವಂಸಕತ್ವಾತ್ಸ ಏವ ಶಮೋ ಮೋಹಕ್ಷೋಭವಿಹೀನಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣಾಮೋ ಭಣ್ಯತ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ||೭||

ಅಥಾಭೇದನಯೇನ ಧರ್ಮಪರಿಣತ ಆತ್ಮೈವ ಧರ್ಮೋ ಭವತೀತ್ಯಾವೇದಯತಿ-**ಪರಿಣಮದಿ ಜೇಣ ದವ್ವಂ ತಕ್ಕಾಲೇ ತಮ್ಮಯ ತ್ತಿ ಪಣ್ಣತ್ತಂ** ಪರಿಣಮತಿ ಯೇನ ಪರ್ಯಾಯೇಣ ದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ತೃ ತತ್ಕಾಲೇ ತನ್ಮಯಂ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಮ್ ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್, **ತಮ್ಹಾ ಧಮ್ಮಪರಿಣದೋ ಆದಾ ಧಮ್ಮೋ ಮುಣೇದವ್ವೋ** ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಧರ್ಮೇಣ ಪರಿಣತ ಆತ್ಮೈವ ಧರ್ಮೋ ಮಂತವ್ಯ ಇತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿರೂಪೋ ನಿಶ್ಚಯಧರ್ಮೋ ಭವತಿ । ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠ್ಯಾದಿಭಕ್ತಿಪರಿಣಾಮರೂಪೋ ವ್ಯವಹಾರಧರ್ಮಸ್ತಾವದುಚ್ಯತೇ । ಯತಸ್ತೇನ ತೇನ ವಿವಕ್ಷಿತಾವಿವಕ್ಷಿತಪರ್ಯಾಯೇಣ ಪರಿಣತಂ ದ್ರವ್ಯಂ ತನ್ಮಯಂ ಭವತಿ, ತತಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಧರ್ಮದ್ವಯೇನ ಪರಿಣತಸ್ತಪ್ತಾಯಃಪಿಂಡವದಭೇದನಯೇನಾತ್ಮೈವ ಧರ್ಮೋ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್, ಉಪಾದಾನಕಾರಣಸದೃಶಂ ಹಿ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ವಚನಾತ್ । ತಚ್ಚ ಪುನರುಪಾದಾನಕಾರಣಂ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧಭೇದೇನ ದ್ವಿಧಾ। ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಮಾಗಮಭಾಷಯಾ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಂ ವಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತೌ ಶುದ್ಧೋಪಾದಾನಕಾರಣಂ ಭವತಿ । ಅಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ತು ರಾಗಾದೀನಾಮಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯೇನಾಶುದ್ಧೋಪಾದಾನಕಾರಣಂ ಭವತೀತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ । ಏವಂ ಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ಸಂಕ್ಷೇಪಸೂಚನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ ||೮||

ಅಥ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗತ್ರಯೇಣ ಪರಿಣತೋ ಜೀವಃ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪೋ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಜೀವೋ ಪರಿಣಮದಿ ಜದಾ ಸುಹೇಣ ಅಸುಹೇಣ ವಾ** ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ ಯದಾ ಪರಿಣಮತಿ ಶುಭೇನಾಶುಭೇನ ವಾ ಪರಿಣಾಮೇನ **ಸುಹೋ ಅಸುಹೋ ಹವದಿ** ತದಾ ಶುಭೇನ ಶುಭೋ ಭವತಿ, ಅಶುಭೇನ ವಾಽಶುಭೋ ಭವತಿ । **ಸುದ್ಧೇಣ ತದಾ ಸುದ್ಧೋ ಹಿ** ಶುದ್ಧೇನ ಯದಾ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಶುದ್ಧೋ ಭವತಿ, ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ । **ಪರಿಣಾಮಸಬ್ಭಾವೋ** ಪರಿಣಾಮಸದ್ಭಾವಃ ಸನ್ನಿತಿ । ತದ್ಯಥಾಯಥಾ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿವಿಶೇಷೋ ನಿರ್ಮಲೋಽಪಿ ಜಪಾಪುಷ್ಪಾದಿರಕ್ತಕೃಷ್ಣಶ್ವೇತೋಪಾಧಿವಶೇನ ರಕ್ತಕೃಷ್ಣಶ್ವೇತವರ್ಣೋ ಭವತಿ, ತಥಾಽಯಂ ಜೀವಃ ಸ್ವಭಾವೇನ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವರೂಪೋಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಗೃಹಸ್ಥಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸರಾಗಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪೂರ್ವಕದಾನಪೂಜಾದಿಶುಭಾನುಷ್ಠಾನೇನ, ತಪೋಧನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ತು ಮೂಲೋತ್ತರಗುಣಾದಿ-ಶುಭಾನುಷ್ಠಾನೇನ ಪರಿಣತಃ ಶುಭೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯ ಇತಿ । ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾವಿರತಿಪ್ರಮಾದಕಷಾಯ- ಯೋಗಪಂಚಪ್ರತ್ಯಯ-ರೂಪಾಶುಭೋಪಯೋಗೇನಾಶುಭೋ ವಿಜ್ಞೇಯಃ। ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಪರಿಣತಃ ಶುದ್ಧೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯ ಇತಿ । ಕಿಂಚ ಜೀವಸ್ಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಲೋಕಮಾತ್ರಪರಿಣಾಮಾಃ ಸಿದ್ಧಾಂತೇ ಮಧ್ಯಮಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯಾ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಚತುರ್ದಶಗುಣಸ್ಥಾನರೂಪೇಣ ಕಥಿತಾಃ । ಅತ್ರ ಪ್ರಾಭೃತಶಾಸ್ತ್ರೇ ತಾನ್ಯೇವ ಗುಣಸ್ಥಾನಾನಿ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣಾಶುಭಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪೇಣ ಕಥಿತಾನಿ । ಕಥಮಿತಿ ಚೇತ್-ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಸಾಸಾದನಮಿಶ್ರ-ಗುಣಸ್ಥಾನತ್ರಯೇ ತಾರತಮ್ಯೇನಾಶುಭೋಪಯೋಗಃ, ತದನಂತರಮಸಂಯತಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿದೇಶವಿರತಪ್ರಮತ್ತ-

ಸಂಯತಗುಣಸ್ಥಾನತ್ರಯೇ ತಾರತಮ್ಯೇನ ಶುಭೋಪಯೋಗಃ, ತದನಂತರಮಪ್ರಮತ್ತಾದಿಕ್ಷೀಣಕಷಾಯಾಂತಗುಣಸ್ಥಾನಷ್ಟಕೇ ತಾರತಮ್ಯೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಃ, ತದನಂತರಂ ಸಯೋಗ್ಯಯೋಗಿಜಿನಗುಣಸ್ಥಾನದ್ವಯೇ ಶುದ್ಧೋಪೋಯೋಗಫಲಮಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ||೯||

ಅಥ ನಿತ್ಯೈಕಾಂತಕ್ಷಣಿಕೈಕಾಂತನಿಷೇಧಾರ್ಥಂ ಪರಿಣಾಮಪರಿಣಾಮಿನೋಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಕಥಂಚಿದಭೇದಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಣತ್ಥಿ ವಿಣಾ ಪರಿಣಾಮಂ ಅತ್ಥೋ** ಮುಕ್ತಜೀವೇ ತಾವತ್ಕಥ್ಯತೇ, ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯರೂಪಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮಂ ವಿನಾ ಶುದ್ಧಜೀವಪದಾರ್ಥೋ ನಾಸ್ತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದಾಭಾವಾತ್। **ಅತ್ಥಂ ವಿಣೇಹ ಪರಿಣಾಮೋ** ಮುಕ್ತಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಂ ವಿನಾ ಇಹ ಜಗತಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣಃ ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯರೂಪಃ ಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮೋ ನಾಸ್ತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದಾಭಾವಾತ್ **ದವ್ವಗುಣಪಜ್ಜಯತ್ಥೋ** ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ದ್ರವ್ಯಂ ತತ್ರೈವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಯೋ ಗುಣಾಃ ಸಿದ್ಧರೂಪಃ ಪರ್ಯಾಯಶ್ಚ, ಇತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣೇಷು ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೇಷು ತಿಷ್ಠತೀತಿ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ಥೋ ಭವತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಅತ್ಥೋ** ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಃ, ಸುವರ್ಣದ್ರವ್ಯಪೀತತ್ವಾದಿಗುಣಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯಸ್ಥಸುವರ್ಣಪದಾರ್ಥವತ್ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಃ । **ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿವ್ವತ್ತೋ** ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತಿತ್ವನಿರ್ವೃತ್ತಸುವರ್ಣಪದಾರ್ಥವದಿತಿ । ಅಯಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಃ । ಯಥಾ ಮುಕ್ತಜೀವೇ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯತ್ರಯಂ ಪರಸ್ಪರಾವಿನಾಭೂತಂ ದರ್ಶಿತಂ ತಥಾ ಸಂಸಾರಿಜೀವೇಽಪಿ ಮತಿಜ್ಞಾನಾದಿವಿಭಾವಗುಣೇಷು ನರನಾರಕಾದಿವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯೇಷು ನಯವಿಭಾಗೇನ ಯಥಾಸಂಭವಂ ವಿಜ್ಞೇಯಮ್, ತಥೈವ ಪುದ್ಗಲಾದಿಷ್ವಪಿ । ಏವಂ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮವಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ ||೧೦||

ಅಥ ವೀತರಾಗಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಸಂಜ್ಞಯೋಃ ಶುದ್ಧಶುಭೋಪಯೋಗಪರಿಣಾಮಯೋಃ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಫಲಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ** ಧರ್ಮೇಣ ಪರಿಣತಾತ್ಮಾ ಪರಿಣತಸ್ವರೂಪಃ ಸನ್ನಯಮಾತ್ಮಾ **ಜದಿ ಸುದ್ಧಸಂಪಯೋಗಜುದೋ** ಯದಿ ಚೇಚ್ಛುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಭಿಧಾನಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗಪರಿಣಾಮಯುತಃ ಪರಿಣತೋ ಭವತಿ **ಪಾವದಿ ಣಿವ್ವಾಣಸುಹಂ** ತದಾ ನಿರ್ವಾಣಸುಖಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । **ಸುಹೋವಜುತ್ತೋ ವ ಸಗ್ಗಸುಹಂ** ಶುಭೋಪಯೋಗಯುತಃ ಪರಿಣತಃ ಸನ್ ಸ್ವರ್ಗಸುಖಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಇತೋ ವಿಸ್ತರವ್ - ಇಹ ಧರ್ಮಶಬ್ದೇನಾಹಿಂಸಾಲಕ್ಷಣಃ ಸಾಗಾರಾನಗಾರರೂಪಸ್ತಥೋತ್ತಮಕ್ಷಮಾದಿಲಕ್ಷಣೋ ರತ್ತತ್ರಯಾತ್ಮಕೋ ವಾ, ತಥಾ ಮೋಹಕ್ಷೋಭರಹಿತ ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮಃ ಶುದ್ಧವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಶ್ಚೇತಿ ಗೃಹ್ಯತೇ । ಸ ಏವ ಧರ್ಮಃ ಪರ್ಯಾಯಾಂತರೇಣ ಚಾರಿತ್ರಂ ಭಣ್ಯತೇ । 'ಚಾರಿತ್ತಂ ಖಲು ಧಮ್ಮೋ' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ತಚ್ಚ ಚಾರಿತ್ರಮಪಹೃತಸಂಯಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮಭೇದೇನ ಸರಾಗವೀತರಾಗಭೇದೇನ ವಾ ಶುಭೋಪಯೋಗಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭೇದೇನ ಚ ದ್ವಿಧಾ ಭವತಿ। ತತ್ರ ಯಚ್ಛುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಂ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಂ ತೇನ ನಿರ್ವಾಣಂ ಲಭತೇ। ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿರೂಪಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಶಕ್ತ್ಯಭಾವೇ ಸತಿ ಯದಾ ಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪಸರಾಗ- ಚಾರಿತ್ರೇಣ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಪೂರ್ವಮನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖವಿಪರೀತಮಾಕುಲತ್ವೋತ್ಪಾದಕಂ ಸ್ವರ್ಗಸುಖಂ ಲಭತೇ। ಪಶ್ಚಾತ್ ಪರಮಸಮಾಧಿಸಾಮಗ್ರೀಸದ್ಭಾವೇ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಲಭತೇ ಇತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ||೧೧||

ಅಥ ಚಾರಿತ್ರಪರಿಣಾಮಾಸಂಭವಾದತ್ಯಂತಹೇಯಸ್ಯಾಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಫಲಂ ದರ್ಶಯತಿ- **ಅಸುಹೋದಯೇಣ** ಅಶುಭೋದಯೇನ **ಆದಾ** ಆತ್ಮಾ **ಕುಣರೋ ತಿರಿಯೋ ಭವೀಯ ಣೇರಇಯೋ** ಕುನರಸ್ತಿರ್ಯಕ್‌ನಾರಕೋ ಭೂತ್ವಾ । ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ದುಕ್ಖಸಹಸ್ಸೇಹಿಂ ಸದಾ ಅಭಿದ್ದುದೋ ಭಮದಿ ಅಚ್ಚಂತಂ** ದುಃಖಸಹಸ್ರೈಃ ಸದಾ ಸರ್ವಕಾಲಮಭಿದ್ರುತಃ ಕದರ್ಥಿತಃ ಪೀಡಿತಃ ಸನ್ ಸಂಸಾರೇ ಅತ್ಯಂತಂ ಭ್ರಮತೀತಿ । ತಥಾಹಿ-

ನಿರ್ವಿಕಾರಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವರುಚಿರೂಪನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಯ ತತ್ರೈವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ್ಯವಿಕ್ಷಿಪ್ತಚಿತ್ತವೃತ್ತಿರೂಪನಿಶ್ಚಯಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ಚ ವಿಲಕ್ಷಣೇನ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶಜನಕೇನ ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಾನುಭೂತಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾಭಿಲಾಷತೀವ್ರಸಂಕ್ಲೇಶರೂಪೇಣ ಚಾಶುಭೋಪಯೋಗೇನ ಯದುಪಾರ್ಜಿತಂ ಪಾಪಕರ್ಮ ತದುದಯೇನಾಯಮಾತ್ಮಾ ಸಹಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಂದೈಕ ಲಕ್ಷಣ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖವಿಪರೀತೇನ ದುಃಖೇನ ದುಃಖಿತಃ ಸನ್ ಸ್ವಸ್ವಭಾವಭಾವನಾಚ್ಯುತೋ ಭೂತ್ವಾ ಸಂಸಾರೇಽತ್ಯಂತಂ ಭ್ರಮತೀತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಃ । ಏವಮುಪಯೋಗತ್ರಯಫಲಕಥನರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ ॥೧೨॥

ಅಥ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗದ್ವಯಂ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಹೇಯಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರಂ ಪ್ರಾರಭಮಾಣಃ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಮಾತ್ಮಸಾತ್ಕುರ್ವಾಣಃ ಸನ್ ಜೀವಸ್ಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನಾರ್ಥಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಫಲಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಪಾತನಿಕಾ - ಯದ್ಯಪಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಫಲಮಗ್ರೇ ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ವಿಸ್ತರೇಣ ಚ ಕಥಯತಿ ತಥಾಪ್ಯತ್ರಾಪಿ ಪೀಠಿಕಾಯಾಂ ಸೂಚನಾಂ ಕರೋತಿ । ಅಥವಾ ತೃತೀಯಪಾತನಿಕಾ-ಪೂರ್ವಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಫಲಂ ನಿರ್ವಾಣಂ ಭಣಿತಮಿದಾನೀಂ ಪುನರ್ನಿರ್ವಾಣಸ್ಯ ಫಲಮನಂತಸುಖಂ ಕಥಯತೀತಿ ಪಾತನಿಕಾತ್ರಯಸ್ಯಾರ್ಥಂ ಮನಸಿ ಧೃತ್ವಾ ಸೂತ್ರಮಿದಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಅಇಸಯಂ** ಆಸಂಸಾರಾದ್ದೇವೇಂದ್ರಾದಿ-ಸುಖೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯಪೂರ್ವಾದ್ಭುತಪರಮಾಹ್ಲಾದರೂಪತ್ವಾದತಿಶಯಸ್ವರೂಪಂ, **ಆದಸಮುತ್ಥಂ** ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತ-ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿಸಮುತ್ಪನ್ನತ್ವಾದಾತ್ಮಸಮುತ್ಥಂ, **ವಿಸಯಾತೀದಂ** ನಿರ್ವಿಷಯಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತ-ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾತೀತತ್ವಾದ್ವಿಷಯಾತೀತಂ, **ಅಣೋವಮಂ** ನಿರುಪಮಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣತ್ವೇನೋಪಮಾರ-ಹಿತತ್ವಾದನುಪಮಂ, **ಅಣಂತಂ** ಅನಂತಗಾಮಿಕಾಲೇ ವಿನಾಶಾಭಾವಾದಪ್ರಮಿತತ್ವಾದ್ವಾಽನಂತಂ, **ಅವ್ವುಚ್ಛಿಣ್ಣಂ** ಚ ಅಸಾತೋದಯಾಭಾವಾನ್ನಿರಂತರತ್ವಾದವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚ **ಸುಹಂ** ಏವಮುಕ್ತವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಸುಖಂ ಭವತಿ । ಕೇಷಾಮ್ । **ಸುದ್ಧುವಓಗಪ್ಪಸಿದ್ಧಾಣಂ** ವೀತರಾಗಪರಮಸಾಮಾಯಿಕಶಬ್ದವಾಚ್ಯಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಉತ್ಪನ್ನಾ ಯೇಽರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಾಸ್ತೇಷಾಮಿತಿ । ಅತ್ರೇದಮೇವ ಸುಖಮುಪಾದೇಯತ್ವೇನ ನಿರಂತರಂ ಭಾವನೀಯಮಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೧೩॥

ಅಥ ಯೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸುಖಂ ಭವತಿ ತತ್ಪರಿಣತಪುರುಷಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ **ಸುವಿದಿದಪಯತ್ಥಸುತ್ತೋ** ಸುಷ್ಠು ಸಂಶಯಾದಿರಹಿತತ್ವೇನ ವಿದಿತಾ ಜ್ಞಾತಾ ರೋಚಿತಾಶ್ಚ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಾ-ಸ್ತತ್ಪ್ರತಿಪಾದಕಸೂತ್ರಾಣಿ ಚ ಯೇನ ಸ ಸುವಿದಿತಪದಾರ್ಥಸೂತ್ರೋ ಭಣ್ಯತೇ । **ಸಂಜಮತವಸಂಜುದೋ** ಬಾಹ್ಯೇ ದ್ರವ್ಯೇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾವರ್ತನೇನ ಷಡ್‌ಜೀವರಕ್ಷಣೇನ ಚಾಭ್ಯಂತರೇ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿಬಲೇನ ಸ್ವರೂಪೇ ಸಂಯಮನಾತ್ ಸಂಯಮಯುಕ್ತಃ, ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರತಪೋಬಲೇನ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಶತ್ರುಭಿರಖಂಡಿತಪ್ರತಾಪಸ್ಯ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಪ್ರತಪನಾದ್ವಿಜಯನಾತ್ತಪಃಸಂಯುಕ್ತಃ । **ವಿಗದರಾಗೋ** ವೀತರಾಗ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಬಲೇನ ಸಮಸ್ತ ರಾಗಾದಿದೋಷರಹಿತತ್ವಾದ್ವಿಗತರಾಗಃ । **ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ** ನಿರ್ವಿಕಾರ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧೇರುದ್ಗತಾ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ತಥೈವ ಪರಮಾನಂದಸುಖರಸೇ ಲೀನಾ ತಲ್ಲಯಾ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿರೂಪಾ ಯಾ ತು ಪರಮಕಲಾ ತದವಷ್ಟಂಭೇನೇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೇಷು ಹರ್ಷವಿಷಾದರಹಿತತ್ವಾತ್ಸಮಸುಖದುಃಖಃ । **ಸಮಣೋ** ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಃ ಶ್ರಮಣಃ ಪರಮಮುನಿಃ **ಭಣಿದೋ ಸುದ್ಧೋವ ಓಗೋ ತ್ತಿ** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೋ ಭಣಿತ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೪॥ ಏವಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಫಲಭೂತಾನಂತಸುಖಸ್ಯ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣತಪುರುಷಸ್ಯ ಚ ಕಥನರೂಪೇಣ ಪಂಚಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ ॥

ಇತಿ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ **ಪೀಠಿಕಾಭಿಧಾನಃ** ಪ್ರಥಮೋಽಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ತದನಂತರಂ ಸಾಮಾನ್ಯೇನ ಸರ್ವಜ್ಞಸಿದ್ಧಿರ್ಜ್ಞಾನವಿಚಾರಃ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಫಲಂ ಚೇತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ಗಾಥಾಸಪ್ತಕಮ್ । ತತ್ರ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯಂ ಭವತಿ, ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪಕಥನಾರ್ಥಂ

ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಸ್ವಯಂಭೂಕಥನಾರ್ಥಂ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಅಥ ತಸ್ಯೈವ ಭಗವತ ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಪುನರಪಿ ತಸ್ಯೈವ ದೃಢೀಕರಣಾರ್ಥಂ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಭಂಗವಿಹೀಣೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಅಥ ಸರ್ವಜ್ಞಶ್ರದ್ಧಾನೇನಾನಂತಸುಖಂ ಭವತೀತಿ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ 'ತಂ ಸವ್ವಟ್ಠವರಿಟ್ಠಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಮೇಕಮ್ । ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸೌಖ್ಯಪರಿಣಮನಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಕೇವಲಿಭುಕ್ತಿನಿರಾಕರಣಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಪಕ್ಷೀಣಘಾಇಕಮ್ಮೋ' ಇತಿ ಪ್ರಭೃತಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಏವಂ ದ್ವಿತೀಯಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಾಭಾನಂತರಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಭವತೀತಿ ಕಥಯತಿ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಪಾತನಿಕಾ**ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವಾಃ** ಸಂಬೋಧನಂ ಕುರ್ವಂತಿ, ಹೇ ಶಿವಕುಮಾರಮಹಾರಾಜ, ಕೋಽಪ್ಯಾಸನ್ನಭವ್ಯಃ ಸಂಕ್ಷೇಪರುಚಿಃ ಪೀಠಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮೇವ ಶ್ರುತ್ವಾತ್ಮಕಾರ್ಯಂ ಕರೋತಿ, ಅನ್ಯಃ ಕೋಽಪಿ ಪುನರ್ವಿಸ್ತರರುಚಿಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಸಂಜಾತಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಸುಖಾದಿಕಂ ವಿಚಾರ್ಯ ಪಶ್ಚಾದಾತ್ಮಕಾರ್ಯಂ ಕರೋತೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ**ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ ಜೋ** ಉಪಯೋಗೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಪರಿಣಾಮೇನ ವಿಶುದ್ಧೋ ಭೂತ್ವಾ ವರ್ತತೇ ಯಃ **ವಿಗದಾವರಣಂತರಾಯಮೋಹರಓ ಭೂದೋ** ವಿಗತಾವರಣಾಂತರಾಯಮೋಹರಜೋಭೂತಃ ಸನ್ । ಕಥಮ್ । **ಸಯಮೇವ** ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಯಮೇವ **ಆದಾ** ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಆತ್ಮಾ **ಜಾದಿ** ಯಾತಿ ಗಚ್ಛತಿ । ಕಿಂ । **ಪರಂ** ಪಾರಮವಸಾನಮ್ । ಕೇಷಾಮ್ । **ಣೇಯಭೂದಾಣಂ** ಜ್ಞೇಯಭೂತಪದಾರ್ಥಾನಾಮ್ । ಸರ್ವಂ ಜಾನಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಅತೋ ವಿಸ್ತರಃಯೋ ನಿರ್ಮೋಹಶುದ್ಧಾತ್ಮ- ಸಂವಿತ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಸಂಜ್ಞೇನಾಗಮಭಾಷಯಾ ಪೃಥಕ್ತ್ವವಿತರ್ಕವೀಚಾರಪ್ರಥಮಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನೇನ ಪೂರ್ವಂ ನಿರವಶೇಷಮೋಹಕ್ಷಪಣಂ ಕೃತ್ವಾ ತದನಂತರಂ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನೈಕತ್ವವಿತರ್ಕಾವೀಚಾರಸಂಜ್ಞ- ದ್ವಿತೀಯಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನೇನ ಕ್ಷೀಣಕಷಾಯಗುಣಸ್ಥಾನೇಽಂತರ್ಮುಹೂರ್ತಕಾಲಂ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ತಸ್ಯೈವಾಂತ್ಯಸಮಯೇ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾವರಣವೀರ್ಯಾಂತರಾಯಾಭಿಧಾನಘಾತಿಕರ್ಮತ್ರಯಂ ಯುಗಪದ್ವಿನಾಶಯತಿ, ಸ ಜಗತ್ರಯ- ಕಾಲತ್ರಯವರ್ತಿಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗತಾನಂತಧರ್ಮಾಣಂ ಯುಗಪತ್ಪ್ರಕಾಶಕಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾತ್ಸರ್ವಜ್ಞೋ ಭವತೀತಿ ॥೧೫॥

ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಜನ್ಯಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಲಾಭಸ್ಯ ಭಿನ್ನಕಾರಕನಿರಪೇಕ್ಷತ್ವೇನಾತ್ಮಾಧೀನತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ-**ತಹ ಸೋ ಲದ್ಧಸಹಾವೋ** ಯಥಾ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪ್ರಸಾದಾತ್ಸರ್ವಂ ಜಾನಾತಿ ತಥೈವ ಸಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಬ್ಧಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಃ ಸನ್ **ಆದಾ** ಅಯಮಾತ್ಮಾ **ಹವದಿ ಸಯಂಭುತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ** ಸ್ವಯಂಭೂರ್ಭವತೀತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ಕಥಿತಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟೋ ಭೂತಃ । **ಸವ್ವಣ್ಹೂ ಸವ್ವಲೋಗಪದಿಮಹಿದೋ ಭೂದೋ** ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಲೋಕಪತಿಮಹಿತಶ್ಚ ಭೂತಃ ಸಂಜಾತಃ । ಕಥಮ್ **ಸಯಮೇವ** ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಯಮೇವೇತಿ । ತಥಾಹಿ-ಅಭಿನ್ನಕಾರಕಚಿದಾನಂದೈಕಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವೇನ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾತ್ ಕರ್ತಾ ಭವತಿ । ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವೇನ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ ಕರ್ಮಕಾರಕಂ ಭವತಿ । ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವೇನ ಸಾಧಕತಮತ್ವಾತ್ಕರಣಕಾರಕಂ ಭವತಿ । ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾನಂದೈಕಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವರೂಪಕರ್ಮಣಾ ಸಮಾಶ್ರಿಯಮಾಣತ್ವಾತ್ಸಂಪ್ರದಾನಂ ಭವತಿ। ತಥೈವ ಪೂರ್ವಮತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನವಿಕಲ್ಪವಿನಾಶೇಽಪ್ಯಖಂಡಿತೈಕಚೈತನ್ಯಪ್ರಕಾಶೇನಾವಿನಶ್ವರತ್ವಾದಪಾದಾನಂ ಭವತಿ । ನಿಶ್ಚಯಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಾದಿಗುಣಸ್ವಭಾವಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಯಮೇವಾಧಾರತ್ವಾದಧಿಕರಣಂ ಭವತೀತ್ಯಭೇದಷಟ್ಕಾರಕೀರೂಪೇಣ ಸ್ವತ ಏವ ಪರಿಣಮಮಾಣಃ ಸನ್ನಯಮಾತ್ಮಾ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಯತೋ ಭಿನ್ನಕಾರಕಂ ನಾಪೇಕ್ಷತೇ ತತಃ ಸ್ವಯಂಭೂರ್ಭವತೀತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೧೬॥

ಏವಂ ಸರ್ವಜ್ಞ ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ । ಸ್ವಯಂಭೂಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ ಗತಮ್ ॥ ಅಥಾಸ್ಯ ಭಗವತೋ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ನಿತ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನಾ-ನಿತ್ಯತ್ವಮುಪದಿಶತಿ-**ಭಂಗವಿಹೀಣೋ ಯ ಭವೋ** ಭಂಗವಿಹೀನಶ್ಚ ಭವಃ ಜೀವಿತಮರಣಾದಿಸಮತಾಭಾವಲಕ್ಷಣ-ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮರೂಪಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನೋತ್ಪನ್ನೋ ಯೋಽಸೌ ಭವಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪಾದಃ । ಸ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । ಭಂಗವಿಹೀನೋ ವಿನಾಶರಹಿತಃ । **ಸಂಭವಪರಿವಜ್ಜಿದೋ ವಿಣಾಸೋ ತ್ತಿ** ಸಂಭವಪರಿವರ್ಜಿತೋ ವಿನಾಶ ಇತಿ । ಯೋಽಸೌ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿಸಂಸರಣರೂಪಸಂಸಾರಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವಿನಾಶಃ । ಸ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । ಸಂಭವವಿಹೀನಃ ನಿರ್ವಿಕಾರಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಿಲಕ್ಷಣರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಾಭಾವಾದುತ್ಪತ್ತಿರಹಿತಃ । ತಸ್ಮಾಜ್ಜ್ಞಾಯತೇ ತಸ್ಯೈವ ಭಗವತಃ ಸಿದ್ಧಸ್ವರೂಪತೋ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ವಿನಾಶೋ ನಾಸ್ತಿ । **ವಿಜ್ಜದಿ ತಸ್ಸೇವ ಪುಣೋ ಠಿದಿಸಂಭವಣಾಸಸಮವಾಯೋ** ವಿದ್ಯತೇ ತಸ್ಯೈವ ಪುನಃ ಸ್ಥಿತಿಸಂಭವನಾಶಸಮವಾಯಃ । ತಸ್ಯೈವ ಭಗವತಃ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಶುದ್ಧವ್ಯಂಜನ-ಪರ್ಯಾಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪಾದಃ, ಸಂಸಾರಪರ್ಯಾಯೇಣ ವಿನಾಶಃ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿ-ಗುಣಾಧಾರದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ನಿತ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ-ನಯೇನೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ರಯಂ ಸಂಭವತೀತಿ ॥೧೭॥

ಅಥೋತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯಂ ಯಥಾ ಸುವರ್ಣಾದಿಮೂರ್ತಪದಾರ್ಥೇಷು ದೃಶ್ಯತೇ ತಥೈವಾಮೂರ್ತೇಽಪಿ ಸಿದ್ಧಸ್ವರೂಪೇ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಪದಾರ್ಥತ್ವಾದಿತಿ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಉಪ್ಪಾದೋ ಯ ವಿಣಾಸೋ ವಿಜ್ಜದಿ ಸವ್ವಸ್ಸ ಅಟ್ಠಜಾದಸ್ಸ** ಉತ್ಪಾದಶ್ಚ ವಿನಾಶಶ್ಚ ವಿದ್ಯತೇ ತಾವತ್ಸರ್ವಸ್ಯಾರ್ಥಜಾತಸ್ಯ ಪದಾರ್ಥಸಮೂಹಸ್ಯ । ಕೇನ ಕೃತ್ವಾ । **ಪಜ್ಜಾ ಏಣ ದು ಕೇಣವಿ** ಪರ್ಯಾಯೇಣ ತು ಕೇನಾಪಿ ವಿವಕ್ಷಿತೇನಾರ್ಥವ್ಯಂಜನರೂಪೇಣ ಸ್ವಭಾವವಿಭಾವರೂಪೇಣ ವಾ । ಸ ಚಾರ್ಥಃ ಕಿಂ ವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಅಟ್ಠೋ ಖಲು ಹೋದಿ ಸಬ್ಭೂದೋ** ಅರ್ಥಃ ಖಲು ಸ್ಫುಟಂ ಸತ್ತಾಭೂತಃ ಸತ್ತಾಯಾ ಅಭಿನ್ನೋ ಭವತೀತಿ । ತಥಾಹಿ-ಸುವರ್ಣಗೋರಸಮೃತ್ತಿಕಾಪುರುಷಾದಿಮೂರ್ತಪದಾರ್ಥೇಷು ಯಥೋತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯಂ ಲೋಕೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ತಥೈವಾಮೂರ್ತೇಽಪಿ ಮುಕ್ತಜೀವೇ । ಯದ್ಯಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಸಂಸಾರಾವಸಾನೋತ್ಪನ್ನಕಾರಣಸಮಯಸಾರಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವಿನಾಶೋ ಭವತಿ ತಥೈವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸಮಯಸಾರಪರ್ಯಾಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದಶ್ಚ ಭವತಿ, ತಥಾಪ್ಯುಭಯಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಧ್ರೌವ್ಯತ್ವಂ ಪದಾರ್ಥತ್ವಾದಿತಿ । ಅಥವಾ ಯಥಾ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಾಃ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ಭಂಗತ್ರಯೇಣ ಪರಿಣಮಂತಿ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಮಪಿ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ಭಂಗತ್ರಯೇಣ ಪರಿಣಮತಿ । ಷಟ್‌ಸ್ಥಾನಗತಾಗುರುಲಘುಕಗುಣವೃದ್ಧಿಹಾನ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ವಾ ಭಂಗತ್ರಯಮವಬೋದ್ಧವ್ಯಮಿತಿ ಸೂತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೧೮॥

ಏವಂ ಸಿದ್ಧಜೀವೇ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ನಿತ್ಯತ್ವೇಪಿ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯ-ಸ್ಥಾಪನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ತಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸರ್ವಜ್ಞಂ ಯೇ ಮನ್ಯಂತೇ ತೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಯೋ ಭವಂತಿ, ಪರಂಪರಯಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಲಭಂತ ಇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ –

✠ ತಂ ಸವ್ವಟ್ಠವರಿಟ್ಠಂ ಇಟ್ಠಂ ಅಮರಾಸುರಪ್ಪಹಾಣೇಹಿಂ ।
ಯೇ ಸದ್ದಹಂತಿ ಜೀವಾ ತೇಸಿಂ ದುಕ್ಖಾಣಿ ಖೀಯಂತಿ ॥೧॥*

✠ ಇಂಥ ಕೆಲವು ಗಾಥೆಗಳು ಶ್ರೀಮದಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ 'ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆ'ಯೆಂಬ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಈ ಗಾಥೆಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ '*'ಗುರ್ತು ಹಾಕಿ ಅವಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ನಂಬರು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ತಂ ಸವ್ವಟ್ಠವರಿಟ್ಠಂ ತಂ ಸರ್ವಾರ್ಥವರಿಷ್ಠಂ **ಇಟ್ಠಂ** ಇಷ್ಟಮಭಿಮತಂ । ಕೈಃ । **ಅಮರಾಸುರಪ್ಪ ಹಾಣೇಹಿಂ** ಅಮರಾಸುರಪ್ರಧಾನೈಃ । **ಯೇ ಸದ್ದಹಂತಿ** ಯೇ ಶ್ರದ್ದಧಾತಿ ರೋಚಂತೇ **ಜೀವಾ** ಭವ । ಜೀವಾಃ । **ತೇಸಿಂ** ತೇಷಾಮ್ । **ದುಕ್ಖಾಣಿ** ವೀತರಾಗಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖವಿಲಕ್ಷಣಾನಿ ದುಃಖಾನಿ **ಖಿಯಂತಿ** ವಿನಾಶಂ ಗಚ್ಛಂತಿ, ಇತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೧॥

ಏವಂ ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮಶ್ರದ್ಧಾನಾನ್ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾ ಗತಾ ॥ ಅಥಾಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪ್ರಭಾವಾತ್ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವೇ ಸತೀಂದ್ರಿಯೈರ್ವಿನಾ ಕಥಂ ಜ್ಞಾನಾನಂದವಿತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ-**ಪಕ್ಖೀಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ** ಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಚತುಷ್ಟಯಸ್ವರೂಪಪರಮಾತ್ಮ-ದ್ರವ್ಯಭಾವನಾಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಬಲೇನ ಪ್ರಕ್ಷೀಣಘಾತಿಕರ್ಮಾ ಸನ್ । **ಅಣಂತವರವೀರಿಓ** ಅನಂತವರವೀರ್ಯಃ। ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಅಹಿಯತೇಜೋ** ಅಧಿಕತೇಜಾಃ । ಅತ್ರ ತೇಜಃ ಶಬ್ದೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನದ್ವಯಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್। **ಜಾದೋ ಸೋ** ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣ ಆತ್ಮಾ ಜಾತಃ ಸಂಜಾತಃ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ಅಣಿಂದಿಯೋ** ಅನಿಂದ್ರಿಯ ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯವ್ಯಾಪಾರರಹಿತಃ । ಅನಿಂದ್ರಿಯಃ ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ। **ಣಾಣಂ ಸೋಕ್ಖಂ ಚ ಪರಿಣಮದಿ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮನಂತಸೌಖ್ಯಂ ಚ ಪರಿಣಮತೀತಿ । ತಥಾಹಿ-ಅನೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ, ಆತ್ಮಾ ತಾವನ್ನಿಶ್ಚಯೇನಾನಂತಜ್ಞಾನಸುಖಸ್ವಭಾವೋಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಕರ್ಮಪ್ರಚ್ಛಾದಿತಜ್ಞಾನಸುಖಃ ಸನ್ ಪಶ್ಚಾದಿಂದ್ರಿಯಾಧಾರೇಣ ಕಿಮಪ್ಯಲ್ಪಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚ ಪರಿಣಮತಿ । ಯದಾ ಪುನರ್ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿಬಲೇನ ಕರ್ಮಾಭಾವೋ ಭವತಿ ತದಾ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಾಭಾವಾದಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ನ ಸಂತಿ ಸ್ವಕೀಯಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚಾನುಭವತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಾವೇಽಪಿ ಸ್ವಕೀಯಾನಂತಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚಾನುಭವತಿ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ ಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಪರಾಪೇಕ್ಷಾ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೯॥

ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾದೇವ ಕೇವಲಿನಃ ಶರೀರಾಧಾರೋದ್ಭೂತಂ ಭೋಜನಾದಿಸುಖಂ ಕ್ಷುಧಾದಿದುಃಖಂ ಚ ನಾಸ್ತೀತಿ ವಿಚಾರಯತಿ-**ಸೋಕ್ಖಂ ವಾ ಪುಣ ದುಕ್ಖಂ ಕೇವಲಣಾಣಿಸ್ಸ ಣತ್ಥಿ** ಸುಖಂ ವಾ ಪುನರ್ದುಃಖಂ ವಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿನೋ ನಾಸ್ತಿ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ದೇಹಗದಂ** ದೇಹಗತಂ ದೇಹಾಧಾರಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯಾದಿಸಮುತ್ಪನ್ನಂ ಕವಲಾಹಾರಾದಿಸುಖಮ್, ಅಸಾತೋದಯಜನಿತಂ ಕ್ಷುಧಾದಿದುಃಖಂ ಚ । ಕಸ್ಮಾನ್ನಾಸ್ತಿ । **ಜಮ್ಹಾ ಅದಿಂದಿಯತ್ತಂ ಜಾದಂ** ಯಸ್ಮಾನ್ಮೋಹಾದಿಘಾತಿಕರ್ಮಾಭಾವೇ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯವ್ಯಾಪಾರರಹಿತತ್ತ್ವಂ ಜಾತಮ್ । **ತಮ್ಹಾ ದು ತಂ ಣೇಯಂ** ತಸ್ಮಾದತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾದ್ಧೇತೋರತೀಂದ್ರಿಯಮೇವ ತಜ್ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚ ಜ್ಞೇಯಮಿತಿ ।ತದ್ಯಥಾ-ಲೋಹಪಿಂಡಸಂಸರ್ಗಾಭಾವಾದಗ್ನಿರ್ಯಥಾ ಘನಘಾತಪಿಟ್ಟನಂ ನ ಲಭತೇ ತಥಾಯಮಾತ್ಮಾಪಿ ಲೋಹಪಿಂಡ-ಸ್ಥಾನೀಯೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಾಭಾವಾತ್ ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖದುಃಖಂ ನಾನುಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಕಶ್ಚಿದಾಹ-ಕೇವಲಿನಾಂ ಭುಕ್ತಿರಸ್ತಿ, ಔದಾರಿಕಶರೀರಸದ್ಭಾವಾತ್ । ಅಸದ್ವೇದ್ಯಕರ್ಮೋದಯಸದ್ಭಾವಾದ್ವಾ । ಅಸ್ಮದಾದಿವತ್ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ತದ್ಭಗವತಃ ಶರೀರಮೌದಾರಿಕಂ ನ ಭವತಿ ಕಿಂತು ಪರಮೌದಾರಿಕಮ್ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ - ''ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಸಂಕಾಶಂ ತೇಜೋ-ಮೂರ್ತಿಮಯಂ ವಪುಃ । ಜಾಯತೇ ಕ್ಷೀಣದೋಷಸ್ಯ ಸಪ್ತಧಾತುವಿವರ್ಜಿತಮ್'' ॥ ಯಚ್ಚೋಕ್ತಮಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯ-ಸದ್ಭಾವಾತ್ತತ್ರ ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ಯಥಾ ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಬೀಜಂ ಜಲಸಹಕಾರಿಕಾರಣಸಹಿತಮಂಕುರಾದಿಕಾರ್ಯಂ ಜನಯತಿ ತಥೈವಾಸದ್ವೇದ್ಯಕರ್ಮ ಮೋಹನೀಯಸಹಕಾರಿಕಾರಣಸಹಿತಂ ಕ್ಷುಧಾದಿಕಾರ್ಯಮುತ್ಪಾದಯತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । 'ಮೋಹಸ್ಸ ಬಲೇಣ ಘಾದದೇ ಜೀ ವಂ' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ಯದಿ ಪುನರ್ಮೋಹಾಭಾವೇಽಪಿ ಕ್ಷುಧಾದಿಪರೀಷಹಂ ಜನಯತಿ ತರ್ಹಿ

ವಧರೋಗಾದಿಪರೀಷಹಮಪಿ ಜನಯತು, ನ ಚ ತಥಾ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । 'ಭುಕ್ತ್ಯುಪಸರ್ಗಾಭಾವಾತ್' ಇತಿ ವಚನಾತ್। ಅನ್ಯದಪಿ ದೂಷಣಮಸ್ತಿ । ಯದಿ ಕ್ಷುಧಾಬಾಧಾಸ್ತಿ ತರ್ಹಿ ಕ್ಷುಧಾಕ್ಷೀಣಶಕ್ತೇರನಂತವೀರ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ। ತಥೈವ ಕ್ಷುಧಾದುಃಖಿತಸ್ಯಾನಂತಸುಖಮಪಿ ನಾಸ್ತಿ । ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪಮತಿಜ್ಞಾನಪರಿಣತಸ್ಯ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮಪಿ ನ ಸಂಭವತಿ। ಅಥವಾ ಅನ್ಯದಪಿ ಕಾರಣಮಸ್ತಿ । ಅಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯೋಽನಂತ- ಗುಣೋಽಸ್ತಿ। ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಶರ್ಕರಾರಾಶಿಮಧ್ಯೇ ನಿಂಬಕಣಿಕಾವದಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯೋ ವಿದ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ನ ಜ್ಞಾಯತೇ । ತಥೈವಾನ್ಯದಪಿ ಬಾಧಕಮಸ್ತಿ ಯಥಾ ಪ್ರಮತ್ತಸಂಯತಾದಿತಪೋಧನಾನಾಂ ವೇದೋದಯೇ ವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ಮಂದಮೋಹೋದಯತ್ವಾದ ಖಂಡಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾಂ ಸ್ತ್ರೀಪರೀಷಹಬಾಧಾ ನಾಸ್ತಿ, ಯಥೈವ ಚ ನವಗ್ರೈವೇಯಕಾದ್ಯಹಮಿಂದ್ರದೇವಾನಾಂ ವೇದೋದಯೇ ವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ಮಂದಮೋಹೋದಯೇನ ಸ್ತ್ರೀವಿಷಯಬಾಧಾ ನಾಸ್ತಿ, ತಥಾ ಭಗವತ್ಯಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯೇ ವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ನಿರವಶೇಷಮೋಹಾಭಾವಾತ್ ಕ್ಷುಧಾಬಾಧಾ ನಾಸ್ತಿ । ಯದಿ ಪುನರುಚ್ಯತೇ ಭವದ್ಭಿ- ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಸಯೋಗಕೇವಲಿ ಪರ್ಯಂತಾಸ್ತ್ರಯೋದಶಗುಣಸ್ಥಾನವರ್ತಿನೋ ಜೀವಾ ಆಹಾರಕಾ ಭವಂತೀತ್ಯಾಹಾರಕಮಾರ್ಗಣಾಯಾಮಾಗಮೇ ಭಣಿತಮಾಸ್ತೇ, ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಕೇವಲಿನಾಮಾಹಾರೋಽಸ್ತೀತಿ । ತದಪ್ಯಯುಕ್ತಮ್ । ''ಣೋಕಮ್ಮ-ಕಮ್ಮಹಾರೋ ಕವಲಾಹಾರೋ ಯ ಲೇಪ್ಪಮಾಹಾರೋ । ಓಜಮಣೋ ವಿ ಯ ಕಮಸೋ ಆಹಾರೋ ಚವ್ವಿಹೋ ಣೇಯೋ ॥'' ಇತಿ ಗಾಥಾಕಥಿತ-ಕ್ರಮೇಣ ಯದ್ಯಪಿ ಷಟ್‌ಪ್ರಕಾರ ಆಹಾರೋ ಭವತಿ ತಥಾಪಿ ನೋಕರ್ಮಾಹಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕೇವಲಿನಾಮಾಹಾರಕತ್ವಮವಬೋದ್ಧವ್ಯಮ್ । ನ ಚ ಕವಲಾಹಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾ । ತಥಾಹಿ-ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ ಸುರಸಾಃ ಸುಗಂಧಾ ಅನ್ಯಮನುಜಾನಾಮಸಂಭವಿನಃ ಕವಲಾಹಾರಂ ವಿನಾಪಿ ಕಿಂಚಿದೂನಪೂರ್ವಕೋಟಿ- ಪರ್ಯಂತಂ ಶರೀರಸ್ಥಿತಿಹೇತವಃ ಸಪ್ತಧಾತುರಹಿತಪರಮೌದಾರಿಕಶರೀರನೋಕರ್ಮಾಹಾರಯೋಗ್ಯಾ ಲಾಭಾಂತರಾಯ- ಕರ್ಮನಿರವಶೇಷಕ್ಷಯಾತ್ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ಪುದ್ಗಲಾ ಆಸ್ರವಂತೀತಿ ನವಕೇವಲಿಲಬ್ಧಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾಲೇ ಭಣಿತಂ ತಿಷ್ಠತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ನೋಕರ್ಮಾಹಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕೇವಲಿನಾಮಾಹಾರಕತ್ವಮ್ । ಅಥ ಮತಮ್‌ಭವದೀಯಕಲ್ಪನಯಾ ಆಹಾರಾನಾಹಾರಕತ್ವಂ ನೋಕರ್ಮಾಹಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾ, ನ ಚ ಕವಲಾಹಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಚೇತಿ ಕಥಂ ಜ್ಞಾಯತೇ । ನೈವಮ್। ''ಏಕಂ ದ್ವೌ ತ್ರೀನ್ ವಾನಾಹಾರಕಃ'' ಇತಿ **ತತ್ತ್ವಾರ್ಥೇ** ಕಥಿತಮಾಸ್ತೇ । ಅಸ್ಯಸೂತ್ರಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಕಥ್ಯತೇಭವಾಂತರಗಮನಕಾಲೇ ವಿಗ್ರಹಗತೌ ಶರೀರಾಭಾವೇ ಸತಿ ನೂತನಶರೀರಧಾರಣಾರ್ಥಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಶರೀರಾಣಾಂ ಷಣ್ಣಾಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತೀನಾಂ ಯೋಗ್ಯಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಗ್ರಹಣಂ ನೋಕರ್ಮಾಹಾರ ಉಚ್ಯತೇ । ಸ ಚ ವಿಗ್ರಹಗತೌ ಕರ್ಮಾಹಾರೇ ವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪ್ಯೇಕದ್ವಿತ್ರಿ- ಸಮಯಪರ್ಯಂತಂ ನಾಸ್ತಿ । ತತೋ ನೋಕರ್ಮಾಹಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾಽಽಹಾರಾನಾಹಾರಕತ್ವಮಾಗಮೇ ಜ್ಞಾಯತೇ । ಯದಿ ಪುನಃ ಕವಲಾಹಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ತರ್ಹಿ ಭೋಜನಕಾಲಂ ವಿಹಾಯ ಸರ್ವದೈವಾನಾಹಾರಕ ಏವ, ಸಮಯತ್ರಯನಿಯಮೋ ನ ಘಟತೇ । ಅಥ ಮತಮ್‌ಕೇವಲಿನಾಂ ಕವಲಾಹಾರೋಽಸ್ತಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವಾತ್ ವರ್ತಮಾನಮನುಷ್ಯವತ್ । ತದಪ್ಯಯುಕ್ತಮ್ । ತರ್ಹಿ ಪೂರ್ವಕಾಲಪುರುಷಾಣಾಂ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿ, ರಾಮರಾವಣಾದಿಪುರುಷಾಣಾಂ ಚ ವಿಶೇಷಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ ವರ್ತಮಾನಮನುಷ್ಯವತ್ । ನ ಚ ತಥಾ । ಕಿಂಚ ಛದ್ಮಸ್ಥತಪೋಧನಾ ಅಪಿ ಸಪ್ತಧಾತುರಹಿತಪರಮೌದಾರಿಕಶರೀರಾಭಾವೇ 'ಛಟ್ಠೋತ್ತಿ ಪಢಮಸಣ್ಣಾ' ಇತಿ ವಚನಾತ್ ಪ್ರಮತ್ತಸಂಯತಷಷ್ಠ ಗುಣಸ್ಥಾನವರ್ತಿನೋ ಯದ್ಯಪ್ಯಾಹಾರಂ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ತಥಾಪಿ ಜ್ಞಾನಸಂಯಮಧ್ಯಾನಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ನ ಚ ದೇಹಮಮತ್ವಾರ್ಥಮ್। ಉಕ್ತಂ ಚ – ''ಕಾಯಸ್ಥಿತ್ಯರ್ಥಮಾಹಾರಃ ಕಾಯೋ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಮಿಷ್ಯತೇ । ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮವಿನಾಶಾಯ ತನ್ನಾಶೇ ಪರಮಂ ಸುಖಂ'' ॥ ''ಣ ಬಲಾಉಸಾಹಣಟ್ಠಂ ಣ ಸರೀರಸ್ಸ ಯ ಚಯಟ್ಠ ತೇಜಟ್ಠಂ । ಣಾಣಟ್ಠ ಸಂಜಮಟ್ಠಂ ಝಾಣಟ್ಠಂ ಚೇವ ಭುಂಜತಿ ॥'' ತಸ್ಯ ಭಗವತೋ ಜ್ಞಾನಸಂಯಮಧ್ಯಾನಾದಿಗುಣಾಃ ಸ್ವಭಾವೇನೈವ ತಿಷ್ಠಂತಿ ನ ಚಾಹಾರಬಲೇನ। ಯದಿ ಪುನರ್ದೇಹಮಮತ್ವೇನಾಹಾರಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ತರ್ಹಿ ಛದ್ಮಸ್ಥೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯಸೌ ಹೀನಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ಅಥೋಚ್ಯತೇತಸ್ಯಾತಿಶಯವಿಶೇಷಾತ್ಪ್ರಕಟಾ ಭುಕ್ತಿರ್ನಾಸ್ತಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಾ ವಿದ್ಯತೇ।

ತರ್ಹಿ ಪರಮೌದಾರಿಕಶರೀರತ್ವಾದ್ಭುಕ್ತಿರೇವ ನಾಸ್ತ್ಯಯಮೇವಾತಿಶಯಃ ಕಿಂ ನ ಭವತಿ । ತತ್ರ ತು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಭುಕ್ತೌ ಮಾಯಾಸ್ಥಾನಂ ದೈನ್ಯವೃತ್ತಿಃ, ಅನ್ಯೇಽಪಿ ಪಿಂಡಶುದ್ಧಿ ಕಥಿತಾ ದೋಷಾ ಬಹವೋ ಭವಂತಿ । ತೇ ಚಾನ್ಯತ್ರ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರೇ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಃ । ತ್ರ ಚಾಧ್ಯಾತ್ಮಗ್ರಂಥತ್ವಾನ್ನೋಚ್ಯಂತ ಇತಿ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ-ಇದಂ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಮೇವ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮತ್ರಾಗ್ರಹೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ದುರಾಗ್ರಹೇ ಸತಿ ರಾಗದ್ವೇಷೋತ್ಪತ್ತಿರ್ಭವತಿ ತತಶ್ಚ ನಿರ್ವಿಕಾರಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಪರಮಾತ್ಮಭಾವನಾ ವಿಘಾತೋ ಭವತೀತಿ ॥೨೦॥

ಏವಮನಂತಜ್ಞಾನಸುಖಸ್ಥಾಪನೇ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ ಕೇವಲಿಭುಕ್ತಿನಿರಾಕರಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ ।

ಇತಿ ಸಪ್ತಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸಾಮಾನ್ಯೇನ **ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಿದ್ಧಿ**ನಾಮಾ ದ್ವಿತೀಯೋಽನಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚಾಭಿಧಾನಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾ ಭವಂತಿ । ತತ್ರಾಷ್ಟೌಸ್ಥಲಾನಿ । ತೇಷ್ವಾದೌ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಪರಿಣಮದೋ ಖಲು' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾದ್ವಯಮ್, ಅಥಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೋರ್ನಿಶ್ಚಯೇನಾಸಂಖ್ಯಾತಪ್ರದೇಶತ್ವೇಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸರ್ವಗತತ್ವಂ ಭವತೀತ್ಯಾದಿಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಆದಾ ಣಾಣಪಮಾಣಂ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಪಂಚಕಮ್, ತತ್ ಪರಂ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಯೋಃ ಪರಸ್ಪರಗಮನನಿರಾಕರಣ-ಮುಖ್ಯತಯಾ 'ಣಾಣೀ ಣಾಣಸಹಾವೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಪಂಚಕಮ್, ಅಥ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಕೇವಲಿಪ್ರತಿಪಾದನಾದಿ-ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜೋ ಹಿ ಸುದೇಣ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಚತುಷ್ಟಯಮ್ ಅಥ ವರ್ತಮಾನಜ್ಞಾನೇ ಕಾಲತ್ರಯಪರ್ಯಾಯ-ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಕಥನಾದಿರೂಪೇಣ 'ತಕ್ಕಾಲಿಗೇವ ಸವ್ವೇ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಂಚಕಮ್, ಅಥ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಬಂಧಕಾರಣಂ ನ ಭವತಿ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಂ ಛದ್ಮಸ್ಥಜ್ಞಾನಮಪಿ, ಕಿಂತು ರಾಗಾದಯೋ ಬಂಧಕಾರಣಮಿತ್ಯಾದಿನಿರೂಪಣ- ಮುಖ್ಯತಯಾ 'ಪರಿಣಮದಿ ಣೇಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಪಂಚಕಮ್, ಅಥ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವೇನ ಪ್ರತಿಪಾದಯತೀತ್ಯಾದಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜಂ ತಕ್ಕಾಲಿಯಮಿದರಂ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಪಂಚಕಮ್, ಅಥ-ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚೋಪಸಂಹಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ ನಮಸ್ಕಾರಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಣವಿ ಪರಿಣಮದಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಏವಂ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚಾಭಿಧಾನತೃತೀಯಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಾಷ್ಟಕೇನ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ ।ತದ್ಯಥಾ-ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಪರಿಣತತ್ವಾತ್ಕೇವಲಿನಃ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ- **ಪಚ್ಚಕ್ಖಾಸವ್ವದವ್ವಪಜ್ಜಾಯಾ** ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ಭವಂತಿ । ಕಸ್ಯ ।ಕೇವಲಿನಃ । ಕಿಂ ಕುರ್ವತಃ । **ಪರಿಣಮದೋ** ಪರಿಣಮಮಾನಸ್ಯ । **ಖಲು** ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಿಮ್ । **ಣಾಣಂ** ಅನಂತಪದಾರ್ಥ-ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸಮರ್ಥಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮ್ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಕ್ರಮೇಣ ಜಾನಾತಿ । **ಸೋ ಣೇವ ತೇ ವಿಜಾಣದಿ ಉಗ್ಗಹಪುವ್ವಾಹಿಂ ಕಿರಿಯಾಹಿಂ** ಸ ಚ ಭಗವಾನ್ನೈವ ತಾನ್ ಜ್ಞಾನಾತ್ಯವಗ್ರಹಪೂರ್ವಾಭಿಃ ಕ್ರಿಯಾಭಿಃ, ಕಿಂತು ಯುಗಪದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಇತೋ ವಿಸ್ತರಃ-ಅನಾದ್ಯನಂತಮಹೇತುಕಂ ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಮುಪಾದೇಯಂ ಕೃತ್ವಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತೇರ್ಬೀಜಭೂತೇನಾಗಮಭಾಷಯಾಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಸಂಜ್ಞೇನ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪಜಾಲರಹಿತ-ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇನ ಯದಾಯಮಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಮತಿ, ತದಾಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಫಲಭೂತಕೇವಲಜ್ಞಾನಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರ-ಪರಿಣತಸ್ಯ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕಜ್ಞಾನಾಭಾವಾದಕ್ರಮಸಮಾಕ್ರಾಂತಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲ-ಭಾವತಯಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾ ಅಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ಭವಂತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೧॥

ಅಥ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತ್ಯನ್ವಯರೂಪೇಣ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಭಣಿತಮಿದಾನೀಂ ತು ಪರೋಕ್ಷಂ ಕಿಮಪಿ ನಾಸ್ತೀತಿ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ದೃಢಯತಿ-**ಣತ್ಥಿ ಪರೋಕ್ಖಂ ಕಿಂಚಿ ವಿ** ಅಸ್ಯ ಭಗವತಃ ಪರೋಕ್ಷಂ ಕಿಮಪಿ ನಾಸ್ತಿ ।

ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಯಸ್ಯ । **ಸಮಂತಸವ್ವಕ್ಖಗುಣಸಮಿದ್ಧಸ್ಸ** ಸಮಂತತಃ ಸರ್ವಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೈಃ ಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನ ವಾ ಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಶಬ್ದಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗುಣಸಮೃದ್ಧಸ್ಯ । ತರ್ಹಿ ಕಿಮಕ್ಷಸಹಿತಸ್ಯ । ನೈವಮ್ । **ಅಕ್ಖಾತೀದಸ್ಸ** ಅಕ್ಷಾತೀತಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರರಹಿತಸ್ಯ, ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್‌ಅಕ್ಷ್ಣೋತಿ ಜ್ಞಾನೇನ ವ್ಯಾಪ್ನೋತೀತ್ಯಕ್ಷ ಆತ್ಮಾ ತದ್ಗುಣಸಮೃದ್ಧಸ್ಯ । **ಸದಾ** ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಕಾಲಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂರೂಪಸ್ಯ । **ಸಯಮೇವ ಹಿ ಣಾಣಜಾದಸ್ಸ** ಸ್ವಯಮೇವ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪೇಣ ಜಾತಸ್ಯ ಪರಿಣತಸ್ಯೇತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಅತೀಂದ್ರಿಯಸ್ವಭಾವಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತಾನಿ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯತಿಕ್ರಾಂತಸ್ಯ ಜಗತ್ತ್ರಯಕಾಲತ್ರಯವರ್ತಿಸಮಸ್ತಪದಾರ್ಥಯುಗ-ಪತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರತೀತಿಸಮರ್ಥಮವಿನಶ್ವರಮಖಂಡೈಕಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಪರಿಣತಸ್ಯಾಸ್ಯ ಭಗವತಃ ಪರೋಕ್ಷಂ ಕಿಮಪಿ ನಾಸ್ತೀತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೨೨॥

ಏವಂ ಕೇವಲಿನಾಂ ಸಮಸ್ತಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್। ಅಥಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣೋ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸರ್ವಗತಮಿತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಆದಾ ಣಾಣಪಮಾಣಂ** ಜ್ಞಾನೇನ ಸಹ ಹೀನಾಧಿಕತ್ವಾಭಾವಾದಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣೋ ಭವತಿ । ತಥಾಹಿ-'ಸಮಗುಣಪರ್ಯಾಯಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ' ಇತಿ ವಚನಾದ್ವರ್ತಮಾನಮನುಷ್ಯಭವೇ ವರ್ತಮಾನಮನುಷ್ಯಪರ್ಯಾಯಪ್ರಮಾಣಃ, ತಥೈವ ಮನುಷ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಪ್ರದೇಶವರ್ತಿಜ್ಞಾನಗುಣಪ್ರಮಾಣಶ್ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ದೃಶ್ಯತೇ ಯಥಾಯಮಾತ್ಮಾ, ತಥಾ ನಿಶ್ಚಯತಃ ಸರ್ವದೈವಾವ್ಯಾಬಾಧಾಕ್ಷಯಸುಖಾದ್ಯನಂತಗುಣಾಧಾರಭೂತೋ ಯೋಽಸೌ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಗುಣಸ್ತತ್ಪ್ರಮಾಣೋಽಯ-ಮಾತ್ಮಾ । **ಣಾಣಂ ಣೇಯಪ್ಪಮಾಣಮುದ್ದಿಟ್ಠಂ** ದಾಹ್ಯ ನಿಷ್ಠದಹನವತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಪ್ರಮಾಣಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ಕಥಿತಮ್। **ಣೇಯಂ ಲೋಯಾಲೋಯಂ** ಜ್ಞೇಯಂ ಲೋಕಾಲೋಕಂ ಭವತಿ । ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಸರ್ವ-ಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯಭೂತಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದಿಷಡ್ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕೋ ಲೋಕಃ, ಲೋಕಾದ್ಬಹಿರ್ಭಾಗೇ ಶುದ್ಧಾಕಾಶಮಲೋಕಃ, ತಚ್ಚ ಲೋಕಾಲೋಕದ್ವಯಂ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಾನಂತಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿರೂಪೇಣಾನಿತ್ಯಮಪಿ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ನಿತ್ಯಮ್ । **ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ತು ಸವ್ವಗಯಂ** ಯಸ್ಮಾನ್ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭಾವನಾಬಲೇನೋತ್ಪನ್ನಂ ಯತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ತಟ್ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಾಕಾರನ್ಯಾಯೇನ ನಿರಂತರಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜ್ಞೇಯಂ ಜಾನಾತಿ,ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ತು ಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಗತಂ ಭಣ್ಯತೇ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತದಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಗತಮಿತಿ ॥೨೩॥

ಅಥಾತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣಂ ಯೇ ನ ಮನ್ಯಂತೇ ತತ್ರ ಹೀನಾಧಿಕತ್ವೇ ದೂಷಣಂ ದದಾತಿ-**ಣಾಣಪ್ಪಮಾಣ-ಮಾದಾ ಣ ಹವದಿ ಜಸ್ಸೇಹ** ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣಮಾತ್ಮಾ ನ ಭವತಿ ಯಸ್ಯ ವಾದಿನೋ ಮತೇಽತ್ರ ಜಗತಿ **ತಸ್ಸ ಸೋ ಆದಾ** ತಸ್ಯ ಮತೇ ಸ ಆತ್ಮಾ **ಹೀಣೋ ವಾ ಅಹಿಓ ವಾ ಣಾಣಾದೋ ಹವದಿ ಧುವಮೇವ** ಹೀನೋ ವಾ ಅಧಿಕೋ ವಾ ಜ್ಞಾನಾತ್ಸಕಾಶಾದ್ ಭವತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮೇವೇತಿ ॥೨೪॥

ಹೀಣೋ ಜದಿ ಸೋ ಆದಾ ತಂ ಣಾಣಮಚೇದಣಂ ಣ ಜಾಣಾದಿ ಹೀನೋ ಯದಿ ಸ ಆತ್ಮಾ ತದಾಗ್ನೇರಭಾವೇ ಸತಿ ಉಷ್ಣಗುಣೋ ಯಥಾ ಶೀತಲೋ ಭವತಿ ತಥಾ ಸ್ವಾಶ್ರಯಭೂತಚೇತನಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸಮವಾಯಾಭಾವಾತ್ತಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞಾನಮಚೇತನಂ ಭವತ್ಸತ್ ಕಿಮಪಿ ನ ಜಾನಾತಿ । **ಅಹಿಓ ವಾ ಣಾಣಾದೋ ಣಾಣೇಣ ವಿಣಾ ಕಹಂ ಣಾದಿ** ಅಧಿಕೋ ವಾ ಜ್ಞಾನಾತ್ಸಕಾಶಾತ್ತರ್ಹಿ ಯಥೋಷ್ಣಗುಣಾಭಾವೇಽಗ್ನಿಃ ಶೀತಲೋ ಭವನ್ಸನ್ ದಹನಕ್ರಿಯಾಂ ಪ್ರತ್ಯಸಮರ್ಥೋ ಭವತಿ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಗುಣಾಭಾವೇ ಸತ್ಯಾತ್ಮಾಪ್ಯಚೇತನೋ ಭವನ್ಸನ್ ಕಥಂ ಜಾನಾತಿ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ-ಯೇ ಕೇಚನಾತ್ಮಾನಮಂಗುಷ್ಠಪರ್ವಮಾತ್ರಂ, ಶ್ಯಾಮಾಕತಂಡುಲಮಾತ್ರಂ, ವಟಕಕಣಿಕಾದಿಮಾತ್ರಂ ವಾ ಮನ್ಯಂತೇ ತೇ ನಿಷಿದ್ಧಾಃ । ಯೇಽಪಿ ಸಮುದ್ಘಾತಸಪ್ತಕಂ ವಿಹಾಯದೇಹಾದಧಿಕಂ ಮನ್ಯಂತೇ ತೇಽಪಿ ನಿರಾಕೃತಾ ಇತಿ ॥೨೫॥

ಅಥ ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಪೂರ್ವಂ ಸರ್ವಗತಮುಕ್ತಂ ತಥೈವ ಸರ್ವಗತಜ್ಞಾನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಭಗವಾನಪಿಸರ್ವಗತೋ ಭವತೀತ್ಯಾವೇದಯತಿ-**ಸವ್ವಗದೋ** ಸರ್ವಗತೋ ಭವತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಜಿನವಸಹೋ** ಜಿನವೃಷಭಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ । ಕಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಗತೋ ಭವತಿ । **ಜಿಣೋ** ಜಿನಃ **ಣಾಣಮಯಾದೋ ಯ** ಜ್ಞಾನಮಯತ್ವಾದ್ಧೇತೋಃ **ಸವ್ವೇ ವಿ ಯ ತಗ್ಗಯಾ ಜಗದಿ ಅಟ್ಠಾ** ಸರ್ವೇಽಪಿ ಚ ಯೇ ಜಗತ್ಯರ್ಥಾಸ್ತೇ ದರ್ಪಣೇ ಬಿಂಬವದ್ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ತತ್ರ ಭಗವತಿ ಗತಾ ಭವಂತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ **ತೇ ಭಣಿಯಾ** ತೇಽರ್ಥಾಸ್ತತ್ರ ಗತಾ ಭಣಿತಾಃ **ವಿಸಯಾದೋ** ವಿಷಯತ್ವಾತ್ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯತ್ವಾತ್ ಜ್ಞೇಯತ್ವಾತ್ । ಕಸ್ಯ । **ತಸ್ಸ** ತಸ್ಯ ಭಗವತಿ ಇತಿ । ತಥಾಹಿ-ಯದನಂತಜ್ಞಾನಮನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಾನಂತಸುಖಂ ಚ ತದಾಧಾರಭೂತಸ್ತಾವದಾತ್ಮಾ । ಇತ್ಥಂಭೂತಾತ್ಮಪ್ರಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಂ (ಭವತಿ । ಇತ್ಥಂಭೂತಂ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಂ) ದೇಹಗತಮಪರಿತ್ಯಜನ್ನೇವ ಲೋಕಾಲೋಕಂ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸರ್ವಗತೋ ಭಣ್ಯತೇ ಭಗವಾನ್ । ಯೇನ ಚ ಕಾರಣೇನ ನೀಲಪೀತಾದಿಬಹಿಃಪದಾರ್ಥಾ ಆದರ್ಶೇ ಬಿಂಬವತ್ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರೇಣ ಜ್ಞಾನೇ ಪ್ರತಿಫಲಂತಿ ತತಃ ಕಾರಣಾದುಪಚಾರೇಣಾರ್ಥಕಾರ್ಯಭೂತಾ ಅರ್ಥಾಕಾರಾ ಅಪ್ಯರ್ಥಾಭಣ್ಯಂತೇ । ತೇ ಚ ಜ್ಞಾನೇ ತಿಷ್ಠಂತೀತ್ಯುಚ್ಯಮಾನೇ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೬॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಾ ಭವತಿ, ಆತ್ಮಾ ತು ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಾದಿಕಂ ವಾ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಣಾಣಂ ಅಪ್ಪ ತ್ತಿ ಮದಂ** ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಾ ಭವತೀತಿ ಮತಂ ಸಮ್ಮತಮ್ । ಕಸ್ಮಾತ್ । **ವಟ್ಟದಿ ಣಾಣಂ ವಿಣಾ ಣ ಅಪ್ಪಾಣಂ** ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ತೃ ವಿನಾತ್ಮಾನಂ ಜೀವಮನ್ಯತ್ರ ಘಟಪಟಾದೌ ನ ವರ್ತತೇ । **ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ಅಪ್ಪಾ** ತಸ್ಮಾತ್ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕಥಂಚಿಜ್ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮೈವ ಸ್ಯಾತ್ । ಇತಿ ಗಾಥಾಪಾದತ್ರಯೇಣ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಕಥಂಚಿದಾತ್ಮತ್ವಂ ಸ್ಥಾಪಿತಮ್ । **ಅಪ್ಪಾ ಣಾಣಂ ಚ ಅಣ್ಣಂ ವಾ** ಆತ್ಮಾ ತು ಜ್ಞಾನಧರ್ಮದ್ವಾರೇಣಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ, ಸುಖವೀರ್ಯಾದಿಧರ್ಮದ್ವಾರೇಣಾನ್ಯದ್ವಾ ನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತೀತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಯದಿ ಪುನರೇಕಾಂತೇನ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮೇತಿ ಭಣ್ಯತೇ ತದಾ ಜ್ಞಾನಗುಣಮಾತ್ರ ಏವಾತ್ಮಾ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಸುಖಾದಿಧರ್ಮಾಣಾಮವಕಾಶೋ ನಾಸ್ತಿ । ತಥಾ ಸುಖವೀರ್ಯಾದಿಧರ್ಮಸಮೂಹಾಭಾವಾದಾತ್ಮಾಭಾವಃ, ಆತ್ಮನ ಆಧಾರಭೂತಸ್ಯಾಭಾವಾದಾಧೇಯಭೂತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಗುಣಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಃ, ಇತ್ಯೇಕಾಂತೇ ಸತಿ ದ್ವಯೋರಪ್ಯಭಾವಃ । ತಸ್ಮಾತ್ಕಥಂಚಿಜ್ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಾ ನ ಸರ್ವತೇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃ-ಆತ್ಮಾವ್ಯಾಪಕೋ ಜ್ಞಾನಂ ವ್ಯಾಪ್ಯಂ ತತೋ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಾ ಸ್ಯಾತ್, ಆತ್ಮಾ ತು ಜ್ಞಾನಮನ್ಯದ್ವಾ ಭವತೀತಿ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಮ್-'ವ್ಯಾಪಕಂ ತದತನ್ನಿಷ್ಠಂ ವ್ಯಾಪ್ಯಂ ತನ್ನಿಷ್ಠಮೇವ ಚ' ॥೨೭॥

ಇತ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನಯೋರೇಕತ್ವಂ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸರ್ವಗತತ್ವಮಿತ್ಯಾದಿಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಸಮೀಪೇ ನ ಗಚ್ಛತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ**ಣಾಣೀ ಣಾಣಸಹಾವೋ** ಜ್ಞಾನೀ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವ ಏವ । **ಅಟ್ಠಾ ಣೇಯಪ್ಪಗಾ ಹಿ ಣಾಣಿಸ್ಸ** ಜಗತ್ತ್ರಯಕಾಲತ್ರಯವರ್ತಿಪದಾರ್ಥಾ ಜ್ಞೇಯಾತ್ಮಕಾ ಏವ ಭವಂತಿ ನ ಚ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಾಃ । ಕಸ್ಯ । ಜ್ಞಾನಿನಃ । **ರೂವಾಣಿ ವ ಚಕ್ಖೂಣಂ ಣೇವಣ್ಣೋಣ್ಣೇಸು ವಟ್ಟಂತಿ** ಜ್ಞಾನೀ ಪದಾರ್ಥಾಶ್ಚಾನ್ಯೋನ್ಯಂ ಪರಸ್ಪರಮೇಕತ್ವೇನ ನ ವರ್ತಂತೇ । ಕಾನೀವ, ಕೇಷಾಂ ಸಂಬಂಧಿತ್ವೇನ । ರೂಪಾಣೀವ ಚಕ್ಷುಷಾಮಿತಿ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚಕ್ಷುಷಾ ಸಹ ಪರಸ್ಪರಂ ಸಂಬಂಧಾಭಾವೇಽಪಿ ಸ್ವಾಕಾರಸಮರ್ಪಣೇ ಸಮರ್ಥಾನಿ, ಚಕ್ಷೂಂಷಿ ಚ ತದಾಕಾರಗ್ರಹಣೇ ಸಮರ್ಥಾನಿ ಭವಂತಿ, ತಥಾ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೋದರವಿವರವರ್ತಿಪದಾರ್ಥಾಃ ಕಾಲತ್ರಯಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಾ ಜ್ಞಾನೇನ ಸಹ ಪರಸ್ಪರಪ್ರದೇಶಸಂಸರ್ಗಾಭಾವೇಽಪಿ ಸ್ವಕೀಯಾಕಾರಸಮರ್ಪಣೇ ಸಮರ್ಥಾ ಭವಂತಿ, ಅಖಂಡೈಕಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ತು ತದಾಕಾರಗ್ರಹಣೇ ಸಮರ್ಥಮಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೨೮॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನೀ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥೇಷು ನಿಶ್ಚಯನಯೇನಾಪ್ರವಿಷ್ಟೋಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಪ್ರವಿಷ್ಟ ಇವ ಪ್ರತಿಭಾತೀತಿ ಶಕ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಣ ಪವಿಟ್ಠೋ** ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ನ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ, **ಣಾವಿಟ್ಠೋ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಚ ನಾಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಕಿಂತು ಪ್ರವಿಷ್ಟ ಏವ । ಸಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಣಾಣೀ** ಜ್ಞಾನೀ । ಕೇಷು ಮಧ್ಯೇ । **ಣೇಯೆಸು** ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥೇಷು । ಕಿಮಿವ । **ರೂವಮಿವ ಚಕ್ಖೂ** ರೂಪವಿಷಯೇ ಚಕ್ಷುರಿದ । ಏವಂಭೂತಸ್ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಜಾಣದಿ ಪಸ್ಸದಿ** ಜಾನಾತಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ಚ। **ಣಿಯದಂ** ನಿಶ್ಚಿತಂ ಸಂಶಯರಹಿತಂ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ ಸನ್ । **ಅಕ್ಖಾತೀದೋ** ಅಕ್ಷಾತೀತಃ । ಕಿಂ ಜಾನಾತಿ ಪಶ್ಯತಿ । **ಜಗಮಸೇಸಂ** ಜಗದಶೇಷ ಮಿತಿ । ತಥಾ ಹಿ-ಯಥಾ ಲೋಚನಂ ಕರ್ತೃ ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಯದ್ಯಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನ ಸ್ಪೃಶತಿ ತಥಾಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸ್ಪೃಶತೀತಿ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಲೋಕೇ । ತಥಾಯಮಾತ್ಮಾ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದ್ಯಾಸ್ರವಾಣಾಮಾತ್ಮನಶ್ಚ ಸಂಬಂಧಿ ಯತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾತ್ಪೂರ್ವಂ ವಿಶಿಷ್ಟಭೇದಜ್ಞಾನಂ ತೇನೋತ್ಪನ್ನಂ ಯತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನದ್ವಯಂ ತೇನ ಜಗತ್ತ್ರಯಕಾಲತ್ರಯವರ್ತಿಪದಾರ್ಥಾನಿಶ್ಚಯೇನಾಸ್ಪೃಶನ್ನಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸ್ಪೃಶತಿ, ತಥಾ ಸ್ಪೃಶನ್ನಿವ ಜ್ಞಾನೇನ ಜಾನಾತಿ ದರ್ಶನೇನ ಪಶ್ಯತಿ ಚ । ಕಥಂಭೂತಸ್ಸನ್ । ಅತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಾಸ್ವಾದ- ಪರಿಣತಃ ಸನ್ನಕ್ಷಾತೀತ ಇತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ನಿಶ್ಚಯೇನಾಪ್ರವೇಶ ಇವ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥೇಷು ಪ್ರವೇಶೋಽಪಿ ಘಟತ ಇತಿ ॥೨೯॥

ಅಥ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ದೃಷ್ಟಾಂತದ್ವಾರೇಣ ದೃಢಯತಿ-**ರಯಣಂ** ರತ್ನಂ **ಇಹ** ಜಗತಿ । ಕಿಂನಾಮ । **ಇಂದಣೀಲಂ** ಇಂದ್ರನೀಲಸಂಜ್ಞಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ದುದ್ಧಜ್ಝಸಿಯಂ** ದುಗ್ಧೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ **ಜಹಾ** ಯಥಾ **ಸಭಾಸಾಏ** ಸ್ವಕೀಯಪ್ರಭಯಾ **ಅಭಿಭೂಯ** ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ । ಕಿಮ್ । **ತಂ ಪಿ ದುದ್ಧಂ** ತತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ದುಗ್ಧಮಪಿ **ವಟ್ಟದಿ** ವರ್ತತೇ । ಇತಿ ದೃಷ್ಟಾಂತೋ ಗತಃ। **ತಹ ಣಾಣಮತ್ಥೇಸು** ತಥಾ ಜ್ಞಾನಮರ್ಥೇಷು ವರ್ತತೇ ಇತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಯಥೇಂದ್ರ ನೀಲರತ್ನಂ ಕರ್ತೃ ಸ್ವಕೀಯನೀಲಪ್ರಭಯಾ ಕರಣಭೂತಯಾ ದುಗ್ಧಂ ನೀಲಂ ಕೃತ್ವಾ ವರ್ತತೇ, ತಥಾ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕ-ಪರಮಸಾಮಾಯಿಕ ಸಂಯಮೇನ ಯದುತ್ಪನ್ನಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ತತ್ ಸ್ವಪರಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ಸಮಸ್ತಾಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರಂ ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ ಯುಗಪದೇವ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥೇಷು ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರೇಣ ವರ್ತತೇ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ-ಕಾರಣಭೂತಾನಾಂ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಕಾರ್ಯಭೂತಾಃ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರಾ ಉಪಚಾರೇಣಾರ್ಥಾ ಭಣ್ಯಂತೇ, ತೇಷು ಚ ಜ್ಞಾನಂ ವರ್ತತ ಇತಿ ಭಣ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತೀತಿ ॥೩೦॥

ಅಥ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇಣ ಭಣಿತಂ ಜ್ಞಾನಮರ್ಥೇಷು ವರ್ತತೇ ವ್ಯವಹಾರೇಣಾತ್ರ ಪುನರರ್ಥಾ ಜ್ಞಾನೇ ವರ್ತಂತ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಜಇ** ಯದಿ ಚೇತ **ತೇ ಅಟ್ಠಾ ಣ ಸಂತಿ** ತೇ ಪದಾರ್ಥಾಃ, ಸ್ವಕೀಯಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರಸಮರ್ಪಣ-ದ್ವಾರೇಣಾದರ್ಶೇ ಬಿಂಬವನ್ನ ಸಂತಿ । ಕ್ವ । **ಣಾಣೇ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇ । **ಣಾಣಂ ಣ ಹೋದಿ ಸವ್ವಗಯಂ** ತದಾ ಜ್ಞಾನ ಸರ್ವಗತಂ ನ ಭವತಿ । **ಸವ್ವಗಯಂ ವಾ ಣಾಣಂ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸರ್ವಗತಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಮತಂ ಚೇದ್ಭವತಾಂ **ಕಹಂ ಣ ಣಾಣಟ್ಠಿಯಾ ಅಟ್ಠಾ** ತರ್ಹಿ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ಸ್ವಕೀಯಜ್ಞೇಯಾಕಾರಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸಮರ್ಪಣದ್ವಾರೇಣ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತಾ ಅರ್ಥಾಃ ಕಥಂ ನ ಭವಂತಿ ಕಿಂತು ಭವಂತ್ಯೇವೇತಿ । ಅತ್ರಾಯಮಭಿಪ್ರಾಯಃ - ಯತ ಏವ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಜ್ಞೇಯಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರಗ್ರಹಣದ್ವಾರೇಣ ಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಗತಂ ಭಣ್ಯತೇ, ತಸ್ಮಾದೇವ ಜ್ಞೇಯಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರ- ಸಮರ್ಪಣದ್ವಾರೇಣ ಪದಾರ್ಥಾ ಅಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಜ್ಞಾನಗತಾ ಭಣ್ಯಂತ ಇತಿ ॥೩೧॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನಿನಃ ಪದಾರ್ಥೈಃ ಸಹ ಯದ್ಯಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಾಹಕಸಂಬಂಧೋಽಸ್ತಿ ತಥಾಪಿ ಸಂಶ್ಲೇಷಾದಿಸಂಬಂಧೋ ನಾಸ್ತಿ, ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥೈಃ ಸಹ ಭಿನ್ನತ್ವಮೇವೇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ- **ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ ಮುಂಚದಿ** ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನೈವ ಮುಂಚತಿ ನೈವ **ಣ ಪರಂ ಪರಿಣಮದಿ** ಪರಂ ಪರದ್ರವ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಂ ನೈವ ಪರಿಣಮತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಕೇವಲೀ ಭಗವಂ** ಕೇವಲೀ ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞಃ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪರದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹ ಭಿನ್ನತ್ವಮೇವ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಪರದ್ರವ್ಯಂ ನ ಜಾನಾತಿ । **ಪೇಚ್ಛದಿ ಸಮಂತದೋ ಸೋ ಜಾಣದಿ ಸವ್ವಂ ಣಿರವಸೇಸಂ** ತಥಾಪಿ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ಪಶ್ಯತಿ ಸಮಂತತಃ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈರ್ಜಾನಾತಿ ಚ ಸರ್ವಂ ನಿರವಶೇಷಮ್ । ಅಥವಾ

ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ - ಅಭ್ಯಂತರೇ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ಬಹಿರ್ವಿಷಯೇ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾದಿಕಂ ಬಹಿರ್ದ್ರವ್ಯಂ ನ ಗ್ರಹ್ಣಾತಿ, ಸ್ವಕೀಯಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಚತುಷ್ಟಯಂ ಚ ನ ಮುಂಚತಿ ಯತಸ್ತತಃ ಕಾರಣಾದಯಂ ಜೀವಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಕ್ಷಣ ಏವ ಯುಗಪತ್ಸರ್ವಂ ಜಾನಂಸನ್ ಪರಂ ವಿಕಲ್ಪಾಂತರಂ ನ ಪರಿಣಮತಿ । ತಥಾಭೂತಃ ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । ಸ್ವತತ್ತ್ವಭೂತಕೇವಲಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಷಾ ಜಾತ್ಯಮಣಿಕಲ್ಪೋ ನಿಃಕಂಪಚೈತನ್ಯಪ್ರಕಾಶೋ ಭೂತ್ವಾ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ವಾತ್ಮನಾ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ಜಾನಾತ್ಯನುಭವತಿ । ತೇನಾಪಿ ಕಾರಣೇನ ಪರದ್ರವ್ಯೈಃ ಸಹ ಭಿನ್ನತ್ವಮೇವೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ||೩೨||

ಏವಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯರೂಪೇಣ ನ ಪರಿಣಮತೀತ್ಯಾದಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಯಥಾ ನಿರಾವರಣಸಕಲವ್ಯಕ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇನಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ ತಥಾ ಸಾವರಣೈಕದೇಶ-ವ್ಯಕ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಬೀಜಭೂತೇನ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನರೂಪಭಾವಶ್ರುತೇನಾಪ್ಯಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಭವತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಪಾತನಿಕಾಯಥಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಭವತಿ ತಥಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಪ್ರಣೀತ-ಪದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಕಂ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಮಪಿ ಪರೋಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಂ ಭವತೀತಿ ಪಾತನಿಕಾದ್ವಯಂ ಮನಸಿ ಧೃತ್ವಾ ಸೂತ್ರಮಿದಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ - **ಜೋ** ಯಃ ಕರ್ತಾ **ಹಿ** ಸ್ಫುಟಂ **ಸುದೇಣ** ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿರೂಪಭಾವಶ್ರುತ- ಪರಿಣಾಮೇನ **ವಿಜಾಣದಿ** ವಿಜಾನಾತಿ ವಿಶೇಷೇಣ ಜಾನಾತಿ ವಿಷಯಸುಖಾನಂದವಿಲಕ್ಷಣನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನೋತ್ಥ-ಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣ- ಸುಖರಸಾಸ್ವಾದೇನಾನುಭವತಿ । ಕಮ್ । **ಅಪ್ಪಾಣಾಂ** ನಿಜಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮ್ । **ಜಾಣಗಂ** ಜ್ಞಾಯಕಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಮ್। ಕೇನ ಕೃತ್ವಾ । **ಸಹಾವೇಣ** ಸಮಸ್ತವಿಭಾವರಹಿತಸ್ವಸ್ವಭಾವೇನ **ತಂ ಸುಯಕೇವಲಿಂ** ತಂ ಮಹಾಯೋಗೀಂದ್ರಂ ಶ್ರುತಕೇವಲಿನಂ **ಭಣಂತಿ** ಕಥಯಂತಿ । ಕೇ ಕರ್ತಾರಃ । **ಇಸಿಣೋ** ಋಷಯಃ। ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಃ । **ಲೋಯಪ್ಪದೀವಯರಾ**ಲೋಕಪ್ರದೀಪಕರಾ ಲೋಕಪ್ರಕಾಶಕಾ ಇತಿ । ಅತೋ ವಿಸ್ತರಃಯುಗಪತ್ಪರಿಣತಸಮಸ್ತಚೈತನ್ಯ ಶಾಲಿನಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇನ ಅನಾದ್ಯನಂತನಿಷ್ಕಾರಣಾನ್ಯದ್ರವ್ಯಾಸಾಧಾರಣಸ್ವಸಂವೇದ್ಯಮಾನಪರಮಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯರಹಿತತ್ವೇನ ಕೇವಲಸ್ಯಾತ್ಮನ ಆತ್ಮನಿ ಸ್ವಾನುಭವನಾದ್ಯಥಾ ಭಗವಾನ್ ಕೇವಲೀ ಭವತಿ, ತಥಾಯಂ ಗಣಧರದೇವಾದಿನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾರಾಧಕಜನೋಽಪಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ಭಾವಶ್ರುತಜ್ಞಾನೇನ ಸ್ವಸಂವೇದನಾನ್ನಿಶ್ಚಯಶ್ರುತಕೇವಲೀ ಭವತೀತಿ । ಕಿಂಚ-ಯಥಾಕೋಽಪಿ ದೇವದತ್ತ ಆದಿತ್ಯೋದಯೇನ ದಿವಸೇ ಪಶ್ಯತಿ, ರಾತ್ರೌ ಕಿಮಪಿ ಪ್ರದೀಪೇನೇತಿ । ತಥಾದಿತ್ಯೋದಯಸ್ಥಾನೀಯೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇನ ದಿವಸಸ್ಥಾನೀಯಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯೇ ಭಗವಾನಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯತಿ, ಸಂಸಾರೀ ವಿವೇಕಿಜನಃ ಪುನರ್ನಿಶಾಸ್ಥಾನೀಯಸಂಸಾರಪರ್ಯಾಯೇ ಪ್ರದೀಪಸ್ಥಾನೀಯೇನ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಪರಮಸಮಾಧಿನಾ ನಿಜಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃಆತ್ಮಾ ಪರೋಕ್ಷಃ,ಕಥಂ ಧ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ ಇತಿ ಸಂದೇಹಂ ಕೃತ್ವಾ ಪರಮಾತ್ಮಭಾವನಾ ನ ತ್ಯಾಜ್ಯೇತಿ ||೩೩||

ಅಥ ಶಬ್ದರೂಪಂ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತಂ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಜ್ಞಾನಂ ನಿಶ್ಚಯೇನಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪಂ ಭಾವಶ್ರುತಮೇವ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಕಥಯತಿ । ಅಥವಾತ್ಮಭಾವನಾರತೋ ನಿಶ್ಚಯಶ್ರುತಕೇವಲೀ ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಭಣಿತಮ್ । ಅಯಂ ತು ವ್ಯವಹಾರಶ್ರುತಕೇವಲೀತಿ ಕಥ್ಯತೇ - **ಸುತ್ತಂ** ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ **ಜಿಣೋವದಿಟ್ಠಂ** ಜಿನೋಪದಿಷ್ಟಮ್। ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ । **ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗೇಹಿಂ ವಯಣೇಹಿಂ** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕೈರ್ದಿವ್ಯಧ್ವನಿವಚನೈಃ । **ತಂ ಜಾಣಣಾ ಹಿ ಣಾಣಂ** ತೇನ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಶಬ್ದಶ್ರುತಾಧಾರೇಣ ಜ್ಞಪ್ತಿರರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರ್ಜ್ಞಾನಂ ಭಣ್ಯತೇ **ಹಿ** ಸ್ಫುಟಮ್ । **ಸುತ್ತಸ್ಸ ಯಾ ಜಾಣಣಾ ಭಣಿಯಾ** ಪೂರ್ವೋಕ್ತದ್ರವ್ಯಶ್ರುತಸ್ಯಾಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಜ್ಞಾನವ್ಯಪದೇಶೋ ಭವತಿ ನ ತು ನಿಶ್ಚಯೇನೇತಿ । ತಥಾ ಹಿ-ಯಥಾ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವೋ ಜೀವಃ ಪಶ್ಚಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ನರನಾರಕಾದಿರೂಪೋಽಪಿ ಜೀವೋ ಭಣ್ಯತೇ ; ತಥಾ ನಿಶ್ಚಯೇನಾಖಂಡೈಕಪ್ರತಿಭಾಸರೂಪಂ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಪ್ರಕಾಕಶಂ ಜ್ಞಾನಂ ಭಣ್ಯತೇ,ಪಶ್ಚಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಮೇಘಪಟಲಾವೃತಾದಿತ್ಯಸ್ಯಾವಸ್ಥಾವಿಶೇಷವತ್ಕರ್ಮಪಟಲಾವೃತಾಖಂಡೈಕಜ್ಞಾನರೂಪಜೀವಸ್ಯ ಮತಿಜ್ಞಾನ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಾದಿವ್ಯಪದೇಶೋ ಭವತೀತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ||೩೪||

ಅಥ ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನೇನಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನೀ ನ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಜೋ ಜಾಣದಿ ಸೋ ಣಾಣಂ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ಜಾನಾತಿ ಸ ಜ್ಞಾನಂ ಭವತೀತಿ । ತಥಾ ಹಿ-ಯಥಾ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಸತಿ ಪಶ್ಚಾದಭೇದನಯೇನ ದಹನಕ್ರಿಯಾಸಮರ್ಥೋಷ್ಣಗುಣೇನ ಪರಿಣತೋಽಗ್ನಿರಪ್ಯುಷ್ಣೋಭಣ್ಯತೇ, ತಥಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸಮರ್ಥಜ್ಞಾನ ಗುಣೇನ ಪರಿಣತ ಆತ್ಮಾಪಿ ಜ್ಞಾನಂ ಭಣ್ಯತೇ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಮ್—'ಜ್ಞಾನಾತೀತಿಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಾ' । **ಣ ಹವದಿ ಣಾಣೇಣ ಜಾಣಗೋ ಆದಾ** ಸರ್ವಥೈವ ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನೇನಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾಯಕೋ ನ ಭವತೀತಿ । ಅಥ ಮತಮ್—ತಥಾ ಭಿನ್ನದಾತ್ರೇಣ ಲಾವಕೋ ಭವತಿ ದೇವದತ್ತಸ್ತಥಾ ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನೇನ ಜ್ಞಾಯಕೋ ಭವತಿ ಕೋ ದೋಷ ಇತಿ । ನೈವಮ್ । ಛೇದನಕ್ರಿಯಾವಿಷಯೇ ದಾತ್ರಂ ಬಹಿರಙ್ಗೋಪಕರಣಂ ತದ್ಭಿನ್ನಂ ಭವತು, ಅಭ್ಯಂತರೋಪಕರಣಂ ತು ದೇವದತ್ತಸ್ಯ ಛೇದನಕ್ರಿಯಾವಿಷಯೇ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಸ್ತಚ್ಚಾಭಿನ್ನಮೇವ ಭವತಿ, ತಥಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಿಷಯೇ ಜ್ಞಾನಮೇವಾಭ್ಯಂತರೋಪ ಕರಣಂ ತಥಾ ಭಿನ್ನಮೇವ ಭವತಿ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯಪ್ರಕಾಶಾದಿಬಹಿರಙ್ಗೋಪಕರಣಂ ತದ್ಭಿನ್ನಮಪಿ ಭವತಿ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತಿ। ಯದಿ ಚ ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನೇನ ಜ್ಞಾನೀ ಭವತಿ ತರ್ಹಿ ಪರಕೀಯಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಕುಂಭಸ್ತಂಭಾದಿಜಡಪದಾರ್ಥಾ ಜ್ಞಾನಿನೋ ಭವಂತು, ನ ಚ ತಥಾ । **ಣಾಣಂ ಪರಿಣಮದಿ ಸಯಂ** ಯತ ಏವ ಭಿನ್ನ ಜ್ಞಾನೇನ ಜ್ಞಾನೀ ನ ಭವತಿ ತತ ಏವ ಘಟೋತ್ಪತ್ತೌ ಮೃತ್‌ಪಿಂಡ ಇವ ಸ್ವಯಮೇವೋಪಾದಾನರೂಪೇಣಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಂ ಪರಿಣಮತಿ । **ಅಟ್ಠಾ ಣಾಣಟ್ಠಿಯಾ ಸವ್ವೇ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಾ ಆದರ್ಶೇ ಬಿಂಬಮಿವ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಾಕಾರೇಣ ಜ್ಞಾನೇ ತಿಷ್ಠಂತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೩೫॥

ಅಥಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ ಶೇಷಂ ತು ಜ್ಞೇಯಮಿತ್ಯಾವೇದಯತಿ—**ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ಜೀವೋ** ಯಸ್ಮಾದಾತ್ಮೈವೋಪಾದಾನರೂಪೇಣ ಜ್ಞಾನಂ ಪರಿಣಮತಿ ತಥೈವ ಪದಾರ್ಥಾನ್ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ, ಇತಿ ಭಣಿತಂ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ, ತಸ್ಮಾದಾತ್ಮೈವ ಜ್ಞಾನಂ । **ಣೇಯಂ ದವ್ವಂ** ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನರೂಪಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ಜ್ಞೇಯಂ ಭವತಿ । ಕಿಮ್ । ದ್ರವ್ಯಂ । **ತಿಹಾ ಸಮಕ್ಖಾದಂ** ತಚ್ಚ ದ್ರವ್ಯಂ ಕಾಲತ್ರಯಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿರೂಪೇಣ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ವಾ ತಥೈವೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯರೂಪೇಣ ಚ ತ್ರಿಧಾ ಸಮಾಖ್ಯಾತಮ್ । **ದವ್ವಂ ತಿ ಪುಣೋ ಆದಾ ಪರಂ ಚ** ತಚ್ಚ ಜ್ಞೇಯಭೂತಂ ದ್ರವ್ಯಮಾತ್ಮಾ ಭವತಿ ಪರಂ ಚ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಯತೋ ಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವಂ ಜಾನಾತಿ ಪರಂ ಚೇತಿ ಪ್ರದೀಪವತ್ । ತಚ್ಚ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಂ ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಪರಿಣಾಮಸಂಬದ್ಧಂ** ಕಥಂಚಿತ್ಪರಿಣಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ । ನೈಯಾಯಿಕಮತಾನುಸಾರೀ ಕಶ್ಚಿದಾಹಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಾಂತರವೇದ್ಯಂ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಘಟಾದಿವತ್ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ಪ್ರದೀಪೇನ ವ್ಯಭಿಚಾರಃ, ಪ್ರದೀಪಸ್ತಾವತ್ಪ್ರಮೇಯಃ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಭವತಿ ನ ಚ ಪ್ರದೀಪಾಂತರೇಣ ಪ್ರಕಾಶ್ಯತೇ, ತಥಾ ಜ್ಞಾನಮಪಿ ಸ್ವಯಮೇವಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ನ ಚ ಜ್ಞಾನಾಂತರೇಣ ಪ್ರಕಾಶ್ಯತೇ । ಯದಿ ಪುನಜ್ಞಾನಾಂತರೇಣ ಪ್ರಕಾಶ್ಯತೇ ತರ್ಹಿ ಗಗನಾವಲಂಬಿನಿ ಮಹತೀ ದುರ್ನಿವಾರಾನವಸ್ಥಾ ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೩೬॥

ಏವಂ ನಿಶ್ಚಯಶ್ರುತಕೇವಲಿವ್ಯವಹಾರಶ್ರುತಕೇವಲಿಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನನಿರಾಕರಣೇನ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯ-ಸ್ವರೂಪಕಥನೇನ ಚ ತಚುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾತೀತಾನಾಗತಪರ್ಯಾಯಾ ವರ್ತಮಾನಜ್ಞಾನೇ ಸಾಂಪ್ರತಾ ಇವ ದೃಶ್ಯಂತ ಇತಿ ನಿರೂಪಯತಿ—**ಸವ್ವೇ ಸದಸಬ್ಭೂದಾ ಹಿ ಪಜ್ಜಯಾ** ಸರ್ವೇ ಸದಸದ್ಭೂತಾ ಅಪಿ ಪರ್ಯಾಯಾಃ ಯೇ **ಹಿ** ಸ್ಫುಟಂ **ವಟ್ಟಂತೇ ತೇ** ತೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾ ವರ್ತಂತೇ ಪ್ರತಿಭಾಸಂತೇ ಪ್ರತಿಸ್ಫು ರಂತಿ । ಕ್ವ । **ಣಾಣೇ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇ । ಕಥಂಭೂತಾ ಇವ **ತಕ್ಕಾಲಿಗೇವ** ತಾತ್ಕಾಲಿಕಾ ಇವ ವರ್ತಮಾನಾ ಇವ । ಕಾಸಾಂ ಸಂಬಂಧಿನಃ । **ತಾಸಿಂ ದವ್ವಜಾದೀಣಂ** ತಾಸಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಶುದ್ಧಜೀವದ್ರವ್ಯಾದಿದ್ರವ್ಯಜಾತೀನಾಮಿತಿ । ವ್ಯವಹಿತಸಂಬಂಧಃ ಕಸ್ಮಾತ್ । **ವಿಸೇಸದೋ** ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಪ್ರದೇಶಕಾಲಾಕಾರವಿಶೇಷೈಃ ಸಂಕರವ್ಯತಿಕರ-ಪರಿಹಾರೇಣೇತ್ಯರ್ಥಃ । **ಕಿಂಚ**—ಯಥಾಛದ್ಮಸ್ಥಪುರುಷಸ್ಯಾತೀತಾನಾಗತಪರ್ಯಾಯಾ ಮನಸಿ ಚಿಂತಯತಃ ಪ್ರತಿಸ್ಫುರಂತಿ, ಯಥಾ ಚ ಚಿತ್ರಭಿತ್ತೌ ಬಾಹುಬಲಿಭರತಾದಿವ್ಯತಿಕ್ರಾಂತರೂಪಾಣಿ ಶ್ರೇಣಿಕತೀರ್ಥಕರಾದಿಭಾವಿರೂಪಾಣಿ ಚ

ವರ್ತಮಾನಾನೀವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ದ್ರಶ್ಯಂತೇ ತಥಾ ಚಿತ್ರಭಿತ್ತಿಸ್ಥಾನೀಯಕೇವಲಜ್ಞಾನೇ ಭೂತಭಾವಿನಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಯಾ ಯುಗಪತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ದ್ರಶ್ಯಂತೇ, ನಾಸ್ತಿ ವಿರೋಧಃ । ಯಥಾಯಂ ಕೇವಲೀ ಭಗವಾನ್ ಪರದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾನ್ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಮಾತ್ರೇಣ ಜಾನಾತಿ, ನ ಚ ತನ್ಮಯತ್ವೇನ, ನಿಶ್ಚಯೇನ ತು ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾಧಾರಭೂತಂ ಸ್ವಕೀಯಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯಮೇವ ಸ್ವಸಂವಿತ್ತ್ಯಾಕಾರೇಣ ತನ್ಮಯೋ ಭೂತ್ವಾ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ ಜ್ಞಾನಾತಿ, ತಥಾಸನ್ನಭವ್ಯಜೀವೇನಾಪಿ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಮ್ಯಕ್‌ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನರೂಪ- ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಪರ್ಯಾಯ ಏವ ಸರ್ವತಾತ್ಪರ್ಯೇಣ ಜ್ಞಾತವ್ಯ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೩೭॥

ಅಥಾತೀತಾನಾಗತಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮಸದ್ಭೂತಸಂಜ್ಞಾ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ—**ಜೋ ಣೇವ ಹಿ ಸಂಜಾಯಾ ಜೇ ಖಲು ಣಟ್ಠಾ ಭವೀಯ ಪಜ್ಜಾಯಾ** ಯೇ ನೈವ ಸಂಜಾತಾ ನಾದ್ಯಾಪಿ ಭವಂತಿ, ಭಾವಿನ ಇತ್ಯಾರ್ಥಃ । ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಯೇ ಚ ಖಲು ನಷ್ಟಾ ವಿನಷ್ಟಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾಃ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । ಭೂತ್ವಾ । **ತೇ ಹೋಂತಿ ಅಸಬ್ಭೂದಾ ಪಜ್ಜಾಯಾ** ತೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾ ಭೂತಾ ಭಾವಿನಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಯಾ ಅವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾದಸದ್ಭೂತಾ ಭಣ್ಯಂತೇ । **ಣಾಣಪಚ್ಚಕ್ಖಾ ತೇ** ಚಾವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾದಸದ್ಭೂತಾ ಅಪಿ ವರ್ತಮಾನ ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಭೂತಾರ್ಥಾ ಭಣ್ಯಂತೇ, ತಥೈವ ಜ್ಞಾನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಶ್ಚೇತಿ । ಯಥಾಯಂ ಭಗವಾನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಸ್ವಭಾವಂ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯಮೇವ ತನ್ಮಯತ್ವೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ, ಪರದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಂ ತು ವ್ಯವಹಾರೇಣೇತಿ ; ತಥಾ ಭಾವಿತಾತ್ಮನಾ ಪುರುಷೇಣ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತಸ್ವಸಂವೇದನಪರ್ಯಾಯ ಏವ ತಾತ್ಪರ್ಯೇಣ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ, ಬಹಿರ್ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ಗೌಣವೃತ್ತ್ಯೇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೩೮॥

ಅಥಾಸದ್ಭೂತಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ವರ್ತಮಾನಜ್ಞಾನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ ದೃಢಯತಿ—**ಜಇ ಪಚ್ಚಕ್ಖಮಜಾಯಂ ಪಜ್ಜಾಯಂ ಪಲಇಯಂ ಚ ಣಾಣಸ್ಸ ಣ ಹವದಿ ವಾ** ಯದಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋ ನ ಭವತಿ । ಸ ಕಃ । ಅಜಾತಪರ್ಯಾಯೋ ಭಾವಿಪರ್ಯಾಯಃ । ನ ಕೇವಲಂ ಭಾವಿಪರ್ಯಾಯಃ ಪ್ರಲಯಿತಶ್ಚ ವಾ । ಕಸ್ಯ । ಜ್ಞಾನಸ್ಯ । **ತಂ ಣಾಣಂ ದಿವ್ವಂ ತಿ ಹಿ ಕೇ ಪರೂವೇಂತಿ** ತದ್‌ಜ್ಞಾನಂ ದಿವ್ಯಮಿತಿ ಕೇ ಪ್ರರೂಪಯಂತಿ, ನ ಕೇಽಪೀತಿ । ತಥಾ ಹಿ-ಯದಿ ವರ್ತಮಾನಪರ್ಯಾಯ-ವದತೀತಾನಾಗತಪರ್ಯಾಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ತೃ ಕ್ರಮಕರಣವ್ಯವಧಾನರಹಿತತ್ವೇನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ನ ಕರೋತಿ, ತರ್ಹಿ ತತ್ ಜ್ಞಾನಂ ದಿವ್ಯಂ ನ ಭವತಿ । ವಸ್ತುತಸ್ತು ಜ್ಞಾನಮೇವ ನ ಭವತೀತಿ । ಯಥಾಯಂ ಕೇವಲೀ ಪರಕೀಯದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾನ್ ಯದ್ಯಪಿ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಮಾತ್ರೇಣ ಜಾನಾತಿ, ತಥಾಪಿ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಸಹಜಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವೇ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ತನ್ಮಯತ್ವೇನ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಂ ಕರೋತಿ, ತಥಾ ನಿರ್ಮಲವಿವೇಕಿಜನೋಽಪಿ ಯದ್ಯಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಪರಕೀಯದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯ-ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಕರೋತಿ, ತಥಾಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಪರ್ಯಾಯೇ ವಿಷಯತ್ವಾತ್ಪರ್ಯಾಯೇಣ ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಕರೋತೀತಿ ಸೂತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೩೯॥

ಅಥಾತೀತಾನಾಗತಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಾನಿಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ನ ಜಾನಾತೀತಿ ವಿಚಾರಯತಿ—**ಅತ್ಥಂ** ಘಟಾಪಟಾದಿಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಂ । ಕಥಂಭೂತಂ । **ಅಕ್ಖಣಿವದಿದಂ** ಅಕ್ಷನಿಪತಿತಂ ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಪ್ತಂ ಇಂದ್ರಿಯಸಂಬಂಧಂ। ಇತ್ಥಂಭೂತಮರ್ಥಂ **ಈಹಾಪುವ್ವೇಹಿಂ ಜೇ ವಿಜಾಣಂತಿ** ಅವಗ್ರಹೇ ಹಾವಾಯಾದಿಕ್ರಮೇಣ ಯೇ ಪುರುಷಾ ವಿಜಾಣಂತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ತೇಷಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಜ್ಞಾನಂ ಪರೋಕ್ಷಭೂತಂ ಸತ್ **ಣಾದುಮಸಕ್ಕಂ ತ್ತಿ ಪಣ್ಣತ್ತಂ** ಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಾನ್ ಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಂ ಕಥಿತಮ್ । ಕೈಃ । ಜ್ಞಾನಿಭಿರಿತಿ । ತದ್ಯಥಾ- ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಂ ಘಟಪಟಾದಿಪದಾರ್ಥ-ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಗತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾದರ್ಥಂ ಜಾನಾತೀತಿ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಲಕ್ಷಣಂ ನೈಯಾಯಿಕಮತೇ । ಅಥವಾ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಯೋಃ ಸಂಬಂಧಃ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಸ ಏವ ಪ್ರಮಾಣಮ್ । ಸ ಚ ಸನ್ನಿಕರ್ಷ ಆಕಾಶಾದ್ಯಮೂರ್ತಪದಾರ್ಥೇಷು ದೇಶಾಂತರಿತಮೇವಾದಿ- ಪದಾರ್ಥೇಷು ಕಾಲಾಂತರಿತರಾಮರಾವಣಾದಿಷು

ಸ್ವಭಾವಾಂತರಿತಭೂತಾದಿಷು ತಥೈವಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮೇಷು ಪರಚೇತೋವೃತ್ತಿಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣ್ವಾದಿಷು ಚ ನ ಪ್ರವರ್ತತೇ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸ್ಥೂಲವಿಷಯತ್ವಾತ್, ತಥೈವ ಮೂರ್ತವಿಷಯತ್ವಾಚ್ಚ । ತತಃ ಕಾರಣಾದಿಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ನ ಭವತಿ । ತತ ಏವ ಚಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣಂ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಂ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಂ ವಿಹಾಯ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸಾಧನಭೂತೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನೇ ನಾನಾಮನೋರಥವಿಕಲ್ಪಜಾಲರೂಪೇ ಮಾನಸಜ್ಞಾನೇ ಚ ಯೇ ರತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತೇ ಸರ್ವಜ್ಞಪದಂ ನ ಲಭಂತೇ ಇತಿ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೪೦॥

ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಮತೀತಾನಾಗತಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಾನ್ ಜಾನಾತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ—**ಅಪದೇಸಂ** ಅಪ್ರದೇಶಂ ಕಾಲಾಣುಪರಮಾಣ್ವಾದಿ **ಸಪದೇಸಂ** ಶುದ್ಧಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯಾದಿಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸ್ವರೂಪಂ **ಮುತ್ತಂ** ಮೂರ್ತಂ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ **ಅಮುತ್ತಂ ಚ** ಅಮೂರ್ತಂ ಚ ಶುದ್ಧಜೀವದ್ರವ್ಯಾದಿ **ಪಜ್ಜಯಮಜಾದಂ ಪಲಯಂ ಗಯಂ ಚ** ಪರ್ಯಾಯಮಜಾತಂ ಭಾವಿನಂ ಪ್ರಲಯಂ ಗತಂ ಚಾತೀತಮೇತತ್ಸರ್ವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಜ್ಞೇಯಂ ವಸ್ತು **ಜಾಣದಿ** ಜಾನಾತಿ ಯದ್‌ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ತೃ **ತಂ ಣಾಣಮದಿಂದಿಯಂ ಭಣಿಯಂ** ತದ್‌ಜ್ಞಾನಮತೀಂದ್ರಿಯಂ ಭಣಿತಂ, ತೇನೈವ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ಭವತಿ । ತತ ಏವ ಚ ಪೂರ್ವಗಾಥೋದಿತಮಿಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನಂ ಮಾನಸಜ್ಞಾನಂ ಚ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಯೇ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ ರೂಪಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇ ಸಮಸ್ತವಿಭಾವಪರಿಣಾಮತ್ಯಾಗೇನ ರತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತ ಏವ ಪರಮಾಹ್ಲಾದೈಕಲಕ್ಷಣಸ್ವಭಾವಂ ಸರ್ವಜ್ಞಪದಂ ಲಭಂತೇ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೪೧॥

ಏವಮತೀತಾನಾಗತಪರ್ಯಾಯಾ ವರ್ತಮಾನಜ್ಞಾನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ನ ಭವಂತೀತಿ ಬೌದ್ಧಮತನಿರಾಕರಣ ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ, ತದನಂತರಮಿಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ನ ಭವತ್ಯತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನೇನ ಭವತೀತಿ ನೈಯಾಯಿಕಮತಾನುಸಾರಿಶಿಷ್ಯಸಂಬೋಧನಾರ್ಥಂ ಚ ಗಾಥಾದ್ವಯಮಿತಿ ಸಮುದಾಯೇನ ಪಂಚಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾಃ ಬಂಧಕಾರಣಂ, ನ ಚ ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯಾದಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ಗಾಥಾಪಂಚಕಪರ್ಯಂತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ ।ತದ್ಯಥಾ-ಯಸ್ಯೇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟವಿಕಲ್ಪರೂಪೇಣ ಕರ್ಮಬಂಧಕಾರಣಭೂತೇನ ಜ್ಞೇಯವಿಷಯೇ ಪರಿಣಮನಮಸ್ತಿ ತಸ್ಯ ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನಂ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಾವೇದಯತಿ-**ಪರಿಣಮದಿಣೇಯಮಟ್ಠಂ ಣಾದಾ ಜದಿ** ನೀಲಮಿದಂ ಪೀತಮಿದಮಿತ್ಯಾದಿವಿಕಲ್ಪರೂಪೇಣ ಯದಿ ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಂ ಪರಿಣಮತಿ ಜ್ಞಾತಾತ್ಮಾ **ಣೇವ ಖಾಇಗಂ ತಸ್ಸ ಣಾಣಂ ತಿ** ತಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನಂ ನೈವಾಸ್ತಿ । ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಮೇವ ನಾಸ್ತಿ । ಕಸ್ಮಾನ್ನಾಸ್ತಿ । **ತಂ ಜಿಣಿಂದಾ ಖವಯಂತಂ ಕಮ್ಮಮೇವುತ್ತಾ** ತಂ ಪುರುಷಂ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಂ ಜಿನೇಂದ್ರಾಃ ಕರ್ತಾರಃ ಉಕ್ತವಂತಃ । ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಮ್ । ಕ್ಷಪಯಂತಮನುಭವಂತಮ್ । ಕಿಮೇವ । ಕರ್ಮೈವ । ನಿರ್ವಿಕಾರಸಹಜಾನಂದೈಕಸುಖಸ್ವಭಾವಾನುಭವನಶೂನ್ಯಃ ಸನ್ನುದಯಾಗತಂ ಸ್ವಕೀಯಕರ್ಮೈವ ಸ ಅನುಭವನ್ನಾಸ್ತೇ ನ ಚ ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್-ಯದಿಜ್ಞಾತಾ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಂ ಪರಿಣಮ್ಯ ಪಶ್ಚಾದರ್ಥಂ ಜಾನಾತಿ ತದಾ ಅರ್ಥಾನಾಮಾನಂತ್ಯಾತ್ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಪರಿಜ್ಞಾನಂ ನಾಸ್ತಿ । ಅಥವಾ ತೃತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್—ಬಹಿರಂಗಜ್ಞೇಯ-ಪದಾರ್ಥಾನ್ ಯದಾ ಛದ್ಮಸ್ಥಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಚಿಂತಯತಿ ತದಾ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಂ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಂ ನಾಸ್ತಿ, ತದಭಾವೇ ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನಮೇವ ನೋತ್ಪದ್ಯತೇ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೪೨॥

ಅಥಾನಂತಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಪರಿಣಮನೇಽಪಿ ಜ್ಞಾನಂ ಬಂಧಕಾರಣಂ ನ ಭವತಿ, ನ ಚ ರಾಗಾದಿರಹಿತ-ಕರ್ಮೋದಯೋಽಪೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ-**ಉದಯಗದಾ ಕಮ್ಮಂಸಾ ಜಿಣವರವಸಹೇಹಿಂ ಣಿಯದಿಣಾ ಭಣಿಯಾ** ಉದಯಗತಾ ಉದಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಕರ್ಮಾಂಶಾ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಮೂಲೋತ್ತರಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಭೇದಾಃ ಜಿನವರವೃಷಭೈರ್ನಿಯತ್ಯಾ ಸ್ವಭಾವೇನ ಭಣಿತಾಃ, ಕಿಂತು ಸ್ವಕೀಯಶುಭಾಶುಭಫಲಂ ದತ್ವಾ ಗಚ್ಛಂತಿ, ನ ಚ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮರಹಿತಾಃ ಸಂತೋ ಬಂಧಂ ಕುರ್ವಂತಿ । ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ಬಂಧಂ ಕರೋತಿ ಜೀವಃ ಇತಿ ಚೇತ್ । **ತೇಸು**

ವಿಮೂಢೋ ರತ್ತೋ ದುಟ್ಠೋ ವಾ ಬಂಧಮಣುಭವದಿ ತೇಷು ಉದಯಾಗತೇಷು ಸತ್ಸು ಕರ್ಮಾಂಶೇಷು ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷವಿಲಕ್ಷಣನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾರಹಿತಃ ಸನ್ ಯೋ ವಿಶೇಷೇಣ ಮೂಢೋ ರಕ್ತೋ ದುಷ್ಟೋ ವಾ ಭವತಿ ಸಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಗುಣವ್ಯಕ್ತಿಲಕ್ಷಣಮೋಕ್ಷಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥಿತ್ಯನುಭಾಗಪ್ರದೇಶಭೇದಭಿನ್ನಂ ಬಂಧಮನುಭವತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಬಂಧಕಾರಣಂ ನ ಭವತಿ ಕರ್ಮೋದಯೋಽಪಿ, ಕಿಂತು ರಾಗಾದಯೋ ಬಂಧಕಾರಣಮಿತಿ ॥೪೩॥

ಅಥ ಕೇವಲಿನಾಂ ರಾಗಾದ್ಯಭಾವದ್ಧರ್ಮೋಪದೇಶಾದಯೋಽಪಿ ಬಂಧಕಾರಣಂ ನ ಭವಂತೀತಿ ಕಥಯತಿ— **ಠಾಣಣಿಸೇಜ್ಜವಿಹಾರಾ ಧಮ್ಮುವದೇಸೋ ಯ** ಸ್ಥಾನಮೂರ್ಧ್ವಸ್ಥಿತಿರ್ನಿಷದ್ಯಾ ಚಾಸನಂ ಶ್ರೀವಿಹಾರೋ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಶ್ಚ **ಣಿಯದಯೋ ಏತೇ** ವ್ಯಾಪಾರಾ ನಿಯತಯಃ ಸ್ವಭಾವಾ ಅನೀಹಿತಾಃ । ಕೇಷಾಮ್ । **ತೇಸಿಂ ಅರಹಂತಾಣಂ** ತೇಷಾಮರ್ಹತಾಂ ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮನಾಮ್ । ಕ್ವ । **ಕಾಲೇ** ಅರ್ಹದವಸ್ಥಾಯಾಮ್ । ಕ ಇವ । **ಮಾಯಾಚಾರೋ ವ್ವ ಇತ್ಥೀಣಂ** ಮಾಯಾಚಾರಃ ಇವ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಿತಿ । ತಥಾ ಹಿ—ಯಥಾ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಸ್ತ್ರೀವೇದೋದಯಸದ್ಭಾವಾತ್ಪ್ರಯತ್ನಾಭಾವೇಽಪಿ ಮಾಯಾಚಾರಃ । ಪ್ರವರ್ತತೇ, ತಥಾ ಭಗವತಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಕ್ಷ-ಭೂತಮೋಹೋದಯಕಾರ್ಯೇಹಾಪೂರ್ವ- ಪ್ರಯತ್ನಾಭಾವೇಽಪಿ ಶ್ರೀವಿಹಾರಾದಯಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ । ಮೇಘಾನಾಂ ಸ್ಥಾನಗಮನಗರ್ಜನಜಲವರ್ಷಣಾದಿವದ್ವಾ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತತ್ ಮೋಹಾದ್ಯಭಾವಾತ್ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಾ ಅಪಿ ಬಂಧಕಾರಣಂ ನ ಭವಂತೀತಿ ॥೪೪॥

ಅಥ ಪೂರ್ವಕಂ ಯದುಕ್ತಂ ರಾಗಾದಿರಹಿತಕರ್ಮೋದಯೋ ಬಂಧಕಾರಣಂ ನ ಭವತಿ ವಿಹಾರಾದಿಕ್ರಿಯಾ ಚ, ತಮೇವಾರ್ಥಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ದೃಢಯತಿ—**ಪುಣ್ಣಫಲಾ ಅರಹಂತಾ** ಪಂಚಾಮಹಾಕಲ್ಯಾಣಪೂಜಾ ಜನಕಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವಿಜಯಕರಂ ಯತ್ತೀರ್ಥಕರನಾಮ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ತತ್ಫಲಭೂತಾ ಅರ್ಹಂತೋ ಭವಂತಿ । **ತೇಸಿಂ ಕಿರಿಯಾ ಪುಣೋ ಹಿ ಓದಇಯಾ** ತೇಷಾಂ ಯಾ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿರೂಪವಚನವ್ಯಾಪಾರಾದಿಕ್ರಿಯಾ ಸಾ ನಿಃಕ್ರಿಯಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಿಪರೀತ ಕರ್ಮೋದಯ ಜನಿತತ್ವಾತ್ಸರ್ವಾಪೌದಯಿಕೀ ಭವತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । **ಮೋಹಾ ದೀಹಿಂ ವಿರಹಿಯಾ** ನಿರ್ಮೋಹ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಚ್ಛಾದಕ ಮಮಕಾರಾ ಹಂಕ್ಕಾರೋತ್ಪಾದನ ಸಮರ್ಥ ಮೋಹಾದಿವಿರಹಿತತ್ವಾದ್ಯತಃ **ತಮ್ಹಾಸಾ ಖಾಯಗ ತ್ತಿ ಮದಾ** ತಸ್ಮಾತ್ ಸಾ ಯದ್ಯಪ್ಯೌದಯಿಕೀ ತಥಾಪಿ ನಿರ್ವಿಕಾರಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸ್ಯ ವಿಕ್ರಿಯಾಮಕುರ್ವತೀ ಸತೀ ಕ್ಷಾಯಿಕೀತಿ ಮತಾ । ಅತ್ರಾಹ ಶಿಷ್ಯಃ—'ಔದಯಿಕಾ ಭಾವಾಃ ಬಂಧಕಾರಣಮ್' ಇತ್ಯಾಗಮವಚನಂ ತರ್ಹಿ ವೃಥಾ ಭವತಿ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ಔದಯಿಕಾ ಭಾವಾ ಬಂಧಕಾರಣಂ ಭವಂತಿ, ಪರಂ ಕಿಂತು ಮೋಹೋದಯಸಹಿತಾಃ । ದ್ರವ್ಯಮೋಹೋದಯೇಽಪಿ ಸತಿ ಯದಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಬಲೇನ ಭಾವಮೋಹೇನ ನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಬಂಧೋ ನ ಭವತಿ । ಯದಿ ಪುನಃ ಕರ್ಮೋದಯಮಾತ್ರೇಣ ಬಂಧೋ ಭವತಿ ತರ್ಹಿ ಸಂಸಾರಿಣಾಂ ಸರ್ವದೈವ ಕರ್ಮೋದಯಸ್ಯ ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ ಸರ್ವದೈವ ಬಂಧ ಏವ, ನ ಮೋಕ್ಷ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೪೫॥

ಅಥ ಯಥಾರ್ಹತಾಂ ಶುಭಾಶುಭಪರಿಣಾಮವಿಕಾರೋ ನಾಸ್ತಿ ತಥೈಕಾಂತೇನ ಸಂಸಾರಿಣಾಮಪಿ ನಾಸ್ತೀತಿ ಸಾಂಖ್ಯಮತಾನುಸಾರಿಶಿಷ್ಯೇಣ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ದೂಷಣದ್ವಾರೇಣ ಪರಿಹಾರಂ ದದಾತಿ—**ಜದಿ ಸೋ ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ ಣ ಹವದಿ ಆದಾ ಸಯಂ ಸಹಾವೇಣ** ಯಥೈವ ಶುದ್ಧನಯೇನಾತ್ಮಾ ಶುಭಾ ಶುಭಾಭ್ಯಾಂ ನ ಪರಿಣಮತಿ ತಥೈವಾಶುದ್ಧನಯೇನಾಪಿ ಸ್ವಯಂ ಸ್ವಕೀಯೋಪಾದಾನಕಾರಣೇನ ಸ್ವಭಾವೇನಾಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯರೂಪೇಣಾಪಿ ಯದಿ ನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ । ಕಿಂ ದೂಷಣಂ ಭವತಿ । **ಸಂಸಾರೋ ವಿ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ** ನಿಸ್ಸಂಸಾರಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಾತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತೋ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನಾಪಿ ಸಂಸಾರೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ । ಕೇಷಾಮ್ । **ಸವ್ವೇಸಿಂ ಜೀವಕಾಯಾಣಂ** ಸರ್ವೇಷಾಂ ಜೀವಸಂಘಾತಾನಾಮಿತಿ । ತಥಾ ಹಿ—ಆತ್ಮಾತಾವತ್ಪರಿಣಾಮೀ, ಸ ಚ ಕರ್ಮೋಪಾಧಿನಿಮಿತ್ತೇ ಸತಿ ಸ್ಫಟಿಕಮಣಿರಿವೋ-

ಪಾಧಿಂಗೃಹ್ಣಾತಿ, ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ಸಂಸಾರಾಭಾವೋ ನ ಭವತಿ । ಅಥ ಮತಮ್—ಸಂಸಾರಾಭಾವಃ ಸಾಂಖ್ಯಾನಾಂ ದೂಷಣಂ ನ ಭವತಿ, ಭೂಷಣಮೇವ । ನೈವಮ್ । ಸಂಸಾರಾಭಾವೋ ಹಿ ಮೋಕ್ಷೋ ಭಣ್ಯತೇ, ಸ ಚ ಸಂಸಾರಿಜೀವಾನಾಂ ನ ದ್ರಶ್ಯತೇ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧಾದಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೪೬॥

ಏವಂ ರಾಗಾದಯೋ ಬಂಧಕಾರಣಂ, ನ ಚ ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯಾದಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಷಷ್ಠಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಪ್ರಥಮಂ ತಾವತ್ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮೇವ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪಂ, ತದನಂತರಂ ಸರ್ವಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ ಏಕಪರಿಜ್ಞಾನಂ, ಏಕಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ ಸರ್ವಪರಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯಾದಿಕಥನರೂಪೇಣ ಗಾಥಾಪಂಚಕಪರ್ಯಂತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ತದ್ಯಥಾ—ಅತ್ರ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಪ್ರಕೃತಂ ತಾವತ್ತತ್ಪ್ರಸ್ತುತಮನುಸೃತ್ಯ ಪುನರಪಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವೇನ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಜಂ** ಯಜ್‌ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ತೃ **ಜಾಣದಿ** ಜಾನಾತಿ । ಕಮ್ ।**ಅತ್ಥಂ** ಅರ್ಥಂಪದಾರ್ಥಮಿತಿ ವಿಶೇಷ್ಯಪದಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ತಕ್ಕಾಲಿಯಮಿದರಂ** ತಾತ್ಕಾಲಿಕಂ ವರ್ತಮಾನಮಿತರಂ ಚಾತೀತಾನಾಗತಮ್ । ಕಥಂ ಜಾನಾತಿ । **ಜುಗವಂ** ಯುಗಪದೇಕಸಮಯೇ **ಸಮಂತದೋ** ಸಮಂತತಃ ಸರ್ವಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೈಃ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೇಣ ವಾ । ಕತಿಸಂಖ್ಯೋಪೇತಮ್ । **ಸವ್ವಂ** ಸಮಸ್ತಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ವಿಚಿತ್ತಂ** ನಾನಾಭೇದಭಿನ್ನಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂರೂಪಮ್ । **ವಿಸಮಂ** ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಚೇತನಾಚೇತನಾದಿಜಾತ್ಯಂತರವಿಶೇಷೈರ್ವಿಸದೃಶಂ । **ತಂ ಣಾಣಂ ಖಾಇಯಂ ಭಣಿಯಂ** ಯದೇವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಕ್ಷಾಯಿಕಂ ಭಣಿತಮ್ । ಅಭೇದನಯೇನ ತದೇವ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸ್ವರೂಪಂ ತದೇವೋಪಾದೇಯಭೂತಾನಂತಸುಖಾದ್ಯನಂತಗುಣಾನಾಮಾಧಾರಭೂತಂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯ- ರೂಪೇಣ ಭಾವನೀಯಮ್ । ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೪೭॥

ಅಥ ಯಃ ಸರ್ವಂ ನ ಜಾನಾತಿ ಸ ಏಕಮಪಿ ನ ಜಾನಾತೀತಿ ವಿಚಾರಯತಿ-**ಜೋ ಣ ವಿಜಾಣದಿ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ನೈವ ಜಾನಾತಿ । ಕಥಮ್ । **ಜುಗವಂ** ಯುಗಪದೇಕಕ್ಷಣೇ । ಕಾನ್ । **ಅತ್ಥೇ** ಅರ್ಥಾನ್ । ಕಥಂಭೂತಾನ್ । **ತಿಕ್ಕಾಲಿಗೇ** ತ್ರಿಕಾಲಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಾನ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಾನ್ । **ತಿಹುವಣತ್ಥೇ** ತ್ರಿಭುವನಸ್ಥಾನ್ । **ಣಾದುಂ ತಸ್ಸ ಣ ಸಕ್ಕಂ** ತಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾತುಂ ಸಮರ್ಥಂ ನ ಭವತಿ । ಕಿಮ್ । **ದವ್ವಂ** ಜ್ಞೇಯದ್ರವ್ಯಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಸಪಜ್ಜಯಂ** ಅನಂತಪರ್ಯಾಯಸಹಿತಮ್ । ಕತಿಸಂಖ್ಯೋಪೇತಮ್ । **ಏಗಂ ವಾ** ಏಕಮಪೀತಿ । ತಥಾ ಹಿ—ಆಕಾಶದ್ರವ್ಯಂ ತಾವದೇಕಂ, ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಮೇಕಂ, ತಥೈವಾಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಚ ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಾಸಂಖ್ಯೇಯಕಾಲದ್ರವ್ಯಾಣಿ ತತೋಽನಂತಗುಣಾನಿ ಜೀವದ್ರವ್ಯಾಣಿ, ತೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯನಂತಗುಣಾನಿ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾಣಿ । ತಥೈವ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮನಂತಪರ್ಯಾಯಾಃ, ಏತತ್ಸರ್ವಂ ಜ್ಞೇಯಂ ತಾವತ್ತತ್ರೈಕಂ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಜ್ಞಾತೃ ಭವತಿ । ಏವಂ ತಾವದ್ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಃ । ತತ್ರ ತಥಾ ದಹನಃ ಸಮಸ್ತಂ ದಾಹ್ಯಂ ದಹನ್ ಸನ್ ಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಹೇತುಕಸಮಸ್ತದಾಹ್ಯಾಕಾರ-ಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಸಕಲೈಕದಹನಸ್ವರೂಪಮುಷ್ಣ ಪರಿಣತತೃಣಪರ್ಣಾದ್ಯಾಕಾರಮಾತ್ಮಾನಂ (ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಭಾವಂ) ಪರಿಣಮತಿ, ತಥಾಯಮಾತ್ಮಾ ಸಮಸ್ತಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜಾನನ್ ಸನ್ ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಹೇತುಕಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಾಕಾರಪರ್ಯಾಯ-ಪರಿಣತಸಕಲೈಕಾಖಂಡಜ್ಞಾನರೂಪಂ ಸ್ವಕೀಯಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಿಣಮತಿ ಜಾನಾತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ । ಯಥೈವ ಚ ಸ ಏವ ದಹನಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಂ ದಾಹ್ಯಮದಹನ್ ಸನ್ ತದಾಕಾರೇಣ ಪರಿಣಮತಿ ತಥಾಽಽಪಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಂ ಸಮಸ್ತಂ ಜ್ಞೇಯಮಜಾನನ್ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಮೇವ ಸಕಲೈಕಾಖಂಡಜ್ಞಾನಾಕಾರಂ ಸ್ವಕೀಯಮಾತ್ಮಾನಂ ನ ಪರಿಣಮತಿ ನ ಜಾನಾತಿ ನ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ । ಅಪರಮಪ್ಯುದಾಹರಣಂ ದೀಯತೇ—ಯಥಾ ಕೋಽಪ್ಯಂಧಕ ಆದಿತ್ಯಪ್ರಕಾಶ್ಯಾನ್ ಪದಾರ್ಥಾನಪಶ್ಯನ್ನಾದಿತ್ಯಮಿವ, ಪ್ರದೀಪಪ್ರಕಾಶ್ಯಾನ್ ಪದಾರ್ಥಾನಪಶ್ಯನ್ ಪ್ರದೀಪಮಿವ, ದರ್ಪಣಸ್ಥಬಿಂಬಾನ್ಯಪಶ್ಯನ್ ದರ್ಪಣಮಿವ, ಸ್ವಕೀಯದೃಷ್ಟಿಪ್ರಕಾಶ್ಯಾನ್ ಪದಾರ್ಥಾನಪಶ್ಯನ್ ಹಸ್ತಪಾದಾದ್ಯವಯವಪರಿಣತಂ ಸ್ವಕೀಯದೇಹಾಕಾರ ಮಾತ್ಮಾನಂ ಸ್ವಕೀಯದೃಷ್ಟ್ಯಾ ನ ಪಶ್ಯತಿ, ತಥಾಯಂ ವಿವಕ್ಷಿತಾತ್ಮಾಪಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ್ಯಾನ್ ಪದಾರ್ಥಾನಜಾನನ್

ಸಕಲಾಖಂಡೈಕಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪಮಾತ್ಮಾನಮಪಿ ನ ಜಾನಾತಿ । ತತ ಏತತ್ಸ್ಥಿತಂ ಯಃ ಸರ್ವಂ ನ ಜಾನಾತಿ ಸ ಆತ್ಮಾನಮಪಿ ನ ಜಾನಾತೀತಿ ॥೪೮॥

ಅಥೈಕಮಜಾನನ್ ಸರ್ವಂ ನ ಜಾನಾತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ–**ದವ್ವಂ** ದ್ರವ್ಯಂ **ಅಣಂತಪಜ್ಜಯಂ** ಅನಂತ ಪರ್ಯಾಯಾಂ **ಏಗಂ** ಏಕಂ **ಅಣಂತಾಣಿ ದವ್ವಜಾದೀಣಿ** ಅನಂತಾನಿ ದ್ರವ್ಯಜಾತೀನಿ **ಜೋ ಣ ವಿಜಾಣದಿ** ಯೋ ನ ವಿಜಾನಾತಿ ಅನಂತದ್ರವ್ಯಸಮೂಹಾನ್ **ಕಿಧ ಸೋ ಸವ್ವಾಣಿ ಜಾಣಾದಿ** ಕಥಂ ಸ ಸರ್ವಾನ್ ಜಾನಾತಿ **ಜುಗಂ** ಯುಗಪದೇಕಸಮಯೇ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ । ತಥಾ ಹಿ–ಆತ್ಮಲಕ್ಷಣಂ ತಾವಜ್ಜ್ಞಾನಂ ತಚ್ಚಾಖಂಡಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಂ ಸರ್ವಜೀವಸಾಧಾರಣಂ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯಮ್ । ತಚ್ಚ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮಯಾನಂತವಿಶೇಷವ್ಯಾಪಿ । **ತೇ ಚ** ಜ್ಞಾನವಿಶೇಷಾ ಅನಂತದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ವಿಷಯಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಞೇಯಭೂತಾನಾಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಕಾ ಗ್ರಾಹಕಾಃ । ಅಖಂಡೈಕಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಂ ಯನ್ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯಂ ತತ್ಸ್ವಭಾವಮಾತ್ಮಾನಂ ಯೋಽಸೌ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ನ ಜಾನಾತಿ ಸ ಪುರುಷಃ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯೇನ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ಯೇನ ಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತಾ ಅನಂತಜ್ಞಾನವಿಶೇಷಾಸ್ತೇಷಾಂ ವಿಷಯಭೂತಾಃ ಯೇಽನಂತದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತಾನ್ ಕಥಂ ಜಾನಾತಿ, ನ ಕಥಮಪಿ । ಅಥ ಏತದಾಯಾತಮ್–ಯಃ ಆತ್ಮಾನಂ ನ ಜಾನಾತಿ ಸ ಸರ್ವಂ ನ ಜಾನಾತೀತಿ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಮ್ –''ಏಕೋ ಭಾವಃ ಸರ್ವಭಾವಸ್ವಭಾವಃ ಸರ್ವೇ ಭಾವಾ ಏಕಭಾವಸ್ವಭಾವಾಃ। ಏಕೋ ಭಾವಸ್ತತ್ತ್ವತೋ ಏನ ಬುದ್ಧಃ ಸರ್ವೇ ಭಾವಾಸ್ತತ್ತ್ವತಸ್ತೇನ ಬುದ್ಧಾಃ ॥'' ಅತ್ರಾಹ ಶಿಷ್ಯಃ–ಆತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ ಸರ್ವಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಭವತೀತ್ಯತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ, ತತ್ರ ತು ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಭಣಿತಂ ಸರ್ವಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಸತ್ಯಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಭವತೀತಿ। ಯದ್ಯೇವಂ ತರ್ಹಿ ಛದ್ಮಸ್ಥಾನಾಂ ಸರ್ವಪರಿಜ್ಞಾನಂ ನಾಸ್ತ್ಯಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಕಥಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ, ಆತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಾಭಾವೇ ಚಾತ್ಮಭಾವನಾ ಕಥಂ, ತದಭಾವೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿರ್ನಾಸ್ತೀತಿ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ- ಪರೋಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಭೂತ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾ ಜ್ಞಾಯಂತೇ । ಕಥಮಿತಿ ಚೇತ್— ಲೋಕಾಲೋಕಾದಿಪರಿಜ್ಞಾನಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನರೂಪೇಣ ಛದ್ಮಸ್ಥಾನಾಮಪಿ ವಿದ್ಯತೇ, ತಚ್ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಂ ಪರೋಕ್ಷಾಕಾರೇಣ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಿಷಯಗ್ರಾಹಕಂ ಕಥಂಚಿದಾತ್ಮೈವ ಭಣ್ಯತೇ । ಅಥವಾ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇನಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾಯತೇ, ತತಶ್ಚ ಭಾವನಾ ಕ್ರಿಯತೇ ತಯಾ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಸ್ವಸಂವೇದನ- ಜ್ಞಾನಾಭಾವನಯಾ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಚ ಜಾಯತೇ । ಇತಿ ನಾಸ್ತಿ ದೋಷಃ ॥೪೯॥

ಅಥ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ನ ಭವತೀತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ—**ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ ಜದಿ ಣಾಣಂ** ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ ಯದಿ ಚೇತ್ । **ಕಮಸೋ** ಕ್ರಮಶಃ ಸಕಾಶಾತ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಅಟ್ಠೇ ಪಡುಚ್ಚ** ಜ್ಞೇಯಾರ್ಥಾನಾಶ್ರಿತ್ಯ । ಕಸ್ಯ । **ಣಾಣಿಸ್ಸ** ಜ್ಞಾನಿನಃ ಆತ್ಮನಃ **ತಂ ಣೇವ ಹವದಿ ಣಿಚ್ಚ** ಉತ್ಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಭೂತಪದಾರ್ಥವಿನಾಶೇ ತಸ್ಯಾಪಿ ವಿನಾಶ ಇತಿ ನಿತ್ಯಂ ನ ಭವತಿ । **ಣ ಖಾಇಗಂ** ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯಕರ್ಮಕ್ಷಯೋಪಶಮಾಧೀನತ್ವಾತ್ ಕ್ಷಾಯಿಕಮಪಿ ನ ಭವತಿ । **ಣೇವ ಸವ್ವಗದಂ** ಯತ ಏವ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಪರಾಧೀನತ್ವೇನ ನಿತ್ಯಂ ನ ಭವತಿ, ಕ್ಷಯೋಪಶಮಾಧೀನತ್ವೇನ ಕ್ಷಾಯಿಕಂ ಚ ನ ಭವತಿ, ತತ ಏವ ಯುಗಪತ್ಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವಾನಾಂ ಪರಿಜ್ಞಾನಸಾಮರ್ಥ್ಯಾಭಾವಾತ್ಸರ್ವಗತಂ ನ ಭವತಿ । ಅತ ಏತತ್ಸ್ಥಿತಂ ಯದ್ ಜ್ಞಾನಂ ಕ್ರಮೇಣಾರ್ಥಾನ್ ಪ್ರತೀತ್ಯ ಜಾಯತೇ ತೇನ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ನ ಭವತಿ ಇತಿ ॥೫೦॥

ಅಥ ಯುಗಪತ್ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪಜ್ಞಾನೇನೈವ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ಭವತೀತ್ಯಾವೇದಯತಿ—**ಜಾಣದಿ** ಜಾನಾತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ। **ಜೋಣ್ಹಂ** ಜೈನಜ್ಞಾನಂ । ಕಥಮ್ । **ಜುಗವಂ** ಯುಗಪದೇಕಸಮಯೇ । **ಅಹೋ ಹಿ ಣಾಣಸ್ಸ ಮಾಹಪ್ಪಂ** ಅಹೋ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಜೈನಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಪಶ್ಯತಾಮ್ । ಕಿಂ ಜಾನಾತಿ । ಅರ್ಥಮಿತ್ಯಧ್ಯಾಹಾರಃ । ಕಥಂ ಭೂತಮ್ । **ತಿಕ್ಕಾಲಣಿಚ್ಚವಿಸಯಂ** ತ್ರಿಕಾಲ-ವಿಷಯಂ ತ್ರಿಕಾಲಗತಂ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಸಯಲಂ** ಸಮಸ್ತಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಸವ್ವತ್ಥ ಸಂಭವಂ** ಸರ್ವತ್ರ ಲೋಕೇ ಸಂಭವಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನಂ ಸ್ಥಿತಮ್ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಮ್ । **ಚಿತ್ತಂ** ನಾನಾಜಾತಿಭೇದೇನ ವಿಚಿತ್ರಮಿತಿ । ತಥಾ ಹಿ–ಯುಗಪತ್ಸಕಲಗ್ರಾಹಕಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ಭವತೀತಿ

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕಿಂ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ । ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕಮಂತ್ರವಾದರಸಸಿದ್ಧ್ಯಾದೀನಿ ಯಾನಿ ಖಂಡವಿಜ್ಞಾನಾನಿ ಮೂಢಜೀವಾನಾಂ ಚಿತ್ತ ಚಮತ್ಕಾರಕಾರಣಾನಿ ಪರಮಾತ್ಮಭಾವನಾವಿನಾಶಕಾನಿ ಚ ತತ್ರಾಗ್ರಹಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಜಗತ್ರಯಕಾಲತ್ರಯಸಕಲವಸ್ತು-ಯುಗಪತ್ಪ್ರಕಾಶಕಮವಿನಶ್ವರಮಖಂಡೈಕಪ್ರತಿಭಾಸರೂಪಂ ಸರ್ವಜ್ಞಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಯತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ತಸ್ಯೈವೋತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣಭೂತಂ ಯತ್ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪಜಾಲೇನ ರಹಿತಂ ಸಹಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋಽಭೇದಜ್ಞಾನಂ ತತ್ರ ಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ, ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೫೧॥

ಏವಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮೇವ ಸರ್ವಜ್ಞ ಇತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ಗಾಥೈಕಾ, ತದನಂತರಂ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಪರಿ ಜ್ಞಾನಾತ್ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಾಚ್ಚ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಪರಿಜ್ಞಾನಮಿತಿ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ । ತತಶ್ಚ ಕ್ರಮಪ್ರವೃತ್ತಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ನ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಯುಗಪದ್ಗ್ರಾಹಕೇಣ ಸ ಭವತೀತಿ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಸುಮುದಾಯೇನ ಸಪ್ತಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಪೂರ್ವಂ ಯದುಕ್ತಂ ಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸದ್ಭಾವೇಽಪಿ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾಭಾವಾತ್ ಕೇವಲಿನಾಂ ಬಂಧೋ ನಾಸ್ತೀತಿ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತೇಣ ದೃಢೀಕುರ್ವನ್ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚಾಧಿಕಾರಮುಪಸಂಹರತಿ–**ಣ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ** ಯಥಾ ಸ್ವಕೀಯಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೈಃ ಸಮರಸೀಭಾವೇನ ಸಹ ಪರಿಣಮತಿ ತಥಾ ಜ್ಞೇಯರೂಪೇಣ ನ ಪರಿಣಮತಿ । **ಣ ಗೇಣ್ಹದಿ** ಯಥೈವ ಚಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಚತುಷ್ಟಯರೂಪಮಾತ್ಮ-ರೂಪಮಾತ್ಮರೂಪತಯಾ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ತಥಾ ಜ್ಞೇಯರೂಪಂ ನ ಗೃಹ್ಣಾತಿ । **ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ ಣೇವ ತೇಸು ಅಟ್ಠೇಸು** ಯಥಾ ಚ ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾನಂದೈಕಸುಖರೂಪೇಣ ಸ್ವಕೀಯಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪದ್ಯತೇ ತಥೈವ ಚ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥೇಷು ನೋತ್ಪದ್ಯತೇ । ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ನಪಿ **ಜಾಣಣ್ಣವಿ ತೇ** ತಾನ್ ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಾನ್ ಸ್ವಸ್ಮಾತ್ ಪೃಥಗ್ರೂಪೇಣ ಜಾನನ್ನಪಿ । ಸಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಆದಾ** ಮುಕ್ತಾತ್ಮಾ । **ಅಬಂಧಗೋ ತೇಣ ಪಣ್ಣತ್ತೋ** ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ಕರ್ಮಣಾಮಬಂಧಕಃ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತ ಇತಿ । ತದ್ಯಥಾ–ರಾಗಾದಿರಹಿತಜ್ಞಾನಂ ಬಂಧಕಾರಣಂ ನ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣಮೋಕ್ಷ ವಿಪರೀತಸ್ಯ ನಾರಕಾದಿದುಃಖಕಾರಣಕರ್ಮಬಂಧಸ್ಯ ಕಾರಣಾನೀಂದ್ರಿಯಮನೋಜನಿತಾನ್ಯೇಕದೇಶವಿಜ್ಞಾನಾನಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಕರ್ಮ ಬಂಧಾಕಾರಣಭೂತಸ್ಯ ಯದ್ಬೀಜಭೂತಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಂ ತತ್ರೈವ ಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೫೨॥

ಏವಂ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹರಹಿತತ್ವಾತ್ಕೇವಲಿನಾಂ ಬಂಧೋ ನಾಸ್ತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚಸಮಾಪ್ತಿ ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಚೈಕಸೂತ್ರೇಣಾಷ್ಟಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ ।

ಅಥ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನಂತರಂ ಜ್ಞಾನಾಧಾರಸರ್ವಜ್ಞಂ ನಮಸ್ಕರೋತಿ ।

ತಸ್ಸ ಣಮಾಇಂ ಲೋಗೋ ದೇವಾಸುರಮಣುಅರಾಯಸಂಬಂಧೋ ।
ಭತ್ತೋ ಕರೇದಿ ಣಿಚ್ಚಂ ಉವಜುತ್ತೋ ತಂ ತಹಾ ವಿ ಅಹಂ ॥೨॥*

ಕರೇದಿ ಕರೋತಿ । ಸ ಕಃ **ಲೋಗೋ** ಲೋಕಃ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ದೇವಾಸುರಮಣುಅರಾಯಸಂಬಂಧೋ** ದೇವಾಸುರಮನುಷ್ಯರಾಜಸಂಬಂಧಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಭತ್ತೋ** ಭಕ್ತಃ । **ಣಿಚ್ಚಂ** ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಉವಜುತ್ತೋ** ಉಪಯುಕ್ತ ಉದ್ಯತಃ । ಇತ್ಥಂಭೂತೋ ಲೋಕಃ ಕಾಂ ಕರೋತಿ । **ಣಮಾಇಂ** ನಮಸ್ಯಾಂ ನಮಸ್ಕ್ರಿಯಾಮ್ । ಕಸ್ಯ । **ತಸ್ಸ** ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಯ । **ತಂ ತಹಾ ವಿ ಅಹಂ** ತಂ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ತಥಾ ತೇನೈವ ಪ್ರಕಾರೇಣಾಹಮಪಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತಾ ನಮಸ್ಕರೋಮೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ಯಥಾ ದೇವೇಂದ್ರಚಕ್ರವರ್ತ್ಯಾ-ದಯೋಽನಂತಾಕ್ಷಯಸುಖಾದಿಗುಣಾಸ್ಪದಂ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪಂ ನಮಸ್ಕುರ್ವಂತಿ, ತಥೈವಾಹಮಪಿ ತತ್ಪದಾಭಿಲಾಷಿ ಪರಮಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ॥೨॥*

ಏವಮಷ್ಟಾಭಿಃ ಸ್ಥಲೈರ್ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಸ್ತದನಂತರಂ ನಮಸ್ಕಾರಗಾಥಾ ಚೇತಿ ಸಮುದಾಯೇನ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಸೂತ್ರೈ **ರ್ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚ**ನಾಮಾ ತೃತೀಯೋಽಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅಥ ಸುಖಪ್ರಪಂಚಾಭಿಧಾನಾಂತರಾಧಿಕಾರೇಽಷ್ಟಾದಶ ಗಾಥಾ ಭವಂತಿ । ಅತ್ರ ಪಂಚಸ್ಥಲಾನಿ, ತೇಷು ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ 'ಅತ್ಥಿ ಅಮುತ್ತಂ' ಇತ್ಯಾದ್ಯಧಿಕಾರಗಾಥಾಸೂತ್ರಮೇಕಂ, ತದನಂತರಮತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜಂ ಪೇಚ್ಛದೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಮೇಕಂ, ಅಥೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜೀವೋ ಸಯಂ ಅಮುತ್ತೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ, ತದನಂತರಮತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜಾದಂ ಸಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ, ಅಥಾನಂತರಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಪ್ರತಿಪಾದನರೂಪೇಣ ಗಾಥಾಷ್ಟಕಮ್, ತತ್ರಾಪ್ಯಷ್ಟಕಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಥಮತ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ದುಃಖತ್ವಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಂ 'ಮಣುಆಸುರಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ, ಅಥ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಂ ದೇಹಾಭಾವೇಽಪಿ ಸುಖಮಸ್ತೀತಿ ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ದೇಹಃ ಸುಖಕಾರಣಂ ನ ಭವತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ 'ಪಪ್ಪಾ ಇಟ್ಠೇ ವಿಸಯೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಂ, ತದನಂತರಮಿಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾ ಅಪಿ ಸುಖಕಾರಣಂ ನ ಭವತೀತಿ ಕಥನೇನ 'ತಿಮಿರಹರಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್, ಅತೋಽಪಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ನಮಸ್ಕಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ತೇಜೋದಿಟ್ಠಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಏವಂ ಪಂಚಮಸ್ಥಲೇ ಅಂತರಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯಂ ಭವತೀತಿ ಸುಖಪ್ರಪಂಚಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ ॥ ಅಥಾತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯೋಪಾದೇಯಭೂತಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಪಂಚಯನ್ನತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನ-ಮತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ಚೋಪಾದೇಯಮಿತಿ, ಯತ್ಪುನರಿಂದ್ರಿಯಜಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚ ತದ್ಧೇಯಮಿತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮತಸ್ತಾವದಧಿಕಾರಸ್ಥಲಗಾಥಯಾ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯಂ ಸೂತ್ರಯತಿ–**ಅತ್ಥಿ** ಅಸ್ತಿ ವಿದ್ಯತೇ । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । **ಣಾಣಂ** ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಭಿನ್ನಪ್ರಕ್ರಮೋ ವ್ಯವಹಿತಸಂಬಂಧಃ । ಕಿಂವಿಷ್ಟಮ್ **ಅಮುತ್ತಂ ಮುತ್ತಂ** ಅಮೂರ್ತಂ ಮೂರ್ತಂ ಚ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಅದಿಂದಿಯಂ ಇಂದಿಯಂ ಚ** ಯದಮೂರ್ತಂ ತದತೀಂದ್ರಿಯಂ ಮೂರ್ತಂ ಪುನರಿಂದ್ರಿಯಜಮ್ । ಇತ್ಥಂಭೂತಂ ಜ್ಞಾನಮಸ್ತಿ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು । **ಅತ್ಥೇಸು** ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥೇಷು, **ತಹಾಂ ಸೋಕ್ಖಂ ಚ** ತಥೈವ ಜ್ಞಾನವದಮೂರ್ತಮತೀಂದ್ರಿಯಂ ಮೂರ್ತಮಿಂದ್ರಿಯಜಂ ಚ ಸುಖಮಿತಿ । **ಜಂ ತೇಸು ಪರಂ ಚ ತಂ ಣೇಯಂ** ಯತ್ತೇಷು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜ್ಞಾನಸುಖೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಪರಮುತ್ಕೃಷ್ಟಮತೀಂದ್ರಿಯಂ ತದುಪಾದೇಯಮಿತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ತದೇವ ವಿವ್ರಿಯತೇ–ಅಮೂರ್ತಾಭಿಃ ಕ್ಷಾಯಿಕೀಭಿರತೀಂದ್ರಿಯಾಭಿಶ್ಚಿದಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಾಭಿಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಶಕ್ತಿಭಿರುತ್ಪನ್ನತ್ವಾದತೀಂದ್ರಿಯ-ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚಾತ್ಮಾಧೀನತ್ವೇನಾವಿನಶ್ವರತ್ವಾದುಪಾದೇಯಮಿತಿ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಮೂರ್ತಶುದ್ಧಾತ್ಮಶಕ್ತಿಭ್ಯೋ ವಿಲಕ್ಷಣಾಭಿಃ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕೇಂದ್ರಿಯಶಕ್ತಿಭಿರುತ್ಪನ್ನತ್ವಾದಿಂದ್ರಿಯಜಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚ ಪರಾಯತ್ತತ್ವೇನ ವಿನಶ್ವರತ್ವಾದ್ಧೇಯಮಿತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೫೩॥

ಏವಮಧಿಕಾರಗಾಥಯಾ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮುಪಾದೇಯಭೂತಮತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ವಿಶೇಷೇಣ ವ್ಯಕ್ತೀಕರೋತಿ–**ಜಂ** ಯದತೀಂದ್ರಿಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ತೃ । **ಪೇಚ್ಛದೋ** ಪ್ರೇಕ್ಷಮಾಣಪುರುಷಸ್ಯ ಜಾನಾತಿ । ಕಿಂ ಕಿಮ್ । **ಅಮುತ್ತಂ** ಅಮೂರ್ತಮತೀಂದ್ರಿಯನಿರುಪರಾಗಸದಾನಂದೈಕಸುಖಸ್ವಭಾವಂ ಯತ್ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ತತ್ಪ್ರಭೃತಿ ಸಮಸ್ತಾಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಸಮೂಹಂ **ಮುತ್ತೇಸು ಅದಿಂದಿಯಂ ಚ** ಮೂರ್ತೇಷು ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯೇಷು ಯದತೀಂದ್ರಿಯಂ ಪರಮಾಣ್ವಾದಿ । **ಪಚ್ಛಣ್ಣಂ** ಕಾಲಾಣು ಪ್ರಭೃತಿದ್ರವ್ಯರೂಪೇಣ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಂ ವ್ಯವಹಿತಮಂತರಿತಂ, ಅಲೋಕಾಕಾಶ-ಪ್ರದೇಶಪ್ರಭೃತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಪ್ರಚ್ಛನ್ನಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾನಂದೈಕಸುಖಾಸ್ವಾದಪರಿಣತಿರೂಪಪರಮಾತ್ಮನೋ, ವರ್ತಮಾನ-ಸಮಯಗತಪರಿಣಾಮಾಸ್ತತ್ಪ್ರಭೃತಯೋ ಯೇ ಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ವರ್ತಮಾನಸಮಯಗತಪರಿಣಾಮಾಸ್ತೇ ಕಾಲಪ್ರಚ್ಛನ್ನಾಃ, ತಸ್ಯೈವ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಸಿದ್ಧರೂಪಶುದ್ಧವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯಃ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಯೇ ಯಥಾಸಂಭವಂ ವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತೇಷ್ವಂತರ್ಭೂತಾಃ ಪ್ರತಿಸಮಯಪ್ರವರ್ತಮಾನಷಟ್ಪ್ರಕಾರಪ್ರವೃದ್ಧಿಹಾನಿರೂಪಾ ಅರ್ಥ–ಪರ್ಯಾಯಾ ಭಾವಪ್ರಚ್ಛನ್ನಾ ಭಣ್ಯಂತೇ । **ಸಯಲಂ** ತತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಸಮಸ್ತಂ ಜ್ಞೇಯಂ ದ್ವಿಧಾ ಭವತಿ । ಕಥಮಿತಿ ಚೇತ್ । **ಸಗಂ ಚ ಇದರಂ**

ಕಿಮಪಿ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಗತಂ ಇತರತ್ಪರದ್ರವ್ಯಗತಂ ಚ । ತದುಭಯಂ ಯತಃ ಕಾರಣಾಜ್ಜಾನಾತಿ ತೇನ ಕಾರಣೇನ **ತಂ ಣಾಣಂ** ತತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜ್ಞಾನಂ **ಹವದಿ** ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತಿ । ಅತ್ರಾಹ ಶಿಷ್ಯಃ–ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚಾಧಿಕಾರಃ ಪೂರ್ವಮೇವ ಗತಃ, ಅಸ್ಮಿನ್ ಸುಖಪ್ರಪಂಚಾಧಿಕಾರೇ ಸುಖಮೇವ ಕಥನೀಯಮಿತಿ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ–ಯದತೀಂದ್ರಿಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪೂರ್ವಂ ಭಣಿತಂ ತದೇವಾಭೇದನಯೇನ ಸುಖಂ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ, ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾ ತತ್ರ ಹೇಯೋಪಾದೇಯಚಿಂತಾ ನಾಸ್ತೀತಿ ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ವಾ । ಏವಮತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಮುಪಾದೇಯಮಿತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನೈಕಗಾಥಯಾ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ ॥೫೪॥

ಅಥ ಹೇಯಭೂತಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ಕಾರಣತ್ವಾದಲ್ಪವಿಷಯತ್ವಾಚ್ಚೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಹೇಯಮಿತ್ಯುಪದಿಶತಿ।

ಜೀವೋ ಸಯಂ ಅಮುತ್ತೋ ಜೀವಸ್ತಾವಚ್ಛಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನಾಮೂರ್ತಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸುಖಸ್ವಭಾವಃ, ಪಶ್ಚಾದನಾದಿಬಂಧವಶಾತ್ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನ **ಮುತ್ತಿಗದೋ** ಮೂರ್ತಶರೀರಗತೋ ಮೂರ್ತಶರೀರಪರಿಣತೋ ಭವತಿ । **ತೇಣ ಮುತ್ತಿಣಾ** ತೇನ ಮೂರ್ತಶರೀರೇಣ ಮೂರ್ತಶರೀರಾಧಾರೋತ್ಪನ್ನಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯೇಂದ್ರಿಯಭಾವೇಂದ್ರಿಯಾಧಾರೇಣ **ಮುತ್ತಂ** ಮೂರ್ತಂ ವಸ್ತು **ಓಗೇಣ್ಹಿತ್ತಾ** ಅವಗ್ರಾಹಾದಿಕೇನ ಕ್ರಮಕರಣವ್ಯವಧಾನರೂಪಂ ಕೃತ್ವಾ **ಜೋಗ್ಗಂ** ತತ್ಸ್ಪರ್ಶಾದಿಮೂರ್ತಂ ವಸ್ತು । ಕಥಂಭೂತಮ್ । ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯಂ **ಜಾಣದಿ ವಾ ತಣ್ಣ ಜಾಣಾದಿ** ಸ್ವಾವರಣಕ್ಷಯೋಪಶಮಯೋಗ್ಯಂ ಕಿಮಪಿ ಸ್ಥೂಲಂ ಜಾನಾತಿ, ವಿಶೇಷಕ್ಷಯೋಪಶಮಾಭಾವಾತ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ನ ಜಾನಾತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ– ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಯದ್ಯಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭಣ್ಯತೇ, ತಥಾಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪರೋಕ್ಷಮೇವ । ಪರೋಕ್ಷಂ ತು ಯಾವತಾಂಶೇನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥಂ ನ ಜಾನಾತಿ ತಾವತಾಂಶೇನ ಚಿತ್ತಖೇದಕಾರಣಂ ಭವತಿ । ಖೇದಶ್ಚ ದುಃಖಂ, ತತೋ ದುಃಖಜನಕತ್ವಾದಿಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಹೇಯಮಿತಿ ॥೫೫॥

ಅಥ ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ರೂಪಾದಿಸ್ವವಿಷಯಮಪಿ ಯುಗಪನ್ನ ಜಾನಾತಿ ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಹೇಯಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ–**ಫಾಸೋ ರಸೋ ಯ ಗಂಧೋ ವಣ್ಣೋ ಸದ್ದೋ ಯ ಪುಗ್ಗಲಾ ಹೋಂತಿ** ಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಶಬ್ದಾಃ ಪುದ್ಗಲಾ ಮೂರ್ತಾ ಭವಂತಿ । ತೇ ಚ ವಿಷಯಾಃ । ಕೇಷಾಮ್ । **ಅಕ್ಖಾಣಂ** ಸ್ಪರ್ಶನಾದೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ । **ತೇ ಅಕ್ಖಾ** ತಾನ್ಯಕ್ಷಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಕರ್ತೃಣಿ **ಜುಗವಂ ತೇ ಣೇವ ಗೇಣ್ಹಂತಿ** ಯುಗಪತ್ತಾನ್ ಸ್ವಕೀಯವಿಷಯಾನಪಿ ನ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ನ ಜಾನಂ । ಅಯಮತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃ–ಯಥಾ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯಭೂತಸ್ಯಾನಂತಸುಖಸ್ಯೋಪಾದಾನಕಾರಣಭೂತಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಯುಗಪತ್ಸಮಸ್ತಂ ವಸ್ತು ಜಾನತ್ಸತ್ ಜೀವಸ್ಯ ಸುಖಕಾರಣಂ ಭವತಿ,ತಥೇದಮಿಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವಕೀಯವಿಷಯೇಽಪಿ ಯುಗಪತ್ಪರಿಜ್ಞಾನಾಭಾವಾತ್ಸುಖಕಾರಣಂ ನ ಭವತಿ ॥೫೬॥

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ನ ಭವತೀತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ–**ಪರದವ್ವಂ ತೇ ಅಕ್ಖಾ** ತಾನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನ್ಯಕ್ಷಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪರದ್ರವ್ಯಂ ಭವಂತಿ । ಕಸ್ಯ । ಆತ್ಮನಃ । **ಣೇವ ಸಹಾವೋ ತ್ತಿ ಅಪ್ಪಣೋ ಭಣಿದಾ** ಯೋಽಸೌ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವ ಆತ್ಮನಃ ಸಂಬಂಧೀ ತತ್ಸ್ವಭಾವಾನಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನ ಭಣಿತಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ।ಕಸ್ಮಾತ್ । ಭಿನ್ನಾಸ್ತಿತ್ವನಿಷ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ । **ಉವಲದ್ಧಂ ತೇಹಿ** ಉಪಲಬ್ಧಂ ಜ್ಞಾತಂ ಯತ್ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಭೂತಂ ವಸ್ತು ತೈರಿಂದ್ರಿಯೈಃ **ಕಥಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಅಪ್ಪಣೋ ಹೋದಿ** ತದ್ವಸ್ತು ಕಥಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತ್ಯಾತ್ಮನೋ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ । ತಥೈವ ಚ ನಾನಾಮನೋರಥವ್ಯಾಪ್ತಿವಿಷಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಪ್ರತಿಪಾದಕಾದಿವಿಕಲ್ಪಜಾಲರೂಪಂ ಯನ್ಮನಸ್ತದಪೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನವನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಪರೋಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕಿಂ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ । ಸಕಲೈಕಾಖಂಡಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರತಿಭಾಸಮಯಪರಮಜ್ಯೋತಿಃ ಕಾರಣಭೂತೇ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಭಾವನಾಸಮುತ್ಪನ್ನಪರಮಾಹ್ಲಾದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಸಂವಿತ್ಯಾಕಾರಪರಿಣತಿರೂಪೇ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತೇ ಸ್ವಸಂವೇನದಜ್ಞಾನೇ ಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೫೭॥

ಅಥ ಪುನರಪಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷ ಲಕ್ಷಣಂ ಕಥಯತಿ–**ಜಂ ಪರದೋ ವಿಣ್ಣಾಣಂ ತಂ ತು ಪರೋಕ್ಖ ತಿ ಭಣಿದಂ** ಯತ್ಪರತಃ ಸಕಾಶಾದ್ವಿಜ್ಞಾನಂ ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ ತತ್ಪುನಃ ಪರೋಕ್ಷಮಿತಿ ಭಣಿತಮ್ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು । **ಅಟ್ಠೇಸು** ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥೇಷು । **ಜದಿ ಕೇವಲೇಣ ಣಾದಂ ಹವದಿ ಹಿ** ಯದಿ ಕೇವಲೇನಾಸಹಾಯೇನ ಜ್ಞಾತಂ ಭವತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕೇನ ಕರ್ತೃಭೂತೇನ **ಜೀವೇಣ** ಜೀವೇನ । ತರ್ಹಿ **ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ । ಅತೋ ವಿಸ್ತರಃ– ಇಂದ್ರಿಯಮನಃಪರೋಪದೇಶಾಲೋಕಾದಿಬಹಿರಂಗನಿಮಿತ್ತಭೂತಾತ್ತಥೈವ ಚ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯಕ್ಷಯೋಪಶಮ-ಜನಿತಾರ್ಥಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿರೂಪಾಯಾ ಉಪಲಬ್ಧೇರರ್ಥಾವಧಾರಣರೂಪಸಂಸ್ಕಾರಾಚ್ಚಾಂತರಂಗಕಾರಣಭೂತಾತ್ಸಕಾ-ಶಾದುತ್ಪದ್ಯತೇಯದ್ವಿಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಪರಾಧೀನತ್ವಾತ್ಪರೋಕ್ಷಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಯದಿ ಪುನಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಮನಪೇಕ್ಷ್ಯ ಕೇವಲಾಚ್ಛುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಸಕಾಶಾತ್ಸಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ತತೋಽಕ್ಷನಾಮಾನಮಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರತೀತ್ಯೋತ್ಪದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತೀತಿ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೫೮॥

ಏವಂ ಹೇಯಭೂತೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾಭೇದನಯೇನ ಪಂಚವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮೇವ ಸುಖಮಿತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ–**ಜಾದಂ** ಜಾತಂ ಉತ್ಪನ್ನಮ್। ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । **ಣಾಣಂ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮ್ । ಕಥಂ ಜಾತಮ್ । **ಸಯಂ** ಸ್ವಯಮೇವ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಸಮತ್ತಂ** ಪರಿಪೂರ್ಣಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂರೂಪಮ್ । **ಅಣಂತತ್ಥವಿತ್ಥಡಂ** ಅನಂತಾರ್ಥವಿಸ್ತೀರ್ಣಮ್ । ಪುನಃ ಕೀದೃಶಮ್। **ವಿಮಲಂ** ಸಂಶಯಾದಿಮಲರಹಿತಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕೀದೃಕ್ । **ರಹಿಯಂ ತು ಓಗ್ಗಹಾದಿಹಿಂ** ಅವಗ್ರಹಾದಿರಹಿತಂ ಚೇತಿ । ಏವಂ ಪಂಚವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಯತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ **ಸುಹಂ ತಿ ಏಗಂತಿಯಂ ಭಣಿಯಂ** ತತ್ಸುಖಂ ಭಣಿತಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । ಏಕಾಂತಿಕಂ ನಿಯಮೇನೇತಿ । ತಥಾ ಹಿ–ಪರನಿರಪೇಕ್ಷತ್ವೇನ ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಮುಪಾದಾನಕಾರಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಸಮುತ್ಪದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ಸ್ವಯಂ ಜಾಯಮಾನಂ ಸತ್, ಸರ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರದೇಶಾಧಾರತ್ವೇನೋತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ಸಮಸ್ತಂ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಾವಿಭಾಗಪರಿಚ್ಛೇದಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಸತ್, ಸಮಸ್ತಾವರಣಕ್ಷಯೇನೋತ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ಸಮಸ್ತಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥಗ್ರಾಹಕತ್ವೇನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಸತ್, ಸಂಶಯ ವಿಮೋಹವಿಭ್ರಮರಹಿತತ್ವೇನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಿಷಯೇಽತ್ಯಂತವಿಶದತ್ವಾದ್ವಿ- ಮಲಂ ಸತ್, ಕ್ರಮಕರಣವ್ಯವಧಾನಜನಿತಖೇದಾಭಾವಾದವಗ್ರಹಾದಿರಹಿತಂ ಚ ಸತ್, ಯದೇವಂ ಪಂಚವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಕ್ಷಾಯಿಕಜ್ಞಾನಂ ತದನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಪರಮಾನಂದೈಕರೂಪಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖಾತ್ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿ-ಭೇದೇಽಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನಾಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖಂ ಭಣ್ಯತೇ–ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೫೯॥

ಅಥಾನಂತಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛೇದನಾತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇಽಪಿ ಖೇದೋಽಸ್ತೀತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೇ ಸತಿ ಪರಿಹಾರಮಾಹ– **ಜಂ ಕೇವಲಂ ತಿ ಣಾಣಂ ತಂ ಸೋಕ್ಖಂ** ಯತ್ಕೇವಲಮಿತಿ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಸೌಖ್ಯಂ ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾತ್ **ಖೇದೋ ತಸ್ಸ ಣ ಭಣಿದೋ** ತಸ್ಯ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ಯ **ಖೇದೋ** ದುಃಖಂ ನ ಭಣಿತಮ್ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ಜಮ್ಹಾ **ಘಾದೀ ಖಯಂ ಜಾದಾ** ಯಸ್ಮಾನ್ಮೋಹಾದಿಘಾತಿಕರ್ಮಾಣಿ ಕ್ಷಯಂ ಗತಾನಿ । ತರ್ಹಿ ತಸ್ಯಾನಂತಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಪರಿಣಾಮೋ ದುಃಖಕಾರಣಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ನೈವಮ್ । **ಪರಿಣಮಂ ಚ ಸೋ ಚೇವ** ತಸ್ಯ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೀ ಪರಿಣಾಮಶ್ಚ ಸ ಏವ ಸುಖರೂಪ ಏವೇತಿ । ಇದಾನೀಂ ವಿಸ್ತರಃ-ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಾವರಣೋದಯೇ ಸತಿ ಯುಗಪದರ್ಥಾನ್ ಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ಕ್ರಮಕರಣವ್ಯವಧಾನಗ್ರಹಣೇ ಖೇದೋ ಭವತಿ, ಆವರಣದ್ವಯಾಭಾವೇ ಸತಿ ಯುಗಪದ್ಗ್ರಹಣೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಖೇದೋ ನಾಸ್ತೀತಿ ಸುಖಮೇವ । ತಥೈವ ತಸ್ಯ ಭಗವತೋ ಜಗತ್ತ್ರಯಕಾಲತ್ರಯವರ್ತಿಸಮಸ್ತಪದಾರ್ಥಯುಗಪತ್ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿ-

ಸರ್ಮಾಥಮಖಂಡೈಕರೂಪಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಮಯಂ ಸ್ವರೂಪಂ ಪರಿಣಮತ್ಸತ್ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮೇವ ಪರಿಣಾಮೋ, ನ ಚ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಭಿನ್ನ ಪರಿಣಾಮೋಽಸ್ತಿ ಯೇನ ಖೇದೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ಅಥವಾ ಪರಿಣಾಮವಿಷಯೇ ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ–ಯುಗಪದನಂತಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿ ಪರಿಣಾಮೇಽಪಿ ವೀರ್ಯಾಂತರಾಯನಿರವಶೇಷಕ್ಷಯಾದನಂತ-ವೀರ್ಯತ್ವಾತ್ ಖೇದಕಾರಣಂ ನಾಸ್ತಿ, ತಥೈವ ಚ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸರ್ವಪ್ರದೇಶೇಷು ಸಮರಸೀಭಾವೇನ ಪರಿಣಮಮಾನಾನಾಂ ಸಹಜಶುದ್ಧಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖರಸಾಸ್ವಾದಪರಿಣತಿರೂಪಾಮಾತ್ಮನಃ ಸಕಾಶಾದಭಿನ್ನಾಮನಾಕುಲತಾಂ ಪ್ರತಿ ಖೇದೋ ನಾಸ್ತಿ। ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನಾಭೇದರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮಮಾನಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮೇವ ಸುಖಂ ಭಣ್ಯತೇ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಭಿನ್ನಂ ಸುಖಂ ನಾಸ್ತಿ । ತತ ಏವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇ ಖೇದೋ ನ ಸಂಭವತೀತಿ ।।೬೦।।

ಅಥ ಪುನರಪಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸುಖಸ್ವರೂಪತಾಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ದೃಢಯತಿ—**ಣಾಣಂ ಅತ್ಥಂತಗಯಂ** ಜ್ಞಾನಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವರ್ಥಾಂತಗತಂ ಜ್ಞೇಯಾಂತಪ್ರಾಪ್ತಂ **ಲೋಯಾಲೋಏಸು ವಿತ್ಥಡಾ ದಿಟ್ಠೀ** ಲೋಕಾಲೋಕಯೋರ್ವಿಸ್ತೃತಾ ದೃಷ್ಟಿಃ ಕೇವಲದರ್ಶನಮ್ । **ಣಟ್ಠಮಣಿಟ್ಠಂ ಸವ್ವಂ** ಅನಿಷ್ಟಂ ದುಃಖಮಜ್ಞಾನಂ ಚ ತತ್ಸರ್ವಂ ನಷ್ಟಂ **ಇಟ್ಠಂ ಪುಣ ಜಂ ಹಿ ತಂ ಲದ್ಧಂ** ಇಷ್ಟಂ ಪುನರ್ಯದ್ ಜ್ಞಾನಂ ಸುಖಂ ಚ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ತತ್ಸರ್ವಂ ಲಬ್ಧಮಿತಿ । ತದ್ಯಥಾ—ಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತಾಭಾವಹೇತುಕಂ ಸುಖಂ ಭವತಿ । ಸ್ವಭಾವೋ ಹಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನದ್ವಯಂ, ತಯೋಃ ಪ್ರತಿಘಾತ ಆವರಣದ್ವಯಂ, ತಸ್ಯಾಭಾವಃ ಕೇವಲಿನಾಂ, ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ಸ್ವಭಾವಪ್ರತಿಘಾತಾಭಾವಹೇತು-ಕರ್ಮಕ್ಷಯಾನಂತಸುಖಂ ಭವತಿ । ಯತಶ್ಚ ಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಮಾಕುಲತ್ವೋತ್ಪಾದಕಮನಿಷ್ಟಂ ದುಃಖಮಜ್ಞಾನಂ ಚ ನಷ್ಟಂ, ಯತಶ್ಚ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಸುಖಾವಿನಾಭೂತಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೋದರವಿವರವರ್ತಿ-ಸಮಸ್ತಪದಾರ್ಥಯುಗಪತ್ಪ್ರಕಾಶಕಮಿಷ್ಟಂ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಲಬ್ಧಂ, ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕೇವಲಿನಾಂ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸುಖಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ।।೬೧।।

ಅಥ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖಂ ಕೇವಲಿನಾಮೇವ ಸಂಸಾರಿಣಾಂ ಯೇ ಮನ್ಯಂತೇ ತೇಽಭವ್ಯಾ ಇತಿ ನಿರೂಪಯತಿ—**ಣೋ ಸದ್ದಹಂತಿ** ನೈವ ಶ್ರದ್ಧಧತಿ ನ ಮನ್ಯಂತೇ । ಕಿಮ್ । **ಸೋಕ್ಖಂ** ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾಹ್ಲಾದೈಕಸುಖಮ್। ಕಥಂಭೂತಂ ನ ಮನ್ಯಂತೇ । **ಸುಹೇಸು ಪರಮಂ ತಿ** ಸುಖೇಷು ಮಧ್ಯೇ ತದೇವ ಪರಮಸುಖಮ್ । ಕೇಷಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಯತ್ಸುಖಮ್ । **ವಿಗದಘಾದೀಣಂ** । ವಿಗತಘಾತಿಕರ್ಮಣಾಂ ಕೇವಲಿನಾಮ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾಪಿ ನ ಮನ್ಯಂತೇ । **ಸುಣಿದೂಣ** 'ಜಾದಂ ಸಯಂ ಸಮತ್ತಂ' ಇತ್ಯಾದಿಪೂರ್ವೋಕ್ತಗಾಥಾತ್ರಯಕಥಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಶ್ರುತ್ವಾಪಿ । **ತೇ ಅಭವ್ವಾ ತೇ** ಅಭವ್ಯಾಃ । ತೇ ಹಿ ಜೀವಾ ವರ್ತಮಾನಕಾಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವರೂಪಭವ್ಯತ್ವವ್ಯಕ್ತ್ಯಭಾವಾದಭವ್ಯಾ ಭಣ್ಯಂತೇ, ನ ಪುನಃ ಸರ್ವಥಾ । **ಭವ್ವಾ ವಾ ತಂ ಪಡಿಚ್ಛಂತಿ** ಯೇ ವರ್ತಮಾನಕಾಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವರೂಪಭವ್ಯತ್ವವ್ಯಕ್ತಿಪರಿಣತಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ತೇ ತದನಂತಸುಖಮಿದಾನೀಂ ಮನ್ಯಂತೇ । ಯೇ ಚ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವರೂಪಭವ್ಯತ್ವವ್ಯಕ್ತ್ಯಾ ಭಾವಿಕಾಲೇ ಪರಿಣಮಿಷ್ಯಂತಿ ತೇ ಚ ದೂರಭವ್ಯಾ ಅಗ್ರೇ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಕುರ್ಯುರಿತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ-ಮಾರಣಾರ್ಥಂ ತಲವರಗೃಹೀತತಸ್ಕರಸ್ಯ ಮರಣಮಿವ ಯದ್ಯಪೀಂದ್ರಿಯಸುಖಮಿಷ್ಟಂ ನ ಭವತಿ, ತಥಾಪಿ ತಲವರಸ್ಥಾನೀಯಚಾರಿತ್ರಮೋಹೋದಯೇನ ಮೋಹಿತಃ ಸನ್ನಿರುಪರಾಗಸ್ವಾತ್ಮೋತ್ಥಸುಖಮಲ-ಭಮಾನಃ ಸನ್ ಸರಾಗಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿರಾತ್ಮನಿಂದಾದಿ ಪರಿಣತೋ ಹೇಯರೂಪೇಣ ತದನುಭವತಿ । ಯೇ ಪುನರ್ವೀತರಾಗ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಯಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಸ್ತೇಷಾಂ, ಮತ್ಸ್ಯಾನಾಂ ಸ್ಥಲಗಮನಮಿವಾಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಇವ ವಾ, ನಿರ್ವಿಕಾರಶುದ್ಧಾತ್ಮಸುಖಾಚ್ಚ್ಯವನಮಪಿ ದುಃಖಂ ಪ್ರತಿಭಾತಿ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಮ್ —''ಸಮಸುಖಶೀಲಿತಮನಸಾಂ ಚ್ಯವನಮಪಿ ದ್ವೇಷಮೇತಿ ಕಿಮು ಕಾಮಾಃ । ಸ್ಥಲಮಪಿ ದಹತಿ ಝಷಾಣಾಂ ಕಿಮಂಗಪುನರಂಗಮಂಗಾರಾಃ'' ।।೬೨।।

ಏವಮಭೇದನಯೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಮೇವ ಸುಖಂ ಭಣ್ಯತೇ ಇತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲಂ ಗತವ್ । ಅಥ ಸಂಸಾರಿಣಾಮಿಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸಾಧಕಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ವಿಚಾರಯತಿ **-ಮಣುಆಸುರಾಮ- ರಿಂದಾ** ಮನುಜಾಸುರಾಮರೇಂದ್ರಾಃ । ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಅಹಿದ್ದುದಾ ಇಂದಿಯೇಹಿಂ ಸಹಜೇಹಿಂ** ಅಭಿದ್ರುತಾಃ ಕದರ್ಥಿತಾಃ ದುಖಿತಾಃ । ಕೈಃ । ಇಂದ್ರಿಯೈಃ ಸಹಜೈಃ । **ಅಸಹಂತಾ ತಂ ದುಕ್ಖಂ** ತದ್ದುಃಖೋದ್ರೇಕಮಸಹಮಾನಾಃ ಸಂತಃ । **ರಮಂತೇ ವಿಸಏಸು ರಮ್ಮೇಸು** ರಮಂತಿ ವಿಷಯೇಷು ರಮಾಭಾಸೇಷು ಇತಿ । ಅಥ ವಿಸ್ತರಃ –ಮನುಜಾದಯೋ ಜೀವಾ ಅಮೂರ್ತಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸುಖಾಸ್ವಾದಮಲಭಮಾನಾಃ ಸಂತಃ । ಮೂರ್ತೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸುಖನಿಮಿತ್ತಂ ತನ್ನಿಮಿತ್ತಪಂಚೇಂದ್ರಿಯೇಷು ಮೈತ್ರೀಂ ಕುರ್ವಂತಿ । ತತಶ್ಚ ತಪ್ತಲೋಹಗೋಲಕಾನಾಮುದಕಾಕರ್ಷಣಮಿವ ವಿಷಯೇಷು ತೀವ್ರತೃಷ್ಣಾ ಜಾಯತೇ । ತಾಂ ತೃಷ್ಣಾಮಸಹಮಾನಾ ವಿಷಯಾನನುಭವಂತಿ ಇತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವ್ಯಾಧಿಸ್ಥಾನೀಯಾನಿ, ವಿಷಯಾಶ್ಚ ತತ್ಪ್ರತೀಕಾರೌಷಧಸ್ಥಾನೀಯಾ ಇತಿ ಸಂಸಾರಿಣಾಂ ವಾಸ್ತವಂ ಸುಖಂ ನಾಸ್ತಿ ।।೬೩।।

ಅಥ ಯಾವದಿಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರಸ್ತಾವದ್ದುಃಖಮೇವೇತಿ ಕಥಯತಿ—**ಜೇಸಿಂ ವಿಸಯೇಸು ರದೀ** ಯೇಷಾಂ ನಿರ್ವಿಷಯಾತೀಂದ್ರಿಯಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವಿಪರೀತೇಷು ವಿಷಯೇಷು ರತಿಃ **ತೇಸಿಂ ದುಕ್ಖಂ ವಿಯಾಣ ಸಬ್ಭಾವಂ** ತೇಷಾಂ ಬಹಿರ್ಮುಖಜೀವಾನಾಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸಂವಿತ್ತಿಸಮುತ್ಪನ್ನನಿರುಪಾಧಿಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖವಿಪರೀತಂ ಸ್ವಭಾವೇನೈವ ದುಃಖಮಸ್ತೀತಿ ವಿಜಾನೀಹಿ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೇಷು ರತೇರವಲೋಕನಾತ್ । **ಜಇ ತಂ ಣ ಹಿ ಸಬ್ಭಾವಂ** ಯದಿ ತದ್ದುಃಖಂ ಸ್ವಭಾವೇ ನಾಸ್ತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ **ವಾವಾರೋ ಣತ್ಥಿ ವಿಸಯತ್ಥಂ** ತರ್ಹಿ ವಿಷಯಾರ್ಥಂ ವ್ಯಾಪಾರೋ ನಾಸ್ತಿ ನ ಘಟತೇ । ವ್ಯಾಧಿಸ್ಥಾನಾಮೌಷಧೇಷ್ವಿವ ವಿಷಯಾರ್ಥಂ ವ್ಯಾಪಾರೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಚೇತ್ತತ ಏವ ಜ್ಞಾಯತೇ ದುಃಖಮಸ್ತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ।।೬೪।।

ಏವಂ ಪರಮಾರ್ಥೇನೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ದುಃಖಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಂ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಂ ಶರೀರಾಭಾವೇಽಪಿ ಸುಖಮಸ್ತೀತಿ ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ಶರೀರಂ ಸುಖಕಾರಣಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವ್ಯಕ್ತೀಕರೋತಿ-**ಪಪ್ಪಾ** ಪ್ರಾಪ್ಯ । ಕಾನ್। **ಇಟ್ಠೇ ವಿಷಯೇ** ಇಷ್ಟಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾನ್। ಕಥಂಭೂತಾನ್ । **ಫಾಸೇಹಿಂ ಸಮಸ್ಸಿದೇ** ಸ್ಪರ್ಶನಾದೀಂದ್ರಿಯ-ರಹಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಿಲಕ್ಷಣೈಃ ಸ್ಪರ್ಶನಾದಿಭಿರಿಂದ್ರಿಯೈಃ ಸಮಾಶ್ರಿತಾನ್ ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಾಪ್ಯಾನ್ ಗ್ರಾಹ್ಯಾನ್, ಇತ್ಥಂಭೂತಾನ್ ವಿಷಯಾನ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ । ಸ ಕಃ । **ಅಪ್ಪಾ** ಆತ್ಮಾ ಕರ್ತಾ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಸಹಾವೇಣ ಪರಿಣಮಮಾಣೋ** ಅನಂತಸುಖೋಪಾದಾನಭೂತಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವವಿಪರೀತೇನಾಶುದ್ಧಸುಖೋಪಾದಾನಭೂತೇನಾಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವೇನ ಪರಿಣಮಮಾನಃ ಇತ್ಥಂಭೂತಃ ಸನ್ **ಸಯಮೇವ ಸುಹಂ** ಸ್ವಯಮೇವೇಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ಭವತಿ ಪರಿಣಮತಿ । **ಣ ಹವದಿ ದೇಹೋ** ದೇಹಃ ಪುನರಚೇತನತ್ವಾತ್ಸುಖಂ ನ ಭವತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ — ಕರ್ಮಾವೃತಸಂಸಾರಿಜೀವಾನಾಂ ಯದಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ತತ್ರಾಪಿ ಜೀವ ಉಪಾದಾನಕಾರಣಂ, ನ ಚ ದೇಹಃ । ದೇಹಕರ್ಮರಹಿತಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಂ ಪುನರ್ಯದನಂತಾತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ತತ್ರ ವಿಶೇಷೇಣಾತ್ಮೈವ ಕಾರಣಮಿತಿ ।।೬೫।।

ಅಥ ಮನುಷ್ಯಶರೀರಂ ಮಾ ಭವತು, ದೇವಶರೀರಂ ದಿವ್ಯಂ ತತ್ಕಿಲ ಸುಖಕಾರಣಂ ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯಾ-ಶಂಕಾಂನಿರಾಕರೋತಿ-**ಏಗಂತೇಣ ಹಿ ದೇಹೋ ಸುಹಂ ಣ ದೇಹಿಸ್ಸ ಕುಣದಿ** ಏಕಾಂತೇನ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ದೇಹಃ ಕರ್ತಾ ಸುಖಂ ನ ಕರೋತಿ । ಕಸ್ಯ । ದೇಹಿನಃ ಸಂಸಾರಿಜೀವಸ್ಯ । ಕ್ವ । **ಸಗ್ಗೇ ವಾ** ಆಸ್ತಾಂ ತಾವನ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮನುಷ್ಯದೇಹಃ ಸುಖಂ ನ ಕರೋತಿ, ಸ್ವರ್ಗೇ ವಾ ಯೋಽಸೌ ದಿವ್ಯೋ ದೇವದೇಹಃ ಸೋಽಪ್ಯುಪಚಾರಂ ವಿಹಾಯ ಸುಖಂ ನ ಕರೋತಿ । **ವಿಸಯವಸೇಣ ದು ಸೋಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ಹವದಿ ಸಯಮಾದಾ** ಕಿಂತು ನಿಶ್ಚಯೇನ ನಿರ್ವಿಷಯಾಮೂರ್ತ-ಸ್ವಾಭಾವಿಕಸದಾನಂದೈಕಸುಖಸ್ವಭಾವೋಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣಾನಾದಿಕರ್ಮಬಂಧವಶಾದ್ವಿಷಯಾಧೀನತ್ವೇನ ಪರಿಣಮ್ಯ ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖಂ ದುಃಖಂ ವಾ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮೈವ ಭವತಿ, ನ ಚ ದೇಹ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ।।೬೬।।

ಏವಂ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಂ ದೇಹಾಭಾವೇऽಪಿ ಸುಖಮಸ್ತೀತಿ ಪರಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಸಂಸಾರಿಣಾಮಪಿ ದೇಹಃ ಸುಖಕಾರಣಂ ನ ಭವತೀತಿಕಥನರೂಪೇಣ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಸುಖಸ್ವಭಾವತ್ವಾನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಯಥಾ ದೇಹಃ ಸುಖಕಾರಣಂ ನ ಭವತಿ ತಥಾ ವಿಷಯಾ ಅಪೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ–**ಜಇ** ಯದಿ **ದಿಟ್ಠೀ** ನಕ್ತಂಚರಜನಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಃ **ತಿಮಿರಹರಾ** ಅಂಧಕಾರಹರಾ ಭವತಿ **ಜಣಸ್ಸ** ಜನಸ್ಯ **ದೀವೇಣ ಣತ್ಥಿ ಕಾಯವ್ವಂ** ದೀಪೇನ ನಾಸ್ತಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ । ತಸ್ಯ ಪ್ರದೀಪಾದೀನಾಂ ಯಥಾ ಪ್ರಯೋಜನಂ ನಾಸ್ತಿ **ತಹ ಸೋಕ್ಖಂ ಸಯಮಾದಾ ವಿಸಯಾ ಕಿಂ ತತ್ಥ ಕುವ್ವಂತಿ** ತಥಾ ನಿರ್ವಿಷಯಾಮೂರ್ತಸರ್ವಪ್ರದೇಶಾಹ್ಲಾದಕಸಹಜಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಸ್ವಭಾವೋ ನಿಶ್ಚಯೇನಾತ್ಮೈವ, ತತ್ರ ಮುಕ್ತೌ ಸಂಸಾರೇ ವಾ ವಿಷಯಾಃ ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ, ನ ಕಿಮಪೀತಿ ಭಾವಃ ॥೬೭॥

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಸುಖಸ್ವಭಾವತ್ವಂ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವತ್ವಂ ಚ ಪುನರಪಿ ದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ದೃಢಯತಿ–**ಸಯಮೇವ ಜಹಾದಿಚ್ಚೋ ತೇಜೋ ಉಣ್ಹೋ ಯ ದೇವದಾ ಣಭಸಿ** ಕಾರಣಾಂತರಂ ನಿರಪೇಕ್ಷ್ಯ ಸ್ವಯಮೇವ ಯಥಾದಿತ್ಯಃ ಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶರೂಪಂ ತೇಜೋ ಭವತಿ, ತಥೈವ ಚ ಸ್ವಯಮೇವೋಷ್ಣೋ ಭವತಿ, ತಥಾ ಚಾಜ್ಞಾನಿಜನಾನಾಂ ದೇವತಾ ಭವತಿ । ಕ್ವ ಸ್ಥಿತಃ । ನಭಸಿ ಆಕಾಶೇ । **ಸಿದ್ಧೋ ವಿ ತಹಾ ಣಾಣಂ ಸುಹಂ ಚ** ಸಿದ್ಧೋऽಪಿ ಭಗವಾಂಸ್ತಥೈವ ಕಾರಣಾಂತರಂ ನಿರಪೇಕ್ಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವೇನೈವ ಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶಕಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ, ತಥೈವ ಪರಮತೃಪ್ತಿರೂಪಮನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಸುಖಮ್ । ಕ್ವ । **ಲೋಗೇ** ಜಗತಿ । **ತಹಾ ದೇವೋ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನರೂಪಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಸಮುತ್ಪನ್ನ-ಸುಂದರಾನಂದಸ್ಯಂದಿಸುಖಾಮೃತಪಾನಪಿಪಾಸಿತಾನಾಂ ಗಣಧರದೇವಾದಿಪರಮಯೋಗಿನಾಂ ದೇವೇಂದ್ರಾದೀನಾಂ ಚಾಸನ್ನಭವ್ಯಾನಾಂ ಮನಸಿ ನಿರಂತರಂ ಪರಮಾರಾಧ್ಯಂ, ತಥೈವಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಸ್ತವನೇನ ಸ್ತುತ್ಯಂ ಚ ಯದ್ದಿವ್ಯಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ತತ್ಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ತಥೈವ ದೇವಶ್ಚೇತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಂ ವಿಷಯೈರಪಿ ಪ್ರಯೋಜನಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ॥೬೮॥ ಏವಂ ಸ್ವಭಾವೇನೈವ ಸುಖಸ್ವಭಾವತ್ವಾದ್ವಿಷಯಾ ಅಪಿ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಂ ಸುಖಕಾರಣಂ ನ ಭವಂತೀತಿಕಥನರೂಪೇಣ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ ।

ಅಥೇದಾನೀಂ **ಶ್ರೀಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ**ದೇವಾಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾನಂತಸುಖಾಧಾರಭೂತಂ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ವಸ್ತುಸ್ತವೇನ ನಮಸ್ಕುರ್ವಂತಿ—

ತೇಜೋ ದಿಟ್ಠೀ ಣಾಣಂ ಇಡ್ಢೀ ಸೋಕ್ಖಂ ತಹೇವ ಈಸರಿಯಂ ।
ತಿಹುವಣಪಹಾಣದಇಯಂ ಮಾಹಪ್ಪಂ ಜಸ್ಸ ಸೋ ಅರಿಹೋ ॥೩॥*

ತೇಜೋ ದಿಟ್ಠೀ ಣಾಣಂ ಇಡ್ಢೀ ಸೋಕ್ಖಂ ತಹೇವ ಈಸರಿಯಂ ತಿಹುವಣಪಹಾಣದಇಯಂ ತೇಜಃ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲಂ, ಜಗತ್ತ್ರಯಕಾಲತ್ರಯವಸ್ತುಗತಯುಗಪತ್ಸಾಮಾನ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಗ್ರಾಹಕಂ ಕೇವಲದರ್ಶನಂ, ತಥೈವ ಸಮಸ್ತವಿಶೇಷಾಸ್ತಿತ್ವಗ್ರಾಹಕಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ, ಋದ್ಧಿಶಬ್ದೇನ ಸಮವಸರಣಾದಿಲಕ್ಷಣಾ ವಿಭೂತಿಃ ಸುಖಶಬ್ದೇನಾವ್ಯಾ-ಬಾಧಾನಂತಸುಖಂ, ತತ್ಪದಾಭಿಲಾಷೇಣ ಇಂದ್ರಾದಯೋऽಪಿ ಭೃತ್ಯತ್ವಂ ಕುರ್ವಂತೀತ್ಯೇವಂಲಕ್ಷಣಮೈಶ್ವರ್ಯಂ, ತ್ರಿಭುವನಾಧೀಶಾನಾಮಪಿ ವಲ್ಲಭತ್ವಂ ದೈವಂ ಭಣ್ಯತೇ । **ಮಾಹಪ್ಪಂ ಜಸ್ಸ ಸೋ ಅರಿಹೋ** ಇತ್ಥಂಭೂತಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಯಸ್ಯ ಸೋऽರ್ಹನ್ ಭಣ್ಯತೇ । ಇತಿ ವಸ್ತುಸ್ತವನರೂಪೇಣ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕೃತವಂತಃ ॥೩॥*

ಅಥ ತಸ್ಯೈವ ಭಗವತಃ ಸಿದ್ಧಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಗುಣಸ್ತವನರೂಪೇಣ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕುರ್ವಂತಿ—

ತಂ ಗುಣದೋ ಅಧಿಗದರಂ ಅವಿಚ್ಛಿದಂ ಮಣುವದೇವಪದಿಭಾವಂ ।
ಅಪುಣಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ ಪಣಮಾಮಿ ಪುಣೋ ಪುಣೋ ಸಿದ್ಧಂ ॥೪॥*

ಪಣಮಾಮಿ ನಮಸ್ಕರೋಮಿ **ಪುಣೋ ಪುಣೋ** ಪುನಃ ಪುನಃ ಕಮ್ । ತಂ ಸಿದ್ಧಂ ಪರಮಾಗಮಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಸಿದ್ಧಮ್। ಕಥಂಭೂತಮ್ **ಗುಣದೋ ಅದಿಗದರಂ** ಅವ್ಯಾಬಾಧಾನಂತಸುಖಾದಿಗುಣೈರಧಿಕತರಂ ಸಮಧಿಕತರಗುಣಮ್। ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಮ್ । ಅವಿಚ್ಛಿದಂ **ಮಣುವದೇವಪದಿಭಾವಂ** ಯಥಾ ಪೂರ್ವಮರ್ಹದವಸ್ಥಾಯಾಂ ಮನುಜದೇವೇಂದ್ರಾದಯಃ ಸಮವಸರಣೇ ಸಮಾಗತ್ಯ ನಮಸ್ಕುರ್ವಂತಿ ತೇನ ಪ್ರಭುತ್ವಂ ಭವತಿ, ತದತಿಕ್ರಾಂತತ್ವಾದತಿಕ್ರಾಂತಮನುಜದೇವಪತಿಭಾವಮ್ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಅಪುಣಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ** ದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಾದಿಪಂಚಪ್ರಕಾರಭವಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣಃ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವನಿಜಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣೋ ಯೋಽಸೌ ಮೋಕ್ಷಸ್ತಸ್ಯಾಧೀನತ್ವಾದಪುನರ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಮಿತಿ ಭಾವಃ ॥೪॥*

ಏವಂ ನಮಸ್ಕಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಇತಿ ಗಾಥಾಷ್ಟಕೇನ ಪಂಚಮಸ್ಥಲಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ಏವಮಷ್ಟಾದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ ಸುಖಪ್ರಪಂಚನಾಮಾಂತರಾಧಿಕಾರೋ ಗತಃ । ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ 'ಏಸ ಸುರಾಸುರ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಪೀಠಿಕಾ ಗತಾ, ತದನಂತರಂ ಸಪ್ತಗಾಥಾಭಿಃ ಸಾಮಾನ್ಯಸರ್ವಜ್ಞಸಿದ್ಧಿಃ, ತದನಂತರಂ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿಃ ಜ್ಞಾನಪ್ರಪಂಚಃ, ತದನಂತರಮಷ್ಟಾದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಸುಖಪ್ರಪಂಚ ಇತಿ ಸಮುದಾಯೇನ ದ್ವಾಸಪ್ತತಿಗಾಥಾಭಿರಂತರಾಧಿಕಾರಚತುಷ್ಟಯೇನ **ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರಃ** ಸಮಾಪ್ತಃ ॥ ಇತ ಊರ್ಧ್ವಂ ಪಂಚವಿಂಶತಿಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾಚತುಷ್ಟಯಾಭಿಧಾನೋಽಧಿಕಾರಃ ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ । ತತ್ರ ಪಂಚವಿಂಶತಿಗಾಥಾಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಥಮಂ ತಾವಚ್ಛುಭಾಶುಭವಿಷಯೇ ಮೂಢತ್ವನಿರಾಕರಣಾರ್ಥಂ 'ದೇವದಜದಿಗುರು' ಇತ್ಯಾದಿ ದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಪ್ರಥಮಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ ಕಥ್ಯತೇ । ತದನಂತರಮಾಪ್ತಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಪರಿಜ್ಞಾನವಿಷಯೇ ಮೂಢತ್ವನಿರಾಕರಣಾರ್ಥಂ 'ಚತ್ತಾ ಪಾವಾರಂಭಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸಪ್ತಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ದ್ವಿತೀಯಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ, ಅಥಾನಂತರಂ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಪರಿಜ್ಞಾನವಿಷಯೇ ಮೂಢತ್ವನಿರಾಕರಣಾರ್ಥಂ 'ದವ್ವಾದೀಏಸು' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಷಟ್ಕಪರ್ಯಂತಂ ತೃತೀಯಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ । ತದನಂತರಂ ಸ್ವಪರತತ್ತ್ವಪರಿಜ್ಞಾನವಿಷಯೇ ಮೂಢತ್ವನಿರಾಕರಣಾರ್ಥಂ 'ಣಾಣಪ್ಪಗಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ಚತುರ್ಥಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ । ಇತಿ ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾಚತುಷ್ಟಯಾಭಿಧಾನಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ಅಥೇದಾನೀಂ ಪ್ರಥಮಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾಯಾಂ ಸ್ವತಂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ, ತದನಂತರಂ ಪುಣ್ಯಂ ಜೀವಸ್ಯ ವಿಷಯತೃಷ್ಣಾಮುತ್ಪಾದಯತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ, ತದನಂತರಮುಪಸಂಹಾರರೂಪೇಣ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ, ಇತಿ ಸ್ಥಲತ್ರಯಪರ್ಯಂತಂ ಕ್ರಮೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ । ತದ್ಯಥಾ-ಅಥ ಯದ್ಯಪಿ ಪೂರ್ವಂ ಗಾಥಾಷಟ್ಕೇನೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ವರೂಪಂ ಭಣಿತಂ ತಥಾಪಿ ಪುನರಪಿ ತದೇವ ವಿಸ್ತರೇಣ ಕಥಯನ್ ಸನ್ ತತ್ಸಾಧಕಂ ಶುಭೋಪಯೋಗಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ, ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಪಾತನಿಕಾ-ಪೀಠಿಕಾಯಾಂ ಯಚ್ಛುಭೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಂ ಸೂಚಿತಂ ತಸ್ಯೇದಾನೀಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖವಿಶೇಷವಿಚಾರಪ್ರಸ್ತಾವೇ ತತ್ಸಾಧಕತ್ವೇನ ವಿಶೇಷವಿವರಣಂ ಕರೋತಿ- **ದೇವದಜದಿಗುರುಪೂಜಾಸು ಚೇವ ದಾಣಮ್ಮಿ ವಾ ಸುಸೀಲೇಸು** ದೇವತಾಯತಿಗುರುಪೂಜಾಸು ಚೈವ ದಾನೇ ವಾ ಸುಶೀಲೇಷು **ಉವವಾಸಾದಿಸು ರತ್ತೋ** ತಥೈವೋಪವಾಸಾದಿಷು ಚ ರಕ್ತ ಆಸಕ್ತಃ **ಅಪ್ಪಾ** ಜೀವಃ **ಸುಹೋವಓಗಪ್ಪಗೋ** ಶುಭೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕೋ ಭಣ್ಯತೇ ಇತಿ । ತಥಾ ಹಿ-ದೇವತಾ ನಿರ್ದೋಷಪರಮಾತ್ಮಾ, ಇಂದ್ರಿಯಜಯೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಪ್ರಯತ್ನಪರೋ ಯತಿಃ ; ಸ್ವಯಂ ಭೇದಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾರಾಧಕಸ್ತದರ್ಥಿನಾಂ ಭವ್ಯಾನಾಂ ಜಿನದೀಕ್ಷಾದಾಯಕೋ ಗುರುಃ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತದೇವತಾಯತಿ-ಗುರೂಣಾಂ ತತ್ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾದೀನಾಂ ಚ ಯಥಾಸಂಭವಂ ದ್ರವ್ಯಭಾವರೂಪಾ ಪೂಜಾ, ಆಹಾರಾದಿಚತುರ್ವಿಧದಾನಂ ಚ ಆಚಾರಾದಿಕಥಿತಶೀಲವ್ರತಾನಿ ತಥೈವೋಪವಾಸಾದಿ- ಜಿನಗುಣಸಂಪತ್ತ್ಯಾದಿವಿಧಿವಿಶೇಷಾಶ್ಚ । ಏತೇಷು ಶುಭಾನುಷ್ಠಾನೇಷು

ಯೋಽಸೌ ರತಃ ದ್ವೇಷರೂಪೇ ವಿಷಯಾನುರಾಗ- ರೂಪೇಚಾಶುಭಾನುಷ್ಠಾನೇ ವಿರತಃ, ಸ ಜೀವಃ ಶುಭೋಪಯೋಗೀ ಭವತೀತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೬೯॥

ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಶುಭೋಪಯೋಗೇನ ಸಾಧ್ಯಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ಕಥಯತಿ-**ಸುಹೇಣ ಜುತ್ತೋ ಆದಾ** ಯಥಾ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಯುಕ್ತೋ ಮುಕ್ತೋ ಭೂತ್ವಾಽಯಂ ಜೀವೋಽನಂತಕಾಲಮತೀಂದ್ರಿಯ-ಸುಖಂ ಲಭತೇ, ತಥಾ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಶುಭೋಪಯೋಗೇನ ಯುಕ್ತಃ ಪರಿಣತೋಽಯಮಾತ್ಮಾ **ತಿರಿಯೋ ವಾ ಮಾಣುಸೋ ವ ದೇವೋ ವಾ ಭೂದೋ** ತಿರ್ಯಗ್ಮನುಷ್ಯದೇವರೂಪೋ ಭೂತ್ವಾ **ತಾವದಿ ಕಾಲಂ** ತಾವತ್ಕಾಲಂ ಸ್ವಕೀಯಾಯುಃಪರ್ಯಂತಂ **ಲಹದಿ ಸುಹಂ ಇಂದಿಯಂ ವಿವಿಹಂ** ಇಂದ್ರಿಯಜಂ ವಿವಿಧಂ ಸುಖಂ ಲಭತೇ, ಇತಿ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೭೦॥

ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ದುಃಖಮೇವೇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಸೋಕ್ಖಂ ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂ** ರಾಗಾದ್ಯುಪಾಧಿರಹಿತಂ ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವೇನೋಪಾದಾನಕಾರಣಭೂತೇನ ಸಿದ್ಧ ಮುತ್ಪನ್ನಂ ಯತ್ಸ್ವಾಭಾವಿಕಸುಖಂ ತತ್ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ ಭಣ್ಯತೇ। **ತಚ್ಚ ಣತ್ಥಿ ಸುರಾಣಂ ಪಿ** ಆಸ್ತಾಂ ಮನುಷ್ಯಾದೀನಾಂ ಸುಖಂ ದೇವೇಂದ್ರಾದೀನಾಮಪಿ ನಾಸ್ತಿ **ಸಿದ್ಧಮುವದೇಸೇ** ಇತಿ ಸಿದ್ಧ ಮುಪದಿಷ್ಟಮುಪದೇಶೇ ಪರಮಾಗಮೇ। **ತೇ ದೇಹವೇದಣಟ್ಟಾ ರಮಂತಿ ವಿಸಯೇಸು ರಮ್ಮೇಸು** ತಥಾಭೂತಸುಖಾಭಾವಾತ್ತೇ ದೇವಾದಯೋ ದೇಹವೇದನಾರ್ತಾಃ ಪೀಡಿತಾಃ ಕದರ್ಥಿತಾಃ ಸಂತೋ ರಮಂತೇ ವಿಷಯೇಷು ರಮ್ಯಾಭಾಸೇಷ್ವಿತಿ। ಅಥ ವಿಸ್ತರಃ —ಅಧೋಭಾಗೇ ಸಪ್ತನರಕಸ್ಥಾನೀಯಮಹಾಽಜಗರಪ್ರಸಾರಿತಮುಖೇ, ಕೋಣಚತುಷ್ಕೇ ತು ಕ್ರೋಧಮಾನಮಾಯಾಲೋಭಸ್ಥಾನೀಯಸರ್ಪಚತುಷ್ಕಪ್ರಸಾರಿತವದನೇ ದೇಹಸ್ಥಾನೀಯ-ಮಹಾಂಧಕೂಪೇ ಪತಿತಃ ಸನ್ ಕಶ್ಚಿತ್ ಪುರುಷವಿಶೇಷಃ, ಸಂಸಾರಸ್ಥಾನೀಯಮಹಾರಣ್ಯೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿಕುಮಾರ್ಗೇ ನಷ್ಟಃ ಮೃತ್ಯುಸ್ಥಾನೀಯಹಸ್ತಿಭಯೇನಾಯುಷ್ಕರ್ಮಸ್ಥಾನೀಯೇ ಸಾಟಿಕವಿಶೇಷೇ ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಸ್ಥಾನೀಯಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಮೂಷಕದ್ವಯ-ಛೇದ್ಯಮಾನಮೂಲೇ ವ್ಯಾಧಿಸ್ಥಾನೀಯಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾವೇಷ್ಟಿತೇ ಲಗ್ನಸ್ತೇನೈವ ಹಸ್ತಿನಾ ಹನ್ಯಮಾನೇ ಸತಿ ವಿಷಯಸುಖಸ್ಥಾನೀಯ ಮಧುಬಿಂದುಸುಸ್ವಾದೇನ ಯಥಾ ಸುಖಂ ಮನ್ಯತೇ, ತಥಾ ಸಂಸಾರಸುಖಮ್। ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಮೋಕ್ಷಸುಖಂ ತು ತದ್ವಿಪರೀತಮಿತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೭೧॥

ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಶುಭೋಪಯೋಗಸಾಧ್ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯೇನ ದುಃಖತ್ವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತತ್ಸಾಧಕಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯಾಪ್ಯಶುಭೋಪಯೋಗೇನ ಸಹ ಸಮಾನತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ—**ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ ಭಜಂತಿ ಜದಿ ದೇಹಸಂಭವಂ ದುಕ್ಖಂ** ಸಹಜಾತೀಂದ್ರಿಯಾಮೂರ್ತಸದಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಂ ವಾಸ್ತವಸುಖಮಲಭಮಾನಾಃ ಸಂತೋ ನರನಾರಕತಿರ್ಯಕ್‌ಸುರಾ ಯದಿ ಚೇದವಿಶೇಷೇಣ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪರಮಾರ್ಥಸುಖಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಶರೀರೋತ್ಪನ್ನಂ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ದುಃಖಮೇವ ಭಜಂತೇ ಸೇವಂತೇ, **ಕಿಹ ಸೋ ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ ಉವಓಗೋ ಹವದಿ ಜೀವಾಣಾಂ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ವಿಶೇಷೇಽಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾದಿಲಕ್ಷಣಃ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗಃ ಕಥಂ ಭಿನ್ನತ್ವಂ ಲಭತೇ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ ಭಾವಃ ॥೭೨॥

ಏವಂ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್। ಅಥ ಪುಣ್ಯಾನಿ ದೇವೇಂದ್ರಚಕ್ರವರ್ತ್ಯಾದಿಪದಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ಇತಿ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಶಂಸಾಂ ಕರೋತಿ। ಕಿಮರ್ಥಮ್। ತತ್ಫಲಾಧಾರೇಣಾಗ್ರೇ ತೃಷ್ಣೋತ್ಪತ್ತಿರೂಪದುಃಖ-ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ। **ಕುಲಿಸಾಉಹಚಕ್ಕಧರಾ** ದೇವೇಂದ್ರಾಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನಶ್ಚಕರ್ತಾರಃ। **ಸುಹೋವಓಗಪ್ಪಗೇಹಿಂ ಭೋಗೇಹಿಂ** ಶುಭೋಪಯೋಗಜನ್ಯಭೋಗೈಃ ಕೃತ್ವಾ **ದೇಹಾದೀಣಂ ವಿದ್ಧಿಂ ಕರೇಂತಿ** ವಿಕುರ್ವಣಾರೂಪೇಣ ದೇಹಪರಿವಾರಾದೀನಾಂ ವೃದ್ಧಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ। ಕಥಂಭೂತಾಃ ಸಂತಃ। **ಸುಹಿದಾ ಇವಾಭಿರದಾ** ಸುಖಿತಾ ಇವಾಭಿರತಾ ಆಸಕ್ತಾ ಇತಿ। ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ-ಯತ್ಪರಮಾತಿಶಯತೃಪ್ತಿಸಮುತ್ಪಾದಕಂ ವಿಷಯತೃಷ್ಣಾವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಕಾರಕಂ ಚ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಸುಖಂ ತದಲಭಮಾನಾ

ದುಷ್ಟಶೋಣಿತೇ ಜಲಯುಕಾ ಇವಾಸಕ್ತಾಃ ಸುಖಾಭಾಸೇನ ದೇಹಾದೀನಾಂ ವೃದ್ಧಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ತೇಷಾಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂ ಸುಖಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ॥೭೩॥

ಅಥ ಪುಣ್ಯಾನಿ ಜೀವಸ್ಯ ವಿಷಯತೃಷ್ಣಾ ಮುತ್ಪಾದಯಂತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಜದಿ ಸಂತಿ ಹಿ ಪುಣ್ಣಾಣಿ ಯ** ಯದಿ ಚೇನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಪುಣ್ಯಪಾಪರಹಿತಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತಾನಿ ಪುಣ್ಯಾನಿ ಸಂತಿ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾನಿ । **ಪರಿಣಾಮಸಮುಬ್ಭವಾಣಿ** ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿವಿಲಕ್ಷಣಶುಭಪರಿಣಾಮಸಮುದ್ಭವಾನಿ **ವಿವಿಹಾಣಿ** ಸ್ವಕೀಯಾನಂತ-ಭೇದೇನ ಬಹುವಿಧಾನಿ । ತದಾ ತಾನಿ ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ । **ಜಣಯಂತಿ ವಿಸಯತಣ್ಹಂ** ಜನಯಂತಿ । ಕಾಮ್ । ವಿಷಯತೃಷ್ಣಾಮ್। ಕೇಷಾವಮ್ । **ಜೀವಾಣಂ ದೇವದಂತಾಣಂ** ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಾನುಭೂತಭೋಗಾಕಾಂಕ್ಷಾ ರೂಪನಿದಾನಬಂಧಪ್ರಭೃತಿ-ನಾನಾಮನೋರಥಹಯರೂಪವಿಕಲ್ಪಜಾಲರಹಿತಪರಮಸಮಾಧಿಸಮುತ್ಪನ್ನಸುಖಾಮೃತರೂಪಾಂ ಸರ್ವಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೇಷು ಪರಮಾಹ್ಲಾ ದೋತ್ಪತ್ತಿಭೂತಾಮೇಕಾಕಾರಪರಮಸಮರಸೀಭಾವರೂಪಾಂ ವಿಷಯಾಕಾಂಕ್ಷಾಗ್ನಿಜನಿತಪರಮದಾಹ-ವಿನಾಶಿಕಾಂ ಸ್ವರೂಪತೃಪ್ತಿಮಲಭಮಾನಾನಾಂ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ರಭೃತಿಬಹಿರ್ಮುಖಸಂಸಾರಿಜೀವಾನಾಮಿತಿ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ಯದಿ ತಥಾವಿಧಾ ವಿಷಯತೃಷ್ಣಾ ನಾಸ್ತಿ ತರ್ಹಿ ದುಷ್ಟಶೋಣಿತೇ ಜಲಯುಕಾ ಇವ ಕಥಂ ತೇ ವಿಷಯೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ । ಕುರ್ವಂತಿ ಚೇತ್ ಪುಣ್ಯಾನಿ ತೃಷ್ಣೋತ್ಪಾದಕತ್ವೇನ ದುಃಖಕಾರಣಾನಿ ಇತಿ ಜ್ಞಾಯಂತೇ ॥೭೪॥

ಅಥ ಪುಣ್ಯಾನಿ ದುಃಖಕಾರಣಾನೀತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೇವಾರ್ಥಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಮರ್ಥಯತಿ-**ತೇ ಪುಣ ಉದಿಣ್ಣತಣ್ಹಾ** ಸಹಜಶುದ್ಧಾತ್ಮತೃಪ್ತೇರಭಾವಾತ್ತೇ ನಿಖಿಲಸಂಸಾರಿಜೀವಾಃ ಪುನರುದೀರ್ಣತೃಷ್ಣಾಃ ಸಂತಃ । **ದುಹಿದಾ ತಣ್ಹಾಹಿಂ** ಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿ ಸಮುಜ್ಝುತ್ಪನ್ನ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖಾಭಾವಾತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ತೃಷಾಣಭಿರ್ದುಃ ಖಿತಾಃ ಸಂತಃ ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಿ। **ವಿಸಯಸೋಕ್ಖಾಣಿ ಇಚ್ಛಂತಿ** ನಿರ್ವಿಷಯಪರಮಾತ್ಮಸುಖಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣಾನಿ ವಿಷಯಸುಖಾನಿ ಇಚ್ಛಂತಿ । ನ ಕೇವಲಮಿಚ್ಛಂತಿ, **ಅಣುಭವಂತಿ ಯ** ಅನುಭವಂತಿ ಚ । ಕಿಂಪರ್ಯಂತಮ್ । **ಆಮರಣಂ** ಮರಣಪರ್ಯಂತಮ್ । ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ದುಕ್ಖಸಂತತ್ತಾ** ದುಃಖಸಂತಪ್ತಾ ಇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ-ಯಥಾ ತೃಷ್ಣೋದ್ರೇಕೇಣ ಪ್ರೇರಿತಾಃ ಜಲೌಕಸಃ ಕೀಲಾಲಮಭಿಲಷಂತ್ಯಸ್ತದೇವಾನುಭವಂತ್ಯಶ್ಚಾಮರಣಂ ದುಃಖಿತಾ ಭವಂತಿ, ತಥಾ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿಪರಾಙ್ಮುಖಾ ಜೀವಾ ಅಪಿ ಮೃಗತೃಷ್ಣಾಭ್ಯೋಽಭಾಂಸೀವ ವಿಷಯಾನಭಿಲಷಂತಸ್ತಥೈವಾನುಭವಂತಶ್ಚಾಮರಣಂ ದುಃಖಿತಾ ಭವಂತಿ । ತತ ಏತದಾಯಾತಂ ತೃಷ್ಣಾತಂಕೋತ್ಪಾದಕತ್ವೇನ ಪುಣ್ಯಾನಿ ವಸ್ತುತೋ ದುಃಖಕಾರಣಾನಿ ಇತಿ ॥೭೫॥

ಅಥ ಪುನರಪಿ ಪುಣ್ಯೋತ್ಪನ್ನಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ಯ ಬಹುಧಾ ದುಃಖತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ - **ಸಪರಂ** ಸಹ ಪರದ್ರವ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ವರ್ತತೇ ಸಪರಂ ಭವತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಂ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖಂ ತು ಪರದ್ರವ್ಯನಿರಪೇಕ್ಷತ್ವಾದಾತ್ಮಾ-ಧೀನಂ ಭವತಿ । **ಬಾಧಾಸಹಿಯಂ** ತೀವ್ರಕ್ಷುಧಾತೃಷ್ಣಾದ್ಯನೇಕಬಾಧಾಸಹಿತತ್ವಾದ್ಬಾಧಾಸಹಿತಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ, ನಿಜಾತ್ಮಸುಖಂ ತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಮಸ್ತಬಾಧಾರಹಿತತ್ವಾದವ್ಯಾಬಾಧಮ್ । **ವಿಚ್ಛಿಣ್ಣಂ** ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಾಸಾತೋದಯೇನ ಸಹಿತತ್ವಾದ್ವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಸಾಂತರಿತಂ ಭವತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಂ, ಅತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ತು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಭೂತಾಸಾತೋದಯಾ-ಭಾವಾನ್ನಿರಂತರವಮ್ । **ಬಂಧಕಾರಣಂ** ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಾನುಭೂತಭೋಗಾಕಾಂಕ್ಷಾಪ್ರಭೃತ್ಯನೇಕಾಪಧ್ಯಾನವಶೇನ ಭಾವಿನರಕಾದಿದುಃಖೋತ್ಪಾದಕಕರ್ಮ- ಬಂಧೋತ್ಪಾದಕತ್ವಾದ್ಬಂಧಕಾರಣಮಿಂದ್ರಿಯಸುಖಂ, ಅತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಂ ತು ಸರ್ವಾಪಧ್ಯಾನರಹಿತತ್ವಾದಬಂಧಕಾರಣಮ್। **ವಿಸಮಂ** ವಿಗತಃ ಶಮಃ ಪರಮೋಪಶಮೋ ಯತ್ರ ತದ್ವಿಷಮಮತೃಪ್ತಿಕರಂ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಸಹಿತತ್ವಾದ್ವಾ ವಿಷಮಂ, ಅತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಂ, ತು ಪರಮತೃಪ್ತಿಕರಂ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿರಹಿತಮ್ । **ಜಂ ಇಂದಿಯೇಹಿಂ ಲದ್ಧಂ ತಂ ಸೋಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಮೇವ ತಹಾ** ಯದಿಂದ್ರಿಯೈರ್ಲಬ್ಧಂ ಸಂಸಾರಸುಖಂ ತತ್ಸುಖಂ ಯಥಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-ಪಂಚವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಭವತಿ ತಥೈವ ದುಃಖಮೇವೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೭೬॥

ಏವಂ ಪುಣ್ಯಾನಿ ಜೀವಸ್ಯ ತೃಷ್ಣೋತ್ಪಾದಕತ್ವೇನ ದುಃಖಕಾರಣಾನಿ ಭವಂತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋರ್ವಿಶೇಷೋ ನಾಸ್ತೀತಿ ಕಥಯನ್ ಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಪಸಂಹರತಿ-**ಣ ಹಿ ಮಣ್ಣದಿ ಜೋ ಏವಂ ನ** ಹಿ ಮನ್ಯತೇ ಯ ಏವಮ್ । ಕಿಮ್ । **ಣತ್ಥಿ ವಿಸೇಸೋ ತ್ತಿ ಪುಣ್ಣಪಾವಾಣಂ** ಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋರ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ವಿಶೇಷೋ ನಾಸ್ತಿ । ಸ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಹಿಂಡದಿ ಘೋರಮಪಾರಂ ಸಂಸಾರಂ** ಹಿಂಡತಿ ಭ್ರಮತಿ । ಕಮ್ । ಸಂಸಾರಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । ಘೋರಮ್ ಅಪಾರಂ ಚಾಭವ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ಮೋಹಸಂಛಣ್ಣೋ** ಮೋಹಪ್ರಚ್ಛಾದಿತ ಇತಿ । ತಥಾ ಹಿ-ದ್ರವ್ಯಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋರ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಭೇದಃ, ಭಾವಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋಸ್ತತ್ಫಲಭೂತಸುಖದುಃಖಯೋಶ್ಚಾಶುದ್ಧ-ನಿಶ್ಚಯೇನ ಭೇದಃ, ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯೇನ ತು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ಭಿನ್ನತ್ವಾದ್ಭೇದೋ ನಾಸ್ತಿ । ಏವಂ ಶುದ್ಧನಯೇನ ಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋರಭೇದಂ ಯೋऽಸೌ ನ ಮನ್ಯತೇ ಸ ದೇವೇಂದ್ರಚಕ್ರವರ್ತಿಬಲದೇವವಾಸುದೇವಕಾಮದೇವಾದಿ-ಪದನಿಮಿತ್ತಂ ನಿದಾನಬಂಧೇನ ಪುಣ್ಯಮಿಚ್ಛನ್ನಿರ್ಮೋಹಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಿಪರೀತದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರಮೋಹಪ್ರಚ್ಛಾದಿತಃ ಸುವರ್ಣಲೋಹನಿಗಡದ್ವಯಸಮಾನಪುಣ್ಯಪಾಪದ್ವಯಬದ್ಧಃ ಸನ್ ಸಂಸಾರರಹಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತಂ ಸಂಸಾರಂ ಭ್ರಮತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೭೭॥

ಅಥೈವಂ ಶುಭಾಶುಭಯೋಃ ಸಮಾನತ್ವಪರಿಜ್ಞಾನೇನ ನಿಶ್ಚಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಃ ಸನ್ ದುಃಖಕ್ಷಯಾಯ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾನುಷ್ಠಾನಂ ಸ್ವೀಕರೋತಿ - **ಏವಂ ವಿದಿದತ್ಥೋ ಜೋ** ಏವಂ ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಂ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮೇವೋಪಾದೇಯಮನ್ಯದಶೇಷಂ ಹೇಯಮಿತಿ ಹೇಯೋಪಾದೇಯಪರಿಜ್ಞಾನೇನ ವಿದಿತಾರ್ಥತತ್ತ್ವೋ ಭೂತ್ವಾ ಯಃ **ದವ್ವೇಸು ಣ ರಾಗಮೇದಿ ದೋಸಂ ವಾ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದನ್ಯೇಷು ಶುಭಾಶುಭಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ರಾಗಂ ದ್ವೇಷಂ ವಾ ನ ಗಚ್ಛತಿ **ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ ಸೋ** ರಾಗಾದಿರಹಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ವಿಶುದ್ಧಃ ಸನ್ ಸಃ **ಖವೇದಿ ದೇಹುಬ್ಭವಂ ದುಕ್ಖಂ** ತಪ್ತಲೋಹಪಿಂಡಸ್ಥಾನೀಯದೇಹಾದುದ್ಭವಂ ಅನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ- ಸುಖಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮಾಕುಲತ್ವೋತ್ಪಾದಕಂ ಲೋಹಪಿಂಡರಹಿತೋऽಗ್ನಿರಿವ ಘನಘಾತಪರಂಪರಾಸ್ಥಾನೀಯ- ದೇಹರಹಿತೋ ಭೂತ್ವಾ ಶಾರೀರಂ ದುಃಖಂ ಕ್ಷಪಯತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೭೮॥

ಏವಮುಪಸಂಹಾರರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಇತಿ ಶುಭಾಶುಭಮೂಢತ್ವನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ಗಾಥಾದಶಕಪರ್ಯಂತಂ ಸ್ಥಲತ್ರಯಸಮುದಾಯೇನ ಪ್ರಥಮಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ ಸಮಾಪ್ತಾ । ಅಥ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗ-ನಿವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಭಣಿತಮ್ ಅತ್ರ ತು ದ್ವಿತೀಯಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ-ಪ್ರಾರಂಭೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಭಾವೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಂ ನ ಲಭತೇ ಇತಿ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ವ್ಯತಿರೇಕರೂಪೇಣ ದೃಢಯತಿ **-ಚತ್ತಾ ಪಾವಾರಂಭಂ** ಪೂರ್ವಂ ಗೃಹವಾಸಾದಿರೂಪಂ ಪಾಪಾರಂಭಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ **ಸಮುಟ್ಠಿದೋ ವಾ ಸುಹಮ್ಮಿ ಚರಿಯಮ್ಹಿ** ಸಮ್ಯಗುಪಸ್ಥಿತೋ ವಾ ಪುನಃ । ಕ್ವ । ಶುಭಚರಿತ್ರೇ । **ಣ ಜಹದಿ ಜದಿ ಮೋಹಾದಿ** ನ ತ್ಯಜತಿ ಯದಿ ಚೇನ್ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾನ್ **ಣ ಲಹದಿ ಸೋ ಅಪ್ಪಗಂ ಸುದ್ಧ** ನ ಲಭತೇ ಸ ಆತ್ಮಾನಂ ಶುದ್ಧಮಿತಿ । ಇತೋ ವಿಸ್ತರಃ-ಕೋऽಪಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥೀ ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮಸಾಮಾಯಿಕಂ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯ ಪಶ್ಚಾದ್ವಿಷಯಸುಖಸಾಧಕಶುಭೋಪಯೋಗ-ಪರಿಣತ್ಯಾ ಮೋಹಿತಾಂತರಂಗಃ ಸನ್ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ ಲಕ್ಷಣಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಾಮಾಯಿಕಚಾರಿತ್ರಾಭಾವೇ ಸತಿ ನಿರ್ಮೋಹಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಾನ್ ಮೋಹಾದೀನ್ನ ತ್ಯಜತಿ ಯದಿ ಚೇತ್ತರ್ಹಿ ಜಿನಸಿದ್ಧಸದೃಶಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಂ ನ ಲಭತ ಇತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೭೯॥

ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭಾವೇ ಯಾದೃಶಂ ಜಿನಸಿದ್ಧಸ್ವರೂಪಂ ನ ಲಭತೇ ತಮೇವ ಕಥಯತಿ ——

ತವಸಂಜಮಪ್ಪಸಿದ್ಧೋ ಸುದ್ಧೋ ಸಗ್ಗಾ ಪವಗ್ಗ ಮಗ್ಗ ಕರೋ ।
ಅಮರಾಸುರಿಂದಮಹಿದೋ ದೇವೋ ಸೋ ಲೋಹಸಿಹರತ್ಥೋ ॥೫॥★

ತವಸಂಜಮಪ್ಪಸಿದ್ಧೋ ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿಪರಭಾವೇಚ್ಛಾತ್ಯಾಗೇನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ ಪ್ರತಪನಂ ವಿಜಯನಂ ತಪಃ, ಬಹಿರಂಗೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಸಂಯಮಬಲೇನ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಸಂಯಮನಾತ್ಸಮರಸೀಭಾವೇನ ಪರಿಣಮನಂ, ಸಂಯಮಃ, ತಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ಜಾತ ಉತ್ಪನ್ನಸ್ತಪಃಸಂಯಮಪ್ರಸಿದ್ಧಃ **ಸುದ್ಧೋ** ಕ್ಷುಧಾದ್ಯಷ್ಟಾದಶದೋಷರಹಿತಃ **ಸಗ್ಗಾಪವಗ್ಗಮಗ್ಗಕರೋ** ಸ್ವರ್ಗಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಚತುಷ್ಟಯಲಕ್ಷಣೋಽಪವರ್ಗೋ ಮೋಕ್ಷಸ್ತಯೋರ್ಮಾರ್ಗಂ ಕರೋತ್ಯುಪದಿಶತಿ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಮಾರ್ಗಕರಃ, **ಅಮರಾಸುರಿಂದಮಹಿದೋ** ತತ್ಪದಾಭಿಲಾಷಿಭಿರಮರಾಸುರೇಂದ್ರೈರ್ಮಹಿತಃ ಪೂಜಿತೋಽಮರಾಸುರೇಂದ್ರಮಹಿತಃ, **ದೇವೋ ಸೋ** ಸ ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟೋಽರ್ಹನ್ ದೇವೋ ಭವತಿ । **ಲೋಯಸಿಹರತ್ಥೋ** ಸ ಏವ ಭಗವಾನ್ ಲೋಕಾಗ್ರಶಿಖರಸ್ಥಃ ಸನ್ ಸಿದ್ಧೋ ಭವತೀತಿ ಜಿನಸಿದ್ಧಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ ॥೫॥★ ಅಥ ತಮಿತ್ಥಂಭೂತಂ ನಿರ್ದೋಷಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಯೇ ಶ್ರದ್ದಧತಿ ಮನ್ಯಂತೇ ತೇಽಕ್ಷಯಸುಖಂ ಲಭಂತ ಇತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-

ತಂ ದೇವದೇವದೇವಂ ಜದಿವರವಸಹಂ ಗುರುಂ ತಿಲೋಯಸ್ಸ ।
ಪಣಮಂತಿ ಜೇ ಮಣುಸ್ಸಾ ತೇ ಸೋಕ್ಖಂ ಅಕ್ಖಯಂ ಜಂತಿ ॥೬॥★

ತಂ ದೇವದೇವದೇವಂ ದೇವದೇವಾಃ ಸೌಧರ್ಮೇಂದ್ರಪ್ರಭೃತಯಸ್ತೇಷಾಂ ದೇವ ಆರಾಧ್ಯೋ ದೇವ ದೇವದೇವಸ್ತಂ ದೇವದೇವದೇವಂ, **ಜದಿವರವಸಹಂ** ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವೇನ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಯತ್ನಪರಾಸ್ತೇ ಯತಯಸ್ತೇಷಾಂ ವರಾ ಗಣಧರದೇವಾದಯಸ್ತೇಭ್ಯೋಽಪಿ ವೃಷಭಃ ಪ್ರಧಾನೋ ಯತಿವರವೃಷಭಸ್ತಂ ಯತಿವರವೃಷಭಂ, **ಗುರುಂ ತಿಲೋಯಸ್ಸ** ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಗುರುಗುಣೈಸ್ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಗುರುಸ್ತಂ ತ್ರಿಲೋಕಗುರುಂ, **ಪಣಮಂತಿ ಜೇ ಮಣುಸ್ಸಾ** ತಮಿತ್ಥಂಭೂತಂ ಭಗವಂತಂ ಯೇ ಮನುಷ್ಯಾದಯೋ ದ್ರವ್ಯಭಾವನಮಸ್ಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಣಮಂತ್ಯಾರಾಧಯಂತಿ **ತೇ ಸೋಕ್ಖಂ ಅಕ್ಖಯಂ ಜಂತಿ** ತೇ ತದಾರಾಧನಾಫಲೇನ ಪರಂಪರಯಾಽಕ್ಷಯಾನಂತಸೌಖ್ಯಂ ಯಾಂತಿ ಲಭಂತ ಇತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೬॥★

ಅಥ 'ಚತ್ತಾ ಪಾವಾರಂಭಂ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರೇಣ ಯದುಕ್ತಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಭಾವೇ ಮೋಹಾದಿವಿನಾಶೋ ನ ಭವತಿ, ಮೋಹಾದಿವಿನಾಶಾಭಾವೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭೋ ನ ಭವತಿ, ತದರ್ಥಮೇವೇದಾನೀಮುಪಾಯಂ ಸಮಾಲೋಚಯತಿ - **ಜೋ ಜಾಣದಿ ಅರಹಂತಂ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ಜಾನಾತಿ । ಕಮ್ । ಅರ್ಹಂತಮ್ । ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ । **ದವ್ವತ್ತಗುಣತ್ತಪಜ್ಜಯತ್ತೇಹಿಂ** ದ್ರವ್ಯತ್ವಗುಣತ್ವಪರ್ಯಾಯತ್ವೈಃ । **ಸೋ ಜಾಣದಿ ಅಪ್ಪಾಣಂ** ಸ ಪುರುಷೋಽರ್ಹತ್ಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್ಪಶ್ಚಾದಾತ್ಮಾನಂ ಜಾನಾತಿ, **ಮೋಹೋ ಖಲು ಜಾದಿ ತಸ್ಸ ಲಯಂ** ತತ ಆತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್ತಸ್ಯ ಮೋಹೋ ದರ್ಶನಮೋಹೋ ಲಯಂ ವಿನಾಶಂ ಕ್ಷಯಂ ಯಾತೀತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಯೋವಿಶೇಷಗುಣಾ, ಅಸ್ತಿತ್ವಾದಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯಗುಣಾಃ ಪರಮೌದಾರಿಕಶರೀರಾಕಾರೇಣ ಯದಾತ್ಮಪ್ರದೇಶಾನಾಮವಸ್ಥಾನಂ ಸ ವ್ಯಂಜನ-ಪರ್ಯಾಯಃ, ಅಗುರುಲಘುಕಗುಣಷಡ್ವೃದ್ಧಿಹಾನಿರೂಪೇಣ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಾ ಅರ್ಥಪರ್ಯಾಯಾಃ, ಏವಂ ಲಕ್ಷಣಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಧಾರಭೂತಮಮೂರ್ತಮಸಂಖ್ಯಾತಪ್ರದೇಶಂ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಾನ್ವಯರೂಪಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಚೇತಿ। ಇತ್ಥಂಭೂತಂ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪಂ ಪೂರ್ವಮರ್ಹದಭಿಧಾನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾನ್ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ತದೇವಾಗಮಸಾರಪದಭೂತಯಾಽಧ್ಯಾತ್ಮಭಾಷಯಾ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಭಿಮುಖರೂಪೇಣ ಸವಿಕಲ್ಪಸ್ವಸಂವೇದನ-ಜ್ಞಾನೇನ ತಥೈವಾಗಮಭಾಷಯಾಧಃಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕರಣಾಪೂರ್ವಕರಣಾನಿವೃತ್ತಿಕರಣಸಂಜ್ಞ ದರ್ಶನಮೋಹಕ್ಷಪಣಸಮರ್ಥ-

ಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಬಲೇನ ಪಶ್ಚಾದಾತ್ಮನಿ ಯೋಜಯತಿ । ತದನಂತರಮವಿಕಲ್ಪಸ್ವರೂಪರೂಪೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ, ಯಥಾ ಪರ್ಯಾಯಸ್ಥಾನೀಯಮುಕ್ತಾಫಲಾನಿ ಗುಣಸ್ಥಾನೀಯಂ ಧವಲತ್ವಂ ಚಾಭೇದನಯೇನ ಹಾರ ಏವ, ತಥಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾ ಅಭೇದನಯೇನಾತ್ಮೈವೇತಿ ಭಾವಯತೋ ದರ್ಶನಮೋಹಾಂಧಕಾರಃ ಪ್ರಲೀಯತೇ । ಇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೮೦॥

ಅಥ ಪ್ರಮಾದೋತ್ಪಾದಕಚಾರಿತ್ರಮೋಹಸಂಜ್ಞಶ್ಚೌರೋಽಸ್ತೀತಿ ಮತ್ವಾಽಽಪ್ತಪರಿಜ್ಞಾನಾದುಪಲಬ್ಧಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಚಿಂತಾಮಣೇಃ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಜಾಗರ್ತೀತಿ ಕಥಯತಿ - **ಜೀವೋ** ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ವವಗದಮೋಹೋ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವರುಚಿಪ್ರತಿಬಂಧಕವಿನಾಶಿತದರ್ಶನಮೋಹಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಉವಲದ್ಧೋ** ಉಪಲಬ್ಧವಾನ್ ಜ್ಞಾತವಾನ್ ಕಿಮ್ । **ತಚ್ಚಂ** ಪರಮಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮ್ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ । **ಅಪ್ಪಣೋ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಃ । ಕಥಮ್ । **ಸಮ್ಮಂ** ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಶಯಾದಿರಹಿತತ್ವೇನ **ಜಹದಿ ಜದಿ ರಾಗದೋಸೇ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣವೀತರಾಗ-ಚಾರಿತ್ರಪ್ರತಿಬಂಧಕೌ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಸಂಜ್ಞೌ ರಾಗದ್ವೇಷೌಯದಿ ತ್ಯಜತಿ **ಸೋ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಲಹದಿ ಸುದ್ಧಂ** ಸ ಏವಮಭೇದರತ್ನತ್ರಯಪರಿಣತೋ ಜೀವಃ ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಮಾತ್ಮಾನಂ ಲಭತೇ ಮುಕ್ತೋ ಭವತೀತಿ । ಕಿಂಚ ಪೂರ್ವಂ ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾಯಾಂ 'ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ ಸೋ ಖವೇದಿ ದೇಹುಬ್ಭವಂ ದುಃಖಂ' ಇತ್ಯುಕ್ತಂ, ಅತ್ರ ತು 'ಜಹದಿ ಜದಿ ರಾಗದೋಸೇ ಸೋ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಲಹದಿ ಸುದ್ಧಂ' ಇತಿ ಭಣಿತಮ್, ಉಭಯತ್ರ ಮೋಕ್ಷೋಽಸ್ತಿ । ಕೋ ವಿಶೇಷಃ । ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಮಾಹ-ತತ್ರ ಶುಭಾಶುಭಯೋರ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸಮಾನತ್ವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾಚ್ಛುದ್ಧೇ ಶುಭರಹಿತೇ ನಿಜಸ್ವರೂಪೇ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ, ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಶುಭಾಶುಭಮೂಢತ್ವನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ ಭಣ್ಯತೇ । ಅತ್ರ ತು ದ್ರವ್ಯಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯೈರಾಪ್ತಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತದ್ರೂಪೇ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ, ತತಃ ಕಾರಣಾದಿ-ಯಮಾಪ್ತಾತ್ಮಮೂಢತ್ವನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ ಇತ್ಯೇತಾವಾನ್ ವಿಶೇಷಃ ॥೮೧॥

ಅಥ ಪೂರ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೈರಾಪ್ತಸ್ವರೂಪಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಥಾಭೂತೇ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಸರ್ವೇಽಪ್ಯರ್ಹಂತೋ ಮೋಕ್ಷಂ ಗತಾ ಇತಿ ಸ್ವಮನಸಿ ನಿಶ್ಚಯಂ ಕರೋತಿ-**ಸವ್ವೇ ವಿ ಯ ಅರಹಂತಾ** ಸರ್ವೇಽಪಿ ಚಾರ್ಹಂತಃ **ತೇಣ ವಿಧಾಣೇಣ** ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಃ ಪೂರ್ವಮರ್ಹತ್ಪರಿಜ್ಞಾನಾತ್ಪಶ್ಚಾತ್ತಥಾಭೂತಸ್ವಾತ್ಮಾವಸ್ಥಾನ-ರೂಪೇಣ ತೇನ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ **ಖವಿದಕಮ್ಮಂಸಾ** ಕ್ಷಪಿತಕರ್ಮಾಂಶಾ ವಿನಾಶಿತಕರ್ಮಭೇದಾ ಭೂತ್ವಾ, **ಕಿಚ್ಚಾ ತಧೋವದೇಸಂ** ಅಹೋ ಭವ್ಯಾ ಅಯಮೇವ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ ನಾನ್ಯ ಇತ್ಯುಪದೇಶಂ ಕೃತ್ವಾ **ಣಿವ್ವಾದಾ** ನಿರ್ವೃತ್ತಾ ಅಕ್ಷಯಾನಂತಸುಖೇನ ತೃಪ್ತಾ ಜಾತಾಃ, **ತೇ ತೇ** ಭಗವಂತಃ । **ಣಮೋ ತೇಸಿಂ** ಏವಂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗನಿಶ್ಚಯಂ ಕೃತ್ವಾ **ಶ್ರೀಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ**ದೇವಾಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಸ್ವರೂಪ-ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾಯ ತದುಪದೇಶಕೇಭ್ಯೋಽರ್ಹದ್ಭ್ಯಶ್ಚ ತದುಭಯಸ್ವರೂಪಾಭಿಲಾಷಿಣಃ ಸಂತೋ 'ನಮೋಸ್ತು ತೇಭ್ಯ' ಇತ್ಯನೇನ ಪದೇನ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕುರ್ವಂತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೮೨॥. ಅಥ ರತ್ನತ್ರಯಾರಾಧಕಾ ಏವ ಪುರುಷಾ ದಾನಪೂಜಾಗುಣಪ್ರಶಂಸಾನಮಸ್ಕಾರಾರ್ಹಾ ಭವಂತಿ ನಾನ್ಯಾ ಇತಿ ಕಥಯತಿ-

ದಂಸಣಸುದ್ಧಾ ಪುರಿಸಾ ಣಾಣಪಹಾಣಾ ಸಮಗ್ಗ ಚರಿಯತ್ಥಾ ।
ಪೂಜಾಸಕ್ಕಾರರಿಹಾ ದಾಣಸ್ಸ ಯ ಹಿ ತೇ ಣಮೋ ತೇಸಿಂ ॥೭॥ ★

ದಂಸಣಸುದ್ಧಾ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿರೂಪನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸಾಧಕೇನ ಮೂಢತ್ರಯಾದಿಪಂಚವಿಂಶತಿಮಲರಹಿತೇನ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಲಕ್ಷಣೇನ ದರ್ಶನೇನ ಶುದ್ಧಾ ದರ್ಶನಶುದ್ಧಾಃ । **ಪುರಿಸಾ** ಪುರುಷಾ ಜೀವಾಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಣಾಣಪಹಾಣಾ** ನಿರುಪರಾಗಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಸಾಧಕೇನ ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಣೀತಪರಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಲಕ್ಷಣ-

ಜ್ಞಾನೇನ ಪ್ರಧಾನಾಃ ಸಮರ್ಥಾಃ ಪ್ರೌಢಾ ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನಾಃ । ಪುನಶ್ಚ ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಸಮಗ್ಗಚರಿಯತ್ಥಾ** ನಿರ್ವಿಕಾರನಿಶ್ಚಲಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯಚಾರಿತ್ರಸಾಧಕೇನಾಚಾರಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಕಥಿತಮೂಲೋತ್ತರಗುಣಾನುಷ್ಠಾನಾದಿ-ರೂಪೇಣ ಚಾರಿತ್ರೇಣ ಸಮಗ್ರಾಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಾಃ ಸಮಗ್ರಚಾರಿತ್ರಸ್ಥಾಃ **ಪೂಜಾಸಕ್ಕಾರರಿಹಾ** ದ್ರವ್ಯಭಾವಲಕ್ಷಣಪೂಜಾ ಗುಣಪ್ರಶಂಸಾ ಸತ್ಕಾರಸ್ತಯೋರರ್ಹಾ ಯೋಗ್ಯಾ ಭವತಿ । **ದಾಣಸ್ಸ ಯ ಹಿ** ದಾನಸ್ಯ ಚ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ **ತೇ ತೇ** ಪೂರ್ವೋಕ್ತರತ್ನತ್ರಯಾಧಾರಃ । **ಣಮೋ ತೇಸಿಂ** ನಮಸ್ತೇಭ್ಯ ಇತಿ ನಮಸ್ಕಾರಸ್ಯಾಪಿ ತ ಏವ ಯೋಗ್ಯಾಃ ॥೭॥★

ಏವಮಾಪ್ತಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವಿಷಯೇ ಮೂಢತ್ವನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ಗಾಥಾಸಪ್ತಕೇನ ದ್ವಿತೀಯಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ ಗತಾ । ಅಥ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಮೋಹಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಭೇದಾಂಶ್ಚ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ- **ದವ್ವಾದಿಏಸು** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾದಿದ್ರವ್ಯೇಷು, ತೇಷಾಂ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಮನಂತಜ್ಞಾನಾದ್ಯಸ್ತಿತ್ವಾದಿವಿಶೇಷಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಗುಣೇಷು, ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿ- ಪರ್ಯಾಯೇಷು ಚ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಪೂರ್ವೋಪವರ್ಣಿತೇಷು ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇಷು ಚ **ಮೂಢೋ ಭಾವೋ** ಏತೇಷು ಪೂರ್ವೋಕ್ತದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೇಷು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶರೂಪೇಣ ತತ್ತ್ವಸಂಶಯಜನಕೋ ಮೂಢೋ ಭಾವಃ **ಜೀವಸ್ಸ ಹವದಿ ಮೋಹೋ ತ್ತಿ** ಇತ್ಥಂಭೂತೋ ಭಾವೋ ಜೀವಸ್ಯ ದರ್ಶನಮೋಹ ಇತಿ ಭವತಿ । **ಖುಬ್ಭದಿ ತೇಣುಚ್ಛಣ್ಣೋ** ತೇನ ದರ್ಶನಮೋಹೇನಾವಚ್ಛನ್ನೋ ಝಂಪಿತಃ ಸನ್ನಕ್ಷುಭಿತಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಿಪರೀತೇನ ಕ್ಷೋಭೇಣ ಕ್ಷೋಭಂ ಸ್ವರೂಪಚಲನಂ ವಿಪರ್ಯಾಯಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಪಪ್ಪಾ ರಾಗಂ ವ ದೋಸಂ ವಾ** ನಿರ್ವಿಕಾರಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತಮಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟೇಂದ್ರಿಯ- ವಿಷಯೇಷು ಹರ್ಷವಿಷಾದರೂಪಂ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಸಂಜ್ಞಂ ರಾಗದ್ವೇಷಂ ವಾ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚೇತಿ । ಅನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ। ಮೋಹೋ ದರ್ಶನಮೋಹೋ ರಾಗದ್ವೇಷದ್ವಯಂ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಶ್ಚೇತಿ ತ್ರಿಭೂಮಿಕೋ ಮೋಹ ಇತಿ ॥೮೩॥

ಅಥ ದುಃಖಹೇತುಭೂತಬಂಧಸ್ಯ ಕಾರಣಭೂತಾ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾ ನಿರ್ಮೂಲನೀಯಾ ಇತ್ಯಾಘೋಷಯತಿ- **ಮೋಹೇಣ ವ ರಾಗೇಣ ವ ದೋಸೇಣ ವ ಪರಿಣದಸ್ಸ ಜೀವಸ್ಸ** ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಪರಿಣತಸ್ಯ ಮೋಹಾದಿರಹಿತ- ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಪರಿಣತಿಚ್ಯುತಸ್ಯ ಬಹಿರ್ಮುಖಜೀವಸ್ಯ **ಜಾಯದಿ ವಿವಿಹೋ ಬಂಧೋ** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣೋ ಭಾವಮೋಕ್ಷಸ್ತದ್ಬಲೇನ ಜೀವಪ್ರದೇಶಕರ್ಮಪ್ರದೇಶಾನಾಮತ್ಯಂತವಿಶ್ಲೇಷೋ ದ್ರವ್ಯಮೋಕ್ಷಃ, ಇತ್ಥಂಭೂತದ್ರವ್ಯಭಾವ- ಮೋಕ್ಷಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣಃ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯಭೂತಸ್ವಾಭಾವಿಕಸುಖವಿಪರೀತಸ್ಯ ನಾರಕಾದಿದುಃಖಸ್ಯ ಕಾರಣಭೂತೋ- ವಿವಿಧಬಂಧೋ ಜಾಯತೇ । **ತಮ್ಹಾ ತೇ ಸಂಖವ ಇದವ್ವಾ** ಯತೋ ರಾಗದ್ವೇಷ-ಮೋಹಪರಿಣತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯೇತ್ಥಂ- ಭೂತೋ ಬಂಧೋ ಭವತಿ ತತೋ ರಾಗಾದಿರಹಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮಧ್ಯಾನೇನ ತೇ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾ ಸಮ್ಯಕ್ ಕ್ಷಪಯಿತವ್ಯಾ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೮೪॥

ಅಥ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಲಿಂಗೈಃ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾನ್ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಯಥಾಸಂಭವಂ ತ ಏವ ವಿನಾಶಯಿತವ್ಯಾ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ- **ಅಟ್ಠೇ ಅಜಧಾಗಹಣಂ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥೇ ಯಥಾಸ್ವರೂಪಸ್ಥಿತೇಽಪಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶ-ರೂಪೇಣಾಯಥಾಗ್ರಹಣಂ **ಕರುಣಾಭಾವೋ ಯ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಲಕ್ಷಣಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮಾದ್ವಿಪರೀತಃ ಕರುಣಾಭಾವೋ ದಯಾಪರಿಣಾಮಶ್ಚ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಕರುಣಾಯಾ ಅಭಾವಃ । ಕೇಷುವಿಷಯೇಷು । **ಮಣುವತಿರಿಏಸು** ಮನುಷ್ಯತಿರ್ಯಗ್ಜೀವೇಷು ಇತಿ ದರ್ಶನಮೋಹಚಿಹ್ನಮ್ । **ವಿಷಏಸು ಚ ಪ್ರಸಂಗೋ** ನಿರ್ವಿಷಯಸುಖಾಸ್ವಾದರಹಿತಬಹಿರಾತ್ಮ ಜೀವಾನಾಂ ಮನೋಜ್ಞಾಮನೋಜ್ಞವಿಷಯೇಷು ಚ ಯೋಽಸೌ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸಂಗಃ ಸಂಸರ್ಗಸ್ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ರೀತಲಿಂಗಾಭ್ಯಾಂ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಸಂಜ್ಞೌ ರಾಗದ್ವೇಷೌ ಚ ಜ್ಞಾಯೇತೇ ವಿವೇಕಿಭಿಃ, ತತಸ್ತತ್ಪರಿಜ್ಞಾನಾನಂತರಮೇವ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಯಾ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾ ನಿಹಂತವ್ಯಾ ಇತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೮೫॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಪರಿಜ್ಞಾನಾಭಾವೇ ಮೋಹೋ ಭವತೀತಿ ಯದುಕ್ತಂ ಪೂರ್ವಂ ತದರ್ಥಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಂ ಕಾರಯತಿ । ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯತ್ವೈರರ್ಹತ್ಪರಿಜ್ಞಾನಾದಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಭವತೀತಿ ಯದುಕ್ತಂ ತದಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಮಿಮಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಮಪೇಕ್ಷತ ಇತಿ ಪಾತನಿಕಾದ್ವಯಂ ಮನಸಿ ಧೃತ್ವಾ ಸೂತ್ರಮಿದಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ- **ಜಿಣಸತ್ಥಾದೋ ಅಟ್ಠೇ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾದೀಹಿಂ ಬುಜ್ಝದೋ ಣಿಯಮಾ** ಜಿನಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ಸಕಾಶಾಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಾನ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಪ್ರಮಾಣೈರ್ಬುಧ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಜಾನತೋ ಜೀವಸ್ಯ ನಿಯಮಾನ್ನಿಶ್ಚಯಾತ್ । ಕಿಂ ಫಲಂ ಭವತಿ । **ಖೀಯದಿ ಮೋಹೋವಚಯೋ** ದುರಭಿನಿವೇಶ ಸಂಸ್ಕಾರಕಾರೀ ಮೋಹೋಪಚಯಃ ಕ್ಷೀಯತೇ ಪ್ರಲೀಯತೇ ಕ್ಷಯಂ ಯಾತಿ । **ತಮ್ಹಾ ಸತ್ಥಂ ಸಮಧಿದವ್ವಂ** ತಸ್ಮಾಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ ಸಮ್ಯಗಧ್ಯೇತವ್ಯಂ ಪಠನೀಯಮಿತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಣೀತಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ 'ಏಗೋ ಮೇ ಸಸ್ಸದೋ ಅಪ್ಪಾ ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪರಮಾತ್ಮೋಪದೇಶಕಶ್ರುತಜ್ಞಾನೇನ ತಾವದಾತ್ಮಾನಂ ಜಾನೀತೇ ಕಶ್ಚಿದ್ಭವ್ಯಃ, ತದನಂತರಂ ವಿಶಿಷ್ಟಾಭ್ಯಾಸವಶೇನ ಪರಮಸಮಾಧಿಕಾಲೇ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಮಾನಸ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಚ ತಮೇವಾತ್ಮಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ, ತಥೈವಾನುಮಾನೇನ ವಾ । ತಥಾ ಹಿ-ಅತ್ರೈವ ದೇಹೇ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಃ ಪರಮಾತ್ಮಾಸ್ತಿ । ಕಸ್ಮಾದ್ಧೇತೋಃ । ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾತ್ ಸುಖಾದಿವತ್ ಇತಿ, ತಥೈವಾನ್ಯೇಽಪಿ ಪದಾರ್ಥಾ ಯಥಾಸಂಭವಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಬಲೋತ್ಪನ್ನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣಾನುಮಾನೇನ ವಾ ಜ್ಞಾಯಂತೇ । ತತೋ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿನಾ ಭವ್ಯೇನಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಃ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೮೬॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮರ್ಥಸಂಜ್ಞಾಂ ಕಥಯತಿ-**ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣಾ ತೇಸಿಂ ಪಜ್ಜಾಯಾ ಅಟ್ಠ ಸಣ್ಣಯಾ ಭಣಿಯಾ** ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಗುಣಾಸ್ತೇಷಾಂ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ತ್ರಯೋಽಪ್ಯರ್ಥಸಂಜ್ಞಯಾ ಭಣಿತಾಃ ಕಥಿತಾ ಅರ್ಥಸಂಜ್ಞಾ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ । **ತೇಸು** ತೇಷು ತ್ರಿಷು ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೇಷು ಮಧ್ಯೇ **ಗುಣಪಜ್ಜಯಾಣಂ ಅಪ್ಪಾ** ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧೀ ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಭಾವಃ । ಕಃ ಇತಿ ಪೃಷ್ಟೇ । **ದವ್ವ ತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ** ದ್ರವ್ಯಮೇವ ಸ್ವಭಾವ ಇತ್ಯುಪದೇಶಃ, ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಕಃ ಸ್ವಭಾವ ಇತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮಾತ್ಮಾ ಏವ ಸ್ವಭಾವ ಇತಿ । ಅಥ ವಿಸ್ತರಃ- ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಸುಖಾದಿಗುಣಾನ್ ತಥೈವಾಮೂರ್ತತ್ವಾತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಂಶ್ಚ ಇಯರ್ತಿ ಗಚ್ಛತಿ ಪರಿಣಮತ್ಯಾಶ್ರಯತಿಯೇನ ಕಾರಣೇನ ತಸ್ಮಾದರ್ಥೋ ಭಣ್ಯತೇ । ಕಿಮ್ । ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮ್ । ತಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮಾಧಾರ- ಭೂತಮಿಯ್ರತಿ ಗಚ್ಛಂತಿ ಪರಿಣಮಂತ್ಯಾಶ್ರಯಂತಿ ಯೇನ ಕಾರಣೇನ ತತೋಽರ್ಥಾ ಭಣ್ಯಂತೇ । ಕೇ ತೇ । ಜ್ಞಾನತ್ವಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಃ । ಜ್ಞಾನತ್ವಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಭಾವಃ ಕ ಇತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮೇವ ಸ್ವಭಾವಃ, ಅಥವಾ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಕಃ ಸ್ವಭಾವ ಇತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾ ಏವ । ಏವಂ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮಪ್ಯರ್ಥಸಂಜ್ಞಾ ಬೋದ್ಧವ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೮೭॥

ಅಥ ದುರ್ಲಭಜೈನೋಪದೇಶಂ ಲಬ್ಧ್ವಾಪಿ ಯ ಏವ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾನ್ನಿಹಂತಿ ಸ ಏವಾಶೇಷದುಃಖಕ್ಷಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತ್ಯಾವೇದಯತಿ-**ಜೋ ಮೋಹರಾಗದೋಸೇ ಣಿಹಣದಿ** ಯ ಏವ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಾನ್ನಿಹಂತಿ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಉವಲಬ್ಭ** ಉಪಲಭ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯ । ಕಮ್ । **ಜೋಣ್ಹಮುವದೇಸಂ** ಜೈನೋಪದೇಶಮ್ । **ಸೋ ಸವ್ವದುಕ್ಖಮೋಕ್ಖಂ ಪಾವದಿ** ಸ ಸರ್ವದುಃಖಮೋಕ್ಷಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ಕೇನ । **ಅಚಿರೇಣ ಕಾಲೇಣ** ಸ್ತೋಕಕಾಲೇನೇತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಏಕೇಂದ್ರಿಯ- ವಿಕಲೇಂದ್ರಿಯಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾದಿದುರ್ಲಭಪರಂಪರಯಾ ಜೈನೋಪದೇಶಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಮೋಹ- ರಾಗದ್ವೇಷವಿಲಕ್ಷಣಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಂ ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ್ವಯಾವಿನಾಭೂತಂ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಸಂಜ್ಞಂ ನಿಶಿತಖಡ್ಗಂ ಯ ಏವ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷಶತ್ರೂಣಾಮುಪರಿ ದೃಢತರಂ ಪಾತಯತಿ ಸ ಏವ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಾನಾಕುಲತ್ವ ಲಕ್ಷಣಸುಖವಿಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ದುಃಖಾನಾಂ ಕ್ಷಯಂ ಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೮೮॥

ಏವಂ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯವಿಷಯೇ ಮೂಢತ್ವನಿರಾಕರಣಾರ್ಥಂ ಗಾಥಾಷಟ್ಕೇನ ತೃತೀಯಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ ಗತಾ । ಅಥ ಸ್ವಪರಾತ್ಮನೋರ್ಭೇದಜ್ಞಾನಾತ್ ಮೋಹಕ್ಷಯೋ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-**ಣಾಣಪ್ಪಗಮಪ್ಪಾಣಂ ಪರಂ ಚ ದವ್ವತ್ತಣಾಹಿಸಂಬದ್ಧಂ ಜಾಣದಿ ಜದಿ** ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಮಾತ್ಮಾನಂ ಜಾನಾತಿ ಯದಿ । ಕಥಂಭೂತಂ । ಸ್ವಕೀಯಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾಭಿಸಂಬಂದ್ಧಂ, ನ ಕೇವಲಮಾತ್ಮಾನಮ್, ಪರಂ ಚ ಯಥೋಚಿತಚೇತನಾಚೇತನಪರಕೀಯದ್ರವ್ಯತ್ವೇ-ನಾಭಿಸಂಬದ್ಧಮ್ ಕಸ್ಮಾತ್ । **ಣಿಚ್ಛಯದೋ** ನಿಶ್ಚಯತಃ ನಿಶ್ಚಯನಯಾನುಕೂಲಂ ಭೇದಜ್ಞಾನಮಾಶ್ರಿತ್ಯ । **ಜೋ** ಯಃ ಕರ್ತಾ **ಸೋ ಸ ಮೋಹಕ್ಖಯಂ ಕುಣದಿ** ನಿರ್ಮೋಹಪರಮಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತಸ್ಯ ಮೋಹಸ್ಯ ಕ್ಷಯಂ ಕರೋತೀತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೮೯॥

ಅಥ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಯದುಕ್ತಂ ಸ್ವಪರಭೇದವಿಜ್ಞಾನಂ ತದಾಗಮತಃ ಸಿದ್ಧ್ಯತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ತಮ್ಹಾ ಜಿಣಮಗ್ಗಾದೋ** ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ಭಣಿತಂ ಪೂರ್ವಂ ಸ್ವಪರಭೇದವಿಜ್ಞಾನಾದ್ ಮೋಹಕ್ಷಯೋ ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾಜ್ಜಿನಮಾರ್ಗಾಜ್ಜಿನಾಗಮಾತ್ **ಗುಣೇಹಿಂ** ಗುಣೈಃ **ಆದಂ** ಆತ್ಮಾನಂ, ನ ಕೇವಲಮಾತ್ಮಾನಂ **ಪರಂ ಚ** ಪರದ್ರವ್ಯಂ ಚ । ಕೇಷು ಮಧ್ಯೇ । **ದವ್ವೇಸು** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾದಿಷಡ್ದ್ರವ್ಯೇಷು **ಅಭಿಗಚ್ಛದು** ಅಭಿಗಚ್ಛತು ಜಾನಾತು । ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ಣಿಮ್ಮೋಹಂ ಇಚ್ಛದಿ ಜದಿ** ನಿರ್ಮೋಹಭಾವಮಿಚ್ಛತಿ ಯದಿ ಚೇತ್ । ಸ ಕಃ । **ಅಪ್ಪಾ** ಆತ್ಮಾ ।ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿತ್ವೇನ । **ಅಪ್ಪಣೋ** ಆತ್ಮನ ಇತಿ । ತಥಾ ಹಿ-ಯದಿದಂ ಮಮ ಚೈತನ್ಯಂ ಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶಕಂ ತೇನಾಹಂ ಕರ್ತಾ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಂ ಸ್ವಕೀಯಮತ್ಮಾನಂ ಜಾನಾಮಿ, ಪರಂ ಚ ಪುದ್ಗಲಾದಿಪಂಚದ್ರವ್ಯರೂಪಂ ಶೇಷಜೀವಾಂತರಂ ಚ ಪರರೂಪೇಣ ಜಾನಾಮಿ, ತತಃ ಕಾರಣಾದೇಕಾಪವರಕಪ್ರಬೋಧಿತಾನೇಕಪ್ರದೀಪಪ್ರಕಾಶೇಷ್ವಿವ ಸಂಭೂಯಾವಸ್ಥಿತೇಷ್ವಪಿ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಮಮ ಸಹಜಶುದ್ಧಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ಕೇನಾಪಿ ಸಹ ಮೋಹೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೯೦॥

ಏವಂ ಸ್ವಪರಪರಿಜ್ಞಾನವಿಷಯೇ ಮೂಢತ್ವನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ಚತುರ್ಥಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾ ಗತಾ । ಇತಿ ಪಂಚವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿರ್ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾಚತುಷ್ಟಯಾಭಿಧಾನೋ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅಥ ನಿರ್ದೋಷಿ-ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಣೀತಪದಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಮಂತರೇಣ ಶ್ರಮಣೋ ನ ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾಚ್ಛುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಧರ್ಮೋಽಪಿ ನ ಸಂಭವತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ-**ಸತ್ತಾಸಂಬದ್ಧೇ** ಮಹಾಸತ್ತಾಸಂಬಂಧೇನ ಸಹಿತಾನ್ **ಏದೇ** ಏತಾನ್ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಶುದ್ಧಜೀವಾದಿಪದಾರ್ಥಾನ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾನ್ । **ಸವಿಸೇಸೇ** ವಿಶೇಷ ಸತ್ತಾವಾಂತರಸತ್ತಾ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಸ್ವರೂಪಸತ್ತಾ ತಯಾ ಸಹಿತಾನ್ **ಜೋ ಹಿ ಣೇವ ಸಾಮಣ್ಣೇ ಸದ್ದ ಹದಿ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ದ್ರವ್ಯಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ಸ್ಥಿತೋಽಪಿ ನ ಶ್ರದ್ಧತ್ತೇ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ **ಣ ಸೋ ಸಮಣೋ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿರೂಪನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪೂರ್ವಕಪರಮ-ಸಾಮಾಯಿಕಸಂಯಮಲಕ್ಷಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಭಾವಾತ್ಸಶ್ರಮಣೋ ನ ಭವತಿ । ಇತ್ಥಂಭೂತಭಾವಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಭಾವಾತ್ **ತತ್ತೋ ಧಮ್ಮೋ ಣ ಸಂಭವದಿ** ತಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತದ್ರವ್ಯಶ್ರಮಣಾತ್ಸಕಾಶಾನ್ನಿರುಪರಾಗಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಧರ್ಮೋಽಪಿ ನ ಸಂಭವತೀತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೯೧॥

ಅಥ 'ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಾಥಾಯಾಂ ಯತ್ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಂ, ತದನಂತರಂ 'ಚಾರಿತ್ತಂ ಖಲುಧಮ್ಮೋ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರೇಣ ಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ಧರ್ಮತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಮ್ । ಅಥ 'ಪರಿಣಮದಿ ಜೇಣ ದವ್ವಂ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರೇಣಾತ್ಮನೋ ಧರ್ಮತ್ವಂ ಭಣಿತಮಿತ್ಯಾದಿ । ತತ್ಸರ್ವಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪ್ರಸಾದಾತ್ಪ್ರಸಾಧ್ಯೇದಾನೀಂ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಪರಿಣತ ಆತ್ಮೈವ ಧರ್ಮ ಇತ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಪಾತನಿಕಾ-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾಭಾವೇ ಶ್ರಮಣೋ ನ ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾತ್ ಶ್ರಮಣಾದ್ಧರ್ಮೋಽಪಿ ನ ಭವತಿ । ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತಿ, ಇತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಮುಪಸಂಹರತಿ-**ಜೋ ಣಿಹದಮೋಹದಿಟ್ಠೀ** ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಲಕ್ಷಣವ್ಯವಹಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೋತ್ಪನ್ನೇನ

ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿರೂಪೇಣ ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೇನ ಪರಿಣತತ್ವಾನ್ನಿಹತಮೋಹದೃಷ್ಟಿರ್ವಿಧ್ವಂಸಿತದರ್ಶನಮೋಹೋ ಯಃ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಃ । **ಆಗಮಕುಸಲೋ** ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಣೀತಪರಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸೇನ ನಿರುಪಾಧಿಸ್ವಸಂವೇದನ-ಜ್ಞಾನಕುಶಲತ್ವಾದಾಗಮಕುಶಲ ಆಗಮಪ್ರವೀಣಃ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪ । **ವಿರಾಗಚರಿಯಮ್ಹಿ ಅಬ್ಭುಟ್ಠಿದೋ** ವ್ರತಸಮಿತಿಗುಪ್ತ್ಯಾದಿಬಹಿರಂಗಚಾರಿತ್ರಾನುಷ್ಠಾನವಶೇನ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿಶ್ಚಲಪರಿಣತಿರೂಪವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಪರಿಣತತ್ವಾತ್ ಪರಮವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರೇ ಸಮ್ಯಗಭ್ಯುತ್ಥಿತಃ ಉದ್ಯತಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂ-ಭೂತಃ । ಮಹಪ್ಪಾ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷಣಮಹಾರ್ಥ-ಸಾಧಕತ್ವೇನ ಮಹಾತ್ಮಾ **ಧಮ್ಮೋ ತ್ತಿ ವಿಸೇಸಿದೋ ಸಮಣೋ** ಜೀವಿತಮರಣಲಾಭಾಲಾಭಾದಿಸಮತಾಭಾವನಾ-ಪರಿಣತಾತ್ಮಾ ಸ ಶ್ರಮಣ ಏವಾಭೇದನಯೇನ ಧರ್ಮ ಇತಿ ವಿಶೇಷಿತೋ ಮೋಹಕ್ಷೋಭವಿಹೀನಾತ್ಮಪರಿಣಾಮರೂಪೋ ನಿಶ್ಚಯಧರ್ಮೋ ಭಣಿತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೯೨॥ ಅಥೈವಂಭೂತನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಪರಿಣತಮಹಾತಪೋಧನಸ್ಯ ಯೋಽಸೌ ಭಕ್ತಿಂ ಕರೋತಿ ತಸ್ಯ ಫಲಂ ದರ್ಶಯತಿ-

ಜೋ ತಂ ದಿಟ್ಠಾ ತುಟ್ಠೋ ಅಬ್ಭುಟ್ಠಿತ್ತಾ ಕರೇದಿ ಸಕ್ಕಾರಂ ।
ವಂದಣಣಮಂಸಣಾದಿಹಿಂ ತತ್ತೋ ಸೋ ಧಮ್ಮಮಾದಿಯದಿ ॥೮॥★

ಜೋ ತಂ ದಿಟ್ಠಾ ತುಟ್ಠೋ ಯೋ ಭವ್ಯವರಪುಂಡರೀಕೋ ನಿರುಪರಾಗಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯ-ಧರ್ಮಪರಿಣತಂ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಂ ಮುನೀಶ್ವರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತುಷ್ಟೋ ನಿರ್ಭರಗುಣಾನುರಾಗೇಣ ಸಂತುಷ್ಟಃ ಸನ್ । ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಅಬ್ಭುಟ್ಠಿತ್ತಾ ಕರೇದಿ ಸಕ್ಕಾರಂ** ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಂ ಕೃತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾದಿಗುಣಾನಾಂ ಸತ್ಕಾರಂ ಪ್ರಶಂಸಾಂ ಕರೋತಿ **ವಂದಣಣಮಂಸಣಾದಿಹಿಂ ತತ್ತೋ ಸೋ ಧಮ್ಮಮಾದಿಯದಿ** 'ತವಸಿದ್ಧೇ ಣಯಸಿದ್ಧೇ'' ಇತ್ಯಾದಿ ವಂದನಾ ಭಣ್ಯತೇ, ನಮೋಽಸ್ತ್ವಿತಿ ನಮಸ್ಕಾರೋ ಭಣ್ಯತೇ, ತತ್ಪ್ರಭೃತಿಭಕ್ತಿವಿಶೇಷೈಃ ತಸ್ಮಾದ್ಯತಿವರಾತ್ಸ ಭವ್ಯಃ ಪುಣ್ಯಮಾದತ್ತೇ ಪುಣ್ಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೮॥★ ಅಥ ತೇನ ಪುಣ್ಯೇನ ಭವಾಂತರೇ ಕಿಂ ಫಲಂ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-

ತೇಣ ಣರಾ ವ ತಿರಿಚ್ಛಾ ದೇವಿಂ ವಾ ಮಾಣುಸಿಂ ಗದಿಂ ಪಪ್ಪಾ ।
ವಿಹವಿಸ್ಸರಿಯೇಹಿಂ ಸಯಾ ಸಂಪುಣ್ಣಮಣೋರಹಾ ಹೋಂತಿ ॥೯॥★

ತೇಣ ಣರಾ ವ ತಿರಿಚ್ಛಾ ತೇನ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪುಣ್ಯೇನಾತ್ರ ವರ್ತಮಾನಭವೇ ನರಾ ವಾ ತಿರ್ಯಂಚೋ ವಾ **ದೇವಿಂ ವಾ ಮಾಣುಸಿಂ ಗದಿಂ ಪಪ್ಪಾ** ಭವಾಂತರೇ ದೈವಿಂ ವಾ ಮಾನುಷೀಂ ವಾ ಗತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ **ವಿಹವಿಸ್ಸರಿಯೇಹಿಂ ಸಯಾ ಸಂಪುಣ್ಣಮಣೋರಹಾ ಹೋಂತಿ** ರಾಜಾಧಿರಾಜರೂಪಲಾವಣ್ಯಸೌಭಾಗ್ಯಪುತ್ರಕಲತ್ರಾದಿಪರಿಪೂರ್ಣ-ವಿಭೂತಿರ್ವಿಭವೋ ಭಣ್ಯತೇ, ಆಜ್ಞಾಫಲಮೈಶ್ವರ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ, ತಾಭ್ಯಾಂ ವಿಭವೈಶ್ವರ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಸಂಪೂರ್ಣಮನೋರಥಾ ಭವಂತೀತಿ । ತದೇವ ಪುಣ್ಯಂ ಭೋಗಾದಿನಿದಾನರಹಿತತ್ವೇನ ಯದಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪೂರ್ವಕಂ ಭವತಿ ತರ್ಹಿ ತೇನ ಪರಂಪರಯಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಲಭಂತೇ ಇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೯॥★

ಇತಿ **ಶ್ರೀಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯ**ಕೃತಾಯಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತೌ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ 'ಏಸ ಸುರಾಸುರಮಣು-ಸಿಂದವಂದಿಯಂ' ಇತೀಮಾಂ ಗಾಥಾಮಾದಿಂ ಕೃತ್ವಾ ದ್ವಾಸಪ್ತತಿಗಾಥಾಭಿಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರಃ, ತದನಂತರಂ 'ದೇವದಜದಿಗುರುಪೂಜಾಸು' ಇತ್ಯಾದಿ ಪಂಚವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿರ್ಜ್ಞಾನಕಂಡಿಕಾಚತುಷ್ಟಯಾಭಿಧಾನೋ ದ್ವಿತಿಯೋಽ-ಧಿಕಾರಃ, ತತಶ್ಚ 'ಸತ್ತಾಸಂಬದ್ಧೇದೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಾಗಾಥಾ, ರತ್ನತ್ರಯಾಧಾರಪುರುಷಸ್ಯ ಧರ್ಮಃ ಸಂಭವತೀತಿ 'ಜೋ ಣಿಹದಮೋಹದಿಟ್ಠೀ' ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾದ್ವಯಮ್, ತಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಧರ್ಮಸಂಜ್ಞತಪೋಧನಸ್ಯ ಯೋಽಸೌ ಭಕ್ತಿಂ ಕರೋತಿ ತತ್ಫಲಕಥನೇನ 'ಜೋ ತಂ ದಿಟ್ಠಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಇತ್ಯಧಿಕಾರದ್ವಯೇನ ಪೃಥಗ್ಭೂತಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಸಹಿತೇನೈಕೋತ್ತರಶತಗಾಥಾಭಿಃ **ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ**ನಾಮಾ ಪ್ರಥಮೋ ಮಹಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥೧॥

ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಜ್ಞಾಪನ

ಇತಃ ಊರ್ದ್ಧ್ವಂ 'ಸತ್ತಾಸಂಬದ್ಧೇದೇ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಸೂತ್ರೇಣ ಪೂರ್ವಂ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಯದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಂ ತಸ್ಯೇದಾನಿಂ ವಿಷಯಭೂತಪದಾರ್ಥವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ್ವಾರೇಣ ತ್ರಯೋದಶಾಧಿಕಶತಪ್ರಮಿತಗಾಥಾ-ಪರ್ಯಂತಂ ವಿಸ್ತರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಪಾತನಿಕಾ-ಪೂರ್ವಂ ಯದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಜ್ಞಾನಂ ತಸ್ಯ ಜ್ಞೇಯಭೂತಪದಾರ್ಥಾನ್ ಕಥಯತಿ । ತತ್ರ ತ್ರಯೋದಶಾಧಿಕಶತಗಾಥಾಸು ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಥಮತಸ್ತಾವತ್ 'ತಮ್ಹಾ ತಸ್ಸ ಣಮಾಇಂ' ಇಮಾಂ ಗಾಥಾಮಾದಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪಾಠಕ್ರಮೇಣ ಪಂಚತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ, ತದನಂತರಂ 'ದವ್ವಂ ಜೀವಮಜೀವಂ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕೋನವಿಂಶತಿಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ವಿಶೇಷಜ್ಞೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ, ಅಥಾನಂತರಂ 'ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಸಮಗ್ಗೋ ಲೋಗೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಷ್ಟಕಪರ್ಯಂತಂ ಸಾಮಾನ್ಯಭೇದಭಾವಾನಾ, ತತಶ್ಚ 'ಇತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಪಂಚಾಶದ್ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ವಿಶೇಷಭೇದಭಾವನಾ ಚೇತಿ ದ್ವಿತೀಯ-ಮಹಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ಅಥೇದಾನೀಂ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಥಮಾ ನಮಸ್ಕಾರಗಾಥಾ, ದ್ವಿತೀಯಾ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಾಥಾ, ತೃತೀಯಾ ಸ್ವಸಮಯಪರಸಮಯನಿರೂಪಣಗಾಥಾ, ಚತುರ್ಥೀ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ತಾದಿಲಕ್ಷಣತ್ರಯಸೂಚನಗಾಥಾ ಚೇತಿ ಪೀಠಿಕಾಭಿಧಾನೇ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಮ್ । ತದನಂತರಂ 'ಸಬ್ಭಾವೋ ಹಿ ಸಹಾವೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಪರ್ಯಂತಂ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವಂ, ತದನಂತರಂ 'ಣ ಭವೋ ಭಂಗವಿಹೀಣೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾತ್ರಯಪರ್ಯಂತಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವಲಕ್ಷಣಕಥನ-ಮುಖ್ಯತಾ, ತತಶ್ಚ 'ಪಾಡುಬ್ಭವದಿ ಯ ಅಣ್ಣೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಗುಣಪರ್ಯಾಯ-ನಿರೂಪಣಮುಖ್ಯತಾ । ಅಥಾನಂತರಂ 'ಣ ಹವದಿ ಜದಿ ಸದ್ದವ್ವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರಭೇದವಿಷಯೇ ಯುಕ್ತಿಂ ಕಥಯತಿ, ತದನಂತರಂ 'ಜೋ ಖಲು ದವ್ವಸಹಾವೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯ-ಯೋರ್ಗುಣಗುಣಿಕಥನೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಯೋರಭೇದಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಣತ್ಥಿ ಗುಣೋತ್ತಿ ವ ಕೋಈ' ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾದ್ವಯಂ, ತದನಂತರಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಸದುತ್ಪಾದೋ ಭವತಿ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನಾಸದಿತ್ಯಾದಿಕಥನರೂಪೇಣ 'ಏವಂವಿಹಂ' ಇತಿ ಪ್ರಭೃತಿ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ, ತತಶ್ಚ 'ಅತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಸೂತ್ರೇಣ ನಯಸಪ್ತಭಂಗೀವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಿತಿ ಸಮುದಾಯೇನ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿರಷ್ಟಭಿಃ ಸ್ಥಲೈರ್ದ್ರವ್ಯನಿರ್ಣಯಂ ಕರೋತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಅಥ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ಕಥಯತಿ-

ತಮ್ಹಾ ತಸ್ಸ ಣಮಾಇಂ ಕಿಚ್ಚಾ ಣಿಚ್ಚಂ ಪಿ ತಮ್ಮಣೋ ಹೋಜ್ಜ ।
ವೋಚ್ಛಾಮಿ ಸಂಗಹಾದೋ ಪರಮಟ್ಠವಿಣಿಚ್ಛಯಾಧಿಗಮಂ ॥೧೦॥*

ತಮ್ಹಾ ತಸ್ಸ ಣಮಾಇಂ ಕಿಚ್ಚಾ ಯಸ್ಮಾತ್ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ವಿನಾ ಶ್ರಮಣೋ ನ ಭವತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ತಸ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರಯುಕ್ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತತಪೋಧನಸ್ಯ ನಮಸ್ಯಾಂ ನಮಸ್ಕ್ರಿಯಾಂ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕೃತ್ವಾ **ಣಿಚ್ಚಂ ಪಿ ತಮ್ಮಣೋ ಹೋಜ್ಜ** ನಿತ್ಯಮಪಿ ತದ್ಗತಮನಾ ಭೂತ್ವಾ **ವೋಚ್ಛಾಮಿ** ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ಕರ್ತಾ **ಸಂಗಹಾದೋ** ಸಂಗ್ರಹಾತ್ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ ಸಕಾಶಾತ್। ಕಿಮ್ । **ಪರಮಟ್ಠವಿಣಿಚ್ಛಯಾಧಿಗಮಂ** ಪರಮಾರ್ಥವಿನಿಶ್ಚಯಾಧಿಗಮಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಿತಿ । ಪರಮಾರ್ಥವಿನಿಶ್ಚಯಾಧಿಗಮಶಬ್ದೇನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ಕಥಂ ಭಣ್ಯತ ಇತಿ ಚೇತ್ - ಪರಮೋಽರ್ಥಃ ಪರಮಾರ್ಥಃ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ, ಪರಮಾರ್ಥಸ್ಯ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಂಶಯಾದಿರಹಿತತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಯಃ

ಪರಮಾರ್ಥವಿನಿಶ್ಚಯರೂಪೋऽಧಿಗಮಃ ಶಂಕಾದ್ಯಷ್ಟದೋಷರಹಿತಶ್ಚ ಯಃ ಪರಮಾರ್ಥತೋऽರ್ಥಾವಬೋಧೋ ಯಸ್ಮಾತ್ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾತ್ತತ್ ಪರಮಾರ್ಥವಿನಿಶ್ಚಯಾಧಿಗಮಮ್ । ಅಥವಾ ಪರಮಾರ್ಥವಿನಿಶ್ಚಯೋऽನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕಪದಾರ್ಥಸಮೂಹಸ್ತಸ್ಯಾಧಿಗಮೋ ಯಸ್ಮಾದಿತಿ ॥೧೦॥* ಅಥ ಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪಂ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಅತ್ಥೋ ಖಲು ದವ್ವಮಓ** ಅರ್ಥೋಜ್ಞಾನವಿಷಯ- ಭೂತಃ ಪದಾರ್ಥಃ ಖಲು ಸ್ಫುಟಂ ದ್ರವ್ಯಮಯೋ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ತಿರ್ಯಕ್‌ಸಾಮಾನ್ಯೋರ್ದ್ಧ್ವತಾಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣೇನ ದ್ರವ್ಯೇಣ ನಿಷ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್। ತಿರ್ಯಕ್‌ಸಾಮಾನ್ಯೋರ್ದ್ಧ್ವತಾಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಕಥ್ಯತೇ-ಏಕಕಾಲೇ ನಾನಾವ್ಯಕ್ತಿಗತೋऽನ್ವಯ- ಸ್ತಿರ್ಯಕ್‌ಸಾಮಾನ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ । ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತೋ ಯಥಾ-ನಾನಾಸಿದ್ಧಜೀವೇಷು ಸಿದ್ಧೋऽಯಂ ಸಿದ್ಧೋऽಯಮಿತ್ಯನುಗತಾಕಾರಃ ಸಿದ್ಧಜಾತಿಪ್ರತ್ಯಯಃ । ನಾನಾಕಾಲೇಷ್ವೇಕವ್ಯಕ್ತಿಗತೋನ್ವಯ ಊರ್ಧ್ವತಾಸಾಮಾನ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ। ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ ಯಥಾ-ಯ ಏವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಕ್ಷಣೇ ಮುಕ್ತಾತ್ಮಾ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಕ್ಷಣೇಷ್ವಪಿ ಸ ಏವೇತಿ ಪ್ರತೀತಿಃ। ಅಥವಾ ನಾನಾಗೋಶರೀರೇಷು ಗೌರಯಂ ಗೌರಯಮಿತಿ ಗೌಜಾತಿಪ್ರತೀತಿಸ್ತಿರ್ಯಕ್‌ಸಾಮಾನ್ಯಮ್ । ಯಥೈವ ಚೈಕಸ್ಮಿನ್ ಪುರುಷೇ ಬಾಲಕುಮಾರಾದ್ಯವಸ್ಥಾಸು ಸ ಏವಾಯಂ ದೇವದತ್ತ ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಊರ್ಧ್ವತಾಸಾಮಾನ್ಯಮ್ । **ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣಪ್ಪಗಾಣಿ ಭಣಿದಾಣಿ** ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಗುಣಾತ್ಮಕಾನಿ ಭಣಿತಾನಿ । ಅನ್ವಯಿನೋ ಗುಣಾ ಅಥವಾ ಸಹಭೂವೋ ಗುಣಾ ಇತಿ ಗುಣಲಕ್ಷಣಮ್। ಯಥಾ ಅನಂತಜ್ಞಾನಸುಖಾದಿವಿಶೇಷಗುಣೇಭ್ಯಸ್ತಥೈವಾಗುರುಲಘುಕಾದಿಸಾಮಾನ್ಯಗುಣೇಭ್ಯಶ್ಚಾ- ಭಿನ್ನತ್ವಾದ್ಗುಣಾತ್ಮಕಂ ಭವತಿ ಸಿದ್ಧಜೀವದ್ರವ್ಯಂ, ತಥೈವ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯವಿಶೇಷಸಾಮಾನ್ಯಗುಣೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಗುಣಾತ್ಮಕಾನಿ ಭವಂತಿ । **ತೇಹಿಂ ಪುಣೋ ಪಜ್ಜಾಯಾ** ತೈಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣೈರ್ದ್ರವ್ಯೈರ್ಗುಣೈಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಯಾ ಭವಂತಿ। ವ್ಯತಿರೇಕಿಣಃ ಪರ್ಯಾಯಾ ಅಥವಾ ಕ್ರಮಭುವಃ ಪರ್ಯಾಯಾ ಇತಿ ಪರ್ಯಾಯಲಕ್ಷಣಮ್। ಯಥೈಕಸ್ಮಿನ್ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ಕಿಂಚಿದೂನಚರಮಶರೀರಾಕಾರಗತಿಮಾರ್ಗಣಾವಿಲಕ್ಷಣಃ ಸಿದ್ಧಗತಿಪರ್ಯಾಯಃ ತಥಾऽಗುರುಲಘುಕಗುಣಷಡ್‌ವೃದ್ಧಿ ಹಾನಿರೂಪಾಃ ಸಾಧಾರಣಸ್ವಭಾವಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ, ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಸ್ವಭಾವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಃ ಸ್ವಜಾತೀಯವಿಜಾತೀಯವಿಭಾವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ, ತಥೈವ ಸ್ವಭಾವವಿಭಾವಗುಣ- ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ 'ಜೇಸಿಂ ಅತ್ಥಿ ಸಹಾಓ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಯಾಂ, ತಥೈವ 'ಭಾವಾ ಜೀವಾದೀಯಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಯಾಂ ಚ **ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯೇ** ಪೂರ್ವಂ ಕಥಿತಕ್ರಮೇಣ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಃ । **ಪಜ್ಜಯಮೂಢಾ ಹಿ ಪರಸಮಯಾ** ಯಸ್ಮಾದಿತ್ಥಂಭೂತದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಪರಿಜ್ಞಾನಮೂಢಾ ಅಥವಾ ನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯರೂಪೋ ನ ಭವಾಮ್ಯಹಮಿತಿ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಮೂಢಾಶ್ಚ ಪರಸಮಯಾ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಯೋ ಭವಂತೀತಿ । ತಸ್ಮಾದಿಯಂ ಪಾರಮೇಶ್ವರೀ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಸಮೀಚೀನಾ ಭದ್ರಾ ಭವತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೯೩॥

ಅಥ ಪ್ರಸಂಗಾಯಾತಾಂ ಪರಸಮಯಸ್ವಸಮಯವ್ಯವಸ್ಥಾಂ ಕಥಯತಿ-**ಜೇ ಪಜ್ಜ ಏಸು ಣಿರದಾ ಜೀವಾ** ಯೇ ಪರ್ಯಾಯೇಷು ನಿರತಾಃ ಜೀವಾಃ **ಪರಸಮಯಿಗ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ** ತೇ ಪರಸಮಯಾ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ಕಥಿತಾಃ । ತಥಾ ಹಿ - ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯರೂಪೋऽಹಮಿತ್ಯಹಂಕಾರೋ ಭಣ್ಯತೇ, ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಶರೀರಂ ತಚ್ಛರೀರಾಧಾರೋತ್ಪನ್ನ- ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಸುಖಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಮಮೇತಿ ಮಮಕಾರೋ ಭಣ್ಯತೇ, ತಾಭ್ಯಾಂ ಪರಿಣತಾಃ ಮಮಕಾರಾಹಂಕಾರರಹಿತಪರಮಚೈತನ್ಯಚಮತ್ಕಾರಪರಿಣತೇಶ್ಚ್ಯುತಾ ಯೇ ತೇ ಕರ್ಮೋದಯಜನಿತಪರಪರ್ಯಾಯ- ನಿರತತ್ವಾತ್ಪರಸಮಯಾ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಯೋ ಭಣ್ಯಂತೇ । **ಆದಸಹಾವಮ್ಮಿ ಠಿದಾ** ಯೇ ಪುನರಾತ್ಮಸ್ವರೂಪೇ ಸ್ಥಿತಾಸ್ತೇ **ಸಗಸಮಯಾ ಮುಣೇದವ್ವಾ** ಸ್ವಸಮಯಾ ಮಂತವ್ಯಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ಇತಿ । ತದ್ಯಥಾ - ಅನೇಕಾಪವರಕಸಂಚಾರಿತೈಕರತ್ನಪ್ರದೀಪ ಇವಾನೇಕಶರೀರೇಷ್ವಪ್ಯೇಕೋऽಹಮಿತಿ ದೃಢಸಂಸ್ಕಾರೇಣ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಸ್ಥಿತಾ ಯೇ ತೇ ಕರ್ಮೋದಯಜನಿತ- ಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿರಹಿತತ್ವಾತ್ಸ್ವಸಮಯಾ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೯೪॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ತಾದಿಲಕ್ಷಣತ್ರಯಂ ಸೂಚಯತಿ - **ಅಪರಿಚ್ಚತ್ತಸಹಾವೇಣ** ಅಪರಿತ್ಯಕ್ತಸ್ವಭಾವಮಸ್ತಿತ್ವೇನ ಸಹಾಭಿನ್ನಂ **ಉಪ್ಪಾದವ್ವಯಧುವತ್ತಸಂಜುತ್ತಂ** ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಃ ಸಹ ಸಂಯುಕ್ತಂ **ಗುಣವಂ ಚ ಸಪಜ್ಜಾಯಂ** ಗುಣವತ್ಪರ್ಯಾಯಸಹಿತಂ ಚ **ಜಂ** ಯದಿತ್ಥಂಭೂತಂ ಸತ್ತಾದಿಲಕ್ಷಣತ್ರಯಸಂಯುಕ್ತಂ **ತಂ ದವ್ವಂ ತಿ ವುಚ್ಚಂತಿ** ತದ್ದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ಬ್ರುವಂತಿ ಸರ್ವಜ್ಞಾಃ । ಇದಂ ದ್ರವ್ಯಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರ್ಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ಸಹ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಭೇದೇ ಅಪಿ ಸತಿ ಸತ್ತಾಭೇದಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । ಸ್ವರೂಪತಥೈವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ತಥಾ ವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಸ್ವರೂಪಂ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಪರಿಣಮತಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವದೇವ । ತಥಾ ಹಿ-ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿರೂಪಕಾರಣಸಮಯಸಾರಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವಿನಾಶೇ ಸತಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಕಾರ್ಯಸಮಯಸಾರಸ್ಯೋತ್ಪಾದಃ ಕಾರಣಸಮಯಸಾರಸ್ಯ ವ್ಯಯಸ್ತದುಭ-ಯಾಧಾರಭೂತಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಧ್ರೌವ್ಯಂ ಚ । ತಥಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾಃ, ಗತಿಮಾರ್ಗಣಾವಿಪಕ್ಷಭೂತಸಿದ್ಧಗತಿಃ, ಇಂದ್ರಿಯಮಾರ್ಗಣಾವಿಪಕ್ಷಭೂತಾತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾದಿಲಕ್ಷಣಾಃ ಶುದ್ಧಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ಭವಂತೀತಿ । ಯಥಾ ಶುದ್ಧಸತ್ತಯಾ ಸಹಾಭಿನ್ನಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈರ್ಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ಸಹ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣ-ಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಸತಿ ತೈಃ ಸಹ ಸತ್ತಾಭೇದಂ ನ ಕರೋತಿ, ಸ್ವರೂಪತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬತೇ । ತಥಾವಿಧತ್ವಂ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮತಿ । ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಯಥೋಚಿತೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಸ್ತಥೈವ ಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ಸಹ ಯದ್ಯಪಿ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭಿರ್ಭೇದಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತಥಾಪಿ ಸತ್ತಾಸ್ವರೂಪೇಣ ಭೇದಂ ನ ಕುರ್ವಂತಿ, ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ತಥಾವಿಧತ್ವಮವಲಂಬಂತೇ । ತಥಾವಿಧತ್ವಂ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಾದಿಸ್ವರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮಂತಿ । ಅಥವಾ ಯಥಾ ವಸ್ತ್ರಂ ನಿರ್ಮಲಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪನ್ನಂ ಮಲಿನಪರ್ಯಾಯೇಣ ವಿನಷ್ಟಂ ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತವಸ್ತ್ರರೂಪೇಣ ಧ್ರುವಮವಿನಶ್ವರಂ, ತಥೈವ ಶುಕ್ಲವರ್ಣಾದಿಗುಣನವಜೀರ್ಣಾದಿಪರ್ಯಾಯಸಹಿತಂ ಚ ಸತ್ ತೈರುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈ-ಸ್ತಥೈವ ಚ ಸ್ವಕೀಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಸತಿ ಸತ್ತಾರೂಪೇಣ ಭೇದಂ ನ ಕರೋತಿ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । ಸ್ವರೂಪತ ಏವೋತ್ಪಾದಾದಿರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮತಿ, ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ।।೯೫।।

ಏವಂ ನಮಸ್ಕಾರಗಾಥಾ, ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಕಥನಗಾಥಾ, ಸ್ವಸಮಯಪರಸಮಯನಿರೂಪಣಗಾಥಾ, ಸತ್ತಾದಿಲಕ್ಷಣತ್ರಯಸೂಚನಗಾಥಾ ಚೇತಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ **ಪೀಠಿಕಾ**ಭಿಧಾನಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಪ್ರಥಮಂ ತಾವತ್ಸ್ವರೂಪಸ್ತಿತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಸಹಾವೋ ಹಿ** ಸ್ವಭಾವಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಭವತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಸಬ್ಭಾವೋ** ಸದ್ಭಾವಃ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾ ಶುದ್ಧಾಸ್ತಿತ್ವಮ್ । ಕಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವೋ ಭವತಿ । **ದವ್ವಸ್ಸ** ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ । ತಚ್ಚ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಯಥಾ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಃ ಸಕಾಶಾತ್ಪ್ರಥಗ್ಭೂತಾನಾಂ ಪುದ್ಗಲಾದಿಪಂಚದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಶೇಷಜೀವಾನಾಂ **ಚ** ಭಿನ್ನಂ ಭವತಿ, ನ ಚ ತಥಾ । ಕೈಃ ಸಹ । **ಗುಣೇಹಿಂ ಸಗಪಜ್ಜಏಹಿಂ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣೈಃ ಕಿಂಚಿದೂನಚರಮಶರೀರಾಕಾರಾದಿಸ್ವಕಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ಸಹ । ಕಥಂಭೂತೈಃ । **ಚಿತ್ತೇಹಿಂ** ಸಿದ್ಧಗತಿತ್ವಮತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಕಾಯತ್ವಮಯೋಗತ್ವಮವೇದತ್ವಮಿತ್ಯಾದಿಬಹುಭೇದಭಿನ್ನೈಃ। ನ ಕೇವಲಂ ಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ ಭಿನ್ನಂ ನ ಭವತಿ । **ಉಪ್ಪಾದವ್ವಯಧುವತ್ತೇಹಿಂ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪ-ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದೋ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಪರಮಸಮಾಧಿರೂಪಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವ್ಯಯಸ್ತಥಾಮೋಕ್ಷಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾಧಾರಭೂತಾನ್ವಯದ್ರವ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಧ್ರೌವ್ಯಂ ಚೇತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಶ್ಚ ಸಹ ಭಿನ್ನಂ ನ ಭವತೀತಿ ಚೇತ್ । ಯತಃ ಕಾರಣಾದ್ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತಿತ್ವೇನೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ಚ ಕರ್ತೃಭೂತೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯತೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ಚ ಗುಣಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಂ

ಸಾಧ್ಯತ ಇತಿ । ತದ್ಯಥಾ—ಯಥಾಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಃ ಸುವರ್ಣಾದಭಿನ್ನಾನಾಂ ಪೀತತ್ವಾದಿಗುಣಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಸುವರ್ಣಸ್ಯಸದ್ಭಾವಃ, ತಥಾ ಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಃ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದಭಿನ್ನಾನಾಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಕಿಂಚಿದೂನಚರಮಶರೀರಾಕಾರಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸದ್ಭಾವಃ । ಯಥಾ ಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಃ ಪೀತತ್ವಾದಿಗುಣಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದಭಿನ್ನಸ್ಯ ಸುವರ್ಣಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಪೀತತ್ವಾದಿಗುಣಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಸ್ವಭಾವೋ ಭವತಿ, ತಥಾ ಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭಾವೈಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಕಿಂಚಿದೂನಚರಮಶರೀರಾಕಾರಪರ್ಯಾಯೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದಭಿನ್ನಸ್ಯ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಕಿಂಚಿದೂನಚರಮಶರೀರಾಕಾರಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಸ್ವಭಾವೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ । ಅಥೇದಾನೀಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಮಪಿ ದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹಾಭಿನ್ನಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಕಥ್ಯತೇ । ಯಥಾ ಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸುವರ್ಣಾದಭಿನ್ನಾನಾಂ ಕಟಕಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದಕಂಕಣಪರ್ಯಾಯವಿನಾಶಸುವರ್ಣತ್ವಲಕ್ಷಣಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಸುವರ್ಣಸದ್ಭಾವಃ, ತಥಾ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದಭಿನ್ನಾನಾಂ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯವ್ಯಯತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸದ್ಭಾವಃ । ಯಥಾ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಕಟಕಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದಕಂಕಣಪರ್ಯಾಯವ್ಯಸುವರ್ಣತ್ವಲಕ್ಷಣಧ್ರೌವ್ಯೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದಭಿನ್ನಸ್ಯ ಸುವರ್ಣಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಕಟಕಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದಕಂಕಣಪರ್ಯಾಯವ್ಯಯತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಸಮರ್ಣತ್ವಲಕ್ಷಣಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವಭಾವಃ, ತಥಾ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಮೋಕ್ಷ ಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯವ್ಯಯತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಧ್ರೌವ್ಯೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದಭಿನ್ನಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಸ್ತಿತ್ವಂ ಸ ಏವ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯವ್ಯಯತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವಭಾವ ಇತಿ । ಏವಂ ಯಥಾ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಕೀಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಃ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾನಮವಾಂತರಾಸ್ತಿತ್ವಮಭಿನ್ನಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಂ ತಥೈವ ಸಮಸ್ತಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಪಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೯೬॥

ಅಥ ಸಾದೃಶ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಶಬ್ದಾಭಿಧೇಯಾಂ ಮಹಾಸತ್ತಾಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-**ಇಹ ವಿವಿಹಲಕ್ಖಣಾಣಂ** ಇಹಲೋಕೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕಸತ್ತಾಭಿಧಾನೇನ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ವಿವಿಧಲಕ್ಷನಾಂ ಭಿನ್ನಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ಚೇತನಾಚೇತನಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಪದಾರ್ಥಾನಾಂ **ಲಕ್ಖಣಮೇಗಂ ತು** ಏಕಮಖಂಡಲಕ್ಷಣಂ ಭವತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । **ಸದಿತಿ** ಸರ್ವಂ ಸದಿತಿ ಮಹಾಸತ್ತಾರೂಪಮ್। ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಸವ್ವಗಯಂ** ಸಂಕರವ್ಯತಿಕರಪರಿಹಾರರೂಪಸ್ವಜಾತ್ಯವಿರೋಧೇನ ಶುದ್ಧಸಂಗ್ರಹನಯೇನ ಸರ್ವಗತಂ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥವ್ಯಾಪಕಮ್ । ಇದಂ ಕೇನೋಕ್ತಮ್ । **ಉವದಿಸದಾ ಖಲು ಧಮ್ಮಂ ಜಿಣವರವಸಹೇಣ ಪಣ್ಣತ್ತಂ** ಧರ್ಮಂ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಸಂಗ್ರಹಮುಪದಿಶತಾ ಖಲು ಸ್ಫುಟಂ ಜಿನವರವೃಷಭೇಣ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಮಿತಿ ।ತದ್ಯಥಾ-ಯಥಾ ಸರ್ವೇ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಃ ಸಂತೀತ್ಯುಕ್ತೇ ಸತಿ ಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತರಸಾಸ್ವಾದಭರಿತಾವಸ್ಥ ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಶುದ್ಧಾಸಂಖ್ಯೇಯಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೈಸ್ತಥಾ ಕಿಂಚಿದೂನಚರಮಶರೀರಾಕಾರಾದಿಪರ್ಯಾಯೈಶ್ಚ ಸಂಕರವ್ಯತಿಕರಪರಿಹಾರರೂಪಜಾತಿಭೇದೇನಭಿನ್ನಾನಾಮಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಿದ್ಧಜೀವಾನಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಭವತಿ, ತಥಾ 'ಸರ್ವಂ ಸತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಸಂಗ್ರಹನಯೇನ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಭವತಿ । ಅಥವಾ ಸೇನೇಯಂ ವನಮಿದಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಅಶ್ವಹಸ್ತ್ಯಾದಿಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ನಿಂಬಾಮ್ರಾದಿವೃಕ್ಷಾಣಾಂ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಜಾತಿಭೇದಭಿನ್ನಾನಾಂ ಯುಗಪದ್ಗ್ರಹಣಂ ಭವತಿ, ತಥಾ ಸರ್ವಂ ಸದಿತ್ಯುಕ್ತೇ

ಸತಿ ಸಾದೃಶ್ಯಸತ್ತಾಭಿಧಾನೇನ ಮಹಾಸತ್ತಾರೂಪೇಣ ಶುದ್ಧಸಂಗ್ರಹನಯೇನ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಸ್ವಜಾತ್ಯವಿರೋಧೇನ ಗ್ರಹಣಂ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೯೭॥

ಅಥ ಯಥಾ ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ ತಥಾ ತತ್ಸದಪಿ ಸ್ವಭಾವತ ಏವೇತ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ-**ದವ್ವಂ ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂ** ದ್ರವ್ಯಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಅನಾದ್ಯನಂತೇನ ಪರಹೇತುನಿರಪೇಕ್ಷೇಣ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾಧಾರಭೂತೇನ ಸದಾನಂದೈಕರೂಪಸುಖಸುಧಾರಸಪರಮಸಮರಸೀಭಾವಪರಿಣತಸರ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮ-ಪ್ರದೇಶಭರಿತಾವಸ್ಥೇನ ಶುದ್ಧೋಪದಾನಭೂತೇನ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಭಾವೇನ ನಿಷ್ಪನ್ನತ್ವಾತ್ । ಯಚ್ಚ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ ನ ಭವತಿ ತದ್ದ್ರವ್ಯಮಪಿ ನ ಭವತಿ । ದ್ವ್ಯಣುಕಾದಿಪುದ್ಗಲಸ್ಕಂಧಪರ್ಯಾಯವತ್ ಮನುಷ್ಯಾದಿಜೀವಪರ್ಯಾಯವಚ್ಚ । **ಸದಿತಿ** ಯಥಾ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಿದ್ಧಂ ತದ್ದ್ರವ್ಯಂ ತಥಾ ಸದಿತಿ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಮಪಿ ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ಭವತಿ, ನ ಚ ಭಿನ್ನಸತ್ತಾಸಮವಾಯಾತ್। ಅಥವಾ ಯಥಾ ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಿದ್ಧಂ ತಥಾ ತಸ್ಯ ಯೋಽಸೌ ಸತ್ತಾಗುಣಃ ಸೋಽಪಿ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧ ಏವ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋಃ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ದಂಡದಂಡಿವದ್ಭಿನ್ನಪ್ರದೇಶಾಭಾವಾತ್ । ಇದಂ ಕೇ ಕಥಿತವಂತಃ। **ಜಿಣಾ ತಚ್ಚದೋ ಸಮಕ್ಖಾದಾ** ಜಿನಾಃ ಕರ್ತಾರಃ ತತ್ತ್ವತಃ ಸಮ್ಯಗಾಖ್ಯಾತ ವಂತಃ ಕಥಿತವಂತಃ **ಸಿದ್ಧಂ ತಹ ಆಗಮದೋ** ಸಂತಾನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನಾನಾದಿನಿಧನಾಗಮಾದಪಿ ತಥಾ ಸಿದ್ಧಂ **ಣೇಚ್ಛದಿ ಜೋ ಸೋ ಹಿ ಪರಸಮಓ** ನೇಚ್ಛತಿ ನ ಮನ್ಯತೇ ಯ ಇದಂ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಂ ಸ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಪರಸಮಯೋ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿರ್ಭವತಿ । ಏವಂ ಯಥಾ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಿದ್ಧಮವಬೋದ್ಧವ್ಯಂ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣೀತಿ । ಅತ್ರ ದ್ರವ್ಯಂ ಕೇನಾಪಿ ಪುರುಷೇಣ ನ ಕ್ರಿಯತೇ। ಸತ್ತಾಗುಣೋಽಪಿ ದ್ರವ್ಯಾದ್ಭಿನ್ನೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೯೮॥

ಅಥೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ಸತ್ತೈವ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-**ಸದವಟ್ಠಿದಂ ಸಹಾವೇ ದವ್ವಂ** ದ್ರವ್ಯಂ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । ಸದಿತಿ ಶುದ್ಧಚೇತನಾನ್ವಯರೂಪಮಸ್ತಿತ್ವಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । ಅವಸ್ಥಿತಮ್। ಕ್ವ । ಸ್ವಭಾವೇ । ಸ್ವಭಾವಂ ಕಥಯತಿ-**ದವ್ವಸ್ಸ ಜೋ ಹಿ ಪರಿಣಾಮೋ** ತಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೀ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಯಃ ಪರಿಣಾಮಃ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು । **ಅತ್ಥೇಸು** ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಧರ್ಮತ್ವಾದಭೇದನಯೇನಾರ್ಥಾ ಭಣ್ಯಂತೇ । ಕೇ ತೇ । ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾಃ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ, ತೇಷ್ವರ್ಥೇಷು ವಿಷಯೇಷು ಯೋಽಸೌ ಪರಿಣಾಮಃ । **ಸೋ ಸಹಾವೋ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿಪರ್ಯಾಯರೂಪಸ್ತಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವೋ ಭವತಿ । ಸ ಚ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಠಿದಿಸಂಭವಣಾಸಸಂಬದ್ಧೋ** ಸ್ವಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ಸಂಭವಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ಪರಮಾಗಮಭಾಷಯೈಕತ್ವವಿತರ್ಕಾವೀಚಾರದ್ವಿತೀಯಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಸಂಜ್ಞಸ್ಯ ಶುದ್ಧೋಪಾದಾನಭೂತಸ್ಯ ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ನಾಶಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಸಮಯೇ ತದುಭಯಾಧಾರ-ಭೂತಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಿರಿತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ರಯೇಣ ಸಂಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ। ಏವಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯ- ಧ್ರೌವ್ಯತ್ರಯೇಣೈಕಸಮಯೇ ಯದ್ಯಪಿ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಪರಿಣತಂ, ತಥಾಪಿ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಮೇವ ಭವತಿ । ತ್ರಿಲಕ್ಷಣಮಪಿ ಸತ್ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಂ ಕಥಂ ಭಣ್ಯತ ಇತಿ ಚೇತ್ ''ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಯುಕ್ತಂ ಸತ್'' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ಯಥೇದಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮೇಕಸಮಯೇನೋತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಃ ಪರಿಣತಮೇವ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಂ ಭಣ್ಯತೇ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೯೯॥

ಏವಂ ಸ್ವರೂಪಸತ್ತಾರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಮಹಾಸತ್ತಾರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ, ಯಥಾ ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಂ ತಥಾ ಸತ್ತಾಗುಣೋಽಪೀತಿ ಕಥನೇನ ತೃತೀಯಾ, ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಸತ್ತೈವ ದ್ರವ್ಯಂ ಭಣ್ಯತ ಇತಿ ಕಥನೇನ

ಚತುರ್ಥೀತಿ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣವಿವರಣಮುಖ್ಯತಯಾ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥೋತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಾಂ ಪರಸ್ಪರಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವಂ ದರ್ಶಯತಿ —**ಣ ಭವೋ ಭಂಗವಿಹೀಣೋ** ನಿರ್ದೋಷಪರಮಾತ್ಮ-ರುಚಿರೂಪಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ಭವ ಉತ್ಪಾದಃ ತದ್ವಿಪರೀತಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ಭಂಗಂ ವಿನಾ ನ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಉಪಾದಾನಕಾರಣಾಭಾವಾತ್, ಮೃತ್ಪಿಂಡಭಂಗಾಭಾವೇ ಘಟೋತ್ಪಾದ ಇವ । ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ಕಾರಣಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪರ್ಯಾಯಭಂಗಸ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ಪ್ರತಿಭಾಸನಾತ್ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ''ಭಾವಾಂತರಸ್ವಭಾವರೂಪೋ ಭವತ್ಯಭಾವ'' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ಘಟೋತ್ಪಾದರೂಪೇಣ ಮೃತ್ಪಿಂಡಭಂಗ ಇವ । ಯದಿ ಪುನರ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪರ್ಯಾಯಭಂಗಸ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೋಪಾದಾನಕಾರಣಭೂತಸ್ಯಾಭಾವೇಽಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿರುಚಿ-ರೂಪಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಯೋತ್ಪಾದೋ ಭವತಿ, ತರ್ಹ್ಯುಪಾದಾನಕಾರಣರಹಿತಾನಾಂ ಖಪುಷ್ಪಾದೀನಾಮಪ್ಯುತ್ಪಾದೋ ಭವತಿ । ನ ಚ ತಥಾ । **ಭಂಗೋ ವಾ ಣತ್ಥಿ ಸಂಭವವಿಹೀಣೋ** ಪರದ್ರವ್ಯೋಪಾದೇಯರುಚಿರೂಪಮಿಥ್ಯಾತ್ವಸ್ಯ ಭಂಗೋ ನಾಸ್ತಿ । ಕಥಂಭೂತಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪರ್ಯಾಯಸಂಭವರಹಿತಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಭಂಗಕಾರಣಾಭಾವಾತ್, ಘಟೋತ್ಪಾದಾಭಾವೇ ಮೃತ್ಪಿಂಡಸ್ಯೇವ । ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ಕಾರಣಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ-ಪರ್ಯಾಯಾಭಾವಸ್ತರ್ಹ್ಯಭಾವ ಏವ ನ ಸ್ಯಾತ್ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಅಭಾವಕಾರಣಾಭಾವಾದಿತಿ, ಘಟೋತ್ಪಾದಾಭಾವೇ ಮೃತ್ಪಿಂಡಾಭಾವಸ್ಯ ಇವ । **ಉಪ್ಪಾದೋ ವಿ ಯ ಭಂಗೋ ಣ ವಿಣಾ ದವ್ವೇಣ ಅತ್ಥೇಣ** ಪರಮಾತ್ಮರುಚಿ-ರೂಪಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಯೋತ್ಪಾದಸ್ತದ್ವಿಪರೀತಮಿಥ್ಯಾತ್ವಸ್ಯ ಭಂಗೋ ವ ನಾಸ್ತಿ । ಕಂ ವಿನಾ । ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತ-ಪರಮಾತ್ಮರೂಪದ್ರವ್ಯಪದಾರ್ಥಂ ವಿನಾ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ದ್ರವ್ಯಾಭಾವೇವ್ಯಯೋತ್ಪಾದಾಭಾವಾನ್ಮೃತ್ತಿಕಾದ್ರವ್ಯಾಭಾವೇ ಘಟೋತ್ಪಾದಮೃತ್ಪಿಂಡಭಂಗಾಭಾವ ವದಿತಿ । ಯಥಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪರ್ಯಾಯದ್ವಯೇ ಪರಸ್ಪರಸಾಪೇಕ್ಷ ಮುತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯಂ ದರ್ಶಿತಂ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೇಷು ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೦೦॥

ಅಥೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ದ್ರವೇಣ ಸಹ ಪರಸ್ಪರಾಧಾರಾಧೇಯಭಾವತ್ವಾದನ್ವಯದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ದ್ರವ್ಯಮೇವ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ** ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಾತ್ಮತತ್ತ್ವನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನ-ಜ್ಞಾನರೂಪೇಣೋತ್ಪಾದಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣಾಜ್ಞಾನಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ಭಂಗಃ, ತದುಭಯಾಧಾರಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಾವಸ್ಥಾರೂಪೇಣ ಸ್ಥಿತಿರಿತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ತ್ರಯೋಭಂಗಾಃ ಕರ್ತಾರಃ । **ವಿಜ್ಜಂತೇ** ವಿದ್ಯಂತೇ ತಿಷ್ಠಂತಿ। ಕೇಷು । **ಪಜ್ಜ ಏಸು** ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪೂರ್ವಕನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಪರ್ಯಾಯೇ ತಾವದುತ್ಪಾದಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನವಿಲಕ್ಷಣಾಜ್ಞಾನಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ಭಂಗಸ್ತದುಭಯಾಧಾರಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಾವಸ್ಥಾರೂಪ-ಪರ್ಯಾಯೇಣ ಧ್ರೌವ್ಯಂ ಚೇತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಪರ್ಯಾಯೇಷು । **ಪಜ್ಜಾಯಾ ದವ್ವಂ ಹಿ ಸಂತಿ** ತೇ ಚೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನತದುಭಯಾಧಾರಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಾವಸ್ಥಾರೂಪಪರ್ಯಾಯಾ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಸಂತಿ । **ಣಿಯದಂ** ನಿಶ್ಚಿತಂ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇಽಪಿ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇನ । **ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಹವದಿ ಸವ್ವಂ** ಯೇತೋ ನಿಶ್ಚಯಾಧಾರಾದೇಯಭಾವೇನ ತಿಷ್ಠಂತ್ಯುತ್ಪಾದಾದಯಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾದುತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯಂ ಸ್ವಸಂವೇದನ-ಜ್ಞಾನಾದಿಪರ್ಯಾಯತ್ರಯಂ ಚಾನ್ವಯದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಸರ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ । ಪೂರ್ವೋಕ್ತೋತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯಸ್ಯ ತಥೈವ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಾದಿಪರ್ಯಾಯತ್ರಯಸ್ಯ ಚಾನುಗತಾಕಾರೇಣಾನ್ವಯರೂಪೇಣ ಯದಾಧಾರಭೂತಂ ತದನ್ವಯದ್ರವ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ, ತದ್ವಿಷಯೋ ಯಸ್ಯ ಸ ಭವತ್ಯನ್ವಯದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯಃ । ಯಥೇದಂ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನ-ಪರ್ಯಾಯದ್ವಯೇ ಭಂಗತ್ರಯಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ತಥಾಪಿ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೇಷು ಯಥಾಸಂಭವಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯ-ಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೦೧॥

ಅಥೋತ್ಪಾದಾದೀನಾಂ ಪುನರಪಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹಾಭೇದಂ ಸಮರ್ಥಯತಿ ಸಮಯಭೇದಂ ಚ ನಿರಾಕರೋತಿ—**ಸಮವೇದಂ ಖಲು ದವ್ವಂ** ಸಮವೇತಮೇಕೀಭೂತಮಭಿನ್ನಂ ಭವತಿ ಖಲು ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಿಮ್ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯಮ್ । ಕೈಃ ಸಹ । **ಸಂಭವಠಿದಿಣಾಸಸಣ್ಣಿದಟ್ಠೇಹಿಂ** ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕನಿಶ್ಚಲನಿರ್ವಿಕಾರನಿಜಾತ್ಮಾನುಭೂತಿ-ಲಕ್ಷಣವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪಾದಃ ತಥೈವ ರಾಗಾದಿಪರದ್ರವ್ಯೈಕತ್ವಪರಿಣತಿರೂಪಚಾರಿತ್ರಪರ್ಯಾಯೇಣ ನಾಶಸ್ತದುಭಯಾಧಾರಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಾವಸ್ಥಾರೂಪಪರ್ಯಾಯೇಣ ಸ್ಥಿತಿರಿತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸಂಜ್ಞಿತೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯೈಃ ಸಹ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಬೌದ್ಧಮತವದ್ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಸಮಯೇ ತ್ರಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ನೈವಮ್ । **ಏಕ್ಕಮ್ಮಿ ಚೇವ ಸಮಯೇ** ಅಂಗಲಿದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ವಕ್ರಪರ್ಯಾಯವತ್ಸಂಸಾರಜೀವಸ್ಯ ಮರಣಕಾಲೇ ಋಜುಗತಿವತ್ಕ್ಷೀಣಕಷಾಯಚರಮಸಮಯೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿ-ವದಯೋಗಿಚರಮಸಮಯೇ ಮೋಕ್ಷವಚ್ಚೇತ್ಯೇಕಸ್ಮಿನ್ಸಮಯ ಏವ । **ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಖು ತತ್ತಿದಯಂ** ಯಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-ಪ್ರಕಾರೇಣೈಕಸಮಯೇ ಭಂಗತ್ರಯೇಣ ಪರಿಣಮತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಪ್ರದೇಶಾನಾಮ-ಭೇದಾತ್ತ್ರಯಮಪಿ ಖು ಸ್ಫುಟಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ । ಯಥೇದಂ ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರಿತ್ರಪರ್ಯಾಯದ್ವಯೇ ಭಂಗತ್ರಯಮಭೇದೇನ ದರ್ಶಿತಂ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೇಷ್ವವಬೋದ್ಧವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೦೨॥

ಏವಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯರೂಪಲಕ್ಷಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ದರ್ಶಯತಿ –**ಪಾಡುಬ್ಭವದಿ ಯ** ಪ್ರಾದುರ್ಭವತಿ ಚ ಜಾಯತೇ । **ಅಣ್ಣೋ** ಅನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿದಪೂರ್ವಾನಂತಜ್ಞಾನಸುಖಾದಿಗುಣಾಸ್ಪದಭೂತಃ ಶಾಶ್ವತಿಕಃ । ಸ ಕಃ । **ಪಜ್ಜಾಓ** ಪರಮಾತ್ಮಾವಾಪ್ತಿರೂಪಃ ಸ್ವಭಾವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಃ । **ಪಜ್ಜಓ ವಯದಿ ಅಣ್ಣೋ** ಪರ್ಯಾಯೋ ವ್ಯೇತಿ ವಿನಶ್ಯತಿ । ಕಥಂಭೂತಃ । ಅನ್ಯಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯಾದ್ಭಿನ್ನೋ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿರೂಪಸ್ಯೈವ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯ-ಸ್ಯೋಪಾದಾನಕಾರಣಭೂತಃ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೀ ಪರ್ಯಾಯಃ । **ದವ್ವಸ್ಸ** ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ । **ತಂ ಪಿ ದವ್ವಂ** ತದಪಿ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ **ಣೇವ ಪಣಟ್ಠಂ ಣ ಉಪ್ಪಣ್ಣಂ** ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ನೈವ ನಷ್ಟಂ ನ ಚೋತ್ಪನ್ನಮ್। ಅಥವಾ ಸಂಸಾರಿಜೀವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ದೇವಾದಿರೂಪೋ ವಿಭಾವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯೋ ಜಾಯತೇ ಮನುಷ್ಯಾದಿರೂಪೋ ವಿನಶ್ಯತಿ ತದೇವ ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನ ಚೋತ್ಪನ್ನಂ ನ ಚ ವಿನಷ್ಟಂ, ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ ವಾ ದ್ವ್ಯಣುಕಾದಿಸ್ಕಂಧರೂಪಸ್ವಜಾತೀಯ-ವಿಭಾವದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ವಿನಾಶೋತ್ಪಾದೇಽಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನ ಚೋತ್ಪನ್ನಂ ನ ಚ ವಿನಷ್ಟಮಿತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ಯತಃ ಕಾರಣಾದುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯರೂಪೇಣ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ವಿನಾಶೋತ್ಪಾದೇಽಪಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ವಿನಾಶೋ ನಾಸ್ತಿ, ತತಃ ಕಾರಣಾದ್ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾ ಅಪಿ ದ್ರವ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಭವಂತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೦೩॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಿ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಪರಿಣಮದಿ ಸಯಂ ದವ್ವಂ** ಪರಿಣಮತಿ ಸ್ವಯಂ ಸ್ವಯಮೇವೋಪಾದಾನಕಾರಣಭೂತಂ ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ತೃ । ಕಂ ಪರಿಣಮತಿ । **ಗುಣದೋ ಯ ಗುಣಂತರಂ** ನಿರುಪರಾಗಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಗುಣಾತ್ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಬೀಜಭೂತಾತ್ಸಕಾಶಾತ್ಸಕಲವಿಮಲ-ಕೇವಲಜ್ಞಾನಗುಣಾಂತರಮ್ । ಕಥಂಭೂತಂ ಸತ್ಪರಿಣಮತಿ । **ಸದವಿಸಿಟ್ಠಂ** ಸ್ವಕೀಯಸ್ವರೂಪತ್ವಾಚ್ಚಿದ್ರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾದ-ವಿಶಿಷ್ಟಮಭಿನ್ನಮ್ । **ತಮ್ಹಾ ಗುಣಪಜ್ಜಾಯಾ ಭಣಿಯಾ ಪುಣ ದವ್ವಮೇವ ತ್ತಿ** ತಸ್ಮಾತ್ ಕಾರಣಾನ್ನ ಕೇವಲಂ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತಾಃ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾಃ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವಂತಿ, ಗುಣರೂಪಪರ್ಯಾಯಾ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾ ಭಣ್ಯಂತೇ ತೇಽಪಿ ದ್ರವ್ಯಮೇವ ಭವಂತಿ । ಅಥವಾ ಸಂಸಾರಿಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಮತಿಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿವಿಭಾವಗುಣಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಾದಿವಿಭಾವಗುಣಾಂತರಂ ಪರಿಣಮತಿ, ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ ವಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಶುಕ್ಲವರ್ಣಾದಿಗುಣಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ರಕ್ತಾದಿಗುಣಾಂತರಂ ಪರಿಣಮತಿ, ಹರಿತಗುಣಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪಾಂಡುರಗುಣಾಂತರಮಾಮ್ರಫಲಮಿವೇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೧೦೪॥

ಏವಂ ಸ್ವಭಾವವಿಭಾವರೂಪಾ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ನಯವಿಭಾಗೇನ ದ್ರವ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಭವಂತಿ ಇತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರಭೇದವಿಷಯೇ ಪುನರಪಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ಯುಕ್ತಿಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ಣ ಹವದಿ ಜದಿ ಸದ್ದವ್ವಂ** ಪರಮಚೈತನ್ಯಪ್ರಕಾಶರೂಪೇಣ ಸ್ವರೂಪೇಣ ಸ್ವರೂಪಸತ್ತಾಸ್ತಿತ್ವಗುಣೇನ ಯದಿ ಚೇತ್ ಸನ್ನ ಭವತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ । ತದಾ **ಅಸದ್ಧುವಂ ಹೋದಿ** ಅಸದವಿದ್ಯಮಾನಂ ಭವತಿ ಧ್ರುವಂ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ । ಅವಿದ್ಯಮಾನಂ ಸತ್ **ತಂ ಕಹಂ ದವ್ವಂ** ತತ್ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಕಥಂ ಭವತಿ, ಕಿಂತು ನೈವ । ಸ ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧಃ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇನ ಗಮ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ । ಅಥಾವಿಚಾರಿತರಮಣೀಯನ್ಯಾಯೇನ ಸತ್ತಾಗುಣಾಭಾವೇಽಪ್ಯಸ್ತೀತಿ ಚೇತ್, ತತ್ರ ವಿಚಾರ್ಯತೇ–ಯದಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನಗುಣಾವಿನಾಭೂತಸ್ವಕೀಯಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾತ್ಪೃಥಗ್ಭೂತಾ ತಿಷ್ಠತಿ ತದಾ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿ, ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾಭಾವೇ ದ್ರವ್ಯಮಪಿ ನಾಸ್ತಿ । ಅಥವಾ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಾತ್ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಪ್ರದೇಶರೂಪೇಣಾಭಿನ್ನಂ ತಿಷ್ಠತಿ ತದಾ ಸಮ್ಮತಮೇವ । ಅತ್ರಾವಸರೇ ಸೌಗತಮತಾನುಸಾರೀ ಕಶ್ಚಿದಾಹ–ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯಸತ್ತಾರೂಪೇಣ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮುಪಚಾರೇಣಾಸ್ತಿ, ನ ಚ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯೇತಿ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ–ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯೋಪಾದನಾಕಾರಣಭೂತಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾಭಾವೇ ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯಸತ್ತೈವ ನ ಸಂಭವತಿ, ವೃಕ್ಷಾಭಾವೇ ಫಲಮಿವ । ಅತ್ರ ಪ್ರಸ್ತಾವೇ ನೈಯಾಯಿಕಮತಾನುಸಾರೀ ಕಶ್ಚಿದಾಹ–**ಹವದಿ ಪುಣೋ ಅಣ್ಣಂ ವಾ** ತತ್ಪರಮಾತ್ರದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ ಪುನಃ ಕಿಂತು ಸತ್ತಾಯಾಃ ಸಕಾಶಾದನ್ಯದ್ಭಿನ್ನಂ ಭವತಿ ಪಶ್ಚಾತ್ಸತ್ತಾ ಸಮವಾಯಾತ್ಸದ್ಭವತಿ । ಆಚಾರ್ಯಾಃ ಪರಿಹಾರಮಾಹುಃ-ಸತ್ತಾಸಮವಾಯಾತ್ಪೂರ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಸದಸದ್ವಾ, ಯದಿ ಸತ್ತದಾ ಸತ್ತಾಸಮವಾಯೋ ವೃಥಾ, ಪೂರ್ವಮೇವಾಸ್ತಿತ್ವಂ ತಿಷ್ಠತಿ ; ಅಥಾಸತ್ತರ್ಹಿ ಖಪುಷ್ಪವದವಿದ್ಯಮಾನದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹ ಕಥಂ ಸತ್ತಾ ಸಮವಾಯಂ ಕರೋತಿ, ಕರೋತೀತಿ ಚೇತ್ತರ್ಹಿ ಖಪುಷ್ಪೇಣಾಪಿ ಸಹ ಸತ್ತಾ ಕರ್ತೃ ಸಮವಾಯಂ ಕರೋತು, ನ ಚ ತಥಾ । **ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಸಯಂ ಸತ್ತಾ** ತಸ್ಮಾದಭೇದನಯೇನ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪಸತ್ತೈವ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಭವತೀತಿ । ಯಥೇದಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹ ಶುದ್ಧಚೇತನಾಸತ್ತಾಯಾ ಅಭೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತಥಾ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚೇತನಾಚೇತನ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಸತ್ತಯಾ ಸಹಾಭೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೦೫॥

ಅಥಪೃಥಕ್ತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಕಿಮನ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಚ ಕಿಮಿತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ–**ಪವಿಭತ್ತಪದೇಸತ್ತಂ ಪುಧತ್ತಂ** ಪೃಥಕ್ತ್ವಂ ಭವತಿ ಪೃಥಕ್ತ್ವಾಭಿಧಾನೋ ಭೇದೋ ಭವತಿ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ವಿಭಕ್ತಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ಭಿನ್ನಪ್ರದೇಶತ್ವಮ್ । ಕಿಂವತ್ । ದಂಡದಂಡಿವತ್ । ಇತ್ಥಂಭೂತಂಪೃಥಕ್ತ್ವಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣಯೋರ್ನ ಘಟತೇ । ಕಸ್ಮಾದ್ಧೇತೋಃ । ಭಿನ್ನಪ್ರದೇಶಾಭಾವಾತ್ । ಕಯೋರಿವ । ಶುಕ್ಲವಸ್ತ್ರಶುಕ್ಲಗುಣಯೋರಿವ । **ಇದಿ ಸಾಸಣಂ ಹಿ ವೀರಸ್ಸ** ಇತಿ ಶಾಸನಮುಪದೇಶ ಆಜ್ಞೇತಿ । ಕಸ್ಯ । ವೀರಸ್ಯ ವೀರಾಭಿಧಾನಾಂತಿಮತೀರ್ಥಕರಪರಮದೇವಸ್ಯ । **ಅಣ್ಣತ್ತಂ** ತಥಾಪಿ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇಽಪಿ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣಯೋರನ್ಯತ್ವಂ ಭಿನ್ನತ್ವಂ ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಅತಬ್ಭಾವೋ** ಅತದ್ಭಾವರೂಪಂ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದಸ್ವಭಾವಮ್ । ಯಥಾ ಪ್ರದೇಶರೂಪೇಣಾಭೇದಸ್ತಥಾ ಸಂಜ್ಞಾದಿಲಕ್ಷಣರೂಪೇಣಾಪ್ಯಭೇದೋ ಭವತು, ಕೋ ದೋಷ ಇತಿ ಚೇತ್ ನೈವಮ್ । **ಣತಬ್ಭವಂ ಹೋದಿ** ತನ್ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸತ್ತಾಗುಣೇನ ಸಹ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇಽಪಿ ಸಂಜ್ಞಾದಿರೂಪೇಣ ತನ್ಮಯಂ ನ ಭವತಿ । **ಕಧಮೇಗಂ** ತನ್ಮಯತ್ವಂ ಹಿ ಕಿಲೈಕತ್ವಲಕ್ಷಣಂ । ಸಂಜ್ಞಾದಿರೂಪೇಣ ತನ್ಮಯತ್ವಾಭಾವೇ ಕಥಮೇಕತ್ವಂ, ಕಿಂತು ನಾನಾತ್ವಮೇವ । ಯಥೇದಂ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇಽಪಿ ಸಂಜ್ಞಾದಿರೂಪೇಣ ನಾನಾತ್ವಂ ಕಥಿತಂ ಕಥೈವ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯ-ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಗುಣೇನ ಸಹ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೦೬॥

ಅಥಾತದ್ಭಾವಂ ವಿಶೇಷೇಣ ವಿಸ್ತಾರ್ಯ ಕಥಯತಿ–**ಸದ್ದವ್ವಂ ಸಚ್ಚ ಗುಣೋ ಸಚ್ಚೇವ ಯ ಪಜ್ಜಓ ತ್ತಿ ವಿತ್ಥಾರೋ** ಸದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಸಂಶ್ಚ ಗುಣಃ ಸಂಶ್ಚೈವ ಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ಸತ್ತಾಗುಣಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೇಷು ವಿಸ್ತಾರಃ । ತಥಾಹಿ–ಯಥಾ ಮುಕ್ತಾಫಲಹಾರೇ ಸತ್ತಾಗುಣಸ್ಥಾನೀಯೋ ಯೋಽಸೌ ಶುಕ್ಲಗುಣಃ ಸ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇನ ಕಿಂ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । ಶುಕ್ಲೋ ಹಾರ ಇತಿ ಶುಕ್ಲಂ ಸೂತ್ರಮಿತಿ ಶುಕ್ಲಂ ಮುಕ್ತಾಫಲಮಿತಿ ಭಣ್ಯತೇ, ಯಶ್ಚ ಹಾರಃ ಸೂತ್ರಂ ಮುಕ್ತಾಫಲಂ ವಾ ತೈಸ್ತ್ರಿಭಿಃ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇನ ಶುಕ್ಲೋ ಗುಣೋ ಭಣ್ಯತ ಇತಿ ತದ್ಭಾವಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಿದಮ್ । ತದ್ಭಾವಸ್ಯೇತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಹಾರಸೂತ್ರಮುಕ್ತಾಫಲಾನಾಂ ಶುಕ್ಲಗುಣೇನ ಸಹ ತನ್ಮಯತ್ವಂ ಪ್ರದೇಶಾಭಿನ್ನತ್ವಮಿತಿ । ತಥಾ ಮುಕ್ತಾತ್ಮಪದಾರ್ಥೇ ಯೋಽಸೌ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣಃ ಸ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇನ ಕಿಂ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಃ ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥ ಇತಿ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣ ಇತಿ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಃ ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ಭಣ್ಯತೇ । ಯಶ್ಚ ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಃ ಸಿದ್ಧತ್ವಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ತೈಶ್ಚ ತ್ರಿ ಭಿಃ (ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇನ) ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣೋ ಭಣ್ಯತ ಇತಿ ತದ್ಭಾವಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಿದಮ್ । ತದ್ಭಾವಸ್ಯೇತಿ ಕೋಽರ್ಥ । ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಸಿದ್ಧತ್ವ-ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣೇನ ಸಹ ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಪ್ರದೇಶೈಸ್ತನ್ಮಯತ್ವಮಿತಿ । **ಜೋ ಖಲು ತಸ್ಸ ಅಭಾವೋ** ಯಸ್ತಸ್ಯಪೋರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣತದ್ಭಾವಸ್ಯ ಖಲು ಸ್ಫುಟಂ ಸಂಜ್ಞಾದಿ ಭೇದ ವಿವಕ್ಷಾಯಾಮಭಾವಃ ಸೋ ತದಭಾವೋಽಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ತದ್ಭಾವೋ ಭಣ್ಯತೇ । ಸ ಚ ತದಭಾವಃ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । **ಅತಬ್ಭಾವೋ** ನ ತದ್ಭಾವಸ್ತನ್ಮಯತ್ವಮ್ ಕಿಂಚ ಅತದ್ಭಾವಃ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ತದ್ಯಥಾ–ಯಥಾ ಮುಕ್ತಾಫಲಹಾರೇ ಯೋಽಸೌ ಶುಕ್ಲಗುಣಸ್ತದ್ವಾಚಕೇನ ಶುಕ್ಲಮಿತ್ಯಕ್ಷರದ್ವಯೇನ ಹಾರೋ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಭವತಿ ಸೂತ್ರಂ ವಾ ಮುಕ್ತಾಫಲಂ ವಾ, ಹಾರಸೂತ್ರಮುಕ್ತಾಫಲಶಬ್ದೈಶ್ಚ ಶುಕ್ಲಗುಣೋ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಭವತಿ । ಏವಂ ಪರಸ್ಪರಂ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇಽಪಿ ಯೋಽಸೌ ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದಃ ಸ ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣತದ್ಭಾವಸ್ಯಾಭಾವಸ್ತದಭಾವೋ ಭಣ್ಯತೇ । ಸಚ ತದಭಾವಃ ಪುನರಪಿ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ। ಅತದ್ಭಾವಃ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದ ಇತಿ । ತಥಾ ಮುಕ್ತಜೀವೇ ಯೋಽಸೌ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣಸ್ತದ್ವಾಚಕೇನ ಸತ್ತಾಶಬ್ದೇನ ಮುಕ್ತಜೀವೋ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಭವತಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣೋ ವಾ ಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯೋ ವಾ, ಮುಕ್ತಜೀವಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದೈಶ್ಚ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣೋ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಭವತಿ । ಇತ್ಯೇವಂ ಪರಸ್ಪರಂ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದೇಽಪಿ ಯೋಽಸೌ ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದಃ ಸ ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣತದ್ಭಾವಸ್ಯಾಭಾವಸ್ತದಭಾವೋ ಭಣ್ಯತೇ । ಸ ಚ ತದಭಾವಃ ಪುನರಪಿ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । ಅತದ್ಭಾವಃ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಯಥಾತ್ರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣೇನ ಸಹಾಭೇದಃ ಸ್ಥಾಪಿತಸ್ತಥಾ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಜ್ಞಾತವ್ಯ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೦೭॥

ಅಥ ಗುಣಗುಣಿನೋಃ ಪ್ರದೇಶಭೇದನಿಷೇಧೇನ ತಮೇವ ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದರೂಪತದ್ಭಾವಂ ದೃಢಯತಿ–**ಜಂ ದವ್ವಂ ತಣ್ಣ ಗುಣೋ** ಯದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಸ ನ ಗುಣಃ, ಯನ್ಮುಕ್ತಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಸ ಶುದ್ಧಃ ಸನ್ ಗುಣೋ ನ ಭವತಿ । ಮುಕ್ತಜೀವದ್ರವ್ಯ-ಶಬ್ದೇನ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣೋ ವಾಚ್ಯೋ ನ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । **ಜೋ ವಿ ಗುಣೋ ಸೋ ಣ ತಚ್ಚಮತ್ಥಾದೋ** ಯೋಽಪಿ ಗುಣಃ ಸ ನ ತತ್ತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಮರ್ಥತಃ ಪರಮಾರ್ಥತಃ ಯಃ ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಗುಣಃ ಸ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ನ ಭವತಿ । ಶುದ್ಧಸತ್ತಾಶಬ್ದೇನ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ವಾಚ್ಯಂ ನ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । **ಏಸೋ ಹಿ ಅತಬ್ಭಾವೋ** ಏಷ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣೋ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮತದ್ಭಾವಃ । ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣ ಇತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಗುಣಗುಣಿನೋಃ । ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದೇಽಪಿ ಪ್ರದೇಶಭೇದಾಭಾವಃ । **ಣೇವ ಅಭಾವೋ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ** ನೈವಾಭಾವ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ । ನೈವ ಅಭಾವ ಇತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಯಥಾ ಸತ್ತಾವಾಚಕಶಬ್ದೇನ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ವಾಚ್ಯಂ ನ ಭವತಿ ತಥಾ ಯದಿ ಸತ್ತಾಪ್ರದೇಶೈರಪಿ ಸತ್ತಾಗುಣಾತ್ಸಕಾಶಾದ್ಭಿನ್ನಂ ಭವತಿ ತದಾ ಯಥಾ ಜೀವಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ ಭಿನ್ನ ಸದ್ದ್ರವ್ಯಾಂತರಂ ಭವತಿ ತಥಾ ಸತ್ತಾಗುಣಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯೋ ಮುಕ್ತಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಸತ್ತಾಗುಣಾದ್ಭಿನ್ನಂ ಸತ್ಪೃಥಗ್ದ್ರವ್ಯಾಂತರಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ಏವಂ ಕಿಂ ಸಿದ್ಧಮ್ । ಸತ್ತಾಗುಣರೂಪಂ ಪೃಥಗ್ದ್ರವ್ಯಂ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಚ ಪ್ರಥಗಿತಿ

ದ್ರವ್ಯದ್ವಯಂ ಜಾತಂ, ನ ಚ ತಥಾ । ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ದೂಷಣಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ–ಯಥಾ ಸುವರ್ಣತ್ವಗುಣಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಸ್ಯ ಸುವರ್ಣಸ್ಯಾಭಾವಸ್ತಥೈವ ಸುವರ್ಣಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಸ್ಯ ಸುವರ್ಣತ್ವಗುಣಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಃ । ತಥಾ ಸತ್ತಾಗುಣ-ಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಸ್ಯ ಮುಕ್ತಜೀವದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭಾವಸ್ತಥೈವ ಮುಕ್ತಜೀವದ್ರವ್ಯಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಸ್ಯ ಸತ್ತಾಗುಣಸ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಃ ಇತ್ಯುಭಯಶೂನ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ಯಥೇದಂ ಮುಕ್ತಜೀವದ್ರವ್ಯೇ ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದಭಿನ್ನಸ್ಯಾತದ್ಭಾವಸ್ಯ ಸತ್ತಾಗುಣೇನ ಸಹ ಪ್ರದೇಶಾಭೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಯಥಾಸಂಭವಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ।।೧೦೮।।

ಏವಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಪೃಥಕ್ತ್ವಲಕ್ಷಣಾತದ್ಭಾವಾಭಿಧಾನಾನ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಯೋಃ ಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ, ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದರೂಪಸ್ಯಾತದ್ಭಾವಸ್ಯ ವಿವರಣರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಾ, ತಸ್ಯೈವ ದೃಢೀಕರಣಾರ್ಥಂ ಚ ಚತುರ್ಥೀತಿ ದ್ರವ್ಯಗುಣಯೋರಭೇದವಿಷಯೇ ಯುಕ್ತಿಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಪಂಚಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಸತ್ತಾ ಗುಣೋ ಭವತಿ, ದ್ರವ್ಯಂ ಚ ಗುಣೀ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಜೋ ಖಲು ದವ್ವಸಹಾವೋ ಪರಿಣಾಮೋ** ಯಃ ಖಲು ಸ್ಫುಟಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಭೂತಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ-ವಿಷಯಾನುಭವರೂಪಮನೋವ್ಯಾಪಾರೋತ್ಪನ್ನಸಮಸ್ತಮನೋರಥರೂಪವಿಕಲ್ಪಜಾಲಾಭಾವೇ ಸತಿ ಯಚ್ಚಿದಾನಂದೈಕಾನುಭೂತಿರೂಪಃ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವಸ್ಥಸ್ಯೋತ್ಪಾದಃ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ವಿಕಲ್ಪಜಾಲವಿನಾಶೋ ವ್ಯಯಃ, ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಜೀವತ್ವಂ ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಜೀವದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಭೂತೋ ಯೋಽಸೌ ಪರಿಣಾಮಃ **ಸೋ ಗುಣೋ** ಸ ಗುಣೋ ಭವತಿ । ಸ ಪರಿಣಾಮಃ ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ಗುಣೋ ಭವತಿ । **ಸದವಿಸಿಟ್ಠೋ** ಸತೋಽಸ್ತಿತ್ವಾದವಿಶಿಷ್ಟೋಽಭಿನ್ನಸ್ತದುತ್ಪಾದಾದಿತ್ರಯಂ ತಿಷ್ಠತ್ಯಸ್ತಿತ್ವಂ ಚೈಕಂ ತಿಷ್ಠತ್ಯಸ್ತಿತ್ವೇನ ಸಹ ಕಥಮಭಿನ್ನೋ ಭವತೀತಿ ಚೇತ್। ''ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಯುಕ್ತಂ ಸತ್'' ಇತಿ ವಚನಾತ್ । ಏವಂ ಸತಿ ಸತ್ತೈವ ಗುಣೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಇತಿ ಗುಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಗತಮ್ । **ಸದವಟ್ಠಿದಂ ಸಹಾವೇ ದವ್ವತ್ತಿ** ಸದವಸ್ಥಿತಂ ಸ್ವಭಾವೇ ದ್ರವ್ಯಮಿತಿ । ದ್ರವ್ಯಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । ಸದಿತಿ । ಕೇನ । ಅಭೇದನಯೇನ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । ಸತ್ ಅವಸ್ಥಿತಮ್ । ಕ್ವ । ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಸ್ವಭಾವೇ । **ಜಿಣೋವದೇಸೋಯಂ** ಅಯಂ ಜಿನೋಪದೇಶ ಇತಿ 'ಸದವಟ್ಠಿದಂ ಸಹಾವೇ ದವ್ವಂ ದವ್ವಸ್ಸ ಜೋ ಹು ಪರಿಣಾಮೋ'' ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಯದುಕ್ತಂ ತದೇವೇದಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್, ಗುಣಕಥನಂ ಪುನರಧಿಕಮಿತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ । ಯಥೇದಂ ಜೀವದ್ರವ್ಯೇ ಗುಣಗುಣಿನೋರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ।।೧೦೯।।

ಅಥ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಭ್ಯಾಂ ಸಹ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಭೇದಂ ದರ್ಶಯತಿ —**ಣತ್ಥಿ** ನಾಸ್ತಿ ನ ವಿದ್ಯತೇ । ಸಕಃ । **ಗುಣೋ ತ್ತಿ ವ ಕೋಈ** ಗುಣ ಇತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ । ನ ಕೇವಲಂ ಗುಣಃ **ಪಜ್ಜಾಓ ತ್ತೀಹ ವಾ** ಪರ್ಯಾಯೋ ವೇತಿಹ । ಕಥಮ್ **ವಿಣಾ** ವಿನಾ। ಕಿಂ ವಿನಾ । **ದವ್ವಂ** ದ್ರವ್ಯಮ್ । ಇದಾನೀಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಕಥ್ಯತೇ । **ದವ್ವತ್ತಂ ಪುಣ ಭಾವೋ** ದ್ರವ್ಯತ್ವಮಸ್ತಿತ್ವಮ್ । ತತ್ಪುನಃ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । ಭಾವಃ । ಭಾವಃ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಸದ್ಭಾವಃ । **ತಮ್ಹಾ ದವ್ವಂ ಸಯಂ ಸತ್ತಾ** ತಸ್ಮಾದಭೇದನಯೇನ ಸತ್ತಾ ಸ್ವಯಮೇವ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತೀತಿ । ತದ್ಯಥಾ —ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ಪರಮಾವಾಪ್ತಿರೂಪೋ ಮೋಕ್ಷ ಪರ್ಯಾಯಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪೋ ಗುಣಸಮೂಹಶ್ಚ ಯೇನ ಕಾರಣೇನ ತದ್ದ್ವಯಮಪಿ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ವಿನಾ ನಾಸ್ತಿ, ನ ವಿದ್ಯತೇ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಪ್ರದೇಶಾಭೇದಾದಿತಿ । ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಶುದ್ಧಸತ್ತಾರೂಪಂ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಭವತಿ। ತಸ್ಮಾದಭೇದೇನ ಸತ್ತೈವ ದ್ರವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಯಥಾ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಭ್ಯಾಂ ಸಹಾಭೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತಥಾ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ।।೧೧೦।।

ಏವಂ ಗುಣಗುಣಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಭ್ಯಾಂ ಸಹ ಭೇದೋನಾಸ್ತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ಷಷ್ಠಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ ॥ ಅಥ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯಾಭ್ಯಾಂ ಸದುತ್ಪಾದಾಸದುತ್ಪಾದೌ ದರ್ಶಯತಿ—**ಏವಂವಿಹಸಬ್ಭಾವೇ** ಏವಂವಿಧಸದ್ಭಾವೇ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಲಕ್ಷಣಂ ದ್ರವ್ಯಂ ಚೇತ್ಯೇವಂವಿಧ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸದ್ಭಾವೇ ಸ್ಥಿತಂ, ಅಥವಾ **ಏವಂವಿಹಂ ಸಹಾವೇ** ಇತಿ ಪಾಠಾಂತರಮ್ । ತತ್ರೈವಂವಿಧಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ವಕೀಯಸದ್ಭಾವೇ ಸ್ಥಿತಮ್ । ಕಿಮ್ । **ದವ್ವಂ** ದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ತೃ । ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಸದಾ ಲಭದಿ** ಸದಾ ಸರ್ವಕಾಲಂ ಲಭತೇ । ಕಿಂ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಮ್ । **ಪಾದುಬ್ಭಾವಂ** ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಮುತ್ಪಾದಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಸದಸಬ್ಭಾವಣಿದ್ಧಂ** ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಮಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಂ ಚ । ಕಾಭ್ಯಾಂ ಕೃತ್ವಾ । **ದವ್ವತ್ತಪಜ್ಜಯತ್ಥೇಹಿಂ** ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ-ನಯಾಭ್ಯಾಮಿತಿ । ತಥಾಹಿ—ಯಥಾ ಯದಾ ಕಾಲೇ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ವಿವಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ, ಯದೇವ ಕಟಕಪರ್ಯಾಯೇ ಸುವರ್ಣಂ ತದೇವ ಕಂಕಣಪರ್ಯಾಯೇ ನಾನ್ಯದಿತಿ, ತದಾ ಕಾಲೇ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವೋತ್ಪಾದಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯರೂಪೇಣಾವಿನಷ್ಟತ್ವಾತ್ । ಯದಾ ಪುನಃ ಪರ್ಯಾಯವಿವಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ, ಕಟಕಪರ್ಯಾಯಾತ್ ಸಕಾಶಾದನ್ಯೋ ಯಃ ಕಂಕಣಪರ್ಯಾಯಃ ಸುವರ್ಣಸಂಬಂಧೀ ಸ ಏವ ನ ಭವತಿ, ತದಾ ಪುನರಸದುತ್ಪಾದಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಪೂರ್ವಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವಿನಷ್ಟತ್ವಾದ್ । ತಥಾ ಯದಾ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯವಿವಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ, ಯ ಏವ ಪೂರ್ವಂ ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥಾಯಾಮೇವಮೇವಂ ಗೃಹವ್ಯಾಪಾರಂ ಕೃತವಾನ್ ಪಶ್ಚಾಜ್ಜಿನದೀಕ್ಷಾಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಸ ಏವೇದಾನೀಂ ರಾಮಾದಿಕೇವಲಿಪುರುಷೋ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನೇನಾನಂತಸುಖಾಮೃತತೃಪ್ತೋ ಜಾತಃ, ನ ಚಾನ್ಯ ಇತಿ, ತದಾ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವೋತ್ಪಾದಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಪುರುಷತ್ವೇನಾವಿನಷ್ಟತ್ವಾತ್ । ಯದಾ ತು ಪರ್ಯಾಯನಯವಿವಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ, ಪೂರ್ವಂ ಸರಾಗಾವಸ್ಥಾಯಾಃ ಸಕಾಶಾದನ್ಯೋಽಯಂ ಭರತಸಗರರಾಮಪಾಂಡವಾದಿಕೇವಲಿಪುರುಷಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧೀ ನಿರುಪರಾಗಪರಮಾತ್ಮಪರ್ಯಾಯಃ ಸ ಏವ ನ ಭವತಿ, ತದಾ ಪುನರಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧ ಏವೋತ್ಪಾದಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಪೂರ್ವಪರ್ಯಾಯಾದನ್ಯತ್ವಾದಿತಿ । ಯಥೇದಂ ಜೀವದ್ರವ್ಯೇ ಸದುತ್ಪಾದಾಸದುತ್ಪಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಯಥಾಸಂಭವಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ॥೧೧೧॥

ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೇವ ಸದುದ್ಪಾದಂ ದ್ರವ್ಯಾದಭಿನ್ನತ್ವೇನ ವಿವೃಣೋತಿ – **ಜೀವೋ** ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ **ಭವಂ** ಭವನ್ ಪರಿಣಮನ್ ಸನ್ **ಭವಿಸ್ಸದಿ** ಭವಿಷ್ಯತಿ ತಾವತ್ । ಕಿಂ ಕಿಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ನಿರ್ವಿಕಾರ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿಲಕ್ಷಣಾಭ್ಯಾಂ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗಾಭ್ಯಾಂ ಪರಿಣಮ್ಯ **ಣರೋಽಮರೋ ವಾ ಪರೋ**ನರೋ ದೇವಃ ಪರಸ್ತಿರ್ಯಂನಾರಕರೂಪೋ ವಾ ನಿರ್ವಿಕಾರಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಸಿದ್ಧೋ ವಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ । **ಭವಿಯ ಪುಣೋ** ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಪುನರ್ಭೂತ್ವಾಪಿ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್। ಭವನ್ ವರ್ತಮಾನಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಯಾ, ಭವಿಷ್ಯತಿ ಭಾವಿಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಯಾ, ಭೂತ್ವಾ ಭೂತಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಚೇತಿ ಕಾಲತ್ರಯೇ ಚೈವಂ ಭೂತ್ವಾಪಿ **ಕಿಂ ದವ್ವತ್ತಂ ಪಜಹದಿ** ಕಿಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ಪರಿತ್ಯಜತಿ । **ಣ ಚಯದಿ** ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ನ ತ್ಯಜತಿ, ದ್ರವ್ಯಾದ್ಭಿನ್ನೋ ನ ಭವತಿ । **ಅಣ್ಣೋ ಕಹಂ ಹವದಿ** ಅನ್ಯೋ ಭಿನ್ನಃ ಕಥಂ ಭವತಿ । ಕಿಂತು ದ್ರವ್ಯಾನ್ವಯಶಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧೋತ್ಪಾದಃ ಸ ಏವೇತಿ ದ್ರವ್ಯಾದಭಿನ್ನ ಇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೧೧೨॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಸದುತ್ಪಾದಂ ಪೂರ್ವಪರ್ಯಾಯಾದನ್ಯತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ-**ಮಣುವೋ ಣ ಹವದಿ ದೇವೋ** ಆಕುಲತ್ವೋತ್ಪಾದಕಮನುಜದೇವಾದಿವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯವಿಲಕ್ಷಣಮನಾಕುಲತ್ವರೂಪಸ್ವಭಾವಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಯದ್ಯಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಮನುಷ್ಯಪರ್ಯಾಯೇ ದೇವಪರ್ಯಾಯೇ ಚ ಸಮಾನಂ ತಥಾಪಿ ಮನುಜೋ

ದೇವೋ ನ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ದೇವಪರ್ಯಾಯಕಾಲೇ ಮನುಷ್ಯಪರ್ಯಾಯಸ್ಯಾನುಪಲಂಭಾತ್ । **ದೇವೋ ವಾ ಮಾಣುಸೋ ವ ಸಿದ್ಧೋ ವಾ** ದೇವೋ ವಾ ಮನುಷ್ಯೋ ನ ಭವತಿ ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿರೂಪಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯೋ ವಾ ನ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಪರಸ್ಪರಂ ಭಿನ್ನಕಾಲತ್ವಾತ್, ಸುವರ್ಣದ್ರವ್ಯೇ ಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮಿವ। **ಏವಂ ಅಹೋಜ್ಜಮಾಣೋ** ಏವಮಭವನ್ಸನ್ **ಅಣಣ್ಣಭಾವಂ ಕಧಂ ಲಹದಿ** ಅನನ್ಯಭಾವಮೇಕತ್ವಂ ಕಥಂ ಲಭತೇ, ನ ಕಥಮಪಿ । ತತ ಏತಾವದಾಯಾತಿ ಅಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧೋತ್ಪಾದಃ ಪೂರ್ವಪರ್ಯಾಯಾದ್ಭಿನ್ನೋ ಭವತೀತಿ ॥೧೧೩॥

ಅಥೈಕದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯೈಸಹಾನನ್ಯತ್ವಾಭಿಧಾನಮೇಕತ್ವಮನ್ಯತ್ವಾಭಿಧಾನಮನೇಕತ್ವಂ ಚ ನಯವಿಭಾಗೇನ ದರ್ಶಯತಿ, ಅಥವಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಾಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಮುತ್ಪಾದದ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ಸಮರ್ಥಯತಿ-**ಹವದಿ** ಭವತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । **ಸವ್ವಂ ದವ್ವಂ** ಸರ್ವಂ ವಿವಕ್ಷಿತಾವಿವಕ್ಷಿತಜೀವದ್ರವ್ಯಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಂ ಭವತಿ । **ಅಣಣ್ಣಂ** ಅನನ್ಯಮಭಿನ್ನಮೇಕಂ ತನ್ಮಯಮಿತಿ । ಕೇನ ಸಹ । ತೇನ ನಾರಕತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯದೇವರೂಪವಿಭಾವ-ಪರ್ಯಾಯಸಮೂಹೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಚತುಷ್ಟಯಶಕ್ತಿರೂಪಸಿದ್ಧಪರ್ಯಾಯೇಣ ಚ । ಕೇನ ಕೃತ್ವಾ । **ದವ್ವಟ್ಠಿ ಏಣ** ಶುದ್ಧಾನ್ವಯದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಕುಂಡಲಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಷು ಸುವರ್ಣಸ್ಯೇವ ಭೇದಾಭಾವಾತ್ । **ತಂ ಪಜ್ಜಯಟ್ಠಿ ಏಣ ಪುಣೋ** ತದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಪುನಃ **ಅಣ್ಣಂ** ಅನ್ಯದ್ಭಿನ್ನಮನೇಕಂ ಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ ಪೃಥಗ್ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । **ತಕ್ಕಾಲೇ ತಮ್ಮಯತ್ತಾದೋ** ತೃಣಾಗ್ನಿಕಾಷ್ಠಾಗ್ನಿಪತ್ರಾಗ್ನಿವತ್ ಸ್ವಕೀಯಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ ತತ್ಕಾಲೇ ತನ್ಮಯತ್ವಾದಿತಿ । ಏತಾವತಾ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನಯದಾ ವಸ್ತುಪರೀಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ ತದಾ ಪರ್ಯಾಯಸಂತಾನರೂಪೇಣ ಸರ್ವಂ ಪರ್ಯಾಯಕದಂಬಕಂ ದ್ರವ್ಯಮೇವ ಪ್ರತಿಭಾತಿ । ಯದಾ ತು ಪರ್ಯಾಯ-ನಯವಿವಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ-ತದಾ ದ್ರವ್ಯಮಪಿ ಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ಭಿನ್ನಂ ಭಿನ್ನಂ ಪ್ರತಿಭಾತಿ । ಯದಾ ಚ ಪರಸ್ಪರ-ಸಾಪೇಕ್ಷನಯದ್ವಯೇನ ಯುಗಪತ್ಸಮೀಕ್ಷ್ಯತೇ, ತದೈಕತ್ವಮನೇಕತ್ವಂ ಚ ಯುಗಪತ್ಪ್ರತಿಭಾತೀತಿ ।ಯಥೇದಂ ಜೀವದ್ರವ್ಯೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತಥಾ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯೇಷು ಯಥಾಸಂಭವಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೧೪॥

ಏವಂ ಸದುತ್ಪಾದಾಸದುತ್ಪಾದಕಥನೇನ ಪ್ರಥಮಾ, ಸದುತ್ಪಾದವಿಶೇಷವಿವರಣರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ, ತಥೈವಾಸದುತ್ಪಾದವಿಶೇಷವಿವರಣರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಾ, ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಯೋರೇಕತ್ವಾನೇಕತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನೇನ ಚತುರ್ಥೀತಿ ಸದುತ್ಪಾದಾಸದುತ್ಪಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸಪ್ತಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಸಮಸ್ತದುರ್ನಯೈಕಾಂತರೂಪವಿವಾದನಿಷೇಧಿಕಾಂ ನಯಸಪ್ತಭಂಗೀ ವಿಸ್ತಾರಯತಿ-**ಅತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ** ಸ್ಯಾದಸ್ತ್ಯೇವ । ಸ್ಯಾದಿತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಕಥಂಚಿತ್ । ಕಥಂಚಿತ್ಕೋಽರ್ಥಃ । ವಿವಕ್ಷಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ । ತಚ್ಚತುಷ್ಟಯಂ ಶುದ್ಧಜೀವವಿಷಯೇ ಕಥ್ಯತೇ । ಶುದ್ಧಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಧಾರಭೂತಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ, ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಾಃ ಶುದ್ಧಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶಾಃ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಭಣ್ಯತೇ, ವರ್ತಮಾನಶುದ್ಧಪರ್ಯಾಯರೂಪಪರಿಣತೋ ವರ್ತಮಾನಸಮಯಃ ಕಾಲೋ ಭಣ್ಯತೇ, ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯಂ ಭಾವಶ್ಚೇತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯ ಇತಿ ಪ್ರಥಮಭಂಗಃ ೧ । **ಣತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ** ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯೇವ । ಸ್ಯಾದಿತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ ಕಥಂಚಿದ್ವಿವಕ್ಷಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಪರದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ೨ । **ಹವದಿ** ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಉವತ್ತವ್ವಮಿದಿ** ಸ್ಯಾದವಕ್ತವ್ಯಮೇವ । ಸ್ಯಾದಿತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಕಥಂಚಿದ್ವಿ ವಕ್ಷಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ೩ । ಸ್ಯಾದಸ್ತಿ, ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತಿ, ಸ್ಯಾದವಕ್ತವ್ಯಂ, ಸ್ಯಾದಸ್ತಿನಾಸ್ತಿ, ಸ್ಯಾದಸ್ತ್ಯೇವಾವಕ್ತವ್ಯಂ, ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯೇವಾವಕ್ತವ್ಯಂ, ಸ್ಯಾದಸ್ತಿನಾಸ್ತ್ಯೇವಾವಕ್ತವ್ಯಮ್ । **ಪುಣೋ** ಪುನಃ ಇತ್ಥಂಭೂತಮ್ ಕಿಂ ಭವತಿ । **ದವ್ವಂ** ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ತೃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಂ ಭವತಿ । **ತದುಭಯಂ** ಸ್ಯಾದಸ್ತಿನಾಸ್ತ್ಯೇವ । ಸ್ಯಾದಿತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಕಥಂಚಿದ್ವಿವಕ್ಷಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ೪ । ಕಥಂಭೂತಂ ಸದಿತ್ಥಮಿತ್ಥಂ ಭವತಿ । **ಆದಿಟ್ಠಂ**

ಆದಿಷ್ಟಂ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ಸತ್ । ಕೇನ ಕೃತ್ವಾ । **ಪಜ್ಜಾಯೇಣ ದು** ಪರ್ಯಾಯೇಣ ತು ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರರೂಪನಯವಿಭಾಗೇನ ತು। ಕಥಂಭೂತೇನ । **ಕೇಣ ವಿ** ಕೇನಾಪಿ ವಿವಕ್ಷಿತೇನ ನೈಗಮಾದಿನಯರೂಪೇಣ । **ಅಣ್ಣಂ ವಾ** ಅನ್ಯದ್ವಾ ಸಂಯೋಗಭಂಗತ್ರಯರೂಪೇಣ । ತತ್ಕಥ್ಯತೇ - ಸ್ಯಾದಸ್ತ್ಯೇವಾವಕ್ತವ್ಯಂ । ಸ್ಯಾದಿತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಕಥಂಚಿತ್ ವಿವಕ್ಷಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಚ ೫ । ಸ್ಯಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯೇವಾವಕ್ತವ್ಯಂ। ಸ್ಯಾದಿತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಕಥಂಚಿತ್ ವಿವಕ್ಷಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಪರದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಾದಿ ಚತುಷ್ಟಯೇನ ಚ ೬ । ಸ್ಯಾದಸ್ತಿನಾಸ್ತ್ಯೇವಾವಕ್ತವ್ಯಂ । ಸ್ಯಾದಿತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಕಥಂಚಿತ್ ವಿವಕ್ಷಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಯುಗಪತ್ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇನ ಚ ೭ । ಪೂರ್ವಂ **ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯೇ** ಸ್ಯಾದಸ್ತೀತ್ಯಾದಿಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯೇನ ಪ್ರಮಾಣಸಪ್ತಭಂಗೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ, ಅತ್ರ ತು ಸ್ಯಾದಸ್ತ್ಯೇವ, ಯದೇವಕಾರಗ್ರಹಣಂ ತನ್ನಯಸಪ್ತಭಂಗೀಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಮಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ಯಥೇದಂ ನಯಸಪ್ತಭಂಗೀವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ದರ್ಶಿತಂ ತಥಾ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥೇಷು ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮಿತಿ ॥೧೧೫॥

ಏವಂ ನಯಸಪ್ತಭಂಗೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಾಥಯಾಷ್ಟಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಪ್ರಥಮಾ ನಮಸ್ಕಾರಗಾಥಾ, ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ, ಸ್ವಸಮಯಪರಸಮಯಪ್ರತಿಪಾದನೇನ ತೃತೀಯಾ, ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ತಾದಿಲಕ್ಷಣತ್ರಯಸೂಚನರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಥೀತಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಪೀಠಿಕಾಸ್ಥಲಮ್। ತದನಂತರಮವಾಂತರಸತ್ತಾಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಾ, ಮಹಾಸತ್ತಾರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ, ಯಥಾ ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಂ ತಥಾ ಸತ್ತಾಗುಣೋಽಪೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಾ, ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಸತ್ತೈವ ದ್ರವ್ಯಂ ಭವತೀತಿ ಕಥನೇನ ಚತುರ್ಥೀತಿ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸತ್ತಾಲಕ್ಷಣವಿವರಣಮುಖ್ಯತಯಾ । ತದನಂತರಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಲಕ್ಷಣ-- ವಿವರಣಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ, ತದನಂತರಂ ದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಕಥನೇನ ಗುಣಪರ್ಯಾಯಕಥನೇನ ಚ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ, ತತಶ್ಚ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವಸ್ಥಾಪನಾರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಾ, ಪೃಥಕ್ತ್ವಲಕ್ಷಣಸ್ಯಾತದ್ಭಾವಾಭಿಧಾನಾನ್ಯತ್ವಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಚ ಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ, ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದರೂಪಸ್ಯಾತದ್ಭಾವಸ್ಯ ವಿವರಣರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಾ, ತಸ್ಯೈವದೃಢೀಕರಣಾರ್ಥಂ ಚತುರ್ಥೀತಿ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರಭೇದವಿಷಯೇ ಯುಕ್ತಿಕಥನಮುಖ್ಯತಾ। ತದನಂತರಂ ಸತ್ತಾದ್ರವ್ಯಯೋರ್ಗುಣಗುಣಿಕಥನೇನ ಪ್ರಥಮಾ, ಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹಾಭೇದಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸದುತ್ಪಾದಾಸದುತ್ಪಾದಯೋಃ ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ವಿಶೇಷವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಚ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ, ತತಶ್ಚ ಸಪ್ತಭಂಗೀಕಥನೇನ ಗಾಥೈಕಾ ಚೇತಿ ಸಮುದಾಯೇನ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿರಷ್ಟಭಿಃ ಸ್ಥಲೈಃ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಧ್ಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯದ್ರವ್ಯಪ್ರರೂಪಣಂ ಸಮಾಪ್ತಮ್। ಅತಃ ಪರಂ ತತ್ರೈವ ಸಾಮಾನ್ಯದ್ರವ್ಯನಿರ್ಣಯಮಧ್ಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯಭೇದಭಾವನಾಮುಖ್ಯತ್ವೇನೈಕಾದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ತತ್ರ ಕ್ರಮೇಣ ಪಂಚಸ್ಥಲಾನಿ ಭವಂತಿ । ಪ್ರಥಮತಸ್ತಾವದ್ವಾರ್ತಿಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಸಾಂಖ್ಯೈಕಾಂತನಿರಾಕರಣಂ, ಅಥವಾ ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಜೈನಮತಮೇವೇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತಯಾ 'ಏಸೋ ತ್ತಿ ಣತ್ಥಿ ಕೋಈ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಾಥೈಕಾ । ತದನಂತರಂ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಕರ್ಮಫಲಂ ಭವತಿ, ನ ಚ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಮಿತಿ ತಸ್ಯೈವಾಧಿಕಾರಸೂತ್ರಸ್ಯ ವಿವರಣಾರ್ಥಂ 'ಕಮ್ಮಂ ಣಾಮಸಮಕ್ಖಂ' ಇತ್ಯಾದಿಪಾಠಕ್ರಮೇಣ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ, ತತಃ ಪರಂ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮ ಏವ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಕಾರಣತ್ವಾದ್ಭಾವಕರ್ಮ ಭಣ್ಯತ ಇತಿ ಪರಿಣಾಮಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಆದಾ ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯಂ, ತದನಂತರಂ ಕರ್ಮಫಲಚೇತನಾ ಕರ್ಮಚೇತನಾ ಜ್ಞಾನಚೇತನೇತಿ ತ್ರಿವಿಧಚೇತನಾಪ್ರತಿಪಾದನರೂಪೇಣ 'ಪರಿಣಮದಿ ಚೇದಣಾಏ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರತ್ರಯಂ,

ತದನಂತರಂ ಶುದ್ಧಾ ತ್ಮಭೇದ ಭಾವನಾ ಫಲಂ ಕಥಯನ್ ಸನ್ 'ಕತ್ತಾಕರಣಂ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಸೂತ್ರೇಣೋಪಸಂಹರತಿ । ಏವಂ ಭೇದಭಾವನಾದಿಕಾರೇ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾ-ಅಥ ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಃ ಕರ್ಮಾಧೀನತ್ವೇನ ವಿನಶ್ವರತ್ವಾದಿತಿ ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಜೀವಸ್ವರೂಪಂ ನ ಭವತೀತಿ ಭೇದಭಾವನಾಂ ಕಥಯತಿ-**ಏಸೋ ತ್ತಿ ಣತ್ಥಿ ಕೋಈ** ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಜ್ಞಾಯಕೈಕಸ್ವಭಾವ- ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯವತ್ಸಂಸಾರೇ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಸರ್ವದೈವೈಷ ಏಕರೂಪ ಏವ ನಿತ್ಯಃ ಕೋऽಪಿ ನಾಸ್ತಿ। ತರ್ಹಿ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯನಿರ್ವರ್ತಿಕಾ ಸಂಸಾರಕ್ರಿಯಾ ಸಾಪಿ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ । **ಣ ಣತ್ಥಿ ಕಿರಿಯಾ** ನ ನಾಸ್ತಿ ಕ್ರಿಯಾ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿಸ್ಸಂಸಾರಃ ಕರ್ಮೇತಿ ಯಾವತ್ ಇತಿ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಚತುಷ್ಟಯರೂಪಾ ಕ್ರಿಯಾಸ್ತ್ಯೇವ । ಸಾ ಚ ಕಥಂಭೂತಾ । **ಸಭಾವಣಿವ್ವತ್ತಾ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಾದ್ವಿಪರೀತಾಪಿ ನರಕಾರಕಾದಿವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯಸ್ವಭಾವೇನ ನಿರ್ವೃತ್ತಾ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ನಿಷ್ಫಲಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ । **ಕಿರಿಯಾ ಹಿ ಣತ್ಥಿ ಅಫಲಾ** ಕ್ರಿಯಾ ಹಿ ನಾಸ್ತ್ಯಫಲಾ ಸಾ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿ- ಪರಿಣತಿರೂಪಾ ಕ್ರಿಯಾ ಯದ್ಯಪ್ಯನಂತಸುಖಾದಿಗುಣಾತ್ಮಕಮೋಕ್ಷಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರತಿ ನಿಷ್ಫಲಾ ತಥಾಪಿ ನಾನಾ-ದುಃಖದಾಯಕಸ್ವಕೀಯಕಾರ್ಯಭೂತಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯನಿರ್ವರ್ತಕತ್ವಾತ್ಸಫಲೇತಿ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯ-ನಿಷ್ಪತ್ತಿರೇವಾಸ್ಯಾಃ ಫಲಮ್ । ಕಥಂ ಜ್ಞಾಯತ ಇತಿ ಚೇತ್ । **ಧಮ್ಮೋ ಜದಿ ಣಿಪ್ಫಲೋ ಪರಮೋ** ಧರ್ಮೋ ಯದಿ ನಿಷ್ಫಲಃ ಪರಮಃ ನೀರಾಗಪರಮಾತ್ಮೋಪಲಂಭಪರಿಣತಿರೂಪಃ ಆಗಮಭಾಷಯಾ ಪರಮಯಥಾಖ್ಯಾತ- ಚಾರಿತ್ರರೂಪೋ ವಾ ಯೋऽಸೌ ಪರಮೋ ಧರ್ಮಃ, ಸ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಚತುಷ್ಟಯವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸಮಯಸಾರಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕತ್ವಾತ್ಸಫಲೋऽಪಿ ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯಕಾರಣಭೂತಂ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ-ಕರ್ಮಬಂಧಂ ನೋತ್ಪಾದಯತಿ, ತತಃ ಕಾರಣಾನ್ನಿಷ್ಫಲಃ । ತತೋ । ಜ್ಞಾಯತೇ ನರನಾರಕಾದಿಸಂಸಾರಕಾರ್ಯಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿ- ಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಫಲಮಿತಿ । ಅಥವಾಸ್ಯ ಸೂತ್ರಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ - ಯಥಾ ಶುದ್ಧನಯೇನ ರಾಗಾದಿವಿಭಾವೇನ ನ ಪರಿಣಮತ್ಯಯಂ ಜೀವಸ್ತಥೈವಾಶುದ್ಧನಯೇನಾಪಿ ನ ಪರಿಣಮತೀತಿ ಯದುಕ್ತಂ ಸಾಂಖ್ಯೇನ ತನ್ನಿರಾಕೃತಮ್ । ಕಥಮಿತಿ ಚೇತ್ । ಅಶುದ್ಧನಯೇನ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿವಿಭಾವಪರಿಣತಜೀವಾನಾಂ ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿ- ದರ್ಶನಾದಿತಿ । ಏವಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಸೂತ್ರಗಾಥಾ ಗತಾ ॥೧೧೬॥

ಅಥ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಃ ಕರ್ಮಜನಿತಾ ಇತಿ ವಿಶೇಷೇಣ ವ್ಯಕ್ತೀಕರೋತಿ-**ಕಮ್ಮಂ** ಕರ್ಮರಹಿತ-ಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ತೃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಣಾಮಸಮಕ್ಖಂ** ನಿರ್ನಾಮನಿರ್ಗೋತ್ರಮುಕ್ತಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತಂ ನಾಮೇತಿ ಸಮ್ಯಗಾಖ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಯಸ್ಯ ತದ್ಭವತಿ ನಾಮಸಮಾಖ್ಯಂ ನಾಮಕರ್ಮೇತ್ಯರ್ಥಃ । **ಸಭಾವಂ** ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧೈಕಪರಮಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಂ **ಅಹಂ** ಅಥ **ಅಪ್ಪಣೋ ಸಹಾವೇಣ** ಆತ್ಮೀಯೇನ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಸ್ವಕೀಯಸ್ವಭಾವೇನ ಕರಣಭೂತೇನ **ಅಭಿಭೂಯ** ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ ಪ್ರಚ್ಛಾದ್ಯ ತಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಮ್ । ಪಶ್ಚಾತ್ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಣರಂ ತಿರಿಯಂ ಣೇರಇಯಂ ವಾ ಸುರಂ ಕುಣದಿ** ನರತಿರ್ಯಗ್ನಾರಕಸುರರೂಪಂ ಕರೋತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ - ಯಥಾಗ್ನಿಃ ಕರ್ತಾ ತೈಲಸ್ವಭಾವಂ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಮಭಿಭೂಯ ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ ವರ್ತ್ಯಾಧಾರೇಣ ದೀಪಶಿಖಾರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮಯತಿ, ತಥಾ ಕರ್ಮಾಗ್ನಿಃ ಕರ್ತಾ ತೈಲಸ್ಥಾನೀಯಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಂ ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ ವರ್ತಿಸ್ಥಾನೀಯಶರೀರಾಧಾರೇಣ ದೀಪಶಿಖಾಸ್ಥಾನೀಯನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮಯತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಮನುಷ್ಯಾದಿ-ಪರ್ಯಾಯಾಃ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಕರ್ಮಜನಿತಾ ಇತಿ ॥೧೧೭॥

ಅಥ ನರನರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯೇಷು ಕಥಂ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಾಭಿಭವೋ ಜಾತಸ್ತತ್ರ ಕಿಂ ಜೀವಾಭಾವ ಇತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ

ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ-**ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ ಜೀವಾ** ನರನಾರಕತಿರ್ಯಕ್‌ಸುರನಾಮಾನೋ ಜೀವಾಃ ಸಂತಿ ತಾವತ್‌। **ಖಲು** ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಣಾಮಕಮ್ಮಣಿವ್ವತ್ತಾ** ನರನಾರಕಾದಿಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯನಾಮಕರ್ಮಣಾ ನಿರ್ವೃತ್ತಾಃ । **ಣ ಹಿ ತೇ ಲದ್ಧಸಹಾವಾ** ಕಿಂತು ಯಥಾ ಮಾಣಿಕ್ಯಬದ್ಧಸುವರ್ಣಕಂಕಣೇಷು ಮಾಣಿಕ್ಯಸ್ಯ ಹಿ ಮುಖ್ಯತಾ ನಾಸ್ತಿ, ತಥಾ ತೇ ಜೀವಾಶ್ಚಿದಾನಂದೈಕಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಮಲಭಮಾನಾಃ ಸಂತೋ ಲಬ್ಧಸ್ವಭಾವಾ ನ ಭವಂತಿ, ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಸ್ವಭಾವಾಭಿಭವೋ ಭಣ್ಯತೇ, ನ ಚ ಜೀವಾಭಾವಃ । ಕಥಂಭೂತಾ ಸಂತೋ ಲಬ್ಧಸ್ವಭಾವಾ ನ ಭವಂತಿ । **ಪರಿಣಮಮಾಣಾ ಸಕಮ್ಮಾಣಿ** ಸ್ವಕೀಯೋದಯಾಗತಕರ್ಮಾಣಿ ಸುಖದುಃಖರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮಮಾನಾ ಇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ - ಯಥಾ ವೃಕ್ಷಸೇಚನವಿಷಯೇ ಜಲಪ್ರವಾಹಶ್ಚಂದನಾದಿವನರಾಜಿರೂಪೇಣ ಪರಿಣತಃ ಸನ್ಸ್ವಕೀಯಕೋಮಲಶೀತಲ ನಿರ್ಮಲಾದಿಸ್ವಭಾವಂ ನ ಲಭತೇ, ತಥಾಯಂ ಜೀವೋಽಪಿ ವೃಕ್ಷಸ್ಥಾನೀಯಕರ್ಮೋದಯಪರಿಣತಃ ಸನ್ಪರಮಾಹ್ಲಾದೈಕ-ಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತಾಸ್ವಾದನೈರ್ಮಲ್ಯಾದಿಸ್ವಕೀಯಗುಣಸಮೂಹಂ ನ ಲಭತ ಇತಿ ॥೧೧೮॥

ಅಥ ಜೀವಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯೇಣ ನಿತ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಪರ್ಯಾಯೇಣ ವಿನಶ್ವರತ್ವಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಜಾಯದಿ ಣೇವ ಣ ಣಸ್ಸದಿ** ಜಾಯತೇ ನೈವ ನ ನಶ್ಯತಿ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ । ಕ್ವ । **ಖಣಭಂಗಸಮುಬ್ಭವೇ ಜಣೇ ಕೋಈ** ಕ್ಷಣಭಂಗಸಮುದ್ಭವೇ ಜನೇ ಕೋಽಪಿ । ಕ್ಷಣಂ ಕ್ಷಣಂ ಪ್ರತಿ ಭಂಗಸಮುದ್ಭವೋ ಯತ್ರ ಸಂಭವತಿ ಕ್ಷಣಭಂಗಸಮುದ್ಭವಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಕ್ಷಣಭಂಗಸಮುದ್ಭವೇ ವಿನಶ್ವರೇ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಜನೇ ಲೋಕೇ ಜಗತಿ ಕಶ್ಚಿದಪಿ, ತಸ್ಮಾನ್ನೈವ ಜಾಯತೇ ನ ಜೋತ್ಪದ್ಯತ ಇತಿ ಹೇತುಂ ವದತಿ । **ಜೋ ಹಿ ಭವೋ ಸೋ ವಿಲಓ** ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಯೋ ಹಿ ಭವಸ್ಸ ಏವ ವಿಲಯೋ ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್ । ತಥಾ ಹಿ-ಮುಕ್ತಾ ತ್ಮನಾಂ ಯ ಏವ ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪೇಣ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯೇಣ ಭವ ಉತ್ಪಾದಃ ಸ ಏವ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯೇಣ ವಿಲಯೋ ವಿನಾಶಸ್ತೌಚ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯ-ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯೌ ಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪೇಣ ಭಿನ್ನೌ, ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಂ ಯತ್ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ತದೇವ, ಮೃತ್ಪಿಂಡಘಟಾಧಾರಭೂತಮೃತ್ತಿಕಾದ್ರವ್ಯವತ್ ಮನುಷ್ಯಪರ್ಯಾಯದೇವಪರ್ಯಾಯಾಧಾರಭೂತಸಂಸಾರಿ-ಜೀವದ್ರವ್ಯವದ್ವಾ। ಕ್ಷಣಭಂಗಸಮುದ್ಭವೇ ಹೇತುಃ ಕಥ್ಯತೇ । **ಸಂಭವವಿಲಯ ತ್ತಿ ತೇ ಣಾಣಾ** ಸಂಭವವಿಲಯೌ ದ್ವಾವಿತಿ ತೌ ನಾನಾ ಭಿನ್ನೌ ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್ತತಃ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ಭಂಗೋತ್ಪಾದೌ । ತಥಾ ಹಿ-ಯ ಏವ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವಿನಾಶಸ್ತಾವೇವ ಭಿನ್ನೌ ನ ಚ ತದಾಧಾರಭೂತಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮಿತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ನಿತ್ಯತ್ವೇಽಪಿ ಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ವಿನಾಶ್ಯೋಽಸ್ತೀತಿ ॥೧೧೯॥

ಅಥ ವಿನಶ್ವರತ್ವೇ ಕಾರಣಮುಪನ್ಯಸ್ಯತಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇಽಧಿಕಾರಸೂತ್ರೇಣ ಮನುಷ್ಯಾದಿ-ಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಕರ್ಮಜನಿತತ್ವೇನ ಯದ್ವಿನಶ್ವರತ್ವಂ ಸೂಚಿತಂ ತದೇವ ಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ವಿಶೇಷೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮಿದಾನೀಂ ತಸ್ಯೋಪಸಂಹಾರಮಾಹ-**ತಮ್ಹಾ ದು ಣತ್ಥಿ ಕೋಈ ಸಹಾವಸಮವಟ್ಠಿದೋ ತ್ತಿ** ತಸ್ಮಾನ್ನಾಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ಸ್ವಭಾವಸಮವಸ್ಥಿತ ಇತಿ । ಯಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ವಿನಶ್ವರತ್ವಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ತಸ್ಮಾದೇವ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಪರಮಚೈತನ್ಯಚಮತ್ಕಾರಪರಿಣತಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವವದವಸ್ಥಿತೋ ನಿತ್ಯಃ ಕೋಽಪಿ ನಾಸ್ತಿ । ಕ್ವ । **ಸಂಸಾರೇ** ನಿಸ್ಸಂಸಾರಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತೇ ಸಂಸಾರೇ ।ಸಂಸಾರಸ್ವರೂಪಂ ಕಥಯತಿ-**ಸಂಸಾರೋ ಪುಣ ಕಿರಿಯಾ** ಸಂಸಾರಃ ಪುನಃ ಕ್ರಿಯಾ । ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತೇರ್ವಿಸದೃಶೀ ಮನುಷ್ಯಾದಿವಿಭಾವ-ಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿರೂಪಾ ಕ್ರಿಯಾ ಸಂಸಾರಸ್ವರೂಪಂ । ಸಾ ಚ ಕಸ್ಯ ಭವತಿ । **ಸಂಸರಮಾಣಸ್ಸ ಜೀವಸ್ಸ** ವಿಶುದ್ಧ

ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಮುಕ್ತಾತ್ಮನೋ ವಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಸಂಸರತಃ ಪರಿಭ್ರಮತಃ ಸಂಸಾರಿಜೀವಸ್ಯೇತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕಃ ಸಂಸಾರ ಏವ ವಿನಶ್ವರತ್ವೇ ಕಾರಣಮಿತಿ ॥೧೨೦॥

ಏವಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ಭಿನ್ನಾನಾಂ ಕರ್ಮಜನಿತಮನುಷ್ಯಾದಿಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ವಿನಶ್ವರತ್ವಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯೇನ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಸಂಸಾರಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ ತಸ್ಯ ತು ಕಾರಣಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮ ಇತ್ಯಾವೇದಯತಿ-**ಆದಾ** ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮಾನಿಶ್ಚಯೇನ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವೋಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣಾನಾದಿಕರ್ಮಬಂಧವಶಾತ್ **ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ** ಕರ್ಮಮಲಿಮಸೋ ಭವತಿ । ತಥಾ ಭವನ್ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಪರಿಣಾಮಂ ಲಹದಿ** ಪರಿಣಾಮಂ ಲಭತೇ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಕಮ್ಮಸಂಜುತ್ತಂ** ಕರ್ಮರಹಿತಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಸದೃಶಕರ್ಮಸಂಯುಕ್ತಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿವಿಭಾವಪರಿಣಾಮಂ । **ತತ್ತೋ ಸಿಲಿಸದಿ ಕಮ್ಮಂ** ತತಃ ಪರಿಣಾಮಾತ್ ಶ್ಲಿಷ್ಯತಿ ಬಧ್ನಾತಿ । ಕಿಮ್ । ಕರ್ಮ । ಯದಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಲವಿವೇಕಜ್ಯೋತಿಃಪರಿಣಾಮೇನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ತು ಕರ್ಮ ಮುಂಚತಿ। **ತಮ್ಹಾ ಕಮ್ಮಂ ತು ಪರಿಣಾಮೋ** ತಸ್ಮಾತ್ ಕರ್ಮ ತು ಪರಿಣಾಮಃ । ಯಸ್ಮಾದ್ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮೇನ ಕರ್ಮ ಬಧ್ನಾತಿ, ತಸ್ಮಾದ್ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರೂಪೋ ಭಾವಕರ್ಮಸ್ಥಾನೀಯಃ ಸರಾಗಪರಿಣಾಮ ಏವ ಕರ್ಮಕಾರಣತ್ವಾದುಪಚಾರೇಣ ಕರ್ಮೇತಿ ಭಣ್ಯತೇ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಃ ಕರ್ಮಬಂಧಕಾರಣಮಿತಿ ॥೧೨೧॥

ಅಥಾತ್ಮಾ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಕೀಯಪರಿಣಾಮಸ್ಯೈವ ಕರ್ತಾ, ನ ಚ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣ ಇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಪಾತನಿಕಾ-ಶುದ್ಧಪಾರಿಣಾಮಿಕಪರಮಭಾವಗ್ರಾಹಕೇಣ ಶುದ್ಧನಯೇನ ಯಥೈವಾಕರ್ತಾ ತಥೈವಾಶುದ್ಧನಯೇನಾಪಿ ಸಾಂಖ್ಯೇನ ಯದುಕ್ತಂ ತನ್ನಿಷೇಧಾರ್ಥಮಾತ್ಮನೋ, ಬಂಧಮೋಕ್ಷಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಕಥಂಚಿತ್ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತೀತಿ ಪಾತನಿಕಾದ್ವಯಂ ಮನಸಿ ಸಂಪ್ರಧಾರ್ಯ ಸೂತ್ರಮಿದಂ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಪರಿಣಾಮೋ ಸಯಮಾದಾ** ಪರಿಣಾಮಃ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾ, ಆತ್ಮಪರಿಣಾಮಸ್ತಾವದಾತ್ಮೈವ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಪರಿಣಾಮಪರಿಣಾಮಿನೋಸ್ತನ್ಮಯತ್ವಾತ್ । **ಸಾ ಪುಣ ಕಿರಿಯ ತ್ತಿ ಹೋದಿ** ಸಾ ಪುನಃ ಕ್ರಿಯೇತಿ ಭವತಿ, ಸ ಚ ಪರಿಣಾಮಃ ಕ್ರಿಯಾ ಪರಿಣತಿರಿತಿ ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಾ । **ಜೀವಮಯಾ** ಜೀವೇನ ನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಾಜ್ಜೀವಮಯೀ । **ಕಿರಿಯಾ ಕಮ್ಮ ತ್ತಿ ಮದಾ** ಜೀವೇನ ಸ್ವತಂತ್ರೇಣ ಸ್ವಾಧೀನೇನ ಶುದ್ಧಾ ಶುದ್ಧೋಪಾದಾನಕಾರಣಭೂತೇನ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾತ್ಸಾ ಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ಮೇತಿ ಮತಾ ಸಂಮತಾ । ಕರ್ಮಶಬ್ದೇನಾತ್ರ ಯದೇವ ಚಿದ್ರೂಪಂ ಜೀವಾದಭಿನ್ನಂ ಭಾವಕರ್ಮಸಂಜ್ಞಂ ನಿಶ್ಚಯಕರ್ಮ ತದೇವ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ । ತಸ್ಯೈವ ಕರ್ತಾ ಜೀವಃ । **ತಮ್ಹಾ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಣ ದು ಕತ್ತಾ** ತಸ್ಮಾದ್ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣೋ ನ ಕರ್ತೇತಿ । ಅತ್ರೈತದಾಯಾತಿ-ಯದ್ಯಪಿ ಕಥಂಚಿತ್ ಪರಿಣಾಮಿತ್ವೇ ಸತಿಜೀವಸ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಂ ಜಾತಂ ತಥಾಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಕೀಯಪರಿಣಾಮಾನಾಮೇವ ಕರ್ತಾ, ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಣಾಂ ವ್ಯವಹಾರೇಣೇತಿ । ತತ್ರ ತು ಯದಾ ಶುದ್ಧೋಪಾದಾನಕಾರಣರೂಪೇಣ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಸಾಧಯತಿ, ಅಶುದ್ಧೋಪಾದಾನಕಾರಣೇನ ತು ಬಂಧಮಿತಿ । ಪುದ್ಗಲೋಽಪಿ ಜೀವವನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಕೀಯ- ಪರಿಣಾಮಾನಾಮೇವ ಕರ್ತಾ, ಜೀವಪರಿಣಾಮಾನಾಂ ವ್ಯವಹಾರೇಣೇತಿ ॥೧೨೨॥

ಏವಂ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಾಃ ಕರ್ಮಬಂಧಕಾರಣಂ, ತೇಷಾಮೇವ ಕರ್ತಾ ಜೀವ ಇತಿಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಏವ ಪರಿಣಾಮೇನಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಮತಿ ತಂ ಪರಿಣಾಮಂ ಕಥಯತಿ-**ಪರಿಣಮದಿ ಚೇದಣಾಏ ಆದಾ** ಪರಿಣಮತಿ ಚೇತನಯಾ ಕರಣಭೂತಯಾ । ಸ ಕಃ ।ಆತ್ಮಾ । ಯಃ ಕೋಽಪ್ಯಾತ್ಮನಃ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮಃ ಸ ಸರ್ವೋಽಪಿ ಚೇತನಾಂ ನ ತ್ಯಜತಿ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ । **ಪುಣ ಚೇದಣಾ ತಿಧಾಭಿಮದಾ ಸಾ** ಸಾ ಚೇತನಾ ಪುನಸ್ತ್ರಿಧಾಭಿಮತಾ । ಕುತ್ರ ಕುತ್ರ । **ಣಾಣೇ** ಜ್ಞಾನವಿಷಯೇ **ಕಮ್ಮೇ** ಕರ್ಮವಿಷಯೇ

ಫಲಮ್ಮಿ ವಾ ಫಲೇ ವಾ । ಕಸ್ಯ ಫಲೇ । **ಕಮ್ಮಣೋ** ಕರ್ಮಣಃ । **ಭಣಿದಾ** ಭಣಿತಾ ಕಥಿತೇತಿ । ಜ್ಞಾನಪರಿಣತಿಃ ಜ್ಞಾನಚೇತನಾ ಅಗ್ರೇ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾ, ಕರ್ಮಪರಿಣತಿಃ ಕರ್ಮಚೇತನಾ, ಕರ್ಮಫಲಪರಿಣತಿಃ ಕರ್ಮಫಲಚೇತನೇತಿ ಭಾವಾರ್ಥ ॥೧೨೩॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲರೂಪೇಣ ತ್ರಿಧಾ ಚೇತನಾಂ ವಿಶೇಷೇಣ ವಿಚಾರಯತಿ-**ಣಾಣಂ ಅಟ್ಠವಿಯಪ್ಪಂ** ಜ್ಞಾನಂ ಮತ್ಯಾದಿಭೇದೇನಾಷ್ಟ ವಿಕಲ್ಪಂ ಭವತಿ । ಅಥವಾ ಪಾಠಾಂತರಮ್ -**ಣಾಣಂ ಅಟ್ಠವಿಯಪ್ಪೋ** ಜ್ಞಾನಮರ್ಥವಿಕಲ್ಪಃ। ತಥಾ ಹಿ-ಅರ್ಥಃ ಪರಮಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಃ, ಅನಂತಜ್ಞಾನಸುಖಾದಿ ರೂಪೋऽಹಮಿತಿ ರಾಗಾದ್ಯಾಸ್ರವಾಸ್ತು ಮತ್ತೋ ಭಿನ್ನಾ ಇತಿ ಸ್ವಪರಾಕಾರಾವಭಾಸೇನಾದರ್ಶ ಇವಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸಮರ್ಥೋ ವಿಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪಲಕ್ಷಣಮುಚ್ಯತೇ । ಸ ಏವ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಚೇತನೇತಿ । **ಕಮ್ಮ ಜೀವೇಣ ಜಂ ಸಮಾರದ್ಧಂ** ಕರ್ಮ ಜೀವೇನ ಯತ್ಸಮಾರಬ್ಧಮ್ । ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕಮನೋವಚನಕಾಯವ್ಯಾಪಾರರೂಪೇಣ ಜೀವೇನ ಯತ್ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ತೃಮಾರಬ್ಧಂ ತತ್ಕರ್ಮ ಭಣ್ಯತೇ । ಸೈವ ಕರ್ಮಚೇತನೇತಿ । **ತಮಣೇಗವಿಧಂ ಭಣಿದಂ** ತಚ್ಚ ಕರ್ಮ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭೇದೇನಾನೇಕವಿಧಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಭಣಿತಮ್ । ಇದಾನೀಂ ಫಲಚೇತನಾ ಕಥ್ಯತೇ -**ಫಲಂ ತ್ತಿ ಸೋಕ್ಖಂ ವ ದುಕ್ಖಂ ವಾ** ಫಲಮಿತಿ ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ವಾ । ವಿಷಯಾನುರಾಗರೂಪಂ ಯದಶುಭೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಂ ಕರ್ಮ ತಸ್ಯ ಫಲಮಾಕುಲತ್ವೋತ್ಪಾದಕಂ ನಾರಕಾದಿದುಃಖಂ ಯಚ್ಚ ಧರ್ಮಾನುರಾಗರೂಪಂ ಶುಭೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಂ ಕರ್ಮ ತಸ್ಯ ಫಲಂ ಚಕ್ರವರ್ತ್ಯಾದಿಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಭೋಗಾನು-ಭವರೂಪಂ, ತಚ್ಚಾಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯೇನ ಸುಖಮಪ್ಯಾಕುಲೋತ್ಪಾದಕತ್ವಾತ್ ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯೇನ ದುಃಖಮೇವ । ಯಚ್ಚ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣತಿರೂಪಂ ಕರ್ಮ ತಸ್ಯ ಫಲಮನಾಕುಲತ್ವೋತ್ಪಾದಕಂ ಪರಮಾನಂದೈಕ-ರೂಪಸುಖಾಮೃತಮಿತಿ ।ಏವಂ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲಚೇತನಾಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ ॥೧೨೪॥

ಅಥ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲಾನ್ಯಭೇದನಯೇನಾತ್ಮೈವ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-**ಅಪ್ಪಾ ಪರಿಣಾಮಪ್ಪಾ** ಆತ್ಮಾ ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಃ । ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ 'ಪರಿಣಾಮೋ ಸಯಮಾದಾ' ಇತಿ ಪೂರ್ವಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಭಣಿತತ್ವಾತ್ । ಪರಿಣಾಮಃ ಕಥ್ಯತೇ-**ಪರಿಣಾಮೋ ಣಾಣಕಮ್ಮಫಲಭಾವೀ** ಪರಿಣಾಮೋ ಭವತಿ। ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ। ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲಭಾವೀ; ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕರ್ಮಫಲರೂಪೇಣ ಭವಿತುಂ ಶೀಲ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । **ತಮ್ಹಾ** ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ । **ಣಾಣಂ** ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಾ ಜ್ಞಾನಚೇತನಾ । **ಕಮ್ಮಂ** ತತ್ರೈವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಾ ಕರ್ಮಚೇತನಾ । **ಫಲಂ ಚ** ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಫಲಚೇತನಾ ಚ । **ಆದಾ ಮುಣೇದವ್ವೋ** ಇಯಂ ಚೇತನಾ ತ್ರಿವಿಧಾಪ್ಯಭೇದನಯೇನಾತ್ಮೈವ ಮಂತವ್ಯೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯ ಇತಿ । ಏತಾವತಾ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ತ್ರಿವಿಧಚೇತನಾಪರಿಣಾಮೇನ ಪರಿಣಾಮೀ ಸನ್ನಾತ್ಮಾ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮೇನ ಮೋಕ್ಷಂ ಸಾಧಯತಿ, ಶುಭಾಶುಭಾಭ್ಯಾಂ ಪುನರ್ಬಂಧಮಿತಿ ॥೧೨೫॥

ಏವಂ ತ್ರಿವಿಧಚೇತನಾಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಸಾಮಾನ್ಯ - ಜ್ಞೇಯಾಧಿಕಾರಸಮಾಪ್ತೌ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಭೇದಭಾವನಾಯಾಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಂ ಫಲಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಕತ್ತಾ** ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಸ್ವಾಧೀನಃ ಕರ್ತಾ ಸಾಧಕೋ ನಿಷ್ಪಾದೋऽಸ್ಮಿ ಭವಾಮಿ । ಸ ಕಃ । **ಅಪ್ಪತ್ತಿ** ಆತ್ಮೇತಿ । ಆತ್ಮೇತಿ ಕೋऽರ್ಥಃ । ಅಹಮಿತಿ । ಕಥಂಭೂತಃ । ಏಕಃ। ಕಸ್ಯಾಃ ಸಾಧಕಃ । ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮಾನುಭೂತೇಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮೇನ ಪರಿಣತಃ ಸನ್ । **ಕರಣಂ** ಅತಿಶಯೇನ ಸಾಧಕಂ ಸಾಧಕತಮಂ ಕರಣಮುಪಕರಣಂ ಕರಣಕಾರಕಮಹಮೇಕ ಏವಾಸ್ಮಿ ಭವಾಮಿ । ಕಸ್ಯಾಃ ಸಾಧಕಮ್ । ಸಹಜಶುದ್ಧಪರಮಾತ್ಮಾನುಭೂತೇಃ । ಕೇನ ಕೃತ್ವಾ । ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಸ್ವಸಂವೇದನ- ಜ್ಞಾನಪರಿಣತಿಬಲೇನ। **ಕಮ್ಮಂ** ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವೇನ ಪರಮಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ವ್ಯಾಪ್ಯಮಹಮೇಕ ಏವ ಕರ್ಮಕಾರಕಮಸ್ಮಿ। **ಫಲಂ ಚ** ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಪರಮಾತ್ಮನಃ ಸಾಧ್ಯಂ ನಿಷ್ಪಾದ್ಯಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿ-ರೂಪಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಪರಮಸಮಾಧಿಸಮುತ್ಪನ್ನಸುಖಾಮೃತರಸಾಸ್ವಾದಪರಿಣತಿರೂಪಮಹಮೇಕ ಏವ ಫಲಂ

ಚಾಸ್ಮಿ । **ಣಿಚ್ಛಿದೋ** ಏವಮುಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ನಿಶ್ಚಿತಮತಿಃ ಸನ್ **ಸಮಣೋ** ಸುಖದುಃಖಜೀವಿತಮರಣಶತ್ರುಮಿತ್ರಾದಿಸಮತಾಭಾವನಾಪರಿಣತಃ ಶ್ರಮಣಃ ಪರಮಮುನಿಃ **ಪರಿಣಮದಿ ಣೇವ ಅಣ್ಣಂ ಜದಿ** ಪರಿಣಮತಿ ನೈವಾನ್ಯಂ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಂ ಯದಿ ಚೇತ್, **ಅಪ್ಪಾಣಂ ಲಹದಿ ಸುದ್ಧಂ** ತದಾತ್ಮಾನಂ ಭಾವಕರ್ಮದ್ರವ್ಯಕರ್ಮನೋಕರ್ಮರಹಿತತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಂ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಂ ಲಭತೇ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯೋ ಭಗವತಾಂ **ಶ್ರೀಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವಾನಾಮ್** ॥೧೨೬॥

ಏವಮೇಕಸೂತ್ರೇಣ ಪಂಚಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಇತಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞೇಯಾಧಿಕಾರಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ ಭೇದಭಾವನಾ ಗತಾ । ಇತ್ಯುಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ 'ತಮ್ಹಾ ತಸ್ಸ ಣಮಾಇಂ' ಇತ್ಯಾದಿಪಂಚತ್ರಿಂಶತ್ಸೂತ್ರೈಃ **ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞೇಯಾಧಿಕಾರ** ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಸಮಾಪ್ತಮ್ । ಇತ ಊರ್ಧ್ವಮೇಕೋನವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿರ್ಜೀವಾಜೀವದ್ರವ್ಯಾದಿವಿವರಣರೂಪೇಣ ವಿಶೇಷಜ್ಞೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ ।ತತ್ರಾಷ್ಟಸ್ಥಲಾನಿ ಭವಂತಿ । ತೇಷ್ವಾದೌ ಜೀವಾಜೀವತ್ವಕಥನೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಲೋಕಾಲೋಕತ್ವಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ, ಸಕ್ರಿಯನಿಃಕ್ರಿಯತ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ತೃತೀಯಾ ಚೇತಿ । 'ದವ್ವಂ ಜೀವಮಜೀವಂ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲಮ್ । ತದನಂತರಂ ಜ್ಞಾನಾದಿವಿಶೇಷಗುಣಾನಾಂ ಸ್ವರೂಪಕಥನೇನ 'ಲಿಂಗೇಹಿಂ ಜೇಹಿಂ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲಮ್ । ಅಥಾನಂತರಂ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯವಿಶೇಷಗುಣೋಪಲಕ್ಷಿತದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ನಿರ್ಣಯಾರ್ಥಂ 'ವಣ್ಣರಸ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲಮ್ । ಅಥ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲಮ್ । ಅತಃ ಪರಂ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಲೋಕಾಕಾಶಮಾಧಾರ ಇತಿ ಕಥನೇನ ಪ್ರಥಮಾ, ಯದೇವಾಕಾಶದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶಲಕ್ಷಣಂ ತದೇವ ಶೇಷಾಣಾಮಿತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಲೋಗಾಲೋಗೇಸು' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯೇನ ಪಂಚಮಸ್ಥಲಮ್ । ತದನಂತರಂ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಪ್ರದೇಶತ್ವಸ್ಥಾಪನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಾ, ಸಮಯರೂಪಃ ಪರ್ಯಾಯಕಾಲಃ ಕಾಲಾಣುರೂಪೋ ದ್ರವ್ಯಕಾಲ ಇತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಸಮಓ ದು ಅಪ್ಪದೇಸೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ಷಷ್ಠಸ್ಥಲಮ್ । ಅಥ ಪ್ರದೇಶಲಕ್ಷಣಕಥನೇನ ಪ್ರಥವಾ, ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಚಯೋರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯಸ್ವರೂಪಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ 'ಆಗಾಸಮಣುಣಿವಿಟ್ಠಂ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯೇನ ಸಪ್ತಮಸ್ಥಲಮ್ । ತದನಂತರಂ ಕಾಲಾಣುರೂಪದ್ರವ್ಯಕಾಲಸ್ಥಾಪನರೂಪೇಣ 'ಉಪ್ಪಾದೋ ಪದ್ಧಂಸೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾತ್ರಯೇಣಾಷ್ಟಮಸ್ಥಲಮಿತಿ ವಿಶೇಷಜ್ಞೇಯಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ ।ತದ್ಯಥಾ-ಅಥ ಜೀವಾಜೀವಲಕ್ಷಣಮಾವೇದಯತಿ-**ದವ್ವಂ ಜೀವಮಜೀವಂ** ದ್ರವ್ಯಂ ಜೀವಾಜೀವಲಕ್ಷಣಂ ಭವತಿ । **ಜೀವೋ ಪುಣ ಚೇದಣೋ** ಜೀವಃ ಪುನಶ್ಚೇತನಃ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಯಾ ಬಹಿರಂಗಕಾರಣನಿರಪೇಕ್ಷಯಾ ಬಹಿರಂತಶ್ಚ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಯಾ ನಿತ್ಯರೂಪಯಾ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಪರಮಶುದ್ಧಚೇತನಯಾ, ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಪುನರಶುದ್ಧಚೇತನಯಾ ಚ ಯುಕ್ತತ್ವಾಚ್ಚೇತನೋ ಭವತಿ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಉವಜೋಗಮಓ** ಉಪಯೋಗಮಯಃ ಅಖಂಡೈಕಪ್ರತಿಭಾಸಮಯೇನ ಸರ್ವವಿಶುದ್ಧೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನಲಕ್ಷಣೇನಾರ್ಥಗ್ರಹಣವ್ಯಾಪಾರರೂಪೇಣ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನೇತ್ಥಂಭೂತಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ, ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಪುನರ್ಮತಿಜ್ಞಾನಾದ್ಯಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೇನ ಚ ನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಾನ್ನಿಷ್ಪನ್ನತ್ವಾದುಪಯೋಗಮಯಃ । **ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಮುಹಂ ಅಚೇದಣಂ ಹವದಿ ಅಜೀವಂ** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಪ್ರಮುಖಮಚೇತನಂ ಭವತ್ಯಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ; ಪುದ್ಗಲಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಕಾಶಕಾಲಸಂಜ್ಞಂ ದ್ರವ್ಯಪಂಚಕಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಚೇತನಾಯಾ ಉಪಯೋಗಸ್ಯ ಚಾಭಾವಾದಜೀವಮಚೇತನಂ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೨೭॥

ಅಥ ಲೋಕಾಲೋಕರೂಪೇಣ ಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಮಾಖ್ಯಾತಿ-**ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಣಿಬದ್ಧೋ** ಅಣುಸ್ಕಂಧಭೇದಭಿನ್ನಾಃ ಪುದ್ಗಲಾಸ್ತಾವತ್ತಥೈವಾಮೂರ್ತತ್ವಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಮಯತ್ವನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾನಂದೈಕಸುಖಮಯತ್ವಾದಿಲಕ್ಷಣಾ ಜೀವಾಶ್ಚೇತ್ಥಂಭೂತಜೀವಪುದ್ಗಲೈರ್ನಿಬದ್ಧಃ ಸಂಬದ್ಧೋ ಭೃತಃ ಪುದ್ಗಲಜೀವನಿಬದ್ಧಃ ।

ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮತ್ಥಿಕಾಯಕಾಲಡ್ಢೋ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯೌ ಚ ಕಾಲಶ್ಚ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯಕಾಲಾಸ್ತೈರಾಢ್ಯೋ ಭೃತೋ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯಕಾಲಾಢ್ಯಃ । **ಜೋ** ಯಃ ಏತೇಷಾಂ ಪಂಚಾನಾಮಿತ್ಥಂಭೂತಸಮುದಾಯೋ ರಾಶಿಃ ಸಮೂಹಃ । **ವಟ್ಟದಿ** ವರ್ತತೇ । ಕಸ್ಮಿನ್ । **ಆಗಾಸೇ** ಅನಂತಾನಂತಾಕಾಶದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಮಧ್ಯವರ್ತಿನಿ ಲೋಕಾಕಾಶೇ । **ಸೋ ಲೋಗೋ** ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪಂಚಾನಾಂ ಸಮುದಾಯಸ್ತದಾಧಾರಭೂತಂ ಲೋಕಾಕಾಶಂ ಚೇತಿ ಷಡ್ದ್ರವ್ಯಸಮೂಹೋ ಲೋಕೋ ಭವತಿ । ಕ್ವ । **ಸವ್ವಕಾಲೇ ದು** ಸರ್ವಕಾಲೇ ತು । ತದ್ಬಹಿರ್ಭೂತಮನಂತಾನಂತಾಕಾಶಮಲೋಕ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೨೮॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಕ್ರಿಯನಿಃಕ್ರಿಯತ್ವೇನ ಭೇದಂ ದರ್ಶಯತೀತ್ಯೇಕಾ ಪಾತನಿಕಾ, ದ್ವಿತೀಯಾ ತು ಜೀವಪುದ್ಗಲಯೋರರ್ಥವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯೌ ದ್ವೌ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ತು ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾರ್ಥಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯಿತ-**ಜಾಯಂತೇ** । ಕೇ ಕರ್ತಾರಃ । **ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ** ಉತ್ಪಾದಸ್ಥಿತಿಭಂಗಾಃ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನಃ । **ಲೋಗಸ್ಸ** ಲೋಕಸ್ಯ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ । **ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಪ್ಪಗಸ್ಸ** ಪುದ್ಗಲಜೀವಾತ್ಮಕಸ್ಯ, ಪುದ್ಗಲಜೀವಾವಿತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಂ ಷಡ್ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಸ್ಯ । ಕಸ್ಮಾತ್ಸಕಾಶಾತ್ ಜಾಯಂತೇ । **ಪರಿಣಮಾದೋ** ಪರಿಣಾಮಾತ್ ಏಕಸಮಯವರ್ತಿನೋಽರ್ಥ ಪರ್ಯಾಯಾತ್ । **ಸಂಘಾದಾದೋ ವ ಭೇದಾದೋ** ನ ಕೇವಲಮರ್ಥಪರ್ಯಾಯಾತ್ಸಕಾಶಾಜ್ಜಾಯಂತೇ ಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾ-ಮುತ್ಪಾದಾದಯಃ ಸಂಘಾತಾದ್ವಾ, ಭೇದಾದ್ವಾ ವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ತಥಾ ಹಿ-ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾ-ಕಾಶಕಾಲಾನಾಂ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯೈಕಸಮಯವರ್ತಿನೋಽರ್ಥಪರ್ಯಾಯಾ ಏವ, ಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಮರ್ಥಪರ್ಯಾಯ-ವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ । ಕಥಮಿತಿ ಚೇತ । ಪ್ರತಿಸಮಯಪರಿಣತಿರೂಪಾ ಅರ್ಥಪರ್ಯಾಯಾ ಭಣ್ಯಂತೇ । ಯದಾ ಜೀವೋಽನೇನ ಶರೀರೇಣ ಸಹ ಭೇದಂ ನಿಯೋಗಂ ತ್ಯಾಗಂ ಕೃತ್ವಾ ಭವಾಂತರಶರೀರೇಣ ಸಹ ಸಂಘಾತಂ ಮೇಲಾಪಕಂ ಕರೋತಿ ತದಾ ವಿಭಾವವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯೋ ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾದೇವ ಭವಾಂತರಸಂಕ್ರಮಣಾತ್ಸಕ್ರಿಯತ್ವಂ ಭಣ್ಯತೇ । ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ತಥೈವ ವಿವಕ್ಷಿತಸ್ಕಂಧವಿಘಟನಾತ್ಸಕ್ರಿಯತ್ವೇನ ಸ್ಕಂಧಾಂತರಸಂಯೋಗೇ ಸತಿ ವಿಭಾವವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯೋ ಭವತಿ । ಮುಕ್ತಜೀವಾನಾಂ ತು ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಲಕ್ಷಣೇನ ಪರಮಕಾರಣಸಮಯಸಾರಸಂಜ್ಞೇನ ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಬಲೇನಾಯೋಗಿಚರಮಸಮಯೇ ನಖಕೇಶಾನ್ವಿಹಾಯ ಪರಮೌದಾರಿಕಶರೀರಸ್ಯ ವಿಲೀಯಮಾನರೂಪೇಣ ವಿನಾಶೇ ಸತಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಚತುಷ್ಟಯವ್ಯಕ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನ ಪರಮಕಾರ್ಯಸಮಯಸಾರ-ರೂಪೇಣ ಸ್ವಭಾವವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯೇಣ ಕೃತ್ವಾ ಯೋಽಸಾವುತ್ಪಾದಃ ಸ ಭೇದಾದೇವ ಭವತಿ, ನ ಸಂಘಾತಾತ್ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ ಶರೀರಾಂತರೇಣ ರಹ ಸಂಬಂಧಾಭಾವಾದಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥ ॥೧೨೯॥

ಏವಂ ಜೀವಾಜೀವತ್ವಲೋಕಾಲೋಕತ್ವಸಕ್ರಿಯನಿಃಕ್ರಿಯತ್ವಕಥನಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್। ಅಥ ಜ್ಞಾನಾದಿವಿಶೇಷಗುಣಭೇದೇನ ದ್ರವ್ಯಭೇದಮಾವೇದಯತಿ-**ಲಿಂಗೇಹಿ ಜೇಹಿಂ** ಲಿಂಗೈರ್ಯೈಃ ಸಹಜಶುದ್ಧಪರಮ-ಚೈತನ್ಯವಿಲಾಸರೂಪೈಸ್ತಥೈವಾಚೇತನೈರ್ಜಡರೂಪೈರ್ವಾ ಲಿಂಗೈಶ್ಚಿಹ್ನೈರ್ವಿಶೇಷಗುಣೈರ್ಯೈಃ ಕರಣಭೂತೈರ್ಜೀವೇನ ಕರ್ತೃಭೂತೇನ **ಹವದಿ ವಿಣ್ಣಾದಂ** ವಿಶೇಷೇಣ ಜ್ಞಾತಂ ಭವತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಮ್ । **ದವ್ವಂ** ದ್ರವ್ಯಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಜೀವಮಜೀವಂ ಚ** ಜೀವದ್ರವ್ಯಮಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಚ । **ತೇ ಮುತ್ತಾಮುತ್ತಾ ಗುಣಾ ಣೇಯಾ** ತೇ ತಾನಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಚೇತನಾಚೇತನಲಿಂಗಾನಿ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಗುಣಾ ಜ್ಞೇಯ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಃ । ತೇ ಚ ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಅತಬ್ಭಾವವಿಸಿಟ್ಠಾ** ಅತದ್ಭಾವವಿಶಿಷ್ಟಾಃ । ತದ್ಯಥಾ-ಶುದ್ಧಜೀವದ್ರವ್ಯೇ ಯೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾಸ್ತೇಷಾಂ ಶುದ್ಧ ಜೀವಪ್ರದೇಶೈಃ ಸಹ ಯದೇಕತ್ವಮಭಿನ್ನತ್ವಂ ತನ್ಮಯತ್ವಂ ಸ ತದ್ಭಾವೋ ಭಣ್ಯತೇ, ತೇಷಾಮೇವ ಗುಣಾನಾಂ ತೈಃ ಪ್ರದೇಶೈಃ ಸಹ ಯದಾ ಸಂಜ್ಞಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನಾದಿಭೇದಃ ಕ್ರಿಯತೇ ತದಾ ಪುನರತದ್ಭಾವೋ ಭಣ್ಯತೇ, ತೇನಾತದ್ಭಾವೇನ ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದರೂಪೇಣ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹ ವಿಶಿಷ್ಟಾ ಭಿನ್ನಾ ಇತಿ, ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಪುನಃ

ಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹ ತದ್ಭಾವೇನ ತನ್ಮಯತ್ವೇನಾನ್ಯದ್ರವ್ಯಾದ್ವಿಶಿಷ್ಟಾ ಭಿನ್ನಾ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ । ಏವಂ ಗುಣಭೇದೇನ ದ್ರವ್ಯಭೇದೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ ॥೧೩೦॥

ಅಥ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಗುಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಸಂಬಂಧಂ ಚ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಮುತ್ತಾ ಇಂದಿಯಗೇಜ್ಝಾ** ಮೂರ್ತಾ ಗುಣಾ ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಭವಂತಿ, ಅಮೂರ್ತಾಃ ಪುನರಿಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾ ನ ಭವಂತಿ ಇತಿ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಗುಣಾನಾಮಿಂದ್ರಿಯಾನಿಂದ್ರಿಯವಿಷಯತ್ವಂ ಲಕ್ಷಣಮುಕ್ತಂ । ಇದಾನೀಂ ಮೂರ್ತಗುಣಾಃ ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೋ ಭವಂತೀತಿ ಸಂಬಂಧಂ ಕಥಯತಿ । **ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗಾ ಅಣೇಗವಿಧಾ** ಮೂರ್ತಗುಣಾಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾ ಅನೇಕವಿಧಾ ಭವಂತಿ; ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಸಂಬಂಧಿನೋ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಮೂರ್ತಗುಣಾನಾಂ ಸಂಬಂಧಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ । **ದವ್ವಾಣಮಮುತ್ತಾಣಂ** ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಂ ಯತ್ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ತತ್ಪ್ರಭೃತೀನಾಮಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿನೋ ಭವಂತಿ । ತೇ ಕೇ । **ಗುಣಾ ಅಮುತ್ತಾ** ಅಮೂರ್ತಾಃ ಗುಣಾಃ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಇತಿ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಗುಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಸಂಬಂಧೌ ಜ್ಞಾತವ್ಯೌ ॥೧೩೧॥

ಏವಂ ಜ್ಞಾನಾದಿವಿಶೇಷಗುಣಭೇದೇನ ದ್ರವ್ಯಭೇದೋ ಭವತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಮೂರ್ತಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗುಣಾನಾವೇದಯತಿ-**ವಣ್ಣರಸಗಂಧಫಾಸಾ ವಿಜ್ಜಂತೇ ಪೋಗ್ಗಲಸ್ಸ** ವರ್ಣರಸಗಂಧಸ್ಪರ್ಶಾ ವಿದ್ಯಂತೇ । ಕಸ್ಯ । ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ । ಕಥಂಭೂತಸ್ಯ । **ಸುಹುಮಾದೋ ಪುಢವೀಪರಿಯಂತಸ್ಸ ಯ** ''ಪುಢವೀ ಜಲಂ ಚ ಛಾಯಾ ಚಉರಿಂದಿಯವಿಸಯಕಮ್ಮಪರಮಾಣೂ । ಛವ್ವಿಹಭೇಯಂ ಭಣಿಯಂ ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಂ ಜಿಣವರೇಹಿ'' । ಇತಿ ಗಾಥಾಕಥಿತಕ್ರಮೇಣ ಪರಮಾಣುಲಕ್ಷಣಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ವರೂಪಾದೇಃ ಪೃಥ್ವಿಸ್ಕಂಧಲಕ್ಷಣಸ್ಥೂಲಸ್ವರೂಪ-ಪರ್ಯಂತಸ್ಯ ಚ । ತಥಾ ಹಿ-ಯಥಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಚತುಷ್ಟಯಂ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತಂ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸರ್ವಜೀವೇಷು ಸಾಧಾರಣಂ ತಥಾ ವರ್ಣಾದಿ ಚತುಷ್ಟಯಂ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಭೂತಂ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸರ್ವಪುದ್ಗಲೇಷು ಸಾಧಾರಣಮ್। ಯಥೈವ ಚಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಚತುಷ್ಟಯಂ ಮುಕ್ತಜೀವೇಽತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನವಿಷಯಮನುಮಾನಗಮ್ಯಮಾಗಮಗಮ್ಯಂ ಚ, ತಥಾ ಶುದ್ಧಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯೇ ವರ್ಣಾದಿಚತುಷ್ಟಯಮಪ್ಯತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನವಿಷಯಮನುಮಾನಗಮ್ಯಮಾಗಮಗಮ್ಯಂ ಚ । ಯಥಾ ವಾನಂತಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ಸಂಸಾರಿಜೀವೇ ರಾಗಾದಿಸ್ನೇಹನಿಮಿತ್ತೇನ ಕರ್ಮಬಂಧವಶಾದಶುದ್ಧತ್ವಂ ಭವತಿ ತಥಾ ವರ್ಣಾದಿಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷ ಗುಣನಿಮಿತ್ತೇನ ದ್ವ್ಯಣುಕಾದಿಬಂಧಾವಸ್ಥಾಯಾಮಶುದ್ಧತ್ವಮ್ । ಯಥಾ ವಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಸ್ನೇಹರಹಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮಧ್ಯಾನೇನ ಶುದ್ಧತ್ವಂ ಭವತಿ ತಥಾ ವರ್ಣಾದಿಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ನಿಗ್ಧಗುಣಾಭಾವೇ ಬಂಧನೇಽಸತಿ ಪರಮಾಣುಪುದ್ಗಲಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಶುದ್ಧತ್ವಮಿತಿ । **ಸದ್ದೋ ಸೋ ಪೋಗ್ಗಲೋ** ಯಸ್ತು ಶಬ್ದಃ ಸ ಪೌದ್ಗಲಃ । ಯಥಾ ಜೀವಸ್ಯ ನರನಾರಕಾದಿವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯಃ ತಥಾಯಂ ಶಬ್ದಃ ಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ವಿಭಾವ- ಪರ್ಯಾಯೋ, ನ ಚ ಗುಣಃ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಗುಣಸ್ಯಾವಿನಶ್ವರತ್ವಾತ್, ಅಯಂ ಚ ವಿನಶ್ವರೋ । ನೈಯಾಯಿಕಮತಾನುಸಾರೀ ಕಶ್ಚಿದ್ವದತ್ಯಾಕಾಶಗುಣೋಽಯಂ ಶಬ್ದಃ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ಆಕಾಶಗುಣತ್ವೇ ಸತ್ಯಮೂರ್ತೋ ಭವತಿ । ಅಮೂರ್ತಶ್ಚ ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೋ ನ ಭವತಿ, ದೃಶ್ಯತೇ ಚ ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯತ್ವಮ್ । ಶೇಷೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಃ ಕಸ್ಮಾನ್ನ ಭವತೀತಿ ಚೇತ್-ಅನ್ಯೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೋಽನ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ನ ಭವತಿ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಾದೇವ, ರಸಾದಿವಿಷಯವತ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಚಿತ್ತೋ** ಚಿತ್ರಃ ಭಾಷಾತ್ಮಕಾಭಾಷಾತ್ಮಕರೂಪೇಣ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವೈಸ್ರಸಿಕರೂಪೇಣ ಚ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಃ । ತಚ್ಚ ''ಸದ್ದೋ ಖಂಧಪ್ಪಭವೋ'' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಯಾಂ **ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯೇ** ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ತಿಷ್ಠತ್ಯತ್ರಾಲಂ ಪ್ರಸಂಗೇನ ॥೧೩೨॥

ಅಥಾಕಾಶಾದ್ಯಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ವಿಶೇಷಗುಣಾನ್ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಆಗಾಸಸ್ಸವಗಾಹೋ** ಆಕಾಶಸ್ಯಾವಗಾಹ-

ಹೇತುತ್ವಂ, **ಧಮ್ಮದ್ದವ್ವಸ್ಸ ಗಮಣಹೇದುತ್ತಂ** ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗಮನಹೇತುತ್ವಂ, **ಧಮ್ಮೇದರದವ್ವಸ್ಸ ದು ಗುಣೋ ಪುಣೋ ಠಾಣಕಾರಣದಾ** ಧರ್ಮೇತರದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ತು ಪುನಃ ಸ್ಥಾನಕಾರಣತಾಗುಣೋ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ ಗತಾ । **ಕಾಲಸ್ಸ ವಟ್ಟಣಾ ಸೇ** ಕಾಲಸ್ಯ ವರ್ತನಾ ಸ್ಯಾದ್ಗುಣಃ **ಗುಣೋವಓಗೋ ತ್ತಿ ಅಪ್ಪಣೋ ಭಣಿದೋ** ಜ್ಞಾನದರ್ಶನೋಪಯೋಗ ದ್ವಯಮಿತ್ಯಾತ್ಮನೋ ಗುಣೋ ಭಣಿತಃ । **ಣೇಯಾ ಸಂಖೇವಾದೋ ಗುಣಾ ಹಿ ಮುತ್ತಿಪ್ಪಹೀಣಾಣಂ** ಏವಂ ಸಂಕ್ಷೇಪಾದಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಗುಣಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಇತಿ । ತಥಾ ಹಿ -ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಾಧಾರಣಮವಗಾಹಹೇತುತ್ವಂ ವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾದೇವಾನ್ಯದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸಂಭವತ್ಸದಾಕಾಶಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ । ಗತಿಪರಿಣತಸಮಸ್ತಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಮೇಕ ಸಮಯೇ ಸಾಧಾರಣಂ ಗಮನಹೇತುತ್ವಂ ವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾದೇವಾನ್ಯದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸಂಭವತ್ಸದ್ಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ। ತಥೈವ ಚ ಸ್ಥಿತಿಪರಿಣತಸಮಸ್ತಜೀವಪುದ್ಗಲಾನಾಮೇಕಸಮಯೇ ಸಾಧಾರಣಂ ಸ್ಥಿತಿಹೇತುತ್ವಂ ವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾದೇವಾನ್ಯ-ದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸಂಭವತ್ಸದಧರ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತತಿ । ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಯುಗಪತ್ಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿಹೇತುತ್ವಂ ವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾದೇವಾನ್ಯದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸಂಭವತ್ಸತ್ಕಾಲದ್ರವ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ । ಸರ್ವಜೀವಸಾಧಾರಣಂ ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನದ್ವಯಂ ವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾದೇವಾನ್ಯಾಚೇತನಪಂಚದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸಂಭವತ್ಸಚ್ಛುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ—ಯದ್ಯಪಿ ಪಂಚದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಜೀವಸ್ಯೋಪಕಾರಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತಥಾಪಿ ತಾನಿ ದುಃಖಕಾರಣಾನ್ಯೇವೇತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾಕ್ಷಯಾನಂತಸುಖಾದಿಕಾರಣಂ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನೋಪಯೋಗಸ್ವಭಾವಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ತದೇವ ಮನಸಾ ಧ್ಯೇಯಂ ವಚಸಾ ವಕ್ತವ್ಯಂ ಕಾಯೇನ ತತ್ಸಾಧಕಮನುಷ್ಠಾನಂ ಚ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ॥೧೩೩॥

ಏವಂ ಕಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಕೇ ವಿಶೇಷಗುಣಾ ಭವಂತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಂ ವಿಹಾಯ ಜೀವಾದಿಪಂಚದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಸ್ತಿಕಾಯತ್ವಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ-**ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾ ಪುಣೋ ಯ ಆಗಾಸಂ** ಜೀವಾಃ ಪುದ್ಗಲಕಾಯಾಃ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಪುನಶ್ಚಾಕಾಶಮ್ । ಏತೇ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಾಃ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಃ । **ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಅಸಂಖಾ** ಸ್ವಪ್ರದೇಶೈರ ಸಂಖ್ಯೇಯಾಃ । ಅತ್ರಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶಶಬ್ದೇನ ಪ್ರದೇಶಬಹುತ್ವಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ । ತಚ್ಚ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಯೋಜನೀಯಮ್ । ಜೀವಸ್ಯ ತಾವತ್ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ವಿಸ್ತಾರೋಪ- ಸಂಹಾರಯೋರಪಿ ಪ್ರದೀಪವತ್ಪ್ರದೇಶಾನಾಂ ಹಾನಿವೃದ್ಧ್ಯೋರಭಾವಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ದೇಹಮಾತ್ರೇಽಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಮ್ । ಸ್ಕಂಧಾಕಾರಪರಿಣತಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ತು ಸಂಖ್ಯೆಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಾನಂತ- ಪ್ರದೇಶತ್ವಮ್ । ಕಿಂತು ಪುದ್ಗಲವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಪ್ರದೇಶಶಬ್ದೇನ ಪರಮಾಣವೋ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ, ನ ಚ ಕ್ಷೇತ್ರಪ್ರದೇಶಾಃ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಪುದ್ಗಲಾನಾಮನಂತಪ್ರದೇಶಕ್ಷೇತ್ರೇಽವಸ್ಥಾನಾಭಾವಾದಿತಿ । ಪರಮಾಣೋರ್ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪೇಣೈಕ- ಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ಶಕ್ತಿರೂಪೇಣೋಪಚಾರೇಣ ಬಹುಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ಚ । ಆಕಾಶಸ್ಯಾನಂತಾ ಇತಿ । **ಣತ್ಥಿ ಪದೇಸ ತ್ತಿ ಕಾಲಸ್ಸ** ನ ಸಂತಿ ಪ್ರದೇಶಾ ಇತಿ ಕಾಲಸ್ಯ । ಕಸ್ಮಾತ್ ।ದ್ರವ್ಯರೂಪೇಣೈಕಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್, ಪರಸ್ಪರಬಂಧಾಭಾವಾತ್ಪರ್ಯಾಯ- ರೂಪೇಣಾಪೀತಿ ॥೧೩೪॥ ಅಥ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ದೃಢಯತಿ—

ಏದಾಣಿ ಪಂಚದವ್ವಾಣಿ ಉಜ್ಝಿಯಕಾಲಂ ತು ಅತ್ಥಿಕಾಯ ತ್ತಿ ।
ಭಣ್ಣಂತೇ ಕಾಯಾ ಪುಣ ಬಹುಪ್ಪದೇಸಾಣ ಪಚಯತ್ತಂ ॥೧೧॥*

ಏದಾಣಿ ಪಂಚದವ್ವಾಣಿ ಏತಾನಿ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಾನಿ ಜೀವಾದಿಷಡ್ದ್ರವ್ಯಾಣ್ಯೇವ **ಉಜ್ಝಿಯ ಕಾಲಂ ತು** ಕಾಲದ್ರವ್ಯಂ ವಿಹಾಯ **ಅತ್ಥಿಕಾಯ ತ್ತಿ ಭಣ್ಣಂತೇ** ಅಸ್ತಿಕಾಯಾಃ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಾ ಇತಿ ಭಣ್ಯಂತೇ । **ಕಾಯಾ ಪುಣ** ಕಾಯಾಃ ಕಾಯಶಬ್ದೇನ ಪುನಃ । ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ **ಬಹುಪ್ಪದೇಸಾಣ ಪಚಯತ್ತಂ** ಬಹುಪ್ರದೇಶಾನಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಪ್ರಚಯತ್ವಂ ಸಮೂಹ ಇತಿ । ಅತ್ರ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಮಧ್ಯೇ ಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯ ಉಪಾದೇಯಸ್ತತ್ರಾಪಿ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಪರ್ಯಾಯಾವಸ್ಥಾ,

ತಸ್ಯಾಮಪ್ಯರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಾವಸ್ಥಾ, ತತ್ರಾಪಿ ಸಿದ್ಧಾವಸ್ಥಾ । ವಸ್ತುತಸ್ತು ರಾಗಾದಿಸಮಸ್ತವಿಕಲ್ಪಜಾಲಪರಿಹಾರಕಾಲೇ ಸಿದ್ಧಜೀವಸದೃಶಾ ಸ್ವಕೀಯಶುದ್ಧಾತ್ಮಾವಸ್ಥೇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೧೧॥* ಏವಂ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಕ್ಷೇಪಸೂಚನರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಲೋಕಾಕಾಶೇಽವಸ್ಥಾನಮಾಖ್ಯಾತಿ—**ಲೋಗಾಲೋಗೇಸು ಣಭೋ** ಲೋಕಾಲೋಕಯೋರಧಿಕರಣಭೂತಯೋರ್ನಭ ಆಕಾಶಂ ತಿಷ್ಠತಿ । **ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮೇಹಿ ಆದದೋ ಲೋಗೋ** ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯಾಭ್ಯಾಮಾತತೋ ವ್ಯಾಪ್ತೋ ಭೂತೋ ಲೋಕಃ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಸೇಸೇ ಪಡುಚ್ಚ** ಶೇಷೌ ಜೀವಪುದ್ಗಲೌ ಪ್ರತೀತ್ಯಾಶ್ರಿತ್ಯ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃಜೀವಪುದ್ಗಲೌ ತಾವಲ್ಲೋಕೇ ತಿಷ್ಠತಸ್ತಯೋರ್ಗತಿಸ್ಥಿತ್ಯೋಃ ಕಾರಣಭೂತೌ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾವಪಿ ಲೋಕೇ । ಕಾಲೋ ಕಾಲೋಽಪಿ ಶೇಷೌ ಜೀವಪುದ್ಗಲೌ ಪ್ರತೀತ್ಯ ಲೋಕೇ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಜೀವಪುದ್ಗಲಾಭ್ಯಾಂ ನವಜೀರ್ಣಪರಿಣತ್ಯಾ ವ್ಯಜ್ಯಮಾನಸಮಯಘಟಿಕಾದಿಪರ್ಯಾಯತ್ವಾತ್ । ಶೇಷಶಬ್ದೇನ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । **ಜೀವಾ ಪುಣ ಪುಗ್ಗಲಾ ಸೇಸಾ** ಜೀವಾಃ ಪುದ್ಗಲಾಶ್ಚ ಪುನಃ ಶೇಷಾ ಭಣ್ಯಂತ ಇತಿ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಃ—ಯಥಾ ಸಿದ್ಧಾ ಭಗವಂತೋ ಯದ್ಯಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಶುದ್ಧಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿ-ಗುಣಾಧಾರಭೂತೇ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಭಾವೇ ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಥಾಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಮೋಕ್ಷಶಿಲಾಯಾಂ ತಿಷ್ಠಂತೀತಿ ಭಣ್ಯಂತೇ । ತಥಾ ಸರ್ವೇಪದಾರ್ಥಾ ಯದ್ಯಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಸ್ವರೂಪೇ ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಥಾಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಲೋಕಾಕಾಶೇ ತಿಷ್ಠಂತೀತಿ । ಅತ್ರ ಯದ್ಯಪ್ಯನಂತಜೀವದ್ರವ್ಯೇಭ್ಯೋಽನಂತಗುಣಪುದ್ಗಲಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಥಾಪ್ಯೇಕದೀಪಪ್ರಕಾಶೇ ಬಹುದೀಪಪ್ರಕಾಶವದ್ವಿಶಿಷ್ಟಾವಗಾಹಶಕ್ತಿಯೋಗೇನಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶೇಽಪಿ ಲೋಕೇಽವಸ್ಥಾನಂ ನ ವಿರುಧ್ಯತೇ ॥೧೩೬॥

ಅಥ ಯದೇವಾಕಾಶಸ್ಯ ಪರಮಾಣುವ್ಯಾಪ್ತಕ್ಷೇತ್ರಂ ಪ್ರದೇಶಲಕ್ಷಣಮುಕ್ತಂ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಪ್ರದೇಶಾನಾಂ ತದೇವೇತಿ ಸೂಚಯತಿ—**ಜಧ ತೇ ಣಭಪ್ಪದೇಸಾ** ಯಥಾ ತೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ಪರಮಾಣುವ್ಯಾಪ್ತಕ್ಷೇತ್ರಪ್ರಮಾಣಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಾಃ **ತಧಪ್ಪದೇಸಾ ಹವಂತಿ ಸೇಸಾಣಂ** ತೇನೈವಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಪ್ರಮಾಣೇನ ಪ್ರದೇಶಾ ಭವಂತಿ । ಕೇಷಾಮ್ । ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಂ ಯತ್ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ತತ್ಪ್ರಭೃತಿಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಮ್ । **ಅಪದೇಸೋ ಪರಮಾಣೂ** ಅಪ್ರದೇಶೋ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಪ್ರದೇಶರಹಿತೋ ಯೋಽಸೌ ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣುಃ **ತೇಣ ಪದೇಸುಬ್ಭವೋ ಭಣಿದೋ** ತೇನ ಪರಮಾಣುನಾ ಪ್ರದೇಶಸ್ಯೋದ್ಭವ ಉತ್ಪತ್ತಿರ್ಭಣಿತಾ । ಪರಮಾಣುವ್ಯಾಪ್ತಕ್ಷೇತ್ರಂ ಪ್ರದೇಶೋ ಭವತಿ । ತದಗ್ರೇ ವಿಸ್ತರೇಣ ಕಥಯತಿ ಇಹ ತು ಸೂಚಿತಮೇವ ॥೧೩೭॥

ಏವಂ ಪಂಚಮಸ್ಥಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಪ್ರದೇಶರಹಿತತ್ವೇನಾ-ಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ—**ಸಮಓ** ಸಮಯಪರ್ಯಾಯಸ್ಯೋಪಾದಾನಕಾರಣತ್ವಾತ್ಸಮಯಃ ಕಾಲಾಣುಃ । **ದು** ಪುನಃ । ಸ ಚ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಅಪ್ಪದೇಸೋ** ಅಪ್ರದೇಶೋ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಪ್ರದೇಶರಹಿತೋ ಭವತಿ । ಸ ಚ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಸೋ ವಟ್ಟದಿ** ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕಾಲಾಣುಃ ಪರಮಾಣೋರ್ಗತಿಪರಿಣತೇಃ ಸಹಕಾರಿತ್ವೇನ ವರ್ತತೇ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೀ ಯೋಽಸೌ ಪರಮಾಣುಃ । **ಪದೇಸಮೇತ್ತಸ್ಸ ದವ್ವಜಾದಸ್ಸ** ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಪುದ್ಗಲಜಾತಿರೂಪಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಸ್ಯ । ಕಿಂ ಕುರ್ವತಃ । **ವದಿವದದೋ** ವ್ಯತಿಪತತೋ ಮಂದಗತ್ಯಾ ಗಚ್ಛತಃ । ಕಂ ಪ್ರತಿ । **ಪದೇಸಂ** ಕಾಲಾಣುವ್ಯಾಪ್ತಮೇಕಪ್ರದೇಶಮ್ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನಮ್ । **ಆಗಾಸದವ್ವಸ್ಸ** ಆಕಾಶದ್ರವ್ಯಸ್ಯೇತಿ । ತಥಾ ಹಿ—ಕಾಲಾಣುಪ್ರದೇಶೋ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ದ್ರವ್ಯೇಣೈಕಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ । ಅಥವಾ ಯಥಾ ಸ್ನೇಹಗುಣೇನ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರಬಂಧೋ ಭವತಿ ತಥಾವಿಧಬಂಧಾ-ಭಾವಾತ್ಪರ್ಯಾಯೇಣಾಪಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ—ಯಸ್ಮಾತ್ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣೋರೇಕಪ್ರದೇಶಗಮನಪರ್ಯಂತಂ ಸಹಕಾರಿತ್ವಂ ಕರೋತಿ ನ ಚಾಧಿಕಂ ತಸ್ಮಾದೇವ ಜ್ಞಾಯತೇ ಸೋಽಪ್ಯೇಕಪ್ರದೇಶ ಇತಿ ॥೧೩೮॥

ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕಾಲಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ—**ವದಿವದದೋ** ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣೋರ್ವ್ಯತಿಪತತೋ ಮಂದಗತ್ಯಾ ಗಚ್ಛತಃ । ಕಂ

ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಮ್ । **ತಂ ದೇಸಂ** ತಂ ಪೂರ್ವಗಾಥೋದಿತಂ ಕಾಲಾಣುವ್ಯಾಪ್ತಮಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಮ್ । **ತಸ್ಸಮ** ತೇನ ಕಾಲಾಣುವ್ಯಾಪ್ತೈಕಪ್ರದೇಶಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣುಮಂದಗತಿಗಮನೇನ ಸಮಃ ಸಮಾನಃ ಸದೃಶಸ್ತತ್ಸಮಃ **ಸಮಓ** ಕಾಲಾಣುದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರ್ಯಾಯಭೂತಃ ಸಮಯೋ ವ್ಯವಹಾರಕಾಲೋ ಭವತೀತಿ ಪರ್ಯಾಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಗತಮ್। **ತದೋ ಪರೋ ಪುವ್ವೋ** ತಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಮಯರೂಪಕಾಲಪರ್ಯಾಯಾತ್ಪರೋ ಭಾವಿಕಾಲೇ ಪೂರ್ವಮತೀತಕಾಲೇ ಚ **ಜೋ ಅತ್ಥೋ** ಯಃ ಪೂರ್ವಾಪರಪರ್ಯಾಯೇಷ್ವನ್ವಯರೂಪೇಣ ವೃತ್ತಪದಾರ್ಥೋ ದ್ರವ್ಯಂ **ಸೋ ಕಾಲೋ** ಸ ಕಾಲಃ ಕಾಲಪದಾರ್ಥೋ ಭವತೀತಿ ದ್ರವ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । **ಸಮಓ ಉಪ್ಪಣ್ಣಪದ್ಧಂಸೀ** ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಮಯಪರ್ಯಾಯೋ ಯದ್ಯಪಿ ಪೂರ್ವಾಪರಸಮಯಸಂತಾನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಸಂಖ್ಯೇಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಾನಂತ- ಸಮಯೋ ಭವತಿ, ತಥಾಪಿ ವರ್ತಮಾನಸಮಯಂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸೀ । ಯಸ್ತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತದ್ರವ್ಯಕಾಲಃ ಸ ತ್ರಿಕಾಲಸ್ಥಾಯಿತ್ವೇನ ನಿತ್ಯ ಇತಿ । ಏವಂ ಕಾಲಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಸ್ವರೂಪಂ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ ॥ ಅಥವಾನೇನ ಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ಸಮಯರೂಪವ್ಯವಹಾರಕಾಲವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ । ನಿಶ್ಚಯಕಾಲವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ತು 'ಉಪ್ಪಾದೋ ಪದ್ಧಂಸೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾತ್ರಯೇಣಾಗ್ರೇ ಕರೋತಿ । ತದ್ಯಥಾ—**ಸಮಓ** ಪರಮಾರ್ಥಕಾಲಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಭೂತ ಸಮಯಃ । **ಅವಪ್ಪದೇಸೋ** ಅಪಗತಪ್ರದೇಶೋ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಪ್ರದೇಶರಹಿತೋ ನಿರಂಶ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಕಥಂ ನಿರಂಶ ಇತಿ ಚೇತ್ । **ಪದೇಸಮೇತ್ತಸ್ಸ ದವಿಯಜಾದಸ್ಸ** ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೀ ಯೋಽಸೌ ಪರಮಾಣುಃ **ವದಿವಾದಾದೋ ವಟ್ಟದಿ** ವ್ಯತಿತಪಾತಾತ್ ಮಂದಗತಿಗಮನಾತ್ಸಕಾಶಾತ್ಸ ಪರಮಾಣುಸ್ತಾವದ್ಗಮನರೂಪೇಣ ವರ್ತತೇ । ಕಂ ಪ್ರತಿ । **ಪದೇಸಮಾಗಾಸದವಿಯಸ್ಸ** ವಿವಿಕ್ಷಿತೈಕಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಂ ಪ್ರತಿ। ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಗಾಥಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । **ವದಿವದದೋ ತಂ ದೇಸಂ ಸ** ಪರಮಾಣುಸ್ತ ಮಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಂ ಯದಾ ವ್ಯತಿಪತಿತೋಽತಿಕ್ರಾಂತೋ ಭವತಿ **ತಸ್ಸಮ ಸಮಓ** ತೇನ ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣುಮಂದಗತಿಗಮನೇನ ಸಮಃ ಸಮಾನಃ ಸಮಯೋ ಭವತೀತಿ ನಿರಂಶತ್ವಮಿತಿ ವರ್ತಮಾನಸಮಯೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ । ಇದಾನೀಂ ಪೂರ್ವಾಪರಸಮಯೌ ಕಥಯತಿ—**ತದೋ ಪರೋ ಪುವ್ವೋ** ತಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತವರ್ತಮಾನಸಮಯಾತ್ಪರೋ ಭಾವೀ ಕೋಽಪಿ ಸಮಯೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಪೂರ್ವಮಪಿ ಕೋಽಪಿ ಗತಃ **ಅತ್ಥೋ ಜೋ** ಏವಂ ಯಃ ಸಮಯತ್ರಯರೂಪೋಽರ್ಥ **ಸೋ ಕಾಲೋ** ಸೋಽತೀತಾನಾಗತವರ್ತಮಾನರೂಪೇಣ ತ್ರಿವಿಧವ್ಯವಹಾರಕಾಲೋ ಭಣ್ಯತೇ । **ಸಮಓ ಉಪ್ಪಣ್ಣ ಪದ್ಧಂಸೀ** ತೇಷು ತ್ರಿಷು ಮಧ್ಯೇ ಯೋಽಸೌ ವರ್ತಮಾನಃ ಸ ಉತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸೀ ಅತೀತಾನಾಗತೌ ತು ಸಂಖ್ಯೇಯಾಸಂಖ್ಯೇಯಾನಂತಸಮಯಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ। ಏವಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣೇ ಕಾಲೇ ವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮಲಭಮಾನೋಽತೀತಾನಂತಕಾಲೇ ಸಂಸಾರಸಾಗರೇ ಭ್ರಮಿತೋಽಯಂ ಜೀವೋ ಯತಸ್ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ತದೇವ ನಿಜಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯರೂಪೇಣ ಶ್ರದ್ಧೇಯಂ, ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನರೂಪೇಣ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಾಹಾರಭಯಮೈಥುನಪರಿಗ್ರಹಸಂಜ್ಞಾಸ್ವರೂಪಪ್ರಭೃತಿಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿ-ವಿಭಾವತ್ಯಾಗೇನ ಧ್ಯೇಯಮಿತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೧೩೯॥

ಏವಂ ಕಾಲವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಷಷ್ಠಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಪೂರ್ವಂ ಯತ್ಸೂಚಿತಂ ಪ್ರದೇಶಸ್ವರೂಪಂ ತದಿದಾನೀಂ ವಿವೃಣೋತಿ — **ಆಗಾಸಮಣುಣಿವಿಟ್ಠಂ** ಆಕಾಶಂ ಅಣುನಿವಿಷ್ಟಂ ಪುದ್ಗಲ ಪರಮಾಣುವ್ಯಾಪ್ತಮ್ । **ಆಗಾಸಪದೇಸಸಣ್ಣಯಾ ಭಣಿದಂ** ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶಸಂಜ್ಞಯಾ ಭಣಿತಂ ಕಥಿತಮ್ । **ಸವ್ವೇಸಿಂ ಚ ಅಣೂಣಂ** ಸರ್ವೇಷಾಮಣೂನಾಂ ಚಕಾರಾತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಕಂಧಾನಾಂ ಚ **ಸಕ್ಕದಿ ತಂ ದೇದುಮವಗಾಸಂ** ಶಕ್ನೋತಿ ಸ ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶೋ ದಾತುಮವಕಾಶಮ್ । ತಸ್ಯಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಸ್ಯ ಯದೀತ್ಥಂಭೂತಮವಕಾಶದಾನಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ನ ಭವತಿ ತದಾನಂತಾನಂತೋ ಜೀವರಾಶಿಸ್ತಸ್ಮಾದಪ್ಯನಂತಗುಣಪುದ್ಗಲರಾಶಿಶ್ಚಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶಲೋಕೇ ಕಥಮವಕಾಶಂ ಲಭತೇ । ತಚ್ಚ ವಿಸ್ತರೇಣ ಪೂರ್ವಂ ಭಣಿತಮೇವ । ಅಥ ಮತಮ್—ಅಖಂಡಾಕಾಶದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಿಭಾಗಃ ಕಥಂ ಘಟತೇ ।

ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವನಿಜಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪರಮೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣಸಮಾಧಿಸಂಜಾತನಿರ್ವಿಕಾರಾಹ್ಲಾದೈಕರೂಪ-ಸುಖಸುಧಾರಸಾಸ್ವಾದತೃಪ್ತಮುನಿಯುಗಲಸ್ಯಾವಸ್ಥಿತಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕಿಮೇಕಮನೇಕಂ ವಾ । ಯದ್ಯೇಕಂ ತರ್ಹಿ ದ್ವಯೋರಪ್ಯೇಕತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ನ ಚ ತಥಾ । ಭಿನ್ನಂ ಚೇತ್ತದಾ ಅಖಂಡಸ್ಯಪ್ಯಾಕಾಶದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಿಭಾಗೋ ನ ವಿರುಧ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೪೦॥

ಅಥ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಚಯೋರ್ದ್ಧ್ವಪ್ರಚಯೌ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಏಕ್ಕೋ ವ ದುಗೇ ಬಹುಗಾ ಸಂಖಾತೀದಾ ತದೋ ಅಣಂತಾ ಯ** ಏಕೋ ವಾ ದ್ವೌ ಬಹವಃ ಸಂಖ್ಯಾತೀತಾಸ್ತಯೋಽನಂತಾಶ್ಚ । **ದವ್ವಾಣಂ ಚ ಪದೇಸಾ ಸಂತಿ ಹಿ** ಕಾಲದ್ರವ್ಯಂ ವಿಹಾಯ ಪಂಚದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿನ ಏತೇ ಪ್ರದೇಶಾ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸಂತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । **ಸಮಯ ತ್ತಿ ಕಾಲಸ್ಸ** ಕಾಲಸ್ಯ ಪುನಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸಂಖ್ಯೋಪೇತಾಃ ಸಮಯಾಃ ಸಂತೀತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಏಕಾಕಾರಪರಮಸಮರಸೀಭಾವಪರಿಣತ-ಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತಭರಿತಾವಸ್ಥಾನಾಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಾನಂತಗುಣಾಧಾರಭೂತಾನಾಂ ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಶುದ್ಧಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶಾನಾಂ ಮುಕ್ತಾತ್ಮಪದಾರ್ಥೇ ಯೋಽಸೌ ಪ್ರಚಯಃ ಸಮೂಹಃ ಸಮುದಾಯೋ ರಾಶಿಃ ಸ । ಕಿಂ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಚಯ ಇತಿ ತಿರ್ಯಕ್ಸಾಮಾನ್ಯಮಿತಿ ವಿಸ್ತಾರಸಾಮಾನ್ಯಮಿತಿ ಅಕ್ರಮಾನೇಕಾಂತ ಇತಿ ಚ ಭಣ್ಯತೇ । ಸ ಚ ಪ್ರದೇಶಪ್ರಚಯಲಕ್ಷಣಸ್ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಚಯೋ ಯಥಾ ಮುಕ್ತಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ಭಣಿತಸ್ತಥಾ ಕಾಲಂ ವಿಹಾಯ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯಪ್ರದೇಶಸಂಖ್ಯಾನುಸಾರೇಣ ಶೇಷದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸ ಭವತೀತಿ ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಚಯೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ । ಪ್ರತಿಸಮಯವರ್ತಿನಾಂ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಪರ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಮುಕ್ತಾಫಲ-ಮಾಲಾವತ್ಸಂತಾನ ಊರ್ಧ್ವಪ್ರಚಯ ಇತ್ಯೂರ್ದ್ಧ್ವಸಾಮಾನ್ಯಮಿತ್ಯಾಯತಸಾಮಾನ್ಯಮಿತಿ ಕ್ರಮಾನೇಕಾಂತ ಇತಿ ಚ ಭಣ್ಯತೇ। ಸ ಚ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಭವತಿ । ಕಿಂತು ಪಂಚದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧೀ ಪೂರ್ವಾಪರಪರ್ಯಾಯಸಂತಾನರೂಪೋ ಯೋಽಸಾವೋರ್ದ್ಧ್ವತಾಪ್ರಚಯಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ವಕೀಯಸ್ವಕೀಯದ್ರವ್ಯಮುಪಾದಾನಕಾರಣಮ್ । ಕಾಲಸ್ತುಪ್ರತಿಸಮಯಂ ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ ಭವತಿ । ಯಸ್ತು ಕಾಲಸ್ಯ ಸಮಯಸಂತಾನರೂಪ ಊರ್ದ್ಧ್ವತಾಪ್ರಚಯಸ್ತಸ್ಯ ಕಾಲ ಏವೋಪಾದಾನಕಾರಣಂ ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ ಚ । ಕಸ್ಮಾತ್ ಕಾಲಸ್ಯ ಭಿನ್ನಸಮಯಾಭಾವಾತ್ಪರ್ಯಾಯಾ ಏವ ಸಮಯಾ ಭವಂತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೪೧॥

ಏವಂ ಸಪ್ತಮಸ್ಥಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಸಮಯಸಂತಾನ-ರೂಪಸ್ಯೋರ್ದ್ಧ್ವಪ್ರಚಯಸ್ಯಾನ್ವಯಿರೂಪೇಣಾಧಾರಭೂತಂ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ—**ಉಪ್ಪಾದೋ ಪದ್ಧಂಸೋ ವಿಜ್ಜದಿ ಜದಿ** ಉತ್ಪಾದಃ ಪ್ರಧ್ವಂಸೋ ವಿದ್ಯತೇ ಯದಿ ಚೇತ್ । ಕಸ್ಯ । **ಜಸ್ಸ** ಯಸ್ಯ ಕಾಲಾಣೋಃ । ಕ್ವ । **ಏಕಸಮಯಮ್ಮಿ** ಏಕಸಮಯೇ ವರ್ತಮಾನಸಮಯೇ । **ಸಮಯಸ್ಸ** ಸಮಯೋತ್ಪಾದತ್ವಾತ್ಸಮಯಃ ಕಾಲಾಣುಸ್ತಸ್ಯ । **ಸೋ ವಿ ಸಮಓ** ಸೋಽಪಿ ಕಾಲಾಣುಃ **ಸಭಾವಸಮವಟ್ಠಿದೋ ಹವದಿ** ಸ್ವಭಾವಸಮವಸ್ಥಿತೋ ಭವತಿ । ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-ಮುತ್ಪಾದಪ್ರಧ್ವಂಸದ್ವಯಂ ತದಾಧಾರಭೂತಂ ಕಾಲಾಣುದ್ರವ್ಯರೂಪಂ ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತಿ ತ್ರಯಾತ್ಮಕಃ ಸ್ವಭಾವಃ ಸತ್ತಾಸ್ತಿತ್ವಮಿತಿ ಯಾವತ್ । ತತ್ರ ಸಮ್ಯಗವಸ್ಥಿತಃ ಸ್ವಭಾವಸಮವಸ್ಥಿತೋ ಭವತಿ । ತಥಾ ಹಿ —ಯಥಾಂಗುಲಿದ್ರವ್ಯೇ ಯಸ್ಮಿನ್ನೇವ ವರ್ತಮಾನಕ್ಷಣೇ ವಕ್ರಪರ್ಯಾಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ತಸ್ಯೈವಾಂಗುಲಿದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ವಋಜುಪರ್ಯಾಯೇಣ ಪ್ರಧ್ವಂಸಸ್ತದಾಧಾರಭೂತಾಂಗುಲಿದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತಿ ದ್ರವ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ । ಅಥವಾ ಸ್ವಸ್ವಭಾವರೂಪಸುಖೇನೋತ್ಪಾದಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ತಸ್ಯೈವಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ವಾನುಭೂತಾಕುಲತ್ವದುಃಖರೂಪೇಣ ಪ್ರಧ್ವಂಸಸ್ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತ-ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತಿ ದ್ರವ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ । ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣೋತ್ಪಾದಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ಪ್ರಧ್ವಂಸಸ್ತದುಭಯಾಧಾರಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ

ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತಿ ದ್ರವ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ । ತಥಾ ವರ್ತಮಾನಸಮಯರೂಪಪರ್ಯಾಯೇಣೋತ್ಪಾದಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ತಸ್ಯೈವ ಕಾಲಾಣುದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ವಸಮಯರೂಪಪರ್ಯಾಯೇಣ ಪ್ರಧ್ವಂಸಸ್ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಾಂಗುಲಿದ್ರವ್ಯಸ್ಥಾನೀಯೇನ ಕಾಲಾಣುದ್ರವ್ಯರೂಪೇಣ ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತಿ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಸಿದ್ಧಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||೧೪೨||

ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಯಥಾ ವರ್ತಮಾನಸಮಯೇ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ವಂ ಸ್ಥಾಪಿತಂ ತಥಾ ಸರ್ವಸಮಯೇಷ್ವಸ್ತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ—**ಏಗಮ್ಹಿ ಸಂತಿ ಸಮಯೇ ಸಂಭವಠಿದಿಣಾಸಸಣ್ಣಿದಾ ಅಟ್ಠಾ** ಏಕಸ್ಮಿನ್ಸಮಯೇ ಸಂತಿ ವಿದ್ಯಂತೇ । ಕೇ । ಸಂಭವಸ್ಥಿತಿನಾಶಸಂಜ್ಞಿತಾ ಅರ್ಥಾಃ ಧರ್ಮಾಃ ಸ್ವಭಾವಾ ಇತಿ ಯಾವತ್ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನಃ । **ಸಮಯಸ್ಸ** ಸಮಯರೂಪಪರ್ಯಾಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕತ್ವಾತ್ ಸಮಯಃ ಕಾಲಾಣುಸ್ತಸ್ಯ । **ಸವ್ವಕಾಲಂ** ಯದ್ಯೇಕಸ್ಮಿನ್ ವರ್ತಮಾನಸಮಯೇ ಸರ್ವದಾ ತಥೈವ । **ಏಸ ಹಿ ಕಾಲಾಣುಸಬ್ಭಾವೋ** ಏಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಭೂತೋ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಕಾಲಾಣುಸದ್ಭಾವ ಇತಿ । ತದ್ಯಥಾ—ಯಥಾ ಪೂರ್ವಮೇಕಸಮಯೋತ್ಪಾದ-ಪ್ರಧ್ವಂಸಾಧಾರೇಣಾಂಗುಲಿದ್ರವ್ಯಾದಿದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ವರ್ತಮಾನಸಮಯೇ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ವಂ ಸ್ಥಾಪಿತಂ ತಥಾ ಸರ್ವಸಮಯೇಷು ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ । ಅತ್ರ ಯದ್ಯಪ್ಯತೀತಾನಂತಕಾಲೇ ದುರ್ಲಭಾಯಾಃ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯ-ಭೂತಾಯಾಃ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯಭೂತಾಯಾಃ ಸಿದ್ಧಗತೇಃ ಕಾಲಲಬ್ಧಿರೂಪೇಣ ಬಹಿರಂಗಸಹಕಾರೀ ಭವತಿ ಕಾಲಸ್ತಥಾಪಿ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನಸಮಸ್ತಪರದ್ರವ್ಯೇಚ್ಛಾನಿರೋಧ-ಲಕ್ಷಣತಪಶ್ಚರಣರೂಪಾ ಯಾ ತು ನಿಶ್ಚಯಚತುರ್ವಿಧಾರಾಧನಾ ಸೈವ ತತ್ರೋಪಾದಾನಕಾರಣಂ, ನ ಚ ಕಾಲಸ್ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಸ ಹೇಯ ಇತಿ ಭಾವಾರ್ಥ ||೧೪೩||

ಅಥೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಾಸ್ತಿತ್ವಾವಷ್ಟಂಭೇನ ಕಾಲಸ್ಯೈಕಪ್ರದೇಶತ್ವಂ ಸಾಧಯತಿ—**ಜಸ್ಸ ಣ ಸಂತಿ** ಯಸ್ಯ ಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ನ ಸಂತಿ ನ ವಿದ್ಯಂತೇ । ಕೇ । **ಪದೇಸಾ** ಪ್ರದೇಶಾಃ । **ಪದೇಸಮೇತ್ತಂ ತು** ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಮೇಕಪ್ರದೇಶಪ್ರಮಾಣಂ ಪುನಸ್ತದ್ವಸ್ತು **ತಚ್ಚದೋ ಣಾದು** ತತ್ತ್ವತಃ ಪರಮಾರ್ಥತೋ ಜ್ಞಾತುಂ ಶಕ್ಯತೇ । **ಸುಣ್ಣಂ ಜಾಣ ತಮತ್ಥಂ** ಯಸ್ಯೈಕೋಽಪಿ ಪ್ರದೇಶೋ ನಾಸ್ತಿ ತಮರ್ಥಂ ಪದಾರ್ಥಂ ಶೂನ್ಯಂ ಜಾನೀಹಿ ಹೇ ಶಿಷ್ಯ । ಕಸ್ಮಾಚ್ಛೂನ್ಯಮಿತಿ ಚೇತ್ । **ಅತ್ಥಂತರಭೂದಂ** ಏಕಪ್ರದೇಶಾಭಾವೇ ಸತ್ಯರ್ಥಾಂತರಭೂತಂ ಭಿನ್ನಂ ಭವತಿ ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್ । ಕಸ್ಯಾಃ ಸಕಾಶಾದ್ಭಿನ್ನಮ್ । **ಅತ್ಥೀದೋ** ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಸತ್ತಾಯಾ ಇತಿ । ತಥಾ ಹಿ—ಕಾಲಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ತಾವತ್ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತ-ಪ್ರಕಾರೇಣೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾತ್ಮಕಮಸ್ತಿತ್ವಂ ವಿದ್ಯತೇ ; ತಚ್ಚಾಸ್ತಿತ್ವಂ ಪ್ರದೇಶಂ ವಿನಾ ನ ಘಟತೇ । ಯಶ್ಚ ಪ್ರದೇಶವಾನ್ ಸ ಕಾಲಪದಾರ್ಥ ಇತಿ । ಅಥ ಮತಂ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಾಭಾವೇಽಪ್ಯುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ವಂ ಘಟತೇ । ನೈವಮ್ । ಅಂಗುಲಿದ್ರವ್ಯಾಭಾವೇ ವರ್ತಮಾನವಕ್ರಪರ್ಯಾಯೋತ್ಪಾದೋ ಭೂತರ್ಜುಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವಿನಾಶಸ್ತದುಭಯಾಧಾರ- ಭೂತಂ ಧ್ರೌವ್ಯಂ ಕಸ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ । ತಥಾ ಕಾಲದ್ರವ್ಯಾಭಾವೇ ವರ್ತಮಾನಸಮಯರೂಪೋತ್ಪಾದೋ ಭೂತಸಮಯರೂಪೋ ವಿನಾಶಸ್ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಂ ಧ್ರೌವ್ಯಂ ಕಸ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ । ಏವಂ ಸತ್ಯೇತದಾಯಾತಿ—ಅನ್ಯಸ್ಯ ಭಂಗೋಽನ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪಾದೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಧ್ರೌವ್ಯಮಿತಿ ಸರ್ವಂ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಂ ವಿಪ್ಲವತೇ । ತಸ್ಮಾದ್ವಸ್ತುವಿಪ್ಲವಭಯಾದುತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯಾಣಂ ಕೋಽಪ್ಯೇಕ ಆಧಾರಭೂತೋಽಸ್ತಿ ತ್ಯಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯಮ್ । ಸ ಚೈಕಪ್ರದೇಶರೂಪಃ ಕಾಲಾಣುಪದಾರ್ಥ ಏವೇತಿ । ಅತ್ರಾತೀತಾನಂತಕಾಲೇ ಯೇ ಕೇಚನ ಸಿದ್ಧಸುಖಭಾಜನಂ ಜಾತಾಃ, ಭಾವಿಕಾಲೇ ಚ 'ಆತ್ಮೋಪಾದಾನಸಿದ್ಧಂ ಸ್ವಯಮತಿಶಯವದ್' ಇತ್ಯಾದಿವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಟಸಿದ್ಧಸುಖಸ್ಯ ಭಾಜನಂ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ತೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಕಾಲಲಬ್ಧಿವಶೇನೈವ । ತಥಾಪಿ ತತ್ರ ನಿಜಪರಮಾತ್ಮೋಪಾದೇಯರುಚಿರೂಪಂ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಾವಿನಾಭೂತಂ ಯನ್ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ತಸ್ಯೈವ ಮುಖ್ಯತ್ವಂ, ನ ಚ ಕಾಲಸ್ಯ, ಯೇನ ಸ ಹೇಯ ಇತಿ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಮ್ —''ಕಿಂ ಪಲವಿಏಣ ಬಹುಣಾ ಜೇ ಸಿದ್ಧಾ ಣರವರಾ ಗಯೇ ಕಾಲೇ ಸಿಜ್ಝಹಹಿ ಜೇ ವಿ ಭವಿಯಾ ತಂ ಜಾಣಹ ಸಮ್ಮಮಾಹಪ್ಪಂ'' ||೧೪೪||

ಏವಂ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನಾಷ್ಟಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ 'ದವ್ವಂ ಜೀವಮಜೀವಂ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕೋನವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಾಷ್ಟಕೇನ **ವಿಶೇಷಜ್ಞೇಯಾಧಿಕಾರಃ** ಸಮಾಪ್ತಃ ॥ ಅತಃ ಪರಂ ಶುದ್ಧಜೀವಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಭಾವಪ್ರಾಣೈಃ ಸಹ ಭೇದನಿಮಿತ್ತಂ 'ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಸಮಗ್ಗೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಯಥಾಕ್ರಮೇಣ ಗಾಥಾಷ್ಟಕಪರ್ಯಂತಂ ಸಾಮಾನ್ಯಭೇದಭಾವನಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ತದ್ಯಥಾ । ಅಥ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ತಥೈವಾತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಣಚತುಷ್ಕೇನ ಸಹ ಭೇದಭಾವನಾರ್ಥಂ ವಾ ಸೂತ್ರಮಿದಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ—**ಲೋಗೋ** ಲೋಕೋ ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ಣಿಟ್ಠಿದೋ** ನಿಷ್ಠಿತಃ ಸಮಾಪ್ತಿ ನೀತೋ ಭೃತೋ ವಾ । ಕೈಃ ಕರ್ತೃಭೂತೈಃ । **ಅಟ್ಠೇಹಿಂ** ಸಹಜಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವೋ ಯೋಽಸೌ ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಸ್ತತ್ಪ್ರಭೃತಯೋ ಯೇಽರ್ಥಾಸ್ತೈಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ। **ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಸಮಗ್ಗೋ** ಸ್ವಕೀಯಪ್ರದೇಶೈಃ ಸಮಗ್ರಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಃ । ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥೈಃ । ಕಥಂಭೂತೈಃ । ಸಪ್ರದೇಶೈಃ ಪ್ರದೇಶಸಹಿತೈಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟೋ ಲೋಕಃ । **ಣಿಚ್ಚೋ** ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನ ನಿತ್ಯಃ ಲೋಕಾಕಾಶಾಪೇಕ್ಷಯಾ ವಾ । ಅಥವಾ ನಿತ್ಯೋ, ನ ಕೇನಾಪಿ ಪುರುಷವಿಶೇಷೇಣ ಕೃತಃ । **ಜೋ ತಂ ಜಾಣದಿ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ತಂ ಜ್ಞೇಯಭೂತಂ ಲೋಕಂ ಜಾನಾತಿ **ಜೀವೋ** ಸ ಜೀವ ಪದಾರ್ಥೋ ಭವತಿ । ಏತಾವತಿ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ಯೋಽಸೌ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವೋ ಜೀವಃ ಸ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಶ್ಚ ಭಣ್ಯತೇ । ಶೇಷಪದಾರ್ಥಾಸ್ತು ಜ್ಞೇಯಾ ಏವೇತಿ ಜ್ಞಾತೃಜ್ಞೇಯವಿಭಾಗಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟೋ ಜೀವಃ । **ಪಾಣಚದುಕ್ಕೇಣ ಸಂಬದ್ಧೋ** ಯದ್ಯಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧಪರಮಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವೇನ ನಿಶ್ಚಯಪ್ರಾಣೇನ ಜೀವತಿ ತಥಾಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣಾನಾದಿಕರ್ಮಬಂಧವಶಾದಾಯುರಾದ್ಯ- ಶುದ್ಧಪ್ರಾಣಚತುಷ್ಕೇನಾಪಿ ಸಂಬದ್ಧಃ ಸನ್ ಜೀವತಿ । ತಚ್ಚ ಶುದ್ಧನಯೇನ ಜೀವಸ್ವರೂಪಂ ನ ಭವತೀತಿ ಭೇದಭಾವನಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೪೫॥

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಪ್ರಾಣಚತುಷ್ಕಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ—ಅತೀಂದ್ರಿಯಾನಂತಸುಖಸ್ವಭಾವಾತ್ಮನೋ ವಿಲಕ್ಷಣ ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಃ, ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯವ್ಯಾಪಾರರಹಿತಾತ್ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದ್ವಿಸದೃಶೋ ಬಲಪ್ರಾಣಃ, ಅನಾದ್ಯನಂತಸ್ವಭಾವಾತ್ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಾದ್ವಿಪರೀತಃ ಸಾದ್ಯಂತ ಆಯುಃಪ್ರಾಣಃ, ಉಚ್ಛ್ವಾಸನಿಶ್ವಾಸಜನಿತಖೇದ- ರಹಿತಾಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಾತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತ ಆನಪಾನಪ್ರಾಣಃ । ಏವಮಾಯುರಿಂದ್ರಿಯಬಲೋಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪೇಣಾಭೇದ- ನಯೇನ ಜೀವಾನಾಂ ಸಂಬಂಧಿನಶ್ಚತ್ವಾರಃ ಪ್ರಾಣಾ ಭವಂತಿ । ತೇ ಚ ಶುದ್ಧನಯೇನ ಜೀವಾದ್ಭಿನ್ನಾ ಭಾವಯಿತವ್ಯಾ ಇತಿ ॥೧೪೬॥

ಅಥ ತ ಏವ ಪ್ರಾಣಾ ಭೇದನಯೇನ ದಶವಿಧಾ ಭವಂತೀತ್ಯಾವೇದಯತಿ –

ಪಂಚ ವಿ ಇಂದಿಯಪಾಣಾ ಮಣವಚಿಕಾಯಾ ಯ ತಿಣ್ಣಿ ಬಲಪಾಣಾ ।
ಆಣಪ್ಪಾಣಪ್ಪಾಣೋ ಆಉಗಪಾಣೇಣ ಹೋಂತಿ ದಸಪಾಣಾ ॥೧೨॥★

ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಃ ಪಂಚವಿಧಃ, ತ್ರಿಧಾ ಬಲಪ್ರಾಣಃ, ಪುನಶ್ಚೈಕ ಆನಪಾನಪ್ರಾಣಃ, ಆಯುಃಪ್ರಾಣಶ್ಚೇತಿ ಭೇದೇನ ದಶ ಪ್ರಾಣಾಸ್ತೇಽಪಿ ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನೋ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಭಿನ್ನಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೨॥★ ಅಥ ಪ್ರಾಣಶಬ್ದವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾ ಜೀವಸ್ಯ ಜೀವತ್ವಂ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಪುದ್ಗಲಸ್ವರೂಪತ್ವಂ ಚ ನಿರೂಪಯತಿ—**ಪಾಣೇಹಿಂ ಚದುಹಿಂ ಜೀವದಿ** ಯದ್ಯಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸತ್ತಾಚೈತನ್ಯಸುಖಬೋಧಾದಿಶುದ್ಧಭಾವಪ್ರಾಣೈರ್ಜೀವತಿ ತಥಾಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ವರ್ತಮಾನಕಾಲೇ ದ್ರವ್ಯಭಾವರೂಪೈಶ್ಚತುರ್ಭಿರಶುದ್ಧಪ್ರಾಣೈರ್ಜೀವತಿ **ಜೀವಿಸ್ಸದಿ** ಜೀವಿಷ್ಯತಿ ಭಾವಿಕಾಲೇ **ಜೋ ಹಿ ಜೀವಿದೋ** ಯೋ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಜೀವಿತಃ **ಪುವ್ವಂ** ಪೂರ್ವಕಾಲೇ **ಸೋ ಜೀವೋ** ಸ ಜೀವೋ ಭವತಿ । **ತೇ ಪಾಣಾ** ತೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಃ ಪ್ರಾಣಾಃ **ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವೇಹಿಂ ಣಿವ್ವತ್ತಾ** ಉದಯಾಗತಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಣಾ ನಿರ್ವೃತ್ತಾ ನಿಷ್ಪನ್ನಾ ಇತಿ । ತತ

ಏವ ಕಾರಣಾತ್ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯವಿಪರೀತಾದನಂತಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸುಖವೀರ್ಯಾದ್ಯನಂತಗುಣಸ್ವಭಾವಾತ್ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಾದ್ಭಿನ್ನಾ ಭಾವಯಿತವ್ಯಾ ಇತಿ ಭಾವಃ ।।೧೪೭।।

ಅಥ ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಯತ್ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತಂ ಪೌದ್ಗಲಿಕತ್ವಂ ತದೇವ ದರ್ಶಯತಿ-**ಜೀವೋ ಪಾಣಣಿಬದ್ಧೋ** ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ ಚತುರ್ಭಿಃ ಪ್ರಾಣೈರ್ನಿಬದ್ಧಃ ಸಂಬದ್ಧೋ ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ । ಬದ್ಧೋ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣಮೋಕ್ಷಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣೈರ್ಬದ್ಧಃ । ಕೈರ್ಬದ್ಧಃ । **ಮೋಹಾದಿಏಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ** ಮೋಹನೀಯಾದಿಕರ್ಮಭಿರ್ಬದ್ಧಸ್ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಮೋಹಾದಿಕರ್ಮಭಿರ್ಬದ್ಧಃ ಸನ್ ಪ್ರಾಣನಿಬದ್ಧೋ ಭವತಿ, ನ ಚ ಕರ್ಮಬಂಧರಹಿತ ಇತಿ । ತತ ಏವ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮೋದಯಜನಿತಾ ಇತಿ । ತಥಾವಿಧಃ ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ। **ಉವಭುಂಜದಿ ಕಮ್ಮಫಲಂ** ಪರಮಸಮಾಧಿಸಮುತ್ಪನ್ನನಿತ್ಯಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತಭೋಜನಮಲಭಮಾನಃ ಸನ್ ಕಟುಕವಿಷಸಮಾನಮಪಿ ಕರ್ಮಫಲಮುಪಭುಂಕ್ತೇ । **ಬಜ್ಝದಿ ಅಣ್ಣೇಹಿಂ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ** ತತ್ಕರ್ಮಫಲಮುಪಭುಂಜಾನಃ ಸನ್ನಯಂ ಜೀವಃ ಕರ್ಮರಹಿತಾತ್ಮನೋ ವಿಸದೃಶೈರನ್ಯಕರ್ಮಭಿರ್ನವತರಕರ್ಮಭಿರ್ಬಧ್ಯತೇ । ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್ಕರ್ಮಫಲಂ ಭುಂಜಾನೋ ನವತರಕರ್ಮಾಣಿ ಬಧ್ನಾತಿ, ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪ್ರಾಣಾ ನವತರಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಣಾಂ ಕಾರಣಭೂತಾ ಇತಿ ।।೧೪೮।।

ಅಥ ಪ್ರಾಣಾ ನವತರಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಬಂಧಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ಭವಂತೀತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೇವಾರ್ಥಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಮರ್ಥಯತಿ—**ಪಾಣಾಬಾಧಂ** ಆಯುರಾದಿಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಬಾಧಾಂ ಪೀಡಾಂ **ಕುಣದಿ** ಕರೋತಿ । ಸ ಕಃ । **ಜೀವೋ** ಜೀವಃ । ಕಾಭ್ಯಾಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಮೋಹಪದೇಸೇಹಿಂ** ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲಜ್ಞಾನಪ್ರದೀಪೇನ ಮೋಹಾಂಧಕಾರ- ವಿನಾಶಕಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಪರೀತಾಭ್ಯಾಂ ಮೋಹಪ್ರದ್ವೇಷಾಭ್ಯಾಂ । ಕೇಷಾಂ ಪ್ರಾಣಬಾಧಾಂ ಕರೋತಿ। **ಜೀವಾಣಂ** ಏಕೇಂದ್ರಿಯ-ಪ್ರಮುಖಜೀವಾನಾಮ್ । **ಜದಿ** ಯದಿ ಚೇತ **ಸೋ ಹವದಿ ಬಂಧೋ** ತದಾ ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಲಂಭ-ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಾನ್ಮೋಕ್ಷಾದ್ವಿಪರೀತೋ ಮೂಲೋತ್ತರಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಭೇದಭಿನ್ನಃ ಸ ಪರಮಾಗಮಪ್ರಸಿದ್ಧೋ **ಹಿ** ಸ್ಫುಟಂ ಬಂಧೋ ಭವತಿ । ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ । **ಣಾಣಾವರಣಾದಿಕಮ್ಮೇಹಿಂ** ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಕರ್ಮಭಿರಿತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಬಂಧಕಾರಣಂ ಭವಂತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ—ಯಥಾ ಕೋಽಪಿ ತಪ್ತಲೋಹಪಿಂಡೇನ ಪರಂ ಹಂತುಕಾಮಃ ಸನ್ ಪೂರ್ವಂ ತಾವದಾತ್ಮಾನಮೇವ ಹಂತಿ, ಪಶ್ಚಾದನ್ಯಘಾತೇ ನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತಿ, ತಥಾಯಮಜ್ಞಾನೀ ಜೀವೋಽಪಿ ತಪ್ತಲೋಹಪಿಂಡಸ್ಥಾನೀಯಮೋಹಾದಿಪರಿಣಾಮೇನ ಪರಿಣತಃ ಸನ್ ಪೂರ್ವಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನ-ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಂ ಸ್ವಕೀಯಶುದ್ಧಪ್ರಾಣಂ ಹಂತಿ, ಪಶ್ಚಾದುತ್ತರಕಾಲೇ ಪರಪ್ರಾಣಘಾತೇ ನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತೀತಿ ।।೧೪೯।।

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಾದಿಪ್ರಾಣೋತ್ಪತ್ತೇರಂತರಂಗಹೇತುಮುಪದಿಶತಿ—**ಆದಾ ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ** ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಭಾವೇನ ಭಾವಕರ್ಮದ್ರವ್ಯಕರ್ಮನೋಕರ್ಮಮಲರಹಿತತ್ವೇನಾತ್ಯಂತನಿರ್ಮಲೋಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣಾನಾದಿಕರ್ಮ-ಬಂಧವಶಾನ್ಮಲೀಮಸೋ ಭವತಿ । ತಥಾಭೂತಃ ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಧರೇದಿ ಪಾಣೇ ಪುಣೋ ಪುಣೋ ಅಣ್ಣೇ** ಧಾರಯತಿ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಪುನಃ ಪುನಃ ಅನ್ಯಾನ್ನವತರಾನ್ । ಯಾವತ್ಕಿಮ್ । **ಣ ಚಯದಿ ಜಾವ ಮಮತ್ತಿಂ** ನಿಸ್ನೇಹಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಪರಿಣತೇರ್ವಿಪರೀತಾಂ ಮಮತಾಂ ಯಾವತ್ಕಾಲಂ ನ ತ್ಯಜತಿ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು । **ದೇಹಪಧಾಣೇಸು ವಿಸಯೇಸು** ದೇಹವಿಷಯರಹಿತಪರಮಚೈತನ್ಯಪ್ರಕಾಶಪರಿಣತೇಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತೇಷು ದೇಹಪ್ರಧಾನೇಷು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೇಷ್ವಿತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತತ್ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಪ್ರಾಣೋತ್ಪತ್ತೇರ್ದೇಹಾದಿಮಮತ್ವಮೇನಾಂತರಂಗ-ಕಾರಣಮಿತಿ ।।೧೫೦।।

ಅಥೇಂದ್ರಿಯಾದಿಪ್ರಾಣಾನಾಮಭ್ಯಂತರಂ ವಿನಾಶಕಾರಣಮಾವೇದಯತಿ–**ಜೋ ಇಂದಿಯಾದಿವಿಜಈ ಭವೀಯ** ಯಃ ಕರ್ತಾತೀಂದ್ರಿಯಾತ್ಮೋತ್ಥಸುಖಾಮೃತಸಂತೋಷಬಲೇನ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವೇನ ನಿಃಕಷಾಯನಿರ್ಮಲಾನು- ಭೂತಿಬಲೇನ ಕಷಾಯಜಯೇನ ಚೇಂದ್ರಿಯಾದಿವಿಜಯೀ ಭೂತ್ವಾ **ಉವಓಗಮಪ್ಪಗಂ ಝಾದಿ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನೋಪಯೋಗಂ ನಿಜಾತ್ಮಾನಂ ಧ್ಯಾಯತಿ, **ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ಸೋ ಣ ರಂಜದಿ** ಕರ್ಮಭಿಶ್ಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಾತ್ಮನಃ ಪ್ರತಿಬಂಧಕೈರ್ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ ಸ ನ ರಜ್ಯತೇ, ನ ಬಧ್ಯತೇ । **ಕಿಂ ತಂ ಪಾಣಾ ಅಣುಚರಂತಿ** ಕರ್ಮಬಂಧಾಭಾವೇ ಸತಿ ತಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಾಣಾಃ ಕರ್ತಾರಃ ಕಥಮನುಚರಂತಿ ಕಥಮಾಶ್ರಯಂತಿ । ನ ಕಥಮಪೀತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕಷಾಯೇಂದ್ರಿಯವಿಜಯ ಏವ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾದಿಪ್ರಾಣಾನಂ ವಿನಾಶಕಾರಣಮಿತಿ ।।೧೫೧।।

ಏವಂ 'ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಸಮಗ್ಗೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಷ್ಟಕೇನ ಸಾಮಾನ್ಯಭೇದಭಾವನಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅಥಾನಂತರಮೇಕಪಂಚಾಶದ್ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ವಿಶೇಷಭೇದಭಾವನಾಧಿಕಾರಃ ಕಥ್ಯತೇ । ತತ್ರ ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಚತುಷ್ಟಯಂ ಭವತಿ । ತೇಷು ಚತುರ್ಷು ಮಧ್ಯೇ ಶುಭಾದ್ಯುಪಯೋಗತ್ರಯಮುಖ್ಯತ್ವೇನೈಕಾದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಪ್ರಥಮವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ । ತತ್ರ ಚತ್ವಾರಿ ಸ್ಥಲಾನಿ ಭವಂತಿ । ತಸ್ಮಿನ್ನಾದೌ ನರಾದಿಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಪೃಥಕತ್ವಪರಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ 'ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಯಥಾಕ್ರಮೇಣ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ತೇಷಾಂ ಸಂಯೋಗಕಾರಣಂ 'ಅಪ್ಪಾ ಉವಓಗಪ್ಪಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗತ್ರಯಸೂಚನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜೋ ಜಾಣಾದಿ ಜಿಣಿಂದೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಕಾಯವಾಙ್ಮನಸಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಾ ಸಹಭೇದಕಥನರೂಪೇಣ 'ಣಾಹಂ ದೇಹೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್। ಏವ–ಮೇಕಾದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಪ್ರಥಮವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾ–ಅಥ ಪುನರಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ವಿಶೇಷಭೇದಭಾನಾರ್ಥಂ ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯರೂಪಂ ವ್ಯವಹಾರಜೀವತ್ವಹೇತುಂ ದರ್ಶನಯತಿ– **ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಹಿ** ಚಿದಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವೇನ ನಿಶ್ಚಿತಸ್ಯ ಜ್ಞಾತಸ್ಯ ಹಿ ಸ್ಫುಟವಮ್ । ಕಸ್ಯ । **ಅತ್ಥಸ್ಸ** ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಸ್ಯ **ಅತ್ಥಂತರಮ್ಮಿ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾರ್ಥಾದನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಕರ್ಮರೂಪೇ ಅರ್ಥಾಂತರೇ **ಸಂಭೂದೋ** ಸಂಜಾತ ಉತ್ಪನ್ನಃ **ಅತ್ಥೋ** ಯೋ ನರನಾರಕಾದಿರೂಪೋಽರ್ಥಃ, **ಪಜ್ಜಾವೋ ಸೋ** ನಿರ್ವಿಕಾರಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಸ್ವಭಾವ- ವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯಾದನ್ಯಾದೃಶ್ಯಃ ಸನ್ ವಿಭಾವವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯೋ ಭವತಿ ಸ ಇತ್ಥಂಭೂತಪರ್ಯಾಯೋ ಜೀವಸ್ಯ । ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ ಜಾತಃ । **ಸಂಠಾಣಾದಿಪ್ಪಭೇದೇಹಿಂ** ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿರಹಿತಪರಮಾತ್ಮ- ದ್ರವ್ಯವಿಲಕ್ಷಣೈಃ ಸಂಸ್ಥಾನಸಂಹನನ- ಶರೀರಾದಿಪ್ರಭೇದೈರಿತಿ ।।

ಅಥ ತಾನೇವ ಪರ್ಯಾಯಭೇದಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಕರೋತಿ–**ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ** ನರನಾರಕತಿರ್ಯಗ್ದೇವ- ರೂಪಾ ಅವಸ್ಥಾವಿಶೇಷಾಃ । **ಸಂಠಾಣಾದೀಹಿಂ ಅಣ್ಣಹಾ ಜಾದಾ** ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿಭಿರನ್ಯಥಾ ಜಾತಾಃ ಮನುಷ್ಯಭವೇ ಯತ್ಸಮಚತುರಸ್ರಾದಿಸಂಸ್ಥಾನಮೌದಾರಿಕಶರೀರಾದಿಕಂ ಚ ತದಪೇಕ್ಷಯಾ ಭವಾಂತರೇಽನ್ಯದ್ವಿ ಸದೃಶಂ ಸಂಸ್ಥಾನಾದಿಕಂ ಭವತಿ । ತೇನ ಕಾರಣೇನ ತೇ ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯಾ ಅನ್ಯಥಾ ಜಾತಾ ಭಿನ್ನಾ ಭಣ್ಯಂತೇ ; ನ ಚ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ತೃಣಕಾಷ್ಠಪತ್ರಾಕಾರಾದಿ ಭೇದಭಿನ್ನಸ್ಯಾಗ್ನೇರಿವ ಸ್ವರೂಪಂ ತದೇವ। **ಪಜ್ಜಾಯಾ ಜೀವಾಣಂಂ ತೇ ಚ** ನರನಾರಕಾದಯೋ ಜೀವಾನಾಂ ವಿಭಾವವ್ಯಂಜನಪರ್ಯಾಯಾ ಭಣ್ಯಂತೇ । ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ। **ಉದಯಾದಿಹಿಂ ಣಾಮಕಮ್ಮಸ್ಸ** ಉದಯಾದಿಭಿರ್ನಾಮಕರ್ಮಣೋ ನಿರ್ದೋಷಪರಮಾತ್ಮ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯಾನ್ನಿರ್ಣಾಮನಿಗೋತ್ರಾದಿಲಕ್ಷಣಾಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದನ್ಯಾದೃಶೈರ್ನಾಮಕರ್ಮಜನಿತೈರ್ಬಂಧೋದಯೋದೀರಣಾದಿಭಿರಿತಿ । ಯತ ಏವ ತೇ ಕರ್ಮೋದಯಜನಿತಾಸ್ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ನ ಸಂಭವಂತೀತಿ ।।೧೫೩।।

ಅಥ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಯೋऽಸೌ ಜಾನಾತಿ ಸ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಮೋಹಂ ನ ಕರೋತೀತಿ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ–**ಜಾಣಾದಿ** ಜಾನಾತಿ । **ಜೋ** ಯಃ ಕರ್ತಾ । ಕಮ್ । **ತಂ** ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ **ದವ್ವಸಹಾವಂ** ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಸಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ** ಸ್ವಭಾವಃ ಸ್ವರೂಪಸತ್ತಾ ತತ್ರ ನಿಬದ್ಧಮಾಧೀನಂ ತನ್ಮಯಂ ಸದ್ಭಾವನಿಬದ್ಧಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ತಿಹಾ ಸಮಕ್ಖಾದಂ** ತ್ರಿಧಾ ಸಮಾಖ್ಯಾತಂ ಕಥಿತಂ । ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಯೋ ಗುಣಾಃ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಿವಿಶುದ್ಧಪರ್ಯಾಯಾಸ್ತದುಭಯಾಧಾರಭೂತಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯತ್ವಮಿತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ ತಥೈವ ಶುದ್ಧೋತ್ಪಾದವ್ಯಯಧ್ರೌವ್ಯತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ ಚ ಯತ್ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಸ್ವರೂಪಾಸ್ತಿತ್ವಂ ತೇನ ಕೃತ್ವಾ ತ್ರಿಧಾ ಸಮ್ಯಗಾಖ್ಯಾತಂ ಕಥಿತಂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಂ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವಮ್ । **ಸವಿಯಪ್ಪಂ** ಸವಿಕಲ್ಪಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತದ್ರವ್ಯಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯರೂಪೇಣ ಸಭೇದಮ್ । ಯ ಇತ್ಥಂಭೂತಮಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಂ ಜಾನಾತಿ, **ಣ ಮುಹದಿ ಸೋ ಅಣ್ಣದವಿಯಮ್ಹಿ** ನ ಮುಹ್ಯತಿ ಸೋऽನ್ಯದ್ರವ್ಯೇ, ಸ ತು ಭೇದಜ್ಞಾನೀ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ ವಿಹಾಯ ದೇಹರಾಗಾದಿ-ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಮೋಹಂ ನ ಗಚ್ಛತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೫೪॥

ಏವಂ ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಶೇಷಭೇದಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾತ್ಮನಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ ಭಿನ್ನತ್ವಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಜಾತಂ, ತಾವದಿದಾನೀಂ ತೇಷಾಂ ಸಂಯೋಗಕಾರಣಂ ಕಥ್ಯತೇ–**ಅಪ್ಪಾ** ಆತ್ಮಾ ಭವತಿ । ಕಥಂ ಭೂತಃ । **ಉವಓಗಪ್ಪಾ** ಚೈತನ್ಯಾನುವಿಧಾಯೀ ಯೋऽಸಾವುಪಯೋಗಸ್ತೇನ ನಿರ್ವೃತ್ತತ್ವಾದುಪಯೋಗಾತ್ಮಾ । **ಉವಓಗೋ ಣಾಣದಂಸಣಂ ಭಣಿದೋ** ಸೋऽಪಿ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನೋಪಯೋಗೋ ಧರ್ಮಾನುರಾಗಪರೂಪಃ ಶುಭಃ, **ಅಸುಹೋ** ವಿಷಯಾನುರಾಗರೂಪೋ ದ್ವೇಷಮೋಹರೂಪಶ್ಚಾಶುಭಃ । **ವಾ** ವಾಶಬ್ದೇನ ಶುಭಾಶುಭಾನುರಾಗರಹಿತತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಃ । **ಉವಓಗೋ ಅಪ್ಪಣೋ ಹವದಿ** ಇತ್ಥಂಭೂತಸ್ತ್ರಿಲಕ್ಷಣ ಉಪಯೋಗ ಆತ್ಮನಃ ಸಂಬಂಧೀ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೫೫॥

ಅಥೋಪಯೋಗಸ್ತಾವನ್ನರನಾರಕಾದಿಪರ್ಯಾಯಕಾರಣಭೂತಸ್ಯ ಕರ್ಮರೂಪಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಯೋಗಕಾರಣಂ ಭವತಿ । ತಾವದಿದಾನೀಂ ಕಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ ಕ ಉಪಯೋಗಃ ಕಾರಣಂ ಭವತೀತಿ ವಿಚಾರಯತಿ–**ಉವಓಗೋ ಜದಿ ಹಿ ಸುಹೋ** ಉಪಯೋಗೋ ಯದಿ ಚೇತ್ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಶುಭೋ ಭವತಿ । **ಪುಣ್ಣಂ ಜೀವಸ್ಸ ಸಂಚಯಂ ಜಾದಿ** ತದಾ ಕಾಲೇ ದ್ರವ್ಯಪುಣ್ಯಂ ಕರ್ತೃ ।ಜೀವಸ್ಯ ಸಂಚಯಮುಪಚಯಂ ವೃದ್ಧಿಂ ಯಾತಿ ಬಧ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । **ಅಸುಹೋ ವಾ ತಹ ಪಾವಂ** ಅಶುಭೋಪಯೋಗೋ ವಾ ತಥಾ ತೇನೈವ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಪುಣ್ಯವದ್ ದ್ರವ್ಯಪಾಪಂ ಸಂಚಯಂ ಯಾತಿ । **ತೇಸಿಮಭಾವೇ ಣ ಚಯಮತ್ಥಿ** ತಯೋರಭಾವೇ ನ ಚಯೋऽಸ್ತಿ । ನಿರ್ದೋಷಿನಿಜಪರಮಾತ್ಮಭಾವನಾರೂಪೇಣ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಬಲೇನ ಯದಾ ತಯೋರ್ದ್ವಯೋಃ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗಯೋರಭಾವಃ ಕ್ರಿಯತೇ ತದೋಭಯಃ ಸಂಚಯಃ ಕರ್ಮಬಂಧೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೫೬॥

ಏವಂ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗತ್ರಯಸ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ವಿಶೇಷೇಣ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ –**ಜೋ ಜಾಣಾದಿ ಜಿಣಿಂದೇ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ಜಾನಾತಿ । ಕಾನ್ । ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಚತುಷ್ಟಯಸಹಿತಾನ್ ಕ್ಷುಧಾದ್ಯಷ್ಟಾದಶದೋಷರಹಿತಾಂಶ್ಚ ಜಿನೇಂದ್ರಾನ್ । **ಪೇಚ್ಛದಿ ಸಿದ್ಧೇ** ಪಶ್ಯತಿ । ಕಾನ್ । ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ಮರಹಿತಾನ್ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾದ್ಯಷ್ಟಗುಣಾಂತರ್ಭೂತಾನಂತಗುಣಸಹಿತಾಂಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಾನ್। **ತಹೇವ ಅಣಗಾರೇ** ತಥೈವಾನಾಗಾರಾನ್ । ಅನಾಗಾರಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯಾನ್ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಪಂಚಾಚಾರಾದಿಯಥೋಕ್ತ-ಲಕ್ಷಣಾನಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧೂನ್ । **ಜೀವೇಸು ಸಾಣುಕಂಪೋ** ತ್ರಸಸ್ಥಾವರಜೀವೇಷು ಸಾನುಕಂಪಃ ಸದಯಃ।

ಉವಓಗೋ ಸೋ ಸುಹೋ ಸ ಇತ್ಥಂಭೂತ ಉಪಯೋಗಃ ಶುಭೋ ಭಣ್ಯತೇ । ಸ ಚ ಕಸ್ಯ ಭವತಿ । **ತಸ್ಸ** ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಲಕ್ಷಣ ಜೀವಸ್ಯೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೫೭॥

ಅಥಾಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಂ ನಿರೂಪಯತಿ–**ವಿಸಯಕಸಾಓಗಾಢೋ** ವಿಷಯಕಷಾಯಾವಗಾಢಃ । **ದುಸ್ಸುದಿದುಚ್ಚಿತ್ತದುಟ್ಠಗೋಟ್ಠಿಜುದೋ** ದುಃಶ್ರುತಿದುಶ್ಚಿತ್ತದುಷ್ಟಗೋಷ್ಠಿಯುತಃ **ಉಗ್ಗೋ** ಉಗ್ರಃ । **ಉಮ್ಮಗ್ಗಪರೋ** ಉನ್ಮಾರ್ಗಪರಃ **ಉವಓಗೋ** ಏವಂ ವಿಶೇಷಣಚತುಷ್ಟಯಯುಕ್ತ ಉಪಯೋಗಃ ಪರಿಣಾಮಃ **ಜಸ್ಸ** ಯಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ಭವತಿ **ಸೋ ಅಸುಹೋ** ಸ ಉಪಯೋಗಸ್ತ್ವಶುಭೋ ಭಣ್ಯತೇ, ಅಭೇದೇನ ಪುರುಷೋ ವಾ । ತಥಾ ಹಿ–ವಿಷಯಕಷಾಯರಹಿತ-ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಪರಿಣತೇಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತೋ ವಿಷಯಕಷಾಯಾವಗಾಢೋ ವಿಷಯಕಷಾಯಪರಿಣತಃ । ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಿಕಾ ಶ್ರುತಿಃ ಸುಶ್ರುತಿಸ್ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಾ ದುಃಶ್ರುತಿಃ ಮಿಥ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಶ್ರುತಿರ್ವಾ; ನಿಶ್ಚಿಂತಾತ್ಮಧ್ಯಾನಪರಿಣತಂ ಸುಚಿತ್ತಂ, ತದ್ವಿನಾಶಕಂ ದುಶ್ಚಿತ್ತಂ, ಸ್ವಪರನಿಮಿತ್ತೇಷ್ಟಕಾಮಭೋಗಚಿಂತಾಪರಿಣತಂ ರಾಗದ್ಯಪಧ್ಯಾನಂ ವಾ, ಪರಮಚೈತನ್ಯ-ಪರಿಣತೇರ್ವಿನಾಶಿಕಾ ದುಷ್ಟಗೋಷ್ಠೀ, ತತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಕುಶೀಲಪುರುಷಗೋಷ್ಠೀ ವಾ । ಇತ್ಥಂಭೂತದುಃಶ್ರುತಿದುಶ್ಚಿತ್ತ-ದುಷ್ಟಗೋಷ್ಠೀಭಿರ್ಯುತೋ ದುಃಶ್ರುತಿದುಶ್ಚಿತ್ತದುಷ್ಟಗೋಷ್ಠಿಯುಕ್ತಃ । ಪರಮೋಪಶಮಭಾವಪರಿಣತಪರಮ-ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವಾತ್ ಪ್ರತಿಕೂಲಃ ಉಗ್ರಃ । ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಣೀತನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಉನ್ಮಾರ್ಗಪರಃ । ಇತ್ಥಂಭೂತವಿಶೇಷಣಚತುಷ್ಟಯಸಹಿತ ಉಪಯೋಗಃ ಪರಿಣಾಮಃ ತತ್ಪರಿಣತಪುರುಷೋ ವೇತ್ಯಶುಭೋಪಯೋಗೋ ಭಣ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೫೮॥

ಅಥ ಶುಭಾಶುಭರಹಿತಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಂ ಪ್ರರೂಪಯತಿ–**ಅಸುಹೋವಓಗರಹಿದೋ** ಅಶುಭೋಪಯೋಗ-ರಹಿತೋ ಭವಾಮಿ । ಸ ಕಃ । **ಅಹಂ** ಅಹಂ ಕರ್ತಾ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಸುಹೋವಜುತ್ತೋ ಣ** ಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಃ ಪರಿಣತೋ ನ ಭವಾಮಿ । ಕ್ವ । ವಿಷಯೇಽಸೌ ಶುಭೋಪಯೋಗಃ । **ಅಣ್ಣದವಿಯಮ್ಹಿ** ನಿಜಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದನ್ಯದ್ರವ್ಯೇ । ತರ್ಹಿ ಕಥಂಭೂತೋ ಭವಾಮಿ । **ಹೋಜ್ಜಂ ಮಜ್ಝತ್ಥೋ** ಜೀವಿತಮರಣಲಾಭಾಲಾಭ-ಸುಖದುಃಖಶತ್ರುಮಿತ್ರನಿಂದಾಪ್ರಶಂಸಾದಿವಿಷಯೇ ಮಧ್ಯಸ್ಥೋ ಭವಾಮಿ । ಇತ್ಥಂಭೂತಃ ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋಮಿ । **ಣಾಣಪ್ಪ-ಗಮಪ್ಪಗಂ ಝಾಏ** ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಮಾತ್ಮಾನಂ ಧ್ಯಾಯಾಮಿ । ಜ್ಞಾನೇನ ನಿರ್ವೃತ್ತಂ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾಂತರ್ಭೂತಾನಂತ-ಗುಣಾತ್ಮಕಂ ನಿಜಾತ್ಮಾನಂ ಶುದ್ಧಧ್ಯಾನಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಸಮಸ್ತಮನೋರಥರೂಪಚಿಂತಾಜಾಲತ್ಯಾಗೇನ ಧ್ಯಾಯಾಮೀತಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ ॥೧೫೯॥

ಏವಂ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿವರಣರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ದೇಹಮನೋವಚನವಿಷಯೇಽತ್ಯಂತಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಮುದ್ಯೋತಯತಿ–**ಣಾಹಂ ದೇಹೋ ಣ ಮಣೋ ಣ ಚೇವ ವಾಣಿ** ನಾಹಂ ದೇಹೋ ನ ಮನೋ ನ ಚೈವ ವಾಣೀ । ಮನೋವಚನಕಾಯವ್ಯಾಪಾರರಹಿತಾತ್ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದ್ಭಿನ್ನಂ ಯನ್ಮನೋವಚನಕಾಯತ್ರಯಂ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ತನ್ನಾಹಂ ಭವಾಮಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ತತ್ಪಕ್ಷಪಾತಂ ಮುಕ್ತ್ವಾತ್ಯಂತ-ಮಧ್ಯಸ್ಥೋಽಸ್ಮಿ । **ಣ ಕಾರಣಂ ತೇಸಿಂ** ನ ಕಾರಣಂ ತೇಷಾಮ್ । ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾಹ್ಲಾದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತ-ಪರಿಣತೇರ್ಯದುಪಾದಾನಕಾರಣಭೂಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣೋ ಮನೋವಚನಕಾಯಾನಾಮುಪಾದಾನ-ಕಾರಣಭೂತಃ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡೋ ನ ಭವಾಮಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ತತ್ಪಕ್ಷಪಾತಂ ಮುಕ್ತ್ವಾತ್ಯಂತಮಧ್ಯಸ್ಥೋಽಸ್ಮಿ । **ಕತ್ತಾ ಣ ಹಿ ಕಾರಇದಾ ಅಣುಮಂತಾ ಣೇವ ಕತ್ತೀಣಂ** ಕರ್ತಾ ನ ಹಿ ಕಾರಯಿತಾ ಅನುಮಂತಾ ನೈವ ಕರ್ತೄಣಾಮ್ । ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾವಿಷಯೇ ಯತ್ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮತಸ್ವರೂಪಂ ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಯನ್ಮನೋವಚನಕಾಯವಿಷಯೇ ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮತಸ್ವರೂಪಂ ತನ್ನಾಹಂ ಭವಾಮಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ತತ್ಪಕ್ಷ ಪಾತಂ ಮುಕ್ತ್ವಾತ್ಯಂತಮಧ್ಯಸ್ಥೋಽಸ್ಮೀತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೧೬೦॥

ಅಥ ಕಾಯವಾಙ್ಮನಸಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಾತ್ಪರದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ – **ದೇಹೋ ಯ ಮಣೋ ವಾಣೀ ಪುಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ** ದೇಹಶ್ಚಮನೋ ವಾಣೀ ತಿಸ್ರೋಽಪಿ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ । ಕಸ್ಮಾತ । ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಜೀವೇನ ಸಹೈಕತ್ವೇಪಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಪರಮಚೈತನ್ಯಪ್ರಕಾಶಪರಿಣತೇರ್ಭಿನ್ನತ್ವಾತ್ । ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ ಕಿಂ ಭಣ್ಯತೇ । **ಪುಗ್ಗಲದವ್ವಂ ಹಿ ಪುಣೋ ಪಿಂಡೋ ಪರಮಾಣುದವ್ವಾಣಂ** ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಂ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಪುನಃ ಪಿಂಡಃ ಸಮೂಹೋ ಭವತಿ । ಕೇಷಾಮ್ । ಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯಾಣಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ।।೧೬೧।।

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಶರೀರರೂಪಪರದ್ರವ್ಯಾಭಾವಂ ತತ್ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಾವಂ ಚ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಣಾಹಂ ಪುಗ್ಗಲಮಇಓ** ನಾಹಂ ಪುದ್ಗಲಮಯಃ । **ಣ ತೇ ಮಯಾ ಪುಗ್ಗಲಾ ಕಯಾ ಪಿಂಡಾ** ನ ಚ ತೇ ಪುದ್ಗಲಾ ಮಯಾಕೃತಾಃ ಪಿಂಡಾಃ । **ತಮ್ಹಾ ಹಿ ಣ ದೇಹೋಽಹಂ** ತಸ್ಮಾದ್ದೇಹೋ ನ ಭವಾಮ್ಯಹಂ । ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ । **ಕತ್ತಾ ವಾ ತಸ್ಸ ದೇಹಸ್ಸ** ಕರ್ತಾ ವಾ ನ ಭವಾಮಿ ತಸ್ಯ ದೇಹಸ್ಯೇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ— ದೇಹೋಽಹಂ ನ ಭವಾಮಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ಅಶರೀರಸಹಜಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಪರಿಣತತ್ವೇನ ಮಮ ದೇಹತ್ವವಿರೋಧಾತ್ । ಕರ್ತಾ ವಾ ನ ಭವಾಮಿ ತಸ್ಯ ದೇಹಸ್ಯ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ನಿಃಕ್ರಿಯಪರಮಚಿ-ಜ್ಜ್ಯೋತಿಃಪರಿಣತತ್ವೇನ ಮಮ ದೇಹಕರ್ತೃತ್ವವಿರೋಧಾದಿತಿ ।।೧೬೨।।

ಏವಂ ಕಾಯವಾಙ್ಮನಸಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಾ ಸಹ ಭೇದಕಥನರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ 'ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಾದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯೇನ ಪ್ರಥಮೋ ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅಥ ಕೇವಲಪುದ್ಗಲಬಂಧಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ನವಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ। ತತ್ರ ಸ್ಥಲದ್ವಯಂ ಭವತಿ । ಪರಮಾಣೂನಾಂ ಪರಸ್ಪರಬಂಧಕಥನಾರ್ಥಂ 'ಅಪದೇಸೋ ಪರಮಾಣೂ' ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಸ್ಕಂಧಾನಾಂ ಬಂಧಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ದುಪದೇಸಾದಿ ಖಂದಾ' ಇತ್ಯಾದಿದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಮ್ । ಏವಂ ದ್ವಿತೀಯವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ಅಥ ಯದ್ಯಾತ್ಮಾ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಪಿಂಡಂ ನ ಕರೋತಿ ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ಪಿಂಡಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಿರಿತಿ । ಪ್ರಶ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ- **ಅಪದೇಸೋ** ಅಪ್ರದೇಶಾಃ । ಸ ಕಃ । **ಪರಮಾಣೂ** ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣುಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಪದೇಸಮೇತ್ತೋ ಯ** ದ್ವಿತೀಯಾದಿಪ್ರದೇಶಾಭಾವಾತ್ ಪ್ರದೇಶಮಾತ್ರಶ್ಚ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಃ । **ಸಯಮಸದ್ದೋ ಯ** ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪೇಣಾಶಬ್ದಃ । ಏವಂ ವಿಶೇಷಣತ್ರಯವಿಶಿಷ್ಟಃ ಸನ್ **ಣಿದ್ಧೋ ವಾ ಲುಕ್ಖೋ ವಾ** ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ವಾ ರೂಕ್ಷೋ ವಾ ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್ಸಂಭವತಿ ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ **ದುಪದೇಸಾದಿತ್ತಮಣುಭವದಿ** ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದಿರೂಪಂ ಬಂಧಮನುಭವತೀತಿ। ತಥಾ ಹಿ-ಯಥಾಯಮಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವೇನ ಬಂಧರಹಿತೋಽಪಿ ಪಶ್ಚಾದಶುದ್ಧನಯೇನ ಸ್ನಿಗ್ಧಸ್ಥಾನೀಯರಾಗಭಾವೇನ ರೂಕ್ಷಸ್ಥಾನೀಯದ್ವೇಷಭಾವೇನ ಯದಾ ಪರಿಣಮತಿ ತದಾ ಪರಮಾಗಮಕಥಿತಪ್ರಕಾರೇಣ ಬಂಧಮನುಭವತಿ, ತಥಾ ಪರಮಾಣುರಪಿ ಸ್ವಭಾವೇನ ಬಂಧರಹಿತೋಽಪಿ ಯದಾ ಬಂಧಕಾರಣಭೂತಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಗುಣೇನ ಪರಿಣತೋ ಭವತಿ ತದಾ ಪುದ್ಗಲಾಂತರೇಣ ಸಹ ವಿಭಾವಪರ್ಯಾಯರೂಪಂ ಬಂಧಮನುಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ।।೧೬೩।।

ಅಥಃ ಕೀದೃಶಂ ತತ್ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಮಿತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ–**ಏಗುತ್ತರಮೇಗಾದೀ** ಏಕೋತ್ತರಮೇಕಾದಿ । ಕಿಮ್ । **ಣಿದ್ಧತ್ತಣಂ ಚ ಲುಕ್ಖತ್ತಂ** ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವಂ ರೂಕ್ಷತ್ವಂ ಚ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಂ । **ಭಣಿದಂ** ಭಣಿತಂ ಕಥಿತಮ್ । ಕಿಂ ಪರ್ಯಂತಮ್ । **ಜಾವ ಅಣಂತತ್ತಮಣುಭವದಿ** ಅನಂತತ್ವಮನಂತಪರ್ಯಂತಂ ಯಾವದನುಭವತಿ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ಸಕಾಶಾತ್ । **ಪರಿಣಾಮಾದೋ** ಪರಿಣತಿವಿಶೇಷಾತ್ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ । **ಅಣುಸ್ಸ** ಅಣೋಃ । ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣೋಃ । ತಥಾ ಹಿ–ಯಥಾ ಜೀವೇ ಜಲಾಜಾಗೋಮಹಿಷೀಕ್ಷೀರೇ ಸ್ನೇಹವೃದ್ಧಿವತ್ಸ್ನೇಹಸ್ಥಾನೀಯಂ ರಾಗತ್ವಂ ರೂಕ್ಷಸ್ಥಾನೀಯಂ ದ್ವೇಷತ್ವಂ ಬಂಧಕಾರಣಭೂತಂ ಜಘನ್ಯವಿಶುದ್ಧಿಸಂಕ್ಲೇಶಸ್ಥಾನೀಯಮಾದಿಂ ಕೃತ್ವಾ

ಪರಮಾಗಮಕಥಿತಕ್ರಮೇಣೋತ್ಕೃಷ್ಟವಿಶುದ್ಧಿಸಂಕ್ಲೇಶಪರ್ಯಂತಂ ವರ್ಧತೇ, ತಥಾ ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣುದ್ರವ್ಯೇಽಪಿ ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವಂ ರೂಕ್ಷತ್ವಂಚ ಬಂಧಕಾರಣಭೂತಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜಲಾದಿತಾರತಮ್ಯಶಕ್ತಿದೃಷ್ಟಾಂತೇನೈಕಗುಣಸಂಜ್ಞಾಂ ಜಘನ್ಯಶಕ್ತಿಮಾದಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಗುಣಸಂಜ್ಞೇನಾವಿಭಾಗಪರಿಚ್ಛೇದದ್ವಿತೀಯನಾಮಾಭಿಧ್ಯೇಯೇನ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಣ ವರ್ಧತೇ । ಕಿಂಪರ್ಯಂತಂ । ಯಾವದನಂತಸಂಖ್ಯಾನಮ್ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾತ್, ಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವಾದೇವ ನಿಷೇಧಿತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ॥೧೬೪॥

ಅಥಾತ್ರ ಕೀದೃಶಾತ್ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಾಗುಣಾತ್ ಪಿಂಡೋ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಸಮಾಧಾನಂ ದದಾತಿ—**ಬಜ್ಝಂತಿ ಹಿ** ಬಧ್ಯಂತೇ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ । ಕೇ । ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಾಃ **ಅಣುಪರಿಣಾಮಾ** ಅಣುಪರಿಣಾಮಾಃ । ಅಣುಪರಿಣಾಮಶಬ್ದೇನಾತ್ರ ಪರಿಣಾಮಪರಿಣತಾ ಅಣವೋ ಗೃಹ್ಯಂತೇ । ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಣಿದ್ಧಾ ವಾ ಲುಕ್ಖಾ ವಾ** ಸ್ನಿಗ್ಧಪರಿಣಾಮಪರಿಣತಾ ವಾ ರೂಕ್ಷ ಪರಿಣಾಮಪರಿಣತಾ ವಾ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾ । **ಸಮಾ ವ ವಿಸಮಾ ವಾ** ದ್ವಿಶಕ್ತಿ ಚತುಃಶಕ್ತಿಷಟ್‌ಶಕ್ತ್ಯಾದಿ ಪರಿಣತಾನಾಂ ಸಮ ಇತಿ ಸಂಜ್ಞಾ, ತ್ರಿಶಕ್ತಿಪಂಚಶಕ್ತಿಸಪ್ತಶಕ್ತ್ಯಾದಿಪರಿಣತಾನಾಂ ವಿಷಯ ಇತಿ ಸಂಜ್ಞಾ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಾಃ । **ಸಮದೋ ದುರಾಧಿಗಾ ಜದಿ** ಸಮತಃ ಸಮ ಸಂಖ್ಯಾನಾತ್ಸಕಾಶಾದ್ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಗುಣಭ್ಯಾಮಧಿಕಾ ಯದಿ ಚೇತ್ । ಕಥಂ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕತ್ವಮಿತಿ ಚೇತ್ । ಏಕೋ ದ್ವಿಗುಣಾಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ದ್ವಿತಿಯೋಽಪಿ ದ್ವಿಗುಣ ಇತಿ ದ್ವೌ ಸಮಸಂಖ್ಯಾನೌ ತಿಷ್ಠತಸ್ತಾಪತ್ ಏಕಸ್ಯ ವಿವಕ್ಷಿತ ದ್ವಿಗುಣಸ್ಯ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕತ್ವೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ಸಃ ಚತುರ್ಗುಣೋ ಭವತಿ ಶಕ್ತಿ ಚತುಷ್ಟಯಪರಿಣತೋ ಭವತಿ । ತಸ್ಯ ಚತುರ್ಗುಣಸ್ಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ದ್ವಿಗುಣೇನ ಸಹ ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ । ತಥೈವ ದ್ವೌ ತ್ರಿಶಕ್ತಿದ್ವಯಮೇಲಾಪಕೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ಪಂಚಗುಣತ್ವಂ ಭವತಿ । ತೇನ ಪಂಚಗುಣೇನ ಸಹ ಪೂರ್ವೋಕ್ತತ್ರಿಗುಣಸ್ಯ ಬಂಧೋಭವತಿ । ಏವಂ ದ್ವಯೋರ್ದ್ವಯೋಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಯೋರ್ದ್ವಯೋರ್ದ್ವಯೋ ರೂಕ್ಷಯೋರ್ದ್ವಯೋರ್ದ್ವಯೋಃ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಯೋರ್ವಾ ಸಮಯೋಃ ವಿಷಮಯೋಶ್ಚ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕತ್ವೇ ಸತಿ ಬಂಧೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ, ಕಿಂತು ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ । **ಆದಿ ಪರಿಹೀಣ** ಆದಿ ಶಬ್ದೇನ ಜಲಸ್ಥಾನೀಯಂ ಜಘನ್ಯಸ್ನಿಗ್ಧತ್ವಂ ವಾಲುಕಾಸ್ಥಾನೀಯಂ ಜಘನ್ಯರೂಕ್ಷತ್ವಂ ಭಣ್ಯತೇ, ತಾಭ್ಯಾಂ ವಿಹೀನಾ ಆದಿಪರಿಹೀಣಾ ಬಧ್ಯಂತೇ । ಕಿಂಚ— ಪರಮಚೈತನ್ಯಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾರೂಪಧರ್ಮ್ಯಧ್ಯಾನಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಬಲೇನ ಯಥಾ ಜಘನ್ಯಸ್ನಿಗ್ಧಶಕ್ತಿಸ್ಥಾನೀಯೇ ಕ್ಷೀಣರಾಗತ್ವೇ ಸತಿ ಜಘನ್ಯರೂಕ್ಷಶಕ್ತಸ್ಥಾನೀಯೇ ಕ್ಷೀಣದ್ವೇಷತ್ವೇ ಚ ಸತಿ ಜಲವಾಲುಕಯೋರಿವಜೀವಸ್ಯ ಬಂಧೋ ನ ಭವತಿ, ತಥಾ ಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣೋರಪಿ ಜಘನ್ಯಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಶಕ್ತಿಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಬಂಧೋ ನ ಭವತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೬೫॥

ಅಥ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಮರ್ಥಯತಿ—ಗುಣಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯಶಕ್ತಿದ್ವಯಯುಕ್ತಸ್ಯ ಸ್ನಿಗ್ಧಪರಮಾಣೋಶ್ಚತು-ಗುಣಾಸ್ನಿಗ್ಧೇನ ರೂಕ್ಷೇಣ ವಾ ಸಮಶಬ್ದಸಂಜ್ಞೇನ ತಥೈವ ತ್ರಿಶಕ್ತಿಯುಕ್ತರೂಕ್ಷಸ್ಯ ಪಂಚಗುಣರೂಕ್ಷೇಣ ಸ್ನಿಗ್ಧೇನ ವಾ ವಿಷಮಸಂಜ್ಞೇನ ದ್ವಿಗುಣಾಧಿಕತ್ವೇ ಸತಿ ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ಅಯಂ ತು ವಿಶೇಷಃ- ಪರಮಾನಂದೈಕ-ಲಕ್ಷಣಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಬಲೇನ ಹಿಯಮಾನರಾಗದ್ವೇಷತ್ವೇ ಸತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜಲವಾಲುಕಾ- ದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ಯಥಾ ಜೀವಾನಂ ಬಂಧೋ ನ ಭವತಿ ತಥಾ ಜಘನ್ಯಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷತ್ವಗುಣೇ ಸತಿ ಪರಮಾಣೂನಾಂ ಚೇತಿ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಮ್ - ''ಣಿದ್ಧಸ್ಸ ಣಿದ್ಧೇಣ ದುರಾಧಿಗೇಣ ಲುಕ್ಖಸ್ಸ ಲುಕ್ಖೇಣ ದುರಾಧಿಗೇಣ । ಣಿದ್ಧಸ್ಸ ಲುಕ್ಖೇಣ ಹವೇದಿ ಬಂಧೋ ಜಘಣ್ಣವಜ್ಜೇ ವಿಸಮೇ ಸಮೇ ವಾ'' ॥೧೬೬॥

ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಪರಿಣತಪರಮಾಣುಸ್ವರೂಪಕಥನೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಗುಣವಿವರಣೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ, ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಗುಣಾಭ್ಯಾಂ ದ್ವ್ಯಧಿಕತ್ವೇ ಸತಿ ಬಂಧಕಥನೇನ ತೃತೀಯ, ತಸ್ಯೈವ ದೃಢೀಕರಣೇನ ಚತುರ್ಥೀ ಚೇತಿ ಪರಮಾಣೂನಾಂ ಪರಸ್ಪರಬಂಧವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ

ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾತ್ಮಾ ದ್ವ್ಯಣುಕಾದಿಪುದ್ಗಲಸ್ಕಂಧಾನಾಂ ಕರ್ತಾನ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಜಾಯಂತೇ** ಉತ್ಪದ್ಯಂತೇ । ಕೇ ಕರ್ತಾರಃ। **ದುಪದೇಸಾದೀ ಖಂಧಾ** ದ್ವಿಪ್ರದೇಶಾದ್ಯನಂತಾಣುಪರ್ಯಂತಃ । ಸ್ಕಂಧಾಃ । ಕೇ ಜಾಯಂತೇ। **ಪುಢವಿಜಲತೇ ಉವಾಊ** ಪೃಥ್ವಿಜಲತೇಜೋವಾಯಾವಃ । ಕಥಂಭೂತಾಃ ಸಂತಃ । **ಸುಹುಮಾ ವಾ ಬಾದರಾ** ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ವಾ ಬಾದರಾ ವಾ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಃ ಸಂತಃ । **ಸಸಂಠಾಣಾ** ಯಥಾಸಂಭವಂ ವೃತ್ತಚತುರಸ್ರಾದಿಸ್ವಕೀಯಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಪರಿಣಾಮೈರಿತಿ। ಅಥ ವಿಸ್ತರಃ - ಜೀವಾ ಹಿ ತಾವದ್ವಸ್ತುತಷ್ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಜ್ಞಾಯಕೈಕರೂಪೇಣ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಾ ಏವ ಪಶ್ಚಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣಾನಾದಿಕರ್ಮಬಂಧೋಪಾಧಿವಶೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಮಲಭಮಾನಾಃ ಸಂತಃ ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ತೇಜೋವಾತಕಾಯಿಕೇಷು ಸಮುತ್ಪದ್ಯಂತೇ, ತಥಾಪಿ ಸ್ವಕೀಯಾಭ್ಯಾಂತರಸುಖದುಃಖಾದಿರೂಪಪರಿಣತೇರೇವಾ ಶುದ್ಧೋಪಾದಾನಕಾರಣಂ ಭವಂತಿ, ನ ಚ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಕಾಯಾಕಾರಪರಿಣತೇಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ತತ್ರ ಸ್ಕಂಧಾನಾಮೇವೋಪಾದಾನಕಾರಣತ್ವಾದಿತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಾನಾಂ ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ ನ ಭವತೀತಿ ॥೧೬೮॥

ಅಥಾತ್ಮಾ ಬಂಧಕಾಲೇ ಬಂಧಯೋಗ್ಯಪುದ್ಗಲಾನ್ ಬಹಿರ್ಭಾಗಾನ್ನೈವಾನಯತೀತ್ಯಾವೇದಯತಿ— **ಓಗಾಢಗಾಢಣಿಚಿದೋ** ಅವಗಾಹ್ಯಾವಗಾಹ್ಯ ನೈರಂತರ್ಯೇಣ ನಿಚಿತೋ ಭೃ ತಃ । ಸ ಕಃ । **ಲೋಗೋ** ಲೋಕಃ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ಸವ್ವದೋ** ಸರ್ವತಃ ಸರ್ವಪ್ರದೇಶೇಷು । ಕೈಃ ಕರ್ತೃಭೂತೈಃ । **ಪುಗ್ಗಲಕಾಯೇಹಿಂ** ಪುದ್ಗಲಕಾಯೈಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಸುಹುಮೇಹಿ ಬಾದರೇಹಿ ಯ** ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಹಣಾಯೋಗ್ಯೈಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮೈಸ್ತದ್ ಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯೈರ್ಬಾದರೈಶ್ಚ । ಪುನಶ್ಚ ಕಥಂಭೂತೈಃ । **ಅಪ್ಪಾಓಗ್ಗೇಹಿಂ** ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲತ್ವೇನ ಕರ್ಮವರ್ಗಣಾಯೋಗ್ಯತಾರಹಿತೈಃ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂ-ವಿಶಿಷ್ಟೈಃ। **ಜೋಗ್ಗೇಹಿಂ** ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲತ್ವಾಭಾವಾತ್ಕರ್ಮವರ್ಗಣಾಯೋಗ್ಯೈರಿತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ - ನಿಶ್ಚಯೇನ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪೈರಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಕರ್ಮೋದಯಾಧೀನತಯಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಪಂಚಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥಾವರತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ತೈರ್ಜೀವೈರ್ಯಥಾಲೋಕೋ ನಿರಂತರಂ ಭೃತಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ತಥಾ ಪುದ್ಗಲೈರಪಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಯತ್ರೈವ ಶರೀರಾವಗಾಢಕ್ಷೇತ್ರೇಜೀವಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಬಂಧಯೋಗ್ಯಪುದ್ಗಲಾ ಅಪಿ ತತ್ರೈವ ತಿಷ್ಠಂತಿ, ನ ಚ ಬಹಿರ್ಭಾಗಾಜ್ಜೀವ ಆನಯತೀತಿ ॥೧೬೯॥

ಅಥ ಕರ್ಮಸ್ಕಂಧಾನಾಂ ಜೀವ ಉಪಾದಾನಕರ್ತಾನ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-**ಕಮ್ಮತ್ತಣಪಾಓಗ್ಗಾ ಖಂಧಾ** ಕರ್ಮತ್ವಪ್ರಾಯೋಗ್ಯಾಃ ಸ್ಕಂಧಾಃ ಕರ್ತಾರಃ **ಜೀವಸ್ಸ ಪರಿಣಇಂ ಪಪ್ಪಾ** ಜೀವಸ್ಯ ಪರಿಣತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನಿರ್ದೋಷಿ-ಪರಮಾತ್ಮಭಾವನೋತ್ಪನ್ನಸಹಜಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತಪರಿಣತೇಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಾಂ ಜೀವಸಂಬಂಧಿನೀಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ **ಗಚ್ಛಂತಿ ಕಮ್ಮಭಾವಂ** ಗಚ್ಛಂತಿ ಪರಿಣಮಂತಿ । ಕಮ್ । ಕರ್ಮಭಾವಂ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಪರ್ಯಾಯಮ್ । **ಣ ಹಿ ತೇ ಜೀವೇಣ ಪರಿಣಮಿದಾ** ನ ಹಿ ನೈವತೇ ಕರ್ಮಸ್ಕಂಧಾ ಜೀವೇನೋಪಾದಾನಕರ್ತೃಭೂತೇನ ಪರಿಣಮಿತಾಃ ಪರಿಣತಿಂ ನೀತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅನೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನೈತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ ಕರ್ಮಸ್ಕಂಧಾನಾಂ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ ನ ಭವತೀತಿ ॥೧೭೦॥

ಅಥ ಶರೀರಾಕಾರಪರಿಣತಪುದ್ಗಲಪಿಂಡಾನಾಂ ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ ನ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ - **ತೇ ತೇ ಕಮ್ಮತ್ತಗದಾ** ತೇ ತೇ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತಾಃ ಕರ್ಮತ್ವಂ ಗತಾ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತಾಃ **ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ** ಪುದ್ಗಲಸ್ಕಂಧಾಃ **ಪುಣೋ ವಿ ಜೀವಸ್ಸ** ಪುನರಪಿ ಭವಾಂತರೇಽಪಿ ಜೀವಸ್ಯ **ಸಂಜಾಯಂತೇ ದೇಹಾ** ಸಂಜಾಯಂತೇ ಸಮ್ಯಗ್ಜಾಯಂತೇ ದೇಹಾಃ ಶರೀರಾಣೀತಿ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ದೇಹಂತರಸಂಕಮಂ ಪಪ್ಪಾ** ದೇಹಾಂತರಸಂಕ್ರಮಂ ಭವಾಂತರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಲಬ್ಧ್ವೇತಿ । ಅನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಔದಾರಿಕಾದಿಶರೀರನಾಮಕರ್ಮರಹಿತಪರಮಾತ್ಮಾನಮಲಭಮಾನೇನ ಜೀವೇನ ಯಾನ್ಯುಪಾರ್ಜಿತಾನ್ಯೌದಾರಿಕಾದಿಶರೀರನಾಮಕರ್ಮಾಣಿ ತಾನಿ ಭವಾಂತರೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸತ್ಯುದಯಮಾಗಚ್ಛಂತಿ,

ತದುದಯೇನ ನೋಕರ್ಮಪುದ್ಗಲಾ ಔದಾರಿಕಾದಿಶರೀರಾಕಾರೇಣ ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಿಣಮಂತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾದೌದಾರಿಕಾದಿಕಾಯಾನಾಂ ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ ನ ಭವತೀತಿ ॥೧೭೦॥

ಅಥ ಶರೀರಾಣಿ ಜೀವಸ್ವರೂಪಂ ನ ಭವಂತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ – **ಓರಾಲಿಓ ಯ ದೇಹೋ** ಔದಾರಿಕಶ್ಚ ದೇಹಃ **ದೇಹೋ ವೇ ಉವ್ವಿಓ ಯ** ದೇಹೋ ವೈಕ್ರಿಯಕಶ್ಚ **ತೇಜಇಓ** ತೈಜಸಿಕಃ **ಆಹಾರಯ ಕಮ್ಮಇಯೋ** ಆಹಾರಕಃ ಕಾರ್ಮಣಶ್ಚ **ಪುಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಗಾ ಸವ್ವೇ** ಏತೇ ಪಂಚ ದೇಹಾಃ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಮಮ ಸ್ವರೂಪಂ ನ ಭವಂತಿ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಮಮಾಶರೀರಚೈತನ್ಯಚಮತ್ಕಾರಪರಿಣತತ್ವೇನ ಸರ್ವದೈವಾಚೇತನಶರೀರತ್ವವಿರೋಧಾದಿತಿ ॥೧೭೧॥

ಏವಂ ಪುದ್ಗಲಸ್ಕಂಧಾನಾಂ ಬಂಧವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತಯಾ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ । ಇತಿ 'ಅಪದೇಸೋಪರಮಾಣೂ ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾನವಕೇನ ಪರಮಾಣುಸ್ಕಂಧಭೇದಭಿನ್ನಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಪಿಂಡನಿಷ್ಪತ್ತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತಯಾ ದ್ವಿತೀಯವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅಥೈಕೋನವಿಂಶತಿಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಜೀವಸ್ಯ ಪುದ್ಗಲೇನ ಸಹ ಬಂಧಮುಖ್ಯತಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ, ತತ್ರ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಾನಿ ಭವಂತಿ । ತೇಷ್ವಾದೌ 'ಅರಸಮರೂವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶುದ್ಧಜೀವವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಗಾಥೈಕಾ, 'ಮುತ್ತೋ ರೂವಾದಿ' ಇತ್ಯಾದಿಪೂರ್ವಪಕ್ಷ-ಪರಿಹಾರಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾದ್ವಯಮಿತಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಭಾವಬಂಧಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಉವಓಗಮಓ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಅಥ ಪರಸ್ಪರಂ ದ್ವಯೋಃ ಪುದ್ಗಲಯೋಃ ಬಂಧೋ, ಜೀವಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮೇನ ಸಹ ಬಂಧೋ, ಜೀವಪುದ್ಗಲಯೋರ್ಬಂಧಶ್ಚೇತಿ ತ್ರಿವಿಧಬಂಧ ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಫಾಸೇಹಿ ಪುಗ್ಗಲಾಣಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ । ತತಃ ಪರಂ ನಿಶ್ಚಯೇನ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಕಾರಣತ್ವಾದ್ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮ ಏವ ಬಂಧ ಇತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ 'ರತ್ತೋ ಬಂಧದಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್ । ಅಥ ಭೇದಭಾವನಾಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಭಣಿದಾ ಪುಢವಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಜೀವೋ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಾನಾಮೇವ ಕರ್ತಾ, ನ ಚ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಾಮಿತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಕುವ್ವಂ ಸಹಾವಮಾದಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಷಷ್ಠಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಸಪ್ತಕಮ್ । ಯತ್ರ ಮುಖ್ಯತ್ವಮಿತಿ ವದತಿ ತತ್ರ ಯಥಾಸಂಭವಮನ್ಯೋಽಪ್ಯರ್ಥೋ ಲಭ್ಯತ ಇತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ಏವಮೇಕೋನವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿಸ್ತೃತೀಯ- ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾ — ಅಥ ಕಿಂ ತರ್ಹಿ ಜೀವಸ್ಯ ಶರೀರಾದಿಪರದ್ರವ್ಯೇಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಮನ್ಯದ್ರವ್ಯಾಸಾಧಾರಣಂ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಮಿತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ **ಅರಸಮರೂವಮಗಂಧಂ** ರಸರೂಪಗಂಧರಹಿತತ್ವಾತ್ತಥಾ ಚಾವ್ಯಾಹಾರ್ಯಮಾಣಾಸ್ಪರ್ಶರೂಪತ್ವಾಚ್ಚ **ಅವ್ವತ್ತಂ** ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವಾತ್ **ಅಸದ್ದಂ** ಅಶಬ್ದತ್ವಾತ್ **ಅಲಿಂಗಗ್ಗಹಣಂ** ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣತ್ವಾತ್ **ಅಣಿದ್ದಿಟ್ಠಸಂಠಾಣಂ** ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟಸಂಸ್ಥಾನತ್ವಾಚ್ಚ **ಜಾಣಂ ಜೀವಂ** ಜಾನೀಹಿ ಜೀವಮ್। ಅರಸಮರೂಪಮಗಂಧಮಸ್ಪರ್ಶಮವ್ಯಕ್ತಮಶಬ್ದಮಲಿಂಗಗ್ರಹಣಮನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನ ಲಕ್ಷಣಂ ಚ ಹೇ ಶಿಷ್ಯ, ಜೀವಂ ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಜಾನೀಹಿ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಚೇದಣಾಗುಣಂ** ಸಮಸ್ತ ಪುದ್ಗಲಾದಿಭ್ಯೋಽಚೇತನೇಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಃ ಸಮಸ್ತಾನ್ಯದ್ರವ್ಯಾಸಾಧಾರಣಃ । ಸ್ವಕೀಯಾನಂತಜೀವಜಾತಿಸಾಧಾರಣಶ್ಚ ಚೇತನಾಗುಣೋ ಯಸ್ಯ ತಂ ಚೇತನಾಗುಣಂ ಚ ಅಲಿಂಗಗ್ರಾಹ್ಯಮಿತಿ ವಕ್ತವ್ಯೇ ಯದಲಿಂಗಗ್ರಹಣಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ತತ್ಕಿಮರ್ಥಮಿತಿ ಚೇತ್, ಬಹುತರಾರ್ಥಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯರ್ಥಮ್। ತಥಾ ಹಿ—ಲಿಂಗಮಿಂದ್ರಿಯಂ ತೇನಾರ್ಥಾನಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಪರಿಚ್ಛೇದನಂ ನ ಕರೋತಿ ತೇನಾಲಿಂಗಗ್ರಹಣೋ ಭವತಿ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ಸ್ವಯಮೇವಾತೀಂದ್ರಿಯಾಖಂಡ ಜ್ಞಾನಸಹಿತತ್ವಾತ್ । ತೇನೈವ ಲಿಂಗಶಬ್ದವಾಚ್ಯೇನ ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯೇಣಾ- ನ್ಯಜೀವಾನಂ ಯಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ಪರಿಚ್ಛೇದನಂ ಕರ್ತೃಂ ನಾಯಾತಿ ತೇನಾಲಿಂಗಗ್ರಹಣ ಉಚ್ಯತೇ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ನಿರ್ವಿಕಾರಾತೀಂದ್ರಿಯ ಸ್ವಸಂವೇದನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯತ್ವಾತ್ । ಲಿಂಗಂ ಧೂಮಾದಿತೇನ ಧೂಮಲಿಂಗೋದ್ಭ- ವಾನುಮಾನೇನಾಗ್ನಿವದನುಮೇಯಭೂತಪರ ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ನ ಕರೋತಿ ತೇನಾಲಿಂಗಗ್ರಹಣ ಇತಿ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ ।

ಸ್ವಯಮೇವಾಲಿಂಗೋದ್ಭವಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸಹಿತತ್ವಾತ್ । ತೇನೈವ ಲಿಂಗೋದ್ಭವಾನುಮಾನೇನಾಗ್ನಿಗ್ರಹಣವತ್ ಪರಪುರುಷಾಣಾಂ ಯಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ಗ್ರಹಣಂ ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ತುಂ ನಾಯಾತಿ ತೇನಾಲಿಂಗಗ್ರಹಣ ಇತಿ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ಅಲಿಂಗೋದ್ಭವಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಗಮ್ಯತ್ವಾತ್ । ಅಥವಾ ಲಿಂಗಂ ಚಿಹ್ನಂ ಲಾಂಛನಂ ಶಿಖಾಜಟಾಧಾರಣಾದಿ ತೇನಾರ್ಥಾನಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಪರಿಚ್ಛೇದನಂ ನ ಕರೋತಿ ತೇನಾಲಿಂಗಗ್ರಹಣ ಇತಿ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ಸ್ವಾಭಾವಿಕಾ-ಚಿಹ್ನೋದ್ಭವಾತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಸಹಿತತ್ವಾತ್ । ತೇನೈವ ಚಿಹ್ನೋದ್ಭವಜ್ಞಾನೇನ ಪರಪುರುಷಾಣಾಂ ಯಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ಗ್ರಹಣಂ ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ತುಂ ನಾಯಾತಿ ತೇನಾಲಿಂಗಗ್ರಹಣ ಇತಿ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ನಿರುಪರಾಗಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಗಮ್ಯತ್ವಾದಿತಿ । ಏವಮಲಿಂಗಗ್ರಹಣಶಬ್ದಸ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ರಮೇಣ ಶುದ್ಧಜೀವಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೮೨॥

ಅಥಾಮೂರ್ತಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಕೃತೇ ಸತ್ಯಮೂರ್ತಜೀವಸ್ಯ ಮೂರ್ತಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಣಾ ಸಹ ಕಥಂ ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಂ ಕರೋತಿ — **ಮುತ್ತೋ ರೂವಾದಿಗುಣೋ** ಮೂರ್ತೋ ರೂಪರಸಗಂಧಸ್ಪರ್ಶತ್ವಾತ್ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಗುಣಃ **ಬಜ್ಝದಿ** ಅನ್ಯೋನ್ಯಸಂಶ್ಲೇಷೇಣ ಬಧ್ಯತೇ ಬಂಧಮನುಭವತಿ, ತತ್ರ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತಿ । ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ । **ಫಾಸೇಹಿಂ ಅಣ್ಣಮಣ್ಣೇಹಿಂ** ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಗುಣಲಕ್ಷಣಸ್ಪರ್ಶಸಂಯೋಗೈಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟೈಃ । ಅನ್ಯೋನ್ಯೈಃ ಪರಸ್ಪರನಿಮಿತ್ತೈಃ । **ತವ್ವಿವರಿದೋ ಅಪ್ಪಾ ಬಜ್ಝದಿ ಕಿಧ ಪೋಗ್ಗಲಂ ಕಮ್ಮಂ** ತದ್ವಿಪರೀತಾತ್ಮಾ ಬಧ್ನಾತಿ ಕಥಂ ಪೋಗ್ಗಲಂ ಕರ್ಮೇತಿ । ಅಯಂ ಪರಮಾತ್ಮಾ ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಚೈತನ್ಯಚಮತ್ಕಾರಪರಿಣತತ್ವೇನ ಬಂಧಕಾರಣಭೂತಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷಗುಣಸ್ಥಾನೀಯರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿವಿಭಾವಪರಿಣಾಮರಹಿತತ್ವಾದಮೂರ್ತತ್ವಾಚ್ಚ ಪೌದ್ಗಲಂ ಕರ್ಮ ಕಥಂ ಬಧ್ನಾತಿ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಃ ॥೧೮೩॥

ಅಥೈವಮಮೂರ್ತಸ್ಯಾಪ್ಯಾತ್ಮನೋ ನಯವಿಭಾಗೇನ ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ**ರೂವಾದಿಏಹಿಂ ರಹಿದೋ** ಅಮೂರ್ತಪರಮಚಿಜ್ಜ್ಯೋತಿಃ ಪರಿಣತತ್ವೇನ ತಾವದಯಮಾತ್ಮಾ ರೂಪಾದಿರಹಿತಃ । ತಥಾವಿಧಃ ಸನ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ। **ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣಾದಿ** ಮುಕ್ತಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಯುಗಪತ್ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಗ್ರಾಹಕಕೇವಲದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗೇನ ಯದ್ಯಪಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಂಬಂಧೋ ನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಗ್ರಾಹಕಲಕ್ಷಣಸಂಬಂಧೇನ ಪಶ್ಯತಿ ಜಾನಾತಿ। ಕಾನಿ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಾನಿ । **ರೂವಮಾದೀಣಿ ದವ್ವಾಣಿ** ರೂಪರಸಗಂಧಸ್ಪರ್ಶಸಹಿತಾನಿ ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಿ । ನ ಕೇವಲಂ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ **ಗುಣೇ ಯ ಜಧಾ** ತದ್ ಗುಣಾಂಶ್ಚ ಯಥಾ । ಅಥವಾ ಯಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವೋ ವಿಶೇಷಭೇದ-ಜ್ಞಾನರಹಿತಃ ಸನ್ ಕಾಷ್ಟಪಾಷಾಣಾದ್ಯಚೇತನಜಿನಪ್ರತಿಮಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮದೀಯಾರಾಧ್ಯೋಽಯಮಿತಿ ಮನ್ಯತೇ । ಯದ್ಯಪಿ ತತ್ರ ಸತ್ತಾವಲೋಕದರ್ಶನೇನ ಸಹ ಪ್ರತಿಮಾಯಾಸ್ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಂಬಂಧೋ ನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪಿ ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಪರಿಚ್ಛೇದ-ಲಕ್ಷಣಸಂಬಂಧೋಽಸ್ತಿ । ಯಥಾ ವಾ ಸಮವಸರಣೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜಿನೇಶ್ವರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿಶೇಷಭೇದಜ್ಞಾನಿ ಮನ್ಯತೇ ಮದೀಯಾರಾಧ್ಯೋಯಮಿತಿ । ತತ್ರಾಪಿ ಯದ್ಯಪ್ಯವಲೋಕನಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಜಿನೇಶ್ವರೇಣ ಸಹ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಂಬಂಧೋ ನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪ್ಯಾರಾಧ್ಯಾರಾಧಕಸಂಬಂಧೋಽಸ್ತಿ । **ತಹ ಬಂಧೋ ತೇಣ ಜಾಣೇ ಹಿ** ತಥಾ ಬಂಧಂ ತೇನೈವ ದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ಜಾನೀಹಿ। ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ಯದ್ಯಪ್ಯಯಮಾತ್ಮಾ ನಿಶ್ಚಯೇನಾಮೂರ್ತಸ್ತಥಾಪ್ಯನಾದಿಕರ್ಮಬಂಧವಶಾದ್ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಮೂರ್ತಃ ಸನ್ ದ್ರವ್ಯಬಂಧನಿಮಿತ್ತ ಭೂತಂ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರೂಪಂ ಭಾವಬಂಧೋಪಯೋಗಂ ಕರೋತಿ । ತಸ್ಮಿನ್ಸತಿ ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಾ ಸಹ ಯದ್ಯಪಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಸಂಬಂಧೋ ನಾಸ್ತಿ ತಥಾಪಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ಸಂಕ್ಲೇಷಸಂಬಂಧೋಽಸ್ತೀತಿ ನಾಸ್ತಿ ದೋಷಃ ॥೧೮೪॥

ಏವಂ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಜೀವಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ಮೂರ್ತಿರಹಿತಜೀವಸ್ಯ ಮೂರ್ತಕರ್ಮಣಾ ಸಹ ಕಥಂ ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಾ, ತತ್ಪರಿಹಾರರೂಪೇಣ ತೃತೀಯಾ ಚೇತಿ ಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಲಕ್ಷಣಂ ಭಾವಬಂಧಸ್ವರೂಪಮಾಖ್ಯಾತಿ—

ಉವಓಗಮಓ ಜೀವೋ ಉಪಯೋಗಮಯೋಜೀವಃ, ಅಯಂ ಜೀವೋ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನೋಪಯೋಗಮಯಸ್ತಾವತ್ತಥಾಭೂತೋऽಪ್ಯನಾದಿಬಂಧವಶಾತ್ಸೋಪಾಧಿಸ್ಫಟಿಕವತ್ ಪರೋಪಾಧಿಭಾವೇನ ಪರಿಣತಃ ಸನ್ । ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಮುಜ್ಝದಿ ರಜ್ಜೇದಿ ವಾ ಪದುಸ್ಸೇದಿ** ಮುಹ್ಯತಿ ರಜ್ಯತಿ ವಾ ಪ್ರದ್ವೇಷ್ಟಿ ದ್ವೇಷಂ ಕರೋತಿ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಂ । **ಪಪ್ಪಾ** । ಪ್ರಾಪ್ಯ । ಕಾನ್ । **ವಿವಿಧೇ ವಿಸಯೇ** ನಿರ್ವಿಷಯಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪ ಭಾವನಾವಿಪಕ್ಷಭೂತಾನ್ವಿ-ವಿಧಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾನ್ । **ಜೋ ಹಿ ಪುಣೋ** ಯಃ ಪುನರಿತ್ಥಂಭೂತೋऽಸ್ತಿ ಜೀವೋ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ, **ತೇಹಿಂ ಸೋ ಬಂಧೋ** ತೈಃ ಸಂಬಂಧೋ ಭವತಿ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹೈಃ ಕರ್ತೃಭೂತೈರ್ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತಜೀವಸ್ಯ ಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮಧರ್ಮಮಲಭಮಾನಃ ಸನ್ ಸ ಜೀವೋ ಬದ್ಧೋ ಭವತೀತಿ । ಅತ್ರ ಯೋऽಸೌ । ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಪರಿಣಾಮಃ ಸ ಏವ ಭಾವಬಂಧ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೭೫॥

ಅಥ ಭಾವಬಂಧಯುಕ್ತಿಂ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ—**ಭಾವೇಣ ಜೇಣ** ಭಾವೇನ ಪರಿಣಾಮೇನ ಯೇನ **ಜೀವೋ** ಜೀವಃ ಕರ್ತಾ **ಪೇಚ್ಛದಿ ಜಾಣಾದಿ** ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪದರ್ಶನಪರಿಣಾಮೇನ ಪಶ್ಯತಿ ಸವಿಕಲ್ಪಜ್ಞಾನಪರಿಣಾಮೇನ ಜಾನಾತಿ । ಕಿಂ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಂ, **ಆಗದಂ ವಿಸಯೇ** ಆಗತಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಕಿಮಪೀಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಂ ವಸ್ತು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೇ । **ರಜ್ಜದಿ ತೇಣೇವ ಪುಣೋ** ರಜ್ಯತೇ ತೇನೈವ ಪುನಃ ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತವರ್ಜಿತಂ ರಾಗಾದಿದೋಷರಹಿತಂ ಚಿಜ್ಜ್ಯೋತಿಃಸ್ವರೂಪಂ ನಿಜಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಮರೋಚಮಾನಸ್ತಥೈವಾಜಾನನ್ ಸನ್ ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪಪರಿಹಾರೇಣಾಭಾವಯಂಶ್ಚ ತೇನೈವ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜ್ಞಾನದರ್ಶನೋಪಯೋಗೇನ ರಜ್ಯತೇ ರಾಗಂ ಕರೋತಿ ಇತಿ ಭಾವಬಂಧಯುಕ್ತಿಃ । **ಬಜ್ಝದಿ ಕಮ್ಮತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ** ತೇನ ಭಾವಬಂಧೇನ ನವತರದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ ಬಂಧನಾತೀತಿ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸ್ವರೂಪಂ ಚೇತ್ಯುಪದೇಶಃ ॥೧೭೬॥

ಏವಂ ಭಾವಬಂಧಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಪೂರ್ವನವತರಪುದ್ಗಲ-ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣೋಃ ಪರಸ್ಪರಬಂಧೋ, ಜೀವಸ್ಯ ತು ರಾಗಾದಿಭಾವೇನ ಸಹ ಬಂಧೋ, ಜೀವಸ್ಯೈವ ನವತರದ್ರವ್ಯ-ಕರ್ಮಣಾ ಸಹ ಚೇತಿ ತ್ರಿವಿಧಬಂಧಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ—**ಫಾಸೇಹಿಂ ಪೋಗ್ಗಲಾಣಂ ಬಂಧೋ** ಸ್ಪರ್ಶೈಃ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಬಂಧಃ । ಪೂರ್ವನವತರಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣೋರ್ಜೀವಗತರಾಗಾದಿಭಾವನಿಮಿತ್ತೇನ ಸ್ವಕೀಯಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷೋಪಾದಾನಕಾರಣೇನ **ಚ** ಪರಸ್ಪರಸ್ಪರ್ಶಸಂಯೋಗೇನ ಯೋऽಸೌ ಬಂಧಃ ಸ ಪುದ್ಗಲಬಂಧಃ । **ಜೀವಸ್ಸ ರಾಗಮಾ-ದೀಹಿಂ** ಜೀವಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಭಿಃ । ನಿರುಪರಾಗಪರಮಚೈತನ್ಯರೂಪನಿಜಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾಚ್ಯುತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ಯದ್ರಾಗಾದಿಭಿಃ ಸಹ ಪರಿಣಮನಂ ಸ ಜೀವಬಂಧ ಇತಿ । **ಅಣ್ಣೋಣ್ಣಸ್ಸವಗಾಹೋ ಪೋಗ್ಗಲಜೀವಪ್ಪಗೋ ಭಣಿದೋ** ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯಾವಗಾಹಃ ಪುದ್ಗಲಜೀವಾತ್ಮಕೋ ಭಣಿತಃ । ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನರಹಿತತ್ವೇನ ಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷ ಸ್ಥಾನೀಯ-ರಾಗದ್ವೇಷಪರಿಣತಜೀವಸ್ಯ ಬಂಧಯೋಗ್ಯಸ್ನಿಗ್ಧರೂಕ್ಷ ಪರಿಣಾಮಪರಿಣತಪುದ್ಗಲಸ್ಯ ಚ ಯೋಪರಸ್ಪರಾವಗಾಹಲಕ್ಷಣಃ ಸ ಇತ್ಥಂಭೂತಬಂಧೋ ಜೀವಪುದ್ಗಲಬಂಧ ಇತಿ ತ್ರಿವಿಧಬಂಧಲಕ್ಷಣಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ ॥೧೭೭॥

ಅಥ 'ಬಂಧೋ ಜೀವಸ್ಸ ರಾಗಮಾದೀಹಿಂ' ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ ಯದುಕ್ತಂ ತದೇವ ರಾಗತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸ್ಯ ಕಾರಣಮಿತಿ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಮರ್ಥಯತಿ-**ಸಪದೇಸೋ ಸೋ ಅಪ್ಪಾ** ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾತ್ಮಾ ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಾಸಂಖ್ಯೇಯ-ಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ತಾವತ್ಸಪ್ರದೇಶಃ । **ತೇ ಸು ಪದೇಸೇಸು ಪುಗ್ಗಲಾ ಕಾಯಾ** ತೇಷು ಪ್ರದೇಶೇಷು ಕರ್ಮವರ್ಗಣಾಯೋಗ್ಯ-ಪುದ್ಗಲಕಾಯಾಃ ಕರ್ತಾರಃ ಪವಿಸಂತಿ **ಪ್ರವಿಶಂತಿ** । ಕಥಮ್ । **ಜಹಾಜೋಗ್ಗಂ** ಮನೋವಚನಕಾಯವರ್ಗಣಾಲಂಬನ-ವೀರ್ಯಾಂತರಾಯಕ್ಷಯೋಪಶಮಜನಿತಾತ್ಮಪ್ರದೇಶಪರಿಸ್ಪಂದಲಕ್ಷಣಯೋಗಾನುಸಾರೇಣ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ । ನ ಕೇವಲಂ ಪ್ರವಿಶಂತಿ **ಚಿಟ್ಠಂತಿ ಹಿ** ಪ್ರವೇಶಾನಂತರಂ ಸ್ವಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲಪರ್ಯಂತಂ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ನ ಕೇವಲಂ ತಿಷ್ಠಂತಿ

ಜಂತಿ ಸ್ವಕೀಯೋದಯಕಾಲಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಫಲಂ ದತ್ವಾ ಗಚ್ಛಂತಿ, **ಬಜ್ಝಂತಿ** ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತ-ಚತುಷ್ಟಯವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಮೋಕ್ಷಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಭೂತಬಂಧಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ರಾಗಾದಿಕಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಪುನರಪಿ ದ್ರವ್ಯಬಂಧರೂಪೇಣ ಬಧ್ಯಂತೇ ಚ । ಅತ ಏತದಾಯಾತಂ ರಾಗಾದಿಪರಿಮಾಣ ಏವ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಕಾರಣಾಮಿತಿ । ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ –ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಪ್ರದೇಶಬಂಧಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧಾಃ ಫಲಂ ದತ್ವಾ ಗಚ್ಛಂತ್ಯನುಭಾಗಬಂಧಾ ಬಧ್ಯಂತೇ ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧಾ ಇತಿ ॥೧೭೮॥

ಏವಂ ತ್ರಿವಿಧಬಂಧಮುಖ್ಯತಯಾ ಸೂತ್ರದ್ವಯೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಕಾರಣ-ತ್ವಾನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರೂಪೋ ಭಾವಬಂಧ ಏವ ಬಂಧ ಇತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ – **ರತ್ತೋ ಬಂಧದಿ ಕಮ್ಮಂ** ರಕ್ತೋ ಬಧ್ನಾತಿ ಕರ್ಮ । ರಕ್ತ ಏವ ಕರ್ಮ ಬಧ್ನಾತಿ, ನ ಚ ವೈರಾಗ್ಯಪರಿಣತಃ । **ಮುಂಚದಿ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ರಾಗರಹಿದಪ್ಪಾ** ಮುಚ್ಯತೇ ಕರ್ಮಭ್ಯಾಂ ರಾಗರಹಿತಾತ್ಮಾ । ಮುಚ್ಯತ ಏವ ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಭ್ಯಾಂ ರಾಗ ರಹಿತಾತ್ಮಾ, ನ ಚ ಬಧ್ಯತೇ । **ಏಸೋ ಬಂಧಸಮಾಸೋ** ಏಷ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಭೂತೋ ಬಂಧಸಂಕ್ಷೇಪಃ । **ಜೀವಾಣಾಂ** ಜೀವಾನಾಂ ಸಂಬಂಧೀ । **ಜಾಣ ಣಿಚ್ಛಯದೋ** ಜಾನೀಹಿ ತ್ವಂ ಹೇ ಶಿಷ್ಯ, ನಿಶ್ಚಯತೋ ನಿಶ್ಚಯನಯಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣೇತಿ ಏವಂ ರಾಗಪರಿಣಾಮ ಏವ ಬಂಧಕಾರಣಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪಜಾಲತ್ಯಾಗೇನ ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವನಿಜಾತ್ಮತತ್ವೇ ನಿರಂತರಂ ಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿ ॥೧೭೯॥

ಅಥ ಜೀವಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಸಾಧಕಂ ರಾಗಾದ್ಯುಪಾಧಿಜನಿತಭೇದಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ಪರಿಣಾಮಾದೋ ಬಂಧೋ** ಪರಿಣಾಮಾತ್ಸಕಾಶಾದ್ಬಂಧೋ ಭವತಿ । ಸ ಚ ಪರಿಣಾಮಃ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಪರಿಣಾಮೋ ರಾಗದೋಸಮೋಹ-ಜುದೋ** ವೀತರಾಗಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವೇನ ಪರಿಣಾಮೋ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹೋಪಾಧಿತ್ರಯೇಣ ಸಂಯುಕ್ತಃ । **ಅಸುಹೋ ಮೋಹೋಪದೇಸೋ** ಅಶುಭೌ । ಮೋಹಪ್ರದೇಶೌ । ಪರೋಪಾಧಿಜನಿತಪರಿಣಾಮತ್ರಯಮಧ್ಯೇ ಮೋಹಪ್ರದ್ವೇಷದ್ವಯಮಶುಭಮ್ । **ಸುಹೋ ವ ಅಸುಹೋ ಹವದಿ ರಾಗೋ** ಶುಭೋಽಶುಭೋ ವಾ ಭವತಿ ರಾಗಃ । ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠ್ಯಾದಿ ಭಕ್ತಿರೂಪಃ ಶುಭರಾಗ ಉಚ್ಯತೇ, ವಿಷಯಕಷಾಯರೂಪಶ್ಚಾಶುಭ ಇತಿ । ಅಯಂ ಪರಿಣಾಮಃ ಸರ್ವೋಽಪಿ ಸೋಪಾಧಿತ್ವಾತ್ ಬಂಧಹೇತುರಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾಬಂಧೇ ಶುಭಾಶುಭಸಮಸ್ತರಾಗದ್ವೇಷವಿನಾಶಾರ್ಥ ಸಮಸ್ತರಾಗಾದ್ಯುಪಾಧಿರಹಿತೇಸಹಜಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತಸ್ವಭಾವೇ ನಿಜಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೧೮೦॥

ಅಥ ದ್ರವ್ಯರೂಪಪುಣ್ಯಪಾಪಬಂಧಕಾರಣತ್ವಾಚ್ಛುಭಾಶುಭಪರಿಣಾಮಯೋಃ ಪುಣ್ಯಪಾಪಸಂಜ್ಞಾಂ ಶುಭಾಶುಭ-ರಹಿತಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣಾಮಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷ ಕಾರಣತ್ವಂ ಚ ಕಥಯತಿ–**ಸುಹಪರಿಣಾಮೋ ಪುಣ್ಣಂ** ದ್ರವ್ಯ ಪುಣ್ಯಬಂಧ-ಕಾರಣತ್ವಾಚ್ಛುಭಪರಿಣಾಮಃ ಪುಣ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ । **ಅಸುಹೋ ಪಾವ ತ್ತಿ ಭಣಿಯಂ** ದ್ರವ್ಯಪಾಪಬಂಧಕಾರಣತ್ವಾದ-ಶುಭಪರಿಣಾಮಃ ಪಾಪಂ ಭಣ್ಯತೇ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು ಯೋಽಸೌ ಶುಭಾಶುಭಪರಿಣಾಮಃ । **ಅಣ್ಣೇಸು** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಃ ಸಕಾಶಾದನ್ಯೇಷು ಶುಭಾಶುಭಬಹಿರ್ದ್ರವ್ಯೇಷು । **ಪರಿಣಾಮೋಣಣ್ಣಗದೋ** ಪರಿಣಾಮೋ ನಾನ್ಯಗತೋಽನನ್ಯಗತಃ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಸ್ಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಸ ಇತ್ಥಂಭೂತಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಃ ಪರಿಣಾಮಃ **ದುಕ್ಖಕ್ಖಯಕಾರಣಂ** ದುಃಖಕ್ಷಯಕಾರಣಂ ದುಃಖಕ್ಷಯಾಭಿಧಾನಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾರಣಂ **ಭಣಿದೋ** ಭಣಿತಃ । ಕ್ವ ಭಣಿತಃ । **ಸಮಯೇ** ಪರಮಾಗಮೇ ಲಬ್ಧಿಕಾಲೇ ವಾ । ಕಿಂಚ, ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಸಾಸಾದನಮಿಶ್ರಗುಣಸ್ಥಾನತ್ರಯೇ ತಾರತಮ್ಯೇನಾಶುಭಪರಿಣಾಮೋ ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವ ಭಣಿತಮಾಸ್ತೇ, ಅವಿರತದೇಶವಿರತಪ್ರಮತ್ತಸಂಯತಸಂಜ್ಞಾ ಗುಣಸ್ಥಾನತ್ರಯೇ ತಾರತಮ್ಯೇನಾ ಶುಭಪರಿಣಾಮಶ್ಚ ಭಣಿತಃ, ಅಪ್ರಮತ್ತಾದಿಕ್ಷೀಣಕಷಾಯಾಂತಗುಣಸ್ಥಾನೇಷು ತಾರತಮ್ಯೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೋ ಪಿ ಭಣಿತಃ । ನಯವಿವಕ್ಷಾಯಾಂ

ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕ್ಷೀಣಕಷಾಯಾಂತಗುಣಸ್ಥಾನೇಷು ಪುನರಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯನಯೋ ಭವತ್ಯೇವ । ತತ್ರಾಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯಮಧ್ಯೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಃ ಕಥಂ ಲಭ್ಯತ ಇತಿ ಶಿಷ್ಯೇಣ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೇಕೃತೇ ಸತಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ-ವಸ್ತ್ವೇಕದೇಶಪರೀಕ್ಷಾ ತಾವನ್ನಯಕ್ಷಣಂ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯಾವಲಂಬನಮು ಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಂ ಚೇತಿ ; ತೇನ ಕಾರಣೇನಾಶುದ್ಧ ನಿಶ್ಚಯಮಧ್ಯೇಽಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾವಲಂಬನತ್ವಾತ್ ಶುದ್ಧಧ್ಯೇಯತ್ವಾತ್ ಶುದ್ಧಸಾಧಕತ್ವಾಚ್ಚ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣಾಮೋ ಲಭ್ಯತ ಇತಿ ನಯಲಕ್ಷಣಮುಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಂ ಚ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ಅತ್ರ ಯೋಽಸೌ ರಾಗಾದಿ-ವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತಸಮಾಧಿಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗೋ ಮುಕ್ತಿಕಾರಣಂ ಭಣಿತಃ ಸ ತು ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಲಕ್ಷಣಾದ್ಧ್ಯೇಯ-ಭೂತಾಚ್ಛುದ್ಧಪಾರಿಣಾಮಿಕಭಾವಾದಭೇದಪ್ರಧಾನದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯೇನಾಭಿನ್ನೋಽಪಿ ಭೇದಪ್ರಧಾನಪರ್ಯಾಯಾ-ರ್ಥಿಕ ನಯೇನ ಭಿನ್ನಃ ।ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಅಯಮೇಕದೇಶನಿರಾವರಣತ್ವೇನ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕಖಂಡಜ್ಞಾನವ್ಯಕ್ತಿ ರೂಪಃ, ಸ ಚ ಪಾರಿಣಾಮಿಕಃ ಸಕಲವರಣರಹಿತತ್ವೇನಾಖಂಡಜ್ಞಾನವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಃ, ಅಯಂ ತು ಸಾದಿಸಾಂತತ್ವೇನ ವಿನಶ್ವರಃ, ಸ ಚ ಅನಾದ್ಯನಂತತ್ವೇನಾವಿನಶ್ವರಃ । ಯದಿ ಪುನರೇಕಾಂತೇನಾಭೇದೋ ಭವತಿ ತರ್ಹಿ ಘಟೋತ್ಪತ್ತೌ ಮೃತ್ಪಿಂಡವಿನಾಶವತ್ ಧ್ಯಾನಪರ್ಯಾಯವಿನಾಶೇ ಮೋಕ್ಷೇ ಜಾತೇ ಸತಿ ಧ್ಯೇಯ ರೂಪಪಾರಿಣಾಮಿಕಸ್ಯಾಪಿ ವಿನಾಶೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ತತ ಏವ ಜ್ಞಾಯತೇ ಶುದ್ಧಪಾರಿಣಾಮಿಕಭಾವೋ ಧ್ಯೇಯರೂಪೋ ಭವತಿ, ಧ್ಯಾನಭಾವನಾರೂಪೋ ನ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ ಧ್ಯಾನಸ್ಯ ವಿನಶ್ವರತ್ವಾದಿ ॥೧೮೧॥

ಏವಂ ದ್ರವ್ಯಬಂಧಕಾರಣತ್ವಾತ್ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರೂಪೋ ಭಾವಬಂಧ ಏವ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಬಂಧ ಇತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲಂ ಗತಂ । ಅಥ ಜೀವಸ್ಯ ಸ್ವದ್ರವ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಪರದ್ರವ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಷಡ್‌ಜೀವನಿಕಾಯೈಃ ಸಹ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ಭಣಿದಾ ಪುಢವಿಪ್ಪಮುಹಾ** ಭಣಿತಾಃ ಪರಮಾಗಮೇ ಕಥಿತಾಃ ಪೃಥಿವೀಪ್ರಮುಖಾಃ ತೇ ಕೇ । **ಜೀವಣಿಕಾಯಾ** ಜೀವಸಮೂಹಾಃ । **ಅಧ** ಅಥ । ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಥಾವರಾ ಯ ತಸಾ** ಸ್ಥಾವರಾಶ್ಚ ತ್ರಸಾಃ । ತೇ ಚ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಃ । **ಅಣ್ಣಾ ತೇ** ಅನ್ಯೇ ಭಿನ್ನಾಸ್ತೇ । ಕಸ್ಮಾತ್ **ಜೀವಾದೋ** ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಜೀವಸ್ವಭಾವಾತ್ । **ಜೀವೋ ವಿಯ ತೇಹಿಂದೋ ಅಣ್ಣೋ** ಜೀವೋಽಪಿ ಚ ತೇಭ್ಯೋಽನ್ಯ ಇತಿ । ತಥಾಹಿ—ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಜ್ಞಾಯಕೈಕ- ಸ್ವಭಾವಪರಮಾತ್ಮತತ್ವಭಾವನಾರಹಿತೇನ ಜೀವೇನ ಯದುಪಾರ್ಜಿತಂ ತ್ರಸಸ್ಥಾವರನಾಮಕರ್ಮ ತದುದಯಜನಿತತ್ವಾದ- ಚೇತನತ್ವಾಚ್ಚ ತ್ರಸಸ್ಥಾವರಜೀವನಿಕಾಯಃ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವಜೀವಾದ್ಭಿನ್ನಾಃ । ಜೀವೋಽಪಿ ಚ ತೇಭ್ಯೋ ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾದ್ಭಿನ್ನಾ ಇತಿ । ಅತ್ರೈವಂ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನೇ ಜಾತೇ ಸತಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥೀ ಜೀವಃ ಸ್ವದ್ರವ್ಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಚ ಕರೋತೀತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೧೮೨॥

ಅಥೈತದೇವ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ದೃಢಯತಿ–**ಜೋ ಣವಿ ಜಾಣದಿ ಏವಂ** ಯಃ ಕರ್ತಾನೈವ ಜಾನಾತ್ಯೇವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ । ಕವಮ್ । **ಪರಂ** ಷಡ್‌ಜೀವನಿಕಾಯಾದಿಪರದ್ರವ್ಯಂ, **ಅಪ್ಪಾಣಂ** ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯರೂಪಂ ನಿಜಾತ್ಮಾನಮ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಸಹಾವಮಾಸೇಜ್ಜ** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣನಿಜಶುದ್ಧ-ಸ್ವಭಾವಮಾಶ್ರಿತ್ಯ । **ಕೀರದಿ ಅಜ್ಝವಸಾಣಂ** ಸ ಪುರುಷಃ ಕರೋತ್ಯಧ್ಯವಸಾನಂ ಪರಿಣಾಮಮ್ । ಕೇನ ರೂಪೇಣ । **ಅಹಂ ಮಮೇದಂ ತ್ತಿ** ಅಹಂ ಮಮೇದಮಿತಿ । ಮಮಕಾರಾಹಂಕಾರಾದಿರಹಿತಪರಮಾತ್ಮಭಾವನಾಚ್ಯುತೋ ಭೂತ್ವಾ ಪರದ್ರವ್ಯಂ ರಾಗಾದಿಕಮಹಮಿತಿ ದೇಹಾದಿಕಂ ಮಮೇತಿರೂಪೇಣ ।ಕಸ್ಮಾತ್ । **ಮೋಹಾದೋ** ಮೋಹಾಧೀನತ್ವಾದಿತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತತ್ಸ್ವಪರಭೇದವಿಜ್ಞಾನಬಲೇನ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೀ ಜೀವಃ ಸ್ವದ್ರವ್ಯೇ ರತಿಂ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಕರೋತೀತಿ ॥೧೮೩॥

ಏವಂ ಭೇದಭಾವನಾಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಸೂತ್ರದ್ವಯೇನ ಪಂಚಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾತ್ಮನೋ ನಿಶ್ಚಯೇನ ರಾಗಾದಿಸ್ವಪರಿಣಾಮ ಏವ ಕರ್ಮ, ನ **ಚ** ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮೇತಿ ಪ್ರರೂಪಯತಿ–**ಕುವ್ವಂ ಸಭಾವಂ** ಕುರ್ವನ್‌ಸ್ವಭಾವಮ್ । ಅತ್ರ ಸ್ವಭಾವಶಬ್ದೇನ ಯದ್ಯಪಿ ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯೇನ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವೋ ಭಣ್ಯತೇ, ತಥಾಪಿ ಕರ್ಮಬಂಧಪ್ರಸ್ತಾವೇ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮೋಽಪ್ಯಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಭಾವೋ ಭಣ್ಯತೇ । ತಂ ಸ್ವಭಾವಂ ಕುರ್ವನ್ । ಸ ಕಃ **ಆದಾ** ಆತ್ಮಾ । **ಹವದಿ ಹಿ ಕತ್ತಾ** ಕರ್ತಾ ಭವತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಸ್ಯ । **ಸಗಸ್ಸ ಭಾವಸ್ಸ** ಸ್ವಕೀಯಚಿದ್ರೂಪಸ್ವಭಾವಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಸ್ಯ। ತದೇವ ತಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮರೂಪಂ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಭಾವಕರ್ಮ ಭಣ್ಯತೇ ।ಕಸ್ಮಾತ್ । ತಪ್ತಾಯಃಪಿಂಡವತ್ತೇನಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವಾದ್ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾದಿತಿ **ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಮಯಾಣಂ ಣ ದು ಕತ್ತಾ ಸವ್ವಭಾವಾಣಂ** ಚಿದ್ರೂಪಾತ್ಮನೋ ವಿಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯಮಯಾನಾಂ ನ ತು ಕರ್ತಾ ಸರ್ವಭಾವಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಪರ್ಯಾಯಾಣಾಮಿತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಜೀವಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಸ್ವಪರಿಣಾಮ ಏವ ಕರ್ಮ, ತಸ್ಯೈವ ಕರ್ತೇತಿ ॥೧೮೪॥

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಕಥಂ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮರೂಪಪರಿಣಾಮಃ ಕರ್ಮ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಸಮಾಧಾನಂ ದದಾತಿ–**ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ ಮುಂಚದಿ ಕರೇದಿ ಣ ಹಿ ಪೋಗ್ಗಲಾಣಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ ಜೀವೋ** ಯಥಾ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿರತಃ ಪರಮಮುನಿಃ ಪರಭಾವಂ ನ ಗೃಹ್ಣಾತಿ, ನ ಚ ಮುಂಚತಿ, ನ ಚ ಕರೋತ್ಯುಪಾದಾನರೂಪೇಣ ಲೋಹಪಿಂಡೋ ವಾಗ್ನಿಂ ತಥಾಯಮಾತ್ಮಾ ನ **ಚ** ಗೃಹ್ಣಾತಿ, ನ ಚ ಮುಂಚತಿ, ನ ಚ ಕರೋತ್ಯುಪಾದಾನರೂಪೇಣ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಾಣೀತಿ । ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ನಪಿ । **ಪುಗ್ಗಲಮಜ್ಝೇ ವಟ್ಟಣ್ಣವಿ ಸವ್ವಕಾಲೇಸು** ಕ್ಷೀರನೀರನ್ಯಾಯೇನ ಪುದ್ಗಲಮಧ್ಯೇ ವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ ಸರ್ವಕಾಲೇಷು । ಅನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ಯಥಾ ಸಿದ್ಧೋ ಭಗವಾನ್ ಪುದ್ಗಲಮಧ್ಯೇ ವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ ಪರದ್ರವ್ಯಗ್ರಹಣಮೋಚನಕಾರಣರಹಿತಸ್ತಥಾ ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯೇನ ಶಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವೋಽಪೀತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೧೮೫॥

ಅಥ ಯದ್ಯಯಮಾತ್ಮಾ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮ ನ ಕರೋತಿ, ನ ಚ ಮುಂಚತಿ, ತರ್ಹಿ ಬಂಧಃ ಕಥಂ, ತರ್ಹಿ ಮೋಕ್ಷೋಽಪಿ ಕಥಮಿತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ–**ಸ ಇದಾಣಿಂ ಕತ್ತಾ ಸಂ** ಸ ಇದಾನೀಂ ಕರ್ತಾ ಸನ್ । ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣ ಆತ್ಮಾ, ಇದಾನೀಂ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತನಯವಿಭಾಗೇನ ಕರ್ತಾ ಸನ್ । ಕಸ್ಯ । **ಸಗಪರಿಣಾಮಸ್ಸ** ನಿರ್ವಿಕಾರ-ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಪರಮಸುಖಾಮೃತವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಕಾರ್ಯಸಮಯಸಾರಸಾಧಕನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಕಾರಣಸಮಯಸಾರ-ವಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿವಿಭಾವರೂಪಸ್ಯ ಸ್ವಕೀಯಪರಿಣಾಮಸ್ಯ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂ ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ । **ದವ್ವಜಾದಸ್ಸ** ಸ್ವಕೀಯಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೋಪಾದಾನಕಾರಣಜಾತಸ್ಯ । **ಆದೀಯದೇ ಕದಾಈ ಕಮ್ಮಧೂಲೀಹಿಂ** ಆದೀಯತೇ ಬಧ್ಯತೇ । ಕಾಭಿಃ । ಕರ್ಮಧೂಲೀಭಿಃ ಕರ್ತೃಭೂತಾಭಿಃ ಕದಾಚಿತ್ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಿಭಾವಪರಿಣಾಮಕಾಲೇ । ಏತಾವತಾ ಕಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ಅಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮೇನ ಬಧ್ಯತೇ ಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮೇನ ಮುಚ್ಯತ ಇತಿ ॥೧೮೬॥

ಅಥ ಯಥಾ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಯಮೇವೋತ್ಪದ್ಯಂತೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿವಿಚಿತ್ರಭೇದ-ರೂಪೇಣಾಪಿ ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಿಣಮಂತೀತಿ ಕಥಯತಿ––**ಪರಿಣಮದಿ ಜದಾ ಅಪ್ಪಾ** ಪರಿಣಮತಿ ಯದಾತ್ಮಾ । ಸಮಸ್ತ-ಶುಭಾಶುಭಪರದ್ರವ್ಯವಿಷಯೇ ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಲಕ್ಷಣಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣಾಮಂ ಮುಕ್ತ್ವಾ ಯದಾಯಮಾತ್ಮಾ ಪರಿಣಮತಿ ಕ್ವ । **ಸುಹಮ್ಹಿ ಅಸುಹಮ್ಹಿ** ಶುಭೇಽಶುಭೇ ವಾ ಪರಿಣಾಮೇ । ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ । **ರಾಗದೋಸಜುದೋ** ರಾಗದ್ವೇಷಯುಕ್ತಃ ಪರಿಣತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । **ತಂ ಪವಿಸದಿ ಕಮ್ಮರಯಂ** ತದಾ ಕಾಲೇ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕರ್ಮರಜಃ ಪ್ರವಿಶತಿ । ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ । **ಣಾಣಾವರಣಾದಿಭಾವೇಹಿಂ** ಭೂಮೇರ್ಮೇಘಜಲಸಂಯೋಗೇ ಸತಿ ಯಥಾಽನ್ಯೇ ಪುದ್ಗಲಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಹರಿತಪಲ್ಲವಾದಿಭಾವೈಃ ಪರಿಣಮಂತಿ ತಥಾ ಸ್ವಯಮೇವ ನಾನಾಭೇದಪರಿಣತೈರ್ಮೂಲೋತ್ತರಪ್ರಕೃತಿರೂಪ-

ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಭಾವೈಃ ಪರ್ಯಾಯೈರಿತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಕರ್ಮಣಾಮುತ್ಪತ್ತಿಃ ಸ್ವಯಂಕೃತಾ ತಥಾ ಮೂಲೋತ್ತರಪ್ರಕೃತಿರೂಪವೈಚಿತ್ರ್ಯಮಪಿ, ನ ಚ ಜೀವಕೃತಮಿತಿ ॥೧೮೭॥

ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಪ್ರಕೃತೀನಾಂ ಜಘನ್ಯೋತ್ಕೃಷ್ಟಾನುಭಾಗಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ—

ಸುಹಪಯಡೀಣ ವಿಸೋಹೀ ತಿವ್ವೋ ಅಸುಹಾಣ ಸಂಕಿಲೇಸಮ್ಮಿ ।
ವಿವರೀದೋ ದು ಜಹಣ್ಣೋ ಅಣುಭಾಗೋ ಸವ್ವಪಯಡೀಣಂ ॥೧೩॥*

ಅಣುಭಾಗೋ ಅನುಭಾಗಃ ಫಲದಾನಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಃ । ಭವತೀತಿ ಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಹಾರಃ । ಕಥಂಭೂತೋ ಭವತಿ । **ತಿವ್ವೋ** । ತೀವ್ರಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಃ ಪರಮಾಮೃತಸಮಾನಃ । ಕಾಸಾಂ ಸಂಬಂಧೀ । **ಸುಹಪಯಡೀಣಂ** ಸದ್ವೇದ್ಯಾದಿಶುಭಪ್ರಕೃತೀನಾಂ। ಕಯಾ ಕಾರಣಭೂತಯಾ । **ವಿಸೋಹೀ** ತೀವ್ರಧರ್ಮಾನುರಾಗರೂಪವಿಶುಧ್ಯಾ । **ಅಸುಹಾಣ ಸಂಕಿಲೇಸಮ್ಮಿ** ಅಸದ್ವೇದ್ಯಾದ್ಯಶುಭಪ್ರಕೃತೀನಾಂ ತು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿರೂಪ ತೀವ್ರಸಂಕ್ಲೇಶೇ ಸತಿ ತೀವ್ರೋ ಹಾಲಾಹಲವಿಷಸದೃಶೋ ಭವತಿ। **ವಿವರೀದೋ ದು ಜಹಣ್ಣೋ** ವಿಪರೀತಸ್ತು ಜಘನ್ಯೋ ಗುಡನಿಂಬರೂಪೋ ಭವತಿ । ಜಘನ್ಯವಿಶುದ್ಧ್ಯಾ ಜಘನ್ಯಸಂಕ್ಲೇಶೇನ ಚ ಮಧ್ಯಮವಿಶುದ್ಧ್ಯಾ ಮಧ್ಯಮಸಂಕ್ಲೇಶೇನ ತು ಶುಭಾಶುಭಪ್ರಕೃತೀನಾಂ ಖಂಡಶರ್ಕರಾರೂಪಃ ಕಾಂಜೀರವಿಷೇರೂಪಶ್ಚೇತಿ। ಏವಂವಿಧೋ ಜಘನ್ಯಮಧ್ಯಮೋತ್ಕೃಷ್ಟರೂಪೋಽನುಭಾಗಃ ಕಾಸಾಂ ಸಂಬಂಧೀ ಭವತಿ। **ಸವ್ವಪಯಡೀಣಂ** ಮೂಲೋತ್ತರ ಪ್ರಕೃತಿರಹಿತನಿಜಪರಮಾನಂದೈಕ ಸ್ವಭಾವಲಕ್ಷಣಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯಭೂತಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದ್ಭಿನ್ನಾನಾಂ ಹೇಯಭೂತಾನಾಂ ಸರ್ವಮೂಲೋತ್ತರಕರ್ಮಪ್ರಕೃತೀನಾಮಿತಿಕರ್ಮಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ॥೧೩॥* ಅಥಾಭೇದನಯೇನ ಬಂಧಕಾರಣಭೂತರಾಗಾದಿಪರಿಣತಾತ್ಮೈವ ಬಂಧೋ ಭಣ್ಯತ ಇತ್ಯಾವೇದಯತಿ-**ಸಪದೇಸೋ** ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಾಸಂಖ್ಯೇಯಪ್ರದೇಶತ್ವಾತ್ಸಪ್ರದೇಶಸ್ತಾವದ್ಭವದಿ **ಸೋ ಅಪ್ಪಾ** ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣ ಆತ್ಮಾ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಕಸಾಯಿದೋ** ಕಷಾಯಿತಃ ಪರಿಣತೋ । ರಜ್ಜಿತಃ । ಕೈಃ । **ಮೋಹರಾಗದೋಸೇಹಿಂ** ನಿರ್ಮೋಹಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾಪ್ರತಿಬಂಧಿಭಿರ್ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷೈಃ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಃ । **ಕಮ್ಮರಜೇಹಿಂ ಸಿಲಿಟ್ಠೋ** ಕರ್ಮರಜೋಭಿಃ ಶ್ಲಿಷ್ಟಃ ಕರ್ಮವರ್ಗಣಾಯೋಗ್ಯಪುದ್ಗಲರಜೋಭಿಃ ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಟೋ ಬದ್ಧಃ । **ಬಂಧೋ ತ್ತಿ ಪರೂವಿದೋ** ಅಭೇದೇನಾತ್ಮೈವಬಂಧ ಇತಿ ಪ್ರರೂಪಿತಃ । ಕ್ವ । **ಸಮಯೇ** ಪರಮಾಗಮೇ । ಅತ್ರೇದಂ ಭಣಿತಂ ಭವತಿ–ಯಥಾ ವಸ್ತ್ರಂ ಲೋಧ್ರಾದಿದ್ರವ್ಯೈಃ ಕಷಾಯಿತಂ ರಜ್ಜಿತಂ ಸನ್ಮಜ್ಜೀಷ್ಠಾದಿರಂಗದ್ರವ್ಯೇಣ ರಜ್ಜಿತಂ ಸದಭೇದೇನ ರಕ್ತಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ತಥಾ ವಸ್ತ್ರಸ್ಥಾನೀಯ ಆತ್ಮಾ ಲೋಧ್ರಾದಿದ್ರವ್ಯಸ್ಥಾನೀಯಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷೈಃ ಕಷಾಯಿತೋ ರಜ್ಜಿತಃ ಪರಿಣತೋ ಮಂಜೀಷ್ಠಸ್ಥಾನೀಯಕರ್ಮಪುದ್ಗಲೈಃ ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಟಃ ಸಂಬಂಧಃ ಸನ್ ಭೇದೇಽಪ್ಯಭೇದೋಪಚಾರಲಕ್ಷಣೇನಾಸದ್ಭೂತ - ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಬಂಧ ಇತ್ಯಭಿದೀಯತೇ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಅಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾರ್ಥವಿಷಯತ್ವಾದಸದ್ ಭೂತವ್ಯವಹಾರನಯಸ್ಯೇತಿ ॥೧೮೮॥

ಅಥ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಯೋರವಿರೋಧಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ಏಸೋಬಂಧಸಮಾಸೋ ಏಷ ಬಂಧಸಮಾಸಃ ।** ಏಷ ಬಹುಧಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೋ ರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿರೂಪೋ ಬಂಧಸಂಕ್ಷೇಪಃ । ಕೇಷಾಂ ಸಂಬಂಧೀ । **ಜೀವಾಣಂ** ಜೀವಾನಾಮ್ । **ಣಿಚ್ಛಯೇಣ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ** ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ಕಥಿತಃ ಕೈಃ ಕರ್ತೃಭೂತೈಃ । **ಅರಹಂತೇಹಿಂ** ಅರ್ಹದ್ಭಿಃ ನಿರ್ದೋಷಪರಮಾತ್ಮಭಿಃ ।ಕೇಷಾಮ್ । **ಜದೀಣಂ** ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪೇಯತ್ನಪರಾಣಾಂ ಗಣಧರದೇವಾದಿಯತೀನಾಮ್ । **ವವಹಾರೋ** ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮರೂಪವ್ಯವಹಾರಬಂಧಃ **ಅಣ್ಣಹಾ ಭಣಿದೋ** ನಿಶ್ಚಯನಯಾಪೇಕ್ಷ ಯಾನ್ಯಥಾ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನೇತಿ ಭಣಿತಃ । ಕಿಂಚ ರಾಗಾದೀನೇವಾತ್ಮಾ ಕರೋತಿ ತಾನೇವ ಭುಂಕ್ತೇ

ಚೇತಿ ನಿಶ್ಚಯನಯಲಕ್ಷಣಮಿದಂ । ಅಯಂ ತು ನಿಶ್ಚಯನಯೋ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಬಂಧಪ್ರತಿಪಾದಕಾಸದ್‌ಭೂತವ್ಯವಹಾರ-ನಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕೋ ವಿವಕ್ಷಿತನಿಶ್ಚಯನಯಸ್ತಥೈವಾಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯಶ್ಚ ಭಣ್ಯತೇ।ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಾಣ್ಯಾತ್ಮಾ ಕರೋತಿ ಭುಂಕ್ತೇ ಚೇತ್ಯಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕಾಸದ್ಭೂತವ್ಯವಹಾರನಯೋ ಭಣ್ಯತೇ ।ಇದಂ ನಯದ್ವಯಂ ತಾವದಸ್ತಿ। ಕಿಂತ್ವತ್ರನಿಶ್ಚಯನಯ ಉಪಾದೇಯಃ, ನ ಚಾಸದ್‌ಭೂತವ್ಯವಹಾರಃ । ನನು ರಾಗಾದೀನಾತ್ಮಾ ಕರೋತಿ । ಭುಂಕ್ತೇ ಚೇತ್ಯೇವಂಲಕ್ಷಣೋ ನಿಶ್ಚಯನಯೋ ವಾಖ್ಯಾತಃ ಸ ಕಥಮುಪಾದೇಯೋ ಭವತಿ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ ರಾಗಾದೀನೇವಾತ್ಮಾ ಕರೋತಿ, ನ ಚ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ, ರಾಗದಯಾ ಏವ ಬಂಧಕಾರಣಮಿತಿ ಯದಾ ಜಾನಾತಿ ಜೀವಸ್ತದಾ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿವಿಕಲ್ಪ- ಜಾಲತ್ಯಾಗೇನ ರಾಗಾದಿವಿನಾಶಾರ್ಥಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಂ ಭಾವಯತಿ । ತತಶ್ಚ ರಾಗಾದಿ ವಿನಾಶೋ ಭವತಿ; ರಾಗಾದಿವಿನಾಶೇ ಚಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧೋ ಭವತಿ । ತತಃ ಪರಂಪರಯಾ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಾಧಕತ್ವಾದಯಮಶುದ್ಧನಯೋಽಪ್ಯುಪಚಾರೇಣ ಶುದ್ಧನಯೋ ಭಣ್ಯತೇ, ನಿಶ್ಚಯನಯೋ ಭಣ್ಯತೇ, ತಥೈವೋಪಾದೇಯೋ ಭಣ್ಯತೇ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೮೯॥

ಏವಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಪರಿಣಾಮಾನಾಮೇವ ಕರ್ತಾ, ನ ಚ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಣಾಮಿತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಸಪ್ತಕೇನ ಷಷ್ಠಸ್ಥಲಂ ಗತಂ । ಇತಿ 'ಅರಸಮರೂವಂ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾತ್ರಯೇಣ, ಪೂರ್ವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ಶಿಷ್ಯೇಣ ಯದುಕ್ತಮಮೂರ್ತಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ಮೂರ್ತಕರ್ಮಣಾ ಸಹ ಕಥಂ ಬಂಧೋ ಭವತೀತಿ ತತ್ಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ನಯವಿಭಾಗೇನ ಬಂಧಸಮರ್ಥನಮುಖ್ಯತಯೈಕೋನವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಷಟ್‌ಕೇನ ತೃತೀಯವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅತಃ ಪರಂ ದ್ವಾದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಚತುರ್ಭಿಃ ಸ್ಥಲೈಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣವಿಶೇಷಭೇದಭಾವನಾರೂಪ-ಚೂಲಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ತತ್ರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಪ್ರಧಾನತ್ವೇನ 'ಣ ಚಯದಿ ಜೋ ದು ಮಮತ್ತಿಂ' ಇತ್ಯಾದಿ-ಪಾಠಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾ ಚತುಷ್ಟಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಭಾವನಾಫಲೇನ ದರ್ಶನಮೋಹಗ್ರಂಥಿವಿನಾಶಸ್ತಥೈವ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಗ್ರಂಥಿವಿನಾಶಃ ಕ್ರಮೇಣ ತದುಭಯವಿನಾಶೋ ಭವತೀತಿ ಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜೋ ಏವಂ ಜಾಣಿತ್ತಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್ । ತತಃ ಪರಂ ಕೇವಲಿ-ಧ್ಯಾನೋಪಚಾರಕಥನರೂಪೇಣ 'ಣಿಹದಘಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ದರ್ಶನಾಧಿಕಾರೋಪಸಂಹಾರಪ್ರಧಾನತ್ವೇನ 'ಏವಂ ಜಿ ಜಿಣಿಂದಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ತತಃ ಪರಂ 'ದಂಸಣಸಂಸುದ್ಧಾಣಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಾಥಾ ಚೇತಿ ದ್ವಾದಶಗಾಥಾಭಿಶ್ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ಅಥಾಶುದ್ಧನಯಾದಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭ ಏವಂ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ —**ಣ ಚಯದಿ ಜೋ ದು ಮಮತ್ತಿಂ** ನ ತ್ಯಜತಿ ಯಸ್ತು ಮಮತಾಂ । ಮಮಕಾರಾಹಂಕಾರಾದಿಸಮಸ್ತವಿಭಾವರಹಿತಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲ-ಜ್ಞಾನಾದ್ಯಾನಂತಗುಣಸ್ವರೂಪನಿಜಾತ್ಮಪದಾರ್ಥನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯನಯರಹಿತತ್ವೇನ ವ್ಯವಹಾರಮೋಹಿತ-ಹೃದಯಃ ಸನ್ ಮಮತಾಂ ಮಮತ್ವಭಾವಂ ನ ತ್ಯಜತಿ ಯಃ । ಕೇನ ರೂಪೇಣ । **ಅಹಂ ಮಮೇದಂ ತ್ತಿ** ಅಹಂ ಮಮೇದಮಿತಿ। ಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು । **ದೇಹದವಿಣೇಸು** ದೇಹದ್ರವ್ಯೇಷು, ದೇಹೇ ದೇಹೋಽಹಮಿತಿ, ಪರದ್ರವ್ಯೇಷು ಮಮೇದಮಿತಿ । **ಸೋ ಸಾಮಣ್ಣಂ ಚತ್ತಾ ಪಡಿವಣ್ಣೋ ಹೋದಿ ಉಮ್ಮಗ್ಗಂ** ಸ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರತಿಪನ್ನೋ ಭವತ್ಯುನ್ಮಾರ್ಗಮ್ । ಸ ಪುರುಷೋ ಜೀವಿತಮರಣಲಾಭಾಲಾಭಸುಖದುಃಖಶತ್ರುಮಿತ್ರನಿಂದಾಪ್ರಶಂಸಾದಿಪರಮ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಯತಿತ್ವಂಚಾರಿತ್ರಂ ದೂರಾದಪಹಾಯ ತತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಮುನ್ಮಾರ್ಗಂ ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನೋ ಭವತಿ । ಉನ್ಮಾರ್ಗಾಚ್ಚ ಸಂಸಾರಂ ಪರಿಭ್ರಮತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ಅಶುದ್ಧನಯಾದಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭ ಏವ ॥೧೯೦॥

ಅಥ ಶುದ್ಧನಯಾಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭೋ ಭವತೀತಿ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿ—**ಣಾಹಂ ಹೋಮಿ ಪರೇಸಿಂ, ಣ ಮೇ ಪರೇ ಸಂತಿ** ನಾಹಂ ಭವಾಮಿ ಪರೇಷಾಮ್, ನ ಮೇ ಪರೇ ಸಂತೀತಿ ಸಮಸ್ತಚೇತನಾಚೇತನಪರದ್ರವ್ಯೇಷು ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಸಂಬಂಧಂ

ಮನೋವಚನಕಾಯೈಃ ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮತೈಶ್ಚ ಸ್ವಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯ ನಯಬಲೇನ ಪೂರ್ವಮಪಹಾಯ ನಿರಾಕೃತ್ಯ। ಪಶ್ಚಾತ್ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಣಾಣಮಹಮೇಕ್ಕೋ** ಜ್ಞಾನಮಹಮೇಕಃ, ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲಜ್ಞಾನಮೇವಾಹಂ ಭಾವಕರ್ಮದ್ರವ್ಯಕರ್ಮನೋಕರ್ಮರಹಿತತ್ವೇನೈಕಶ್ಚ । **ಇದಿ ಜೋ ಜಾಯದಿ** ಇತ್ಯನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಯೋಽಸೌ ಧ್ಯಾಯತಿ ಚಿಂತಯತಿ ಭಾವಯತಿ । ಕ್ವ । **ಝಾಣೇ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಧ್ಯಾನೇ ಸ್ಥಿತಃ **ಸೋ ಅಪ್ಪಾಣಾಂ ಹವದಿ ಝಾದಾ** ಸ ಆತ್ಮಾನಂ ಭವತಿ ಧ್ಯಾತಾ । ಸ ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಧ್ಯಾತಾ ಭವತೀತಿ । ತತಶ್ಚ ಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನಾತ್ತಾದೃಶಮೇವ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಲಭತೇ । ತದಪಿ ಕಸ್ಮಾತ್ । ಉಪಾದಾನಕಾರಣಸದೃಶಂ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ವಚನಾತ್ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಶುದ್ಧನಯಾಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭ ಇತಿ ॥೧೯೧॥

ಅಥ ಧ್ರುವತ್ವಾಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮಾನಮೇವ ಭಾವಯೇಽಹಮಿತಿ ವಿಚಾರಯತಿ—'ಮಣ್ಣೇ' ಇತ್ಯಾದಿಪದಖಂಡನಾ ರೂಪೇಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ–**ಮಣ್ಣೇ** ಮನ್ಯೇ ಧ್ಯಾಯಾಮಿ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋಪಾದೇಯತ್ವೇನ ಭಾವಯೇ । ಸ ಕಃ । **ಅಹಂ** ಅಹಂ ಕರ್ತಾ । ಕಂ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಮ್ । **ಅಪ್ಪಗಂ** ಸಹಜಪರಮಾಹ್ಲಾದೈಕಲಕ್ಷಣನಿಜಾತ್ಮಾನಮ್। ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಂ । **ಸುದ್ಧಂ** ರಾಗಾದಿಸಮಸ್ತವಿಭಾವರಹಿತಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಧುವಂ** ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಜ್ಞಾಯಕೈಕ- ಸ್ವಭಾವತ್ವೇನ ಧ್ರುವಮವಿನಶ್ವರಂ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಏವಂ ಣಾಣಪ್ಪಾಣಂ ದಂಸಣಭೂದಂ** ಏವಂ ಬಹುವಿಧಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣಾಖಂಡೈಕಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾತ್ಮಕಮ್ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂ ರೂಪಮ್ । **ಅದಿಂದಿಯಂ** ಅತೀಂದ್ರಿಯಂ, ಮೂರ್ತವಿನಶ್ವರಾನೇಕೇಂದ್ರಿಯರಹಿತತ್ವೇನಾಮೂರ್ತಾವಿನಶ್ವರೈಕಾತೀಂದ್ರಿಯಸ್ವಭಾವಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂಸ್ವಭಾವಮ್ । **ಅಚಲಂ** ಅತಿಚಪಲಚಂಚಲಮನೋವಾಕ್ಕಾಯವ್ಯಾಪಾರರಹಿತತ್ವೇನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ ನಿಶ್ಚಲಂ ಸ್ಥಿರಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಅಣಾಲಂಬಂ** ಸ್ವಾಧೀನದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಸಾಲಂಬನಂ ಭರಿತಾವಸ್ಥಮಪಿ ಸಮಸ್ತ ಪರಾಧೀನಪರದ್ರವ್ಯಾಲಂಬನರಹಿತತ್ವೇನ ನಿರಾಲಂಬನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೧೯೨॥

ಅಥಾತ್ಮನಃ ಪೃಥಗ್ಭೂತಂ ದೇಹಾದಿಕಮಧ್ರುವತ್ವಾನ್ನ ಭಾವನೀಯಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ–**ಣ ಸಂತಿ ಧುವಾ** ಧ್ರುವಾ ಅವಿನಶ್ವರಾ ನಿತ್ಯಾ ನ ಸಂತಿ । ಕಸ್ಯ । **ಜೀವಸ್ಸ** ಜೀವಸ್ಯ । ಕೇ ತೇ । **ದೇಹಾ ವಾ ದವಿಣಾ ವಾ** ದೇಹಾ ವಾ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ವಾ ; ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಶುಚಿಭೂತಾದ್ದೇಹರಹಿತಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಲಕ್ಷಣಾ ಔದಾರಿಕಾದಿಪಂಚದೇಹಾಸ್ತಥೈವ ಚ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಭೋಗೋಪಭೋಗ ಸಾಧಕಾನಿ ಪರದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚ । ನ ಕೇವಲಂ ದೇಹಾದಯೋ ಧ್ರುವಾ ನ ಭವಂತಿ, **ಸುಹದುಕ್ಖಾ ವಾ** ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣಸ್ವಾತ್ಮೋತ್ಥಸುಖಾಮೃತವಿಲಕ್ಷಣಾನಿ ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖದುಃಖಾನಿ ವಾ । **ಅಧ** ಅಹೋ ಭವ್ಯಾಃ **ಸತ್ತುಮಿತ್ತಜಣಾ** ಶತ್ರುಮಿತ್ರಾದಿಭಾವರಹಿತಾದಾತ್ಮನೋ ಭಿನ್ನಾಃ ಶತ್ರುಮಿತ್ರಾದಿಜನಾಂಶ್ಚ ಯದ್ಯೇತತ್ ಸರ್ವಮಧ್ರುವಂ ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಧ್ರುವಮಿತಿ ಚೇತ್ । **ಧುವೋ** ಧ್ರುವಃ ಶಾಶ್ವತಃ । ಸ ಕಃ । **ಅಪ್ಪಾ** ನಿಜಾತ್ಮಾ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಉವಓಗಪ್ಪಗೋ** ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೋದರವಿವರವರ್ತಿತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಯುಗಪತ್ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿ ಸಮರ್ಥಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನೋಪಯೋಗಾತ್ಮಕ ಇತಿ । ಏವಮಧ್ರುವತ್ವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಧ್ರುವಸ್ವಭಾವೇ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೧೯೩॥

ಏವಮಶುದ್ಧನಯಾದಶುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭೋ ಭವತೀತಿ ಕಥನೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ । ಶುದ್ಧನಯಾಚ್ಛುದ್ಧಾತ್ಮಲಾಭೋ ಭವತೀತಿ ಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ । ಧ್ರುವತ್ವಾದಾತ್ಮೈವ ಭಾವನೀಯ ಇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೇನ ತೃತೀಯಾ । ಆತ್ಮನೋಽನ್ಯದಧ್ರುವಂ ನ ಭಾವನೀಯಮಿತಿ ಕಥನೇನ ಚತುರ್ಥೀ ಚೇತಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ ಗತಮ್ ಅಥೈವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭೇ ಸತಿ ಕಿಂ ಫಲಂ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಮಾಹ–**ಝಾದಿ** ಧ್ಯಾಯತಿ **ಜೋ** ಯಃ ಕರ್ತಾ । ಕಮ್ **ಅಪ್ಪಗಂ** ನಿಜಾತ್ಮಾನಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಪರಂ** ಪರಮಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿ-

ಗುಣಾಧಾರತ್ವಾತ್ಪರಮುತ್ಕೃಷ್ಟಮ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಮ್ । **ಏವಂ ಜಾಣಿತ್ತಾ** ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಸ್ವಾತ್ಮೋ-ಪಲಂಭಲಕ್ಷಣಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇನ ಜ್ಞಾತ್ವಾ । ಕಥಂಭೂತಂ ಸನ್ ಧ್ಯಾಯತಿ । **ವಿಸುದ್ಧಪ್ಪಾ** ಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭಾದಿಸಮಸ್ತ-ಮನೋರಥಜಾಲರಹಿತತ್ವೇನ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಸನ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಃ **ಸಾಗಾರೋಽಣಾಗಾರೋ** ಸಾಗರೋಽನಾಗಾರಃ । ಅಥವಾ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಃ । ಸಹಾಕಾರೇಣ ವಿಕಲ್ಪೇನ ವರ್ತತೇ ಸಾಕಾರೋ ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗಃ, ಅನಾಕಾರೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೋ ದರ್ಶನೋಪಯೋಗಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಯುಕ್ತಃ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಃ । ಅಥವಾ ಸಾಕಾರಃ ಸವಿಕಲ್ಪೋ ಗೃಹಸ್ಥಃ, ಅನಾಕಾರೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೋ ದರ್ಶನೋಪಯೋಗಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಯುಕ್ತಃ ಸಾಕಾರಾನಾಕಾರಃ । ಅಥವಾ ಸಾಕಾರಃ ಸವಿಕಲ್ಪೋ ಗೃಹಸ್ಥಃ, ಅನಾಕಾರೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸ್ತಪೋಧನಃ । ಅಥವಾ ಸಾಹಾಕಾರೇಣ ಲಿಂಗೇನ ಚಿಹ್ನೇನ ವರ್ತತೇ ಸಾಕಾರೋ ಯತಿಃ ಅನಾಕಾರಶ್ಚಿಹ್ನರಹಿತೋ ಗೃಹಸ್ಥಃ । **ಖವೇದಿ ಸೋ ಮೋಹದುಗ್ಗಂಠಿಂ** ಯ ಏವಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಃ ಕ್ಷಪಯತಿ ಸ ಮೋಹದುರ್ಗ್ರಂಥಿಮ್ । ಮೋಹ ಏವ ದುರ್ಗ್ರಂಥಿಃ ಮೋಹದುರ್ಗ್ರಂಥಿಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿಪ್ರತಿಬಂಧಕೋ ದರ್ಶನಮೋಹಸ್ತಮ್ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತತ್ –ಆತ್ಮೋಪಲಂಭಸ್ಯ ಮೋಹಗ್ರಂಥಿವಿನಾಶ ಏವ ಫಲಮ್ ॥೧೯೪॥

ಅಥ ದರ್ಶನಮೋಹಗ್ರಂಥಿಭೇದಾತ್ಕಿಂ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಸಮಾಧಾನಂ ದದಾತಿ –**ಜೋ ಣಿಹದಮೋಹಗಂಠಿ** ಯಃ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ನಿಹತದರ್ಶನಮೋಹಗ್ರಂಥಿರ್ಭೂತ್ವಾ **ರಾಗಪದೋಸೇಖವಿಯ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮ-ನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಪ್ರತಿಬಂಧಕೌ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಸಂಜ್ಞೌ ರಾಗದ್ವೇಷೌ ಕ್ಷಪಯಿತ್ವಾ । ಕ್ವ । **ಸಾಮಣ್ಣೇ** ಸ್ವಸ್ವಭಾವಲಕ್ಷಣೇ ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಹೋಜ್ಜಂ** ಭೂತ್ವಾ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಸಮಸುಹದುಕ್ಖೋ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿಸಮುತ್ಪನ್ನರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತಪರಮಸುಖಾಮೃತಾನುಭವೇನ ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖ-ದುಃಖೋತ್ಪನ್ನ ಹರ್ಷವಿಶಾದರಹಿತತ್ವಾತ್ಸಮಸುಖದುಃಖ । **ಸೋ ಸೋಕ್ಖಂ ಅಕ್ಖಯಂ ಲಹದಿ** ಸ ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟೋ ಭೇದಜ್ಞಾನೀ ಸೌಖ್ಯಮಕ್ಷಯಂ ಲಭತೇ ।ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ದರ್ಶನಮೋಹಕ್ಷಯಾಚ್ಚಾರಿತ್ರ ಮೋಹಸಂಜ್ಞರಾಗದ್ವೇಷ-ವಿನಾಶಸ್ತತಶ್ಚ ಸುಖದುಃಖಾದಿಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯಲಕ್ಷಣಶ್ರಾಮಣ್ಯೇಽವಸ್ಥಾನಂ ತೇನಾಕ್ಷಯಸುಖಲಾಭೋ ಭವತೀತಿ ॥೧೯೫॥

ಅಥ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣಧ್ಯಾನಮಾತ್ಮನೋಽತ್ಯಂತವಿಶುದ್ಧಿಂ ಕರೋತಿತ್ಯಾವೇದಯತಿ–**ಜೋ ಖವಿದಮೋಹಕಲುಸೋ** ಯಃ ಕ್ಷಪಿತಮೋಹಕಲುಷಃ, ಮೋಹೋ ದರ್ಶನಮೋಹಃ ಕಲುಷಶ್ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಃ, ಪೂರ್ವಸೂತ್ರದ್ವಯಕಥಿತಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷಪಿತಮೋಹಕಲುಷೌ ಯೇನ ಸ ಭವತಿ ಕ್ಷಪಿತಮೋಹಕಲುಷಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟ । **ವಿಸಯವಿರತ್ತೋ** ಮೋಹಕಲುಷರಹಿತಸ್ವಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿಸಮುತ್ಪನ್ನಸುಖಸುಧಾರಸಾಸ್ವಾದಬಲೇನ ಕಲುಷಮೋಹೋದಯ-ಜನಿತವಿಷಯಸುಖಾಕಾಂಕ್ಷಾ ರಹಿತತ್ವಾದ್ವಿಷಯವಿರಕ್ತಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಸಮವಟ್ಠಿದೋ** ಸಮ್ಯಗವಸ್ಥಿತಃ । ಕ್ವ । **ಸಹಾವೇ** ನಿಜಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವೇ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಮ್ । **ಮಣೋ ಣಿರುಂಭಿತ್ತಾ** ವಿಷಯಕಷಾಯೋತ್ಪನ್ನವಿಕಲ್ಪ-ಜಾಲರೂಪಂ ಮನೋನಿರುಧ್ಯ ನಿಶ್ಚಲಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಸೋ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಹವದಿ ಝಾದಾ** ಸ ಏವಂಗುಣಯುಕ್ತಃ ಪುರುಷಃ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಭವತಿ ಧ್ಯಾತಾ । ತೇನೈವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಧ್ಯಾನೇನಾತ್ಯಂತಿಕೀಂ ಮುಕ್ತಿಲಕ್ಷಣಾಂ ಶುದ್ಧಿಂ ಲಭತ ಇತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಧ್ಯಾನಾ-ಜ್ಜೀವೋ ವಿಶುದ್ಧೋ ಭವತೀತಿ । ಕಿಂಚ ಧ್ಯಾನೇನ ಕಿಲಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧೋ ಜಾತಃ ತತ್ರ ವಿಷಯೇ ಚತುರ್ವಿಧವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕ್ರಿಯತೇ। ತಥಾಹಿ–ಧ್ಯಾನಂ ಧ್ಯಾನಸಂತಾನಸ್ತಥೈವ ಧ್ಯಾನಚಿಂತಾ ಧ್ಯಾನಾನ್ವಯಸೂಚನಮಿತಿ ।ತತ್ರೈಕಾಗ್ರಚಿಂತಾನಿರೋಧೋ **ಧ್ಯಾನಮ್** । ತಚ್ಚ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧರೂಪೇಣ ದ್ವಿಧಾ । ಅಥ ಧ್ಯಾನಸಂತಾನಃ ಕಥ್ಯತೇಯತ್ರಾಂತರ್ಮುಹೂರ್ತಪರ್ಯಂತಂ- ಧ್ಯಾನಂ, ತದನಂತರಮಂತರ್ಮುಹೂರ್ತಪರ್ಯಂತಂ- ತತ್ತ್ವಚಿಂತಾ, ಪುನರಪ್ಯಂತರ್ಮುಹೂರ್ತಪರ್ಯಂತಂ ಧ್ಯಾನಂ, ಪುನರಪಿ ತತ್ತ್ವಚಿಂತೇತಿ ಪ್ರಮತ್ತಾಪ್ರಮತ್ತಗುಣಸ್ಥಾನವದಂತರ್ಮುಹೂರ್ತೇಽಂತರ್ಮುಹೂರ್ತೇ ಗತಿ ಸತಿ ಪರಾವರ್ತನ-

ಮಸ್ತಿ ಸ **ಧ್ಯಾನಸಂತಾನೋ** ಭಣ್ಯತೇ । ಸ ಚ ಧರ್ಮ್ಯಧ್ಯಾನಸಂಬಂಧೀ । ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಂ, ಪುನರುಪಶಮಶ್ರೇಣಿಕ್ಷಪಕಶ್ರೇಣ್ಯಾರೋಹಣೇ ಭವತಿ । ತತ್ರ ಚಾಲ್ಪಕಾಲತ್ವಾತ್ಪರಾ- ವರ್ತನರೂಪಧ್ಯಾನಸಂತಾನೋ ನ ಘಟತೇ । ಇದಾನೀಂ ಧ್ಯಾನಚಿಂತಾ ಕಥ್ಯತೇ-ಯತ್ರ ಧ್ಯಾನಸಂತಾನವದ್ಧ್ಯಾನ- ಪರಾವರ್ತೋ ನಾಸ್ತಿ ಧ್ಯಾನಸಂಬಂಧಿನೀ ಚಿಂತಾಸ್ತಿ ತತ್ರ ಯದ್ಯಪಿ ಕ್ವಾಪಿ ಕಾಲೇ ಧ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ ತಥಾಪಿ ಸಾ **ಧ್ಯಾನಚಿಂತಾ** ಭಣ್ಯತೇ । ಅಥ ಧ್ಯಾನಾನ್ವಯಸೂಚನಂ ಕಥ್ಯತೇಯತ್ರ ಧ್ಯಾನಸಾಮಗ್ರೀಭೂತಾ ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ ಅನ್ಯದ್ವಾ ಧ್ಯಾನಸಂಬಂಧಿ ಸಂವೇಗವೈರಾಗ್ಯ ವಚನಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ವಾ ತತ್ **ಧ್ಯಾನಾನ್ವಯಸೂಚನಮಿತಿ** । ಅನ್ಯಥಾ ವಾ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಧ್ಯಾನವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ–ಧ್ಯಾತಾ ಧ್ಯಾನಂ ಫಲಂ ಧ್ಯೇಯಮಿತಿ । ಅಥವಾರ್ತರೌದ್ರಧರ್ಮ್ಯಶುಕ್ಲವಿಭೇದೇನ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಧ್ಯಾನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ತದನ್ಯತ್ರ ಕಥಿತಮಾಸ್ತೇ ॥೧೯೬॥

ಏವಮಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಾದ್ದರ್ಶನಮೋಹಕ್ಷಪಣಂ ಭವತೀತಿ ಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಾಗಾಥಾ, ದರ್ಶನಮೋಹ-ಕ್ಷಯಾಚ್ಚಾರಿತ್ರಮೋಹಕ್ಷಪಣಂ ಭವತೀತಿ ಕಥನೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ, ತದುಭಯಕ್ಷಯೇಣ ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೇನ ತೃತೀಯಾ ಚೇತ್ಯಾತ್ಮೋಪಲಂಭಫಲಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥೋಪಲಬ್ಧಶುದ್ಧಾತ್ಮ-ತತ್ತ್ವಸಕಲಜ್ಞಾನೀ ಕಿಂ ಧ್ಯಾಯತೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಮಾಕ್ಷೇಪದ್ವಾರೇಣ ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷಂ ವಾ ಕರೋತಿ–**ಣಿಹದಘಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ** ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತನಿಶ್ಚಲನಿಜಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವ ಪರಿಣತಿರೂಪಶುದ್ಧಧ್ಯಾನೇನ ನಿಹತಘನಘಾತಿಕರ್ಮಾ । **ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಸವ್ವಭಾವತಚ್ಚಣ್ಹೂ** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಸರ್ವಭಾವತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಪರಿಜ್ಞಾತಸ್ವರೂಪಃ । **ಣೇಯಂತಗದೋ** ಜ್ಞೇಯಾಂತಗತಃ ಜ್ಞೇಯಭೂತಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪೇಣ ಪಾರಂಗತಃ । ಏವಂವಿಶೇಷಣತ್ರಯವಿಶಿಷ್ಟಃ **ಸಮಣೋ** ಜೀವಿತಮರಣಾದಿಸಮಭಾವ- ಪರಿಣತಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಃ ಶ್ರಮಣೋ ಮಹಾಶ್ರಮಣಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ **ಝಾದಿ ಕಮಟ್ಠಂ** ಧ್ಯಾಯತಿ ಕಮರ್ಥಮಿತಿ ಪ್ರಶ್ನಃ । ಅಥವಾ ಕಮರ್ಥಂ ಧ್ಯಾಯತಿ, ನ ಕಮಪೀತ್ಯಾಕ್ಷೇಪಃ । ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ । **ಅಸಂದೇಹೋ** ಅಸಂದೇಹಃ ಸಂಶಯಾದಿರಹಿತ ಇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ಯಥಾ ಕೋಽಪಿ ದೇವದತ್ತೋ ವಿಷಯಸುಖನಿಮಿತ್ತಂ ವಿದ್ಯಾರಾಧನಾಧ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ, ಯದಾ ವಿದ್ಯಾಸಿದ್ಧಾ ಭವತಿ ತತ್ಫಲಭೂತಂ ವಿಷಯಸುಖಂ ಚ ಸಿದ್ಧಂ ಭವತಿ ತಾದರಾಧನಾಧ್ಯಾನಂ ನ ಕರೋತಿ, ತಥಾಯಂ ಭಗವಾನಪಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಿದ್ಯಾನಿಮಿತ್ತಂ ತತ್ ಫಲಭೂತಾನಂತಸುಖನಿಮಿತ್ತಂ ಚ ಪೂರ್ವಂ ಛದ್ಮಸ್ಥಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾರೂಪಂ ಧ್ಯಾನಂ ಕೃತವಾನ್ ಇದಾನೀಂ ತದ್ಧ್ಯಾನೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಿದ್ಯಾ ಸಿದ್ಧಾ ತತ್ಫಲಭೂತಮನಂತ- ಸುಖಂ ಚ ಸಿದ್ಧಮ್, ಕಿಮರ್ಥಂ ಧ್ಯಾನಂ ಕರೋತೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಃ ಆಕ್ಷೇಪೋ ವಾ, ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ಕಾರಣಂ ಪರೋಕ್ಷೇಽರ್ಥೇ ಧ್ಯಾನಂ ಭವತಿ, ಭಗವಂತಃ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ, ಕಥಂ ಧ್ಯಾನಮಿತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ್ವಾರೇಣ ಗಾಥಾ ಗತಾ ॥೧೯೭॥

ಅಥಾತ್ರ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೇ ಪರಿಹಾರಂ ದದಾತಿ–**ಝಾದಿ** ಧ್ಯಾಯತಿ ಏಕಾಕಾರಸಮರಸೀಭಾವೇನ ಪರಿಣಮತ್ಯನು-ಭವತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । ಭಗವಾನ । ಕಿಂ ಧ್ಯಾಯತಿ । **ಸೋಕ್ಖಂ** ಸೌಖ್ಯಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಪರಂ** ಉತ್ಕೃಷ್ಟಂ ಸರ್ವಾತ್ಮ-ಪ್ರದೇಶಾಹ್ಲಾದಕಪರಮಾನಂತಸುಖಮ್ । ಕಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಸ್ತಾವೇ ।ಯಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ **ಭೂದೋ** ಭೂತಃ ಸಂಜಾತಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಅಕ್ಖಾತೀದೋ** ಅಕ್ಷಾತೀತಃ ಇಂದ್ರಿಯರಹಿತಃ । ನ ಕೇವಲಂ ಸ್ವಯಮತೀಂದ್ರಿಯೋ ಜಾತಃ ಪರೇಷಾಂ **ಚ ಅಣಕ್ಖೋ** ಅನಕ್ಷಃ ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯೋ ನ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಸವ್ವಾಬಾಧವಿಜುತ್ತೋ** ಪ್ರಾಕೃತಲಕ್ಷಣಬಲೇನ ಬಾಧಾಶಬ್ದಸ್ಯ ಹ್ರಸ್ವತ್ವಂ ಸರ್ವಬಾಧಾವಿಯುಕ್ತಃ । ಆಸಮಂತಾದಾಬಧಾಃ ಪೀಡಾ ಅಬಾಧಾಃ ಸರ್ವಾಶ್ಚತಾ ಅಬಾಧಾಶ್ಚ ಸರ್ವಬಾಧಾಸ್ತಾಭಿರ್ವಿಯುಕ್ತೋ ರಹಿತಃ ಸರ್ವಬಾಧಾವಿಯುಕ್ತಃ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಃ । **ಸಮಂತಸವ್ವಕ್ಖಸೋಕ್ಖಣಾಣಡ್ಢೋ** ಸಮಂತತಃ ಸಾಮಸ್ತ್ಯೇನ ಸ್ಪರ್ಶನಾದಿಸರ್ವಾಕ್ಷಸೌಖ್ಯಜ್ಞಾನಾಢ್ಯಃ । ಸಮಂತತಃ ಸರ್ವಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೈರ್ವಾಸ್ಪರ್ಶನಾದಿಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿತ್ವೇನ ಯೇ ಜ್ಞಾನಸೌಖ್ಯೇ ದ್ವೇ ತಾಭ್ಯಾಮಾಢ್ಯಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ತದ್ಯಥಾ–ಅಯಂ

ಭಗವಾನೇಕದೇಶೋದ್ಭವಸಾಂಸಾರಿಕಜ್ಞಾನಸುಖಕಾರಣಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೋದ್ಭವಸ್ವಾಭಾವಿಕಾತೀಂದ್ರಿಯ-ಸುಖಜ್ಞಾನವಿನಾಶಕಾನಿ ಚ ಯಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಕಾರಣಸಮಯಸಾರಬಲೇನಾತಿಕ್ರಾಮತಿ ವಿನಾಶಯತಿ ಯದಾ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕ್ಷಣೇ ಸಮಸ್ತಬಾಧಾರಹಿತಃ ಸನ್ನತೀಂದ್ರಿಯಮನಂತಮಾತ್ಮೋತ್ಥಸುಖಂ ಧ್ಯಾತ್ಯನುಭವತಿ ಪರಿಣಮತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕೇವಲಿನಾಮನ್ಯಚ್ಚಿಂತಾನಿರೋಧಲಕ್ಷಣಂ ಧ್ಯಾನಂ ನಾಸ್ತಿ, ಕಿಂತ್ವಿದಮೇವ ಪರಮ- ಸುಖಾನುಭವನಂ ವಾ ಧ್ಯಾನಕಾರ್ಯಭೂತಾಂ ಕರ್ಮನಿರ್ಜರಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಧ್ಯಾನಶಬ್ದೇನೋಪಚರ್ಯತೇ ಯತ್ಪುನಃ ಸಯೋಗಿಕೇವಲಿನಸ್ತೃತೀಯಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಮಯೋಗಿಕೇವಲಿನಶ್ಚತುರ್ಥಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಂ ಭವತೀತ್ಯುಕ್ತಂ ತದುಪಚಾರೇಣ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೧೯೮॥

ಏವಂ ಕೇವಲೀ ಕಿಂ ಧ್ಯಾತೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ । ಪರಮಸುಖಂ ಧ್ಯಾಯತ್ಯನುಭವತೀತಿ ಪರಿಹಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತಿ ಧ್ಯಾನವಿಷಯಪೂರ್ವಪಕ್ಷಪರಿಹಾರದ್ವಾರೇಣ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾಯಮೇವ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಲಕ್ಷಣಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ, ನಾನ್ಯ ಇತಿ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಮರ್ಥಯತಿ– **ಜಾದಾ** ಜಾತಾ ಉತ್ಪನ್ನಾಃ । ಕಥಂಭೂತಾಃ **ಸಿದ್ಧಾ** ಸಿದ್ಧಾಃ ಸಿದ್ಧಪರಮೇಷ್ಠಿ ನೋ ಮುಕ್ತಾತ್ಮಾನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । **ಕೇ** ಕರ್ತಾರಃ । **ಜಿಣಾ** ಜಿನಾಃ ಅನಾಗಾರಕೇವಲಿನಃ । **ಜಿಣಿಂದಾ** ನ ಕೇವಲಂ ಜಿನಾ ಜಿನೇಂದ್ರಾಶ್ಚ ತೀರ್ಥಕರಪರಮದೇವಾಃ । ಕಥಂಭೂತಾಃ ಸಂತಾಃ ಏತೇ ಸಿದ್ಧಾ ಜಾತಾಃ । **ಮಗ್ಗಂ ಸಮುಟ್ಠಿದಾ** ನಿಜಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಮಾರ್ಗಂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಂ ಸಮುತ್ಥಿತಾ ಆಶ್ರಿತಾಃ । ಕೇನ । **ಏವಂ** ಪೂರ್ವಂ ಬಹುಧಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಕ್ರಮೇಣ । ನ ಕೇವಲಂ ಜಿನಾ ಜಿನೇಂದ್ರಾ ಅನೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ಸಿದ್ಧಾ ಜಾತಾಃ, ಸಮಣಾ ಸುಖದುಃಖಾದಿಸಮತಾಭಾವನಾಪರಿಣತಾತ್ಮತತ್ತ್ವಲಕ್ಷಣಾಃ ಶೇಷಾ ಅಚರಮದೇಹಶ್ರಮಣಾಶ್ಚ । ಅಚರಮದೇಹಾನಾಂ ಕಥಂ ಸಿದ್ಧತ್ವಮಿತಿ ಚೇತ್ । ''ತವಸಿದ್ಧೇ ಣಯಸಿದ್ಧೇ ಸಂಜಮಸಿದ್ಧೇ ಚರಿತ್ತಸಿದ್ಧೇ ಯ । ಣಾಣಮ್ಮಿ ದಂಸಣಮ್ಮಿ ಯ ಸಿದ್ಧೇ ಸಿರಸಾ ಣಮಂಸಾಮಿ ॥'' ಇತಿ ಗಾಥಾಕಥಿತಕ್ರಮೇಣೈಕದೇಶೇನ । **ಣಮೋತ್ಥು ತೇಸಿಂ** ನಮೋಽಸ್ತು ತೇಭ್ಯಃ ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಸಿದ್ಧಗುಣಸ್ಮರಣರೂಪೋ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರೋಸ್ತು । **ತಸ್ಸ ಯ ಣಿವ್ವಾಣಮಗ್ಗಸ್ಸ** ತಸ್ಮೈ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕನಿರ್ವಾಣಮಾರ್ಗಾಯ ಚ । ತತೋಽವಧಾರ್ಯತೇ ಅಯಮೇವ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ, ನಾನ್ಯ ಇತಿ ॥೧೯೯॥

ಅಥ 'ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ ಜತ್ತೋ ಣಿವ್ವಾಣಸಂಪತ್ತೀ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ನಿರ್ವಾಹಯನ್ ಸ್ವಯಮಪಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರಿಣತಂ ಸ್ವೀಕರೋತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ತಮ್ಹಾ** ಯಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪ-ಲಂಭಲಕ್ಷಣಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೇಣ ಜಿನಾ ಜಿನೇಂದ್ರಾಃ ಶ್ರಮಣಾಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಾ ಜಾತಾಸ್ತಸ್ಮಾದಹಮಪಿ **ತಹ** ತಥೈವ ತೇನೈವ ಪ್ರಕಾರೇಣ **ಜಾಣಿತ್ತಾ** ಜ್ಞಾತ್ವಾ । ಕಮ್ । **ಅಪ್ಪಾಣಂ** ನಿಜಪರಮಾತ್ಮಾನಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಜಾಣಗಂ** ಜ್ಞಾಯಕಂ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಗುಣಸ್ವಭಾವಮ್ । ಕೇನ ಕೃತ್ವಾ ಜ್ಞಾತ್ವಾ । **ಸಭಾವೇಣ** ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಭಾವರಹಿತಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕ-ಸ್ವಭಾವೇನ । ಪಶ್ಚಾತ್ ಕಿಂ ಕರೋಮಿ । **ಪರಿವಜ್ಜಾಮಿ** ಪರಿ ಸಮಂತಾದ್ವರ್ಜಯಾಮಿ । ಕಾಮ್ । **ಮಮತ್ತಿಂ** ಸಮಸ್ತಚೇತನ-ಚೇತನಮಿಶ್ರಪರದ್ರವ್ಯಸಂಬಂಧಿನೀ ಮಮತಾಮ್ । ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ । **ಉವಟ್ಠಿದೋ** ಉಪಸ್ಥಿತಃ ಪರಿಣತಃ । ಕ್ವ । **ಣಿಮ್ಮಮತ್ತಮ್ಮಿ** ಸಮಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯ ಮಮಕಾರಾಹಂಕಾರರಹಿತತ್ವೇನ ನಿರ್ಮಮತ್ವಲಕ್ಷಣೇ ಪರಮಸಾಮ್ಯಾಭಿದಾನೇ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರೇ ತತ್ಪರಿಣತನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವಭಾವೇ ವಾ । ತಥಾಹಿ–ಅಹಂ ತಾವತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವತ್ವೇನ ಜ್ಞಾಯಕೈಕಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಸ್ವಭಾವಃ । ಕಥಾಭೂತಸ್ಯ ಸತೋ ಮಮ ನ ಕೇವಲಂ ಸ್ವಸ್ವಾಮ್ಯಾದಯಃ ಪರದ್ರವ್ಯಸಂಬಂಧಾ ನ ಸಂತಿ । ನಿಶ್ಚಯೇನ ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾಯಕಸಂಬಂಧೋ ನಾಸ್ತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ಸಮಸ್ತಪರದ್ರವ್ಯಮಮತ್ವರಹಿತೋ ಭೂತ್ವಾ ಪರಮಸಾಮ್ಯಲಕ್ಷಣೇ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ತಿಷ್ಠಾಮೀತಿ । ಕಿಂಚ 'ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ' ಇತ್ಯಾದಿಸ್ವಕೀಯಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ

ನಿರ್ವಾಹಯನ್ಸ್ವಯಮಪಿ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಪರಿಣತಿಂ ಸ್ವೀಕರೋತ್ಯೇವಂ ಯದುಕ್ತಂ ಗಾಥಾಪಾತನಿಕಾಪ್ರಾರಂಭೇ ತೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿಯೇ ತಾಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ಗೃಹೀತ್ವಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಗತಾಸ್ತೈರೇವ ಸಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಸ್ತುವೃತ್ತ್ಯಾ ಸಮಾಪ್ತಿಂ ನೀತಾ । **ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವೈಃ** ಪುನರ್ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾಧಿಕಾರದ್ವಯರೂಪಗ್ರಂಥಸಮಾಪ್ತಿ ರೂಪೇಣ ಸಮಾಪ್ತಂ ನೀತಾ, ಶಿವಕುಮಾರಮಹಾರಾಜೇನ ತದ್ಗ್ರಂಥಶ್ರವಣೇನ ಚ ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಯೇ ಮೋಕ್ಷಂ ಗತಾಸ್ತೇಷಾಂ ಸಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪರಿಪೂರ್ಣಾ ಜಾತಾ, ನ ಚೈತೇಷಾಮ್ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಚರಮದೇಹತ್ವಾಭಾವಾದಿತಿ ॥೨೦೦॥

ಏವಂ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಾಧಿಕಾರಸಮಾಪ್ತಿರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಏವಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮ-ಭಾವನಾರೂಪಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೇಣ ಯೇ ಸಿದ್ಧಿಂ ಗತಾ ಯೇ ಚ ತದಾರಾಧಕಾಸ್ತೇಷಾಂ ದರ್ಶನಾಧಿಕಾರಾಪೇಕ್ಷಯಾವಸಾನ-ಮಂಗಲಾರ್ಥಂ ಗ್ರಂಥಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಮಧ್ಯಮಂಗಲಾರ್ಥಂ ಚ ಯತ್ತದಾಭಿಲಾಷೀಭೂತ್ವಾ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕರೋತಿ–

ದಂಸಣಸಂಸುದ್ಧಾಣಂ ಸಮ್ಮಣ್ಣಾಣೋವಜೋಗಜುತ್ತಾಣಂ ।
ಅವ್ವಾಬಾಧರದಾಣಂ ಣಮೋ ಣಮೋ ಸಿದ್ಧಸಾಹೂಣಂ ॥೧೪॥*

ಣಮೋ ಣಮೋ ನಮೋ ನಮಃ । ಪುನಃ ಪುನರ್ನಮಸ್ಕರೋಮಿತಿ ಭಕ್ತಿಪ್ರಕರ್ಷಂ ದರ್ಶಯತಿ । ಕೇಭ್ಯಃ । ಸಿದ್ಧಸಾಹೂಣಂ ಸಿದ್ಧುಸಾಧುಭ್ಯಃ । ಸಿದ್ಧಶಬ್ದವಾಚ್ಯಸ್ವಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಲಕ್ಷಣರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧೇಭ್ಯಃ ಸಾಧುಶಬ್ದವಾಚ್ಯಮೋಕ್ಷಸಾಧಕಾ-ಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧುಭ್ಯಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತೇಭ್ಯಃ । **ದಂಸಣಸಂಸುದ್ಧಾಣಂ** ಮೂಢತ್ರಯಾದಿಪಂಚ-ವಿಂಶತಿಮಲರಹಿತಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಸಂಶುದ್ಧೇಭ್ಯಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತೇಭ್ಯಃ । **ಸಮ್ಮಣ್ಣಾಣೋವಜೋಗಜುತ್ತಾಣಂ** ಸಂಶಯಾದಿರಹಿತಂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ತಸ್ಯೋಪಯೋಗಃ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗಃ, ಯೋಗೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ ರ್ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ, ತಾಭ್ಯಾಂ ಯುಕ್ತಾಃ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾಸ್ತೇಭ್ಯಃ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪೇಭ್ಯಃ । **ಅವ್ವಾಬಾಧರದಾಣಂ** ಸಮ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿಭಾವನೋತ್ಪನ್ನಾವ್ಯಾಬಾಧಾನಂತಸುಖರತೇಭ್ಯಶ್ಚ ॥೧೪॥* ಇತಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಾಥಾ-ಸಹಿತಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯೇನ ಚತುರ್ಥವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಏವಂ 'ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಾದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಶುಭಾಶುಭಶುದ್ಧೋಪಯೋಗತ್ರಯಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮೋ ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿ ಕಾರಸ್ತದನಂತರಂ 'ಅಪದೇಸೋ ಪರಮಾಣೂ ಪದೇಸಮೇತ್ತೋ ಯ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾನವಕಪರ್ಯಂತಂ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರಬಂಧಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ದ್ವಿತೀಯೋ ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಸ್ತತಃ ಪರಂ 'ಅರಸಮರೂವಂ' ಇತ್ಯಾದೇಕೋನವಿಂಶತಿ-ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಜೀವಸ್ಯ ಪುದ್ಗಲಕರ್ಮಣಾ ಸಹ ಬಂಧಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ತೃತೀಯೋ ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಸ್ತತಶ್ಚ 'ಣ ಚಯದಿ ಜೋ ದು ಮಮತ್ತಿಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಾದಶಗಾಥಾ ಪರ್ಯಂತಂ ವಿಶೇಷಭೇದಭಾವನಾಚೂಲಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನ-ರೂಪಶ್ಚತುರ್ಥೋ ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರ ಇತ್ಯೇಕಾಧಿಕಪಂಚಾಶದ್ಗಾಥಾಭಿರ್ವಿಶೇಷಾಂತರಾಧಿಕಾರಚತುಷ್ಟಯೇನ ವಿಶೇಷಭೇದಭಾವನಾಭಿಧಾನಶ್ಚತುರ್ಥೋಽಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ।

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯಕೃತಾಯಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತೌ 'ತಮ್ಹಾ ತಸ್ಸ ಣಮಾಇಂ, ಇತ್ಯಾದಿಪಂಚತ್ರಿಂಶದ್ಗಾ ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ, ತದನಂತರಂ 'ದವ್ವಂ ಜೀವಂ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕೋನವಿಂಶತಿಗಾಥಾ-ಪರ್ಯಂತಂ ಜೀವಪುದ್ಗಲಧರ್ಮಾದಿಭೇದೇನ ವಿಶೇಷಜ್ಞೇಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ, ತತಶ್ಚ 'ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಸಮಗ್ಗೋ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಷ್ಟಕಪರ್ಯಂತಂ ಸಾಮಾನ್ಯಭೇದಭಾವನಾ, ತತಃ ಪರಂ 'ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಾಧಿ ಕಪಂಚಾಶದ್ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ವಿಶೇಷಭೇದಭಾವನಾ ಚೇತ್ಯಂತರಾಧಿಕಾರಚತುಷ್ಟಯೇನ ತ್ರಯೋದಶಾಧಿಕಶತಗಾಥಾಭಿಃ **ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾಧಿಕಾರನಾಮಾ ಜ್ಞೇಯಾಧಿಕಾರಾ**ಪರಸಂಜ್ಞೋದ್ವಿತೀಯೋಮಹಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥೨॥

ಚರಣಾನುಯೋಗಸೂಚಕ ಚೂಲಿಕೆ

ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯತ್ರೈವ ಗ್ರಂಥಃ ಸಮಾಪ್ತ ಇತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । 'ಉವಸಂಪಯಾಮಿ ಸಮ್ಮಂ' ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸಮಾಪ್ತೇ ಅತಃ ಪರಂ ಯಥಾಕ್ರಮೇಣ ಸಪ್ತಾಧಿಕನವತಿಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಚೂಲಿಕಾರೂಪೇಣ ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ । ತತ್ರ ತಾವದುತ್ಸರ್ಗರೂಪೇಣ ಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ಸಂಕ್ಷೇಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । ತದನಂತರಮಪವಾದ-ರೂಪೇಣ ತಸ್ಯೈವ ಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ವಿಸ್ತರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । ತತಶ್ಚ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ । ತದನಂತರಂ ಶುಭೋಪಯೋಗವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಿತ್ಯಂತರಾಧಿಕಾರಚತುಷ್ಟಯಂ ಭವತಿ । ತತ್ರಾಪಿ ಪ್ರಥಮಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಪಂಚ ಸ್ಥಲಾನಿ । 'ಏವಂ ಪಣಮಿಯಸಿದ್ಧೇ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಸಪ್ತಕೇನ ದೀಕ್ಷಾಭಿಮುಖಪುರುಷಸ್ಯ ದೀಕ್ಷಾವಿಧಾನಕಥನ-ಮುಖ್ಯತಯಾಪ್ರಥಮಸ್ಥಲಮ್ । ಅತಃಪರಂ 'ವದಸಮಿದಿಂದಿಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮೂಲಗುಣಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಗುರುವ್ಯವಸ್ಥಾಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ 'ಲಿಂಗಗ್ಗಹಣೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಏಕಾ ಗಾಥಾ, ತಥೈವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ 'ಪಯದಮ್ಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾದ್ವಯಮಿತಿ ಸಮುದಾಯೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್ । ಅಥಾಚಾರಾದಿಶಾಸ್ತ್ರ ಕಥಿತಕ್ರಮೇಣ ತಪೋಧನಸ್ಯ ಸಂಜ್ಞೇಪಸಮಾಚಾರ ಕಥನಾರ್ಥಂ 'ಅಧಿವಾಸೇ ವ ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಭಾವಹಿಂಸಾದ್ರವ್ಯಹಿಂಸಾಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ 'ಅಪಯತ್ತಾ ವಾ ಚರಿಯಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪಂಚಮಸ್ಥಲೇ ಸೂತ್ರಷಟ್ಕಮಿತ್ಯೇಕವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ ಪ್ರಥಮಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾ–ಅಥಾಸನ್ನಭವ್ಯಜೀವಾಂಶ್ಚಾರಿತ್ರೇ ಪ್ರೇರಯತಿ–**ಪಡಿವಜ್ಜದು** ಪ್ರತಿಪದ್ಯತಾಂ ಸ್ವೀ-ಕರೋತಿ । ಕಿಮ್ । **ಸಾಮಣ್ಣಂ** ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಚಾರಿತ್ರಮ್ । ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ಇಚ್ಛದಿ ಜದಿ ದುಕ್ಖಪರಿಮೋಕ್ಖಂ** ಯದಿಚೇತ್ ದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಷಮಿಚ್ಛತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । ಪರೇಷಾಮಾತ್ಮಾ । ಕಥಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತಾಮ್ । **ಏವಂ** ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-ಪ್ರಕಾರೇಣ 'ಏಸ ಸುರಾಸುರಮಣುಸಿಂದ' ಇತ್ಯಾದಿಗಾಥಾಪಂಚಕೇನ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿನಮಸ್ಕಾರಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಮಾತ್ಮನಾ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿನಾನ್ಯೈಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಭವ್ಯೈರ್ವಾ ಯಥಾತಚ್ಚಾರಿತ್ರಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಂ ತಥಾ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತಾಮ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಮ್ । **ಪಣಮಿಯ** ಪ್ರಣಮ್ಯ । ಕಾನ್ । **ಸಿದ್ಧೇ** ಅಂಜನಪಾದುಕಾದಿಸಿದ್ಧಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಸಿದ್ಧಿಸಮೇತ-ಸಿದ್ಧಾನ್ । **ಜಿಣವರವಸಹೇ** ಸಾಸಾದನಾದಿಕ್ಷೀಣಕಷಾಯಾಂತಾ ಏಕದೇಶಜಿನಾ ಉಚ್ಯಂತೇ, ಶೇಷಾಶ್ಚಾನಾಗಾರಕೇವಲಿನೋ ಜಿನವರಾ ಭಣ್ಯಂತೇ, ತೀರ್ಥಂಕರಪರಮದೇವಾಶ್ಚ ಜಿನವರವೃಷಭಾ ಇತಿ, ತಾನ್ ಜಿನವರವೃಷಭಾನ್ । ನ ಕೇವಲಂ ತಾನ್ ಪ್ರಣ್ಯ, **ಪುಣೋ ಪುಣೋ ಸಮಣೇ** ಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಮಾತ್ರನಿಜಾತ್ಮಸಮ್ಯಕ್‌ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನರೂಪನಿಶ್ಚಯ-ರತ್ನತ್ರಯಾಚರಣಪ್ರತಿಪಾದನಸಾಧಕತ್ವೋದ್ಯತಾನ್ ಶ್ರಮಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾನಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧೂಂಶ್ಚ ಪುನಃಪುನಃ ಪ್ರಣಮ್ಯೇತಿ । ಕಿಂಚ ಪೂರ್ವಂ ಗ್ರಂಥಪ್ರಾರಂಭಕಾಲೇ ಸಾಮ್ಯಮಾಶ್ರಯಾಮೀತಿ ಶಿವಕುಮಾರಮಹಾರಾಜನಾಮಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ಕರೋತೀತಿ ಭಣಿತಮ್, ಇದಾನೀಂ ತು ಮಮಾತ್ಮನಾ ಚಾರಿತ್ರಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಮಿತಿ ಪೂರ್ವಾಪರವಿರೋಧಃ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ—ಗ್ರಂಥಪ್ರಾರಂಭಾತ್ಪೂರ್ವಮೇವ ದೀಕ್ಷಾ ಗೃಹೀತಾ ತಿಷ್ಠತಿ, ಪರಂ ಕಿಂತುಗ್ರಂಥಕರಣವ್ಯಾಜೇನ ಕ್ವಾಪ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಭಾವನಾಪರಿಣತಂ ದರ್ಶಯತಿ, ಕ್ವಾಪಿ ಶಿವಕುಮಾರಮಹಾರಾಜಂ, ಕ್ವಾಪ್ಯನ್ಯಂ ಭವ್ಯ ಜೀವಂ ವಾ । ತೇನ ಕಾರಣೇನಾತ್ರ ಗ್ರಂಥೇ ಪುರುಷನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತಿ, ಕಾಲನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೦೧॥

ಅಥ ಶ್ರಮಣೋ ಭವಿತುಮಿಚ್ಛನ್ಪೂರ್ವಂ ಕ್ಷಮಿತವ್ಯಂ ಕರೋತಿ—'ಉವಟ್ಠಿದೋ ಹೋದಿ ಸೋ ಸಮಣೋ' ಇತ್ಯಗ್ರೇ ಷಷ್ಠಗಾಥಾಯಾಂ ಯದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ತಿಷ್ಠತಿ ತನ್ಮನಸಿ ಧೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಂ ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಶ್ರಮಣೋ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ- **ಆಪಿಚ್ಛ** ಅಪೃಚ್ಛ್ಯ ಪೃಷ್ಟ್ವಾ । ಕಮ್ । **ಬಂಧುವಗ್ಗಂ** ಬಂಧುವರ್ಗಂ ಗೋತ್ರಮ್ । ತತಃ ಕಥಂಭೂತೋ ಭವತಿ । **ವಿಮೋಚಿದೋ** ವಿಮೋಚಿತಸ್ತ್ಯಕ್ತೋ ಭವತಿ । ಕೈಃ ಕರ್ತೃಭೂತೈಃ । **ಗುರುಕಲತ್ತಪುತ್ತೇಹಿಂ** ಪಿತೃಮಾತೃಕಲತ್ರಪುತ್ರೈಃ ಪುನರಪಿ ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಶ್ರಮಣೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ । **ಆಸಿಜ್ಜ** ಆಸಾದ್ಯ ಆಶ್ರಿತ್ಯ । ಕಮ್ । **ಣಾಣದಂಸಣಚಾರಿತ್ತತವವೀರಿಯಾಯಾರಂ** ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರತಪೋವೀರ್ಯಾಚಾರಮಿತಿ । ಅಥ ವಿಸ್ತರಃ—ಅಹೋ ಬಂಧವರ್ಗಪಿತೃಮಾತೃಕಲತ್ರಪುತ್ರಾಃ, ಅಯಂ ಮದೀಯಾತ್ಮಾ ಸಾಂಪ್ರತಮುದ್ಭಿನ್ನಪರಮವಿವೇಕಜ್ಯೋತಿಸ್ಸನ್ ಸ್ವಕೀಯಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮೇವ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನಾನಾದಿಬಂಧವರ್ಗಂ ಪಿತರಂ ಮಾತರಂ ಕಲತ್ರಂ ಪುತ್ರಂ ಚಾಶ್ರಯತಿ, ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಮಾಂ ಮುಂಚತ ಯೂಯಮಿತಿ ಕ್ಷಮಿತವ್ಯಂ ಕರೋತಿ । ತತಶ್ಚ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । ಪರಮಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರನಿಜಾತ್ಮತತ್ತ್ವ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೋ-ಪಾದೇಯರುಚಿಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿಸಮಸ್ತಪರದ್ರವ್ಯೇಚ್ಛಾನಿವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣತಪಶ್ಚರಣಸ್ವಶಕ್ತ್ಯನವಗೂಹನ-ವೀರ್ಯಾಚಾರರೂಪಂನಿಶ್ಚಯಪಂಚಾಚಾರಮಾಚಾರಾದಿಚರಣಗ್ರಂಥಕಥಿತತತ್ಸಾಧಕವ್ಯವಹಾರಪಂಚಾಚಾರಂ-ಚಾಶ್ರಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ । ಅತ್ರ ಯದ್ಗೋತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸಹ ಕ್ಷಮಿತವ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತದತ್ರಾತಿಪ್ರಸಂಗನಿಷೇಧಾರ್ಥಮ್ । ತತ್ರ ನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತಿ । ಕಥಮಿತಿ ಚೇತ್ । ಪೂರ್ವಕಾಲೇ ಪ್ರಚುರೇಣ ಭರತಸಗರರಾಮಪಾಂಡವಾದಯೋ ರಾಜಾನ ಏವ ಜಿನದೀಕ್ಷಾಂ ಗೃಣ್ಹಂತಿ, ತತ್ಪರಿವಾರಮಧ್ಯೇ ಯದಾ ಕೋಽಪಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿರ್ಭವತಿ ತದಾ ಧರ್ಮಸ್ಯೋಪಸರ್ಗಂ ಕರೋತೀತಿ । ಯದಿ ಪುನಃಕೋಽಪಿ ಮನ್ಯತೇ ಗೋತ್ರಸಮ್ಮತಂ ಕೃತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಪಶ್ಚರಣಂ ಕರೋಮಿ ತಸ್ಯ ಪ್ರಚುರೇಣ ತಪಶ್ಚರಣೇವ ನಾಸ್ತಿ, ಕಥಮಪಿ ತಪಶ್ಚರಣೇ ಗ್ರಹಿತೇಽಪಿ ಯದಿ ಗೋತ್ರಾದಿಮಮತ್ವಂ ಕರೋತಿ ತದಾ ತಪೋಧನ ಏವ ನ ಭವತಿ । ತಥಾಚೋಕ್ತಮ್–''ಜೋ ಸಕಲಣಯರರಜ್ಜಂ ಪುವ್ವಂ ಚಇಊಣ ಕುಣಇಯ ಮಮತ್ತಿ । ಸೋಣವರಿ ಲಿಂಗಧಾರೀ ಸಂಜಮಸಾರೇಣ ಣಿಸ್ಸಾರೋ'' ॥೨೦೨॥

ಅಥ ಜಿನದೀಕ್ಷಾರ್ಥೀ ಭವ್ಯೋ ಜೈನಾಚಾರ್ಯಮಾಶ್ರಯತಿ-**ಸಮಣಂ** ನಿಂದಾಪ್ರಶಂಸಾದಿಸಮಚಿತ್ತತ್ವೇನ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಪಂಚಾಚಾರಸ್ಯಾಚರಣಾಚಾರಣಪ್ರವೀಣತ್ವಾತ್ ಶ್ರಮಣಮ್ । **ಗುಣಡ್ಢಂ** ಚತುರಶೀತಿಲಕ್ಷ ಗುಣಾಷ್ಟಾದಶಸಹಸ್ರಶೀಲಸಹಕಾರಿಕಾರಣೋತ್ತಮನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಗುಣೇನಾಢ್ಯಮ್ ಭೃತಂ ಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವಾದ್ಗುಣಾಢ್ಯಮ್ । **ಕುಲರೂವವಯೋವಿಸಿಟ್ಠಂ** ಲೋಕದುಗುಂಚ್ಛಾರಹಿತತ್ವೇನ ಜಿನದೀಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯಂ ಕುಲಂ ಭಣ್ಯತೇ । ಅಂತರಂಗಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಜ್ಞಾಪಕಂ ನಿರ್ಗ್ರಂಥನಿರ್ವಿಕಾರಂ ರೂಪಮುಚ್ಯತೇ । ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸಂವಿತ್ತಿವಿನಾಶಕಾರಿ ವೃದ್ಧಬಾಲಯೌವನೋದ್ರೇಕಜನಿತಬುದ್ಧಿವೈಕಲ್ಯರಹಿತಂ ವಯಶ್ಚೇತಿ । ತೈಃ ಕುಲರೂಪವಯೋಭಿರ್ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಾತ್ ಕುಲರೂಪವಯೋವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಇಟ್ಠದರಂ** ಇಷ್ಟತರಂ ಸಮ್ಮತಮ್ । ಕೈಃ । **ಸಮಣೋಹಿಂ** ನಿಜಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವ-ಭಾವನಾಸಹಿತಸಮಚಿತ್ತಶ್ರಮಣೈರನ್ಯಾಚಾರ್ಯೈಃ । **ಗಣಿಂ** ಏವಂವಿಧಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಪರಮಾತ್ಮಭಾವನಾಸಾಧಕ-ದೀಕ್ಷಾದಾಯಕಮಾಚಾರ್ಯಮ್ । **ತಂ ಪಿ ಪಣದೋ** ನಕೇವಲಂ ತಮಾಚಾರ್ಯಮಾಶ್ರಿತೋ ಭವತಿ, ಪ್ರಣತೋಽಪಿ ಭವತಿ । ಕೇನ ರೂಪೇಣ । **ಪಡಿಚ್ಛ ಮಂ** ಹೇ ಭಗವನ್, ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಜಿನಗುಣಸಂಪತ್ತಿಕಾರಣಭೂತಾಯಾ ಅನಾದಿಕಾಲೇಽತ್ಯಂತದುರ್ಲಭಾಯಾ ಭಾವಸಹಿತಜಿನದೀಕ್ಷಾಯಾಃ ಪ್ರಧಾನೇನ ಪ್ರಸಾದೇನ ಮಾಂ ಪ್ರತೀಚ್ಛ ಸ್ವೀಕುರು । **ಚೇದಿ ಅಣುಗಹಿದೋ** ನ ಕೇವಲಂ ಪ್ರಣತೋ ಭವತಿ, ತೇನಾಚಾರ್ಯೇಣಾನುಗ್ರಹೀತಃ ಸ್ವೀಕೃತಶ್ಚ ಭವತಿ । ಹೇ ಭವ್ಯ, ನಿಸ್ಸಾರಸಂಸಾರೇ ದುರ್ಲಭಬೋಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾರೂಪಯಾ ನಿಶ್ಚಯಚತುರ್ವಿಧಾರಾಧನಯಾ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮ ಸಫಲಂ ಕುರ್ವಿತ್ಯನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣಾನುಗೃಹೀತೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೦೩॥

ಅಥ ಗುರುಣಾ ಸ್ವೀಕೃತಃ ಸನ್ ಕೀದೃಶೋ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಣಾಹಂ ಹೋಮಿ ಪರೇಸಿಂ** ನಾಹಂ ಭವಾಮಿ ಪರೇಷಾಮ್ । ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಃ ಸಕಾಶಾತ್ಪರೇಷಾಂ ಭಿನ್ನದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧೀ ನ ಭವಾಮ್ಯಹಮ್ । **ಣ ಮೇ ಪರೇ** ನ ಮೇ ಸಂಬಧೀನಿ ಪರದ್ರವ್ಯಾಣಿ । **ಣತ್ಥಿ ಮಜ್ಝಮಿಹ ಕಿಂಚಿ** ನಾಸ್ತಿ ಮಮೇಹ ಕಿಂಚಿತ್ । ಇಹ ಜಗತಿ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನೋ ಭಿನ್ನಂ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಪರದ್ರವ್ಯಂ ಮಮ ನಾಸ್ತಿ । **ಇದಿ ಣಿಚ್ಛಿದೋ** ಇತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮತಿರ್ಜಾತಃ । **ಜಿದಿಂದೋ ಜಾದೋ** ಇಂದ್ರಿಯಮನೋಜನಿತವಿಕಲ್ಪಜಾಲರಹಿತಾನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಸ್ವರೂಪನಿಜಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾದ್ವಿಪರೀತೇಂದ್ರಿಯನೋ-ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಜಯೇನ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಶ್ಚ ಸಂಜಾತಃ ಸನ್ **ಜಧಜಾದರೂವಧರೋ** ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರಃ, ವ್ಯವಹಾರೇಣ ನಗ್ನತ್ವಂ ಯಥಾಜಾತರೂಪಂ, ನಿಶ್ಚಯೇನ ತು ಸ್ವಾತ್ಮರೂಪಂ, ತದಿತ್ಥಂಭೂತಂ ಯಥಾಜಾತರೂಪಂ ಧರತೀತಿ ಯಥಾಜಾತರೂಪಧರಃ ನಿರ್ಗ್ರಂಥೋ ಜಾತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೦೪॥

ಅಥ ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತಯಥಾಜಾತರೂಪಧರಸ್ಯನಿರ್ಗ್ರಂಥಸ್ಯಾನಾದಿಕಾಲದುರ್ಲಭಾಯಾಃ ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಲಕ್ಷಣಸಿದ್ಧೇರ್ಗಮಕಂ ಚಿಹ್ನಂ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಲಿಂಗದ್ವಯಮಾದಿಶತಿ-**ಜಧಜಾದರೂವಜಾದಂ** ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಯಥಾಜಾತರೂಪೇಣ ನಿರ್ಗ್ರಂಥತ್ವೇನ ಜಾತಮುತ್ಪನ್ನಂ ಯಥಾಜಾತರೂಪಜಾತಮ್ । **ಉಪ್ಪಾಡಿದಕೇಸಮಂಸುಗಂ** ಕೇಶಶ್ಮಶ್ರುಸಂಸ್ಕಾರೋತ್ಪನ್ನರಾಗಾದಿದೋಷವರ್ಜನಾರ್ಥಮುತ್ಪಾಟಿತಕೇಶಶ್ಮಶ್ರುತ್ವಾದುತ್ಪಾಟಿತ-ಕೇಶಶ್ಮಶ್ರುಕಮ್ । **ಸುದ್ಧಂ** ನಿರವದ್ಯಚೈತನ್ಯಚಮತ್ಕಾರವಿಸದೃಶೇನಸರ್ವಸಾವದ್ಯಯೋಗೇನ ರಹಿತತ್ವಾಚ್ಛುದ್ಧಮ್ । **ರಹಿದಂ ಹಿಂಸಾದೀದೋ** ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯರೂಪನಿಶ್ಚಯಪ್ರಾಣಹಿಂಸಾಕಾರಣಭೂತಾಯಾ ರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸಾಯಾ ಅಭಾವಾತ್ ಹಿಂಸಾದಿರಹಿತಮ್ । **ಅಪ್ಪಡಿಕಮ್ಮಂ ಹವದಿ** ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮಬಲೇನ ದೇಹಪ್ರತಿಕಾರರಹಿತತ್ವಾದ ಪ್ರತಿಕರ್ಮ ಭವತಿ । ಕಿಮ್ । **ಲಿಂಗಂ** ಏವಂ ಪಂಚವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ಲಿಂಗಂ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ ಗತಾ । **ಮುಚ್ಛಾರಂಭವಿಮುಕ್ಕಂ** ಪರದ್ರವ್ಯಕಾಂಕ್ಷಾರಹಿತನಿರ್ಮೋಹಪರಮಾತ್ಮಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಲಕ್ಷಣಾ ಬಾಹ್ಯದ್ರವ್ಯೇ ಮಮತ್ವಬುದ್ಧಿರ್ಮೂರ್ಛಾ ಭಣ್ಯತೇ, ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯವ್ಯಾಪಾರರಹಿತಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತ ಆರಂಭೋ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಮುರ್ಛಾರಂಭಾಭ್ಯಾಂ ವಿಮುಕ್ತಂ ಮೂರ್ಛಾರಂಭವಿಮುಕ್ತಮ್ । **ಜುತ್ತಂ ಉವಜೋಗಜೋಗಸುದ್ಧಿಹೀಂ** ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಲಕ್ಷಣ ಉಪಯೋಗಃ, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯೋಗಃ, ತಯೋರುಪಯೋಗಯೋಗಯೋಃ ಶುದ್ಧಿರುಪಯೋಗಯೋಗಶುದ್ಧಿಸ್ತಯಾ ಯುಕ್ತಮ್ । **ಣ ಪರಾವೇಕ್ಖಂ** ನಿರ್ಮಲಾನುಭೂತಿಪರಿಣತೇಃ ಪರಸ್ಯ ಪರದ್ರವ್ಯಸ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ರಹಿತಂ, ನ ಪರಾಪೇಕ್ಷಮ್ । **ಅಪುಣಬ್ಭವಕಾರಣಂ** ಪುನರ್ಭವವಿನಾಶಕಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣಾಮಾವಿಪರೀತಾಪುನರ್ಭವಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾರಣಮಪುನರ್ಭವಕಾರಣಮ್ । **ಜೇಣ್ಹಂ** ಜಿನಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೀದಂ ಜಿನೇನ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವಾ ಜೈನಮ್ । ಏವಂ ಪಂಚ ವಿಶೇಷಣವಿಶಿಷ್ಠಂ ಭವತಿ । ಕಿಮ್ । **ಲಿಂಗಂ** ಭಾವಲಿಂಗಮಿತಿ । ಇತಿ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಭಾವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ ॥೨೦೫-೨೦೬॥

ಅಥೈತಲ್ಲಿಂಗದ್ವೇತಮಾದಾಯ ಪೂರ್ವಂಭಾವಿನೈಗಮನಯೇನ ಯದುಕ್ತಂ ಪಂಚಾಚಾರಸ್ವರೂಪಂ ತದಿದಾನೀಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯಂ ತದಾಧಾರೇಣೋಪಸ್ಥಿತಃ ಸ್ವಸ್ಥೋ ಭೂತ್ವಾ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತೀತ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ-**ಆದಾಯ ತಂ ಪಿ ಲಿಂಗಂ** ಆದಾಯ ಗೃಹೀತ್ವಾ ತತ್ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಲಿಂಗದ್ವಯಮಪಿ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । ದತ್ತಮಿತಿ ಕ್ರಿಯಾದ್ಯಾಹಾರಃ । ಕೇನ ದತ್ತಮ್ । **ಗುರುಣಾ ಪರಮೇಣ** ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಕಾಲೇ ಪರಮಾಗಮೋಪದೇಶರೂಪೇಣಾರ್ಹದ್ಭಟ್ಟಾರಕೇಣ, ದೀಕ್ಷಾಕಾಲೇ ತು ದೀಕ್ಷಾಗುರುಣಾ । ಲಿಂಗಗ್ರಹಣಾನಂತರಂ **ತಂ ಣಮಂಸಿತ್ತಾ** ತಂ ಗುರುಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ, **ಸೋಚ್ಚಾ** ತದನಂತರಂ ಶ್ರುತ್ವಾ । ಕಾಮ್ । **ಕಿರಿಯಂ** ಕ್ರಿಯಾ ಬೃಹತ್ಪ್ರತಿ ಕ್ರಮಣಾಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಮ್ । **ಸವದಂ** ಸವ್ರತಾಂ

ವ್ರತಾರೋಪಣಸಹಿತಾವ್ । **ಉವಟ್ಠಿದೋ** ತತಶ್ಚೋಪಸ್ಥಿತಃ ಸ್ವಸ್ಥಃ ಸನ್ **ಹೋದಿ ಸೋ ಸವಣೋ** ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸ್ತಪೋಧನ ಇದಾನೀಂ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತೀತಿ । ಇತೋ ವಿಸ್ತರಃ— ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಿಂಗದ್ವಯಗ್ರಹಣಾನಂತರಂ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಪಂಚಾಚಾರಮಾಶ್ರಯತಿ, ತತಶ್ಚಾನಂತ- ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಸ್ಮರಣರೂಪೇಣ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರೇಣ ತಥೈವ ತದ್ಗುಣಪ್ರತಿಪಾದಕವಚನರೂಪೇಣ ದ್ರವ್ಯನಮಸ್ಕಾರೇಣ ಚ ಗುರಂ ನಮಸ್ಕರೋತಿ । ತತಃ ಪರಂ ಸಮಸ್ತಶುಭಾಶುಭಪರಿಣಾಮನಿವೃತ್ತಿರೂಪಂ ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ ನಿಶ್ಚಲಾವಸ್ಥಾನಂ ಪರಮಸಾಮಾಯಿಕವೃತಮಾರೋಹತಿ ಸ್ವೀಕರೋತಿ । ಮನೋವಚನಕಾಯೈಃ ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮತೈಶ್ಚ ಜಗತ್ರಯೇ ಕಾಲತ್ರಯೇಽಪಿ ಸಮಸ್ತಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಭ್ಯೋ ಭಿನ್ನಾ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣಾ ಯಾ ತು ಕ್ರಿಯಾ ಸಾ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಬ್ರಹತ್ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಾ ಭಣ್ಯತೇ । ವೃತಾರೋಪಣಾನಂತರಂ ತಾ ಚ ಶೃಣೋತಿ । ತತೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಬಲೇನ ಕಾಯಮುತ್ಸೃಜ್ಯೋಪಸ್ಥಿತೋ ಭವತಿ । ತತಶ್ಚೈವಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ರಮಣಸಾಮಗ್ರ್ಯಂ ಸತ್ಯಾಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ರಮಣೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೦೭॥

ಏವಂ ದೀಕ್ಷಾಭಿಮುಖಪುರುಷಸ್ಯ ದೀಕ್ಷಾವಿಧಾನಕಥನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಸಪ್ತಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಾಮಾಯಿಕಸಂಯಮೇ ಯದಾ ಚ್ಯುತೋ ಭವತಿ ತಥಾ ಸವಿಕಲ್ಪಂ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪನಚಾರಿತ್ರಮಾರೋಹತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ವದಸಮಿದಿಂದಿಯರೋಧೋ** ವೃತಾನಿ ಚ ಸಮಿತಯಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯರೋಧಶ್ಚ ವೃತಸಮಿತೀಂದ್ರಿಯರೋಧಃ । **ಲೋಚಾವಸ್ಸಯಂ** ಲೋಚಶ್ಚಾವಶ್ಯಕಾನಿ **ಚ** ಲೋಚಾವಶ್ಯಕಂ, ''ಸಮಾಹಾರಸ್ಯೈಕವಚನಮ್'' । **ಅಚೇಲಮಣ್ಹಾಣಂ ಖಿದಿಸಯಣಮದಂತವಣಂ ಠಿದಿಭೋಯಣಮೇಗಭತ್ತಂ ಚ** ಅಚೇಲಕಾಸ್ನಾನಕ್ಷಿತಿಶಯನಾದಂತಧಾವನಸ್ಥಿತಿಭೋಜನೈಕ- ಭಕ್ತಾನಿ । **ಏದೇ ಖಲು ಮೂಲಗುಣಾ ಸಮಣಾಣಂ ಜಿಣವರೇಹಿಂ ಪಣ್ಣತ್ತಾ** ಏತೇ ಖಲು ಸ್ಫುಟಂ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಮೂಲಗುಣಾಃ ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಜಿನವರೈಃ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಃ । **ತೇಸು ಪಮತ್ತೋ ಸಮಣೋ ಛೇದೋವಟ್ಠಾವಗೋ ಹೋದಿ** ತೇಷು ಮೂಲಗುಣೇಷು ಯದಾ ಪ್ರಮತ್ತಃ ಶ್ಚುತೋ ಭವತಿ । ಸಃ । ಕಃ । ಶ್ರಮಣಸ್ತಪೋಧನಸ್ತದಾಕಾಲೇ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕೋ ಭವತಿ । ಛೇದೇ ವ್ರತಖಂಡನೇ ಸತಿ ಪುನರಪ್ಯುಪಸ್ಥಾಪಕಶ್ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪಕ ಇತಿ । ತಥಾಹಿ—ನಿಶ್ಚಯೇನ ಮೂಲಮಾತ್ಮಾ, ತಸ್ಯ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಗುಣಾ ಮೂಲಗುಣಾಸ್ತೇ ಚ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿರೂಪೇಣ ಪರಮಸಾಮಾಯಿಕಾಭಿಧಾನೇನ ನಿಶ್ಚಯೈಕವ್ರತೇನ ಮೋಕ್ಷಬೀಜಭೂತೇನ ಮೋಕ್ಷೇ ಜಾತೇ ಸತಿ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಕಟಾ ಭವಂತಿ । ತೇನ ಕಾರಣೇನ ತದೇವ ಸಾಮಾಯಿಕಂ ಮೂಲಗುಣವ್ಯಕ್ತಿಕಾರಣತ್ವಾತ್ । ನಿಶ್ಚಯ ಮೂಲಗುಣೋ ಭವತಿ । ಯದಾ ಪುನರ್ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧೌ ಸಮರ್ಥೋ ನ ಭವತ್ಯಯಂ ಜೀವಸ್ತದಾ ಯಥಾ ಕೋಽಪಿ ಸುವರ್ಣಾರ್ಥೀ ಪುರುಷಃ ಸುವರ್ಣಮಲಭಮಾನಸ್ತತ್ಪರ್ಯಾಯಾನಪಿ ಕುಂಡಲಾದೀನ ಗೃಹ್ಣಾತಿ, ನ ಚ ಸರ್ವಥಾ ತ್ಯಾಗಂ ಕರೋತಿ, ತಥಾಯಂ ಜೀವೋಽಪಿ ನಿಶ್ಚಯಮೂಲಗುಣಾಭಿಧಾನಪರಮಸಮಾಧ್ಯಭಾವೇ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪನಂ ಚಾರಿತ್ರಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ । ಛೇದೇ ಸತ್ಯುಪಸ್ಥಾಪನಂ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾಪನಮ್ । ಅಥವಾ ಛೇದೇನ ವೃತಭೇದೇನೋಪಸ್ಥಾಪನಂ ಛೇದೋಪಸ್ಥಾನಮ್ । ತಚ್ಚ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಪಂಚಮಹಾಪ್ರತರೂಪಂ ಭವತಿ । ತೇಷಾಂ ವ್ರತಾನಾಂ ಚ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಪಂಚಸಮಿತ್ಯಾದಿಭೇದೇನ ಪುನರಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಮೂಲಗುಣಭೇದಾ ಭವಂತಿ । ತೇಷಾಂ ಚ ಮೂಲಗುಣಾನಾಂ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ದ್ವಾವಿಂಶತಿಪರೀಷಹ-ಜಯದ್ವಾದಶವಿಧತಪಶ್ಚರಣಭೇದೇನ ಚತುಸ್ತ್ರಿಂಶದುತ್ತರಗುಣಾ ಭವಂತಿ । ತೇಷಾಂ ಚ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ದೇವಮನುಷ್ಯ-ತಿರ್ಯಗಚೇತನಕೃತಚತುರ್ವಿಧೋಪಸರ್ಗಜಯದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷಾಭಾವನಾದಯಶ್ಚೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೦೮-೨೦೯॥

ಏವಂ ಮೂಲೋತ್ತರಗುಣಕಥನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಸೂತ್ರದ್ವಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾದಾಯಕ ಇವಾನ್ಯೋಽಪಿ ನಿರ್ಯಾಪಕಸಂಜ್ಞೋ ಗುರುರಸ್ತಿ ಇತಿ ಗುರುವ್ಯವಸ್ಥಾಂ ನಿರೂಪಯತಿ-**ಲಿಂಗಗ್ಗ**

ಹಣೇ ತೇಸಿಂ ಲಿಂಗಗ್ರಹಣೇ ತೇಷಾಂ ತಪೋಧನಾನಾಂ **ಗುರು ತ್ತಿ ಹೋದಿ** ಗುರುರ್ಭವತೀತಿ । ಸ ಕಃ । **ಪವಜ್ಜದಾಯಗೋ** ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿರೂಪಪರಮಸಾಮಾಯಿಕಪ್ರತಿಪಾದಕೋ ಯೋऽಸೌ ಪ್ರವ್ರಜ್ಯದಾಯಕಃ ಸ ಏವ ದೀಕ್ಷಾಗುರುಃ, **ಛೇದೇಸು ಅ ವಟ್ಟಗಾ** ಛೇದಯೋಶ್ಚ ವರ್ತಕಾಃ ಯೇ **ಸೇಸಾಣಿಜ್ಜಾವಗಾ ಸಮಣಾ** ತೇ ಶೇಷಾಃ ಶ್ರಮಣಾ ನಿರ್ಯಾಪಕಾ ಭವಂತಿ, ಶಿಕ್ಷಾಗುರವಶ್ಚ ಭವಂತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ—ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ ರೂಪಸಾಮಾಯಿಕಸ್ಯೈಕದೇಶೇನ ಚ್ಯುತಿರೇಕದೇಶಚ್ಛೇದಃ, ಸರ್ವಥಾ ಚ್ಯುತಿಃ ಸಕಲಛೇದ ಇತಿ ದೇಶಸಕಲಛೇದೇನ ದ್ವಿಧಾ ಛೇದಃ । ತಯೋಶ್ಛೇದಯೋರ್ಯೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ದತ್ವಾಸಂವೇಗವೈರಾಗ್ಯಜನಕಪರಮಾಗಮವಚನೈಃ ಸಂವರಣಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತೇ ನಿರ್ಯಾಪಕಾಃ ಶಿಕ್ಷಾಗುರವಃ ಶ್ರುತಗುರವಶ್ಚೇತಿ ಭಣ್ಯಂತೇ । ದಿಕ್ಷಾದಾಯಕಸ್ತು ದೀಕ್ಷಾಗುರುರಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೧೦॥

ಅಥ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಛೇದದ್ವಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಶ್ಚಿತ್ತವಿಧಾನಂ ಕಥಯತಿ—**ಪಯದಮ್ಹಿ ಸಮಾರದ್ಧೇ ಛೇದೋ ಸಮಣಸ್ಸ ಕಾಯಚೇಟ್ಠಮ್ಹಿ ಜಾಯದಿ ಜದಿ** ಪ್ರಯತಾಯಾಂ ಸಮಾರಬ್ಧಾಯಾಂ ಛೇದಃ ಶ್ರಮಣಸ್ಯ ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಯಾಂ ಜಾಯತೇ ಯದಿ ಚೇತ್ । ಅಥ ವಿಸ್ತರಃ –ಛೇದೋ ಜಾಯತೇ ಯದಿಚೇತ್ । ಸ್ವಸ್ಥಭಾವಚ್ಯುತಿಲಕ್ಷಣಃ ಛೇದೋ ಭವತಿ । ಕಸ್ಯಾಮ್ । ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಯಾಮ್ । ಕಥಂಭೂತಾಯಾಮ್ । ಪ್ರಯತಾಯಾಂ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವಲಕ್ಷಣಪ್ರಯತ್ನಪರಾಯಾಂ ಸಮಾರದ್ಬಾಯಾಂ ಅಶನಶಯನಯಾನಸ್ಥಾನಾದಿಪ್ರಾರಬ್ಧಾಯಾಮ್ । **ತಸ್ಸ ಪುಣೋ ಆಲೋಯಣಪುವ್ವಿಯಾ ಕಿರಿಯಾ** ತಸ್ಯ ಪುನರಾಲೋಚನಪೂರ್ವಿಕಾ ಕ್ರಿಯಾ । ತದಾಕಾಲೇ ತಸ್ಯತಪೋಧನಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವಸ್ಯ ಬಹಿರಂಗಸಹಕಾರಿಕಾರಣಭೂತಾ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಲಕ್ಷಣಾಲೋಚನಪೂರ್ವಿಕಾ ಪುನಃ ಕ್ರಿಯೈವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರತಿಕಾರೋ ಭವತಿ, ನ ಚಾಧಿಕಮ್ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಅಭ್ಯಂತರೇ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವಚಲನಾಭಾವಾದಿತಿ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ ಗತಾ । **ಛೇದಪಉತ್ತೋ ಸಮಣೋ** ಛೇದೇ ಪ್ರಯುಕ್ತಃ ಸಹಿತಃ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತಿ । **ಸಮಣಂ ವವಹಾರಿಣಂ ಜಿಣಮದಮ್ಹಿ** ಶ್ರಮಣಂ ವ್ಯವಹಾರಿಣಂ ಜಿನಮತೇ, ತದಾ ಜಿನಮತೇ ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕುಶಲಂ ಶ್ರಮಣಂ **ಆಸೇಜ್ಜ** ಅಸಾಧ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯ, ನ ಕೇವಲಮಾಸಾದ್ಯ **ಆಲೋಚಿತ್ತಾ** ನಿಃಪ್ರಪಂಚಭಾವೇನಾಲೋಚ್ಯ । ದೋಷನಿವೇದನಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಉವದಿಟ್ಠಂ ತೇಣ ಕಾಯವ್ವಂ** ಉಪದಿಷ್ಟಂ ತೇನ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ । ತೇನ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಪರಿಜ್ಞಾನಸಹಿತಾಚಾರ್ಯೇಣ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿಭಾವನಾನುಕೂಲಂ ಯದುಪದಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ತತ್ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಸೂತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ ॥೨೧೧-೨೧೨॥

ಏವಂ ಗುರುವ್ಯವಸ್ಥಾಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ, ತತ್ರೈವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕಥನಾರ್ಥಂ ಗಾಥಾದ್ವಯಮಿತಿ ಸಮುದಾಯೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ನಿರ್ವಿಕಾರಶ್ರಾಮಣ್ಯಛೇದಜನಕಾನ್ಪರದ್ರವ್ಯಾನುಬಂಧಾ-ನಿಷೇಧಯತಿ-**ವಿಹರದು** ವಿಹರತು ವಿಹಾರಂ ಕರೋತು । ಸ ಕಃ । **ಸಮಣೋ** ಶತ್ರುಮಿತ್ರಾದಿಸಮಚಿತ್ತಾಶ್ರಮಣಃ । **ಣಿಚ್ಚಂ** ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲವಮ್ । ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ನನ್ । **ಪರಿಹರಮಾಣೋ** ಪರಿಹರನ್ನನ್ । ಕಾನ್ । **ಣಿಬಂಧಾಣಿ** ಚೇತನಾಚೇತನಮಿಶ್ರಪರದ್ರವ್ಯೇಷ್ವನುಬಂಧಾನ್ । ಕ್ವ ವಿಹರತು । **ಅಧಿವಾಸೇ** ಅಧಿಕೃತಗುರುಕುಲವಾಸೇ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಕೀಯಶುದ್ಧಾತ್ಮವಾಸೇ ವಾ, **ವಿವಾಸೇ** ಗುರುವಿರಹಿತವಾಸೇ ವಾ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಸಾಮಣ್ಣೇ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣ-ನಿಶ್ಚಯಚಾರಿತ್ರೇ **ಛೇದವಿಹೂಣೋ ಭವೀಯ** ಛೇದವಿಹೀನೋ ಭೂತ್ವಾ, ರಾಗಾದಿರಹಿತನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣ-ನಿಶ್ಚಯಚಾರಿತ್ರ ಚ್ಯುತಿರೂಪಛೇದರಹಿತೋ ಭೂತ್ವಾ । ತಥಾಹಿ-ಗುರುಪಾರ್ಶ್ವೇ ಯಾವಂತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ತಾವಂತಿ ಪಠಿತ್ವಾ ತದನಂತರಂ ಗುರುಂ ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಚ ಸಮಶೀಲತಪೋಧನೈಃ ಸಹ, ಭೇದಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಭಾವನಯಾ ಭವ್ಯಾನಾಮಾನಂದಂ ಜನಯನ್, ತಪಃಶ್ರುತಸತ್ತ್ವೈಕತ್ವಸಂತೋಷಭಾವನಾಪಂಚಕಂ ಭಾವಯನ್, ತೀರ್ಥ ಕರಪರಮದೇವಗಣಧರದೇವಾದಿ-ಮಹಾಪುರುಷಾಣಂ ಚರಿತಾನಿ ಸ್ವಯಂ ಭಾವಯನ್, ಪರೇಷಾಂ ಪ್ರಕಾಶಯಂಶ್ಚ, ವಿಹರತೀತಿ ಭಾವಃ ॥೨೧೩॥

ಆಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಪರಿಪೂರ್ಣಕಾರತ್ವಾತ್ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ನಿರಂತರಮವಸ್ಥಾನಂ ಕರ್ತ್ಯವ್ಯಮಿತ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ-**ಚರದಿ** ಚರತಿ ವರ್ತತೇ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ಣಿಬದ್ಧೋ** ಆಧೀನಃ, **ಣಿಚ್ಚಂ** ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲಮ್ । ಸಃ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಸಮಣೋ** ಲಾಭಾಲಾಭಾದಿಸಮಚಿತ್ತಶ್ರಮಣಃ । ಕ್ವ ನಿಬದ್ಧಃ । **ಣಾಣಮ್ಮಿ** ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಣೀತಪರಮಾಗಮಜ್ಞಾನೇ ತತ್ಫಲಭೂತಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇ ವಾ, **ದಂಸಣಮುಹಮ್ಮಿ** ದರ್ಶನಂ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಂ ತತ್ಫಲಭೂತನಿಜ-ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಾದೇಯರುಚಿರೂಪನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ವಾ ತತ್ಪ್ರಮುಖೇಷ್ವನಂತಸುಖಾದಿಗುಣೇಷು । **ಪಯದೋ ಮೂಲಗುಣೇಸು ಯ** ಪ್ರಯತಃ ಪ್ರಯತ್ನಪರಶ್ಚ ।ತೇಷು । ಮೂಲಗುಣೇಷು ನಿಶ್ಚಯಮೂಲಗುಣಾಧಾರ- ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ವಾ । **ಜೋ ಸೋ ಪಡಿಪುಣ್ಣಸಾಮಣ್ಣೋ** ಯ ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಶ್ರಮಣಃ ಸ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ರಾಮಣ್ಯೋ ಭವತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾರತಾನಾಮೇವ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಭವತೀತಿ ॥೨೧೪॥

ಅಥ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಭೇದಕಾರಣತ್ವಾತ್ಪ್ರಾಸುಕಾಹಾರಾದಿಷ್ವಪಿ ಮಮತ್ವಂ ನಿಷೇಧಯತಿ-**ಣೇಚ್ಛವಿ** ನೇಚ್ಛತಿ । ಕಮ್ । **ಣಿಬದ್ಧಂ** ನಿಬದ್ಧಮಾಬದ್ಧಮ್ । ಕ್ವ । **ಭತ್ತೇ ವಾ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಸಹಕಾರಿಭೂತದೇಹಸ್ಥಿತಿಹೇತುತ್ವೇನ । ಗೃಹಮಾಣೇ ಭಕ್ತೇ ವಾ ಪ್ರಾಸುಕಾಹಾರೇ, **ಖಮಣೇ ವಾ** ಇಂದ್ರಿಯದರ್ಪವಿನಾಶಕಾರಣಭೂತತ್ವೇನ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಹೇತುಭೂತೇ ಕ್ಷಪಣೇ ವಾನಶನೇ, **ಆವಸಧೇ ವಾ** ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವೋಪಲಬ್ಧಿಸಹಕಾರಿಭೂತೇ ಗಿರಿಗುಹಾದ್ಯಾವಸಥೇ ವಾ, **ಪುಣೋ ವಿಹಾರೇ ವಾ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಸಹಕಾರಿ ಭೂತಾಹಾರನೀಹಾರಾರ್ಥವ್ಯವಹಾರಾರ್ಥವ್ಯವಹಾರೇ ವಾ ಪುನರ್ದೇಶಾಂತರ-ವಿಹಾರೇ ವಾ, **ಉವದಿಮ್ಮಿ** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭಾವನಾಸಹಕಾರಿಭೂತಶರೀರಪರಿಗ್ರಹೇ ಜ್ಞಾನೋಪಕರಣಾದೌ ವಾ, **ಸಮಣಮ್ಹಿ** ಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥವಿಚಾರಸಹಕಾರಿಕಾರಣಭೂತೇ ಶ್ರಮಣೇ ಸಮಶೀಲ- ಸಂಘಾತಕತಪೋಧನೇ ವಾ, **ವಿಕಧಮ್ಹಿ** ಪರಮಸಮಾಧಿವಿಘಾತಕಶೃಂಗಾರವೀರರಾಗಾದಿಕಥಾಯಾಂ ಚೇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ಆಗಮ ವಿರುದ್ಧಾಹಾರ ವಿಹಾರಾದಿಷು ತಾವತ್ಪೂರ್ವಮೇವ ನಿಷಿದ್ಧಃ, ಯೋಗ್ಯಾಹಾರವಿಹಾರಾದಿಷ್ವಪಿ ಮಮತ್ವಂ ನ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ॥

ಏವಂ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣಾಚಾರಾರಾಧನಾದಿಕಥಿತತ ಪೋಧನವಿಹಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪೋಯೋಗಭಾವನಾಪ್ರತಿಬಂಧಕಚ್ಛೇದಂ ಕಥಯತಿ-**ಮದಾ** ಮತಾಸಮ್ಮತಾ। ಕಾ । **ಹಿಂಸಾ** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಭೇದಕಾರಣಭೂತಾ ಹಿಂಸಾ । ಕಥಂಭೂತಾ । **ಸಂತತ್ತಿಯ ತ್ತಿ** ಸಂತತಾ ನಿರಂತರೇತಿ ।ಕಾ ಹಿಂಸಾ ಮತಾ । **ಚರಿಯಾ** ಚರ್ಯಾ ಚೇಷ್ಟಾ । ಯದಿ ಚೇತ್ ಕಥಂಭೂತಾ । **ಅಪಯತ್ತಾ ವಾ** ಅಪ್ರಯತ್ನಾ ವಾ, ನಿಃಕಷಾಯಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿರೂಪಪ್ರಯತ್ನರಹಿತಾ । ಸಂಕ್ಲೇಶಸಹಿತೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು । **ಸಯಣಾಸಣಠಾಣಚಂಕಮಾದೀಸು** ಶಯನಾಸನಸ್ಥಾನಚಂಕ್ರಮಣಸ್ವಾಧ್ಯಾಯತಪಶ್ಚರಣಾದಿಷು । ಕಸ್ಯ ।**ಸಮಣಸ್ಸ** ಶ್ರಮಣಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ । ಕ್ವ । **ಸವ್ವಕಾಲೇ** ಸರ್ವಕಾಲೇ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ - ಬಾಹ್ಯವ್ಯಾಪಾರರೂಪಾಃ ಶತ್ರವಸ್ತಾವತ್ಪೂರ್ವಮೇವ ತ್ಯಕ್ತಾಸ್ತಪೋಧನೈಃ, ಅಶನಶಯನಾದಿವ್ಯಾಪಾರೈಃ ಪುನಸ್ತ್ಯಕ್ತುಂ ನಾಯಾತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾದಂತರಂಗ ಕ್ರೋಧಾದಿಶತ್ರು-ನಿಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ತತ್ರಾಪಿ ಸಂಕ್ಲೇಶೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ ॥೨೧೬॥

ಅಥಾಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗಹಿಂಸಾರೂಪೇಣ ದ್ವಿವಿಧಚ್ಛೇದಮಾಖ್ಯಾತಿ-**ಮರುದು ವ ಜಿಯದು ವ ಜೀವೋ ಅಯದಾಚಾರಸ್ಸ ಣಿಚ್ಛಿದಾ ಹಿಂಸಾ** ಮ್ರಿಯತಾಂ ವಾ ಜೀವತು ವಾ ಜೀವಃಸ, ಪ್ರಯತ್ನರಹಿತಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತಾ ಹಿಂಸಾ ಭವತಿ; ಬಹಿರಂಗಾನ್ಯಜೀವಸ್ಯ ಮರಣೇऽಮರಣೇ ವಾ, ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿಲಕ್ಷಣಪ್ರಯತ್ನರಹಿತಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಪ್ರಾಣ- ವ್ಯಪರೋಪಣರೂಪಾ ನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸಾ ಭವತಿ । **ಪಯದಸ್ಯ ಣತ್ಥಿ ಬಂಧೋ** ಬಾಹ್ಯಂಭ್ಯಂತರಪ್ರಯತ್ನಪರಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ಬಂಧಃ । ಕೇನ । **ಹಿಂಸಾಮೇತ್ತೇಣ** ದ್ರವ್ಯಹಿಂಸಾಮಾತ್ರೇಣ । ಕಥಂಭೂತಸ್ಯ

ಪುರುಷಸ್ಯ । **ಸಮಿದಸ್ಸ** ಸಮಿತಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪೇ ಸಮ್ಯಗಿತೋ ಗತಃ ಪರಿಣತಃ ಸಮಿತಸ್ತಸ್ಯ ಸಮಿತಸ್ಯ, ವ್ಯವಹಾರೇಣೇರ್ಯಾದಿಪಂಚಸಮಿತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ಚ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ-ಸ್ವಸ್ಥಭಾವನಾರೂಪನಿಶ್ಚಯಪ್ರಾಣಸ್ಯ ವಿನಾಶಕಾರಣಭೂತಾ ರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿರ್ನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸಾ ಭಣ್ಯತೇ, ರಾಗಾದ್ಯುತ್ಪತ್ತೇರ್ಬಹಿರಂಗನಿಮಿತ್ತಭೂತಃ ಪರಜೀವಘಾತೋ ವ್ಯವಹಾರಹಿಂಸೇತಿ ದ್ವಿಧಾ ಹಿಂಸಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯ । ಕಿಂತು ವಿಶೇಷಃಬಹಿರಂಗಹಿಂಸಾ ಭವತು ವಾ ಮಾ ಭವತು, ಸ್ವಸ್ಥಭಾವನಾರೂಪನಿಶ್ಚಯಪ್ರಾಣಘಾತೇ ಸತಿ ನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸಾ ನಿಯಮೇನ ಭವತೀತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾಸ್ಸೈವ ಮುಖ್ಯೇತಿ ॥೨೧೭॥ ಅಥ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ದೃಷ್ಟಾಂತದಾರ್ಷ್ಟಾಂತಾಭ್ಯಾಂ ದೃಢಯತಿ -

ಉಚ್ಚಾಲಿಯಮ್ಹಿ ಪಾಏ ಇರಿಯಾಸಮಿದಸ್ಸ ಣಿಗ್ಗಮತ್ಥಾಏ ।
ಆಬಾಧೇಜ್ಜ ಕುಲಿಂಗಂ ಮರಿಜ್ಜ ತಂ ಜೋಗಮಾಸೇಜ್ಜ ॥೧೫॥*

ಣ ಹಿ ತಸ್ಸ ತಣ್ಣಿಮಿತ್ತೋ ಬಂಧೋ ಸುಹುಮೋ ಯ ದೇಸಿದೋ ಸಮಯೇ ।
ಮುಚ್ಛಾ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಚ್ಚಿಯ ಅಜ್ಝಪ್ಪಪಮಾಣದೋ ದಿಟ್ಠೋ ॥೧೬॥*

ಉಚ್ಚಾಲಿಯಮ್ಹಿ ಪಾಏ ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ತೇ ಚಾಲಿತೇ ಸತಿ ಪಾದೇ । ಕಸ್ಯ । **ಇರಿಯಾಸಮಿದಸ್ಸ** ಈರ್ಯಾಸಮಿತಿ-ತಪೋಧನಸ್ಯ । ಕ್ವ । **ಣಿಗ್ಗಮತ್ಥಾಏ** ವಿವಕ್ಷಿತಸ್ಥಾನಾನ್ನಿರ್ಗಮಸ್ಥಾನೇ । **ಆಬಾಧೇಜ್ಜ** ಆಬಾಧೇತ್ಯ ಪೀಡ್ಯೇತ । ಸ ಕಃ । **ಕುಲಿಂಗಂ** ಸೂಕ್ಷ್ಮಜಂತುಃ । ನ ಕೇವಲಮಾಬಾಧ್ಯೇತ, **ಮರಿಜ್ಜ** ಮ್ರಿಯತಾಂ ವಾ ।ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ತಂ ಜೋಗಮಾಸೇಜ್ಜ** ತಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಪಾದಯೋಗಂ ಪಾದಸಂಘಟ್ಟನಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯೇತಿ । **ಣ ಹಿ ತಸ್ಸ ತಣ್ಣಿಮಿತ್ತೋ ಬಂಧೋ ಸುಹುಮೋ ಯ ದೇಸಿದೋ ಸಮಯೇ ।** ನ ಹಿ ತಸ್ಯ ತನ್ನಿಮಿತ್ತೋ ಬಂಧಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮೋಽಪಿ ದೇಶಿತಃ ಸಮಯೇ ; ತಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ ತನ್ನಿಮಿತ್ತೋ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜಂತುಘಾತನಿಮಿತ್ತೋ ಬಂಧಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮೋಽಪಿ ಸ್ತೋಕೋಽಪಿ ನೈವ ದೃಷ್ಟಃ ಸಮಯೇ ಪರಮಾಗಮೇ । ದೃಷ್ಟಾಂತಮಾಹ-**ಮುಚ್ಛಾ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಚ್ಚಿಯ** ಮೂರ್ಛಾ ಪರಿಗ್ರಹಶ್ಚೈವ **ಅಜ್ಝಪ್ಪಪಮಾಣದೋ ದಿಟ್ಠೋ** ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಮಾಣತೋ ದೃಷ್ಟ ಇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ-'ಮೂರ್ಛಾ ಪರಿಗ್ರಹಃ' ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ ಯಥಾಧ್ಯಾತ್ಮಾನುಸಾರೇಣ ಮೂರ್ಛಾರೂಪರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮಾನುಸಾರೇಣ ಪರಿಗ್ರಹೋ ಭವತಿ, ಚಲನರೂಪಾ ರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣಭಾವಹಿಂಸಾ ತಾವತಾಂಶೇನ ಬಂಧೋ ಭವತಿ, ನ ಚ ಪಾದಸಂಘಟ್ಟನಮಾತ್ರೇಣ । ತಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ ರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿಲಕ್ಷಣಭಾವಹಿಂಸಾ ನಾಸ್ತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾದ್ಬಂಧೋಽಪಿನಾಸ್ತೀತಿ ॥೧೫-೧೬॥*

ಅಥ ನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸಾರೂಪೋಽಂತರಂಗಚ್ಛೇದಃ ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರತಿಷೇಧ್ಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಅಯದಾಚಾರೋ** ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಭಾವನಾಲಕ್ಷಣಪ್ರಯತ್ನರಹಿತತ್ವೇನ ಅಯತಾಚಾರಃ ಪ್ರಯತ್ನರಹಿತಃ ಸ ಕಃ । **ಸಮಣೋ** ಶ್ರಮಣಸ್ತಪೋಧನಃ । **ಛಸ್ಸು ವಿ ಕಾಯೇಸು ವಧಕರೋ ತ್ತಿ ಮದೋ** ಷಟ್‌ಸ್ವಪಿ ಕಾಯೇಷುಃ ವಧಕರೋ ಹಿಂಸಾಕರ ಇತಿ ಮತಃ ಸಂಮತಃ ಕಥಿತಃ । **ಚರದಿ** ಆಚರತಿ ವರ್ತತೇ । ಕಥಂ ಯಥಾ ಭವತಿ **ಜದಂ** ಯತಂ ಯತ್ನಪರಂ, **ಜದಿ** ಯದಿ ಚೇತ್ । **ಣಿಚ್ಚಂ** ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲಂ ತದಾ **ಕಮಲಂ ವ ಜಲೇ ಣಿರುವಲೇವೋ** ಕಮಲಮಿವ ಜಲೇ ನಿರುಪಲೇಪ ಇತಿ । ಏತಾವತಾ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಪರಿಣತಪುರುಷಃ ಷಡ್‌ಜೀವಕುಲೇ ಲೋಕೇ ವಿಚರನ್ನಪಿ ಯದ್ಯಪಿ ಬಹಿರಂಗದ್ರವ್ಯಹಿಂಸಾಮಾತ್ರಮಸ್ತಿ, ತಥಾಪಿ ನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸಾ ನಾಸ್ತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾಚ್ಛುದ್ಧಪರಮಾತ್ಮ ಭಾವನಾಬಲೇನ ನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸೈವ ಸರ್ವತಾತ್ಪರ್ಯೇಣ ಪರಿಹರ್ತವ್ಯೇತಿ ॥೨೧೮॥

ಅಥ ಬಹಿರಂಗಜೀವಘಾತೇ ಬಂಧೋ ಭವತಿ, ನ ಭವತಿ ವಾ, ಪರಿಗ್ರಹೇ ಸತಿ ನಿಯಮೇನ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಹವದಿ ವ ಣ ಹವದಿ ಬಂಧೋ** ಭವತಿ ವಾ ನ ಭವತಿ ಬಂಧಃ । ಕಸ್ಮಿನ್ಸತಿ । **ಮದಮ್ಹಿ ಜೀವೇ** ಮೃತೇ ಸತ್ಯನ್ಯಜೀವೇ । **ಅಧ** ಅಹೋ । ಕಸ್ಯಾಂ ಸತ್ಯಾಮ್ । **ಕಾಯಚೇಟ್ಠಮ್ಹಿ** ಕಾಯಚೇಷ್ಟಾಯಾಮ್ । ತರ್ಹಿ ಕಥಂ ಬಂಧೋ ಭವತಿ । **ಬಂಧೋ ಧುವಮುವದೀದೋ** ಬಂಧೋ ಭವತಿ ಧ್ರುವಂ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ । ಕಸ್ಮಾತ್ ಉಪಧೇಃ ಪರಿಗ್ರಹಾತ್ಸಕಾಶಾತ್ । **ಇದಿ** ಇತಿ ಹೇತೋಃ **ಸಮಣಾ ಛಡ್ಡಿಯಾ ಸವ್ವಂ** ಶ್ರಮಣಾ ಮಹಾಶ್ರಮಣಾಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಪೂರ್ವಂದೀಕ್ಷಾಕಾಲೇ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಂ ನಿಜಾತ್ಮಾನಮೇವ ಪರಿಗ್ರಹಂ ಕೃತ್ವಾ, ಶೇಷಂ ಸಮಸ್ತಂ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಪರಿಗ್ರಹಂ ಛರ್ದಿತವಂತಸ್ತ್ಯಕ್ತವಂತಃ । ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶೇಷತಪೋಧನೈರಪಿ ನಿಜಪರಮಾತ್ಮಪರಿಗ್ರಹಂ ಸ್ವೀಕಾರಂ ಕೃತ್ವಾ, ಶೇಷಃ ಸರ್ವೋಽಪಿ ಪರಿಗ್ರಹೋಮನೋವಚನಕಾಯೈಃ ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮತೈಶ್ಚ ತ್ಯಜನೀಯ ಇತಿ । ಅತ್ರೇದಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯರೂಪನಿಶ್ಚಯಪ್ರಾಣೇ ರಾಗಾದಿಪರಿಣಾಮರೂಪನಿಶ್ಚಯಹಿಂಸಯಾ ಪಾತಿತೇ ಸತಿ ನಿಯಮೇನ ಬಂಧೋ ಭವತಿ । ಪರಜೀವಘಾತೇ ಪುನರ್ಭವತಿ ವಾ ನ ಭವತೀತಿ ನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತಿ, ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಮಮತ್ವರೂಪಮೂರ್ಛಾ, ಪರಿಗ್ರಹೇಣ ತು ನಿಯಮೇನ ಭವತ್ಯೇವೇತಿ ॥೨೧೯॥

ಏವಂ ಭಾವಹಿಂಸಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪಂಚಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಷಟ್ಕಂ ಗತಮ್ । ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕ್ರಮೇಣ 'ಏವಂ ಪಣಮಿಯ ಸಿದ್ಧೇ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕವಿಂಶತಿಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನೋತ್ಸರ್ಗಚಾರಿತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನನಾಮಾ ಪ್ರಥಮೋಽಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ಅತಃ ಪರಂ ಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ದೇಶಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಯಾಪಹೃತಸಂಯಮರೂಪೇಣಾಪವಾದ-ವ್ಯಾಖಾಯನಾರ್ಥಂ ಪಾಠಕ್ರಮೇಣ ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿರ್ದ್ವಿತೀಯೋಽಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ । ತತ್ರ ಚತ್ವಾರಿ ಸ್ಥಲಾನಿ ಭವಂತಿ। ತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ನಿಗ್ರ್ರಂಥಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಸ್ಥಾಪನಾಮುಖ್ಯತ್ವೇನ । 'ಣ ಹಿ ಣಿರವೇಕ್ಖೋ ಚಾಗೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಪಂಚಕಮ್ । ಅತ್ರ ಟೀಕಾಯಾಂ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ನಾಸ್ತಿ ।ತದನಂತರಂ ಸರ್ವಸಾವದ್ಯಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಲಕ್ಷಣಸಾಮಾಯಿಕ-ಸಂಯಮಾಸಮರ್ಥಾನಾಂ ಯತೀನಾಂ ಸಂಯಮಶೌಚಜ್ಞಾನೋಪಕರಣನಿಮಿತ್ತಮಪವಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಛೇದೋಜೇಣ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರತ್ರಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ಸ್ತ್ರೀನಿರ್ವಾಣನಿರಾಕರಣಪ್ರಧಾನತ್ವೇನ 'ಪೇಚ್ಛದಿ ಣ ಹಿ ಇಹಲೋಗಂ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಾದಶಗಾಥಾ ಭವಂತಿ । **ತಾಶ್ಚಾಮೃತಚಂದ್ರಟೀಕಾಯಾಂ** ನಸಂತಿ । ತತಃ ಪರಂ ಸರ್ವೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮಾಸಮರ್ಥಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ ದೇಶಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಂಚಿತ್ಸಂಯಮಸಾಧಕಶರೀರಸ್ಯ ನಿರವದ್ಯಾಹಾರಾದಿಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮಿತಿ । ಪುನರಪ್ಯಪವಾದವಿಶೇಷವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಉವಯರಣಂ ಜಿಣಮಗ್ಗೇ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಾದಶಗಾಥಾ ಭವಂತಿ । ಅತ್ರ ಟೀಕಾಯಾಂ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ ನಾಸ್ತಿ । ಏವಂ ಮೂಲಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿಃ, ಟೀಕಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪುನರ್ದ್ವಾದಶಗಾಥಾಭಿಃ ದ್ವಿತೀಯಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತಥಾಹಿ-ಅಥ ಭಾವಶುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕಬಹಿರಂಗಪರಿಗ್ರಹಪರಿತ್ಯಾಗೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ಅಭ್ಯಂತರಪರಿಗ್ರಹಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಕೃತ ಏವ ಭವತೀತಿ ನಿರ್ದಿಶತಿ-**ಣ ಹಿ ಣಿರವೇಕ್ಖೋ ಚಾಗೋ** ನ ಹಿ ನಿರಪೇಕ್ಷಸ್ತ್ಯಾಗಃ ಯದಿ ಚೇತ್, ಪರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗಃ ಸರ್ವಥಾ ನಿರಪೇಕ್ಷೋ ನ ಭವತಿ ಕಿಂತು ಕಿಮಪಿ ವಸ್ತ್ರಪಾತ್ರಾದಿಕಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮಿತಿ ಭವತಾ ಭಣ್ಯತೇ, ತರ್ಹಿ ಹೇ ಶಿಷ್ಯ **ಣ ಹವದಿ ಭಿಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಸಯವಿಸುದ್ಧೀ** ನ ಭವತಿ ಭಿಕ್ಷೋರಾಶಯವಿಶುದ್ಧಿಃ, ತದಾ ಸಾಪೇಕ್ಷಪರಿಣಾಮೇ ಸತಿ ಭಿಕ್ಷೋಸ್ತಪೋಧನಸ್ಯ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿರ್ನ ಭವತಿ । **ಅವಿಸುದ್ಧಸ್ಸ ಹಿ ಚಿತ್ತೇ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾರೂಪಶುದ್ಧಿ ರಹಿತಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ ಚಿತ್ತೇ ಮನಸಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ **ಕಹಂ ತು ಕಮ್ಮಕ್ಖಓ ವಿಹಿಓ** ಕಥಂ ತು ಕರ್ಮಕ್ಷಯೋ ವಿಹಿತಃ ಉಚಿತೋ ನ ಕಥಮಪಿ । ಅನೇನೈತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಯಥಾ ಬಹಿರಂಗತುಷಸದ್ಭಾವೇ ಸತಿ ತಂಡುಲಸ್ಯಾಭ್ಯಂತರಶುದ್ಧಿಂ ಕರ್ತುಂ ನಾಯಾತಿ

ತಥಾ ವಿದ್ಯಮಾನೇ ವಾ ಬಹಿರಂಗಪರಿಗ್ರಹಾಭಿಲಾಷೇ ಸತಿ ನಿರ್ಮಲಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿರೂಪಾಂ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಂ ಕರ್ತುಂ ನಾಯಾತಿ । ಯದಿ ಪುನರ್ವಿಶಿಷ್ಟವೈರಾಗ್ಯಪೂರ್ವಕಪರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗೋ ಭವತಿ ತದಾ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿರ್ಭವತ್ಯೇವ, ಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭನಿಮಿತ್ತತ್ಯಾಗೇ ತು ನ ಭವತಿ ॥೨೩೦॥ ಅಥ ತಮೇವ ಪರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗಂ ದೃಢಯತಿ-

ಗೇಣ್ಹದಿ ವ ಚೇಲಖಂಡ ಭಾಯಣಮತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಭಣಿದಮಿಹ ಸುತ್ತೇ ।
ಜದಿ ಸೋ ಚತ್ತಾಲಂಬೋ ಹವದಿ ಕಹಂ ವಾ ಅಣಾರಂಭೋ ॥೧೭॥*

ವತ್ಥಖಂಡಂ ದುದ್ದಿಯಭಾಯಣಮಣ್ಣಂ ಚ ಗೇಣ್ಹದಿ ಣಿಯದಂ ।
ವಿಜ್ಜದಿ ಪಾಣಾರಂಭೋ ವಿಕ್ಖೇವೋ ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಮ್ಮಿ ॥೧೮॥*

ಗೇಣ್ಹಇ ವಿಧುಣಇ ಧೋವಇ ಸೋಸೇಇ ಜದಂ ತು ಆದವೇ ಖಿತ್ತಾ ।
ಪತ್ತಂ ವ ಚೇಲಖಂಡಂ ಬಿಭೇದಿ ಪರದೋ ಯ ಪಾಲಯದಿ ॥೧೯॥*

ಗೇಣ್ಹದಿ ವ ಚೇಲ ಖಂಡಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ತಿ ವಾ ಚೇಲಖಂಡಂ ವಸ್ತ್ರಖಂಡಂ, **ಭಾಯಣಂ** ಭಿಕ್ಷಾಭಾಜನಂ ವಾ **ಅತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಭಣಿದಂ** ಅಸ್ತೀತಿ ಭಣಿತಮಾಸ್ತೇ । **ಕ್ವ ।** **ಇಹ ಸುತ್ತೇ** ಇಹ ವಿವಕ್ಷಿತಾಗಮಸೂತ್ರೇ **ಜದಿ** ಯದಿ ಚೇತ್ । **ಸೋ ಚತ್ತಾಲಂಬೋ ಹವದಿ ಕಹಂ** ನಿರಾಲಂಬನಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾಶೂನ್ಯಃ ಸನ್ ಸ ಪುರುಷೋ ಬಹಿರ್ದ್ರವ್ಯಾಲಂಬನರಹಿತಃ ಕಥಂ ಭವತಿ, ನ ಕಥಮಪಿ, **ವಾ ಅಣಾರಂಭೋ** ನಿಃಕ್ರಿಯಾನಿರಾರಂಭನಿಜಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾರಹಿತತ್ವೇನ ನಿರಾರಂಭೋ ವಾ ಕಥಂ ಭವತಿ, ಕಿಂತು ಸಾರಂಭ ಏವ ; ಇತಿ ಪ್ರಥಮ ಗಾಥಾ । **ವತ್ಥಖಂಡಂ ದುದ್ದಿಯಭಾಯಣಂ** ವಸ್ತ್ರಖಂಡಂ ದುದ್ಧಿಕಾಭಾಜನಂ **ಅಣ್ಣಂ ಚ ಗೇಹ್ಣದಿ** ಅನ್ಯಚ್ಚ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಕಂಬಲಮೃದುಶಯನಾದಿಕಂ ಯದಿ ಚೇತ್ । ತದಾ ಕಿಂ ಭವತಿ । **ಣಿಯದಂ ವಿಜ್ಜದಿಪಾಣಾರಂಭೋ** ನಿಜಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಲಕ್ಷಣಪ್ರಾಣವಿನಾಶರೂಪೋ ಪರಜೀವಪ್ರಾಣವಿನಾಶರೂಪೋ ವಾ ನಿಯತಂ ನಿಶ್ಚಿತಂ ಪ್ರಾಣಾರಂಭಃ ಪ್ರಾಣವಧೋ ವಿದ್ಯತೇ, ನ ಕೇವಲಂ ಪ್ರಾಣಆರಂಭಃ, **ವಿಕ್ಖೇವೋ ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಮ್ಮಿ** ಅವಿಕ್ಷಿಪ್ತ ಚಿತ್ತಪರಮಯೋಗರಹಿತಸ್ಯ ಸಪರಿಗ್ರಹಪುರುಷಸ್ಯ ವಿಕ್ಷೇಪಸ್ತಸ್ಯ ವಿದ್ಯತೇ ಚಿತ್ತೇ ಮನಸೀತಿ। ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಗಾಥಾ । **ಗೇಣ್ಹಇ** ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಗ್ರಹಣಶೂನ್ಯಃ ಸನ್ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಕಿಮಪಿ ಬಹಿರ್ದ್ರವ್ಯಂ ; **ವಿಧುಣಇ** ಕರ್ಮಧೂಲಿಂ ವಿಹಾಯ ಬಹಿರಂಗಧೂಲಿಂ ವಿಧೂನೋತಿ ವಿನಾಶಯತಿ ; **ಧೋವಇ** ನಿರ್ಮಲಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಲಜನಕರಾಗಾದಿಮಲಂ ವಿಹಾಯ ಬಹಿರಂಗಮಲಂ ಧೌತಿ ಪ್ರಕ್ಷಾಲಯತಿ ; **ಸೋಸೇಇ ಜದಂ ತು ಆದವೇ ಖಿತ್ತಾ** ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಧ್ಯಾನಾತಪೇನ ಸಂಸಾರನದೀಶೋಷಣಮ ಕುರ್ವನ್ ಶೋಷಯತಿ ಶುಷ್ಕಂ ಕರೋತಿ ಯತಂ ತು ಯತ್ನಪರಂ ತು ಯಥಾ ಭವತಿ। ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ। ಆತಪೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ।ಕಿಂ ತತ್ । **ಪತ್ತಂ ವ ಚೇಲಖಂಡಂ** ಪಾತ್ರಂ ವಸ್ತ್ರಖಂಡಂ ವಾ । **ಬಿಭೇದಿ** ನಿರ್ಭಯಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾಶೂನ್ಯಃ ಸನ್ ಬಿಭೇತಿ ಭಯಂ ಕರೋತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ಸಕಾಶಾತ್ । **ಪರದೋ ಯ** ಪರತಶ್ಚೌರಾದೇಃ । **ಪಾಲಯದಿ** ಪರಮಾತ್ಮ ಭಾವನಾಂ ನ ಪಾಲಯನ್ನ ರಕ್ಷನ್ಪರದ್ರವ್ಯಂ ಕಿಮಪಿ ಪಾಲಯತೀತಿ ತೃತೀಯಗಾಥಾ ॥೧೭-೧೮-೧೯॥* ಅಥ ಸಪರಿಗ್ರಹಸ್ಯ ನಿಯಮೇನ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿರ್ನಶ್ಯತೀತಿ ವಿಸ್ತಾರೇಣಾಖ್ಯಾತಿ-**ಕಿಧ ತಮ್ಹಿ ಣತ್ಥಿ ಮುಚ್ಛಾ** ಪರದ್ರವ್ಯಮಮತ್ವರಹಿತಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಪರಿಣತೇರ್ವಿಸದೃಶಾ ಮೂರ್ಛಾ ಕಥಂ ನಾಸ್ತಿ, ಅಪಿ ತ್ವಸ್ತ್ಯೇವ । ಕ್ವ । ತಸ್ಮಿನ್ ಪರಿಗ್ರಹಾಕಾಂಕ್ಷಿತಪುರುಷೇ । ಆರಂಭೋ ವಾ ಮನೋವಚನಕಾಯ-ಕ್ರಿಯಾರಹಿತಪರಮಚೈತನ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಆರಂಭೋ ವಾ ಕಥಂ ನಾಸ್ತಿ, ಕಿನ್ತ್ವಸ್ತ್ಯೇವ ; **ಅಸಂಜಮೋ ತಸ್ಸ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿವಿಲಕ್ಷಣಾಸಂಯಮೋ ವಾ ಕಥಂ ನಾಸ್ತಿ, ಕಿನ್ತ್ವಸ್ತ್ಯೇವ ತಸ್ಯ ಸಪರಿಗ್ರಹಸ್ಯ । **ತಧ ಪರದವ್ವಮ್ಮಿ ರದೋ**

ತಥೈವ ನಿಜಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಾತ್ಪರದ್ರವ್ಯೇ ರತಃ **ಕಧಮಪ್ಪಾಣಂ ಪಸಾಧಯದಿ** ಸ ತು ಸಪರಿಗ್ರಹಪುರುಷಃ ಕಥಮಾತ್ಮಾನ ಪ್ರಸಾಧಯತಿ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ ॥೨೨೧॥

ಏವಂ ಶ್ವೇತಾಂಬರಮತಾನುಸಾರಿಶಿಷ್ಯಸಂಬೋಧನಾರ್ಥಂ ನಿರ್ಗ್ರಂಥಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಥಾಪನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಪಂಚಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮಶಕ್ತ್ಯಭಾವೇ ಸತ್ಯಾಹಾರಸಂಯಮಶೌಚಜ್ಞಾನೋಪಕರಣಾದಿಕಂ ಕಿಮಪಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಮಿತ್ಯಪವಾದಮುಪದಿಶತಿ **ಛೇದೋ ಜೇಣ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ** ಛೇದೋ ಯೇನ ನ ವಿದ್ಯತೇ । ಯೇನೋಪಕರಣೇನ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಸಂಯಮಸ್ಯ ಛೇದೋ ವಿನಾಶೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ। ಕಯೋಃ । **ಗಹಣವಿಸಗ್ಗೇಸು** ಗ್ರಹಣವಿಸರ್ಗಯೋಃ । ಯಸ್ಯೋಪಕರಣಸ್ಯಾನ್ಯವಸ್ತುನೋ ವಾ ಗ್ರಹಣೇ ಸ್ವೀಕಾರೇ ವಿಸರ್ಜನೇ ತ್ಯಾಗೇ । ಕಿಂ ಕುರ್ವತಃ ತಪೋಧನಸ್ಯ । **ಸೇವಮಾಣಸ್ಸ** ತದುಪಕರಣಂ ಸೇವಮಾನಸ್ಯ । **ಸಮಣೋ ತೇಣಿಹ ವಟ್ಟದುಕಾಲಂ ಖೇತ್ತಂ ವಿಯಾಣಿತ್ತಾ** ಶ್ರಮಣಸ್ತೇನೋಪಕರಣೇನೇಹ ಲೋಕೇ ವರ್ತತಾಮ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । ಕಾಲಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಚ ವಿಜ್ಞಾಯೇತಿ। ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ-ಕಾಲಂ ಪಂಚಮಕಾಲಂ ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿಕಾಲಂ ವಾ, ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರಂ ಮಾನುಷಜಾಂಗಲಾದಿಕ್ಷೇತ್ರಂ ವಾ, ವಿಜ್ಞಾಯ ಯೇನೋಪಕರಣೇನ ಸ್ವಸಂವಿತ್ತಿಲಕ್ಷಣಭಾವಸಂಯಮಸ್ಯ ಬಹಿರಂಗದ್ರವ್ಯಸಂಯಮಸ್ಯ ವಾ ಛೇದೋ ನ ಭವತಿ ತೇನ ವರ್ತತೇ ಇತಿ ॥೨೨೨॥

ಅಥ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋದಿತೋಪಕರಣಸ್ವರೂಪಂ ದರ್ಶಯತಿ - **ಅಪ್ಪಡಿಕುಟ್ಠಂ ಉವಧಿಂ** ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸಹಕಾರಿಕಾರಣತ್ವೇನಾಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಮುಪಧಿಮುಪಕರಣರೂಪೋಪಧಿಂ, **ಅಪತ್ಥಣಿಜ್ಜಂ ಅಸಂಜದಜಣೇಹಿಂ** ಅಪ್ರಾರ್ಥನೀಯಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಾತ್ಮೋಪಲಬ್ಧಿಲಕ್ಷಣಭಾವಸಂಯಮರಹಿತಸ್ಯಾಸಂಯತಜಸ್ಯಾನ-ಭಿಲಷಣೀಯಮ್ । **ಮುಚ್ಛಾದಿಜಣಣರಹಿದಂ** ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯವಿಲಕ್ಷಣಬಹಿರ್ದ್ರವ್ಯಮಮತ್ವರೂಪಮೂರ್ಛಾರಕ್ಷಣಾ-ರ್ಜನಸಂಸ್ಕಾರಾದಿದೋಷಜನನರಹಿತಮ್, **ಗೇಣ್ಹದು ಸಮಣೋ ಜದಿ ವಿ ಅಪ್ಪಂ** ಗೃಹ್ಣಾತು ಶ್ರಮಣೋ ಯದ್ಯಪ್ಯಲ್ಪಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮುಪಕರಣೋಪಧಿಂ ಯದ್ಯಪ್ಯಲ್ಪಂ ತಥಾಪಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೋಚಿತಲಕ್ಷಣಮೇವ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ, ನ ಚ ತದ್ವಿಪರೀತಮಧಿ ಕಂ ವೇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೨೩॥

ಅಥ ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗ ಏವ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ, ಶೇಷಮಶಕ್ಯಾನುಷ್ಠಾನಮಿತಿ ಪ್ರರೂಪಯತಿ-**ಕಿಂ ಕಿಂಚಣ ತ್ತಿ ತಕ್ಕಂ** ಕಿಂ ಕಿಂಚನಮಿತಿ ತರ್ಕಃ, ಕಿಂ ಕಿಂಚನ ಪರಿಗ್ರಹ ಇತಿ ತರ್ಕೋ ವಿಚಾರಃ ಕ್ರಿಯತೇ ತಾವತ್ । ಕಸ್ಯ । **ಅಪುಣಬ್ಭವಕಾಮಿಣೋ** ಅಪುನರ್ಭವಕಾಮಿನಃ ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಚತುಷ್ಟಯಾತ್ಮಕಮೋಕ್ಷಾಭಿಲಾಷಿಣಃ । **ಅಥ** ಅಹೋ **ದೇಹೋ** ವಿ ದೇಹೋಽಪಿ **ಸಂಗ ತ್ತಿ** ಸಂಗಃ ಪರಿಗ್ರಹ ಇತಿ ಹೇತೋಃ **ಜಿಣವರಿಂದಾ** ಜಿನವರೇಂದ್ರಾಃ ಕರ್ತಾರಃ **ಣಿಪ್ಪಡಿಕಮ್ಮತ್ತಮುದ್ದಿಟ್ಠಾ** ನಿಃಪ್ರತಿಕರ್ಮತ್ವಮುಪದಿಷ್ಟವಂತಃ । ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮಬಲೇನ ದೇಹೇಽಪಿ ನಿಃಪ್ರತಿಕಾರಿತ್ವಂ ಕಥಿತವಂತ ಇತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಮೋಕ್ಷಸುಖಾಭಿಲಾಷಿಣಾಂ ನಿಶ್ಚಯೇನ ದೇಹಾದಿಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗ ಏವೋಚಿತೋಽನ್ಯಸ್ತೂಪಚಾರ ಏವೇತಿ ॥೨೨೪॥ ಏವಮುಪವಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾತ್ರಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥೈಕಾದಶಗಾಥಪರ್ಯಂತಂ ಸ್ತ್ರೀನಿರ್ವಾಣನಿರಾಕರಣಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಶ್ವೇತಾಂಬರಮತಾನುಸಾರೀ ಶಿಷ್ಯಃ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಂ ಕರೋತಿ-

ಪೇಚ್ಛದಿ ಣ ಹಿ ಇಹ ಲೋಗಂ ಪರಂ ಚ ಸಮಣಿಂದದೇಸಿದೋ ಧಮ್ಮೋ ।
ಧಮ್ಮಮ್ಹಿ ತಮ್ಹಿ ಕಮ್ಹಾ ವಿಯಪ್ಪಿಯಂ ಲಿಂಗಮಿತ್ಥೀಣಂ ॥೨೦॥

ಪೇಚ್ಛದಿ ಣ ಹಿ ಇಹ ಲೋಗಂ ನಿರುಪರಾಗನಿಜಚೈತನ್ಯನಿತ್ಯೋಪಲಬ್ಧಿಭಾವನಾವಿನಾಶಕಂ ಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭರೂಪಂ ಪ್ರೇಕ್ಷತೇ ನ ಚ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಇಹ ಲೋಕಮ್ । ನ ಚ ಕೇವಲಮಿಹ ಲೋಕಂ, **ಪರಂ ಚ**

ಸ್ವಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಂ ಮೋಕ್ಷಂ ವಿಹಾಯ ಸ್ವರ್ಗಭೋಗಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಂ ಪರಂ ಚ ಪರಲೋಕಂ ಚ ನೇಚ್ಛತಿ । ಸ ಕಃ । **ಸಮಣಿಂದದೇಸಿದೋ ಧಮ್ಮೋ** ಶ್ರಮಣೇಂದ್ರದೇಶಿತೋ ಧರ್ಮಃ, ಜಿನೇಂದ್ರೋಪದಿಷ್ಟ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । **ಧಮ್ಮಮ್ಹಿ ತಮ್ಹಿ ಕಮ್ಹಾ** ಧರ್ಮೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಕಸ್ಮಾತ್ **ವಿಯಪ್ಪಿಯಂ** ವಿಕಲ್ಪಿತಂ ನಿರ್ಗ್ರಂಥಲಿಂಗಾದ್ವಸ್ತ್ರಪ್ರಾವರಣೇನ ಪೃಥಕ್ಕೃತಮ್ । ಕಿಮ್ । **ಲಿಂಗಂ** ಸಾವರಣಚಿಹ್ನಮ್ । ಕಾಸಾಂ ಸಂಬಂಧಿ । **ಇತ್ಥೀಣಂ** ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಿತಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಗಾಥಾ ॥೨೦॥* ಅಥ ಪರಿಹಾರಮಾಹ –

> **ಣಿಚ್ಛಯದೋ ಇತ್ಥೀಣಂ ಸಿದ್ಧೀ ಣ ಹಿ ತೇಣ ಜಮ್ಮಣಾ ದಿಟ್ಠಾ ।**
> **ತಮ್ಹಾ ತಪ್ಪಡಿರೂವಂ ವಿಯಪ್ಪಿಯಂ ಲಿಂಗಮಿತ್ಥೀಣಂ ॥೨೧॥***

ಣೇಚ್ಛಯದೋ ಇತ್ಥೀಣಂ ಸಿದ್ಧೀ ಣ ಹಿ ತೇಣ ಜಮ್ಮಣಾ ದಿಟ್ಠಾ ನಿಶ್ಚಯತಃ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ನರಕಾದಿಗತಿವಿಲಕ್ಷಣಾ-ನಂತಸುಖಾದಿಗುಣಸ್ವಭಾವಾ ತೇನೈವ ಜನ್ಮನಾ ಸಿದ್ಧಿರ್ನ ದೃಷ್ಟಾ, ನ ಕಥಿತಾ । **ತಮ್ಹಾ ತಪ್ಪಡಿರೂವಂ** ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ತತ್ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯಂ ಸಾವರಣರೂಪಂ **ವಿಯಪ್ಪಿಯಂ ಲಿಂಗಮಿತ್ಥೀಣಂ** ನಿರ್ಗ್ರಂಥಲಿಂಗಾತ್ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ವಿಕಲ್ಪಿತಂ ಕಥಿತಂ ಲಿಂಗಂ ಪ್ರಾವರಣಸಹಿತಂ ಚಿಹ್ನಮ್ । ಕಾಸಾಮ್ । ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಿತಿ ॥೨೧॥* ಅಥ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಂ ಪ್ರಮಾದಬಾಹುಲ್ಯಂ ದರ್ಶಯತಿ –

> **ಪಇಡೀಪಮಾದಮಇಯಾ ಏದಾಸಿಂ ವಿತ್ತಿ ಭಾಸಿಯಾ ಪಮದಾ ।**
> **ತಮ್ಹಾ ತಾಓ ಪಮದಾ ಪಮಾದಬಹುಲಾ ತ್ತಿ ಣದ್ದಿಟ್ಠಾ ॥೨೨॥***

ಪಇಡೀಪಮಾದಮಇಯಾ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸ್ವಭಾವೇನ ಪ್ರಮಾದೇನ ನಿರ್ವೃತ್ತಾ ಪ್ರಮಾದಮಯೀ । ಕಂ ಕರ್ತ್ರೀ ಭವತಿ । **ಏದಾಸಿಂ ವಿತ್ತಿ** । ಏತಾಸಾಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ವೃತ್ತಿಃ ಪರಿಣತಿ । **ಭಾಸಿಯಾ ಪಮದಾ** ತತ ಏವ ನಾಮಮಾಲಾಯಾಂ ಪ್ರಮದಾಃ । ಪ್ರಮದಾಸಂಜ್ಞಾ ಭಾಷಿತಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ । **ತಮ್ಹಾ ತಾಏ ಪಮದಾ** ಯತ ಏವ ಪ್ರಮದಾಸಂಜ್ಞಾಸ್ತಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ತಸ್ಮಾತ್ತತ ಏವ **ಪಮಾದಬಹುಲಾ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ** ನಿಃಪ್ರಮಾದಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾವಿನಾಶಕಪ್ರಮಾದಬಹುಲಾ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ॥೨೨॥* ಅಥ ತಾಸಾಂಮೋಹಾದಿಬಾಹುಲ್ಯಂ ದರ್ಶಯತಿ –

> **ಸಂತಿ ಧುವಂ ಪಮದಾಣಂ ಮೋಹಪದೋಸಾ ಭಯಂ ದುಗುಂಛಾ ಯ ।**
> **ಚಿತ್ತೇ ಚಿತ್ತಾ ಮಾಯಾ ತಮ್ಹಾ ತಾಸಿಂ ಣ ಣಿವ್ವಾಣಂ ॥೨೩॥***

ಸಂತಿ ಧುವಂ ಪಮದಾಣಂ ಸತಿ ವಿದ್ಯಂತೇ ಧ್ರುವಂ ನಿಶ್ಚಿತಂ ಪ್ರಮಾದಾನಾಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮ್ । ಕೇ । ತೇ । **ಮೋಹಪದೋಸಾ ಭಯಂ ದುಗುಂಛಾ ಯೋ** ಮೋಹಾದಿರಹಿತಾನಂತಸುಖಾದಿಗುಣಸ್ವರೂಪಮೋಕ್ಷಕಾರಣ-ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಃ ಮೋಹಪ್ರದ್ವೇಷಭಯದುಗುಂಛಾಪರಿಣಾಮಾಃ, **ಚಿತ್ತೇ ಚಿತ್ತಾ ಮಾಯಾ** ಕೌಟಿಲ್ಯಾದಿರಹಿತ-ಪರಮಬೋಧಾದಿಪರಿಣತೇಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಾ ಚಿತ್ತೇ ಮನಸಿ ಚಿತ್ತಾ ವಿಚಿತ್ರಾ ಮಾಯಾ, **ತಮ್ಹಾ ತಾಸಿಂ ಣ ಣಿವ್ವಾಣಂ** ತತ ಏವ ತಾಸಾಮವ್ಯಾಬಾಧಸುಖಾದ್ಯನಂತಗುಣಾಧಾರಭೂತಂ ನಿರ್ವಾಣಂ ನಾಸ್ತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೩॥* ಅಥೈತದೇವ ದೃಢಯತಿ –

> **ಣ ವಿಣಾ ವಟ್ಟದಿ ಣಾರೀ ಏಕ್ಕಂ ವಾ ತೇಸು ಜೀವಲೋಯಮ್ಹಿ ।**
> **ಣ ಹಿ ಸಂಉಡಂ ಚ ಗತ್ತಂ ತಮ್ಹಾ ತಾಸಿಂ ಚ ಸಂವರಣಂ ॥೨೪॥***

ಣ ವಿಣಾ ವಟ್ಟದಿ ಣಾರೀ ನ ವಿನಾ ವರ್ತತೇ ನಾರೀ **ಏಕ್ಕಂ ವಾ ತೇಷು ಜೀವಲೋಯಮ್ಹಿ** ತೇಷು ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನವಿಘಾತಕೇಷು ಪೂರ್ವೋಕ್ತದೋಷೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಜೀವಲೋಕೇ ತ್ವೇಕಮಪಿ ದೋಷಂ ವಿಹಾಯ **ಣ ಹಿ ಸಂಉಡಂ ಚ ಗತ್ತಂ** ನ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಸಂವೃತ್ತಂ ಗಾತ್ರಂ ಚ ಶರೀರಂ, **ತಮ್ಹಾ ತಾಸಿಂ ಚ ಸಂವರಣಂ** ತತ ಏವ ಚ ತಾಸಾಂ ಸಂವರಣಂ ವಸ್ತ್ರಾವರಣಂ ಕ್ರಿಯತ ಇತಿ ॥೨೪॥* ಅಥ ಪುನರಪಿ ನಿರ್ವಾಣಪ್ರತಿಬಂಧಕದೋಷಾಂ ದರ್ಶಯತಿ –

ಚಿತ್ತಸ್ಸಾವೋ ತಾಸಿಂ ಸಿತ್ಥಿಲ್ಲಂ ಅತ್ತವಂ ಚ ಪಕ್ಖಲಣಂ ।
ವಿಜ್ಜದಿ ಸಹಸಾ ತಾಸು ಅ ಉಪ್ಪಾದೋ ಸುಹಮಮಣುಆಣಂ ॥೨೫॥*

ವಿಜ್ಜದಿ ವಿದ್ಯತೇ **ತಾಸು** ಅ ತಾಸು ಚ ಸ್ತ್ರೀಷು । ಕಿಮ್ । **ಚಿತ್ತಸ್ಸಾವೋ** ಚಿತ್ತಸ್ರವಃ, ನಿಃಕಾಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಂವಿತ್ತಿವಿನಾಶಕ-ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಕಾಮೋದ್ರೇಕೇಣ ಸ್ರವೋ ರಾಗಸಾದ್ರ್ರಭಾವಃ, **ತಾಸಿಂ** ತಾಸಾಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ, **ಸಿತ್ಥಿಲ್ಲಂ** ಶಿಥಿಲಸ್ಯ ಭಾವಃ ಶೈಥಿಲ್ಯಂ, ತದ್ಭವಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಪರಿಣಾಮವಿಷಯೇ ಚಿತ್ತದಾರ್ಢ್ಯಾಭಾವಃ ಸತ್ವಹೀನಪರಿಣಾಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ, **ಅತ್ತವಂ ಚ ಪಕ್ಖಲಣಂ** ಋತೌ ಭವಮಾರ್ತವಂ ಪ್ರಸ್ಖಲನಂ ರಕ್ತಸ್ರವಣಂ, ಸಹಸಾ ಝಟಿತಿ, ಮಾಸೇ ಮಾಸೇ ದಿನತ್ರಯಪರ್ಯಂತಂ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿವಿನಾಶಕೋ ರಕ್ತಸ್ರವೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ, **ಉಪ್ಪಾದೋ ಸುಹಮಮಣುಆಣಂ** ಉತ್ಪಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಬ್ಧ್ಯಪರ್ಯಾಪ್ತಮನುಷ್ಯಾಣಾಮಿತಿ ॥೨೫॥* ಅಥೋತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನಾನಿ ಕಥಯತಿ –

ಲಿಂಗಮ್ಹಿ ಯ ಇತ್ಥೀಣಂ ಥಣಂತರೇ ಣಾಹಿಕಕ್ಖಪದೇಸೇಸು ।
ಭಣಿದೋ ಸುಹುಮುಪ್ಪಾದೋ ತಾಸಿಂ ಕಹ ಸಂಜಮೋ ಹೋದಿ ॥೨೬॥*

ಲಿಂಗಮ್ಹಿ ಯ ಇತ್ಥೀಣಂ ಥಣಂತರೇ ಣಾಹಿಕಕ್ಖಪದೇಸೇಸು ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಲಿಂಗೇ ಯೋನಿಪ್ರದೇಶೇ, ಸ್ತನಾಂತರೇ, ನಾಭಿಪ್ರದೇಶೇ, ಕಕ್ಷಪ್ರದೇಶೇ ಚ, **ಭಣಿದೋ ಸುಹುಮುಪ್ಪಾದೋ** ಏತೇಷು ಸ್ಥಾನೇಷು ಸೂಕ್ಷ್ಮಮನುಷ್ಯಾದಿ-ಜೀವೋತ್ಪಾದೋ ಭಣಿತಃ । ಏತೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತದೋಷಾಃ ಪುರುಷಾಣಾಂ ಕಿಂ ನ ಭವಂತೀತಿ ಚೇತ್ । ಏವಂ ನ ವಕ್ತವ್ಯಂ, ಸ್ತ್ರೀಷು ಬಾಹುಲ್ಯೇನ ಭವಂತಿ । ನ ಚಾಸ್ತಿತ್ವಮಾತ್ರೇಣ ಸಮಾನತ್ವಮ್ । ಏಕಸ್ಯ ವಿಷಕಣಿಕಾಸ್ತಿ, ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ಚ ವಿಷಪರ್ವತೋಽಸ್ತಿ, ಕಿಂ ಸಮಾನತ್ವಂ ಭವತಿ । ಕಿಂತು ಪುರುಷಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮಸಂಹನನಬಲೇನ ದೋಷವಿನಾಶಕೋ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯವಿಶೇಷಸಂಯಮೋಽಸ್ತಿ । **ತಾಸಿಂ ಕಹ ಸಮಜಮೋ ಹೋದಿ** ತತಃ ಕಾರಣಾತ್ತಾಸಾಂ ಕಥಂ ಸಂಯಮೋ ಭವತೀತಿ ॥೨೬॥* ಅಥ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ತದ್ಭವಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾಂ ಸಕಲಕರ್ಮನಿರ್ಜರಾಂ ನಿಷೇಧಯತಿ –

ಜದಿ ದಂಸಣೇಣ ಸುದ್ಧಾ ಸುತ್ತಜ್ಝಯಣೇಣ ಚಾವಿ ಸಂಜುತ್ತಾ ।
ಘೋರಂ ಚರದಿ ವ ಚರಿಯಂ ಇತ್ಥಿಸ್ಸ ಣ ಣಿಜ್ಜರಾ ಭಣಿದಾ ॥೨೭॥॥*

ಜದಿ ದಂಸಣೇಣ ಸುದ್ಧಾ ಯದ್ಯಪಿ ದರ್ಶನೇನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಾ, **ಸುತ್ತಜ್ಝಯಣೇ ಚಾವಿ ಸಂಜುತ್ತಾ** ಏಕಾದಶಾಂಗಸೂತ್ರಾಧ್ಯಯನೇನಾಪಿ ಸಂಯುಕ್ತಾ, **ಘೋರಂ ಚರದಿ ವ ಚರಿಯಂ** ಘೋರಂ ಪಕ್ಷೋಪವಾಸಮಾಸೋಪವಾಸಾದಿ ಚರತಿ ವಾ ಚಾರಿತ್ರಂ, **ಇತ್ಥಿಸ್ಸ ಣ ಣಿಜ್ಜರಾ ಭಣಿದಾ** ತಥಾಪಿ ಸ್ತ್ರೀಜನಸ್ಯ ತದ್ಭವಕರ್ಮಕ್ಷಯಯೋಗ್ಯಾ ಸಕಲನಿರ್ಜರಾ ನ ಭಣಿತೇತಿ । ಭಾವಃ । ಕಿಂಚ ಯಥಾ ಪ್ರಥಮಸಂಹನನಾಭಾವಾತ್‌ಸ್ತ್ರೀ ಸಪ್ತಮನರಕಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ, ತಥಾ ನಿರ್ವಾಣಮಪಿ । ''ಪುಂವೇದಂ ವೇದಂತಾ ಪುರಿಸಾ ಜೇ । ಖವಗಸೇಢಿಮಾರೂಢಾ । ಸೇಸೋದಯೇಣ ವಿ ತಹಾ ಝಾಣುವಜುತ್ತಾ ಯತೇ ದು ಸಿಜ್ಝಂತಿ'' ಇತಿ ಗಾಥಾ ಕಥಿತಾರ್ಥಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಭಾವಸ್ತ್ರೀಣಾಂ

ಕಥಂ ನಿರ್ವಾಣಮಿತಿ ಚೇತ್ । ತಾಸಾಂ ಭಾವಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಪ್ರಥಮಸಂಹನನಮಸ್ತಿ, ದ್ರವ್ಯಸ್ತ್ರೀವೇದಾಭಾವಾತ್ತದ್ಭವಮೋಕ್ಷ-ಪರಿಣಾಮಪ್ರತಿಬಂಧಕತೀವ್ರಕಾಮೋದ್ರೇಕೋऽಪಿನಾಸ್ತಿ । ದ್ರವ್ಯಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಪ್ರಥಮಸಂಹನನಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ಕಸ್ಮಿನ್ನಾಗಮೇ ಕಥಿತಮಾಸ್ತ ಇತಿ ಚೇತ್ । ತತ್ರೋದಾಹರಣಗಾಥಾ-''ಅಂತಿಮತಿಗಸಂಘಡಣಂ ಣಿಯಮೇಣ ಯ ಕಮ್ಮಭೂಮಿಮಹಿಲಾಣಂ। ಆದಿಮತಿಗಸಂಘಡಣಂ ಣತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಜಿಣೇಹಿಂ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಂ'' ॥ ಅಥ ಮತಮ್ -ಯದಿ ಮೋಕ್ಷೋ ನಾಸ್ತಿ ತರ್ಹಿ ಭವದೀಯಮತೇ ಕಿಮರ್ಥಮರ್ಜಿಕಾನಾಂ ಮಹಾವ್ರತಾರೋಪಣಮ್ । ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ತದುಪಚಾರೇಣ ಕುಲವ್ಯವಸ್ಥಾನಿಮಿತ್ತಮ್ । ನ ಚೋಪಚಾರಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ, ಅಗ್ನಿವತ್ ಕ್ರೂರೋऽಯಂ ದೇವದತ್ತ ಇತ್ಯಾದಿವತ್ । ತಥಾ ಚೋಕ್ತಮ್ -''ಮುಖ್ಯಾಭಾವೇ ಸತಿ ಪ್ರಯೋಜನೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ಚೋಪಚಾರಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ'' । ಕಿಂತು ಯದಿ ತದ್ಭವೇ ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತಿ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ತರ್ಹಿ ಶತವರ್ಷದೀಕ್ಷಿತಾಯಾ ಅರ್ಜಿಕಾಯಾ ಅದ್ಯದಿನೇ ದೀಕ್ಷಿತಃ ಸಾಧುಃ ಕಥಂ ವಂದ್ಯೋ ಭವತಿ । ಸೈವ ಪ್ರಥಮತಃ ಕಿಂ ನ ವಂದ್ಯಾ ಭವತಿ ಸಾಧೋಃ । ಕಿಂತು ಭವನ್ಮತೇ ಮಲ್ಲಿತೀರ್ಥಕರಃ ಸ್ತ್ರೀತಿ ಕಥ್ಯತೇ, ತದಪ್ಯಯುಕ್ತಮ್ । ತೀರ್ಥಕರಾ ಹಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧ್ಯಾದಿಷೋಡಶಭಾವನಾಃ ಪೂರ್ವಭವೇ ಭಾವಯಿತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾದ್ಭವಂತಿ । ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟೇಃ ಸ್ತ್ರೀವೇದಕರ್ಮಣೋ ಬಂಧ ಏವ ನಾಸ್ತಿ, ಕಥಂ ಸ್ತ್ರೀ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ । ಕಿಂಚ ಯದಿ ಮಲ್ಲಿತೀರ್ಥಕರೋ ವಾನ್ಯಃ ಕೋऽಪಿ ವಾ ಸ್ತ್ರೀ ಭೂತ್ವಾ ನಿರ್ವಾಣಂ ಗತಃ ತರ್ಹಿ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಪ್ರತಿಮಾರಾಧನಾ ಕಿಂ ನ ಕ್ರಿಯತೇ ಭವದ್ಭಿಃ । ಯದಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತದೋಷಾಃ ಸಂತಿ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ತರ್ಹಿ ಸೀತಾರುಕ್ಮಿಣೀಕುಂತೀದ್ರೌಪದೀಸುಭದ್ರಾಪ್ರಭೃತಯೋ ಜೀನದೀಕ್ಷಾಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ವಿಶಿಷ್ಟತಪಶ್ಚರಣೇನ ಕಥಂ ಷೋಡಶಸ್ವರ್ಗೇ ಗತಾ ಇತಿ ಚೇತ್ । ಪರಿಹಾರಮಾಹತತ್ರ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತಿ, ತಸ್ಮಾತ್ಸ್ವರ್ಗಾದಾಗತ್ಯ ಪುರುಷವೇದೇನ ಮೋಕ್ಷಂ ಯಾಸ್ಯಂತ್ಯಗ್ರೇ ।ತದ್ಭವ ಮೋಕ್ಷೋ ನಾಸ್ತಿ, ಭವಾಂತರೇ ಭವತು, ಕೋ ದೋಷ ಇತಿ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್-ಸ್ವಯಂ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಮೇವ ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ, ಪರಂ ಪ್ರತಿ ವಿವಾದೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ವಿವಾದೇ ರಾಗದ್ವೇಷೋತ್ಪತ್ತಿರ್ಭವತಿ, ತತಶ್ಚ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾ ನಶ್ಯತೀತಿ ॥೨೭॥* ಅಥೋಪಸಂಹಾರರೂಪೇಣ ಸ್ಥಿತಪಕ್ಷಂ ದರ್ಶಯತಿ -

ತಮ್ಹಾ ತಂ ಪಡಿರೂವಂ ಲಿಂಗಂ ತಾಸಿಂ ಜಿಣೇಹಿಂ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಂ ।
ಕುಲರೂಪವವಓಜುತ್ತಾ ಸಮಣೀಓ ತಸ್ಸಮಾಚಾರಾ ॥೨೮॥*

ತಮ್ಹಾ ಯಸ್ಮಾತ್ತದ್ಭವೇ ಮೋಕ್ಷೋ ನಾಸ್ತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ **ತಂ ಪಡಿರೂವಂ ಲಿಂಗಂ ತಾಸಿಂ ಜಿಣೇಹಿಂ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಂ** ತತ್ಪ್ರತಿರೂಪಂ ವಸ್ತ್ರಪ್ರಾವರಣಸಹಿತಂ ಲಿಂಗಂ ಚಿಹ್ನಂ ಲಾಛನಂ ತಾಸಾಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಜಿನವರೈಃ ಸರ್ವಜ್ಞೈರ್ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ಕಥಿತಮ್। **ಕುಲರೂವವಓಜುತ್ತಾ ಸಮಣೀಓ** ಲೋಕದುಗುಂಛಾರಹಿತತ್ವೇನ ಜಿನದೀಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯಂ ಕುಲಂ ಭಣ್ಯತೇ, ಅಂತರಂಗನಿರ್ವಿಕಾರಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಜ್ಞಾಪಕಂ ಬಹಿರಂಗನಿರ್ವಿಕಾರಂ ರೂಪಂ ಭಣ್ಯತೇ, ಶರೀರಭಂಗರಹಿತಂ ವಾ ಅತಿಬಾಲವೃದ್ಧಬುದ್ಧಿವೈಕಲ್ಯರಹಿತಂ ವಯೋ ಭಣ್ಯತೇ, ತೈಃ ಕುಲರೂಪವಯೋಭಿರ್ಯುಕ್ತಾಃ ಕುಲರೂಪವಯೋಯುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ । ಕಾಃ । ಶ್ರಮಣ್ಯೋऽರ್ಜಿಕಾಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಃ । **ತಸ್ಸಮಾಚಾರಾ** ತಾಸಾಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಯೋಗ್ಯಸ್ತದ್ಯೋಗ್ಯ ಆಚಾರಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಃ ಸಮಾಚಾರ ಆಚಾರ ಆಚರಣಂ ಯಾಸಾಂ ತಾಸ್ತತ್ಸಮಾಚಾರಾ ಇತಿ ॥೨೮॥* ಅಥೇದಾನಿಂ ಪುರುಷಾಣಾಂ ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣೇ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥಾಂ ಕಥಯತಿ -

ವಣ್ಣೇಸು ತೀಸು ಏಕ್ಕೋ ಕಲ್ಲಾಣಂಗೋ ತವೋಸಹೋ ವಯಾಸ ।
ಸುಮುಹೋ ಕುಛಾರಹಿದೋ ಲಿಂಗಗ್ಗಹಣೇ ಹವದಿ ಜೋಗ್ಗೋ ॥೨೯॥*

ವಣ್ಣೇಸು ತ್ತಿಸು ಏಕ್ಕೋ ವರ್ಣೇಷು ತ್ರಿಷ್ವೇಕಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಷತ್ರಿಯವೈಶ್ಯವರ್ಣೇಷ್ವೇಕಃ । **ಕಲ್ಲಾಣಂಗೋ** ಕಲ್ಯಾಣಾಂಗ ಆರೋಗ್ಯಃ । **ತವೋಸಹೋ ವಯಸಾ** ತಪಃಸಹಃ ತಪಃಕ್ಷಮಃ । ಕೇನ । ಅತಿವೃದ್ಧಬಾಲತ್ವರಹಿತವಯಸಾ । **ಸುಮಹೋ** ನಿರ್ವಿಕಾರಾಭ್ಯಾಂತರಪರಮಚೈತನ್ಯಪರಿಣತಿವಿಶುದ್ಧಿ ಜ್ಞಾಪಕಂ ಗಮಕಂ ಬಹಿರಂಗನಿರ್ವಿಕಾರಂ ಮುಖಂ ಯಸ್ಯ, ಮುಖಾವಯವಭಂಗರಹಿತಂ ವಾ, ಸ ಭವತಿ ಸುಮುಖಃ । **ಕುಚ್ಛಾರಹಿದೋ** ಲೋಕಮಧ್ಯೇ ದುರಾಚಾರಾದ್ಯಪವಾದರಹಿತಃ । **ಲಿಂಗಗ್ಗಹಣೇ ಹವದಿ ಜೋಗ್ಗೋ** ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಪುರುಷೋ ಜಿನದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣೇ ಯೋಗ್ಯೋ ಭವತಿ । ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ಸಚ್ಛೂದ್ರಾದ್ಯಪಿ ॥೨೯॥* ಅಥ ನಿಶ್ಚಯನಯಾಭಿಪ್ರಾಯಂ ಕಥಯತಿ-

ಜೋ ರಯಣತ್ತಯಣಾಸೋ ಸೋ ಭಂಗೋ ಜಿಣವರೇಹಿಂ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ।
ಸೇಸಂ ಭಂಗೇಣ ಪುಣೋ ಣ ಹೋದಿ ಸಲ್ಲೇಹಣಾಅರಿಹೋ ॥೩೦॥*

ಜೋ ರಯಣತ್ತಯಣಾಸೋ ಸೋ ಭಂಗೋ ಜಿಣವರೇಹಿಂ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಯೋ ರತ್ನತ್ರಯನಾಶಃ ಸ ಭಂಗೋ ಜಿನವರೈರ್ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ । ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವನಿಜಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಮ್ಯಕ್‌ಶ್ರದ್ಧಾಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನರೂಪೋ ಯೋಽಸೌ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಸ್ವಭಾವಸ್ತಸ್ಯ ವಿನಾಶಃ ಸ ಏವ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನಾಶೋ ಭಂಗೋ ಜಿನವರೈರ್ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ । **ಸೇಸಂ ಭಂಗೇಣ ಪುಣೋ** ಶೇಷಭಂಗೇನ ಪುನಃ ಶೇಷಖಂಡಮುಂಡವಾತವೃಷಣಾದಿಭಂಗೇನ **ಣ ಹೋದಿ ಸಲ್ಲೇಹಣಾ ಅರಿಹೋ** ನ ಭವತಿ ಸಲ್ಲೇಖನಾರ್ಹಃ । ಲೋಕದುಗುಂಛಾಭಯೇನ ನಿರ್ಗ್ರಂಥರೂಪಯೋಗ್ಯೋ ನ ಭವತಿ । ಕೌಪೀನಗ್ರಹಣೇನ ತು ಭಾವನಾಯೋಗ್ಯೋ ಭವತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೩೦॥* ಏವಂ ಸ್ತ್ರೀನಿರ್ವಾಣನಿರಾಕರಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಖ್ಯತ್ವೇನೈಕಾದಶ-ಗಾಥಾಭಿಸ್ತೃತೀಯಂ ಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಸ್ಯೋಪಕರಣರೂಪಾಪವಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ಯ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣಂ ಕರೋತಿ-**ಇದಿ ಭಣಿದಂ** ಇತಿ ಭಣಿತಂ ಕಥಿತಮ್ । ಕಿಮ್ । **ಉವಯರಣಂ** ಉಪಕರಣಮ್ । ಕ್ವ । **ಜಿಣಮಗ್ಗೇ** ಜಿನೋಕ್ತಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೇ । ಕಿಮುಪಕರಣಮ್ । **ಲಿಂಗಂ** ಶರೀರಾಕಾರಪುದ್ಗಲಪಿಂಡರೂಪಂ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಜಹಜಾದರೂವಂ** ಯಥಾಜಾತರೂಪಂ, ಯಥಾಜಾತರೂಪಶಬ್ದೇನಾತ್ರ ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗಯುಕ್ತಂ ನಗ್ನರೂಪಂ, ನಿಶ್ಚಯೇನಾಭ್ಯಂತರೇಣ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಂ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ । **ಗುರುವಯಣಂ ಪಿ ಯ** ಗುರುವಚನಮಪಿ, ನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಚಿಜ್ಜ್ಯೋತಿಃಸ್ವರೂಪಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಬೋಧಕಂ ಸಾರಭೂತಂ ಸಿದ್ಧೋಪದೇಶರೂಪಂ ಗುರೂಪದೇಶವಚನಮ್ । ನ ಕೇವಲಂ ಗುರೂಪದೇಶವಚನಂ, **ಸುತ್ತಜ್ಝಯಣಂ ಚ** ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತವರ್ಜಿತಜಾತಿಜರಾಮರಣರಹಿತನಿಜಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಪ್ರಕಾಶಕಸೂತ್ರಾಧ್ಯಯನಂ ಚ ಪರಮಾಗಮವಾಚನ-ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । **ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಂ** ಉಪಕರಣರೂಪೇಣ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ಕಥಿತಮ್ । **ವಿಣಓ** ಸ್ವಕೀಯನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಶುದ್ಧಿರ್ನಿಶ್ಚಯ-ವಿನಯಃ, ತದಾಧಾರಪುರುಷೇಷು ಭಕ್ತಿಪರಿಣಾಮೋ ವ್ಯವಹಾರವಿನಯಃ । ಉಭಯೋಽಪಿ ವಿನಯಪರಿಣಾಮ ಉಪಕರಣಂ ಭವತೀತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ । ಅನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ನಿಶ್ಚಯೇನ ಚತುರ್ವಿಧಮೇವೋಪಕರಣಮ್ । ಅನ್ಯದುಪಕರಣಂ ವ್ಯವಹಾರ ಇತಿ ॥

ಅಥ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಲಕ್ಷಣತಪೋಧನಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಮಾಖ್ಯಾತಿ-**ಇಹಲೋಗಣಿರಾವೇಕ್ಖೋ** ಇಹಲೋಕನಿರಾಪೇಕ್ಷಃ, ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಜ್ಞಾಯಕೈಕಸ್ವಭಾವನಿಜಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿವಿನಾಶಕಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭರೂಪೇಹ-ಲೋಕಕಾಂಕ್ಷಾರಹಿತಃ, **ಅಪ್ಪಡಿಬದ್ಧೋ ಪರಮ್ಮಿ ಲೋಯಮ್ಮಿ** ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧಃ ಪರಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ, ತಪಶ್ಚರಣೇ ಕೃತೇ ದಿವ್ಯದೇವಸ್ತ್ರೀಪರಿವಾರಾದಿಭೋಗಾ ಭವಂತೀತಿ, ಏವಂವಿಧಪರಲೋಕೇ ಪ್ರತಿಬದ್ಧೋ ನ ಭವತಿ, **ಜುತ್ತಾಹಾರವಿಹಾರೋ ಹವೇ** ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರೋ ಭವೇತ್ । ಸ ಕಃ । **ಸಮಣೋ** ಶ್ರಮಣಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಃ । **ರಹಿದಕಸಾಓ**

ನಿಃಕಷಾಯಸ್ವರೂಪಸಂವಿತ್ತ್ಯವಷ್ಟಂಭಬಲೇನ ರಹಿತಕಷಾಯಶ್ಚೇತಿ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ-ಯೋಽಸೌ ಇಹಲೋಕಪರಲೋಕನಿರಪೇಕ್ಷತ್ವೇನ ನಿಃಕಷಾಯತ್ವೇನ ಚ ಪ್ರದೀಪಸ್ಥಾನೀಯಶರೀರೇ ತೈಲಸ್ಥಾನೀಯಂ ಗ್ರಾಸಮಾತ್ರಂ ದತ್ವಾ ಘಟಪಟಾದಿಪ್ರಕಾಶಪದಾರ್ಥಸ್ಥಾನೀಯಂ ನಿಜಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಮೇವ ನಿರೀಕ್ಷತೇ ಸ ಏವ ಯುಕ್ತಾಹಾರ- ವಿಹಾರೋ ಭವತಿ, ನ ಪುನರನ್ಯಃ ಶರೀರಪೋಷಣನಿರತ ಇತಿ ॥೨೨೬॥ ಅಥ ಪಂಚದಶಪ್ರಮಾದೈಸ್ತಪೋಧನಃ ಪ್ರಮತ್ತೋ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-

ಕೋಹಾದಿಏಹಿ ಚಉಹಿ ವಿ ವಿಕಹಾಹಿ ತಹಿಂದಿಯಾಣಮತ್ಥೇಹಿಂ ।
ಸಮಣೋ ಹವದಿ ಪಮತ್ತೋ ಉವಜುತ್ತೋ ಣೇಹಣಿದ್ದಾಹಿಂ ॥೩೧॥*

ಹವದಿ ಕ್ರೋಧಾದಿಪಂಚದಶಪ್ರಮಾದರಹಿತಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಮಾತ್ರಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾಚ್ಯುತಃ ಸನ್ ಭವತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಸಮಣೋ** ಸುಖದುಃಖಾದಿಸಮಚಿತ್ತಃ ಶ್ರಮಣಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟೋ ಭವತಿ । **ಪಮತ್ತೋ** ಪ್ರಮತ್ತಃ ಪ್ರಮಾದೀ । ಕೈಃ ಕೃತ್ವಾ । **ಕೋಹಾದಿಏಹಿ ಚಉಹಿ ವಿ** ಚತುರ್ಭಿರಪಿ ಕ್ರೋಧಾದಿಭಿಃ, **ವಿಕಹಾಹಿ** ಸ್ತ್ರೀಭಕ್ತಚೋರರಾಜಕಥಾಭಿಃ, **ತಹಿಂದಿಯಾಣಮತ್ಥೇಹಿಂ** ತಥೈವ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮರ್ಥೈಃ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿವಿಷಯೈಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂರೂಪಃ । **ಉವಜುತ್ತೋ** ಉಪಯುಕ್ತಃ ಪರಿಣತಃ । ಕಾಭ್ಯಾಮ್ । **ಣೇಹಣಿದ್ದಾಹಿಂ** ಸ್ನೇಹನಿದ್ರಾಭ್ಯಾಮಿತಿ ॥೩೧॥* ಅಥ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರತಪೋಧನಸ್ವರೂಪಮುಪದಿಶತಿ-**ಜಸ್ಸ** ಯಸ್ಯ ಮುನೇಃ ಸಂಬಂಧೀ **ಅಪ್ಪಾ** ಆತ್ಮಾ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಅಣೇಸಣಂ** ಸ್ವಕೀಯಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನೋತ್ಪನ್ನಸುಖಾಮೃತಾಹಾರೇಣ ತೃಪ್ತತ್ವಾನ್ನ ವಿದ್ಯತೇ ಏಷಣಮಾಹಾರಾಕಾಂಕ್ಷಾ ಯಸ್ಯ ಸ ಭವತ್ಯನೇಷಣಃ, **ತಂ ಪಿ ತವೋ** ತಸ್ಯ ತದೇವ ನಿಶ್ಚಯೇನ ನಿರಾಹಾರಾತ್ಮಭಾವನಾರೂಪಮುಪವಾಸಲಕ್ಷಣಂ ತಪಃ, **ತಪ್ಪಡಿಚ್ಛಗಾ ಸಮಣಾ** ತತ್ಪ್ರತ್ಯೇಷಕಾಃ ಶ್ರಮಣಾಃ, ತನ್ನಿಶ್ಚಯೋಪವಾಸಲಕ್ಷಣಂ ತಪಃ ಪ್ರತೀಚ್ಛಂತಿ ತತ್ಪ್ರತ್ಯೇಷಕಾಃ ಕಿಮ್ । **ಅಣೇಸಣಂ** ಅನ್ನಸ್ಯಾಹಾರಸ್ಯೈಷಣಂ ವಾಂಛಾ ಅನ್ನೈಷಣಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಭಿಕ್ಖಂ** ಭಿಕ್ಷಾಯಾಂ ಭವಂ ಭೈಕ್ಷ್ಯಂ । **ಅಧ** ಅಥ ಅಹೋ, **ತೇ ಸಮಣಾ ಅಣಾಹಾರಾ** ತೇ ಅನಶನಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಾಃ ಶ್ರಮಣಾ ಆಹಾರಗ್ರಹಣೇಽಪ್ಯ- ನಾಹಾರಾ ಭವಂತಿ । ತಥೈವ ಚ ನಿಃಕ್ರಿಯಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಯೇ ಭವಯಂತಿ, ಪಂಚಸಮಿತಿಸಹಿತಾ ವಿಹರಂತಿ ಚ, ತೇ ವಿಹಾರೇಽಪ್ಯವಿಹಾರಾ ಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೨೭॥

ಅಥ ತದೇವಾನಾಹಾರಾಕತ್ವಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ಪ್ರಾಹ-**ಕೇವಲದೇಹೋ** ಕೇವಲ ದೇಹೋಽನ್ಯಪರಿಗ್ರಹ- ರಹಿತೋ ಭವತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಸಮಣೋ** ನಿಂದಾಪ್ರಶಂಸಾದಿಸಮಚಿತ್ತಃ ಶ್ರಮಣಃ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ದೇಹೇ ಮಮತ್ವಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ । ನೈವಂ । **ದೇಹೇ ವಿ ಮಮತ್ತರಹಿದಪರಿಕಮ್ಮೋ** ದೇಹೇಽಪಿ ಮಮತ್ವರಹಿತಪರಿಕರ್ಮಾ, ''ಮಮತ್ತಿಂ ಪರಿವಜ್ಜಾಮಿ ಣಿಮ್ಮಮತ್ತಿಂ ಉವಟ್ಠಿದೋ । ಆಲಂಬಣಂ ಚ ಮೇ ಆದಾ ಅವಸೇಸಾಇಂ ವೋಸರೇ ॥'' ಇತಿ ಶ್ಲೋಕಕಥಿತ- ಕ್ರಮೇಣ ದೇಹೇಽಪಿ ಮಮತ್ವರಹಿತಃ । **ಆಜುತ್ತೋ ತಂ ತವಸಾ** ಆಯುಕ್ತವಾನ್ ಆಯೋಜಿತವಾಂಸ್ತಂ ದೇಹಂ ತಪಸಾ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । **ಅಣಿಗೂಹಿಯ** ಅನಿಗೂಹ್ಯ ಪ್ರಚ್ಛಾದನಮಕೃತ್ವಾ । ಕಾಂ । **ಅಪ್ಪಣೋ ಸತ್ತಿಂ** ಆತ್ಮನಃ ಶಕ್ತಿಮಿತಿ । ಅನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಯಃ ಕೋಽಪಿ ದೇಹಾಚ್ಛೇಷಪರಿಗ್ರಹಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದೇಹೇಽಪಿ ಮಮತ್ವರಹಿತಸ್ತಥೈವ ತಂ ದೇಹಂ ತಪಸಾ ಯೋಜಯತಿ ಸ ನಿಯಮೇನ ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರೋ ಭವತೀತಿ ॥೨೨೮॥

ಅಥ ಯುಕ್ತಾಹಾರತ್ವಂ ವಿಸ್ತರೇಣಾಖ್ಯಾತಿ-**ಏಕ್ಕಂ ಖಲು ತಂ ಭತ್ತಂ** ಏಕಕಾಲ ಏವ ಖಲು ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಸ ಭಕ್ತ ಆಹಾರೋ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ । ಕಸ್ಮಾತ್ ಏಕಭಕ್ತೇನೈವ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಸಹಕಾರಿಕಾರಣಭೂತಶರೀರಸ್ಥಿತಿಸಂಭವಾತ್ । ಸ ಚ ಕಥಂಭೂತಃ । **ಅಪ್ಪಡಿಪುಣ್ಣೋದರಂ** ಯಥಾಶಕ್ತ್ಯಾನ್ಯೂನ್ಯೋದರಃ । **ಜಹಾಲದ್ಧಂ** ಯಥಾಲಬ್ಧೋ ನ ಚ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಲಬ್ಧಃ।

ಚರಣಂ ಭಿಕ್ಖೇಣ ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೇನೈವ ಲಬ್ಧೋ ನ ಚ ಸ್ವಪಾಕೇನ । **ದಿವಾ** ದಿವೈವ, ನ ಚ ರಾತ್ರೌ । **ಣ ರಸಾವೇಕ್ಖಂ** ರಸಾಪೇಕ್ಷೋ ನ ಭವತಿ, ಕಿಂತು ಸರಸವಿರಸಾದೌ ಸಮಚಿತ್ತಃ । **ಣ ಮಧುಮಂಸಂ** ಅಮಧುಮಾಂಸಃ, ಅಮಧುಮಾಂಸ ಇತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣೇನ ಆಚಾರಶಾಸ್ತ್ರಕಥಿತಪಿಂಡಶುದ್ಧಿಕ್ರಮೇಣ ಸಮಸ್ತಾಯೋಗ್ಯಾಹಾರರಹಿತ ಇತಿ । ಏತಾವತಾ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ಏವಂವಿಶಿಷ್ಟವಿಶೇಷಣಯುಕ್ತ ಏವಾಹಾರಸ್ತಪೋಧನಾನಾಂ ಯುಕ್ತಾಹಾರಃ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ಚಿದಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣ- ನಿಶ್ಚಯಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣಭೂತಾ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತಾ ಯಾ ತು ನಿಶ್ಚಯನಯೇನಾ ಹಿಂಸಾ, ತತ್ಸಾಧಕರೂಪಾ ಬಹಿರಂಗಪರಜೀವಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪಣನಿವೃತ್ತಿರೂಪಾ ದ್ರವ್ಯಹಿಂಸಾ ಚ, ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾಪಿ ತತ್ರ ಯುಕ್ತಾಹಾರೇ ಸಂಭವತಿ । ಯಸ್ತು ತದ್ವಿಪರೀತಃ ಸ ಯುಕ್ತಾಹಾರೋ ನ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಭೂತಾಯಾ ದ್ರವ್ಯಭಾವರೂಪಾಯಾ ಹಿಂಸಾಯಾಃ ಸದ್ಭಾವಾದಿತಿ ॥೨೨೯॥ ಅಥ ವಿಶೇಷೇಣ ಮಾಂಸದೂಷಣಂ ಕಥಯತಿ-

ಪಕ್ಕೇಸು ಅ ಆಮೇಸು ಅ ವಿಪಚ್ಚಮಾಣಾಸು ಮಂಸಪೇಸೀಸು ।
ಸಂತತ್ತಿಯಮುವವಾದೋ ತಜ್ಜಾದೀಣಂ ಣಿಗೋದಾಣಂ ॥೩೨॥★

ಜೋ ಪಕ್ಕಮಪಕ್ಕಂ ವಾ ಪೇಸಿಂ ಮಂಸಸ್ಸ ಖಾದಿ ಫಾಸದಿ ವಾ ।
ಸೋ ಕಿಲ ಣಿಹಣದಿ ಪಿಂಡಂ ಜೀವಾಣಮಣೇಗಕೋಡೀಣಂ ॥೩೩॥★

ಭಣಿತ ಇತ್ಯಧ್ಯಾಹಾರಃ । ಸ ಕಃ । **ಉವವಾದೋ** ವ್ಯವಹಾರನಯೇನೋತ್ಪಾದಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಸಂತತ್ತಿಯಂ** ಸಾಂತತಿಕೋ ನಿರಂತರಃ । ಕೇಷಾಂ ಸಂಬಂಧೀ **ಣಿಗೋದಾಣಂ** ನಿಶ್ಚಯೇನ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಾನಾಮನಾದಿ-ನಿಧನತ್ವೇನೋತ್ಪಾದವ್ಯಯರಹಿತನಾನಾಮಪಿ ನಿಗೋದಜೀವಾನಾಮ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಾನಾಮ್ । **ತಜ್ಜಾದೀಣಂ** ತದ್ವರ್ಣತದ್ಗಂಧತದ್ರಸತತ್ಸ್ಪರ್ಶತ್ವೇನ ತಜ್ಜಾತೀನಾಂ ಮಾಂಸಜಾತೀನಾಮ್ । ಕಾಸ್ವಧಿಕರಣಭೂತಾಸು । **ಮಂಸಪೇಸೀಸು** ಮಾಂಸಪೇಶೀಷು ಮಾಂಸಖಂಡೇಷು । ಕಥಂಭೂತಾಸು । **ಪಕ್ಕೇಸು ಅ ಆಮೇಸು ಅ ವಿಪಚ್ಚಮಾಣಾಸು** ಪಕ್ವಾಸು ಚಾಮಾಸು ಚ ವಿಪಚ್ಯಮಾನಾಸ್ವಿತಿ ಪ್ರಥಮಗಾಥಾ । **ಜೋ ಪಕ್ಕಮಪಕ್ಕಂ ವಾ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ಪಕ್ವಾಮಪಕ್ವಾಂ ವಾ **ಪೇಸೀಂ** ಪೇಶೀಂ ಖಂಡಮ್ । ಕಸ್ಯ । **ಮಂಸಸ್ಸ** ಮಾಂಸಸ್ಯ । **ಖಾದಿ** ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನೋತ್ಪನ್ನಸುಖಸುಧಾಹಾರಮಲಭಮಾನಃ ಸನ್ ಖಾದತಿ ಭಕ್ಷತಿ, **ಫಾಸದಿ ವಾ** ಸ್ಪರ್ಶತಿ ವಾ, **ಸೋ ಕಿಲ ಣಿಹಣದಿ ಪಿಂಡಂ** ಸ ಕರ್ತಾ ಕಿಲ ಲೋಕೋಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಾಗಮೋಕ್ತ್ಯಾ ವಾ ನಿಹಂತಿ ಪಿಂಡಮ್ । ಕೇಷಾಮ್ । **ಜೀವಾಣಂ** ಜೀವಾನಾಮ್ । ಕತಿಸಂಖ್ಯೋಪೇತಾನಾಮ್। **ಅಣೇಗಕೋಡೀಣಂ** ಅನೇಕಕೋಟೀನಾಮಿತಿ । ಅತ್ರೇದಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಶೇಷಕಂದಮೂಲಾದ್ಯಾಹಾರಾಃ ಕೇಚನಾನಂತಕಾಯಾ ಅಪ್ಯಗ್ನಿಪಕ್ವಾಃ ಸಂತಃ ಪ್ರಾಸುಕಾ ಭವಂತಿ, ಮಾಂಸಂ ಪುನರನಂತಕಾಯಂ ಭವತಿ ತಥೈವ ಚಾಗ್ನಿಪಕ್ವಮಪಕ್ವಂ ಪಚ್ಯಮಾನಂ ವಾ ಪ್ರಾಸುಕಂ ನ ಭವತಿ । ತೇನ ಕಾರಣೇನಾಭೋಜ್ಯಮಭಕ್ಷಣೀಯಮಿತಿ ॥೩೨-೩೩॥★ ಅಥ ಪಾಣಿಗತಾಹಾರಃ ಪ್ರಾಸುಕೋಽಪ್ಯನ್ಯಸ್ಮೈ ನ ದಾತವ್ಯ ಇತ್ಯುಪಾದಿಶತಿ-

ಅಪ್ಪಡಿಕುಟ್ಠಂ ಪಿಂಡಂ ಪಾಣಿಗಯಂ ಣೇವ ದೇಯಮಣ್ಣಸ್ಸ ।
ದತ್ತಾ ಭೋತ್ತುಮಜೋಗ್ಗಂ ಭುತ್ತೋ ವಾ ಹೋದಿ ಪಡಿಕುಟ್ಠೋ ॥೩೪॥★

ಅಪ್ಪಡಿಕುಟ್ಠಂ ಪಿಂಡಂ ಪಾಣಿಗಯಂ ಣೇವ ದೇಯಮಣ್ಣಸ್ಸ ಅಪ್ರತಿಕೃಷ್ಟ ಆಗಮಾವಿರುದ್ಧ ಆಹಾರಃ ಪಾಣಿಗತೋ ಹಸ್ತಗತೋ ನೈವದೇಯೋ, ನ ದಾತವ್ಯೋಽನ್ಯಸ್ಮೈ, **ದತ್ತಾ ಭೋತ್ತುಮಜೋಗ್ಗಂ** ದತ್ವಾಪಶ್ಚಾದ್ಭೋಕ್ತುಮಯೋಗ್ಯಂ, **ಭುತ್ತೋ ವಾ ಹೋದಿ ಪಡಿಕುಟ್ಠೋ** ಕಥಂಚಿತ್ ಭುಕ್ತೋ ವಾ, ಭೋಜನಂ ಕೃತವಾನ್, ತರ್ಹಿ ಪ್ರತಿಕೃಷ್ಟೋ ಭವತಿ,

ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಯೋಗ್ಯೋ ಭವತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಭಾವಃ-ಹಸ್ತಗತಾಹಾರಂ ಯೋಽಸಾವನ್ಯಸ್ಮೈ ನ ದದಾತಿ ತಸ್ಯ ನಿರ್ಮೋಹಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾರೂಪಂ ನಿರ್ಮೋಹತ್ವಂ ಜ್ಞಾಯತಿ ಇತಿ ॥೩೪॥* ಅಥ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರ-ಸಂಜ್ಞಯೋರುತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದಯೋಃ ಕಥಂಚಿತ್ಪರಸ್ಪರಸಾಪೇಕ್ಷಭಾವಂ ಸ್ಥಾಪಯನ್ ಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ರಕ್ಷಾಂ ದರ್ಶಯತಿ- **ಚರದು** ಚರತು, ಆಚರತು । ಕಿಮ್ । **ಚರಿಯಂ** ಚಾರಿತ್ರಮನುಷ್ಠಾನಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಸಜೋಗ್ಗಂ** ಸ್ವಯೋಗ್ಯಂ, ಸ್ವಕೀಯಾವಸ್ಥಾಯೋಗ್ಯಮ್ । ಕಥಂ ಯಥಾ ಭವತಿ । **ಮೂಲಚ್ಛೇದೋ ಜಧಾ ಣ ಹವದಿ** ಮೂಲಚ್ಛೇದೋ ಯಥಾ ನ ಭವತಿ । ಸಕಃ ಕರ್ತಾ ಚರತಿ । **ಬಾಲೋ ವಾ ವುಡ್ಢೋ ವಾ ಸಮಭಿಹದೋ ವಾ ಪುಣೋಗಿಲಾಣೋ ವಾ** ಬಾಲೋ ವಾ, ವೃದ್ಧೋ ವಾ, ಶ್ರಮಣೇಣಾಭಿಹತಃ ಪೀಡಿತಃ ಶ್ರಮಾಭಿಹತೋ ವಾ, ಗ್ಲಾನೋ ವ್ಯಾಧಿಸ್ಥೋ ವೇತಿ । ತದ್ಯಥಾ-ಉತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದಲಕ್ಷಣಂ ಕಥ್ಯತೇ ತಾವತ್ । ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಃ ಸಕಾಶಾದನ್ಯದ್ಬಾಹ್ಯಾಂತರಪರಿಗ್ರಹರೂಪಂ ಸರ್ವಂ ತ್ಯಾಜ್ಯಮಿತ್ಯುತ್ಸರ್ಗೋ ನಿಶ್ಚಯನಯಃಸರ್ವಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಪರಮೋಪೇಕ್ಷಾಸಂಯಮೋ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಇತಿ ಯಾವದೇಕಾರ್ಥಃ । ತತ್ರಾಸಮರ್ಥಃ ಪುರುಷಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಸಹಕಾರಿಭೂತಂ ಕಿಮಪಿ ಪ್ರಾಸುಕಾಹಾರಜ್ಞಾನೋಪಕರಣಾದಿಕಂ ಗೃಹ್ಣಾತೀತ್ಯಪವಾದೋ ವ್ಯವಹಾರನಯ ಏಕದೇಶಪರಿತ್ಯಾಗಃ ತಥಾಚಾಪಹೃತಸಂಯಮಃ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಂ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಇತಿ ಯಾವದೇಕಾರ್ಥಃ । ತತ್ರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾನಿಮಿತ್ತಂ ಸರ್ವತ್ಯಾಗಲಕ್ಷಣೋತ್ಸರ್ಗೇ ದುರ್ಧರಾನುಷ್ಠಾನೇ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ತಪೋಧನಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧಕತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಸಂಯಮಸ್ಯ ಸಂಯಮಸಾಧಕತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಶರೀರಸ್ಯ ವಾ ಯಥಾ ಛೇದೋ ವಿನಾಶೋ ನ ಭವತಿ ತಥಾ ಕಿಮಪಿ ಪ್ರಾಸುಕಾಹಾರಾದಿಕಂ ಗೃಹ್ಣಾತೀತ್ಯಪವಾದಸಾಪೇಕ್ಷ ಉತ್ಸರ್ಗೋ ಭಣ್ಯತೇ । ಯಾದ ಪುನರಪವಾದ-ಲಕ್ಷಣೇಽಪಹೃತಸಂಯಮೇ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತದಾಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಾಧಕತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಸಂಯಮಸ್ಯ ಸಂಯಮಸಾಧಕತ್ವೇನ ಮೂಲಭೂತಶರೀರಸ್ಯ ವಾ ಯಥೋಚ್ಛೇದೋ ವಿನಾಶೋ ನ ಭವತಿ ತಥೋತ್ಸರ್ಗಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವೇನ ಪ್ರವರ್ತತೇ । ತಥಾ ಪ್ರವರ್ತತ ಇತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ । ಯಥಾ ಸಂಯಮವಿರಾಧನಾ ನ ಭವತಿ ತಥೇತ್ಯುತ್ಸರ್ಗಸಾಪೇಕ್ಷೋಽಪವಾದ ಇತ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೩೦॥

ಅಥಾಪವಾದನಿರಪೇಕ್ಷಮುತ್ತ್ಸರ್ಗಂ ತಥೈವೋತ್ಸರ್ಗನಿರಪೇಕ್ಷಮಪವಾದಂ ಚ ನಿಷೇಧಯಂಶ್ಚಾರಿತ್ರ ರಕ್ಷಣಾಯ ವ್ಯತಿರೇಕದ್ವಾರೇಣ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ದೃಢಯತಿ-**ವಟ್ಟದಿ** ವರ್ತತೇ ಪ್ರವರ್ತತೇ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಸಮಣೋ** ಶತ್ರುಮಿತ್ರಾದಿಸಮಚಿತ್ತಃ ಶ್ರಮಣಃ । ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ಜದಿ ಅಪ್ಪಲೇವೀ ಸೋ** ಯದಿ ಚೇದಲ್ಪಲೇಪೀ ಸ್ತೋಕಸಾವದ್ಯೋ ಭವತಿ । ಕಯೋರ್ವಿಷಯೋರ್ವರ್ತತೇ । **ಆಹಾರೇ ವ ವಿಹಾರೇ** ತಪೋಧನಯೋಗ್ಯಾಹಾರವಿಹಾರಯೋಃ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಂ ।**ಜಾಣಿತ್ತಾ** ಜ್ಞಾತ್ವಾ । ಕಾನ್ । **ತೇ** ತಾನ್ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಾನ್ ; **ದೇಸಂ ಕಾಲಂ ಸಮಂ ಖಮಂ ಉವಧಿಂ** ದೇಶಂ, ಕಾಲಂ, ಮಾರ್ಗಾದಿಶ್ರಮಂ, ಕ್ಷಮಾಂಕ್ಷಮತಾಮುಪವಾಸಾದಿವಿಷಯೇ ಶಕ್ತಿಂ, ಉಪಧಿಂ ಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಾಂತಗ್ಲಾನ- ಸಂಬಂಧಿನಂ ಶರೀರಮಾತ್ರೋಪಧಿಂ ಪರಿಗ್ರಹಮಿತಿ ಪಂಚ ದೇಶಾದೀನ್ ತಪೋಧನಾಚರಣಸಹಕಾರಿಭೂತಾನಿತಿ ।
ತಥಾಹಿ ಪೂರ್ವಕಥಿತಕ್ರಮೇಣ ತಾವದ್ದುರ್ಧರಾನುಷ್ಠಾನರೂಪೋತ್ಸರ್ಗೇ ವರ್ತತೇ, ತತ್ರ ಚ ಪ್ರಾಸುಕಾಹಾರಾದಿ-ಗ್ರಹಣನಿಮಿತ್ತಮಲ್ಪಲೇಪಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಯದಿ ನ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತದಾ ಆರ್ತಧ್ಯಾನಸಂಕ್ಲೇಶೇನ ಶರೀರತ್ಯಾಗಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಕೃತ- ಪುಣ್ಯೇನ ದೇವಲೋಕೇ ಸಮುತ್ಪದ್ಯತೇ । ತತ್ರ ಸಂಯಮಾಭಾವಾನ್ಮಹಾನ್ ಲೇಪೋ ಭವತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾದಪವಾದ- ನಿರಪೇಕ್ಷಮುತ್ಸರ್ಗಂ ತ್ಯಜತಿ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಸಾಧಕಮಲ್ಪಲೇಪಂ ಬಹುಲಾಭಮಪವಾದಸಾಪೇಕ್ಷ ಮುತ್ಸರ್ಗಂ ಸ್ವೀಕರೋತಿ। ತಥೈವ ಚ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಕ್ರಮೇಣಾಪಹೃತಸಂಯಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯೇಽಪವಾದೇ ಪ್ರವರ್ತತೇ,

ತತ್ರ ಚ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಃ ಸನ್ ಯದಿ ಕಥಂಚಿದೌಷಧಪಥ್ಯಾದಿಸಾವದ್ಯಭಯೇನ ವ್ಯಾಧಿವ್ಯಥಾದಿ ಪ್ರತೀಕಾರಮಕೃತ್ವಾ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಂ ನ ಕರೋತಿ ತರ್ಹಿ ಮಹಾನ್ ಲೇಪೋ ಭವತಿ ; ಅಥವಾ ಪ್ರತೀಕಾರೇ ಪ್ರವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ ಹರೀತಕೀವ್ಯಾಜೇನ ಗುಡಭಕ್ಷಣವದಿಂದ್ರಿಯಸುಖಲಾಂಪಟ್ಯೇನ ಸಂಯಮವಿರಾಧನಾಂ ಕರೋತಿ ತದಾಪಿ ಮಹಾನ್ ಲೇಪೋ ಭವತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾದುತ್ಸರ್ಗನಿರಪೇಕ್ಷಮಪವಾದಂತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾರೂಪಂ ಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪಂ ವಾ ಸಂಯಮಮವಿರಾಧಯನ್ನೌಷಧಪಥ್ಯಾದಿನಿಮಿತ್ತೋತ್ಪನ್ನಾಲ್ಪಸಾವದ್ಯಮಪಿ ಬಹುಗುಣರಾಶಿಮುತ್ಸರ್ಗಸಾಪೇಕ್ಷಮಪವಾದಂ ಸ್ವೀಕರೋತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೩೧॥

ಏವಂ 'ಉವಯರಣಂ ಜಿಣಮಗ್ಗೇ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕಾದಶಗಾಥಾಭಿರಪವಾದಸ್ಯ ವಿಶೇಷವಿವರಣರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ । ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕ್ರಮೇಣ 'ಣ ಹಿ ಣಿರವೇಕ್ಖೋ ಚಾಗೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯೇನಾಪವಾದನಾಮಾ ದ್ವಿತೀಯಾಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅತಃ ಪರಂ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮಾ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಾಧಿಕಾರಃ ಕಥ್ಯತೇ । ತತ್ರ ಚತ್ವಾರಿ ಸ್ಥಲಾನಿ ಭವಂತಿ । ತೇಷು ಪ್ರಥಮತಃ ಆಗಮಾಭ್ಯಾಸಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಏಯಗ್ಗ ಗದೋ ಸಮಣೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಯಥಾಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಮ್। ತದನಂತರಂ ಭೇದಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಸ್ವರೂಪಮೇವ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪೇಣ 'ಆಗಮಪುವ್ವಾ ದಿಟ್ಠೀ' ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಸೂತ್ರ ಚತುಷ್ಟಯಮ್ । ಅತಃಪರಂ ದ್ರವ್ಯಭಾವ ಸಂಯಮಕಥನರೂಪೇಣ 'ಚಾಗೋ ಯ ಅಣಾರಂಭೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಮ್ । ತದನಂತರಂ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗೋಪ- ಸಂಹಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಮುಜ್ಝದಿ ವಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಮ್ । ಏವಂ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯೇನ ತೃತೀಯಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾ-ಅಥೈಕಾಗ್ರ್ಯಗತಃ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತಿ । ತಚ್ಚೈಕಾಗ್ರ್ಯಮಾಗಮಪರಿಜ್ಞಾನಾದೇವ ಭವತೀತಿ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ-**ಏಯಗ್ಗಗದೋ ಸಮಣೋ** ಏಕಾಗ್ರ್ಯಗತಃ ಶ್ರಮಣೋ ಭವತಿ । ಅತ್ರಾಯಮರ್ಥಃ - ಜಗತ್ತ್ರಯಕಾಲತ್ರಯವರ್ತಿಸಮಸ್ತದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಕಸಮಯಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸಮರ್ಥ- ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣನಿಜಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಮ್ಯಕ್‌ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನರೂಪಮೈಕಾಗ್ರ್ಯಂ ಪುನರ್ನಿಶ್ಚಿತಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ ಭವತಿ । ಕೇಷು । **ಅತ್ಥೇಸು** ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಜ್ಞಾಯಕೈಕಸ್ವಭಾವೋ ಯೋಽಸೌ ಪರಮಾತ್ಮ ಪದಾರ್ಥಸ್ತತ್ಪ್ರಭೃತಿಷ್ವರ್ಥೇಷು । **ಣಿಚ್ಛಿತ್ತೀ ಆಗಮದೋ** ಸಾ ಚ ಪದಾರ್ಥ ನಿಶ್ಚಿತ್ತಿರಾಗಮತೋ ಭವತಿ । ತಥಾಹಿ- ಜೀವಭೇದಕರ್ಮಭೇದಪ್ರತಿಪಾದಕಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಾದ್ಭವತಿ, ನ ಕೇವಲಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಾತ್ತಥೈವಾಗಮಪದಸಾರ- ಭೂತಾಚ್ಚಿದಾನಂದೈಕಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಕಾದಧ್ಯಾತ್ಮಾಭಿಧಾನಾತ್ಪರಮಾಗಮಾಚ್ಚ ಪದಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರ್ಭವತಿ । **ಆಗಮಚೇಟ್ಠಾ ತದೋ ಜೇಟ್ಠಾ** ತತಃ ಕಾರಣಾದೇವಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಾಗಮೇ ಪರಮಾಗಮೇ ಚ ಚೇಷ್ಟಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಪ್ರಶಸ್ತೇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೩೨॥

ಅಥಾಗಮಪರಿಜ್ಞಾನಹೀನಸ್ಯ ಕರ್ಮಕ್ಷಪಣಂ ನ ಭವತೀತಿ ಪ್ರರೂಪಯತಿ-**ಆಗಮಹೀಣೋ ಸಮಣೋ ಣೇವಪ್ಪಾಣಂ ಪರಂ ವಿಯಾಣಾದಿ** ಆಗಮಹೀನಃ ಶ್ರಮಣೋ ನೈವಾತ್ಮಾನಂ ಪರಂ ವಾ ವಿಜಾನಾತಿ ; **ಅವಿಜಾಣಂತೋ ಅಟ್ಠೇ** ಅವಿಜಾನನ್ನರ್ಥಾಂಪರಮಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಾನ್ **ಖವೇದಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ ಕಿಧ ಭಿಕ್ಖೂ** ಕ್ಷಪಯತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕಥಂ ಭಿಕ್ಷುಃ, ನ ಕಥಮಪಿ ಇತಿ । ಇತೋವಿಸ್ತರಃ-''ಗುಣಜೀವಾ ಪಜ್ಜತ್ತೀ ಪಾಣಾ ಸಣ್ಣಾ ಯ ಮಗ್ಗಣಾಓ ಯ। ಉವಓಗೋವಿ ಯ ಕಮಸೋ ವೀಸಂ ತು ಪರೂವಣಾ ಭಣಿದಾ ॥'' ಇತಿ ಗಾಥಾಕಥಿತಾದ್ಯಾಗಮಮಜಾನನ್, ತಥೈವ ''ಭಿಣ್ಣ ಉ ಜೇಣ ಣ ಜಾಣಿಯಉ ಣಿಯದೇಹಹಂ ಪರಮತ್ಥು । ಸೋ ಅಂಧಉ ಅವರಹಂ ಅಂಧಯಹಂ ಕಿಮ ದರಿಸಾವಇ ಪಂಥು॥'' ಇತಿ ದೋಹಕಸೂತ್ರಕಥಿತಾದ್ಯಾಗಮಪದಸಾರಭೂತಮಧ್ಯಾತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚಾಜಾನನ್ ಪುರುಷೋ ರಾಗಾದಿದೋಷ-

ರಹಿತಾವ್ಯಾಬಾಧಸುಖಾದಿಗುಣಸ್ವರೂಪನಿಜಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಭಾವಕರ್ಮಶಬ್ದಾಭಿಧೇಯೈ ರಾಗಾದಿನಾನಾವಿಕಲ್ಪ-ಜಾಲೈರ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸಹ ಭೇದಂ ನ ಜಾನಾತಿ, ತಥೈವ ಕರ್ಮಾರಿವಿಧ್ವಂಸಕಸ್ವಕೀಯಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಭಿರಪಿ ಸಹ ಪೃಥಕ್ತ್ವಂ ನ ವೇತ್ತಿ, ತಥಾ ಚಾಶರೀರಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಶರೀರಾದಿನೋಕರ್ಮಭಿಃ ಸಹಾನ್ಯತ್ವಂ ನ ಜಾನಾತಿ । ಇತ್ಥಂಭೂತಭೇದಜ್ಞಾನಾಭಾವಾದ್ದೇಹಸ್ಥಮಪಿ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಂ ನ ರೋಚತೇ, ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿಪರಿಹಾರೇಣ ನ ಚಾ ಭಾವಯತಿ । ತತಶ್ಚ ಕಥಂ ಕರ್ಮಕ್ಷಯೋ ಭವತಿ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾನ್ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿನಾ ಪರಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸ ಏವ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಃ ॥೨೩೩॥

ಅಥ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾರ್ಥಿನಾಮಾಗಮ ಏವ ದೃಷ್ಟಿರಿತ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ-**ಆಗಮಚಕ್ಖೂ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥ-ಪ್ರತಿಪಾದಕಪರಮಾಗಮಚಕ್ಷುಷೋ ಭವಂತಿ । ಕೇ ತೇ । **ಸಾಹೂ** ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾಧಾರೇಣ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಾಧಕಾಃ ಸಾಧವಃ। **ಇಂದಿಯಚಕ್ಖೂಣಿ** ನಿಶ್ಚೇಯೇನಾತೀಂದ್ರಿಯಾಮೂರ್ತಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಸ್ವರೂಪಾಣ್ಯಪಿ ವ್ಯವಹಾರೇಣಾನಾದಿ ಕರ್ಮಬಂಧವಶಾದಿಂದ್ರಿಯಾಧೀನತ್ವೇನೇಂದ್ರಿಯಚಕ್ಷೂಂಷಿ ಭವಂತಿ । ಕಾನಿಕರ್ತೃಣಿ । **ಸವ್ವಭೂದಾಣಿ** ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಸಂಸಾರಿಜೀವಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । **ದೇವಾ ಯ ಓಹಿಚಕ್ಖೂ** ದೇವಾ ಅಪಿ ಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮೂರ್ತಪುದ್ಗಲದ್ರವ್ಯವಿಷಯಾವಧಿ ಚಕ್ಷುಷಃ । **ಸಿದ್ಧಾ ಪುಣ ಸವ್ವದೋ ಚಕ್ಖೂ** ಸಿದ್ಧಾಃ ಪುನಃ ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಜೀವಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರಮಿತಶುದ್ಧಾಸಂಖ್ಯೇಯ ಸರ್ವಪ್ರದೇಶಚಕ್ಷುಷ ಇತಿ । ಅನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ಸರ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮಪ್ರದೇಶೇ ಲೋಚನೋತ್ಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಪರಮಾಗಮೋಪದೇಶಾದುತ್ಪನ್ನಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಂ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಭಿಃ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಮೇವ ಭಾವನೀಯಮಿತಿ ॥೨೩೪॥

ಅಥಾಗಮಲೋಚನೇನ ಸರ್ವಂ ದೃಶ್ಯಂತಿ ಇತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯತಿ-**ಸವ್ವೇ ಆಗಮಸಿದ್ಧಾ** ಸರ್ವೇಽಪ್ಯಾಗಮಸಿದ್ಧಾ ಆಗಮೇನ ಜ್ಞಾತಾಃ । ಕೇ ತೇ । **ಅತ್ಥಾ** ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವೋ ಯೋಽಸೌ ಪರಮಾತ್ಮ ಪದಾರ್ಥಸ್ತತ್ಪ್ರ-ಭೃತಯೋಽರ್ಥಾಃ ಕಥಂ ಸಿದ್ಧಾಃ । **ಗುಣಪಜ್ಜ ಏಹಿಂ ಚಿತ್ತೇಹಿಂ** ವಿಚಿತ್ರಗುಣಪರ್ಯಾಯೈಃ ಸಹ । **ಜಾಣಂತಿ** ಜಾನಂತಿ । ಕಾನ್ । **ತೇ ವಿ** ತಾನ್ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾರ್ಥಗುಣಪರ್ಯಾಯಾನ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಮ್ । **ಪೇಚ್ಛಿತ್ತಾ** ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜ್ಞಾತ್ವಾ । ಕೇನ। **ಆಗಮೇಣ ಹಿ** ಆಗಮೇನೈವ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ-ಪೂರ್ವಮಾಗಮಂ ಪಠಿತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾಜ್ಜಾನಂತಿ । **ತೇ ಸಮಣಾ** ತೇ ಶ್ರಮಣಾ ಭವಂತೀತಿ । ಅತ್ರೇದಂ ಭಣಿತಂ ಭವತಿ-ಸರ್ವೇ ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಯಾಯಾಃ ಪರಮಾಗಮೇನ ಜ್ಞಾಯಂತೇ । ಕಸ್ಮಾತ್ । ಆಗಮಸ್ಯ ಪರೋಕ್ಷರೂಪೇಣ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಸಮಾನತ್ವಾತ್ । ಪಶ್ಚಾದಾಗಮಾಧಾರೇಣ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇಜಾತೇ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಬಲೇನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇ ಚ ಜಾತೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ಅಪಿ ಭವಂತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾದಾಗಮಚಕ್ಷುಷಾ ಪರಂಪರಯಾ ಸರ್ವ ದೃಶ್ಯಂ ಭವತೀತಿ ॥೨೩೫॥

ಏವಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಕಥನರೂಪೇಣ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಲೇ ಸೂತ್ರಚತುಷ್ಟಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾಗಮಪರಿಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನತದುಭಯಪೂರ್ವಕಸಂಯತತ್ವತ್ರಯಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಂ ನಿಯಮಯತಿ-**ಆಗಮಪುವ್ವಾ ದಿಟ್ಠೀ ಣ ಭವದಿ ಜಸ್ಸೇಹ** ಆಗಮಪೂರ್ವಿಕಾ ದೃಷ್ಟಿಃ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿ ಯಸ್ಯೇಹ ಲೋಕೇ **ಸಂಜಮೋ ತಸ್ಸ ಣತ್ಥಿ** ಸಂಯಮಸ್ತಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ **ಇದಿ ಭಣದಿ** ಇತ್ಯೇವಂ ಭಣತಿ ಕಥಯತಿ ।ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । **ಸುತ್ತಂ** ಸೂತ್ರಮಾಗಮಃ । **ಅಸಂಜದೋ ಹೋದಿ ಕಿಧ ಸಮಣೋ** ಅಸಂಯತಃ ಸನ್ ಶ್ರಮಣಸ್ತಪೋಧನಃ ಕಥಂ ಭವತಿ, ನ ಕಥಮಪೀತಿ । ತಥಾಹಿ-ಯದಿ ನಿರ್ದೋಷಿನಿಜಪರಮಾತ್ಮೈವೋಪಾದೇಯ ಇತಿ ರುಚಿರೂಪಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿ ತರ್ಹಿ ಪರಮಾಗಮಬಲೇನ ವಿಶದೈಕಜ್ಞಾನರೂಪಮಾತ್ಮಾನಂ ಜಾನನ್ನಪಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿರ್ನ ಭವತಿ, ಜ್ಞಾನೀ ಚ ನ ಭವತಿ, ತದ್ದ್ವಯಾಭಾವೇ ಸತಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾಭಿಲಾಷಷಡ್ಜೀವವಧವ್ಯಾವೃತ್ತೋಽಪಿ ಸಂಯತೋ ನ ಭವತಿ । ತತಃ ಸ್ಥಿತಮೇತತ್-ಪರಮಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವತ್ರಯಮೇವ ಮುಕ್ತಿಕಾರಣಮಿತಿ ॥೨೩೬॥

ಅಥಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯಾಭಾವೇ ಮೋಕ್ಷೋ ನಾಸ್ತಿತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ- **ಣ ಹಿ ಆಗಮೇಣ ಸಿಜ್ಝದಿ** ಆಗಮಜನಿತಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನೇನ ನ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ, **ಸದ್ದಹಣಂ ಜದಿ ವಿ ಣತ್ಥಿ ಅತ್ಥೇಸು** ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಯದಿ ಚ ನಾಸ್ತಿ ಪರಮಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥೇಷು । **ಸದ್ದಹಮಾಣೋ ಅತ್ಥೇ** ಶ್ರದ್ದಧಾನೋ ವಾ ಚಿದಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವನಿಜ- ಪರಮಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಾನ್, **ಅಸಂಜದೋ ವಾ ಣ ಣಿವ್ವಾದಿ** ವಿಷಯಕಷಾಯಾಧೀನತ್ವೇನಾಸಂಯತೋ ವಾ ನ ನಿರ್ವಾತಿ, ನಿರ್ವಾಣಂ ನ ಲಭತ ಇತಿ । ತಥಾಹಿ-ಯಥಾ ಪ್ರದೀಪಸಹಿತಪುರುಷಸ್ಯ ಕೂಪಪತನಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಕೂಪಪತನಾನ್ನಿವರ್ತನಂ ಮಮ ಹಿತಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಯರೂಪಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಯದಿ ನಾಸ್ತಿ ತದಾ ತಸ್ಯಪ್ರದೀಪಃ ಕಿಂ ಕರೋತಿ, ನ ಕಿಮಪಿ । ತಥಾ ಜೀವಸ್ಯಾಪಿ ಪರಮಾಗಮಾಧಾರೇಣ ಸಕಲಪದಾರ್ಥಜ್ಞೇಯಾಕಾರಕರಂಬಿತವಿಶದೈಕಜ್ಞಾನರೂಪಂ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾನತೋಽಪಿ ಮಮಾತ್ಮೈವೋಪಾದೇಯ ಇತಿ ನಿಶ್ಚಯರೂಪಂ ಯದಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ನಾಸ್ತಿ ತದಾ ತಸ್ಯ ಪ್ರದೀಪಸ್ಥಾನೀಯ ಆಗಮಃ ಕಿಂ ಕರೋತಿ, ನ ಕಿಮಪಿ । ಯಥಾ ವಾ ಸ ಏವ ಪ್ರದೀಪಸಹಿತಪುರುಷಃ ಸ್ವಕೀಯಪೌರುಷಬಲೇನ ಕೂಪಪತನಾದ್ಯದಿ ನ ನಿವರ್ತತೇ ತದಾ ತಸ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಪ್ರದೀಪೋ ದೃಷ್ಟಿರ್ವಾ ಕಿಂ ಕರೋತಿ, ನ ಕಿಮಪಿ । ತಥಾಯಂ ಜೀವಃ ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಸಹಿತೋಽಪಿ ಪೌರುಷಸ್ಥಾನೀಯಚಾರಿತ್ರಬಲೇನ ರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರೂಪಾದಸಂಯಮಾದ್ಯದಿ ನ ನಿವರ್ತತೇ ತದಾ ತಸ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಜ್ಞಾನಂ ವಾ ಕಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್, ನ ಕಿಮಪೀತಿ । ಅತಃ ಏತದಾಯಾತಿ-ಪರಮಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥ- ಶ್ರದ್ಧಾನಸಮಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇದ್ವಯೇನೈಕೇನ ವಾ ನಿರ್ವಾಣಂ ನಾಸ್ತಿ, ಕಿಂತು ತ್ರಯೇಣೇತಿ ॥೨೬೭॥

ಏವಂ ಭೇದಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಥಾಪನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ ಗತಮ್ । ಕಿಂಚ ಬಹಿರಾತ್ಮಾವಸ್ಥಾಂತರಾತ್ಮಾವಸ್ಥಾಪರಮಾತ್ಮಾವಸ್ಥಾಮೋಕ್ಷಾವಸ್ಥಾತ್ರಯಂ ತಿಷ್ಠತಿ । ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯೇಽನುಗತಾ-ಕಾರಂ ದ್ರವ್ಯಂ ತಿಷ್ಠತಿ । ಏವಂ ಪರಸ್ಪರಸಾಪೇಕ್ಷದ್ರವ್ಯಪರ್ಯಾಯಾತ್ಮಕೋ ಜೀವಪದಾರ್ಥಃ । ತತ್ರ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಂ ಚಿಂತ್ಯತೇ । ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿರೂಪಾ ಬಹಿರಾತ್ಮಾವಸ್ಥಾತಾವದಶುದ್ಧಾ, ಮುಕ್ತಕಾರಣಂ ಚಿಂತ್ಯತೇ । ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿರೂಪಾ ಬಹಿರಾತ್ಮಾವಸ್ಥಾತಾವದಶುದ್ಧಾ, ಮುಕ್ತಿಕಾರಣಂ ನ ಭವತಿ । ಮೋಕ್ಷಾವಸ್ಥಾ ಶುದ್ಧಾ ಫಲಭೂತಾ, ಸಾ ಚಾಗ್ರೇ ತಿಷ್ಠತಿ । ಏತಾಭ್ಯಾಂ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಭಿನ್ನಾ ಯಾಂತರಾತ್ಮಾವಸ್ಥಾ ಸಾ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರಾಗಾದಿರಹಿತತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಾ । ಯಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಿಗೋತಜ್ಞಾನೇ ಶೇಷಾವರಣೇ ಸತ್ಯಪಿ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಜ್ಞಾನಾವರಣಂ ನಾಸ್ತಿ ತಥಾತ್ರಾಪಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾವರಣೇ ಸತ್ಯಪ್ಯೇಕ-ದೇಶಕ್ಷಯೋಪಶಮಜ್ಞಾನಾಪೇಕ್ಷಯಾ ನಾಸ್ತ್ಯಾವರಣಮ್ । ಯಾವತಾಂಶೇನ ನಿರಾವರಣಾ ರಾಗಾದಿರಹಿತತ್ವೇನ ಶುದ್ಧಾ ಚ ತಾವತಾಂಶೇನ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಂ ಭವತಿ । ತತ್ರ ಶುದ್ಧಪಾರಿಣಾಮಿಕಭಾವರೂಪಂ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಧ್ಯೇಯಂ ಭವತಿ,ತಚ ತಸ್ಮಾದಂತರಾತ್ಮಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥಾ ವಿಶೇಷಾತ್ಕಥಂಚಿದ್ಭಿನ್ನಮ್ । ಯದ್ಯೈಕಾಂತೇನಾಭಿನ್ನಂ ಭವತಿ ತದಾ ಮೋಕ್ಷೇಽಪಿ ಧ್ಯಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ, ಅಥವಾಸ್ಯ ಧ್ಯಾನಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ವಿನಾಶೇ ಸತಿ ತಸ್ಯ ಪಾರಿಣಾಮಿಕಭಾವಸ್ಯಾಪಿ ವಿನಾಶಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । ಏವಂ ಬಹಿರಾತ್ಮಾಂತರಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮಕಥನರೂಪೇಣ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ । ಅಥ ಪರಮಾಗಮಜ್ಞಾನ-ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಭೇದರತ್ನತ್ರಯರೂಪಾಣಾಂ ಮೇಲಾಪಕೇಽಪಿ, ಯದಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಲಕ್ಷಣಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ, ನಿಶ್ಚಯೇನ ತದೇವ ಮುಕ್ತಿಕಾರಣಮಿತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ-**ಜಂ ಅಣ್ಣಾಣಿ ಕಮ್ಮಂ ಖವೇದಿ** ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿರೂಪನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕವಿಶಿಷ್ಟಭೇದಜ್ಞಾನಾಭಾವಾದಜ್ಞಾನೀ ಜೀವೋ ಯತ್ಕರ್ಮ ಕ್ಷಪಯತಿ। ಕಾಭಿಃ ಕರಣಭೂತಾಭಿಃ । **ಭವಸಯಸಹಸ್ಸಕೋಡೀಹಿಂ** ಭವಶತಸಹಸ್ರಕೋಟಿಭಿಃ । **ತಂ ಣಾಣೀ ತಿಹಿಂ ಗುತ್ತೋ** ತತ್ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾನೀ ಜೀವಸ್ತ್ರಿಗುಪ್ತಿಗುಪ್ತಃ ಸನ್ **ಖವೇದಿ ಉಸ್ಸಾಸಮೇತ್ತೇಣ** ಕ್ಷಪಯತ್ಯುಚ್ಛ್ವಾಸಮಾತ್ರೇಣೇತಿ । ತದ್ಯಥಾಬಹಿರ್ವಿಷಯೇ ಪರಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸಬಲೇನ ಯತ್ಸಮ್ಯಕ್ ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ತಥೈವ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ವ್ರತಾದ್ಯನುಷ್ಠಾನಂ

ಚೇತಿ ತ್ರಯಂ, ತತ್ತ್ರಯಾಧಾರೇಣೋತ್ಪನ್ನಂ ಸಿದ್ಧಜೀವವಿಷಯೇ ಸಮ್ಯಕ್‌ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ತದ್ಗುಣಸ್ಮರಣಾನುಕೂಲಮನುಷ್ಠಾನಂ ಚೇತಿ ತ್ರಯಂ, ತತ್ತ್ರಯಾಧಾರೇಣೋತ್ಪನ್ನಂ ವಿಶದಾಖಂಡೈಕಜ್ಞಾನಾಕಾರೇ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪಂ ಸವಿಕಲ್ಪಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಾದೇಯಭೂತರುಚಿವಿಕಲ್ಪರೂಪಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಂ ತತ್ರೈವಾತ್ಮನಿರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪನಿವೃತ್ತಿರೂಪಂ ಸವಿಕಲ್ಪಚಾರಿತ್ರಮಿತಿ ತ್ರಯಮ್ । ತತ್ತ್ರಯಪ್ರಸಾದೇನೋತ್ಪನ್ನಂ ಯನ್ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿರೂಪಂ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಲಕ್ಷಣಂ- ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಂ ತದಭಾವಾದಜ್ಞಾನೀ ಜೀವೋ ಬಹುಭವಕೋಟಿಭಿರ್ಯತ್ಕರ್ಮ ಕ್ಷಪಯತಿ, ತತ್ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾನೀ ಜೀವಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಜ್ಞಾನಗುಣಸದ್ಭಾವಾತ್ ತ್ರಿಗುಪ್ತಿಗುಪ್ತಃ ಸನ್ನುಚ್ಛ್ವಾಸಮಾತ್ರೇಣ ಲೀಲಯೈವ ಕ್ಷಪಯತೀತಿ । ತತೋ ಜ್ಞಾಯತೇ ಪರಮಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನ ಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಭೇದರತ್ನತ್ರಯರೂಪಾಣಾಂ ಸದ್ಭಾವೇಽಪ್ಯಭೇದ- ರತ್ನತ್ರಯರೂಪಸ್ಯ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ ಪ್ರಧಾನತ್ವಮಿತಿ ॥೨೩೮॥

ಅಥ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಾತ್ಮಜ್ಞಾನರಹಿತಸ್ಯ ಸರ್ವಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯಮಪ್ಯಕಿಂಚಿತ್ಕರಮಿತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಪರಮಾಣುಪಮಾಣಂ ವಾ ಮುಚ್ಛಾ ದೇಹಾದಿಏಸು ಜಸ್ಸ ಪುಣೋ ವಿಜ್ಜದಿ ಜದಿ** ಪರಮಾಣುಮಾತ್ರಂ ವಾ ಮೂರ್ಛಾ ದೇಹಾದಿಕೇಷು ವಿಷಯೇಷು ಯಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಪುನರ್ವಿದ್ಯತೇ ಯದಿ ಚೇತ್, **ಸೋ ಸಿದ್ಧಿಂ ಣ ಲಹದಿ** ಸ ಸಿದ್ಧಿಂ ಮುಕ್ತಿಂ ನ ಲಭತೇ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ಸವ್ವಾಗಮಧರೋ ವಿ** ಸರ್ವಾಗಮಧರೋಽಪೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ - ಸರ್ವಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯೇ ಸತಿ ಯಸ್ಯ ದೇಹಾದಿವಿಷಯೇ ಸ್ತೋಕಮಪಿ ಮಮತ್ವಂ ವಿದ್ಯತೇ ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಲಕ್ಷಣಂ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕಂ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ॥೨೩೯॥ ಅಥ ದ್ರವ್ಯಭಾವಸಂಯಮಸ್ವರೂಪಂ ಕಥಯತಿ-

ಚಾಗೋ ಯ ಅಣಾರಂಭೋ ವಿಸಯವಿರಾಗೋ ಖಓ ಕಸಾಯಾಣಂ ।
ಸೋ ಸಂಜಮೋ ತ್ತಿ ಭಣಿದೋ ಪವ್ವಜ್ಜಾಏ ವಿಸೇಸೇಣ ॥೩೫॥*

ಚಾಗೋ ಯ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರಿಗ್ರಹಂ ಕೃತ್ವಾ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಪರಿಗ್ರಹನಿರ್ವತ್ತಿಸ್ತ್ಯಾಗಃ । **ಅಣಾರಂಭೋ** ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯೇ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಮನೋವಚನಕಾಯವ್ಯಾಪಾರನಿವೃತ್ತಿರನಾರಂಭಃ । **ವಿಸಯವಿರಾಗೋ** ನಿರ್ವಿಷಯಸ್ವಾತ್ಮಭಾವನೋತ್ಥಸುಖೇ ತೃಪ್ತಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಸುಖಾಭಿಲಾಷತ್ಯಾಗೋ ವಿಷಯವಿರಾಗಃ । **ಖಓ ಕಸಾಯಾಣಂ** ನಿಃಕಷಾಯಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಬಲೇನ ಕ್ರೋಧಾದಿಕಷಾಯತ್ಯಾಗಃ ಕಷಾಯಕ್ಷಯಃ । **ಸೋ ಸಂಜಮೋ ತ್ತಿ ಭಣಿದೋ** ಸ ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಃ ಸಂಯಮ ಇತಿ ಭಣಿತಃ । **ಪವ್ವಜ್ಜಾಏ ವಿಸೇಸೇಣ** ಸಾಮಾನ್ಯೇನಾಪಿ ತಾವದಿದಂ ಸಂಯಮಲಕ್ಷಣಂ, ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾಯಾಂ ತಪಶ್ಚರಣಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ವಿಶೇಷೇಣೇತಿ । ಅತ್ರಾಭ್ಯಂತರಶುದ್ಧಾತ್ಮಸಂವಿತ್ತಿರ್ಭಾವ- ಸಂಯಮೋ, ಬಹಿರಂಗನಿವೃತ್ತಿಶ್ಚ ದ್ರವ್ಯಸಂಯಮ ಇತಿ ॥೩೫॥* ಅಥಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಯತ್ಸವಿಕಲ್ಪಂ ಯೌಗಪದ್ಯಂ ತಥಾ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಿ ದ್ವಯೋಃ ಸಂಭವಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಪಂಚಸಮಿದೋ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಪಂಚಸಮಿತಿಭಿಃ ಸಮಿತಃ ಸಂವೃತಃ ಪಂಚಸಮಿತಃ, ನಿಶ್ಚಯೇನ ತು ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ ಸಮ್ಯಗಿತೋ ಗತಃ ಪರಿಣತಃ ಸಮಿತಃ । **ತಿಗುತ್ತೋ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಮನೋವಚನಕಾಯನಿರೋಧತ್ರಯೇಣ ಗುಪ್ತಃ ತ್ರಿಗುಪ್ತಃ, ನಿಶ್ಚಯೇನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ ಗುಪ್ತಃ ಪರಿಣತಃ । **ಪಂಚೇಂದಿಯ ಸಂವುಡೋ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯವ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯಾ ಸಂವೃತಃ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಸಂವೃತಃ, ನಿಶ್ಚಯೇನ ವಾತೀಂದ್ರಿಯಸುಖಸ್ವಾದರತಃ । **ಜಿದಕಸಾಓ** ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಕ್ರೋಧಾದಿಕಷಾಯಜಯೇನ ಜಿತಕಷಾಯಃ, ನಿಶ್ಚಯೇನ ಚಾಕಷಾಯಾತ್ಮಭಾವನಾರತಃ । **ದಂಸಣಣಾಣಸಮಗ್ಗೋ** ಅತ್ರ ದರ್ಶನಶಬ್ದೇನ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಶ್ರದ್ಧಾನರೂಪಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್,

ಜ್ಞಾನಶಬ್ದೇನ ತು ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಮಿತಿ ; ತಾಭ್ಯಾಂ ಸಮಗ್ರೋ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಸಮಗ್ರಃ । **ಸಮಣೋ ಸೋ ಸಂಜದೋ ಭಣಿದೋ** ಸ ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಃ ಶ್ರಮಣಃ ಸಂಯತ ಇತಿ ಭಣಿತಃ । ಅತ ಏತದಾಯಾತಂ-ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಯದ್ಬಹಿರ್ವಿಷಯೇವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಂ ತೇನ ಸವಿಕಲ್ಪಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರತ್ರಯಯೌಗಪದ್ಯಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ ; ಅಭ್ಯಂತರವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ತು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮಿತಿ ಸವಿಕಲ್ಪಯೌಗಪದ್ಯಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಚ ಘಟತ ಇತಿ ॥೨೪೦॥

ಅಥಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಲಕ್ಷಣೇನ ವಿಕಲ್ಪತ್ರಯಯೌಗಪದ್ಯೇನ ತಥಾ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಜ್ಞಾನೇನ ಚ ಯುಕ್ತೋ ಯೋಽಸೌ ಸಂಯತಸ್ತಸ್ಯ ಕಿಂ ಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯುಪದಿಶತಿ । ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ ಕೋಽರ್ಥಃ ಇತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ । ಏವಂ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಪಾತನಿಕಾಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಕ್ವಾಪಿ ಕ್ವಾಪಿ ಯಥಾಸಂಭವಮಿತಿಶಬ್ದಸ್ಯಾರ್ಥೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ-ಸ ಶ್ರಮಣಃ ಸಂಯತಸ್ತಪೋಧನೋ ಭವತಿ । ಯಃ ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । ಶತ್ರುಬಂಧುಸುಖದುಃಖನಿಂದಾಪ್ರಶಂಸಾ- ಲೋಷ್ಟಕಾಂಚನಜೀವಿತಮರಣೇಷು ಸಮಃ ಸಮಚಿತ್ತಃ ಇತಿ । ತತಃ ಏತದಾಯಾತಿ-ಶತ್ರುಬಂಧುಸುಖದುಃಖನಿಂದಾ- ಪ್ರಶಂಸಾಲೋಷ್ಟಕಾಂಚನಜೀವಿತಮರಣಸಮತಾಭಾವನಾಪರಿಣತ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಮ್ಯಕ್‌ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನರೂಪನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಸಮುತ್ಪನ್ನನಿರ್ವಿಕಾರಪರಮಾಹ್ಲಾದೈಕಲಕ್ಷಣ-ಸುಖಾಮೃತ ಪರಿಣತಿ ಸ್ವರೂಪಂ ಯತ್ಪರಮಸಾಮ್ಯಂ ತದೇವ ಪರಮಾಗಮಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಸಂಯತತ್ವಾನಾಂ ಯೌಗಪದ್ಯೇನ ತಥಾ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮಜ್ಞಾನೇನ ಚ ಪರಿಣತತಪೋಧನಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ॥೨೪೧॥

ಅಥ ಯದೇವ ಸಂಯತತಪೋಧನಸ್ಯ ಸಾಮ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಭಣಿತಂ ತದೇವ ಶ್ರಮಣ್ಯಾಪರನಾಮಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ ಭಣ್ಯತ ಇತಿ ಪ್ರರೂಪಯತಿ-**ದಂಸಣಣಾಣಚರಿತ್ತೇಸು ತೀಸು ಜುಗವಂ ಸಮುಟ್ಠಿದೋ ಜೋ ದು** ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರೇಷು ತ್ರಿಷು ಯುಗಪತ್ಸಮ್ಯಗುಪಸ್ಥಿತ ಉದ್ಯತೋ ಯಸ್ತು ಕರ್ತಾ, **ಏಯಗ್ಗಗದೋ ತ್ತಿ ಮದೋ** ಸ ಏಕಾಗ್ರ್ಯಗತ ಇತಿ ಮತಃ ಸಂಮತಃ, **ಸಾಮಣ್ಣಂ ತಸ್ಸ ಪಡಿಪುಣ್ಣಂ** ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಚಾರಿತ್ರಂ ಯತಿತ್ವಂ ತಸ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣಮಿತಿ । ತಥಾಹಿ-ಭಾವಕರ್ಮ- ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮನೋಕರ್ಮಭ್ಯಃ ಶೇಷಪುದ್ಗಲಾದಿಪಂಚದ್ರವ್ಯೇಭ್ಯೋಽಪಿ ಭಿನ್ನಂ ಸಹಜಶುದ್ಧ- ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವಂ ಮಮ ಸಂಬಂಧಿ ಯದಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ತದೇವ ಮಮೋಪಾದೇಯಮಿತಿರುಚಿರೂಪಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಮ್, ತತ್ರೈವ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರೂಪಂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ, ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಸ್ವರೂಪೇ ನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಂ ಚಾರಿತ್ರಂ ಚೇತ್ಯುಕ್ತಸ್ವರೂಪಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರತ್ರಯಂ ಪಾನಕವದನೇಕಮಪ್ಯಭೇದನಯೇನೈಕಂ ಯತ್ ತತ್ಸವಿಕಲ್ಪಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ವ್ಯವಹಾರೇಣೈಕಾಗ್ರ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ । ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಕಾಲೇ ತು ನಿಶ್ಚೇಯೆನೇತಿ । ತದೇವ ಚ ನಾಮಾಂತರೇಣ ಪರಮಸಾಮ್ಯಮಿತಿ । ತದೇವಂ ಪರಮಸಾಮ್ಯಂ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಾಂತರೇಣ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಃ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯ ಇತಿ । ತಸ್ಯ ತು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಸ್ಯ 'ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾಣಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ' ಇತಿ ಭೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ಪರ್ಯಾಯಪ್ರಧಾನೇನ ವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ನಿರ್ಣಯೋ ಭವತಿ । ಐಕಾಗ್ರ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತ್ಯಭೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಧಾನೇನ ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ನಿರ್ಣಯೋ ಭವತಿ । ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತು ಸಮೂಹಸ್ಯಾಪಿ ಭೇದಾಭೇದಾತ್ಮಕತ್ವಾನ್ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ್ವಯಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಮಾಣೇನ ನಿಶ್ಚಯೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥ ॥೨೪೨॥

ಏವಂ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಸಂಯಮಪ್ರತಿಪಾದನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಚತುಷ್ಟಯಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಯಃ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನ್ಯೇಕಾಗ್ರೋ ನ ಭವತಿ ತಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಾಭಾವಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಮುಜ್ಝದಿ ವಾ ರಜ್ಜದಿ ವಾ ದುಸ್ಸದಿ**

ವಾ ದವ್ವಮಣ್ಣಮಾಸೇಜ್ಜ ಜದಿ ಮುಹ್ಯತಿ ವಾ, ರಜ್ಯತಿ ವಾ, ದ್ವೇಷ್ಟಿ ವಾ, ಯದಿ ಚೇತ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । ದ್ರವ್ಯಮನ್ಯದಾಸಾದ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯ । ಸ ಕಃ । **ಸಮಣೋ** ಶ್ರಮಣಸ್ತಪೋಧನಃ । ತದಾ ಕಾಲೇ **ಅಣ್ಣಾಣೀ** ಅಜ್ಞಾನೀ ಭವತಿ। ಅಜ್ಞಾನೀ ಸನ್ **ಬಜ್ಝದಿ ಕಮ್ಮೇಹಿಂ ವಿವಿಹೇಹಿಂ** ಬಧ್ಯತೇ ಕರ್ಮಭಿರ್ವಿವಿಧೈರಿತಿ । ತಥಾಹಿ-ಯೋ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇ ನೈಕಾಗ್ರೋ ಭೂತ್ವಾ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ನ ಜಾನಾತಿ ತಸ್ಯ ಚಿತ್ತಂ ಬಹಿರ್ವಿಷಯೇಷು ಗಚ್ಛತಿ । ತತಶ್ಚಿದಾನಂದೈಕನಿಜಸ್ವಭಾವಾಚ್ಚ್ಯುತೋ ಭವತಿ । ತತಶ್ಚ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹೈಃ ಪರಿಣಮತಿ । ತತ್ಪರಿಣಮನ್ ಬಹುವಿಧಕರ್ಮಣಾ ಬಧ್ಯತ ಇತಿ । ತತಃ ಕಾರಣಾನ್ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಭಿರೇಕಾಗ್ರತ್ವೇನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಂ ಭಾವನೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೪೩॥

ಅಥ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಯೋಽಸಾವೇಕಾಗ್ರಸ್ತಸ್ಯೈವ ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಅಟ್ಠೇಸು ಜೋ ಣ ಮುಜ್ಝದಿ ಣ ಹಿ ರಜ್ಜದಿ ಣೇವ ದೋಸಮುವಯಾದಿ** ಅರ್ಥೇಷು ಬಹಿಃಪದಾರ್ಥೇಷು ಯೋ ನ ಮುಹ್ಯತಿ, ನ ರಜ್ಯತಿ, ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ, ನೈವ ದ್ವೇಷಮುಪಯಾತಿ **ಜದಿ** ಯದಿ ಚೇತ್, **ಸೋ ಸಮಣೋ** ಸ ಶ್ರಮಣಃ **ಣಿಯದಂ** ನಿಶ್ಚಿತಂ **ಖವೇದಿ ವಿವಿಹಾಣಿ ಕಮ್ಮಾಣಿ** ಕ್ಷಪಯತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಇತಿ । ಅಥ ವಿಶೇಷಃ-ಯೋಽಸೌ ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಾನುಭೂತಭೋಗಾಕಾಂಕ್ಷಾ- ರೂಪಾದ್ಯಪಧ್ಯಾನತ್ಯಾಗೇನ ನಿಜಸ್ವರೂಪಂ ಭಾವಯತಿ,ತಸ್ಯ ಚಿತ್ತಂ ಬಹಿಃಪದಾರ್ಥೇಷು ನ ಗಚ್ಛತಿ, ತತಶ್ಚ ಬಹಿಃಪದಾರ್ಥ- ಚಿಂತಾಭಾವಾನ್ನಿರ್ವಿಕಾರಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಮಾತ್ರಾಚ್ಚ್ಯುತೋ ನ ಭವತಿ । ತದಚ್ಯವನೇನ ಚ ರಾಗಾದ್ಯಭಾವಾದ್ವಿವಿಧಕರ್ಮಾಣಿ ವಿನಾಶಯತೀತಿ । ತತೋ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿನಾ ನಿಶ್ಚಲಚಿತ್ತೇನ ನಿಜಾತ್ಮನಿ ಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿ । ಇತ್ಥಂ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರ- ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕೇಚನ ವದಂತಿ-ಸಯೋಗಿಕೇವಲಿನಾಮಪ್ಯೇಕದೇಶೇನ ಚಾರಿತ್ರಂ, ಪರಿಪೂರ್ಣಚಾರಿತ್ರಂ ಪುನರಯೋಗಿಚರಮಸಮಯೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ, ತೇನ ಕಾರಣೇನೇದಾನೀಮಸ್ಮಾಕಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಭಾವನಯಾ ಭೇದಜ್ಞಾನ- ಭಾವನಯಾ ಚ ಪೂರ್ಯತೇ, ಚಾರಿತ್ರಂ ಪಶ್ಚಾದ್ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ । ನೈವಂ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ । ಅಭೇದನಯೇನ ಧ್ಯಾನಮೇವ ಚಾರಿತ್ರಂ ತಚ್ಚ ಧ್ಯಾನಂ ಕೇವಲಿನಾಮುಪಚಾರೇಣೋಕ್ತಂ, ಚಾರಿತ್ರಮಪ್ಯುಪಚಾರೇಣೇತಿ । ಯತ್ಪುನಃ ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿ- ವಿಕಲ್ಪಜಾಲರಹಿತಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಲಕ್ಷಣಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಂ ವೀತರಾಗಛದ್ಮಸ್ಥಚಾರಿತ್ರಂ ತದೇವ ಕಾರ್ಯಕಾರೀತಿ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ತೇನೈವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಜಾಯತೇ ಯತಸ್ತಸ್ಮಾಚ್ಚಾರಿತ್ರೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ । ಕಿಂಚ ಉತ್ಸರ್ಗವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾಲೇ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮತ್ರ ಪುನರಪಿ ಕಿಮರ್ಥಮಿತಿ ಪರಿಹಾರಮಾಹ-ತತ್ರ ಸರ್ವಪರಿತ್ಯಾಗಲಕ್ಷಣ ಉತ್ಸರ್ಗ ಏವ ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಚ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಃ, ಅತ್ರ ತು ಶ್ರಾಮಣ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಸ್ತಿ, ಪರಂ ಕಿಂತು ಶ್ರಾಮಣ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ ಭವತೀತಿ ಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ ॥೨೪೪॥

ಏವಂ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋಪಸಂಹಾರಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾದ್ವಯಂ ಗತಮ್। ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಂ ಸಾಸ್ರವತ್ವಾದ್ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಶ್ರಮಣತ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಯತಿ-**ಸಂತಿ** ವಿದ್ಯಂತೇ । ಕ್ವ । **ಸಮಯಮ್ಹಿ** ಸಮಯೇ ಪರಮಾಗಮೇ । ಕೇ ಸಂತಿ । **ಸಮಣಾ** ಶ್ರಮಣಾಸ್ತಪೋಧನಾಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಃ । **ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ** ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । **ಸುಹುವಜುತ್ತಾ ಯ** ನ ಕೇವಲಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾಶ್ಚ । ಚಕಾರೋಽತ್ರ ಅನ್ವಾಚಯಾರ್ಥೇ ಗೌಣಾರ್ಥೇ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ । ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ -ಯಥಾ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧೈಕಸ್ವಭಾವಾಃ ಸಿದ್ಧಜೀವಾ ಏವ ಜೀವಾ ಭಣ್ಯತೇ, ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಚತುರ್ಗತಿಪರಿಣತಾ ಅಶುದ್ಧಜೀವಾಶ್ಚ ಜೀವಾ ಇತಿ ; ತಥಾ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಾಂ ಮುಖ್ಯತ್ವಂ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಂ ತು ಚಕಾರ ಸಮುಚ್ಚಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಗೌಣತ್ವಮ್ । ಕಸ್ಮಾದ್ಗೌಣತ್ವಂ ಜಾತಮಿತಿ ಚೇತ್ । **ತೇಸು ವಿ ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ**

ಅಣಾಸವಾ ಸಾಸವಾ ಸೇಸಾ ತೇಷ್ವಪಿ ಮಧ್ಯೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾ ಅನಾಸ್ರವಾಃ, ಶೇಷಾಃ ಸಾಸ್ರವಾ ಇತಿ ಯತಃ ಕಾರಣಾತ್। ತದ್ಯಥಾನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಬಲೇನ ಸಮಸ್ತಶುಭಾಶುಭಸಂಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪರಹಿತತ್ವಾಚ್ಛುದ್ಧೋಪ- ಯೋಗಿನೋ ನಿರಾಸ್ರವಾ ಏವ, ಶೇಷಾಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನೋ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಿಷಯಕಷಾಯರೂಪಾ ಶುಭಾಸ್ರವನಿರೋಧೇಽಪಿ ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವಸಹಿತಾ ಇತಿ ಭಾವ ॥೨೪೫॥

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಮಾಖ್ಯಾತಿ-**ಸಾ ಸುಹಜುತ್ತಾ ಭವೇ ಚರಿಯಾ** ಸಾ ಚರ್ಯಾ ಶುಭಯುಕ್ತಾ ಭವೇತ್ । ಕಸ್ಯ । ತಪೋಧನಸ್ಯ । ಕಥಂಭೂತಸ್ಯ । ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪರಹಿತಪರಮಸಮಾಧೌ ಸ್ಥಾತುಮಶಕ್ಯಸ್ಯ । ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ವಿಜ್ಜದಿ ಜದಿ** ವಿದ್ಯತೇ ಯದಿ ಚೇತ್ । ಕ್ವ । **ಸಾಮಣ್ಣೇ** ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ಚಾರಿತ್ರೇ । ಕಿಂ ವಿದ್ಯತೇ । **ಅರಹಂತಾದಿಸು ಭತ್ತೀ** ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೇಷ್ವರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧೇಷು ಗುಣಾನುರಾಗಯುಕ್ತಾ ಭಕ್ತಿಃ । **ವಚ್ಛಲದಾ** ವತ್ಸಲಸ್ಯ ಭಾವೋ ವತ್ಸಲತಾ ವಾತ್ಸಲ್ಯಂ ವಿನಯೋಽನುಕೂಲವೃತ್ತಿಃ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇ । **ಪವಯಣಾಭಿಜುತ್ತೇಸು** ಪ್ರವಚನಾಭಿಯುಕ್ತೇಷು ಪ್ರವಚನಶಬ್ದೇನಾತ್ರಾಗಮೋ ಭಣ್ಯತೇ, ಸಂಘೋ ವಾ, ತೇನ ಪ್ರಚನೇನಾಭಿಯುಕ್ತಾಃ ಪ್ರವಚನಾಭಿಯುಕ್ತಾ ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧವಸ್ತೇಷ್ವಿತಿ । ಏತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣೇ ಪರಮಸಾಮಾಯಿಕೇ ಸ್ಥಾತುಮಸಮರ್ಥಸ್ಯಾನ್ಯೇಷು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಫಲಭೂತಕೇಲಜ್ಞಾನೇನ ಪರಿಣತೇಷು, ತಥೈವ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಾರಾಧಕೇಷು ಚ ಯಾಸೌ ಭಕ್ತಿಸ್ತಚ್ಛುಭೋಪಯೋಗಿಶ್ರಮಣಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಮಿತಿ ॥೨೪೬॥

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಂ ಶುಭಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ಣ ಣಿಂದಿದಾ** ನೈವ ನಿಷಿದ್ಧಾ । ಕ್ವ । **ರಾಚಯರಿಯಮ್ಹಿ** ಶುಭರಾಗಚರ್ಯಾಯಾಂ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಾವಸ್ಥಾಯಾಮ್ । ಕಾ ನ ನಿಂದಿತಾ । **ವಂದಣಣಮಂಸಣೇಹಿಂ ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಾಣುಗಮಣಪಡಿವತ್ತೀ** ವಂದನನಮಸ್ಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ಸಹಾಭ್ಯುತ್ಥಾನಾನುಗಮನಪ್ರತಿಪತ್ತಿಪ್ರವೃತ್ತಿಃ । **ಸಮಣೇಸು ಸಮಾವಣಓ** ಶ್ರಮಣೇಷು ಶ್ರಮಾಪನಯಃ ರತ್ನತ್ರಯಭಾವನಾಭಿಘಾತಕಶ್ರಮಸ್ಯ ಖೇದಸ್ಯ ವಿನಾಶ ಇತಿ । ಅನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸಾಧಕೇ ಶುಭೋಪಯೋಗೇ ಸ್ಥಿತಾನಾಂ ತಪೋಧನಾನಾಂ ಇತ್ಥಂಭೂತಾಃ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಪ್ರವೃತ್ತಯೋ ರತ್ನತ್ರಯಾರಾಧಕಶೇಷಪುರುಷೇಷು ವಿಷಯೇ ಯುಕ್ತಾ ಏವ, ವಿಹಿತಾ ಏವೇತಿ ॥೨೪೭॥

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಮೇವೇತ್ಥಂಭೂತಾಃ ಪ್ರವೃತ್ತಯೋ ಭವಂತಿ, ನ ಚ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಾಮಿತಿ ಪ್ರರೂಪಯತಿ-**ದಂಸಣಣಾಣುವದೇಸೋ** ದರ್ಶನಂ ಮೂಢತ್ರಯಾದಿರಹಿತಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ, ಜ್ಞಾನಂ ಪರಮಾಗಮೋಪದೇಶಃ, ತಯೋರುಪದೇಶೋ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಃ । **ಸಿಸ್ಸಗ್ಗಹಣಂ ಚ ಪೋಸಣಂ ತೇಸಿಂ** ರತ್ನತ್ರಯಾರಾಧನಾಶಿಕ್ಷಾಶೀಲಾನಾಂ ಶಿಷ್ಯಾಣಾಂ ಗ್ರಹಣಂ ಸ್ವೀಕಾರಸ್ತೇಷಾಮೇವ ಪೋಷಣಮಶನಶಯನಾದಿಚಿಂತಾ । **ಚರಿಯಾ ಹಿ ಸರಾಗಾಣಂ** ಇತ್ಥಂಭುತಾ ಚರ್ಯಾ ಚಾರಿತ್ರಂ ಭವತಿ, ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕೇಷಾಮ್ । ಸರಾಗಾಣಾಂ ಧರ್ಮಾನುರಾಗಚಾರಿತ್ರಸಹಿತಾನಾಮ್ । ನ ಕೇವಲಮಿತ್ಥಂಭೂತಾ ಚರ್ಯಾ, **ಜಿಣಿಂದಪೂಜೋವದೇಸೋ ಯ** ಯಥಾಸಂಭವಂ ಜಿನೇಂದ್ರಪೂಜಾದಿಧರ್ಮೋಪದೇಶಶ್ಚೇತಿ । ನನು ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಮಪಿ ಕ್ವಾಪಿ ಕಾಲೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭಾವನಾ ದೃಶ್ಯತೇ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಾಮಪಿ ಕ್ವಾಪಿ ಕಾಲೇ ಶುಭೋಪಯೋಗಭಾವನಾ ದೃಶ್ಯತೇ, ಶ್ರಾವಕಾಣಾಮಪಿ ಸಾಮಾಯಿಕಾದಿಕಾಲೇ ಶುದ್ಧಭಾವನಾ ದೃಶ್ಯತೇ, ತೇಷಾಂ ಕಥಂ ವಿಶೇಷೋ ಭೇದೋ ಜ್ಞಾಯತ ಇತಿ । ಪರಿಹಾರಮಾಹಯುಕ್ತ ಮುಕ್ತಂ ಭವತಾ, ಪರಂ ಕಿಂತು ಯೇ ಪ್ರಚುರೇಣ ಶುಭೋಪಯೋಗೇನ ವರ್ತಂತೇ ತೇ ಯದ್ಯಪಿ ಕ್ವಾಪಿ ಕಾಲೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಭಾವನಾಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತಥಾಪಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನ ಏವ ಭಣ್ಯಂತೇ । ಯೇಽಪಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಸ್ತೇ ಯದ್ಯಪಿ ಕ್ವಾಪಿ ಕಾಲೇ ಶುಭೋಪಯೋಗೇನ ವರ್ತಂತೇ ತಥಾಪಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನ ಏವ । ಕಸ್ಮಾತ್ ಬಹುಪದಸ್ಯ ಪ್ರಧಾನತ್ವಾದಾಮ್ರವನನಿಂಬವನವದಿತಿ ॥೨೪೮॥

ಅಥ ಕಾಶ್ಚಿದಪಿ ಯಾಃ ಪ್ರವೃತ್ತಯಸ್ತಾಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಮೇವೇತಿ ನಿಯಮತಿ-**ಉವಕುಣದಿ ಜೋ ವಿಣಿಚ್ಚಂ ಚಾದುವಣ್ಣಸ್ಸ ಸವಮಣಸಂಘುಸ್ಯ** ಉಪಕರೋತಿ ಯೋಽಪಿ ನಿತ್ಯಂ । ಕಸ್ಯ । ಚಾತುರ್ವರ್ಣಸ್ಯ ಶ್ರಮಣಸಂಘಸ್ಯ । ಅತ್ರ ಶ್ರಮಣಶಬ್ದೇನಶ್ರಮಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯಾ ಋಷಿಮುನಿಯತ್ಯನಗಾರಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ । ''ದೇಶಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿತ್ಕೇವಲಭೃದಿಹಮುನಿಃಸ್ಯಾದೃಷಿಃ ಪ್ರಸೃತರ್ದ್ಧಿರಾರೂಢಃ ಶ್ರೇಣಿಯುಗ್ಮೇಽಜನಿ ಯತಿರನಗಾರೋಽ ಪರಃಸಾಧುವರ್ಗಃ । ರಾಜಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ದೇವಃ ಪರಮ ಇತಿ ಋಷಿರ್ವಿಕ್ರಿಯಾಕ್ಷೀಣಶಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತೋ ಬುದ್ಧ್ಯೌಷಧೀಶೋ ವಿಯದಯನಪಟುರ್ವಿಶ್ವವೇದೀ ಕ್ರಮೇಣ॥'' ಋಷಯ ಋದ್ಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಸ್ತೇ ಚತುರ್ವಿಧಾ, ರಾಜಬ್ರಹ್ಮದೇವಪರಮಋಷಿಭೇದಾತ್ । ತತ್ರ ರಾಜರ್ಷಯೋ ವಿಕ್ರಿಯಾಕ್ಷೀಣಾರ್ದ್ಧಿಪ್ರಾಪ್ತಾ ಭವಂತಿ । ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಯೋ ಬುದ್ಧ್ಯೌಷದರ್ದ್ಧಿಯುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ । ದೇವರ್ಷಯೋ ಗಗನಗಮನರ್ದ್ಧಿಸಂಪನ್ನಾ ಭವಂತಿ । ಪರಮರ್ಷಯಃ ಕೇವಲಿನಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿನೋ ಭವಂತಿ । ಮುನಯಃ ಅವಧಿಮನಃಪರ್ಯಯಕೇವಲಿನಶ್ಚ । ಯತಯ ಉಪಶಮಕಕ್ಷಪಕಶ್ರೇಣ್ಯಾರೂಢಾಃ । ಅನಗಾರಾಃ ಸಾಮಾನ್ಯಸಾಧವಃ । ಕಸ್ಮಾತ್। ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸುಖದುಃಖಾದಿವಿಷಯೇ ಸಮತಾಪರಿಣಾಮೋಸ್ತೀತಿ । ಅಥವಾ ಶ್ರಮಣಧರ್ಮಾನುಕೂಲ- ಶ್ರಾವಕಾದಿಚಾತುರ್ವರ್ಣಸಂಘಃ । ಕಥಂ ಯಥಾ ಭವತಿ। **ಕಾರ್ಯವಿರಾಧಣರಹಿದಂ** ಸ್ವಸ್ಥಭಾವನಾಸ್ವರೂಪಂ ಸ್ವಕೀಯಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ನಿಶ್ಚಯಪ್ರಾಣಂ ರಕ್ಷನ್ ಪರಕೀಯಷಟ್‌ಕಾಯವಿರಾಧನಾರಹಿತಂ ಯಥಾ ಭವತಿ । **ಓ ವಿ ಸರಾಗಪ್ಪಧಾಣೋ ಸೇ** ಸೋಽಪೀತ್ಥಂಭೂತಸ್ತಪೋಧನೋ ಧರ್ಮಾನುರಾಗಚಾರಿತ್ರಸಹಿತೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಧಾನಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೪೯॥

ಅಥ ವೈಯಾವೃತ್ತ್ಯಕಾಲೇಽಪಿ ಸ್ವಕೀಯಸಂಯಮವಿರಾಧನಾ ನ ಕರ್ತವ್ಯೇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಜದಿ ಕುಣದಿ ಕಾಯಖೇದಂ ವೇಜ್ಜಾ ವಚ್ಚತ್ಥಮುಜ್ಜದೋ** ಯದಿಚೇತ್ ಕರೋತಿ ಕಾಯಖೇದಂ ಷಟ್‌ಕಾಯವಿರಾಧನಾಮ್ । ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ । ವೈಯಾವೃತ್ತ್ಯಾರ್ಥಮುದ್ಯತಃ । **ಸಮಣೋ ಣ ಹವದಿ** ತದಾ ಶ್ರಮಣಸ್ತಪೋಧನೋ ನ ಭವತಿ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಭವತಿ । **ಹವದಿ ಅಗಾರಿ** ಗೃಹಸ್ಥೋ ಭವತಿ । ಕಸ್ಮಾತ್ । **ಧಮ್ಮೋ ಸೋ ಸಾವಯಾಣಂ ಸೇ** ಷಟ್‌ಕಾಯವಿರಾಧನಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಯೋಽಸೌ ಧರ್ಮಃ ಸ ಶ್ರಾವಕಾಣಾಂ ಸ್ಯಾತ್, ನ ಚ ತಪೋಧನಾನಾಮಿತಿ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ - ಯೋಽಸೌಸ್ವಶರೀರಪೋಷಣಾರ್ಥಂ ಶಿಷ್ಯಾದಿಮೋಹೇನ ವಾ ಸಾವದ್ಯಂ ನೇಚ್ಛತಿ ತಸ್ಯೇದಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಶೋಭತೇ, ಯದಿ ಪುನರನ್ಯತ್ರ ಸಾವದ್ಯಮಿಚ್ಛತಿ ವೈಯಾವೃತ್ತ್ಯಾದಿಸ್ವಕೀಯಾವಸ್ಥಾಯೋಗ್ಯೇ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯೇ ನೇಚ್ಛತಿ ತದಾ ತಸ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೇವ ನಾಸ್ತೀತಿ ॥೨೫೦॥

ಅಥ ಯದ್ಯಪ್ಯಲ್ಪಲೇಪೋ ಭವತಿ ಪರೋಪಕಾರೇ, ತಥಾಪಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಿಭಿರ್ಧರ್ಮೋಪಕಾರಃ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಕುವ್ವದು** ಕರೋತಿ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । ಶುಭೋಪಯೋಗೀ ಪುರುಷಃ । ಕಂ ಕರೋತು । **ಅಣುಕಂಪಯೋವಯಾವರಂ** ಅನುಕಂಪಾಸಹಿತೋಪಕಾರಂ ದಯಾಸಹಿತಂ ಧರ್ಮವಾತ್ಸಲ್ಯಮ್ । ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ಲೇವೋ ಜಿದ ವಿ ಅಪ್ಪೋ** ''ಸಾವದ್ಯಲೇಶೋ ಬಹುಪುಣ್ಯರಾಶೌ'' ಇತಿ ದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ಯದ್ಯಪ್ಯಲ್ಪಲೇಪಃ ಸ್ತೋಕಸಾವದ್ಯಂ ಭವತಿ। ಕೇಷಾಂ ಕರೋತು । **ಜೋಣ್ಹಾಣಂ** ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪರಿಣತಜೈನಾನಾಮ್ । ಕಥಮ್ । **ಣಿರವೇಕ್ಖಂ** ನಿರಪೇಕ್ಷಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾವಿನಾಶಕಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭವಾಂಛಾರಹಿತಂ ಯಥಾ ಭವತಿ । ಕಥಂಭೂತಾನಾಂ ಜೈನಾನಾಮ್। **ಸಾಗಾರಣಗಾರಚರಿಯಜುತ್ತಾಣಂ** ಸಾಗಾರಾನಾಗಾರಚರ್ಯಾಯುಕ್ತನಾಂ ಶ್ರಾವಕತಪೋಧನಾಚರಣ- ಸಹಿತಾನಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೫೧॥

ಕಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಸ್ತಾವೇ ವೈಯಾವೃತ್ತ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಪಡಿವಜ್ಜದು** ಪ್ರತಿಪದ್ಯತಾಂ ಸ್ವೀಕರೋತು ।ಕಯಾ । **ಆದಸತ್ತಿಏ** ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಸಾಹೂ** ರತ್ನತ್ರಯಭಾವನಯಾ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಸಾಧಯತೀತಿ ಸಾಧುಃ । ಕಮ್ । **ಸಮಣಂ** ಜೀವಿತಮರಣಾದಿಸಮಪರಿಣಾಮತ್ವಾಚ್ಛ್ರಮಣಸ್ತಂ ಶ್ರಮಣಮ್ । **ದಿಟ್ಠಾ** ದೃಷ್ಟ್ವಾ । ಕಥಂಭೂತಮ್ ।

ರೂಢಂ ರೂಢಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಪೀಡಿತಂ ಕದರ್ಥಿತಮ್ । ಕೇನ । **ರೋಗೇಣ ವಾ** ಅನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಪರಮಾತ್ಮನೋ ವಿಲಕ್ಷಣೇನಾಕುಲತ್ವೋತ್ಪಾದಕೇನ ರೋಗೇಣ ವ್ಯಾಧಿವಿಶೇಷೇಣ ವಾ, **ಛುದಾ ಏ** ಕ್ಷುಧಯಾ, **ತಣ್ಹಾ ಏ ವಾ** ತೃಷ್ಣಯಾ ವಾ, **ಸಮೇಣ ವಾ** ಮಾರ್ಗೋಪವಾಸಾದಿಶ್ರಮೇಣ ವಾ । ಅತ್ರೇದಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್‌ಸ್ವಸ್ಥಭಾವನಾವಿಘಾತಕ - ರೋಗಾದಿಪ್ರಸ್ತಾವೇ ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ ಕರೋತಿ, ಶೇಷಕಾಲೇ ಸ್ವಕೀಯಾನುಷ್ಠಾನಂ ಕರೋತೀತಿ ॥೨೫೨॥

ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಂ ತಪೋಧನವೈಯಾವೃತ್ಯನಿಮಿತ್ತಂ ಲೌಕಿಕ ಸಂಭಾಷಣವಿಷಯೇ ನಿಷೇಧೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ಣ ಣಿಂದಿದಾ** ಶುಭೋಪಯೋಗಿತಪೋಧನಾನಾಂ ನ ನಿಂದಿತಾ, ನ ನಿಷಿದ್ಧಾ । ಕಾ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಾ । **ಲೋಗಿಗಜಣಸಂಭಾಸಾ** ಲೌಕಿಕಜನೈಃ ಸಹ ಸಂಭಾಷಾ ವಚನಪ್ರವೃತ್ತಿಃ । **ಸುಹೋವ ಜುದಾ ವಾ** ಅಥವಾ ಸಾಪಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾ ಭಣ್ಯತೇ । ಕಿಮರ್ಥಂ ನ ನಿಷಿದ್ಧಾ । **ವೇಜ್ಜಾವಚ್ಚಣಿಮಿತ್ತಂ** ವೈಯಾವೃತ್ಯನಿಮಿತ್ತಮ್ । ಕೇಷಾಂ ವೈಯ್ಯಾವೃತ್ಯಮ್ । **ಗಿಲಾಣಗುರುಬಾಲವುಡ್ಢಸಮಣಾಣಂ** ಗ್ಲಾನಗುರುಬಾಲವೃದ್ಧಶ್ರಮಣಾನಾಮ್ । ಅತ್ರ ಗುರುಶಬ್ದೇನ ಸ್ಥೂಲಕಾಯೋ ಭಣ್ಯತೇ, ಅಥವಾ ಪೂಜ್ಯೋ ವಾ ಗುರುರಿತಿ ।ತಥಾಹಿ-ಯದಾ ಕೋಽಪಿ ಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತ ಆಚಾರ್ಯಃ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಲಕ್ಷಣಶುಭೋಪಯೋಗಿನಾಂ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಾಂ ವಾ ವೈಯಾವೃತ್ಯ ಕರೋತಿ, ತದಾಕಾಲೇ ತದ್ವೈಯಾವೃತ್ಯನಿಮಿತ್ತಂ ಲೌಕಿಕಜನೈಃ ಸಹ ಸಂಭಾಷಣಂ ಕರೋತಿ, ನ ಶೇಷಕಾಲ ಇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೨೫೩॥

ಏವಂ ಗಾಥಾಪಂಚಕೇನ ಲೌಕಿಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಂಬಂಧಿಪ್ರಥಮಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಅಥಾಯಂ ವೈಯಾವೃತ್ಯಾದಿ-ಲಕ್ಷಣಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ತಪೋಧನೈರ್ಗೌಣವೃತ್ತ್ಯಾ ಶ್ರಾವಕೈಸ್ತು ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯಇತ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ- **ಭಣಿದಾ** ಭಣಿತಾ ಕಥಿತಾ । ಕಾ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಾ । **ಚರಿಯಾ** ಚರ್ಯಾ ಚಾರಿತ್ರಮನುಷ್ಠಾನಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾ । **ಏಸಾ** ಏಷಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಭೂತಾ । ಪುನಶ್ಚ ಕಿಂರೂಪಾ । **ಪಸತ್ಥಭೂದಾ** ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತಾ ಧರ್ಮಾನುರಾಗರೂಪಾ । ಕೇಷಾಂ ಸಂಬಂಧೀನೀ । **ಸಮಣಾಣಂ ವಾ** ಶ್ರಮಣಾನಾಂ ವಾ **ಪುಣೋ ಘರತ್ಥಾಣಂ** ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಂ ವಾ ಪುನರಿಯಮೇವ ಚರ್ಯಾ **ಪರೇತಿ** ಪರಾ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟೇತಿ । **ತಾಏವ ಪರಂ ಲಹದಿ ಸೋಕ್ಖಂ** ತಯೈವ ಶುಭೋಪಯೋಗಚರ್ಯಯಾ ಪರಂಪರಯಾ ಮೋಕ್ಷಸುಖಂ ಲಭತೇ ಗೃಹಸ್ಥ ಇತಿ । ತಥಾಹಿ-ತಪೋಧನಾಃ ಶೇಷತಪೋಧನಾನಾಂ ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ ಕುರ್ವಾಣಾಃ ಸಂತಃ ಕಾಯೇನ ಕಿಮಪಿ ನಿರವದ್ಯವೈಯಾವೃತ್ಯಂ ಕುರ್ವಂತಿ ; ವಚನೇನ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಂ ಚ । ಶೇಷಮೌಷಧಾನ್ನಪಾನಾದಿಕಂ ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಮಧೀನಂ, ತೇನ ಕಾರಣೇನ ವೈಯಾವೃತ್ಯರೂಪೋ ಧರ್ಮೋ ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಂ ಮುಖ್ಯಃ, ತಪೋಧನಾನಾಂ ಗೌಣಃ । ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ಕಾರಣಂ-ನಿರ್ವಿಕಾರಚಿಚ್ಚಮತ್ಕಾರಭಾವನಾಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತೇನ ವಿಷಯಕಷಾಯನಿಮಿತ್ತೋತ್ಪನ್ನೇನಾರ್ತ-ರೌದ್ರದುರ್ಧ್ಯಾನದ್ವಯೇನ ಪರಿಣತಾನಾಂ ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಮಾತ್ಮಾಶ್ರಿತನಿಶ್ಚಯ- ಧರ್ಮಸ್ಯಾವಕಾಶೋ ನಾಸ್ತಿ, ವೈಯಾವೃತ್ಯಾದಿಧರ್ಮೇಣ ದುರ್ಧ್ಯಾನವಂಚನಾ ಭವತಿ, ತಪೋಧನಸಂಸರ್ಗೇಣ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ-ಪದೇಶಲಾಭೋ ಭವತಿ । ತತಶ್ಚ ಪರಂಪರಾಯಾ ನಿರ್ವಾಣಂ ಲಭಂತೇ ಇತ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯಃ ॥೨೫೪॥

ಏವಂ ಶುಭೋಪಯೋಗಿತಪೋಧನಾನಾಂ ಶುಭಾನುಷ್ಠಾನಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಷ್ಟಕೇನ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಇತ ಊರ್ಧ್ವಂ ಗಾಥಾಷಟ್ಕಪರ್ಯಂತಂ ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರಪರೀಕ್ಷಾಮುಖ್ಯತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ಅಥ ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಪಾತ್ರಭೂತವಸ್ತುವಿಶೇಷಾತ್ಫಲವಿಶೇಷಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ಫಲದಿ** ಫಲತಿ, ಫಲಂ ದದಾತಿ । ಸ ಕಃ । **ರಾಗೋ** ರಾಗಃ । ಕಥಂಭೂತಃ । **ಪಸತ್ಥಭೂದೋ** ಪ್ರಶಸ್ತಭೂತೋ ದಾನಪೂಜಾದಿರೂಪಃ ।ಕಿಂ ಫಲತಿ । **ವಿವರೀದಂ** ವಿಪರೀತಮನ್ಯಾದೃಶಂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಫಲಮ್ । ಕೇನ ಕರಣಭೂತೇನ । **ವತ್ಥುವಿಸೇಸೇಣ** ಜಘನ್ಯಮಧ್ಯಮೋತ್ಕೃಷ್ಟ-ಭೇದಭಿನ್ನಪಾತ್ರಭೂತವಸ್ತು ವಿಶೇಷೇಣ । ಅತ್ರಾರ್ಥೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಮಾಹ-**ಣಾಣಾಭೂಮಿಗದಾಣಿಹ ಬೀಜಾಣಿವ**

ಸಸ್ಸ ಕಾಲಮ್ಹಿ ನಾನಾಭೂಮಿಗತಾನೀಹ ಬೀಜಾನಿ ಇವ ಸಸ್ಯಕಾಲೇ ಧಾನ್ಯನಿಷ್ಪತ್ತಿಕಾಲ ಇತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ಯಥಾ ಜಘನ್ಯ- ಮಧ್ಯಮೋತ್ಕೃಷ್ಟಭೂಮಿವಿಶೇಷೇಣ ತಾನ್ಯೇವ ಬೀಜಾನಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಫಲಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ, ತಥಾ ಸ ಏವಬೀಜಸ್ಥಾನೀಯ- ಶುಭೋಪಯೋಗೋ ಭೂಮಿಸ್ಥಾನೀಯಪಾತ್ರಭೂತವಸ್ತುವಿಶೇಷೇಣ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಫಲಂ ದದಾತಿ। ತೇನ ಕಿಂ ಸಿದ್ಧಮ್ । ಯದಾ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರಕಥಿತನ್ಯಾಯೇನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಪೂರ್ವಕಃ ಶುಭೋಪಯೋಗೋ ಭವತಿ ತದಾ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾ ಪುಣ್ಯಬಂಧೋ ಭವತಿ, ಪರಂಪರಯಾ ನಿರ್ವಾಣಂ ಚ । ನೋ ಚೇತ್ಪುಣ್ಯಬಂಧಮಾತ್ರಮೇವ ॥೨೫೫॥

ಅಥ ಕಾರಣವೈಪರೀತ್ಯಾತ್ಫಲಮಪಿ ವಿಪರೀತಂ ಭವತೀತಿ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ದೃಢಯತಿ-**ಣ ಲಹದಿ** ನ ಲಭತೇ। ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ವದಣಿಯಮಜ್ಝಯಣಝಾಣದಾಣರದೋ** ವ್ರತನಿಯಮಾಧ್ಯಯನಧ್ಯಾನದಾನರತಃ । ಕೇಷು ವಿಷಯೇ ಯಾನಿ ವ್ರತಾದೀನಿ । **ಛದುಮತ್ಥವಿಹಿದವತ್ಥುಸು** ಛದ್ಮಸ್ಥವಿಹಿತವಸ್ತು ಷು ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಪುರುಷವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಪಾತ್ರಭೂತವಸ್ತುಷು । ಇತ್ಥಂಭೂತಃ ಪುರುಷಃ ಕಂ ನ ಲಭತೇ । **ಅಪುಣಬ್ಭಾವಂ** ಅಪುನರ್ಭವಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷಮ್ । ತರ್ಹಿ ಕಿಂ ಲಭತೇ । **ಭಾವಂ ಸಾದಪ್ಪಗಂ ಲಹದಿ** ಭಾವಂ ಸಾತಾತ್ಮಕಂ ಲಭತೇ । ಭಾವಶಬ್ದೇನ ಸುದೇವಮನುಷ್ಯತ್ವಪರ್ಯಾಯೋ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ । ಸ ಚ ಕಥಂ ಭೂತಃ । ಸಾತಾತ್ಮಕಃ ಸದ್ವೇದ್ಯೋದಯರೂಪ ಇತಿ । ತಥಾಹಿ–ಯೇ ಕೇಚನ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಂ ನ ಜಾನಂತಿ, ಪುಣ್ಯಮೇವ ಮುಕ್ತಿಕಾರಣಂ ಭಣಂತಿ, ತೇ ಛದ್ಮಸ್ಥಶಬ್ದೇನ ಗೃಹ್ಯಂತೇ, ನ ಚ ಗಣಧರದೇವಾದಯಃ । ತೈಃ ಛದ್ಮಸ್ಥೈರಜ್ಞಾನಿಭಿಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪದೇಶಶೂನ್ಯೈರ್ಯೇ ದೀಕ್ಷಿತಾಸ್ತಾನಿ ಛದ್ಮಸ್ಥವಿಹಿತವಸ್ತೂನಿ ಭಣ್ಯಂತೇ । ತತ್ಪಾತ್ರಸಂಸರ್ಗೇಣ ಯದ್ವ್ರತ ನಿಯಮಾಧ್ಯಯನದಾನಾದಿಕಂ ಕರೋತಿ ತದಪಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಭಾವನಾನುಕೂಲಂ ನ ಭವತಿ, ತತಃ ಕಾರಣಾನ್ಮೋಕ್ಷಂ ನ ಲಭತೇ । ಸುದೇವಮನುಷ್ಯತ್ವಂ ಲಭತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೫೬॥

ಅಥ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವ್ರತರಹಿತಪಾತ್ರೇಷು ಭಕ್ತಾನಾಂ ಕುದೇವಮನುಜತ್ವಂ ಭವತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ–**ಫಲದಿ** ಫಲತಿ । ಕೇಷು । **ಕುದೇವೇಸು ಮಣುವೇಸು** ಕುತ್ಸಿತದೇವೇಷು ಮನುಜೇಷು । ಕಿಂ ಕರ್ತೃ । **ಜುಟ್ಠಂ** ಜುಷ್ಟಂ ಸೇವಾ ಕೃತಾ, **ಕದಂ ವ** ಕೃತಂ ವಾ ಕಿಮಪಿ ವೈಯ್ಯಾವೃತ್ತ್ಯಾದಿಕಮ್, **ದತ್ತಂ** ದತ್ತಂ ಕಿಮಪ್ಯಾಹಾರದಿಕಮ್ । ಕೇಷು । **ಪುರಿಸೇಸು** ಪುರುಷೇಷು ಪಾತ್ರೇಷು । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟೇಷು । **ಅವಿದಿದಪರಮತ್ಥೇಸು ಯ** ಅವಿದಿತಪರಮಾರ್ಥೇಷು ಚ, ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನ- ಶೂನ್ಯೇಷು । ಪುನರಪಿ ಕಿಂರೂಪೇಷು । **ವಿಸಯಕಸಾಯಾಧಿಗೇಸು** ವಿಷಯಕಷಾಯಧಿ ಕೇಷು, ವಿಷಯಕಷಾಯಾಧೀನತ್ವೇನ ನಿರ್ವಿಷಯಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಭಾವನಾರಹಿತೇಷು ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೫೭॥

ಅಥ ತಮೇವಾರ್ಥಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ದೃಢಯತಿ-**ಜದಿ ತೇ ವಿಸಯಕಸಾಯಾ ಪಾವ ತ್ತಿ ಪರೂವಿದಾವ ಸತ್ಥೇಸು** ಯದಿ ಚೇತ್ ತೇ ವಿಷಯಕಷಾಯಾಃ ಪಾಪಮಿತಿ ಪ್ರರೂಪಿತಾಃ ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು, **ಕಿಹ ತೇ ತಪ್ಪಡಿಬದ್ಧಾ ಪುರಿಸಾ ಣಿತ್ಥಾರಗಾ ಹೋಂತಿ** ಕಥಂ ತೇ ತತ್ಪ್ರತಿಬದ್ಧಾ ವಿಷಯಕಷಾಯಪ್ರತಿಬದ್ಧಾಃ ಪುರುಷಾ ನಿಸ್ತಾರಕಾಃ ಸಂಸಾರೋತ್ತಾರಕಾ ದಾತೃಣಾಮ್, ನ ಕಥಮಪೀತಿ । ಏತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ–ವಿಷಯಕಷಾಯಾಸ್ತಾವತ್ಪಾಪಸ್ವರೂಪಾಸ್ತದ್ವಂತಃ ಪುರುಷಾ ಅಪಿ ಪಾಪಾ ಏವ, ತೇ ಚ ಸ್ವಕೀಯಭಕ್ತಾನಾಂ ದಾತೃಣಾಂ ಪುಣ್ಯವಿನಾಶಕಾ ಏವೇತಿ ॥೨೫೮॥

ಅಥ ಪಾತ್ರಭೂತತಪೋಧನಲಕ್ಷಣಂ ಕಥಯತಿ-ಉಪರತಪಾಪತ್ವೇನ, ಸರ್ವಧಾರ್ಮಿಕಸಮದರ್ಶಿತ್ವೇನ, ಗುಣಗ್ರಾಮಸೇವಕತ್ವೇನ ಚ ಸ್ವಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣತ್ವಾತ್ಪರೇಷಾಂ ಪುಣ್ಯಕಾರಣತ್ವಾಚ್ಚೇತ್ಥಂಭೂತಗುಣಯುಕ್ತಃ ಪುರುಷಃ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಭಾಜನಂ ಭವತೀತಿ ॥೨೫೯॥

ಅಥ ತೇಷಾಮೇವ ಪಾತ್ರಭೂತತಪೋಧನಾನಾಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ಲಕ್ಷಣಮುಪಲಕ್ಷಯತಿ–ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಶುಭೋಪಯೋಗಪರಿಣತಪುರುಷಾಃ ಪಾತ್ರಂ ಭವಂತೀತಿ । ತದ್ಯಥಾ–ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಬಲೇನ ಶುಭಾಶುಭೋಪಯೋಗದ್ವಯರಹಿತಕಾಲೇ ಕದಾಚಿದ್ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಲಕ್ಷಣಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾಃ, ಕದಾಚಿತ್ಪುನರ್ಮೋಹದ್ವೇಷಾಶುಭರಾಗರಹಿತಕಾಲೇ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಲಕ್ಷಣಶುಭೋಪಯೋಗಯುಕ್ತಾಃ ಸಂತೋ ಭವ್ಯಲೋಕಂ ನಿಸ್ತಾರಯಂತಿ, ತೇಷು ಚ ಭಕ್ತೋ ಭವ್ಯವರಪುಂಡರೀಕಃ ಪ್ರಶಸ್ತಫಲಭೂತಂ ಸ್ವರ್ಗಂ ಲಭತೇ, ಪರಂಪರಯಾ ಮೋಕ್ಷಂ ಚೇತಿ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥೨೬೦॥

ಏವಂ ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರಪರೀಕ್ಷಾಕಥನಮುಖ್ಯತಯಾ ಗಾಥಾಷಟ್ಕೇನ ತೃತೀಯಸ್ಥಲಂ ಗತಮ್ । ಇತ ಊರ್ಧ್ವಂ ಆಚಾರಕಥಿತಕ್ರಮೇಣ ಪೂರ್ವಂ ಕಥಿತಮಪಿ ಪುನರಪಿ ದೃಢೀಕರಣಾರ್ಥಂ ವಿಶೇಷೇಣ ತಪೋಧನಸಮಾಚಾರಂ ಕಥಯತಿ । ಅಥಾಭ್ಯಾಗತತಪೋಧನಸ್ಯ ದಿನತ್ರಯಪರ್ಯಂತಂ ಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರತಿಪತ್ತಿಂ, ತದನಂತರಂ ವಿಶೇಷಪ್ರತಿಪತ್ತಿಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ವಟ್ಟದು** ವರ್ತತಾಮ್ । ಸ ಕಃ । ಅತ್ರತ್ಯ ಆಚಾರ್ಯಃ ಕಿಂಕೃತ್ವಾ । **ದಿಟ್ಠಾ** ದೃಷ್ಟ್ವಾ । ಕಿಮ್ । **ವತ್ಥುಂ** ತಪೋಧನಭೂತಂ ಪಾತ್ರಂ ವಸ್ತು । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಪಗದಂ** ಪ್ರಕೃತಂ ಅಭ್ಯಂತರನಿರುಪರಾಗಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಜ್ಞಾಪಕಬಹಿರಂಗನಿರ್ಗ್ರಂಥನಿರ್ವಿಕಾರರೂಪಮ್ । ಕಾಭಿಃ ಕೃತ್ವಾ ವರ್ತತಾಮ್ । **ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಪ್ಪಧಾಣಕಿರಿಯಾಹಿಂ** ಅಭ್ಯಾಗತಯೋಗ್ಯಾಚಾರವಿಹಿತಾಭಿರಭ್ಯುತ್ಥಾನಾದಿಕ್ರಿಯಾಭಿಃ । **ತದೋ ಗುಣಾದೋ** ತತೋ ದಿನತ್ರಯಾನಂತರಂ ಗುಣಾದ್ಗುಣವಿಶೇಷಾತ್ **ವಿಸೇಸಿದವ್ವೋ** ತೇನ ಆಚಾರ್ಯೇಣ ಸ ತಪೋಧನೋ ರತ್ನತ್ರಯಭಾವನಾವೃದ್ಧಿಕಾರಣಕ್ರಿಯಾಭಿರ್ವಿಶೇಷಿತವ್ಯಃ **ತ್ತಿ ಉವದೇಸೋ** ಇತ್ಯುಪದೇಶಃ ಸರ್ವಜ್ಞಗಣಧರದೇವಾದೀನಾಮಿತಿ ॥೨೬೧॥

ಅಥ ತಮೇವ ವಿಶೇಷಂ ಕಥಯತಿ । **ಭಣಿದಂ** ಭಣಿತಂ ಕಥಿತಂ ಇಹ ಅಸ್ಮಿನ್ಗ್ರಂಥೇ । **ಕೇಷಾಂ** ಸಂಬಂಧೀ । **ಗುಣಾಧಿಗಾಣಂ ಹಿ** ಗುಣಾಧಿಕತಪೋಧನಾನಾಂ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಿಂ ಭಣಿತಮ್ । **ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಂ ಗಹಣಂ ಉವಾಸಣಂ ಪೋಸಣಂ ಚ ಸಕ್ಕಾರಂ ಅಂಜಲಿಕರಣಂ ಪಣಮಂ** ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಗ್ರಹಣೋಪಾಸನಪೋಷಣಸತ್ಕಾರಾಂಜಲಿಕರಣಪ್ರಣಾಮಾದಿಕಮ್ । ಅಭಿಮುಖಗಮನಭ್ಯುತ್ಥಾನಮ್, ಗ್ರಹಣಂ ಸ್ವೀಕಾರಃ, ಉಪಾಸನಂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಸಹಕಾರಿಕಾರಣನಿಮಿತ್ತಂ ಸೇವಾ, ತದರ್ಥಮೇವಾಶನಶಯನಾದಿಚಿಂತಾ ಪೋಷಣಮ್, ಭೇದಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಗುಣಪ್ರಕಾಶನಂ ಸತ್ಕಾರಃ, ಬದ್ಧಾಂಜಲಿನಮಸ್ಕಾರೋಽಂಜಲಿಕರಣಮ್, ನಮೋಽಸ್ತ್ವಿತಿವಚನವ್ಯಾಪಾರಃ ಪ್ರಣಾಮ ಇತಿ ॥೨೬೨॥

ಅಥಾಭ್ಯಾಗತಾನಾಂ ತದೇವಾಭ್ಯುತ್ಥಾನಾದಿಕಂ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ನಿರ್ದಿಶತಿ–**ಅಬ್ಭುಟ್ಠೇಯಾ** ಯದ್ಯಪಿ ಚಾರಿತ್ರಗುಣೇನಾಧಿಕಾ ನ ಭವಂತಿ, ತಪಸಾ ವಾ, ತಥಾಪಿ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಗುಣೇನ ಜ್ಯೇಷ್ಠತ್ವಾಚ್ಛ್ರುತವಿನಯಾರ್ಥಮಭ್ಯುತ್ಥೇಯಾಃ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಯೋಗ್ಯಾ ಭವಂತಿ । ಕೇ ತೇ । **ಸಮಣಾ** ಶ್ರಮಣಾ ನಿರ್ಗ್ರಂಥಾಚಾರ್ಯಾಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಾಃ । **ಸುತ್ತತ್ಥವಿಸಾರದಾ** ವಿಶುದ್ಧಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಪ್ರಭೃತ್ಯನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕಪದಾರ್ಥೇಷು ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಣೀತಮಾರ್ಗೇಣ ಪ್ರಮಾಣನಯನಿಕ್ಷೇಪೈರ್ವಿಚಾರಚತುರಚೇತಸಃ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವಿಶಾರದಾಃ । ನ ಕೇವಲಮಭ್ಯುತ್ಥೇಯಾಃ, **ಉವಾಸೇಯಾ** ಪರಮಚಿಜ್ಜ್ಯೋತಿಃಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಪರಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಮುಪಾಸೇಯಾಃ ಪರಮಭಕ್ತ್ಯಾ ಸೇವನೀಯಾಃ । **ಸಂಜಮತವಣಾಣಡ್ಢಾ ಪಣಿವದಣೀಯಾ ಹಿ** ಸಂಯಮತಪೋಜ್ಞಾನಾಢ್ಯಾಃ ಪ್ರಣಿಪತನೀಯಾಃ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ । ಬಹಿರಂಗೇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮಪ್ರಾಣಸಂಯಮಬಲೇನಾಭ್ಯಂತರೇ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಯತ್ನಪರತ್ವಂ ಸಂಯಮಃ । ಬಹಿರಂಗಾನಶನಾದಿತಪೋಬಲೇನಾಭ್ಯಂತರೇ ಪರದ್ರವ್ಯೇಚ್ಛಾನಿರೋಧೇನ ಚ ಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ ಪ್ರತಪನಂ ವಿಜಯನಂ ತಪಃ । ಬಹಿರಂಗಪರಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸೇನಾಭ್ಯಂತರೇ ಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಮ್ । ಏವಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣೈಃ

ಸಂಯಮತಪೋಜ್ಞಾನೈರಾಢ್ಯಾಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಾ ಯಥಾಸಂಭವಂ ಪ್ರತಿವಂದನೀಯಾಃ । ಕೈಃ । **ಸಮಣೇಹಿಂ** ಶ್ರಮಣೈರಿತಿ । ಅತ್ರೇದಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್–ಯೇ ಬಹುಶ್ರುತಾ ಅಪಿ ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾ ನ ಭವಂತಿ, ತೇಽಪಿ ಪರಮಾಗಮಾಭ್ಯಾಸನಿಮಿತ್ತಂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ವಂದನೀಯಾಃ । ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ಕಾರಣಮ್–ತೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೇ ಜ್ಞಾನೇ ಚ ಪೂರ್ವಮೇವ ದೃಢತರಾಃ, ಅಸ್ಯ ತು ನವತರತಪೋಧನಸ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೇ ಜ್ಞಾನೇ ಚಾಪಿ ದಾರ್ಢ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ । ತರ್ಹಿ ಸ್ತೋಕಚಾರಿತ್ರಾಣಾಂ ಕಿಮರ್ಥಮಾಗಮೇ ವಂದನಾದಿನಿಷೇಧಃ ಕೃತ ಇತಿ ಚೇತ್ । ಅತಿಪ್ರಸಂಗ ನಿಷೇಧಾರ್ಥಮಿತಿ ॥೨೬೩॥

ಅಥ ಶ್ರಮಣಾಭಾಸಃ ಕೀದೃಶೋ ಭವತೀತಿ ಪೃಷ್ಟೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂ ದದಾತಿ–**ಣ ಹವದಿ ಸಮಣೋ** ಸ ಶ್ರಮಣೋ ನ ಭವತಿ **ತ್ತಿ ಮದೋ** ಇತಿ ಮತಃ ಸಮ್ಮತಃ ।ಕ್ವ । ಆಗಮೇ । ಕಥಂಭೂತೋಽಪಿ । **ಸಂಜಮತವಸುತ್ತಸಂಪಜುತ್ತೋ ವಿ** ಸಂಯಮತಪಃಶ್ರುತೈಃ ಸಂಪ್ರಯುಕ್ತೋಽಪಿ ಸಹಿತೋಽಪಿ । ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ಜದಿ ಸದ್ದಹದಿ ಣ** ಯದಿ ಚೇನ್ಮೂಢತ್ರಯಾದಿ- ಪಂಚವಿಂಶತಿಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಲಸಹಿತಃ **ಸನ್** ನ ಶ್ರದ್ಧತ್ತೇ, ನ ರೋಚತೇ, ನ ಮನ್ಯತೇ । ಕಾನ್ । **ಅತ್ಥೇ** ಪದಾರ್ಥಾನ್ । ಕಥಂಭೂತಾನ್ । **ಆದಪಧಾಣೇ** ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಭೃತೀನ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಾನ್ । **ಜಿಣಕ್ಖಾದೇ** ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಜಿನೇಶ್ವರೇಣಾಖ್ಯಾತಾನ್, ದಿವ್ಯಧ್ವನೀನಾ ಪ್ರಣೀತಾನ್, ಗಣಧರದೇವೈರ್ಗ್ರಂಥವಿರಚಿತನಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೬೪॥

ಅಥ ಮಾರ್ಗಸ್ಥಶ್ರಮಣದೂಷಣೇ ದೋಷಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ಅವವದದಿ** ಅಪವದತಿ ದೂಷಯತ್ಯಪವಾದಂ ಕರೋತಿ । ಸ ಕಃ । **ಜೋ ಹಿ** ಯಃ ಕರ್ತಾ ಹಿ ಸ್ಫುಟಮ್ । ಕಮ್ । **ಸಮಣಂ** ಶ್ರಮಣಂ ತಪೋಧನಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । **ಸಾಸಣತ್ಥಂ** ಶಾಸನಸ್ಥಂ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಥಮ್ । ಕಸ್ಮಾತ್ । **ಪದೋಸದೋ** ನಿರ್ದೋಷಿಪರಮಾತ್ಮಭಾವನಾವಿಲಕ್ಷಣಾತ್ ಪ್ರದ್ವೇಷಾತ್ಕಷಾಯಾತ್ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವಮ್ । **ದಿಟ್ಠಾ** ದೃಷ್ಟ್ವಾ । ನ ಕೇವಲಂ ಅಪವದತಿ, **ಣಾಣುಮಣ್ಣದಿ** ನಾನುಮನ್ಯತೇ । ಕಾಸು ವಿಷಯೇ । **ಕಿರಿಯಾಸು** ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ವಂದನಾದಿಕ್ರಿಯಾಸು । **ಹವದಿ ಹಿ ಸೋ** ಭವತಿ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ಸಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಃ । **ಣಟ್ಠಚಾರಿತ್ತೋ** ಕಥಂದಚಿದತಿಪ್ರಸಂಗಾನ್ನಷ್ಟಚಾರಿತ್ರೋ ಭವತೀತಿ । ಚಾರಿತ್ರಭ್ರಷ್ಟೋ ಭವತಿ ಸ್ಫುಟಂ ; ಪಶ್ಚಾದಾತ್ಮನಿಂದಾಂ ಕೃತ್ವಾ ನಿವರ್ತತೇ ತದಾ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತಿ, ಕಾಲಾಂತರೇ ವಾ ನಿವರ್ತತೇ ತಥಾಪಿ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತಿ । ಯದಿ ಪುನಸ್ತತ್ರೈವಾನುಬಂಧಂ ಕೃತ್ವಾ ತೀವ್ರಕಷಾಯವಶಾದತಿಪ್ರಸಂಗಂ ಕರೋತಿ ತದಾ ಚಾರಿತ್ರಭ್ರಷ್ಟೋ ಭವತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ-ಬಹುಶ್ರುತೈರಲ್ಪಶ್ರುತತಪೋಧನಾ ದೋಷೋ ನ ಗ್ರಾಹ್ಯಸ್ತೈರಪಿ ತಪೋಧನೈಃ ಕಿಮಪಿ ಪಾಠಮಾತ್ರ ಗೃಹೀತ್ವಾ ತೇಷಾಂ ದೋಷೋ ನ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ಕಿಂತು ಕಿಮಪಿ ಸಾರಪದಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಸ್ವಯಂ ಭಾವನೈವ ಕರ್ತವ್ಯಾ । ಕಸ್ಮಾದಿತಿ ಚೇತ್ । ರಾಗದ್ವೇಷೋತ್ಪತ್ತೌ ಸತ್ಯಾಂ ಬಹುಶ್ರುತಾನಾಂ ಶ್ರುತಫಲಂ ನಾಸ್ತಿ, ತಪೋಧನಾನಾಂ ತಪಃಫಲಂ ಚೇತಿ ॥೨೬೫॥

ಅತ್ರಾಹ ಶಿಷ್ಯಃ–ಅಪವಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಶುಭೋಪಯೋಗೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ, ಪುನರಪಿ ಕಿಮರ್ಥಂ ಅತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕೃತಮಿತಿ ।ಪರಿಹಾರಮಾಹ–ಯುಕ್ತಮಿದಂ ಭವದೀಯವಚನಂ, ಕಿಂತು ತತ್ರ ಸರ್ವತ್ಯಾಗ-ಲಕ್ಷಣೋತ್ಸರ್ಗವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ತತ್ರಾಸಮರ್ಥತಪೋಧನೈಃ ಕಾಲಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಕಿಮಪಿ ಜ್ಞಾನಸಂಯಮಮ-ಶೌಚೋಪಕರಣಾದಿಕಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮಿತ್ಯಪವಾದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮೇವ ಮುಖ್ಯಮ್ । ಅತ್ರ ತು ಯಥಾ ಭೇದನಯೇನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರತಪಶ್ಚರಣರೂಪಾ ಚತುರ್ವಿಧಾರಾಧನಾ ಭವತಿ, ಸೈವಾಭೇದನಯೇನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಚಾರಿತ್ರರೂಪೇಣ ದ್ವಿಧಾ ಭವತಿ, ತತ್ರಾಪ್ಯಭೇದವಿವಕ್ಷಯಾ ಪುನರೇಕೈವ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಾರಾಧನಾ, ತಥಾ ಭೇದನಯೇನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ- ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರರೂಪಸ್ತ್ರಿವಿಧಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋ ಭವತಿ, ಸ ಏವಾಭೇದನಯೇನ

ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗನಾಮಾ ಪುನರೇಕ ಏವ, ಸ ಚಾಭೇಧರೂಪೋ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾ 'ಏಯಗ್ಗಗದೋ ಸಮಣೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಪೂರ್ವಮೇವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ । ಅಯಂ ತು ಭೇದರೂಪೋ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತ್ಯಾ ಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪೇಣೇದಾನೀಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೋ, ನಾಸ್ತಿ ಪುನರುಕ್ತದೋಷ ಇತಿ । ಏವಂ ಸಮಾಚಾರವಿಶೇಷವಿವರಣರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಥಸ್ಥಲೇ ಗಾಥಾಷ್ಟಕಂ ಗತಮ್ । ಅಥ ಸ್ವಯಂ ಗುಣಹೀನಃ ಸನ್ ಪರೇಷಾಂ ಗುಣಾಧಿಕಾನಾಂ ಯೋऽಸೌ ವಿನಯಂ ವಾಂಛತಿ, ತಸ್ಯ ಗುಣವಿನಾಶಂ ದರ್ಶಯತಿ–**ಸೋ ಹೋದಿ ಅಣಂತಸಂಸಾರೀ** ಸ ಕಥಂಚಿದನಂತಸಂಸಾರೀ ಸಂಭವತಿ । ಯಃ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಪಡಿಚ್ಛಗೋ ಜೋ ದು** ಪ್ರತ್ಯೇಷಕೋ ಯಸ್ತು, ಅಭಿಲಾಷಕೋऽಪೇಕ್ಷಕ ಇತಿ । ಕಮ್ । **ವಿಣಯಂ** ವಂದನಾದಿವಿನಯಮ್ । ಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನಮ್ । **ಗುಣದೋಧಿಗಸ್ಸ** ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ರತ್ನತ್ರಯಗುಣಾಭ್ಯಾಮಧಿಕಸ್ಯಾನ್ಯತಪೋಧನಸ್ಯ । ಕೇನ ಕೃತ್ವಾ । **ಹೋಮಿ ಸಮಣೋ ತ್ತಿ** ಅಹಮಪಿ ಶ್ರಮಣೋ ಭವಾಮೀತ್ಯಭಿಮಾನೇನ ಗರ್ವೇಣ। ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ಹೋಜ್ಜಂ ಗುಣಾಧರೋ ಜದಿ** ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರ- ರತ್ನತ್ರಯಗುಣಾಭ್ಯಾಂ ಹೀನಃ ಸ್ವಯಂ ಯದಿ ಚೇದ್ಭವತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ಯದಿ ಚೇದ್ಗುಣಾಧಿಕೇಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದ್ಗರ್ವೇಣ ಪೂರ್ವಂ ವಿನಯಾವಾಂಛಾಂ ಕರೋತಿ, ಪಶ್ಚಾದ್ವಿವೇಕಬಲೇನಾತ್ಮನಿಂದಾಂ ಕರೋತಿ, ತದಾನಂತಸಂಸಾರೀ ನ ಭವತಿ, ಯದಿ ಪುನಸ್ತತ್ರೈವ ಮಿಥ್ಯಾಭಿಮಾನೇನ ಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭಾರ್ಥಂ ದುರಾಗ್ರಹಂ ಕರೋತಿ ತದಾ ಭವತಿ । ಅಥವಾ ಯದಿ ಕಾಲಾಂತರೇऽಪ್ಯಾತ್ಮನಿಂದಾಂ ಕರೋತಿ ತಥಾಪಿ ನ ಭವತೀತಿ ॥೨೬೬॥

ಅಥ ಸ್ವಯಮಧಿಕಗುಣಾಃ ಸಂತೋ ಯದಿ ಗುಣಾಧರೈಃಸಹ ವಂದನಾದಿಕ್ರಿಯಾಸು ವರ್ತಂತೇ ತದಾಗುಣವಿನಾಶಂ ದರ್ಶಯತಿ-**ವಟ್ಟಂತಿ** ವರ್ತಂತೇ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ **ಜದಿ** ಯದಿ ಚೇತ್ । ಕ್ವ ವರ್ತಂತೇ । **ಕಿರಿಯಾಸು** ವಂದನಾದಿಕ್ರಿಯಾಸು । ಕೈಃ ಸಹ । **ಗುಣಾಧರೇಹಿಂ** ಗುಣಾಧರೈರ್ಗುಣರಹಿತೈಃ । ಸ್ವಯಂ ಕಥಂಭೂತಾಃ ಸಂತಃ । **ಅಧಿಗಗುಣಾ** ಅಧಿಕಗುಣಾಃ । ಕ್ವ । **ಸಾಮಣ್ಣೇ** ಶ್ರಾಮಣ್ಯೇ ಚಾರಿತ್ರೇ । **ತೇ ಮಿಚ್ಛತ್ತಪಉತ್ತಾ ಹವಂತಿ** ತೇ ಕಥಂಚಿದತಿಪ್ರಸಂಗಾನ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ । ನ ಕೇವಲಂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪ್ರಮುಕ್ತಾಃ, **ಪಬ್ಭಟ್ಠಚಾರಿತ್ತಾ** ಪ್ರಭ್ರಷ್ಟಚಾರಿತ್ರಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ । ತಥಾಹಿ-ಯದಿ ಬಹುಶ್ರುತಾನಾಂ ಪಾರ್ಶ್ವೇಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಸ್ವಯಂ ಚಾರಿತ್ರಗುಣಾಧಿಕಾ ಅಪಿ ವಂದನಾದಿಕ್ರಿಯಾಸು ವರ್ತಂತೇ ತದಾ ದೋಷೋ ನಾಸ್ತಿ । ಯದಿ ಪುನಃ ಕೇವಲಂ ಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭಾರ್ಥಂ ವರ್ತಂತೇ ತದಾತಿಪ್ರಸಂಗಾದ್ದೋಷೋ ಭವತಿ । ಇದಮತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಮ್–ವಂದನಾದಿಕ್ರಿಯಾಸು ವಾ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಾದೌ ವಾ ಯತ್ರ ರಾಗದ್ವೇಷೋತ್ಪತ್ತಿರ್ಭವತಿ ತತ್ರ ಸರ್ವತ್ರ ದೋಷ ಏವ । ನನು ಭವದೀಯಕಲ್ಪನೇಯಮಾಗಮೇ ತಥಾ ನಾಸ್ತಿ । ನೈವಮ್, ಆಗಮಃ ಸರ್ವೋऽಪಿ ರಾಗದ್ವೇಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಏವ, ಪರಂ ಕಿಂತು ಯೇ ಕೇಚನೋತ್ಸರ್ಗಾಪವಾದ-ರೂಪೇಣಾಗಮನಯವಿಭಾಗಂ ನ ಜಾನಂತಿ ತ ಏವ ರಾಗದ್ವೇಷೌ ಕುರ್ವಂತಿ, ನ ಚಾನ್ಯ ಇತಿ ॥೨೬೭॥

ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕ್ರಮೇಣ 'ಏಯಗ್ಗಗದೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಚತುಷ್ಟಯೇನ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರ- ನಾಮಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾಭಿಧಾನಸ್ತ್ರೀಯೋऽಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ । ಅಥಾನಂತರಂ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಪಂಚಭಿಃ ಸ್ಥಲೈಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರಃ ಕಥ್ಯತೇ । ತತ್ರಾದೌ ಲೌಕಿಕಸಂಸರ್ಗ-ನಿಷೇಧಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಣಿಚ್ಛಿದಸುತ್ತತ್ಥಪದೋ' ಇತ್ಯಾದಿಪಾಠಕ್ರಮೇಣ ಗಾಥಾಪಂಚಕಮ್ । ತದನಂತರಂ ಸರಾಗಸಂಯಮಾಪರನಾಮ- ಶುಭೋಪಯೋಗಸ್ವರೂಪಕಥನಪ್ರಧಾನತ್ವೇನ 'ಸಮಣಾ ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಷಟ್ಕಮ್ । ತತಃ ಪರಮಾಚಾರಾದಿವಿಹಿತಕ್ರಮೇಣ ಪುನರಪಿ ಸಂಕ್ಷೇಪರೂಪೇಣ ಸಮಾಚಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರಧಾನತ್ವೇನ 'ದಿಟ್ಠಾ ಪಗದಂ ವತ್ಥುಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಾಷ್ಟಕಮ್ । ತತಃ ಪರಂ ಪಂಚರತ್ನಮುಖ್ಯತ್ವೇನ 'ಜೇ ಅಜಧಾಗಹಿದತ್ಥಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗಾಥಾಪಂಚಕಮ್ । ಏವಂ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ ಚತುರ್ಥಾಂತರಾಧಿಕಾರೇ ಸಮುದಾಯಪಾತನಿಕಾ । ತದ್ಯಥಾ–ಅಥ ಲೌಕಿಕ ಸಂಸರ್ಗಂ

ಪ್ರತಿಷೇಧಯತಿ-**ಣಿಚ್ಛಿದಸುತ್ತತ್ಥಪದೋ** ನಿಶ್ಚಿತಾನಿ ಜ್ಞಾತಾನಿ ನಿರ್ಣೀತಾನ್ಯನೇಕಾಂತಸ್ವಭಾವನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದಕಾನಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಪದಾನಿ ಯೇನ ಸ ಭವತಿ ನಿಶ್ಚಿತಸೂತ್ರಾರ್ಥಪದಃ, **ಸಮಿದಕಸಾಓ** ಪರವಿಷಯೇ ಕ್ರೋಧಾದಿಪರಿಹಾರೇಣ ತಥಾಭ್ಯಂತರೇ ಪರಮೋಪಶಮಭಾವಪರಿಣತನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಬಲೇನ ಚ ಶಮಿತಕಷಾಯಃ, **ತವೋಧಿಗೋ ಚಾವಿ** ಅನಶನಾದಿಬಹಿರಂಗತಪೋಬಲೇನ ತಥೈವಾಭ್ಯಂತರೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ- ತತ್ತ್ವಭಾವನಾವಿಷಯೇ ಪ್ರತಪನಾದ್ವಿಜಯನಾಚ್ಚ ತಪೋಽಧಿಕಶ್ಚಾಪಿ ಸನ್ ಸ್ವಯಂ ಸಂಯತಃ ಕರ್ತಾ **ಲೋಗಿಗಜಣಸಂಸಗ್ಗಂ ಣ ಚಯದಿ ಜದಿ** ಲೌಕಿಕಾಃ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಣಸ್ತೇಷಾಂ ಸಂಸರ್ಗೋ ಲೌಕಿಕಸಂಸರ್ಗಸ್ತಂ ನ ತ್ಯಜತಿ ಯದಿ ಚೇತ್ **ಸಂಜದೋ ಣ ಹವದಿ** ತರ್ಹಿ ಸಂಯತೋ ನ ಭವತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ-ಸ್ವಯಂ ಭಾವಿತಾತ್ಮಾಪಿ ಯದ್ಯಸಂವೃತಜನಸಂಸರ್ಗಂ ನ ತ್ಯಜತಿ ತದಾತಿಪರಿಚಯಾದಗ್ನಿಸಂಗತಂ ಜಲಮಿವ ವಿಕೃತಿಭಾವಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ॥೨೬೮॥ ಅಥಾನುಕಂಪಾಲಕ್ಷಣಂ ಕಥ್ಯತೇ-

ತಿಸಿದಂ ಬುಭುಕ್ಖಿದಂ ವಾ ದುಹಿದಂ ದಟ್ಠೂಣ ಜೋ ಹಿ ದುಹಿದಮಣೋ ।
ಪಡಿವಜ್ಜದಿ ತಂ ಕಿವಯಾ ತಸ್ಸೇಸಾ ಹೋದಿ ಅಣುಕಂಪಾ ॥೩೬॥*

ತಿಸಿದಂ ಬುಭುಕ್ಖಿದಂ ವಾ ದುಹಿದಂ ದಟ್ಠೂಣ ಜೋ ಹಿದುಹಿದಮಣೋ ಪಡಿವಜ್ಜದಿ ತೃಷಿತಂ ವಾ ಬುಭುಕ್ಷಿತಂ ವಾ ದುಃಖಿತಂ ವಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಮಪಿ ಪ್ರಾಣಿನಂ ಯೋ ಹಿ ಸ್ಫುಟಂ ದುಃಖಿತಮನಾಃ ಸನ್ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ಸ್ವೀಕರೋತಿ ।ಕಂ ಕರ್ಮತಾಪನ್ನಮ್ । **ತಂ** ತಂ ಪ್ರಾಣಿನಮ್ । ಕಯಾ । **ಕಿವಯಾ** ಕೃಪಯಾದಯಾಪರಿಣಾಮೇನ । **ತಸ್ಸೇಸಾ ಹೋದಿ ಅಣುಕಂಪಾ** ತಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯೈಷಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಭೂತಾ ಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪಾನುಕಂಪಾ ದಯಾ ಭವತೀತಿ । ಇಮಾಂ ಚಾನುಕಂಪಾಂ ಜ್ಞಾನೀ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವನಾಮವಿನಾಶಯನ್ ಸಂಕ್ಲೇಶಪರಿಹಾರೇಣ ಕರೋತಿ । ಅಜ್ಞಾನೀ ಪುನಃ ಸಂಕ್ಲೇಶೇನಾಪಿ ಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೩೬॥* ಅಥ ಲೌಕಿಕಲಕ್ಷಣಂ ಕಥಯತಿ-**ಣಿಗ್ಗಂಥೋ ಪವ್ವ ಇದೋ** ವಸ್ತ್ರಾದಿಪರಿಗ್ರಹರಹಿತತ್ವೇನ ನಿರ್ಗ್ರಂಥೋಽಪಿ ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣೇನ ಪ್ರವ್ರಜಿತೋಽಪಿ **ವಟ್ಟದಿ ಜದಿ** ವರ್ತತೇ ಯದಿ ಚೇತ್ ಕೈಃ **ಏಹಿಗೇಹಿ ಕಮ್ಮೇಹಿ** ಐಹಿಕೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಭೇದಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಭಾವನಾಶಕೈಃ ಖ್ಯಾತಿಪೂಜಾಲಾಭನಿಮಿತ್ತೈರ್ಜ್ಯೋತಿಷ- ಮಂತ್ರವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಇತಿ ಭಣಿತಃ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟೋಽಪಿ । **ಸಂಜಮತವಸಂಜುದೋ ಚಾವಿ** ದ್ರವ್ಯರೂಪ- ಸಂಯಮತಪೋಭ್ಯಾಂ ಸಂಯುಕ್ತಶ್ಚಾಪೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೬೯॥

ಅಥೋತ್ತಮಸಂಸರ್ಗಃ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತ್ಯುಪದಿಶತಿ-**ತಮ್ಹಾ** ಯಸ್ಮಾದ್ಧೀನಸಂಸರ್ಗಾದ್ಗುಣಹಾನಿರ್ಭವತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ **ಅಧಿವಸದು** ಅಧಿವಸತು ತಿಷ್ಠತು । ಸ ಕಃ ಕರ್ತಾ । **ಸಮಣೋ** ಶ್ರಮಣಃ । ಕ್ವ । **ತಮ್ಹಿ** ತಸ್ಮಿನ್ನಧಿಕರಣಭೂತೇ। **ಣಿಚ್ಚಂ** ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲಮ್ । ತಸ್ಮಿನ್ನುತ್ರ । **ಸಮಣಂ** ಶ್ರಮಣೇ । ಲಕ್ಷಣವಶಾದಧಿಕರಣೇ ಕರ್ಮ ಪಠ್ಯತೇ । ಕಥಂಭೂತೇ ಶ್ರಮಣೇ । **ಸಮಂ** ಸಮೇ ಸಮಾನೇ । ಕಸ್ಮಾತ್ । **ಗುಣಾದೋ** ಬಾಹ್ಯಾಂತರರತ್ನತ್ರಯಲಕ್ಷಣಗುಣಾತ್ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತೇ। **ಅಹಿಂ ವಾ** ಸ್ವಸ್ಮಾದಧಿಕೇ ವಾ । ಕೈಃ । **ಗುಣೇಹಿಂ** ಮೂಲೋತ್ತರಗುಣೈಃ । ಯದಿ ಕಿಮ್ । **ಇಚ್ಛದಿ ಜದಿ** ಇಚ್ಛತಿ ವಾಂಛತಿ ಯದಿ ಚೇತ್ । ಕಮ್ । **ದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಖಂ** ಸ್ವಾತ್ಮೋತ್ಥಸುಖವಿಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ನಾರಕಾದಿದುಃಖಾನಾಂ ಮೋಕ್ಷಂ ದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಷಮಿತಿ । ಅಥ ವಿಸ್ತರಃ-ಯಥಾಗ್ನಿ ಸಂಯೋಗಾತ್ ಜಲಸ್ಯ ಶೀತಲಗುಣವಿನಾಶೋ ಭವತಿ ತಥಾ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಜನಸಂಸರ್ಗಾತ್ಸಯಂತಸ್ಯ ಸಂಯಮಗುಣವಿನಾಶೋ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾತಪೋಧನಃ ಕರ್ತಾ ಸಮಗುಣಂ ಗುಣಾಧಿಕಂ ವಾ ತಪೋಧನಮಾಶ್ರಯತಿ, ತದಾಸ್ಯ ತಪೋಧನಸ್ಯ ಯಥಾ ಶೀತಲಭಾಜನಸಹಿತಶೀತಲಜಲಸ್ಯ ಶೀತಲಗುಣರಕ್ಷಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಸಮಗುಣಸಂಸರ್ಗಾದ್ಗುಣರಕ್ಷಾ ಭವತಿ । ಯಥಾ ಚ ತಸ್ಯೈವ ಜಲಸ್ಯ ಕರ್ಪೂರಶರ್ಕರಾದಿಶೀತಲದ್ರವ್ಯನಿಕ್ಷೇಪೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ಶೀತಲಗುಣವೃದ್ಧಿರ್ಭವತಿ ತಥಾ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರರತ್ನತ್ರಯ-ಗುಣಾಧಿ

ಕಸಂಸರ್ಗಾದ್ಗುಣವೃದ್ಧಿರ್ಭವತೀತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ॥೨೭೦॥

ಇತಃಪರಂ ಪಂಚಮಸ್ಥಲೇ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಸಂಸಾರಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀತ್ಯರ್ಥಂ ಪಂಚರತ್ನಭೂತಗಾಥಾಪಂಚಕೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೋತಿ । ತದ್ಯಾಥಾ–ಅಥ ಸಂಸಾರಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಕಟಯತಿ–**ಜೇ ಅಜಧಾಗಹಿದತ್ಥಾ** ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಣೀತನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರರತ್ನತ್ರಯಾರ್ಥಪರಿಜ್ಞಾನಾಭಾವಾತ್ ಯೇಽಯಥಾಗೃಹೀತಾರ್ಥಾಃ ವಿಪರೀತಗೃಹೀತಾರ್ಥಾಃ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಾಃ । **ಏದೇ ತಚ್ಚತ್ತಿ ಣಿಚ್ಛಿದಾ** ಏತೇ ತತ್ತ್ವಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಾಃ, ಏತೇ ಯೇ ಮಯಾ ಕಲ್ಪಿತಾಃ ಪದಾರ್ಥಾಸ್ತ ಏವ ತತ್ತ್ವಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಾಃ, ನಿಶ್ಚಯಂ ಕೃತವಂತಃ । ಕ್ವ । ಸ್ಥಿತ್ವಾ । **ಸಮಯೇ** ನಿರ್ಗ್ರಂಥರೂಪದ್ರವ್ಯಸಮಯೇ । **ಅಚ್ಚಂತಫಲ ಸಮಿದ್ಧಂ ಭಮಂತಿ ತೇ ತೋ ಪರಂ ಕಾಲಂ** ಅತ್ಯಂತಫಲಸಮೃದ್ಧಂ ಭ್ರಮಂತಿ ತೇ ಅತಃ ಪರಂ ಕಾಲಮ್ । ದ್ರವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕಾಲಭವಭಾವಪಂಚಪ್ರಕಾರಸಂಸಾರಪರಿಭ್ರಮಣರಹಿತಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪ-ಭಾವನಾಚ್ಯುತಾಃ ಸಂತಃ ಪರಿಭ್ರಮಂತಿ । ಕಮ್ । ಪರಂ ಕಾಲಂ ಅನಂತಕಾಲಮ್ । ಕಥಂಭೂತಮ್ । ನಾರಕಾದಿದುಃಖ-ರೂಪಾತ್ಯಂತ ಫಲಸಮೃದ್ಧಂ । ಪುನರಪಿ ಕಥಂಭೂತಮ್ । ಅತೋ ವರ್ತಮಾನಕಾಲಾತ್ಪರಂ ಭಾವಿನಮಿತಿ । ಅಯಮತ್ರಾರ್ಥಃ–ಇತ್ಥಂಭೂತಸಂಸಾರಪರಿಭ್ರಮಣಪರಿಣತಪುರುಷಾ ಏವಾಭೇದೇನ ಸಂಸಾರಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ॥೨೭೧॥

ಅಥ ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ-**ಅಜಧಾಚಾರವಿಜುತ್ತೋ** ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಪಂಚಾಚಾರ-ಭಾವನಾಪರಿಣತತ್ವಾದಯಥಾಚಾರವಿಯುಕ್ತಃ, ವಿಪರೀತಾಚಾರರಹಿತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ, **ಜದತ್ಥಪದಣಿಚ್ಛಿದೋ** ಸಹಜಾನಂದೈಕಸ್ವಭಾವನಿಜಪರಮಾತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಪರಿಜ್ಞಾನಸಹಿತತ್ವಾದ್ಯಥಾರ್ಥಪದನಿಶ್ಚಿತಃ, **ಪಸಂತಪ್ಪಾ** ವಿಶಿಷ್ಟಪರಮೋಪಶಮಭಾವಪರಿಣತನಿಜಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಭಾವನಾಸಹಿತತ್ವಾತ್ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮಾ, **ಜೋ** ಯಃ ಕರ್ತಾ **ಸೋ ಸಂಪುಣ್ಣಸಾಮಣ್ಣೋ** ಸ ಸಂಪೂರ್ಣಶ್ರಾಮಣ್ಯಃ ಸನ್ **ಚಿರಂ ಣ ಜೀವದಿ** ಚಿರಂ ಬಹುತರಕಾಲಂ ನ ಜೀವತಿ, ನ ತಿಷ್ಠತಿ । ಕ್ವ । **ಅಫಲೇ** ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸಂವಿತ್ತಿಸಮುತ್ಪನ್ನಸುಖಾಮೃತರಸಾಸ್ವಾದರಹಿತತ್ವೇನಾಫಲೇ ಫಲರಹಿತೇ ಸಂಸಾರೇ । ಕಿಂತು ಶೀಘ್ರಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ । ಅಯಮತ್ರ ಭಾವಾರ್ಥಃ-ಇತ್ಥಂಭೂತಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಪರಿಣತಪುರುಷ ಏವಾಭೇದೇನ ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪಂ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಿತಿ ॥೨೭೨॥

ಅಥ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಮಾಖ್ಯಾತಿ-**ಸಮ್ಮಂ ವಿದಿದಪದತ್ಥಾ** ಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯಾನಧ್ಯವಸಾಯರಹಿತಾನಂತ-ಜ್ಞಾನಾದಿಸ್ವಭಾವನಿಜಪರಮಾತ್ಮಪದಾರ್ಥಪ್ರಭೃತಿಸಮಸ್ತವಸ್ತುವಿಚಾರಚತುರಚಿತ್ತಚಾತುರ್ಯಪ್ರಕಾಶಮಾನಸಾತಿಶಯ-ಪರಮವಿವೇಕಜ್ಯೋತಿಷಾ ಸಮ್ಯಗ್ವಿದಿತಪದಾರ್ಥಾಃ । ಪುನರಪಿ ಕಿಂರೂಪಾಃ । **ವಿಸಯೇಸು ಣಾವಸತ್ತಾ** ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಾಧೀನರಹಿತತ್ವೇನ ನಿಜಾತ್ಮತತ್ತ್ವಭಾವನಾರೂಪಪರಮಸಮಾಧಿಸಂಜಾತಪರಮಾನಂದೈಕಲಕ್ಷಣ-ಸುಖಸುಧಾರಸಾಸ್ವಾದಾನುಭವಬಲೇನ ವಿಷಯೇಸು ಮನಾಗಪ್ಯನಾಸಕ್ತಾಃ । ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ । ಪೂರ್ವಂ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಪರಿಗ್ರಹಂ ಸ್ವೀಕಾರಂ ಕೃತ್ವಾ । ಚತ್ತಾ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ । ಕಮ್ । **ಉವಹಿಂ** ಉಪಧಿಂ ಪರಿಗ್ರಹಮ್ । ಕಿಂವಿಶಿಷ್ಟಮ್ । **ಬಹಿತ್ಥಮಜ್ಝತ್ಥಂ** ಬಹಿಸ್ತಂ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸ್ತ್ವಾದ್ಯನೇಕವಿಧಂ ಮಧ್ಯಸ್ತಂ ಮಿಥ್ಯಾದ್ವಾದಿಚತುರ್ದಶಭೇದಭಿನ್ನಮ್ । **ಜೇ** ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಾಃ ಯೇ ಮಹಾತ್ಮಾನಃ **ತೇ ಶುದ್ಧ ತ್ತಿ ಣಿದ್ದಿಟ್ಠಾ** ತೇ ಶುದ್ಧಾಃ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನಃ ಇತಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ಕಥಿತಾಃ । ಅನೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಕಿಮುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಇತ್ಥಂಭೂತಾಃ ಪರಮಯೋಗಿನ ಏವಾಭೇದೇನ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತ್ಯವಬೋದ್ಧವ್ಯಮ್ ॥೨೭೩॥

ಅಥ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಂ ಸರ್ವಮನೋರಥಸ್ಥಾನತ್ವೇನ ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ-**ಭಣಿಯಂ** ಭಣಿತಮ್ । ಕಿಮ್ । **ಸಾಮಣ್ಣಂ** ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರೈಕಾಗ್ರ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಶತ್ರುಮಿತ್ರಾದಿಸಮಭಾವಪರಿಣತಿರೂಪಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಂ ಯಚ್ಛ್ರಾಮಣ್ಯಮ್ । ತತ್ತಾವತ್ಕಸ್ಯ । **ಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ** ಶುದ್ಧಸ್ಯ ಚ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಿನ ಏವ । **ಸುದ್ಧಸ್ಸ ದಂಸಣಂ ಣಾಣಂ** ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೋದರವಿವರವರ್ತಿತ್ರಿಕಾಲವಿಷಯಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗತಾನಂತಧರ್ಮೈಕಸಮಯಸಾಮಾನ್ಯ-ವಿಶೇಷಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಸಮರ್ಥಂ ಯದ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನದ್ವಯಂ ತಚ್ಛುದ್ಧಸ್ಯೈವ । **ಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ ಣಿವ್ವಾಣಂ** ಅವ್ಯಾಬಾಧಾನಂತ-

ಸುಖಾದಿಗುಣಾಧಾರಭೂತಂ ಪರಾಧೀನರಹಿತತ್ವೇನ ಸ್ವಾಯತ್ತಂ ಯನ್ನಿರ್ವಾಣಂ ತಚ್ಛುದ್ಧಸ್ಯೈವ । **ಸೋ ಚ್ಚಿಯ ಸಿದ್ಧೋ** ಯೋ ಲೌಕಿಕಮಾಯಾಂಜನರಸದಿಗ್ವಿಜಯಮಂತ್ರಯಂತ್ರಾದಿಸಿದ್ಧವಿಲಕ್ಷಣಃ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮೋಪಲಂಭಲಕ್ಷಣಃ ಟಂಕೋತ್ಕೀರ್ಣಜ್ಞಾಯಕೈಕಸ್ವಭಾವೋ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದ್ಯಷ್ಟವಿಧಕರ್ಮರಹಿತತ್ವೇನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾದ್ಯಷ್ಟಗುಣಾಂತರ್ಭೂತಾನಂತಗುಣಸಹಿತಃ ಸಿದ್ಧೋ ಭಗವಾನ್ ಸ ಚೈವ ಶುದ್ಧಃ ಏವ । **ಣಮೋ ತಸ್ಸ** ನಿರ್ದೋಷಿನಿಜಪರಮಾತ್ಮನ್ಯಾರಾಧ್ಯಾರಾಧಕಸಂಬಂಧ ಲಕ್ಷಣೋ ಭಾವನಮಸ್ಕಾರೋಽಸ್ತು ತಸ್ಯೈವ । ಅತ್ರೈತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ-ಅಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷ ಕಾರಣಭೂತಶುದ್ಧೋಪಯೋಗಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ಸರ್ವೇಷ್ಟಮನೋರಥಾ ಲಭ್ಯಂತ ಇತಿ ಮತ್ವಾ ಶೇಷಮನೋರಥಪರಿಹಾರೇಣ ತತ್ರೈವ ಭಾವನಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿ ॥೨೭೪॥

ಅಥ ಶಿಷ್ಯಜನಂ ಶಾಸ್ತ್ರಫಲಂ ದರ್ಶಯನ್ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಸಮಾಪಯತಿ-**ಪಪ್ಪೋದಿ** ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ । **ಸೋ** ಸ ಶಿಷ್ಯಜನಃ ಕರ್ತಾ । ಕಮ್ । **ಪವಯಣಸಾರಂ** ಪ್ರವಚನಸಾರಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ನಿಜಪರಮಾತ್ಮಾನಮ್ । ಕೇನ । **ಲಹುಣಾ ಕಾಲೇಣ** ಸ್ತೋಕಕಾಲೇನ । ಯಃ ಕಿಂ ಕರೋತಿ । **ಜೋ ಬುಜ್ಝದಿ** ಯಃ ಶಿಷ್ಯಜನೋ ಬುಧ್ಯತೇ ಜಾನಾತಿ ।ಕಿಮ್ । **ಸಾಸಣಮೇಯಂ** ಶಾಸ್ತ್ರಮಿದಂ । ಕಿಂ ನಾಮ । **ಪವಯಣಸಾರಂ** ಪ್ರವಚನಸಾರಂ,-ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ತಸ್ಯೈವ ಜ್ಞೇಯಭೂತಪರಮಾತ್ಮಾದಿ- ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ತತ್ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಚ, ತಥೈವ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಲಕ್ಷಣಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಸ್ಯ ತದ್ವಿಷಯಭೂತಾನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕಪರಮಾತ್ಮಾದಿದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ತೇನ ವ್ಯವಹಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೇನ ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮರುಚಿರೂಪ ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಯ ಚ, ತಥೈವ ಚ ವ್ರತಸಮಿತಿಗುಪ್ತ್ಯಾದ್ಯನುಷ್ಠಾನರೂಪಸ್ಯ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ತೇನೈವಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಶುದ್ಧಾತ್ಮ ನಿಶ್ಚಲಾನುಭೂತಿರೂಪಸ್ಯ ವೀತರಾಗಚಾರಿತ್ರಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವಾತ್ಪ್ರವಚನಸಾರಾಭಿದೇಯಮ್ । ಕಥಂಭೂತಃ ಸಃ ಶಿಷ್ಯಜನಃ । **ಸಾಗಾರಣಗಾರಚರಿಯಯಾ ಜುತ್ತೋ** ಸಾಗಾರಾನಾಗಾರಚರ್ಯಯಾ ಯುಕ್ತಃ । ಅಭ್ಯಂತರರತ್ನತ್ರಯಾನುಷ್ಠಾನಮುಪಾದೇಯಂ ಕೃತ್ವಾ ಬಹಿರಂಗರತ್ನತ್ರಯಾನುಷ್ಠಾನಂ ಸಾಗಾರಚರ್ಯಾ ಶ್ರಾವಕಚರ್ಯಾ । ಬಹಿರಂಗರತ್ನತ್ರಯಾಧಾರೇಣಾಭ್ಯಾಂತರರತ್ನತ್ರಯಾನುಷ್ಠಾನಮನಾಗಾರಚರ್ಯಾ ಪ್ರಮತ್ತಸಂಯತಾದಿತಪೋಧನಚರ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ॥೨೭೫॥

ಇತಿ ಗಾಥಾಪಂಚಕೇನ ಪಂಚರತ್ನಸಂಜ್ಞಂ ಪಂಚಮಸ್ಥಲಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ । ಏವಂ 'ಣಿಚ್ಛಿತಸುತ್ತತ್ಥಪದೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿಃ ಸ್ಥಲಪಂಚಕೇನ ಶುಭೋಪಯೋಗಾಭಿಧಾನಶ್ಚತುರ್ಥಾಂತರಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ಇತಿ **ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯ**ಕೃತಾಯಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತೌ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕ್ರಮೇಣ 'ಏವಂ ಪಣಮಿಯ ಸಿದ್ಧೇ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕವಿಶಂತಿಗಾಥಾಭಿರುತ್ಸರ್ಗಾಧಿಕಾರಃ । ತದನಂತರಂ 'ಣ ಹಿ ಣಿರವೇಕ್ಖೋ ಚಾಗೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿರ- ಪವಾದಾಧಿಕಾರಃ । ತತಃ ಪರಂ 'ಏಯಗ್ಗ ಗದೋ ಸಮಣೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚತುರ್ದಶಗಾಥಾಭಿಃ ಶ್ರಾಮಣ್ಯಾಪರನಾಮಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾಧಿಕಾರಃ । ತತೋಽಪ್ಯನಂತರಂ 'ಣಿಚ್ಛಿದಸುತ್ತತ್ಥಪದೋ' ಇತ್ಯಾದಿದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ಗಾಥಾಭಿಃ ಶುಭೋಪಯೋಗಾಧಿಕಾರಶ್ಚೇತ್ಯಂತರಾಧಿಕಾರಚತುಷ್ಟಯೇನ ಸಪ್ತನವತಿಗಾಥಾಭಿ**ಶ್ಚರಣಾನುಯೋಗಚೂಲಿಕಾ** ನಾಮಾ ತೃತೀಯೋ ಮಹಾಧಿಕಾರಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥೩॥

ಅತ್ರಾಹ ಶಿಷ್ಯಃ-ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಯದ್ಯಪಿ ಪೂರ್ವಂ ಬಹುಧಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್, ತಥಾಪಿ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಪುನರಪಿ ಕಥ್ಯತಾಮಿತಿ। ಭಗವಾನಾಹ-ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದ್ಯನಂತಗುಣಾನಾಮಾಧಾರಭೂತಮ್ ಯತ್ತದಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಭಣ್ಯತೇ। ತಸ್ಯ ಚ ನಯೈಃ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಚ ಪರೀಕ್ಷಾ ಕ್ರಿಯತೇ । ತದ್ಯಥಾ-ಏತಾವತ್ ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ನಿರುಪಾಧಿಸ್ಫಟಿಕವತ್ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿರಹಿತಮ್ । ತದೇವಾಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಸೋಪಾಧಿಸ್ಫಟಿಕವತ್ಸಮಸ್ತರಾಗಾದಿವಿಕಲ್ಪೋಪಾಧಿಸಹಿತಮ್ । ಶುದ್ಧಸದ್ಭೂತವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ಶುದ್ಧಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಾನಾಮಾಧಾರಭೂತಪುದ್ಗಲ-

ಪರಮಾಣುವತ್ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಶುದ್ಧಗುಣಾನಾಮಾಧಾರಭೂತಮ್ । ತದೇವಾಶುದ್ಧಸದ್ಭೂತವ್ಯವಹಾರನಯೇನಾ-ಶುದ್ಧಸ್ಪರ್ಶರಸಗಂಧವರ್ಣಾನಾಮಾಧಾರಭೂತದ್ವ್ಯಣುಕಾದಿಸ್ಕಂಧವನ್ಮತಿಜ್ಞಾನಾದಿವಿಭಾವಗುಣಾನಾಮಾಧಾರ-ಭೂತಮ್ । ಅನುಪಚರಿತಾಸದ್ಭೂತವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ದ್ವ್ಯಣುಕಾದಿಸ್ಕಂಧೇಷು ಸಂಶ್ಲೇಷಬಂಧಸ್ಥಿತಪುದ್ಗಲಪರಮಾಣು-ವತ್ಪರಮೌದಾರಿಕಶರೀರೇ ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞವದ್ವಾ ವಿವಕ್ಷಿತೈಕದೇಹಸ್ಥಿತಮ್ । ಉಪಚರಿತಾಸದ್ಭೂತವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ಕಾಷ್ಠಾಸನಾದ್ಯುಪವಿಷ್ಟದೇವದತ್ತವತ್ಸಮವಸರಣಸ್ಥಿತವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞವದ್ವಾ ವಿವಕ್ಷಿತೈಕಗ್ರಾಮಗೃಹಾದಿಸ್ಥಿತಮ್ । ಇತ್ಯಾದಿ ಪರಸ್ಪರಸಾಪೇಕ್ಷಾನೇಕನಯೈಃ ಪ್ರಮೀಯಮಾಣಂ ವ್ಯವಹಿಯಮಾಣಂ ಕ್ರಮೇಣ ಮೇಚಕಸ್ವಭಾವವಿವಕ್ಷಿತೈಕಧರ್ಮ-ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದೇಕಸ್ವಭಾವಂ ಭವತಿ । ತದೇವ ಜೀವದ್ರವ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಪ್ರಮೀಯಮಾಣಂ ಮೇಚಕಸ್ವಭಾವಾನಾಮನೇಕಧರ್ಮಾಣಾಂ ಯುಗಪದ್ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾಚ್ಚಿತ್ರಪಟವದನೇಕಸ್ವಭಾವಂ ಭವತಿ । ಏವಂ ನಯಪ್ರಮಾಣಾಭ್ಯಾಂ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಕಾಲೇ ಯೋಽಸೌ ಪರಮಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಜಾನಾತಿ ಸ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಪ್ರಸ್ತಾವೇ ನಿರ್ವಿಕಾರಸ್ವಸಂವೇದನಜ್ಞಾನೇನಾಪಿ ಜಾನಾತೀತಿ ॥ ಪುನರಪ್ಯಾಹ ಶಿಷ್ಯಃ-ಜ್ಞಾತಮೇವಾತ್ಮದ್ರವ್ಯಂ ಹೇ ಭಗವನ್ನಿದಾನೀಂ ತಸ್ಯಪ್ರಾಪ್ತ್ಯುಪಾಯಃ ಕಥ್ಯತಾಮ್ । ಭಗವಾನಾಹ-ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವನಿಜಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವಸಮ್ಯಕ್-ಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನರೂಪಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಸಂಜಾತರಾಗಾದ್ಯುಪಾಧಿರಹಿತಪರಮಾನಂದೈಕ-ಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತರಸಾಸ್ವಾದಾನುಭವಮಲಭಮಾನಃ ಸನ್ ಪೂರ್ಣಮಾಸೀದಿವಸೇ ಜಲಕಲ್ಲೋಲಕ್ಷುಭಿತಸಮುದ್ರ ಇವ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಕಲ್ಲೋಲೈರ್ಯಾವದಸ್ವಸ್ಥರೂಪೇಣ ಕ್ಷೋಭಂ ಗಚ್ಛತ್ಯಯಂ ಜೀವಸ್ತಾವತ್ಕಾಲಂ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಂ ನ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಇತಿ । ಸ ಏವ ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಣೀತೋಪದೇಶಾತ್ ಏಕೇಂದ್ರಿಯವಿಕಲೇಂದ್ರಿಯಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ-ಸಂಜ್ಞೀಪರ್ಯಾಪ್ತಮನುಷ್ಯದೇಶಕುಲರೂಪೇಂದ್ರಿಯಪಟುತ್ವನಿರ್ವ್ಯಾಧ್ಯಾಯುಷ್ಯವರಬುದ್ಧಿಸದ್ಧರ್ಮಶ್ರವಣಗ್ರಹಣಧಾರಣ-ಶ್ರದ್ಧಾನಯಸಂಯಮವಿಷಯಸುಖನಿವರ್ತನಕ್ರೋಧಾದಿಕಷಾಯವ್ಯಾವರ್ತನಾದಿಪರಂಪರಾದುರ್ಲಭಾನ್ಯಪಿ ಕಥಂಚಿತ್ಕಾಕತಾಲೀಯನ್ಯಾಯೇನಾವಾಪ್ಯ ಸಕಲವಿಮಲಕೇವಲಜ್ಞಾನದರ್ಶನಸ್ವಭಾವನಿಜಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಮ್ಯಕ್ಶ್ರದ್ಧಾನ-ಜ್ಞಾನಾನುಚರಣರೂಪಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಸಂಜಾತರಾಗಾದ್ಯುಪಾಧಿರಹಿತಪರಮಾನಂದೈಕ-ಲಕ್ಷಣಸುಖಾಮೃತರಸಾಸ್ವಾದಾನುಭವಲಾಭೇ ಸತ್ಯಮಾವಾಸ್ಯಾ ದಿವಸೇ ಜಲಕಲ್ಲೋಲಕ್ಷೋಭರಹಿತಸಮುದ್ರ ಇವ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಕಲ್ಲೋಲಕ್ಷೋಭರಹಿತಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಯದಾ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪೇ ಸ್ಥಿರೋ ಭವತಿ ತದಾ ತದೇವ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ॥

ಇತಿ **ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯ**ಕೃತಾಯಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತೌ ಏವಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕ್ರಮೇಣ 'ಏಸ ಸುರಾಸುರ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೇಕೋತ್ತರಶತಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಃ, ತದನಂತರಂ 'ತಮ್ಹಾತಸ್ಸಣಮಾಇಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ತ್ರಯೋದಶೋತ್ತರಶತಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಜ್ಞೇಯಾಧಿಕಾರಾಪರನಾಮಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾಧಿಕಾರಃ, ತದನಂತರಂ 'ಏವಂ ಪಣಮಿಯಸಿದ್ಧೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸಪ್ತನವತಿಗಾಥಾಪರ್ಯಂತಂ ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರಶ್ಚೇತಿ ಮಹಾಧಿಕಾರತ್ರಯೇಣೈ-ಕಾದಶಾಧಿಕತ್ರಿಶತಗಾಥಾಭಿಃ **ಪ್ರವಚನಸಾರಪ್ರಾಭೃತಂ** ಸಮಾಪ್ತಮ್ ॥

ಸಮಾಪ್ತೇಯಂ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿ ಪ್ರವಚನಸಾರಸ್ಯ ।

	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಅ		
ಅಇಸಯಮಾದಸಮುತ್ಥಂ	೧೩	೧೭
ಅಜಧಾಚಾರವಿಜುತ್ತೋ	೨೭೨	೪೦೩
ಅಟ್ಠೇ ಅಜಧಾಗಹಣಂ	೮೫	೧೧೯
ಅಟ್ಠೇಸು ಜೋ ಣ ಮುಜ್ಝದಿ	೨೪೪	೩೭೪
ಅತ್ಥಂ ಅಕ್ಖಣಿವದಿದಂ	೪೦	೫೬
ಅತ್ಥಿ ಅಮುತ್ತಂ ಮುತ್ತಂ	೫೩	೭೫
ಅತ್ಥಿತ್ತಣಿಚ್ಛಿದಸ್ಸ	೧೫೨	೨೪೬
ಅತ್ಥಿ ತ್ತಿ ಯ ಣತ್ಥಿ ತ್ತಿ	೧೧೫	೧೮೭
ಅತ್ಥೋ ಖಲು ದವ್ವಮಓ	೯೩	೧೩೪
ಅಧಿಗಗುಣಾ ಸಾಮಣ್ಣೇ	೨೬೭	೩೯೬
ಅಧಿವಾಸೇ ವ ವಿವಾಸೇ	೨೧೩	೩೨೫
ಅಪದೇಸಂ ಸಪದೇಸಂ	೪೧	೫೭
ಅಪದೇಸೋ ಪರಮಾಣೂ	೧೬೩	೨೫೯
ಅಪಯತ್ತಾ ವಾ ಚರಿಯಾ	೨೧೬	೩೨೯
ಅಪರಿಚ್ಚತ್ತಸಹಾವೇಣುಪ್ಪಾದ	೯೫	೧೪೦
ಅಪ್ಪಡಿಕುಟ್ಠಂ ಉವಧಿಂ	೨೨೩	೩೩೮
ಅಪ್ಪಾ ಉವಓಗಪ್ಪಾ	೧೫೫	೨೫೧
ಅಪ್ಪಾ ಪರಿಣಾಮಪ್ಪಾ	೧೨೫	೨೦೩
ಅಬ್ಭುಟ್ಠಾಣಂ ಗಹಣಂ	೨೬೨	೩೯೩
ಅಬ್ಭುಟ್ಠೇಯಾ ಸಮಣಾ	೨೬೩	೩೯೩
ಅಯದಾಚಾರೋ ಸಮಣೋ	೨೧೮	೩೩೧
ಅರಸಮರೂವಮಗಂಧಂ	೧೭೨	೨೬೯
ಅರಹಂತಾದಿಸು ಭತ್ತೀ	೨೪೬	೨೭೬
ಅವವದದಿ ಸಾಸಣತ್ಥಂ	೨೬೫	೩೯೫
ಅವಿದಿದಪರಮತ್ಥೇಸು	೨೫೭	೩೮೮
ಅಸುಭೋವಯೋಗರಹಿದಾ	೨೬೦	೩೯೧
ಅಸುಹೋದಯೇಣ ಆದಾ	೧೨	೧೬
ಅಸುಹೋವಓಗರಹಿದೋ	೧೫೯	೨೫೫
ಆ		
ಆಗಮಚಕ್ಖೂ ಸಾಹೂ	೨೩೪	೩೫೯
ಆಗಮಪುವ್ವಾ ದಿಟ್ಠಿ	೨೩೬	೩೬೧
ಆಗಮಹೀಣೋ ಸಮಣೋ	೨೩೩	೩೫೬
ಆಗಾಸಮಣುಣಿವಿಟ್ಠಂ	೧೪೦	೨೨೯
ಆಗಾಸಸ್ಸವಗಾಹೋ	೧೩೩	೨೧೮
ಆದಾ ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ	೧೨೧	೧೯೭
ಆದಾ ಕಮ್ಮಮಲಿಮಸೋ ಧರೇದಿ	೧೫೦	೨೪೪
ಆದಾ ಣಾಣಪಮಾಣಂ	೨೩	೩೧
ಆದಾಯ ತಂ ಪಿ ಲಿಂಗಂ	೨೦೭	೩೧೮
ಆಪಿಚ್ಛಬಂಧವಗ್ಗಂ	೨೦೨	೩೧೦
ಆಹಾರೇ ವ ವಿಹಾರೇ	೨೩೧	೩೫೦
ಇ		
ಇಂದಿಯಪಾಣೋ ಯ ತಧಾ	೧೪೬	೨೪೦
ಇಹಲೋಗಣಿರಾವೇಕ್ಖೋ	೨೨೬	೩೪೨
ಇಹ ವಿವಿಹಲಕ್ಖಣಾಣಂ	೯೭	೧೪೯
ಉ		
ಉದಯಗದಾ ಕಮ್ಮಂಸಾ	೪೩	೫೯
ಉಪ್ಪಜ್ಜದಿ ಜದಿ ಣಾಣಂ	೫೦	೭೧
ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ ವಿಜ್ಜಂತೇ	೧೦೧	೧೬೦
ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿದಿಭಂಗಾ	೧೨೯	೨೧೧
ಉಪ್ಪಾದೋ ಪದ್ಧಂಸೋ	೧೪೨	೨೩೩
ಉಪ್ಪಾದೋ ಯ ವಿಣಾಸೋ	೧೮	೨೫
ಉವಓಗಮಓ ಜೀವೋ	೧೭೫	೨೭೬
ಉವಓಗವಿಸುದ್ಧೋ ಜೋ	೧೫	೧೯
ಉವಓಗೋ ಜದಿ ಹಿ	೧೫೬	೨೫೨
ಉವಕುಣದಿ ಜೋ ವಿ	೨೪೯	೩೭೯
ಉವಯರಣಂ ಜಿಣಮಗ್ಗೇ	೨೨೫	೩೪೦
ಉವರದಪಾವೋ ಪುರಿಸೋ	೨೫೯	೩೯೦
ಏ		
ಏಕ್ಕಂ ಖಲು ತಂ ಭತ್ತಂ	೨೨೯	೩೪೬

	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಏಕ್ಕೋ ವ ದುಗೇ ಬಹುಗಾ	೧೪೧	೨೩೧
ಏಗಂತೇಣ ಹಿ ದೇಹೋ	೬೬	೯೫
ಏಗಮ್ಹಿ ಸಂತಿ ಸಮಯೇ	೧೪೩	೨೩೫
ಏಗುತ್ತರಮೇಗಾದಿ	೧೬೪	೨೬೦
ಏದೇ ಖಲು ಮೂಲಗುಣಾ	೨೦೯	೩೨೦
ಏಯಗ್ಗಗದೋ ಸಮಣೋ	೨೩೨	೩೫೩
ಏವಂ ಜಿಣಾ ಜಿಣಿಂದಾ	೧೯೯	೩೦೩
ಏವಂ ಣಾಣಪ್ಪಾಣಂ	೧೯೨	೨೯೪
ಏವಂ ಪಣಮಿಯ ಸಿದ್ಧೇ	೨೦೧	೩೦೯
ಏವಂ ವಿದಿದತ್ಥೋ	೭೮	೧೦೯
ಏವಂವಿಹಂ ಸಹಾವೇ	೧೧೧	೧೭೯
ಏಸಸುರಾಸುರಮಣುಸಿಂದ	೧	೩
ಏಸಾ ಪಸತ್ಥಭೂದಾ	೨೫೪	೩೮೫
ಏಸೋ ತ್ತಿ ಣತ್ಥಿ	೧೧೬	೧೮೯
ಏಸೋ ಬಂಧಸಮಾಸೋ	೧೮೯	೨೯೦
ಓ		
ಓಗಾಢಗಾಢಣಿಚಿದೋ	೧೬೮	೨೬೫
ಓರಾಲಿಓ ಯ ದೇಹೋ	೧೭೧	೨೬೮
ಕ		
ಕತ್ತಾ ಕರಣಂ ಕಮ್ಮಂ	೧೨೬	೨೦೪
ಕಮ್ಮತ್ತಣಪಾಓಗ್ಗಾ	೧೬೯	೨೬೬
ಕಮ್ಮಂ ಣಾಮಸಮಕ್ಖಂ	೧೧೭	೧೯೧
ಕಾಲಸ್ಸ ವಟ್ಟಣಾ ಸೇ	೧೩೪	೨೧೮
ಕಿಚ್ಚಾ ಅರಹಂತಾಣಂ	೪	೪
ಕಿಧ ತಮ್ಹಿ ಣತ್ಥಿ	೨೨೧	೩೩೬
ಕಿಂ ಕಿಂಚಣ ತ್ತಿ ತಕ್ಕ	೨೨೪	೩೩೯
ಕುಲಿಸಾಉಹಚಕ್ಕಧರಾ	೭೩	೧೦೨
ಕುವ್ವಂ ಸಭಾವಮಾದಾ	೧೮೪	೨೮೫
ಕೇವಲದೇಹೋ ಸಮಣೋ	೨೨೮	೩೪೫
ಗ		
ಗುಣದೋಧಿಗಸ್ಸ ವಿಣಯಂ	೨೬೬	೩೯೬
ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ	೧೮೫	೨೮೬
ಗೇಣ್ಹದಿ ಣೇವ ಣ ಮುಂಚದಿ	೩೨	೪೩
ಚತ್ತಾ ಪಾವಾರಂಭಂ	೭೯	೧೧೦
ಚರದಿ ಣಿಬದ್ಧೋ ಣಿಚ್ಚಂ	೨೧೪	೩೨೬
ಚಾರಿತ್ತಂ ಖಲು ಧಮ್ಮೋ	೭	೯
ಛ		
ಛದುಮತ್ಥವಿಹಿದ	೨೫೬	೩೮೭
ಛೇದುವಜುತ್ತೋ ಸಮಣೋ	೨೧೨	೩೨೩
ಛೇದೋ ಜೇಣ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ	೨೨೨	೩೩೭
ಜ		
ಜದಿ ಕುಣದಿ ಕಾಯಖೇದಂ	೨೫೦	೩೮೦
ಜದಿ ತೇ ಣ ಸಂತಿ	೩೧	೪೧
ಜದಿ ತೇ ವಿಸಯಕಸಾಯಾ	೨೫೮	೩೮೯
ಜದಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖಮಜಾದಂ	೩೯	೫೫
ಜದಿ ಸಂತಿ ಹಿ ಪುಣ್ಣಾಣಿ	೭೪	೧೦೪
ಜದಿ ಸೋ ಸುಹೋ	೪೬	೬೩
ಜಧಜಾದರೂವಜಾದಂ	೨೦೫	೩೧೬
ಜಧ ತೇ ಣಭಪ್ಪದೇಸಾ	೧೩೭	೨೨೪
ಜಸ್ಸ ಅಣೇಸಣಮಪ್ಪಾ	೨೨೭	೩೪೩
ಜಸ್ಸ ಣ ಸಂತಿ	೧೪೪	೨೩೬
ಜಂ ಅಣ್ಣಾಣೀ ಕಮ್ಮಂ	೨೩೮	೩೬೫
ಜಂ ಕೇವಲಂ ತಿ ಣಾಣಂ	೬೦	೮೬
ಜಂ ತಕ್ಕಾಲಿಯಮಿದರಂ	೪೭	೬೫
ಜಂ ದವ್ವಂ ತಂ ಣ ಗುಣೋ	೧೦೮	೧೭೫
ಜಂ ಪರದೋ ವಿಣ್ಣಾಣಂ	೫೮	೮೨
ಜಂ ಪೇಚ್ಛದೋ ಅಮುತ್ತಂ	೫೪	೭೬
ಜಾದಂ ಸಯಂ ಸಮತ್ತಂ	೫೯	೮೪
ಜಾಯದಿ ಣೇವ ಣ ಣಸ್ಸದಿ	೧೧೯	೧೯೪

	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಜಿಣಸತ್ಥಾದೋ ಅಟ್ಠೋ	೮೬	೧೨೦
ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ	೧೩೫	೨೨೧
ಜೀವೋ ಪರಿಣಮದಿ	೯	೧೧
ಜೀವೋ ಪಾಣಣಿಬದ್ಧೋ	೧೪೮	೨೪೨
ಜೀವೋ ಭವಂ ಭವಿಸ್ಸದಿ	೧೧೨	೧೮೨
ಜೀವೋ ವವಗದಮೋಹೋ	೮೧	೧೧೪
ಜೀವೋ ಸಯಂ ಅಮುತ್ತೋ	೫೫	೭೮
ಜುತ್ತೋ ಸುಹೇಣ ಆದಾ	೭೦	೯೯
ಜೇ ಅಜಧಾಗಹಿದತ್ಥಾ	೨೭೧	೪೦೧
ಜೇಣೇವ ಹಿ ಸಂಜಾಯಾ	೩೮	೫೪
ಜೇ ಪಜ್ಜಯೇಸು ಣಿರದಾ	೯೪	೧೩೮
ಜೇಸಿಂ ವಿಸಯೇಸು ರದೀ	೬೪	೯೨
ಜೋ ಇಂದಿಯಾದಿವಿಜಈ	೧೫೧	೨೪೫
ಜೋ ಏವಂ ಜಾಣಿತ್ತಾ	೧೯೪	೨೯೭
ಜೋ ಖಲು ದವ್ವಸಹಾವೋ	೧೦೯	೧೭೭
ಜೋ ಖವಿದಮೋಹಕಲುಸೋ	೧೯೬	೨೯೯
ಜೋ ಜಾಣದಿ ಅರಹಂತಂ	೮೦	೧೧೧
ಜೋ ಜಾಣಾದಿ ಜಿಣಿಂದೇ	೧೫೭	೨೫೩
ಜೋ ಜಾಣದಿ ಸೋ ಣಾಣಂ	೩೫	೪೮
ಜೋ ಣವಿ ಜಾಣದಿ ಏವಂ	೧೮೩	೨೮೪
ಜೋ ಣ ವಿಜಾಣದಿ	೪೮	೬೭
ಜೋ ಣಿಹದಮೋಹಗಂಠೀ	೧೯೫	೨೯೮
ಜೋ ಣಿಹದಮೋಹದಿಟ್ಠೀ	೯೨	೧೩೧
ಜೋಣ್ಹಾಣಂ ಣಿರವೇಕ್ಖಂ	೨೫೧	೩೮೨
ಜೋ ಮೋಹರಾಗದೋಸೇ	೮೮	೧೨೪
ಜೋ ಹಿ ಸುದೇಣ	೩೩	೪೫
ಠ		
ಠಾಣಣಿಸೇಜ್ಜವಿಹಾರಾ	೪೪	೬೧
ಣ		
ಣ ಚಯದಿ ಜೋ ದು	೧೯೦	೨೯೧
ಣತ್ಥಿ ಗುಣೋ ತ್ತಿ ವ	೧೧೦	೧೭೮
ಣತ್ಥಿ ಪರೋಕ್ಖಂ	೨೨	೩೦
ಣತ್ಥಿ ವಿಣಾ ಪರಿಣಾಮಂ	೧೦	೧೨
ಣ ಪವಿಟ್ಠೋ ಣಾವಿಟ್ಠೋ	೨೯	೩೯
ಣ ಭವೋಭಂಗವಿಹೀಣೋ	೧೦೦	೧೫೭
ಣರಣಾರಯತಿರಿಯ	೧೧೮	೧೯೨
ಣರಣಾರಯತಿರಿಯಸುರಾ	೧೫೩	೨೪೮
ಣರಣಾರಯತಿರಿಯ	೭೨	೧೦೧
ಣ ವಿ ಪರಿಣಮದಿ ಣ	೫೨	೭೩
ಣ ಹವದಿ ಜದಿ ಸದ್ದವ್ವಂ	೧೦೫	೧೬೮
ಣ ಹವದಿ ಸಮಣೋ ತ್ತಿ	೨೬೪	೩೯೪
ಣ ಹಿ ಆಗಮೇಣ	೨೩೭	೩೬೩
ಣ ಹಿ ಣಿರವೇಕ್ಖೋ	೨೨೦	೩೩೫
ಣ ಹಿ ಮಣ್ಣದಿ ಜೋ	೭೭	೧೦೮
ಣಾಣಪ್ಪಗಮಪ್ಪಾಣಂ	೮೯	೧೨೫
ಣಾಣಪ್ಪಮಾಣಮಾದಾ	೨೪	೩೩
ಣಾಣಂ ಅಟ್ಠವಿಯಪ್ಪೋ	೧೨೪	೨೦೧
ಣಾಣಂ ಅತ್ಥಂತಗಯಂ	೬೧	೮೮
ಣಾಣಂ ಅಪ್ಪ ತ್ತಿ ಮಿದಂ	೨೭	೩೬
ಣಾಣೀ ಣಾಣಸಹಾವೋ	೨೮	೩೭
ಣಾಹಂ ದೇಹೋ ಣ ಮಣೋ	೧೬೦	೨೫೬
ಣಾಹಂ ಪೋಗ್ಗಲಮಇಓ	೧೬೨	೨೫೮
ಣಾಹಂ ಹೋಮಿಪರೇಸಿಂ...ಸಂತಿ	೧೯೧	೨೯೨
ಣಾಹಂ ಹೋಮಿ ಪರೇಸಿಂ	೨೦೪	೩೧೫
ಣಿಗ್ಗಂಥಂ ಪವ್ವ ಇದೋ	೨೬೯	೩೯೯
ಣಿಚ್ಛಿದಸುತ್ತತ್ಥಪದೋ	೨೬೮	೩೯೭
ಣಿದ್ಧತ್ತಣೇಣ ದುಗುಣೋ	೧೬೬	೨೬೩
ಣಿದ್ಧಾ ವಾ ಲುಕ್ಖಾ ವಾ	೧೬೫	೨೬೨
ಣಿಹದ ಘಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ	೧೯೭	೩೦೦
ಣೋ ಸದ್ದಹಂತಿ ಸೋಕ್ಖಂ	೬೨	೮೯

	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ತ		
ತಕ್ಕಾಲಿಗೇವ ಸವ್ವೇ	೩೭	೫೨
ತಮ್ಹಾ ಜಿಣಮಗ್ಗಾದೋ	೯೦	೧೨೬
ತಮ್ಹಾ ಣಾಣಂ ಜೀವೋ	೩೬	೪೯
ತಮ್ಹಾ ತಹ ಜಾಣಿತ್ತಾ	೨೦೦	೩೦೪
ತಮ್ಹಾ ದು ಣತ್ಥಿ ಕೋಈ	೧೨೦	೧೯೬
ತಮ್ಹಾ ಸಮಂ ಗುಣಾದೋ	೨೭೦	೩೯೯
ತಹ ಸೋ ಲದ್ಧಸಹಾವೋ	೧೬	೨೦
ತಂ ಸಬ್ಭಾವಣಿಬದ್ಧಂ	೧೫೪	೨೪೯
ತಿಕ್ಕಾಲಣಿಚ್ಚವಿಸಮಂ	೫೧	೭೨
ತಿಮಿರಹರಾ ಜಇ ದಿಟ್ಠೀ	೬೭	೯೬
ತೇ ತೇ ಕಮ್ಮತ್ತಗದಾ	೧೭೦	೨೬೭
ತೇ ತೇ ಸವ್ವೇ ಸಮಗಂ	೩	೪
ತೇ ಪುಣ ಉದಿಣ್ಣತಣ್ಹಾ	೭೫	೧೦೫
ತೇಸಿಂ ವಿಸುದ್ಧದಂಸಣ	೫	೫
ದ		
ದವ್ವಟ್ಠಿ ಏಣ ಸವ್ವಂ	೧೧೪	೧೮೫
ದವ್ವಂ ಅಣಂತಪಜ್ಜಯ	೪೯	೬೯
ದವ್ವಂ ಜೀವಮಜೀವಂ	೧೨೭	೨೦೮
ದವ್ವಂ ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂ	೯೮	೧೫೧
ದವ್ವಾಣಿ ಗುಣಾ ತೇಸಿಂ	೮೭	೧೨೨
ದವ್ವಾದಿಏಸು ಮೂಢೋ	೮೩	೧೧೬
ದಂಸಣಣಾಣಚರಿತ್ತೇಸು	೨೪೨	೩೭೦
ದಂಸಣಣಾಣುವದೇಸೋ	೨೪೮	೩೭೯
ದಿಟ್ಠಾ ಪಗದಂ ವತ್ಥುಂ	೨೬೧	೩೯೨
ದುಪದೇಸಾದಿ ಖಂದಾ	೧೬೭	೨೬೪
ದೇವದಜದಿಗುರುಪೂಜಾಸು	೬೯	೯೮
ದೇಹಾ ವಾ ದವಿಣಾ	೧೯೩	೨೯೬
ದೇಹೋ ಯ ಮಣೋ	೧೬೧	೨೫೭
ಧ		
ಧಮ್ಮೇಣ ಪರಿಣದಪ್ಪಾ	೧೧	೧೪
ಪ		
ಪಕ್ಖೀಣಘಾದಿಕಮ್ಮೋ	೧೯	೨೬
ಪಯದಮ್ಹಿ ಸಮಾರದ್ಧೇ	೨೧೧	೩೨೩
ಪಪ್ಪಾ ಇಟ್ಠೇ ವಿಸಯೇ	೬೫	೯೩
ಪರದವ್ವಂ ತೇ ಅಕ್ಖಾ	೫೭	೮೧
ಪರಮಾಣುಪಮಾಣಂ ವಾ	೨೩೯	೩೬೬
ಪರಿಣಮದಿ ಚೇದಣಾಏ	೧೨೩	೨೦೦
ಪರಿಣಮದಿ ಜದಾ	೧೮೭	೨೮೮
ಪರಿಣಮದಿ ಜೇಣ	೮	೧೦
ಪರಿಣಮದಿ ಣೇಯಮಟ್ಠಂ	೪೨	೫೮
ಪರಿಣಮದಿಸಯಂ	೧೦೪	೧೬೬
ಪರಿಣಮದೋ ಖಲು	೨೧	೨೯
ಪರಿಣಾಮಾದೋ ಬಂಧೋ	೧೮೦	೨೮೧
ಪರಿಣಾಮೋ ಸಯಮಾದಾ	೧೨೨	೧೯೮
ಪವಿಭತ್ತಪದೇಸತ್ತಂ	೧೦೬	೧೭೦
ಪಂಚಸಮಿದೋ ತಿಗುತ್ತೋ	೨೪೦	೩೬೮
ಪಾಡುಬ್ಭವದಿ ಯ	೧೦೩	೧೬೫
ಪಾಣಾಬಾಧಂ ಜೀವೋ	೧೪೯	೨೪೩
ಪಾಣೇಹಿಂ ಚದುಹಿಂ	೧೪೭	೨೪೧
ಪುಣ್ಣಫಲಾ ಅರಹಂತಾ	೪೫	೬೨
ಪೋಗ್ಗಲಜೀವನಿಬದ್ಧೋ	೧೨೮	೨೧೦
ಫ		
ಫಾಸೋ ರಸೋ ಯ ಗಂಧೋ	೫೬	೮೦
ಫಾಸೇಹಿಂ ಪೋಗ್ಗಲಾಣಂ	೧೭೭	೨೭೮
ಬ		
ಬಾಲೋ ವಾ ವುಡ್ಢೋ	೨೩೦	೩೪೯
ಬುಜ್ಝದಿ ಸಾಸಣಮೇಯಂ	೨೭೫	೪೦೬
ಭ		
ಭಣಿದಾ ಪುಢವಿ-	೧೮೨	೨೮೩
ಭತ್ತೇ ವಾ ಖಮಣೇ	೨೧೫	೩೨೭

	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಭಂಗವಿಹೂಣೋ ಯ	೧೭	೨೩
ಭಾವೇಣ ಜೇಣ ಜೀವೋ	೧೭೬	೨೭೭
ಮ		
ಮಣುಆಸುರಾಮರಿಂದಾ	೬೩	೯೧
ಮಣುವೋ ಣ ಹೋದಿ	೧೧೩	೧೮೪
ಮರದು ವ ಜಿಯದು	೨೧೭	೩೩೦
ಮುಚ್ಛಾರಂಭವಿಜುತ್ತಂ	೨೦೬	೩೧೬
ಮುಜ್ಝದಿ ವಾ ರಜ್ಜದಿ	೨೪೩	೩೭೩
ಮುತ್ತಾ ಇಂದಿಯಗೇಜ್ಝಾ	೧೩೧	೨೧೪
ಮುತ್ತೋ ರೂವಾದಿಗುಣೋ	೧೭೩	೨೭೨
ಮೋಹೇಣ ವ ರಾಗೇಣ	೮೪	೧೧೮
ರತ್ತೋ ಬಂಧದಿ ಕಮ್ಮಂ	೧೭೯	೨೮೦
ರಯಣಮಿಹ ಇಂದಣೀಲಂ	೩೦	೪೦
ರಾಗೋ ಪಸತ್ಥಭೂದೋ	೨೫೫	೩೮೬
ರೂವಾದಿಏಹಿಂ ರಹಿದೋ	೧೭೪	೨೭೩
ರೋಗೇಣ ವಾ ಛುದಾಏ	೨೫೨	೩೮೩
ಲ		
ಲಿಂಗಗ್ಗಹಣೇ ತೇಸಿಂ	೨೧೦	೩೨೨
ಲಿಂಗೇಹಿಂ ಜೇಹಿಂ ದವ್ವಂ	೧೩೦	೨೧೨
ಲೋಗಾಲೋಗೇಸು ಣಭೋ	೧೩೬	೨೨೨
ವ		
ವಣ್ಣರಸಗಂಧಫಾಸಾ	೧೩೨	೨೧೫
ವದಸಮಿದಿಂದಿಯರೋಧೋ	೨೦೮	೩೨೦
ವದಿವದದೋ ತಂ ದೇಸಂ	೧೩೯	೨೨೭
ವಂದಣಣಮಂಸಣೇಹಿಂ	೨೪೭	೩೭೮
ವಿಸಯಕಸಾಓಗಾಢೋ	೧೫೮	೨೫೪
ವೇಜ್ಜಾವಚ್ಚಣಿಮಿತ್ತಂ	೨೫೩	೩೮೪
ಸ		
ಸ ಇದಾಣಿಂ ಕತ್ತಾ	೧೮೬	೨೮೭
ಸತ್ತಾ ಸಂಬದ್ಧೇದೇ	೯೧	೧೨೮
ಸದವಟ್ಠಿದಂ ಸಹಾವೇ	೯೯	೧೫೪
ಸದ್ದವ್ವಂ ಸಚ್ಚ ಗುಣೋ	೧೦೭	೧೭೨
ಸಪದೇಸೇಹಿಂ ಸಮಗ್ಗೋ	೧೪೫	೨೩೯
ಸಪದೇಸೋ ಸೋ ಅಪ್ಪಾ	೧೮೮	೨೮೯
ಸಪದೇಸೋ ಸೋ ಅಪ್ಪಾ	೧೭೮	೨೭೯
ಸಪರಂ ಬಾಧಾಸಹಿದಂ	೭೬	೧೦೬
ಸಬ್ಭಾವೋ ಹಿ ಸಹಾವೋ	೯೬	೧೪೪
ಸಮಓ ದು ಅಪ್ಪದೇಸೋ	೧೩೮	೨೨೬
ಸಮಣಂ ಗಣಿಂ ಗುಣಡ್ಢಂ	೨೦೩	೩೧೩
ಸಮಣಾ ಸುದ್ಧುವಜುತ್ತಾ	೨೪೫	೩೭೫
ಸಮವೇದಂ ಖಲು ದವ್ವಂ	೧೦೨	೧೬೩
ಸಮಸತ್ತು ಬಂಧವಗ್ಗೋ	೨೪೧	೩೬೯
ಸಮ್ಮಂ ವಿದಿದಪದತ್ಥಾ	೨೭೩	೪೦೪
ಸಯಮೇವ ಜಹಾದಿಚ್ಚೋ	೬೮	೯೭
ಸವ್ವಗದೋ ಜಿಣವಸಹೋ	೨೬	೩೪
ಸವ್ವಾಬಾಧವಿಜುತ್ತೋ	೧೯೮	೩೦೨
ಸವ್ವೇ ಆಗಮಸಿದ್ಧಾ	೨೩೫	೩೬೦
ಸವ್ವೇ ವಿ ಯ ಅರಹಂತಾ	೮೨	೧೧೫
ಸಂಪಜ್ಜದಿ ಣಿವ್ವಾಣಂ	೬	೮
ಸುತ್ತಂ ಜೇಣೋವದಿಟ್ಠಂ	೩೪	೪೬
ಸುದ್ಧಸ್ಸ ಯ ಸಾಮಣ್ಣಂ	೨೭೪	೪೦೫
ಸುವಿದಿದಪಯತ್ಥಸುತ್ತೋ	೧೪	೧೮
ಸುಹಪರಿಣಾಮೋ ಪುಣ್ಣಂ	೧೮೧	೨೮೨
ಸೇಸೇ ಪುಣ ತಿತ್ಥಯರೇ	೨	೩
ಸೋಕ್ಖಂ ವಾ ಪುಣ ದುಕ್ಖಂ	೨೦	೨೮
ಸೋಕ್ಖಂ ಸಹಾವಸಿದ್ಧಂ	೭೧	೧೦೦
ಹ		
ಹವದಿ ವ ಣ ಹವದಿ	೨೧೯	೩೩೩
ಹೀಣೋ ಜದಿ ಸೋ ಆದಾ	೨೫	೩೩

ಕಲಶಕಾವ್ಯಗಳ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮ ಸೂಚಿ

	ಶ್ಲೋಕ	ಪುಟ		ಶ್ಲೋಕ	ಪುಟ
ಆತ್ಮಾ ಧರ್ಮಃ ಸ್ವಯಮಿತಿ	೫	೧೩೨	ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವಿಜ್ಞಾನ	೯	೨೦೮
ಆನಂದಾಮೃತಪೂರ	೨೦	೪೧೯	ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಿದ್ಧೌ ಚರಣಸ್ಯ	೧೩	೩೦೮
ಇತಿಗದಿತಮನೀಚೈಃ	೨೨	೪೨೦	ದ್ರವ್ಯಾನುಸಾರಿ ಚರಣಂ	೧೨	೩೦೭
ಇತ್ಯಧ್ಯಾಸ್ಯ ಶುಭೋಪಯೋಗ	೧೭	೪೦೦	ದ್ರವ್ಯಾಂತರವ್ಯತಿಕರಾ	೭	೨೦೭
ಇತ್ಯುಚ್ಛೇದಾತ್ಪರಪರಿಣತೇಃ	೮	೨೦೭	ನಿಶ್ಚಿತ್ಯಾತ್ಮನ್ಯಧಿಕೃತ	೬	೧೩೨
ಇತ್ಯೇವಂ ಚರಣಂ ಪುರಾಣಪುರುಷೈಃ	೧೫	೩೫೩	ಪರಮಾನಂದಸುಧಾರಸ	೩	೨
ಇತ್ಯೇವಂ ಪ್ರತಿಪತ್ತುರಾಶಯ	೧೬	೩೭೨	ವಕ್ತವ್ಯಮೇವ ಕಿಲ	೧೪	೩೩೪
ಜಾನನ್ನಪ್ಯೇಷ ವಿಶ್ವಂ	೪	೭೪	ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಂ ಕಿಲ	೨೧	೪೧೯
ಜೈನಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಂ	೧೦	೩೦೬	ಸರ್ವವ್ಯಾಪೇಕ ಚಿದ್ರೂಪ	೧	೧
ಜ್ಞೇಯೀಕುರ್ವನ್ನಂಜಸಾ	೧೧	೩೦೭	ಸ್ಯಾತ್ಕಾರಶ್ರೀವಾಸವಶ್ಯೈ	೧೯	೪೧೭
ತಂತ್ರಸ್ಯಾಸ್ಯ ಶಿಖಂಡಿ	೧೮	೪೦೧	ಹೇಲೋಲ್ಲುಪ್ತಮಹಾಮೋಹ	೨	೨

'ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆ' ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಧೃತಗಾಥೆಗಳು

ಜಾವದಿಯಾವಯಣವಹಾ	ಗೋ. ಕರ್ಮಕಾಂಡ	ಗಾಥೆ	೮೯೪
ಣಿದ್ದಸ್ಸ ಣಿದ್ದೇಣ	ಗೋ. ಜೀವಕಾಂಡ	ಗಾಥೆ	೬೧೪
ಣಿದ್ಧಾ ಣಿದ್ಧೇಣ	ಗೋ. ಜೀವಕಾಂಡ	ಗಾಥೆ	೬೧೨
ಪರಸಮಯಾಣಂ ವಯಣಂ	ಗೋ.ಕರ್ಮಕಾಂಡ	ಗಾಥೆ	೮೯೫